

JOGTUDOMÁNYI
K Ö Z L Ö N Y

A BUDA-PESTI, NAGY-VÁRADI, KASSAI ÉS KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉD-EGYLETEK KÖZLÖNYE.

HETILAP

A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

HATODIK ÉVFOLYAM.

PEST.

KIADJA HECKENAST GUSZTÁV.

MDCCCLXXI

TARTALOM.

Jegyzet. A mely czikkek különböző rovatok alá tartoznak, mindenik rovat alatt fellelhetők.

Szerkesztői nyilatkozatok.

A múlt évről	Lap 1
Nyilatkozat Dietrich Ignác, országos képviselő ur támadásai ellen	83
Értesítés (Dr. Hoffmann Pál által szerkesztett jog- és államtudományi folyóirat tárgyában)	183
Értesítés (a „Themis“ című szaklapnak a „Jogtud. Közlöny“-nyel lett egyesítettése tárgyában)	343
Értesítés. A felsőbb bíróságok által váltó- és esődügyekben hozott s Szeniczey Gusztáv, ny. kir. váltófeltevő bíró által gyűjtött elvi jelentőségű határozatok közlése tárgyában	391

Államtudomány.

Anemzetközi jog fejlődéséről. — Dr. Pulszky Ágost orsz. képv. urtól	14
Az éghajlat befolyása az állam alkatelemeire. — Dr. Pisztory Mór, győri jogtanár urtól	22
Lieber véleménye a népszavazásról nemzetközi kérdésekben. — Dr. Pulszky Ágost, orsz. képviselő urtól	164
Állampolitika és történeti fejlődése. — Irta Dr. Pisztory Mór, jogtanár. (Lásd a „Jogirodalom“ rovatát.)	
Magyarország közjoga. Irta Dr. Korbuly Imre, jogtanár. (Lásd a „Jogirodalom“ rovatát.)	
Pénzügytan. Irta Dr. Mariska Vilmos, jogtanár. (Lásd a „Jogirodalom“ rovatát.)	
A nemzetgazdaszat philosophiája (Bastiat szerint.) — Ósvay A. urtól	393
Folytatás	402
Folytatás és vége	408

Árvaügy.

Az árvaszékek szervezéséről. — Galamb István, h. ügyvéd urtól	192
Árva és gyámhatósági ügyek. — Dalmady Győző, Pest-megye főjegyzőjétől	371
Az árvaügy hazánkban. — B. L.	165

Bányajog.

Bánya-jogesetek. — Dr. Sipos Árpád, bányajogtanár urtól	329
Folytatás és vége	337
Bánya-jogállapotunk. — Dr. Sipos Árpád, bányajogtanár urtól	369
Bányajogi törvényjavaslat feletti vélemény. — Dr. Szontagh Kálmán, h. ügyvéd urtól	407
Magyar bányajog. — Irta dr. Sipos Árpád, jogtanár — Birálva dr. Wenzel T. ur által. — (Lásd a Jogirodalom rovatát.)	

Bírósági szervezés.

Az első folyamodású bíróságok rendezéséhez. — Zlinszky Imre, kir. táblai bírótól	15
Folytatás	24
Vége	30

Egyes vagy társas bíróság? — Dr. Garay Dezső, ig. ministeri fog. urtól	143
A hivatal-vadászat és az első folyamodási bíróságok szervezése. — Margitay Dezső h. ügyvédtől	114
A bírói felelősség és a kinevezések. — Tóth Pápay Soma, h. ügyvéd urtól	181
A fizetés szerepe a bíróság rendezésénél. — Margitay Dezső, h. ügyvéd urtól	184
Rendelet az első folyamodású kir. törvényszékek és járásbíróóságok székhelyeinek megállapítása tárgyában	216
A bíróságok rendezése. — Dr. Dárday Sándor-tól	218
A kir. főügyési és az első folyamodású kir. törvényszékek elnökeinek kinevezése. — Dr. Dárday Sándor-tól	295
A kir. ügyészség. — Dr. Dárday Sándor-tól „Justitia Regnorum Fundamentum.“ — Dr. Dárday Sándor-tól	351
Kir. ügyészek folyt. kinevezetése	358
A katonai törvényszékek feloszlása. — Dr. Dárday Sándor-tól	360
A tanácsjegyzőkönyvek viteléről. — Tóth Pápay Samu urtól	367

Büntetőjog.

A szeretet háza. — Tauffer Emil, fegyházi igazgató urtól	7
Az elmélet felsőbb ítélőszékeink gyakorlatában. — Kozma Sándor, kir. főügyésztől	17
Folytatás és vége	41
Kritikai észrevételek az észak-német büntető-törvénykönyvhöz. — Dr. Neumann Ármán urtól	21
Folytatás	40
Folytatás	69
Közlemények az országos közegészségi tanács törvényszéki orvostani felülvéleményeiből. — Dr. Grósz Lajos, orvostanár	55
Folytatás és vége	59
A tisztí ügyészségről. — Csatskó Imre, legfőbb ítélőszéki bírótól	65
Reclam és Reclamatio. — (A bírói megvesztegetés büntetésében illetőség kérdéséhez)	63
Válasz a „Reclam és reclamatio“ című czikk írójához. — Dr. Franczisei Kázmér, pest-városi egyes-bíró urtól	86
Büntetőjogi eset. (Párviadal.) — Kámánházy Nándor, kir. táblai bírótól	74
A büntetőjogi elévülés kérdése és a „praxis criminalis“. — Dr. Csukássy Károly, pestvárosi tisztí ügyésztől	126
Camera obscura. — x x y	189
A büntett beszámíthatóságáról. — Kámánházy Béla, kir. táblai bíró urtól	192
Gyermekgyilkossági eset. — Dr. Friedman Bernát urtól	207
A szegedi várból. — Dr. Dárday Sándor-tól	244
Az elmélet felsőbb ítélőszékeink gyakorlatában. — Tóth Mór, t. ügyész urtól	331
A kir. ügyészség. — Dr. Dárday Sándor-tól	335

Érdekes büntetőjogi eset. — (Felolvastatott a kassai ügyvéd-egyletben)	Lap 338
Némely észrevételek az orvostörvényszéki szolgálatot illetőleg. — Dr. W. A., megyei és töröki főorvos urtól	354
Szeretet-házának alapítása az alföldön	381
Pest sz. k. város fenytő-törvényszéke, mint polgári bíróság. — Kovács Gyula, urtól	386
A tárgybani tévedés (error in objecto) és az elvétel (aberratio ictus) büntetőjogi beszámításáról. — Dr. Schnierer Aladár, kassai kir. acad. jogtanár urtól	391
Folytatás és vége	410

Egyetem.

Az egyetemi államszámviteli tanszék betöltéséről	44
Egyetemi ünnepély	202
Dr. Takács Lajos ur a római jog magántanárának első előadása	342
Egyetemi reformjavaslatok	350

Értekezések.

A birtok-elméletekről. — Közli: Kovács Gyula	49
Folytatás	62
Folytatás	71
Folytatás	77
Folytatás	87
Folytatás	96
Folytatás	101
Folytatás	111
Folytatás és vége	130
A bizomány-üzlet jogelvei. — Dr. Stiller Mór h. ügyvéd-urtól	69
Folytatás	81
Folytatás	86
Folytatás	164
Folytatás	168
Folytatás	188
Folytatás	199
Folytatás	256
Folytatás	267
Folytatás	337
Folytatás	354
A telekkönyvi hatóságok és a birtokbíróságok hatásköre és illetősége. — Irta Travnik Antal, pozsonyi törvényszéki bíró és a bírói államvizsgálati bizottság tagja	85
Folytatás	93
Folytatás	109
Folytatás	120
Folytatás	128
Vége	147
A vegyes házassági váló perekéről. — Közli: Dr. Suhajda János, legfőbb ítélőszéki bíró	168
Folytatás	178
Folytatás	183
Folytatás	187
Kiskoruk jogi cselekvés-képessége. — Sztelho Kornél urtól	179

Rövid vázlata az európai hitelkönyvi rendszereknek. — Halmossy Endre, ig. minis- teri tancsosa urtól	Lap 191
Folytatás	195
Folytatás	203
Folytatás és vége	211
Házassági vagyoni jog-intézményeink. — Sztehlo Kornél urtól	197
A polgári peres eljárás reformja. — Dr. Ga- ray Dezső, pesti kir. törvényszéki bíró	220
Folytatás	224
Folytatás	243
Folytatás	248
Folytatás	327
Folytatás	344
Folytatás	367
Folytatás	383
Vége	413
Az újabb telekkönyvi törvények alapelvei. — Zlinszky Imre, k. táblai bíró urtól	375

Jogirodalom.

Tanulmány az ügyvédség szervezéséről. — Irta dr. Fischer Lajos	115
Magyarország közjoga. — Irta Dr. Korbuly Imre, jogtanár. — Birálva Dr. Coneha Győző urtól	169
A mezőipar nemzetgazdaságtani elmélete. — Roscher Vilmos után németből fordította Kiss János. — Birálva Dr. Pisztor Mór, jogtanár urtól	200
Polgári törvénykezési rendtartás. — Irta Dr. Apáthi István, egyetemi jogtanár. — Bi- rálva Zlinszky Imre, kir. táblai bíró ur által	221
Válasz Szinszky Imre urnak. — Dr. Apáthi István, egyetemi jogtanár urtól	230
Felelet Dr. Apáthi István urnak. — Zlinszky Imre, kir. táblai bíró urtól	242
A magy. kir. Curianak, mint semmitő és leg- főbb ítélőszéknek határozatai. Összeállí- totta Dr. Herczegh Mihály egyetemi jog- tanár. — Birálta Dr. x + y	228
Jog- és államtudományi műszótár tervezete Állampolitika és történeti fejlődése. — Irta Dr. Pisztor Mór, acad. jogtanár. — Bi- rálva x + y jogtanár urtól	343
Várad Gábor országgyűlési levelei	350
A régi magyar alkotmány és az 1848-ki és 1871-ki évek közjogi alkotásai. — Irta Csillagh Gyula. — Birálta Dr. Emmer Kornél	378
Pénzügytan, különös tekintettel a nevezet- sebb államok háztartására. — Irta Dr. Muzska Vilmos, jogtanár. — Birálva x+y jogtanár urtól	388
Magyar bányajog. — Irta Dr. Sipos Árpád, jogtanár. Birálva Dr. Wenzel Tivadar, kir. táblai bíró urtól	396

Statisztika.

A népszámlálási ügy jelen állásáról	8
A pesti e. b. váltótörvényszék 1870-ik évi ügy-kimutatása	20
A kir. itélő tábla 1870-ik évi ügy-kimutatása Pest-városa törvényszékének 1870. évi ügy- kimutatása	28
A föld összes lakosainak statisztikája	36
A „hivatalos statisztikai közlemények”-ből A telepítvények statisztikája	204
Az országos magyar statisztikai tanács	372
	373

Törvényhozás.

Észrevételek az úrbéri s rokon birtokviszo- nyok rendezéséről szóló törvényjavasla- tok tárgyában. — A kolozsvári ügyvéd- egylettől	2
Folytatás és vége	10
Észrevételek a kir. jegyzőkről szóló törvény- javaslat tárgyában. — A kassai ügyvéd- egylettől	9
Igazságügyminiszeri enquete az új polgári perdt. tárgyában	29
A m. k. semmitőszék javaslata a polg. törvk. rendtartás nyolczadik és } czimének módosítása iránt kilencedik }	38
Még néhány szó a kir. jegyzőkről szóló törvényjavaslatról. — Dr. Podhorányi Gyula, h. ügyvéd	42

Az első bíróságok rendezése kérdéséhez	Lap 52
Az igazságügyi budget. — Dr. Dárdai Sán- dor-tól	57
Hazai viszonyaink lehetetlenítik-e a szóbeli- ségre és nyilvánosságra fektetett perrend- tartást, codifikált anyagi törvény nélkül. — Dr. Németh József-től	59
Az igazságügyi budget. (Codifikatio). — Dr. Dárdai Sándor-tól	61
Észrevételek a „kir. jegyzőkről szóló tör- vényjavaslatra. — A rimaszombati ügy- védegyeletről	118
Emlékirat a bírósági szervezet tárgyában. — A kassai ügyvéd-egylettől	117
Emlékirat a bírósági szervezet tárgyában. — A buda-pesti ügyvéd-egylettől	127
Észrevételek az ügyvédi rendtartás tárgyá- ban. — A kolozsvári ügyvéd-egylettől	135
Észrevételek a „kir. jegyzőkről” szóló tör- vényjavaslatra. — A nagy-váradi ügy- védegyeletről	141
Egyes- vagy társas-bíróság? — Dr. Garay Dezső, igazságügyminiszeri fogalmazótól	143
Észrevételek az ügyvédi rendtartás tárgyá- ban. — A miskolczi ügyvéd-egylettől	155
Észrevételek az ügyvédi rendtartás tárgyá- ban. — A buda-pesti ügyvéd-egylettől	171
Észrevételek a „kir. jegyzőkről” szóló tör- vényjavaslatra. — A miskolczi ügyvéd- egylettől	214
A bíróságok rendezése. — Dr. Dárdai Sán- dor-tól	218
Általános indokok Dr. Hoffmann Pál, egyet. jogtanár ur által kidolgozott magánjogi törvénykönyv tervezetéhez	223
Folytatás és vége	231
Bírói felelősség. — Margitay Dezső, h. ügy- véd urtól	225
Folytatás és vége	240
Az általános magánjogi törvénykönyv terve- zetének bírálata. — Dr. Sággy Gyula, egyet. jogtanár urtól	235
A magyar magánjogi törvénykönyv tervezete- nének bírálata. — Zlinszky Imre, kir. táblai bíró urtól	271
„Justitia Regnorum Fundamentum.” — Dr. Dárdai Sándor-tól	351
A biztosítási ügy a német birodalmi gyűlésen Birhat-e az új ügyvédi rendtartás az elmé- leti és gyakorlati képzettség kimutatását illetőleg visszaható erővel. — Dr. Plósz Sándor, pestvárosi h. egyes bíró	366
Az igazságügyi költségvetés tárgyalása és juristitium. Dr. Dárdai Sándor-tól	399
	407

Törvényjavaslatok.

(Külön mellékletekben.)

1-ső szám. Javaslat az ügyvédi rendtartás tárgyában (Indokolással).	
2-ik szám. Folytatása.	
3-ik szám. Folytatása és vége.	
4-ik szám. Általános magánjogi törvénykönyv tervezete. (Mutatvány*).	
5-ik szám. Törvényjavaslat az 1848. V. és az er- délyi 1848. II. törvénycikkelyek módosítása és pótlásáról. (Indokolással).	
6-ik szám. Folytatása és vége.	
A telepítvényesekről szóló törvényjavaslat (Indokolással)	355
Törvényjavaslat az 1871. XXXI. t. cz. élet- beléptetésére szükséges átmeneti intéz- kedések tárgyában. (Indokolással)	403
Törvényjavaslat a feloszlatható első folya- modású kir. törvényszékekhez kinevezett bíráknak további alkalmaztatásáról. (In- dokolással)	404

Törvénykezés.

Telekkönyvi előjegyzés igazolása. — Dr. Óvári Kelemen, egyetemi magántanár urtól	4
---	---

* E javaslat közzététele a m. kir. igazság-
ügyi ministerium által betiltatott. Megszerezhető
könyvkereskedés útján. Ára 3 ft. Szerk.

Az elmélet felsőbb ítélőszékeink gyakorla- tában	Lap 17
Folytatás	41
Hitvestársi öröklés (successio conjugalis) a szerzeményi javakban. — Radenich János, h. ügyvéd	26
A szóbeli eljárás és a gyorsírászat. — Dr. Feyer László-tól	36
A bécsi legfőbb ítélőszék egy elvi jelentő- ségű határozata	35
A telekkönyvi előjegyzésről. — Dr. Fleisch- ner Samu-tól	54
Reclam és reclamatio	63
A Döntvények szerinti igazságszolgáltatásról Az 1868 XLVIII. t. cz. alapján kiadott vegyes házassági váló-perекről. — R.	66
Válasz a „reclam és reclamatio” czimű cikk írójához. — Dr. Franczise Kazmér, törv. ülnöktől	67
Hol kell a lefoglalt követelést beperelni. — Külley E. kir. táblai bíró urtól	68
Büntetőjogi eset. (Párviadal.) — Kámán- házy N., kir. táblai bírótól	82
A telekkönyvi hatóságok és a birtokbírósa- gok hatásköre és illetőségéről. — Irta Travnik Antal, a pozsonyi bírói állam- vizsg. bizott. tagjától. (Lásd az „Erteke- zések” rovatában).	74
Az elmélet felsőbb ítélőszékeink gyakorla- tában. — Kozma Sándor urtól	89
Folytatás	98
Folytatás	104
Észrevételek a m. k. Curianak telekkönyvi ügyben hozott egyik határozatához. — Baróthy Antal, h. ügyvéd	90
A csódnnyitás kérdéséhez. — Külley Ede, kir. táblai bírótól	99
A m. k. semmitőszék elvi jelentőségű hatá- rozatai. Vági Mór, h. ügyvéd	103
Cuique suum. — Külley Ede, kir. táblai bi- rótól	113
Törvény és döntvény. — Szeremley Lajos, h. ügyvéd	114
Örökösödési jogeset. — Pósfay Károly, kir. táblai bírótól	123
Lehet-e egy váltóper megújítását megen- gedő végzés felebbezni. — Külley Ede, kir. táblai bírótól	133
A felmenők és oldalági rokonok törvényes örökösödéséről. — Pósfay Károly, kir. táblai bírótól	150
Lehet-e a részvényes azon részvénytársulat- nak, melynek épen részvényese, peres ügyében tanu? — Dr. Spitzer Adolf urtól	161
Megszünteti-e a bírói kézhez történt fizetés a vegrehajtási jogot? — Correllus	162
Az árvaügy hazánkban. — B. L.	165
A vegyes házassági váló-perекről. — Dr. Suhajda János, legfőbb ítélőszéki bíró urtól	168
Folytatás	173
Folytatás	187
Folytatás	188
Az árvaszékek szervezéséről. — Galamb Ist- ván, h. ügyvéd urtól	192
A birtokon kívüli felebbezés szüksége bir- tokjogi esetekben. — Sztehlo Kornél urtól	253
Alkalmazható-e a pesti kir. itélő-tábla terü- letén az oszt. által polgári törvénykönyv 1480 §-a? — Dr. B. M.	254
A telekkönyvi intézmény és az első folyamo- dású bíróságok rendezése kérdése. — Zlinszky Imre, kir. táblai bírótól	265
Bánya-jogesetek. — Dr. Sipos Árpád, bányajogtanár urtól	329
Folytatás	337
Mily jogorvoslatok használhatók telek- könyvi ügyekben. — Zlinszky Imre, kir. táblai bírótól	353
A katonai törvényszékek feloszlatható. — Dr. Dárdai Sándor-tól	359
Tanulmány a ptt. 95. §-ának értelmezésé- hez. — Dr. Plósz Sándor, pestvárosi he- lyettes egyes bíró urtól	360
A tanácsjegyzőkönyvek viteléről. — Tóth Pápay Soma urtól	367
Az igazgatótanácsok felelősége részvényvál- latoknál	377
A p. r. t. 287. §-ának illusztrációja. — Stanik Lajos, ügyvéd urtól	386
A részvénytársasági igazgatótanács felelő- sége. — Dr. Schnierer Gyula, m. kir. ker. minist. oszt. tancsosa urtól	396

Ügyvédi egyletek.

	Lap
A kolozsvári ügyvédi-egylet észrevételei az úrbéri törvényjavaslatok tárgyában. — (I, II)	2
A kassai ügyvédi-egylet észrevételei a kir. jegyzőkről szóló törvényjavaslat tárgyában	9
A buda-pesti ügyvédi-egylet titkári jelentése	33
A buda-pesti ügyvédi-egylet közgyűlésének jegyzőkönyve	37
A kolozsvári ügyvédi-egylet felterjesztése, az első folyamodási bíróságok rendezése tárgyában	45
A buda-pesti ügyvédi-egylet választmányának nyilatkozata Dietrich Ignác képviselő támadásai ellen	64
A buda-pesti ügyvédi-egylet által hirdetett pályázat az ügyvédi könyvvitel tárgyában	100
A buda-pesti ügyvédi-egylet tárgyalásai az ügyvédtartás tárgyában	104
A kassai ügyvédi-egylet közleményei Horváth B. és Pauler T. tiszteletbeli tagokul választatása tárgyában	114
A kassai ügyvédi-egylet emlékirata a bírósági szervezet tárgyában	117
A rimaszombati ügyvédi-egylet észrevételei a kir. jegyzőkről szóló törvényjavaslatra	118
A buda-pesti ügyvédi-egylet emlékirata a bírósági szervezet tárgyában	127
A kolozsvári ügyvéd-egylet észrevételei az ügyvédi rendtartás tárgyában	135
A nagy-váradi ügyvéd-egylet észrevételei a „k. jegyzőkről” szóló törvényjavaslatra	141
A miskolci ügyvéd-egylet észrevételei az ügyvédi rendtartás tárgyában	155
A buda-pesti ügyvéd-egylet észrevételei az ügyvédi rendtartás tárgyában	171
A miskolci ügyvéd-egylet észrevételei a „kir. jegyzőkről” szóló törvényjavaslatról	214
A német birodalmi ügyvéd-gyűlés alkulsáról. — Dr. Környei E. urtól	258
A 9-ik német jogászgyűlés tárgyalásai. — Dr. Környei E. urtól	267
A 9-ik német jogászgyűlés határozatai	282
Az ügyvédi könyvvezetés	363
A maros-vásárhelyi jogászegylet közgyűlése	373

Váltó és kereskedelmi jog.

	Lap
A bizomány-üzlet jogelvei. — Dr. Stiller Mór, h. ügyvéd urtól. (Lásd az „Értekezések” rovatában foglalt cikksorozatot.)	99
A csődnyitás kérdéséhez. — Külley Ede, kir. táblai bíró urtól	99
Lehet-e egy váltóper megújítását megengedő végzést fellebbeznie. — Külley Ede, kir. táblai bíró urtól	133
Lehet-e a részvényes tanu a részvénytársulat peres ügyében. — Dr. Spitzer Adolf urtól	161
A biztosítási ügy a német birodalmi gyűlésen	366
Az igazgatótanácsok felelősége részvényvállalatoknál	377
A részvénytársasági igazgatótanács felelősége. — Dr. Schnierer Gyula, m. k. kerk. minist. oszt. tanácsos urtól	396
Az igénypereknek a csődbírósághoz áttételéről. — Külley Ede, k. táblai bíró urtól	403

A II-ik magyar jogászgyűlés közleményei.

Indítványok:

A törvényszéki orvosok iránt. — Boor József, köz- és váltó ügyvéd urtól	247
A jogi személyek tárgyában. — Dr. Bozóky Alajos, jogtanár urtól	248
Az esküdtszékek tárgyában. — Dr. Friedmann Bernát, h. ügyvéd urtól	248
A közjegyzői kényszer tárgyában. — Dr. Környei Ede, h. ügyvéd urtól	251
A munkabér lefoglalása tárgyában. — Dr. Környei Ede, h. ügyvéd urtól	251
Az eskü általi bizonyítás tárgyában. — Léhmann Róbert, h. ügyvéd urtól	251
A törvényes örökösödés törvénykezési szabályozása tárgyában. — Teleszky István, h. ügyvéd urtól	251
Az eskü általi bizonyítás tárgyában. — Dr. Spitzer Adolf, h. ügyvéd urtól	255
A büntetés joghátrányai tárgyában. — Dr. Friedmann Bernát, h. ügyvéd urtól	255
A törvénytelen származású gyermekek jogi állapotának rendezése tárgyában. — Dr. Katona Mór urtól	255
Az egyes bíróságok illetősége tárgyában. — Dr. Weisz Lajos, h. ügyvéd urtól	256
A hitbizományok eltörlése iránt. — Murinyi Endre, h. ügyvéd urtól	256

	Lap
A részvénytársulatok tárgyában. — Dr. Hertzka Emil, h. ügyvéd urtól	256
A jelzálogi egyetemlegesség tárgyában. — Kopp Ferencz, törvényszéki bírótól	256
A büntetőjogi elévülés tárgyában. — Dr. Melicher Ferencz, h. ügyvéd urtól	259
A fenytő bíróság illetékessége tárgyában. — Dr. Csukássy Károly, tiszt. ügyész urtól	262

Vélemények:

Tomesányi Mór, alispán urtól, Dr. Környei Ede indítványa iránt	264
Várady Mihály, alispán urtól, Boor József indítványa tárgyában	264
Szent-Lélek Gyula, ügyvéd urtól, Dr. Környei Ede indítványa iránt	272
Dr. Wenzel Gusztáv, egyet. jogtanár urtól, Teleszky István indítványa tárgyában	273
Dr. Schnierer Aladár, acad. jogtanár urtól, Boor József indítványa iránt	273
Dr. Bróde Lipót, ügyvéd urtól, Dr. Környei Ede indítványa tárgyában	374
Dr. Hoffmann Pál, egyet. jogtanár urtól, Teleszky István indítványa iránt	376
Dr. Vida Lajos, h. ügyvéd urtól, Teleszky István indítványa tárgyában	283
Dr. Vida Lajos, h. ügyvéd urtól, Kopp Ferencz indítványa tárgyában	285
Dr. Schreiner Károly, ügyvéd urtól, Teleszky István indítványa iránt	287
Bovánkovits József, legfőbb ítélőszéki bíró urtól, Dr. Friedmann Bernát indítványa tárgyában	288
Dr. Samarjai Károly, ügyvéd urtól, Teleszky István indítványa fölött	291
Dózsa Dániel, kir. táblai bíró urtól, Murinyi Endre indítványa iránt	291
Dr. Illés Károly, tiszt. ügyész urtól, Friedmann Bernát indítványa fölött	296
Dr. Csatskó Imre, legfőbb ítélőszéki bíró urtól, D. Melicher Ferencz indítványa iránt	300
Dr. Schnierer Gyula, osztálytanácsos urtól, Dr. Hertzka Emil indítványa fölött	305
Dr. Schnierer Gyula, osztálytanácsos urtól, Kopp Ferencz indítványa tárgyában	326
Dr. Vavrik Béla, kir. törvényszéki elnök urtól, Dr. Bozóky Alajos indítványa tárgyában	331

Tárgyalások:

Az összes szakosztályi és teljes ülésbeni tárgyalásokat a f. évi 41 és 42 szám alatt kiadott kettős-lapban.	
---	--

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A birtok-elméletekről.

(Folytatás.)

3. A *possessorium* és *petitorium* mint egy és ugyanazon jogvitának alkatrészei jellemeztetnek, és pedig utóbbi mint *causa principalis*, az első mint ennek előkészítője.

A l. 3. *Cod. Theod. de judic.* (2. 18.) (némileg változtatva a l. 10. *Cod. Just. de justic.* 3. 1-ban) *Constantin* egy *edictumát* tartalmazza, melyben megtiltja, hogy a *possessorium* és *petitorium* két különböző bíró elé hozassék, és magát a kérelmet ez ügyben császári *dispensatio* iránt büntetéssel fenyegeti. E *constitutio* érdekessége ránk nézve azon módban rejlik, mely szerint az a *possessorium* és *petitorium* viszonyáról nyilatkozik. Mindkettő összefüggő egésznek van megjelölve (*qui causae continentiam dividit*“), mint oly per, mely „in uno eodemque iudicio poterat terminari“, és a vitának „super possessione“ szemközt állítatja a „super principali quaestione.“¹⁾

A l. 1. §. 45. *de aqua quotid.* (43. 20)-ban *Ulpian* ellentétbe állítja egy a jog bizonyítása által feltételezett, vizjogositványra vonatkozó *interdictum*nak a *possessorium* és az előbbire vonatkozólag megjegyzi:

in hoc interdicto totam quaestionem finire assignationis, non enim praeparat hoc interdictum causam ut superiora interdicta, nec ad possessionem temporariam pertinet, sed aut habet jus adsignatum sibi aut non habet et interdictum totum finitur.

A *possessorium interdictumok* tehát — mondja ő — melyek tisztán az átmeneties birtokviszonyra vonatkoznak („ad possessionem temporariam pertinent“), nem döntenek el végleg a vitát magát — mint a szóban levő, hanem csupán előkészítik ennek végleges elhatározását (*praeparant causam*).

Ekként a l. 5. *Cod. de poss.* (7. 32.) a *felperes* részére kilátásba helyezett birtok-védelmet illetőleg használhatta e kifejezést: „*Praeses dominii tui jus convelli non sinet*“ A birtok-védelem a „*jus domini*“ hez tartozik, megtagadása a tulajdon-védelmet csonkítaná: „*jus dominii convellere*.“²⁾

4. A természetes, szabályszerű viszony az az *interdictumok*nál, hogy a tulajdonos támasztja azokat. Szárazszavakkal ezt ugyan egy római jogász sem fejezi ki, de vizsgáljuk csak elfogulatlanul a

l. 8. de vi (43. 16.) idézetét *Palustól*: *Fulcinus dicebat vi possideri, quotiens vel non dominus, cum tamen possideret, vi dejectus est, valjon nem rejlik abban.*

Az *interd. unde vi* — mondja a jogász — akkor is helyt foglal, ha a birtokos, ki nem tulajdonos, *dejiciáltatott*. Ha szükségesnek találja ezt a nem-tulajdonosra vonatkozólag, mint valami különöst kiemelni, úgy evvel, mint *Ihering* gondolja, eléggé világosan fejezi ki, hogy az lebeg szemei előtt, ki részére az *interdictum* tulajdonkép rendeltetve van, s kinek személyében tehát szabályszerűleg a birtok előfordul, a tulajdonos. Ekként magyarázható, hogy amaz *interdictum*nál a „birtokos“ helyett a „tulajdonos“ nevezetik, mint *felperes*, így p. o. a l. 12. *ibid*-nél.

Ugyanezen feltevés ismétlődik az *interd. de precario*-nál. Itt is a római jogászok a *felperes* megjelölésére ugyanazon kifejezést használják: *dominus p. o. l. 4. §. 4. l. 6. pr. l. 12. pr. de precario* (43. 26.) és a tárgy megnevezésére a tulajdoni *praedicatumot*, l. 15. *pr. nostro utatur*, l. 3. *per fundum meum*, l. 18. *ibid. rem suam*. Nála is érdemesnek tartja egy jogász azon megjegyzést tenni, mit fentebb az *interd. unde vi*-nél. *Sed et si eam rem* — mondja *Venulejus* l. 7. *ibid.* — *cujus possessionem per interdictum uti possidetis retinere possim, quamvis futurum esset, ut teneam de proprietate, precario tibi concesserim, teneberis hoc interdicto*. A szerződés, hogy a *precarium* egy bizonyos ideig fel nem mondható, érvénytelen; *nulla vis est huius conventionis, ut rem alienam invito domino possidere liceat*, l. 13. *pr. ibid.* Tulajdon az elfogadó részéről kizárja a *precarium* érvényét l. 4. §. 3. *ibid.*: azon megfontolás, hogy az elzálogító a záloghitelezőtől a birtokot *praecario* visszaadathatná, *Ulpian* azon nyilatkozatra bírja, hogy itt *praecarium possessionis* és nem *proprietatis* van szóban.

A fenebbi feltevés, hogy a birtokos rendesen tulajdonos — melynek relativ valóságáról fentebb nyilatkoztunk, törvény általi kifejezését lelte:

lajdonos az *usufructuarius* akarátja ellenére telkén nem temethet (l. 2. §. 7. *ib. invito usufructuario locus religiosus non fiet*, l. 43. *cit.*), mindazáltal, ha utóbbi ellenszegül, az *interd. de mortuo inferendo* adatik neki, hogy ezen ellenszegülést meg-hiusítsa, vagyis — hogy úgy fejezzük ki magunkat — a *vita* nem *petitorium*, hanem *possessorium* módon intéztetik el, az *usufructuarius* kifogásával mai szólam szerint ad *separatum* utastitattik, és ezen lényegileg a birtokozsmén sarkaló védelmére a tulajdonosnak használja *Papinian* e szavakat: *de jure dominii quaeritur*.

¹⁾ Egyebütt *causa principalis* l. 1. *Cod. Theod. unde vi* (4. 22.) *negotium principale*, l. 3. *Cod. Theod. ud leg. Jul. de vi* (9. 10.) *Symmachus Ep. X, 41 de possessione... judicari, principalem vero causam... reservari*.

²⁾ Ekként a l. 9. *de commod.* (13. 6.) a l. 8. következő tételének: *rei commodatae et possessionem et proprietatem retinemus* azt adhatá okul, hogy: *nemo enim commodando rem facit ejus cui commodat, mi a birtokra nézve azon feltevés mellett találó, ha az a tulajdonnal a legszorosabb összefüggésben gondoltatik. Nem fekszik ugyan-e gondolat a lex 43. de relig. (11. 7.) verb: qui de jure dominii quaeritur alapjául? A tu-*

5. A római jog azon határozatában, mely szerint a *possessores*, vagyis fekvőségek birtokosai a határon belül perbeli *cautiótól* mentesek.¹⁾

Itt *possessores* alatt nem a valóságos tulajdonosok értetnek, mint Savigny véli,²⁾ hanem a birtokosok, mint olyanok, mivel és mennyiben tulajdonosként szerepelnek és valószínűleg azok is.³⁾

6. A közönséges élet szólásmódja, mely a *possessor* *dominus* helyett — a *possessio* szavát a telek-tulajdonra vonatkozólag használja.

A birtokban a tulajdon látható alakot ölt, a birtok nem egyéb, mint a tulajdon teljes hatályosságában, szabályszerű alakulatában. Nem csoda, hogy a közönséges élet nyelve, mely a láthatlan helyett oly szívesen nevezi meg a láthatót, földbirtokos és birtokról beszél ott, hol földtulajdonost és tulajdont gondol; így nálunk, így a rómaiaknál.⁴⁾ Más ugyan a jog és jogászok nyelve, de hol e két fogalom szoros elkülönítése nem elkerülhetlen, ott a közönséges élet felfogása, mely a birtokosban a tulajdonost látja, átjátszik a jog és jogtudomány terére is.⁵⁾

De térjünk vissza a *possessorius interdictumokra*.

Volt egy viszony, hol azok szolgálatukat felmondták, t. i. az örökösödésnél. Miután az örökös birtoka halálával tönkre megy, az örökségi dolgoknak jogosítlan harmadik személyek részéről való elvétele nem hozható a birtokelvonás szempontja alá, tehát az *interdicta retinendae et recuperandae possessionis* nem támaszthatók.

Ha tehát a római jog ezen hiányt a *hereditatis petitio*-val nem pótolta volna, úgy az örökös azon bizonyítás-könnyítést, melyet a birtok a tulajdonosnak nyújt, elveszti és kénytelen a részére egyedül fenmaradó *rei vindicatio* és *Publiciana actio* mellett örökösök tulajdonának, illetőleg *bonae fidei possessio*ja nehéz bizonyítékát szolgáltatni. Épen azon körülmény, hogy és miként a római jog a *her. pet.* formájában pótolta a *possessorius interdictumokat*,⁶⁾ ad

7. egy új bizonyítékot a Ihering által felállított nézet helyessége iránt — a **hereditatis petitio gyakorlatilag a possessorius jogorvoslatok funkcióját teljesíti.**⁷⁾

Ép úgy mint az utóbbiak a tényleges bírásnak⁸⁾

¹⁾ L. 35. qui satisd. (2. 8.)

²⁾ Mert az idézett hely 1. §-a kifejezésének magyarázatául, a jogász azt nem *dominus* által adja vissza, hanem megtartja a *possidere* kitételét: *qui rem soli possidet*.

³⁾ Ezért a záloghitelező, ha bir is, nem tekintetik ez értelemben, mint *possessor*. §. 2. *ibid.*, mert nem *praetendat* tulajdont „non enim opinione domini possidet“, mint azt a l. 22. §. 1. de nox. act. (9. 4.) róla mondja.

⁴⁾ Savigny *id. m.* 104. l. Érdekes az itt általa felhozott fogalom-határozat Cornelius Fronto-nál: *habere potest etiam fur et nequam, possidet nemo nisi qui... rei dominus est*.

⁵⁾ Különösen a császárok *constitutio*iban, így p. o. l. 12. *Cod. de poss.* (1. 32.) l. 1. *Cod. de praesc.* (7. 33.) l. 2. *Cod. de probat.* (4. 19.) l. 1. *Cod. si per vim.* (8. 5.); sőt *dominium possessionis* is jön elő, l. 2. *Cod. Theod. de bon mat.* (8. 18.) Hogy a római jogászok is „*possessio*“-t használnak földbirtokra vonatkozólag, vagyis: hogy tulajdont tételeznek fel rajta, ismeretes, lásd a l. 78. de V. S. (50. 16.)-ban.

⁶⁾ Ihering ez eszmét már évek előtt mondta ki alkalmilag *de hereditate possidente*. Berol, 1842. p. 40. című *inauguralis dissertatiójában*.

⁷⁾ Ugyanez áll az *interd. quod legatorum*ról, sőt ez, mint az *interd. utrubi* régi alakjában harmadik személyek ellen is hatályos, l. 1. §. 13. *quod legat.* (43. 3.)

⁸⁾ Természetesen nem csak a jogi birtok, hanem a pusztá *detentio* is elégséges, l. 19. *pr. de her. pet.* (5. 3.), mi egyébként *accessorie* az *interd. unde vi*-nél is lehetséges, l. 1. §. 33. de vi. (43. 16.)

bizonyítékát kívánják meg csupán a jog bebizonyítása helyett. Ha a birtok, mint az akarat-elmélet állítja — tisztán az akarat miatt, mely abban realizálva van, védetik, ha a *possessorius* védelem csak azon alapszik, hogy a birtokos akarata ellenzésre talált, miként jut amaz egykori, az örökségi dolgok harmadik személyek részéről *apprehensio*ja alkalmával már elköltözött, vagyis: az akaratól kivetkezett bírása az örökösök védelemhez? Nem vethetni ellen, hogy az nem *possessorius* védelem. Mert ez utóbbinak fogalmánál nem elhatározó, valjon az a *possessorius interdictumok* előttünk ismeretes formáját viseli-e magán,¹⁾ hanem egyedül az, hogy egy tényleges állapot a jog beigazolása nélkül nyer elismerést és védelmet.

Élők közt a tényleges viszonyok föltétele az akarat és nevezeték birtoknak; a halál bekövetkeztével megszűnik az akarat, és következésképp a birtokfogalom megállapításának lehetősége is, de korántsem ama védelem gyakorlati szükségessége; a birtokvédelem törvényhozási indoka, vagyis: a tulajdonos jogkörébe való behatások ellen nyújtandó bizonyítás-könnyítés itt is fentartja teljes érvényét.²⁾ A birtoknak megfelel itt a dolog háborítlan megmaradásának állapota a hagyatéki tömegben.³⁾ Nem tart Ihering a félreértéstől, ha kimondja: hogy bár hiányzik itt a birtok, de nem a birtokeszmé. Mi a birtoknak gyakorlati jelentőségét megadja, nem ama alanyi lélektani hatás, hogy a birtokos magát birtokosnak érzi és tudja — ez inkább annak szabályszerű ismertető jele, — hanem annak fontossága a tulajdonra vonatkozólag: az elbirtoklás és birtokvédelem.

Mind e két hatás át van vive a fentebbi viszonyra. Az elbirtoklás tovább folyik, a *hereditatis petitio* a birtokvédelmet nyújtja, mindkettő a nélkül, hogy a birtok léteznék.

Ha a bérlő a bérbeadó életében *dejiciáltatik*, úgy ez utóbbi a *dejiciens* ellen az *interd. unde vi*-t alkalmazza, ha pedig halála után, akkor örököse a *hereditatis petitio*-t használja; mindkettőnél elégséges a birtokot bizonyítani.

Ez által a halálnak hátrányos befolyása, melyet a tágasb értelmű tulajdonra a birtok-elmélet szerint gyakorolna, el van háritva, a hégzag, mely a birtoknak megszüntével az örökös jogára vonatkozólag támadna, betöltve, a birtok törvényhozási indoka, ugyszólván a birtok-sphaerán kívül, megújítva. Ép itt bizonyul be legfényesebben, mi a birtok végoka, tulajdonképi *vis agense*: t. i. nem az akarat, hanem a birtoknak nélkülözhetlensége a tulajdonra nézve.

Egyébiránt a tárgyalt viszony nem az egyedüli, melynél ekként a birtok gyakorlati célja, ugyanannak mint akarat-viszornak elméleti formulázása fölött diadalt arat. Személyek, kiknek nincs akaratuk,

¹⁾ Savigny *i. m.* 385. l.: „indem jene Anordnung eines Interdicts, anstatt einer actio, für uns völlig unbedeutend, und selbst nach der Ansicht der Römer zulässig ist, d. h. die Natur des Klagrechts selbst nicht afficirt.“

²⁾ L. 1. *Cod. Theod. quor bon.* (4. 21.) *Quid jam planius, quam ut heredibus traderentur, quae in ultimam usque diem defuncti possessio vindicasset, etiamsi quod possit tribui de proprietate luctamen? ... omnibus frustrationibus amputatis in petitoem corpora transferantur, secundaria actione proprietatis non exclusa.*

³⁾ L. 40. §. 1. de poss. (41. 2.) ... *si nemo extraneus eam rem interim possideret, sed semper in hereditate coloni manserit.* Az elbirtoklásra vonatkozólag (a l. 88. de acq. her. 29. 2 *possessio qualisqualis-a*) lásd 6. §. 2. *proemt.* (41. 4.)... *si nemo eum possedisset.*

mint az örültek, gyermekek, jogi személyek,¹⁾ annak hiányában tulajdonkép nem is birhatnak. De a birtokot tőlök megtagadni annyi volna, mint tulajdonjogi helyzetüket legérzékenyebben veszélyeztetni,²⁾ s mely utóbbi szempont oly elhatározó, hogy a gyakorlati szükség az elméleti megfontolásokon túl teszi magát: a tulajdonnak ténylegessége (képviselők személyébeni gyakorlás által) ama személyeknél is birtok-nak vétetik, ők birják az interdictumokat³⁾ és elbirtokolnak. Ha a római jog a hered. petitio s azon tétel által, hogy a hereditas jacens tartama alatt is folyik az elbirtoklás, nem jött volna az örökös segélyére: úgy alig tartották volna magukat a római jogászok vissza, épugy a hereditas jacens-nél is, „utilitatis causa“ a birtokot akarát hiányában megadni, mint ama személyeknél, — a hereditas jacens tartama alatt fenálló egyik hatása a birtoknak: a birtok nélküli elbirtoklás nem tartalmazott csekélyebb abnormitást, mint minőt ezen esetben a possessorius interdictumok megadása tartalmazott volna.

A hered. pet. tulemelkedett e nehézségen. Az tudvalevőleg nem alkalmazható mindenki ellen, ki örökségi dolgok birtokában van, hanem csak ellen, ki pro herede vel pro possessore bir. Miért csak ez utóbbiakkal szemben? Ugyanazon ok, mely miatt a possessorius interdictumok nem adatnak minden harmadik, hanem csak az ellen, ki tőlünk közvetlenül vonta el a birtokot, vagy ki ezt vitatja, vagyis a bizonyítás-könnyítés, melyet mindkét jogorvoslat a felperesnek nyújt, hogy t. i. nem kell tulajdonát bizonyítani, hanem a külső ténylegesség igazolása elégséges: az ellenfél személyéből meritett különös indokolást tesz kívánatossá. A birtok-sérelemnél ezen indok az alperes által elkövetett jogtalanságban rejlik, a „vi aut clam“-ban; e momentumnak megfelel a hered. petitionál a titulus pro possessore⁴⁾ — a birtok-vitánál (controversia de possessione) abban, hogy a vita tárgyát csak a birtok nem a tulajdon képezi. Az uti possidetis ezen esetének a pro herede possidens elleni hered. petitio felel meg. Nem volna semmi értelme annak, ha felperesnek ezen alperessel szemben a tulajdont kellene bizonyítani, mert nem a körül forog itt a vita, ki a tulajdonos, hanem hogy ki igényelheti a birtokot, mint örökös. Azok ellenében azonban, kik nem birnak sem pro herede, sem pro possessore, ép oly hatálytalan a hered. petitio, valamint a possessorius interdictumok a harmadik birtokosok ellen, ellenök a rei vindicatio vagy a Publiciana alkalmazandó.

(Folyt. köv.)

Közlő KOVÁTS GYULA

¹⁾ Ez utóbbira nézve lásd l. 1. §. 22. de poss. (41. 2.) municipes per se nihil possidere possunt, quia uni consentire non possunt, vagyis hiányzik nálók a birtok-akarat.

²⁾ Az örülte nézve ezen szempont világosan kiemeltetik, ezen szempont a l. 44. §. 6. de usucap. (41. 3.)-ban: Eum qui posteaquam usucapere coepit, in furorem incidit, utilitate sua dente relicto est, ne lanquor animi damnum etiam in bonis afferat, ex omni causa implere usucapionem.

³⁾ Sed hoc jure utimur, mondja Ulpian l. 1. ibid. ut et possidere et usucapere municipes possint.

⁴⁾ Sőt a l. 37. §. 1. de usurp. (41. 3.)-ban a pro possessore possidensre a vis fogalma alkalmaztatik, a mennyiben valamely örökségi ingatlan „sine vi“ elfoglalásának lehetősége azon esetre szorittatik: si dominus sine successore decesserit.

A m. kir. semmitőszék elvi jelentőségű határozatai.

Ezen rovat alatt találjuk a „Jogt. Közl.“-ben a semmitőszéknek azon határozatait összeállítva, melyeknek — nézetem szerint — feladata, a törvénykezés terén felmerülő kételyeket eloszlatni, a törvénykezési rendtartásnak néha nem eléggé világos, néha egymással ellenmondásban állani látszó szakaszait felvilágosítani, s melyek igen ez okból a törvénykezés terén foglalkozók kiváló figyelmét megérdemlik, s úgy hiszem, abban részesülnek is.

Az említett című rovatban közöltetik a „Jogt. Közlöny“ mult évi 49-ik számában 309. sz. a. a semmitőszéknek 1870. évi nov. 5-én 8776. sz. a. kelt határozata, melynek értelmében „az elsőbíróság a ptkr. 51. §-a értelmében jogositva van az oly keresetet, melyre nézve egyedül alperes lakhelye tekintetéből magát illetékesnek nem tartja, hivatalból visszautasítani.“

Ezek előrebocsátása után bátor vagyok egy jogi esetet közölni, mely nem régiben Somogy megye törvényszéke előtt forogt elő:

Özvegy St. J-nő, kisbári somogy megyei lakos bead egy keresetet a nevezett törvényszékhez, melyben előadja: miszerint U. M. pusztasz. mártóni baranyamegyei lakos, felperesnő leányát nőül kérvén, az esküvő közmegegyezéssel 1870. évi aug. 17-ére kisbárra (Somogy megyében) lön kitűzve, a vőlegény azonban a kitűzött napra a lakodalomra meg nem jött. Minthogy pedig felperesnőnek e miatt 392 ft 3 krra menő kiadásai voltak, kéri nevezett U. M-et rendes perbe Somogy megye törvényszéke elé idéztetni, s annak folytán a fentirt kiadások, ugy az okozott peri költségek megfizetésében elmarasztaltatni.

Megjegyzendő még, hogy a keresetlevélhez semminemű szerződés csatolva nem volt, — annak mellékleteit csupán egy községi bizonyítvány, mely szerint Sz. J-nő leánya lakodalomra, mely 1870. aug. 17-én Kisbáron U. M-el lett volna megtartandó, többnemű költséges készüléteket tett; — továbbá felperesnő állítólagos kiadásainak felszámítása, s az ügyvédi megbízás, képezvén.

Somogy megye tvszéke ezen keresetre a fentirt elvi jelentőségű határozatra támaszkodva, 1870. évi decz. 19-én 7683. sz. a. következő végzést hozott:

„Alperes nem e megye területén tartván rendes lakhelyét, jelen személyes koreset a ptkr. 30. és 51. §-ai alapján illetőség szempontjából hivatalból visszautasítatik.“

Ezen határozat ellen felperesnő semmiségi panaszszal élvén, a m. kir. Curia, mint semmitőszék 1871. évi márczius 2-án 1417. sz. a. hozott határozatával „a semmiségi panasznak helyt adva, a tvszék végzését a ptkr. 297. §-a 1) pontja értelmében megsemmisítette, s a tvszéket a keresetlevélnek szabályszerű elintézésére utasította.“

„Mert felperes keresetét szerződés teljesítésének elmulasztásából eredett kártérítésre irányozván és előadván: hogy a szerződés Kisbáron Somogy megyében jött létre, és ott lett volna teljesítendő, jelen esetben oly nyilvános illetéktelenség, melynél fogva a baranyamegyei lakos alperes ellen indított kereset a ptkr. 51. §-a rendelkezéséhez képest hivatalból visszautasítható lenne, fen nem forog.“

Jelen esetnek a mult évi 309. sz. a. közölt esetteli teljes egyenlősége, a kettőnek elolvasása után, ép oly szembeötlő, ugyanazon szám alatt közölt eset mutatja, melyeknél az illetőségre nézve a ptkr. 30. §-a szerint alperes lakhelye mérvadó; s minthogy a ptkr. 64. §-a szerint a keresetlevél kellékeihez tartozik alperes lakhelyének kitétele, a bíróságnak alkalmá nyilik magából a keresetlevélből tudomást szereznie arról, hogy az ügyre illetékes-e vagy sem? következőleg egészen helyes, ha a bíróság nem kénytelenítettik oly keresetet elfogadni és arra az eljárás megindítani, melyről előre bizton látja, hogy illetőségéhez nem tartozik. A czikkiró által közölt mult évi decz. 19-én 7683. sz. a. kelt semmitőszéki határozat tárgya pedig oly kereset, mely szerződés teljesítésének elmulasztásából eredt kár megtérítése iránt van indítva, s s erre a ptrendtartás 35. §-a szerint azon bíróság is lehet illetékes, melynek területén a szerződés létrejött vagy a dolog természete avagy törvény szerint teljesítendő; miután pedig felperes állításait az ellenfél

* A közölt két eset egészen különböző természetű, a vélt ellentét tehát fen nem forog; mert a „Jogt. Közlöny“ 49. számában 309. sz. alatt közölt döntvény a személyes keresetekre vonatkozik, miként az ugyanazon szám alatt közölt eset mutatja, melyeknél az illetőségre nézve a ptkr. 30. §-a szerint alperes lakhelye mérvadó; s minthogy a ptkr. 64. §-a szerint a keresetlevél kellékeihez tartozik alperes lakhelyének kitétele, a bíróságnak alkalmá nyilik magából a keresetlevélből tudomást szereznie arról, hogy az ügyre illetékes-e vagy sem? következőleg egészen helyes, ha a bíróság nem kénytelenítettik oly keresetet elfogadni és arra az eljárás megindítani, melyről előre bizton látja, hogy illetőségéhez nem tartozik. A czikkiró által közölt mult évi decz. 19-én 7683. sz. a. kelt semmitőszéki határozat tárgya pedig oly kereset, mely szerződés teljesítésének elmulasztásából eredt kár megtérítése iránt van indítva, s s erre a ptrendtartás 35. §-a szerint azon bíróság is lehet illetékes, melynek területén a szerződés létrejött vagy a dolog természete avagy törvény szerint teljesítendő; miután pedig felperes állításait az ellenfél

A felső bíróságok határozatainak ilyenemű eltérésének okait ezuttal nem kutatom, csak a tényeket említem fel, s ezekből következményként levonhatni vélem azt: miszerint ebben rejlik egyik oka jogállapotaink bizonytalanságának, a bíróságok iránti bizalmatlanságnak, s a perek sokaságának.

Az esetet magát illetőleg, bátor vagyok még megjegyezni, miszerint igaz ugyan, hogy a szerződés teljesítése, vagy a teljesítés elmulasztásából eredhető kártérítés iránti perek a ptkr. 35. §-a értelmében azon bíróság előtt is indíthatók, melynek területén a szerződés létrejött, vagy teljesítendő, de ezen körülménynek — nézetem szerint — ckmányilag az illető szerződéssel hitelt érdemlőleg kell igazolva lennie, nem pedig pusztán felperesi előadásokon alapulnia, — mivel az ellenkező olv visszaélésekre és zaklatásokra nyujthat alkalmat.

Egyébként állapítsák meg a törvény értelmét akár így, akár úgy, — csak a bíróságok határozataiban uralkodjék egyformaság! Legyen elv!

VÁGI MÓR,
megy. törvényszéki bíró.

A budapesti ügyvédi-egylet hivatalos közleményei.

A budapesti ügyvédi-egylet

negyedik (bírói szervezeti, magánjogi perrendtartási és jogtanulmányi) szakosztálya által 1871. évi márczius 9., 10., 11., 16., 17. és 20-án tartott üléseinek

JEGYZŐKÖNYVE.

1871. évi márczius 9-én.

Jelenvoltak: Dr. Andaházy László, Arady Antal, dr. Bellaagh József, Bogdány Lajos, dr. Bróde Lipót, dr. Busbach Péter, dr. Gombár Tivadar, dr. Grünwald Róbert, dr. Held Kálmán, dr. Krajsik Ferencz, Kontz Ferencz, dr. Környey Ede, dr. Mannheimer Ignác, dr. Milassin Vilmos, Morlin Imre, Ifj. Muraközy László, Pleskott Henrik, Pollák Jakab, Pósfay Károly, Rózsashegyi István, Rupp Zsigmond, dr. Siegmund Vilmos, Simon Florent, dr. Stillér Mór, dr. Szelényi Károly és Vavrik Antal urak.

Elnök: Dr. Busbach Péter, szakosztályi elnök.

Jegyző: Dr. Siegmund Vilmos, szakosztályi jegyző.

1. Dr. Siegmund Vilmos előadónak az ügyvédtartás iránti törvényjavaslat feletti véleményes jelentése — olvasottnak vétetvén, részletes vita alapjául elfogadtatott.

2. Az előadó véleményének a törvényjavaslat felosztását tárgyaló része, mely szerint az V. fejezetet a jelenlegi első fejezet elé helyeztetvén, a törvényjavaslat első fejezetévé tétessek — elfogadtatott.

3. Az előadó abbeli javaslata, miszerint a törvényjavaslat 2. és 5. §§-ának kellékei közzé az is felvétessék, hogy az illető feddhetlen előéletet igazolni tartozik, — elfogadtatott.

4. Az előadó azon javaslata, miszerint az ügyvédi vizsga nemcsak Pesten, hanem bármely feltörvényszék székhelyén letehető legyen — elvettvén, elfogadtatott a törvényjavaslat 4. §-a.

5. Az előadó abbeli javaslata, hogy ügyvédi vizsga letételért az illető jelölt nem a vizsgáló bizottsághoz, hanem az illetékes kamarához folyamodjék, — elfogadtatott.

6. Az előadó által is pártolt 4 évi gyakorlati idő és annak beszámítási módja, úgy mint azt a törvényjavaslat szabályozza — elfogadtatván, kimondatott, hogy a vizsgára bocsátás iránt keletkezett határozat ellen 15 nap alatt felebbezésnek legyen helye, és e részben a miniszteri javaslat 5. §-a elvettvén. A tanárokat és bírókat érdeklő részre a határozat felfüggesztetett. — A négy évi gyakorlati idő fentartása ellenében Simon Florent ur a 1/2. alatti külön véleményt jelenté be.

Ezzel az ülés berekesztetvén, folytatására f. évi márczius 10-ke tüzetett ki.

./.

Különvélemény.

Méltóztatott a tisztelt szakosztály az ügyvédtartásról szóló törvényjavaslat tárgyalása alkalmával az ügyvédjelöltek

által annak idejében teendő ellenmondása előtt hivatalból kétségbe vonni nem lehet, igen természetes, hogy ha felperes azt állítja, miszerint a szerződés, melynek nem teljesítéséből eredt kára megtérítését kéri, oly helyt jött létre, mely az eljáró bíróság területében fekszik, az ily keresetet nem lehet hivatalból visszautasítani. Szerk.

törvényes gyakorlatára, szavazattöbbséggel 4 évet hozni javaslatba, — szabadjon nekem, mint a ki csak 2 évet hoztam javaslatba, külön s ellenvéleményemet ezennel benyújtani, és azt a következőkben indokolni.

A tárgyalás és vitatás alatt a négy év indokai gyanánt következők lettek elmondva:

1. Az ügyvédi gyakorlat kellő megszerezhetőse, a sokfelé elágazó törvénykezési terén, 2 év nem elegendő; arra tehát mellőzhetlenül 4 év szükséges;

2. szükséges a 4 évi gyakorlat az ügyvéd és ügyvédi kar tekintélyének megszerezhetőse, és illetőleg biztosítása szempontjából is;

3. miután a bírósági szervezésről szóló 1869. IV. t. cikkely 7. §-a meghagyásához képest az önálló bírói álláshoz, a törvénykezési terén 3 évi bírói gyakorlat kívántatik; az ügyvédi állásnál pedig a gyakorlatnak állítólag bővebbnek kellene lennie — az ügyvédi gyakorlatnak — mindenesetre 3 éven túl kelljen terjednie;

4. hallható volt a szakosztályi tárgyalás közben oly indokolás is, miszerint Magyarország társadalmi viszonyai követelik azt, hogy a gyakorlati évek szaporítása által a jogi pályára készülők özöne gyérittessék, és az ügyvédek száma kevesbitessék.

Ha emlékezetem nem csal, ezek voltak amaz indokok, melyek a tisztelt szakosztályt arra birták, hogy az ügyvédjelöltek törvénykezési vagy ügyvédi gyakorlatára, a miniszteri törvényjavaslatban is megállapított 4 évet tartotta szükségesnek.

Ez indokok a gyakorlati évek szaporítására, hitem s meggyőződéseim szerint nem elégségesek, sőt épen a felhozott indokok erősítenek meg azon meggyőződésben, hogy a 4 évi gyakorlattal az állítólag kitűzött fő cél eléretni nem fog.

I.

A gyakorlati 4 év megállapításának bevallott fő céljául az mondatik, hogy az ügyvéd és az ügyvédi kar tekintélye a hosszabb tartamu gyakorlat által öregbedik. Ez indokok csak látszólagos súlylyal bír, épen úgy mint általán véve minden olyan felfogás és föltevés, mely kizárólag csak az időtartamon épül.

Bármennyire elfogadható legyen is azon körülmény, hogy a hosszabb tartamu idő az embert több tapasztalásban részesítheti: mégis ezen, a fentebbi indokolásban rejülő eszme legkevésbé sem alkalmazható, azon kérdés megoldására, mily tartamu idő legyen elégséges a végre, hogy az elméletileg kellően kiművelt ügyvédjelölt az átélt gyakorlat segítségével az ügyvédkedést megkezdhesse. Mert hiszen nem az a kérdés, valjon valamely ügyvédjelölt, több vagy kevesebb gyakorlati tapasztalással bír-e a törvénykezés terén, — hanem az, valjon 2 év alatt szerezheth-e magának, az elméleti ismeretek mellett, a gyakorlati téren is annyi tapasztalatot, a mennyi szükséges leendő neki arra, hogy az ügyvédkedést megkezdhesse. Már pedig, a mely ügyvédjelölt, kellő elméleti kiképezés és készütség mellett, a törvénykezési téren, az ügyvédkedés megkezdhetőse szükséges gyakorlatot magának 2 év alatt megszerezni képes nem lenne, annak a szükséges gyakorlat megszerzésére 4 év sem lenne elégséges.

A mely mértékben hangoztatik tehát annak szüksége, hogy az ügyvédségre készülő ügyvédjelölt csak is 4 év alatt lehessen képes a szükséges törvénykezési gyakorlatot magának megszerezni: azon mértékben ismertetik el az összes ügyvédi karra vonatkozólag ama fontos körülmény, miszerint az ügyvédségre csakis oly tehetségek szánják magukat, a melyek a szükséges törvénykezési gyakorlatot maguknak 2 év alatt megszerezni nem képesek. A kik tehát a szellemi képességre nézve azok sorába tartoznak, kikben nem annyira az elméleti ismeretekkel kellően ellátott elme, vagy a gondolkodásban gyakorolt ész, az észlelés terén éber vigyázatosság és élénk szemesség működik a cselekvés percében, — hanem a kik a hosszabb utánzás által szerzett gépies megszokást sajátították el maguknak.

Valjon mennyiben képes e körülmény az ügyvédek és ügyvédi kar tekintélyét emelni, azok megítélésére bizom, a kik a tekintélyt az elme és észtehetség után szokták megbírálni.

És valjon érdekelben áll-e az ügyvédi karnak, oly növekedés seregére számítani, a hol az elme-él és észtehetség, a közép-szerüségen felül alig emelkedik?

Ha pedig felteszszük, sőt ha óhajtjuk, hogy az ügyvédségre jeles tehetségek is szánják magukat, — joggal és méltán kérhetem, mi elfogadható indoknál fogva követelhetette a törvény azt, hogy általán véve minden ügyvédjelölt,

csak azért, mert a középszerű tehetségű ügyvédjelölt csakis 4 év alatt, vagy még talán ennyi idő alatt sem szerezhet magának elegendő gyakorlati képességet az ügyvédkedés megkezdésére: 4 évig legyen köteles várakozni, hogy az ügyvédkedést megkezdhesse, habár magának a kellő gyakorlati képességet 2 év alatt is megszerezhetette és valóban még is szerezte.

A gyakorlati évszám, már fentebbi oknál fogva sem képez alapot a gyakorlati képesség, és készülség akár megszerzésére, akár megítélésére.

Ugyanis:

Ha négy év, mint időtartam, a gyakorlati képesség, és készülség megszerzésére olyannyira szükségesnek gondoltatik, hogy annak ellenében a 2 évi gyakorlat figyelembe sem jöhet: akkor a 4 évtől eltérni semmi tekintetben és semmi szín alatt nem lehetne, mert minden eltérés, a fentebbi feltevés nyomán csakis a gyakorlati készülség és képesség hiányosságát eredményezné. Ámde a törvényjavaslat, melyet a szakosztály is elfogadott, megengedi, hogy ha a 4 évi gyakorlat betegség, vagy katonáskodás által, hosszabb, s bár 1 évnél nagyobb időre is félbeszakasztatik; e félbeszakasztás miatt a 4 évi tartamban támadt hiánypótlása, és így a gyakorlati 4 év kiegészítése elmaradjon; — kétségtelen bizonyosságnak; hogy a 4 év tartalma alatt az ügyvédi gyakorlatra fordított idő elégségesnek találtatik; habár a 4 évből és az ennyi idő alatt teljesítendő gyakorlatból, a betegség vagy katonáskodás 1 évnél több időt elvont volna is.

Tanároknál ellenben a törvényjavaslat 5 évi tanárkodás mellett, minden további törvénykezési gyakorlatot feleslegessé és szükségtelenné tesz, ismét kétségtelen jeleül annak, hogy a gyakorlati évek megállapításánál nem annyira a gyakorlati képesség és készülség megszerzésére szükséges idő, mint inkább csakis bizonyos meghatározott évszám tétessék az ügyvédkedés megkezdhetőségének feltételéül.

A meghosszabbított gyakorlati évszám ennél fogva nem egyéb, mint megszorítása azon számnak, mely az országban magát az ügyvédségre szánja el; és e részben társaink közt épen az jelezte az indok belső értelmét, a ki az ügyvédségre készülők özönét a gyakorlati évek e megszorításával csökkenteni kívánta.

És valóban a gyakorlati évek szaporítása kétségtelenül, de nem természetes uton, fogja csökkenteni azok számát, kik az ügyvédi pályára készülnek.

Ámde épen társadalmi tekintetben folette fontos kérdés az vajon czélszerű-e ily erőszakos és nem egyenes uton csökkenteni azok számát, kik az ügyvédi pályára készülnek.

Hitem szerint a társadalmi állapotok azon mértékben tökéletesednek és javulnak, a mely mértékben annak kebelében a szabad mozgás mesterséges módon szabályozva nincs.

Ha az ügyvédi pályára állítólag aránytalanul nagyobb mértékben és számban özönlött volna hazánk ifjúsága, a mint talán kellett volna; s ha ez méltán beteges állapotnak lenne mondható: akkor egyrészt ennek nem az volna oka, hogy az ügyvédi gyakorlat csak 2 évre van szabályozva; másrészt ezen állítólag beteges áramlatnak az az volna tökéletes olhárítója, hogy az ügyvédi gyakorlat 4 évre hosszabbítható legyen; — hanem egészen más tekintetek volnának figyelembe veendőek.

Mindenekelőtt tagadnom kell, hogy az ügyvédi pályára készülők özöne és áramlata állítólag még más is aránytalan legyen. Ellenkezőleg az odig ismert statisztikai adatok nyomán azt kell hinnem és állítanom, hogy míg az ország néhány jogintézetében százakra megy a növendék sereg száma, azalatt a realis irányú tanodákba ezerszámra özönlik a fiatalok olyannyira, miszerint még nem hallottam az országban panaszt az iránt, hogy jogintézeteink, az odátóduló fiatalokat befogadni nem képesek, míg real irányú tanodáink távolról sem elégségesek az oda özönlő növendék sereget befogadni.

Igen is volt idő és kor, a midőn az ügyvédi pályára nagyobb arányban özönlött a serdülő ifjúság, sem mint azt egészégtől társadalmi állapotok és viszonyok magukkal hoztatták, de ennek nem a 2 évi joggyakorlat időtartama volt oka, hanem egyrészt az, hogy némely jogintézetünkben maga a tanfolyam csakis 1 éves volt, az akadémiákon és a nagyobb kollegiumokban pedig csak 2 éves volt, sőt még az egyetemen is a jogtanfolyam csakis 3 évre terjedett. De ez is csak mellékes oka volt az aránytalan áramlatnak. Fő oka a társadalmi állapotokban létezett, a midőn társadalmi állás, országos tekintély, politikai befolyás minden más pályától megtagadtatott. Ámde mindezek ma lényegesen megváltoztak, midőn mindez, minden más tisztes pályán is elérhetik.

És ha már most az anyagi érdekek figyelembe vétetnek, — méltán kérdehetni, vajon épen az ügyvédi pálya-e az egyedül és kizárólag, melyen a kezdő ma tudományának, képességének, tehetségének és szorgalmának, megfelelő anyagi kedvezésekben és jutalomban részesülhet, avagy épen ellenkezőleg minden más realis irányú pálya, a kezdőt nem a kedvezőbb anyagi körülmények közzé juttatja, sem mint az ügyvédi pálya.

Első és legtermészetesebb következtetése tehát a 4 évi joggyakorlatnak az lesz, hogy kivált a szegényebb sorsu fiatalok, mely életéből a kezdetes föltételeinek négy évet nem áldozhat, az ügyvédi pályától vissza fog riadni, és más korábban jutalmazó pályákra sietni, sőt miután a jogi készülődés legnagyobb részben, csakis ügyvédek és tisztviselők képez, még azok is, kik a jogi pályától vissza nem rettennek, nem annyira a külvilágban is nehéz kezdetű, és nélkülözéseket igénylő ügyvédséghez, mint inkább a hivatalokhoz fog özönlöni.

Vajlon akarhatjuk-e ezt?

Minél inkább csökkentjük mesterséges és természetellenes eszközökkel azok számát, kik életpályául az ügyvédséget választják: annál inkább csökkentjük kétségtelenül a jelentkezők tömegében épen a jelesebbek és tehetségesebbek számát, kik életöknek ifju éveit más irányban értékesíthetik, s az ügyvédség számára inkább csak azon rétegek maradnak fenn, melyek más pályán a szabad versenyt még nehezebben állják ki.

Azon körülmény, hogy külföldön s névszerint Franciaországban, hol az ügyvédség tán még nagyobb megszorításokban szenved, mint a kérdéses törvényjavaslat által czéloztatik, mégie jeles tehetségek fordulnak az ügyvédi pályához föntebbi okoskodásomat nem czáfolja meg, mert egyrészt a mi társadalmi viszonyaink a francia társadalmi viszonyokkal nem egészen azonosak, és ugyanazon eszközök nem mindenkor fognak nálunk is ugyanazon eredményeket teremteni és létrehozni, melyek Franciaországban előidéztettek, — másrészt nagy kérdés, vajlon Franciaországban is, a 37 millió lélekszám mellett, nem nagyobb volna a jeles ügyvédek számaránya, ha az ügyvédség ott annyira megszorítva nem lenne.

II.

Nem fogadhatom el a 4 évi gyakorlatot azon szempontból sem, mintha azzal, s mintegy főleg azzal szerezhetnének meg és biztosíthatnák az ügyvédi kar tekintélye. Mert, ha az ügyvéd tekintélyes észtehetség, tudomány, s jellem adják meg, úgy mindez képzelhető és gondolható 4 évi gyakorlat nélkül is, mert hiszen az elméleti kiképezésre ugyis 4 év fordított; a többi tényező pedig az ügyvédi tekintélynek, nem a joggyakorlat rövidebb vagy hosszabb tartamában rejlik, hanem az egyénben, melyben a kellékek feltalálhatók 4 évi gyakorlat nélkül is.

Azután nem is arról van szó, hogy az ügyvédjelölt, midőn az ügyvédkedést megkezdli, már tekintélyes ember legyen, kinek azt állítólag a hosszabb tartamu gyakorlat szerzendő meg, hanem arról, vajlon képes-e képesítettnek gondolható-e az ügyvédjelölt, az ügyvédkedés megkezdésére rövidebb tartamu gyakorlat mellett is. Már pedig bármilyen súlyt fektessen is valaki az ügyvédi tekintélybe, e körülmény egyrészt nem azt hozza magával, hogy valaki az ügyvédséget még meg se kezdhesse, mielőtt hosszas gyakorlat által tekintélyes emberré nem válik, másrészt: miután mindenünk az ügyvédet minél tekintélyesebb embernek ohajtja, ez indokolásból az következnék, hogy a gyakorlati idő még hosszabb legyen, — mert ezzel csakis a kezdő ügyvéd tekintélye öregbednék: — a mikor aztán könnyen úgy járhatna az ügyvédjelölt a tekintélyvel, mint Toldi lova az abrakkal, hogy t. i. akkor jutna hozzá, mikor többé már aligha reászorulna.

Ha pedig azt hisszük, hogy a hosszabb gyakorlat kényszerre és kötelezettsége után az ügyvédek s az ügyvédi kar tagjai nagyobb tudományosságra, s tudományos buvárkodásra, hővebb ismeretek gyűjtésére, szóval szellemi munkásságra fognak ösztönöztetni, ugy e hiedelmünkben nagyon is csalódunk, mert egyrészt valamely kar tagjainak tudományos buvárkodási kedve, és irányzata nem a rövidebb vagy hosszabb tartamu gyakorlattól függ, hanem azon szellemi tehetségektől, melyekkel a tagok a természetből megáldattak, másrészt ha, miként fentebb említettem, mesterséges és természetellenes eszközökkel épen a szellemi tehetségek szabad áramlatát és özönlő versenyt szorítjuk vissza a versenytérről, nem-e épen a kart fogjuk meg az elemektől és tényezőktől, melyek annak a tagjainak a valódi tekintélyt megszerezni a biztosítani képesek lennének.

III.

Azon körülmény, hogy az 1869: IV. t. cz. 7. §. által a bírói állomáshoz kellékül és feltételeül 3 évi joggyakorlat van kijelentve, még legkevesébbé sem huzza maga után azt, hogy az ügyvédjelöltnek is tehát vagy ugyanannyi, vagy még annál is hosszabb gyakorlatot kelljen kimutatnia a végre, miszerint az ügyvédjelölt ezen bíró előtt az ügyvédkedést megkezdhesse.

Am gondolkodjunk egy kissé a dolgról tüzetesebben.

Bármennyire hajlandó legyek is elfogadni azt, hogy az ügyvéd állása és viszonya valamely pörös üggyhöz, gyakran fontosabb, mint a bíróé ugyanahoz, s bár kész legyek megengedni még azt is, hogy sok tekintetben több ügyességet, tapintatot, mélyebb belátást, szélesebb tudományt és bővebb ismeretet igényelhet, gyakran az ügy fölkészítése, letárgyalása; végre bár azt sem tagadhatnám egészen, hogy gyakran aránytalanul könnyebb a bíró által elkövetett hibát a törvénykezési téren orvosolni, mint azt, melyet a törvénykezési téren lehetőleg az ügyvéd elkövethet; mégis határozottan tiltakoznom kell az ellen, mintha egyrésztől mindez a valóságban is a maga teljességében így volna; azután pedig másrésztől, hogy minden körülményekre nézve az ügyvédnek a bíróval ne egy vonalon kelljen állania: a mennyiben hiában verné tudományával az ügyvéd az eget, s hiában a maga egyéniségében a legkiáltottabb jellem vagy tekintély, ha a bíró mellette eltörpülne, s törpeségében hozná meg ítéletét.

Ezen nézetből kiindulva azon hitben vagyok, hogy a bíró és ügyvéd bár különböző irányban és alkalmazással, és így természetesen különböző eredménnyel is, valamint tehetségre és tudományos készületségre, ugy jellemre és tekintélyre nézve is, egy vonalon kell hogy álljon; mert a törvénykezési téren egymást egészíti ki. A mely föltételek azért is a bírónál szükségesek, az ügyvédnél sem engedhetők el; de viszont a mely föltételek az ügyvédnél elégségesek, azokon túl a bírói állás sem követelhet többet.

IV.

A négy éves gyakorlat mellett a magyarországi társadalmi viszonyokból merített indokolásnak, — azon irányban s értelemben, hogy a négy éves gyakorlattal az ügyvédi pályára készülők és özönlők száma csökkenni fog — legalább azon érdeme van, hogy őszinte. Mert valóban a mily mértékben megnehezítették a serdülő ifjuságnak az ügyvédi pályára juthatás: azon mértékben fog az ezen pályára törekvők száma is csökkenni.

Ámde midőn bevalljuk, a minthogy nem is tagadjuk, hogy a gyakorlati évek szaporításával, az ügyvédi pályára özönlők száma csökkenni fog, két kérdés merül fel, melyre határozottan kell felelnünk.

Egyik kérdés az: igazságos dolog-e mesterséges, nem természetes eszközökkel visszatartóztatni — azokkal, kik egyéni hajlamaiknál s tehetségeiknél fogva, az ügyvédi pályára szánják el magukat, ha az odajuthatás a gyakorlati évek szaporításával megnehezítve nem lenne? És ha meggondoljuk, hogy a nép szegényebb sorsu rétegeiből kikerülő fiatalság leendő az, mely az ügyvédi pályától eként eltartóztatva lesz, s csakis a vagyonosabb fiatalság fogja azon elemeket képezni, melyből az ügyvédség tagjait nyerhetendi: ez intézkedés igazságtalansága méginkább szembe fog ötlenni.

A másik kérdés, mely ez intézkedésnél és célzásnál felmerül, az: vajon czélszerű-e az, ha általán véve mesterségesen megszorítottatik azok száma, kik az ügyvédi pályára készülnek, s méginkább vajon czélszerű-e, ha épen a szegényebb sorsu fiatalság lesz a gyakorlati évek szaporításával a pályától eltartóztatva!?

Már fentebb elmondottam e tárgyban nézeteimet; — előre kijelentettem, hogy a mely mértékben fog az ügyvédi pályára készülők száma, mesterséges eszközökkel csökkenteni: azon mértékben fog az észtehetségnél, jellemnél és hajlandóságnál fogva a pályára hivatottak szám aránya is csökkenni. Ezt pedig mesterséges és nem természetes eszközök által előidézni aligha czélszerű leendő.

De tovább megyek.

Valjon az-e a társadalom és az államok érdeke és célja, miszerint azok az életpályákra vállalkozók elhatározására, az észtehetségen, jellemen, tehát a képességen és a hajlamon kívül és túl még más mesterséges, sőt erőszakos eszközökkel is hasznának, holott a társadalmi állapotok mibenléte, csak akkor mondathatik egészségesnek, ha ez állapotok a szabad és természetes fejlődés mellett mesterséges beavatkozásokkal meg nem háborítottatnak, — és így nem annyira akadályoztatnak mester-

séges eszközökkel fejlődési irányzatukban, — mint inkább előmozdítottatnak és segítettnek céljaik és rendeltetésük minél könnyebb és biztosabb elérhetésében.

Ezeknél fogva én, valamint az ügyvédjelöltek négy évi gyakorlatát kettő helyett, — ugy a már megvizsgált és okleveles ügyvéd szabad működésének bármely akadályozását nem pártolhatom.

SIMON FLORENT.

* * *

Folytattatott 1870. évi márczius 10-én.

Jelenvoltak: Dr. Bróde Lipót, dr. Dárday Sándor, dr. Held Kálmán, Kontz Ferencz, dr. Környey Ede, dr. Krejtsik Ferencz, dr. Mannheimer Ignác, dr. Milassin Vilmos, Morlin Imre, Pleskott Henrik, Pollák Jakab, dr. Sigmund Vilmos, dr. Stiller Mór és Vavrik Antal urak.

Elnök: szakosztályi elnök ur gátoltatása folytán üléstveztető elnökké dr. Bróde Lipót ur választatott.

Jegyző: Dr. Siegmund Vilmos, szakosztályi jegyző.

1. A törvényjavaslat 5. §-ának 6. kikezdésében a tanárokra vonatkozó rendelkezés dr. Held Kálmán ur indítványa következtében — oda módosítottatott, hogy a négy évi gyakorlatot pótolja, ha valaki mint önálló jogi tanár négy éven át működött, és legalább egy éven ügyvédnél gyakornokoskodott.

2. Ugyanezen szakasz hivatolt kikezdésénél a bírakra nézve dr. Milassin Vilmos indítványára határozottatott — hogy a négy évi gyakorlatot pótolja az is, ha valaki valamely bel-földi bíróságnál, mint — jogvégtett — önálló bíró 3 éven át működött.

3. Az előadó abbeli javaslata, hogy az ügyvédkedéstől az is eltiltassék, ki az államtól rendelkezési illetéket huz — elfogadtatott.

4. Az előadó azon indítványa, hogy a törvényjavaslat 13. §-ában a zugírászat mikénti büntetése tekintetében a közjegyzői törvényjavaslat 187. §-ának egyszerű hivatolása helyett e szakasz szöszert átvétessék — elfogadtatott.

5. A törvényjavaslat 17. §-a az előadói vélemény elvetése és e szakasz második és harmadik kikezdéseinek kitérlése mellett, következőleg módosítottatott: „A fél elhalta a képviselést meg nem szünteti, azonban az ügyvéd, mihelyt a fél elhaltáról tudomást szerez, köteles az ismert örökösöket értesíteni és egyuttal azt a perbiróságnak bejelenteni. E kötelezettség alól az ügyvéd még azon esetben sincsen felmentve, ha a meghatalmazás már előlegesen az örökösök nevében állítottatott is ki.“

6. Az előadó abbeli javaslata, hogy az ügyvédnek viszsztatartási jog engedendő a fél ügyirataira is — elfogadtatott, azon hozzáadással, hogy a visszatartás esetében köteles az ügyvéd költség és díjkövetelésének felszámítását haladéktalanul eszközölni, illetve e követelés megállapítását a 31. §. értelmében kérelmezni.

Ezzel az ülés berekesztetvén, folytatására f. évi márczius 11-ke tüzetett ki.

* * *

Folytattatott 1871. évi márczius 11-én.

Jelenvoltak: Dr. Bróde Lipót, dr. Garay Dezső, Kontz Ferencz, dr. Környey Ede, dr. Milassin Vilmos, Pleskott Henrik, dr. Siegmund Vilmos, dr. Stiller Mór, dr. Szelényi Károly és Weitzenfeld Illés urak.

Elnök: szakosztályi elnök ur gátoltatása folytán üléstveztető elnökké dr. Bróde Lipót ur választatott.

Jegyző: Dr. Siegmund Vilmos, szakosztályi jegyző.

1. A törvényjavaslat 20. §-ában részletezett számadási kötelezettség tekintetében dr. Környey ur indítványára kimondatott, — hogy az ügyvéd csak az esetben tartozik már 15 nap alatt számolni, ha a fél azt világosan követeli.

2. Az előadó abbeli javaslata, hogy az ügyvéd ne legyen jogosítva még az esetben sem oly fél ellen ügyködni, kit ugyanakkor valamely más ügyben képvisel, ha a fél abba világosan beleegyezik is — elvetettatott és határozottatott, hogy az ügyködés igenis megengedendő ily esetben, ha a fél a fenforgó körülményről értesítettvén, az ügyködésbe írásbelileg beleegyezik.

3. A törvényjavaslat 22. §. előadó ajánlatára — elfogadtatott.

4. A törvényjavaslat 23. §-hoz a 35. §. mint kivétel az eladó ajánlatához képest — tüzetesen hivatoltatni határozottatott, egyuttal e szakasz első kikezdéséből a „külön“ szó kiha-

gyatván. E szakasz második kikezdése következőleg módosított: „Ha az ügyvéd az ily pénzt vagy értéktárgyakat jogtalanul saját hasznára fordította, — a mennyiben ez által a büntető bíróság által büntetendő sikkasztás nem követtetett el, — fegyelmileg fenytendő.“

5. Az előadó azon javaslata, hogy az információk ne az ügyjegyzékbe vétesse fel, hanem külön írásba foglalandók legyenek — elfogadtattott.

6. A törvényjavaslat 24. §-ának második kikezdése, mely szerint az ügyvéd a fél beleegyezésével ennek tényei és nyilatkozatai tekintetében tanuskodásra bocsátható, az előadói vélemény elvetésével — elfogadtattott.

7. A törvényjavaslat 25. §. Pleskott ur indítványára következőleg módosított: „Az ügyvéd teljes szólásszabadsággal bír védenzre oltalmában, azonban beadott irataiban, vagy az ügy tárgyalása alkalmával tartott szóbeli előadásaiiban tisztelettel kell viseltetnie, a bíróság illetve hatóság s annak egyes közegei és illemmel az ellenfél s védője, valamint a meghitt tanúk és szakértők iránt.“

8. A törvényjavaslat 28. §-ának a) és b) pontjai előadói véleményéhez képest — kihagyandónak találtattak.

9. A törvényjavaslat 30. §-ának abbéli rendelkezése, hogy az ügyvéd a behajtás végett átvállalt követelést vagy pertárgyat az ítélet jogerőre emelkedése előtt magához nem válthatja, — az előadói vélemény elvetésével elfogadtattott.

10. Ugyanezen szakasz abbéli rendelkezése pedig, hogy az ügyvéd a követelés vagy pertárgy hányadát jutalmul ki nem kötheti, az előadói vélemény értelmében, elvetettett.

11. Az előadó azon javaslata, hogy csőd esetében az ügyvédi költségeknök a jelenlegi csődtörvény második osztálybeli kiváltságos tételekkel egyenlő elsőbbség biztosítsassék — elfogadtattott.

12. Az előadó által javasolt „dijszabás“ elvben — elfogadtattott, kimondatván, hogy a dijszabályok megállapítása, a kamarák meghallgatásával a bíróságok hatásköréhez tartozik.

13. A törvényjavaslat 37., 38., 39., 40. és 41. §§. az előadói vélemény értelmében — elfogadtattak.

14. A törvényjavaslat 42. §. az előadói véleményhez képest a tekintetben kiegészítendőnek találtattott, hogy az ügyvédi meghatalmazás kiterjedjen a csőd- és telegkönyvi eljárásra, valamint eskü kinalására és elfogadására is.

15. A törvényjavaslat 43. §-a az előadói javaslat értelmében — elvetettett.

16. A törvényjavaslat 44., 45. és 46. §§. az előadói véleményhez képest a II. fejezetbe áthelyeztetni határozattak.

17. A törvényjavaslat 45. §-nál — a 63. §. 5) pontja illetve a 70. §. hivatolandónak találtattott.

18. Az előadói vélemény azon része, mely szerint a gondnokul kinevezett ügyvéd is megtagadhasza a képviselést a 45. §-ban részletezett esetekben — elfogadtattott.

Ezzel az ülés berekesztvén, folytatására f. évi márczius 16-ka tüzetett ki.

* * *

Folytattattott 1871. évi márczius 16-án.

Jelenvoltak: Dr. Apáthy István, dr. Bellaagh József, dr. Bróde Lipót, dr. Fischer Kálmán, Kontz Ferencz, dr. Környey Ede, dr. Krajsik Ferencz, Morlin Imre, Ifj. Muraközy László, Pleskott Henrik, dr. Siegmund Vilmos és dr. Stiller Mór urak.

Elnök: szakosztályi elnök ur gátoltatása folytán üléstveztető elnökké dr. Bróde Lipót ur választattott.

Jegyző: Dr. Siegmund Vilmos, szakosztályi jegyző.

1. A törvényjavaslat 47. §-ban részletezett kellékek közét az előadó ajánlatára felvétettett az is, hogy a jelölt feddhetlen előéletet tartozik igazolni.

2. A törvényjavaslat 49. és 51. §§. az előadói vélemény értelmében elfogadtattak azon módosítással, hogy a gyakorlatnak csak két havi — és nem már 8 napi — félbeszakítása jelentendő be.

3. A törvényjavaslat 55. §-nak végső kikezdéseül Kontz ur indítványára következők vétettek fel: „A választmányok tagjainak egy harmada évenként kilép, első és másodévben sorshuzás utján, harmadévben pedig a választás kora szerint. A kilépők azonban újra választhatók.“

4. A törvényjavaslat 55., 59., 62., 64. és 104. §§-ban az előadó véleményéhez képest a „jegyző“ mindenütt „titkárral“ cseréltettett fel.

5. A törvényjavaslat 60. §-ában 62. §-ának 7) pontjában dr. Stiller ur indítványára a „Törvénykezés“ szó következőkkel helyettesítettett: „a törvényhozás, jogszolgáltatás“ stb.

6. A törvényjavaslat 69. §-a az előadói vélemény értelmében — elvetettett.

7. A törvényjavaslat 63. és 70. §§. az előadói véleményhez képest akként egészítették ki, hogy a választmány jeleli ki a kamarai tagokat a gondnokságokra és csődperügyelőségekre is.

8. A törvényjavaslat 72. §-ból az előadói vélemény értelmében e szavak: „az ügyvédi kamara vagy a kir. törvényszék utján“ kitörültettek.

9. A törvényjavaslat 74. §. az előadói véleményhez képest következőleg módosított: „Ha az ügyvéd a jelen törvény 18., 20., 23. §§-ban felsorolt köteleességszegések valamelyikében vétkeessé válik, az illetékes ügyvédi kamara által köteleessége teljesítésére szoritandó. A mennyiben pedig a köteleességszegés egyuttal büntető eljárás alá esik, a kamara ezen eljárás megindítása végett az iratokat az illetékes fenytető bírósághoz hivatalból átküldi.“

10. A törvényjavaslat 75. §. dr. Stiller ur indítványára — azért mert nem egyezik meg a 25. §-ban biztosított szólásszabadsággal, elvetettett.

Kontz Ferencz ur e szakaszt a felebbeztés megengedésével fentartatni óhajtván, a 2. alatti külön véleményt jelenté be.

11. A törvényjavaslat 87. §-ában érintett pénzbírságot szabó határozat ellen dr. Bróde ur indítványára a 15 nap alatti felebbeztés megengedendőnek találtattott.

12. A törvényjavaslat 81. §-ából dr. Környei ur indítványára — a „teljes“ szó kitörültettett.

13. A törvényjavaslat 85. §-ában érintett elévülési határidő — két évről három évre emeltettett fel.

Ezzel az ülés berekesztvén, folytatására f. évi márczius 17-ke tüzetett ki.

2/.

Különvélemény.

A budapesti ügyvéd-egylet szakosztályának Pesten, 1871. évi márcz. 16-án tartott ülésében véleményes tárgyalás alá vett — az ügyvédrendtartás tárgyában készített igazságügy-miniszteri törvényjavaslatnak 75. §. iránt.

Én ezen §-nak olyképeni módosítását indítványozom „hogy az ily bírósági határozatok ellen a másodbírósághoz felebbeztésnek helye legyen.“

Indokaim lehető legrövidebben következők:

1. Ugy a perben álló feleknek megvédése, mint a bíróságok tekintélyének megóvása és fentartása tekintetéből szükséges, hogy azon ügyvédek, a kik a szóbeli beadványokban sértő kifejezésekkel élnek, a törvény által megállapított bírsággal fenytíttessenek. De

2. a mint biztosítani kívánom a feleket és bíróságokat, úgy viszont jogosan igényelem azt, hogy az ügyvéd is, minden önkénykedéstől megvédessék. A korlátlan bírói hatalom eshetőleg visszaélésekre vezethetne, és csak a képzelet szülhet oly feltételeztést, hogy a bírák közét egy sem lesz: a ki emberi gyengeségekkel és bírákkal bírna;

3. mert a bíróságot ügyvéd — főkép kétes esetekben csak is a felsőbb — és ily kérdésben teljesen érdektelen bíróság ítéletében fog megnyugvást találhatni.

KONTZ FERENCZ,

ügyvéd s a IV-ik szakosztály tagja.

* * *

Folytattattott 1871. évi márczius 17-én.

Jelenvoltak: Arady Antal, dr. Bróde Lipót, dr. Csukássy Károly, dr. Garay Dezső, dr. Gombár Tivadar, Kontz Ferencz, dr. Környey Ede, dr. Krajsik Ferencz, Morlin Imre, Ifj. Muraközy László, Pollák Jakab, dr. Siegmund Vilmos és dr. Stiller Mór urak.

Elnök: szakosztályi elnök ur gátoltatása folytán üléstveztető elnökké dr. Bróde Lipót ur választattott.

Jegyző: Dr. Siegmund Vilmos, szakosztályi jegyző.

1. A törvényjavaslat 91. és 96. §§-ban érintett határozatok ellen az előadói vélemény értelmében a 15 napi felebbeztés megengedendőnek találtattott.

2. A törvényjavaslat 90. §-ba az előadói véleményhez képest — a törv. rendt. 56. §-ának egyszerű hivatolása helyett, annak szövege határozottatott felvétetni.

3. A törvényjavaslat 93. §. tekintetében dr. Bróde ur következő módosítványai: hogy a biztos az ügyvéd iratainak és könyveinek lezárására jogosítva van ugyan, de vádlottnak egyuttal joga van a fegyelmi hatóság e tárgybani utólagos határozatát kikérni, mely ellen azonban felelősségnek nincsen helye; — hogy továbbá a helyben lakó tanukat és szakértőket a biztos köteles közvetlenül kihallgatni és esetleg megesketni, a vidéken lakók kihallgatása és esetleg megesketés végett pedig ott, hol kamara létezik, ezen kamarát, a hol pedig az nincsen, az illetékes bíróságot megkeresni.

4. A törvényjavaslat 99. és 100. §§-ra nézve az előadó által ajánlott szövegezés — elfogadtatott.

5. A törvényjavaslat 106. §. első kikezdése ellenében dr. Garay ur indítványára kimondatott — hogy a fegyelmi bíróság határozott bizonylási szabályokhoz kötve nincsen és meggyőződése szerint ítél.

6. A törvényjavaslat 108. §-hoz az előadói javaslat értelmében a felelősségi határidőnek 15 napra kiterjesztése mellett következő második, harmadik, negyedik és ötödik kikezdések vétettek fel: „Első végzések a panaszlottnak személyesen kézbesítendő; ha a panaszlott feltalálható nem volna, részére újabb tárgyalás kitűzése mellett gondnok nevezendő ki, oly utasítással, hogy a panaszlott lakhelyét az újabb tárgyalásig kipuhatolja és őt védelmére felhívja, mert ellenkező esetben az eljárás a gondnok közbenjöttével fog folyamatba tétetni és befejeztetni.

„Egyéb végzések kézbesítési jogérvényeseknek tekintendők, és a határidők folyamát fentartják, ha azok neki vagy meghatalmazottjának nem kézbesíthetvén, két tanu jelenlétében, lakása vagy irodájának ajtajára, mennyiben pedig a kamara kerületében már lakhelye vagy irodája nincs, a választmány hivatalos laka ajtajára szegeztetnek.

„Hirdetményi idézésnek, vagy a határozat hirdalok utáni közzétételének helye nincs.

„A kézbesítések a kamaráknak e végre megbízott közegei által teljesítenek.”

7. A törvényjavaslat 109. §-ának második és harmadik kikezdése az előadói javaslathoz képest következőleg módosítottatott.

„A fegyelmi bíróságnak a panaszlott meg nem jelenése folytán hozott határozata ellen a panaszlott azon okból, hogy az idézés előtte önhibája nélkül ismeretlen maradt, vagy a megjelenésben elháríthatlan akadály által gátolva volt, az akadály megszűntétől számítandó 15 nap alatt igazolási kérelemmel élhet, mely szóbelileg tárgyalandó és a még végre nem hajtott határozat jogerejét felfüggeszti.

„Ha az igazolási kérelem alaposnak találtatik, a hozott határozat feloldatik és új tárgyalási határnap tűzetik ki.”

8. A törvényjavaslat 117. §-ának végkikezdése az előadói javaslat értelmében — elvettetett.

9. A törvényjavaslat 118. §-ának a) pontja dr. Környey ur indítványára — elvettetett.

10. Ugyanezen szakasz b) pontja az előadó indítványára következőleg módosítottatott: „ha a felfüggesztés a fegyelmi eljárást rendelő határozat jogerőre emelkedése után a feljelentett” stb.

11. A törvényjavaslat 119. §-ban a gyakorlati idő meghosszabbítását rendelő határozat ellen megtagadott felelősségre az előadói véleményhez képest helye találtatván, ily határozat ellen is 15 nap alatti felelősség engedtetik meg.

12. A felelősségi határidőknek egyformán 15 napra leendő szabályozása iránti előadói javaslat — elfogadtatott.

Ezzel az ülés berekesztetvén, folytatására f. évi márczius 20-ka tűzetett ki.

* * *

Folytatott 1871. évi márczius 20-án.

Jelenvoltak: Dr. Bellaagh József, Bogdány Lajos, dr. Bróde Lipót, dr. Csukássy Károly, dr. Garay Dezső, dr. Gom-

bár Tivadar, dr. Környei Ede, dr. Krajszik Ferencz, dr. Mannheimer Ignác, Morlin Imre, Pollák Jakab, dr. Siegmund Vilmos és dr. Stiller Mór urak.

Elnök: szakosztályi elnök ur gátoltatása folytán üléstvezető elnökké dr. Bróde Lipót ur választatott.

Jegyző: Dr. Siegmund Vilmos, szakosztályi jegyző.

1. A törvényjavaslat 121. §. 3) és 4) pontjában előadó javaslathoz képest az idézések következőleg igazoltattak ki: 3) „ha a 10. (11. helyett) §-ban“ stb., 4) „ha a 11. (12. helyett) §-ban“ stb.

2. Ugyanezen szakaszhoz az előadói javaslat értelmében új pontként felvétetni határozottatott, hogy az ügyvédi ügyködhetés akkor is megszűnik, ha az illetőnek állami rendelkezési illeték utalványoztatik.

3. A törvényjavaslat 123. §-ból az előadó javaslatára e szavak: „az ok megemlítésével“ — kihagyatni határozottatott.

4. A törvényjavaslat 125. §-ában előadó véleményéhez képest a 10. és 11. §§. világosan hivatoltatni, és azon felvétetni határozottatott, hogy az illető feddhetlen előéletű legyen.

5. E szakaszhoz új kikezdésként dr. Környey és dr. Siegmund urak indítványára még következő rendelkezés határozottatott felvétetni:

„mindazon ügyvédjelöltek, kik jelen törvény hatályába lépte napján az eddig fenállott szabályok értelmében már ügyvédi gyakorlatukat megkezdették. tekintet nélkül arra, valjon mennyi időt töltöttek már ki az eddig megkivántatott két évi gyakorlatból — az ügyvédjelöltek lajstromába felveendő, és a mennyiben az eddig fenállott feltételeknek eleget tesznek és az eddig megkivántatott minősítvénnyel bírnak, utóbb az eddig fenállott szabályok értelmében az ügyvédi vizsgára bocsátandók.”

6. Ezzel befejeztetvén a törvényjavaslat tárgyalása, a szakosztály megállapodásai a rendes ülés elé terjesztetni rendeltettek, előadóvá dr. Siegmund Vilmos egyhangulag megválasztatván. Egyuttal dr. Környei ur indítványára a szakosztály megállapodásai a törvényjavaslattal együtt kinyomatni rendeltettek és pedig oly alakban, hogy a törvényjavaslaton a szakosztály által tett módosítások szembeszökőek legyenek.

7. Morlin Imre ur indítványára dr. Siegmund szakosztályi előadónak tapintatosan és szakavattosan szerkesztett előadói véleményeért — a szakosztály köszönete jegyzőkönyvileg kifejeztetni határozottatott.

Ezzel az ülés berekesztetvén, jelen jegyzőkönyv hitelesítésére üléstvezető elnök, jegyző és dr. Környei Ede urak küldettek ki.

K. m. f.

Hitelesített 1871. évi márczius 23.

Jegyzette és kiadta:

Dr. SIEGMUND VILMOS,
szakosztályi jegyző és egyleti titkár.

K ü l ö n f é l é k .

(Jó példa.) Aradmegye közönsége azon teljes méltánylást érdemlő intézkedést tette, miszerint a megyei rabok dolgoztatásából befolyó pénzeket oly célból határozta tőkésített, hogy azok kamatai a megyei érdemesebb és szegény néptanítók közt időnkint kiosztassanak.

Az e célra alapított összeg a múlt év végén 3080 fttal tett, s a f. évben még mintegy 2000 fttal fog gyarapodni. E már magában is szép összeg, évek mulva pedig folytonosan növekedve, oly tekintélyes összeggé nőheti ki magát, hogy az említett megyei néptanítóknak jelentékeny segélyforrásává válhatik.

E szép példa méltó a nagy közönség tudomására, és méltó a követésre.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelesek

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A telekkönyvi hatóságok és birtokbiróságok hatásköre és illetősége.

III.

A) A telekkönyvi kiigazítási keresetek.

A telekkönyvi kiigazítási kereseteket, — a törlési, valamint a telekkönyvezett ingatlanra vonatkozó birtok, tulajdoni örökösödési keresetektől csak úgy különböztethetjük meg alaposan, és a telekkönyvi hatóság illetőségét ily keresetekre nézve csak úgy állapíthatjuk meg, ha a kiigazítási kereseteknek kiindulási pontját, alapját és célját szem előtt tartva, az előzményeket, melyek a kiigazítási kereseteknek alapul szolgálnak, s a törvény határozványait, melyek alá azok esnek, alaposan ismerjük; miért is szükségesnek mutatkozik ezen fejtegetésnél, mind az 1855. évi decz. 15-én kelt telekkönyvi rendeletnek erre vonatkozó szabványait, mind pedig az előzményeket, melyeken ezen rendeletnek első része alapszik, — magunk elé tüntetni.

A telekkönyvi szerkesztés két alkatrészből áll; az első községenként minden épülethely és telekrészleteknek (a bányakönyvekbe bejegyzett bányamivelési tárgyak kivételével) bizottmányi helyszínelése által fogantatosított.

A telekkönyvi szerkesztés ezen szakasza foglalja magában a birtokrészlet-lajstromok és vázlat-rajzoknak, a birtokrészletek térrajzi sorrendje szerinti szerkesztését, valamint a telekjegyzőkönyveknek szerkesztését és hitelesítését is, mi által a birtokrészletek telekkönyvi jószágtestekké állítottak össze s a kitudott birtokjogok jegyeztettek be.

A telekkönyvi szerkesztés második szakasza áll: a telekkönyvek közzétételéből s az azokba bejegyzett telekkönyvi jószágtestek és birtokjogoknak az ellenök támasztott nehézségek és felszólalások birói eldöntés általi megállapításából, nem különben a régi betáblázott követeléseknek a bíróságnál bejelentés útján történő jelzalogi bekeblezésből.

Azon a napon, melyen ezen bírósági hivatalos cselekvények elkezdődtek, mely napon egyszersemind a telekjegyzőkönyvek, mindenki általi megtekintetésük végett tárattak fel, elkezdődött a közzétett telekjegyzőkönyveknek telekkönyvképeni vezetése és a hirdetvény hatályossága (t. k. r. bev. és 2. §.).

A telekkönyvi ügyek kezelésénél és elintézésénél zsinórmértékül szolgáló 1855. évi decz. 15-én kiadott telekkönyvi rendelet szinte két részből áll, mely részek mindegyike magában véve oly egészet képez és oly önálló, hogy az első résznek szabványai a második részben foglalt ügyletekre, és viszont emennek határozványai

az első rész szerint eldöntendő kérdésekre — soha nem alkalmazhatók,*) így p. o. a kiigazítási kereset kellekre és alapjára vonatkozó szabványok, a törlési kereset kellekei és alapjára vonatkozó határozványokkal soha sem azonosíthatók.

Ugyanis a telekkönyvi rendelet I. részében foglaltatnak ama szabványok, melyek a telekjegyzőkönyveknek közzétételére s az ennek folytán felmerülő, a szerkesztett és közzétett telekjegyzőkönyveknek kiigazítására és helyességük megállapítására, valamint a régi betáblázott követelések átkebelezésére és e körüli eljárásra vonatkoznak; jelesen pedig a telekkönyvi rendelet I. részének tárgyai következnek:

a) A hirdetvény hatályosságának napja előtt szerzett tulajdoni, zálog- vagy haszonbéri jog alapján a telekjegyzőkönyvben eszközöndő kiigazítás, bejegyzés, hozzájegyzés vagy átjegyzés iránti igényeknek bejelentése. (t. k. r. 3. §. 1) p.)

b) Az 1852. évi nov. 29-én kelt ösiségi pátenst határozványai értelmében immár érvényesített ösiségi vagy zálogvisszaváltási jogok, vagy más jogcímen alapuló, de szinte már érvényesített tulajdoni igények bejelentése. (t. k. r. 3. §. 2) p.)

c) Az 1848. évig a bejegyzett javakkal összekapcsolva volt törvényhatóság gyakorlatának kimutatása. (t. k. r. 3. §. 3) p.)

d) A betáblázás által nyert elsőbbségi jogoknak vagyis a betáblázott követeléseknek a közzétett telekjegyzőkönyvekbe leendő átkebelezése. (t. k. r. 3. §. 4) p.)

e) A telekjegyzőkönyvek hitelesítése óta a hirdetvény hatályossága napjáig történt birtokváltozásoknak a helyszínelő bizottmányok általi kinyomozása (t. k. r. 14. §.); és végtére

f) A telekjegyzőkönyvek közzétételénél követendő eljárás, a hirdetvény hatályosságának napja és az igények bejelentésére szabott határidők iránti intézkedések, valamint a bejelentett igények és kimutatások körüli eljárásra, nemkülönben a különös telekkönyvi betétek szerkesztésére vonatkozó határozványok.

A telekkönyvi rendelet II-ik része ellenben foglalja magában azon szabványokat, melyek a telekjegyzőkönyvek vezetésére; jelesen:

a) a telekkönyvi bejegyzések; melyenek bekebelezések (betáblázások) előjegyzések (praenotatiók) és feljegyzések általános és különös kellekre;

b) a telekkönyvi beadványokra,

c) folyamodásokra,

*) Csak a telekkönyvi beadványokra vonatkozó általános szabványok és az ügyvitelre vonatkozó közös határozványok képeznek kivételt.

- d) törlési keresetekre,
- e) perfeljegyzésekre, és
- f) a telekkönyvi irodai ügyvitelre vonatkoznak.

Ezek szerint tehát a **kiigazítási** kereset más t. i. az I. részben foglalt szabványok, a **kitörlési** kereset pedig ismét más t. i. a II. részben foglalt határozványok alá esik; a kiigazítási keresetnek más az alapja és kiindulási pontja, mint a törlési keresetnek; — a kiigazítási keresetnek alapja és kiindulási pontja: „a telekkönyv szerkesztésénél becsusztott hibának kijavítása“ vagyis: „**a helytelenül felvett telekkönyvi állapotnak helyessé való tétele, s így előbbi állapot megváltoztatása**“; a törlési keresetnek alapja és kiindulási pontja: ellenben „a helyesen szerkesztett és a II-ik rész szerint immár vezetett telekjegyzőkönyvekben bekebelezett és vagy eredetileg érvénytelen, vagy pedig eredetileg érvényes, de időközben elenyészett nyilvánkönyvi jognak törlése, s ez által **a telekkönyv előbbi állapotának helyreállítása**.“

A kiigazítási keresetnek alapját és kiindulási pontját a telekkönyvi szerkesztés első része, vagyis a telekkönyvi előmunkálatok képezvén, szükséges ezekre egy kis szempillantást vetni, mert csak ezeknek ismerete mellett foghatjuk fel a kiigazítási keresetnek lényegét, s azt csak akkor fogjuk más látszólag hasonló keresetektől megkülönböztethetni.

A telekkönyvi előmunkálatok az e végre felesketett telekkönyvi felszerelők (Grundbuchs-Instructoren) és tollvivők által bizottmányi uton eszközöltetvén, azoknak legközelebbi feladata volt a fekvő javakat s az azokra vonatkozó jogokat felvenni.

Az egyes birtokosok fekvő javainak kinyomozása, főleg a birtokosok által bemutatott, vagy a bizottmány-nal hivatalos uton közölt urbéri irományok, vagy az utolsó birtokszabályozás felőli okiratok és térképek alapján történt; mi mellett a telekadó ideiglenes földkönyvei (Lagerbücher) is vétettek segítségül.

A birtokjog, illetőleg a birtok-czim bebizonyítására szolgáltak a földbirtokos által előmutatott okiratok (osztály, átadási-, adásvevési vagy záloglevelek stb). A hol ily bizonyíték hozatott elő, ott a birtokos, mint tulajdonos vezetett be a jegyzőkönyvbe; ha ellenben a birtokczim okmányilag nem mutattatott ki, ott a bizottmány, melyhez a községi választmány is tartozott, csupán a tényleges birtokviszonyt kinyomozván, a tetteleges birtokost mint ilyent vezette be a jegyzőkönyvbe. A fekvőség bejegyzése a tetteleges egyedüli vagy közbirtokosra történt ott is, a hol ezen nyomozásoknál az 1852. évi nov. 29-én kibocsátott és 1853. évi márcz. 2-án kiadott urbéri pátensek által szabályozott ösiségi és urbéri igények támasztattak; hasonlóul ott is történt a tetteleges birtokosra való bejegyzés, a hol az igény nem ezen, hanem más jogi alapon jelentetett be, azon különbséggel mindazonáltal, hogy az ösiségi és urbéri igényekre nézve még a barátságos egyesség sem kísértethetett meg; a más jogi alapon bejelentett igényekre nézve ellenben az egyesség megkísértetvén, ha az sikerült az igénylő; ellenkező esetben pedig, ha t. i. az egyesség célra nem vezetett a tetteleges birtokos vezetett be a jegyzőkönyvbe; ez utóbbi esetben azonban kellett ama körülményt: hogy e birtok megtámadtatott, és hogy ki által támadtatott meg — feljegyezni, s az igénytől oda utasítani, hogy vélt jogát a bíróság előtt, és pedig az annak

idején kibocsátandó hirdetvényben kitüzendett határidő alatt érvényesítse.

Bármily pontossággal és figyelemmel jártak volna is el a telekkönyvi bizottmányok a fekvőségek felvételénél, mégis a hibák könnyen csuszhattak be munkálataikba, és pedig annál is inkább, mert az adatok, melyekre munkálataikat alapítaniok kellett, nem voltak mindég biztosak és hiánynélküliek.

A birtokjogok kinyomozásánál ismét könnyen történhetett, hogy épen azok, a kik bizonyos birtokra igényt támaszthattak vagy legalább vélték volna támaszthatni, valami közbejött akadály miatt igényeik bejelentése végett meg nem jelenhettek. A netáni igényeknek tüzetes kipuhatólását pedig a kormány nem bízhatta ezen telekkönyvi bizottmányokra, mivel itt fontos és nagy horderejű kérdéseknek eldöntése forgott fenn.

Azért kellett a fenti nyomozások alapján szerkesztett telekkönyveknek ismét kiigazítását megengedni, mivel csak ez által lehetett elérni azt, hogy jövőben a fekvőségek és az azokon alapuló magánjogi viszonyok a tulajdonnak erős alapját képezendik; kellett továbbá alapos tárgyalást és eldöntést lehetővé tenni ama harmadik személyek javára, a kik igényeiket a bizottmány előtt be nem jelenthették, vagy ha bejelentették is, azok tekintetbe nem vétethetvén, az illetők a kiigazítási utra utasítottak.

Azért rendeli az 1855. évi decz. 15-én kelt telekkönyvi rendelet 1. §-a, hogy az elkészült telekkönyveknek életbeléptetése napját közzé kell tenni, és az érdekletteket felszólítani: hogy kiki, kinek a telekkönyvbe bevezetett fekvőségekre külön igényei vannak, azokat a kitüzött határidő alatt a telekkönyvi hatóságnál jelentse be; mert különben ezen igények oly harmadik személyek kárára, kik a hirdetvény hatályossága napjától, azaz: azon naptól fogva, melyen a közzétett telekjegyzőkönyveknek telekkönyvképeni vezetése elkezdődött, — a telekjegyzőkönyvben foglalt bejegyzések alapján további nyilvánkönyvi jogokat jó hiszemmel szereznek, — többé nem érvényesíthetők.

Célja tehát ezen közzétételnek az volt, hogy minden a telekkönyvi felvételben még előfordulható hiba, vagy régiebb időből származó igény bizonyos zár idő alatt kerüljön a telekkönyvi hatóság és a telekjegyzőkönyvet meg szemlélő közönség tudomására, nemkülönb, hogy a valamely birtokot terhelő régiebb betáblázások és terhek tüntessenek ki; mert ezután a telekkönyvi szabályok t. i. a II. rész szerint vezetendett telekjegyzőkönyvben, az, a mi ott nem látható, harmadik jó hiszemben eljáró személy irányában jogerővel nem bírand.

Az előadottakból már most láthatjuk, hogy a kiigazítási keresetnek kiindulási pontja és **alapja**: a hibás telekkönyvi szerkesztés; — **célja** pedig a történt hibának kijavítása; — és főfeltetele: hogy a kereset csak az ellen (s esetleg örökösei ellen) indítható, a kinek nevére a kiigazítás tárgyát képező fekvőségek a telekkönyvi szerkesztés alkalmával a telekjegyzőkönyvbe bejegyeztettek.

A telekkönyvi rendelet 3. §-a két kategóriába osztja, az ezen §. alapján bejelentendő igényeket.

Az első kategóriába tartoznak ama igények, melyek a telekjegyzőkönyveknek az illető községében történt hitelesítésekor már létezett, vagy legalább még a hirdetvény hatályossága napja előtt szerzett tulajdon-, zálog vagy haszonbéri jogon alapulnak, és melyeknek tárgyát valamely telekkönyvi

kiigazítás, kiegészítés, bejegyzés, hozzájegyzés vagy átjegyzés képezi (t. k. r. 3. §. 1) p.).¹⁾

A törvény ezen határozványa szerint tehát a **kiigazítási kereset csak is az idézett 3. §. 1) p. alapján indítható meg**, és avval csak a felsorolt igények érvényesíthetők; okvetlen kelléke pedig az: hogy a **jog**, melynek alapján a kiigazítás kéretik már a telekjegyzőkönyv hitelesítésekor **létezett**, vagy legalább **még a hirdetvény hatályossága előtt szerzetetett**.

A törvény ezen szabványainak corollariumai tehát:

1. Hogy a jogczim, melynek alapján a kiigazítás kéretik, vitás ne legyen, mivel a kiigazítást csak a már szerzett tulajdoni jogon lehet kérni, már pedig a vitás jogczim mellett a szerzett jogról szó sem lehet (t. k. r. 3. §. 1) p. 25. §. d) p.). Ennek folytán tehát a végrendeleti örökös az ebbeli örökjogon alapuló kiigazítási keresettel meg nem támadhatja a törvényes örökjog alapján bejegyzett törvényes örököst, vagy pedig viszont törvényes örökös a végrendeleti örököst addig, míg az örökösödési bíró egyik vagy másik örökjogot meg nem állapít, mivel addig, míg maga az örökjog még kérdéses, az örökjogczimen már szerzett tulajdonjogról szó nem lehet.

2. A tulajdonjogon alapuló kiigazítási keresetet indíthatja:

a) feltétlenül csak az, ki az illető fekvőségre nézve már a telekkönyv hitelesítésekor tulajdoni joggal birt;

b) feltételesen pedig az, ki a tulajdonjogot telekkönyv hitelesítése után, de mégis a hirdetvény hatályossága kezdetének napja előtt szerezte, mivel ennek még azt is igazolnia kell, hogy időközben a fekvőség birtokába is lépett (t. k. r. 3. §. 1) p. és 25. §. d) p.).²⁾ Ebből önként következik, hogy az, ki a hitelesítés után bár a hirdetvény hatályossága napja előtt is a tulajdonjogot szerezte, de a fekvőség birtokába nem lépett, kiigazítási keresettel nem élhet.

3. A kiigazítási keresetet egyáltalában nem indíthatja az, ki a kereset tárgyát képező ingatlanra nézve a tulajdonjogot csak a hirdetvény hatályossága után szerezte (t. k. r. 6. és 14. §§.).³⁾

¹⁾ A törvény szövege ekkép hangzik: „Mindazon személyek, kik már a telekjegyzőkönyveknek a községbeni hitelesítésekor létezett, vagy legalább még a hirdetvény hatályossága kezdetének napja előtt (2. §.) szerzett tulajdon-, zálog- vagy haszonbéri jognál fogva, akár a fekvőségek megjelölése, akár a jószágtestek összeállítása, vagy a bejegyzett birtokviszonyok kinyomozása tekintetében, a telekjegyzőkönyvekben valamely igazítást, kiegészítést, bejegyzést, hozzájegyzést vagy átjegyzést igényelhetni vélnék, felszólítandók, miszerint ebbeli igényeiket a hirdetvényi határidő alatt (5. §.) annál bizonyosabban jelentsék be, minthogy különben ezen igények oly harmadik személyek kárára, kik a hirdetvény hatályossága kezdetének napjától fogva a telekjegyzőkönyvekben foglalt bejegyzések alapján további nyilvánkönyvi jogokat jóhiszeműleg szereznek, többé nem érvényesíthetők“ (t. k. r. 3. §. 1. p.).

²⁾ A törvény szavai ezek: „Ha a bejelentés oly birtokváltozásra vonatkozik, mely csak az illető telekjegyzőkönyv hitelesítése után, de a hirdetvény hatályossága kezdetének napja előtt történt; az új tulajdonos a végett, hogy mint olyan a telekjegyzőkönyvben bejegyzetessék, a jogczimen kívül azon körülményt is tartozik igazolni, hogy ő a kijelölt időközben lépett a fekvőség birtokába“ (t. k. r. 25. §. d. p.).

³⁾ A törvény szavai ezek: „A telekjegyzőkönyvek a hirdetvény hatályossága kezdetének napjától fogva, az általános

4. A kiigazítási kereset nem indítható az ellen, a ki a hirdetvény hatályossága után vezetett be a telekjegyzőkönyvbe, vagyis a hibásan telekkönyvezett fekvőségek tulajdonát (t. i. nem örökösödés útján) nyerte el s azok birtokába lépett (t. k. r. 3. §. 1) p. 6. és 14. §§.). Végtére

5. Nem indítható a kiigazítási kereset az ellen sem, a ki a birtokszerzésre alkalmas külkellékekre nézve kifogáskivüli okmányokkal igazolt jogczim alapján, mint tulajdonos jegyeztetett be a telekjegyzőkönyvbe, mivel a tulajdon szerzésre alkalmas kifogáskivüli okmányokkal igazolt jogczim mellett történt bejegyzés hibás telekkönyvezésnek nem tekinthető; s egyáltalában a t. k. r. 22. §. szerint csak a bejegyzett birtokviszony vagy birtokjog, azaz: tényleges birtok, nem pedig a tulajdonjog támadható meg a kiigazítási keresettel.

(Folyt. köv.)

TRÁVNIK ANTAL,
tvszéki ülnök.

A birtok-elméletekről.

(Folytatás.)

Ekként tehát a hered. pet. valójában a possessorius védezközök funkcióját teljesíti. Mivel azonban korántsem mondjuk, hogy kizárólag e czélnek szolgál; elégséges annyit bizonyítnunk, miszerint annak is megfelel. Hogy e mellett a jogi birtok feltételén túlmegegy már fentebb (jegyzet) említettük. A tényleges bírás, mely a possessorius interdictumoknál a jogi birtok fogalmára van szorítva, a hered. petitionál ép úgy, mint az elvont dolgok visszaadására irányzott vétség-keresetknél¹⁾ tágasb körű; kiterjed az minden a tömeghez tartozó dolgokra, tehát azokra is, melyeket az örökható csak birtalt, a mennyiben az örökösre nézve jogi érdekel birtnak.²⁾

Ennyi elég lesz talán Ihering nézetének megállapítására nézve a possessorius interdictumokat illetőleg. Ihering alig meri nézetét a magáénak mondani. Mert Savigny és követői bármennyire is szem elől tévesztik a tulajdon összeköttetését a birtok védveivel, mindazonáltal sem a régibb, sem az újabb időben nem hiányoztak, kik azt felismerték és illetőleg hangsúlyozták. Szemközt forrásaink félremagyarázhatlan nyilatkozataival az interd. retinendae possess. viszonya a tulajdonperhez egész Savigny-ig sehol sem vonatott

polgári törvénykönyv 321. §. értelmében telekkönyvekké tekintendők, s a jelen rendelet II. részében foglalt szabályok szerint vezetendők. Eanél fogva a hirdetvényben az is kifejezendő, hogy ezen naptól fogva a telekjegyzőkönyvekbe bejegyzett fekvőségekre új tulajdon-, jelzálog- vagy más dologbani jogok csak az azokbani törvényszerű bejegyzés által... szerzetethetnek és ruháztathatnak át más személyekre vagy szüntethetnek meg“ (t. k. r. 6. §.).

... „Azon birtokváltozásoknak, melyek csak ezen napon (hirdetvény hatályossága kezdetének napja) után keletkeznek, kinyomozásába vagy bejegyzésébe nem szabad a helyszínelő bizottmányoknak bocsátkozniok; az új birtokosok azonban oda utasítandók, hogy tulajdonjogaik bejegyzését a telekkönyvi hatóságnál a jelen rendelet II. részében foglalt szabályok szerint eszközöljék“ (t. k. r. 14. §.).

¹⁾ Non utique spectamus in bonis actoris esse... si tamen ex bonis sit... si ex bonis hoc est ex substantia mea res ablata esse proponatur. l. 2. §. 22. Vi bon. (47. 8.)

²⁾ L. 19. pr. do her. pet. (5. 3.)... quorum tamen periculum ad heredem pertinet.

kétségbe, ¹⁾ sőt a gyakorlatban egy lépéssel tovább is mentek. Azon eszmétől vezéreltetve, hogy *possessorium* és *petitorium*: tulajdonkép phasisai egy és ugyanazon tulajdonpernek, ²⁾ és azért az első, ha egyedül akarna érvényesülni, visszautasíttassék ³⁾: azt taníták némely practikusok, hogy a bírő in *possessorio*, midőn a tulajdon rögtön kiviláglík (*liquid*), a per rövidítése érdekében ne *possessorie*, hanem *petitorie* ⁴⁾ határozzon; nézet, mely századunkban is talált némely védőre, ⁵⁾ de mely nagyjában véve azon döntő befolyás alatt, melyet Savigny műve a birtokról az elmélet és gyakorlatra gyakorolt, megsemmisült. Hogy Savigny másrésről nagyon is tulhajtott az ellenkező oldalra, a mennyiben az *interdictumok* vétség-természete szempontjának kedvéért, a forrásszerű kiindulást az *interd. ret. poss. ra* vonatkozólag megveté és *functiójukat* is a *rei vindicationál* a vétség szempontja alá hozni törekedett, újabb írók fejtegetése után ⁶⁾ alig vonható kétségbe. Az *interd. uti possidetis* minden birtok-elmélet próbaköve. Ki magát kénytelenítve érzi az erőszak kellékét, melyet a források arra nézve sehol sem emlitenek, abba mesterségesen bevinni: elárulja azt, hogy elmélete nem felel meg a római jognak. Mi több, ily elmélet a gyakorlati kívánalmakba ütközik, mely utóbbiak elutasíthatatlanul megkivánják a *controversia de possessione* fölötti vita megengedését, a lehetőséget, hogy a felek vitás, de általok nem háborított birtokviszonyt bírői elütés alá terjeszthessenek, szóval *praejudiciális* keresetet támaszthassanak a birtok felett. Nem kell azon eseteket böngészni, hol ily kereset elkerülhetlen volta szembeötlő, ⁷⁾ és ha némelyeknél a birtok tényleges visz-

szatartásának szempontját be is lehet csusztatni: vannak, melyek ily mesterkélést nem tűrnek. Vegyük csak elő a l. 38. §. 1. de *poss.* (41. 2.) esetét. A birtok feltétel alatt lett átadva, az átadó a feltételt be nem teljesültnek, az átvevő megtörténtnek állítja; az utóbbi az *interd. uti possidetis*-t akarja támasztani. Szeretnők tudni, mint lehetne azt forrásaink értelmében megtagadni; a l. 1. §. 3. *uti poss.* (33. 17.) feltételezése: *si interd. uti possidetis, uter possideat, quia alteratur se magis possidere affirmat* kétségtelenül fenforog. Hol van itt a másik részről erőszak és tényleges háborítás? Vagy két személy vitatkozik egy harmadik *detentio*-jában levő dolog felett. Az utóbbi (ki, tegyük fel az eredeti *detentor* örököse, s annyit tud ugyan, hogy örökhagyója a vételkedő felek valamelyike nevében birt, de hogy melyik nevében, azt nem) kész annak, ki magát birtokosnak bizonyítja, a birtokot kiadni. Mi más lehetséges tehát, minthogy mindkét fél a vitát egymást közt intézze el, s mely más forma létezik erre nézve, mint az *interd. uti possidetis* és *utrubi*? Hol van itt a birtoknak tényleges háborítása, midőn a vételkedő felek egyike sem háborítja a *detentort*? Avagy az tán a birtok-igény támasztásában rejlik, mely az ellenfelet saját birtokának érvényesítésében akadályozza? Ha ez így volna, ugy a háborítás feltételezése végleg igen ártatlan szavakra reducálható! De akkor legyenek egyszerűen tisztelettel az igazság iránt, és fejezzék ki ugy magukat, hogy: az *interd. ret. poss. feltételezése* nem a birtok háborítása vagy sérelme, hanem a birtok *praetensiója*, s a mi szavak által is documentálható. Ezen szavak által elkövethető birtokháborítás lehetősége előtt meg szoktak ugyan döbbeni; mindenütt még a Savigny-előtti irodalomban is, mely ámbár nem volt a vétség-szempont által megvesztegetve — a „háborítás“ kívánalma van előszabva, még oly íróktól is, kik egyébként ezen *interdictumok* *praejudicialis* *functio*-ját, mint azt Ihering rövidség végett nevezi, elismerik. ¹⁾ Csak némelyek vették pártolás alá a szavak általi sértést. ²⁾ Mai joggyakorlatunk, hol erre alkalom lenne, alig csatlakoznék e nézethez. ³⁾

A nevezett *interdictumok* tiszta *praejudicialis* *functio*-jának lehetősége elmaradhatlan befejezését képezi eddigi vizsgálódásunknak.

Ha a birtok-védelem valójában a tulajdon-védelem könnyítését, kiegészítését, tökéletesítését célozza, ugy a következetesség megkivánja, hogy az ne csak azon esetben, hol a birtok sértetik, adassék meg, hanem akkor is, midőn az a felek közt vitás, ép ugy mint ez a régi római jog szerint történt a tulajdonra vonatkozólag addig, míg a *rei vindicatio* *judicium duplex* volt. Akkor a *reiv. támasztásánál* nem kellett felperes-

még a l. 33, 34 pr. de *poss.* (41, 2.), l. 2. Cod. *ibid.* (7. 32.) *si sciente* l. 21. de *usuc.* (41. 3.) járulnak. Egy példát az újabb *praxisból* közöl Seuffert, Archiv XVII. 45. sz., melyben több községi tag egy a község gyámhatósága által kiadott határozat ellenében sikerrel támasztotta a *possessorius* védelmet (a müncheni főtörvényszék). Hasonló példa ugyanott VIII. 221. sz., hol azonban a *possessorius* védelem Ihering véleménye szerint helytelenül lett megtagadva. (A stuttgarti főtörvényszék.)

¹⁾ P. o. a Wiederhold által (i. h. 28. l.) idézett Voet és Westphal.

²⁾ Igy Lauterbach. Coll. theor. pract. 43. 17. §. 8. és az általa idézettek: Putant quidem nonnulli, quod necessario ad turbationem facta requirantur; verum quod etiam verba sufficient, probat l. 3. §. 2. *uti poss.* (?) quod fit diffamando jus in alterius re sibi asserando.

³⁾ Megtette a főtörvényszék Oldenburgban l. Seuffert Archiv VII. 41. sz. Szinte a müncheni főtörvényszék, ugyanott XVII. 45.

¹⁾ Csak hasonlitsuk össze p. o. a régibb exegesiseket a §. 4. I. de *interd.* (4. 15.)-vel.

²⁾ Innen a szabály: *finis possessorii est principium petitorii* így p. o. Gaill. Obs. pract. l. 7. §. 3.; 32. §. 11., ki maga részéről korábbi jogászokra vonatkoztat.

³⁾ Igy Schilter-nél, Praxis jur. Rom. Miután az *interd. ret. poss.* behozatala által létesülhetett függetlenségét a *possessoriumnak* és *petitoriumtól* nem a *praetortól* szándékolt, de csak később alakult ujtásként, s a régibb jog határozott megfontolásaként jelzi, a mely a *vindiciae* fölötti pert (*Vindicienprocess*) csak mint a *reivind.* kiegészítő részét ismert e (*Exerc.* 16. §. 10.): komolyan inti a bírót, hogy a *possessorium* megadásában ovatos legyen és figyelmezteti őt, hogy a vitát: „et quoad possessionem et proprietatem eodem iudicio compendiose terminare.“ Sőt egy íróra is hivatkozik „qui pie monuit, remedia *possessoria* in conscientia valde esse periculosa; nam nullo modo posse quem sine periculo animae *possessorio* remedio agere, etiamsi in eo bonum faveat jus, nisi etiam in iudicio proprietatis res ad eum pertineat, et aliter agendo scienter mortaliter peccari et ad omnes expensas damna et interesse parti victae teneri. (*Exerc.* 13. §. 12.)

⁴⁾ Igy Perez, Prael. ad Cod. lib. 8. tit. 6. §. 20. Lauterbach, Coll. theor. pract. 43. 17. §. 13. és az ugyanitt idézettek. Mevii Decis. pars VII. dec. 248: *Notorium dominium facit cessare interd. uti possidetis et defensionem possessionis.* Leysner ad Paud. Spec. 468. med. 31. vonatkozással a helmstädti jogi facultas itéletére; az ellenkező nézetről mondja: *vetus ac pervulgatus error, qui in jure fundamentum non habet, sed etiam rationi juris et aequitati adversatur.* Pufendorf Obs. II. Nr. 113. vonatkozással a Celle-i főtörvényszék itéletére és ama szempont érvényesítése: „cum *judicia possessoria praeparandi in primis petitorii gratia inventa sunt, qua praeparatione in petitorio manifesto non amplius indigemus.*“

⁵⁾ Lásd azokat Schmid-nél Handb. des gemeinen Civil-Processes III. 84. l., azonfelül Thibaut Pandekten. §. 210. az itt nevezettekkel és Stahl Rechtsphilosophie II. kötet. 1. rész 308. l. (2. kiadás.)

⁶⁾ Mindenekfelett von Vangerow, Pandekten 336. §. 1 jegyzet és Witte Hermann, Das *Interd. uti poss.* 28. s következő lapok.

⁷⁾ A forrásokban is számos ily eset van, összeállításukat lásd Wiederhold-nál, Das *interd. uti poss.* 18. l., melyekhez

nek azt állítani, hogy tulajdona az alperes részéről a dolog elvétele által sértve van, hanem egyedül: hogy mindketten nem egyeznek meg a tulajdonra nézve s kéri e felett a bírói határozatot. A reivind-ra nézve ez az újabb jogban, mióta az iudicium simplex-xé vált, s az alperes személyébeni birtok feltételezéséhez lett kötve — megszűnt, az interd. uti possidetis és utrubi-ra nézve azonban, melyek a iudicia duplicia jellegét változatlanul megtartották: fennmaradt e lehetőség. A mai bíró egy erre irányuló kívánatot oly kevésbé utasíthat vissza, mint annak idejében praetor egy hasonló igényt a tulajdonra nézve. Azon kívánatban a birtok tisztán és hamisítlanul jelentkezik, az erőszak minden tényezője nélkül, akként, mint a birtokot Ihering felfogja, mint vagyoni jogi érdek alakulata, melyet nemcsak akkor kell megvédeni, ha sértetik, hanem biztosítani is, ha kétségbevonatik, szóval mint dolog-jogi viszony. Hogy e felfogás, mennyire támogatatik és igazoltatik az által, hogy a római jogászok a birtokot, mint condictio és restitutio in integrum lehető tárgyát ismerik el, felesleges közelebbről kifejteni. ¹⁾

A tárgyalt birtokelméletek könnyebb áttekintése végett a következő táblás átnézetet adjuk:

I. Viszonyos elméletek.

A birtok-védelem oka nem a birtokban rejlik, hanem

1. az erőszak tilalmában, melynél

a) Savigny inkább a birtokoshozi magán-jogi vonatkozást, (birtok-háborítás a birtokos elleni vétség);

b) Rudorff inkább a közállományhozi publicistikus vonatkozást hangsúlyozza (a birtok-háborítás a jogrend elleni merénylet);

2. azon legfelsőbb jogelvben „hogy senki más jogilag le nem győzhet, hacsak előjogának tulnyomó alapja nincs“ (Thibaut);

3. a feddhetlenség előjogában, melynél fogva mindaddig, míg az ellenkező bebizonyítatik, felteendő, hogy a birtokosnak, ki valamely jogot bírhat, a jog oldalánál is áll (Röder);

4. a tulajdonban; a birtok védetik:

a) mint valószínű (lehető) tulajdon (régibb nézet);

b) mint kezdődő tulajdon (Gans);

c) a tulajdonvédelem szükségképi kiegészítése érdekében. (Ihering.)

II. Általános elméletek.

A birtok önmagáért védetik, mert

1. az nem egyéb, mint az akarat tényleges megvalósulásában (Gans, Puchta, Bruns);

2. ép úgy mint a tulajdon a vagyoni általános rendeltetésére: az emberi szükségleteknek dolog általi kielégítésére szolgál, — célja a dolgok tényleges állapotát fentartani. (Stahl)

(Folyt. köv.)

Kozli KOVÁTS GYULA

¹⁾ L. 2. de cond. trit. (13. 3.) Sed et ei, qui vi aliquem de fundo deiecit, posse fundum condici... Sed ita, si dominus sit, qui deiecit, condicere; ceterum si non sit, possessionem condicere Celsus ait. l. 25. §. 1. de furt. (47. 2.) l. 15. §. 1. de cond. ind. (12. 6.)... quemadmodum si falso existimans possessionem me tibi debere alicujus rei tradidissem, condicerem. l. 9. §. 2. l. 21. §. 2. quod met. (4. 2.) qui possessionem non sui fundi tradidit, non quanti fundus, sed quanti possessio est, ejus quadruplum... consequetur. Világosabban nem fejezhető ki, mint ez utolsó helyen, a birtok önálló vagyoni jogi értéke, Ihering nem tartja kívánatosnak, hogy a possessio értékének azon becslése, melyet a jogász ohajt, alkalmaztassék. Az in integrum restitutio-ról lásd l. 23. §. 3. ex quib. c. maj. (4. 6.). — Bruns (i. m. 27. s. köv. lapok) érdeme, hogy a figyelmet ezen régen mellőzött pontra irányoztatta.

Cuique suum.

Nem régen a képviselőház előtt ismét szőnyegre került a képviselői díjak bírói lefoglalásának kérdése.

Ezen incidensből alkalmat veszek magamnak megvizsgálni, hogy allunk ezen kérdésre vonatkozólag egyrészt a bíróságokkal, másrészt a képviselőházzal szemben?

Eleintén a bíróságok a képviselői díjak lefoglalását megtagadták. Különösen a pesti e. b. váltótörvényszéknél fordult elő néhány eset, mely a fenforgó kérdést ily értelemben döntötte el, s melynek illetén végzéseit az akkori váltótörvényszék helybenhagyá.

A bíróságok ezen kérdés eldöntésénél a képviselői immunitást vették alapul, mely éber szemekkel a felett örködik, hogy a képviselő magasztos hivatásának gyakorlásában semmiféle pressio által ne gátoltassék.

Történt azonban, hogy a képviselőház a képviselői díjaknak bírói lefoglalását később önmaga határozatilag kimondotta.

Ezen incidens a kérdés bírói eldöntésének más irányt adott, mert érintett képviselői határozat keletkezte óta a bíróságok a képviselői díjaknak végrehajtás utáni lefoglalását szintén megengedik.

Nem akarom itt kérdéses díjak le- vagy le nem foglalásának kérdését fejtegetni, miről már egy ízben más helyen kimerítő értekezést irtam. Nem akarom különösen azon kérdést felvetni, valjon lehet-e az új törvénykezési rendtartás 395. §-ra és a váltó-végrehajtások tárgyában 1869. évi ápril 8-án kelt igazságügyminiszteri rendelet 28. §-ra, melyekben a foglalás alá nem vonható tárgyak elősorolva, mely tárgyak közt a képviselői díjak nem foglalhatók, hivatkozni ott, hol a képviselői immunitás kényes szempontja fenforog?

Itt csak azt akarom megvizsgálni, valjon helyesen cselekedett-e a képviselőház, midőn a képviselői díjak lefoglalhatóságát határozatilag kimondotta, és helyesen cselekszenek-e a bíróságok, midőn a szóban forgó kérdés eldöntésénél ezen képviselői határozatot zsinórmértékül veszik?

Én úgy vagyok meggyőződve, hogy sem a képviselőház, sem a bíróságok eljárása nem correct.

Nem a képviselő házá, mely egymaga oly kérdést döntött el, melyet csak az országgyűlés, t. i. a képviselőház, felsőház és a korona törvény alakjában eldönteni illetékes, és mely a képviselőháznak saját ügyét magában foglalja, melyben tehát egymaga határozni, mint fél legkevésbé sem lehet hivatva.

Nem a bíróságoké, melyeknek határozatai csak a törvényben, a törvény szellemében, a törvényes erővel bíró rendeletekben és a törvényes gyakorlatban alapulhatnak, de korántsem oly képviselőházi határozatban, mely az imént elősorolt itéleti alapok egyikének kollékeivel sem bír.

Hasonló tekintet alá jő azon gyakrabban előforduló eset, midőn valamely bíróság egy kérdésnek miként lendő eldöntésére nézve az igazságügyminiszteriumtól utasítást kér.

Nekem ezen eljárás mindig helytelennek mutatkozott, mert a bíró itéletét csak a fent elősorolt alapokra fektetheti. Ha a fél kérelme ezen alapokkal megegyez, annak hely adandó; ha nem, az visszautasítandó. Itt tertium non datur.

Mikép intéztetnek el az igazságügyminiszteriumnál ily utasítás iránti kérelmek, arról tudomással nem bírok.

A fentebbiek szerint azokra helyesen más nem választható, mint intézze el a bíróság a fenforgó vitás kérdést saját hatáskörében.

Minden összeg, minden hatóság jogköre tüzetesen körül van írva.

A miniszterium kormányoz és törvényjavaslatokat készít.

Az országgyűlés törvényeket alkot.

A bíróság a fenforgó vitás kérdéseket ezen törvények alapján eldönti.

Adjuk meg tehát a kormánynak, mi a kormányé, az országgyűlésnek mi az országgyűlésé, és a bíróságnak, mi a bíróságé.

Cuique suum!

KULLEY EDE,
királyi táblai bíró.

Törvény és döatvény.

Az egyes bírák, sommás ügyekben makacssági eseteinél, a kötelezettség teljesítésére szabott határidő iránt, eltérőleg járnak el. Egyik hivatkozik a törv. rend. 254. §-ára, s számítja a fizetési időt az ítélet hirdetésétől; míg a másik pedig egyedül e 124. §-ra néz s ugyanazon időt az ítélet kézbesítésétől rendeli.

A különbség igen lényeges. Maga a kérdés pedig annál érdekesebb, mert — ha nem csalódnunk — ezen kérdést a törvény és döatvény más-másféleképen s igen éles ellentétben fejti meg. — Ugyanis

a törv. rend. 254. §-a határozottan mondván, hogy „a kötelezettség teljesítésére kiszabott határidő sommás perekben az ítélet kihirdetését közvetlen követő napon veszi kezdetét,“ — minthogy e szakasz a sommás perekről kivétel nélkül s általában szól, — a törv. rend. 124. §-ának utolsó pontja pedig csak az ítélet kézbesítését, de nem a kézbesítéstől számítást rendeli: mi a törvényben kétségtelenül látjuk azon szó szerinti értelmet, hogy sommás perekben, a kötelezettségi időt, hozott legyen az ítélet érdemi tárgyalás vagy meg nem jelenés folytán, mindenik esetenél az ítélet hirdetésétől kell számítani. — Természetesen a 124. §-ban megírt kézbesítésnek is meg van azért a maga ratioja; mert megtalálható e ratio — az ítéletnek 24 óra alatt írásba foglalása s egy másik vagy harmadik 24 óra alatt kézbesítése mellett — a törvény azon gondoskodásában, mely szerint a tárgyalás és ítélet hirdetésre már egyszer idézett, de meg nem jelent felet, a végrehajtás elkerülése végett saját érdekében, de egyszersmind a másik fél által szerzett jogok korlátozása nélkül, a bírói ítélet iránt, még az idő lejártá előtt, másodsor is figyelmessé tenni kívánja.

A semmitőszék azonban egész más nézetben van. F. é. febr. 14-én 989. sz. a. nemcsak a kézbesítéstől számítás helyes ségét állapítja meg, — hanem — egészen hallgatván a 254. §. szó szerinti intézkedéséről — az ezen intézkedésre hivatkozó panaszt merő alaptalansága miatt tetemes pénzbírsággal is büntette. — A semmitőszék különbséget tesz az „engedelmes“ és „makacs“ alperesek közt; s marasztalja az elsőt, épen szelid engedelmes megjelenéséért, szigoruan 8 napi fizetésben, — míg a meg nem jelenő makacs fél fizetési idejét pedig sokszor 8 hét- vagy 8 hónapra is terjeszti.*)

Nézetünk szerint így állván a dolog: mi különösen a semmitőszék által hangsúlyozott merő alaptalanságot egész más helyen keressük; egyébként pedig az iránt kell kételkednünk, hogy valjón a törvénykezési rendtartás közkézen forgó egyik másik példányának 124. illetve 254. §-aiba valami rettenetes sajtóhiba nem csuszott-e be!

SZEREMLEY LAJOS,
ügyvéd.

*) Ily értelmű semmitőszéki határozat e lapban nem lett ugyan közölve, de mi helyesnek tartjuk a semmitőszékek a felhozott határozatban nyilvánuló nézetét, habár nem tagadhatni, miszerint a p. t. r. 254. §-ának szerkezete az ellennézet mellett volna. Véleményünk szerint egyedül csak a p. t. r. 124. és 254. §§-ok alapján a felvetett kérdést megoldani nem lehet, hanem figyelembe kell venni a p. t. r. 126. §-át a 297. §. 12) és 16) p. illetőleg a 298 §. c) pontját és a 345. §. t. is.

A 298. §. c) pontja illetőleg a 126 §. szerint sommás eljárásban a meg nem jelenés miatt elmarasztalt fél semmiségi panaszszal elhet az ítélet kézbesítésétől számítandó 8, vagy ha nem a bíróság székhelyén lakik 8 nap alatt; már pedig aligha lesz szükség azt bővebben bizonyítani, miszerint az ítélet írásba foglalása s a kézbesítés eszközlése annyi időt vesz igénybe, miszerint különösen, midőn alperes nem lakik a bíróság székhelyén, a kihirdetésétől számított 8 nap alatt alperesnek rendszeren az ítélet kézbesítve sem lesz, s miután a kötelezettség teljesítésére az ítéletben történt határidő kitűzésének az az értelme, hogy alperest, ha e határidő eredmény nélkül járt le, s az ítélet, annak végrehajtást fel függesztő hatálya perorvoslattal meg nem támadtatott, — alperes ellen a végrehajtás elrendelhető; a cikkirő által kívánt törvényt magyarázatnak az lenne a következménye: hogy alperes ellen rendszeren a végrehajtás is elrendelve lenne, mielőtt egyáltalában arról értesült volna, hogy elmarasztalva van, és a 126. §-ban megengedett semmiségi panaszszal csak birtokon kívül lehetne élni.

Ez azonban nem lehetett a törvény célja; mert bárha a p. t. r. 126. §-a e tekintetben világosan nem intézkedik, s a 299. §. alapján sem lehetne e kérdést elég pozitívással megoldani, de a p. t. r. 345. §-ának a) pontja szerint kétségtelen, hogy mindazon esetekben, melyekben az ítélet ellen a törvény szerint semmiségi panasznak lehet helye, az illető fél által a törvényes határidőben beadott semmiségi panasz felfüggesztő hatályal bír, következésképp sommás eljárásban is, a meg nem jelenés miatt hozott elmarasztaló ítélet ellen semmiségi panasznak „birtokon belül“ levő helye, az ítéletben a kötelezettség teljesítésére kiszabott határidő sem számítható más időponttól, mint a melytől a semmiségi panasz beadási határideje számítandó, ez pedig a feltett esetben kézbesítés napja

Szerk.

K ü l ö n f é l é k .

(A kassai ügyvéd-egylet) 1870. decz. 29-én tartott közgyűlésében Horváth Boldizsár igazságügyi minisztert és Pauler Tivadar akkoron egyetemi jogtanárt tiszteletbeli tagokul választván, azon levelekre, melyekkel részükre a tagsági okmány elküldetett, a következő válasz-okiratokat intézték a nevezett ügyvédi együlethez:

Tisztelt egyleti elnök ur!

Igaz örömmel és szívbéli megindulással vettem a kassai ügyvéd-egyletnek becses levelét, a melynek kíséretében önök az egylet tiszteletbeli tagjává történt megválasztatásomról szóló oklevelet nekem megküldeni sziveskedtek.

A reformtörekvéseinknek még mindig utját álló akadályok oly nagyok, és azokkal szemben nekem, ki alkotmányos állásomnál fogva ama reformok kezdeményezésére vagyok hivatva, egyéni erőm oly csekély: hogy a siker reményét s ezzel a további küzdelemre való buzdítást, csak is polgártársaim bizalmából és támogatásából merithetem, és fáradozásaim külső jutalmát csakis azok elismerésében találhatom fel. De kétszeres értékkel kell reám nézve azon bizalomnak és elismerésnek birnia, a mely saját kartársaimtól, azon férfaktól származik, és a kik legilletékesebb bírói működésemmel, és a kiknek támogatása nélkül nemcsak az én törekvéseim, de magának a törvényhozásnak alkotásai is csak homokra emelt építmények maradnának.

Fogadják önök legmélyebb köszönetemet nemcsak azon megtiszteltetésért, a melyben önök személyemet részesítették; hanem egyszersmind és kivált azon támogatásért is, a melyet önök bizalmi nyilatkozatok által nekem jogéletünk reformjainak további munkájára nyújtottak. — Mert a legnehezebb küzdelem is könnyűvé lesz akkor, ha tudom, hogy elvtársaim oly élénk részvétellel kísérik működésemet, — a melyet vajha — mindnyájunk javára — mielőbb siker koronázza. De koronázza törekvéseimet siker, vagy sujtja sikertelenség, — még az utóbinak fájdalma sem lesz képes kitörölni lelkemből azon öröm emlékéit, a melyet nekem önök megtisztelő bizalma nyújtott és nem lesz képes meglázítani ama lánczokat, a mely engem öönhöz fűz.

Kiváló tiszteletem kifejezése mellett maradok Pesten, 1871. febr. 25-én

hú tagtársuk
Horváth Boldizsár, s. k.

Tekintetes ügyvédi egylet!

Hálás örömmel vettem f. hó 11. mult évi decz. 29. kiállított oklevelét, melynek erejénél fogva, engem tisztelet tagjaik díszsorába felvenni méltóztattak.

Éltem feladványául a jog tudományos művelését tüzvéni ki, benső részvétellel üdvözlöttem az ügyvédi egyletek keletkezését, teljes mérvben méltányolom működésök fontosságát, mert a tudomány iránti érdekeltség mindannyi örvendetes bizonyítékainak tekintem.

Nagyra becsülöm annál fogva a kitüntetést, melyben részesítettek, és értékét nem kis mértékben emeli annak tudata, hogy azt ama rokonszenyvek köszönhetem, melyet volt hallgatóim évek lefolyta után is szívőkben számomra fentartottak.

Fogadják tehát szives megemlékezésökért, legőszintébb hálám kijelentését, melylyel magamat további jó indulatjukba ajánlva, maradok

A tekintetes ügyvéd-egylet Pest, február hó 17. 1871.

alázatos szolgálja
Dr. Pauler Tivadar, s. k.

(A hivatal-vadászat és az elsőfolyamodási bíróságok szervezése)

Minden oknak megvan saját okozata; minden rendszernek saját utóhatásai.

Azok, kik a rendszerek következményeit észlelik s nagyrészt a tapasztalat is azt bizonyítják, hogy az u. n. burocratiának egyik el nem maradható utóhatása a hivatalvadászat; — az az: azon állapot, midőn a polgárok egy nagy része nyíltan, vagy titkosan, — engedett, vagy nem engedett uton, — becsületes vagy nem becsületes fegyverek segélyével egymás hátán oda törekszik, hogy existenciáját egy kényelmes hivattal biztosítsa.

S hogy a burocratiának ez legelmaradhatlanabb utóhatása, az — szerintem — nagyon természetes; mert tudom, hogy a sok s finom étkek étvágyat szoktak gerjeszteni; s megfordítva: hol tavak nincsenek, nem találunk halászsokat.

Hazánkban, a törvénykezés terén hivatali rendszer — vagy elfogadott, bár nem igen népszerű néven: bureaucratia — 1853-ig, legalább lánczolatossan kifejtve nem létezett.

Mi a bureaucratiaval csupán az ugynevezett Bach-féle sistema folytán ismerkedtünk meg; — s így, minthogy nem volt bureaucratia, mely bennünket a hivatal-vadászathoz szoktatott volna, azt kellene hinnünk, hogy ezen nem nagyon nemes mesterség a hon fiai között nem sok, vagy legalább is nem nagyon sokat foglalkoztat.

Vannak, kik ezt komolyan hiszik is, és ezek — felette csalódnak!

Ha a hazai igazságügyi miniszterium, különösen pedig annak feje egyszer p. o. multságkedvéért elmondaná, mennyi és mily kinzást kell kiállania az ily hivatal-vadászok legióitól; hogy mennyi becses időt rabol el tőle a kérelem levelek ezere, hogy az ezen kérvényekben kifejtett öndicséret mennyire kétséssé tevő előtte a szerénység létezését; hogy némely folyamodó már nemcsak kéri, hanem plane követeli is a kijelölt állomást a folyamodványokban elősorolt európai érdemek alapján; — akkor sok honfi, ki Magyarországon nem vélt hivatal-vadászokat, a bírósági szervezet idejére kötéllal sem volna igazságügyérnek megfogható, — ami — négy szem közt legyen mondva — nem is valami élvezetes multság!

Mi az oka ennek? az elszegényedés? a dologtói iszony? nem tudom! de annyi mindenesetre bizonyos, hogy a hivatal-vadászat nálunk is elannyira ki van fejelve, mintha csak egy 100 éves bureaucratia állna hátunk mögött!

Talán lesznek olyanok is, kik erre azt fogják mondani, hogy hát hiszen ez nem nagy baj.

Ezek nem gondolták meg, hogy e jelenség minden esetre kóros állapotra mutat, s hogy az különösen nálunk is legkülönösebben e napokban a legszomorubb eredményeket szülheti.

Tekintsünk el annak politikai (s nemzetgazdasági hátrányaitól s tárgyaljuk ez ügyet csupán úgy, mint jogászok!

A hazai törvénykezés terén egy új aera van előálló félben: az 1869. évi IV. tcz. alapján az elsőfolyamodási bíróságokról, királyi ügyészekről, bírósági végrehajtókról szóló törvényjavaslatok a ház asztalára kerülvén, reménylhetőleg a kir. jegyzőkről szóló törvényjavaslat is nem sokára előterjesztetik a kormány által.

Mindezen törvényjavaslat több ezer hivatali állást fog előteremteni.

Ezen hivatali állásnak be kell töltenie, míg pedig tömeges és lehetőleg gyors kinevezések által. Hogy azonban ezen betöltés kellő sikerrel eszközölthessék, hogy a hazai alapon most először alkalmazott rendszer a bemutatással meg ne bukjk; — hogy az eljárás által az igazság kiszolgáltatás szent ügye legalább is néhány évtizedre meg ne rontassék, arra van nagy szükség, hogy az eszközölköző kinevezések által az ügynek a szakemberek legkitünőbbjei nyertesessenek meg.

Ez a miniszter dolga! — fogják talán mondani. Járjon el úgy, mint más nemzetek igazságügyérei eljárnak, kik szintén alá vannak vetve a kinevezések kényszerűségének.

Nagyon helyesen!

De ne feledjük, hogy azok a példány igazságügyérek egy, már régtől mozgásban levő testülettel rendelkezhetnek; hogy azoknak nem egy rendszert újból teremteni, hanem csupán az időközönként felmerülő egyes hiányzó tagokat kell előállítaniok.

És ne feledjük, hogy egy régi hivatali testülettel bíró állam kormányának kinevezési eljárása a legtöbb esetben pusztán előléptetés és nem kinevezési; azaz: a kormány a megürült állást nem ismeretlen egyénnel, hanem egy alantabb vonalban állott és már szolgált, következésképp általa teljesen ismerhetett egyénnel előléptetés útján tölti be.

A magyar és egy régebbi hivatali karral rendelkező ügyér helyzete között tehát az a lényeges különbség, hogy míg ez utóbbi csak egyes helyeket, lassan mozgó megfontolás után legtöbb esetben már ismert egyénnel tölthetvén be — választása legtöbb esetben szerencsés lehet, s ha p. o. választása itt és amott nem lenne is szerencsés, az egyes balfogás által az igazságszolgáltatás ügye nem veszélyeztetik, — addig a magyar igazságügyér a kinevezéseket rohamosan, tömegesen s mi több, előtte ismeretlen egyének soraiból kénytelenítettvén eszközölni, — ha választásaiban a most felhozottak miatt nem lenne szerencsés — mi pedig legtávolabbról sem határos a lehetlenséggel — úgy ennek folytán az igazságszolgáltatás legalább is pár évtizedekre tönkre silányíthatnák.

Lehet-e reményünk, hogy a kinevezések — legalább a nagyobb részben szerencsések lesznek?

Nehéz volna e kérdésre határozott feleletet adni; mert, hogy azon körülmény, miszerint a kinevezéseknek gyorsan és tömegesen kell történnie, még pedig a kinevező hatalom előtt ismeretlen egyének soraiból, nagyon megnehezíti egy lehető jó birói testület előállíthatását, azt mindenki beláthatja; de, hogy az ez iránti törekvést a számos hivatali állás látása által étvágyat kapott hivatal-vadászat nem fogja-e teljesen meg-hiusítani? azt senki sem képes előre megmondani.

Tegyük fel, hogy a pályázat a betöltendő állomásokra meg fog nyitattani, — eddig legalább ez volt a hiva alok betöltésére, nézetem szerint igen helytelen szokás — hogy ez által boldog s boldogtalan hivatalosan arra szólíttatik fel, miszerint ha van qualificatioja (s ki ne birna ilyennel?) kísértse meg a szerencsét.

Mi lesz ennek multhatlan következése?

Ezer állásra tizezer kérvény! s még ha itt vége volna: nem! a concurrensok már nem annyira naivak, hogy beadmányaikat egyszerűen a jó szerencsére bízzák; ők nem várják a sült galambot összedugott kézzel; ők mozogni s minden lehető el fognak követni, mi részökre sikert biztosíthat, hogy kérvényeik előnyösen intéztessek el; intriguat szönek, arulkodnak, lármáznak, minden befolyásos embert fe keresnek a portástól kezdve fel egész a legtekintélyesebb képviselőig s ügyöket ezek előtt ajánlják, csusznak, másznak, hajlonganak, jobbra-balra és hizelegnek; ily eljárás után aztán 10 eset közül 7-ben bizonynyal a legügyesebb bókölő lesz a siker koszorúja, azon egyszerű okon, mert a kinevező nem ismerhet mindenkit, körzetében pedig a már megnyert befolyásosoktól folyton az ügyes bókimester nevét hallja kiemelten hangoztatni; mi ennél természetesebb, közelebbi s meghamisítatlan adatok hiányá! an?

És ha a győztesek legalább az ügy iránti benső vonzalomtól vezéreltetnének! ha közelebről tanulmányozták volna azt mi élet feladatuk leendő, ha fogadást tennének, hogy ezen-uttra burgó napszámosai kívánnak lenni a közügynek.....! Nem! az ily hajlékony emberek derekaikban viselik csupán az előnyt; lelkü szemeik előtt mindenek felett az „ego“ lebeg s kinevezettségök, melyet sima modoruknak köszönhetnek, nem napszámossá, hanem még finomabb udvaronczzá teszi őket.

Ők versenyeznek folyton, de hajlongásaik közben nem jut eszökbé az ügy, s hidegen hagyatnak a nagy eszme által; a jövő pálya dolog órái, mint a kényelmes birói székek, kedves királyi ügyészség vagy kedélyes királyi jegyzőség ol nem kerülhető. de mégis majd ügyesen könnyíthető árnyoldalai tűnnek előttük fel.

Uraim! ti, kik egy új rendszer behozatalával elvileg vagy gyakorlatilag foglalkoztok! fontoljátok meg a felvetett kérdést; melyet a fennebbi sorok tartalmaznak, korántsem rémkép az, hanem hű másolata a valónak.

Ugy vélem, hogy már nem messze van az idő, midőn a nemtudom mily okból eddig elodázott rendezés kérdése megoldás alá kerülend; a midőn az igazságszolgáltatás jövője — úgy hiszem — több évtizedekre el fog határozottatni; tegyék komoly elmélkedések tárgyává a kinevezések mikéntjét; ismerjétek fel azon veszélyes ellenséget, mely egy jó igazságszolgáltatás reményét az egyéni önzés martalékává tenni fenyeget.

Itt az ideje, hogy ez ellen lehető eltávolításáról; által matlanná tételéről gondolkozzatok, s hogy általában egy oly mikéntet állítsatok elő, mely egy szép törvénykezési jövőről biztosíthat.

Ez nem olyan kérdés, mely csupán azok illetőségéhez tartoznék, kik a kinevezéseket tényleg fogatosítani hivatnak, s melyhez másoknak következésképp semmi szólójuk; — a jó igazságszolgáltatás lehetősége főképen és kiválólag közérdek s következésképp oly tárgy, mely felett a szakértőknek véleményét mondani nemcsak lehet, de egyszersmind kötelesség is.

En részemről véleményemet e lap hasábjaiában még a múlt év folyamában elmondottam s újabban csak azt kívánom hangoztatni: „caveant consules!“

MARGITAY DEZSŐ.

(„Tanulmány az ügyvédség szervezéséről“) című füzetke küldetett be hozzánk. — Szerzője Fischer Lajos tr. — Mire előszavában maga szerző kimondja, jelen tanulmányának célja: megismertetni a hazai közönséget azon elvekkel, melyek szerint hazai ügyvédségünket szervezni kell, hogy a hazai művelt közvélemény az ügyvédeknek szerző által már az elsőbíróságok szervezésével együtt szükségesnek vélt, mindenesetre nem-sokára bekövetkezendő szervezésénél ez elvek mellett egész befolyását érvényesíthesse. — Célja elérési tekintetéből ta-

mulmányozó 1-ör: az ügyvédség speczialis feladatát s az állambani jelentőséget; 2-or: az ügyvédség szervezetének alapvonalait Európa legnevezetesebb államaiban, jelesül Poroszország-, Ausztria-, Anglia- és Franciaországban; 3-or: azon elveket, melyekre az ügyvédtartást fektetni kell.

Tanulmányainak első részében szerző mindenekelőtt igen helyesen praecizirozza az ügyvéd feladatát, s — véleményünk szerint kissé túlzott színekkel — ecseteli e hivatás nehézségeit s azon roppant morális felelősségben álló kényességét, mely e hivatásának gyakorlásában vállalt terhel. Egy szakmája iránt valódi előszeretettel viseltető ügyvéd egész lelkesedésével rajzolja e nehéz és kényes feladat nemes és magasatos voltát, melynek következtül a nép tiszteletét, nagybecsülését és bizalmát tekintti, s ép ez utóbbi körülmény, a nép tiszteletének, nagybecsülésének s bizalmának birtoklása képezi alapját szerinte azon nagyjelentőségű állásnak, melyek az ügyvédi rend mind a társadalomban, mind az államban elfoglal. — Nemcsak az igaz szerző szerint, hogy minél polgárosultabb és szabadabb valamely nép, annál nagyobb tiszteletben tartja a szót; de igaz azon tétel is, miszerint valamely nép politikai műveltségének legbiztosabb hőmérője a tisztelet azon fok, melyben az ügyvédi kart részesíti. — Ez állításának bebizonyítására igen sikerülten idézi a tagadhatatlanul magas politikai műveltségi fokot álló angol nemzetet s a szabadság klasszikus hazájuk az Egyesült-Államokat. — Végül kiemeli, hogy az ügyvédek a szabadság megállapításában s az összes államintézmények tökéletesítésében — saját érdekükben is — mindig zászlóvivők voltak.

A tanulmány második része az ausztriai-, porosz-, francia- és angolországi ügyvédség szervezetének alapvonalait ismerteti teljes objectivitással, de nem mindenütt (p. o. Angolország) elég világosan.

A harmadik rész az ügyvédség szervezésére vonatkozó alapelvektől értekezik. — A mint a tétel leghálásabb, ugy a dolgot e része legszebb, legsikerültebb. — Első és leglényegesebb kellék arra nézve, hogy az ügyvéd feladatának magaslatára emelkedjék, hogy a társadalomban az őt illető helyet elfoglalja: a *peres eljárás nyilvánossága és szóbelisége*. — Mint látszik, szerző e tételt kiváló előszeretettel tanulmányozta. — Érvései erős; tisztán gyakorlati és még sem száraz. — A *szabad ügyvédségnek* jótékony hatását az ügyvédség egészséges fejlődésére szerző annyira világos és kétségtelennek hiszi, hogy érvekkel támogatni — igen helyesen — fölöslegesnek tartja, de annál nagyobb buzgalommal, érvel a szerinte szükséges 3-ik kellék a bíróságoktól s a közigazgatási közegektől való teljes függetlenség. — Ez elv szerző szerint nem kevésbé fontos s nem kevésbé képezi garanciáját a jó igazságszolgáltatásnak, mint a bírók elmozdíthatatlansága, — amaz elv a bírói, emez a közigazgatási önkénynek állván útját. — Azon tekintélynek megalapítására, melynek az ügyvédek Angliában és Észak-Amerikában örvendenek, nem kis befolyása volt amazok a bíróságtól való függetlenségének. — Az ügyvéd legyen független, de azért nem felelőtlen. — Felelős a képviseltnek, kinek jogait védelmeznie kell, felelős az államnak, mely polgárainak jogait biztosítja. — Szükségesnek tartja tehát 4-er a forum kijelölését, mely az ügyvédet netáni visszaéléseiért felelőre vonja. Alaposan kimutatja, miért nem lehet e forum a bíróság, s még alaposabban miért *kell* magának az ügyvédi karnak s közvetlenül az ügyvéd-egyletek- és kamaráknak e forumot képezniök. Ez ügyvéd-egyletek hatáskörébe foglalható szerző szerint az ügyvéd és ügyvédjelöltek fölötti jegyzékek vezetése; felruházandók a joggal, kirendelni a szegények képviselőjét. — Gyakorlati érvekkel mutatja ki, mennyire szükséges, hogy szerzés tekintetében is függetlenitessenek az ügyvédek; e célból multhatlanul szükségesnek tartja, hogy az ügyvédi díjak iránti megállapítási jog a bíróság kezéből kivéssék s a polg. törvények az ügyvéd jutalmazása iránti szerződést tilalmazó szabálya megszüntetessék. Végre (megszabja) az ügyvédséghez bocsátás feltételeit (melyek velem) iránt véleményez. Ezek szerinte 4 éven át tartó jogi tanulmányok, s tudori fok és 4 évi gyakorlat.

Az egész értekezés a szorgalmas tanulmányozás által tisztult nézeteket tükröz le, mi különösen a tanulmány 3-ik részéről áll. — Az itt-ott előforduló dagályosságot talán igazolva fejti meg az egész műnek közvetlen rendeltetését. (L.)

(A *szegedi bűnügyek statisztikája*) a következő eredményt nyújtja: 1860 előtti bűntények száma 196; az 1860—67 közöttiek 997 db; 1868—69-ig 680; 1869—70-ig 259, vagyis mindössze 2242 bűntény jutott 1869-től 1871. január 1-sőig a kir. biztos kezei alá. Ezek pedig következőleg oszlanak meg: rablógyilkosság 111, rablás 525, gyújtás 16, betöréssel párosult lopás 1264, sikkasztás 21, orgazdaság 38, hivattalal visszaélés és bűnpártolás 166, egyéb büntény 101. A vizsgálótalag kiderített bűntények f. évi jan. 1-sőig 1512-re mennek, és pedig rablógyilkosság 66, rablás 314, gyujtogatás 12, betörés 884, sikkasztás 7, orgazdaság 31, hivattalal visszaélés 125, egyéb büntény 73. A delegált törvényszéknek átadatott 172 eset 181 vádlottal, s elíteltetett elsőbíróságilag halálra 8 bűnös, sulyos börtönre 11, két éven alul 19. Az eddig kiszámított okozott kár 912,240 ft készpénzben, 784 szarvasmarha, 1131 ló, 438 sertés és 6294 juh. A letartóztatott egyének lefoglalt vagyona becserték szerint készpénzben 254,000 ftra megy; a még szabadon levő egyének vagyona befoglalva nincs. Meghaltak két év alatt 36-an. Le nem tartóztatott vádlottak száma 1157. Fogolyállomány január 1-én 536; a betegek száma 21.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közl: I. O. Stolp könyvkereskedése Pesten.

Francia jogirodalomból

mult évi nov. és deczemberben megjelent művek.

Guizot. — La France et la Prusse responsables devant l'Europe. 2e édition. Paris.

Marais. O. — Droit forestier. De la transaction en matière de délits de chasse. Rouen.

Minard, Ch. — Guide pratique du juré à la cour d'assises. Lyon.

Mouton, E. — Les Lois pénales de la France en toutes matières et devant toutes les juridictions, exposées dans leur ordre naturel, avec leurs motifs. Paris.

Nicolin. — Notions élémentaires et pratiques de droit commercial, à l'usage des négociants, comprenant: un commentaire du code de commerce, de la loi nouvelle sur les sociétés, des lois sur les brevets d'invention, etc. Dijon.

Solon. — Nouveau Guide général du Code de commerce et du Code Napoléon explique, grand manuel pratique et complet des lois les plus usuelles de la France en affaire civiles commerciales, administratives, pénales et judiciaires. Seule édition complète. Paris.

Statistique des pêches maritimes. 1867 Paris.

Taillefer, J. B. L., Commentaire de la loi du 5 mai 1855 et des articles 18, 19, 21, 22 et 23 de la loi du 24 juillet 1867, sur l'organisation municipale. Caen.

Spanyol jogirodalom.

Brightly, C. F. A Digest of the Decisions of the Federal Courts from the Origin of the Government to the Present Time. Philadelphia.

Browne, G. Treatise on the Principles and Practice of the Court for Divorce and Matrimonial Causes. London.

Clark, W. G. Few Words on Irish Questions. London.

Finlason, W. F. Report of the Case of the Queen v. Edward John Eyre, on his Prosecution, in the Court of Queen's Bench, for High Crimes and Misdemeanours alleged to have been Committed by Him in his Office as Governor of Jamaica. London.

Hoffman, M. Ecclesiastical Law of the State of New York. New York.

Lieber, F. Fragments of Political Science on Nationalism and Internationalism. New York.

Littleton, H. A., and *Blatchley*, J. S. Digest of Fire Insurance Decisions in the Courts of Great Britain and North America. Second Edit. New York.

McAdam, D. The Marine Court of the City of New York, its Origin, Jurisdiction, and Practice. With Appendix of Forms. New York.

Reports in the Supreme Court and Court of Appeals of the State of New York. Albany.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kassai ügyvéd-egylet emlékirata a bírósági szervezet tárgyában.

Mélyen tiszt. képviselőház!

A kassai ügyvéd-egylet folyó évi febr. 11-én tartott rendes ülésében törvénykezésünk égetőbb hiányai és általában jogéletünk fejlődése és megszilárdításának útjában álló akadályok elhárítása felett tanácskozáni, hivatásszerű kötelességének találta:

egyrészt a várva várt igazságügyi reformok mielőbbi életbeléptetését ismételve kérni;

másrészt pedig azon nézeteinek is kifejezést adni, melyeket különösen a halaszthatlan bírói szervezet iránti törvény alkotásánál egyedül üdvösöknek tart.

Az igazságügyi reformok s azok között első sorban a bírósági rendezés életbeléptetésének sürgősségét bővebben indokolni felesleges; elégnék véljük e tekintetben a hazai törvényszolgáltatás ismert hiányos és rendezetlen állapotára hivatkozni, — és kiemelni azt, hogy egy megalkotott törvény végrehajtásának hosszabb időre terjedő elhalasztása rendszerint az ahhoz kötött reményeket is ellankasztja, sőt az annak életbeléptetésétől félételezett üdvös hatást is kérdésessé teszi.

A bírói hatalom gyakorlásáról szóló, másfél év előtt megalkotott törvény mai napig is végrehajthatatlan, és másfél év óta fenáll a bizonytalanság úgy a bírák, mint a jogkereső felekre nézve, — és pedig a jogbiztonság tevékenység és gyors igazságszolgáltatás rovására az iránt, — mely percz hozandja annak remélt és várt életbeléptetését.

Zsibbasztóan hat ez és hatni kénytelen a törvényszolgáltatás s ezzel kapcsolatban a személy és jogbiztonság minden viszonyaiban és e hatás napról-napra inkább érezhető.

A bírói hatalom gyakorlásáról szóló törvény kiegészítő részét képező jelenleg szönyegen levő bírósági szervezet iránti törvény megalkotásánál mi is legfontosabbaknak tartjuk ama elvi kérdéseket:

Valjon a felállítandó bírósági szervezetben a társas vagy egyes bíróságoknak adassék e tulsuly?

Milyen illetékességi hatáskörrel láttassanak el az egyes és társas bíróságok?

Végül minő díjazásban részesítsenek az alkalmasbírókat?

S miután jelenleg mindezen kérdések eldöntés alatt állanak, kötelességünknek ismerjük abbéli nézeteinknek is kifejezést adni, melyek különösen a sajtó útján e részben közzétett némely szándéklatokkal ellentétben állanak.

Nem osztjuk azon nézetet, hogy a behozandó bírósági szervezetben tulsuly az egyes bíróságoknak adassék.

Sőt a társas bíróságok iránti határtalanul nagyobb bizalom, és egy megerősödött szakképzett bírói testület

hiánya, — különösen jelen codificált törvény nélküli állapotunkban feltétlenül követeli, hogy bírósági szervezetünkben tulsuly a társas bíróságokra fektetessék.

Nem osztjuk azon nézetet sem, sőt határozottan károsnak tartanók, ha az egyes bírák bírói hatáskörük most ismét kiterjesztetnék, — s ha ezenfelül az egyes bírák akár általában, akár részben telekkönyvi hatósággal is felruházatlanának.

Az egyes bírák illetősége alig másfél évvel ezelőtt terjesztette ki oly hatáskörre, — melynek azok a törvényben előirt gyorsasággal és szabatosággal eddig sem voltak s jövőben is alig lesznek képesek megfelelni.

Az egyes bírák illetőségének még nagyobb kiterjesztése tehát, a törvénykezés menetét bénítaná meg.

De hiszszük, vagy legalább óhajtjuk hinni azt is, hogy a közvetlen szóbeli és nyilvános eljárás életbeléptetésének küszöbén állunk, — és ennek életbeléptetésével az egyes bírák jelenlegi hatásköre is alig leendő fentartható.

Az illetékességi kérdésnek ily gyakori változtatása tehát a törvénykezés menetét menthetlenül feltartóztatná s jogrendszerünk természetszerű fejlődését minden elfogadható indok nélkül gátolná.

Ezen általános nézpontoknál fogva tehát mi azon a hirlapokban ismételve felmerült hírek, mely szerint az egyes bírák illetősége 5000 frig, sőt ingatlanoknál is 50 holdig kiterjesztetni szándékoltnék, hitelt adni sem bírnánk, — és ennek ellenében csakis azon megjegyzésre szorítokozunk, hogy ily intézkedés által, kivált a felső vidéken igen kevés kivétellel, az összes igazságszolgáltatás az egyes bírákra ruházatlanék és ez azonos lenne a hazai igazságszolgáltatás megakasztásával, mondhatnók betemetésével.

A törvényszékek által kezelt telekkönyveknek szétzedése és az egyes bíróságokhoz való áthelyezése nézetünk szerint a már szilárdulni kezdő hitel ujalagos megrendelésére vezetne.

Már fenn is kiemeltük, hogy a közönségnél a társas bíróságok iránti bizalom határtalanul nagyobb; ezen fontos tényezőt tehát, különösen a rendkívüli pontosságot, szakértelmet és szakadatlan éber felügyeletet igénylő telekkönyvek iránti intézkedésnél szem elől téveszteni nem lehet és nem szabad.

Ezenfelül az egyes bíróságok alig lesznek oly személyzettel elláthatók, mint a minőt a telekkönyveknek pontos szakavatott és lélekismeretes kezelése, a telekkönyvi törvény bonyolultabb voltánál fogva igényel; sőt lehetnek esetek és helyek, midőn az egyesek összes anyagi érdekeit tartalmazó telekkönyvek még az elemi veszedelmek ellen sem lesznek biztonságban.

Mi tehát oly intézkedést, mely szerint az egyes bírák akár általában, akár az egyöntetűség és egyforma-

ság rovására azoknak csak némelyike láttatnék el telekkönyvi hatósággal pártolni képesek nem vagyunk.

Ohajtjuk végül és üdvösnek azt tartjuk, ha a bírák oly díjazással láttatnak el, mely egyrészt a kitünőbb erőket is ezen pályára vonzza, nem pedig attól eltávolítja, — másrészt pedig, hogy a bíró magát magasztos hivatalának anyagi gond és nyomor nélkül szentelhesse.

Mély tisztelettel esedeziünk tehát ebbeli nézeteinknek és tiszteletteljes kérelmünknek méltánylatáért s figyelembe vételeért.

Kelt Kassán, a kassai ügyvéd-egyletnek 1871. évi márcz. 18-án tartott rendes üléséből.

A kassai ügyvéd-egylet nevében aláíratos szolgálai:

SZENTLÉLEKY GYULA,
m. p. elnök.

KORÁNYI KÁROLY,
m. p. titkár.

A rimaszombati ügyvéd-egylet észrevételei

a „kir. jegyzők“ és a „jegyzői díjakról“ szóló törvényjavaslatra.

Ezen törvényjavaslattal szemben megbírálandónak véljük először is azon általános kérdést, hogy a közjegyzői intézmény, mint joghatósági institutio általában hasznosnak és szükségesnek mutatkozik-e a társadalom vagyoni s tulajdoni érdekeinek ápolására, — vagyis a jogélet és törvénykezés közvetlen céljainak biztosítására?

Hazai viszonyaink szempontjából megbírálandó másodsor, hogy jogéletünk s törvénykezési rendszerünk jelen állapota igényli-e különösen ezen intézmény elfogadását, s várhatók-e ettől, és mily eredmények?

Az első kérdés megoldása a közjegyzői intézmény felismerésén alapul.

A közjegyzői intézmény célja és rendeltetése a polgári társaság ipartörökvései, vagyoni és tőkeforgalmi viszonyai között a jogéletben annyira nagy fontosságú kötelmi jog szilárdságát az okmányok alaki és tartalmi hitelessége által kellőleg biztosítani, s ez által a jogélet ezen vidékén a szerzett jogokat, a közhitelt és az ezen alapuló soknemű érdekeket minél nagyobb biztosítékokkal venni körül.

A közjegyzőségi intézménynek, mindenütt, hol az meghonosult, ily értelemben vett általános cél tulajdonított, habár különböző államokban, több s kevesebb eltéréssel, különböző hatáskörre szorított, itt tisztán a magán kötelmi jog biztosítására, ott perenkívüli többnemű functiókra; emitt a hagyatéki és végrehajtási eljárás némely ágaira, s majd a végrendeleti örökösödés biztos vezetésére.

Főbecse azonban ezen intézménynek mindenütt a kötelmi jog biztosításában állott, közhitelességű, vagy éppen bírói ítélet erejével bíró okmányok kiszolgáltatása által.

Már magában véve a jogélet ezen elősorolt feladatai is oly fontosak, melyek ezen intézményt is a legjelentékenyebb küldetéssel ruházzák fel, különösen azért, mert ennek feladata nem érdekszerű közvetítés, mint sok esetben az ügyvédé, s nem is jogorvosló s kórmetsző, s mint ilyen utánlagos, mint a bírói, hanem oly praeventiv természetű, mely mint előzetes óvszer tekintendő az emberi gyengeségek s érdekeken alapuló visszaélések s hibák ellen; mely a szerzett jogokat és féltett érdekeket, már eleve oly biztos alapra helyezi, hova rendszerint sem a rossz akarat, sem a tudatlanság nem férközhethet, ez által az egyéni érdekek a munka és ipar előmozdítójává emeltetik azon intézmény, mely

mint ilyen a modern államnak jogi jellegét megadni is első sorban hivatva van.

Bizonyításra nem szorult, mert élénk tapasztalati igazság az, hogy helyhez és országhoz nem kötve a per legnagyobb részének forrását, a szakértelem és jóhiszeműség nélkül szerkesztett okmányok képezik; a furfangosság, a cselszövény, a törvényes lepelbe burkolt csalásra irányzott rossz akarat, vagy a tudatlanság és törvénybeni járatlanság az, mely legtöbb esetben tolvizetősül szegődött a peressé tett jogkérdés alapjául szolgáló okmányok szerkesztésénél.

Kell tehát lenni egy oly intézménynek, mely a polgári kötések hitelét, szilárdságát és biztosságát sanctionálja; kizárja a rossz akaratot és tudatlanságot onnan, hol az egyéni jólét előmozdítására irányult érdekek mozgalmak a „do ut des“ s a „facio ut facias“ elvében a polgári kötések jogszerűségének és hitelességének szilárdságát oly elengedhetetlenül igénylik.

Ily intézmény a közjegyzőség intézménye, mely a hozzá kötött feladattal kapcsolatos várakozásnak megfelelni, mint jogi intézmény általában képesítve van.

Ezen általános vizsgálódáson felül áttérünk most már azon második és különös kérdésre, hogy hazai jogrendszerünk s jogéleti viszonyaink állapota szükségli-e ezen intézmény meghonosítását, s várhatók-e ettől itt és mily eredmények?

Bizonyításra az sem szorult, mert közéletünkben már mintegy jelmondattá vált, hogy „procator nép“ vagyunk. A perlekedési viszketeg már régibb időkben oly elfogult volt közéletünkben, hogy szükség volt a boszantásra, vagy két utoni keresettel nyervágyra irányzott ugynevezett „patvarkodási“ esetek megakadályozásánál már a III as tkönyv II. R. 70. címében, s az ok nélküli, ugynevezett „konok perlekedők“ ellen pedig az 1729. 32. t. cz.-ben telhetőleg gondoskodni.

Társadalmunk nagy contingensének, a volt jobbágyoknak 1848-ik évben történt valódi önjogúvá tétele s felszabadításától számított újabb törvénykezési aeránk, a magyar perlekedési hajlamra nézve éppen semmi javulást nem mutat.

Ezen újabb törvénykezési korszak az osztr. polg. törvénykönyv behozatalával találkozáván, habár elismerendő is, hogy ezen törvénykönyv azon időben egyike volt az európai fejlettebb s rendszerített codexeknek, mindazonáltal a gyökerestül felforgatott állam politikai viszonyok között, s a kapcsolatos barátságatlan ujitások tömkelegében, a perlekedési kór nem csillapulhatott; s midőn az abszolút korszak végóráiban a közjegyzői intézmény meghonosítására is kísérlet tétetett, az életképtelen tulajdon ezen üdvös intézményből is egy csenevész növény vala kifejlendő, melynek rövid életét az 1860-ik évi alkotmányos fordulat, az azon korbéli majd minden intézményekkel együtt halomra döntvén, megnyitá aeráját a már törvénykezésileg második tabularasának, melyet az ideiglenes törvénykezési szabályok életbeléptetése követett.

Az 1861-ik évben életbeléptett ideigl. törv. szabályok, valamely radicalis reformot törvénykezésünkben nem létesítettek; ugyanazon s talán még fokozottabb bizonytalanság és határozatlanság ingatag talaján állánk most, mely törvényeink hiányosságát már az 1848 előtti időkben is oly érezhetővé tevő.

Ehez járult még, hogy nálunk az ügyvédség intézménye ezen a törvénykezésben oly lényeges tényező, 1860-ik év után, kellőleg nem szabályoztatott; s míg egyrészt az ügyvédek aránytalan mennyiségre szaporodtak, másrészt pedig a minden rendű és rangú zugirások, szerkesztői legtöbb esetben a rossz és tökéletlen kötéseknek, peres és perenkívüli beadványoknak, a

közkormányzat által folytonosan türetve: a magyar perlekedési idült szenvedély mindinkább fokozódást nyert, s alig csalódunk, ha kinyilatkoztatjuk, hogy annak sikeres megakadályozására az 1868. 54. tcz.-ben megújított patvarkodási és konok perlekedési büntetés magában véve máris elégtelennek bizonyult.

Ugyanazért most, midőn alkotmányos helyzetünk, radicalis reformok, tartósságára számítható intézmények alkotására alkalmat és tért enged, a régi s idült perlekedési kórnak kiirtására; a polgári kötések érvényességének az ezen alapuló közhitel s törvénykezési bizalom megszilárdítására minden lehetőt megtenni, törvényhozásunk egyik nagy fontosságú feladata lévén: a közjegyzői intézményt, még ha ez más államokban, más viszonyok között szükségtelennek bizonyult volna is, magyar közéletünk specialis szempontjából, mint hasznos, jótékony, sőt nélkülözhetetlen intézményt kellett volna rendeltetésénél fogva tekintenünk, az ennek életbeléptetését s meghonosítását célzó törvényjavaslatot csak őszinte üdvözléssel s hazafiúi örömmel fogadhatjuk.

* * *

A fenebbiekben foglalt általános nézetek után, átérünk a törvényjavaslat részleteire.

I. A törvényjavaslat czime: „királyi jegyző“ elnevezést kölcsönöz a létesítendő intézménynek.

Igaz ugyan, hogy monarchiákban európaszerte, mint szokásos adjectivum szerepel közintézményeknél a „császári“ vagy „királyi“ megjelölési kifejezés; a „királyi jegyző“ elnevezés azonban, ez esetben ki nem adja azon fogalmat, mely ezen intézményhez köttetik; hanem kiadja a „közjegyző“ elnevezés, melyben az intézmény rendeltetése külsőleg már mintegy jelezve van; ezen intézmény a közönség némely ügyeinek ellátására lévén hivatva.

Ugyanazért, a „királyi jegyző“ czim helyett, a „királyi közjegyző“ elnevezést tartjuk mind fogalmilag helyesnek, mind a tekintély szempontjának megfelelőnek.

II. A 26-ik §-hoz:

A törvényjavaslat a közjegyzői intézmény fő és sarkalatos elveül némely ügyleteknél a közjegyzői kötelező eljárást állapítja meg. — A 26-ik §-ban ugyanis meghatároztatik, hogy az ingatlanok tulajdonjogának átruházása iránti szerződések, csak úgy érvényesek, ha azok jegyzői okmányon alapulnak, vagyis közjegyző előtt s annak közvetítésével köttettek.

Nézetünk szerint, ezen igen fontos határozmány czélszerű vagy czélszerűtlen volta annak megbirálásától függ, valjon elégséges-e a törvénynek arról gondoskodni, hogy a polgári kötések hitelessége, valamely felállítandó intézmény által lehetővé tétessék, s csak mint mindenkor és minden esetben igénybe vehető oly intézmény, mely hiteles okmányok kiállítására van hivatva, — megállapíttassék?; vagy pedig szükséges-e a szerződő felekre reá parancsolni, hogy bizonyos ügyleteknél a szerződések csak akkor érvényesek, ha azok közjegyző által szerkesztettek; s e végett a közjegyző kötelező igénybe vételét elrendelni.

Véleményünk szerint az okmányok érvényessége és hitelessége között különbség van.

Az okmányok érvényessége, mindig a szerződő felek akaratának kifolyása, s ha a szerződő alanyok akarata közé az állam a maga akaratát ékeli be, s illetőleg magát a szerződő felek akaratára felé emeli, kétségtelennek látszik, hogy a polgárok önjogosságának s kötelmi szabadságának rovására történik ez még akkor is, ha az állam ezen intézkedése a legjobb cél elérésére irányul. Egy neme ez mindenestre az államgyámkodásnak s megtagadása a polgárok proprio muto gyakorolt önjogossága

s független jogcselekvési képességének. — A szabad polgárok e részben azon álláspontra szállíttatnak le, hol jelenleg a kiskorúak, s más nem önjogu személyek állanak, kiknek akarata s jogcselekményüknek érvényessége mindig a hatósági jóváhagyástól van feltételezve.

A szabad és önjogu polgárok, ezen imperativ intézkedés, közjegyzői közvetítés kényszere által — szintén kívül helyezettnek saját akaratuk érvényén s utaltatnak a közjegyzői eljárás igénybe vételére.

Mi ezen kényszert, ezen korlátozást, sőt megsemmisítését az önjogu cselekvés és kötelmi szabadságnak, egyszersmind a polgári szabadság és a jogélet függetlenségének korlátozásául tekintjük, s szerény véleményünk az, hogy jogéletünk sebeire drasticus gyógyszer alkalmazása nem szükséges.

Elégségesnek látjuk a kötelmi jogtökélyesbitésére, ha az állam módot nyújt polgárainak, hogy kötések hitelessége, az állam által az ő hasznukra s javukra felállított közjegyzői intézmény által, szabad tetszésük szerint lehetővé tétessék.

Elégségesnek látjuk, ha az állam azt mondja polgárainak: ime itt egy intézmény, mely javatokra állíttatott fel; forduljatok hozzá, s kötéseitek hitelesek és jogaitok általa kétségbevonhatlanok lesznek; és ellenkezőleg tulságosnak és jogosulatlan beavatkozásnak tartanók, ha az állam így szólana: saját akaratotok, cselekvéseitek, nem érvényes, én ütöm arra a jóváhagyás bélyegét, közjegyzői intézményem által.

Mindezeknél fogva véleményünk az, hogy a törvényjavaslat 26. §-ának a) pontja alatti szerződésekre nézve a közjegyzői közvetítés kényszere be ne hozassék, hanem a közjegyzőség, mint hiteles okmányok kiszolgáltatására hivatott intézmény permissive felállíttassék.

A mi már a közjegyzőnek a törvényjavaslatban jelzett hatáskörét illeti, nézeteink némely dolgokban szintén eltérők:

III. A 69-ik §-hoz:

A jegyzői okmányok végrehajthatóságának elvét nem osztjuk. A leghitelesebb, a leggondosabbban és a felek legjobb hiszeme mellett szerkesztett jegyzői okmányok sem birhatnak bírói ítélet erejével. A jegyzői okmány csak jogok és kötelezettségek tényállását nyújtja, azt azonban a kötelezettségek teljesítése, a jogok igénybe vétele megtörtént-e és mi módon, csak bíróság határozhatja el: ugyanazért szorosán vett adóssági s kölcsönügyeknél csak annyit tarthatunk jogilag megengedhetőnek, hogy ily ügyletekben kelt jegyzői okmányok alapján, csak fizetési meghagyások s biztosítási határozatok adathassanak ki, a valóságos végrehajtás azonban mindig csak bírói ítéletek alapján foglalhasson helyet.

IV. A 92-ik §-hoz:

A hagyatéki eljárásról intézkedő IX. fejezetben ugyanis a 92. §. szerint a hagyatéki osztály is a közjegyzőhöz utaltatik, azon esetben, ha az örökhagyó őt erre végrendeletileg megbizza.

Tekintve azonban, hogy ily hagyatéki ügyekben, az előforduló kifogások, egy vagy más nemü igények felett határozathozatal általi intézkedés szükségé foroghat fenn; a közjegyző pedig, mint azon bírói teendőkre utalt közeg, határozatok hozatalára a nélkül, hogy az államban a bírói hivatás köre, s maga a bíróság fogalma meg ne zavartassék, hivatva nem lehetvén, — részünkről az egész hagyatéki eljárásra vonatkozólag azon elvet tartjuk helyesnek, melnyélfogva a közjegyző a hagyatékok felvételénél s tárgyalásánál csak, mint bírói kiküldött volna hivatva eljárni, s ezen eljárása csakis a hagyatékok felvétele, biztosítása, tárgyalására s legfelebb egységességek eszközlésére terjedne ki, osztály+telek, bir-

tokátadás, vagy perre utasításra azonban, mint bírósági teendőkre fel nem jogosíthatnák.

V. A 101-ik §-hoz:

A közjegyzőnek az ingatlanok árverezésére nézve a törvényjavaslat 101. s következő szakaszaiban előirt eljárásával szemben oda terjed véleményünk, hogy a közjegyző, ha mint végrehajtó és pedig oly ügyekben ex offio fogna eljárni, melyekben a tárgy csekély értéke miatt a bíróság a bírósági végrehajtást nem alkalmazhatja, ez épen a közjegyzői állás iránti bizalom és tekintélyének rovására történhetnék; épen ily végrehajtások lévén rendszerint a legkellemetlenebb körülmények s jelenetekkel kapcsolatban; miért is — a közjegyzői hatáskör s hivatás szoros megóvása, s az ezen intézmény iránti bizalom emelése végett a közjegyzőnek végrehajtóul leendő alkalmazását, nem tartjuk helyesnek, legfeljebb az önkényes árverezések eszközzésére vélvén őt, a törvényjavaslat 104. §-ának határozmányai szerint, — hivatottnak.

* * *

A fennebbi észrevételeken felül kiterjesztjük figyelmünket végül a kir. jegyzőkről szóló törvényjavaslat ikertestvére a jegyzői díjakról szóló törvényjavaslatra is.

E tekintetben általános nézetünk az, hogy az ezen törvényjavaslat 15. és 16-ik §-aiban meghatározott ügyletekről járó díjak csekélyek és a jegyzői állás kivánt kellő jövedelmezőségét akként, hogy ez által az intézmény rendeltetése biztosítva legyen, előmozdítani nem fogják. — Egy 25 — 30,000 leket számláló, habár kevésbé iparos és élénk forgalmi jegyzői kerületben ugyanis, tekintve a jegyző sokoldalú számos teendőit okvetlen szükségessé fog válni, hogy a jegyző, legalább egy qualificált és minden tekintetben megbízható jegyzői segédet, s e mellett egy vagy két irnokot tartson. E mellett szükséges kiadások és beruházásokul jelenkeznek: a tűzmentes biztos lakhelyiség, műszekrények és egy biztos levéltári helyiség.

Ha az évenként ez irányban szükségelt kiadásokat tekintjük, azok legalább is 3—4000 ftra tehetők.

És tekintve a jövedelmül javasolt perczenteket, mily roppant számú ügylet és óriási munkakifejtés szükségeltetik csak arra, hogy ezen összeg (4000 ft) jövedelmileg előálljon akkor, midőn — a forgalmi contingensnt nyújtó 100—3000 ft közt váltakozó összegek utáni jegyzői díjak maximumául 1—2% állapítatik meg.

Mert tény az, hogy a forgalom nagy contingensét mindenkor az ugynevezett nép nyújtja; ez pedig közép számítás szerinti vagyonosság mellett 100-tól 5000 ftig váltakozva forgathatja, rend és tapasztalás szerint értékét, s ha az említett és jövedelmi főmérvül elfogadott összegek után csak a csekély 1—2% állapítatik meg jegyzői díjul, kétes, hogy fognak-e a közjegyzők azon helyzetnek örvideni, melyben állásuk erkölcsi magaslátán megmaradva hivatásukat az intézmény dicsére betölthessék?

Azon nézetet fejezzük ki tehát egész általánosságban, hogy a törvényjavaslatban 100 — 5000 ftig tervezett jegyzői díjak csekélyek; és az intézmény célja s rendeltetésének elérésére nem elegendők.

És meg vagyunk győződve arról is, hogy a közönység, egy biztos, kételyt kizáró s ellenmondást nem tűró okmányért, mely ő neki előre megnyugvást ígér: örömmel fogna nagyobb díjt is fizetni — melynek mérve aztán a közjegyzőség jövedelmezőségét s függetlenségét eléggé biztosítaná; — ugyanazért a javasolt jegyzői díjak méltányosabb felemelését minden tekintetben

indokoltnak tartván, mindezekben hazafias készséggel tevének meg testületünk részéről a kettős törvényjavaslatra nézve elősorolt igénytelen észrevételeinket.

Kelt a rimaszombati ügyvédi egyesület 1871. márczius 2-án tartott üléséből.

TÓTH PÁPAY SOMA,
egyl. titkár.

MIKLOVICS FERENCZ,
elnök.

A telekkönyvi hatóságok és birtokbíróságok hatásköre és illetősége.

A) A telekkönyvi kiigazítási keresetek.

Lássuk a mondottakat egynehány felvilágosító gyakorlati példában:

A házastársak által közösen szerzett telket a telekkönyvi szerkesztés alkalmával a férj egyedül maga nevére iratván, az ilykép megrövidített nő, addig míg a hibásan telekkönyvezett fekvőség nem megy át egy harmadiknak jóhiszemű birtokába — bármikor élhet a kiigazítási keresettel férje ellen, mivel tulajdon joga a hibásan telekkönyvezett telekre nézve már a telekkönyv hitelesítésekor létezett. Ha ellenben a telek már a hirdetvény hatályossága kezdetének napja után szerzettetett volna közösen, a férj azonban csak maga nevére iratná azt, ez esetben a nő már nem élhetne többé sem kiigazítási, sem pedig törlési keresettel, hanem kellene tulajdoni keresetet indítania a birtokbíróság előtt, és csak az erre hozott jogérvényes ítélet alapján, a prdts 413. §-a szerint eszközzendő végrehajtás útján, s illetőleg a t. k. r. 84. §-a értelmében kebelezhetnék be tulajdonjoga a telekjegyzőkönyvbe.

Tegyük ismét azt a példát, hogy a házastársak által még a telekkönyv szerkesztése előtt közösen szerzett fekvőségeket, a férj, a telekkönyvi szerkesztés alkalmával csak maga nevére bejegyeztetvén, a nő időközben meghalálozott és örökösöket hagyott maga után. Ezen örökösökre nézve már most döntő lesz azon időpont, a midőn részükre az örökség megnyílt; ha az örökhagyónő még a telekkönyv hitelesítése előtt halt el, ez esetben az örökösök részére az örökjog még a telekkönyv hitelesítése előtt megnyílván, következőleg őket az örökjogczimen alapuló tulajdonjog már a telekkönyv hitelesítése alkalmával illetvén, ők ezen a telekkönyv hitelesítésekor már létezett tulajdoni joguknál fogva a telekkönyv kiigazítását, s a hibásan telekkönyvezett fekvőségeknek saját nevükre való átíratását kérhetik.

Hasonló joggal élhetnek az örökösök akkor is, ha bár az örökhagyónő a telekkönyv hitelesítése után, de mégis a hirdetvény hatályossága kezdetének napja előtt elhalálozott és a hagyaték szinte ezen nap előtt adatott át (beszavatoltatott) az örökösöknek; mivel ez esetben az örökösök az örökjogczimen alapuló tulajdoni jogot bár a telekkönyv hitelesítése után, de mégis a hirdetvény hatályossága kezdetének napja előtt szereztek, és a beszavatolás által a fekvőség birtokába is léptek. Ellenben pedig,

a) ha az örökhagyónő hagyatéka a hirdetvény hatályossága napjáig nem szavatoltatott be az örökösöknek, avvagy

b) ha az örökhagyónő csak a hirdetvény hatályossága után elhalálozott, ezen esetben már nem léphetnének fel az örökösök saját nevükben a kiigazítási keresettel, vagyis a hibásan telekkönyvezett fekvőségeknek közvetlenül saját nevükre való átíratását nem kérelmezhetik, mivel az első esetben, — habár az örökjogczimen alapuló tulajdoni jogot még a hirdetvény hatályossága kezdetének napja előtt szereztek is, mégis

miután e napig nekik a hagyaték be nem szavatoltatott, annak birtokába ezen nap előtt nem léptek. A másik esetben pedig az örökjog csak a hirdetvény hatálya napja után megnyilván, az ilyenkor szerzett tulajdoni jog alapján a kiigazítást kérni nem lehet. Ezen esetekben indíthatják ugyan az örökösök a kiigazítási keresetet, de abban a t. k. r. 119. §-a alapján csak azt kérelmezhetik, hogy a hibásan telekkönyvezett fekvőségek az örökhagyó hagyatékára kebeleztesse be.

Tegyük végtére még ama példát, hogy a szóban lévő örökhagyónő végrendeleti és törvényes örökösök hátrahagyása mellett elhalálozván, fekvőségei a végrendelet alapján végrendeleti örökösökre telekkönyvi szerkesztés alkalmával jegyeztettek be; ez esetben a törvényes örökösök nem támadhatják meg a végrendeleti örökösöket kiigazítási keresettel, hanem a mennyire megrövidítve éreznék magukat, avagy a végrendeletet egészben érvényteleníteni akarnák — e részben csak az örökösödési keresetet indíthatják az illető birtokbíróság előtt, és csak a hozott ítélet alapján juthatnak a vitás fekvőségek telekkönyvi tulajdonába; mivel ez esetben a bejegyzés, a tulajdon szerzésre alkalmas okmány alapján történvén, hibás telekkönyvezés nem forog fenn, mivel továbbá a telekkönyvi kiigazítás csak a már szerzett tulajdonjog alapján történhetvén, míg a jogczim vitás, a jog szerzettnék nem tekintethetik, és mivel az á. p. t. k. 380. és 431. §§. szerint a tulajdonjog telekkönyvi bekebelezése csak az érvényes jogczim alapján történhetvén, a telekkönyvi hatóság a t. k. r. 68. §. szerint csak az érvényes és kifogás nélküli jogczimen alapuló tulajdonjognak bekebelezésére nem pedig magának a jogczimnek megállapítására hivatva van.

A mondottaknak még erősebb begyőzéseül szabadon itt egynehány egybehangzó curiai határozatot idézni:

A fenállott hétszemélyes tábla az 1867. évi febr. 5-én 17,458. sz. a. hozott ítéletében kimondotta: „hogy a telekkönyvi kiigazítás az alperes által kétségbe vont tulajdoni jog érvényesítése előtt nem eszközölhető, annak érvényesítése pedig a telekkönyvi hatóság illetősége alá nem tartozik.“

Ugyanaz az 1868. évi okt. 20-án 2919. sz. a. hozott ítéletében:

„Az átadási okmány s ennek alapján gyakorolt tényleges birtoklás ellenében a szerzési czim kimutatása nélkül pusztán a telekkönyvi bejegyzésre való hivatkozás annál kevésbé állhat meg, mert kellő jogczim és jogos szerzési mód nélkül tulajdonra szert tenni nem lehet.“¹⁾

Ugyanaz 1868. évi november 2-án 13,462. sz. a. ítéletében:

„Midőn a telekkönyvi eredeti felvétel a tényleges birtokállapotnak megfelel, s a kereső fél a telekből örökösödési uton igényel bizonyos részt, ezen örökségi igénynek érdemleges elintézése előtt a telekkönyvi kiigazításnak helye nincs s a telekkönyvi törvényszék illetősége alá nem tartozik.“²⁾

Ugyanaz 1868. évi november 21-én 12,868. sz. a. ítéletében:

„A telekjegyzőkönyv kiigazítása nem hibás telekkönyvezés alapján szorgalmaztatván az

¹⁾ Lásd a „Jogt. Közl.“ 1868. 47-ik számú mellékletben foglalt 406. döntvényt.

²⁾ Lásd a „Jogt. Közl.“ 1869. 3-ik számú mellékletben foglalt 26. döntvényt.

a telekkönyvi hatóság előtt indított keresettel nem érvényesíthető.“¹⁾

Ugyanaz 1868. évi november 30-án 15,613. sz. a. hozott ítéletében:

„Az 1858. évi ápril 19-én elhalálozott D. M. hagyaték iránti tárgyalás befejezésekor, illetőleg az A. alatti átadási okmány keletkezésekor B. megyében az új telekkönyvek behozva még nem lévén, a telekkönyvi hirdetmény hatályossága előtt szerzett örökségi igényekre nézve a telekkönyvi bejelentésnek s ennek folytán indított kiigazítási keresetnek helye van.“²⁾

Ugyanaz 1868. évi december 23-án 16,114. sz. a. ítéletében:

„A férj és feleség nevére közösen felvett telekjegyzőkönyvnek a helyszínelés alkalmával a férj által történt aláírása, a férj által már a házasság előtt egyedül birtokolt fekvő javakra nézve, a feleség részére a tulajdon szerzésre érvényes jogczim hiányában bizonyítékul nem szolgálván, ily ingatlan javak, mint egészben a néhai férj hagyatékához tartozók tekintetnek s a telekkönyv az elhalt apa gyermekeinek keresete folytán ily értelemben kiigazítottatni rendeltetik.“³⁾

Ugyanaz 1869. évi február 1-én 27,467. sz. a. hozott ítéletében:

„Midőn a telek megvételekor az illető házastársak együtt laktak s a telekkönyvi szerkesztés alkalmával ezen telket közösen birtak, azoknak házassági viszonyuknál fogva a vásárolt telek közszerzeménynek lévén tekintendő, a telekkönyv kiigazításával a nő mint közös tulajdon bekebelezendő a férj ellenében.“⁴⁾

A magyar kir. Curia, mint legfőbb ítélőszék 1869. évi aug. 16-án 1161. sz. a. kelt határozatában:

„Felperes maga beismervén, hogy . . . számu telekjegyzőkönyvnek eredeti felvétele a helyszíneléskor létezett tényleges birtokviszonyoknak megfelel, következőleg a kérdéses telekjegyzőkönyv első felvételénél az erre vonatkozólag fenálló szabályoknak elégtételt. Ezt megengedve a közte és U. . . J. . . jogutódja között az A. alatti szerződés folytán keletkezett vitás jogi kérdések bírói elintézését egyedül telekkönyv kiigazítására telekkönyvi bíróság előtt indított keresettel, mely a helyszínelésnél elkövetett hibák kijavításánál tovább nem terjedhet, nem érvényesíthetni.“⁵⁾

A m. kir. Curia, mint semmitőszék azonban 1870. évi július 1-én 5872. sz. a. hozott határozatában ugy látszik más nézetből indult ki, és a mennyire a tényálladékból kivehető, a hirdetvény hatályossága után keletkezett vitás örökségi jogok fenállása mellett is a törlési keresetet kiigazítási keresetnek vevén, ezen keresetnek érdemleges elintézésére a telekkönyvi hatóság illetőségét megállapította.“⁶⁾

¹⁾ Lásd a „Jogt. Közl.“ 1868. 52-ik számú mellékletben foglalt 447. döntvényt.

²⁾ Lásd a „Jogt. Közl.“ 1869. 3-ik számú mellékletben foglalt 28. döntvényt.

³⁾ Lásd a „Jogt. Közl.“ 1869. 6-ik számú mellékletben foglalt 56. döntvényt.

⁴⁾ Lásd a „Jogt. Közl.“ 1869. 17-ik számú mellékletben foglalt 130. döntvényt.

⁵⁾ Lásd a „Jogt. Közl.“ 1869. 36-ik számú mellékletben II. 2-ik döntvényt.

⁶⁾ Bővebb tájékozással ezen esotnek főbb mozzanatait, s az idézett arra keletkezett határozatot ide iktatjuk, úgy mikép az

A mi a kiigazítási keresetek iránti eljárást s azoknak elintézését illeti, e tekintetben mindenestre a t. k. r. 25. §-ban előirt előzetes tárgyalás megtartandó, s az egyesség nem sikerülte esetében a kiigazítási kereset — tekintettel a t. k. r. 25. §. e) p. és 26. §-a határozványaira és kapcsolatosan az 1869. évi márcz. 30-án az átmeneti intézkedések tárgyában kiadott m. kir. igazságügyminiszteri rendelet XIX. czikke 4) p. intézkedésére — mint más rendes per a perrendtartás szabványai szerint (p. t. r. 94. §.) tárgyalandó s elintézendő.

A telekkönyvi rendelet 3. §-a alapján teendő bejelentéseknek másik kategóriáját képezik:

1-ör: Ama ösiségi vagy zálogvisszaváltási jogok, melyekről az 1859. évi nov. 29-én kiadott ösiségi nyiltparancs intézkedik s melyekre nézve, vagy

a) a per már folyamatba tétetett, de még jogérvényes ítélettel elintézve nincsenek, vagy pedig
b) immár jogérvényes ítélettel döntettek el.

2-or: Azon zálog vagy érdemdíjazási jogok, melyeknek visszaváltására nézve az ösiségi pápens 22-ik §-a 2) p. értelmében a határidő még nyitva áll.

3-or: Ama tulajdoni igények, melyek más, t. i. nem az ösiségi pápens határozványai alá eső jogczimen alapulnak, és melyekre nézve hasonlóul, vagy

a) a per még folyamatban van, vagy pedig
b) immár jogérvényes ítélet által döntetett el.

Ezen a t. k. r. 3. §. 2) p. szerinti igények bejelentésének egyedüli célja:

a) a még folyamatban lévő pernek vagy a még nyitva álló zálogvisszaváltási jog-

a „Jogt. Közl.“ 1870. évi 34. számhoz mellékelt „Curiai határozatok“ közt 263. sz. a. (első eset) volt közölve:

„T. Károly és társai, néhai T. Imréné hagyatékára nyerdő birtokbizonyítvány iránt kérvényt adtak be Jászberény város törvényszékéhez, mely végleg a hétszemélyes tábla 1869. évi jan. 27-én 8629. sz. a. hozott határozatával intéztetvén el, a birtokbizonyítvány megadatott, de a mennyiben alsóbb bíróságok oly birtokra is adtak birtokbizonyítványt, mely nem az örökhagyó, hanem más nevére is van kebelezve, — e tekintetben a fiörökösök ezen bekebelezés törlése (?) és azon birtokra nyerdő birtokbizonyítvány iránti kérelmükkel a per útjára utasítottak.

Ennek folytán a fiörökösök 1869. márcz. 1-én 130. sz. a. törlési keresetet adtak be, s előadva, hogy T. szül. Sz. K. által 1859-ben f) alatt kiállított végrendelet szerint egyedül ők, mint fiörökösök lettek annak fekvőségeiben öröklésre meghiva, a leányok pedig pénzbeli kielégítésre utaltattak, s ezen végrendelet a h) alatti nyilatkozatában mindnyájuk által elfogadotván, végre is hajtattott az által: hogy a fekvőségek birtokukba adattak, a leányok pedig, különösen T. Mari i) nyugta szerint pénzzel lettek kielégítve. De miután ezen fekvőségek ből, a végrendelettől eltérőleg, némelyek a leányokra bekebeleztettek, sőt alperes neje T. Mari elhalván, p) alatti végrendelete által ezen nevére irt fekvőségekről is intézkedett; ezen p) alatti végrendelet félretétele mellett, az f) alatti anyai végrendelet alapján elrendelni kérték: hogy néhai T. Marinak a fekvőségekre bekebelezett tulajdonjog czime töröltessék ki.

Ezen keresettel felperesek a megtartott tárgyalás után 1870. febr. 27-én 894. sz. a. hozott ítélet által elutasítottak, s perköltség megtérítésében elmarasztaltattak stb.;

mert a fenálló telekkönyvi törvények szerint a végrendelet feletti bíraskodás nyilván nem tartozik a telekkönyvi tanácsok hatásköréhez; már pedig felperesek az általok p) alatt bemutatott végrendelet félretétele mellett általuk f) alatt becsatolt végrendelet értelmében a telekkönyvi rendtartás 148. §-a szerint néhai T. M.-nak tulajdon jogczimét, az a) b) c) és d) alatt becsatolt 98. 6023., 6024. és 6025. számú telekjegyzőkönyvekből követelik

nak az illető telekjegyzőkönyvben való feljegyzése, vagy pedig

b) a jogérvényes ítélet által odaitélt jognak az illető telekjegyzőkönyvben való bejegyzése.¹⁾

Ezen igények iránti tárgyalásnál csak arról lehet szó: van-e helye a feljegyzésnek, vagy az odaitélt jog bejegyzésének vagy sem? ha a t. k. r. 25. § a szerint előzetes tárgyalásnál az egyesség jö létre, mely által a folyamatban levő per megszűnik; a felől azon bíróság, melynél ezen per foly, értesítendő; ha pedig az egyesség nem sikerül, a formaszzerű

jelen kiigazítási keresettel kitöröltetni, és hivatkozott telekjegyzőkönyvben nevezett nővéröknek még jelenleg is tulajdonakint bejegyezve levő fekvőségeket saját neveikre telekkönyveztetni, miszerint kétségtelen, hogy a telekkönyvi hatóság jelenleg a p) alatti végrendelet felett bíraskodnék, midőn kimondá annak érvényben maradását vagy érvénytelenségét.

Minthogy pedig a fenálló telekkönyvi törvény egy §-a sem engedi meg a végrendelet feletti bíraskodást, de igenis előiratik azokban, hogy már bíróságilag eldöntött tényeken nyugvó, magukban önálló és nem bírói elintézéseket igénylő vagy kérdés alá eshető okiratokra alapittassanak, — a telekkönyvi bekebelezések ezeknél fogva a telekkönyvi hatóság a végrendelet feletti bíraskodásba nem bocsátkozhatván, felpereseket halmozott, illetéktelen és helytelen keresetükkel elutasítani kellett; stb.

Ezen ítélet ellen adnak be felperesek semmiségi panaszt, s az ítélet megsemmisítését kérték;

mert nem áll az, mintha ők a testvérük által p) alatt kiállított végrendelet érvénytelenítését kérték volna, miután az a végrendelező tulajdonát nem képező tárgyról intézkedvén, érvényes nem volt soha, s ők csakis mint ilyennek félretételét kérték mellesleg;

mert . . . továbbá a törvényszék annál is inkább illetékes, miután a hétszemélyes táblai végzés által helybenhagyott a kir. tábla 17,683. sz. a. kelt végzése, melyben kimondatott, hogy a telekkönyvi rendtartás 148. és következő §-ai szerint telekkönyvi bekebelezések kitörölése (?) rendes keresettel és peruton érvényesíthetők.

A m. kir. Curia, mint semmitőszék, a semmiségi panasznak helyt adott, a városi törvényszéknek 1870. febr. 23-án 894. sz. a. hozott ítéletét megsemmisítette, s az eljáró törvényszéket ezen ügyben illetékes bírónak kimondván, azt az eljárás folytatására utasította;

mert a telekkönyvi rendelet 148. §-a szerint a törlési keresetek, a 25. § szerint pedig a telekkönyvi kiigazítása iránti keresetek a telekkönyvi hatóságnál lévén benyújtandók, s a p. t. r. 19. §-a szerint azon ügyek ellátása, melyek a fenálló telekkönyvi szabályok szerint intézendők el, a telekkönyvi hatóság jogkörében meghagyatván, különben is alperes a telekkönyvi hatóság illetékessége ellen kifogást nem tévén: a városi törvényszék az illetőségi szabályokat helytelenül alkalmazta, midőn ezen törlési, illetőleg telekkönyv kiigazítási keresetben felpereseket keresetükkel bírói illetéktelenség indokából elutasította, miért is ítéletét a prdts 297. §-nak 5) pontja alapján megsemmisíteni, s a törvényszéket további eljárásra utasítani kellett.“ Ezen esetre még a törlési keresetknél viszatérünk.

¹⁾ A törvény szövege ekkép hangzik: „Mindazon személyek, kik a telekjegyzőkönyvekbe bejegyzett fekvőségekre az 1852. nov. 29-én kelt legfelsőbb nyiltparancs (birod. törv. lap 247. sz.) határozataihoz képest ösiségi vagy zálogvisszaváltási jogokat vagy más jogczimból tulajdoni igényeket **már érvényesítettek**; — vagy kiket az említett nyiltparancs rendeleteihez képest a zálogvisszaváltási jog érvényesítésére még hosszabb határidő illet, felszólítandók, miszerint ezen igényeiket a fenebbi pontban kijelölt jogkövetkezmény elkerülése mellett a kiszabott hirdetvényi határidő alatt (5. §.) jelentsék be, s az első esetben a még folyamatban levő jogügyet annak a telekjegyzőkönyvbe **feljegyzés** végett, vagy a nekik már jogérvényesen odaitélt jogot, az abbani **bejegyzés** végett; a második esetben pe-

per megengedése nélkül tárgyalás megtartandó és végzéssel döntendő el (t. k. r. 25. §. f) és g) pontjai.)¹⁾

E szerint tehát a t. k. r. 3. §. 2) pontjának corollariumai következők:

1-ör: Hogy az ősiségi pátens határozványai alá eső tulajdoni, örökösödési és zálogvisszaváltási jogokat (a nyitva álló zálogvisszaváltási jog kivételével) mindenekelőtt kell az illető birtokbiróság előtt per útján érvényesíteni és a telekkönyvi hatóság a pernek előzetes indítása nélkül ily jogok feljegyezhetése vagy bejegyezhetése iránti tárgyalásokba be sem bocsátkozhatik.²⁾

2-ör: Hogy az ősiségi pátens határozványai alá eső ősiségi, illetőleg tulajdoni, örökösödési és zálogvisszaváltási jogokat sem kiigazítási, sem pedig törlési keresettel nem lehet a telekkönyvi hatóság előtt érvényesíteni.

3-ör: Hogy ezen ősiségi és zálogvisszaváltási jogok iránti érdemleges tárgyalás és határozathozatal egyedül és kizárólag a birtokbiróság hatásköréhez tartozik (p. p. r. t. 18. 37. és 42. §§.).

Az itt kifejtett telekkönyvi rendelet 3. §-a 2) pontjának azonban a magas m. kir. Curia, mint semmitőszék 1870. évi márcz. 31-én 2678. sz. a. hozott határozatában úgy látszik más magyarázatot adott, midőn — a mennyire a tényálladékból kivehető — egy az ősiségi rendelet 9. §-a, illetőleg 11. §-nak határozványai alá eső örökségi jogok alapján támasztott kiigazítási keresetnek helyt adva, a megyei törvényszéket az ezen ősiségi jogok érdemleges megbírálására és eldöntésére illetéktelennek kimondván, a telekkönyvi hatóság illetőségét állapította meg.³⁾

(Folyt. köv.)

TRÁVNİK ANTAL,
tvszéki ülnök
és a pozsonyi bírói áll. vizsg. bizott. tagja.

dig az őket még illető zálogvisszaváltási jogot a telekjegyzőkönyvbe feljegyzés végett okiratokkal tanúsítva igazolják“ (t. k. r. 3. §. 2) p.).

¹⁾ A törvény szövege így szól: „Ha valamely a 3. §. 2) pontja szerint bejelentett igénynek a telekjegyzőkönyvbei föl- vagy bejegyezhetése ellen kifogások tételnek; ez iránt, de formaszzerű per megengedése nélkül tárgyalás tartandó és végzéssel döntendő el (t. k. r. 25. §. f) pontja.).

„Ha azonban bármiféle bejelentett igény iránt oly egyeség jó létre, mely által a folyamatba lévő per megszűnik; a felől azon bíróság, melynél ezen per foly, értesítendő. Ha az egyezés megkísértése nem sikerül; a feleknek tudtára adandó, hogy ezen per feljegyezve marad mindaddig, míg annak jogerejű eldöntése alapján az egyik vagy másik fél föllépése folytán a feljegyzés kitörése a 27. §-hoz képest ki nem eszközöltetik (t. k. r. 25. §. g) pontja.).

²⁾ Ily ősiségi jogok — a nyitva álló zálogvisszaváltási és az özvegyi jogon birt javakra nézve az egyenes leszármazó törvényes örökösöket illető örökösödési jog kivételével — ujonnan támasztandó perrel, már most nem is érvényesíthetők többé, mivel az ősiségi pátensben erre szabott határidők már rég jártak le.

³⁾ Az említett esetet bővebb tájékozással ide iktatjuk úgy, mikép az a „Jogt. Közl.“ 1870. évi 34. számához mellékelt „Curiai határozatok“ közt 263. sz. a. (második eset) volt közölve. — K. János Pozsonymegyei törvényszékénél 1869. jul. 5-én 5859. sz. a. rendes keresetet indított Kr. József és társai, mint öz. K. Miklósné örökösai ellen, a csaszai 407. és 95. számú telekjegyzőkönyveknek kiigazítása és a per feljegyzése végett; előadván, miszerint felperes néhai nagybátyja K. Miklós, ki 1841. jul. 28-án halt meg, felperest végrendeletileg örökösének nevezte oly kikötéssel, hogy az összes birtokait özvegy K., szül. I. Anna élvezze, — annak halála után pedig a csaszai 95. számú telekjegyzőkönyvben felvett ház fele, valamint a 407. számú telekjegyzőkönyvben előforduló 2129. h. r. sz. alatti szülő Kr. Jánost és Máriát hagyománykép illesse.

Örökösödési jogeset.

Az örökgyóval közelebbi közös törzstől származott oldalrokonok, a távolabbi közös törzs leszármazottjait — a szerzeményi javakat illetőleg a törvényes örökösödésben kizárja. (Orsz. ért. szab. 12. §-a.)

O. G. 1867. évben leszármazottak s hitvestárs hátrahagyása nélkül elhalt, és szülői is már előtte haltak el. Ezen örökgyónak egyedül szerzeményi vagytonbeli összes hagyatékát édes anyja elhunytá után másodsor nősült édes atyjának O. P.-nak második nejével nemzett életben lévő testvérje O. A., mint ötöt illető örökséget birtokába vévén, ez ellen az örökgyó édes anyjának K. E.-nek testvérje — illetőleg testvérje leszármazottjai örökösödési keresetet indítottak, és tekintettel arra: hogy az orsz. ért. szab. 10. §-a rendeleténél fogva, „hasem leszármazottak, sem hitvestárs nincsen, az örökgyó szerzeményi javaiban fele rész erejéig az életben lévő apa, másik fele rész erejéig az életben lévő anya örökösödnek,“ — továbbá, hogy az orsz. ért. szab. 11. 12. §§. rendeleteihez képest „mind-egyik szülő annak elhunytá esetére leszármazottjai képviselik, leszármazottak nemlétében pedig, az apának jutandó örökségi felerész erejéig az apai- az anyának jutandó örökségi felerész erejéig az anyai nagyszülők, illetőleg azok leszármazottjai hivatottak az örökösödéshez,“ — ennélfogva tehát, minthogy az örökgyónak édesanyja után örökösödésre hivatott leszármazott nincsen, az örökgyó hagyatékának édesanyjára, illetőleg annak vonalán lévő rokonokra esendő fele részéhez a törvényes örökösödés őket illeti; — alperest itéletileg kötelez-

A telekkönyvek felvétele alkalmával azonban a 407. számú telekjegyzőkönyvben foglalt szülő egészen, a 95. sz. tjkönyvben bejegyzett háznak pedig fele a nevezett özvegyre iratott, és csak másik fele felperes Kr. János és neje nevére. Özvegy K., sz. I. Anna 1869. évi jan. 6-án bekövetkezett halála előtt végrendeletet tett, melyben néhai férje hagyatéká felett jogtalanul rendelkezvén, M. Mártonnak, I. Jánosnak és K. Izidornak több rendü fekvőségeket hagyott, holott az egész hagyaték felperest illeti, miután az özvegy annak csak haszonélvezője. Ezek folytán felperes itéletileg kimondatni kérte, miszerint alperesek kötelesek legyenek túrni, hogy a fenérintett ingatlanok néhai K. Miklós (?) örökgyó nevére átírassanak.

Alperesek által kifogás tétellett a bírói illetőség ellen, mert a kereset telekkönyvi kiigazítást czélolván, ezen tisztán telekkönyvi ügy a telektörvényszék elé tartozik, melynek rendes illetőségtől a p. t. r. 53. §-nak a) pontja értelmében eltérésnek helye nincs.

Felpores ezen illetékességi kifogást alaptalannak vitatta, mert jelen a polgári törvényszéknél folyamatba tett perrel nem csupán telekkönyvi kiigazítást, hanem főleg örökségi jogot keres, melyre nézve a telekkönyvi törvényszék nem illetékes.

Pozsonymegyei törvényszéke alperesnek a bírói illetőség elleni kifogását elvetette, mert felperes nem pusztán telekkönyvi kiigazítást, hanem öröklési és tulajdonjogot keresvén, ezen ügy nem volt a p. t. r. 53. §-nak a) pontjában érintettek közé sorolható, egyszersmind alpereseket különbeni végrehajtás terhe mellett kötelezte elismerni, hogy a csaszai 407. és 95. számú telekjegyzőkönyvben felsorolt birtok K. Miklós hagyatékát illeti, és túrni, hogy ezen birtok nevezett hagyaték nevére átíratassék.

Ezen itélet ellen alperesek scmmiségi panaszszal éltek; mert felperes a zárkérés, valamint a felzót szerint, keresetét a csaszai 407. és 96. számú tjkönyveknek kiigazítása iránt indította, az ügy tehát egyszerűen kiigazítási ügy, a mint ilyen, a telekkönyvi rendelet első részében tartalmazott elvek szorint indítandó s folytatandó.

A m. kir. Curia, mint semmitőszék Pozsonymegyei törvényszékének 1870. jan. 15-én 11,478. sz. a. kelt itéletét minden előzményével együtt a p. t. r. 297. §-nak 4) p.) alapján megsemmisítette, és a megyei törvényszékét ezen ügyre nézve illetéktelennek mondotta ki;

mert a telekjegyzőkönyvi kijavításra irányzott keresetlevél feletti illetékes eljárás, úgy a telekkönyvi rendtartás, valamint a p. t. r. 19. §-a szerint is, a telekkönyvi hatóság jogköréhez tartozván, ennek illetékességétől eltérésnek pedig a p. t. r. 53. §-a értelmében helye nem lévén, az eljáró törvényszék akkor, midőn ez ügynek megbírálásába bocsátkozott, illetéktelenül járt el.“

tetni kérték: — hogy „néhai O. G. után hátramaradt szerzeményi javak fele részéhez való törvényes örökösödési jogukat elismerni, és ezen hagyatéki javakbeli örökségi illetőségüket birtokukba bocsátani kötelezzeték.“

Alperesnek ezen kereset ellenében előterjesztett védekezése főkép abban központosult: hogy ő, mint az örökgyónak testvére, avval a 2-ik vagyis szülői ágon áll vérségi összeköttetésben, ellenben felperesek avval a 3-ik, vagyis a nagyszülői ágon rokonai, s így ő, mint az örökgyó közelebbi ágbeli rokona, felpereseket az orsz. ért. szab. 12. §-a rendelkezésénél fogva, a szerzeményi javakbeli törvényes örökösödésben kizárja.

Ennélfogva tehát ezen felmerült örökösödési jogesetben a kérdés sarkpontját az képezte: valjon az orsz. ért. szab. 10—12. §§. rendelkezésénél fogva, a szerzeményi javak tekintetében az oldalági örökösök olyképen hivatottak-e törvényes örökösödéssre; „mikép a hagyatéknak az apára esendő felerész az apai vonalbeli- és az anyára esendő felerész az anyai vonalbeli oldalrokonokat olyformán illesse, hogy a mindegyik vonalon lévő rokonok a hagyatéknak fele részében a másik szülői vonalon lévő rokonok kizárásával örökösödnek“? vagy pedig olyképen: „mikép addig, míg mindkét szülő után leszármazottak vannak, mindegyik szülőnek leszármazottjai a szerzeményi hagyatéknak fele részében örökösödnek, — azon esetre azonban, ha az egyik szülőnek leszármazottjai nincsenek, a másik szülőnek életben lévő leszármazottjait, a szerzeményi vagyongbeli összes hagyatékbani örökösödés — a másik szülő vonalán lévő felmenő ágbeli rokonok kizárásával — illeti“?

A jelzett örökösödési jogi kérdésben, a fentebb vázlatilag közölt jogi esetben elsőbíróságilag eljárta Ungmegye törvényszéke 1869. évi február 23-án 574. sz. a. következő ítéletet hozott:

Felperesek ezen keresetükkel elutasítottak, és alperes az alól feloldoztatik, tartozván felperesek alperesnek 12 forintban megállapított perköltséget az ítélet vételétől 15 nap alatt végrehajtás terhe mellett kifizetni.

Mert felperesek maguk boismerik, miszerint a kereset tárgyát tevő hagyatéki vagyon, az örökgyóra nem néhai szülőiről szállott, hanem azt maga az örökgyó Olesváry Gábor szerezte, tehát szerzemény.

Mert felperesek maguk bevallják, hogy Olesváry Gábor örökgyónak sem hitves társa, sem leszármazó örököse nincsenek, e szerint ezen hagyatéknak az országbírói értekezlet 10-ik §. utolsó része szerint az örökgyó szülcire, ha pedig atyja vagy anyja, avagy közülök már egyik sem élne, akkor az országbírói értekezlet 11-ik §-a értelmében, a szülőktől leszármazott oldalrokonokra, azaz: az örökgyó édes testvéreire kellene szállni.

Mert felperesek maguk beismerik, hogy az örökgyónak néhai édes anyja Kovács Erzsébet a felpereseknek pedig részint testvérük, részint nagynénjük előbb halt el, mint férje Olesváry Pál, az örökgyónak édes atyja, de bizonyítja ezt azon körülmény is, hogy az örökgyó atyjának második felesége a 2-ik számú adatból kitetszőleg Köröskényi Zsuzsánna volt, ki a jelen alperesnek édes anyja, s így az örökgyó édes atyja első nejét Kovács Erzsébetet tul élvén, az országbírói értekezlet 10-ik §-ának — mely szerint a hitves társ az örökségi sorrendben előbb áll, mint a szülők, és az o. b. é. 11-ik §-ának, mely szerint az apát az apai, az anyát az anyai ágon leszármazó oldalörökösök csak a már mindkét szülőnek halála esetében képviselik az örökségi sorrendben, — éber figyelemmel egybevetéséből kitetszőleg az örökségi sorrend a legközelebbi vérrokont illeti, már pedig miután az örökgyó édes anyja előbb halt el, mint édes atyja, — édes anyja elhunytá után az örökgyónak örököse a még életben maradt édes atyja, mint legközelebbi vérrokon, nem pedig az édes anya oldalrokonai a felperesek, ennek halála után pedig az édes atyától leszármazott oldalrokon, vagyis alperes, mint az örökgyónak — nem ugyanegy anyától, de egy apától származott egyedüli testvére, — miután édes anyjától néhai Kovács Erzsébettől származott oldalrokon avagy testvére az örökgyónak nincs, nem maradt. — E szerint felperesek az örökgyónak nem az országbírói értekezlet 11. §-ában említett s édes szüleitől, de anyai nagyszüleitől leszármazott oldalrokonai lévén, az örökgyó hagyatéka nem őket, de alperest, mint az örökgyó legközelebbi rokonát illetvén, felpereseket keresetükkel elutasítani, alperest az alól feloldni, és felpereseket, mint pert vezető feleket a költségekben elmarasztalni kellett.

A pesti királyi ítélőtábla pedig, felperesek felebbezése folytán, 1870. aug. 1-én 13,856. sz. a. következőképen ítél:

Az eljáró törvényszéknek 1869. évi febr. 23-án 574. sz. alatt hozott ítélete megváltoztatván, néhai Olesváry Gábornak A. alatti leltárban kimutatott hagyatéki vagyonra fele részében felpereseknek örökösödési joga kimondatik, s annak 15 nap alatt való kiadásában alperes elmarasztaltatik, a költségek pedig viszonzosan megszüntetnek.

Indokok: A felek kölcsönösen elismerik azt, hogy Olesváry Gábor. 1867. évi augusztus 22-én végrendelet nélkül elhalván, A. alatti leltárban foglalt szerzeményi vagyongokat hagyta maga után, melyek alperes kezei közt léteznek. Kölcsönösen elfogadják azt, hogy nevezett örökgyó után leszármazó örökös, hitvestárs nem maradt és szülői is már korábban elhaltak.

Mint hogy pedig az ideigl. törv. szab. 10., 11., 12. §§-ai értelmében örökgyó szerzeményi vagyongai, a fentebb említettek, mint öröklésre első vonalban hivatottaknak nemlétében — fele részben az apát képviselő apai, — fele részben az anyát képviselő anyai rokonokra szállanak, tekintve, hogy a felek elismerik, s ki is mutatják, hogy örökgyó anyja Kovács Erzsébetnek egyedüli gyermeke volt, szülői pedig elhaltak, testvérei Juliánna az 1-sőrendű felperes, és elhalt János után maradt gyermekek a 2., 3., 4. és 5-ödrendű felperesek, — ezeknek öröklési jogát kimondani s alperest a vagyongok fele részének kiadásában elmarasztalni kellett.

A perköltségek végre a per körülményeinél fogva viszonzosan megszüntetendők voltak.

Vége a pesti kir. ítélőtáblának ítélete ellen alperes részéről használt felebbezés folytán, a magyar kir. Curia, mint legfőbb ítélőszék 1871. márcz. 3-án 7260. sz. a. ítélete által, a pesti kir. ítélő táblának ítélete megváltoztatásával, az elsőbírósági ítélet következő indokokból hagyatott helyben; — mert:

Az országbírói értekezleti szabályok 11., 12. §§. által az oldalrokonokra nézve az ágankénti örökösödés elve lévén a szerzeményi javak tekintetében a törvényes örökösödést illetőleg irányadóul megállapítva, ezen örökösödési irányadóul szolgáló alapelvénél fogva azok, kik az örökgyóval közelebbi közös törzstől származnak, a távolabbi közös törzseket — illetőleg az azoktól leszármazottakat a törvényes örökösödésben kizárják, — vagyis, mindaddig míg az örökösödésre hivatott közelebbi ágon örökösödésre jogosult rokon van, a távolabbi vérségi ágon lévő oldalrokonok a szerzeményi örökösödési vagyonghoz törvényes örökösödés jogcímén igényt nem tarthatnak.

Minélfogva, tekintve azt, hogy alperes, mint az örökgyónak a közös édes apától Olesváry Páltól származott testvére, az örökgyóval a szülői törzs alatt áll vérségi összeköttetésben, — ellenben, alperesek az anyai nagyszülői törzs alatt vannak az örökgyóval vérségi összeköttetésben, és így alperes a törvényes örökösödésre hivatott közelebbi 2-ki ágon, ellenben felperesek a távolabbi 3-ki ágon rokonai az örökgyónak, — tekintve továbbá, hogy az orsz. ért. szabályok 12. §-a rendelkezésénél fogva, „mindaddig, míg a szülői ágon leszármazott rokon létezik, a nagyszülék — illetőleg azok leszármazottjai törvényes örökösödésre igényt nem tarthatnak;“ — felpereseket néhai Olesváry Gábor után való törvényes örökösödési igény alapján alperes ellen indított keresetüktől elmozdítani, és így az elsőbírósági ítéletet helybenhagyni kellett.

A jelzett felmerült örökösödési jogi kérdésben a közölt jogi eset elbírálásánál a legfőbb ítélőszék által jogérvényre emelt vélemény — és a kir. ítélőtábla ítélete által kifejezett nyert, ellenvélemény közt nyilvánult nézetkülönbség az orsz. ért. szab. 10—12. §§. különböző értelmezéséből eredvén, — ennek folytán, a felmenők és oldalági rokonok törvényes örökösödési jogok megállapításánál irányadóul szolgáló hivatkozott orsz. ért. szab. 10—12. §§. helyes magyarázatát, és ezáltal a felmenők és oldalági rokonok törvényes örökösödési tekintetében honunkban zsinórmértékül szolgáló alapelvekre vonatkozólag az eszmék tisztázását e lap közelebbi számaiban megkísértjük.

PÓSFAI KÁROLY,

kir. táblai bíró s legf. tvszéki segédbíró.

A büntetőjogi elévülés kérdése és a „Praxis Criminalis.“

A legfőbb tvszéki határozatok érdekl és kiváló figyelemre méltatással bírnak még ott és azon jogtérén is, hol és a melyen pozitív törvények, határozott szabályzatok léteznek; mert a törvények mikénti alkalmazására nézve a legfőbb ki-

jelentéseket foglalják magukban, és mert irányadók azok az alsóbb törvényszéki bírakra nézve ép úgy, mint az ügyvédekre, kik a jogi kérdések megoldásával foglalkoznak.

Legfőbb tekintet érdemelnek azonban ott, hol törvények és törvénykönyv nem léteben részint az észjog, részint más államok törvényei nyomán kell a bírának ítéletet mondaniok s a felmerült vitályos kérdésekben határozatot hozniok.

A büntetőjog terén hazánk és annak törvényszékei az utóbbi helyzetben vannak; miértis, ha már magukban véve fontosak a legfőbb törvényszék büntető szakosztályának határozatai, mennyivel nagyobb jelentőségük azok, melyek elvi kérdésekben hoztatnak, melyek elvi megállapodásokat tüntetnek fel.

Egy ily elvleges kijelentést tett a legfőbb törvényszék f. évi jan. hó 8-án 363. számú határozatában, mely szerint az elévülés kérdésében a Praxis Criminalis a döntő és törvényként szabályozó. — Meglepő kijelentés ez, különösen most, jelen korszakunkban.

És mert meglepő a kijelentés, czélszerűnek, de sőt szükségesnek látjuk a kérdés körül felmerült fejtegetéseket s az ezen fejtegetésekre keletkezett végzéseket egész terjedelmükben közölni.

Az eset következő volt.

Dr. Cs. K. pestvárosi tiszti ügyész egy 1863-ban kelt és hozzá mult évben áttett feljelentést a következő jelentés mellett terjeszté be a városi törvényszékhez:

„Scholcz Ede ellen 1863-ban történt a csődnyitás s az erre vonatkozó végzés szokásos módon áttéteték ezen t. ftő tvszékhez, melynek alapján egy tanu ki lön hallgatva. Más feljelentés, mely a csődnek megvizsgálását kérte volna, nem létezik, miután pedig a most divó és a kir. tábla által 1868-ban 513. számmal elrendolt gyakorlatunk szerint a csődvizsgálatok alapjául csupán a csődnyitási végzések nem szolgálnak: az e tekintetbeni vizsgálat megszüntetését van szerencsém indítványozni.

Scholcz Ede ellen ugyancsak 1863-ból van egy bírói zártörési feljelentés is, mely a pesti e. b. váltótörvényszéktől származik.

Ezen feljelentésre nézve még eddig semmi sem történt. Előfordul tehát itt az a kérdés, vajon üldözhető-e egy oly bűntény, mely 7 évig nem vonatott vizsgálat alá? vajon jogos és czélszerű egy oly bűntényt vizsgálni, mely rég kiesett már az emlékezetből?

A büntetőjogi elvek és ennek nyomán hazánk törvényes gyakorlata is határozottan a bűntények elévülését mondják ki, csupán az elévülési időre, mint kiviteli körülményre, nincs szigoruan körülirt szabályzat. — A mi gyakorlatunk egyes főbb időszakokat állapított meg a régi Praxis Criminalis alapján a főbb és kivételesebb bűntényekre nézve. Mily szabályok és elvek szerint kelljen tehát minden egyes büntettnék elévülési idejét megítélni, határozott törvényekkel nem birunk.

Azonban létezik egy oly törvény, mely tájékozással szolgálhat e tekintetben. Ugyanis visszaállítván a magyar büntető törvények, ezek enyhébbeknek mondattak az osztrák büntető törvényeknél, hol pedig az elévülésre nézve határozott szabályok léteznek. Ha már most az elévülésnek elve és alkalmazása eljárásunkban honos, de annak időközei a bírói bölcs belátásra vannak bízva; úgy szerény nézetem szerint azt hinneném, hogy e tekintetben a szelidebbnek mondott magyar eljárásbani alkalmazása czélszerű lenne. Ezen elv szerint pedig a fenforgó bírói zártörési bűntény, mint a melyért 10 évi börtönbüntetés kiszabható nem lenne: már elévült.

De ha eltekintünk is az osztrák törvények szabványaitól, mint kiegészítő eszköztől; már maguk ezen bűnténynek alapindokai és körülményei is olyanok, melyek a 7 év alatti elévülés mellett harcolnak. Minthogy pedig ezen indokok és körülmények tekintetbevétele mellett a tettes tvszéket illeti minden bűntényre nézve határozni, vajon elévült-e? — kérem, mindenkéltől ez elvies kérdés felett határozni, — mert az én nézetem szerint az elévült és így az iratoknak levéltárbai helyzetétését indítványozom.“

V é g z é s.

„A bemutatott t. indítványnak, az állítólagos hamis bukás iránti vizsgálat beszűntetésére vonatkozó része, az 184³/₄-ik VII. t. cz. 5-ik §-a alapján azon okból, mert ezen vizsgálat csak a bűnösség kérdése felett ítélő csődbíróság által rendelhető ol, s csak ennek megkeresésére eszközölhető, — elfogadtatik, s az ez iránti további eljárás a csődbíróság megkereséseig elfüggesztetik, — a bírói zártörés iránti vizsgálat beszűnteté-

sére vonatkozó indítvány azonban azon okból, mert egyrészt ezen vádkép felhozott s tárgyilag már helyre is állított bűntény, — az 1840-ik évi XV. t. cz. II. r. 153. §-a értelmében hivatalból üldözendő cselekményt képez, — másrészt pedig, mivel a hasonnemű bűntények elévülési idejéül — positiv törvény hiányában, a Praxis Criminalis I. r. 43-ik §-a szerint 10 év vétethetik, — el nem fogadtathatik s jelentő t. ügyész ur oda utasittatik, hogy az ez iránti további vizsgálatot eszközölje.“

Pest, 1870. febr. 21-én.

Dr. Cs. K. t. ügyész ragaszkodván a bemutatott indítványban felhozott elvekhez, — ezen végzés ellen következő felebbezést adott be:

Felebbezési indokok. Az 1734. sz. a. kelt törvényszéki végzés ellen bejelentett felebbezésemre vonatkozó indokaimat van szerencsém a következőkben előterjeszteni.

A tekintetes törvényszéknek az elévülési indítványomra hozott határozata, a midőn a fenforgó esetben az elévülés nem alkalmazhatását mondja ki, azon két indok következtében, melyeket végzése támogatására felhoz, elismeri azt, miszerint a büntető elévülés hazai büntető eljárásunkban jogosult tényező, s azt tekintetbe venni nemcsak lehet, de kell is.

Ezen elismerés folytán egyedül az elévülés alkalmazhatóságának kérdése az, mely körül az eltérés létezik s a mig a tettes tvszék azt a létező öszszerü esetben nem, én igen is alkalmazhatónak vélem.

Nem alkalmazhatását kettős indoknál fogva állítja, u. m: az eset hivatalból üldözendő jogi minőségéből és a Praxis Criminalis I. r. 43. §-ának alapján.

Ezen indokok azonban nézetem szerint az elévülés nem alkalmazhatását sem a fenforgó esetben, sem egyáltalán megállapítani nem képesek.

Az elévülés ugyanis nem a bűntények osztályozásaként bir érvénynyel, jogosultsága nem az eljárási szabályok formaiságától függ; hanem mint elv, mint általános jogi axioma kiterjed minden bűntényre. A törvényhozások ez elvet viszonyaikhoz érvényesíthetik és úgy, a mint szükségök van reá, csak bizonyos bűntényekre szoríthatják; de a hol specialis törvények nincsenek, ott bizonyos bűntényekre nem lehet korlátozni. Már pedig hazánkban, a mint az elévülésre egyáltalán, úgy annál kevésbé van arra törvény, mely bűntények veendő ki az elévülés alól. A hivatalból üldözendő bűntényeknek elnevezése a legkisebb összefüggéssel sem bir az elévülés szabályzatával, annak sajátságos viszonyaink, koronkint felmerülő körülményeink adtak létet, melyekben semmi rendszer, sommi elvi összefüggés nincs, de a szükségesség teremté, hogy bizonyos büntettek a sérültek és károsultak lemondása esetében is ki ne kerülhessék büntetésöket. Az elévülés azonban nem az államérdekek miatti büntetés fentartását, de magát a büntethetési jogot enyészeti el, és így a mig a hivatalból üldözendő bűntényeket az állam az egvesek egyezkedési, elengedési, megbocsátási köréből vonja el, addig az elévülés az államtól veszi el a jogot az elévült bűntények üldözésére. Amott tehát érdek képezi az intézmény alapját, emitt pedig jog, mely előtt amannak meg kell hajolni, s nem az, de ez regulatora amannak. A hivatalból üldözendő bűntények nem a minden ároni üldözésnek czélját foglalják magukban, de csupán azt, hogy az illető büntettek büntetése ne legyen a magán üldözéstől feltételezve, így tehát az elévülést, mely magát az államilag való üldözhetést teszi kérdéessé, azzal azonosítani, attól függővé tenni teljesen lehetetlen.

A végzés második indoka, mely az elsőnek nem érvényesíthetése esetére hozatott fel, így egymás mellé állítva, a mig az első csak lerontani segíli, magában véve sem képez indokot az elévülés nem alkalmazására nézve. Ugyanis a Praxis Criminalis idézett 43-ik cikke három elévülési időt állapítván meg, husz év alatt elévültnek mondja a gyilkosságot, (voluntarium et deliberatum homicidium) a mely pedig, úgy hiszem, hivatalból üldözendő bűntény. Miképen lehet tehát érvül felhozni a ténynek jogi minőségét az elévülés nem alkalmazhatása mellett, a midőn egyszersmind a Criminalis Praxis-ra is történik hivatkozás, a hol határozottan ki van jelente, hogy az olyanok is elévülnek? Ez ellentétes érv, mely közül egyik a másikat lerontja. Azonban feltéve azt, hogy a Praxis Criminalis mérvadó lenne még eljárásunkban, mit teljességgel el nem ismerem, — feltéve, hogy az elévülésben annak meghatározásai az irányadók: még ez esetben is elévült volna a kérdésben levő tény s tovább üldözni nem lehetne. Mert az említett 43. cikkben az mondatik „öt év alatt elévül minden halállal nem büntetett bűntény és egyszerű házasságtörés.“ Hogy pedig a bírói

zártörés halállal lenne büntetendő, már azt ugyhiszem, nem méltóztatik vélni. Különbben is a Praxis Criminalis ma már a kor által túlhaladva, akár általában, akár egyes részleteiben, határozatok hozatalára, eljárási módokat követésére alapul, hivatkozási forrásul nem szolgálhat. Törvény nem köt hozzá, kitünősége nem hódít, s a hol törvényeink nem intézkednek, van sok más jelesebb törvénykönyv, melyek rendelkezésünkre állanak, így p. o. legközelebb áll hozzánk az osztr. bünt. törvénykönyv, mely nálunk alkalmazva s a törvényhozás által kisegítőnek jelezve van. Ezért én erre támaszkodva elévültnek hittem a fenforgó büntényt, de mert törvény nincs, szükségesnek láttam a tettes törvényszék nézetét kikérni, minthogy pedig az olyan, mely a fentebbiek szerint meg nem állhat, mert indokai semmiesek és tarthatatlanok: ennél fogva kérem az iratokat a tettes feltörvényszékhez felterjeszteni, itt esedezvén a kérdéses bírói zártörést elévültnek kimondani.

Királyi táblai ítélet. Az első bíróságilag eljáró városi törvényszék végzése indokainál fogva helybenhagyatik. Pest, 1870. október 5-én.

Legfőbb ítélőszéki határozat. A pesti kir. ítélőtáblának 1870-ik évi okt. 5-én 5495. sz. a. kelt végzése az általa felhívott okokból helybenhagyatik.

Pest, 1871. február 8-án.

Dr. CSUKÁSSY KÁROLY,
pestvárosi tiszti ügyész.

* * *

Az elévülés oly jogi axioma, mely czikkiró t. ügyész érvelése szerint is csak a tételes jog alapján lévő megoldható, — részünkről csak helyeselhetjük, hogy a jelzett kérdés eldöntésénél a bíróságok öszhangzó határozataikban a törvényt pótló „Praxis Criminalist“ vették alapul. Szerk.

A budapesti ügyvédi-egylet hivatalos közleményei.

A budapesti ügyvédi-egylet

igazgató választmánya által 1871. évi márcz. 24-én tartott ülésének

JEGYZŐKÖNYVE.

Jelenvoltak: Horváth Károly elnök, dr. Busbach Péter alelnök, dr. Siegmund Vilmos titkár, Polgár Mihály pénztárnok, dr. Bróde Lipót, dr. Held Kálmán, dr. Környei Ede, dr. Mannheimer Ignác, ifj. Muraközy László, Simon Florent, dr. Szontagh Kálmán és Várady Károly, választmányi tag urak.

Élnök: Horváth Károly, egyleti elnök.

Jegyző: Dr. Siegmund Vilmos, egyleti titkár.

1. A mult ülés hitelesített jegyzőkönyve felolvastván — irattárba tétetni rendeltetett.

2. Olvastatván *Dobó István* és *Murinyi Endre* ügyvéd uraknak tagjelentkezési nyilatkozatai, miután jelentkezők ügyvédi oklevél birtoklása tekintetében igazoltattak, — szavazás útján egyleti tagoknak megválasztattak és részükre a tagsági oklevelek kiadatni rendeltettek.

3. Titkár bejelentvén *Jeszenszky Lajos* egyleti rendes beltág halálát — az sajnálkozással tudomásul vétetett.

4. Dr. Bróde Lipót ur bemutatván *Landau L. R.* urnak „Die Prinzipien des Rechts und die Todesstrafe“ czimű munkáját, jelenti, hogy szerző ur munkájának egy példányát az egyleti könyvtárnak kívánja ajándékozni, — az ajándék köszönettel elfogadtatott.

5. Elnök ur jelenti, hogy dr. *Weinek* urnak panaszügye kielégítőleg kiegyenlített, — mi örvendetes tudomásul vétetett.

6. Olvastatván dr. *Heller M.* pozsonyi ügyvéd urnak panaszja Olle Lajos pozsonymegyei másodalispán ur ellen, ki panaszlót — ennek előadása szerint — egy bűnygyben védelme alkalmával, midőn védenzét a tényállás való és összefüggésbeni előadására felszólította volna, védelmétől megfosztotta és a teremből kiutasította, — a választmány ezen kérvény érdemében intézkedni magát hivatva nem érezte, miután az egy-

szerű panasz tényálladéka egyáltalán bizonyítva nem lett. Miről panaszlót ur jegyzőkönyvi kivonaton értesítendő.

7. Olvastatván *Mendelsohn Jakab*, szászrégeni lakos folyamodványa, melyben egy peres ügyben tanácsot kér, — e kérvénynek hely nem adatott, mivel az egylet nincsen hivatva magánosok ügyeiben jogvéleményeket adni. Miről folyamodó jegyzőkönyvi kivonaton értesítendő.

8. Titkár az egylet érdekében tett és 23 ft 54 krral fel-számitott kiadásait kérvén megterítetteti, — titkár részére 23 ft 54 kr kiutalványoztatott, miről pénztárnok ur az eredeti költségjegyzék és mellékleteinek áttétele mellett jegyzőkönyvi kivonaton értesítendő.

9. Pénztárnok urnak a pénztár állásáról bemutatott jelentése, mely szerint a folyó bevétel 1798 ft 13 kr, abból kiadás 1161 ft 81 kr, és így a készpénzmaradék ma 636 ft 32 kr — tudomásul vétetvén, irattárba tétetni rendeltetett.

10. Jelen jegyzőkönyv hitelesítésére — elnök, titkár, dr. Bróde és dr. Környey urak küldettek ki.

K. m. f.

Hitelesített 1871. évi ápril 13.

Jegyzette és kiadta: Dr. SIEGMUND VILMOS,
egyleti titkár.

K ü l ö n f é l é k .

cs. **Lapszemle.** A „Pester Lloyd“ ápril 12-iki számában L. B. jegy alatt irt czikk a *pesti váltótörvényszék* 1871. évi első negyedbeli működéséről tesz néhány észrevételt. A három első hónap alatt ugyanis itt 22,140 ügydarab s ezek közt 3184 kereset érkezett be. Per útján ítélet által 541 beadvány intéztetett el és 2979 végrehajtás fogatosított. Ha — ugymond — tekintetbe vesszük, hogy a nevezett törvényszéknél csak 8 bíró van alkalmazva, úgy el kell ismernünk, hogy ezeknek csak igen kevés szabad idejük lehet.

Ezen körülmény — ugymond a czikk — még aggasztóbb' ha tekintetbe vesszük, hogy az új szervezés szerint a pesti váltótörvényszéknél csak 6 bíró lesz alkalmazva. Igaz, hogy a törvényszék területe kisebb leend, de a mostani teendőkön kívül a *kereskedelmi* és *csőd*-ügyek is e törvényszék hatásköréhez fognak tartozni, így teendői száma nem fog megcsökkeni. Czikkiró tehát azon alapos kívánatának ad kifejezést, hogy a szervezésnél legalább is a jelenlegi bírói létszám tartassék meg.

A „Pesti Napló“ ápril 12-iki estilapjában *Külley Ede* — „sok bíró és sok ügyvéd nem ismeri a törvényt“ — motto alatt több esetet beszél el, melyek a törvényekben való járatlanságról tanuskodnak, czikkiró szerint a törvénykezési gyakorlat országszerte szomorú képet mutat fel e tekintetben. Naponta érkeznek perek a felső bíróságokhoz, melyek az azokban közreműködő ügyvédek és bírák törvénybeni járatlanságának szegye-nítő bizonyítékai.

Néhány példa igazolni fogva ezen állítást.

A váltóvégrehajtások körüli eljárás az 1869. évi ápril 8-án kelt igazságügyminiszteri rendelet által szabályoztatott, s annak 74. §. szerint a váltóvégrehajtásból keletkezett igény-perek a váltóeljárás szabálya szerint intézendők el.

Hanem azért a vidéki városi törvényszékek és a szolgál-bírák nagyobb része ily ügyekben nem a váltó eljárás, hanem az ettől lényeges pontokban eltérő polgári perrendtartás szabályai szerint járnak el.

Eljárásuk tehát semmis. És mennyi joghátrány, mennyi kár háramlik ennek a felső bíróságok általi kimondásából a perlekedő felekre? stb.

Czikkiró végre azt mondja, hogy iparkodott a szaklapokban ugy ezen kérdést megvilágítani, mint a vidéki bíróságokat az iránt figyelmeztetni, hogy váltóügyekben csak a váltóeljárás szabályai követendők. Jóakaratu felszólalása a pusztába hang-zott. Persze, nem gondolt arra, hogy nálunk a szaklapok olvasása nincs divatban. Németországban alig van város, melyben egy „Gerichtshalle“ meg nem jelennék és mindegyik képes magát fentartani, mert ott van olvasó szakközönség, ott minden bíró, minden ügyvéd íróasztalán fogsz egy Gerichtshallét vagy Gerichtszeitungot találni. És nálunk a 15 milliom lelket számláló pár excelence prókátornemzetnél alig képes magát két három törvénykezési szaklap fentartani.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A budapesti ügyvédi egyletnek emlékirata

a bírósági szervezet tárgyában.

Mélyen tisztelt képviselőház!

A kassai ügyvédi egyletnek a bírósági szervezet tárgyában a mélyen tisztelt képviselőház elé terjesztett, velünk is közölt emlékiratát teljes mérvben pártolván, kötelességünknek tartjuk a bírói szervezet tervezetéhez különösen pedig a huszonötös bizottság munkálatához az igazságszolgáltatás érdekében, észrevételeinket a mélyen tisztelt ház elé terjeszteni.

A hazánkban hangosan nyilvánuló közvéleményt hiszszük tolmácsolni, midőn a bírói szervezet mielőbbi keresztülvitelét szorgalmazzuk, roncsolt igazságszolgáltatásunk várva várt javítását czélozzuk, midőn legelső sorban a bíróságok rendezését kérelmezzük, mert már-már elviselhetlen azon aggasztó továbbra tarthatlan állapot, melyben jogszolgáltatásunk sinlődik. Igaz, hogy a bírói szervezet egymaga nem fog a bajon gyökeresen segíteni, és hogy e mellett jó és codificált, a mai kor színvonalán álló anyagi és alaki törvényekre van szükségünk, de a legjobb törvény is holt betű marad, ha azt jól szervezett bíróság nem kezeli, ellenben a kevésbé jó törvény hiányait is pótolja a jól szervezett bíróság, és a gyors, lelkiismeretes és szabatos kezelés.

Mély aggodalommal tölt el azonban bennünket a huszonötös bizottság tervezete az iránt, valjon a kilátásba helyezett bírói szervezet megfelelő-e azon igényeknek, melyeket a közönség ahhoz köt?

Nézetünk szerint a tudomány és gyakorlat mai álláspontjától teljesen indokolatlanul tér el és hazai viszonyainkat félreismeri a huszonötös bizottság, midőn javaslatában az egyesbírói rendszert tulsulyra kívánja emelni a társasbírói rendszer felett.

Tény az, hogy a társasbírói rendszer nyújtja, — több oldalú megvitatás és a szakértők öszmüködése folytán, — a lehető legnagyobb biztosítékot, az alapos és pártatlan igazságszolgáltatás iránt még ott is, hol rendszeresített törvények és elegendőleg képzett bírák vannak. Hazánkban, hol — ily törvényekkel nem dicsekedhetünk, hol — ne ámítsuk magunkat — szakavatott és megbízható bírákkal nem rendelkezhetünk oly számban, minőt az egyesbírói rendszer feltételez, — csakis a bírói felelősség és függetlenség elvein alakult társasbírói rendszer tulsulya fogja ismét megalapíthatni a jogbiztonságot, nem pedig az egyesbírói, különösen a z o n egyesbírói rendszer, mely a huszonötös bizottság által meghonosított tervezetük; mert míg, mint fennebb jeleztük, a nagy szakavatottságot feltételező és nagy felelősséggel járó egyesbírói állomások betöltésére elég-ségű számú kellően minősített erővel nem rendelkezünk, addig a társasbírói rendszer mellett az erő öszmüködése, a kölcsönös eszmecsere, és ellenőrzés pótolni képes a gyengébb készségű és ingatagabb bíró hiányait.

Kevés társasbíró — és sok egyesbíró, de ez utóbbi nagy hatáskörrel, ez a huszonötös bizottság szervezeti munkálatának alapelve; 5000 ftig és 50 holdig terjedhető ügyek, kihágások és vétségek feletti bírászkodás, a telekjegyzőkönyvek vezetése stb. egy emberre szándékoltnak hozatni; midőn az physikailag sem képes azon roppant terheknek megfelelni, melyek e teendőkkel járnak, nem hogy ezen ügyeket alaposan el is láthatná. Egyes bírákra szándékoltnak ruháztatni nemcsak a napi forgalom szülte ügyek, hanem olyanok is, melyek bonyolult voltak nál és azon különös szakmeretnél fogva, melyet megkívánnak, egyes ember elbírálása alá adva vagy felületesen, vagy egyenesen a jog és igazság rovására láttatnának el, a mellett, hogy a nálunk alig gyökeret vert telekkönyvi intézmény iránti bizalom helyrehozhatlanul megrendítették, a telekkönyvek szándékoltnak szétarabolása által.

A sürgös és csekély értékű ügyek igenis bizassanak minél több helyütt felállítandó egyesbírákra, mert az elsőbbség hosszadalmas, az utóbbiak pedig költséges eljárást nem tünnek meg, de ezeken felül bármi más ügyeket, különösen telekkönyvi ügyeket vagy birtokbírászkodást bármily mértékig jelenlegi telekkönyvi rendszerünk mellett egyesbírákra bizni egyenlő lenne az igazságszolgáltatás és hitelünk teljes tönkretételével.

Az egyesbírói hatáskörét igen szűkre, épen csak a napi szükségnek megfelelőleg kell szabályozni, hogy azok hivatásuknak megfelelőleg; viszonyaink és a rendelkezésre álló erők, valamint a kilátásba helyezett szóbeliség és közvetlenség a társasbírói rendszer tulsulyra emelését igénylik elodázhatlanul.

Már az ötvenes években megkísértett az egyesbírói rendszer tulsulyra emelése, és habár azidőben a közvetlenség és szóbeliség behozatala célba véve nem lett, mégis kitűnt, hogy azon alakban is mily gyarló és tarthatlan volt. Ma pedig, midőn a tudomány vívmányainak megfelelő eljárást remélünk életbeléptethetni, midőn a társadalmi és kereskedelmi viszonyok hatalmas lendületet nyertek: ma egy ily kísérlet évtizedekre lehetlenné tenné a helyes igazságszolgáltatást.

Nyílt kifejezést adtunk aggályainknak és az igazságszolgáltatás érdekében hiúni szeretjük, hogy ebbeli hazafias felszólalásunk által sikerült a mélyen tisztelt képviselőházat aggályaink indokoltaságáról is meggyőzni, miért is kifejtett nézeteink méltányoló figyelembevételéért esedezvén, legmélyebb tisztelettel vagyunk,

a mélyen tisztelt képviselőháznak

Pesten, 1871. évi ápril 16.

alázatos szolgálói:

a budapesti ügyvédi egylet.

Dr. BUSBACH PÉTER,
alelnök.

Dr. SIEGMUND VILMOS,
titkár.

A rimaszombati ügyvéd-egylet észrevételei

az italmérési jog rendezése iránti törvényjavaslatra.

A törvényjavaslat szerint az italmérési jog voltaképp nem szűnik meg, hanem csak gazdát cserél, kivétetvén az eddigi jogosult földesur vagy jogutódja kezéből, s átadatván a községnek.

Ha az italmérési jognak, mint urbéri maradványnak eltörlése czéloztatott volna, annak eszközlését akképp véltük volna kívánatosnak, hogy az italmérés egyenesen szabad iparrá váljék. Ez — természetesen — csak úgy történhetett volna, ha az eddigi jogosultak kárpótlás nélkül mondottak volna le jogukról, vagy pedig a vesztett haszonért, az országos közteher rovására kárpótlattak volna. Az elsőt — minthogy sokhelyütt az urbéri kárpótlásnál is többre megy — senki sem kívánhatja a jogosulttaktól, — a másik pedig jelen viszonyaink között, midőn a mostani terheket is elviselhetleneknek, vagy legalább nagyon súlyosoknak találjuk, időszerűtlen lenne.

Meg kell tehát egyelőre nyugodnunk abban, hogy az italmérési jog a községek által fedezendő kárpótlás mellett, a községek tulajdonába menjen át.

Megnyugszunk ebben különösen két szempontból:

a) mert fentebb kifejezett óhajtásunkhoz ekkép egy lépéssel közelebb értünk; — ugyanis, ha a jövő a község tulajdonává vált italmérési jognak szabad iparrá tételét követelné: ennek kimondása már kevésbé érzékeny károsodással járna, a mennyiben a községnek, mint testületnek vesztesége a község egyes tagjai között haszonná oszolnék szét;

b) mert az italmérési jognak a község kezére juttatása által alkalom és mód nyújtatik az eddig vagyontalan községeknek is arra, hogy az italmérési jog kezelésének czélszerű berendezése és kellő gazdálkodás mellett, népnevelési és hasonló nemes czélok előmozdítására fordítható vagyont, illetőleg évi jövedelmet takaríthassanak meg.

Azt hisszük, hogy különösen ez utóbbi szempontra a törvényjavaslat készítésénél is tekintet volt.

És épen ezért előadjuk nézeteinket annak lehető kimutatására, miszerint az előadott czéllal szemben, a törvényjavaslat azon tételét, melynélfogva az italmérési jog megváltását a községekre nézve kötelezőnek mondja ki, nem tartjuk helyesnek.

Nem tartjuk helyesnek, különösen azon községekre nézve, hol a korcsma jövedelmét eddig nem a helybeli lakosság fogyasztása, hanem a közlekedés emelte, illetőleg határozta, — ugyanis: az utóbbi két év alatt megtörténhetett, vagy jövőben megtörténhetik, hogy a legujabban kiépült vagy kiépülendő vasutvonal egy ily bizonyos községet mellözve, a szomszédvölgybe veszi irányát, s ez által eme községtől a közlekedés forgalmát s korcsmajának ez által biztosított jövedelmét végkép, vagy legalább nagy részben elvonja. Egy ily község tehát már nem kényszeríthető arra, hogy az italmérési jogot az 1865—1870. évek átlagos jövedelmének tőkájével váltsa meg, a mennyiben előre tudja biztosan, hogy a forgalom másfelé terelése következtében jövőre ezen tőkének talán 2% kamatját sem fogja megkapni, hanem vagyonszerzés helyett világos kárt vállalna magára.

Sőt oly községnek, mely a megváltandó italmérésből az eddigihez hasonló jövedelmet remélhet a jövőben is, de ezenkívül semmiféle egyéb vagyona nincs (ilyen község pedig az országban akár hány van) nagyon számot kell vetnie magával a váltsági tőke mikénti fedezésére nézve: mert a 8%-val törlesztendő váltsági részletekből 5%-it fedezhet talán magából az italmérés évenkénti jövedelméből, de a járadéki 2½ % és keze-

lési ½ %-it miből fedezendi? nagy kérdés, mennyiben a község egyes lakosai alig kényszeríthetők a hozzájárulásra, ha pedig kényszerítettnek, ismét nagy kérdés áll elő: valjon birtokaránylag történjék-e a község lakosai általi hozzájárulás, vagy pedig személy után? — Ugyanazért:

A tvjavaslat kiegészítéseül kívánatosnak véljük:

1. hogy az italmérési jog megváltása ne legyen a községre nézve feltétlenül kényszerített, hanem a 10. §. követéseül alapittassanak meg tüzetesen azon okok és körülmények, melyek itt-ott már a jelenben fenforognak, vagy a jövőben felmerülhetnek, s melyek mellett az 1865—1870. közötti évek átlaga után, kiszámítandó váltsági tőkéből levonásnak van helye. Mert, midőn a törvényjavaslat kimondja, hogy a váltságtőkét az öt évi jövedelem átlagának huszszoros összege képezi: ennek ily határozott kijelentése mellett (kivételes esetek megjelölése nélkül) nincs értelme a jogositott és a község között szabadon felhagyott egyezkedetésnek, — mennyiben a jogositott abból egy krajczárt sem tartozik engedni, a községet pedig annak elfogadására kötelezni, — méltatlan volna.

2. Mondja ki a törvény határozottan, hogy ott, hol a község nem képes saját testületi vagyonából megváltani az italmérési jogot, hanem egyes lakosai hozzájárulását kénytelen igénybe venni; ezek melyik adónem után, vagy általában, mily kulcs szerint tartoznak azt teljesíteni.

Végül:

Kapcsolatosan az italmérési jog szabályozásával szükségesnek tartjuk egyszerre ugyanazon törvényben tüzetesen megalapítani és szabályozni a jogot és eljárást azon italokra nézve is, melyek eddig különféle időszaki kormányrendeletek által boltokban árultatni engedtetek meg, -- hogy így az italmérési jog az eddigi szabályrendeletek határozatlan voltából merített kijátszásoktól is megóvassék, és a község jövedelme, melyet a drágán megváltott italmérési jog gyakorlatából élvezni jogositva van, csonkulást ne szenvedjen.

Az ily visszaélésekre vezethető jogok s engedélyek esetleg teljes megszüntetését vagy lehető legszigorubb korlátozását minden kivétel nélkül kimondhatónak véljük már csak azért is, mert azon kereskedők, vagy más egyesek, kik ezen engedélyek jogán eddig italokat árultak, különben is a községnek, mint az italmérési jog tulajdonosának lesznek tagjai.

Általában azt véljük, hogy ezen törvényjavaslat célja annyira lényeges, sőt életkérdéses a községekre nézve, miszerint annak életbeléptetését a községi rendszer megalapítása s berendezése előtt, alig gondoljuk helyesen és méltányosan keresztülvihetőnek.

Kelt a rimaszombati ügyvédi egylet 1871. márczius 2-án tartott üléséből.

TÓTH PÁPAY SOMA,
egyl. titkár.

MIKLOVICS FERENCZ,
elnök.

A telekkönyvi hatóságok és birtokbiróságok hatásköre és illetősége.

IV.

A telekkönyvi kitörlési keresetek.

A kitörlési kereset indítható:

- I) A bekebelezés eredeti érvénytelensége miatt;
- II) A nyilvánkönyvi jognak elévülése vagy elenyészése alapján.

Ad I) A bekebelezés eredeti érvénytelensége miatti törlés eszközölhető ismét:

- A) polgári peruton, vagy
- B) bünvádi eljárás útján.

Ad A) A polgári perutoni törlési keresetnek helye van akkor, „ha (a t. k. r. II. része szerint) történt bekebelezés által jogaiban sértett fél azt érvénytelenség miatt megtámadni, s ez által az **elébbi nyilvánkönyvi állapot helyreállítását elnyerni akarja** (t. k. r. 148. §-a).

E szerint tehát a polgári perutoni törlési kereset indítható csak akkor: 1-ör. Ha a megtámadandó telekkönyvi bekebelezés a hirdetvény hatályossága kezdetének napja után, — s így a t. k. r. II. része szerint — történt, mivel a hirdetvény hatályossága s illetőleg a telekjegyzőkönyv hitelesítése előtt történt hibás telekjegyzőkönyvi bejegyzéseket nem a törlési, hanem csakis a mennyiben a fent elősorolt feltételek léteznek kiigazítási keresettel lehet megtámadni (t. k. r. 3. 6. 14. §§.).¹⁾

2-ör. A törlési kereset indítható még azon esetben, ha a megtámadandó bekebelezés már eredetileg érvénytelen volt.

Eredetileg érvénytelen a bekebelezés, ha a bekebelezésre nézve fenálló törvényszabványok figyelmen kívül hagyattak; jelesen pedig:

A magánokirat alapján történt bekebelezésnél:

a) ha az okirat a t. k. r. 81., 82. és 83. §§. előirt kellekkel ellátva nem volt;

b) ha a bekebelezés alapjául szolgáló jogügylet maga magában semmis és jogérvénytelen (t. k. r. 69. §.);

c) ha a bekebelezés oly fekvőségre vagy jogra történt, mely a jogügylet tárgyát nem képezte (t. k. r. 68. §.);

d) ha a jogügylet oly személyek közt létesített, a kik közül egyiknek vagy másiknak, vagy mind a kettőnek e jogügylet létesítésére törvényes képessége hiányzott (u. o. 69. §.);

e) ha a bekebelezés egy harmadiknak, nyilvánkönyvi jogára, a ki a jogügyletnél érdekelve nem volt, — eszközöltetett (u. o. 68., 71. §§.);

f) ha a bekebelezés nem eredeti okirat alapján történt (u. o. 67. §.).

A közokiratok alapján történt bekebelezés törlési keresettel megtámadható:

a) ha a bekebelezés nem az eredeti, vagy olyannak tekinthető okirat alapján történt (u. o. 67. §.);

b) ha az okirat, melynek alapján a bekebelezés eszközöltetett, a kiadványozásnak külalakjára nézve a fenálló szabályok szerint szerkesztve nem volt (t. k. r. 85. §.);

c) ha az okirat az azt kiadványozó hatóság vagy bíróság hatása körén tul eszközöltetett;

d) ha a bekebelezés nem az okirat tartalma szerint, azaz: nem azon módon történt, mikép az a birói végzésben elrendelve volt;

e) ha a bekebelezés egy harmadik, egyáltalában nem érdekelt személy nyilvánkönyvi jogára, vagy pedig oly nyilvánkönyvi jogra eszközöltetett, mely a telekkönyvi állás szerint az érdekelt személy javára bekebelezve nem volt (t. k. r. 71. §.).

¹⁾ A telekkönyvi szerkesztés alkalmával történt telekkönyvi bejegyzés a tulajdonképi, vagyis az á. o. p. t. k. 431. §. szerinti bekebelezésnek nem tekinthető, mivel a t. k. r. 6. §-a szerint a telekjegyzőkönyvek csak a hirdetvény hatályossága kezdetének napjától fogva, á. o. p. t. k. 321. §-a értelmében telekkönyv okkép tekintendők.

Ellenben pedig a bíróságok vagy más arra jogosított hatóságok által felvett végrehajtható egyeségek; továbbá azon okiratok, melyek valamely közhatóság biróilag végrehajtható ítéletének minőségével birnak, s melyek a t. k. r. 84. §. c) pontjában elősorolva, jelesen pedig a végrehajtási és beszavatólási (birtok átadási) végzések alapján történt bekebelezéseket (p. t. r. 413., 458., 581. §§.) az ezen okiratoknak belső kellekkel illetőleg jogosságuk indokából (például, mert az örökösödési jog az illető fekvőségre a törvényes örökösöket nem illeti) törlési keresettel megtámadni nem lehet, hanem az, ki az ily végzés által jogaiban sértve érzi magát csak is felelő uton, s illetőleg, ha a rendes perut kizárva nincsen, ezen az uton keresheti az orvoslást; mivel az ily végzések jelesen pedig a végrehajtási és beszavatólási végzések alapjáni bekebelezésnek megengedése, nem is a telekkönyvi hatóság, hanem az ítélő vagy hagyatéki bíróság hatásköréhez tartozván (t. k. r. 60. §.); a telekkönyvi hatóság annak megbírálásába, valjon a bekebelezés alapjául szolgáló birói végzés nem sérti-e az abban előforduló felek jogait? be sem bocsátkozhatik; mert, ha megengednék azt, miszerint a telekkönyvi hatóság hivatva és jogosítva legyen, a birói végzések jogosságát az érdekltet felek jogai tekintetében megvizsgálni, s ennek alapján, a mennyire ezen végzések jogtalanságát vélné, jogában állana az ezen végzések alapján történt bekebelezést, kitörülni; — ugy ez által a telekkönyvi hatóság a többi és pedig a legfőbb bíróságoknak is forum superrevisoriumjává válnék, és a nyilvánkönyvi jogok nyerhetése vagy elvesztése tekintetében a legfőbb birói hatóságot gyakorolná.

Az érvénytelenség miatti törlési keresetnek további kelleke:

3-ör. Hogy az, ki ily törlési keresetet indít, mint nyilvánkönyvi jogosult ebbeli jogaiban sértetett meg; mert a t. k. r. 62. és 71. §§. szerint nyilvánkönyvi jog és jogosultság csakis a bekebelezés vagy előjegyzés folytán lévén képzelhető, e szerint az utóbbi bekebelezés által, csak oly jog sértethetik meg, mely már az előtt bejegyezve volt a telekjegyzőkönyvben; s a t. k. r. 119. §-a szerint a telekkönyvi kérvényt csak az nyujthatja be rendszerint, ki a nyilvánkönyvi bejegyzés által, vagy mint jogosított, vagy pedig mint kötelezett érdekelve van.

Az örökösök a hagyaték átadása előtt csak az örökösöknek illetőleg hagyatéka nevében, és csakis annyiban léphetnek fel a törlési keresettel, a mennyiben az örökösök sértett jogának helyreállítását, vagy a hagyatékon fekvő terhek törlését kérik (t. k. r. 119. §.).

Az érvénytelenség miatti törlési keresetnek utolsó kelleke:

4-er. Hogy a kéret az érvénytelenül bekebelezett jognak törlésén s ez által a **telekjegyzőkönyv elébbi állapotának helyreállításán tul ne terjedjen.**

Ebből önként következik, hogy törlési kereset útján — az érvénytelen jog törlésének bekebelezésén kívül, — semmiféle más új bekebelezést eszközölni, vagyis a törlési keresettel semmiféle, bármily jogczimen alapuló dologhani jogot érvényesíteni s annak odaitéicsét és bekebelezését kivívni nem lehet, következőleg a törlési perben a tulajdon szerzésről, s így a jogczim minőségéről szó sem lehet.

Ha már most az itt kifejtett a törvényben alapuló elveket fent a kiigazítási keresetek fejtegetésénél felhozott Jászberény városa telekkönyvi hatósága előtt indított törlési keresetre (a közlött curiai határozatok közt 263. sz. a. első cset) alkalmazzuk, azt tapasztaljuk, hogy

ezen ügy tisztán örökösödési ügy, különösen pedig a törlési utra egyáltalában nem tartozhatik, mivel felperesek nem a telekkönyv elébbi állapotának helyreállítását akarják elnyerni, hanem kéretük érdeme az: hogy a közös anya után maradt fekvőségekre nézve felperesek végrendeleti örökösödési joguk megállapítván, ugyanezen jogczimen az ő nevükre kebeleztessek be az érintett fekvőségek — (a t. k. r. 80. §-a értelmében) — a telekjegyzőkönyvbe.

Ad B) A büntető bírósági vizsgálat utján az eredetileg érvénytelen bekebelezés törlésének akkor van helye: „ha az ellen, kinek számára bekebelezés történt, vagy ki abból jogot nyert, jogos gyámnokok forognak fenn, miszerint a bekebelezés a büntető törvény által tiltott cselekvényen alapul; a büntető bíróság köteles ez esetben tüstént hivatalból vagy a bekebelezés által sértett fél kívánatára annak feljegyzését, hogy ezen bekebelezés per alatt van, elrendelni; t. k. r. 125. §-a.“

Ha a büntető bíróság az eszközlött vizsgálat után a bekebelezés érvénytelenségét kimondotta és kitörlendőnek nyilvánította, a telekkönyvi hatóság köteles ezen ítélet alapján a sértett fél kívánatára a kitörlést megengedni (t. k. r. 153. §.).

Ha pedig a büntető bíróság a vádlottat bűnösnek nyilvánítván, a sértett félt azonban a bekebelezés érvénytelenítése és kitörlése végett a polgári per útjára utasította, a fél a kitörlési keresetet ezen határozat jogerőre lépte után legfőlebb 90 nap alatt köteles benyújtani; mert különben annak kérelmére, kinek a bekebelezés fenmaradása érdekében áll, a pörfeljegyzés kitörlése megengedendő (t. k. r. 154. §.).

Ad II) A törlési kereset az elévülés vagy más elenyészési mód esetében.

Ezen törlési keresetnek akkor van helye, „ha valamely nyilvánkönyvi tulajdonos vagy hitelező azt hiszi, hogy valamely az ő jószágára vagy követelésére eredetileg érvényesen bekebelezett jog elévülés által vagy más módon elenyészett“ t. k. r. 155. §.

Az elévülés vagy más elenyészési mód alapján indított törlési per uton sem lehet valamely új nyilvánkönyvi jogot bármily czim alatt is kivívni, mivel ezen pernek érdeme csak a körül foroghat: valjon a bekebelezett nyilvánkönyvi jog, melynek törlése kéretik, elévült, vagy elenyészett-e vagy sem?

Elenyészik pedig a tulajdon és bármely nyilvánkönyvi jog, a tulajdonos akarata, a törvény és a bírói ítélet által. De valamint a nyilvánkönyvi jog elnyeréséhez, annak telekkönyvi bekebelezése okvetlenül megkivántatik, ugy annak megszüntetéséhez is okvetlenül szükséges, hogy az a telekkönyvből törlesztessék (á. p. t. k. 431., 444., 445. §§.).

Elenyészik jelesül a nyilvánkönyvi jog az ingatlanok, melyre bejegyezve van, semmivététele által (á. p. t. k. 1447. §.).

Elenyészik a személyre szorított nyilvánkönyvi jog ennek halálával (u. o. 1448. §.).

A szerződés, bírói ítélet, vagy a törvény által bizonyos időre szorított nyilvánkönyvi jogok elenyésznek ezen időnek lefolytával (u. o. 1449. §.).

Elenyésznek a nyilvánkönyvi jogok, az azoknak megfelelő kötelezettségeknek egy személyben való egyesülése által (u. o. 1446. §.).

Elenyészik nyilvánkönyvi jog elévülés, s illetőleg elbirtoklás által (u. o. 1451., 1452. §§.).

Elenyészik a zálogjog az elzálogított dolog elpusztulása, a hitelezőnek jogáról való törvényszerű lemondása; továbbá azon időnek, melyre a zálog szorítva

volt, lefolyása, és végtére a tartozás lefizetése által (u. o. 467—469, 1444. §§.).

A szolgálomak ugyanazon módokon enyésznek el, melyek által a jogok és kötelezettségek megszüntetnek (u. o. 524. §.).

A szolgálmi vagy uralgó telek vagy épület elpusztulása félbeszakítja ugyan a szolgálom, de a telek vagy épület előbbi állapotába helyzetése esetében, a szolgálom ismét feléled (u. o. 525. §.).

A szolgálmi és uralgó ingatlanok egy személyben való egyesítése által a szolgálom megszűnik, de nyilvankönyvből ki nem töröltetése esetében az új birtokosra nézve ismét feléled (u. o. 526. §.).

A bizonyos időhöz kötött szolgálom, ezen idő elmultával megszűnik (u. o. 527. §.).

A bizonyos kor eléréseig engedett szolgálom a meghatározott időben elenyészik, ha az illető azon kor előtt elhalt volna is (u. o. 528. §.).

A mi már most a polgári perutoni kitörlési keresetek iránti eljárást illeti, ezen perek, mint rendes eljárási perek, kezelendők és nem végzés által, (mikép sokan tartják) hanem ítélet által döndendők el; mivel ezen pereknek ítélet általi eldöntését a t. k. r. 148. §-nak harmadik kikezdése és pedig vonatkozólag a 151. és 155. §§-ra nézve is, — világosan rendeli, és mivel ezen perek sem a p. r. t. 93. §-ban a sommás eljárás alá tartozó esetek közt felsorolva, sem pedig a p. t. r. 25—27. §§-ban említett kivételes bíróságokhoz utasítva nem lévén, a p. t. r. 94. §-a értelmében a rendes eljárási perek közé tartoznak.

(Folyt. köv.)

TRÁVNİK ANTAL,

tvszéki ülnök

és a pozsonyi bírói áll. vizsg. bizott. tagja.

A birtok-elméletekről.

(Vége.)

IV. A középkori birtok-védelem.

Azon változtatásokra nézve, melyeket a római birtoktan az idők folytában szenvedett, vizsgálódásunkat három pontra kell irányozni; ezek a birtok fogalma, az actio spoli et summarissimum.

1. A birtok római jog szerint a tulajdon (possessio) és dologbeli jogokkal (quasi possessio) van csupán összekötve; később különösen a kanoni jog befolyása alatt az minden lehető jogra ki lett terjesztve. E kibővitést elősegítette a keresztény egyház és az európai államok szervezete, mely a földtalajjal kapcsolatos, a rómaiak előtt részint ismeretlen, részint pedig általok egyeseknek nem tulajdonított jogokat teremtett. Így a püspöki hatalom gyakorlása a püspöki templom és javak birtokához van kötve, az államhatalom és egyes ágai hasonló viszonya, valamint a földesurak joghatósága. Ugyanez áll a német jogból származó dologi terhekre¹⁾ nézve, mint a földbér, tized és hűberek. Mind ezen jogoknál a pusztá gyakorlásnak ép oly védelme képzelhető, mint a tulajdonnál, és ily jogok birtoklása (quasi possessio) legtöbb esetben a földbirtokra, vagy is: a földtulajdon gyakorlására reducálhatók. Sokszor e vonatkozásnak helyessége igen is feltűnő, így p. o. ha egy püspök ellenfelétől püspökségéből kiüzetik: földbirtokának háborítása püspöki jogainak sérelmétől elválaszthatlan, mely összeköttetés a védelemben is szükségképp nyilatkozik. Sőt azon esetben is,

¹⁾ Baintner: az ausztriai magánjog alaptanai 275. s köv. lapok (44. §.).

ha az egyes jogok gyakorlása p. o. a iurisdictio zavartatik nem ugyan ama földbirtokhozoi vonatkozás; de legalább annak analogja gondolható ép úgy, mint a iuris quasi possessio-nál a római jogban.

A kanoni jogban igen gyakran van az egyházmegeyi s más egyházi jogok s az ezekkel kapcsolatos tized birtokáról szó, és ekként alig volt kétségbevonható, hogy a joghatóság és más publicistikus jogok gyakorlása hasonló védelemben részesüljön, mint a tulajdon, ámbár a római jogászok ily jogoknál alig gondoltak birtok-védelemre. A kanoni jog azonban a birtok-védelem ez újabb nemét egy esetben megszorítja. Ha tudniillik papi személyek idegen parochiában tizedet birnak s a helybeli parochustól a birtokból kiszorítottak, azon okból nem részesülnek a birtok-védelemben, hanem tartoznak jogaikat bebizonyítani, mivel a jus commune, vagyis: az egyházszerkezet szabályszerű alakulata ellenére van e kivételes jogaiknak. ¹⁾

A fenjelzett birtok-védelem viszonya a római joghoz nem alapszik ugyan ennek közvetlen alkalmazásán, mert a tárgyak, melyekre az vonatkozik a római jog előtt ismeretlenek; hanem elveinek igen természetes és következetes továbbfűzésében. A birtok-fogalom tehát nincs az által alapjaiban kiforgatva, hanem oly tárgyakra vonatkoztatva, melyekre a rómaiak is alkalmazták volna, ha azokat ismerik.

E jogokon kívül azonban, melyeknél a római jog szellemében való kiterjesztést lehetetlen tagadni: a birtok a kötelmi joggal is kapcsolatba hozatik, mi több személyállapotokra is kiterjesztetik.

A kötelmi jogok birhatása ellenében a theoretikusok Jacobus de Ravanis és Cinus nyomán egyhangulag nyilatkoztak. Az előbbi a c. 24. X. de election.-ra, melyre a kanonisták főleg hivatkoztak és mely az akkori idézési mód szerint c. Querelam-nak neveztetett — azon rendkívüli tetszésre talált és több ízben ismételt élczetkészté: „hic adversus querelam opus esse querela.“ Ő maga ugyan közvetlenül ez élczet fel nem jegyezte; Cinus volt az, ki azt először felvette s ez alkalommal igen élesen nyilatkozik az ellenvéleményűekkel szemközt a következőkben:

— quod in personalibus actionibus locum habeat possessorium nusquam auditum, nusquam relatam praeterquam a Saturnino, ²⁾ — et ista est veritas licet in foro Canonistarum sevetur erroneus intellectus et etiam per illos Legistas, qui manus habentes extra gazophylacium Justinianei thesauri apud mendicantes vadunt mendicatum.

A házassági és családjogban a birtok létele azon tévedés által lett leginkább előmozdítva, hogy az interdictum de uxore ducenda és de liberis exhibendis possessorius természetűek. Ezen tévelyben volt már Faber és utána Cinus, Butrigarius etc.; Bartolus azt határozottan visszautasította.

2. Azon koholt decretalisok közt, melyek által az ál-izidori gyűjtemény az érsekek és tartományi zsinatok tekintélyét aláasta — következő tartalma is találkozik:

„Redintegranda sunt omnia exspoliatis, vel ejectis episcopis praesentialiter ordinatione pon-

¹⁾ C. 2. de restit. spoliat. in VI. „... cum sit . . . manifestum (nisi aliud ostendatur) eas de jure communi ad eandem ecclesiam pertinere.“

²⁾ Czélszás a I. 1. §. 1. de senator.-ra: Consulares feminas dicimus Consularium uxores; adjicit Saturninus etiam matres, quod nec usquam relatam est, nec unquam receptum.

tificum, et in eoloco, unde abscesserant, funditus revocanda quacunquē conditione temporis aut captivitate, aut dolo, aut violentia malorum, aut per quacunquē injustas causas, res ecclesiae, vel proprias, id est substantias suas perdidisse noscuntur ante accusationem, aut regularem ad synodum vocationem eorum,“ et rel.

Legkevésbé gondolt tán a csaló, ki a római püspökök ezen leveleit szerkeszté, arra, hogy ezek egyikéből a possessorius keresetek, a birtok egy egész új rendszere leszármasztassék.

Ha ez idézett helynek oly tágkörű alkalmazást engednék, minőt a practikusok, ¹⁾ úgy mindaz, mit a római jog a birtok felett határozott, tökéletesen feleslegessé válnék; de az alapos jogászok kezdettől fogva azt állíták egyhangulag, hogy ama hely által nem lett egy ujdouj kereset alkotva, hanem szerző a római jogot vagyis az interdictum unde vi-t tartotta szem előtt s csakis némely csekélyebb változtatásokat eszközölt.

Ezen változtatások egyike a keresetet illeti. A római jog nem adott keresetet a harmadik birtokos ellen még akkor sem, ha e harmadik attól kapta kezeihez a dolgot, ki az erőszakot véghezvitte és jól is tudta, miként származott előde birtoka. De. III. Innocenz fontolóra vette azt, hogy e harmadiknak lelke üdve ép oly veszélyben forog, mint az erőszakos birtokosé és ennél fogva minden harmadik személy ellen hatályosnak nyilvánította a keresetet. ²⁾ Ebben tehát az interd. unde vi valóságos változtatása rejlik.

A második változtatás az exceptio spoliira vonatkozik. E kifogás, mely kezdetben csupán a püspökök beperlésére vonatkozott, jogszokás által minden dologra ki lett terjesztve s végre törvényileg szentesítve. Mindenki, ki erőszakosan megraboltatik, élhete kifogással a czélből, hogy minden keresetet, melyet a spoliator ellene támaszt mindaddig visszautasíthasson, míg visszahelyeztetik; mindazáltal e kifogás ki van zárva, ha a keresetben az egyház jogáról vagy dologáról, a kifogásban magánszemély igényéről van szó avagy megfordítva. Bünyfenyítő kereset ellen e kifogás akkor is használható, ha nem a spoliator, hanem egy harmadik vádol: csakhogy ekkor a spoliium az egész vagyonnak legalább felét tegye; vádló követelheti, hogy vádlott-

¹⁾ A practikusok ugyanis Savigny szerint következő tételeket szármasztattak le ama helyből: 1) A kereset felperest tekintet nélkül arra, valjon jogi birtokos illeti. 2) Ingó dolog tárgyában is támasztható. 3) Testetlen dolgok, vagyis minden jogok gyakorlását illetőleg érvényes. 4) Nincs feltételezve a birtok erőszakos háborítása által, hanem elégséges a birtok jogalap nélküli elvesztése. 5) Harmadik személyek ellen is támasztható. 6) Nincs egy évre szorítva. — A mi különösen a negyedik pontot illeti, abban csak haladást lehetne látni, hacsak már a császári törvényhozás ki nem pótolta volna azon hiányt az interd. momentariae possessionis által, a mely abból eredett, hogy a római jog a recuperatorius birtok-védelmet csupán 3 esetre (vi, clam, precario) szorította. (Egyébiránt az interd. de precario tulajdonkép itt ki is lenne hagyandó, mert az nem is possessorius jogeszköz.) Ha a birtokvédelemnél nem a vétség, hanem a birtokos érdeke az elhatározó, úgy következetesen kell, hogy az előbbi az utóbbinak megfelelően. Az interd. utrubi régibb alakjában nem volt oly korlátolásoknak alávetve s harmadik személyek ellen is alkalmazható volt, mihez képest a régibb jog határozott megrontásaként kell jelezni, hogy Justinian azt megszüntette. Ingatlan dolgokra vonatkozólag e hiány az interd. momentariae possessionis által orvosoltatván — kívánatos, hogy a gyakorlat az ingókra nézve az actio spoliit egészen gondo-
latát fentartsa.

²⁾ C. 18. X. de restit. spoliat.

nak határidő szabassék, mely alatt az interdictumot támassa; ez idő lefolyta után az exceptio hatálya megszűnik. Ugy polgári, mint büntető ügyekben a spoliatio, melyen a kifogás alapul, legfőleg 15 nap alatt bebizonyítandó.

Azon kör, melyben az actio spoliati alkalmazandó — legyen bár a joggyakorlat, mely azt alkalmazta, nem forrásszerű — összefüggésben van a középkorúak fentebb említett nevezetes intézményeivel. Ezekhez tartoznak a sok publicistikus és egyházi jogon kívül, különösen a german jogból származó dologi terhek. Savigny az ingó dolgokat hallgatagon kizárja a jogvédelemből, habár azon hiányt, mely az interd. utrubii megszüntetése által jogvédelmükben támadt, a fenti jegyzetben kiemeltük. A vétség-keresetek idegen dolgok jogtalan elvétele miatt (cond. furtiva, act. furti, vi bonorum raptorum) nem elégségesek, mert idegen dolgok elvétele nem esik mindenkor a furtum fogalma alá, így p. o. azon esetben, ha szomszédom ugyan jelentést tett nekem, hogy kutyám hozzá szaladott és birtokában van, hanem kártérítés (noxia) vagy tulajdoni igény miatt visszatartja. Az actio ad exhibendum alig vezetne célhoz, mert a possessorius jogeszközök előnye, hogy sem felperes érdeke, sem alperes joga nem tárgya a vitának, nincs meg ama keresetnél.

3. A tizenharmadik század óta Olasz-, Spanyol-, Francia- és Németországban a birtokvédelem egy új alakulata keletkezett summarium vagy summarissimum név alatt.¹⁾ A glossa még nem említi e jogeszközt, de előjön már, habár nevezet nélkül annak lényege Durantis és Joannes Andreä-nél. Keletkezése régebbi jogírók nyomán következő. A perek menete a helyett hogy rövidült volna, hosszabb lón az önbíráskodás előnyére; egy birtokper éveken át tartott s a felek erőszakkal vitték azt keresztül, mit az ítélet csak éveken múlva intézett el. S épen az interdictum uti possidetis volt az, mely ilyen erőszakoskodásra tárt nyitott, minthogy itt épen a birtok jelenlegi állapota vitás. A praeventiv bírói intézkedés szükségének érzete hozta létre tehát a szóban levő birtokvédelmet (summarissimum), mely lényegileg az interdictum uti possidetis-sel van összefüggésben vagyis, mint fentebb említettük, nem egyéb, mint portio interdicti uti possidetis. A különbség a nevezett interdictum és a summarissimum közt csak abban áll, hogy a gyors elintézésnek szüksége minden más tekintet felett uralkodik. A gyakorlat a jogi birtok feltételétől eltekintett ugyan, de alaptalanul; a vitia possessionis is ép úgy szerepelnek itt, mint az interdictumnál, csak hogy e kifogásoknak oly gyors bizonyítása, minőt az ügymenet kíván, alig képzelhető. Eddigi előadásunkból is eléggé kiderül, hogy a szóban levő intézmény célja bekövetkező vétségek elhárítása s oly szabálynak tekintendő, melyet a rendőrség egy jogintézmény formájában valószínűsíthet.²⁾ Hogy az ilyen berendezett pernek tartama csak napokra vagy hetekre terjedhet, igen természetes s innen következik továbbá, miszerint a felelősségnek felfüggesztő hatályt nem tulajdoníthatni.³⁾

¹⁾ A fructus licitatio, mely a régi római jogban e védelmet adta — nem ment át justiniani jogba s ennél fogva nem is lón recipiálva.

²⁾ Itt is a jogállam a rendőri felett uralkodik, mint a régi rómaiaknál, mire legáltalálabb példaként az actio popularis szolgálhat.

³⁾ A birtok védezközeinek áttökintését adva az ó- és középkoron keresztül egy paralelát kockáztak az eddig tárgyaltak és magyar jogrendszerünk közt. Nálunk a repositionalis formalis és metalis ex usu az interdictalis védelemnek, a summaria repositio a summarissimumnak felel meg, habár a

V. A birtoktan állása magyar jogirodalmunkban.

Magán-jogirodalmunk azon ága, mely a római jogot tárgyalja igen természetesen nem lehet ment külbefolyásoktól, mi több egy bizonytalan jövőig arra van hivatva, hogy a magánjogi tudomány legelőhaladottabb fejleményét, a német rómaid a magyar jogászai kar köztudatába átültesse.

Ép ez állása a római jogtudománynak adja meg neki azon gyakorlati jelentőséget, hogy a jelenben bennünk az irántai tudományos közbizodalmat felébreszse a küszöbön álló magánjogi codificatio jövője érdekében.

Mit előbb általán mondtunk római jogirodalmunk viszonyáról, áll az annak birtoktanáról is.

Az eddig uralkodott két elmélet, t. i. a Savigny-féle, és az akarat-elmélet képviselői Vécsei Tamás (Római jogtan) és Hoffmann Pál; az előbbi szerint a birtok az okból védetik, „mert a személy sérelme rejlik abban, ha őt igazságtalanul megfosztjuk a birtoktól,“ az utóbbi a birtokvédelmet következőkben okadatozza: „ha a testi dolog feletti hatalom jogszerű, akkor az tulajdon, de megállhat jog nélkül is, mint pusztá tény, mert a személyiség, mely azon uralást gyakorolja, önmagában véve is annyi tiszteletre kész, hogy az akarat által bár csak tényleg kifejtett hatalom csak akkor és azután kénytelen engedni, ha vele ellenkező jog emeltetett érvényre s bizonyított be, — más szóval: a pusztá tényleges viszony jogszerű jellemet ölt, mert e viszonyon az emberi akarat tevékenysége mutatkozik.“ (Pandecták.)

Mindkettő oly formulázásban adja álláspontját, hogy a tárgyalt elméletek nyomán első olvasásra felismerjük azokat, mit már azon szempontból is helyeslünk, hogy határozottan nyilatkoznak. A birtokot a dologbeli jogokat megelőzőleg tárgyalják bizonyára azon okból, miszerint azt a jogok sorából kizárják; ha azonban a birtokot tulajdonalakulatnak vesszük, úgy helye a rendszerben kétségtelenül a dologbeli jogoknál lehet, mint azt Arndts, Scheurl, a mieink közül Récsi (Institutióban) és különösen Bozóky szerencsésen eltalálták.

Vécsei az ausztriai polg. törvénykönyv nyomán minden oly tárgyat, mely a forgalomban van a birtok tárgyának nyilvánít.

Hogy e nyilatkozat mennyire nem egyez meg az ő mestere Savigny teoriájával — mert hisz a kötelek is per excellentiam ide tartoznak — utalok nevezett író munkájára a nélkül, hogy a lapokat megnevezném, minden lépten nyomon ráakadhat. Nem látom nála továbbá a interdicta retinendae possessionis recuperatorius functióit felemlítve, mi pedig bizonyára igen fontos dolog különösen az esetben, midőn szerző helyesen ugyan a régi jogra fektet fősúlyt.

E két tárgyalt szerzőn kívül alig nyilatkozik más valaki határozottan a birtokvédelem iránt; Kovács Ferencz (Római jog) következő indokolásában: „a tényleges birtok mindaddig jogi védelemben részesül, míg

mi possessoriumaink tudvalevőleg a jogi birtok kelléken tulmennek. De valamint a summarissimum Savigny művének megjelenéséig a joggyakorlatban az egyszerű detentoria is kiterjedt, úgy másrészt a glossátorok nyomán az interdictumok, mint utilia adattak a dologbeli jogokon kívül. Ez utóbbival még kiegészíthetni azon példázatokat, melyeket Puchta (Cursus der Institutionen I. 320. l.) felhoz azon állítására, hogy a 16. és 17. század romanistái a római jogkönyvekkel szemközt hasonló tevékenységet fejtettek ki, mint a régi prudentes a XII. táblás törvénnyel, vagyis azok az összes római jogra, ezek a XII. táblára törekedtek a jogfejlődést visszavezetni.

ellenébe egy vele ellentétes, másik jog igazságos uton nem érvényesítették“ a Thibaut-féle elméletnek látszik hódolni; Récsi-t (A római jog mai rendszere gyakorlati alkalmazhatóságában) illetőleg hajlandó volnék Stahl felfogását látni a következőkben: „a dolgok rendeltetése, hogy a személyek céljaira szolgáljanak. Ezen gazdasági rendeltetés az emberiség földi létének tényleges körülményeihez képest megvalósíttatik az által, hogy a dolgok a személyek akaraturalmának alávetettek,“ de mindjárt nyomban hozzáfűzi: „a római jogban már csak az, hogy valamely dolog, valamely személy akarat-uralmának alávetve tűnik fel jogilag fontos tény...“ Minélfogva szerzőre nézve legfeljebb csak abban állapodhatunk meg, hogy az általános (absolut) elméletekre támaszkodik.

Észjogi tankönyveink közül Werneré (A természetjog vagy bölcséleti jogtudomány kézikönyve összehasonlító tekintettel a tételes jog intézkedéseire, dr. Schilling Frigyes Adolf után) Röder elméletét egész híven adoptálja, a mennyiben következőképp nyilatkozik: „Egyébiránt a feddhetlenség általános jogánál fogva minden birtokos mellett azon elővételelem harcol, hogy birtoka jogszerű, de csak addig, míg valaki által, ki annak jogszerűségét vitatja s perbe vonja, az ellenkező be nem bizonyíttatik.“ Virozsil szinte e nézet terén mozog, csak hogy ily formulázás mellett: „a birtoklás magában a valódi tulajdonjog elővételeme mellett, a velünk született jó hir jogánál fogva, mindaddig kezeskedik, míg az ellenkező tetteleg nem mutatkozik.“ (Észjog elemei.)

Kedves kötelességem végül Wenzel Gusztáv: A magyar és erdélyi magánjog rendszere című művére a birtok kérdéséről illetőleg kiterjeszkednem, nemcsak mivel szerző jegyzeteiben a római jogirodalmat mindenkor figyelemre méltatja, de azért is, mert kérdésünknek nála oly megoldása található, mely a Ihering elméletéhez a magyar jogirókái közül legközelebb áll. Ő a birtokot ugyanis vélelmezett tulajdonnak veszi, a mint általán azon összeköttetésre, mely a birtok és tulajdon közt van, okvetlen rá kell jönni, az önálló forrásbúvárnak, midőn Verböczyben H: I. 24. §. 2. azt olvassa:

Possessio . . . pro dominio . . . accipiatur.

Közli KOVÁTS GYULA

Lehet-e egy váltóper megújítását megengedő végzést felebbezni?

Furcsa kérdés? Ezt fogják sokan mondani a vtk. II. r. 134. §. d) pontjára utalva, melynek határozott, világos szavai szerint azon végzés ellen, mely a perújítást megengedte, további folyamodásnak helye nincs.

És mégis célszerűnek tartom ezen kérdést tüzetesebben fejtegetés céljából felvetni, mert nem régen a pesti kir. ítélőtábla váltó-osztályánál egy jogeset fordult elő, melyben ezen másod-bíróóság az érdemleges határozat elleni felebbezés alkalmával a perújítást megengedő végzés ellen is közbevetett felfolyamodást elfogadta, és a szerint úgy a perújítás kérdésében, mint az ügy érdemében határozott.

Midőn csodálkozva kérdém, miként lehet a perújítást megengedő végzés elleni felfolyamodást világos törvény ellenére elfogadni? válaszul azon felvilágosítást nyerém, hogy a felső bíróságoknál már több praecedens eset előfordult, melyekben ily felfolyamodás az érdemleges határozat elleni felebbezéssel kapcsolatban mindenkor elfogadott.

A nyert felvilágosítás azonban korántsem győzött meg engem arról, hogy ily eljárás az idézett törvény rendelkezésébe nem ütköznék.

Az idézett törvény ugyanis nemcsak az azonnali felebbezést, hanem egyáltalában minden felebbezést cathgorice és feltétlenül ki zár, ily felebbezés

tehát akkor is visszautasítandó, ha az érdemleges határozat elleni felebbezéssel összekapcsoltatik.

A 134. §. még több eseteket is sorol elő, melyekben a felső bírósághoz folyamodásnak helye nincsen a nélkül, hogy az elősorolt esetek közt bármily tekintetben csak legkisebb különbséget is tenne.

Ha például az elsőbíróóság tanuk vagy műértők kihallgatását elrendeli, ily végzés ellen az idézett szakasz b) pontja értelmében további folyamodásnak helye nincs.

Tegyük fel már most azon esetet, hogy a kihallgatott tanuk vallomásaiból kétségtelenül kiderül, miszerint a tanu-állító félnek, nem pedig az ellenfélnek van igaza.

Ily esetben is elfogadandónak gondoljuk az ellenfélnek a tanuhallgatást rendelő végzés ellen — habár csak az érdemleges határozattal felebbezéssel kapcsolatban — közbevetett felfolyamodását? És ha a másodbíróóság azon nézetben van, hogy a tanuhallgatás elrendelésének bármi okból helye nem lett volna, visszamehetni vél egy már túlhaladott álláspontra, és a tanuhallgatást rendelő végzést megmásítandónak, az arra fektetett későbbi eljárást pedig megszüntetendőnek gondolja-e szemet hunyva a tanuhallgatás által elért kedvező eredmény, tehát az igazság előtt?

Alig hiszem, hogy a másodbíróóság ily gondolatra jöhetne.

A másodbíróóság — igen is — hivatva van megvizsgálni azt, vajon a tanuvallomások által az ajánlott bizonyíték helyre van-e állítva? de a tanuvallomás elrendelésének tényéhez nem nyulhat; az jogérvényes, mivel nem felebbezhető; az fait accompli. Ha tehát a tanuvallomások bizonyító erejük tekintetében kifogás alá nem esnek, a másodbíróósági határozatnak is azokban kell alapulnia, habár a másodbíróóság a tanuhallgatás elrendelésének kérdésében az elsőbíróóságétól eltérő nézetben volna is.

De tökéletesen így áll a dolog a perújítás kérdésénél is.

Itt is előfordulhat azon eset, hogy az újító fél az újított perben bebizonyítja azt, miszerint neki van igaza; és nem volna-e az igazságszolgáltatásnak valóságos satyrája, ily esetben azon mind jogilag, mind tényleg túlhaladt kérdésre vizsgatárni, vajon a perújítás megengedése helyes volt-e? Itt is a perújítást megengedő végzés, miként ott a tanuhallgatást rendelő végzés, jogérvényesen bevégzett tény, melyet a felsőbíróóság érinteni szerintem jogosítva nincs.

A külföldi törvényhozások ismernek ugyan ugynevezett fentartott jogorvoslatokat, melyekkel az azonnal nem felebbezhető közbeszóló végzések ellenében is az érdemleges határozat elleni felebbezéssel kapcsolatban élni lehet. Az új törvénykezési rendtartás 296. §. is hasonló intézkedést tartalmaz.

De ily fentartott jogorvoslatok csak határozott törvény alapján alkalmazhatók. Ennek pedig a váltótörvényben semmi nyoma; és legkevesbé olvasható ki ezen intézmény a II. r. 134. §. határozott, cathgoricus szavaiból, melyek szerintem semmi kétséget sem hagynak fenn az iránt, hogy az ott elősorolt esetekben minden különbség kizárásával nemcsak az azonnali, hanem egyáltalában semmiféle perorvoslatnak helye nincs.

Igy áll a dolog de lege lata szempontjából megítélva.

Ha majd de lege ferenda lesz szó, akkor — igen is — helyes lesz a fentartott jogorvoslatok intézményét a váltó-eljárásnál is behozni, csak hogy nem oly általánosságban, mint ez a köztörvényi ügyekre vonatkozólag az új törvénykezési rendtartás 296. §-ban történt; mert a külföldi törvényhozások utmutatása szerint is határozottan ki kell jelölni azon közbeszóló végzéseket, melyeket az érdemleges határozat elleni felebbezéssel kapcsolatban megtámadni lehet; ezen jogot minden közbeszóló végzésekre kiterjeszteni, olyanokra is, melyek által az első bíró az ítélethozatalra szükséges adatokat megszerezni kíván, milyen például a tárgyalást, tanuhallgatást rendelő végzés stb. a dolog természetével ellenkezően.

KULLY EDE,
királyi táblai bíró.

K ü l ö n f é l é k .

(Beküldetett.) Pfeifer Nándor kiadásában két füzetko jelent meg, melyekről későbbben részletesebben teendünk említést. Egyelőre csak ajánljuk olvasóink figyelmébe, mert mindkét röpirat úgy szólván napi kérdést tárgyal. Az egyik szól a „Fegyházaink reformjához;“ a másik pedig „Észrevételeket“ tartalmaz az ügyvédi rendtartás tárgyában közzétett javaslatra.

(Győzelem.) Győzelmet vivott ki a hazai jogászi közvélemény! Végtelen vajadások után elfogadtatott ugyanis az általunk, és majdnem azt mondhatni az egyhangulag nyilvánult közvélemény által oly melegen pártfogolt társas birói rendszer, a mennyiben az egyesbírák hatáskörét illetőleg a mostani perdszabványai fognak alapul vétetni. — E győzelmet természetesen békekötés fogja követni; de e béke is csak akkor fog tartós lenni, ha a bíróságok székhelyeinek s azok kerületeinek megállapításánál nem a feudális alapokon nyugvó traditionális megyei területű felosztás, hanem újabb határszabályozás mellett a mostani materiális korszak követelményei, mint p. o. a kereskedelmi forgalom, közlekedés stb. fognak zsinórmértékül szolgálni. Ha ez nem történik, — úgy az egész szervezés alig bir nagyobb jelentőséggel annál: hogy választott bírák helyett ki-nevezett bírák fognak ítéletet hozni, s ez esetben csakugyan leghelyesebb lett volna Csengery indítványát elfogadni, melylyel úgy látszik, egész őszinteséggel a végleges szervezés elnapolása szándékoltatott. A 25-tös bizottság azonban sem ezt, sem amazt nem akarván, — isten tudja hányadszor újból hozzá fogott a sisiphus-kő hengerítéséhez, hogy utóvégre is akaratlanul egy újabb ideiglenes szervezettel gyarapítsa az örökös provisorium átka alatt tönkre jutott jogbiztonságot. — És hát a miniszter? . . . Ő gíngint csak felelős végrehajtó lesz!

cs. **Lapszemle.** A képviselőház 25-ös bizottsága f. h. 18-án oly határozatot hozott, mely hat hónapi tanácskozmányában megállapított munkálatát csaknem megsemmisítette. Az egyesbírók hatáskörének 5000 ftig tágitását teljesen elejté és a mostani illetőség fentartását vette célba. E határozatot és az annak alapul szolgáló indokokat tüzetes bírálat alá vonja *Hoffmann Pál* a „Pesti Napló“ 93-ik számában.

Három ok határozta a bizottságot e lépésre.

Mert az ország összes főtörvényszékei, és néhány ügyvédi egyesület is, azon kiterjesztés ellen nyilatkoztak, — mert az ezen kiterjesztés alapján történő szervezés felette költséges, és mert

a közvélemény is a 25-ös bizottság munkálata ellen nyilatkozott.

Hoffmann mindhárom indok ellen sikra száll.

A mi a bíróságok és ügyvéd-egyletek azon érvét illeti, hogy képesség hiánya miatt nem alkalmazhatók nálunk a széles hatáskörű egyesbírók, erre — ugymond *Hoffmann* — csakugyan nehéz felelni — komolyan.

Tehát van az országban elég alkalmas egyén arra, hogy az e. f. perek számára nemcsak tulnyomólag, hanem akár kizárólag is bíró-collegiumokat állítsunk fel; de nincs elég arra, hogy ugyanazon perek elintézését egyesbírákra bizhatnók. Ha elsőfolyamodásu bíráskodásra képes jogászok csakugyan oly csekély számmal vannak, úgy okvetlenül és kizárólag épen az egyesbírói rendszert kell első fokban elfogadni és behozni, mert a collegialis rendszer mellett háromnnyi e. f. bíróra van szükségünk, mint ama rendszer mellett.

A mi pedig a telegkönyvi ügyet illeti: értené az abból meritett érvet, ha telegkönyveink jelen, t. i. collegialis bíróságok mellett való állapota — csak türethető is volna; de köztudomásu, hogy a kisbirtok, tehát a telegkönyvi testeknek talán 99% iránt telegkönyveink igazán lucus a non lucendo: azt, hogy mi nem áll az életben és jogban, meglehetősen biztosággal megtudhatjuk azokból, de azt, mi áll, csak kivételkép; oka annak az, — mivel a telegkönyvek a hely szinétől távol vezetnek és e körülmény a bejegyeztetést fáradságossá teszi és mód nélkül megdrágítja. — Ha tehát a telegkönyveket megmenteni akarjuk, úgy okvetlenül gondoskodni kell arról, hogy azok a helyszinhez közelebb jöjjenek, minthogy máskülönben egy még további évtized mulva láthatunk új helyszineléshez, új telegkönyvek készítéséhez. Tehát a telegkönyvi ügy is az egyesbírói rendszer behozatalát igényli.

A mi a nagyobb költségre vonatkozó ellenvetést illeti, azt — ugymond cikkiró — biztosan tudjuk, hogy egyes bíró nem kerülhet annyiba, mint 3 vagy 5 collegialis bíró.

A közvélemény sem nyilatkozott e terv ellen.

Kérvények igenis beadattak, melyekben X város számára törvényszék igényeltetik az Y-é helyett vagy az Y-é mellett, vagy Z község számára járásbíró; a mi azonban a fő: a járásbírók illetőségének kiterjesztése ellen tudtával egyetlen egy törvényhatóság és község sem szólalt fel, mely ténykörülmény valamivel többet nyom, mint főtörvényszékeinknek, vagy pro forma az egész ügyvéd-egyletnek nevében szóló 5 — 6, bár még oly tiszteletre méltó városi ügyvédnek nemcsak minden alap nélküli, hanem a mellette felhozott érvek által is megzafolt előítéletes véleménye.

Az egyesbírói rendszer jövőjéről nem aggódom; eként végzi be *Hoffmann* cikkét — mennyi áll az 1848-ki törvényekben és rendületlenül fenn életünkben olyan, mi kevés idővel azelőtt csak néhány hazafi ábrándjának látszott. — (De az is áll: hogy azon idő óta még sokkal több ábrándból kijózanodtunk. Egyébiránt becsüljük *Hoffmann*-ban meggyőződésének szilárdságát.) Szerk.

(Tervezet a szervezendő elsőfolyamodási kir. törvényszékek költségvetése iránt.)

A) Elsőfolyamodási törvényszékek és a törvényszékek székhelyén létező járásbírók.

Személyes járandóságok.
Tiszti fizetések.

		Fizetés	Lakpénz
forint			
3 elnök	} Budapesten	1 . . . 5000	600
1 alelnök		2 . . . 4000	600
		. . . 3000	500
131 elnök vidéken	}	31 . . . 3000	300
		50 . . . 2500	300
		50 . . . 2000	300
36 ülnök Budapesten	 2000	400
662 ülnök vidéken	}	331 . . . 1500	200
		331 . . . 1200	200
34 jegyző Budapesten	}	17 . . . 1200	200
		17 . . . 1000	200
556 jegyző vidéken	}	278 . . . 1000	150
		278 . . . 800	150
4 igazgató Budapesten	 1200	300
134 igazg. vidéken	}	67 . . . 1000	150
		67 . . . 990	150
9 irodatiszt Budapesten	 800	200
186 irodatiszt vidéken	}	93 . . . 700	100
		93 . . . 600	100
61 irtok Budapesten	 600	150
1253 irtok vidéken		625 . . . 500	100
		628 . . . 480	100
11 telegkönyvvezető B.-Pesten	}	5 . . . 1200	300
		6 . . . 1000	300
		100 . . . 1200	200
300 telegkönyvvezető vidéken	}	100 . . . 1000	200
		100 . . . 800	200
202 segéd telegkönyvvezető 5 Budapesten	 800	200
	} vidéken	98 . . . 700	100
		99 . . . 600	100

TARTALOM: A budapesti ügyvédi egyesületnek emlékirata a bírósági szervezet tárgyában. — A rimaszombati ügyvéd-egylet észrevételei az italmérségi jog rendezése iránti törvényjavaslatra. — A telegkönyvi hatóságok és birtokbírók hatásköre és illetősége, Trávník Antal-tól, tvszéki ülnök és a pozsonyi bírói áll. vizsgálati bizott. tagja. — A birtok-elméletekről, Kováts Gyula-tól. — Lehet-e egy váltóper megújítását megengedő végzést felebbezni? Külley Edé-től, királyi táblai bíró. — Különfélék. — Melléklet egy fél iv curiai határozatok.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelesek

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kolozsvári ügyvédi-egyletnek észrevételei

az ügyvédi rendtartás tárgyában közrebocsátott igazságügyminiszteri javaslatra.

I. FEJEZET.

S z e r v e z e t.

A 2. §. 4) pont alatt szabványozott kelléket szükségtelennek tartjuk, mert az ügyvéd lak-, illetőleg székhelyét szabadon választhatván, nem képzelhető ok, miért jegyeztethetné be magát más ügyvédi kamaránál, mint mely lakhelyéhez képest illetékes; mert továbbá tartani lehet attól, hogy félreértésekre szolgáltatathatna alkalmat, melyekből kifolyólag az ügyvéd jogosult bejegyeztetését nem eszközölhetné. A tvj. 8. §-a szerint ugyanis az ügyvéd, ha lakhelyét más ügyvéd kamara területére akarja áttenni, köteles ezt három hónappal előre bejelenteni. Ennek folytán a választmány őt az ügyvédi lajstromból kitörli és ezt azon kamara választmányával közli, melynek kerületébe lakását átteszi. Ezen választmánya felvétel felett önállóan határoz. Megtörténhetik már most, hogy ezen választmány oly időben határoz a felvétel felett, mikor az ügyvéd a három hónapot régi székhelyén betölti, mely esetben azért nem eszközölhetné a bejegyzést, mivel területén az ügyvédnek még nincs állandó lakhelye. Vagy tegyük fel, hogy a három hó eltelte után rögtön és a költözködés folyama alatt, tehát mikor még állandó lakhelyének criteriumai nem tűnnek fel, folyamodnék a bejegyeztetésért, ez azért nem vétethetnék eszközölsébe, mivel nem volna képes kimutatni, hogy már állandó lakhelye a kamara területén van. Ezekhez még az is járul, hogy ezen kellék azon ok nélküli alkalmatlansággal is terhelné az ügyvédet, hogy a politikai hatóságok bizonyítványát kellene megszereznie annak kimutatására, hogy állandó lakhelye a kamara területén van. Ezeknél fogva ajánljuk a 2. §. 4) p. kihagyását.

Örömmel üdvözöljük a 4. §. azon rendelkezését, hogy az ügyvédi vizsga egy Pesten felállítandó vizsgáló bizottság előtt lesz leteendő, mely az ügyvédi oklevél kiállítására is feljogosítva leendő, mert ez által meg lesz szüntetve azon anomalia, hogy az ügyvéd képzettségét egy többségében bírákból álló és ennél fogva hivatalan bizottság bírálja meg; de egyszersmind azon nézetünket kell kifejeznünk, hogy ezen szakasz 3-ik és 4-ik kikezdésében, valamint a 6-ik §-ban foglalt intézkedések nem tartozhatnak ezen törvényjavaslathoz, illetőleg az ügyvédi rendtartáshoz, melynek tulajdonképeni feladata az ügyvédi elhivatás viszonyainak rendezése.

Hogyan legyen ugyanis a vizsgáló bizottság alkotva, ki nevezze vagy válassza ennek tagjait, mely tárgyakból kelljen az ügyvédjelöltnek vizsgát tennie? mind oly kérdések, melyek az ügyvédi elhivatással és az ebbeli működéssel összeköttetésben nincsenek és annál inkább külön törvényben vagy rendeletben lennének szabályozandók, mert a tvj. érintett helyein előforduló rendelkezések az idő tartozó kérdések összeségét nem meritik ki, és így nem is kerülhető ki, hogy ezen hiányzó és dologra tartozó intézkedések külön uton szabályozást ne nyerjenek.

Ezen vizsgáló bizottságra nézve még csak azon óhajunkat nyilvánítjuk, hogy tekintetbe véve, hogy nálunk az erdélyi részekben más törvények vannak hatályban, mintsem az anyahonban, addig is, míg az egész nagy haza ugyanazon törvények uralma alatt állandó gondoskodás történne arra nézve, hogy az itt végzett és a gyakorlatot kitöltött jelöltek megvizsgálá-

sára oly biztosok is alkalmaztassanak, kik az u. n. osztrák törvényeket elméletileg és gyakorlatilag alaposan tudják.

Az 5. §. szerint a négy évi joggyakorlatot pótolná, ha valaki belföldi egyetemen vagy jogakadémián, mint önálló jogtanár öt éven át, vagy valamely hazai bíróságnál, mint önálló bíró három éven át működött.

A mi a jogtanárokat illeti, az ügyvédi kar bizonyára mindenha örömmel fogja őket sorában üdvözölni, mert tudományos képzettségökkel a kar tekintélyét csak gyarapítani és emelni fogják. De ha tekintetbe vesszük, hogy ők rendszerint kizárólag a jogtudomány elméletével foglalkoznak és beható tanulmányok és működésök a legtöbb esetekben csakis a tudomány egyik másik ágára szorítkozik, és ha nem feledjük, hogy az ügyvédi qualificatio egyik leglényegesebb követelménye a gyakorlati jártasság, mely nélkül sikeres működés nem képzelhető; ha továbbá arra is figyelmet fordítunk, hogy ily feltétlen átmenet a jogtanári pályáról az ügyvédére senmi más országban megengedve nincs; azon meggyőződésre kell jutnunk, hogy sem a jogtanároknak, sem a jogkereső közönségnek a törvény jó szolgálatot nem tenne, ha a bizonyos évek során át folytatott jogtanári működést feltétlenül a joggyakorlat surrogatuma gyanánt tekintené.

Ezeknél fogva javasoljuk, hogy az, ki négy éven át, mint jogtanár valamely belföldi egyetemen vagy jogakadémián működött, csak azon feltétel alatt legyen ügyvédi vizsgára bocsátható, ha kimutatta, hogy egy évi gyakorlatot ügyvédnél töltött.

A bírákra nézve észrevételünk a következő:

Mivel a bírák és ügyvédek lényeges tényezői az igazságszolgáltatásnak, és mivel ennek érdekében egymás támogatására vannak hivatva és utalva; mivel továbbá ezen köztők fenforgó kapcsolatnál fogva kívánatos, hogy ennek élénk és hathatós kifejezése végett gyakoriak legyenek az átlépési esetek egyik karból a másikba: örömmel fogadunk minden utat módot, mely a bíráknak alkalmat nyújt az ügyvédi pályára lépni.

Mindazonáltal nem helyeselhetjük a tj. szóban forgó, ugy szólva, feltétlen rendelkezését, még pedig a következő okoknál fogva:

Az 1869. 10. t. cikk 17. §-a a bírónak nyugalomba helyezését megengedi, ha testi vagy szellemi fogyatkozás miatt hivatalos kötelessége teljesítésére többé nem képes.

A bírák felelősségéről szóló tjavaslat továbbá az oly bírót, ki hivatali kötelességét vétkes szándékból megszegi vagy ennek tekintetei ellen egyébként aggályos módon vét, feyelmi eljárás alá vétetni rendeli, melynek eredménye az lehet, hogy bírói hivatalától elmozdittatik. De azon eset is előfordulhat, hogy valamely bíró büntető ítélet folytán fosztatik meg bírói hivatalától.

Mіндеzen esetekben a bírói pályától elmozdított egyének a szóban forgó szakasznak szövegezésénél fogva igényt tarthatnának arra, hogy az ügyvédek jegyzékébe felvétessenek, ha elmozdittatások előtt három éven át, mint önálló bírák működtek.

Ily bírákat azonban az ügyvédi pályára bocsátani nem lehet a tj. célzata, mert nem tohetjük fel, hogy szellemileg vagy erkölcsileg hitelt vesztett. vagy magukat lehetlenné tett bírák menhelyévé akarná sülyeszteni az ügyvédséget.

Ennek eleje vétele végett javasoljuk, hogy ezen szakasz végtétele megtoldásáék egy mondattal, melyben kifejezve legyen, hogy az érintett kedvezményben nem részesülhetnek

azon bírák, kik büntető ítélet vagy fegyelmi határozat folytán mozdítottak el a bírói hivataltól vagy önkénytelenül helyezték nyugalmába.

II. FEJEZET.

Az ügyvédek jogai és kötelességei.

Mivel a tj. az ügyvédi ügyködést *conditio sine qua non*ként azon kellékhez köti, hogy az ügyvéd magát a lakhelyéhez képest illetékes kamaránál az ügyvédek lajstromába bejegyeztette legyen, és mivel ezen bejegyzés nélkül gyakorlatra jogosított ügyvédnek nem tekinthető; mivel továbbá a bejegyeztetésnek fontos célja van és ennek elmulasztása hátránnyal kell, hogy egybeköve legyen: az oly ügyvéd, ki bejegyeztetését elmulasztja és mindazonáltal működik, úgy volna tekinthető, mint a 13. §-ban említett azon meghatalmazott, ki nem ügyvéd, mihez képest ezen szakasz első sorában az „ügyvéd“ szó után ezen mondat „vagy ügyvéd, ki magát valamely ügyvédi kamaránál az ügyvédek lajstromába nem vétette fel,“ lenne felveendő.

A 21. §. azon intézkedését, melynélfogva az ügyvédnek megtiltatik, hogy ugyanegy időben mindkét felet, habár külön ügyekben is, képviselhesse, igazolatlan megszorításnak tartjuk.

Mert az ügyvéd csak azért, hogy valakit, mint felperest egy harmadik ellen képvisel, amannak barátjává, emennek ellenségévé nem válik. Ő az ügy érdekét teszi sajátjává, ezt védelmezi, e mellett harcol és megeshetik, hogy e közben több oka van alperest becsülni, sem mint védenczét. Mivel ekként az ügyvéd nem arra van hivatva, hogy fele érzelmeit és kedélyállapotát, hanem ügyének rendszerint anyagi érdekeit képviselje, és mivel védencke ellenfelének is lehet jogos és alapos igénye; nem látunk az ügyvéd felfejtett helyzeténél fogva összeférhetlenséget ezen ügyek képviselőjére nézve.

Azon netáni aggodalmat, hogy az ügyvéd védencze ellenfelének ügye felvállalása által hajlandó lesz ennek kedvezésével amannak érdekeit elhanyagolni, vagy hogy kitenné magát az összejátszás gyanujának; alaposnak nem találjuk, — mert a becsületes ügyvédről nem szabad feltenni, hogy kötelessége teljesítésétől bármely oknál fogva magát elfogja tántorítani; mert továbbá tisztelte teljesítése iránt a felelősség egész sulya rajta maradván, gondosan ovakodni fog annak követelményeit szem elől téveszteni, mit ha tenne, a megrövidített félnek joga és alkalmá nyílnék őt nemcsak sulyosan compromittálni, hanem anyagilag is felelősségre vonni; mihez még azon körülmény is járul, hogy éppen az ily felek ügyeinek képviselése fog nagyobb ösztönül szolgálni az ügyvédnek arra nézve, hogy megmutassa és bebizonyítsa, hogy felvállalt kötelességeit minden tekintetben részrehajlatlanul, becsületesen, odaadással és buzgalommal teljesíti.

Tekintetbe veendő még az is, hogy a kérdéselt megszorítás ellentétben áll az ezen szakasz indoklásával felhozott azon kijelentéssel, hogy a 21. és 22. §-ok mind az ügyvéd, mind a fél szabadságát megóvják. Korlátozza ugyanis a fél ügyvéd választási jogát, mert azon ügyvéd szolgálata igénybe vételét, ki ellenfele más ügyét képviseli, meggátolja, mi annál érezhetőbb megszorítás lehet reá nézve, mert meggyőződve, hogy az illető ügyvéd buzgalommal, erélylyel és szigoruan járt el ellene; ohajtáná, hogy ezen becses tulajdonokat érdeke mellett és ellenfelével szemben is érvényesítse, a nélkül, hogy kívánná, hogy az ellene folyó ügyben kedvezésben vagy elnézésben részesüljön.

A felfejtett okoknál fogva annál is inkább mellőzendőnek véljük ezen helyes oknélküli korlátozó rendelkezést, mert az ügyvédi gyakorlatban ily esetek majd csaknem napirenden lévén, alig van keresett ügyvéd, ki ily módon ellenfeleket ne képviselne a nélkül, hogy ebből anomalia, bizalmatlanság, vagy az ügyvédek jó hírnevének csökkenése származnék, és mert semmi más ügyvédi rendtartásnak ahoz hasonlótl nem lelvén, úgy hiszszük, hogy annyi bizalomra a magyarországi ügyvédek is igényt tarthatnak, mint más országok ügyvédei.

A 22. §. rendelkezését nem helyeselhettvén, annak kihagyását ohajtjuk.

Mert annak elhatározása, valjon valamely peres igény alapos-e vagy nem, rendszerint anyai belátástól, nézettől vagy meggyőződéstől függvén, igen ritka esetekben forognak fenn oly tárgyilagoss mozzanatok, melyek alapján apodictice valamely ügy alaptalan voltát előre meghatározni lehetne. A törvénykezési gyakorlatban számos esetek fordulnak elő, melyek alaposágára nézve a leghivatottabb közegek, a bírák, homlokgyenest ellenkező nézetben vannak és ezen nézeteknek itéle-

teiben adnak kifejezést. Ezekhez járul, hogy gyakori esetekben látszólag alaptalan ügyek az ellenfél mulasztása vagy avatlan védelme miatt jogilag alaposokká válnak.

Ha még figyelembe vétetik, hogy ott is, hol codificált törvények vannak hatályban, mennyire széles tér nyílik peres ügyek eldöntésénél a bíró belátásának és mennyivel nagyobb, szélesebb és kimeríthetlenebb tér nyílik az érintett belátásnak ott, hol mint az anyaországban codificált törvények nincsenek: majd csaknem mérték nélküli igénynek tekintenők, ha a törvényhozás azt követelné, az ügyvédtől, hogy valamely peres ügyre nézve a keresztülvihetlenségi ítéletet kötelességszerűleg kimondja felével szemben, és ha nem tette, e miatt felelősséget háritson reája.

De nemcsak ezen okok harcolnak a fenforgó szakasz ellen, hanem még az is, hogy gyakorlatilag kivihetlen.

Mert csak azon esetben rója az ügyvédre az értesítés, illetőleg figyelmeztetés kötelmét, ha meggyőződik, hogy az illető peres ügy alaptalan. Ki fogja a concret esetekben ezen meggyőződést kideríteni? Senki! Mert sem a bíróságok, sem az ügyvédi választmányok nem lehetnek sem hivatva, sem képesítve az ügyvédek veséjébe pillantani, és az emberi érzék, észlelés és tapasztalás körén kívül eső erkölcsi momentumokat constatálni.

De tekintsük a dolgot más oldalról.

Az ügyvédi gyakorlat azon pszichologiai észleletet tünteti fel, hogy a magát valami oknál fogva jogában vagy érdekeiben megsértve érző fél igen gyakori esetekben még akkor sem áll el attól, hogy ügyét per alá bocsássa, ha az ügyvéd csokély vagy semmi reményt sem nyújt neki annak győzelmére nézve. Az ildomos ügyvéd azonban nem mulasztja el ezen nézetének a hozzá folyamodó féllel szemben kifejezést adni, már csak azért is, nehogy ily reményeket ébreszsen vagy tápláljon benne, melyeket aligha, vagy éppen nem teljesíthet.

Ha az ily esetekben reversalist kíván a törvény, úgy vagyunk meggyőződve, hogy csak az alapos ok nélküli törvényes formalitásokat szaporitná, a nélkül, hogy érdemileg valami előnyt biztosítana. A reversalis meg lesz ugyan, de a fél még is folytatni fogja alaptalan perét. Az ügyvédek pedig készen fognak tartani nyomtatott nyilatkozatoka, melyeket minden per átvételénél a felek által alá fognak iratni, hogy minden netáni támadások ellen vértézve legyenek.

Ugy de a törvényhozásnak nem lehet feladata a törvény tiszteletét és tekintélyét üres formalitások felállításával csökkenteni, vagy plane aláadni.

Ha pedig a tvj. azon nézetből indul ki, hogy a perek nagy sokasága onnan is származik, mert az ügyvédek nem figyelmeztetik a feleket bizonyos perek alaptalan voltára; ki kell jelentenünk, hogy ezen nézetben nem osztozhatunk, hanem a tapasztalatból merítve azon alapos meggyőződést tápláljuk, hogy az érintett baj kuforrása silány és tarthatlan törvénykezési viszonyainkban rejlik, mert az adós, ha kötelezettsége világos mint a napfény, rendszerint nem fizet, mivel azon igazolt remény kecsegteti, hogy a pert az igazságszolgáltatás csigaszerű döcögős meneténél fogva éveken át fogja huzhatni, az alaptalan igényt támasztó fél pedig oly viszonyok és conjuncturák alakulására számít, melyek a törvény és a jog körén kívül esvén, egyik-másik bíró belátása megnyerhetésén alapulnak.

Nem tekintve azt, hogy ezen gyógyszernek oly látszatja is van, mintha az az ügyvédek iránti bizalmatlanságból eredne, mit azonban nem érdemelnek meg; nem hihetjük, hogy azáltal legkevésbé is segítve lenne a bajon; hanem határozottan azon véleményben vagyunk, hogy a perek nagyszámát jól szervezett, képes, becsületes és szorgalmas bírakkal ellátott bíróságok, a törvénykezés pontos és gyors menete, a törvény szigoru uralma, serény végrehajtási eljárás és a vesztő félnek rendszerint tetemes perköltségekkel való terhelése fogja apasztani és csökkenteni. Ha ezen tényezőkről a törvényhozás és az igazságszolgáltatás legmagasb öre gondoskodni fog, és ha a bíróságok kötelességeiket hiven és pontosan teljesíteni fogják, a szóban forgó szakasz rendelkezésére ép úgy nem lesz szükség, mint nincs reá szükség más országokban, hol jó a törvénykezés a kérdéses rendelkezés nélkül is.

A 23. §. intézkedését ellentétben lenni látjuk a 35. §. első tételével, mely azt tartja, hogy az ügyvéd képviselőlet kiadásai és díjai fedezésére visszatartási joggal bir azon készpénzre, ingó tárgyakra és hitelpapírokra, melyek a képviselőlet folytán habár más ügyben is kezéhez szolgáltatottak. Ha a tj. indoka igen helyesen az ügyvéd önállóságának egyik legnagyobb biz-

tosítékát abban látja, ha fáradozásainak kiérdemelt díja számára biztosítva van, és ha ezen helyes nézetből kiindulva, az idézett 35. §-ban visszatartási jogot enged nékie az ott érintett a képviselőt folytán kezéhez jutott tárgyakra: ezen jogot meghiusítottak kell tekintenünk ezen szakasz azon feltétlen rendelkezése által, hogy a fél megbízása folytán behajtott pénz és egyéb értéktárgyakat mint letéteményt külön őrizze és azokat a félnek kívánatára és utasítása szerint azonnal kiszolgáltassa vagy postán ajánlva elküldje, mit ha nem tenne, mint büntetés lenne a 74. §. értelmében a törvényszék által büntetendő.

Mivel kétségtelen, hogy a terv javaslat szándékában nem lehet egyik kezével oly jogot adni, mit a másikkal elvon; mivel továbbá bizonyosak vagyunk abban, hogy célzata csakugyan oda irányul, hogy az ügyvédnek alkalmat szolgáltatson fáradozásai díja biztos felhajtására, mit hathatósan csak is az érintett visszatartási jog által érvényesíthet: javasoljuk, hogy ezen 23. §. merőben hagyassék ki annak végételével együtt, mert ha az ügyvéd oly pénzt vagy értéktárgyat fordít saját hasznára, mit a fél neki bizonyos célra való fordításra ad át, ez esetben a bünt. törvény szerint mint sikkasztó lesz büntetendő ép úgy, mint bárki más, ki hasonnemű cselekvényt merényel.

A 24. §. előszabja, hogy az ügyvéd minden ügyre nézve rendes jegyzéket vezessen, melybe a féltől vett utasítások, az általa tett intézkedések és kiadások, a nyert előlegek és az ellenfél fizetései oly módon legyenek bejegyezve, hogy az ügy állása abból mindenkor kivehető legyen.

Ezen rendelkezést részben inpracticusnak, részben merőben feleslegesnek tartjuk.

Mert a fél követelése és tartozási állapotára vonatkozó feljegyzések a számla-könyvbe valók, hol minden fél részére külön lap nyitandó, minthogy a 32. §. értelmében az ügyvédnek az ügyrendtartás szerint rendszeren vezetett könyvei teljes próba erővel bírnak. Ha ennél fogva az említett bejegyzéseknek van ugyszólva törvény által biztosított helye, és ha a könyvből majd csaknem egy pillantásra kinézheti a fél az ügyvéddel szemben fenforogó mérlegét: merőben felesleges ezen bejegyzéseket még egy külön jegyzékbe vezetni, mit ez okból az ügyvédek mellőzni is fognak.

A mi azon intézkedéseket illeti, melyeket az ügyvéd a fél ügye érdekében tett, ezekre nézve annál kevésbé kell külön jegyzék, mert ezek az ügyre vonatkozó iratokból könnyű szerrel kivehetőek.

Maradna a féltől vett utasítás, mely csakugyan külön írásbeli feljegyzést igényel. De csak is erre nézve tartjuk a külön jegyzéket szükségesnek. A fentírtott többi tárgyakra pedig azon további oknál fogva nem, mert az irodai kezelést munkával szaporítja és complicálttá teszi, minek azon hátrányos következménye lenne, hogy ezen munkának megfelelő személyzetet kellene tartani, mi az ügyvédi díjakat hágtatná és ez által nem igazolt kiadásokkal terhelne a perlekedő feleket.

Ezeknél fogva véleményünk az, hogy az imént fejtegetett intézkedés hagyassék ki.

III. FEJEZET.

Az ügyvédi díjakról.

A midőn a tj. a feleknek és az ügyvédeknek azon, ugy szólva, természetes jogukat megilletőleg visszaadja, melynélfogva az ügyvédi jutalomdíj és idővesztési költségek iránt szabadon egyezkedhetnek; ezzel is azon vívmányok egyikét célozza nálunk meghonosítani, melyeket a helyes és észszerű elmélet, valamint a más országokban kipróbált gyakorlat célszerűeknek és a concuráló igényeknek megfelelőeknek bizonyított be.

Ezen vívmány értékét azonban nem csekély mértékben csökkentve látjuk a 28. §. a) és b) alatti pontok rendelkezései által.

Amaz ugyanis az előleges egyezkedésben meghatározott jutalomdíj leszállítását rendszer per uton kérhetni megengedi a félnek, ha az ügyvéd az ily egyezkedésnél a becsületes ügyködés szabályait és a mérséklet korlátait tekinteten kívül hagyta.

A mi a becsületes ügyködés szabályait illeti, erről a jelen terv javaslatban említést tenni merőben feleslegesnek, de sőt veszélyesnek tartjuk.

Mert, ha az ügyvéd a kérdéselt egyezkedésnél oly nyomást vagy behatást gyakorolt védenccze akaratára, hogy ez nem volt jogi értelemben szabad; a szerződés de jure érvény-

telen és a félnek nyitva áll az ut az ekképen létrejött szerződést a körülményekhez képest vagy bűnügyi, vagy polgári uton érvényteleníteni. Nincs ennél fogva ok arra, hogy e terv javaslatban a fél érintett joga különleg szabályoztassék vagy épen e tekintetben utasítás adassék neki, mert előre látható, hogy sokan érdekük változtával haszonlesés céljából ezen rendelkezést kínálkozó alkalomnak fogják tekinteni és felhasználandják az egyezkedés tárgyát képező jutalomdíj leszállítása kérésére, és így gyakori esetekben ok nélkülűl perekre fog jogcímeket szolgáltatni. Ha még tekintetbe vétetik, hogy ezen intézkedés a szabatos fogalom meghatározás merő hiányában szenved, mert azt, hogy mi a becsületes ügyködés, alig ha bírja valaki definiálni, és hol vannak megírva ezen ügyködés szabályai, azt senki sem mondhatná meg — igazolva látjuk azon ajánlatunkat, hogy ezen rendelkezés hagyassék ki — valamint azon további is, mely mérséklet korlátaira vonatkozik. Mert a mérséklet fogalma a szó teljes értelmében relativ. Azon jutalomdíj, a mi az egyik ügyvédnek munkájához és szolgáltatáshoz képest nagynak tűnik fel, a másikra nézve kicsiny lehet. Az egyezkedésnek épen az a célja, hogy a jutalomdíjt állapítsa meg és vonja el akár a fél, akár egy harmadik mérlegelésének ingatag és arbitrarius teréről.

A midőn ezen rendelkezésben még kínálkozóbb alkalom rejlik, mint sem a másikkban, ilyféle és előreláthatólag a leggyakoribb esetekben alaptalan és eredmény nélküli perek előidézésére; mindkettő még azon további erkölcsi szempontból sem helyesolható anomál következményre vezet, hogy az adott szó, illetőleg felvállalt kötelezettség megszegésének megkönnyítésére törvényes alkalmat szolgáltat és az ügyvédet a felek hurczolásának, gyakran zsarolásának és legtöbb esetben compromittálásának teszi ki, mire azok számítván, gyakran fog nekik ebbeli önzés kitüzte céljuk kivitele sikerülni, mert az ügyvéd annak kikerülése végett, nehogy a bíróságok előtt oly kényes kérdésekben hurczolásnak legyen kitéve, hajlandó lenne engedményekre reá állani.

Ha a felfejtettek szempontjából tekintjük a b) alatti tétel rendelkezéseit, úgy találjuk, hogy ezek igen gyakran a gyakorlatban az előleges egyezkedés javadalmi meghiusítását fogják maguk után vonni.

Mert az előre nem látott véletlen ismét oly tág értelmű fogalom, mely vajmi gyakran ürügyül fog szolgálni az önzés és nézetét érdekei változásaihoz idomító félnek, hogy valamely körülményt ezen fogalom szempontjából állítson oda — vagy meg fogja szüntetni a per befejezte előtt a képviselőt, mire a tj. 16. §. szerint feltétlen joga van, csak hogy a szerződésileg kikötött jutalomdíjt ne kelljen fizetnie.

Mindezekhez még az is járul, hogy ez uton a legtágasb tér nyitnatnék a bíróságoknak az ügyvéd költségeit a féllel szemben megállapítani, mi ismét a régi nyomoruságot vezetné be azon az ajtón, melyen át véltünk tőle menekülni.

És így ezen pont mellőzését is ajánlanunk kell.

Nem helyesíthetjük a 30. §. azon intézkedését sem, hogy az ügyvéd a pertárgy hányadát jutalomdíj fejében ki nem kötheti.

Mert ha szabad egyezkedés van engedve egy bizonyos összegre nézve, nem látjuk az okát, miért ne lehetne ily összegre egyezkedni, ha más t. i. hányad formában van kifejezve. Igen ritka esetben fordul elő, hogy a hányad más, mint pénz substratum perekben köttetné ki, illetőleg állapítatnék meg. És így azon előttünk ismeretlen ratio, mely azt hozná magával, hogy hányad alakban az ügyvéd díját ne kösse ki, ritkán szenvedne sérelmet, noha mi ezen ratio helyes voltát nem ismerhetjük el, mert akár kapjon az ügyvéd 500 ftot, akár egy ház felét, mely annyit ér, egyre megyen ki — hacsak a tj. a társasági viszonyból gyakran számazható kellemetlenségektől és alkalmatlanságoztól nem akarja az ügyvédeket megóvni, mihez még az is járul, hogy népünknek ugy szólvá vérebén van az ügyvédi jutalomdíjt, kivált ha előleget nem adhat, hányad alakban ajánlani, mely ajánlattól még az osztr. polg. törvénykönyv és ügyvédi rendtartás vonatkozó szigorú talalmái sem szoktatta ol.

Ezeknél fogva óhajtanók, hogy ezen rendelkezés hagyassék ki ezen szakaszból.

IV. FEJEZET.

Az ügyvédi hatalmazványokról.

Azon jogi viszony, mely az ügyvéd és védenccze között a képviselőt tárgyát képező ügy iránt fenforog, a meghatalmazási

szerződésen alapul, melyre nézve zsinórmértékül szolgál a fél által adott és az ügyvéd által elfogadott hatalmazvány.

Ebből kifolyólag a meghatalmazási viszony az ügyvéd és védence között a polg. törvény szabályai alá esik, melyek rendezik az azon viszonyból folyó jogokat és kötelezettségeket.

A mi pedig a meghatalmazás írásbeli kifejezését t. i. a hatalmazványt illeti, ez mint okmánybeli bizonyíték a polg. perrendtartás szabályai alá esvén, ezek által nyeri és kell, hogy nyerje szabályozását.

Ha ezen, nézetünk szerint, helyes kiindulási pontból tekintjük ezen fejezet rendelkezéseit, lehetetlen más meggyőződést táplálnunk, minthogy azok teljességgel nem az ügyvédi rendtartásra, hanem kizárólag a polg. törv. rendt. keretébe tartoznak, mert részint a peres eljárásra, részint a hatalmazványok kellékeire vonatkoznak. Ez az eset különösen a 38, 39, 40, 41, 42 és 43. §§-okkal.

Igaz ugyan, hogy az indokok avval kívánják ezen szakaszok fellelét igazolni, hogy fenálló törvényeink e tekintetben hézagosságot tüntetnek fel.

Ugyde minket ezen indok a felvétel helyességéről nem győzhet meg. Mert tény az, hogy polg. törv. rendtartásunk 89. §-a elég szabatosan intézkedik az ügyvédi hatalmazványok a per folyamában mikor leendő előmutatása és ennek meg nem történte esetében beállandó következmények iránt, valamint intézkedik a hatalmazványok kellékeiről is, még pedig nemcsak kimerítőleg, hanem valljuk be, hogy más országok e tekintetbeni törvényeihez képest tulszigoruan és szükség feletti formalitások előszabásával. Útalunk e tekintetben a p. t. r. 167, 168 és 88. §§-ra, mihez még csak azon megjegyzést csatoljuk, hogy mi az erdélyi részekben még azon szerencsés helyzetben is vagyunk, hogy rendszeres és némi leszámítással jónak bebizonyult polgári törvénykönyvvel birunk.

A mint említők, már polg. törv. rendtartásunk e tekintetben előszabott kellékei is tulságosak, mert fokozott formalitások megtartását igénylik. Értjük azon intézkedését, mely szerint a meghatalmazvány bizonyító erejére nézve okvetlen két tanu előttemezése szükséges. Igen számos eset fordul elő ugyanis, hogy az ügyvéd segédszemélyzete egy egyénből áll, vagy pedig a fél oly időben fordul hozzá, mikor, habár több egyénből álló személyzete közül egy sincs jelen az irodában és a meghatalmazást az eset sürgőssége vagy egyéb körülményeinél fogva ekkor akarja végleg adni.

Ha a felet ilyenkor az irodában magára hagyni, az utcára vagy a szomszédba sem akarja küldeni, hogy razzíát csináljon egy vagy két tanura; nem marad egyéb hátra, minthogy a meghatalmazást aláírta és utólagosan előttemeztetni olyanok által, kik sem a felet, sem annak kézírását nem látták.

Hogy ezen esetek a gyakorlatban igen gyakran fordulnak elő, sajnos tényképen kell constatalnunk, és nincs mit csodálkozni rajta, mert mindannyiszor megtörténnek, a mennyiszer a törvényhozó a forgalmi viszonyok és körülmények, valamint az emberek sajátságos hajlamai iránt kellő tekintettel nem viseltetvén, bizonyos jogi cselekményekre nézve szükség feletti formalitásokat szab elő.

Már pedig azt vagyunk bátrak állítani és vitatni is, hogy a p. t. r. fenidézett szakaszaiban foglalt intézkedések tulságos formalitást foglalnak magukban.

Mert épen az ügyvédnél elhivatásánál és helyzete parancsolta tekintetknél fogva lehet legkevésbé attól tartani, hogy oly ügyek képviselésébe elegyedjék belé, melyek specialiter nem lettek reá bízva; mivel ily esetekben azon féltől, kinek ügyeibe megbízás nélkül bocsátkozott, kiadásai, fáradozásai és idővesztése díját nem veheti igénybe, de sőt még kellemetlen és komoly következményeknek tenné ki magát, ha a félre a legkisebb hátrány hárulna ezen belelegyedése folytán. Ha plane hamis hatalmazványt csinálna azon célzattal, hogy az illető felet ezen hatalmazvány alapján megkárosítsa, nemcsak mint bünös büntettetnék, hanem az ügyvédséget is elvesztené.

Ezen okok csakis a mellett szólanak, hogy épen az ügyvédi elhivatás nyújtja a lehető legnagyobb garantiát arra nézve, hogy az ügyvéd, ha a legegyszerűbb formalitásu hatalmazvány alapján lép fel valamely fél ügyében, mint képviselő, ő ezen félnek valóságos megbizottja.

Ha ezek szerint már azt sem látjuk igazolva, hogy más törvényhozások ebbeli intézkedéseitől eltérőleg polg. t. rendtartásunk az ügyvédi meghatalmazványokra vonatkozólag complicált alakú kellékeket szab elő, semmiképen sem láthatjuk indokolva és igazolva, ha a fenforgó tj. ezen formalitásokat még inkább élesíti és sulyosítja az által, hogy az ügyvédi hatalmazványokat általánosokra és különösökre osztván, ama-

zokra nézve azt szabja elő, hogy csak azon feltétel alatt érvényesek, ha hitelesített okmányban nyerne kifejezést. Nem látjuk igazoltnak annál kevésbé, mert a p. t. r. 553. §. már ugy is gondoskodott a felől, hogy az ügyvéd részére kiállított, de nem törvénykezési ügyletekre szóló meghatalmazvány hitelesítendő legyen.

Ha azon kérdést tesszük fel, hogy ezen sulyosított alakiság kinek biztosítására szolgáland, valjon az ügyvédnek a féllel vagy ennek amazzal szemben? ezen kérdésre azt kell hogy feleljük, hogy sem az egyiknek, sem a másiknak arra szükség nincs.

Mert mi nem aggódunk a felől, hogy az ügyvéd megbizójának az általános meghatalmazványra vezetett aláírását szükség esetében befogja bizonyíthatni és magát mint valóságos képviselő igazolhatni.

A mi pedig a fél e tekintetben fenforgó érdekeit illetve biztosítását érdekli; alkalmunk vala már felfejteni, hogy legkisebb ok sincs aggályt táplálni az iránt, hogy az ügyvéd az általános hatalmazvánnyal visszaélve, oly ügyekbe fognak beleavatkozni, melyek megbízatása speczialis tárgyát nem képezik; mihez még az is járul, hogy ha a szóban forgó rendelkezés elővigyázati természetü, azért sem látjuk igazolva, mert az ügyvédi gyakorlatban igen is gyérek azon esetek, melyekben az ügyvédek általános hatalmazványokkal visszaélnének, a mi legalább egyletünk tagjait illeti, ezek nem emlékeznek ily esetre, és hazánk bünkrónikája sem igen jegyzett fel ilyeneket.

Ha még azt is figyelembe ajánljuk, hogy ezen rendelkezés párját más országok törvényeiben hiába keressük, és ha figyelembe ajánljuk, hogy Magyarország ügyvédjei legnagyobb részének jellemessége és becületessége nem indokolja, az ezen elővigyázati intézkedésben rejlő bizalmatlanság kifejezését: ugy hiszszük, hogy meggyőződésig igazoltuk, miszerint a tvj. 38, 39, 40 és 41. §-ai, mint olyanok, melyek részint feleslegesek, részint nem helyesek, merőben kihagyandók.

A mi a 42. §-t illeti, erre nézve észrevételünk oda megy ki: ha ennek első kikezdésének első része az ügyvédi hatalmazvány fogalmát kívánja adni és definitiot involvál magában, ugy az egyáltalában nem törvénybe való, mert ennek nem feladata theoretizálni; ha pedig ügyvédi jogokat czéloz megállapítani, ugy a II. fejezetbe való, mely az ügyvéd jogait és kötelességeit tárgyalja és szabványozza.

Mindkét esetben tehát felesleges ezen a helyen és annál is inkább kihagyandó lenne, mert egyrészt önként értetődik, hogy az ügyvédi hatalmazvány legalább is azon jogokat állapítja meg az ügyvédre, melyek itt szabályozvák, és melyek nélkül a hatalmazvány tartalom és értelem nélküli papir darab volna, másrészt pedig bátran az ügyvédekre és a felekre bizandó, hogy különösen megállapítsák azon jogokat és kötelezettségeket, melyeket a meghatalmazási viszony alapjául fektetni akarnak, mi tekintetben legkisebb aggály sem táplálható az iránt, hogy az ügyvéd magát a képviselőt hathatós keresztülvitele szempontjából nem elég és nem megfelelő jogokkal fogja felruháztatni.

A mi ezen szakasz első kikezdése második részét illeti, mely az ügyvéd által előadottak jogi foganatjára vonatkozik, már épen nem ide való, hanem a polg. törvényrendtartásra és annál kevésbé foglalhat itt helyet, mert erre nézve a p. t. r. 158. §. máris intézkedik és a hozandó perrendtartás is intézkedni fog, a mint intézkedik minden más ország törv. rendtartása.

Ezen szakasz az ügyvédi hatalmazványból önként folyó és avval fogalmilag kapcsolatos jogokat állit fel, melyek ha nem is nyernének abban kifejezést, mint az ügyvédet eo ipso megilletők lennének tekintendők.

Mivel azonban mi az ügyvéd és fél között fenforgó meghatalmazási viszonyt a szerződési viszony szempontjából tekintjük is; mivel ennél fogva csakis a polg. törvény idevonatkozó elveit és szabályait ismerhetjük el ezen viszony zsinórmértéke gyanánt; mivel továbbá ezen nézetünkben kifolyólag a feleknek a magán törvény által nyújtott rendelkezési jogot épségben és érvényben tartatni óhajtuk: nem érthetünk egyet a tvj. érintett célzatával, és így az ezen szakasz további rendelkezéseit is mellőzendőknek véleményezzük.

A 43. §. intézkedéseit részint feleslegesnek, részint impracticusoknak, részint kivihetlenségnek tartjuk, mit igazolunk a következő észrevételekkel.

Ha a fél ügye átadása végett ügyvédhez folyamodik, ez tőle informatiot vesz be. Ebben felperes előadja igénye bizonyítására szolgáló bizonyítékait és a fölött nyilatkozik, mely kö-

rülményekre tehet esküt, alperes pedig a kereset bemutatása mellett kijelöli azon körülményeket, melyekre védelme céljából esküt tehet.

Az ügyvéd a félnek e tekintben tett nyilatkozatát az informatioban fel-, illetőleg megjegyzi. Ha az informatio teljes és kimerítő, ezen fejegyzése az ügyvédnek tökéletesen elégséges arra nézve, hogy a perben az ügy eldöntésére szolgáló esküket kínálhassa, az ajánlottak fölött nyilatkozhassék, ezeket elfogadhatta vagy visszautasíthatta. Különös intézkedés e tekintetben csak oknélküli és felesleges lenne, más céljának nem szolgálhatna, mint a hiába való formalitásokat növelni és szaporítani.

Hogy az ügyvéd az informatio felvétele alkalmával az eskümintát formázza és leírassa, ki nem vihető. Mert előbb az illető periratot fogalmaznia kell, és ennek tartalmához illetoleg szövegéhez képest állapíthatja meg az eskümintát. Ugy de minekutána az eskümintát formulázva van, már nem irathatja alá a féllel és magyarázhatja meg. Mert például vidéki, vagy nincs hon. Azonban a periratot tán fatalis terminus fennforgása, vagy az ügy sürgős volta miatt be kell adni. Mit tegyen már most az ügyvéd ezen szakasz coercitiv szabályával szemben? Nem teljesítheti okozatán kívül eső körülményeknél fogva. Ebből az tetszik ki, hogy ezen rendelkezés a gyakorlatban gyakran oly akadályokra találhat, mely kivitelének absolute utjában állanak. Ezekhez járul, hogy a prrts. még rendes eljárásban sem teszi az eskünek allegatio rendjén formulázását ügyvédi kötelességé, s minthogy ilyképen az ügyvéd az eljárás rendjén eleget tesz feladatának, ha az eskü által bizonyítandó körülményeket kijelöli, és minthogy az eskü szövege a bíróság által végítéletben állapítatik meg, a törvényjavaslat 43. §-át a prrts. idevonatkozó §-aival is ellentétben állónak kell nyilvánítanunk.

De vegyük figyelembe a szóbeli sommás eljárást, melyben az ügyvéd, mielőtt a tárgyalásba bocsátkozik, még azt sem tudhatja jóformán, mire kellend esküt kínálnia vagy elfogadnia, és így teljes lehetlen, hogy eskümintát készítsen és azt aláírassa. Ez ok nézetünk szerint merőben haszonvehetlennék tünteti fel ezen szakasz intézkedését.

Még azt is követeli ezen §., hogy az ügyvéd felelős legyen azért, hogy a fél az eskümintát tartalmát megértette. Ezt észszerüleg tőle megkövetelni nem lehet. Ő ugyan megmagyarázhatná a félnek az eskümintát és igyekezhetnék, hogy magát megértesse. Ez tőle kitelhetik és erre vállalkozhatik is, mert tehetsége körén belül esik. De hogy ezen magyarázatát a fél valósággal megértette, felfogta és az értelem felett tisztába jött magával, ez már causalitása és tehetsége határán kívül és a fél szellemi és erkölcsi tehetsége körén belül esik, ezért már őt felelősséggel terhelni nem lehet és nem szabad. Ha a fél azt nyilvánította az eskümintát értelmezése folytán, hogy ő azt megértette, a megsértés vagy meg nem értés iránti felelősség csakis őt terheli. A bírónak is kötelességévé van téve, hogy mielőtt az esküt a féltől beveszi, annak tartalmát és értelmét értesse meg vele. Ha ezen kötelemének a bíró eleget tett és a fél oly esküt tesz le, melyet ő az értelmezés daczára sem értett meg, senkinek sem jut, vagy juthat eszébe, hogy ezért őt tegye felelőssé.

Ezen szakasz rendelkezésének ratióját sem vagyunk képesek felfogni, mert az indokokban arra nézve felvilágosítást nem nyerünk, holott ezt annál is inkább helyén levőnek láttuk volna, mert csakugyan áll az, hogy hasonló intézkedés semmi más törvényben nem foglaltatik, ennél fogva az a szó teljes értelmében exotikus és igen is magyarázásra és igazolásra szorul.

Ha a kérdéselt intézkedés ratiója abban állana, hogy a felet biztosítsa az iránt, hogy az ügyvéd csak oly esküt fog elfogadni, mit a fél csakugyan be is tehet, erre nézve elegendő garancia az informatio, mely nem egyébre való, mint a fél lehető bizonyítékainak és ezek mikénti használatának feljegyzésére. Feltéve, hogy az ügyvéd ezen utasítás ellenére járna el és a fél e miatt a pert elvesztené; van nekie, mint más hasonnemű esetekben, utja módja, hogy a reá háromolható kártól magát megóvja és arra hárítsa, ki annak okozója.

Emlitenünk sem kell, hogy bármely mulasztást kövessen el az ügyvéd e tekintetben, ennek soha sem lehet az a következménye, hogy a félnek e miatt hamis esküt kelljen tennie. Mert a bíró neki az eskületét előtt mindig meg fogja az eskület tartalmát magyarázni és ekkor alkalom nyílik arra, hogy az eskületétől visszalépjen.

Mindezeknél fogva azt vagyunk bátrak véleményezni, hogy ezen §. hagyassék ki.

A 44, 45 és 46. §-ok rendelkezéseivel egyetértünk ugyan, csak azt kívánjuk, hogy mivel ügyvédi kötelezettségeket szabályoznak és mivel voltaképen az ügyvédi hatalmazványokra nem vonatkoznak, a II. fejezetben lennének elhelyezendők.

Mivel ezen észrevételeink szerint a fennforgó fejezet 38. §-sa egészen a 46. §-ig kihagyandók lennének, azt indítványozzuk, hogy az egész fejezet töröltessék ki, és ezen nézetünk szerint helyes és czélszerű átalakításnak a 37. §. is vessessék alá, mert annak első kikezdése egy puszta elméleti értékű kijelentést foglal magában, mely különben is önként értetik, a másik kikezdés pedig a perrendtartásba való, hol elő is fordul a peres eljárásra vonatkozólag, melynek határain kívül kötelességévé nem lehet tenni az ügyvédnek, hogy minden általa készített beadványt ellenjegyezzen, mert megtörténhetik, hogy a beadványnak tényleges tartalma iránt felelősséget nem vállalhat magára, mely esetben a féllel iratja alá s reá hárítja a felelősséget.

VI. FEJEZET.

Az 55. §. első kikezdésének 3-ik sorába „elnöki helyettesből“ szó után „egy ügyészből“ szavak teendők, mert ezen szakasz kétségtelenül az ügyészt is a választmány tagjai közé számítja, azonban e helytt, hol a választmány alakító tagjait sorolja elő, róla említést nem teszzen, hanem ezen kikezdés második tételében, a midőn azt szabja meg, hogy a választmány hivatali tagjainak hol kell lakniok, nevezi meg őt, miből világosan kitetszik, hogy csakugyan a választmány tagjai közé sorolja.

A 63. §-ban sajnosan nélkülözzük a választmány azon jogát, hogy gondnokságokra és csőd-perügyelőségekre a kamara tagjait sorrend szerint kinevezze.

A bíróságok által e tekintetben gyakorolt jog a legszembeszökőbb visszaéléseket tünteti fel. Mert a kinevezések ritka kivétellel protectio és kedvezés tekintetéből azok javára történnek, kik vagy a törvényszékek több rendbeli tagjainak, vagy az illető referensek különös jó hajlamait maguknak megszerezni tudták. Vannak ügyvédek, kik éveken át ily kedvezésekben nem részesítettek. Vannak megint bizonyos ügyvédek, kiket efféle kinevezésekkel csaknem elárasztanak, és ha van jövedelmező gondnokság, ezt bizonyosan a kedvenceknek játszik a kezére.

Ezen igazságtalanságot magában rejtő visszaéléseket csak úgy lehet megszüntetni, ha a gondnokságokra és perügyelőségekre vonatkozó kinevezési jog az ügyvédi kamara választmányára ruháztatik, mely a körülmények tekintetbe vételével a sorrend szerint fogja a jogot gyakorolni.

Indítványozzuk ezeknél fogva, hogy ezen szakasz 5) pontjának első két szava után „gondnokok és perügyelők“ iktattassék be.

VII. FEJEZET.

Az ügyvédek felelősségéről.

Igen helyes elvből indulnak ki az indokok, a midőn azt tartják, hogy a törvénysértések felett csak a bíróságok ítéljenek, a fegyelmi vétségek tárgyában való eljárás pedig kizárólag az ügyvédi kamarák hatásköréhez tartozzék, mert ezen intézkedés egyrészt az ügyvédek függetlenségét biztosítja a bíróságok és hatóságok minden önkénykedése ellen, másrészt az ügyvédi kar tekintélyének fentartását maguknak az ügyvédeknek kezei közé teszik le.

Aranyzavak ezek, melyek mindegyikét hálás készséggel és benső meggyőződéssel írjuk alá, nem hallgathatván el őszinte örömről a felett, hogy a tjavaslat ezen elvet vallja.

Ezen örömről és megalégedésünk csökkenését kell azonban éreznünk, a midőn azt tapasztaljuk, hogy a 72. §. jogot enged az igazságügyminiszternek, hogy egyes panaszok esetében a visszaélések megvizsgálását és megtorlását a törvényszékek utján is eszközöltesse.

Ezen szakasz szövegeztése azt sejteti, hogy az érintett joggal élhet az igazságügyminiszter fegyelmi esetekben is. Ha ez áll, hogy a fenérintett helyes és üdvös elvet halomra döntve és megsemmisítve látjuk, mert a gyakorlatban a fegyelmi jogot a törvényszékek is gyakorolhatnák, mely esetben mindazon előnyök, melyeket az indokok a szóban forgó elv alkalmazásától méltán várnak, elenyésznének és semmivé lennének.

Mivel azonban meg vagyunk győződve arról, hogy a tjavaslat komolyan célul tűzte ki az ügyvédi kar tekintélye emelését, gyarapítását és fentartását valószínű, és mivel ebből kifolyólag nem tehetjük fel, hogy ezen célát ártaló vagy plane

meghíusító rendelkezéseket kívánna törvényerőre emeltetni: javasoljuk, hogy az igazságügyminiszternek csak azon jog tartassék fenn, miszerint fegyelmi esetekben a kamarák, törvényszegési esetekben pedig a törvényszékek útján intézkedhessék.

Ezen szakasz hivatali büntettekről is tesz említést.

Ugyde mi az ily büntett létezetését nem ismerjük el, nem pedig azért, mert az ügyvédség sem elhivatása lényegénél és mivoltánál, sem azon szempontnál fogva, melyből e fenforgó tjavaslat azt szabályozza, hivatalnak nem tekinthető, hanem oly elhivatásnak, melyet minden állampolgár, ki a törvényszabta képzettséget kimutatta, szabadon gyakorolhat, és mely közügyeket és államhatalom általános vagy különös megbízása folytán nem intéz. Oly elhivatás az, mint az orvosé vagy mérnöké, melyek özműködnek ugyan az állam célja előmozdításában és létesítésében, de ezt nem a szó sajátképeni értelmében, mint hivatalok, és a személyeket tekintve hivatalnokok teszik. Ha ezek szerint az ügyvédség nem hivatal, ügyvédi hivatali bűn, mint *contradictio in adjectis* nem létezhetik és nem is szabályoztathatják, mihez képest a „hivatali büntett“ szavak ezen szakaszból kihagyandók lennének. Ebből kifolyólag a 73. §. merő mellőzését ajánljuk nemcsak az imént felfejtett okokból, hanem azért is, mert az itt szabályozott büntett igen széles és a gyakorlati alkalmazásban tetemes nehézségekre alapot szolgáltatható fogalmat rejt magában, mert továbbá egészen elütven a büntetteknek elméletben és gyakorlatban felállított fogalmaitól, és sem a fenálló, sem a hozandó bünt. törvény keretében nem tarozhatván, nem forog fenn zsinórmérték, mely szerint büntetendő lenne — már pedig hivatkozás történik arra, hogy a törvényes büntetésen felül még az ügyvédségtől elmozdítást is maga után vonja, azonban nincs sehöl ezen büntetés szabályozva. Ezekhez járul még, hogy az ügyvéd, ha büntető törvény szerint büntethető cselekményt nem követett el, és ha hivatása tekintete ellen vét, ezen cselekménye csak fegyelmi vétség fogalma alá eshetik, mely miatt fegyelmi eljárásnak és büntetésnek lehet helye, mi hogy elég érezhetőn súlythatja a tettést, világos, ha megfontoljuk, hogy ez uton az ügyvédség elvesztése is kimondható.

Nincs tehát ok reá, hogy a tjavaslat eltérőleg más országok törvényhozásától, ügyvédi hivatali büntetteket teremtsen és azt a mi sajátképen fegyelmi vétség, büntett gyanánt qualificálja és ekként a bíróságok kezébe juttassa a voltaképeni fegyelmi esetek megbíralását.

Ezen 73. §. második kikezdése helyén lehet a bünt. törvényben, ha a törvényhozás a bünt. igazság elveivel és tekinteteivel összeférhetőnek fogja tekinteni valakit valamely büntett miatt még akkor is büntetni, mikor már törvényszabta büntetését kiállotta és ennek utána a becsületes megélhetés feltételeit tőle elvonni. Igaz ugyan, hogy a nálunk még hatályban lévő bünt. törvénykönyv 26. §-a azon esetben, ha az ügyvéd valamely büntett miatt elítéltetett, ennek következményeképen az ügyvédség elvesztését is kimondja, de az is igaz, hogy az új osztr. bünt. törvény, mely haladott korunk emberiségi és igazsági tekinteteiből merített vívmányait kellőleg értékesíti és érvényesíti, ezen következménytől idegen — csak azt szabályozván, ha valaki a büntethető cselekmény által hivatási ismereteinek oly fogyatkozását és hiányát bizonyította be, hogy veszélyesnek látszanék neki ezen hivatás gyakorlását megengedni, erre mindaddig képtelennek nyilvánítandó, míg az illetékes hatóság előtt kimutatta, hogy a szükséges ismereteket és jártasságot elsajátította.

A mi a 74. §-ban idézett 18, 20 és 23. §§-ok eseteit illeti, ezeket a felfejtettek nyomán annál kevésbé véljük a törvényszékek hatásköréhez utalandóknak, mert a 18 és 20. §-ban szabályozottak a szó teljes értelmében fegyelmi vétségek fogalma alá esnek, és ha ügyvédi hivatali büntettekről szó lehetne, még ez esetben sem volnának azok categoriájába sorolhatók.

Ennélfogva ezen §§. a 77. §-ba lennének átteendők, a 23. §. esete pedig mellőzendő, mert ezen szakaszra tett észrevételeinknél alkalmunk vala kimutatni, hogy annak rendelkezése ellentétben áll a 35. §-ával, melylyel teljességgel nem fér össze.

Ezekhez képest ezen 74. §. második és harmadik kikezdése is kihagyandó lenne.

A 75. §. első pontjában szabályozott intézkedést helyesljük, mert a bíróságok a tárgyalásnál és az ülésekben a rendet és fegyelmet fentartani és a nekik tartozó tisztelet külső megtartását követelni jogosítvá.

Azonban teljességgel nem érthetünk egyet a b) alatti rendelkezésével.

Nem tarthatjuk ugyanis illetékeseknek és hivatottaknak a bíróságokat oly esetekben itélni és büntetni, melyekben ők vagy egyes tagjaik a sértettek, mert a jog és igazság első és sark feltétele, hogy senki a maga ügyében bíró nem lehet; nem továbbá azért sem, mert kezökben lévén a hatalom, alapos azon aggodalom, hogy érzésök által fogják magukat vezéreltetni a büntetés kiszabásában, a mi rendszerint a vétség tul-szigoru, és így igazságtalan büntetését fogja eredményezni, következésképpen a hatalommal való visszaélést maga után vonni.

Ezekhez járul még, hogy az ügyvéd fele érdeke melletti buzgalmában, hevében és küzdelmében használ némelykor oly kifejezéseket, melyek a curialis illem határain tul mennek, de nem sértési szándékból, hanem azért, hogy azon akadályokat, melyek joga érvényesítésének útjába állottak, kitüntethesse és reájuk mutatra eltávolíthassa.

Ilyen szavak és kifejezések az aránylatra nem tehetők, hanem az eset körülményei érett és higgadt megfontolása után mérlegelhetők.

Erre a bíróságok, ha ezen kifejezések éle ellenök van forditva, nem képesek, mert a sértettek.

Végül még az is fontolóra veendő, hogy ha az ügyvédi immunitási jog nem irott malaszt akar maradni; nem szabad az ügyvédet ezen jog kétséges eseteiben a bíróságok alá rendelni, kiknél leginkább lehet tartani attól, hogy hajlandók lesznek ezen jogot a legszűkebb korlátok közé szorítani, épen azon testülettel szemben, mely ellenőrzésére van hivatva.

Ezeknél fogva a legbahatóbban ajánljuk, hogy a b) alatti rendelkezés e helyen hagyassék ki és helyeztessék át a 77. §-ba, hol egy külön pontban lenne felveendő, illetőleg ajánljuk, hogy az ezen pont esetei, mint fegyelmi vétségek a fegyelmi bírósághoz utasíttassanak annál is inkább, mert ha az ügyvéd védenoze ellenfelét vagy ennek ügyvédjét sértette meg, bizassék ezek tet-szésére, ha valjon a sértés megtorlását kívánják-e, és ha igen, forduljanak az ügyvédi kamarához, illetőleg a fegyelmi bírósághoz, melynek ugy is lényeges feladata az ügyvédi kar erkölcsi tekintélyének megóvása, mely ellen bizonyosan vétett azon ügyvéd, ki ok nélkül akár védenoze ellenfelét, akár kartársát megsértette. Ha pedig formalis becsületsértés forog fenn, bizassék szabadságára a sértettnek a büntető bíróság oltalmát igénybe venni. Annál nagyobb anomaliát látunk ezen pont rendelkezésében, mert ugy látszik, hogy hivatalos kötelességévé teszi a bíróságoknak sértés esetében a büntetést kiszabni, holott sokkal fontosb t. i. becsületsértési esetekben, a törvény csak azon esetekben enged bírói közbejövételt, ha a sértett fél azt kívánja.

A felfejtett érvek harcolnak a mellett is, hogy a tanuk és szakértőkön ejtett sértések miatt az ügyvéd fegyelmi bírósága előtt legyen felelősségre vonható.

Feltéve azonban, hogy előttünk ugyan nem ismeretes, de nyomós okok szólalának a mellett, hogy az érintett esetekben a bíróságok gyakorolják a büntető jogot, ez esetre a jogra és igazságra való tekintet szem előtt tartása mellett engedtéssék meg az ügyvédnek a felebbezési jog.

Mert bármely büntetés a ügyvédet vagyónában és a mi földolog becsületében károsítja, s megtörténhetik, hogy a hátrány őt helyes ok nélkül éri. Fenn kell ennél fogva hagyni az alkalmat és módot, hogy orvoslást kérhessen és eszközölhessen egy magasb és elfogulatlanabb bíróságnál.

És így mindenesetre ilyenmü sértések fenforgása esetében a 79. §. negyedik kikezdése kihagyandó lenne.

Azt is tulságosnak tartjuk, hogy az ügyvéd, ha ezen szakasz értelmében sértést követett volna el, kétszeres büntetéssel legyen terhelhető. Mert ha tette olyan, hogy csak az illedelem és tisztelet ellen vétett, ugy bünhödjék ezen tettéért. Ha pedig ilyen tette becsületsértést képez, ugy a bünt. jog elfogadott és mindenütt gyakorlatban levő elvei szerint csakis azon bíróság előtt vonandó felelősségre, mely a súlyosb büntetésre méltó cselekvényre nézve illetékes, és ez azon másik tettét, melylyel a tiszteletet és illemtet sértette, súlyosító körülmény gyanánt fogja nekie imputálni.

Ezek szerint ezen szakasz végtétele a felfejtettekhez képest módosítandó lenne.

A 81, 82 és 83. §§-ok, melyek a kártérítési kötelezettségről ennek mikor és mely bíróságok előtt történhető érvényesíthetéséről intézkednek, nem ide, hanem a polg. törvénybe és perrendt. valók, hol már megoldást nyertek.

A 86. §. rendelkezése pedig épen feleslegesnek tünik fel, mert hatályban lévő perrendt. 10. §-a e tekintetben kifejezetten intézkedik és az alkotandó perrendtartás is bizonyosan intézkedni fog.

VIII. FEJEZET.

Fegyelmi eljárás.

Nem érthetünk egyet a 91 és 96. §§. azon rendelkezéseivel, hogy a vádlott ügyvéd a fegyelmi vizsgálat megindítása és a vád alá helyezése iránti határozata ellen a felebbezési jogtól el van zárva, mert ezen intézkedés az ügyvéd kényes, de sőt vitalis jogaiba vághat, s ha e jogok elegendő ok nélkül megsértetnek, az igazság követelményeit szem elől nem tévesztve, nem lehet az ügyvéd előtt elrekeszteni az utat, melyen orvoslást eszközölhet; mihez még az is járul, hogy semminemű bíró-ságot csalhatlannak nem tekinthetvén; igen is, keletkezhetnek tévedésből vagy helytelen felfogásból származó határozatok, melyeknek következményeitől t. i. a fegyelmi eljárással kapcsolatos kellemetlenségektől és zaklatásoktól, hogy az illető magát megóvhassa, kívánatosnak tartjuk. De azért is megengedendők véljük a felebbezési jogot, mert ezt a vádló kamara ügyésze, a kir. ügyész és panaszló magán fél számára nyitva tartatik azon esetben, ha fegyelmi eljárás bevezetése vagy a bevezetett megszüntetése mondatik ki, a jogegyenlőség elve is indítványunk mellett szól.

Ezekhez képest a 91 és 96. §§. ez értelemben kiegészítést ajánljuk.

Ugyiszintén az ügyvédjelölteknek fentartandó lenne a felebbezési jog, ha a fegyelmi bíróság a gyakorlati évek meghosszabbítását határozta, mert ezen intézkedés egy igen fontos jog elvonását foglalván magában, igazságos és méltányos, hogy ha csakugyan jogsérelmet involválna, mód és alkalom nyíljen az illetőnek orvoslást szerezni.

A kolozsvári ügyvéd-egyletnek 1871. márcz. 18-án tartott rendes üléséből.

Kiadta:

KÖVÁRI MIHÁLY, s. k.
egyl. titkár.

A nagy-váradi ügyvédi egyletnek észrevételei

a kir. jegyzőkről és jegyzői díjakról szóló tvjavaslatra.

Nmltsgu igazságügyi miniszter ur!

A „királyi jegyzőkről és jegyzői díjakról“ szóló törvényjavaslat tárgyalása alkalmával egyletünkben elfogadott észrevételeket van szerencsénk nmltságnak a következőkben tisztelettel előterjeszteni:

A királyi jegyzői intézmény behozatalának szüksége ma már igazolásra nem vár. Magánjogi viszonyaink biztosítása, a közhitel szilárdítása, hitelünket emésztő perlekedési hajlam és lehetőség korlátozása, a nép jogérzetének emelése, — mire azon tudat, hogy a kötelezettség nem teljesítését a kényszer azonnal követi, jótékonyan hat, — követelik, hogy ez intézmény hazánkban is meghonosíttassék.

A kir. jegyzőséget bírói és ügyvédi teendőktől szorosan elkülönített, függetlenített hatósággal közokiratok és tanusítványok kiállítására, okiratok őrzésére s némely a peren kívüli eljáráshoz tartozó teendőkre oly módon óhajtjuk szerveztetni, hogy szakértelem, felelősség s anyagi biztosíték, a személy iránt a szükséges bizalmat, a jegyző által kiállított okiratok és tanusítványok közokmányi jellege, s a mennyiben végrehajtási jogkövetkezménye lehet, végrehajthatósága pedig az ily okiratoknak más okiratok feletti előnyét biztosítsa, s a bizalom és előny s ne kényszer által biztosíttassék az intézmény fenállása.

Ezen elvek mértékével bírálva a kir. jegyzőkről szerkesztett törvényjavaslatot, azt némely részben nézetünktől eltérőnek találtuk. — Ez elvi nézeteket átalánosságban fejtjük ki, a nélkül, hogy az egyes §§-ok szerkesztési javaslatába bocsátkoznánk.

A törvényjavaslatnak a jegyző szakképességi biztosítására vonatkozó intézkedését sem eléggé határozottnak, sem eléggé szigorúnak nem tartjuk. Határozottnak nem, — mert ügyvédi vizsgálatot bírói vizsgálat által is helyettesít, bírói vizsgálat pedig törvénykezésünkben még ez ideig ismeretlen, s ha jövőben behozatnék is, annak feltételeit ma még nem ismerjük, tehát nem is mondhatjuk, hogy azon vizsgálat a jegyző szakképességére kellő biztosítékot nyújt. — És nem eléggé szigorúnak tartjuk a törvényjavaslat ide vonatkozó intézkedését, minthogy abban külön jegyzői vizsgálat a jelöltől nem kívánatik. — A

szakképesség a közönség bizalmának egyik feltétele, tehát az intézmény jövőjének is feltétele, s így minél inkább biztosítandó. — Az ügyvédi — és ha létesíttetni fog: — a bírói vizsgálat sokkal tágabb körét fogja fel a jogtudományok, — sem hogy a vizsgáló bizottság a részleteknek, s különösen a jegyzői ügyekre vonatkozó ismereteknek vizsgálatára kellő időt és figyelmet fordíthasson. — A jegyzői vizsgálat biztosítaná, hogy a jelölt az általános jogi ismereten kívül a jegyzői ügykörhöz tartozó s arra vonatkozó törvények részletes és alapos ismeretével bír. — E czélból szükségesnek tartjuk a jegyzői vizsgát, mint a kir. jegyzőségre egyik képesítvényt, melyre ügyvédi vizsgálatot sikerrel kiállott vagy jogtudor-ságot nyert jelöltek lennének bocsáthatók, s mely vizsgálat, az ügyvédi vizsgálatához hasonlólag, kir. jegyzőkből és kir. táblai bírákból alakított bizottság által vétetnék ki.

Fentebb körvonalozott elvi megállapodásunkból önként foly, hogy a kir. jegyzőknek peres ügyekben nem adnánk hatáskört, és így a törvényjavaslatnak a kir. jegyzők hatáskörére vonatkozó részéből az ingatlanok árverését és becslését (23. §. 5) és 6) p.) a mennyiben azon eljárás peres ügyből származik, kihagyandónak véljük. — Szintén ezen elvi nézetünkkel ellenkezik, hogy a kir. jegyző beadványokat szerkeszthessen és bünvádi ügyekben mint védő működhessek. A kir. jegyzőket függetleníteni kívánjuk, és függetleníteni kívánjuk a bíróságoktól, de az ügyvédektől is. — A kir. jegyző nézetünk szerint nem lehet bíró, vagy bírósági tag, tehát a bírónak sem lehet alárendeltje, de nem lehet az ügy félnek sem képviselője, hanem a feleken kívül és felül álló elfogulatlan személy. — Ha már peres ügyekben a kir. jegyző bírói kiküldöttként használható, — ha a bíróság tetszésére bizatik, kit mikor és mennyiszor használjon ily kiküldetésekre, ha a bíróság tetszésétől függ egyik kir. jegyzőnek előnyöket nyújtani a másik felett, alig szorul bizonyításra, hogy ily szervezet mellett a kir. jegyző a bírótól független nem lehet, szükséges pedig, hogy független legyen, mert mindegyiknek külön ügyköre van, s mert az önállóság életre való intézményeknél több biztosítékát nyújtja a fejlődésnek, mint a gyámkodás, vagy mint az elnyomás. — És másrésztől ha a felek képviselője a kir. jegyzőknek megengedtetnék, — megengedtetnék pedig akkor, ha beadványok szerkesztésére, és bünygi védelemre felhatalmaztatnának, — a megbízó és megbízott közti viszony a kir. jegyzőt ügyfelétől tenné függővé, minek talán ügyfelével ellentétes érdekű egyének vallhatnák kárát. A bizonylási szak az ügyvédek köréből épen azért, vagy feltehetőleg azért czéloztatik a kir. jegyzőkhöz áttétetni, mert az ügyvéd rendszerint egyik ügyfél képviselője. — Nem a képesség hiányért vonatik el — mint véljük — az ügykör az ügyvédektől, mert hiszen az ügyvédet a törvényjavaslat is jegyzőképesnek ismeri, hanem azért, hogy a felektől független egyén tegye fel azon okmányokat, melyeknél a részrehajlásnak árnyától is ovakodni kell, mely tehát egyik fél képviselőjére nem bizható. — És ha a kir. jegyzők a felek képviselőjére, habár szűkebb körben, mint az ügyvéd, feljogosíttatnak, nem lesz megmentve az elv: hogy a kir. jegyzői hatáskörben a felektől független férfiak működjenek, legfőlegb szűkebb körre szorítva, de meg lesz a baj.

Ugyanazon indokból, mint fentebb érinték, hogy a kir. jegyzőség a bíróságtól függetleníttessék, s hogy az illetékeségek össze ne zavartassanak, a kir. jegyzőknek a hagyatéki tárgyalásokra vonatkozó illetékeségét is a törvényjavaslatból eltérőleg véljük szabályozandónak.

A törvényjavaslat IX-ik fejezete által szabályozott eljárás a bíróságtól tenné függővé a kir. jegyzőt, a bíróságok kényére hagyja, hogy a kir. jegyzők közül némelyeknek előnyt adjanak, mások hátrányával.

E következmény két módon kerülhető el. Vagy kizárandó a hagyatéki eljárás a kir. jegyzők hatásköréből, vagy a hagyatéki eljárás bizonyos határig kizárólag és kényszerüleg sorozandó a kir. jegyzők illetékeségéhez.

Azon nézetben vagyunk, hogy a hagyatéki tárgyalás a bírói átadási vagy perre utasítási határozat hozataláig igen alkalmasan volna a kir. jegyzőkhöz utalható.

Kétségbe vonhatlan tény, hogy jogi életünk eddig legszomorubb képet a hagyatéki eljárás körül mutat, — e téren a közelebbi két év tized rendszer változásai alig mutattak fel más eredményt, mint a hátralékok progressiv emelkedését. — Ha ezen ügyek a kir. jegyzők illetékeségéhez utaltatnak, — miután kifejtett szorgalommal saját jövedelmi forrásukat is fogják gyarapítani, — s miután a kir. jegyzők száma a szükséghez képest szaporítható a nélkül, hogy a különben is nagy

mérven igénybe vett államkincstár terheltetnék, — akkor legalább reménylenünk lehet, hogy a hagyatéki ügyek egyszer már elintéztetni fognak.

Nincs is ok szerintünk, a miért ezen ügyek a kir. jegyzőkre ne bízathatnának. — A kir. jegyzők bírói képesítvény-nyel ellátott egyénekből neveztetnek ki, kineveztetnek épen azon hatalom által, melytől a bírák kinevezése származik, és így az állam végrehajtó hatalmát a nem peres hagyatéki ügyekben, épen oly jogosan és biztosan képviselhetik, mint a bírák a peres ügyekben.

Mi, kik a törvényjavaslat 26. §. a) pontjában kimondott közjegyzői kényszernek, az alább kifejtendő okokból nem lehetünk pártolói, azért is óhajtjuk a kir. jegyzőket a hagyatéki ügyekben ily önálló és független hatáskörrel ellátni, mert ez által a kir. jegyzők részére bizonyos jövedelem biztosíthatnák, a nélkül, hogy ez az ügyfelekre káros hatású lenne. — E kényszer ugyanis egészen más tekintet alá jön, mint az okmány kényszer, mert itt a felek oly ügyekben utaltatnak a kir. jegyzőkhöz, melyekben eddig a bíróságokhoz szintén kényszerítve valának, és a csere az ügyfelek előnyével fog járni, a mennyiben a kir. jegyző saját érdeke is az leendő, hogy minél gyorsabban s minél több hagyatékot tárgyaljon be. — A mi anyagi áldozattal pedig járna, a kir. jegyzők csekély díját tekintve, pótolandja azt azon idő, a mit az elintézés gyorsasága által a felek nyernek, és eddig is a hagyatéki ügyek elintéztetése gyakran a kir. jegyzői díjakat többszörösen meghaladó ügyvédi, bírósági, utazási s más nemű költségekbe került.

Mi ezek alapján a javaslat IX-ik fejezetét egészen átalakítandónak véljük következő elvek szerint.

1. A hagyatéki nem peres ügyek ellátása végelintézésig (átadás vagy perre utasításig) kizárólag a kir. jegyzőkhöz utasítandó.

2. A kir. jegyző illetékessége azon járásbírói területre terjedjen ki, melyben alkalmazva van. — Azon bírósági járásokban, melyekben egynél több közjegyző neveztetik ki, a járás a kinevezett több. kir. jegyző közt kerületekre osztandó, s minden kir. jegyző csak is saját kerületében ruházandó fel hagyaték tárgyalási illetékességgel.

3. A hol gyámság vagy gondnokság alattiak érdekelvők ott a leltározás, hagyatéki tárgyalás és osztály terv elkészítése után az összes iratok, az osztály eszközlése hagyaték átadása esetleg perre utasítása, szóval a hagyaték végelintézése végett az illetékes gyámhatósághoz terjesztendők be; a hol pedig gyám, vagy gondnokság alattiak nem érdekelvők, ott a mennyiben ingatlan vagyont átírása szükséges, a betárgyalt hagyaték iratai az illetékes birtokbírósághoz, a hol pedig egyezség létre nem jötté miatt perre utasítás szükséges, az illetékes hagyatéki bírósághoz terjesztendők be.

4. Leltározást csak 1000 ft értéket meghaladó hagyaték-nak vehessen fel maga a kir. jegyző, 1000 ft értéken aluli hagyatékok leltározása és a haláleset felvétel az illető községi előljárással teljesítendő, kik minden halálozást, a hol kiskorúak vagy gyámhatóság alattiak érdekelvők, az illető kir. jegyzőkhöz hivatalból bejelenteni esetleg a haláleset felvételt és leltárt beküldeni köteleztesse, önként értetvén, hogy oly hagyatékok tárgyalásáról, melynél gyám vagy gondnokság alattiak érdekelvők, az illető gyámhatóságot a kir. jegyző eleve értesíteni, s a gyám és gondnokság alattiak törvényszerű képviseltetéséről gondoskodni tartozzék.

Megjegyezzük itt, hogy különösen azon esetre, ha a kir. jegyzők a hagyatéki ügyekben az előterjesztett vélemény szerinti hatáskörrel lennének felruházva, akkor a javaslat 60. és 61. §-ában a végrendelet meghirdetésére előszabott intézkedéseknek is módosítást kellene szenvedni. — Mindenkir. jegyző a nálla letett végrendeletet maga hirdetteté meg, miután a meghirdetés különben is egyszerű alakúság s hiteles kiadványban azon kir. jegyzőhöz tenné át, ki a hagyaték tárgyalására illetékes ugyanehhez levén a javaslat 61. §-a szerinti jelentés is kiküldendő.

Már érintettük, hogy a kényszert, melyet a törvényjavaslat 26. §-ának 1) pontja az ingatlan átruházást tárgyzó szerződésekre vonatkozólag behozni szándékol, nem tartjuk üdvösnek. — Bármily elméleti érvek hozassanak fel e kényszer támogatására, hajótörést szenved az a gyakorlati kivihetlenség szirtjén. — Annál fogva csak is azon gyakorlati akadályokra hívjuk fel nmltságot figyelmét, melyek ily kényszer végrehajtását gátolnák, s melyek mellett még aránytalan nagyobb lenne száma azon perre alkalmas szolgáltató eladási szerződéseknél, melyek mellözése céljából lenne a kényszer, — mint a törvényjavaslat indoklásából kitünik, — behozandó.

A nép műveltségi állapota, a birtokváltozások gyakorisága, közlekedési eszközeink roszasága, s azon körülmény, hogy a néposság gyér, s e miatt a jegyzői székhelyek egymástól távol fognak elhelyeztetni, mind oly akadályok, melyeket a törvény parancs szava magában le nem győz.

Az ingatlanok átruházása eddigelé is bizonyos formásokhoz volt kötve, sokkal enyhébb formásokhoz, mint melyekhez most köttetni szándékoltatik, és nem volt kivihető, hogy a szerződő felek igen nagy része az enyhébb formásokat is megtartva. — Azáltal, hogy a formák szaporíttatnak, lehetlen azon célzt elérni, hogy azok inkább megtartassanak. — Eddig a községi jegyző a bekeblezésre alkalmas szerződést elkészíthesse, a felek a községi jegyzővel úgy szólván minden perczen érintkezhettek, s tudták is, hogy a szóval kötött szerződéssel tvkönyvi jogot nem nyernek, és mégis, a községi jegyzőt is mellőzték, s mellőztek átalában minden írásbeli szerződést. — Ha most a szegény embernek, hogy érvényes szerződést köthessen, a talán több mértföld távolságra székelő kir. jegyzőhöz kellend mennie, — ha még ehhez a szerződők személyi ugyanazonosságát igazoló tanukat is kell vinnie, s így a számtalan apró adás-vevéshöz, melyek némelyikének értéke az 50—100 ftot nem haladja meg, — aránytalan költségeket tennie, reménylhető-e, hogy inkább meg fogja a nép tartani ezen formákat, mint az eddigieket, s hogy kevesebb lesz a kellő formáság mellözésével, szóbelileg vagy értelmetlen zugirások által helytelenül kötött szerződés, és az azokból származó per? Azt hiszszük, hogy nem alaptalan azon aggályunk, hogy ily bekeblezésre alkalmatlan szerződések száma csak növekedni, és így a birtok biztonsága még csökkenni fog.

Ezen általánosabb elvi megállapodásokon kívül bátrak vagyunk még a részletekben némely megjegyzéseket tenni.

A törvényjavaslat 14. §-ának b) pontja szerint a kir. jegyző nem járhat el oly ügyekben, melyekben oly személyek vannak érdekelve, kik vele negyediziglen oldalrokságban, vagy másodiziglen sógorságban állanak. — A rokonsági izek római és cónon jog szerint különbözően határozatván meg, a törvényjavaslat nem határozott, és ha az a cónonjogi értelmezést fogadja el, nézetünk szerint ez tulságos korlátozás lenne, a korlátozást oldal ágon az unokavérig, és az ennek megfelelő sógorsági izig elegendőnek találánk.

A törvényjavaslat 15. §-ában meghatározott biztosítékot a felsőbb fokokban magasnak tartjuk, s mert az anyagi biztosíték magában soha sem elég, s inkább erkölcsi biztosítékra szükség kiválóan sulyt fektetni, a 15. §-ban felsorolt 4 osztályba 1000, 2000, 4000 és 6000 ftos fokozatos biztosítékokat vélünk megállapítandónak. — A 16. §-t is oly módon kívánnánk módosítani, hogy a biztosíték csak készpénzben vagy állam-kötvényekben legyen letehető. — A m. földhitelintézet kötvényeit, melyek az érzék csökkenésnek szintén alá vannak vetve, mint más pénzintézetek papírjai, nem tartjuk más pénzintézetekkel szemben előnyözendőnek.

A 23. §. 3-ik és 4-ik pontja helyett a „tanusítványok“ fogalmával való megjelölés helyesebb volna, minthogy nemcsak aláírások hitelesítése, másolatok láttamozása és váltó óvások felvétele tartozik a kir. jegyzők hatásköréhez e czim alatt, hanem tartoznak a VIII. fejezetben elősorolt, „tanusítványok“ mint: életbizonyítványok kiadása, nyilatkozatok tudatása, tények tanusítása, stb. melyek együtt véve „a tanusítványok“ czimével helyesen lennének jelölhetők.

A 26. §. 3-ik pontját következőleg véljük módosítandónak: „házasársak által egymás irányában kiadott mindennemű szerződések egy harmadik irányában csak akkor bírnak jogérvénnyel, ha azok kir. jegyző előtt kötettek.“ — Ez által az összejárás, a kielégítési alapnak a hitelezők elüli elvonása meg lenne akadályozva, s a szintén figyelmet érdemlő családi bensőségnek is tér engedve.

A közokirat erejével bíró jegyzői okmány lényeges kellékeinek tartjuk a 41. és 46. §-ban foglalt feltételeket is, ezen feltételekkel tehát a 27. §. szövegét bővíteni helyesnek találánk.

A 35. §. nők részére tanuzási képességet nem ad, — semmi alapos indokot nem találunk arra, hogy a nők a tanuskodástól miért zárossanak el.

Az ingatlanokra vonatkozó jogügyletekről felvett jegyzői okmányokban a javaslat 64. §-a szerinti a tkvi és helyrajzi számok kiteendők. — Ha egy egész telekkönyvi testről van szó, a helyrajzi számok megjelölése felesleges, és mert ily számok néha egész lapot foglalnak el, a tévesztés a felek hátrányára rendkívül könnyen történhetik.

A 74. §. szerint, ha a jegyzői okmányok alapján elrendelt végrehajtás ellen beadott kifogások tárgyalásából kiderül,

hogy a kifogás csak késlelteté s céljából tétetett, s a felhozott tények valótlank, kifogást tevő fél 100 ftig terjedhető bírsággal büntetendő. — És ez helyes. — De viszonyosság tekintetéből, ha a kifogást tevő fél bebizonyítja, hogy a végrehajtást kérő a végrehajtás kérésekor már ki volt elégítve, s a végrehajtást rosz hiszemben kérte meg, a végrehajtást kérő fél szintén 100 ftig terjedhető bírsággal lenne fenytendő.

A 174. §. 6) pontja szerint, a kir. jegyző hivatala megszűnik „ha hivatali vagy becsutelenítő büntetben bűnösnek íteltetett.“ — Szerintünk a politikai büntett kivételével, — bármely büntetben íteltetett bűnösnek a kir. jegyző, közbizalmat és becsületet igénylő hivatalát nem folytathatja.

A 182. §. szerint az igazságügyminiszter felhatalmaztatik, hogy kezdetben a jegyzői állomásokat pályázat nélkül is betölthesse. — Mi azt hisszük, hogy a pályázat hátrányos semmi esetre nem, hanem csak előnyös lehet. — Az igazságügyminiszter a kir. jegyzőt, a jelölt meghallgatása nélkül különben sem nevezhetné ki, s pályázat útján mindazokat, kik állomást óhajtanak foglalni, meghallgatja, pályázat nélkül a választás sokkal szűkebb körű leendő.

A 184. §. szerint a váltó jegyzők hatósága, mihelyt azok székhelyén a kir. jegyző működését megkezdí, megszűnik. — Nézetünk szerint ezen intézkedés nem lenne a közönség érdekében. — A váltók óvatolása mindig sürgős, a váltó birtokos rendszerint az utolsó órákban megy az ügyvédhez az óvás esközlése végett, ha már most a kir. jegyző ezen órában lakhelyén nem található, a váltó a törvényes határidőn belül óvás nélkül marad.

A 187. §. jogositott ügyvédeken és kir. jegyzőkön kívül mindenkit, ki okmányok és beadványok szerkesztését díjazás mellett üzi, mint zugírászt rendel fenytetténi. — Vannak azonban beadványok, mint p. o. adó felszólamlási, kölcsön iránti s egyéb kérvények, melyeket a községi jegyzők, a félnek kevesebb utánjárása és költsége mellett alkalmasan elkészítettnek, és így nem tartjuk igazságosnak, hogy beadványok szerkesztésétől ügyvéd és kir. jegyzőn kívül mindenki eltiltassék s ép oly kövessé tartjuk igazságosnak, hogy valamely okmány vagy beadvány készítője akkor is büntetessék, ha a félnek hasznót és senkinek kárt nem okozott. Peres ügyekben beadványok szerkesztésétől a jogositott ügyvédeken kívül mindenki más ugy is el levén tiltva, elégnek tartanánk e §. tiltó intézkedését következő szövegezzel: „Jogositott ügyvédeken és kir. jegyzőkön kívül mindenki, ki okmányok szerkesztését díjazás mellett üzi, minden esetben, midőn eljárása által valakinek kárt okoz a féltől beszédett díjakon és kártérítési összegzen felül 5—50 ftig terjedhető bírsággal fenytendő, stb.“

Megjegyezzük még, hogy a jegyzői levéltárakról a törvényjavaslatban intézkedést nem találunk. — Tekintve, hogy idők multával a jegyzői irományok annyira megsaporodnak, miként azoknak falu helyeken a lakásuk minősége, városokon pedig a lakások drágasága miatt alkalmas és biztos helyt alig, vagy jelentékenyebb áldozattal lehetne találni, — s tekintve, hogy a régi irományok kiadványozására ritkán jön elő eset, s az ily levéltárak rendben tartása a kir. jegyzőnek csak teher lenne; ezen tekintetből szükségesnek tartanók, hogy a jegyzői kamarák székhelyein, a kamara felügyelete és kezelése alatt álló jegyzői levéltárak lennének felállítva, melyekbe a kir. jegyzők, irományaik elhalálózás, elmozdítás, vagy lemondás esetében 3 év után elhelyeztetnének.

Midőn ezen észrevételeinket nmltságod szives figyelmébe ajánlanánk, kitünő tisztelettel vagyunk.

Kelt N.-Váradon, 1871. ápril 10.

A n.-váradai ügyvéd-egylet.

NAGY JÓZSEF,
elnök.

RITOÓK ZSIGMOND,
egyl. jegyző.

Egyes- vagy társas-bíróság?

A képviselőház 25-ös bizottsága tehát szerencsésen oda jutott, hogy munkáját előlről kezdheti. — Lesznek talán kicsinyhitűek, kik a szervezés előmunkálataival eltöltött időt kárba vészettnek fogják mondani, s kik az eddigi tapasztalásból azt fogják következtetni, hogy soha tisztába nem jövünk a szervezéssel, hogy egyik provisorium a másikat fogja felváltani, s e miatt csak is a jobbiztonság szenved; lesz talán a ki azt mondja, hogy reputatióknk végkép tönkre lesz téve, a

magyar törvényhozás és a magyar kormány-férfiak organisáló képessége vajmi gyarlónak fog bizonyulni! — Én nem tartok azokkal, kik fejüket desperatióknak adják, az elveszett időt — csakugyan elveszett — ugyan ujra elő nem varázsolhatjuk, de azon erkölcsi nyereség, mely a bizottság legutóbbi határozatából a törvénykezés ügyére háramlik, kipótolja a kárt, mit a rendezés elhatalasztása okozott.

Végre tehát, ha későn is, ott állunk, hogy az egyesbirák hatásköre nem fog kiterjesztetni.

Ezen ohajtását a jogászi közvéleménynek a 25-ös bizottság elfogadva, nemcsak ujabb provisoriumtól mentette meg az országot, (ha ugyan, mint reméljük, az országgyűlés is elfogadja a kimondott elvet,) hanem nézetünk szerint olyan törvénykezési elvet fogadott el, melynek elejtése a törvénykezésnek legnagyobb kárára lett volna.

Az egyesbirák jelenlegi competentiája az egész continensen hazánkban legszélesebb. — Az összegre nézve egyedül az ausztriai városilag kiküldött bíróságé mulja azt felül, de ezeké az ügyek minősége tekintetében sokkal szűkebb, mint a mi egyesbiróságainké (az uj javaslat az egyesbirák hatáskörét 500 ftig terjeszti ki); — legközelebb áll a mi egyesbiráink competentiájához a hannoveri (s az észak-német javaslat, mindkettő 150 tallér), legtávolabb a francia- s azon államoké, hol a francia eljárás áll fenn (100 franc). (Az uj belga javaslat szerint 300 franc)

A különbség meglehetősen nagy, kérdés, melyik a helyes rendszer, vagy mindegyik helyes-e, s csak az illető állam viszonyaitól függnek-e ezen pusztán számbeli különbségek?

Mielőtt e kérdésre válaszolnánk, nem szabad egy tényt ignorálnunk, mely a bírósági rendszerrel szorosan összefügg, s ez az, hogy az eljárás módja különböző a szerint, a mint az eljáró bíróság egyesbiró, vagy törvényszék. Ezen tény, nézetünk szerint, rationalis alappal bir, a bíróság alakítása (egyes-társas) és az eljárás módjai (sommás-rendes) szoros összefüggésben állnak egymással, — nem érthetnek egyet ezen összefüggés okára nézve Ökröss-el, mintha a bíróságok közti különbség volna befolyással az eljárás módjaira, tehát a kétféle szervezet volna az ok, s a kétféle eljárás az okozat, hanem nézetem szerint megfordítva áll a dolog, mert hiszen nem azért van a peres eljárás így vagy amugy szabályozva, mert a bíróságok ilyen vagy olyan szervezettel birnak, hanem a bíróságok (a törvény alkalmazóinak) alakítása függ az eljárástól (a törvénytől).

A jogi elv ugyan azt követeli, hogy minden jog érvényesítésére egyenlő eszközök álljanak a felek rendelkezésére, s a per értéke, vagy a per minősége ne tegyen különbséget arra nézve, hogy egyik perben több, a másikban kevesebb tér nyitassék a feleknek, jogaik érvényesítésére.

Pedig a sommás eljárás — egyszerűsége s gyorsaságánál fogva — csakugyan nem engedi meg, hogy a peres kérdések oly alaposan vitattassanak meg, mint a rendes eljárásban. Azonban mindennek daczára mindenütt elfogadva látjuk, hogy némely ügyek ilyen gyorsabb s egyszerűbb eljárás alá tartoznak, a szabály ugyan a rendes eljárás, (azért rendes) de megvannak mindenütt a kivételek. Azt szokták mondani a kivétel erősíti a szabályt. Ez a jogi kérdéseknél egy kissé furcsán hangzik; — a törvény előtti egyenlőség nagyon könnyen üres frázissá lesz, ha az alól kivételt teszünk. A sértett jog, akár csekély, akár nagy pénzbeli értéke legyen a jogositott követelésének, mindig csak sértett jog

marad; mindenkire nézve a maga joga egyenlően fontos, s a jogokat pénzösszeg szerint classificálni nem lehet. Ebből a szempontból tehát kivételt tenni nem lehet, nem szabad.

A polgári törvénykezés célja a magánjogok érvényesítése, s azért abban uralkodó elv a magán szabadság, a felek érdekei, az egyéni jog megóvása, s biztosítása, s ezen elvvel nemcsak összefér, ha bizonyos perek egyszerűbb eljárás alá tartoznak, hanem ezt az elv következetes alkalmazása meg is kívánja.

A perlekedő feleknek érdeke az, mely a kivételeséget indokolja, oly esetekben, hol sürgős intézkedésére van szükség, s hol a perérték csekély voltával a per költségei helyes arányban nincsenek, ily esetekben szükség van egy gyorsabb s olcsóbb eljárásra, az ily esetekben tehát igazolva van az egyszerűbb s rövidebb eljárás, s csakugyan azt látjuk, hogy épen e két momentum szabja meg mindenütt azon kört, melybe a sommás ügyek tartoznak. (Magától értetődően, hogy a magán szabadság elvénél fogva, más ügyekben is alkalmazható ezen eljárás mód, ha a felek azt maguk kívánják.)

Ha tehát a sommás eljárás, szemben a rendessel, a mondott két characteristiconnal bíró perekre nézve fennáll, ily határok közt a sommás eljárás teljesen jogosult volna, ha egyszersmind azáltal csakugyan minden egyes esetben, melyet a törvényhozó az említett természetű ügyekre nézve, a sommás eljáráshoz utasít, maguknak a feleknek érdekét óvná meg. — De azt hiszem, nincs a világon olyan bölcs törvényhozó, ki itt a priori felállíthatna olyan szabályt, mely a posteriori mindig helyesnek bizonyulna, — az pedig, hogy ezen rendszer alkalmazásával 100, vagy ha tetszik 1000 eset közül egy lesz, hol a fél érdekét a sommás eljárás által megsérténék, még nem ok arra, hogy 99, vagy 999 perlekedő jóvoltáért egynek érdeke feláldoztassék, — mert ezen egynek magányjoga épen oly szent, s olyan drága, mint akár millióké. — Senki se vádoljon tulzással, jól tudom, s ki kételkednék azon, hogy lehetetlen a társadalomban minden egyest boldoggá tenni, s a közérdek gyakran kíván áldozatot. De ne feledjük, hogy a politikai és jogi kérdések közt óriási a különbség; a politika feladata az egésznek, a jogé az egyesnek javát megóvni, fentartani, — és ha van mód, ha van eszközünk arra, hogy az egyesek érdekeit biztosíthassuk, kell azt tennünk. Az egyesek érdeke igen is szenvedhet sérelmet, ha a tvhozás — mindig a fentebbi kereten belül — bizonyos pereket rövidebb, gyorsabb eljárásra utasít, de mivel ez csak talán igen ritka kivétel lesz, s a közérdek a magán érdekekkel, másrészt a százak vagy ezrek érdeke (a mely a sommás eljárást kívánja) az egyesnek érdekével (melyet az egyes concret esetben sértene) összhangba hozandó, — egyiket sem szabad elejteni, hanem módot és alkalmat kell nyújtani az egyesnek, hogy a netalán szenvedett sérelmet orvosolhassa. — A tvhozó, habár lehető legszigorubb lelkiismeretességgel állítja fel a priori a kivételt, a concret eset mutatja meg, hogy a kivétel ez vagy amaz esetben sérelmes, s azért a félnek meg kell adni a jogot, hogy a sérelmes esetben az általános szabály alkalmazását vehesse igénybe.

Miféle perbeli cselekvény által történjék ez a rendes peruttra való hivatkozás? kifogás vagy perorvoslat által s milyen módozatok közt, perrendtartási kérdés, s e helyen a modort nem taglalom, az elvet azonban elengedhetetlennek tartom.

Ezen — máris hosszú, de talán nem felesleges — kitérés után, már most lássuk a corollariumot.

Indokoltuk, hogy bizonyos ügyekben a rendes peres eljárásnál egyszerűbb s rövidebb sommás eljárásnak van helye. Már pedig ezen eljárás alá tartozó ügyek

gyorsítása s olcsóvá tétele egyedül úgy lehetséges, ha a bíróság ügykezelése egyszerű, a határozathozatal s eljárás kevesebb formassággal jár, ha a bíróságot a felek közel találják, s ha a bíróság fentartása kevésbé kerül; szükség van tehát minél több s minél kevesebb költségbe kerülő bíróságokra, ez pedig csak úgy érhető el, ha egyes bíróságok állíttatnak fel, mert az egyesbíró maga kevesebb formalitással jár el, mint a tanácskozó testület, és kézzelfogható, hogy ugyanazon költséggel, mibe egy 3-as collegium körül, három egyesbíró tartható el.

Az érvek, melyek az egyes-, s másrésztől a társas-bírósági rendszer mellett felhozatnak, meglehetősen elhasználtak; hogy érettebb megfontolás csak is társas-bírósági rendszer mellett lehetséges, hogy a vesztegetésnek, s a végrehajtó hatalom jogositatlan befolyásának a társasbírói rendszer mellett kevesebb tér nyilik, inkább esetleges külső, mint az igazságszolgáltatás belső lényegéből merített érvek a bíróságok collegialis szervezése mellett, s másrésztől Bentham — az egyesbírói rendszer védőjének — genialis mondása, hogy a bírák szavazatát nem lehet úgy összeadni, mint a számokat, az igazságszolgáltatás nem arithmetikai művelet, a bíró erkölcsi meggyőződését nem lehet latra tenni, tagadhatlanul igen plausibilis érv az egyesbírói rendszer mellett, s ha tekintetbe vesszük, hogy, ha egy bíró ítél, a teljes felelősség őt éri, a nyilvánosság és a törvény előtt, s hogy épen ezért nagyobb figyelmet s több gondot fog fordítani az ügyre, míg ha társasira támaszkodhatik, csakugyan kevesebb meggondolással adja szavazatát, s felelőssége is kevesebb, sőt azt sem lehet állítani, hogy a collegiumokra nehezebb jogositatlan befolyást gyakorolni, mert az egyesbíró, kire az egész felelősség hárul, bizonyára fog annyira óvakodni e felelősség súlyos következményeitől, mint egy collegium. — Bentham idézett mondása ellen leginkább azt szokták felhozni, hogy a bírák nem vaktában, hanem előleges tanácskozás után szavaznak, s a discussióban, az esetnek több oldalról való megvilágításában, fekszik a társasbírói előnye. — Ha a bíró egyedül a feleket és ügyvédjeiket hallgatja ki, s nincs alkalma független, elfogulatlan bírói társai véleményét is hallani, bizonyára az ítélet legtöbb esetben nem lesz oly alapos, mint azon esetben, ha az egy beható, komoly tanácskozásnak eredménye.

S ezen érv az, mely nézetem szerint leghathatósban szól a társasbírói rendszer mellett, ez az, mely az igazságszolgáltatás szelleméből indul ki.

Az egyesbírói, ha minden ügy az ő competentia-jához tartozik, nemcsak a törvénykezés minden ágában kell kimerítő ismerettel bírnia, nemcsak a magán, váltó, kereskedelmi, urbéri, büntetőjog stb. terén egyenlő alaposítást elsajátítania, hanem mindezekben kellő gyakorlati és szakképzettséggel, tapasztalással bírnia; már pedig — ha viszonyainktól el is tekintünk — sehol sem találunk annyi ilyen sokoldalú embert, és hozzá még olyant, kiben a bírói morális kellékei is megvannak, a mennyi egyesbíróra szükség van.

S aztán a bíró függetlenségének egyik főgarantiája az, hogy semmiféle külső befolyás reá ne gyakoroltassék, még pedig nemcsak moralitására, hanem értelmére sem.

A bíró még a jelesebb is, egyik vagy másik ágában a törvénykezésnek, nem oly erős, mint p. o. kedvencz studiumában, vagy a korlátoltabb tehetségű abban, a melyet a többi háttérbe szorításával mivel.

Ha a bíró más véleményt nem hall, más szempontból nem látja az ügyet, mint a hogy a felek egyoldalulag előadják, az ügyes, az ékesszóló, a furfangos ügyvéd azon a téren, a hol látja, hogy a bíró nála gyengébb, a

birót könnyen félrevezetheti, s a bíró annak fog igazat adni, a ki ügyesebb volt a felek közül; míg ha elfogulatlan, s független bíró társakkal tanácskozik, ha olyanok véleményét hallja, kik bizonyos kérdésekben talán nála tájékozottabbak, mindenesetre helyesebben fog ítélni. — 3—5 tagu tvszéket lehet úgy alakítani, hogy egy-egy jeles vagy legalább tapasztalt, s alkalmas criminalistát, urbarialistát, telekkönyvi szakembert alkalmazunk, de 13 millió lakossal bíró országban, a mely azonfelül kevés jó juristát mutathat fel, legalább 800 oly embert, ki mind ehez és pedig egyenlőképp ne csak értsen, hanem alapos ismerettel bírjon mindezekben, aligha találunk. Széért nem fogadhatom el Hoffmann a „P. N.”-ban legközelebb megjelent cikkében mondott azon állítását, hogy hiszen, ha kevés jó juristánk van, annál nehezebb e kevésből társas-, mint egyes-bíróságokat alakítani.

És ha feltéve, hogy csupa egyesbíró alkottatik, de mindeniknél külön szakbírók lennének, kik mint megannyi egyesbírók ítélnének, pótolhatná-e ezen rendszer a több oldalú megvitatót — és pedig az elfogulatlan bírók discussióját — pótolhatná-e a tanácskozást, az eszmecserét?

A törvénykezési eljárásban két rendszer létezik a szóbeli és írásbeli. — A szóbeliség elválhatlan társa a közvetlenség mellett a közvetlenül a bíró előtt folyó tárgyalás, a perben előadottak a bíró emlékezetére vannak bízva, s a bírónak a hallottakból kell ítélnie. Már pedig a társas-bírósági rendszer mellett sokkal több a garancia arra, hogy a tárgyalás egész folyamata a bíróság emlékében jobban megmarad, mintha az egyes ember emlékezetére bízatik. Szóbeli közvetlen eljárásnál s főleg ha a bíró törvényes bizonylatni szabályokhoz nincs kötve egyetlen bíró bölcs belátására bízni a kérdés megítélését, nagyon kevés biztosítékot nyújt arra, hogy az ítélet helyes lesz. A szóbeliség, közvetlenség mellett a bíró és a felek élénk közreműködésére van szükség, az írásbeli eljárásnál az eventual maxima teszi lehetővé a tárgyalás rendszerességét s egyöntetűségét; a szóbelinél — a melylyel az eventual maxima össze nem fér — ezt a kérdezői jog eszközzli; már pedig a kérdezői jog sem sértheti a tárgyalási elvet, s a bírónak kérdéseit a felek előadásából kell merítenie, s az ügyet más térre vinni, mint a melyen a felek előadásai mozognak, nem szabad; egyoldalú, egyikre kedvező, a másikat talán keletkezébe ejtő kérdések ellenében egyedül a társasbírói rendszer nyújt biztosítékot, hol egyik bíró a másikat ellenőrizheti, ha az egyoldalú, egyik félnek kedvező kérdések ellenében, valóban az ügyhöz tartozó, helyes kérdéseket tehet, — az írásbeli eljárásnál, hol a felek s a bíró minden egyes cselekményének az actákban nyoma van, a bíró szabálytalan eljárása ellen még lehet a felsőbb bíróhoz hivatkozni, nem úgy a szóbeli eljárásnál. — A kérdezői jognak a tárgyalási elv sérelme nélküli alkalmazása különben is nem olyan kérdés, a hol a határ vonalat biztosan megállapíthatni; a helyes ut eltalálására itt legtöbbet tesz a tapintatosság, és a bírói collegiumban csakugyan nagyobb garancia van, hogy annak egyik vagy másik tagja a tárgyalást helyes tapintatával azon térre fogja vezetni, a melyen annak a felek jogainak biztosítása érdekében maradnia kell.

Az írásbeliség mellett a per rendszerint hosszabb tanulmányozást igényel, s e rendszer a referadalis eljárásra; tehát a collegialis rendszerhez vezet. Képzhetni ugyan olyan eljárást is, hogy a bíró az írásbeli per áttanulmányozása után nem referálja el a pert, hanem mint egyesbíró csak írásbeli ítéletet szerkeszt, de ily eljárást aligha kívánna valaki. — Ily eljárás mellett senki sincs, a ki a bírót ellenőrizhesse; az írásbeli per előadásánál, legalább a tvszék tagjai jelen vannak s az iratokat meg-

tekinthetik, felolvastathatják, s meggyőződhetnek az előadás helyességéről vagy helytelenségéről, sőt jelenlegi eljárásunk szerint az előadás nyilvános lévén, maguk a felek, s a közönség ellenőrizhetik az előadót.

Ha az írásbeli eljárásnál egy bíró határoz, a nyilvánosság vége! sőt az eljárás annyira titokszerű hogy legfeljebb a kiadó s az ítélet lemásolója látja meg a már kész ítéletet. Az aztán, hogy kitől kért a ilyen titkon dolgozó bíró tanácsot, melyik fél, vagy melyik ügyvéd készítette el az ítélet fogalmazványát, persze hogy soha ki nem tudható!

Az írásbeli eljárás tehát úgy, mint a szóbeli, okvetlenül a társas-bírósági rendszert követeli.

De úgy látszik, ellenmondásba keveredtünk, a sommás ügyekre nézve célszerűnek, s egyedül alkalmasnak egyesbírói rendszerrel állítottak, az imént mondottakból pedig az következne, hogy a társasbírói rendszer kivétel nélkül alkalmazandó.

Előrebocsátottuk, hogy a bíróságok szervezetére eldöntő befolyással vannak az eljáró módjai, s említettük, hogy a sommás kivételes eljárás, mely szempontból igazolható.

Ezen kivételt a felek érdeke tette szükségessé, s a felek érdeke az, mely a társasbírói rendszer alól is enged kivételt.

Azon ügyek, melyek egyszerűségük és sürgősségük-nél fogva egyszerűbb eljárást kívánnak, épen sürgősségük-nél s egyszerűségük-nél fogva kizárják a hosszabb megvitatót, ezen kérdések gyors elintézésének szükségese kizárja azt is, hogy a bíróság a felett hosszabban tanácskozzék; ha a felektől, kiknek leginkább áll érdekében kellőképp kifejtteni a kérdést, elvonjuk a formászerű hosszabb előadásokat, — nem vétünk az elv ellen, ha a bírót az ilyen kérdéseknél a formászerűségekhez nem kötjük, s a tanácskozást és discussiót a bíróságnál, a mely a felek jogszerű igényeinek érvényre emelésére van hivatva, kizárjuk.

A szóbeliség mellett a fő ok, mely társasbírói rendszer mellett szól, az ügyek gyors lefolyásánál fogva, nem forog fenn, az egyesbíró élénk figyelme s emlékezete a röviden előadott perbeszédeket képes megtartani; az írásbeliség mellett pedig igazi sommás eljárást képzelni sem lehet, melynél az első fokban a tárgyalás legalább külső formájára nézve szóbeli nem volna, (1836: 20; 1840: 11. 1868: 54. t. cz.) s azért ezen rendszer-nél is az első fokban egyesbírók járhatnak el.

Eszerint azon állításunk, hogy a sommás perek az (de csak ezek) egyesbírói illetőségéhez tartozzanak, azt hisszük, nincs ellenmondásban az elvvel, mely a társasbírói rendszerét állítja fel szabályul, az egyesbírói rendszer, a sommás ügyekre szorítva, nem derogál az elvnek, ha a fentebb már jelzett perorvoslattal, a melyet a feleknek megadni kívánunk, a rendes eljárásra, tehát a társasbíróihoz hivatkozhatni.

A sommás eljárás corollariuma tehát az egyesbírói rendszer. — Milyen hatáskört szabjunk az egyesbíróknak, attól függ, milyen körre terjed ki a sommás eljárás; ezt kell tehát előbb praecisirozni, s nem a priori megszabni az egyesbírói hatáskörét, nem tekintve az okra, az alapra, melyben e rendszer igazolását találja. Azon kérdés megoldása, kiterjesztessék-e az egyesbírói hatásköre, vagy maradjon az eddigi? attól függ, kiterjesztendőnek tartjuk-e a sommás eljárást más ügyekre, mint a melyekre az jelenleg kiterjed?

Az egyesbírói hatáskörének kiterjesztése egyrészt az összeg tekintetében jött szóba az országgyűlési bizottságban, s itt 500, sőt 5000 ft maximum javasoltatott, másrészt szóba hozatott annak kiterjesztése az

ingatlan feletti biráskodásra 50 holdig. — Arra szorítokozom tehát, hogy ezen irányban czélszerű-e a sommás eljárás (következésképp az egyesbirói hatáskör) kiterjesztése?

Az 1836: 20; 1840: 11. és 1868: 54. t. cz. egybevetéséből látjuk, hogy a sommás eljárás folyton nagyobb összegre terjesztetett ki, s talán lesznek, kik indokoltnak fogják találni, ezen — a törvk. rtt. javaslat előszava szerint — a pénzérték s a forgalom növekedésével szükségessé vált kiterjesztést, de nem kétlem, hogy mindenki belátja, hogy ezen kiterjesztésnek meg van a maga határa, s ha a perérték szabályozza is az eljárás módját, a sommás eljárás csak azon perekre terjedhet ki, melyek költségei a perösszeggel nincsenek helyes arányban. A mi törvénykezésünk meglehetősen drága, de azt hiszem, hogy ha Franciaországban a 100 francnál többre menő keresetek a rendes bíróság elé tartoznak, s Magyarországon a tvszékek competentiája csak 300 ft=750 francnál kezdődik, ez nagyon elég, és a 300 ftos per költségei már nem lesznek nagyon aránytalanok.

A sommás eljárás alá tartozó ügyek olyanok, melyek a mindennapi apróbb forgalomban merülnek fel, s a nagyobb perösszegek, főleg csak nagyobb városokban s oly helyeken fordulnak elő, hol különben is nagyobb a forgalom, fejlettebbek a közgazdasági viszonyok, a hol tehát szükség van arra, hogy tvszék állíttassék fel; a vidék szegényebb lakosainak pereiben ritkán fordul elő a 300 ftnál nagyobb substratum, s az egyes gazdagabbak, kiknek 300 ftnál nagyobb összeget tárgyazó pereik vannak, képesek a költséget viselni, és még mindig fenmarad a jog a sommás eljárást szabadon kikötni, vagy annak magát önkényt alá vetni; olyan ügyek pedig, hol előlegesen ki sem köthető a sommás ügyut, vagy annak a felek egyike magát utólagosan alávetni nem akarja, rendesen fontosabb természetűek, s azért a felek érdekében helyesebb azokat a rendes eljáráshoz utasítani.

A sommás perek tulnyomó része kölcsön s bér szerződés, szolgálati viszony vagy kártételből származik, ezeknél (a legutolsót kivéve) mindig kiköthető a sommás eljárás, s az utóbbiaknál, ha a kár tetemesebb azt úgy statariális uton igen bajos megállapítani, sőt ahoz legtöbbször becslés, szakértői szemle stb. szükséges, s az ily hosszabb eljárás ellenkezik a sommás ügyut természetével.

A 1868: 54. t. cz. máris messzire ment, midőn az előbbi törvényekből eltérőleg nemcsak a nyomban tisztába hozható ügyeket vette fel; még tovább terjeszteni a sommás eljárást valóban kivetkeztetése lenne ezen eljárásnak eredeti lényegéből. Épen azért az ingatlanokra vonatkozó perekre sem tartom helyesnek a sommás ügyut kiterjesztését; sőt fentartanám a prt. azon intézkedését, mely az ilyen ügyeket, még önkénytes alávetés útján sem engedi a rendes birói illetőségtől elvonni. — E kérdéstről igen sokat lehetne mondani, s a telekkönyvek decentralisatiója mellett plausibilis okok szólnak, — de mindezekre csak azt kérdelem, hogy a telekkönyvi ügyekre a birtoktest nagyobb vagy kisebb kiterjedéséhez képest kétféle eljárást állapítani meg, hová vezetne? Talán szükségtelen a válasz; s nem is teszem fel, hogy a ki a birtokbiráskodást bizonyos maximumig az egyesbirákra kívánja ruházni, egyuttal sommás eljárást kívánna ezen ügyekre.

De mivel, nézetem szerint, az egyesbiró hatáskörét a sommás eljárásnak kell megszabni, s a telekkönyvi ügyek a dologbani jogok kétféle eljárást nem tűrnek, ezek az egyesbiró competentiájába fel nem vehetők.

Más kérdés az, hogy a peres és nem peres eljárás körüli teendők, az ingatlan birtok iránti perekben való biráskodás — és a telekkönyvek vezetése, külön közegekre bizassék. — Ez ellen nemcsak kifogás nem lehet, hanem mint a peres és nem peres justitia elválasztására czélzó intézkedés (a mely téren a behozandó közjegyzőség radicalis s üdvös reformot fog eredményezni) csak helyeselhető; de a peres és nem peres eljárás elválasztása nem az egyesbiró competentiájának kérdése. A telekkönyvvezetés külön közegekre bizandó, az egyesbiróra nem lehet annyi heterogen dolgot bizni, mert mint fentebb említettük, a társasbiróságok szervezését egyrészlől épen a birói teendők sokoldalúsága teszi szükségessé, s azért az egyesbiróság competentiájához a lehetőleg egynemű ügyek utasítandók.

A büntető eljárásban a társasbirósági rendszer mellett ugyanazon érvek szólnak, melyeket a polgárra nézve felhoztunk. — Csak is a nomenclatura változik, de az elv egy; a büntető eljárásban nem a felek magánjogairól, hanem az állami rendfentartásról, s a vádlottnak jogai érvényesíthetőségéről, szabad védelméről van szó. A tárgyalási elvnek itt a vádrendszer felel meg. — A sommás ügyut, s az egyesbiró eljárása itt azon ügyekre terjed ki, melyeknél a jogsérelem s a büntetés csekély, a melyek haladéktalan intézkedést kívánnak.

Miután pedig még kitudja mikor lesz büntető codexünk, mikor lesznek a rendőri kihágások s azok büntetése szabatosan meghatározva, egyelőre azon kihágások felett ítélne az egyesbiró, melyek jelenleg a városokban a kapitány, megyékben a szolgabiró hatásköréhez tartoznak.

Hogy a bünvizsgálatok teljesítésével az egyesbiró bizassék meg, az ezen ügyek gyors elintézésének szükségében leli indokát.

Egyébiránt a büntető ügyek competentiájáról majd akkor szólhatunk, ha lesz büntetőtörvény; e téren a provisorium elkerülhetlennek látszik, de nem a polgári igazságszolgáltatás terén. Polgári perrendtartásunk helyett — melynek magasztalói közé egyáltalában nem számítom magamat — új, és pedig a szóbeliség rendszerére fektetett behozatala van kilátásban; de e téren az új rendszer behozataláig szükségtelen és káros lenne provisoriumot hozni létre; — akár milyen a mostani perrendtartás, minden esetre irott törvény, vannak positiv szabályaink, melyhez a behozandó új birói szervezet egészen hozzá illeszthető, sőt mint említettük, az új szervezetet a mostani perrendtartásra szükség alapítani. — Lehet, hogy a szóbeli eljárás behozatala módosításokat fog kívánni, de a társasbirói rendszernek, ha valaha, akkor kell fenmaradnia, sőt inkább a társas, mint az egyesbirák hatáskörét kell akkor kiterjeszteni.

Dr. GARAY DEZSŐ.

TARTALOM: A kolozsvári ügyvédi-egyletnek észrevételei az ügyvédi rendtartás tárgyában közrebocsátott igazságügyminiszteri javaslatra. — A nagy-váradai ügyvédi-egyletnek észrevételei a kir. jegyzőkről és jegyzői díjakról szóló törvényjavaslatra. — Egyes- vagy társas-bíróság? dr. Garay Dezső-től.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Váci-utca Szentkirályi-féle ház, III. em.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A telekkönyvi hatóságok és birtokbiróságok hatásköre és illetősége.

(Vége.)

IV.

A kiigazítási és kitörlési kereseteknek ekképi hosszabb kifejtése után, nem lesz felesleges ezen keresetek lényegét és kellékeit még egyszer röviden összefoglalva reassummálni:

I. A telekkönyvi kiigazítási keresetnek csak akkor lehet helye:

1-ször: ha a hibásnak állított bejegyzés a telekkönyvi szerkesztés alkalmával, illetőleg a hirdetés hatályossága kezdetének napja előtt történt.

2-ször: ha a jog, melynek alapján a hibás bejegyzésnek javítása kéretik, szinte a hirdetés hatályossága kezdetének napja előtt már létezett, illetőleg szereztetett;

3-szor: ha a jog, illetőleg jogczim, melynek alapján a kiigazítás kéretik, nem vitás;

4-szer: ha az, ki ellen a kiigazítási kereset indittatik még a hirdetés hatályossága kezdetének napja előtt jegyeztetett be a telekjegyzőkönyvbe;

5-ször: ha a megtámadandó telekkönyvi bejegyzés a tulajdon szerzésre alkalmas jogczimen nem történt; végtére

6-szor: ha a tulajdonképi kiigazítási kereset alapját képező jogok és igények az 1852. évi nov. 29-én kiadott ösiségi parancs határozványai alá nem esnek.

II. A telekkönyvi kitörlési keresetnek polgári peruton a bekebelezés eredeti érvénytelensége miatt csak akkor van helye:

1-ször: ha az érvénytelennek állított bekebelezés már a hirdetés hatályossága kezdetének napja után történt;

2-szor: ha a megtámadandó bekebelezés már eredetileg érvénytelen volt;

3-szor: ha a bekebelezés által nyilvánkönyvi jog sértetett meg;

4-szer: ha a sértett fél törlési kereset által, csak a telekkönyv előbbi állapotának helyreállítását elnyerni akarja.

Az itt jelzett kiigazítási és törlési kereseteken, valamint a régi betáblázott követeléseknek peres utoni átkebelezésén, továbbá a p. t. r. 44. és 463. §§-ban említett előjegyzés igazolási és igény s elsőbbségi kereseteken kívül, más semmiféle per nem tartozik a telekkönyvi hatóság hatásköréhez.

A kifejtettek nyomán már most láthatjuk, hogy a kiigazítási és törlési keresetek lényegükre nézve, egészen különböznek egymástól, és csak abban egyeznek meg, hogy általok valami még meg nem levő dologbani jogot szerezni nem lehet.

Láthatjuk továbbá, hogy a jelzett kiigazítási és kitörlési keresetek a birtok s illetőleg tulajdoni és örökösödési keresetektől szinte lényegileg különböznek azáltal, hogy míg ez utóbbi keresetek utján, valamely még az ellenfél részéről el nem ismert, és bíróilag még meg nem állapított és így vitás birtok, tulajdoni, örökösödési, zálog vagy szolgalmi jognak, az ellenfél részéről elismerését s ezen jog alapján valamely ingatlanak átengedését s reánk való átruházását követelhetjük, s így ezáltal bizonyos még nem létezett dologbani jogot szerezhetünk — addig a kiigazítási keresettel csak a már létező alapos kifogás alá többé nem eshető tulajdoni jognál fogva bizonyos ingatlanak az á. p. t. k. 431. §-a értelmében nevéinkre való bekebelezését s ez által csak a telekjegyzőkönyv kijavítását — a törlési keresettel pedig, csak a létezővé vált, de vagy már eredetileg érvénytelen, vagy pedig eredetileg érvényes, de időközben elenyészett nyilvánkönyvi jognak az á. o. p. t. k. 444. §-a értelmében megszüntetését, — kérhetjük; miért is kiigazítási és törlési keresetek tulajdonképi birtok tulajdoni kereseteknek nem mondhatók.¹⁾

De végtére a kifejtettek közül láthatjuk azt is, miért nem engedte és nem engedhetette meg a törvényhozás a kiigazítási és törlési keresetekre nézve, a bírói illetőség-től való eltérést; ugyanis a kiigazítási keresetre nézve azért nem lehet a bírói illetőségtől eltérni, mivel ezen kereset a telekkönyvi szerkesztésnek kiegészítő részét képezvén, mielőtt ily kereset peres uton döntethetnék el, kell arra nézve még egy előzetes tárgyalásnak történni; jelesen pedig — a mennyiben szükségesnek mutatkozik — azily kiigazítási keresetben előadott igényeket a helyszínelési munkálatokkal és különösen a telekjegyzőkönyvben előforduló bejegyzésekkel összehasonlítani; az ennek alapján még netán szükséges felvilágosítások megtételére és igazolások behozatalára az igénytől utasítani, az egyesség létesítése végett külön tárgyalást elrendelni, s arra nemcsak az ellenfelet, hanem mindazon személyeket is meghívni, kik a kiigazítási bejelentés által a telekjegyzőkönyv tartalma szerint jogosan érdekelteknek látszanak (t. k. r. 25. §.); kell végtére, ha a felek előadásai és igényei a létező helyszínelési munkálatok alapján, helybeli nyomozások

¹⁾ Ebből azt is látjuk, hogy ott, a hol a telekjegyzőkönyvek már évek óta léteznek a kiigazítási, ott pedig, a hol a telekkönyvvezetés pontosan történik, a törlési keresetek csak ritkán fordulhatnak elő.

nélkül még utólagos nyilatkozatok segélyével sem hozathatnának tisztába, a helyszínére egy bírói bizottmányt kiküldeni, hogy a vitát a helyszínen barátságos uton intézze el (t. k. r. 26. §.); és csak akkor, ha ezen előzetes tárgyalás siker nélkül maradt, lehet a peres eljárást a kiigazítási keresetre nézve elrendelni, s az ügyet ítéletileg eldönteni.

Ezek mind oly teendők, melyeket csak a telekkönyvi hatóság eszközölhet alaposan, melyeket tehát más rendes vagy választott bíróságra bízni nem lehetett.

A törlési keresetre nézve pedig a bírói illetőségűtől eltérést azért nem engedte meg a törvényhozás, mert tekintettel arra, hogy telekkönyvi ügyekben folyamodáson kívül, más orvoslatnak helye nincsen, a törlési kereset visszahelyezési (ujítási) orvoslat helyét pótolja, és oly esetekben, a hol a bekebelezés érvényessége vagy a telekkönyvi állás s illetőleg a bekebelezés által sértett nyilvánkönyvi jog, vagy pedig az okirat külkéllékei indokából támadtatik meg, — a telekkönyvi hatóság az ejtett hibát legalaposabban bírálhatja meg, s ezen esetekben a hibának elkövetése leginkább a telekkönyvi hatóságot terhelvén, a mennyiben a bekebelezés elrendelésénél, a telekkönyvi állásra, az ott bekebelezett jogokra, és a megtámadott bekebelezés alapjául szolgáló okirat külkéllékeire kellő figyelmet nem fordított, ezen hibáját ismét jóvá kell tennie.

Különben pedig, oly esetekben, a hol maga a jogügylet érvényessége támadtatik meg, (például, mert a bekebelezés alapjául szolgáló szerződés tévedés, félelem, erőszak stb. folytán kötött) szabadságában áll az illetőnek, a személyi bíró előtt a szerződés érvénytelenítési keresetet indítani, s az erre hozandó ítélet alapján, a bekebelezés törlését a t. k. r. 84. §-a szerint a telekkönyvi hatóságnál szorgalmazni.

Egyébiránt, ha e helyütt de lege ferenda disszertálnánk, mi is (az igazolási keresetek tekintetében felhozott indoknál fogva) oda szavaznánk, hogy mindazon törlési keresetek, a hol a bekebelezés érvényessége az okirat belső kellékei indokából (például szerződési képesség, jogügylet érvénytelensége stb. miatt) támadtatik meg, — azon birtokbirósághoz utasítandók volnának, a melynek telekkönyvi osztályánál az érvénytelenítendő bekebelezés történt. Hasonlólag lehetne (az érintett oknál fogva) az elévült vagy más módon elenyészett jognak kitörlése iránti kereseteket is ugyanezen birtokbirósághoz utasítani, ennek kötelességében állván, a perfeljegyzését hivatalból eszközöltetni.

V.

C) Az ingatlan s illetőleg az ingó s egyidejűleg az ingatlanra vezetett végrehajtásnál előforduló, a telekkönyvi hatóság illetőségéhez tartozó dologi cselekmények.

E tekintetben a nézetek háromfelé ágaznak el, melyeket egyenként fejtegetés alá veszünk.

Az egyik nézet oda megy ki: „hogy az ingatlanra vagy pedig ingóra és ingatlanra egyidejűleg rendelt végrehajtásnál, bármily, akár birtok, akár pedig más bíróság rendelte is azt el, annak foganatosítására a foglalástól kezdve egész végeig — a becslést sem véve ki — mindég a telekkönyvi hatóság illetékes.“

Azok, kik ezen véleményben vannak, egészen melőzik és figyelmen kívül hagyják a perrendtartásnak a végrehajtásra vonatkozó határozványait, jelesen pedig a 350., 359., 421., 425., 426. és 427. §§-nak szabványait, mivel, ha nézetük állana, mindezen §§-ok egészen feleslegesek és értelem nélküliek volnának.

Ugyanis a 350. §. határozottan meghagyja a végrehajtást elrendelő bíróságnak, hogy a végrehajtási végzésben a végrehajtás foganatosítására kiküldöttet rendeljen, a 359. §. pedig világosan utasítja a végrehajtást elrendelő bíróságot, hogy ott, a hol a telekkönyvi bekebelezés esete forog fenn, a végrehajtási végzés átküldése mellett az illető telekkönyvi hatóságot is a végrehajtási végzésnek bekebelezése végett hivatalból keresse meg, mi által az ingatlanok telekkönyvi lefoglalása (p. t. r. 359. §.) történik, vagyis a végrehajtató az ingatlanra történt bekebelezés által, ugyanarra és tartozékára (az á. p. t. k. 449., 451. és 457. §§. p. t. r. 361. §. és t. k. r. 61. 84. §§.) azon időponttól kezdve, midőn a megkeresvény a telekkönyvi hatósághoz érkezett, zálogjogot nyer.

A fentebbiek szerint a kiküldött végrehajtó köteles az ingatlan és tartozékát jelesen a p. t. r. 423. §-ban felsorolt tárgyakat, azoknak lefoglalása mellett, — összeírni a lefoglalt ingatlan tartozékával együtt a p. t. r. 421. §-hoz képest, és pedig a p. t. r. 363. és 424. §§-ok szabályai szerint megbecsültetni, s az ekkép eszközölt foglaltsról és becslésről a p. t. r. 425. §-nak világos utasítása szerint a kiküldő bíróságnak jelentést tenni. A kiküldő bíróság pedig tartozik — a p. t. r. 426. §-nak világos meghagyásához képest, és pedig az esetben is, ha a végrehajtást valamely birtokbiróság rendelte el — az árverés elrendelése s a további teendők teljesítése végett az összes iratokat a telekkönyvi hatósághoz haladéktalanul áttenni s erről a végrehajtót és a marasztalt felet értesíteni. Végtére ott, a hol a tartozék összeírásának és megbecsülésének helye van, a végrehajtató a p. t. r. 427. §-a szerint csak akkor folyamodhatik az árverés elrendeléseért a telekkönyvi hatóságnál (p. t. r. 428. §.), midőn a végrehajtási iratok a kiküldő bírósághoz beérkeztek. Ezen eljárás csak ott szenved kivételt, a hol az ingatlan tartozéka összeírásának és becslésének helye nincsen, például, ha a végrehajtás egy nyilvánkönyvi jogra, például követelve vezetetik; ily esetben a foglalás a telekkönyvi bekebelezés által befejeztetvén, és a becslésnek szüksége fenn nem forogván, a végrehajtató azonnal folyamodhatik az árverés elrendeléseért (p. t. r. 427. §.).

Ezen törvényszakaszok oly világosak, oly határozottak, hogy azoknak szem előtt tartása mellett csodálni lehet, mikép fentérintett nézet utat törhetett magának, mely nézetnek alaptalansága oly kézzel fogható és tartathatlansága oly feltűnő, hogy azt első pillanatra látni lehet.

A másik nézet, mely a végrehajtási teendőkre nézve létezik abban pontosul össze:

„hogy a telekkönyvezett ingatlanokra vezetett végrehajtásnál, ha birtokbiróság rendelte el a végrehajtást ugyanezen bíróság illetékes a végrehajtás foganatosítására foglalástól kezdve egész az árverésig; ha azonban a végrehajtás nemcsak a telekkönyvezett ingatlanra, hanem egyidejűleg ingóra is rendeltetett el, ily esetben, akár birtok-bíróság, akár pedig oly bíróság rendelte el a végrehajtást, mely a dologi törvényhatóságot nem gyakorolhatja — a végrehajtás foganatosítására foglalástól kezdve egész végig, a becslést sem véve ki, egyedül a telekkönyvi hatóság illetékes.“

Ezen nézetnek a m. kir. Curia, mint semmitűszék is adott kifejezést 1870. évi jul. 7-én 6023. sz. a. ¹⁾ és

¹⁾ Az első eset következő: „H. G. felperes 1870. évi márcz. 7-én a pápai felsőjárás szolgabírói bírósághoz beadott kérvényében az A. alatti ítélet alapján M. A. és neje K. Zs.

1871. évi jan. 13-án 13,292. sz. a. ¹⁾ hozott határozataiban, oly esetek eldöntése alkalmával, hol a végrehajtást egyes megyei bíróság rendelte el.

Ezen nézet követői azok sorába tartoznak, kik a „dologi“ bíróság nevezete alatt a telekkönyvi hatóságot értik, s ennek folytán, miután a p. t. r. 353. §-a azt rendeli, hogy azon esetben, midőn valamely ingatlanra oly bíróság rendelte el a végrehajtást, mely a dologi törvényhatóságot nem gyakorolhatja; — vagy pedig, ha a végrehajtás ingókra s egyidejűleg ingatlanokra is rendeltetett el, a végrehajtás foganatosítására a dologi bíróság illetékes, — magából folyónak tartják, hogy ily esetekben egyedül a telekkönyvi hatóság, mely szerintük dologi bíróság, illetékes lehet a végrehajtás foganatosítására.

Ámbátor ez értekezés folyama alatt kellően kimutattuk, hogy a törvény a „dologi bíróság“ nevezete alatt nem a telekkönyvi hatóságot, hanem csakis birtokbíróságot értheti és érti, következésképp, hogy a fenti esetekben a végrehajtás foganatosítására egész árverésig nem a telekkönyvi hatóság, hanem csakis birtokbíróság (polgári törvényszék) a p. t. r. 353. §-a értelmében illetékes lehet, — mégis fenti nézet tarthatlanságát megkísértjük még magának ezen §-nak szövege által is kimutatni.

alperesek ingóságaira, továbbá M. A. elsőrendű alperes által a B. alatti bizonyítvány szerint atyja M. P. után öröklött, a vaszari 73. számú tjkönyvben felvett A. I. 1—6. sz. a. birtokra, és A. t. 1—4. sz. a. birtokból illetőségére 190 ft és járulékaik erejéig a végrehajtást elrendelni kérte.

1870. évi márcz. 7-ről 134. sz. a. a végrehajtás a kérvény értelmében elrendeltetett.

A végrehajtási kérvények 1—4. példányai a reájuk vezetett végzésekkel beérkezvén Veszprémmegye polgári törvényszékéhez, az 1870. márcz. 29-én 891. sz. a. végzést hozott.

Ezen végzés ellen, annak 1870. máj. 5-én megtörtént kihirdetésekor felperes semmiségi panaszt jelentett be, és 1870. máj. 7-én 226. sz. a. írásban benyújtotta;

mert a törvényszéknek nincsen joga a szolgabírói bíróság végzését felül vizsgálni, hanem a végrehajtást, — mely a szolgabírói bíróság által ingókra és ingatlanokra rendeltetett el, miután általa foganatosítás végett a p. t. r. 353. §-a értelmében megkeresetett, — teljesíteni kötelessége. Ezért a végzést megsemmisíteni kérte.

A m. kir. Curia, mint semmitőszék, Veszprémmegye polgári törvényszékének f. évi márcz. 29-én 891. sz. a. hozott végzését a p. t. r. 297. §-nak 1) és 4) pontja, s a 304. §-a alapján hivatalból megsemmisítette, és a törvényszéket oda utasította, hogy az ügyiratokat illetékes intézkedés végett a telekkönyvi osztályhoz tegye át;

mert, midőn a végrehajtás ingókra s egyszersmind telekkönyvezett ingatlanokra rendeltetett el, a végrehajtás foganatosítása iránti intézkedés a p. t. r. 353. és 359. §§. értelmében a telekkönyvi törvényszék illetőségéhez tartozik. Veszprémmegye polgári törvényszéke tehát szabályellenesen járt el, midőn az illetőségéhez nem tartozó végrehajtási végzés érdemleges elintézésébe bocsátkozott.“ Lásd a „Jogt. Közl.“ 1870. évi 30. számához mellékelt „Curiai határozatok“ közt 253. sz. a. bevezetett döntvényt.

¹⁾ A másik eset pedig következő: „H. Jakab felperesnek, P. R. András alperes elleni 60 ft s járuléka iránti végrehajtási ügyében, Liptómege központi szolgabírája alperes ingó s ingatlan vagyonára a kért végrehajtás 1870. jun. 20-án 733. sz. a. elrendelvé, annak az ingatlanokra leendő eszközzése végett az iratokat a megyei polgári törvényszékhez beterjesztette.

A polgári törvényszék pedig 1988. sz. a. végzésével, a végrehajtás foganatosításával a telekkönyvi hatóságot bizta meg.

Ezen végzés ellen végrehajtható semmiségi panasszal élt, mert a 733. sz. a. elrendelt végrehajtás foganatosítása végett e törvényszék, mint dologi bíróság kerestetvén meg,

Az idézett 353. §-nak szövege ekkép hangzik: „Bíróságok, melyek dologi törvényhatóságot nem gyakorolhatnak, ha valamely ingatlan vagyona rendelkeztek el végrehajtást, annak foganatosítása végett a végrehajtási iratok átküldése mellett mindig az illető dologi bíróságot tartoznak megkeresni.

A dologi bíróság teljesíti a végrehajtást az ingókra nézve is, ha ugyazon végzésben ingók és ingatlanokra egyidejűleg rendeltetett az el.“

Midőn ezen §. azt rendeli, hogy csak azon bíróságok kötelesek az illető dologi bíróságot végrehajtás foganatosítása végett megkeresni, melyek dologi törvényhatóságot nem gyakorolhatnak; ugyanakkor ezen §. azt is tételezi fel, hogy léteznek dologi bíróságok, melyek az általok ingatlanra rendelt végrehajtást maguk foganatosíthatják.

Hogy pedig ezen létező dologi bíróságok alatt, melyek valamely követelés behajtása végett a végrehajtást az ingatlanra elrendelhetik, nem a telekkönyvi hatóságok értendők, kitetszik már abból, hogy a telekkönyvi hatóságok illetőségéhez oly perek nem is tartoznak, a melyekben a telekkönyvi hatóság valamely követelés behajtása végett, akár ingóra, akár pedig ingatlanra a végrehajtást elrendelhetné; mivel még az igazolási keresetek is, ha az igazolással a követelés behajtása is van összecsatolva, — már többé a telekkönyvi hatóság illetőségéhez nem tartoznak, hanem ez esetben az igazolási keresetekre nézve is, vagy a személyes, vagy pedig birtokbíróság illetékes (p. t. r. 44. §.).

Ebből tehát világos, hogy a 353. §-a azon kifejezése alatt „illető dologi bíróság“ nem a telekkönyvi hatóságot, vagyis a birtokbíróság telekkönyvi osztályát, hanem magát a birtokbíróságot, vagyis a p. t. r. 18. §-ban felsorolt megyei, városi és kerületi törvényszékeket (polgári törvényszéket) kell érteni, mivel csak ezen törvényszékek ingatlanra, s illetőleg ingóra rendelhetik el a végrehajtást, s egyuttal azt foganatosíthatják is saját hatóságuk területén, minthogy ezen törvényszékek dologi bíróságot gyakorolnak azon ingatlanokra nézve, melyek területükön fekszenek (p. t. r. 42. §.).

Ha ez áll, hogy a „dologi bíróság“ nevezete alatt maga a birtokbíróság, vagyis az említett megyei, városi és kerületi törvényszékek (polgári törvényszé-

a 353. §. végpontja értelmében köteles lett volna úgy az ingó, mint ingatlanokra a végrehajtást teljesíteni, s egy törvényszéki tagot arra kiküldeni, nem pedig a telekkönyvi hatósághoz áttenni, hol az ingókra a végrehajtást, az ingatlanokra pedig a becslést nem eszközli senki, de idővesztéssel is jár.

A 297. § 18-ik pontja alapján kérte tehát a végzést megsemmisíteni, s a törvényszéket szabályszerű eljárásra utasítani.

A m. kir. Curia, mint semmitőszék, a semmiségi panaszt elvetette, mert a p. t. r. 353. §-a szerint oly esetben, midőn bíróságok, melyek dologi törvényhatóságot nem gyakorolnak, ugyanazon végzésben ingó és ingatlanokra egyidejűleg rendelkeztek végrehajtást, annak foganatosítására az illető dologi bíróságot tartoznak megkeresni; minthogy pedig a telekkönyvi hatóság azon birtokbíróságnak szakosztályát képezi, melynél a telekkönyvek vezetettek, a polgári törvényszék azáltal, hogy Liptómege központi szolgabírói bíróságának hozzá küldött végrehajtást rendelő végzését további eljárás végett a telekkönyvi hatósághoz tette át, mely a végrehajtási foglalást az ingókra is vagy kiküldötte által, vagy megkeresés útján eszközölheti, semmiségre okot nem szolgáltatott; minélfogva az alaptalan semmiségi panasz elvetendő volt.“ Lásd a „Jogt. Közl.“ 1871. 3. sz. a. Curiai határozatok közt 343. döntvényt.

kek) nem pedig a telekkönyvi hatóság értendő; akkor kell annak is állania, hogy az ingóra és egyidejűleg ingatlanra rendelt végrehajtás foganatosítására, — akár maga a birtokbiróság rendelte el azt, akár pedig ebbeli végrehajtás foganatosítása végett, a birtokbiróság, más bíróság által kerestetett meg — csakis maga a birtokdologi-bíróság, illetékes lehet, mivel a p. t. r. 353. §-ának második kikezdése a végrehajtásnak ily esethen teljesítését a dologi bíróság teendői közé sorozza. Áll továbbá ezen állítás azért is, mert a p. t. r. 18. §-a világosan és határozottan rendeli, hogy minden dologi cselekmény a birtokbiróság hatásköréhez tartozik, és a telekkönyvi hatóság csak azon esetekben gyakorolja a birtokbiróságot, melyek a perrendtartásban kijelölve vannak; már pedig az egész perrendtartásban nincsen nyoma annak, hogy a telekkönyvi hatóság a végrehajtási kiküldött rendelkezésére s a végrehajtás alá vont javak összeírására és megbecsültetésére hivatva volna; hanem inkább ennek ellenében a p. t. r. 425., 426. és 465. §§-ban ismételve kimondatik: hogy a telekkönyvi hatóság csak a történet foglalás, illetőleg összeírás és becslés utáni további teendők teljesítésére, az árverésre, vételár felosztására, s ezen eljárásban felmerülő tulajdoni és elsőbbségi igények megbíralására illetékes; miért is a perrendtartás mikép a végrehajtási végzés bekebelezésére vonatkozó 349. és 359. §§-ban, úgy a 425. és 426. §§-ban a honnét kezdve a telekkönyvi hatóság további végrehajtási teendői kezdődnek, minden ily teendő felmentésénél, mindenütt és mindig csak „telekkönyvi hatóság“ nevezetet használ.

Ezek nyomán lehet már most batran állítani: hogy csak a harmadik nézet, t. i. azok nézete törvényes alappal bír, kik azt tartják:

„hogy az ingatlanok vagy pedig ingók s egyidejűleg ingatlanokra elrendelt végrehajtás esetében az ingatlanok, s illetőleg ingóságok összeírására és becslésére egyedül azon birtokdologi-bíróság (polgári törvényszék) illetékes, melynek területén a végrehajtás tárgyát képező ingatlan vagydon fekszik; az ezen birtokbiróság telekkönyvi szakosztályához ellenben csak a birtokbiróság által összeírt és megbecsült ingatlan, s illetőleg ingó javaknak elárverezése a vételár felosztása s a perrendtartás nyolczadik czime IV. fejezetében előforduló tulajdoni s elsőbbségi igények feletti tárgyalás és határozathozatal tartozik.

Oly esetekben tehát, midőn valamely bíróság, mely dologi bíróságot nem gyakorolhat, ¹⁾ valamely ingatlanra, vagy pedig ingóra s egyidejűleg ingatlanra rendelte el a végrehajtást, annak foganatosítása végett a végrehajtási iratoknak átküldése mellett, tartozik a birtokdologi-bíróságot megkeresni, egyuttal azonban köteles a végrehajtási végzést is annak telekkönyvi bekebelezése végett az illető telekkönyvi hatósághoz a p. t. r. 349. és 359. §§. értelmében áttenni.

Ezen eljárást tartoznak követni a birtokbiróságok is azon esetben, ha oly ingatlanra, s illetőleg ingó s egyidejűleg ingatlanra rendelték el a végrehajtást, mely ingatlan más birtokbiróság területén fekszik (p. t. r. 60. és 350. §§.).

¹⁾ Ily bíróságok a p. t. r. 1-ső §-a 1. a) 2. a) 3. a) és c) és 4. a) alatt említett egyes megyei és városi bíróságok, városi és kerületi törvényszékek, és a p. t. r. 25—27. §§-ban említett kivételes bíróságok.

Az ilykép megkeresett dologi-birtok-bíróság tartozik a végrehajtás foganatosítására p. t. r. 350. §-a szerint kiküldöttel rendelni, ki a végrehajtás alá vont javakat, azoknak lefoglalása mellett, összeírván és megbecsültetésén, a kiküldő bíróságnak jelentést teend; a kiküldő bíróságnak pedig a p. t. r. 325. §-a szerint kötelessége leend, az összes iratokat további teendők teljesítése végett, az erre a p. t. r. 426. §-ban kijelölt telekkönyvi hatósághoz áttenni, s erről mind a végrehajtatót, mind pedig a marasztalt felet értesíteni.

TRÁVNİK ANTAL,

tvszéki ülnök

és a pozsonyi bírói áll. vizsg. bizott. tagja.

A felmenők és oldalági rokonok törvényes örökösödéséről.

Az országbírói értekezleti szabályok 10—12. §§. által, nézetünk szerjnt a felmenők és oldalági rokonok törvényes örökösödési jogukra nézve megállapított örökösödési rendnél fogva, a hitvestárs hátrahagyása nélkül elhalt örökhagyónak — a netalán elidegonított öröklött javak értékének leszámítása után — fenmaradt szerzeményi javaiban, az osztrák örökösödési rendszer által elfogadott alapelvek szolgálnak zsinór-mértékül; következőleg, a közlött jogi esetben fenforgott örökösödési jogi kérdés, a magyar kir. legfőbb ítélőszék ítéllete által, az osztrák örökösödési rendszerben a felmenők és oldalági rokonok törvényes örökösödése tárgyában irányadóul szolgáló ági öröklési alapelvek. melynélfogva, „addig míg az örökhagyóval közelebbi törzs — illetőleg attól leszármazott van, a távolabbi törzsekre — illetőleg azoktól leszármazottakra az öröklés át nem megy“ alkalmazásával, helyesen lett megoldva.

A további vizsgálódásunk kiinduló pontját képező fentebb felállított nézetünk helyes volta pedig kétségtelenül kitünik; ha a hivatkozott orsz. ért. szab. 10—12. §§. értelmezésénél, a nyelvtani és logikai magyarázati szabályokat, ezen §§. keletkezte történetének figyelembe vétele mellett alkalmazzuk.

Ugyanis, az országbírói értekezlett tanácskozmányi jegyzőkönyveiből kitünik; hogy országbírói értekezlet által arra nézve: *valjon, az osztrák uralom alatt hatályon kívül tett magyar örökösödési törvények éreltelbeletthetők-e, és mennyiben?* egy választmány javaslatlattel végett küldetvén ki, — a kiküldött választmányi tagok többsége által előterjesztett javaslaton kívül, a két részre osztott választmányi tagok kisebbsége részéről, két önálló külön javaslat is lett az országbírói értekezletnek bemutatva.

A választmányi tagok többsége által előterjesztett azon javaslata ellenében, mikép „addig míg a törvényhozás az örökösödés tárgyában rendszeres törvényt nem alkot, az osztrák örökösödési törvények egész terjedelmükben fentartassanak,“ az egyik különvélemény által ellentétesen az hozatván javaslatba, hogy „a magyar örökösödési törvények azonnal visszaállítassanak,“ — ennek folytán, elsőben ezen most jelzett különvélemény lett előleges megvitatása után — szavazás alá bocsátva.

Miután azt az értekezleti tagok nagy többsége elvetette, tárgyalás és szavazás alá került mostani tisztelt igazságügyi miniszterünk és véleményéhez csatlakozott társai által előterjesztett másik különvélemény, melynélfogva javaslatba hozott: mikép „az osztrák örökösödési törvények a törvényhozás intézkedéseig **oly módosítás mellett tartassanak fenn,** — hogy az osztrák hitvesi és özvegyi örökösödés, valamint özvegyi jog helyett, az ez érdembeli magyar örökösödési elvek léptetessenek életbe, — a felmenők és oldalrokonok törvényes örökösödése tekintetében pedig annyiban, a mennyiben az örökség tárgyát képező vagydon valamelyik szülő után, vagy annak ágáról az örökhagyóra háromlott, az illető szülőnek, ki után a vagydon az örökhagyóra háromlott, valamint az illető szülői ágának, a mely szülői ágát a vagydon eredt — a másik szülőt — illetőleg az annak vonalán lévő további felmenőket és oldalrokonokat kizáró örökösödés biztosításék, illetőleg, a családtól származott vagydon, a család számára fentartassék.“

Ezen különvélemény is kisebbségben maradván, ennek folytán, a választmányi tagok többségének fentebb hivatkozott azon javaslata: „mikép addig, míg az örökösödés tárgyában

rendszeres törvény alkottathatik, az osztrák örökösödési törvények egész terjedelmükben érvényeseknek elfogadtassanak, — került vita és szavazás alá; — de, a szavazatok többsége ezen javaslat elfogadása mellett sem nyilatkozott.

Mínt hogy azonban a hivatkozott három rendbeli javaslat felett tartott vita folyamából kitűnt, hogy a tanácskozmányi tagok nagy többsége abban egyetért, miszerint addig, míg az örökösödés tárgyában törvényhozásilag intézkedés történetik, legcélszerűbb egyelőre az osztrák örökösödési rendszert fentartani, és csak azért nem emeltetett az osztrák örökösödési rendszernek ideiglenes fentartása a szavazatok többsége által határozottá; mivel számosan azon értekezleti tagok közül, kik az osztrák örökösödési törvényeknek ideiglenes fentartását elkerülhetlennek találták, azoknak oly módosítással történendő fentartását vélték elfogadhatóknak; mikép a családtól származott javak tekintetében, a családi tagok számára a törvényes örökösödés biztosításának, — és hogy a hitvestársi örökösödés, valamint az özvegyi jog és özvegyi örökösödés tekintetében, a magyar örökösödési elveknek megfelelő örökösödési rend helyettesítessék; — az osztrák örökösödési törvényeknek a jelzett irányban módosítva történendő fentartását javaslatba hozott választmányi kisebbség, több értekezleti tagokkal kiegészítve, ujlag oly utasítással küldetett ki: — hogy a törvényhozás intézkedéseig ideiglenesen irányadóul szolgáló örökösödési rend tekintetében, a lefolyt vita alatt felmerült fentebb jelzett többségi nézetnek megfelelő javaslatot készítsen, és azt megbirálás és elfogadás végett a tanácskozmánynak terjessze elő.

Ezen kiküldött a választmány munkáját elkészítvén, és azt az értekezletnek bemutatván, az némi módosításokkal az értekezlet által el is fogadtatott, és az orsz. ért. szabályok 2—23. §§. képezi.

A mi különösen a felmenők és oldalági rokonok törvényes örökösödésére nézve irányadóul szolgáló orsz. ért. szabályok 10—12. §§. illeti, ezekre vonatkozólag a hivatkozott alválasztmány előterjesztett munkálat felett tartott tanácskozmány jegyzőkönyvéből kitűnik, hogy ezen §§., ugy a mint az alválasztmány azokat előterjesztette, teljes szövegükben, minden megjegyzés nélkül lettek elfogadva.

Ennélfogva tehát, az orsz. ért. szab. 10—12. §§. keletkeztenek vázlatilag előterjesztett történetéből kétségen kívülleg kitűnik; — hogy az országbirói értekezlet, a felmenők és oldalági rokonok törvényes örökösödése tekintetében, csak annyiban vette célba az osztrák örökösödési rendszer módosítását, a mennyiben az valamelyik szülőtől vagy annak ágáról származott javakra nézve — az illető szülőnek, s illetőleg ezen szülő vonalán lévő oldalrokonoknak akarta a törvényes örökösödést biztosítani, — és a mennyiben a hitvestársi örökösödésre nézve a hitvestársaknak előnyösebb magyar örökösödési rendet kívánta helyettesíteni; — hogy tehát a felmenők és oldalrokonok törvényes örökösödése tekintetében, a jelzett módosításon kívül, az osztrák örökösödési rendszer alapelveit fogadta el.

Atmenve a vizsgálódásunk kiinduló pontjául szolgáló kijelentett nézetünk tételenkiinti igazolására, — ennek folytán, az országbirói értekezlet szabályoknak a felmenők és oldalági rokonok törvényes örökösödése iránti rendelkezéseit, az örökösödési javak különböző minőségéhez képest, ahhoz képest t. i., a mint azok vagy szerzeményiek, vagy valamelyik szülő után háromlottak, vagy valamelyik szülő vonalán lévő rokontól származtak, — külön-külön meghatározni megkísértjük; — és pedig:

A felmenőknek és oldalrokonoknak törvényes örökösödési rendét a szerzeményi javak tekintetében.

A mi illeti a szerzeményi javak tekintetében a szülőknél és a szülők leszármazottjainak örökösödését azon esetre:

- ha az örökösödés mindkét szülője életben van; — vagy
- ha az örökösödésnek egyik szülője van életben, a másik szülője után pedig leszármazottak vannak; — vagy
- ha az örökösödésnek mindkét szülője elhalt, de azok után leszármazottak vannak életben, —

a szülőket — illetőleg azok leszármazottjait — hitvestárs nem létében — illető törvényes örökösödésre nézve az orsz. ért. szab. 10. §-a, az osztrák örökösödési rendszerrel egybehangzólag rendel, hogy:

„az örökségi javak az apa és anya közt két részre oszlanak.” —

az orsz. ért. 11. §-a pedig azt, hogy:

„az apát az apai, az anyát az anyai ágon leszármazott oldalrokonokat képviselik.”

Ennélfogva tehát, a szerzeményi javakban — hitvestárs nem létében — a szülőket és a szülők leszármazottjait illető

törvényes örökösödés, az osztrák örökösödési rendszerrel teljesen egyenlően van szabályozva.

Mert, feltéve hogy hitvestárs nem létezik, az örökösödés által hátrahagyott szerzeményi javakból, mind az osztrák örökösödési rendszer, mind az orsz. ért. szab. 10., 11. §§. értelmében, az örökösödés a szülőket és a szülők leszármazottjait következőképpen illeti:

a) ha mindkét szülő életben van, — mindegyik szülőt a hagyatéknak fele része; —

b) ha az egyik szülő van életben, a másik szülő részéről pedig leszármazottak vannak, — az életben lévő szülőt a hagyatéknak másik fele része pedig az elhalt másik szülőnek életben lévő leszármazottjait; —

c) ha egyik szülő sincs életben, de mindkét szülő által nemzett gyermekek — illetőleg azoktól leszármazottak vannak életben, — a hagyatéknak azon arányban illeti a közös szülőktől leszármazottakat, a hány gyermek — illetőleg gyermektörzs van a közös szülő után, — ha pedig az örökösödés előtt elhalt szülők — vagy azok egyike után különböző házasságból nemzett gyermekek, illetőleg azoktól leszármazottak vannak, — mindegyik szülő után maradt gyermekeket, illetőleg azoktól leszármazottakat külön-külön a hagyatéknak fele része olyformán illeti, hogy a mindegyik szülő után leszármazottak az őket illető hagyatéki fele részben azon arány szerint osztozkodnak, a hány gyermek — illetőleg gyermektörzs ezen szülői részen életben van.

Az szülők- és azoktól leszármazott oldalrokonok törvényes örökösödési rend keretébe tartozó örökösödési jogesetek az országbirói ért. szab. 10., 11. §§. által szabályozott fentebbi jogesetek által ki nem merítettén, — ennek folytán, mínt hogy a nagy szülők- és azoktól leszármazott oldalrokonok, valamint a további felmenők és azoktól leszármazott oldalrokonok törvényes örökösödését szabályozó orsz. ért. szab. 12. §-a akképp rendelkezik, hogy:

„az öregapát és öreganyát, s illetőleg az ezektől leszármazott oldalrokonokat, — és ha ezek sem volnának életben, a további felmenőket — s illetőleg leszármazott oldalrokonokat sorban, azon esetre illeti az öröklés, ha sem szülők, sem tőlük leszármazottak sincsenek.”

azon kérdés merül fel: valjon azon esetben, ha az örökösödésnek egyik szülője — illetőleg attól leszármazott életben van, a másik szülő pedig leszármazott hátrahagyása nélkül az örökösödés előtt elhalt, de ezen kihalt szülői vonalon, további felmenők — illetőleg azoktól leszármazott oldalrokonok vannak, — az örökösödés hátrahagyott szerzeményi javaiban a felemlített vérrokonok közül, kiket — és mily arányban illeti az öröklés?

Hogy ezen esetben az örökösödés túlélő szülőjét — illetőleg az attól leszármazottat a hagyatéknak fele része minden esetre illeti, az az orsz. ért. szab. 10. és 11. §§. világos szó szerinti nyelvtani értelméből is kétségen kívülleg kitűnik.

Ha azonban az országbirói értekezlet szabályok 10—12. §§. értelmezésénél a logikai magyarázati szabályokat, tekintettel a hivatkozott §§. keletkeztenek fentebb vázlatilag előterjesztett történetére, alkalmazzuk, az iránt sem maradhat fenn kétség: — hogy a hagyatéknak másik fele részében is, az öröklés az életben lévő szülő, illetőleg attól leszármazottat, nem pedig a leszármazott nélkül elhalt másik szülő vonalán lévő további felmenőket — illetőleg azoktól leszármazott oldalrokonokat illeti.

Mert, az országbirói értekezlet szabályok hivatkozott §§. keletkeztenek vázlatilag előterjesztett történetéből kitűnik; mikép azok életbeléptetésével a szerzeményi javakra nézve, hitvestárs nem létében, a szülőket és oldalrokonokat illető törvényes örökösödés tekintetében az osztrák örökösödési rendszer célzatot fentarthatni, — az orsz. ért. szab. 13. §-a azon rendelkezésénél fogva pedig, mikép *„a nagyszülőket, illetőleg azoktól leszármazottakat örökösödés azon esetre illet, ha sem szülők, sem azoktól leszármazottak nincsenek”* — per principium contradictionis — kijelentett, hogy azon esetre, ha szülő, illetőleg attól leszármazott van, a nagyszülőket, illetőleg az azoktól leszármazott oldalrokonokat az örökösödés nem illeti, — ennél fogva, tekintettel arra, mikép a felmenőket és oldalági rokonokat illető törvényes örökösödés tekintetében az osztrák örökösödési rendszer által irányadóul elfogadottági örökösödési alapelv szerint, *„addig, míg az örökösödés közeli törzs vagy attól leszármazott van, az örökösödés távolabbi törzse — illetőleg attól leszármazottat nem meggy,”* — az országbirói értekezlet szabályok 10—12. §§. értelmének, a logikai értelmezési szabályok helyes alkal-

mazásával való megállapítása folytán a fentebb hivatkozott örökösödési esetre vonatkozólag más rendelkezést nem tulajdoníthatnak, mint azt: — hogy „az összes szerzeménybeli örökségi javak, tehát azoknak azon fele része is, mely azon esetre, ha a másik szülő — illetőleg attól leszármazott élt volna, a másik szülőt — illetőleg attól leszármazottat illette volna, az életben lévő szülőt, illetőleg annak leszármazottját, a másik szülő vonalán lévő nagyszülők — illetőleg azoktól leszármazott oldalrokonok kizárásával, illetik.

A jelzett örökösödési eset pedig annyival is inkább a most hivatkozott ági örökösödési alapelv szerint döntendő el; miután az a törvényes örökösödési rend megállapításának alapul szolgáló törvényhozói azon célzatnak is, hogy az örökösödésnek okszerűen vélemezendő végrendekezése törvényileg pótoltsék, azon oknál fogva leginkább megfelel; mivel fel kell tételezni azt, hogy az örökösödés azon esetre, ha rendelkezik, hátrahagyott vagyonát közelebbi és nem távolabbi rokonának hagyta volna.

Jogilag nem igazolt tehát a közlött örökösödési jogesetben a kir. ítélőtábla által kifejezést nyert azon nézet, mintha „a felmenőket és oldalági rokonokat a szerzeményi javakban való törvényes örökösödés olyformán illetné, hogy azon esetre, ha az egyik szülői vonal az örökösödés előtt kihalt, még azon esetben is, ha a másik szülői vonal örökösödésre hivatott lenne, az örökség fele része a kihalt szülő vonalán lévő további törzseket, illetőleg azoktól leszármazottakat illetné,“ — ellenben az előterjesztettek által igazoltatott: — hogy a legfőbb ítélőszék, a törvényes örökösödési jog szellemében, és a szerzeményi javak tekintetében honi örökösödési rendszerünk szerint is irányadóul szolgáló ági örökösödési alapelvvel megegyezőleg oldotta meg a közlött jogesetet, midőn a közlött jogesetben ítéletileg kimondotta, — mikép „a kereset tárgyát tevő szerzeményi javakban az örökség kizárólag alperest, mint az örökösödéssel közlebbi törzstől származott vérrokont illeti.“

Minthogy pedig az országbirói értekezleti szabályok 12. §-a, az ósapának és ósanyának, s illetőleg a tőlük leszármazott oldalrokonoknak törvényes öröklésére nézve is, az ági örökösödési alapelvnek megfelelőleg akkép intézkedik, hogy: „öket az öröklés azon esetre illeti, ha sem öregapa, sem öreganya, sem azoktól leszármazottak nincsenek,“ és így sorban a további felmenők — illetőleg az ezentől leszármazott oldalrokonok törvényes öröklésére vonatkozólag hasonlóul rendelkezik; — a közlött jogi esetben fenforgott örökösödési jogi kérdésnek eldöntésénél a legfőbb ítélőszék által irányadóul elfogadott ági örökösödési alapelvnek akkor is zsinórmértékül kell szolgálni az öröklési jog megállapításánál; midőn oly örökösödési eset áll be, a mikor a nagyszülői ágból csak az egyik nagyszülői vonalon van öröklésre hivatott, a többi nagyszülői vonalokon pedig senki sincs; miután ily örökösödési esetben, az összes örökség az életben lévő nagyszülőt, illetőleg annak leszármazottjait, a leszármazottak nélkül elhalt nagyszülők vonalán lévő további felmenők és azoktól leszármazott oldalrokonok kizárásával, fogja illetni.

A szerzeményi javak tekintetében a felmenők és oldalági rokonok törvényes öröklésére vonatkozólag fentebbiek szerint igazolt öröklési rendnek kimutatása után, hátra van annak igazolása, hogy milyen öröklési rend lett az orsz. ért. szab. 10—12. §§. által, az öröklött javak tekintetében — a felmenők és oldalági rokonok törvényes öröklésére vonatkozólag elfogadva.

Mielőtt az ez érdembeli feladatunknak is megfelelni megkíséreljük, annak előrebocsátását látjuk szükségesnek; — hogy az orsz. ért. szab. 10—12. §§. az öröklött javak két fajáról rendelkezik, és pedig 1-ör: a szülők után az örökösödésre háromlott, és 2-ör: a szülők ágáról az örökösödésre háromlott öröklött javakról; — továbbá, hogy a jelzett mindkét fajbeli öröklött javak tekintetében egyforma öröklési rend nézetünk szerint a hivatkozott orsz. ért. szab. §§. által csak addig tekinthetők megállapítottak, míg mindkét szülő — illetőleg azoknak leszármazottjai öröklési igényt van kérdésben, — ellenben, midőn az életben lévő egyik szülőt — illetőleg annak leszármazottjai — és a kihalt másik szülő vonalán lévő nagyszülők, illetőleg az azoktól leszármazott oldalrokonok, valamint egyáltalában a szülői ágon tul lévő további felmenők és azok ágán lévő oldalrokonok törvényes öröklése van kérdésben, ahhoz képest, a mint az örökösödés által öröklött vagyon reá szülőjéről, vagy szülői ágról háromlott, az öröklési rend különböző alapelv által szabályozottnak tekintendő lévén, ennek folytán, az öröklött javak különböző fajához képest, az öröklési rend mindegyikre nézve a másiktól eltérőleg állapítandó meg.

Ugyanis, az országbirói értekezleti szabályok 10. §-a, az örökösödésre háromlott mindkét fajbeli öröklött vagyon tekintetében a szülőket illető öröklési jogot szabályozván, erre vonatkozólag megállapítja, hogy:

„az apa és anya azon érték erejéig hivatvák az öröklésre, mely tőlük vagy águktól akár végrendelet folytán, akár a nélkül az örökösödésre hárult;“ — továbbá, hogy:

„azon esetre, ha a hagyatékból azon vagyon, mely az örökösödésre az apai és anyai ágról szállott, ki nem kerülne: — az apa és anya azon érték arányában osztoznak, a mely tőlük vagy águktól az örökösödésre származott;“ — az orsz. ért. szab. 11. §-a pedig azt rendel, — hogy:

„ha az apa vagy anya vagy közülök már egyik sem élne: az apát az apai, és az anyát az anyai ágon leszármazott oldalrokonok képviselik.“

Az országbirói értekezleti szabályok most idézett 10. és 11. §§. szavainak nyelvtanilag kétségtelen és határozott értelmezéséhez képest tehát, az örökösödés által öröklött vagyonban, akár az valamelyik szülőjéről, akár az valamelyik szülői ágról reá háromlott, —

„azon szülőt, illetőleg az azt képviselő leszármazottjait a másik szülő, s illetőleg annak leszármazottjai kizárásával, illeti a törvényes öröklés, a kiről s illetőleg a kinek ágáról a vagyon az örökösödésre háromlott,“ —

és azon esetre, ha mindegyik szülőről, illetőleg szülői ágról háromlott az örökösödésre a vagyon, és a hagyatékból az egész vagyon, mely az apai és anyai ágról háromlott, ki nem kerülve, —

„mindegyik szülő, s illetőleg az azt képviselő leszármazottak, a hagyatékon azon érték arányában osztoznak, mely tőlük vagy águktól az örökösödésre származott.“

Midőn azonban az öröklési rend sorozatának kiegészítése végett azon kérdés eldöntendő, hogy mikor megy át az öröklés a szülői ágról — a nagyszülők ágára, — az országbirói értekezleti szabályok nyelvtani értelmezése egyedül célra nem vezet; — hanem, a logikai értelmezés segélyéhez kell folyamodnunk és ennek segélyével tekintettel az öröklött javak tekintetében a felmenők és oldalrokonok törvényes örökösödésére vonatkozólag az országbirói értekezlet által elfogadott öröklési alapelvre, leszünk csak képesek az öröklött javak tekintetében a szülői ágon fölül lévő rokonok öröklési rendét helyesen megállapítani.

Az országbirói értekezlet által, az öröklött javak tekintetében a felmenőket és oldalrokonokat illető törvényes öröklésre vonatkozólag elfogadott öröklési alapelv felismerése végett pedig, utalunk az öröklés tárgyában zsinórmértékül szolgáló országbirói értekezleti szabályok 10—12. §§. keletkezteként fentebb vázlatilag előterjesztett történetére, — miután abból kitünik, hogy az országbirói értekezlet, az öröklött vagyonra nézve a felmenőket és oldalrokonokat illető törvényes öröklés tekintetében azon célzatát hangsúlyozta, — hogy:

„a valamelyik szülőtől az örökösödésre háromlott vagyonban, az illető szülőnek és attól származottaknak, a valamelyik szülői ágtól származott vagyonban pedig, az illető szülői ágának, a melytől a vagyon származott, a kizárólagos törvényes öröklése biztosítható, és ez által, a családtól származott vagyonnak a család számára való fentartása, törvényhozásilag gyámoltassék.“

Ha már most az országbirói értekezlet által hangsúlyozott fentebbi célzatában foglalt öröklési alapelvet közelebről elemezzük, azt kell következtetnünk: — hogy az országbirói értekezlet, az életbeléptetett 10—12. §§. által csak annyiban vette célba a felmenők és oldalrokonoknak az öröklött javak jelzett mindkét fajában való törvényes öröklését, az osztrák örökösödési rendszertől eltérőleg szabályozni, a mennyiben az örökösödési jog az egyik szülő, s illetőleg leszármazottjai — és a másik szülő, s illetőleg annak leszármazottjai közt eldöntendő, — ellenben, hogy azon esetre, midőn az örökösödési jog, valamelyik szülő s illetőleg annak leszármazottjai — és a másik szülő vonalán lévő nagyszülők, s illetőleg azoktól leszármazott oldalrokonok közt jön kérdésbe, az osztrák öröklési rendszer ági öröklési alapelvétől eltérő öröklési rend, egyedül a valamelyik szülői ágról származott hagyatéki javakra vonatkozólag tekinthetők az országbirói értekezlet által megállapítottak, — azon öröklött vagyon tekintetében pedig, mely mint az örökösödés szülője által szerzett reá háromlott, az országbirói értekezlet az osztrák örökösödési rendszer ági örökösödési alapelvét, mely szerint, „addig, míg az örökösödés közelebbi törzs, s illetőleg attól leszármazott van, a távolabbi

törzsek, s illetőleg azoktól leszármazottak a törvényes öröklésre igényt nem tarthatnak,“ teljes hatályában fentartani kívánta.

Mert, midőn az országbirói értekezleti tanácskozmány, az öröklött javak tekintetében a felmenőket és oldalrokonokat, illetőleg megállapítandó öröklési rendre vonatkozólag azon célzatát hangsúlyozta, hogy: „a valamelyik szülőtől háromlott vagyonban, az illető szülőnek, s illetőleg leszármazottjainak, a valamelyik szülői ágról származott vagyonban, ugyanazon szülői ágnak biztosítassék a törvényes öröklés, — ebből egyedül a valamelyik szülői ágról háromlott vagyon tekintetében lehet azt a következtetést vonni, hogy azon szülői ágon (hely. vonalon) lévő távolabbi felmenők, s illetőleg azoktól leszármazottak, melyről a vagyon származik, a másik szülőt, s illetőleg annak leszármazottjait a törvényes öröklésben kizárják, — de korántsem azt is, hogy a valamelyik szülő által szerzett az örökhagyóra háromlott vagyon tekintetében, az illető szülő vonalán lévő távolabbi felmenők, s illetőleg oldalrokonok — az életben lévő másik szülő, s illetőleg annak leszármazottjai kizárásával, a törvényes öröklésre igényt tarthassanak; miután különben, a fentebb jelzett célzatot messze túlhaladólag, az egyik szülő vonalán lévő távolabbi rokonok számára, a másik szülő vonalán lévő közelebbi rokonokat kizáró törvényes öröklés, oly javakban is biztosíthatnák, mely nem tőlük származik, — holott, az országbirói értekezlet „csak a valamelyik szülői ágtól származott vagyonban, vette célba a kizáró törvényes öröklést azon szülői ág számára biztosítani, a melytől a vagyon az örökhagyóra háromlott.“

A miért is, minthogy az országbirói értekezleti tanácskozmány által hangsúlyozott fent idézett célzatból azt következtetni nem lehet, hogy az örökhagyóra valamelyik szülője után háromlott szerzeményi vagyon tekintetében is az országbirói értekezlet azon szülői ágnak kívánta volna a kizárólagos törvényes öröklést biztosítani; — továbbá, minthogy az országbirói ért. szab. 12. §-a kikezdésének ezen tétele által „sem szülők, sem azoktól leszármazottak nem létben, a nagyszülőket s illetőleg az azoktól leszármazott oldalrokonokat illeti az öröklés,“ az osztrák örökösödési rendszernek a felmenők és oldalági rokonok törvényes örökösödése tekintetében zsinórmértékül szolgáló ági örökösödési alapelve, melynélfogva, „addig, míg az örökhagyóval közelebbi törzs, s illetőleg attól leszármazott van, addig a távolabbi törzsekre, s illetőleg azoktól leszármazottakra az öröklés át nem megy,“ alkalmazásba vétetett, — a valamelyik szülő után az örökhagyóra háromlott szerzeményi javak tekintetében is, hasonlóul mint az örökhagyó saját szerzeményi javai tekintetében, az orsz. ért. szab. 10—12. §§. rendelkezésénél fogva, azon esetre, ha az egyik szülő, s illetőleg attól leszármazott van életben, a másik szülő pedig leszármazottak nélkül halt el, ha mindjárt az örökségi vagyon az elhalt szülőtől háromlott is az örökhagyóra, az öröklési rendet olyképp tekintjük megállapítottnak, — hogy:

„az örökhagyó összes ily természetű öröklött javaiban, az életben lévő szülőt — s illetőleg annak leszármazottjait — a leszármazottak hátrahagyása nélkül elhalt másik szülő vonalán lévő további felmenők, s illetőleg az azoktól származott oldalrokonok kizárásával, illeti a törvényes öröklés.“

Az örökhagyóra valamelyik szülője után háromlott szerzeményi vagyonban tehát, a nagyszülői ágbeli felmenőktől kezdve, a felmenők és oldalági rokonok törvényes örökösödését, szinte úgy mint maga az örökhagyó által szerzett vagyonban, az osztrák örökösödési rendszer szerint a felmenők és oldalági rokonok törvényes örökösödése tekintetében zsinórmértékül szolgáló ági örökösödési alapelv szabályozza, — minélfogva, „mindaddig, míg az örökhagyóval közelebbi törzs, s illetőleg attól leszármazott van, az örökösödés a távolabbi törzse, s illetőleg az attól leszármazottakra át nem megy,“ tehát, míg akár szülő, akár szülőtől leszármazott van, az öröklésre csak az tarthat igényt, és ennek kizárólagos jogos igénye kirekeszti a nagyszülőket, s illetőleg az azoktól származott oldalrokonok öröklési igényüknek jogosultságát, — valamint továbbá, míg a nagyszülői ágon, és így sorban tovább a felmenő ágakon, akár felmenő — akár oldalrokon van, az ősszülék, és sorban a további felmenők, s illetőleg az azoktól leszármazott oldalrokonok, törvényes öröklésre jogos igénynyel szinte nem birnak.

Mint már fentebb kimutattuk, mind a valamelyik szülő után az örökhagyóra háromlott vagyon tekintetében, mind a valamelyik szülői ágról az örökhagyóra hárult vagyont illetőleg, az öröklés egyformán van szabályozva azon esetre, ha vagy mindkét szülő, vagy egyik szülő és a másiknak leszármazottjai, vagy mindegyik szülőnek leszármazottjai — az örökhagyót tulélik.

Mihelyt azonban azon öröklési eset áll be, hogy azon szülő, kitől — vagy kinek ágáról az öröklött vagyon származott, leszármazottak nélkül elhalt, ellenben vagy a másik szülő vagy attól leszármazott életben van, mint már kifejtettük, különböző öröklési alapelvek szolgálnak az öröklési rend megállapításánál irányadóul, ahhoz képest, a mint a vagyon valamelyik szülőtől, vagy a mint az valamelyik szülői ágtól származott, — az előbbinél az osztrák örökösödési rendszer ági örökösödési alapelve, az utóbbinál pedig alapelvéké az, hogy „a valamelyik szülő vonalán lévő rokontól származott vagyonban, az azon vonalon lévő rokonokat — a másik szülői vonalon lévő rokonok kizárásával — illeti az öröklés“ vétetvén alkalmazásba.

Minélfogva, tekintettel a szülői ágról az örökhagyóra háromlott vagyon tekintetében a felmenőket és oldalrokonokat illető törvényes örökösödés megállapításánál irányadóul szolgáló hivatkozott alapelvre, a valamelyik szülői ágról az örökhagyóra háromlott vagyon tekintetében, a szülői ágon felül lévő további felmenők és oldalrokonokra nézve is, a törvényes öröklést olyképp tekintjük törvényileg megállapítottnak, — hogy:

„az ily természetű öröklött javakban kizárólag az örökhagyónak azon rokonai örökölnék, kik azon szülői vonalhoz tartoznak, a honnét a vagyon az örökhagyóra háromlott.“

PÓSFAI KÁROLY,
kir. táblai bíró s legf. tvszéki segédbíró.

A budapesti ügyvédi-egylet hivatalos közleményei.

A budapesti ügyvédi-egylet

I-só (magánjogi) szakosztályának 1871. évi ápril 24-én tartott ülésének

JEGYZŐKÖNYVE.

Jelenvoltak: Várady Károly, dr. Schnierer Gyula, Morlin Imre, Borszéki A., Simon Flórent, Murinyi Endre, dr. Szontagh Kálmán és dr. Győry Elek.

Elnök: Várady Károly.

Jegyző: Dr. Győry Elek.

1. Elnök felhíván a szakosztályt az alapszabályok értelmében elnök és jegyző választásra, elnökké Várady Károly, jegyzővé dr. Győry Elek választattak meg.

2. A könyvtálatányból megvásárlandó könyvek iránti javaslattelet végett dr. Schnierer Gyula és Morlin Imre urak kértettek fel.

3. Olvastatván az egyleti választmány átirata, mely szerint a kereskedelmi miniszter által megküldött bányatörvényjavaslat e szakosztályhoz tétetett át, e törvényjavaslat véleményes jelentés végett Szontagh Kálmán urnak adatott ki.

4. Végül a függőben levő s bizottmányoknak kiadott tárgyakra nézve a szakosztályi jegyző megbízott, hogy azoknak beterjesztését a szakosztály nevében sürgesse.

Kiadta:

Dr. GYÖRY ELEK,
szakosztályi jegyző.

K ü l ö n f é l é k.

cs. Lapszemle. A „Pesti Napló“ mult heti esti lapjaiban öt folytatólagos közleményben küzd Némethy Kálmán a bányászati törvényjavaslatnak a szabad községre vonatkozó rendelkezése ellen. Több szempontot hoz fel ez ellen.

Köszén — ugymond — a földbirtok tartozéka lévén, magántulajdon tárgyát képezi, bárha az feltárva nem lenne is, minélfogva azon kérdés nyomul előtérbe: vajlon szabad-e vagy lehet-e az állam kezébe, a tulajdonjog szentségének orvosolhatlan sérelme nélkül oly hatalmat szolgáltatni, hogy annak erejével a honpolgárok magántulajdonát, ezek beleegyezése, és az aequivalens megtérítése nélkül elvehesse? és ezen kérdésre senki sem fog habozni a negatív felelettel, kinek a magántulajdon sérthetlenségéről csak primitív fogalmak is vannak.

Nem akarja kétségbe vonni az államfenség azon jogát, hogy midőn a „Salus rei publicae“ másként meg nem menthető; a magántulajdonhoz is hozzá nyulhat; ámde ily esetben mindig

a visszautasíthatlan kényszerűség körülményének kell fenforognia, és még akkor is az aequivalens, a kisajátítási törvények értelmé szerint vagy magán egyezség útján, vagy bírói ítélet által, sok esetben a pretium effectiois figyelembe vétele mellett állapítandó meg, s annak kiszolgáltatásáig a kisajátított vagyon a tulajdonos beleegyezése nélkül birtokba sem vehető. Kétségtelen tehát: miszerint a magántulajdont az aequivalens megtérítése nélkül, törvényes uton elvenni soha nem lehet.

A törvényjavaslat állítólagos körülménynél fogva is szükségesnek tartja a közsényszabadság törvényesítését, mert — ugymond — köszénmívelésünk éppen a köszén szabadság idejében nyert oly mérvű lendületet, milyent a magánbirtok korlátozása mellett képzelní sem lehetett.

Czikkiró ezen indokot merőben képezetinek tartja, mert nálunk a köszén szabadság ideje az osztr. bányatörvényben engedett 5 évi kedvezményi határidő lejártával, vagyis csak 1859. nov. 1-én vette kezdetét, és csak 1861. jul. 23-ig, t. i. az ideiglenes törv. szabályok hatályba lépteig, tehát csupán 20 hónap és 23 napig tartott; már pedig a gyakorlat embere, ki előtt az akna vagy tárna nyitás előmunkálatainak hosszadalmassága nem ismeretlen, rögtön be fogja látni; miszerint ily parányi időtartamból, a bányai par lendumének országos szempontbóli megítélésére még csak távoli következtetés sem vonható.

De hát voltaképen mi történt a köszén szabadság idejében a bányai par e nemének lendítésére? . . . Semmi! . . .

Széher Mihály urtól a „*Pesti Napló*“-ban egy hosszabb cikksorozat jelent meg ily czim alatt: „Szóbeliség és közvetlenség.“ E cikkekre jövő számunkban bővebben ki fogunk terjeszkedni.

(*Hoffmann Pál tanári működéséről*) azt olvassuk a „*Pesti Napló*“-ban, hogy a „római per jog“-ból tartandó előadásaira, mint nem kötelezett tantárgyra is 500 fölül tehát félezernél többen iratták be magukat s hogy ez nemcsak hazánkban a legnagyobb hallgatóság, hanem a külföldön sem akadunk ily erős collegiumra. A „P. N.“ ezért méltán bókol a jeles tanárnak, kinek vezetése alatt ifjuságunk egyszer valahára örvendesebb irányban kezd haladni. *Hoffmann Pál* hazánkban a jelzett irányu törekvésnek teremtője s így jogéletünknek jelen aggasztó majdnem mondhatni válságos helyzetében — legalább egy szebb jövő reményét táplálhatjuk.

(*A függő államadósság*) ellenőrzésére kiküldött országos bizottság Bécsben, 1871. évi május 2-ik napján tartott ülésében az államjegyek forgalmi összegét 1871. évi ápril hó végével következőnek találta:

A bizottság saját feljegyzései alapján a tulajdonképeni államjegyek összege:

1 ftosokban	85.313,015 ft	
5 ftosokban	118.847,505 „	
50 ftosokban	150.138.950 „	354.299,470 ft

Hivatalos közlés folytán az államjegyekül nyilvánított bankjegyek összege:

1 ftosokban	1.532,471 ft	
5 ftosokban	463,725 „	1.996,196 ft

Összesen 356.295,666 „

A közös pénzügyminiszter hivatalos közlése szerint a sóbányákra bekebelezett és forgalomban levő zálogjegyek összege 55.704,282 ft 50 kr.

Kelt a függő államadósság ellenőrzésére kiküldött országos bizottság Bécsben, 1871. évi május 2-án tartott XXXIV-ik üléséből.

Gróf *Barkóczy János*, s. k.,
elnök.
Gróf *Zichy Henrik*, s. k.,
Gróf *Zichy Jenő*, s. k.,
Huszár István, s. k.,
Szüllő Géza, s. k.,
biz. tagok.
Gróf *Kálnoky Pál*, s. k.,
bizott. tag s helyettes jegyző.

(*A svéd kormány által*) f. évi aug. hó első hetében gazdasági kiállítás fog rendeztetni Gothenburgban.

A résztvenni óhajtók részére a következő feltételek állapítottak meg:

A kiállítás programja a gazdaság főbb érdekeire vonatkozó különböző kérdések megvitatását, valamint marhák, lovak, termények, gazdasági gépek kiállítását tüzi czélul.

A kiállításra szánt cikkek jövő máj. hó 15-ke előtt bejelentendők a gothenburgi igazgatósági titkárnál, a ki ezen jelentés vételéről értesítést adand.

Azokra nézve, kik marhákat, lovakat stb. kívánnak kiállítani, megjegyeztetik, hogy csak azon állatok bocsáttatnak a kiállításához, melyek oly tartományokból származnak, honnan a hozatal egészségi szempontokból nem volt eltiltva; hogy azok, melyek külföldről jönnek, csak maguk között pályázhatnak a tartománybeliektől elkülönítve, és hogy a díjak, melyek nekik ítéltetnek, egyedül tiszteletiek lesznek.

A gazdasági gépek és eszközökre nézve határozottatott, hogy az ezen sorozathoz tartozó külföldi cikkek pályázatra bocsáttatnak, és ha valaki óhajtaná, hogy valamelyik cikk fedél alá helyeztessék, ezt egyidejűleg a kiállítandó cikk megnevezésével kell kijelentenie, mely esetben a kérdéses cikk, az általa elfoglalandó terület minden négyszög lába után számítandó 5 öltre (2 ⁸⁵/₁₀₀ krajczár) díj lefizetése mellett külön szin alá fog elhelyeztetni. E díj a kiállítandó cikk bejelentése alkalomával fizetendő.

A cikk leírásához melléklendő annak kijelentése, valjon az új találmányu vagy szerkezetü-e, és ha javításról van szó, valamely régiebb találmánynál részletezni kell, hogy miben áll ezen javítás.

A cikk árjegyzéke megjelelendő a bejelentésben.

Az esetben, ha szükségesnek bizonyulna valamely géppel kísérletet tenni, az igazgatóság okvetlenül gondoskodik a hajtó erőről, és a szüksége anyagokról; de ha a kiállító az egész kiállítás idő alatt dolgoztatni kívánja gépét, akkor a költségek őt terhelik. Ez esetben is ki kell jelentenie az értesítésben, valjon óhajtja-e, hogy az igazgatóság a szükséges anyagokat részére beszeresse.

A kiállító maga köteles a gépet összeállítani, ha a szállításnál a szétszedés válnék szükségessé; az esetben is, ha dolgoztatni akarja, avagy ha kísérleteket akar tonni valamely complicáltabb szerkezetü géppel, akkor oly egyént kell mellé adnia, a ki a szerkezetet és kezelést ismeri.

A mi a kiállítási cikkek vasuti szállítását illeti, erre nézve ugy a kormány, mint az egyes svéd társulatok részéről nagyobb szerű megkönnyítések történtek.

Megjegyeztetik azonban, hogy a gépek és csigák legfelebb 21 és legalább 8 nappal az igazgatóság által a felvételre kitűzött idő előtt Gothenburgban, valamely svéd vasuti állomáson átadandók. A részt venni kívánók bővebb felvilágosítást a svéd királyi követségnél Bécsben (Volksgartenstrasse Nr. 3) nyerhetnek.

Pesten, 1871. évi ápril hó 14-én.

A földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. k. miniszteriumtól.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közlí: *I. O. Stolp* könyvkereskedése Pesten.

Német jogirodalom.

Auer, v., zur Reform der bayer. Hypotheken-Gesetzgebung. Mit Rücksicht auf den preuss. Entwurf e. Gesetzes üb. den Eigenthumserwerb u. die dingliche Belastg. der Grundstücke. München.

Bernhardt, A., die Waldwirthschaft u. der Valdschutz m. besond. Rücksicht auf die Waldschutzgesetzgeb. in Preussen. gr. 8. Berlin, Springer's Verl.

Bose, H. v., Handbuch f. die königl. sächs. Dorfgerichtspersonen u. Landgemeindevorstände. 2. Aufl. — Glauchau, Moritz' Verl.

Briefe, üb. die Civilehe. Den Liberalen Oesterreichs gewidmet. gr. 8. Wien, Pichler's Wittwe & Sohn.

Colberg, Dr. H., über das Ebehinderniss der Entführung. Juristische Abhandlg. gr. 8. Halle, Pfeffer.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ert.

Szerkesztői iroda:

Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bermenve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A miskolci ügyvéd-egyletnek észrevételei

az „ügyvédi rendtartásról“ szóló javaslat tárgyában.

Nmltgu m. kir. igazságügyminiszter ur!

Az „ügyvédi rendtartás“ tárgyában közzétett javaslatot, folyó év jan. 1-én azon felhívással méltóztatott nmltgodnak az országban alakult ügyvéd-egyletekkel közölni, hogy aggályaikat, kifogásaikat vagy módosítványait, rövid indokolás kíséretében. Nmltgodnak tudomására juttassák.

Alulírottak a jelzett tárgynak kiváló fontosságot tulajdonítván, készséggel használjuk fel emez alkalmat s a következőkben bátorkodunk idevonatkozó nézetünket nmltgodnak mély tisztelettel előterjeszteni.

* * *

Hogy az ügyvédség rendezése hazánkban ugy jogszolgáltatási, mint társadalmi tekintetből mellőzhetlen: ma már bizonyítani sem kell. E részben mindyájan régtől egyetértünk.

Nézetkülönbség e téren — ha van — csupán a rendezés alapelvei s ezek részletes érvényesítése körül lehet.

Az előttünk fekvő javaslat e tekintetben — mint az indokok V. pontjában olvassuk — azt célozza, hogy 1) az ügyvéd elméleti és gyakorlati képzettsége iránt biztosíték szereztessék; — hogy 2) a kellő képzettséggel bírók részére szabad működhetés és szabad verseny biztosíttassék; — hogy 3) az ügyvéd hivatása gyakorlatában önállósággal bírjon, — s 4) fele irányában felelősséggel tartozzék; — hogy továbbá 5) az ügyvédi kar saját tekintélyének fényét maga őrizze és ennek fentartására az ügyvédek solidaritásba lépjenek; s hogy végre 6) az ügyvéd részére fáradozásának kiérdemlett jutalma biztosíttassék.

Mi, ez alapelveket benső meggyőződéssel osztjuk s ennyiben az előttünk fekvő javaslathoz általánosságban bizalommal s elismeréssel járulunk. Vannak azonban észrevételeink egyfelől, annak szerkezetére, — másfelől némely részletes intézkedéseire:

Az elsőre nézve azt tartjuk ugyanis, miként: helyes beosztás, — a részletek rendszeres s következetes egymásmelle állítása, — határozottság a szövegezésben s correct irály, minden codexnek első alaki kelléke.

Ily szempontból tekintve az előttünk fekvő munkalapot, számos agályt lehetne az ellen felhozni.

Felhozhatnók — a többek között — hogy az tárgyat feleslegesen sok fejezetekre osztja. — Így az „ügyvédi díjakról“ szóló III-, a „meghatalmazványok“ at tárgyazó IV-, valamint az „ügyvédjelöltek“ rendelkező V-, és az „ügyvédi felelősséget“ szabályozó VII. fejezetek szükségtelenül képeznek önálló

részeket; mert az ügyvédjelöltekről szóló intézkedések a „szervezet“ című I-, a díjak, meghatalmazványok, és felelősség szabályozása pedig: az „ügyvéd jogai és kötelességeit“ tárgyazó II. fejezetben sokkal rendszeresebben s következetesebben lennének elhelyezhetők.

Felhozhatnók továbbá, miként az egyes fejezetek tartalma sincs kellő logikai renddel összeállítva. — Ekként p. o. a VI. fejezetben a helyett, hogy az ügyvédi kamarák, ezek közgyűlései, választmányai, elnöke, s illetőleg tisztviselőinek hatásköre, valamint a VII. fejezetben az ügyvédi kötelességek megszegéséből eredő büntények, vétségek s kisebb mulasztások egymásután egy-egy kerekded egészben sorlatnának elő-, mondjuk: e helyett az ide vonatkozó §§-okban majd az egyik, majd a másik tárgyról van szó, felváltva, minden következetes rend nélkül tétetik intézkedés.

Számtalan példát intézhetnénk ezenkívül a szövegezés határozatlanságára. Mutathatnánk §§-okat, hol az illető rendelkezés értelméről s célzatáról csakis az indokok segélyével nyerhetni biztos felvilágosítást. Ilyen, hogy csak egyet említsünk, mindjárt a javaslat I. §-a; melyben egyáltalában nem látjuk azt határozottan kifejezve, a mi pedig az indokolás szerint annak kétségtelen intentiója; hogy t. i. az ügyvédséget, csak a ki valamely ügyvédi kamaránál az ügyvédek lajstromába felvétetett: gyakorolhatja.

Érinthetnők végre az irályt is, mely itt ott egészen szokatlan s a magyar nyelv természetével s philosophiájával ellenkező szavakat, s — hogy ugy mondjuk — : nem magyaros kifejezéseket használ. Így a 2. §-ban: „a felvétel kizáratik“; a 17. §-ban: a „fél elhalta“, a 34. §-ban „a fél kérte“, a 27. §-ban: „az idővesztés költségei“, a 42. §-ban: „harmadikok“, a 57. §-ban: a „meghiusult első választás eredménye“ helyett „az első választás meghiusult eredményéről van szó“, a 121. §-ban pedig a helyett, hogy „az ügyvédség megszűnik, ha az ügyvéd a magyar honpolgárjogot elveszti“: az mondatik, hogy „az ügyvédi ügyködhetés megszűnik, . . . ha a magyar honpolgárságot veszti“, stb.

Mondjuk, számos agálylyal állhatnánk elő, az előttünk fekvő javaslat szerkezetével szemben; azonban, — tekintve, hogy az még nem „törvényjavaslat“, hanem „csak első tervezet“; — tekintve tehát, hogy az mindenestre újabb átdolgozásnak néz elé: — mi, az előadottakat ezuttal csak általánosságban s csak annyiban kívánjuk jelezni, a mennyiben őszintén ohajtjuk:

vajha az ügyvédi rendtartást tárgyazó törvényjavaslat végleges megálapításánál, a szerkezetre is ép oly kiváló gond fordíttatnék, a mily fontos a tárgy, melyet az felőlel s a mily fenkölt

a czélzat, mely annak minden szaván átvonul.

Ezeket előrebocsátva, imitt következnek észrevételeink a javaslat némely részletes intézkedéseire. Ugyanis

a 3. §-hoz.

E §. azon eseteket határozván meg, melyekben az ügyvédek lajstromába leendő felvétel megtagadandó: úgy a büntett — mint a vétség miatt megfenyített jelentkezőket, — valamint az e miatt még csak vizsgálat alatt állókat, — nemkülönben az ügyvédségtől örökre és bizonyos időre eltiltottakat egyenlő tekintet alá helyezi, vagyis: az ügyvédek lajstromából különbség nélkül kizárja.

Mi e felfogást nem helyeselhetjük, mert tulszigort, sőt igazságtalanságot látnánk abban, ha valaki, a ki valamely büntett — vagy épen vétségért — még csak vizsgálat alatt áll, a kiről tehát feltehető az is, hogy teljesen büntetlennek bizonyuland: ép úgy kizártnék, mint a ki már elítéltetett, a kiről tehát eme feltevésnek helye nincs.

Hasonló indokolatlan tulszigor volna: az ügyvédségtől „bizonyos időre“ és „örökre“ eltiltottakat is egy cathegóriába helyezni.

Ennélfogva, — de tekintve még azt is, hogy mi a fegyelmi vétségek büntetései közé az elmozdítást — alább előadandó indokainknál fogva fel nem vehetjük: — a szóban levő 3. §-t akként módosítanók, hogy:

„A felvétel mindenkorra megtagadandó, ha a jelentkező oly büntett miatt fenytett, mely miatt őt az ügyvédség gyakorlatától a 73. §. értelmében el kellene mozdítani; vagy ha már az eddig fenálló törvényes szabályok szerint az ügyvédségtől örökre eltiltatott.“

Ha azonban a jelenkező:

a) valamely a 74. §-ban említettekhez hasonló vétségért fenytett;

b) valamely büntett vagy vétség miatt még csak vizsgálat alatt áll; vagy

c) ha az eddig fenállott szabályok szerint az ügyvédségtől csak bizonyos időre tiltatott el:

az a) alatti esetben a 115. §-ban meghatározott három év, — a b) alattiban a felmentő határozat jogerőre emelkedése, — a c) alatti esetben pedig azon idő eltelése után, melyre az ügyvédség gyakorlatától eltiltatott, az ügyvédek lajstromába felvétethetik.

Az 5. §-hoz.

Az 5. § azon rendelkezéséhez, miszerint az ügyvédi vizsgára csak az bocsáttassék, „a ki a jogtudorságot elnyerte“: elvileg hozzájárulunk.

Tekintve azonban, hogy a fenálló szabályok szerint, a tudori rang elnyeréséhez négy évi tanfolyam és egyetemi graduatio kívántatik; — tekintve tehát, hogy jogi tanintézeteink jelen szervezete mellett, mindenki, a ki a jogtudorságot elnyerni akarja, vagy mind a négy évet, vagy a mennyiben tanulmányait jogakadémiában végezte, a quadriaennium kiegészítése tekintetéből még legalább 1, illetőleg 2 évet, a pesti egyetemen — mint hazánk egyetlen ily tanintézetén — leendő kénytelen tölteni: valóban aggódunk, hogy ily viszonyok között, az 5. §. idézett intézkedése az ügyvédi pálya elé oly akadályt gördít, melyet korlátoltabb anyagi körülmények mellett, a legkitartóbb szorgalom s legfel-tünőbb benső hivatás sem leendő képes elhárítani; — aggódunk, hogy ez által szegényebb sorsu ifjaink e pályáról teljesen le fognak szoríttatni. — Minthogy pedig mi, az ügyvédséget ilyen — hogy úgy

mondjuk materialiter legyőzhetlen nehézségekhez kötni nem kívánjuk:

az 5. §. érintett 1) pontjának intézkedését mindaddig mellőzendőnek véljük: miglen jogi tanintézeteink korszerűleg szervezve, illetőleg — mint reméljük — vidéki akadémiáink is facultásokká átalakítva lesznek.

Ugyanezen §. ötödik bekezdésében tulszigorunak tartjuk azon intézkedést, miszerint „ha a joggyakorlat a betegség vagy katonai szolgálat esetein kívül egy évvel félbenschakasztatik a már eltöltött idő be nem számítható.“ — Mert a betegség és katonai szolgálaton kívül lehetnek még más fontos okok is — p. o. családi csapásos körülmények, — melyek az ügyvédjelöltet a gyakorlat félbenschakasztására kényszeríthetik. És ily esetben annyival indokolatlanabb szigor volna azt „a már eltöltött idő be nem számításával“ büntetni, mivel ha a „beteg“-ről és „katonáról“ feltesz-szük, hogy a tanultakból egy év alatt mit sem feledett: fel kell ezt tennünk az egyébbel foglalkozóról is.

Ugyanezen §. hatodik bekezdését illetőleg, részünkről sem a tanári, sem a birói praxist nem tartjuk az ügyvédivel helyettesíthetőnek. Mert a tanár kizárólag elmélettel foglalkozván a gyakorlati jogéletet csak igen ritka kivételképen ismerheti; a birói gyakorlat pedig, ma már — a midőn az illetőségi körök lehetőleg hasonnemű ügyekre terjeszkednek: mindenesetben egyoldalú; holott az ügyvédtől, hogy hivatásának teljesen megfelelhessen úgy az elmélet, mint különösen a gyakorlat minden ágaiban jártasságot kell követelni.

Ehez képest az 5. §. ötödik bekezdésének második pontját („Ha a joggyakorlat be nem számítható“) valamint az egész hatodik bekezdést mellőzendőnek véljük.

A 7. §-hoz.

A 7. §. negyedik bekezdése, az ügyvédek lajstromába való felvételtől „másod izben“ elutasított jelenkezőnek ujabban csak egy év lefolyta után engedi meg jelentkezhetni.

Ez intézkedésben mi, sem valamely különösebb cél, sem jogos ratiót nem látván: azt szente mellőztetni véljük.

A 8 §-hoz.

Tekintve, hogy a javaslat 69. §-át, az alább előadandó indokoknál fogva nem pártolhatjuk: a 8. §. első bekezdése második pontját akként kívánjuk módosíttatni, hogy:

„ezen áthelyezést a kamara választmánya nem ellenezheti.“

A 10. §-hoz.

A 10 §. b) pontjának félreértését megelőzésetekintetéből határozottabb szerkezetet kívánánk, olyformán, hogy „a gyakorló ügyvéd

b) nem viselhet nyilvános fizetéses (állami, törvényhatósági vagy községi) hivatalt, kivéve a mennyiben 32 éves koráig . . .“ stb.

A 13. §-hoz.

A 13. §-ban a „jegyzői törvényre“ lévén hivatkozás, ezt már csak azért sem tartjuk correctnek, mert az mint olyan, még nem létezik.

Szabatosabbnak, de czélszerűbbnek is vélnők tehát az imitt jelzett 13. §-ba, a „kir. jegyzőkről“ szóló törvényjavaslat 187. §-ból ismert, ide vonatkozó rendelkezést egész terjedelmével felvenni.

A 15. §-hoz.

A 15. §. második bekezdése egy — sok esetben teljesíthetetlen se miatt következményeiben súlyos köteleltséget ró az ügyvédre, midőn rendel, hogy „ha előreláthatólag a megbízás el nem fogadása a megkereső félre káros következményekkel avagy jogainak veszélyeztetésével járna, a megkeresett ügyvéd az ily káros következmény vagy veszély elhárítására szükséges lépést egyszer mindenkorra megtenni köteles.“

Lehetnek ugyanis esetek, midőn az ügyvéd tényleg épen azért nem vállalhatta fel valamely fél megbízását, mert körülményei, teendői vagy egyéb viszonyai nem engedik, hogy abban a kellő gyorsasággal és sikerrel intézkedhessenek. — De lehet az el nem vállalás oka az is, miként a megkeresés talán már akkor történik, midőn a káros következményeket megelőzni többé nem lehet.

Hogyan tegeyen már most eleget az ügyvéd a 15. §. rendeletének?!

Más államokban, hol hason rendelkezés áll fenn (p. o. Szászországban), az csak annyiban kötelező, a mennyiben a kérdéses hátrányok elhárítása „a körülményekhez képest eszközölhető s a törvények szerint lehetséges.“ Pedig ott, az ügyvédek száma korlátolt lévén, inkább volna helye az abszolút kötelezésnek, mert a megkereső fél elutasítván, nem oly könnyen találhat más ügyvédet. Nálunk azonban e nehézség fenn nem forog.

Tekintve tehát, hogy a feltétlenül kötelező intézkedést némely fél könnyen arra használhatná fel, miként desperatus ügyét, az ügyvédnek — hogy ugy mondjuk — nyakába varrja s aztán azt még felelősségre is vonja: nézetünk szerint:

a 15. §. idézett pontja egészen mellőzendő volna.

A 17. §-hoz.

Minthogy az ügyvédet, elhalt megbízója netán ismeretlen örökösének kipuhatólására kötelezhetőnek nem tartjuk; abban pedig, hogy a közbejött halálról a perbiróságon kívül az ellenfél is értesítsék: céltalan munkaszaporitást látunk; ezekhez képest:

az örökösök értesítését csak annyiban tennők köteleltségévé az ügyvédnek „a mennyiben azokról és tartózkodási helyökről tudomással bír“; az ellenfél értesítését tárgyazó rendelkezést azonban egészen mellőznök.

A 18. §-hoz.

A 18. §. harmadik bekezdésének azon intézkedését, „hogy az ügyvédi jutalomdíj vagy egyéb kiadások meg nem térítése, az okmányok visszatartása okául fel nem hozható“: nem pártoljuk. Mert ez által a fizetni nem akaró furfangos félnek csak ürügy és alkalom szolgáltatnék, hogy ügyvéde megérdemelt díjainak kielégítését magától elődázza s azt még azon okmányoktól is megfossa, melyek épen eme díjak és kiadások igazolására szolgálnak.

A javaslat ide vonatkozó indoka „hogy — ugy mond — a félnek azon szabadsága, miszerint a megbízást bármikor visszavonhassa, illusoriussá válnék, ha egyuttal az ügyvéd az iratok visszaadására nem köteleztetnék“: nézetünk szerint nem helyes; mert a megbízás visszavonván, ipso facto megszűnik, és így annak befejezéséhez az iratok átvételtele egyáltalában nem szükségeltetik.

Ez intézkedés tehát, midőn a fél jogainak megóvására tulságos garantiát keres: az ügyvéd jogai érvényesítését kétesíti; a mi nem igazságos és a javaslat azon

alapelvének, is mely szerint „az ügyvéd fáradozásainak kiérdemelt jutalma biztosítottatni“ czéloztatik: merően ellenkezik.

Ugyanazért mi a 18. §. érintett bekezdésének mellőzésével, az ügyvéd visszatartási jogát az alábbi 35. §-ban, az okmányokra is kiterjesztendőnek s ehhez képest a szövegen levő 18. §-t akként szövegezendőnek véljük, miszerint:

§.

„Az ügyvéd köteles a felének ügyeire vonatkozó iratokat, valamint saját e tárgy fogalmazványait, levelezéseit, segédiratait, s a fél érdekében tett fizetésekre li igazolványokat — annak költségére másolatban bármikor kiszolgáltatni.“

„Eredetiben a fél csak az általa átadott iratokat s csak az ügy befejezése vagy a képviselőlet megszüntése után követelheti vissza; a mennyiben ennek a 35. §-ban szabályozott visszatartási jog nem áll ellen.“

A 20. §-hoz.

A 20. §-ban nem lévén meghatározva, hogy mikor kezdődik azon határidő, mely alatt az ügyvéd az előlegről számolni köteles: mi ezt az előlegező fél felhívásától számítatni, — s egyuttal, tekintve „hogy lehetnek esetek, midőn az ügyvédet a számadás megtételében halmozott teendői vagy távolléte gátolhatják, és tekintve, hogy az ügyvéd halála esetében ennek örökösai a számadási adatok előkeresésére s összeállítására mindenesetre több időt igényelnek:

„a határidőket 1 illetőleg 3 óra terjesztetni óhajtjuk.“

A 22. §-hoz.

A 22. §. harmadik bekezdése megengedi az ügyvédnek, hogy a fél külön írásbeli meghatalmazása folytán azon ügyet is elvállalhassa — illetőleg folytathassa, melynek alaptalanságáról meggyőződött.

Ez oly rendkívüli intézkedés, mely minden indokolás nélkül odaállitva, s azon laza szerkezettel, melylyel az előttünk fekvő javaslatban bir: könnyen visszavetést szülhetne.

Ennek elkerülése tekintetéből az egész §-t következőkép óhajtánánk szövegezni:

§.

„Ha az ügyvéd az eléjeterjesztett ügy alaptalanságáról győződik meg, még mielőtt azt elvállalná, vagy ha az alaptalanság csak a megbízás elvállalása után tűnnék ki, mielőtt abban további lépéseket tenne: — köteles a megkereső felet erről felvilágosítani és az alaptalan perlekedés káros következményeiről értesíteni.

Ha mindazonáltal a fél ezután is perlekedési szándéka mellett marad s ügyét birói elhatározás alá kívánja terjesztetni: az ügyvéd, a fél külön s e körülményt feltüntető írásbeli megbízása mellett a képviselőlet elvállalhatja, illetőleg folytathatja. E megbízás azonban csak — ha kívántatik — a fegyelmi bíróság előtt mutatandó fel.“

A 23. §-hoz.

A 23. §. ellentétben áll a 35. §-al. Mert, ha az ügyvéd az általa behajtott pénzt és értéktárgyakat — mint a 23. §. mondja — „a fél kívánatára és annak utasítása szerint azonnal kiszolgáltatni avagy postán ajánlva elküldeni köteles; akkor a 35. §-ban engedett „visszatartási jog“ tényleg érvényesíthetetlen és így valósággal nem létezik.

De van e §-ra vonatkozólag még egy más észrevételünk is. — Miután ugyanis a megbízás vagy letéteményezés folytán átvett s megőrizni kellett tárgyak elidegenítése vagy felhasználása kétségtelen sikkasztás, — ez pedig, akár a saját, akár a más hasznára fordította az illető a kérdéses tárgyakat, mindenkor büntény, mely a büntető bíróság illetékessége alá tartozik: ekként a 23. §. azon kifejezésének, hogy a sikkasztó „különbön fegyelmileg fenytendő“ — nézetünk szerint értelme nincs.

A jelzett 23. §-ban tehát egyfelől megjegyeztetni kívánjuk, hogy az ügyvéd, a fél megbízása folytán átvett tárgyakat, ennek kívánata és utasítása szerint (csak) „a mennyiben a 35. §-ban érintett visszatar-tási ok fenn nem forog“, köteles azonnal kiszolgálatni; másfelől: a §. azon végső kifejezését, miszerint a sikkasztó „különbön fegyelmileg fenytendő“ mellőz-tetni véljük.

A 28. §-hoz.

A 28. §. első bekezdésében — ohajtanánk, — ha a jutalomdíj leszállításának mérve iránt legalább általános tájékoztatás nyujtatnék. Ezenkívül

az a) pontra nézve úgy vélekedünk, hogy az a 27. §-ban engedett előleges egyezkedést teljesen illusoriussá teszi.

Az eme pontban használt „becsület es ügyködés“ és „mérséklet korlátai“ ugyanis oly tág értelmű s individualis magyarázatra alkalmas kifejezések, melyek alapján — bizony mondjuk — bármely egyességet meglehetend támadni, mert nincs oly „becsületesség“ és „mérséklet“, melyet egy kis rosz akarattal, ellenkező színben ne lehetne feltüntetni.

Nem fogadhatjuk el jutalomdíj-leszállítási okul a b) pontban jelzett „képviselő megszüntetés“ sem. Mert miután — a javaslat 16. §-a szerint — az ügyvédtől a képviselőt bármikor el lehet vonni: könnyen történhetnék, hogy valamely fél azt — talán már épen az ügy fontosabb részének befejezése után — csak is azért tenné, hogy ekként az előleges egyezkedésben meghatározott jutalomdíj leszállítását kérhesse.

Ezekhez képest mi, az érintett intézkedések mellőzésével, a szóban levő 28. §-t ekként szövegeznők:

§.

A fél, az előleges egyezkedésben meghatározott jutalomdíj aránylagos leszállítását kérheti:

a) ha az ügy előre nem láthatott esemény folytán befejeztetett s ekként az ügyvédi közbenjárás szükségége megszűnt;

b) ha a fél . . . (mint a javaslatban c) alatt).

A 29. §-hoz.

Minthogy az előbbi (28.) §-ban jelölt esetekben, az előleges egyezkedés utján meghatározott jutalomdíjnak csupán numericus leebbszállítása, — és korántsem az egyezkedés kötelezősége illetve érvénye képezheti a kérdés tárgyát: nem látjuk be, miért kellene ezt „rendes peruton“ tárgyalni s a „törvényszék“ elhatározására bizni.

A 31. §. esete, midőn t. i. az idővesztési- s jutalomdíjak iránt az ügyvéd, a féllel meg nem egyeztetett s díjjegyzéke is kifogásoltatott, nézetünk szerint sokkal fontosabb s complicáltabb, és mégis az ügyvédi kamara választmányának illetősége alá helyeztetett!

Mi, ez esetek között különbséget nem tennénk, s ez okon úgy czélszerűség, mint egyformaság tekiütetéből, a 29. §-t akként módosítanók, miként:

a 28. §. eseteiben meghatározott jutalomdíj leszállítása fölött azon ügyvédi kamara választmánya határozzon, melynek kerületében az illető ügyvéd, a reája bizott ügyet vitte. — Ha a leszállítási kérelemnek hely adatik, a határozatban egyuttal a jutalomdíj mennyisége is állapittassék meg. Mely ellen csak a legfőbb ítélőszékhez legyen felebbvitelnek helye.

A 30. §-hoz.

A 30. §-hoz véleményünk, hogy ha áll az, a mi a tulajdon fogalmából folyólag nem is lehet másként, hogy t. i. valamely követelés tulajdonosa abbéli jogát bárki-nek eladhatja vagy odaengedheti; — s ha áll, hogy e jogot minden szerzőképes jogalany szabadon megszerezheti; akkor az ügyvédet — mint szinte szerzőképes jogalanyt, a neki átadott követelés jóhiszemű megszerzésétől illetve magához váltásától eltiltani jogosan nem lehet.

E tilalom csak úgy volna indokolható, ha az ügyvédről már a priori feltennénk, hogy a felet, peres követelése érvényesíthetősége iránt tévutra vezetni s ekként saját érdekeiben — hogy úgy mondjuk — csalárdul reászedni fogja. — Azonban ilyen csakis kivételekre alkalmazható pessimisticus feltevés, általános szabály alapjául — nézetünk szerint már csak azért sem szolgálhat, mert az összes ügyvédi kar megbízhatóságát és becsületességét mintegy előre kétségbe vonván: annak hitele s tekintélyére sokkal károsabb lenne, mint a mily haszonnal a netáni egyes visszaélések meggátlása körül járna.

Még kevesebb jogos alappal bír a „pertárgy hányada“ iránti egyezkedésre vonatkozó tilalom; mivel egyfelől korlátozza a felet, hogy az ügyvédi jutalom iránt körülményeihez képest legelőnyösebben egyezkedhessék; másfelől: némely esetekben az egyezkedést egyáltalában lehetlenné teszi. — Vagy miként egyezkedjék az ügyvéd — p. o. pénzbeli követelések behajtását tárgyazó megbízásoknál? Mit kössön ki jutalomdíj fejében? Pénzt nem követelhet, mert hiszen ez a pertárgy — a pénzkövetelésnek eo ipso bizonyos hányadára vihető vissza. Mit követeljen tehát?

Ezeknél fogva a javaslat 30. §-át egészen mellőz-tetni kívánjuk.

A 35. §-hoz.

Miután már fentebb a 15. §-nál megjegyeztük: hogy az ügyvéd visszatartási jogát a fél okmányaira is kiterjesztetni kívánjuk: a 35. §. első bekezdését akként vél-nénk kiegészítendőnek, hogy:

„az ügyvéd képviselői kiadásai és díjai fejében, illetőleg fedezésére visszatartási joggal bír, a hozzá törvényes uton jutott iratok és okmányokra, valamint azon készpénz, ingótárgyakra stb.“

A 36. §-hoz.

A 36. §., mely csőd esetében az ügyvédnek csak „bélyegjegyekre és bírósági illeményekre tett kiadásait részesíti kedvezményes kielégítésben: nem fellel meg a javaslat azon alapelvének, miszerint „az ügyvéd részére fáradozásainak kiérdemelt jutalma biztosítassék.“ — Kívánjuk tehát, hogy az akként módosítassék, miszerint: „ha a fél ellen csőd nyittatik: az ügyvéd minden költségei s díjai az első osztályba soroztassanak s elégitessenek ki.“

A 37—42. §§-hoz.

Az „ügyvédi hatalmazványok alakja, tárgya- és hatályának szabályozása részben az alak, részben az anyagi törvények feladata lévén: a 37—42. §§-okat

kihagyandónak véljük, annyival is inkább, mivel azokban alig mondatik több, mint a mit már polg. törv. rendtartásunkból is tudunk.

Egyébiránt a 42. §-hoz érdemleges észrevételünk is van.

E §. első bekezdése ugyanis: „megengedvén, hogy a „jelenlevő fél“ az ügyvéd által végzeteket, irottakat és szóval előadottakat azonnal visszavonhassa“: az ügyvédet jelenlevő megbízójával szemben oly különös helyzetbe állítja, melyet mi, sem a meghatalmazás jogi természetével, sem az ügyvédi tiszt tekintélyével megegyeztetni nem tudunk.

Annyival kevésbé helyeselhetjük tehát ezen — őseink „revocatio dictorum et factorum procuratoris“ című perorvoslatára emlékeztető intézkedést, mivel tekintve, hogy az ügyvéd az általa végzetek, mondotak és irottak helyességeért felelősséggel — sőt kártérítéssel tartozik, — és tekintve, hogy az ügyvédi hiba- vagy mulasztásból eredő hátrányok orvosolhatóságáról a polg. törv. rendtartás is eléggé gondoskodik: emez intézkedésnek legkisebb szükségét sem látjuk.

Ennélfogva, — hahogy a fentebb jelzett §§-ok, az „ügyvédi rendtartás“ról szóló törvényjavaslat végösszeállításánál is annak keretében maradnának: — a szóban levő 42. §. első bekezdése azon kitételét „ha a jelenlevő fél azokat azonnal vissza nem vonja“: minden esetre elhagyandónak véljük.

A 43. §-hoz.

A 43. §. intézkedése oly esetekben, midőn az eskü általi bizonyítás szüksége váratlanul áll elő, — vagy midőn annak kínálása — illetőleg elfogadása iránt haladék nélkül nyilatkozni kell, — s egyáltalában, midőn az ügyvéd székhelyén kívül — s tán messze lakó feleket képvisel: teljesíthetlen.

Ugyanazért mi ez intézkedéseket egészen mellőzendőknek véleményezzük.

A 47—52. §§-hoz.

Az „ügyvédjelöltekről“ szóló fejezet rendezéseihez szívesen hozzájárulunk; ohajtanánk azonban, hogy ezek:

ne csak az ügyvédnél, hanem általában a bíróságoknál, kir. ügyészségnél, m. kir. kincstári jogügyek igazgatóságánál, kir. jegyzőknél s az igazságügy-miniszteriumnál gyakorló jelöltekre is terjesztessenek ki; köteleességek tétetvén, miként a foglalkozásuk helyén székelő kamaránál magukat az ügyvédjelöltek lajstromába jegyeztessék be.

Az 53. §-hoz.

Az 53. §-hoz véleményünk, miként: Magyarországon tizenöt ügyvédi kamara, kevés.

E szám mellett ugyanis átlagosan mintegy hat törvényszéki kerületre esnék egy kamara.

Hihető-e, hogy az ily nagy területen megoszlott tagok felett a felügyelet s ellenőrzés czélszerűen gyakorolható lesz?.. Hihető-e, hogy ily nehézségek mellett az ügyvédi kamara feladatának s a hozzákötött várakozásoknak megfelelend?

Mi nem hiszszük. Ugyanazért ohajtanánk, hogy: minden elsőfolyamodási kir. törvényszék kerületében, a mennyiben ott legalább ötven ügyvéd székel: ügyvédi kamara állíttassék fel.

Mínt hogy azonban merülhetnek fel kivételes körülmények, melyek az aként alakult kamarák közül némelyeknek egyesítését fogják kívánatossá tenni: egyuttal megengedhetők vélnénk, miként

ily esetekben, az igazságügyminiszter jóváhagyásával két vagy több ügyvédi kamara is, egy kamarává egyesülhessen.

A 68. §-hoz.

A kamara elnökének felelősségét elegendő garantiának tartván arra nézve, hogy a kamara a részére kiszabott hatáskört átlépni nem fogja:

a 68. §. második bekezdését, mely szerint „minden közgyűlés idejéről és helyéről a helybeni kir. ügyész értesítendő, ki az ülésben részt vehet és felszólalhat, ha a közgyűlés hatáskörén túlterjeszkedik“: — mellőzetni kívánjuk.

Kivánjuk pedig ezt azért is, mert az aféle — hogy úgy mondjuk — „királyi biztos“ befolyás, a javaslat azon alapelvével, hogy „az ügyvédi kar, tekintélyének fényét maga őrizze“: élesen ellenkeznek.

A 69. §-hoz.

A 69. §. azon intézkedése, mely szerint „a választmány (t. i. az ügyvédi kamara választmánya) köteles arra ügyelni, hogy minden bíróság székhelyén legalább egy ügyvéd lakjék, és e tekintetben feljogosittatik, hogy a kezdő ügyvédnek bizonyos lakhelyet kitűzzön, és a felvételt ezen határozatának teljesítésétől feltételezze“: szint olyan, melyet — mint már fentebb is említők — nem helyeselhetünk.

Ily kényszer-rendszabály ugyanis a szabad lakhely választást s ezzel a személyes szabadságot támadná meg, a mit — ha „a közönség érdekében“ történik is, csak a legégetőbb szükség indokolhatja.

Ámde itt olyan szükségét nem látunk. Mert hazánk azon vidékein s illetőleg helyein, a hol a forgalom s társadalmi érintkezés annyira élénk, hogy jogviszonyok keletkezhetnek s jogi közbenjárót foglalkoztathatnak: mindenütt van ügyvéd. — Ha nincs, csalhatatlan jele: hogy az ott meg nem élhet, mert reá szükség nincs. És ily helyre kényszeríteni a kezdő ügyvédet: egyenlő lenne a száműzetéssel.

Ha azonban az ily helyek később oda fejlődnek, hogy ügyvédre szükségök leend: ilyet önkénytes letelepedés útján is bizonyynyal nyernek; mert az ily helyeket felkeresni az illetőknek legnagyobb érdekében áll.

Véleményünk szerint tehát a javaslat imitt jelzett 69. §-a egészen mellőzendő volt.

A 71. és 72. §§-hoz.

A 71. §. szerint „az ügyvédi kamara minden év elején, a lefolyt év ügykezeléséről (helyesebben: évi ügykezeléséről) általános jelentést terjeszt fel az igazságügyminiszterhez,“ stb. — A 72. §. pedig azt mondja, hogy „az ügyvédi kamarák és ügyvédek feletti főfelügyelet az igazságügyminisztert illeti, a ki e részben a tapasztalt hiányok orvoslásáról gondoskodik“ stb.

Mind a két § hasontárgy — illetve összefüggő rendelkezéseket tartalmaz tehát, és mégis az egyiket az „ügyvédi kamarákról“ szóló VI, a másikat „az ügyvédi felelősséget tárgyazó VII. fejezet keretében találjuk.

Nézetünk szerint rendszeresebb lenne e két §-t összefoglalva a VI. fejezetbe állítani, például ily szerkezettel:

§.

„Az ügyvédi kamara, az igazságügyminiszterhez, a kit az ügyvédi kamarák és ügyvédek feletti főfelügyeleti jog illet, minden év elején a lefolyt évi ügykezelésről általános jelentést terjeszt fel, és ebben különösen a fegyelmi tanács eljárásának főmozzanatait úgy az ügy-

védtség s egyáltalában a törvénykezés terén tett tapasztalatait kiemeli.

Az igazságügyminiszter az akként, valamint egyes panaszok útján tudomására hozott hiányok, s illetőleg visszaélések orvoslásáról, a jelen törvényben szabályozott uton és módon intézkedik.

Mondjuk: „a jelen törvényben szabályozott uton és módon“; mert hogy — mint a 72. §-ban mondatik — „vagy az ügyvédi kamara- vagy a kir. törvényszék útján“, tehát tetszése szerint intézkedhessék: ehhez nem járulhatunk.

A 73—81. §§-hoz.

Az ügyvédi felelősséget szabályozó VII. fejezet 73—81. §§. összeállításában feltűnőleg hiányzik azon logikai egymásután s átlátszó praxis szerkezet, melyet a tárgy fontosságához képest kívánunk.

De nem érthetünk egyet annak némely intézkedései érdemével sem.

Igy, nem helyeseltjük a 73. §. azon rendelkezését, melyszerint az illetékes büntető bíróságnak kötelességévé tétetik, hogy a hivatalon kívüli büntettek esetében, a törvényes büntetésen felül, az ügyvédségtől elmozdítást is mondja ki. — Nem pedig azért, mert lehetnek e büntények oly minőségűek s oly enyhítő körülményekkel kapcsolatban, melyek mellett eme legszigorubb büntetést alkalmazni igazságtalanságnak tartanánk.

A 74. §., mely az okmányok visszatartása-, az előlegről számadás elmulasztása- és a sikkasztás eseteiben majd fenytő, majd fegyelmi eljárást rendel, nézetünk szerint: egészen felesleges. Mert ugyanis az okmányok visszatartása sem büntény, sem vétség tárgyat — a 35. §. esetében — nem képezhetvén, — ezenkívül pedig, valamint az „előlegről számadás“ elmulasztása is, mint „kötelesség mulasztás“, a fegyelmi vétségek között, — úgy nem különben a sikkasztás önállólag a 23. §-ban már szabályoztatván: különös — illetőleg ismételt szabályt nem igényelnek.

A 75. §-ra vonatkozólag készséggel belenyugszunk ugyan abba, hogy a rendetlenkedő-, vagy illetetlen és sértegető ügyvéd megfenyitessék; de azt nem fogadjuk el, hogy a fenyíthetési jogot, a bíróságok vagy hatóságok gyakorolják. — A bíróságok és hatóságok ugyanis (tisztelet a ritka kivételeknek) az öntudatos s erélyes ügyvéd irányában, ki gyöngeségeiket felismeri s azokra reámutat: többnyire elfogultak, s ott is rendtelenséget vagy sértést hajlandók látni, a hol tulajdonképen csak a kendőzetlen igazságérzet szól. Ha már most ezen bíróságok illetve hatóságok kezébe az ügyvéd irányában, mint a javaslat akarja — inapellabilis fenytő hatalom adatik: tartunk tőle, hogy a 25. §-ban engedett szólásszabadság csak írott jótétemény marad, s az ügyvéd hivatása legfontosabb functioiban a bírák és hatóságok személyes jó vagy rossz indulattól fog függni; a mit mi a javaslat azon alapelvvel, hogy „az ügyvéd hivatása gyakorlatában önállósággal birjon“ megegyeztetni egyáltalában nem tudunk.

De okát sem látjuk, miért kellene emez esetek megfenyítését az ügyvédi kamara illetősége alól elvonni?... Az, a mit a javaslat indokai között olvasunk, hogy t. i. „a közérdek oly esetekben gyors eljárást követel: nézetünk szerint igen gyenge érv, sőt egyáltalában nem is érv; mert az ügyvédi kamara permanens választmánya a részben ép oly gyorsan intézkedhetik, mint bármely más hatóság.

Kívánjuk tehát, hogy az ügyvéd által a tárgyalásnál és az ülésekben elkövetett rendtelenségek — valamint a beadványokban és egyéb általa szerkesztett ir-

tokban, illetőleg szóbeli előadásaiiban használt illetlen vagy sértő kifejezések, szinte az ügyvédi kamara választmánya által toroltassanak meg. Ez az ügyvédi kar önállóságával megegyezőbb s a sértettnek is mindenestre nagyobb elégtétel leend.

Nehogy azonban ezen eljárás eredménye, a sértő, illetőleg rendetlenkedő netáni tagadása vagy tényelferdítése által vitássá s ekként kétséssé tétessék: kívánjuk, hogy az illető bíróság vagy hatóság nyilatkozata a tény kérdésére nézve teljes — s többé nem kifogásolható bizonyerővel birjon.

A 79. §. a fegyelmi vétségek büntetéseit felsorolván ezek között „az ügyvédségtől elmozdítást“ is említi. — Mizezt tulszigoru büntetésnek tartjuk s egyedül büntények esetében kívánók alkalmaztatni.

Mindezek egybevetésével a javaslat 73—81. §§-ait részünkről következőleg szövegeznők, illetőleg módosítanók:

§.

Ha az ügyvéd hivatásának kötelességeit azon bűnös célzatból szegi meg, hogy ez által magának vagy másnak illetéktelen hasznot szerezzen vagy valakinek kárt okozzon: hivatali büntetést követ el, s az illetékes büntető bíróság által a törvényes büntetésen felül, az ügyvédségtől elmozdítással is büntetendő.

Ezen elmozdítást kimondhatja a büntető bíróság akkor is, ha az ügyvéd ellen haszonvágyból vagy becstelenítő célzatból elkövetett egyéb — hivatalon kívüli — büntett forog fenn.

§.

„Ha az ügyvéd:

a) hivatásának kötelességeit vagy a jelen törvény rendeleteit vétkeesen, de nem azon bűnös célzatból szegi meg, hogy ez által magának vagy másnak illetéktelen hasznot szerezzen vagy valakinek kárt okozzon;

b) ha ügyvédi eljárása által az ügyvédség becsületét és tekintélyét sérti, és ez által tiszteletre s bizalomra méltatlanná válik;

c) ha világosan igazságtalan ügyekben konokul perlekedőknek magát eszközül felajánlja; feleket ily perek vitelére felszólít, vagy konokul perorvoslatokkal él, avagy nyilván alaptalan beadványokat szerkeszt;

d) ha díjazott közbenjárók által vagy egyéb botrányos módon feleket keres; s

e) ha a reá bizott ügyekben a felek sürgetése daczára nevezetes hanyagságot és késedelmezést tanúsít: vétséget követ el, melyért az alábbi VII. fejezetben szabályozott fegyelmi uton fenytendő.“

§.

A fegyelmi vétségek büntetése:

1) írásbeli feddés; 2) pénzbírság 500 fti; 3) az ügyvédség gyakorlatától eltiltás legfeljebb egy évre.

§.

Csekélyebb kötelességszegések esetében, a kamara választmánya, az ügyvédet rendes fegyelmi eljárás megindítása nélkül is megintheti és rendre utasíthatja; sőt 50 fti terjedhető bírsággal is fenytetheti. Mely határozatok ellen felebbvitelnek nincs helye.

§.

Hatalmában áll a választmánynak a felek panasza, vagy bármely hatóság, vagy kir. ügyész feljelentése folytán, avagy hivatalból az ügyvédet egyes ügyek vitele iránt igazolásra is felhívni, és erre azt

100 ftig terjedhető bírság vagy fegyelmi eljárás fenyegetésével szorítani.

§.

Ha az ügyvéd:

a) a bíróságok, illetőleg hatóságok előtti tárgyalásoknál rendetlenséget követ el, vagy ha

b) beadványaiban s illetőleg szóbeli előadásaiban illetlen vagy sértő kifejezéseket használ: szinte 100 ftig terjedhető bírsággal fenytendő; melyet azon bíróság vagy hatóság megkeresésére — mely előtt a rendetlenség, illetőleg sértés történt, — a kamara választmánya, minden jogorvoslat kizárásával szab ki, s illetőleg, ha a sértés vagy rendetlenség súlyosabb beszámítás alá esnek: a büntető vagy fegyelmi eljárás megindítása iránt intézkedik.

A bíróság, illetőleg hatóság nyilatkozata: a fentebbi esetekben, a tény kérdésére nézve teljes bizonyerővel bírs többé sem kifogás, sem vitatás tárgyát nem képezheti.

Ezután következnenek a 81—86. §§-ok, melyekre nézve nincs észrevételünk.

A 91., 113. és 114. §§-hoz.

A 91., 113. és 114. §§-ra együttesen kívánjuk elmondani nézeteinket.

E §§-ok intézkedéseiből ugyanis arról győződünk meg, miként a javaslat a „kir. ügyészt“, az illető ügyvédi kamarák választmányainak mintegy tagjává akarja avatni s annak a fegyelmi eljárásnál, tehát a kamarák hatóságának épen legfontosabb s legföltettebb körében, igen kiterjedt rendelkezési hatalmat kíván adni. Így — a javaslat szerint — a kir. ügyész a fegyelmi eljárás megindításáról minden esetben értesítendő;... a kir. ügyész a fegyelmi eljárásba bármikor beavatkozhatik;... az iratokat betekinthesi, a vizsgálat megindítása, kiegészítése, valamint a megfenyítés iránt indítványokat tehet, felebbezéssel élhet, — sőt ha a kamara ügyésze a fegyelmi pert megindítani vagy folytatni nem akarja: a kir. ügyész ezt saját felelősségére teheti, stb.

Mindezek oly intézkedések, melyek, a javaslat indokai között több helyen kiemelt s általunk is helyeselt azon alapelvvel, hogy „az ügyvéd függetlensége, immunitása biztosítottassék“, s hogy az ügyvédi kar, tekintélyének fényét maga őrizze“: merően ellenkeznek.

És épen azért, mert mi, emez alapelvek teljes érvényre emelését ohajtjuk, — s mert az ügyvédi kart nemcsak a hatóságok és bíróságok — de általában minden idegen befolyás önkényétől biztosítani kívánjuk: a javaslat kérdéses intézkedéseire hozzá nem járulhatunk.

A javaslat 113. §-ának első bekezdése tehát — nézetünk szerint — egészen mellőzendő, — a 91. és 114. §§-ok pedig akként volnának módosítandók, miszerint: a kamara székhelyén székelő kir. ügyésznek, a fegyelmi eljárást rendelő határozat csak akkor és annyiban kézbesítessék, — illetőleg a kamara ügyészének pertől elállása esetében, ennek folytatása a kir. ügyésznek csak akkor és annyiban engedtessek meg „a mikor és a mennyiben a fegyelmi eljárás a 91. §. első bekezdése értelmében az ő feljelentése folytán rendeltetett el.“

A 118. és 121. §§-hoz.

Mint hogy — mint már fentebb is említők — az ügyvédségtől elmozdítást, a fegyelmi büntetések sorába felvétetni nem kívánjuk:

a 118. §. c) pontját egészen;

a 121. §. b) pontjából pedig e szavakat „vagy fegyelmi“: kihagyni véljük.

A 125. §-hoz.

Vége, azon esetre, ha az 5. §. 1) pontjához előadott észrevételünk tekintetbe nem vétethetnék, — a 125. §-nál nem hallgathatjuk el az „átmeneti intézkedések“ egy hiányát.

Miután ugyanis a javaslat az ügyvédjelöltek állását is rendezendőnek találta, mert — ugymond — ők képezik azon sarjadékot, melyből az ügyvédi kar tagjait nyeri“: szükséges lett volna azokról az átmeneti intézkedések között is megemlékezni.

Mi történjék azon ügyvédjelöltekkel, kiket az ügyvédi rendtartás életbelépte gyakorlaton talál?.. Valjon az 5. §. 1) és 2) pontja rendelkezéseinek kivétel nélkül eleget kellend-e tenniök? ez azon kérdés, melyet az átmeneti intézkedések között még szabályozni óhajtanánk.

Nézetünk szerint az ügyvédi rendtartás életbeléptekor gyakorló ügyvédjelöltek az 5. §. 1) illetőleg 2) pontja alá valamennyien nem eshetnek. Mert, a mennyiben a fenálló szabályok szerint — mint már elől is említettük — a tudori rang elnyerhetéséhez egyetemi cursus kívántatik: ügyvédjelöltjeink legnagyobb részének, kivált a kik valamely protestáns tanintézetben két év alatt végezték be elméleti tanulmányaikat, még előbb Pesten egyetemi előadásokat kellene frequentálniok; a minek költséges volta, — valamint a még csak ezután kezdhető 4 évi joggyakorlat hosszadalmassága, igen sok — kivált szegényebb sorsu ifjut épen akkor kényszeritene a választott jogi pályáról lelépni, a midőn az már csaknem céljánál látta magát.

Mi e praessiót kikerülni kívánván, átmeneti szabályul oly intézkedést javasolnánk, melyszerint:

„azon ügyvédjelöltek, kik az ügyvédi rendtartás életbeléptéig, a jogi taufolyamot, valamely honi nyilvános tanintézetben — a jelenleg fenálló rendszer szerint bevégezték, s az előirt elméleti államvizsgálatokat sikerrel letették“: az 5. §. 1) pontja;

azok pedig, kik ezenfelül a jelenlegi szabályok értelmében a két évi joggyakorlatot valósággal eltöltötték: az 5. §. 2) pontjának intézkedése alól is mentessenek fel.

A miskolczi ügyvéd-egylet:

HORVÁTH LAJOS, s. k.
elnök.

FEKETE ÖDÖN, s. k.
titkár.

Lehet-e a részvényes azon részvénytársulatnak, melynek épen részvényese, peres ügyeiben tanu?

A p. t. r. 192. §. b) pontjában az ellenfél kifogása folytán tanúság tételre nem bocsáthatóknak mondja azokat, a kik vallo-másaikból, vagy a per kimeneteléből közvetve vagy közvetlenül, kárt vagy hasznot várhatnak.

Nézetem szerint szösz szerint véve és eltekintvo a részvénytársaság jogi természetéről — de helytelenül — ezen törvényes szabály szerint a részvényes is, ki a részvénytársaság ügyeiben többé kevésbé vagy épen mérvben lehet érdekelve, annak pereiben tunuképen nem szerepelhet; de hogy ez helytelen, a következőkből kitünik:

A részvénytársaság benső lényénél fogva jogi személy. Mint egyesült és egész, valamint harmadik személyekhez, ugy az egyes részvényesekhez a legkülönbözőbb jogi viszonyokban állhat, — hitelezője, ugy adósa lehet harmadik személyeknek és a részvényeseknek, — felperesi ugy alperesi minőségben harmadik személyekkel, ugy mint részvényeseivel perben állhat. A részvényes azon joza, mely szerint a részvénytársaság üzletéből eredő haszonnak részvényei

száma után öt illető osztalékra igényyel bir, vagy azon joga, mely szerint új részvénykibocsátás esetére bizonyos számú alpari értékű részvényekre igényyel bir, nem olyan jogok, melyek a közkereseti társaságok jogi természetéből volnának leszármazhatók, vagy melyek a római jog u. n. actio pro socijával volnának érvényesíthetők. Az osztalék kifizetésére irányuló keresetek nem az egyes részvényesek, mint közkereseti társak, hanem csakis a társaság elnöke, mint a jogi személy képviselője ellen irányozhatók. A részvényes, ha a részvénytársaság jogi képviselője által bepereltetik, nem élhet a beszámítás kifogásával, mely őt a sociussal szemben igen is megilleti. A részvénytársaság adósa is lehet harmadik személynek, vagy egy részvényesének, de itt nem a részvényesek az adósok, kik sem egyenként, sem összevéve nem perelhetők, hanem csakis a részvénytársaság elnöke, mint a jogi személy képviselője. A részvényes a részvénytársaság tulajdonában dologi szolgalmat bírhat, pedig memini res sua servit, — a részvényesekre, a hol a részvénytársaság ingatlanokkal bir, a birói illetőség meg nem állapítható, mert a részvényes, mint oly részvénytársaság tagja, mely fekvőségekkel bir, ilyek tulajdonosának nem mondható. Az elnök, ki a részvénytársaság nevében perel, korántsem tekinthető az egyes részvényesek megbízottjának, mert hisz különben jogában állhatna egyes részvényeseknek, ha a részvénytársaság perrel megtámadtatik, más meghatalmazottat is vallani. Per esetére, ha a részvénytársaság nem volna jogi személy, a perköltségek p. o. nem terhelnék a részvénytársaság összvagyonát, hanem az egyes részvényeseket azon arány szerint, melylyel részvényeket bírnak.

Számtalan momentumokat lehetne még felhozni annak beigazolására, miszerint a részvénytársaságok valóban jogi személyek, azaz: időlegesen tagjaiktól független vagyonjogi testületek;

és ha igaz, hogy a részvényes a részvénytársaságot érdeklő per kimenetelétől eshetőleg osztalékot tekintve kárt vagy hasznot várhat, mégis tekintve a részvénytársaságok fent megvilágított jogi természetét, és azt, hogy a részvénytársaság az egyes részvényesektől és azoknak, mint egyesekből álló összességétől lényegileg különböző jogi személy, a p. t. r. fenidézett szabályát a részvényesre vonatkoztatva helytelennek tartom, hanem a biró belátásától tételnem függővé, mennyiben kelljen a mindenesetre kihallgatandó részvényesnek a részvénytársaság ügyeiben tanuzási hitelt tulajdonitania.

Dr. SPITZER ADOLF.

Megszünteti-e a birói kézhez történt fizetés a végrehajtási jogot?

A jogász legfelsőbb fórumához a jogászai közvéleményhez appellálunk. A jogorvoslat útja el lévén zárva, legalább erkölcsi elégtételt kérünk.

Az eset következő:

W. hitvestársak két egyenlő ítélet által el lettek marasztalva 820 ft 27 kr s járul. megfizetésében A. E. felperes részére. Az ítéletben megállapított 15 napi fizetési határidő eltelte előtt. W. hitvestársak kellően igazolt felszámítás mellett birói kézbe tették le a marasztalási összeget azon kérelem mellett, miszerint az a 15 nap letelte után felpereseknek kiszolgáltatassék.

Felperes azonban más jogalapon adósa lévén alpereseknek; ezek a 15 nap letelte előtt biztosítást vezettek a felperes részére letett pénzüsszegre.

Felperes a törvényszéknél értesülvén végrehajtási kérvényt adott be a törvényszéknél, melyben egy alperesek által már előbb teljesített 500 ftnyi részfizetést elhallgatván, az egész marasztalási összeg és járulékaik erejéig végrehajtást kért alperesek ellen, alapul kijelölvén alperesek borait, boredényeit, butorait és a törvényszéki letétben létező készpénzt.

A törvényszék a végrehajtást elrendelte, azon megszorítással mindazonáltal, hogy először is a letétbe helyezett készpénz leszen felveendő, s csak annyiban, a mennyiben ebből felperes teljes fedezetet nem nyerne, leszen a végrehajtás alperesek egyéb vagyonára intézendő.

A birói kiküldött a letétpénztárban a pénz felvételét szorgalmazván, ott annak kiszolgáltatása, az időközben foganatosított biztosítás tekintetéből természetesen megtagadtatott.

Ennek folytán a kiküldött, daczára annak, hogy felperesnek előtte történt felszámításából, melyben ez már az előbb lefizetett 500 ftnyi fizetést is bemondotta, meggyőződött, miszerint felperes követelése a letétbe helyezett pénzüsszeg által, eltekintve attól, hogy a foganatosított biztosítás a kiszolgáltatást meggátolta, teljesen fedezve van, — felperes kérelmére mégis a végrehajtást folytatta, alperesek lakásán ezek borait lefoglalta s a végrehajtási költségeket 41 ftban megállapította.

Alperesek ennek folytán a törvényes határidőben a végrehajtás megszüntetése iránti keresetet adtak be, melyben előadják:

miszerint a marasztalási összegnek birói kézbe eszközölt letétele által az ítéletben kimondott fizetési kötelezettségnek eleget tettek;

miszerint a végrehajtás csak azon feltétel alatt rendeltetett el, ha a letett pénz felperes követelését nem fedezné;

miszerint a kiküldött, miután a felperes által előtte tett felszámításból meggyőződött, hogy a letett pénz teljesen fedezi felperes követelését, nem volt jogosítva a végrehajtást alperesek ellen folytatni;

miszerint azon körülmény, hogy a birói letétbe fizetéseken helyezett pénz utóbb más jogalapon biztosítással lefoglaltatott s ennek folytán az felperesnek ki nem szolgáltatathatott, mit sem változtat az egyszer megtörtént fizetés jogérvényességén, mely fizetés által felperes végrehajtási joga ipso facto megszűnt;

miszerint a birói letétfizetés a magán uton tett fizetéstől semmi más által nem különbözik, mint az által, hogy közhitelességű s mint ilyen kétségbe nem vonható;

miszerint végre a letét megtörténte után, kivált, ha a letéti kérvényben világosan befoglaltatik, miszerint a fizetési határidő elérkeztevel a letett pénz a jogozottnak kiszolgáltatassék, az erre nézve azonnal a tulajdonjogot is megszerzi, így tehát az, mint saját tulajdona bárki által, ki ehhez jogát igazolja, biztosítással lefoglalható.

Kéri ennél fogva alperesek a végrehajtást megszüntetni stb.

A törvényszék azonban, még mielőtt ezen keresetet elintézte volna, az ebben felsorolt indokoknál fogva a kiküldöttnek időközben tett jelentése folytán ennek eljárását hivatalból érvénytelennek nyilvánította s a helytelenül lefoglalt tárgyakat a birói zár alól feloldotta, a keresetet pedig alpereseknek, mint feleslegest visszaadni rendelte.

Felperes ezen végzés ellen semmiségi panaszszal élvén, a m. kir. Curia, mint semmitőszék 1871. évi 2209. sz. a. következőkép határozott:

„Tekintve, hogy a birói kézhez eszközölt pénzfizetés a végrehajtató kijelölési jogát a ppdtás 358. §-a szerint nem korlátozhatja, sem a végrehajtást a ppdtás 357. §-a szerint nem gátolhatja, B. város törvényszékének jan. hó 14-én 335. sz. a. kelt a végrehajtást megszüntető szabályellenes végzése a ppdtás 297. §-a 1) pontja alapján megsemmisítettik s az 1871. jan. hó 5-én szabályszerűleg foganatosított végrehajtási foglalás jogérvényesnek kimondatik.“

A m. kir. Curia, mint semmitőszék tehát nem tekinti a birói kézhez eszközölt fizetést oly fizetésnek, mely által a fizetési kötelezettsége s így a végrehajtás alól felszabadul.

Ítéljen a legfelsőbb forum!

CORNELIUS.

TARTALOM: A miskolczi ügyvéd-egyletnek észrevételei az „ügyvédi rendtartásról“ szóló javaslat tárgyában. — Lehet-e a részvényes azon részvénytársulatnak, melynek épen részvényese, peres ügyeiben tanu? dr. Spitzer Adolf-tól. — Megszünteti-e a birói kézhez történt fizetés a végrehajtási jogot? Cornelius-tól. — Melléklet egy fél iv „Rendeletek.“

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A bizomány-üzlet jogelvei.

IV.

B) A megbízó és bizományos közötti jogviszony, azoknak egymás iránti jogai és kötelességei.

A bizományi jogviszony kereskedői megbízáson (utasítás, Auftrag, Commission, Consignation) és annak elfogadásán alapszik. A bizományos cselekményei ez okból az adott utasítás által szabályoztatnak.

Ezen utasítás lehet határozott vagy határozatlan.

Általában elv, hogy a határozott utasítás szigorúan a nyert megbízatáshoz képest teljesítendő. Azonban a bizományos cselekményeiben kell, hogy mindig szem előtt tartva, miszerint ő nem csupán közvetítő, hanem önálló szerződő fél; hogy ő megbízója javára és előnyére köti az ügyleteket. A megbízó előnye tehát azon változhatlan cél, melyre a bizományos jogcselekményeinek törekedniök kell. Ha tehát előadná magát azon eset, hogy a megbízó utasításának rideg teljesítése tán épen nem célzott előnyt, hanem igenis hátrányt volna képes előidézni, ugytekintve a bizományos önállóságát s tevékenységének említett célját — el kell fogadni azon nézetet is, hogy az esetben, ha az utasítás rideg teljesítése egyenesen kizárná a megbízó előnyét és eltérés attól ellenkezőleg biztos előnyt előidézni képes, a bizományos jogosítva van az utasítástól eltérni.¹⁾

Nem zárja ki természetesen ezen felfogás a bizományosnak azon kötelezettségét, hogy a megbízónak eredt azon kárát, mely az utasításnak ok nélküli mellőzéséből támadt, megtérítse. De nem zárja ki ezen felfogás azt sem, hogy az esetben, ha az utasítás meg nem tartásából egyrészt ugyan kár, de másrészt előny háromlott a megbízóra, ez annak megtérítését, ennek feltétlen átszármaztatását magának követelhesse, ha tudillik a kár és előny keletkezése egymástól független.

Másként áll a dolog a határozatlan utasításnál; midőn a megbízó a bizományosnak e szokásszerűt utasítást adja, „lehető legjobban“ (bestmöglichst) eladni vagy vásárolni. Ilyenmü utasítások teljesítésénél az igaz a körülmények megítélése a bizományosra van

¹⁾ Treitschke: i. m. 12. l. ellenkezőleg azt hiszi, hogy a bizományos köteles, ha a bizomány utasítászerűleg nem teljesíthető, azt inkább teljesítetlenül hagyni.

Azonban ezen rideg felfogás ellenkezik a bizományos elvi állásával. Lásd. Endemann: i. m. 805. l.; ált. ném. ker. tvk. 361—363. cikkeket: Der Commissionär hat das Geschäft.... im Interesse des Committenten.... auszuführen.

bizva; ez tehát, és az ebből folyó tevékenysége meglehetősen szabad s önálló, határát s korlátot azonban ez esetben is abban leli, mi a megbízó érdekét és előnyét veszélyeztethetné.

Utasításokból eredhető kérdésekben tehát a döntő az, mennyiben óvatott meg azok teljesítésében a megbízó előnye; és a bizományos kártérítési kötelezettség-től csak akkor ment, ha a megbízó előnye, nem az ő tevékenységében rejlő ok miatt el nem éretett. Felelős marad tehát minden ő általa elkövetett, akár tevőleges, akár mulasztási hibája miatt.

A bizomány díjas voltánál fogva jogilag kétségkívüli, miszerint a bizományosnak a megbízó ügyleteiben a legnagyobb gondossággal kell eljárnia, s hogy ő már a legcsekélyebb hiba vagy mulasztásért is felelős lesz a megbízó irányában.¹⁾

Ez okból a megbízó, ha azt találná, hogy a bizományos a megbízást hibásan, vagy nem a nyert utasításhoz képest teljesítette, azt mint nem a maga számára tettét visszautasíthatja, vagy kártérítést követelhet a bizományostól. Kifolyólag a fent fejtegetett elvből, hogy a bizományos jogosítva lehet ott, hol az utasítás rideg teljesítése a megbízó érdekét egyenesen veszélyeztetné, attól a megbízó előnyére eltérhetni, ez utóbbi körülmény begyőzetése esetére, méltán követelheti a bizományos, hogy a megbízó a teljesített megbízást elfogadja s helybenhagyja.

Kérdés lehet még a felett is, valjon személyesen tartozik-e a bizományos a nyert megbízást teljesíteni, vagy azzal megbízhat-e mást is? ott, hol a személyes teljesítés kikötve nincs, helyettesítés jogilag megengedve van; de ez esetben teljes szavatosságot vállal a bizományos a helyettesítettnek cselekvényeiért, annak minden mulasztásáért, mint a magáéért.²⁾ Ha azonban a bizományüzlet szükségkép helyettesítést feltételez, mint p. o. távol helyeni váltófizetések eszközlése, a bizományos csak a helyettesített egyén választásában való hibáért (culpa in eligendo) felelős.³⁾

(Folyt. köv.)

DR. STILLER MÓR.

Lieber véleménye a népszavazásról nemzetközi kérdésekben.

Lieber Ferencz, az élő nemzetközi írók legtekintélyesebbike, a kinek hadi, jogi törvénykönyvét az észak-amerikai kormány hivatalosan elfogadta, számos felszólítások folytán, a népszavazás nemzetközi alkalmazásának kérdésében következő véleményt adott:

¹⁾ Harder: i. m. 17. l. Ném. ker. tvk. 362. cikk.

²⁾ Fr. 8. §. 3. D. cod. Fr. 3. D. de. neg. gest. 3. 5.; Treitschke, i. m. 15. l. Rechtslexicon, Holzendorff. „Commissionsgeschäft“ 205. l.

³⁾ E felfogása az angol és francia jognak is.

„A római népszavazás (plebiscitum) esetéről csupán az kell megjegyezni, hogy nem tartozik a kérdés határai közé. Az ókor plebiscituma a plebs határozata volt, szemben a senatusával, s a plebs nem a nemzet volt, hanem csupán Rómának s közvetlen szomszédságának nem patricius népsége.

Az ujkori népszavazás (plebiscite) kizárólag francia Bonaparte-féle újítás. Jelenleg kétféle plebiscite létezik. Az egyik ama népszavazás, a mely által azon látszat idéztetik elő, mintha valamely nemzet saját belső s nemzeti ügyeit általános szavazás által szabályozná. A francziáknak két „plebiscite“-jük volt a hírhedt tizenharmadik Brumaire (1799. november 9.) óta. III. Napoleon e hét népszavazás közül háromt nyert, — az egyik 1851-ben a köztársaság elleni lázadását szentesíté, a másik a császári koronát ruházta rá, s a harmadik, épen tavál a lehető legnagyobb bizalmat fejezte ki hozzá s a Bonaparte család uralmának szükségét hirdeté. Ez kevés, igen kevés héttel történt mielőtt ugyanazon nemzet, mint a köztársaságot helybenhagyó tüntetetik fel.

A plebiscit az ujkori francia közjogban határozatot vagy rendeletet jelent, melyet állítólag a nemzet általán, azaz: a huszonegy éven felüli francziák szavazattöbbsége elfogad. E népszavazások jó eszközül szolgálnak idő szerint, de kiválólag hitelt nélkülözők, a mit mindenki, aki a választásban jártas, belát, ha meggondolja, hogy e népszavazásoknál csakis igennel vagy nemmel lehet szavazni; hogy sem a megvitatás, sem gyűlések, sem pártalakulatok meg nem engedtetnek, s hogy az állam főnökének a szavazás előtt és után kezében van a sereg, minden hivatal, az összes közigazgatás, s az egész választási szervezet. Ezt megfontolva, mivé válik a „Nép választotta“? a mennyiben a történetből ítélhetni, el kell ismerni, hogy az ujkori plebiscit nagyon is valótlán s üres; s ennek okát könnyen felfedezhetni. A most állását vesztett császárnak legfőbb kívánsága volt ugynevezett demokratikus absolutismusát, mint nemzeti elhatározás következményét s kiválólag azon alapulót hirdetni. Hivatalos irányul elfogadta: „Mi, Napoleon, az Isten kegyéből s a nemzeti akarattól francziák császára.“ Első Napoleon magát az Isten kegyéből s Franciaország alkotmányából czimezte császárnak. Az utolsó plebiscitben a császár még egy pótléket ragasztott a bizalmat illetőleg, melylyel a nemzet a Bonaparték s dynastiájuk szükségszerű tartamához viseltetik. Hét milliomon felül szavaztak igennel; s mégis négy hónapnál kevéssel több az egész Bonaparte császárság plebiscitumostól a mindenestül összeomlott, mint valamely magánálló rothadt gerendás hegyi lak kissé rohamos szélben. A császárság, a s systeme, a mint első Napoleon nevezni szerette, összerögt. S az omlás belől kezdődött. Össze kell azt Poroszországgal hasonlítani, mely 1807-ben kimerítettett, leveretett, szinte megsemmisítettett, s mégis hat évnél kevesebb idő alatt az öt európai nagyhatalom egyikévé vált. Ha a sereg, s egy polgári ügyekben gyakorlatlan s az önkormányzathoz nem szokott nép összes kormányzata s kivált a választási eljárás egész kezelése korlátlan hatalmu egyén kezébe adatik, különös ember, ha a szélkakast nem tudja arra fordítani a merre neki kívánatos.

A mi a nemzetközi népszavazásokat illeti, a melyek által bizonyos terület népessége elhatározza valjon eléjek állított két kormány közt az egyikhez vagy a másikhoz kérvén tartozni, az ujkori történetben három van. Velence s egészen napjainkban Róma esete, már eldöntött feltételek voltak és csak pro forma történtek. Feltéve, hogy az egyik vagy másik másképp sikerült volna, mi történik vala? Ugyan-e kérdés merül fel Savoyát és Nizzát illetőleg. Megengedte volna-e szépen Napoleon, hogy Garibaldi honfitársai olaszok s Savoya e savoyi ház maradjanak ha a szavazás a Bonaparték ellen fordult volna? De elővigyázat használtatott, hogy ez meg ne történhessék. Mennél többet hallunk a szavazás részleteiről, a melylyel Savoya és Nizza Franciaországhoz csatoltattak, annál keserveesebben sajnálhatja az emberbarát az ellentmondást a szabadelvű alak s egy ily körülmények közötti népszavazás lényeges illiberalismusa között. Ez csufolódássá és keserű tréfává válik. Ez békés átengedés volt. A mi a hódításokat illeti, Franciaország, a feltámasztott plebiscitnek, legalább névleg, szerzője, soha sem kérdezte az általa meghódított területek népét, valjon francziává akar-e válni; ellenkezőleg ismételve rendelkezett idegen földről s népről szerződéseiben más hatalmakkal, a mint a Benedetti alkudozásokban is javasolta.¹⁾

¹⁾ A párisi békekötésben is 1856-ban Bessarabia egy része Oroszországtól elvétetvén, a nép beleegyezése ki nem kéretett. (A közlő jegyzete.)

Mi, amerikaiak, ötször kiterjesztettük területünket. Texas csatlakozása függetlennek tekintett állam szerződés szerű felvétele volt az Egyesült-Államokba. De California hódítással szerzetetett. Miután Mexikot legyőztük, felső California átengedtetett nekünk, és senki soha népszavazást nem követett, melylyel a Californiaiak készségüket fejezzék ki az Egyesült-Államok polgáiraivá válni, vagy ellenkezőleg; vagy népszavazást a megmaradt mexikoiaktól, melylyel készségüket fejezték volna ki felső Californiától megválni. A dolog logikája, ugy látszik, ez utóbbit épen ugy megkivánná, mint az előbbi feltételt. Később, Uj-Mexiko pusztá adás-vevéssel szerzetetett. Senki sem gondolt szavazásra az uj-mexikoiak részéről, valjon amerikaiak kívántak-e lenni vagy sem. A legfontosabb amerikai eset azonban a louisianai. Louisianának szinte határtalan területe vétellel szerzetetett; Napoleon adta át 1803-ban 15.000,000 dollarért (30.000,000 forintért), s az elnök, a ki minden amerikai elnökök közt leginkább hajlott a francia demokratikus eszmék felé, saját elismerése szerint, áthágta az alkotmányt, hogy a Mississippi egész völgyét s torkolatát megnyerje, mint helyesen szükségesnek tartott az Egyesült-Államok fejlődésére. S valjon megkérdetett-e Louisiana lakosai, akkori francia polgárok közt csak egyetlen egy is, hogy hovatartozásának átruházása iránt nézetét kifejtse? vagy ellenkezőnek találtatott-e Franciaország s első consulának becsületével, hogy századnál régibb francia terület más hatalomnak átengedtessek?

Midőn az amerikai kormány 1821-ben juniában Jackson tábornokot utasította, hogy a Spanyolországgal kötött szerződés szerint Floridát birtokba vegye, Floridának semmi spanyol, sem más lakosa nem kérdezett a tartomány átengedése iránt szavazataért.

De van az amerikai történetben még egy nevezetes adat az alattvalói kötelek attéte iránt, minden népszavazat nélkül.

Az 1790. évben, az amerikai politikának viszonylag klasszikai korában, kevéssel az alkotmány elfogadása után, Virginia és Maryland államoknak, azaz: szabad polgároknak és saját törvényekkel bíró területek egy része a két állam törvényhozói testülete által az Egyesült-Államoknak átadattak, a nélkül, hogy egy hang is emeltetett volna a közjog alapelvei nevében az átengedett területeken lakó népség részére szavazatot kérni, hogy valjon ők, vagyis inkább többségük, — azoknak többsége a kik épen akkor éltek a huszonegy éven felül voltak — ily változásba beleegyeznek-e. S minő változás volt ez!¹⁾ Nem mult még el tiz esztendő, mióta elődeink igen képes forradalomba szállottak, mivel az angolok megtagadták volt az amerikai gyarmatoktól a Magna Charta elvét, hogy az adóztatás a megadóztatottak beleegyezésével együtt jár, s itt számos szabad ember a szabadság ezen becses jogaitól megfosztott a nélkül, hogy bárki által kérdezettek volna. Részletesen kutattam az ügyet, s pusztá tényül kitént, hogy 1788-ban decemberben Maryland, és 1789-ben decemberben Virginia állama bizonyos területet átadtak a nemzeti kormánynak; s hogy 1790. július 16-án az Egyesült-Államok elnöke a törvényt szentesítette, melylyel a két állam részei elfogadtattak Columbia területének megalkotására, s hogy ezzel be volt fejezve az egész ügy. A tényről szölok, nem igazságos voltáról, egyszerűen hogy kimutassam, hogy 1790 férfai nem hitték, hogy a politikai „status“ változtatása minden esetben a nép ugynevezett beleegyezését igényli, mely pusztán a többségnek gyakran csak látszólagos beleegyezését teszi. Ez bizonyítja továbbá, hogy azok a kik azt hiszik, hogy a szükséges népszavazás tana kizárólag amerikai, tévednek. Ugy hiszem, kimutatam, hogy épenséggel nem amerikai.

Ennyit az amerikai gyakorlatról¹⁾ s az annexatióknak ugyszólván egész történetéről. A nemzetközi jogra nem hivatkozhatni a népszavazás érdekében annexatiók esetében, mert ily szabály vagy szokás nem létezik. Számos, talán legtöbb esetben, a plebiscit lehetetlen; semmi esetre sem megbízható; sem nem lehet ily annexatiói népszavazást magasabb bölcséleti szempontból helyeselni. Terület-átengedésre vonatkozó népszavazás, az alattvalóság változtatásának kérdését illetőleg, a legelemibb, egyszerűbb kérdés, mely tulhat az illető ország megállapodott jogán; s erre felmerül a kétely, ki ha-

¹⁾ Columbia területe, a központi kormány székhelye, nem bir oly önkormányzattal, mint a többi államok. (A közlő jegyzete.)

¹⁾ Ellenkezésben van a népszavazás elvével a hires amerikai Mouroe-tan is, miszerint európai hatalom Amerikában ne terjeszkedhessék. (A közlő jegyzete.)

tározta el, s micsoda indokra alapította, hogy egy bizonyos koru emberek pusztá többsége mindnyájának alattvalósága felett döntsön, ideértve a gyakran tekintélyes kisebbségét is? Miért kell épen egyszerű többség ehhez, s nem két harmad, miért nem három negyed többség? De még nehezebb eme további kérdésre megfelelni: ki állapította meg ily elemi természetű ügyben az élők jogát, hogy a még nem született nemzedékek alattvalóságát meghatározza?

A többségi elv a nemzetek történetében késő szerzemény. Volt idő, mikor némely nemzetnél az egyhangusági elv uralgott, s a két harmad többség szabálya volt a középkorban majd mindenütt irányadó. Minden nemzet kétségtelen joggal bír a maga számára meghatározni, valjon önkormányzat ügyeiben többség által kíván-e kormányoztatni; de eme többség, legyen bár nagy, legyen csekély, semmi esetben sem hivatkozhatik „j u s divinum,” isteni jogra.

Ha az állítatik, hogy népszavazásnak, azaz: az akkor élő nemzedékek többségének kell a hódítás minden eseteiben a felett dönten, valjon a legyőzöttek a győzőhöz akarnak-e tartozni, egyszerű s mesterkéletlen logikai következtetés, hogy ha tudjuk, hogy egy ország valamely része idegen országhoz csatlakoznék, ha ez megengedtetnék, ezt megis kell engedni. Nincs észak-amerikai, a ki szívére tevén kezét mondhatná, hogy ha a Dél 1863. vagy 1864-ben megszavaztatott volna, nem tulnyomó szavazat döntött volna az Egyesült-Államok ellen; s nincs angol a ki kételyt tehetne az iránt, hogy Irland, legalább röviddel ezelőtt, teljes népszavazással járult volna az Angliával való egyesülés megszakitásához.¹⁾ De vannak a nemzeteknek magasabb céljaik s hivatásai, mint a melyeket a nem született nemzedékek számára is egy kis lerovási számítással meg lehetne állapítani. Mi, amerikaiak tudtuk s éreztük, hogy egy nemzetnek kell s illik maradnunk, s hogy a válni akarókat, tekintet nélkül kívánataikra, köteleességünk visszatartani.

Az annexatiói népszavazások egész eszméje ujkori; oly nemzet által kezdeményeztetett, mely minden nemzetek közt a népies politikában legjáratlanabb s a polgárosult államok közt legkevésbé ért a gyakorlati szabadsághoz; ahhoz hozzá lehet folyamodni, ha az emberek meg tudnak íranta egyezkedni; eddig semmi bizalmat nem lehet vagy plebiscitekbe vagy terület-átengedési népszavazásokba helyezni; háboru vagy vétel eseteiben nem létezik általános erkölcsi kötelezettség ez utóbbi népszavazáshoz fordulni; s a terület-átengedési népszavazás még az erőszak gyűlöletes színét sem takarja el, minthogy senki sem kívánhatná a szavazást, ha a területet már meg nem hódítja vala.

A terület-átengedésbe járó állítólagos becsületvesztés kérdését nem szükséges megvitatni. Pénzt fizetni, csatákat vészteni, hajókat átadni ép annyira, vagy ép oly kevésbé, becsületet sértő, mint területet átengedni.“

Közlő: PULSZKY ÁGOST.

Az árvaügy hazánkban.

Sokat kellene írnom, ha az árvaügynek hazánkban elhagyott állapotát tüzetesebben akarnám eszetelni; mert azóta, hogy az árvaügyek gondozása, az árváspénztár kezelése a megyék székhelyén központosítva történik, ezen ügy főleg nagyobb kiterjedésű, és népességű megyékben épséggel nem áll a tökély vagy csak a rendszerűség azon pontján, melyet az árváknak személyi és vagyoni állapota megkíván, és melyről gondoskodni a hatóságoknak szent kötelességük; sajnos, hogy tisztelt kormányunk orre még ki nem terjesztette figyelmét, és ezen ügyet is, mint sok egyebet, melyek a jogbiztonságra és az igazságszolgáltatásra vonatkoznak, parlagon heverteti; mondom, erről most nem akarok szólni, nem akarom a fenti tárgyra vonatkozó eljárásnak hiányait részletezni tudvák ezek mindenki előtt, és nem lehet és különösen nem szabad a kormány-
nak többé ignorálni azon általános elégtelenséget, mely ezen rendezetlen állapot miatt máris mindenütt hangosan nyilatkozik; jelenleg csakis a megyei főgyámokról akarok némelyeket feljegyezni.

Nyitramegyének minden járásában működik, egy megyei tisztviselő „főgyám” név alatt, ki még most is, vagyis a polg. törvénykezési rendtartásnak már 1869. évi jun. 1-ső napján

¹⁾ Hasonlót állíthatunk Magyarország több részéről. (A közlő jegyzete.)

történt életbeléptetése után is a hagyatékokat leltározza; az örökösöket, főleg ha azok közt kiskorúak vannak, osztályrészeik mennyisége iránt egyezteteti; a megkötni sikerült egyezséget jóváhagyás végett a megyei törvényszék egyik osztályának ugynevezett árvástörvényszéknek jelentésében eléterjeszti; a hagyatékat ezen törvényszéknek, kiküldetési végzése alapján eladja; sőt ettől még a hagyatéki tömegnek felosztásával, és így az osztálynak tényleges foganatosításával is meg szokott bízani.

Ezek után, és tekintetbe véve az érintett alaki törvény szabványait, mely nevezetesen

az 1. §-ban rendel; hogy a megyékben a bíraskodást gyakorolják:

a) a szolgabíró esküdt-társával és

b) a megyei törvényszék;

(itt tehát a főgyámokról szó sincs).

A 37. §-ban; hogy az egyesbírák hatásköre az előleges intézkedések tekintetében az örökösödési eljárásban (VII. fejezet) van meghatározva:

a VII. fejezetnek több §§-aiban pedig, hogy a fentemlített teendők az illetékes járásbeli szolgabíró (és így nem a főgyám) hatásköréhez tartoznak.

Azon kérdést, — mely mintegy önmagától tolu a felszínre — kell tennem;

lehet-e a jogszempontjából érvényesnek tartani a fentemlített eljáráson alapuló osztálybeli intézkedéseket, ha azok az érdekeltek bármelyike részéről ezután meg fognának támadtatni?;

lehet-e, szabad-e a törvény világos rendelkezése ellenére ilyenmő oljárást oly közegre bízni, kit a törvény ilyen hatáskörrel föl nem ruházott?; és

hogyan történhetett, hogy a felsőbb bíróságok és azon hatósági közegek, kiknek hivatásuk: a törvény végrehajtása felett őrködni, ilyen a törvény mellőzésével, sőt annak ellenében már majd két év óta folytatott eljárást még eddig nem észlelték?

Azon óhaj, hogy a törvény tartassék meg, indított engem a mondottaknak nyilvánosságai hozatalára, és megnyugtatóssal vonném, ha az itt feljegyzettek meg fognának czáfoltatni.

B. L.

K ü l ö n f é l é k.

cs. Lapszemle. A „Pesti Napló” 100, 101, 102 és 103. számaiban Széher Mihály „szóbeliség és közvetlenség” czim alatt egy cikksorozatot tett közzé. E cikkek éle az új perrendtartási javaslat, főleg a szóbeliségnek és közvetlenségnek abban foglalt rendszere ellen van irányozva. Legelőször felsorolja a javaslat ide vágó intézkedéseit, összehasonlítja azokat a mai eljárással, és azon megállapodásra jut, hogy a jogszolgáltatás az új javaslat mellett lassubb, késedelmesebb lenne. A mostani perrendtartás mellett sem valósulhatott meg a szóbeliség.

A theoria oly szépen kigondolta a mi szóbeliségünket, kiterjesztve ezt mozzanatosabb ügyekre is, hogy t. i. a felek jelenjenek meg a bíróság előtt, terjeszszék elő panaszait, védelmüket, a bíró ne engedje őket rendszeres perbeszédok keretében az igazságot, a dolog érdemét hebonylítani, hanem igyekezék a tényállást maga tisztába hozni, e célból annyi kérdést intézhet a felekhez, a mennyit szükségesnek véli; a kinyomozott tényállást a bizonyítékokra hivatkozva, röviden jegyzőkönyvbe foglalja a bíró, és felolvassa a felek előtt, kijavítja ezek észrevételeihez képest, s a jegyzőkönyv a bíró s a felek által aláíratik, vagy az aláírás megtagadása legott megjegyztetik. És következik mindezekután az ítélet. Ezt így írta meg a törvény (1868. 54. t. cz.).

És a gyakorlat mit mondott hozzá? Felforgatta gyökerében az egészek elvi jellegét. Csak valamivel nehezebb, vagy csak néhány csekély, de külön kérdésekből álló esetenél már inpracticusnak bizonyult be a törvény által rendelt eme bírói, mintegy inquisitorius-alaku szóbeli eljárás. A physikai idő döntötte halomra az egész törvényt. A legbékésebb felek vagy képviselők szóbeli előterjesztési, vitatkozása, a bíró kérdése, az erre adott válaszok vajmi sok időt vettek igénybe. Pedig ezekután következtet még csak a jegyzőkönyv szerkeztése, felolvasása, kiigazítása, s az ezzel önkényt járó ujjabb harc, hogy mit ismert el vagy mondott tulajdonképen egyik vagy másik fél, hogy s minő kifejezéssel, szavakkal történt egyik másik beismerés vagy érvelés? (mert a hevenyében rögtön mondottaknál rendesen helyesebb a jobban formulázott vagy

megfontolt későbbi eszme.) Ez alatt nem negyedek, de órák folytak le kevésbé momentos ügyben.

Igen, — ugymond — maga ezen annyi körülményességgel összehozott eljárásra megkívántató physical idő paralizálta szóbeliségünket.

A jelen eljárás és a javaslatban tervezett eljárás egyik különbsége az u. n. „előkészítő eljárásban“ fekszik.

Ma nincsen előkészítő eljárásunk, mint lenne a javaslat szerint, hogy megelőzőleg közbejött írásos beadványokból, csak a felperesi és alperesi kérelem fog felolvasatni a szób. tárgyalás megtartása előtt: és hogy a tárgyalási jegyzőkönyv egészen másként lesz szerkesztve, mint ezt mai prrdtartásunk tartja. — De hát az előkészítő eljárás épen az, melynek illúziói félreismerhetlenek. A javaslat értelmében nem az iratok, hanem a szóbeli előadás képezendi az ítélet alapját (ennek ellenkezője csak írásos eljárásnál engedtetik meg, hol a feleknek két-két írásbeli perbeszédük van); továbbá felperes a szóbeli tárgyaláskor is megváltoztathatja keresetét. Mire való volt tehát heteket, hónapokat töltetni az előkészítő periratokkal, mikor ezek a szób. tárgyalásnál egészen meghiusíthatnak? A felp. és alperesi kérelem felolvasása a gyakorlatban nem más, mint hogy felolvasatik egész terjedelmében a keresetlevél, s felolvasatik utána épen úgy az ellenbeszéd is. Mert hiszen magáért a két külön kérelem írásos kijelentéseért csak nem rendelt a törvény írásbeli benyújtványokat, hanem indokokat is akart ismerni. Tehát ivenk halmazára terjedő keresetlevelek, és kétszer vagy háromszor oly hosszú ellenbeszédnek fognak felolvasatni. Mennyi idő telik ebbe? Ezután jó maga a szób. tárgyalás, e szerint ismétlése, bővítése, illusztrációja mindannak, mit a két fél írásosan előterjesztett, s a bíróság már végig hallgatott. Mely szób. tárgyalást az elnök úgy vezessen, hogy az ügy minden oldalról kellő világosságot nyerjen, a tényállás tisztába hozassék, minden kétely elhárítható stb. Hiszi-e valaki, hogy mindezek csakugy sebtiben fognak megejtetni, s hogy egy ilyen közönséges mindennapi tárgyalás, nem legalább is órákat veendő igénybe?

Igy tehát a gyors jogszolgáltatás épen nem szól a szóbeliség mellett, — de cikkirő szerint a jó és tökéletes jogszolgáltatás igényének sem felel meg az új perrendtartásban tervezett szóbeliség.

Az új eszme barátjai — ugymond — azt mondják, hogy ezen eljárás mellett az ügyek igazságosabban, alaposabban ítéltetnek meg.

Szabadjon nekem, így ír erre Sz., mint a gyakorlat emberének (ha mindjárt a közelmúltból is) ismét csak a practicus életből, s ismét jogviszonyaink lényegéből merített mozzanatok összehasonlítása folytán e téren szintugy — egynemely észrevételt tenni, s mindenekelőtt is a követelt tökély kérdését szemben a gyakorlattal — abstract fogalomnak jelezni.

Mig nálunk a peres eseteknek sokkal kisebb része, talán 100 közül 10 szövevényesebb, több egymással ellentétesen találkozó kérdések megoldásától függ: addig a másik, sokkal nagyobb rész egyszerűbb, világosabb, könnyen megérthető, s így azonnal le is bonyolítható. Kérdek már most mindenkit, helyes-e valamely államnak azon intézkedése, mely szerint egy fárasztóbb, hosszadalmasabb eljárást általánosítson csak azért, mert száz eset közül tizben az igazságot ez uton véli jobban kideríthetni (??) midőn hasonló körülményesség kilencven esetben már előzetesen szükségtelennek, merőben feleslegesnek tünik ki?! Valóban beretvával szelnők a kenyeret, midőn kés van zsebünkben. Azaz: egyszerűbb, világos kérdés, ugyanazon egy tekervényes gépnek retortáin töressék keresztül, például a másodfoku bíróságnál is épen úgy, mint a legnevezetesebb örökösödési, vagy a legzavarosabb számadási per?

Ha már tökéletességről, a peres viszonyokat jobban, alaposabban kiderítő eszközökről beszélünk: akkoron ezeket egészen másutt keressük, a nagyszámu bírásokból álló társasbíróságokban.

Végül Széher azon „idealismus“ ellen kel ki, mely az új rendszer pártolónak állítólag agyában honol. A más művelt országokra való hivatkozást is eltévesztettnek tartja. Nekünk szerinte két dologra van legelőször szükségünk, hogy törvénykezésünket ezen minták nyomán átalakíthassuk, jó közigazgatásra és egy magánjogi codexre. Mindaddig, mig mi a művelt nemzetek intézményeivel, törvényeivel nem bírnak, és ha nem hibázom azon már említett elv felállításával, miszerint kivált

az utóbbiakkal a gyakorlati élet hosszabb alkalmazása mellett kellek birnunk, hogy jogbiztonságunk csak némileg alapot nyerhessen, önként következik:

miként ha ama cultur nemzeteknél valamely kielégítőbb jogszolgáltatás lép előtérbe, ezt rendszeres intézményeiknek köszönhetik, úgy hogy csak egyet felemlítve: legott a vitás kérdések csaknem egyedülisége a tényállás kiderítése, mi ha megtörtént, a világos, a gyakorlatilag évek során keresztül egyformán értelmezett törvény alkalmazása, már kérdés vagy vita tárgyát sem teszi többé;

midőn nálunk ellenkezőleg a tényállás rendszerint legcsekélyebb része a vitás kérdésnek, hanem igen is a törvény alkalmazása. Mely törvény 1848. óta annyit és annyszor változott, hogy a bírónak valóban egyik nehezebb feladatát képezi csak annak helyes eltalálása, melyik epochabeli törvényre alkalmazza a perbeli esetet?!

Egész tárgyilagosan közöltük Széher ur eszmenetét, — mely felett ezek nyomán könnyen képezhetni önálló ítéletet.

(A miniszterválság.) A mit már régen vártunk, az bekövetkezett, — Horváth Boldizsár leköszönt!

Nem mint ujdonságot közöljük ezen bevégzett tény, hanem azon netaláni balvéleménynek helyreigazítása céljából: mintha a „Jogt. Közl.“ ama „le roi est mort, — vive le roi“—féle jelszót követné. Mi eddigelé az igazságszolgáltatásra vonatkozó életkérdésekben háttározott álláspontot foglalunk el s nevezetesen a bírósági szervezet tekintetében a 25-tös bizottság által tervezett és a miniszter által is elfogadott egyes bírói intézmény ellen váltig küzdöttünk, úgy hogy végre, mint a hazai jogász közvélemény diadalát ünnepeltük azon terv megbukását. — Nem akarjuk azonban e helyen a kinos vajudást ecsetelni, mely utóvégre tabula rasa mellett is csak egy újabb ideiglenes szervezettel gyarapítja az örökös provisorium átka alatt tönkrejutott jogbiztonságot. Legyen akárki is a lelépett miniszter utódja, — a kormánynak s törvényhozásnak hibáját többé jóvá nem teheti. Ezen ügy végrehajtási stadiumában megszűnt ugyan elvi kérdés lenni, de nehéz feladatunk ezentul a kormány eljárásának éber ellenőrzésében áll, hogy 1) a területi felosztás ne a traditionális és feudális alapokra fektetve, hanem a mostani materiális korszak követelményeinek megfelelőleg történjék és 2) a nepotismus kiirtásával szakképzett és független bíróságok alakítása biztosítható. Ezen ellenőrzésre első sorban ismét a hazai ügyvédi egyletnek vannak hivatva, melyeknek döntő befolyását immár senki sem vonhatja kétségbe és részünkről kijelentjük: hogy e szaklap feladatát mindenkor teljesen azonosítjuk az ügyvédi egyletek hivatásával. Legyen tehát bárki is a lelépett miniszter utódja, — csak addig fogja magát fenntarthatni, mig a hazai jogász közvélemény támogatja őt.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közli: I. O. Stolp könyvkereskedése Pesten.

Német jogirodalom.

Concurs-Ordnung vom 8. Mai 1855 m. den im Febr. 1869 vom Abgeordneten- u. Herrenhause genehmigten Abänderungen. gr. 8. Elberfeld, Lucas.

Dauscher, A., Handbuch d. gerichtlichen Verfahrens in und ausser Streitsachen f. Ungarn u. Siebenbürgen auf Grundlage der neuen ungarischen Civilprocess-Ordnung. gr. 8. Wien, Urban & Schwarzenberg.

 A „Haza“ magyar életbiztosítóbánk, mult évi üzleti kimutatását lapunk hirdetési mellékletében közöljük.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A vegyes házassági váló perekről.

I.

Az 1868-dik évi XLVIII-dik törvényczikk, mely a vegyes házassági váló perek illetőségét, és az azok körül követendő eljárást szabályozza, bár igen rövid, és világos, mégis a mint az életbeléptetése óta felmerült esetek nagyobb része tanusítja, a gyakorlatban kételyekkel, sőt téves alkalmazással kezd találkozni.

E kételyek eloszlatása és a téves felfogások eltávolításával a helyes, magának a törvény céljának egyedül megfelelő alkalmazásnak még ideje koráni meghatározása mind a bíróságoknak, mind a feleknek, mindkettőnek az idő, ez utóbbiaknak azon felül a költségek megkímélése tekintetéből egyaránt kívánatosnak jelentkezik.

Tudjuk, hogy a vegyes házassági váló perek az 1791. XXVI. t. cz. 16. §-a értelmében, akár azok már eleve vegyesek voltak, akár valamelyik félnek az evangelika vallásról a katolika vallásra történt átlépése folytán váltak vegyesekké: miután mindkét esetben valódi szentség forog fenn — mert a katolika egyház míg a nem keresztények házasságát is saját szempontjából tekinti — a kath. szentszékek bírósági illetőségéhez tartoztak.

Az imént idézett törvényczikk szabályozta a kath. vallásról az evangelika (ez alatt mindkét felekezet értendő) vallásra való átlépést, (13. §.) a vegyes házasságokból származott gyermekek vallási illetőségét, (15. §.) stb. A módozatok, melyekhez mindezek kötve voltak, az evangelika vallásra nézve sérelmeseknek találattván, éles felszólalásokra nyujtottak okot, a mint ezt az 1840. és 1844-ki o. gyűlési irományok és naplók tanusítják; noha az átlépés valamint a vegyes házasságok esetei még akkoron az azokkal járó nehézségek miatt a ritkábbak közé tartoztak.

Azonban az 1844. III-dik t. cz. heves küzdelmek között meghozta az 1791. XXVI. t. cz. bővítéseit, illetőleg módosításait, melyek a vegyes házasságok kötését, az azokból származott gyermekek vallási illetőségét, a kath. vallásról az evang. vallásra való átlépés módozatait bár enyhébb feltételekhez s módozatokhoz kötötték, de még ezek is leginkább a házasságok megkötése tekintetében a gyakorlatban igen sok nehézséggel járnak, és e miatt újabb és újabb panaszokra s vitákra nyujtottak alkalmat; mindazáltal a vegyes házasságok száma tolyton nevedett — habár a vegyes házassági váló perek bírói illetősége tekintetében az 1791. XXVI. t. cz. 16. §-án változás nem történt, — elannyira, hogy a statisztikai feljegyzések szerint az 1868-dik évet megelőzte évtizedben a magyar korona területén a vegyes házasságok átlagos száma évenként 2850. volt, és minden 44 házasságra egy vegyes házasság esett.

A vegyes házasságoknak a mondottak szerint naponta növekedő száma növelte egyszersmind a számát azon eseteknek is, melyekben a szép reményekkel megkötött házasságot a később felmerült körülmények meghiúsították és alapos bár vagy alaptalan okokból a kellemetlenné vagy végkép elviselhetlenné vált kötelék megszakításának vágyat felkeltették.

Ha e vágy a kath. vallású házastárs részéről eredett, az reá nézve bármily nyomasztó volt is, megkellett nyugodnia abban, hogy saját vallásának a házasságról szóló hitelvei szerint legfelebb is csak életfogytig tartó asztal és ágytéli elválásztásra számíthatott. De az evang. vallású házasságra nézve más színben jelentkezett a dolog: mert ha őt érte a bal szerencse, és válni akart, saját hitvallásának házassági hitelvei és szabályai léptek elméjében elébe, és miután arra, hogy kath. felétől végkép a kötelékre nézve is elválassztassék, és a reá nézve elviselhetlenné váit viszonytól megszabadulva egy más boldognak reményelt kötelékbe léphessen, kilátása nem lehetett; mert a kath. szent széket illetve a jog a vegyes házassági váló perek iránt határozni, ezek pedig a már érvényesen megkötött és teljesített házasságnak a kötelék tekintetébeni felbontását úgy, hogy a felek más házasságra léphessenek, meg nem engedték, de meg sem engedhették, mivel a kath. vallás elvei és szabályai szerint minden házasságban valódi szentség forog fenn.

Nem csoda tehát, hogy a vegyes házasságoknak, mint fennebb említettük, olyannyira növekedett száma folytán a panaszok hangja is növekedett, és azon elvnek alkalmazását követelte, mely szerint a vegyes házassági váló perekben mindegyik félre nézve saját hitvallásának elvei és szabályai szolgáljanak zsinórmértékül; annál is inkább: mivel az 1791. XXVI. t. cz. 11. §-a szerint bár a házassági váló perekben a világi hatóságok által hozott ítéletek polgári következményeikre nézve mindenütt érvényeseknek tekintendők, mégis a püspököket a házassági kötelék semmisségének elismerésére, és annak a katolikusokra kiterjesztésére nem kötelezhetik.

Mielőtt a törvény ezen intézkedéseinek gyakorlati eredményeit közelebbről jelezni, nem lesz felesleges a kath. valamint az evangelika vallásnak a házasságra vonatkozó elveit és szabályait röviden előrebocsátani annyival is inkább: miután a tapasztalás oda is mutat, hogy e tekintetben igen sokan még olyanok között is, kiktől méltán követelni lehetne: magukkal tisztában nincsenek.

A kath. egyháznak a tridenti közzsínaton — szokott szentesítménye kíséretében határozottan kifejezett — elve szerint a keresztények közt érvényesen létrejött, és testi közösülés által is végrehajtott házasságnak köteléke csak a házaselek egyikének halála által bontható

fel; ezen kötelék tehát az előrebocsátott két lényeges kelléssel birva míg a hites társak élnek, semmi szín és ürügy alatt fel nem bontathatik.

Katholikusoknál tehát e szerint a házasság felbontására irányozott keresetekben nem is a kötelék felbontása, hanem annak jogilag nem léte, és így a házasságnak eredeti semmissége mondatik ki akkor, ha a házasság megkötése körül a felek szabad akaratának nyilvánítása a betöltésnek már akkor fenforgott és gyógyíthatlan akadálya, vagy oly törvény által kimondott érvényességi akadály forog fenn, melytől felmentésnek végkép nincs helye; és így a felek jogérvényes házasságot nem is köthettek.

Ellenben az evang. egyház házassági hitelvei és szabályai szerint azokon felül, miket a katolikusokra nézve megjegyeztünk: a bár jogérvényesen megkötött és teljesített házasság is felbontható maga a kötelék tekintetében: szándékos nőparáznaság — hacsak a másik fél is hasonlót nem követett el, vagy azt el nem engedte; — továbbá a gonosz hűtlen elhagyás, — a mennyiben az elhagyó fél háromszori hirdetményes idézés után sem jelentkezik — a házastárs élete elleni leskelődés — s az engesztelhetlen gyűlölség miatt. Az osztrák törvény (115. §.) szerint öt évi börtönt maga után vonó büntett, a házastársnak súlyos bántalmazása; az erdélyi ref. egyház elvei szerint a házassági köteletség megtagadása miatt is, ha a nő magát a gyermekszülésre mesterségesen alkalmatlanná teszi; — holott ezen okok a katolikusoknál csak asztal és ágytöli ideiglenes, vagy a körülményekhez képest élethossziglan tartó asztal és ágytöli elváltást vonhatnak maguk után.

A kath. sz. székek tehát a vegyes házasságokat is csak katolikus szempontból fogták fel, és ítélték el; sőt figyelmezve a fennebb felhívott 1791. XXVI. t. cz. 11. §-ra, mely szerint a világi hatóságok által evangélikusok házassági pereiben jogérvényesen hozott ítéletek a püspököket, illetőleg a kath. szentszékeket azoknak a katolikusokra való kiterjesztésére nem kötelezhették: következésképp az ily ítéletekkel is elintézett házasságokat is ugyanazon szempontok alá vették; és ebből kifolyólag csak akkor engedhették meg az evang. vallás hitelvei s házassági szabályai szerint felbontott házasság folytán a felek valamelyikének katolikusokkal lépni házasságra: ha a házasság eredeti semmisség vagy érvénytelenség szempontjából bontatott fel, illetőleg ezen oknál fogva mondatott ki a házasság semmissége a világi bíróság által; mert e tekintetben az evang. vallás hitelve a kath. vallásával megegyez. De ha az evang. vallásnak a katolika vallástól eltérő hitelvei szerinti okból bontatott fel a házasság: ily ítéletet a szentszék el nem ismerte érvényesnek, és a bár teljesen szabaddá tett evang. vallású félnek kath. személylyel a házasságot meg nem engedte.

Az osztr. polg. törvénykönyv (111. §.) is felvette a kath. vallás sarkalatos hitelvét: mely szerint az érvényes házasság köteléke kath. személyek közt csak az egyik házastárs halála által bontathatik fel. Sőt tovább is menve, azt mondja ki: hogy szintén ily feloldhatatlan a házassági kötelék, hacsak egyik fél is már a házasságkötésekor katolikus valláson volt.

Az 1856. okt. 8-án kibocsátott osztr. katolikus házassági törvény (57. §.) azt mondja: hogy olyan házasságok, melyek kötésekor a felek egyike katolikus volt, akkor sem bonthatók fel, ha ez később vallását megváltoztatván mindkét fél nem kath. egyházi vagy válási társulathoz csatlakozott; valamint olyan házasság sem bontható fel, melybe a házasság felek, mint nem kath.

vallásnak kelvén össze, katolikusokká lesznek, de ismét az a katolika vallásra visszalépnek.

A fennebb mondottakból következtetileg, ha az említett evangélikus vallású a kötelék tekintetében elvált házasság felek valamelyike szintén evang. vallással második házasságra lépett, és ezen házassága szintén felbontatott az evang. vallás hitelvei szerint: az ekként szabaddá lett felek bármelyike kath. vallással házasságra léphetett, feltéve, hogy akkor már első házastársa nem volt életben; a mi egyelőre feltűnő, de következetes a kimondott elvvel, annyiban a mennyiben a kath. vallás házassági hitelvei szerint a második házasság, a mennyiben annak megkötése alkalmával még a másik házasság életben volt, érvénytelennek tekintetik; mivel az első házasság a világi bíróság által, és olyan ok miatt bontatott fel, melyet a kath. vallás el nem fogad; és így a második bár szintén felbontott házasságot, mint az első házastárs életében kötött az érvényében fenállottnak veendő házasság irányában eredetileg érvénytelennek kellett tekintenie.

Dr. SUHAYDA JÁNOS,
legf. ítélőszéki bíró.

A bizomány-üzlet jogelvei.

V.

Meglehető vitás a jogászok között a kérdés, vajon jogosítva van-e előleges kikötés nélkül a bizományos a megbizótól eladás végett bizományba kapott árukat maga vásárolni, illetőleg a bevásárlási bizományból az árut maga szállítani a megbízónak, szóval, vajon mint önszerződő fél (Eigenhändler, Selbstcontrahent) teljesítheti-e a bizományi utasítást.

Nincs ok rá, miért nem volt jogosítva erre. Bár felhozatik némi alappal ezen jogosultság ellen az, hogy ha a bizományos mint önszerződő fél lép be a bizományba, úgy nem igen fog arra nézni — mit különben igenis tenne, hogy az áru a lehető legelőnyösebb árban adassék el vagy vásároltassék; pedig ez mintegy irányadó a bizományból. Azonban ezen kifogás már azért sem alapos, mert hisz jogában áll a megbízónak mindig, ha az utasításának illetően teljesítése által károsítást szenvedne a bizományost felelősségre vonni.

A francia, amerikai és angol kereskedelmi jog felfogása ugyan tagadja¹⁾ a bizományos ezen érintett jogát, de különösen a német kereskedelmi jog nemcsak elismerik ez önszerződési jogát a bizományosnak, hanem világosan kiemelik, hogy dacára annak, hogy önmaga mint közvetlen szerződő fél szállította a bevásárlandó árut, vagy önmaga tartotta meg a bizományba adott tárgyakat; a megbízó köteles neki mégis a szokásos vagy kikötött díjat (provisiot) és költségeket megfizetni. Ezen jogosultság azonban azon feltételhez van kötve, hogy az eladó vagy vásárlandó bizományi árunak bizonyos tözsdei vagy könnyen kitudható piaci ára legyen.²⁾ Mindenesetre köteles a bizományos a kapott utasításnak ezen önszerződőként való teljesítését bejelenteni a meg-

¹⁾ Holzendorf: „Rechtslexikon“ 207. l. Code civil 1596. cikk. A német keresk. tvk. ausztriai javaslata 145. §. ugyanezen állásponton állt, a mennyiben azt kívánta, hogy ha a bizományos maga mint vevő vagy eladó akarja teljesíteni az utasítást, ehhez előbb a „megbizó beleegyezését tartozzék kikérni.“

²⁾ Ált. német keresk. tvk. 376. cikk; ezen felfogás praedomináló már az ált. német keresk. tvk. porosz 294. §. és nürnbergi javaslatokban, de még előbb több kitűnő német jogásznál mint Morladt, Maurenbrecher s másoknál.

bizónak, és egyszersmind kimutatni, hogy a felszámított ár megfelel a vétel vagy eladás napjának tőzsdei vagy piaci árával.

A kereskedelmi biztosság tekintetéből és az e kérdésben irányadó jogelvknek kétségkívül legkielégítőbb kifejezést ad az ált. ném. keresk. tvk. 376. cikke a mennyiben ez a fent kiemelt óvadék épentartása mellett törvényes vélelemnek tartja, hogy a bizományos mindig mint önvásárló vagy öneladó teljesíti az utasítást, ha ez más vevőt vagy eladót a megbízónak fel nem jelent. Ez esetben természetesen a megbízó és bizományos közti viszony nem többé bizomány, hanem egyszerű eladási vagy vételi vagy áruszállítási (Lieferung) jogviszony lesz, mely körülménynek jogkövetkezményei azután csakis ezen jogviszonyok természete szerint lesznek megítélendők.¹⁾

A bizományos köteleességei közé tartozik mindenképp, hogy a megbízó kívánatára bármikor számot adjon a teljesített bizományi üzlet felett,²⁾ és különösen az is, hogy a teljesített bizomány folytán a megbízó számára nyert előnyöket lehetőleg azonnal folyóvá tegye.

Azért az eladási bizományos — ha csak más ki nem kötött — tartozik a bevett vételért — költségei, készkiadásai, provisiója levonásával — azonnal a megbízónak kiadni³⁾; a vásárlási bizományos pedig tartozik a bizománykép vásárolt árut a megbízónak vagy rendelményesének kiszolgáltatni. Ugyiszintén köteles a bizományos az esetben, ha a megbízó kíváná — neki netáni kereseti jogait azok irányában, kikkel szerződött, átengedni. Mert, miután csak a bizományos lesz jogositva és kötelezve azok iránt, kikkel szerződött a megbízó számára, ez természetesen közvetlen azok ellen nem érvényesítheti azon jogokat, mik tán a bizományost megilletik; de viszont, miután a bizományos nem maga számára bár saját nevében, hanem a megbízó számára kötötte azon ügyleteket ama harmadikkal, köteles — kívánatra — engedményezni a kereseti jogokat is a megbízónak.

(Folyt. köv.)

Dr. STILLER MÓR.

Jogirodalom.

Magyarország közjoga. Irta: *Dr. Korbuly Imre.*

Pest, Eggenberger-féle akad. könyvkereskedés 1871. Ára 2 ft 60 kr. 8-adrét 477. l.

Jelen munka rövid idő alatt a második, melylyel szerző közjogi irodalmunk terén megjelenék.

Művében Magyarország alkotmány jogát és közigazgatási szervezetét adja a legújabb időig folytonos tekintettel az egyes ágoknál a történeti fejlődésre.

Alaposság, a tárgynak lehető világos s kellemes irányú előadása, előszeretettel a jogtörténelmi fejlődés iránt, jellemzik e munkát, mely közjogunk állását a legújabb, 1871-ig benyújtó

Treitschke (i. m. 15, 16. l.) és Wilda (Commissionshandel) szint ezen felfogásban vannak, de a lehető visszaélés meggátolása végett azt kívánják, hogy a bizományos kísértse előbb meg az utasításhoz képest legelőnyösebben vásárolni vagy eladni (in den Markt gehen) (az így kitudott ár szerint azután ő beléphet mint önvásárló vagy öneladó.

¹⁾ Ezen kérdés körüli nézetkülönbség rendszeresen fejtegetve: Hiersemeusel C. C. E.: „Zur Lehre vom kaufmännischen Commissions-Geschäft“ 24—29. lapjain olvasható.

²⁾ Ezt világosan az 1840: XVI. t. cz. 38. §-a is rendeli.

³⁾ Az 1840: XVI. t. cz. 41. és 42. §-ai szerint a bizományosnak visszatarthatási joga van a bizományi árára, és az eladási árból „a bizomány miatt tett készpénzi költségén és előlegezésén kívül az eladási díjt is leróhatja.“

törvények által eszközölt változásokkal tüntetvén fel, mint e részben egyetlen, hézagpótlónak tekinthető.

Szerző „Báni méltóság“ című művében, mint alapos és buzgó jogtörténész mutatta be magát, s ezen irányáról jelen munkája is tanuskodik.

Ha a jogtörténelem művelése magánjogunk terén, szemben a magánjogi codifikatio égető szükségével, s jogfejlődésünk természetes menetének az osztrák törvények behozatala általi sajnos megakasztásával, praktikus eredményeket nem ígér, — ámbár mi ezért annak fontosságát más irányban igen is méltányoljuk; ellenkezőleg áll a közjog mezején a jogtörténelmi kutatás, itt nem szakadt meg végkép a fonál, mely a multat a jelenhez kapcsolja, a tovább fejlődés itt a régi alapon történik, s a jogtörténeti irány e téren közvetlen eredményekkel kecsegtetheti magát.

Örömmel látjuk tehát viszont szerzőt a tudomány e vidékén, s örvendünk, hogy jogtörténeti szempontját jelen művében, melyet előszava szerint főleg a közjog hallgatóinak az újabb törvények által megváltoztatott ismeret szükségletére való tekintettel bocsátott közre, ezen kiválólag praktikus cél mellett sem ejtette el, s ide vonatkozólag dicsérlettel kell kiemelnünk azt is, hogy a magyar közjog irodalma nagy szorgalommal oly teljességgel van előállítva, minőt eddig egy közjogi mű sem mutathat fel.

Ezen előnyök után köteleességünk a mű hiányait is — ámbár ezek által annak praktikus becse a tanulóra nem csökken, — a tudomány magasabb követelményei szempontjából — előadni.

A szerző által felvett rendszert nem bírjuk helyeselni. Mi egy mű rendszerére nagy súlyt fektetünk; hazánkban, igaz más ez általános felfogás s a rendszer jeles szakemberek által is, mint az egyéni izlés és felfogás dolga tüntetetik fel. Nem lehet itt célunk e felfogás helytelenségét behatón és theoretice czáfolgatni, elég legyen a rendszer fontosságát, illetőleg azon nagy haladásra utalnunk, melyet a magánjogban egyidejűleg tapasztalunk az átmenetnél a régi, jus ad personam, res, et actiones-en alapuló rendszerről azon rendszerre, mely a tudomány által megállapítva, már a szász és zürichi codexekben, törvényhozói sanctiót is nyert, s melynek jelentőségét nemcsak a fensőbbi jogi speculatiókba mélyedt tudós, hanem a bíró és ügyvéd is érzi; elég legyen a rendszerre törekvő német jogtudomány hasonlíthatlan magas állását emlékeztetbe hoznunk, mint a minővel a franczia vagy éppen az angol bír.

Szerző közjogának az uralkodó jogai és köteleességei meg a nemzet jogai és köteleességeire foktetett rendszere felette primitív; nagyon visszhangzik benne az elavult Kantianus észjogi iskola iránya; az állam lénye, természete, melynek joga előállíthatni céloztatik, helyes világítást nem nyer, ha az az uralkodói és állampolgári jogok szűk keretébe szoríttatik bele, s e mellett az ismétlések is elkerülhetlenek, mi egy kitünő systematikus szerint egy rendszer helytelenségének legkétségtelenebb bizonyossága.

Szerző, idézetei ntán ítélve, Gerber iránt előszeretettel látszik lenni, miért nem követte hát ennek az alkotmány jogra vonatkozólag haladást képező rendszerét, a helyett, hogy a közigazgatási jogra nézve fogadta el álláspontját, mely hogy téves, midőn a közigazgatási jogot a közjogból számüzni s attól olyképp elkülöníteni akarja, mint a büntető és egyház jogot, erre nézve nem akarok tekintélyekre hivatkozni, hanem szerzőt saját művével vélem megczáfolhatni. Szerző szerint a közigazgatási jog ámbár a végrehajtó hatalom szervei vagyis a közigazgatási szervezet a közjogba tartozik, oly ismereseket képez — notabene a közigazgatási tan igényt tart a tudományi rangra — mely a közjogtól egészen külön válik; de kérdem, lehet-e képzelni, hogy valaminek a természete, mert a szervezet végre is egy intézmény természete, ebből a tudományba, a jogba, pedig mi a szervek összehatásának szabályzata, egy másikba tartozzék, ezt szerző maga sem hiszi, s érezvén a rokonságot, az okozati összefüggést, a közigazgatási jog egyes főbb ágainál, melyben ezek a közjoggal állnak, s magának is lehetetlen látszván ezekről egy közjogi műben nem szólani, tényleg felvett ily közigazgatási szabályokat közjogába, csak hogy rendszerénél fogva, miután szerinte a közjogba csak az igazgatási szervezet tartozik, azokat nem itt; de mert valahol mégis kellett, az állam polgári jogok és kötelek fogalma pedig mindont felvesz, — lehetett volna azokban például az egész adórendsort előadni, ép úgy mint a katonai vagy a tankötelesség tárgyalatott, — tehát felvett ily közigazgatási jogot az alkotmány jogba, s így azután a közigazgatási jog némely részeit benne találjuk szerző közjogában is, csak hogy az alkotmányjogban,

mire nézve elég legyen a katonai, a tanügyi, a nem katolikuskok egyházi, ügyi és sok más közigazgatási jogból vett szabályt emlitenünk.

Ennyit akartunk röviden a rendszerre vonatkozólag megjegyezni, s ha szerző e részbeni bírálatunkat élesnek találndja, vegye azt úgy, hogy mi a fennebb elsorolt előnyökkel bíró művét más tekintetben is kifogástalannak ohajtanók látni a legközelebbi új kiadásakor.

Dr. CONCHA GYÖZŐ.

K ü l ö n f é l é k .

(Ismét néhány szó jogi tanintézeteinkről.) Mint már egy alkalommal a „Jogt. Közlöny“-ben felemlítettük, Dél-Németország sűrűen el van látva teljes- és fél-egyetemekkel, s mindegyike ezen intézeteknek szép virágzásnak örvend daczára egymáshoz közelségöknek, mivel ott a tanszabadság nem üres szó, hanem megtestesült valóság.

Máskép áll a dolog édes hazánkban. Egyre-másra szaporítjuk mi is a felsőbb iskoláinkat, csak hogy minden terv nélkül. Legkirivőbb pedig e célzatbani bolyongás jogi tanintézeteinknél, a melyekről ez alkalommal ismét pár szót kockáztatni akarunk s forrón ohajtanók, bár elég jókor jöttünk volna figyelmeztetésünkkel, nehogy egy újabb bevégzett tény az oly égető reformoknak egy újabb akadályt gördítsen útjába.

Pár hónap óta csak suttogták, de most már egész bizonyosra fogják, hogy nem sokára a *temesvári joglyceum* újból fog hallottaiból feltámasztatni és „élő-jogaiba“ visszahelyeztetni! Hja a *győri* jogakadémia, a *pécsi* és *mármaroszigethi* joglyceum is visszaállítottak, ergo a temesvárit is kell restaurálni, exempla trahunt! A helyett, hogy a már amugy is túlszaporá jogakadémiákat kevesbitenők, s mielőbb a más igényeknek megfelelő jogi fakultásokká átalakítanók, s pénzszegénységünk miatt legalább csak a szükséges történelmi és bölcsészeti segédintézetekkel kiegészítőenők, a pesti egyetem jogi fakultásánál pedig a kumulatív katedrák szétválásztása s a legnépesebb collegiumok (u. m. a római jog, egyházi jog, büntető jog, magyar magánjok, statisztika stb.) tanszékeinek megduplázása által a tanszabadságot valahára lehetővé tenni igyekezőnk, a régi slendriánt tartjuk a legjobbnak, a mennyiben intézeteinket olyanoknak tartjuk, melyek világító tornyok gyanánt szolgálhatnak mind nekünk, mind másoknak! Ha kissé komolyabban tanulmányoznók az állapotokat, visszaborzadnánk hátramaradásunk miatt és tartózkodnánk oly lépésektől, melyeket a legnagyobb önámítással haladásnak szeretünk feltüntetni, holott még hátrább visznek bennünket.

Erdélyt s Horvátországot nem számítva hazánkban a pesti egyetemben, a pozsonyi, nagyváradi, kassai, győri, debreczeni, egri, pápai, pécsi, kecskeméti, eperjesi, mármaros-szigeti jogakadémiákban negyedfélnél több jogtanuló van beírva. Ez adattal szemben ki tagadhatná ama sokat hangoztatott mondat, hogy prókátor-nemzet vagyunk? Ámde valóban oly igen örvendetes-e ezen körülmény? kivált ha meggondoljuk, hogy ezen jogtanuló ifjúságnak $\frac{2}{3}$ része oly iskolákban nyeri kiképzését, melyeknek hibás rendszere botrány nélkül többé fenn nem tartható. Avagy oly igen áldásos-e a magántanulás, melyre most boldog boldogtalan rá adhatja árva fejét, hogy aztán a vizsgálaton úgy a hogy keresztül esvén, mindjárt a zöld asztalhoz jusson? Hisz ha otthon is eleget s elegendőképen lehet tanulni, zárjuk be az iskolát s kergessük el a tanárokat, így az állam nemcsak sok gondtól szabadul, hanem az évi költségvetésben szép összeget meg is takaríthat.

Valóban ez nem az ut, melyen tovább haladva biztos jövőnek élébe mehetünk. Legyen inkább csak jól anyi tanintézet és jogtanuló, mint jelenleg van, de legyenek jogi tanintézeteink olyanok, hogy az azokból kikerülő ifjakra bátran bizhassuk a polgárok élete és vagyona feletti igazságszolgáltatást.

Állítsunk inkább főreáltanodákat s Temesvárra, nem bánom, még egy teljes vagy fél-polytechnicumot, a fenlévő jogi tanintézeteinket pedig haladéktalanul reformáljuk, sőt a mennyiben szükségesnek mutatkoznék, azok számát reducáljuk, de ne szaporítsuk az ügynek kárára.

(A biztosítási-ügyletek) felett sok panaszt halottunk már az egyes intézetek eljárása ellen és különösen az életbiztosítás ágában az örökösöket nem lehet mindenkor „nevető örökösök-

nek“ mondani. — Az intézetek rendesen a bíróságok méltatlan tulszigora ellen zugalódnak és azt a bírák szakavatatlanságának tulajdonítják; a felek pedig ellenben oly adatokkal lépnek fel, melyik szerint a bírói ítéletek daczára sem juthatnak pénzükhöz, mert némely intézetek még az esetben is, ha perveztesekké lettek, — egyezkedésre szoritják a feleket, — per nélkül pedig a legritkább esetben ismerik el fizetési kötelezettségüket. Kérdjük már most, melyik rész vádolható azzal: hogy az igazságot avagy legalább a jogot felforgatja, — azon fél-e, melyik a per megkezdése előtt, csak hogy pénzéhez jusson, egyezkedésre hajlandónak nyilatkozik, — avagy az olyan intézet, mely a biztosítást-vevőt még 3 egybehangzó ítélet után sem elégíti ki, hanem mint perveztes fél kényszeríti ellenfelet egyezkedésre, jól tudván: hogy az, csak hogy a több ezer forintot végre valahára kikaphassa, — hajlandó leend azon összegből néhány 100 ftot elengedni. — Valjon reális eljárásnak lehet-e ezt nevezni? De legfuresább ezután az, ha ily esetben, mint p. u. a „Haza“-ról mondják, — az intézet hírlapi hirdetések útján magának köszönetet szavaztat és a hirdetések igtatási költsége fejében és az intézeti tisztviselők nyugdíj-alapja javára a biztosítást vevőtől 275 ftot leszámit, mint ezt egy bizonyos Schullhof asszony esetéről halljuk. Az asszony ugyanis a nevezett intézett ellen 10,000 ftnyi életbiztosítási követelésének elismerése iránt vezetett perét 3 egybehangzó ítélettel megnyerte. (Természetes, hogy csupán a bíróságok szakavatatlansága folytán!) Miután azonban jogérvényes bírói ítélettel a biztosítási kötvény érvénye megállapított, azt hinnók: hogy a követelés kielégítése önmagától értetik. Igen, — de csak 500 ft levonása mellett és pedig a 3 havi $6\frac{1}{2}\%$ helyett 9% , vagyis 225 ft, továbbá a fentebb curiosumként említett hírlapi közönetiszavazás igtatási díja fejében és a nyugdíj-alap javára 275 ft, tehát összesen 500 ft levonása mellett. — A „Haza“ ezen közleményünkért ugyan nehezen fog köszönetet szavazni, azonban a „Haza“ irányában is azt hangoztatjuk: „fiat justitia et perat mundus.“

(Curiosum.) Egy e napokban hozzánk beküldött cikkben drasztikus illusztrációja foglaltatik a ptrdts 469. és 470. §§-ainak. Czikkiró ugyanis keservesen kel ki a ptrdts-ban megszabott *bírságolás* ellen, mit ő „*sarczolásnak*“ nevez, s a többi közt azt mondja: nem képzelhetünk magunknak culturállamot, melyben a igazságszolgáltatás csarnokában, „zsebmetző bárdal“ állják el a bemenetet. Hiszen ugy sem keresi ennek küszöbét más, mint az, a ki kényszerítve van s még ekkor is drága az entrée = a bélyeg.

Ilyforma bevezetés után elmondja czikkiró azon concret esetet, mely neki a fentebbi reflexiók alapjául szolgált.

Az eset a következő:

A fővároshoz 10—12 mértföldre eső városban van A.-nak tanyaföldje, ezen lakik 8—10 év óta B. feles szántó-minőségben; ez tehát a föld feletermésének tulajdonosa; A. régebb idő óta Pesten lakik s ez év első hónapján értesült X. város egyesbírságától küldött végzésben arról, hogy a B. lakta tanyáján levő, A-t kizárólagosan illető, 16 ftra becsült takarmányfeléje B-nél C. javára lefoglaltatott, utasítván: hogy igényét 30 nap alatt adja be; A. nem mehet le X. városba 16 ft substratumu perért, mert költsége többé kerül; ir tehát D. ügyvédnek, hogy kezdjen igényt a vele közlött adatok alapján; ez azonban azt válaszolja: 25 fton alól nem kezdem el az igénypert, mert bélyegre, munkára ennyi jár; ezenfelül tegyen le ön A. uram netaláni bírságolás fedezetéül 300 ftot kezeimhez az igény befejeztéig, másként nem fogok a perhez, — miután a költségek a ptrdts 469. §-a folytán semmi szin alatt sem ítéltetnek meg. — A takarmány árát tehát 9 fttal kellene megpótolni, 300 ftot legalább esztendeig hevertetni, hol van itt a justitia, aequitas, s a törvénynek egyéb kellékei? A takarmány elveszett.

Ezen jogeset — így folytatja czikkiró szavait — arra birt bennünket, hogy miután már Pesten lakunk: igyekezni fogunk a codificationalis bizottság tagjaival megismerkedni, e viszony nyomán — ha lehet a miniszterrel is — hogy tőle vagy egyik codifikátorától egy esernyőt, sétabotot, vagy plaidet valami ürügy alatt kezembe kerithessek, aztán izleljék meg ők is azon törvényt, melyet faragtak.

Végre így szól:

„Tisztelt szerkesztő ur! hallgassa el nevemet, másként feltett szándékomat nem létesíthetném!“

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A budapesti ügyvéd-egylet észrevételei

az „ügyvédtartási“ törvényjavaslatra.

Nmltgu miniszter! Kegyelmes ur!

A „budapesti ügyvédi egylet“ munkálkodása alig találhatott buzditóbb elismerést, mint melyet az ügyvédi rendtartás nyújt, midőn ennek indokolásában elismertetik, hogy az egylet által beterjesztett tervezet alapján a törvényjavaslat átdolgoztatott és az egylet munkálatának legtöbb rendelkezése szabatosabb és kimerítőbb szerkezete miatt egészben elfogadtatott, midőn továbbá elismertetik, hogy az egyleti javaslat alapelvei irányadók voltak a törvényjavaslatra nézve, s midőn végre kijelentetik, hogy az egylet javaslatának kiváló jelentőségére való tekintettel szükségesnek találtatott minden fontosabb rendelkezésre nézve, melyben a javaslat az egylet munkálatától eltér, az eltérés indokait előadni.

Örömünkre szolgál constatalhatni, hogy az eltérések csak részben kizárólag elvilegesek, az egészen új rendelkezéseknek pedig legnagyobb része nem ellenkezik az általunk felállított alapelvekkel, egészen és nagyában a javaslat az egylet munkálatával megegyezik, miért is eltekintvén az irályi szabálytalanságoktól, észrevételeinkben az elvileges eltérések és hasonló új rendelkezésekre szorítokozunk.

A törvényjavaslat beosztását, illetőleg annyiban van észrevételünk, a mennyiben azt, hogy az „ügyvédjelöltekről“ csakis az ötödik fejezet rendelkezik, és pedig akkor, midőn már „a szervezet“, „ügyvédi jogok és kötelességek“, „díjak és hatalmazványok“ — meghaladtattak, nem találjuk czélszerűnek; részünkről a természetes rendet, melyet az egylet követett munkálatában, midőn előbb szól az ügyvédjelöltekről, mint az ügyvédekről, most is pártolván, ajánljuk a beosztás ez értelembeeni megváltoztatását.

Az egyes fejezetek tekintetében következőkben van szerencsénk véleményünket előterjeszteni:

I. Fejezet: Szervezet.

A 4. §. második kikezdése és a harmadik kikezdés végmondata következő — nézetünk szerint szabatosabb és az eddigi gyakorlatnak megfelelőbb szerkezetben lenne módosítandó:

„Ezen vizsgáló bizottság az elnökön kívül 24 tagból áll“

„Minden vizsgánál az elnökön, illetve helyettesén kívül a miniszter és a kamara által kinevezettek közül két-két tagnak jelenléte szükséges.“

Az 5. §-ban részletezett kellékek közé felvételni javasoljuk, hogy a jelöltnek feddhetlen előéletét kell igazolnia, mert nézetünk szerint csak ezen előfeltétel bizto-

síthatja az ügyvédi kamarákat, hogy tagjaik erkölcsi tekintetben kifogástalanok leendnek, a mi ismét az ügyvédi tekintély egyik alapbiztosítékát képezi.

Ugyanezen szakaszban elégségesnek hiszszük, ha a három éven át félbeszakított gyakorlat beszámítása kizáratik; mert a félbeszakított gyakorlat be nem számításának rátióját abban találjuk, hogy a hosszabb félbeszakítás folytán a jelölt felet s elméleti és gyakorlati képessége csökken, nem hiszszük azonban, hogy az egyévi szünetelés e tekintetben annyi hátránnyal lenne összekötve, miszerint e miatt a jelöltet oly érzékeny veszteséggel, mint milyen a gyakorlati idő be nem számítása, sujtani igazságos lenne.

A törvényjavaslat azon rendelkezése ellen, mely szerint a tanárok és bírák a gyakorlati idő tekintetében bizonyos előjogokban részesíttetnek, elvben nincsen kifogásunk, így azonban a mint felállítvák ezen előjogositványok, nem nyújtanak biztosítékot, névszerint a tanárok tekintetében a gyakorlati képzettségre nézve; mert bármi hosszú időn át foglalkozzék valaki a jogtudomány elméletével, ezen foglalkozása nem pótolhatja a joggyakorlatot, miután a jog és törvény mikénti alkalmazásának módja és azon alakszerűségek, melyekhez a helyes alkalmazás kötve van, teljesen ismeretlenek maradnak előtte, és így bármily jeles elméleti képzettségű legyen is az illető egyén, ez önmagában nem teheti alkalmassá az ügyvédség gyakorlására; ha tehát némi előnyökben részesíteni a tanárokat méltányos is, a joggyakorlat alól teljesen felmenteni őket nem találjuk helyesnek, s így az 5. §. utolsó előtti kikezdését a tanárokat illetőleg következőleg ajánljuk módosíttatni:

„Az előirt négy évi joggyakorlatot pótolja, ha valaki belföldi egyetemen vagy jogakadémián mint önálló jogi tanár három éven és ügyvédi irodában legalább két éven át működött.“

A bírákra nézve megkövetelendőnek hiszszük, miszerint azok jogvégzettek legyenek, hogy bírói működésük pótolhassa a négy évi joggyakorlatot; jelenleg Magyarországon nem csekély számú bírák működnek, kik jogi tanfolyamot nem végeztek, kikről tehát az alapos elméleti képzettség eleve fel nem tehető; a mint pedig a pusztán elméleti képzettség nem tesz valakit jó ügyvéddé, ép oly kevéssé teszi azzá egyedül a gyakorlati képesség, mindkettőnek karöltve kell járni, tekintettel tehát a kiüszöbön álló szervezetre, mely előre láthatólag a kinevezésnél kimaradó bírósági tagokat az ügyvédi pályára fogja terelni, a három évi önálló bíráskodásban nem találunk elég garantiát arra, hogy az illetők az ügyvédi kar hivatott tagjaivá leendnek.

A vizsgáló bizottság határozatai ellen tizenöt nap alatt benyújtandó felebbvitelnek igenis helyét látjuk, mert a jelöltet nem akarjuk akár a

bizottság lehet önkényének, akár esetleges félszeg fel fogásának védtelenül kitenni.

A törvényjavaslat 10. §-ból — mely felsorolja azon akadályokat, melyek fennlétében valaki nem ügyvédkedhetik — sajnosan nélkülözzük az egyleti javaslat 2. §-ának azon pontját, melyben mondatik, hogy ügyvéd az sem lehet, ki az államtól rendelkezési díjat huz, mert mi egyrészt az indokolás azon érvelését, hogy a rendelkezési díj élvezete nem veszélyeztetné az ügyvéd önállóságát, nem fogadhatjuk el alaposnak tekintettel arra, hogy az, ki rendelkezési illetéket huz, hivatalnok marad, és mint ilyen az ügyvédi pályán nem működhetik önállóan, de másrészt nem látjuk jogos és méltányosnak, hogy az ügyvédség minden hivatalvesztett vagy abból bármi okból — habár csak ideiglenesen is, — kiesett egyén végső menhelyévé váljék. A mint nem akarjuk, hogy az ügyvéd a hivatalt nyugdíjintézetnek nézze, úgy viszont nem akarhatjuk, hogy a hivatalnok az ügyvédségben tápintézetet lásson.

II. Fejezet: Az ügyvédek jogai és kötelességei.

A törvényjavaslat az egylet javaslatával egyetértőleg a felek képviselőjére kizárólag az ügyvédet jogosítja fel, és azért kimondja, hogy a hatalmazottakat, ha nem ügyvédek, netáni képviselőtekért díj nem illeti, sőt hogy azok, ha a zugírászatot üzletkép üzik, meg is fenytendők. E rendelkezés csak helyeselhető; a helyett azonban, hogy a fenytés módja tekintetében egy más törvényjavaslatra tétetik hivatkozás (a közjegyzői törvényjavaslat 187. §-ára), egyszerűbbnek és helyesebbnek találjuk, ha a törvényjavaslat 13. §-ában egyenesen kimondatnék, miszerint az ily zugírász a felvett díjak visszafizetésén felül 5 fttól 50 ftig terjedhető birsággal fenytendő, mely többszöri ismétlés esetében 100 ftig felemelhető, és mely 3 nap alatti be nem fizetés esetére fogságra átváltoztatandó, 5 ftra egy napot számítva.

A 17. §. szövegével nem érthetünk egyet, mert mi annak rendelkezését sem a felek érdekeivel, sem az ügyvéd szerzett jogaival nem találjuk összeegyeztethetőnek, sőt azt hisszük, hogy épen e rendelkezés sértené egy az érdemleges képviselő nélkül maradó feleket, mint a munkálkodása folytán jogokat szerzett ügyvédeket, miért is e §-t következőleg javasoljuk módosíttatni:

„A fél elhalta a képviselőtet meg nem szünteti, azonban az ügyvéd, mihelyt a fél elhaltáról tudomást szerez, köteles az ismert örökösöket értesíteni, és egyuttal a perbiróságnak azt bejelenteni.

E kötelezettség alól az ügyvéd még azon esetben sincsen felmentve, ha a meghatalmazás már előlegesen az örökösök nevében állíttatott is ki.“

A törvényjavaslat 18. §-a az egylet javaslatától lényegesen eltér, a mennyiben az ügyvédnek nem ad visszatartási jogot a felek ügyirataira; a törvényjavaslat indokolása ez eltérés tekintetében bennünket meg nem győzött annak helyességéről. Ugyanis nem ismerhetjük el, hogy a félnek azon szabadsága, miszerint a megbízást bármikor visszavonhassa, az iratok visszatartása által alteráltatnék, hisz a megbízás visszavonása a képviselő megszüntetését okvetlen maga után vonja, és így a félnek joga semmikép nem csorbíttatik, de nem vonhatja maga után azt is, hogy az ügyvéd díjai és költségei iránt minden igazolványtól megfosztassék addig, míg díj- és költségjegyzéke fele irányában meg nem állapíttatik, mert az annyi volna, mint egyrészt az ügyvédnek oly esetben, midőn a fél fizetni nem akar,

lehetlenné tenni, hogy követeléséhez jusson; másrészt pedig lehetlenné tenni megtámadás esetében netán a részben biróilag megállapított díjak és költségek számszerű igazolását, midőn az ügyvéd könyve — mi csak természetes — kizárólag a ténykörülmények tekintetében képez bizonyítékot. De még következetesen sem jár el a törvényjavaslat, midőn a 35. §-ban a fél készpénzére, ingóira és hitelpapírjaira a visszatartási jogot megengedi, az ügyiratokra nézve pedig azt a 18. §-ban megtagadja, mert hogy a félre nem e nagyobb hátrány származhatik abból, ha készpénze és hitelpapírjai — tehát esetleg azon okirat is, melynek alapján a per indíttatott, — visszatartatnak, azt bővebben fejtegetni sem kell.

Javasoljuk ennél fogva a 18. §. harmadik kikezdésének kihagyása mellett a következő kikezdés felvételét:

„Az ügyvédnek azonban a fél ügyirataira visszatartási joga van mindaddig, míg költség- és díjkövetelése megállapítva nincsen, miért is köteles az ügyvéd a visszatartás esetében a 31. §. értelmében díjjegyzékét a kamarához a 32. §. értelmében leendő megállapítás végett haladéktalanul benyújtani.“

A 20. §-ban jelzett számadás kötelezettségét csak azon esetre hisszük a 15 napi záros határidőhöz kötenődnek, mennyiben a fél e határidő alatti számadástélt egyáltalán követeli, mert ellenkező esetben nem látjuk méltányosnak, hogy az ügyvéd fegyelmi eljárás terhe alatt köteleztessék olyas valamire, a mit a fél maga sem kíván általa ily határidő alatt teljesíttetni.

A 21. §-ra nézve azt hisszük, hogy méltánytalan lenne a felet oly ügyvéd képviselésétől megfosztani, kibe ő megbizik, bár ellenfelét más ügyekben képviseli; sőt azon nezetben vagyunk, hogy ezen §. egyenesen megfosztaná a feleket az ügyvédek közötti szabad választástól, és tönkre tenné az ügyvédet; miért is a 21. §. vonatkozó passusát következőleg javasoljuk módosíttatni:

„továbbá nem szabad az ügyvédnek, ugyanegy időben mindkét felet, habár külön ügyekben képviselni, kivéve, ha a fél a fennforgó körülményről értesíttetvén, a képviselőtetbe írásbelileg beleegyezik;“ stb.

A törvényjavaslat 23. §-a kötelezi az ügyvédet a félnek pénzeit és értékpapírjait „külön“ letétképp kezelni és azokat a félnek kívánatára azonnal kiszolgáltatni, mert különban sikkasztás esetében a fenytő biróság által, egyébként pedig fegyelmileg fogna büntettetni. E szakaszban a teljesen czéltalan „külön“ és „postán ajánlva“ szavak kihagyása mellett, a 35. §-t, mint lehető kivételt látjuk szükségesnek hivatolni, mert ez az esetleges visszatartási jogot adja meg, szükséges tehát erre itt világosan hivatkozni, nehogy a 23. §. merev szerkezete a 35. §. jogos intézkedését megsemmisítse.

A törvényjavaslat 24. §-ára nézve azon észrevételünk van, hogy a fél utasításainak az ügyjegyzékbe (vagy helyesebben mondva az ügyvéd számlakönyvébe) leendő felvétele helyes könyvelés mellett lehetlen, de inpraktikus is, mert az utasítások esetleg biróság előtti használatra is szánvák és így legczélszerűbben külön írásba foglalandók.

A 25. §. czélzatát teljesen méltányoljuk, jelen szerkezetében azonban többet mond, mint akar, miért is a következő szövegezést ajánlunk:

„Az ügyvéd teljes szólásszabadsággal bir védecze oltalmában, azonban beadott irataiban vagy az ügy tárgyalása alkalmával tartott szóbeli előadásaiban tisztelettel kell viseltetnie a biróság, illetőleg hatóság, s

annak egyes közegei is illemmel az ellenfél és védője, valamint a meghitt tanúk és szakértők iránt."

III. Fejezet: Ügyvédi díjak.

A törvényjavaslat is elfogadta az egyleti javaslat azon alapelvét, hogy az ügyvéd jutalma iránt a féllel szabadon szerződhetik, ez elvet azonban nem viszi következetesen keresztül, sőt a szabad egyezkedést a 28. és 30. §§. rendelkezései által egyenesen illusoriussá teszi. A mennyire igazságosnak ismerjük el ugyanis, hogy a fél az esetben, ha a képviselőt az ügyvédtől és fegyelmi bíróság által megrótt hiba miatt visszavonni kényszerült, az előlegesen kikötött jutalom leszállítását követelhesse, oly veszedelmesnek találjuk azon rendelkezést, hogy a fél az egyességileg meghatározott jutalom leszállítását kérhesse: a) ha az ügyvéd az ily egyességnél a becsületes ügködés szabályait és a mérséklet korlátait tekinteten kívül hagyta: b) ha előre nem látott véletlen esemény folytán az ügy befejeztetett, vagy a képviselőt megszünt."

Valamely ügyvédnek valóban roszelelkü eljárását és zsarolását nem oltalmazzuk, csak a jólelkü ügyvédet kívánjuk megvédeni a felek igaztalan vádjai ellen, és a bíróságokat az igazolatlan vádok alapján indított perek ellen, melyek elkerülhetlenné lesznek, ha a 28. § a) és b) pontjai fentartatnak; mert a mint egyrésztől áll az, hogy egy kevésbé jellemes ügyvéd a pillanatnyi szükség nyomását könnyen felhasználhatja a fél elleni zsarolásra, ugy másrészt még nagyobb mértékben áll az, hogy némely felek a szükség beálltával könnyen hajlandók ugyan az ügyvédnek illő jutalmat ígérni, de a válságos pillanatban, midőn kötelezettségük teljesítésére kerül a sor, egy pár forintért ismét ép oly könnyen hajlandók az ügyvédet gyanúsítani azon igen tág magyarázatot engedő ürügy alatt, hogy a mérséklet korlátait áthágta, és hajlandók az ügyvédet hátamögött kötött egyezés által a lehetőségtől megfosztani, hogy az ő fellépése folytán létrejött egyesség gyümölcset is élvezhesse. Az ilyen fél nem fog attól visszariadni, hogy bármely jogos előleges szerződést zsarolás czimén megtámadjon, de nem fog attól sem tartózkodni, hogy egy ártóltagos véletlent oly befejezett tényként állítson oda, mely az ügyvéd kialakított díját túlzottnak tüntesse fel; panaszkodni fog mindenesetre és panaszával az ügyvéd becsületén fog csorbát ejteni akarni, hogy egypár forintot a maga részére megtakarítson, panaszkodni fog már azért is, hogy legalább időt nyerjen, és azáltal az ügyvédet talán engedékenységre bírja; meg fogja szüntetni a törvényjavaslat 16. §-a nyomán a per befejezte előtt a képviselőt, csak hogy felvállalt kötelezettségétől meneküljön, szóval ürügyet nem keresend — de feltétlenül találand, hogy egypár forint nyereségért az ügyvédet a bíróságok elé hurcolja.

Ezt törvényben engedélyezni nem lehet jogos és méltányos legkevésbé tekintettel azon jogelvre, hogy a felek akarátja azoknak törvényt is szab. Előttünk ugyan szent a félnek érdeke, de annál az ügyvéd érdekét sem becsüljük kevesebbre, és azért a törvényjavaslat 28. §-a a) és b) pontjának teljes mellőzésével csakis a c) pont fentartását javasoljuk.

A törvényjavaslat 30. §-a tartalmazza továbbá azon rendelkezést, mely a szabad egyezkedést teljesen illusoriussá teszi, — midőn kimondja, hogy „de quota litis“ az ügyvédnek nem szabad a féllel egyezkedni, mert az ily egyesség semmi lenne, sőt az egyezkedő ügyvéd fegyelmi vizsgálatnak tenné ki magát.

Mire nézve lehet tehát az ügyvédnek szabadon egyezkedni? — egyedül meghatározott összegre nézve.

És ha ilyenre nézve nem egyezkedhetik, mert a fél nek inkább perének — kivált ha a nyerendő összeg mennyisége kétséges — egy bizonyos, az eredményrel arányban álló részét kötné le, sem hogy minden esetre határozott díjat kötelezne, — akkor vagy el kell utasítania az ily felet, vagy álnév alatt kötni meg az ügyletet vele; az első aligha fogja minden ügyvéd tenni, mindig találand tehát a fél olyan ügyvédet, ki álnév alatt megkötendi, vele az ügyletet, és így a törvényjavaslat egyenesen álügyletekre utasítja az ügyvédet, a mi mindenesetre inkább fogja sérteni az ügyvédi tekintélyt és jobban fogja aláásni annak erkölcsi alapját, mintha e tekinteten is a szabad egyezkedés korlátlanul megengedettetik.

A „de quota litis“ egyezkedéstől eltiltásnak 1848 előtt volt értelme, midőn a jóformán egyedül perlekedő birtokos osztály érdekében a földek és birtokok eldarabolását kellett megakadályozni, de ma, midőn a birtok kiváltságos állása megszűnt, midőn e kiváltságos állás védelmének szüksége fenn nem forog többé, — ma ennek szinleges alapja sincsen, sőt az ily rendszabály — mint a mindennapi tapasztalás igazolja — csak inger lenne annak kijátszására és szinlelt ügyek megkötésére, melyek azután a feleknek mindenesetre nagyobb kárt okoznak, mint a melyet e rendelkezés elhárítani akar.

Ajánljuk tehát a 30. §. ebbeli rendelkezésének mellőzését.

A 32. §-ban a jogorvoslat helyét látjuk, mert egy bíróságot sem tartunk csálhatlannak.

A 35. §-ban helyesebbnek is a kitűzött czélnek megfelelőbbnek tartanók, ha a „hitelpapírok“ mellett még „minden a fél követeléseit megállapító okmányokra, mint váltókra, kötvényekre stb.“ és kiterjesztetnék az ügyvéd visszatartási jog.

E szakasz utolsó előtti kikezdéséből az „ugyan ezen ügyben“ szavak kihagyását indítványozzuk, mert csak így van fogantja a visszatartási jognak.

A törvényjavaslat 36. §-a egy félrendszabályt tartalmaz, melylyel azért, mert félrendszabály, egyet nem érthetünk; azt engedélyezi ugyanis, hogy az ügyvéd a fele ellen nyílt csőd esetében a bélyegjegyekre és bírósági illetményekre tett kiadásainak, mint első osztályu követelésnek megtérítését követelheti, az ügyvéd egyéb készkiadásait, költségeit és végre annak díjait hasonló előnyben egyáltalán nem részesíti. Mi sem akarunk az ügyvédi költségeknek (tehát díj- és készkiadásoknak) csőd esetében első osztályu rangsorozatot biztosítani, de nem látjuk be miért álljon az ügyvéd ebbeli követelése hátrább, mint az orvosé és gyógyszerészé, mint a kereskedő segédeké, vagy épen cselédeké és kéményszepreőé, — az ügyvéd munkája bizonyosan ér annyit, ha nem többet, mint ezen részben teljesen indokolatlanul kiváltságolt személyeké, és így joggal megkívánhatni, hogy legalább is ugyanazon előnyben részesítessék, melyben részesül a fennebb említett kiváltságosoké.

Indítványozzuk ennél fogva a törvényjavaslat 36. §-ának akkénti kiegészítését, miszerint az ügyvédnek a bélyeg- és illeték kiadásokon felül felmerült költségei, valamint díj-követelés csőd esetében második osztályu követelésként kielégítendő.

E fejezetben foglalt rendelkezésekben egyenesen és — mint az indoklás mondja — szándékosan mellőztetik az egylet javaslatának egy díjszabályzat alkotását czélzó intézkedése, a mit csak fájlalni lehet. Nem kívánjuk mi, de a jogászgyűlés (mely a díjszabályzat alkotását hasonlóan szükségesnek ismerte el) sem kívánta, hogy az ügyvédi kamarák előtt lefolyó díj-követelési ügyek szabályoztassanak „díjszabás“ által, arra szükség nincs, de igenis kívánjuk és vélünk a jogászgyűlés is kívánta, hogy a bíróságok az ugynevezett „chablon-

szerű“ munkák díjazása tekintetében bizonyos szabályzathoz, mint „minimumhoz“ kötve legyenek, mert csak ezen szabályzat szabadítja fel az ügyvédet a bírák kegyosztása alól, a mire pedig nálunk nélkülözhetlen szükség van, és ez biztosítja egyedül az ügyvédet arról, hogy chablonszerű munkája is illően fog díjaztatni.

IV. Fejezet: Ügyvédi hatalmazványok.

A törvényjavaslat 42. §. részletezvé az azon jogokat, melyekre a különös hatalmazvány kiterjed, megemlíti ugyan, hogy az ügyvéd jogosítva van törlési nyilatkozatokat kiállítani, de nem jogosítja fel őt telekkönyvi beadványokra és csődnyitási kérelmekre, egyáltalán telekkönyvi és csődügyekbeni eljárásokra, pedig ezekhez, különösen telekkönyvi ügyeknél külön meghatalmazás szükségeltetik ép úgy mint az eskü kínálása vagy elfogadásához — miről hasonlólag nincs e szakaszban említés téve, — miért is ajánljuk a 42. §. ez iránybani kiegészítését.

A törvényjavaslat 43., 44., 45. és 46. §§-ai szorosán véve a II. fejezetbe tartozván, oda volnának áthelyezendők: miután azonban itt találjuk, itt kell megtennünk különösen a 43. és 46. §§-okra észrevételeinket.

A 43. §. úgy mint fogalmazva van, a gyakorlati életben gyakran leküzdhetlen akadályokra találand, másrészt pedig lehetlent kíván az ügyvédtől. Midőn azt kívánja ugyanis, hogy eskü-kínálás vagy elfogadás esetében az ügyvéd köteles egy a fél által aláírt és általa előttemezett eskümintát a bírósághoz beadni, — akkor nem számol a törvényjavaslat a körülményekkel és nem reflectál arra, hogy távollakó feleket is képviselni szokott az ügyvéd, a kiktől méltányosan meg sem követheteni, hogy egy eskümintát aláírása végett talán sok mértföldekre terjedő távolból eljőjenek az ügyvédhez; pedig ha az ügyvéd felelős legyen arról, hogy a fél az eskütelést elfogadta és az eskümintát aláírta, — akkor kell, hogy a fél nyilatkozatát és minta aláírását közvetlenül az ügyvéd előtt tette legyen, mert senki annak valóságáért mi távollétében történik, felelősséget nem vállalhat, de azért felelősséggel nem is tartozhatik. Tegyük azonban fel, hogy a féltől méltányosan követelni lehetne a személyes megjelenést, a fél azonban tette gátolva van az utazásban, vagy messze vidéken jár, — azért a per lefolyása, melynek talán csak válasz-stadiumában merül fel az eskü iránti nyilatkozat szüksége, — jogosan fog-e gátoltathatni és az ellenfél nyugodtan tartozik-e majd bevárni azon időpontot, melyben ellenfele azon helyzetben lesz, hogy az eskü tekintetéből ügyvédje előtt személyesen megjelenjen? A 43. §. rendelkezése tehát legfeljebb azon esetben lenne részben keresztül vihető, ha már a per felvállalása alkalmával merül fel az eskü iránti nyilatkozat szüksége, és még akkor is a legkritikább esetben állapítható meg az eskü-minta szövege, miután arra a perbeszédnek tartalmának lényeges befolyása van. De nincs is szükség ilyen nehézkes és számtalan esetben kivihetlen alakszerűségekre; ha a fél felhatalmazza az ügyvédet az eskü kínálására és elfogadására, az ügyvéd a per körülményeiből igen illetékesen megtudja állapítani az eskümintát, a mint azt a 43. §. mellett is tennie kell — és ha a fél annak idején ily alakban le nem teheti az esküt, akkor bizonyára a mintát sem írta volna alá, és így az eredmény a per kimenetelére nézve egy és ugyanaz, a nélkül hogy a fél hasztalan zaklattatnék, és az ellenfél halasztásokkal bosszantatnék.

A mint azonban egyrészt sokszor leküzdhetlen akadályokba ütközik e szakasz, úgy másrészt lehetlent kíván az ügyvédtől, midőn felelőssé teszi őt azért, hogy a fél az eskümintát tartalmát megértette.

Azt értenők, ha az ügyvédnek egyszerűen kötelességévé tétetnék a minta megmagyarázása, mert ez oly tény, melynek kivitele az ügyvéd tehetségében áll, de hogy miként lehetne az ügyvéd másnak elmebeli tehetsége, felfogása és gondolatai tekintetében felelős, azt nem értjük, és az ilyenmü felelősség gyakorlati alkalmazását nem tudjuk magunknak képzelni.

Mindezeknél fogva a 43. §. kihagyását indítványozzuk.

A 44. §-ban elegendőnek találjuk, ha az ügyvéd hat hétnél tovább tartó távollétét köteleztetnék bejelentetni, nehogy az ügyvéd és kamara tulajdonképpen czéltalan bejelentésekkel kelletén túl terheltessek.

A 45. §-ból az a) pontot kihagyandónak tartjuk, mert ennek alapján az ügyvéd bármely ügybeni ingyenes képviselést elodázhathatna magától.

A 46. §. azt határozza, hogy az ügyvéd, ha a bíróság által a per folyama alatt gondnokul kirendeltetik, a megbízást elfogadni köteles, pedig a 45. §-ban részletezett esetek itt is beállhatnak és ezekben mindenesetre méltányos és jogos, hogy az ügyvéd elodázhassa magától a gondnoki tisztséget, miért is ajánljuk e szakasznál is az elodázhathatás indokainak tüzetes felsorolását, úgy mint azok a 45. §-ban részletezvék.

V. Fejezet: Ügyvéd-jelöltek.

A 49. §-ra részint szabatosabb szerkezet, részint méltányosság szempontjából és a czéltalan félévi jelentések alóli felszabadítás tekintetéből következőleg ajánljuk szövegeztetni:

„Az ügyvéd jelöltek kötelesek hivatásukban szorgalommal eljárni, a joggyakorlat idejét kiképeztetésükre felhasználni és tartózkodni oly mellékfoglalkozásoktól, melyek ebbeli hivatásukkal össze nem férnek. Ha valamely jelölt ez ellen vét, erről főnöke a kamarának jelentést tesz.

Ha az ügyvédjelölt egy hónapon át“ stb.

VI. Fejezet: Ügyvédi kamarák.

E fejezetre nézve mindenekelőtt azon észrevételünk van, hogy mindenütt, a hol a kamara „jegyző“-jéről van szó, így tehát az 55., 59., 62. és 64. §§-ban a „jegyző“ — „titkár“ — szóval helyettesíttessék, mert nem helyeseltjük, hogy az ügyvédi kamarák e tekintetben a kereskedelmi és iparkamarák, vagy bármely közkereseti társaságoknál hátrább álljanak. Nálunk a „titkár“ czim oly megszokott valami, — tanusítják az ország összes ügyvédi egyletei is — hogy attól eltérni helyes ok fenn nem forog.

Az 55. §-ban a választmány kiegészítése és megújítása tekintetében az egyleti javaslatot az ott ajánlott módozat elismert helyességénél, valamiut megszokottságánál fogva fentartandónak véleményezvé, ajánljuk a következő új kikezdés felvételét.

„A választmányok tagjainak egy harmada évenként kilép, első és másodévben sorshuzás utján, harmadévben pedig a választás kora szerint; a kilépők azonban újra választathatók.“

Az 55. §. második kikezdésre nézve következő szabatosabb szerkezetet javasoljuk:

„A budapesti ügyvédi kamara választmánya a fennevezett tisztviselőkön kívül, még tizenkét választmányi és nyolcz póttagból áll, és a tagok két harmada a Budapesten lakó ügyvédek sorából választandó.“

Az 57. §-ban a fenebbi módosítás folytán az első kikezdésből „a harmadik év utolsó havában“ és az ötö-

dik kikezdésből „a három év lefolyta előtt“ szavak kihagyandók lennének.

Az 58. §. második kikezdésében a 63. §. 4) pontja mellett a később indokolandó 6) pontot is hivatoltatni óhajtjuk.

A 60. és 62. §-ban a kamarák javaslattételi és véleményezési jogát oly módon óhajtjuk megállapíttatni, mint azt jelenleg az ügyvédi egyletek gyakorolják, mert csak úgy várunk e téren a kamaráktól eredményes működést; kiterjesztetni javasoljuk tehát a kamarák véleményezési és javaslattételi jogát „a törvényhozás, jogszolgáltatás“ és ügyvédség terén mutatkozó hiányok orvoslása és korszerű reformok életbeléptetése“ tekintetében.

A törvényjavaslat 63. és 70. §§-aiban sajnosan nélkülözzük az egyleti javaslat 51. §-a h) pontjának abbéli rendelkezését, hogy a kamara legyen feljogosítva tagjait a gondnokságokra és csődperügyelőségekre kijelölni, mert e kijelölés képez egyedül biztosítékot arra nézve, hogy jövőben a legtöbb bíróságnál ez időben a gondnokságok és csődperügyelőségek betöltése tekintetében tapasztalt visszaéléseknek eleje fog vétetni, és hogy úgy a tiszteletbeli, mint a jövedelmező tisztségek betöltésénél egyedül a méltányosság és jogosság szempontja lesz mérvadó.

Ajánljuk ennél fogva e két szakasznak az érintett irányban leendő bővítését.

A 63. §. 4) pontja, mely a javaslat első szakaszai szerint csak a pesti kamarát illető előjogról szól, mint egészen különálló kikezdést javasoljuk e szakasz végére áthelyeztetni.

A 68. §. második kikezdését, mint az ügyvédi függetlenséggel össze nem férő és az állam indokolatlan gyámkodására célzó rendelkezést tartalmazót, teljesen kihagyatni véleményezzük.

A 69. §. a szabad ügyvédkedés illetve szabad költözködés elvét ténylegesen alterálja, midőn a kamarának szabadságot ad, hogy a kezdő ügyvédet 3 évig bizonyos lakhelyre szoríthatja. Ez a személyes szabadságnak és a szabad ügyvédkedésnek oly megszorítása, melyet az ügyvédi függetlenség és önállósággal sehogy sem tudunk összeegyeztetni. A sérelem az által, hogy azt az ügyvédi kamara követi el, nem lesz csekélyebb, de épen az által súlyosabb, mert kezdő ügyvédet sujt, ki egész jövőjét alapítja meg a legtöbb esetben az állandó székhely választása által, melyre a személyes és családi viszonyok elhatározó befolyással bírnak. Egyébiránt e draconikus szabály szükségét sem látjuk be, mert nem képzelhető, hogy oly helyen, mely bírósági székhely, ügyvéd önként le nem telepednék, ha pedig csakugyan le nem telepedik, akkor ott ügyvédnek megélni lehetlen, és akkor nem találjuk jogosnak azt, hogy a kamara valakit oly helyre száműzhessen, a hol kenyerét sem keresheti meg.

Indítványozzuk ennél fogva a 69. §. kihagyását.

A 70. §-t következő világosabb és a választmány jogait, valamint az ügyvéd kötelességeit szabatosabban körülíró szerkezet értelmében javasoljuk módosíttatni:

„A szegény perlekedők számára szegénységi ügyvédet a szegénységi bizonyítvány alapján a választmány rendel, a csődperügyelőségekre és gondnokságokra ügyvédek színté a választmány jelel ki, és e tekintetben az illetékes bíróság székhelyén létező ügyvédek közt igazságos és méltányos sorrendet tart, úgy színté a bíróságok részéről történt kinevezéseket nyilván tartja és szükség esetében ezek tekintetében felszólal.

A választmány határoz a felett is: ha a kijelölt ügyvéd személye ellen a folyamodó félnek lenne kifo-

gása, valamint ha a kijelölt ügyvéd a 45. és 46. §. §. értelmében magát felmentetni kéri.

Ha a kirendelt ügyvéd a reája bizott képviseletet törvényes mentségi okon kívül átvállalni vonakodik, vagy a képviseletben sérelmes mulasztást követ el: a választmány azt fegyelmileg fenytetheti, és annak saját költségére más ügyvédet bizhat meg a képviselettel.

VII. Fejezet: Az ügyvédek felelőssége.

Ezen fejezet egyes rendelkezései az egylet javaslátának azon alapelveivel ellenkeznek, hogy az ügyvédek fegyelmi tekintetben egyedül az ügyvédi kamarának alárendelvék, és az államhatóságnak fenytető ügyekbeni eljárási jogának fentartása mellett, csakis a törvényszékek rendfentartási joga tartandó épségben, egyébként pedig azok beavatkozásának helye nincs.

A törvényjavaslat 72. §-a már általában szabad választást enged az igazságügyminiszternek: panaszok esetében az eljárással vagy a kamarákat, vagy a királyi törvényszékeket megbízni, a 74. §. pedig — a nélkül, hogy eleve megvizsgáltatnék forog e fenn már csalási büntény, vagy egyelőre csak fegyelmi vétségről van-e szó, — a 18., 20., 23. §. eseteiben részletezett ügyvédi kötelességek megsértése felett egyenesen a királyi törvényszékeket ruházza fel a bíraskodási joggal; pedig az ügyvéd ellen emelt panaszok elintézésére hivatott közegek illetőségét kizárólag a törvénynek szabad csak szabályozni és az nem tehető függővé egyes miniszternek tetszésétől, ha pedig a törvény — mint e javaslatból is kitünik — szabályozza az illetőséget, akkor csak veszedelmet látunk abban, ha a törvény világos rendelkezésének mikénti alkalmazása még a miniszter tetszésétől tétetik függővé. Miért is a 72. §. következő passusát: „az ügyvédi kamara vagy a királyi törvényszékek útján“ kihagyandónak vélelmezzük.

Miután pedig mi az ügyvédi kar függetlenségének érdekében a bíróságoknak csak annyiban kívánunk hatalmat adni az ügyvédek felett, a mennyiben az a bíróságok színe előtt vét, és az azok iránti tiszteletet sérti vagy egyenesen büntényt követne el, azért a törvényjavaslat 74. §-át következőleg indítványozzuk fogalmaztatni: „Ha az ügyvéd a jelen törvény 18., 20., 23. §§ aiban felsorolt kötelességszegések valamelyikében vétkessé válik, az illetékes ügyvédi kamara által kötelessége teljesítésére szorítandó. A mennyiben pedig a kötelességszegés egyuttal büntető eljárás alá esik, a kamara ezen eljárás megindítása végett az iratokat az illetékes fenytető bírósághoz hivatalból átküldi.“

A 75. §-t, miután annak rendelkezései a perrendtartásba tartoznak, e helyütt kihagyatni javasoljuk.

A 78. §-ban részletezett határozatok ellen a már kifejtett indoknál fogva a 15 nap alatti felebbezésnek helyét látjuk; azonkívül helyesnek ismerjük el ugyan azt, hogy a rendreutastítás és kisebb birságot alak-szerű fegyelmi eljárás megindítása nélkül történhetik, de senkit kihallgattatlanul elmarasztalhatónak nem tartván, ez esetekben is az ügyvéd előleges kihallgatását tartjuk szükségesnek.

A 81. §-ból a „teljes“ szó kihagyását javasoljuk, nehogy azáltal a bíró már eleve is praecupáltassék és a tényállással talán ellenkező határozat hozatalra tekintse magát kényszerítve.

A 85. §-ban az elévülési „terminus a quo“-t a félre nézve felette hátrányosnak, az elévülési időt pedig az ügyvédre nézve tulterhesnek tartván, e §. első kikezdésének második részét úgy a fél, mint az ügyvéd érdekeit teljesen megóvó következő szerkezetben javasoljuk módosíttatni:

„..... elévül a per jogérvényes eldöntésétől, vagy az illető eljárás befejeztétől számítandó 6 hónap alatt“

VIII. Fejezet: Fegyelmi eljárás.

A törvényjavaslat 91. és 96. §§-ainak abbéli rendelkezéseit, hogy a fegyelmi vizsgálat megindítása és a vád alá helyezés határozata ellenében, ha a vizsgálat vagy a vád alá helyezés elrendeltetett, a vádlott felebbezésrel nem élhet, nem tartjuk méltányosoknak; mert semmimű bíróságot csalhatlannak nem tartunk, és így nem tartjuk a vádlottat megfosztatni oly jogorvoslattól, mely esetleg alkalmas lehet arra, hogy a vádlottat a további eljárás kellemetlenségeitől és természetszerű zaklatásaitól felmentse; a mi a vádlóra igazságos, annak a vádlottra nézve jogosnak kell lennie.

Ajánljuk tehát a 91. és 96. §§-nak ez iránybani kiegészítését.

A törvényjavaslat 90., 99. és 100. §§ ban hivatkozás történik az 1868. 54. t. cz. egyes szakaszaira. Egyáltalán nem helyeseljük azt, ha egyik törvényben a másiknak bizonyos szakaszaira hivatkozás történik, mert minden egyes törvénytől megkivánjuk, hogy azt miről rendelkezik önállóan intézze el és teljesen kimerítse, de a jelen törvényjavaslatban különösen még azért sem helyeselhettük a jelenlegi törvénykezési rendtartás egyes szakaszainak hivatolását, mert egy új törvénykezési rendtartás behozatalának küszöbén állunk, és így könnyen megtörténhetik, hogy mire az ügyvédszolgálati törvényjavaslat törvénynyé válik, az eddigi törvénykezési rendtartás már hatályon kívül lesz téve, és akkor a hivatolás értelem nélküli leendne.

Ajánljuk e szerint a 90. §-ba a törv. rendtartás 56. §-ának szó szerinti felvételét — az idézés helyébe, a 99. §-t pedig következőleg indítványozzuk szövegeztetni: „A tárgyalás szóbeli és nyilvános, a bíróság azonban a hallgatóság kizárását elrendelheti a felek előterjesztésére vagy hivatalból, ha azt a közérkölciség tekintetéből szükségesnek látja; azonban ez esetben is két-két a felek részéről meghívott egyén a tárgyalásnál jelen lehet. A hallgatóságnak minden közbeszólás, észrevételtől és tetszés vagy nem tetszés nyilvánítástól tartózkodnia kell; az ez ellen cselekvők, ha a rendre utasítás foganat nélkül marad, az ülésteremből kiutasíthatók. — A nyilvánosság kizárásának megtagadása vagy elrendelése iránt hozott határozat ellen jogorvoslatnak nincsen helye.

A 100. §. végkikezdésére nézve, a felesleges ismétlést hatalmazó első kikezdés kihagyása mellett, következő szövegezést ajánljuk: „Ha a törvényesen megidézett tanu meg nem jelen vagy vallomást tenni vonakodik, arra pénz vagy fogságbüntetés alatt szorítható. A pénzbüntetés annyiszor mennyiszor 10 fttól 300 ftig terjedhet, és behajtatlanság esetében minden 5 ft helyett egy napi fogság szabható ki.“

A 93. §-ban a vizsgáló biztosnak adott discretionarius hatalmat, mint olyant, mely roppant visszaélésekre is adhat alkalmat, és mely mellett csak egy kis önkénkedéssel az ügyvédet, még mielőtt az ellene emelt panasz alapossága legyőzetett volna, erkölcsileg és anyagilag teljesen tönkre lehetne tenni, következő új kikezdés által a kellő határok közzé szoríttatni javasoljuk:

„A vizsgáló biztos kihallgatja a vádlottat, a panaszlót, illetőleg érdekelt feleket: szükség esetében betekinti és megvizsgálja a vádlott ügyvédek könyveit és iratait, és azokat, melyek a fegyelmi eljárás alapját képező ügyre vonatkoznak, le is zárhatja, és kinyomoz minden körülményt, mely az ügy felderítésére szolgál.

A könyvek és iratok lezárolása esetében a vádlottnak joga van a fegyelmi bíróságnak az iránti határozatát utólag kikérni: helye van-e a lezárolásnak vagy sem; a hozandó határozat ellen azonban felebbezésnek nincsen helye.“

A 97. §-ban a fennebbi javasolt módosításokhoz képest ezen szavak: „Ha vádhatározat hozatott“, következőkkel lennének helyettesítendőek: „Ha a vádhatározat jogerőre emelkedett.“

A 106. §-ra nézve következő szabatosabb szövegezést ajánljuk:

„A fegyelmi bíróság a törvénykezési bizonylási szabályokhoz kötve nincsen és meggyőződése szerint hoz ítéletet s a vádlott ellen a büntetés iránt, a 79. §. korlátai között határoz.

A határozatot azon ülésben kell hozni, melyben a tárgyalás befejeztetett, s az elnök azt azonnal szóval kihirdeti.“

A 108. §. a kézbesítés módjáról egyáltalán nem rendelkezvén, holott arra szükség van, mert önálló hatóság határozatainak kézbesítéséről van szó, — e szakaszra nézve következő, a felebbezési határidők egyenlősítését is tartalmazó szerkezetét javasoljuk:

„A hozott határozat a 91. §-ban megnevezett feleknek legfeljebb 8 nap alatt indokokkal együtt írásban kézbesítendő, és ugyanezek a határozat ellen a kézbesítéstől számítandó tizenöt nap alatt felebbezéssel élhetnek.

Első végzések a panaszlottnak személyesen kézbesítendőek; ha a panaszlott feltalálható nem volna, részére újabb tárgyalás kitűzése mellett gondnok nevezendő ki, oly utasítással, hogy a panaszlott lakhelyét az újabb tárgyalásig kipuhatolja és öt védelmére felhívja, mert ellenkező esetben az eljárás a gondnok közbenjöttével fog folyamatba tétetni és befejeztetni.

Egyéb végzések kézbesítései jogérvényeseknek tekintendők, és a határidők folyamatát fenntartják, ha azok neki vagy meghatalmazottjának nem kézbesíthetvén, két tanu jelenlétében, lakása vagy irodájának ajtajára, mennyiben pedig a kamara kerületében már lakhelye vagy irodája nincs, a választmány hivatalos laka ajtajára szövegeztetnek.

Hirdetményi idézésnek helye nincs.

A kézbesítések a kamaráknak e végre megbízott közegei által teljesíttetnek.“

A törvényjavaslat 109. §-a kizárja az utólagos igazolást, a mit nem helyeselhettünk, mert a helytelen idézés vagy az utolsó pillanatban felmerült véletlen és elháríthatlan akadály miatt elmaradt vádlottat jogos védelmétől megfosztatni nem találjuk méltányos és igazságosnak, és azért e szakaszra nézve következő módosított szerkezetet ajánljuk:

„Ha a szabályszerűleg megidézett vádlott nem jelent meg a tárgyalásra, sem elmaradását alapos okokkal nem igazolta, sem a tárgyalásra maga helyett ügyvédet nem küldött, sem pedig védelmét írásban be nem nyújtotta: az eljárás a fennebbi szakaszok értelmében esetleg a kinevezett gondnokkal mind a mellett is megtartandó, s a bíróság a vizsgálat eredményéhez képest hoz határozatot.

A fegyelmi bíróságnak a panaszlott meg nem jelenése folytán hozott határozata ellen a panaszlott azon okból, hogy az idézés

előtte önhibája nélkül ismeretlen maradt, vagy a megjelenésben elháríthatlan akadály által gátolva volt, az akadály megszűntétől számítandó 15 nap alatt igazolási kérelemmel élhet, mely szóbelileg tárgyalandó és a még végre nem hajtott határozat jogerejét felfüggeszti.

Ha az igazolási kérelem alaposnak talál-tatik, a hozott határozat feloldatik és új tárgyalási határnap tüzetik ki.

A törvényjavaslat 117. §-ának végpontja szerint az esetben, ha kétszer egymás után végrehajtás rendeltett a bírságok tekintetében valamely ügyvéd ellen, ezen ügyvéd a jövőben netán kiszabandó bírságok fedezése tekintetéből 500 ftig terjedhető biztosíték letételére kötelezhető. Ezen rendszabályt a törvényjavaslat indoklásában sem látjuk igazolva, de magunk sem tudjuk igazolni, a mellett hogy az elvben nagy horderejűnek látszhatik ugyan, a gyakorlatban azonban teljesen hatálytalan leend, mert a ki ellen már végrehajtást kell intézni a bírság megvétele végett, az aligha lesz azon helyzetben, hogy még biztosítékot is tegyen le, ha pedig nem teszi vagy nem teheti azt le, akkor mi lesz, vagy mi lehet e mulasztás következménye? Erről a törvényjavaslat nem rendelkezik, de nem is rendelkezhetik, — e szerint ajánljuk a 117. §. végkifejlesztését kihagyatni, mint olyan rendelkezés tartalmazót, mely célszerűtlen és melynek érvényt szerezni sem lehet.

A 118. §. d) és 121. §. 5) pontjából e szavakat: „ha ellene csőd nyitvatott“: illetőleg „ha csőd alá kerül“, kihagyatni indítványozzuk; mert nézetünk szerint a csődnyitás ön magában a fegyelmi eljárás, és így a felfüggesztés vagy kizárás alapját nem képezheti; a hamissággal vagy vétkes gondatlansággal párosult bukás pedig mint ilyen az ügyvédkedés megszüntét is maga után vonandja.

A 118. §. a) b) c) és d) pontjaira nézve tehát részint a fenebbi módosítások folytán, részint szabatoság tekintetéből, részint pedig azért, mert a vizsgálat pusztá elrendelését nem tartjuk elegendőnek arra, hogy az ügyvéd az ügyvédség gyakorlatától felfüggesztessék, hanem arra jogerőre emelkedett perbefogatósi illetve vádhatározatot kívánnánk meg, — következő szerkezettel ajánljunk:

a) „ha ellene a büntető bíróság által perbefogatósi határozat hozatott, ez jogerőre emelkedett és a büntett súlyos voltánál vagy természeténél fogva a felfüggesztés szükségesnek mutatkozik;

b) ha a felfüggesztés a fegyelmi eljárást rendelő határozat jogerőre emelkedése folytán a feljelentett fegyelmi vétség súlyos voltánál vagy természeténél fogva szükségesnek mutatkozik; §

c) ha a fegyelmi bíróság vádlottat az ügyvédségtől elmozdításra ítélte és az ez ellen felebbvitellel élt;

d) ha pazarlás miatt gondnokság alá helyeztetett.“

A törvényjavaslat 119. §-a szerint az ügyvédjelölt azon határozat ellen, melylyel a választmány — valamely fegyelmi vétség miatt — a gyakorlati idő meghosszabbítását rendeli el, felebbezéssel nem élhet. Mi ezt tulszigorúnak találjuk; a jelöltre nézve a gyakorlati idő meghosszabbítása nem csekélyebb büntetés, mint az ügyvédre nézve az írásbeli feddés, vagy pénzbüntetési marasztalás, és ha ez utóbbiak tekintetében jogorvoslatnak helye van — mint az másképp nem is képzelhető; — nem lehet a jelöltet ily nagy horderejű büntetést kiszabó határozatnak védtelenül alávetni. Indítvá-

nyozzuk ennél fogva, hogy a gyakorlati idő meghosszabbítását rendelő határozat ellen ép úgy helye legyen a 15 nap alatti felebbezésnek, mint a kitörlési határozat ellen.

Ezen módosítás folytán azután ezen §. utolsó kezdése is következőleg lenne módosítandó:

„Ha a kitörlést rendelő határozat a legfőbb ítélőszék által helyben hagyatott, vagy egyáltalán jogerőre emelkedett, ezen határozat a felvételt egyéb ügyvédi kamaránál és az illetőre nézve egyúttal az ügyvédi vizsgára bocsáthatást is kizárja.“

IX. Fejezet: Az ügyvédi ügyködhetés megszünte.

E fejezetre nézve csak néhány észrevételünk van. A 121. §. 3) és 4) pontjaiban hibásan lévén idézve a szakaszok, ez idézés helyreigazítandó lenne; ajánljunk egyúttal azon határozatnak egy új pontban leendő felvételét, hogy „az ügyvédi ügyködhetés akkor is megszűnik, ha az illetőnek állami rendelkezései illeték utalványoztatik.“ Indokaink tekintetében a már fenebb a törvényjavaslat 10. §-ánál elmondottakra utalunk.

A 123. §. megkivánja, hogy az ügyvédi ügyködés megszünte hírlapilag az ok megemlítésével közzétéssék; nem látjuk azt méltányosnak, de nem látjuk be annak szükségét sem, hogy a megszűnés oka is közzétéssék. Mert ha azon körülmény, hogy valamely ügyvéd továbbá nem ügyködik vagy ügyködhetik, hírlapilag közzététtik, a cél mely miatt a hírlapi közlés megkivántatik, teljesen el van érve, nem méltányos tehát, de nem is szükséges, hogy az ügyvéd — ha vétett is — pelengérré téssék, midőn ily megszégyenítés a bünyfenyítő ítéletnek sem szokott következménye lenni. Indítványozzuk tehát, hogy e szakaszból e szavak „az ok megemlítésével“ kihagyassanak.

A 124. §. rendelkezéseit ugyan helyeseknek ismerjük el, de azt hisszük, hogy azok legilletékesebben a törvénykezési rendtartásban foglalhatnának helyet.

X. Fejezet: Átmeneti intézkedések.

E fejezetben a jelenlegi ügyvédjelöltekre nézve épen semmi rendelkezést nem találunk, pedig azok, kik ma már gyakorlaton vannak és talán tekintettel az eddigi rövidebb gyakorlati időre léptek e pályára, bizonyos jogokat szereztek, melyektől őket egyszerűen megfosztani annál kevésbé találjuk méltányosnak, mivel ezáltal esetleg olyanok is sujtatnának, kik az ügyvédtartási törvényjavaslat életbeléptetésekor az eddig megkivánt gyakorlati idejüket már-már kitöltötték; — ezeket és egyáltalán azokat, kik az eddigi szabályok értelmében bevégezett tanfolyam után már megkezdették a joggyakorlatot, egyrészt a szigorlatok utólagos letételére, másrészt egy kétszeresített gyakorlati időtartam betöltésére szorítani, nézetünk szerint nem lenne méltányos és igazságos, miért is a tetteleg gyakorlaton lévő ügyvédjelöltek tekintetében következő rendelkezést ajánljunk a 125. §. második kikezdéseként a törvényjavaslatba felvételni:

„Mindazon jogvégzett ügyvédjelöltek, kik jelen törvény hatályba lépte napján az eddig fenállott szabályok értelmében már ügyvédi gyakorlatukat megkezdették — tekintet nélkül arra, vajon mennyi időt töltöttek már ki az eddig megkivántatott két évi gyakorlatból — az ügyvédjelöltek lajstromába felveendők és a mennyiben az eddig fenállott feltételeknek eleget tesznek és az eddig megkivántatott minősít-

vénnyel bírnak utóbb az eddig fenállott szabályok értelmében az ügyvédi vizsgára bocsátandók.“

Ezen észrevételeket tartottuk részünkről szükségesnek az „ügyvéderendtartási törvényjavaslat“ tárgyában nemltságot méltányló figyelmébe ajánlani, ohajtván, miszerint mielőbb bekövetkezzék azon idő, melyben egy szabadelvű és az ügyvédi függetlenséget biztosító ügyvéderendtartási törvény életbeléptetése által karunk hanyatlott tekintélye ismét helyreállíttassék.

Legmélyebb hódolattal

Nmltgodnak alázatos szolgálai:

A BUDAPESTI ÜGYVÉDI EGYLET.

A vegyes házassági váló perekről.

II.

A nézpontoknak, melyek a vegyes házasságok megköthetését, valamint az azokból származott váló perekben való eljárást az arra hivatott kath. szentszékeknek irányozták, egyik, és a másik vallást tekintve különböző volta kétségen kívül azoknak, kiket érdekelt, inyökre egyáltalában nem lehetett, mivel a határozat mindenkor az evang. vallásu felet sujtotta, a ki házassági viszonyát saját szempontjaiból tekintette.

Ez azonban nemcsak nálunk volt így, hanem egyéb államokban is, melyekben a vegyes házasságok a kath. szentszékek birói illetőségi körébe tartoztak. Az ezek eljárásából származott összeütközések kikerülése végett különféle irány kísértetett meg.

Némely államok itt is alkalmazásba vették a törvénykezés ama szabályát: mely szerint a birói illetőséget az alperestől kell mérni, és szabályul megállapították, hogy vegyes házassági váló perekben az illetőséget az alperes vallása határozza meg; egyszersmind ennek, vallási hitelvei szolgáljanak a váló perekben mindkét félre nézve zsinórmértékül. E szerint tehát az evang. házastárs által kath. házastársa ellen indított váló perben alperes illetőbirósága a szentszék ideiglenes vagy élethossziglani asztal és ágytöli elválásra hozott határozatot; holott hasonló esetben ugyanazon okokból a kath. fél által evang. alperes ellen indított váló perben az evang. bíróság a kötelék felbontását mondotta ki. Látva, hogy ezen irány sem vezet célra: hozzá adták még azt: hogy az evang. bíróságok által kimondott felbontás a kath. házastársra nézve csak elválasztásnak — értve asztal és ágytól életfogytiglan — tekintessék; a katolikus bíróság által kimondott asztal és ágytöli életfogytiglani elválasztás az evangélikus fél keresetere a kötelék felbontásául mondassék ki. (Igy volt Szászországban az 1857-ki febr. 19-ki rendelet szerint.)

Más államokban czélszerűbbnek találták a birói illetőséggel a polgári bíróságokat felruházni; melyek vagy a polgári törvények szerint tartoztak itélni a vallási tekinteteket a lelkiismeretre hagyva; — vagy az egyházi jogot tartoztak követni. Az első irányra nézve p. o. szolgálhat Poroszország, hol 1849-ig ideiglenes elválasztást a biró (Landrecht II. R. 1. cz. 733. §.) kinem mondhatott, hacsak a felek egyike is evang. vallásu volt; és e katolikusok közti házasságra nézve az asztal és ágytöli életfogytiglani elválasztás a kötelék felbontásával egyenlő polgári eredményünek tekintett. (Landrecht II. R. 1. cz. 734. §.) 1849. óta azonban ott is a házassági ügyekben különbség nélkül a világi bíróságok itélnek. Azon német államokban, melyekben a francia törvény kötelez, valamint Badenben is a protestans fél-

nek lehetőség nyújtatik a kötelék felbontásának kieszközlésére; és ha ellene, mint alperes ellen csak asztal és ágytöli elválasztásra szól az ítélet, ezen ítéletet, kivéve a házasságtörés esetét, ha a másik fél engesztelhetetlen, teljes elválasztásra, vagyis a kötelék alöli felbontáson változtatni. — Würtembergben szintén a protestans bíróságok itélnek tekintettel azonban a kath. fél vallási elveire. A kath. házastársra nézve a kötelék felbontása csak élethossziglan elválasztást szül, és a kath. félnek a házassági kötelék felbontására a gyakorlat nem nyújt kereseti jogot. — A particularis jog jobbara azon egyház joga szerint irányul, melyhez az alperes tartozik; és az élethossziglani ágy és asztaltöli elválasztást az evangélikus félre nézve is egyelőre ilyennek tekinti; megengedi azonban: hogy a canonjog elvei szerint kimondott asztal és ágytöli örökös elválasztás az evang. házastársra nézve a kötelék felbontására átváltoztathassék, ha t. i. ez az evang. vallás hitelvei szerint igazoltnak találtatik. Igy intézkedik például az újabb szász törvény.

III.

A törvényhozásnak — főleg 1848 óta fejlődő új iránya szerint minden olyan jogintézmény, mely hatálya és eredménye tekintetében a polgári magánjog körébe vág, az államszabályozása alá tartozik; s ebből kifolyólag a házassági jog és ugy anyagi, mint alaki tekintetben az állami törvényhozás alá vonatott, vagy a hol azt még eddig a körülmények gátolták, vonatni szándékoltatik; az egyháznak, illetőleg vallásnak az ös megillető erkölcsi hatásköre azért fenmarad, a nélkül azonban, hogy e hatáskörébe vágó intézkedéseinek végrehajtása tekintetében jogi kényszerítést használhatna, vagy ilyen-neli istápolásra az államhatalom részéről igényt tartatna.

Ezen irányt követve — a sok összeütközések után, melyekkel az előbbi rendszerek jártak, több állam behozta a polgári házasságot, és ezzel igyekszik az előbbi sokféle bajoknak véget vetni; a hol pedig még ez meg nem történt, egyelőre azon — bár a mennyiben egy és ugyanazon jogviszony két különböző jog szerint itéltetik meg, némi anomaliát rejtő — szabály követése lépett előtérbe, mely szerint a vegyes házassági váló perekben mindegyik félre nézve saját hitelvei és szabályai határozzanak.

Igy intézkedett törvényhozásunk is, midőn az 1791. XXVI. t. cz. szigorú dispositióját a kor igényeivel már végkép meg nem egyeztethetőnek találván azt az 1868. XLVIII. törvényczikkben újból szabályozta.

Az idézett törvény 1. §-a szerint.

A vegyes házassági válóperek, a mennyiben a házassági kötelék érvényességét és az ideiglenes elválást, vagy a végképi felbontást tárgyazzák az alperes illetékes birósága előtt indítandók meg, és miután az alperes felett kimondott ítélet jogerőre emelkedett a per legfelebb harmincz nap alatt hivatalból átteendő a felperes illetékes biróságához, mely viszont a felperes felett hoz ítéletet. Mindenik félre nézve egyedül saját illetékes biróságának az illető fél saját hitelvei alapján hozott jogerejü ítélete kötelező.

Alig léptetett e törvény életbe, csakhamar olyan esetek fordultak elő, melyek a törvény intentióját nagyon is tulterjeszteni megkísérlették.

Nem szenved kétséget, hogy az új törvény által a katolikus házastársak csak félig juthatnak célhoz, mi alatt a nem katolikus házastárs nemcsak menekül az előbbi reá nézve súlyos viszonytól, hanem azt más ujjal is felcserélhetendi, és a törvény intentiója nem is volt, de nem is lehetett egyéb, mint épen azon hitfelekezeti

zendőről is, egyszóval magukat tényleg létező önállóan szerzett vagyonukat meghaladólag le nem kötelezhetik, s így visszterhes szerződéseket, melyek a hitelnek igénybevételével járnak, nem köthetnek. Már pedig kétséget sem szenved, hogy a szükségesség 21—24 évre önálló vagyonszerzési működésben lévő ifjakkal visszterhes szerződéseket kötni mindég nyilvánul, és mint fenn példákkal is kimutattuk az élet ezen szükségességnek hódolva a kiskorúság korlátaitól eltekint s a kiskorúak jogi cselekvés-képességét elismeri.

A kik ezen szükségességgel szemközt a nagykorúsítás jogkedvezményére utalnak, azoknak azt feleljük, hogy jogkedvezménynek helyét nem látjuk ott, hol ezen jogkedvezmény szükségére általános, miért is annak ki nem terjesztését az összes hasonló körülmények közt létező polgárookra a jogrendelkezési szabadság felesleges bebilincselésének kell tartanunk.

Eddigi fejtegetésünkből tehát mindenekelőtt azon negatív eredményt vonjuk le, hogy az önálló-kötelezési képesség elérését a 24-ik év betöltésétől feltételezni — tekintve modern jog és társadalmi fejlődésünket — nem tartjuk jogpolitikai szempontból czélszerűnek.

Nem akarjuk ezzel azonban azt mondani, miszerint a nagykorúság vagyis a teljes jogrendelkezési szabadság korábbi év elérésével köttessék össze. Volna ugyan reá példának külföldi államokban, hol a nagykorúság, mint például Franciaországban már a 21-ik évvel éretik el. De ily változtatást, tekintve hazánk agronom természetét, mely e tekintetben conservatív tendenciák követését teszi célirányossá — nem javasolnánk.

De igenis, czélszerűnek tartjuk azon elvre visszamenni, mely Verböczynek fenidézett §-ában s ezzel hazánk százados jogfejlődésében is kifejezést talál, s mely nem egyéb, mint az emberi fejlődésben nyilvánuló folytonossági elv, miszerint t. i. a kiskorúak ne egyszerre a teljes jogképeség, hanem tekintettel a szükségességre kisebb nagyobb jogrendelkezési szabadsággal ruháztassanak fel.

Hogy pedig e részben positiv javaslatot is tegyünk, következőkben foglaljuk egybe nézetünket.

A nagykorúság s ezzel a teljes magánjogi jogképeség — tekintet nélkül a nemre a 24-ik év betöltésével kezdődjék, — minden dologi és személyes, de csupán ingókat érdeklő jogok és kötelezettségek feletti önálló rendelkezésre azonban már a 21-ik évet meghaladott személyek is különbség nélkül képesek legyenek. Ezen elv következménye azután az lesz, hogy 21 éven alóli kiskorúak minden viszteherrel járó jogi cselekvényei, a 21-ik évet meghaladott kiskorúaknak pedig csupán ingatlanokat érdeklő jogok iránti rendelkezései legyenek ipso jure érvénytelenek. Magától értetődik, miszerint az érvénytelenség kifogása csupán a jóhiszemű felet, illetőleg a kiskorú részéről a jóhiszemű törvényes képviselőt illeti, s miszerint a jóhiszemű fél minden kárért, mely a jogügylet érvénytelenségéből ered, felelős.

Hogy az ingatlanokat érdeklő jogok feletti az önálló rendelkezési szabadság elérését a 24-ik év betöltése előtt nem tartjuk czélszerűnek, bővebb indoklásra nem szorul, ha ezen jogok nagyobb fontosságát figyelemre méltatjuk. Csak mellékesen érintjük még, miszerint a váltóképeséget sem kívánók a 24 éven alóliakra kiterjeszteni.

SZTEINLO KORNÉL.

A birói felelősség és a kinevezések.

Gyárfás István ur a „Themis“ czimű szaklapban közzétett cikkében a birósági tisztviselők kinevezésére vonatkozó nézetet előterjesztvén, a többek között a birói qualificatio egyik

tényezőjeül a vagyonossági kelléket is megállapítandónak véli; ezen nézetét arra alapítván, hogy a birói felelősségről alkotott 1871. évi törvény a birósági tisztviselőket mindazon károkért, melyeket a feleknek okoztak, az állammal egyetemleg kártérítési kötelezettség alá helyezvén, — nehogy ezen kártérítési kötelezettség illusorius maradjon, a vagyonosság a kinevezéseknél szintén egyik képesítvényül lenne tekintendő; azért is — mond cikkirő — mert régebbi törvényeink, melyek szerint birósági tisztviselők csak bene possessionatusok lehettek, eltörölve nincsenek. Azt hisszük, hogy cikkirő ur fennebbi mód szerint magyarázván a birói felelősségről alkotott törvényt, annak értelmi horderején tulmegy, s illetőleg a törvény értelmét nem annak szemléjében s intenciójában fogta fel; ugyanazért téves azon ligikai zárlat (syllogismus) is, melyet a törvény ily értelmezéséből levon, az t. i., hogy a birói qualificatio egyik kiegészítő részét a vagyonossági kellék képezné.

Ha ily irányu cikk egy politikai lapban jelennek meg, valóban kötelességünknek tartanók, azon elv miatt, melyet proclamál, kissé rövidebb journalistai elbánásban is részesíteni; mert nem is kellene még egyéb a mi reform és modern fejlődésünk calamitásaihoz, mint az, hogy a tekintetes karok és rendek virágzó korának vezéreivel felelevenítvén, irányadókul elfogadjuk; nem is kellene más, mint az, hogy a törvénykezés korában is megalkussuk a virilisek kiváltságát, s lábbal tapodjunk korunk és világjövő legjogosultabb tényezőjének, a tudománynak, a tehetségnek, a jellemnek és az ezekkel párosult munkának méltóságát.

Nincs is már szavunk általában az idézett cikkben hirdetett veszélyes tanhoz, mint egy komoly tiltakozás, óvásul ama törekvések ellen.

Szeretjük azonban hinni, hogy cikkirő ur nem tendenciozus kiindulás folytán veré fel kérdéses nézetét, habár azon állítása, mely szerint a nobiles et bene possessionatusok közhivatali jogosultságára vonatkozó régi törvényeink eltörölve nincsenek, e részbeni felfogására legalább is igen sajtáságos szint vet.

Ama régi törvények a következők, ugymint az 1486. 9. t. cz. A) mely következőleg szól:

„Comitatibus in singulis iudices nobilium potiores eligantur, etc. quia in quolibet comitatu nobiles, qui coeteris, et conditione et facultatibus reperiuntur inferiores, pro iudicibus Nobilibus consueverunt, quo sit; ut plurimae levitates, timore, favore et praemio, per illos comittuntur.“

Ugyanigy szól az 1492. 34. t.-cikk, melyben mondatik, hogy: „iudices nobilium in quolibet comitatu eligantur et praeficiantur ex nobilibus potioribus et bene possessionatis illius comitatus communiter omnibus nobilibus ejusdem comitatus concorditer acceptantibus.“

Első és elengedhetlen feltétel volt tehát, hogy a nemesek birái (a tulajdonképeni ítélő bírák) kizárólag a nemesi rendből választassanak; a másik is már csak mellékfeltétel volt, hogy azok egyszermind bene possessionatusok legyenek.

Az első és elengedhetlen kelléket azonban, melynélfogva megkívántatott, hogy a választandó tisztviselő a nemesi rendhez tartozzék az 1844-ik 5-ik t. cikk világosan eltörölvén, ugy hisszük, hogy a második feltétel is, mely az elsőnek csak függeléke volt, az előbbivel együtt szintén eltöröltetett.

Ezen 1544. 5. tcz. pedig szól ekképen: „az országban s kapcsolts részekben született vagy honosított bármely vallású lakosok akár választás, akár kinevezéstől függő minden közhivatalokra leendő alkalmazásokban az, hogy a nemesi osztályhoz nem tartoznak, akadályul nem szolgálhat.“

Ha még némi kételyünk támadna az iránt, hogy ezen törvény által a fennebbi régi törvények eltöröltettek, ott van az 1848-iki törvényhozás, melynek egész lényege a jogegyenlőség valószínűsítésére irányzott törekvésben, az osztályok, kiváltságok és előjogok megszüntetésében culmi ál.

De ama régebbi törvények nemcsak a törvényhozásban, hanem a gyakorlati életben is lejárták magukat.

A tisztújítások actusában pusztán-demokrat iránynyal épen nem válóható megyék, 1861. és 1867-ben végrehajtott választásai, valamint a kormány birósági kinevezési számos esetben érvényesíték az 1844. és 1848-iki törvényhozások által e részben elfogadott jogegyenlőségi elvet, s ma már nincs valamirevaló ember sem a megyében, sem a kormányon, kinek a hivatali képekre nézve eszébe jutna az illetőnek akár nemesi származása, akár birtokállapota után tudakozódni.

A megyékben plane azon határozott és örövendos irányt észleljük, hogy a fontosabb juridicai hivatalokra az ex professo működő szakembereket alkalmazzák többé kevésbé tekintet

nélkül társadalmi állásukra, s ott, a hol így jártak el, épen a legjobb eredmények mutatkoznak.

Az igazságügyminiszteri széken egy szerény származású férfiú ült, élő czáfolatául a nobiles et bene possessionati quondam jogosultságának. A feltörvényszéki kinevezésekben sem követte a kormány eme régi szabályt, de nem is követhette.

Meg nem foghatjuk tehát honnan és miből meríti cikkiró azon állításának alapját, hogy a bírák vagyoni qualificatiójára vonatkozó régiebb törvényeink eltörölve nincsenek; holott azokat az 1844-iki V. t.-cikk világosan, az 1848-iki törvényhozás pedig fenekestől eltörölte; eltörölvén azokat előbb és később a korszellem medrébe helyezkedett országos gyakorlat is épen úgy a mint eltörölé ama keréketörés s egyébbb torturát involváló régi törvényeinket is, a melyek pedig a papíron eltörölve soha nem voltak s mindedig sincsenek.

A mi már cikkiró ur azon másik argumentációját illeti, hogy a bírói felelősségről alkotott 1871. évi törvényben a bírósági hivatalnokokra kimondott kártérítési kötelezettség valószínűsítése szükségképp feltételezi a bírák vagyoni állásának kellékét, — nézetünk szerint cikkiró ur ebben is téved, s nemcsak a törvény szó szerinti intézkedésétől vélekedik eltérőleg, hanem annak intentióját is félreismeri.

Tény ugyanis, hogy a vagyoni állás kellék a bírói qualificatiót megalapító 1869. évi törvényben nem foglaltatik, s ezt egészen mellőzvé, szoritkozott az értelmi és erkölcsi qualificatio megállapítására; és ezzel megtéve mindazt, mit korunk kívánalmaival szemben egy okszerűen alkotó törvényhozásnak megtennie lehetett.

Közéletünk viszonyai, kapcsolatban a mindinkább tökélyesülő emberi intézmények s találmányokkal, örökös mozgásban tartva a fokozott emberi tevékenység által, a törvénykezés anyagául a multhoz képest óriási arányban szolgáltatják az anyagot; ugyanazért a jogszolgáltatás ma már nemcsak széles ismeretet s valódi szaktudományt, hanem folytonos és csaknem zaklatot munkásságot igényel, vagyis egy hosszas előtanulmányozástól feltételezett szakképzettséget és egy egész élet tevékeny odaadását.

Ha gyakorlatilag tekintjük ezen kérdést, úgy a mint ez az életben érvényesül, azt fogjuk találni, hogy a valóban jó birtokú emberek, kiknek kedvező anyagi állása a polgári tevékenységre különben is elég tért nyújt, az adott helyzet körén kívül egy fáradságos és kevésbé jutalmazó pályára, a milyen épen a törvénykezési pálya, csak kivételesen lépnek; s a mily természetes ez, épen oly természetes és okszerű az, hogy ugyanazon pályára a megszerzett tanulmányokkal felfegyverkezve, s számot vetve az örökös s munka és lekötött helyzet terheivel, munkásokul leginkább azok válalkoznak, kik a sors ingyen kegyelméből nyújtott kedvező anyagi helyzetbe bele nem születtek, s életcéljuk elérése végett saját erőik s munkásságuk kifejtésére vannak utalva.

Törvényhozásunk tehát csak a kor felismerésének adta tanujelét, midőn kimondván a bírák élethossziglan alkalmazásának elvét, azt törvényileg is szentesíté, s egyszersmind megállapítá a bírói qualificatiót az értelmi és erkölcsi kellékekben: s a régi kor azon régi törvényét: „boni et digni beneque possessionari nobiles,“ — az ujkor nyelvén következőleg fordítá le: szakképzett és jellemes egyének, a birtok helyett a jellemben, a nemesség helyett a tudományosságban keresvén és helyezvén a bírói állás biztosítékait.¹⁾

TÓTH PÁPAY SOMA,
elnök.

K ü l ö n f é l é k .

cs. Lapszemle. ²⁾ Az igazságügyi tárca Horváth Boldizsár visszalépésével megüresedvén, a szállongó hír a nevezett tárczára sok jelöltet említ. Némely lap már a kinevezendő egyén qualificatiójáról is elmondja nézeteit.

¹⁾ Meggyőződésünk szerint t. cikkiró ur csak szélmalom ellen küzd.

²⁾ Tér hiánya miatt lapunk előbbi számából kimaradván, most pótlólag közöljük.

Egy lap, a „Reform“, azon genialis ötlettel áll elő, hogy az új igazságügyminisztertől „csak másod sorban“ kivántató jogi szakképzettség, első sorban „tetterő“ kivántatik tőle a szervezés végrehajtására; nem kevésbé meglepő a „P. L.“ azon állítása, mely szerint az új miniszter természetes genialitására fektetendő a főszűl. Ezen monstruos állítások ellen kel sikra Busbach Péter a „Pesti Napló“ május 23-iki számában.

E cikkben legelőször is a nevezett lapok által felállított igényekről szól, és tagadja azt, hogy az általok felállított tekintetek mérvadók. A bírói személyzet kinevezése, a bíróságok szervezése nem kíván a már befejezett előmunkálatok után egyebet — közönséges józan észnél. Mert azt, hogy az igazságügyminiszter akár a bíróságokat, akár a kir. ügyészségeket, illetőleg valami új, eddig sehol sem hallott, nem látott dolgokat találjon fel és szervezzen: ezt nemcsak nem kívánjuk, de igen szépen meg is köszönnök; a szervezés tehát igen szépen hangzik papíron, hanem a gyakorlatban nincs mélyebb jelentősége. Fontos feladat lesz 2—3000 bíró kinevezése. Ugyde még nem született meg a miniszter, ki, bármily gazdag élettapasztalással és természetből nyert genialitással bírjon is, egymagában, mások meghallgatása nélkül, ennyi hivatalnokot kinevezzen akkép, hogy minden állomásra az oda illő egyént eltalálja, s másrésről nincs az a független, nincs az a részrehajlatlan és gyakorlati ember, ki mások meghallgatása után eszközölt kinevezéseknél is — ily nagy szám mellett — itt-ott ne tévedjen. Azt pedig, hogy oly férfi, kit fejedelme és a nemzet bizalma ültet valamely kormányzékbe, öntudatosan alkalmazzon hasznavehetlen embereket — a priori feltenni nem lehet, nem szabad!

Cikkiró sajnálná Magyarországot, ha egy igazságügyminiszterben más megkivántatóságokat nem keresne, csak az itt jelzettek.

Szerinte az igazságügyminiszter főfeladatát az előmunkálatok képezik, azért — mint igen helyesen állítja, főleg szakképzettséggel kell tehát neki birni.

Az új igazságügyminiszter a visszalépett Horváth Boldizsár terveivel, előmunkálataival, anyaggyűjtésével minden lépten-nyomon találkozni fog; az a kérdés: tud-e nyomon tovább haladni; tudja-e, akarja-e a megkezdett munkát felhasználni és folytatni? Vagy önállón — eltérve az eddigi tervektől — fog új irányt jelölni, új terveket készíteni? Ime itt van p. o. a polg. perrendtartás, a büntető törvény, az ügyvédi a közjegyzői rendtartás stb. részint már kész törvényjavaslatai, részint a szakköztségek bírálata alatt levő tervezetei, ott van a polg. anyagi törvény codificatiójának óriási munkája; az a kérdés: ért-e ezekhez az új miniszter; képes-e azok irány- s alapelveit felfogni, megbírálni? Helyeseknek, s így fentartandóknak és bevégezendőknak tartja-e ezen előmunkálatokat, illetőleg egyes munkarészeket; vagy pedig hazánk és a tudomány szempontjából a választott alapelveket céltévesztetteknek, s így elejtenedőknak véli-e?

Az a kérdés: fog-e az új miniszter vezérelveket kijelölni tudni ott, hol ilyek a megindítandó új munkáknál megkivántatók lesznek, s képes lesz-e ez elveket az eddig életbeléptett rendszer elveivel összhangzásba hozni? vagy a hol szükséges, fog-e új rendszereket alkalmazni tudni?

Régi dolog, — így zárja be cikkét — hogy az igazságszolgáltatás a közigazgatásnak mostoha gyermeke; de hogy nemcsak finanszialis tekintetben éreztetik ezt vele, hanem annyira ignorálják, miszerint a vezetésével megbízott egyénben feltételezett képességek fokozatával is kimutassák azt, hogy mostoha — ez elszomorító dolog!

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közli: I. O. Stolp könyvkereskedése Pesten.

Német jogirodalom.

Duschak, Dr. M., das mosaisch-talmudische Strafrecht. Ein Beitrag zur histor. Rechtswissenschaft. gr. 8. Wien Braumüller.

Ehescheidungs-Processe, die interessantesten, der älteren u. neueren Zeit. Nach actenmäss. Quellen v. mehreren Juristen. 1—4 Lfg. 8. Leipzig, Minde.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

házastársaknak, kiknek hitelvei és szabályai enyhébbek, ezek szerint élhetniök alkalmat és módot nyújtani; azért tette függővé a válás kérdését a törvény mindkét félre nézve saját hitelveitől és szabályaitól, ez által a méltányos viszonyosságot szándékozott megalapítani; egyzersmind a felperest oda utasította, hogy váló keresetét az alperes illetékes bírósága előtt indítsa meg.

Daczára a törvény világos rendelkezésének, hogy a kereset az alperes illetékes bírósága előtt indíttassék meg, csakhamar a törvény életbeléptetése után több eset fordult elő, melyekben a felperes az alperes illetékes bíróságát kikerülve saját illetékes bírósága előtt lépett fel váló keresetével.

Jelesen az esetek jobbra olyan házasságokból merültek fel, melyek eredetileg katolika vallású felek között kötöttek, de a felek a szentszéki ítéletek által asztal és ágytól életfogytiglan elválasztatván, már több év óta különválva élnek, azonban a házastársak egyike az evang. vallásra térve át, az ez által vegyessé vált házasság folytán megkezdte a válóper a kötelék felbontása végett olyan okból, mely új vallása szerint ezt eredményezheti, — keresetét a polgári bíróság előtt indítja meg, mellözve az alperesnek az új törvény szerinti illetékes bíróságát, vagyis a szentszéket, és pedig azért, mert az már többet úgy sem mondhat ki, mint a mit kimondott, és kéri, hogy a már lefolyt váló per iratai a szentszékektől beköveteltessenek; és miután őt, mint már az evang. valláson áttértet az 1868. LIII. t. cz. 8. §-ának értelme szerint az elhagyott egyház elvei semmiben sem kötelezik, kéri a házassági köteleket felbontatni, és magának más házasságra való lépést megengedtetni. Mellesleg érdekes itt megjegyezni, hogy az okok felhozásánál egy felmerült esetben az fordult elő egy a férjétől a kath. szentszék által életfogytiglan elválasztott nő részéről, ki az evang. vallásra átlépve katolikus maradt férje ellen házassági váló per kezdett szintén a világi bíróság előtt, hogy okul azt hozta fel, mivel a házasságban nő paráznaság forog fenn, és a szentszék is abból indult az elválás kimondásában; csak azon csekély különbséggel, hogy azt nem a férj, hanem maga az új törvény kedvezménye reményében felperesként fellépett nő maga követte el! — Ehhez azután — mint mondani szokás — nem kell commentár!

A bíróságok között, melyeknél az ekkép instruált keresetek beadattak, az elbánás tekintetében különbségek fordultak elő. Voltak ugyanis olyanok, melyek látva az idézett törvény 1. §-a világos rendelkezésének, illetőleg az alperes bírói illetőségének mellőzését, ez oknál fogva a keresetet hivatalból visszautasították; és e visszautasító végzés felelővel utján megváltoztatva lett; — mások elfogadták, a tárgyalásra határnapot tűzvé ki, egyttal elrendelték a szentszéknek megkeresését az előtte már rég letárgyalt váló per iratainak átküldése végett; ezt azonban a szentszék hivatkozva az új törvényre, megtagadta. Volt eset, melyben ezen megtagadás a bíróságot nem hozta zavarba, sem a megtagadás folytán orvoslast nem keresett; a per letárgyalta tekintet nélkül az iratok közlésének megtagadására, ítélet is hozott. Mindkét irányu fennebbi esetekben azonban a m. kir. Curia, mint legfőbb ítélőszék az ítéleteket feloldotta és felperest a mellözött új törvény követésére utasította.

A m. kir. Curia, mint semmitőszék elébe kerülven hasonló esetek; — bár (Curiai határozatok 189. sz.) a semmitőszék egy tisztán evang. vallásúak közti házassági váló perben kimondotta, hogy a házasság felbontása iránti ügyek, miután azokra nézve az elsőbbeni törvények és törvényes gyakorlat fentartatott; (Polg. tvkez. rendtartás 36. §) a semmitőszék illetőségéhez nem

tartoznak: mégis (curiai határozatok 305. sz.) egy esetben belé bocsátkozott, és a törvényszéknek a kath. házastárs, mint alperes ellen előtte kezdett váló perben az illetőséget leszállító végzése ellen emelt semmiségi panaszt, mint alaptalant elvetette, és kimondotta: miszerint a vegyes házassági váló perek tárgyában keletkezett 1868. XLVIII. t. cz. életbeléptetése előtt a katolikus alperes fél egyházi bírósága előtt ágy és asztaltól végelválás iránt lefolyt és jogerejü ítélettel befejezett per felperes bíróságához a felperes által kért végbontás feletti ítélethozatal végett az említett t. cz. 1. §-a alapján át nem tehető, sem felperes azon ítélet alapján saját bírósága előtt a végfelbontás iránti keresetét meg nem indíthatja.

Eltekintve attól, hogy a semmitőszéknek ebbeli határozata, a polg. tvkez. rendtartás 36. §-ába, valamint maga a semmitőszék által már előbb kimondott fennebb idézett 189. számú határozatába vág; csak a benne kimondott szabály felel meg az új törvény intézkedésének; következőleg vegyes házassági váló perekben az alperes bírói illetőségét még azon esetben sem lehet mellőzni, ha az új törvény előtti vegyes házassági váló perekben a szentszék a feleket ágy és asztaltól bár églegesen elválasztotta, sem pedig az ezen befejezett per iratoknak a szentszéktől leendő áttételét kívánná; a mint ezt az új törvény szavainak, és céljának megfelelőleg a m. kir. Curia, mint legfőbb ítélőszék, — mely a házassági váló perekben a ptkézési rendtartás 36. §-a értelmében, mint egyedüli utolsó folyamodási bíróság ítélt — ismételt esetekben kimondotta.

Dr. SUHAYDA JÁNOS,
legf. ítélőszéki bíró.

Kiskorúak jogi cselekvés-képessége.

Bátran merjük állítani, hogy azon kérdésre, mennyire terjed nálunk a kiskorúaknak jogi cselekvés-képessége, mennyiben szerezhetnek ezek önállóan jogokat és vállalhatnak jogérvényesen kötelezettségeket, tételes törvényeink fejeletet nem adnak. A Hármaskönyv I. 111. címének 6. §-a, mely szerint „a gyermekek 12 éves korukban ügyvédekéket vallhatnak; 16-ik évökben adósságok iránt és zálogczim alatt; 18-ik évökben pedig arany- ezüst és egyéb ingó javaikról eladásokat tehetnek, végre 24-ik évökben minden javaikat s bármínő birtokjogaikat teljes joggal eladhatják, elcserelehetik és akármí módon akarják, elidegeníthetik“ — úgy a 7. § is, mely szerint körülbelül ugyanazon jogrendelkezési képesség a leányokat is illeti, kétségtelenül elavultak. Ugyanazt mondhatjuk a revocationak jogkedvezménye felől is, melylyel törvényeink s döntvényeink szerint kiskorúak a teljes kor elérése előtt a reájuk nézve káros kötelezések félretételét és érvénytelenítését kérhették.

Az 1792. 17. és 1802. 21. törvénycikkek szerint kiskorúak pénzbeli kötelezések, tehát adósságtételeik semmiesek és érvénytelenek. Az osztrák polg. törvénykönyv a kiskorúak cselekvési képességét a gyámsági tennők szoros körülírása által még jobban megszorítja és a mennyiben ezen törvénykönyvnek az ingatlanokat érdeklő jogokra vonatkozó rendelkezései érvényben maradtak, annyiban a kiskorúak jogi cselekvés-képessége meglehetősen szabályozva van. Polgári perrendtartásunk ugyan nem mondja ki egyenesen, hogy kiskorú ügyvédet nem vallhat, hanem ezt a 84. §-ból következtetni lehet, a mennyiben kiskorúért mindig törvényes képviselője idézendő meg, mert ha a törvény el akarná ismerni a 12 évet meghaladott kiskorúak jogát ügyvé-

det személyesen vállalhatni, a képviselő választását első rendben reájuk kellene bízni, s így őket személyesen megidézni.

Az ingatlanokat érdeklő jogokat úgy a bíróság előtti képviselést, illetőleg tehát legalább némileg van nálunk szabályozva a kiskorúak jogi állása. De annál nagyobb bizonytalanság uralkodik a kötelmi jogban a kiskorúak jogszerzési és kötelezési képességét, illetőleg. Halljuk ugyan gyakran hangoztatni azon elvet, miszerint kiskorúak törvényes képviselőjük hozzájárulása nélkül visszterhes szerződést érvényesen nem köthetnek, de egyrészt ezen elv általánosságban törvényeinkben sehol kimondva nincs, másrészt pedig nem is lehet ezen elvet a modern élet száz meg száz különféle jogviszonyaiban legérzékenyebb jogsértések nélkül szigorúan alkalmazni. — Törvényeink szerint ugyanis a nagykorúság finemüeknél a 24-ik év betöltésével, nőknél férjhezmenetelükkor kezdődik. És hány férfit látunk, ki még 24-ik évét be nem töltötte köz- vagy magánhivatalban, tanári, ügyvédi működésben és hasonló viszonyokban, melyeknek elfoglalása és betöltése nemcsak hogy visszteherrel jár, hanem gyakran különösen a kiskorú hivatalnok és ügyvédi helyettes úgy is lép fel, mint az állam-község vagy magánfelek jogképviselője, a nélkül, hogy a közbenjárása folytán keletkezett jogügyleteket semmiseknek lehetne tekinteni. Hiszen a legújabb municipalis törvény szerint törvényhatósági hivatal vállalására és betöltésére már 22 éves ifjak alkalmatosak s e szerint már maga a törvény sem hajlandó a kiskorúak cselekvési képességét annyira megszorítani, mint amaz elv, hogy kiskorúak visszterhes szerződést nem köthetnek, kivánná. Mert abból, hogy a törvény megengedi, hogy 22 éves kiskorúak hivatalt vállaljanak, és így, mint valamely testületnek organumai ezt jogviszonyaiban is képviselhessék és nevében jogügyleteket köthessenek, bátran következtethetjük, hogy még inkább képesek ennél fogva a 22 évet meghaladott kiskorúak saját jogi viszonyaikban önálló eljárásra és jogügyleteknek saját nevökben való megkötésre. Absurdum volna ugyanis feltenni, hogy a kiskorú más nevében jogi cselekvényekre képes, maga nevében pedig ezekre képtelen legyen.

De hiszen maga a hivatalvállalás, továbbá minden bér-, szolgálati-, üzleti-, munkaszegődési viszonyba lépés visszterhes szerződéssel jár, és ki állítaná, hogy nálunk ezen jogviszonyok érvényes keletkezéséhez mindenkor atyai vagy gyámi helybenhagyás szükségeltetnék. Sőt ki állítaná, hogy kiskorú gyámsági helybenhagyás nélkül személyes kötelezettséget, mely kölcsön adás-vevés, csere, meghatalmazás és hasonló jogügyletekből folyik — jogérvényesen nem vállalhatna, ha a mindennapi élet tünetényeit és jelenségeit figyelemre méltatjuk. Teszem azt egy 20—22 éves ifju szabónál ruhát rendel, hitelbe árukat vásárol, pénzt kölcsön vesz, óráját elzálogosítja, társaságba lép, s mint társasági tag vagyoni jogi kötelezettséget vállal, mint egyetemi tanuló kötelezi magát a tandíj fizetésére stb. — ki merné állítani, hogy mindezen jogügyletek atyai vagy gyámi beleegyezés nélkül semmisek és érvénytelenek?

Látjuk ezekből, hogy a mindennapi élet szükségletei, a forgalmi viszonyok változatossága és a jogbiztonság követelményei amaz elvnek, miszerint kiskorúak gyámi beleegyezés nélkül magukat le nem kötelezhetik, szigorú alkalmazását nem engedik. Igen, de látjuk egyzersmind, hogy azon kérdésre, hol kezdődik tehát tulajdonképpen a kiskorúak kötelezési képessége és mennyire terjed az törvény nem létében, határozott feleletet nem adhatunk. Hogy valahol kell lenni a határnak, melyen túl a kiskorúak kötelezési képessége nem terjedhet, ez

azon jogpolitikai elvnek követelménye, miszerint az állam, mint jogbiztosító intézetnek kötelessége arról gondoskodni, hogy koruk és tehetségeik fejletlenségénél fogva jogügyletek felfogására és elfogulatlan megkötésére még nem képes személyek ezen gyámoltalanságuknál fogva kárt ne valljanak. Miután pedig ezen czélt legegyszerűbben azáltal érhetni el, hogy az ily gyámoltalanságú személyeknek kötelezettség megállapítására irányzott cselekvényei jogilag semmiseknek tekintetnek, világos, hogy az államnak kötelessége szorosán körülírni a kiskorúak jogrendelkezési szabadságát, illetőleg megszabni azon határt, mikor kezdődik a nagykorúság, és meddig, s mily mértékben képesek kiskorú személyek jogaik felett önállóan rendelkezhetni.

Ezen határ felállításánál a törvényhozásnak két momentumot kell figyelembe vennie. Először ugyanis, mikor áll be a személyeknél a fizikai képesség az önálló jogi cselekvésre, másodsor pedig, mikor áll elő ezen önálló cselekvés szükségessége. Kétségtelen, hogy az első momentum lényeges előfeltétele a másodiknak annyiban, hogy daczára a szükségességnek nem ruházható fel a személy önálló jogrendelkezési szabadsággal, ha hiányzik erre a fizikai képesség. Ugy látszik tehát, hogy az első momentum méltánylásával beérhetnök és a szükségesség momentumának figyelembe vétele felesleges. Állna ez, ha a fizikai képesség a jogi cselekvésre oly nagyon relativ nem volna, s ha egyszerre bizonyos előre meghatározható időpontban állna be az embernél. De tudjuk, hogy az emberi élet fejlődése mindenben a folytonosság elvének hódol, folyton és egymásután keletkeznek és érnek meg az emberi képességek, s így a jogi cselekvés-képesség is, úgy hogy azt előre meghatározni, mikor kezdődik a jogi cselekvés-képesség egyáltalában nem lehet, és csak azt, mikor lehet már ezen képesség létezését feltételezni, lehet némi biztossággal meghatározni.

Látjuk ezekből, hogy az önálló jogrendelkezés szabadság megengedésének első feltétele a fizikai képességnek tekintetbe vétele az önálló jogi cselekvés határának kiszabásához nem elegendő. Ennek egyedüli tekintetbe vétele ugyanis azon egyoldalú eredményt szüli, hogy a törvényhozások óvatosságból a nagykorúság s ezzel az önálló jogrendelkezési szabadság elérését inkább nagyobb korhoz kötötték, mint a mely tényleg ezen cselekvési-képesség eléréséhez az emberek többségénél megkívánatik. Tették pedig ezt ezen törvényhozások azért, mert az önálló jogrendelkezési szabadság megengedésének másik feltételét a szükségességet egészen figyelmen kívül hagyták.

Jogügyletek kötésének vagyoni jogviszonyok önálló rendezésének szüksége általán véve akkor kezd érezhetővé válni, midőn az ember vagyonszerzési actio működését megkezdi. Jogi követelmény ugyanis az, hogy az ember arról, mit saját szellemi és anyagi tehetségeinek megfeszítésével, saját munkájával előhoz, tetszése szerint önállóan rendelkezhessék. Már a rómaiaknál is elismerték ezen követelmény jogosultságát azáltal, hogy a fű a peculium profectitium és castrense felett szabadon rendelkezhetett. Az osztrák polg. törvénykönyv 151. §-a is kimondja, miszerint arról, a mit hábar még kiskorú, de szülei ápoláson kívül álló gyermek maga szorgalma által szerez, valamint azokról is, mik a gyermeknek felserdülte után használat végett átadattak ez szabadon rendelkezhetik.

Ezen concessiók azonban még mind nem elégítik ki a felserdült és activ vagyonszerzési működést kifejtő kiskorúak önálló jogrendelkezési szabadságának szükségességét. Mert ezek szerint csupán a már szerzett vagyonról rendelkezhetnek a kiskorúak, de nem a szer

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

É r t e s í t é s.

A „Jogtudományi Közlöny“ mai számával annak t. előfizetői a „Jog- és államtudományi folyóirat“ első füzetét veszik, és pedig részint ígéretünk következtében, részint a nevezett folyóirat előszavában kifejtett okból — ingyen.

De ugyanez alkalommal értesítjük a „Jogtudományi Közlöny“ t. előfizetőit, hogy a „Jog- és államtudományi folyóirat“ állandósításának azon feltételei, melyek az utóbbinak előszavában előre jeleztettek, immár megvalósultak: felkérjük tehát lapunk t. előfizetőit, miszerint a „Jog- és államtudományi folyóirat“ további folyamait megrendelni sziveskednének, a miben a kiadó részéről azon előnyben részesíttetnek és jövőben is részesíttetni fognak, hogy egy-egy évfolyamra 2 ftjával fizethetnek elő.

A vegyes házassági váló perekről.

IV.

Az érvek, melyek az új törvény kikerülésére indokként felhozhatnak, jobbára következők:

a) hogy az 1868. XLVIII. t. cz. 1. §-a nem b tüje, hanem szelleme szerint követendő: mivel az evang. vallásra áttért, felperes már mint ilyen a szentszék hatósága alá nem tartozik.

Ezen érvelés azonban nem bir semmi nyomatekkel; mert a törvény betüje, illetőleg intézkedése világos és határozott; szelleme, illetőleg célja, melynek megfelelő, már fennebb bőven kifejtett; — megállapítja a különböző hitvallású káros felek között a jogos és méltányos viszonyosságot, mit az előbbi törvények nélkülöztek, alkalmat nyújt mindkét félnek saját hitelvei és szabályai szerint nyerhetni ítéletet; a mi előbb az evang. vallású félre nézve reménylhető sem volt; és végre az ujoncz evang. vallású felperes, valjon mily joggal követelhetne magának kényelmesebb és könnyebb utat és módot, ha válni akar, mint azon fél, mely már eredetileg is, midőn a házasságot megkötötte, evang. vallású volt? a kinek tehát a többször idézett új törvény értelmében alperes illetőségéhez kell fordulnia; miután a törvény ez alól kivételt nem tett.

b) Hivatkozás történik az 1868: LIII. t. cz. 8. §-ra, mely szerint az áttértnek áttérése utáni minden cselekvényei azon egyház tanai szerint ítélandók meg, melybe áttért, s az általa elhagyott egyház elvei reá nézve semmiben sem kötelezők.

Eltérve attól, hogy ezen hivatkozás a fenforgó kérdésre egyáltalában nem alkalmazható; miután ez, ha már illetéktelenül erőszakkal ide vonatik, nem az eljárás formájára, hanem legfőleg az ügy érdemére tartozik; de épen magában az érvül felhozott törvényben foglalt eme kitétel: „az áttérés utáni cselekvényei“ oda mutat, hogy az áttérés előtti cselekményeket, melyeknek hatályukból kivetkőztetése czéloztatik, nem lehet ignorálni; és így azt sem, hogy ő kath. házastársától a szentszék által csak asztal és ágytól lévén elválasztva, tehát a házasság köteléke köztük még felbontva nincsen, következőleg a cél elérésére szolgáló áttérés utáni cselekménye is, mint már nem többé kath. vallásúé, új vallása szempontjából indul, melynél fogva ő is mint más eleve evang. vallású fél is kath. vallású alperes irányában az új törvény rendelete alá esik; és keresete, ha új vallása elvei szerint a kötelék felbontását eredményezhető alapra van fektetve, sikerülni is fog; miután az, hogy ő előbb kath. vallású volt, az új ügy érdemére befolyással nem birand.

c) Felhozatik még az is, hogy a kath. szentszék, mely már az asztaltól és ágytól életfogytiglani elválasztást évek előtt ítéletileg jogérvényesen kimondotta, ugy sem mondhat többet saját hitelvei és szabályai szerint, következőleg elégséges az idő és költség kiméltetéből is az előbbi váló perre vonatkozó iratokat beki-vánni, és az ügyet a felperes hitvallási elvei és szabályai szerint azokra való figyelemmel eldönteni.

Ezen érvelés már a fennebb mondottakat szerint is elvileg meg lévén czáfolva, itt még csak azt jegyezzük meg, hogy itt egy új keresetről, a házassági kötelék felbontásáról van szó, a mint a kereset maga is bevallja, midőn azt kéri; mivel a házassági kötelék még felbontva nincsen; ezen új kereset az előbbi nem is a kötelék felbontására irányozhatott, és csakis ágy és asztaltól elválasztással befejezett váló pernek irataiból — mint külön természetű és különálló kereset — el nem ítélt, sem azon iratokat az illető szentszék világos és arra kötelező törvény nélkül ki nem adja; a fenforgó esetben pedig annál kevésbé, mivel a kath. fél felett ítélni az új törvény értelmében őt illeti meg, és e jogához ragaszkodni jogában, sőt kötelességében áll. És épen azon állításban, hogy a kath. szentszék, mely már a felek között az asztal és ágytól életfogytiglani elválasztást jogérvényesen kimondotta, a kath. vallású félre nézve annak vallási hitelvei és szabályai értelmében többet mint már ki mondott, nem mondhat: rejlik az érvelésnek czáfolata is, mivel abban mellékesen be van ismerve már a szentszéknek azon törvényadta joga, hogy annak is van hozzászólása, és mit fog kimondani, mit nem? abból egyelőre törvényellenes következtetést, illetőleg a katholikus fél bíróságának mellözhetését kivonni nem lehet.

Az előadottak folytán szabad legyen reményleni, hogy a felek az új törvényt, mely mint fennebb is mondtuk, épen a nem kath. házaselemek hitvallási érdekeit szem előtt tartva hozatott, és a viszonyosságnak lehető megállapítását célozza, miután tisztán és világosan szól, követendik; és azt holmi alaptalan nézetektől vezéreltetve mellőzni, úgy szintén a bíróságok magukat hasonló nézetek elfogadásával a törvényes ösvényről eltántorítottatni engedni nem fogják.

Dr. SUHAYDA JÁNOS,
legf. ítélőszéki bíró.

A fizetés szerepe a bíróság rendezésénél.

Lehet, hogy lesznek, kik elkésettnek fogják tekinteni azon törekvésemet, melyszerint kimutatni szándékozom behatását a fizetés minőségének a bírósági szervezetre.

Ez urak a fentebbi czím elolvasása után így fognak szólani: kár az időt vesztegetni e théma fejtegetésével, mert hiszen mindenki ismeri a fizetések fontos szerepét s horderejét; s aztán e tárgyról ma már — minthogy a fizetések különben is megállapítvák — nem korszerű többé beszélni.

Ezen uraknak azonban nincsen igazuk; mert először tagadom, hogy mindenki ismerné a fizetések minőségének nagy befolyását az igazságszolgáltatásra: ha mindenki ismerné azt, úgy a törvényhozásról nem szabadna feltennünk, hogy a fizetéseket ezuttal oly arányban állapította volna meg, mint azt megállapítá, — mennyiben, mint alantabb kimutatni megkísérlem, az által a magyar igazságszolgáltatás legalább egy időre tönkre lesz téve.

De továbbá — a mennyiben a jelen egész szervezet, fájdalom! ismét csak ideiglenesnek tekintendő — nem is korszerűtlen ezen tárgy felett az eszmecsere megindítani, minthogy az reménytelhetőleg már a közel jövőben ismét tárgya leend a törvényhozás munkálkodásinak.

Sajátsága azon kornak, melyben élünk, hogy minden kérdést — legyen az vasut, bírósági szervezet vagy bármi más, mindenkor pártszempontokból kiindulva szokás megbírálni és megvitatni; én ez eljárást nem tartom helyesnek, mert a pártokat csupán az esetben hiszem jogosultaknak, ha azok, saját elvi alapjaikról kiindulva, nem a párt, hanem a nemzeti érdekek emelését tüzték ki legfőbb célul: a harcot azonban, mely csupán azért tört ki, mivel a többségnek a kisebbséggel, s megfordítva párttekintetektől nem illik egyúton haladni, oly fontos kérdéseknél, milyen p. o. az igazságszolgáltatás jövője is, nem látom üdvözönak, sőt oly kór jelenségnek tartom azt, mely a közjót veszélylyel fenyegeti.

A bírósági szervezet keltette viták közepett is gyakran hangsúlyoztatott, pedig magukat demokratáknak tartó egyéniségek által, hogy Magyarországnak eddig is voltak bíróságai, kik a most megállapítottaknál tetemesen kisebb fizetéssel bírtak, s miért nem hagyatnak meg ezek helyeiken, miért szándékolatnak ezek egy nagyobb fizetésű testülettel felcseréltetni?

Az illető urak nagyon tévednek, ha azon hitben ringatják magukat, hogy az általuk hirdett elvek demokratikusak.

Hogyan? Önök azt akarják uraim, hogy egy igazán hivatásának élő bíró az eddig szokásban volt fizetéssel megelégedjék, ebből megéljen?

De hisz ez lehetlen, hacsak az illető saját javainak jövedelmeiből után nem pótolja a felmerülő hiányokat, vagy mellékelt jövedelmi ágra nem talál.

Eszerint azok, kik a bírónak nem akarnak olyan fizetést adni, melyből utánpótlás nélkül műveltségi fokozatához mértten kijöhetnek, a bírói hatalmat azok kezeibe kívánják letenni, kik — a lelkiismeretes munkálkodás esetén minden időt igénybevevő-állomás mellett, természetesen bírói hivatásuk hátrányára, más foglalkozásnak szentelnék legtöbb idejüket; vagy pedig a bírói állomásokat — melyek becsületes szándéku szegényebb sorsu szakfériak által anyagi körülmények miatt el nem fogadhatók — azoknak kívánják feltartani, kik bizonyos mértékben a birtok aristocrátiához tartozván, a csekély fizetést javaik jövedelméből pótolni képesek.

A democratia korántsem a lehető legcsekélyebb fizetést, hanem azt feltételezi, hogy minden közhivatalnoki állomás a legszegényebb polgár által is elfoglalható legyen, ha e polgár az állomás betöltésére szükséges jellem s szakképzettséggel bír,

ez pedig csak az esetben történhetik meg, ha, különösen az alsóbbrendű állomásokkal oly fizetés fog járni, melyből az illető hivatalnok minden pótlék nélkül állásának fokozatához képest megélni képes lesz.

A bírói állás eddigelé nálunk inkább tisztesség, mintsem pálya levén, azokat többnyire az illető hatóság vagyonsabb egyénei tölték be. Az érintett kor viszonyai között a bírósági tagok fizetése ugyszólván mi jelentőséggel sem bírt, mivel az, mi ez állomásokat keresetté tette, nem annak életpályai természete, hanem a népszerűség fogalmához kötött tisztesség vala, s mivel más oldalról az igazság kiszolgáltatás a legpatriarchalisabban történvén, annak eszközléséhez sem valami mély szakképzettség, sem pedig annyi idő, hogy a mellett valamely jövedelmező dologgal foglalkozni lehetlen lett volna, nem volt szükséges.

Ma egészen másként állanak a dolgok.

Ha valaki illetén szakképzettséget kíván szerezni, mely a bírósági hivatás betöltéséhez okvetlen megkívánatik, szükség, hogy egész életét e célnak szentelje; s a bírói széket már tényleg el is foglalta, vagy semmi ideje sem marad fen más jövedelmi ág művelésére, vagy ha más, a bírói foglalkozástól különböző munkák végzésére is időt talált, úgy bizonyosak lehetünk benne, hogy személyében a bíró a kenyérkeresőnek lőn áldozatává.

S így, minthogy a bírói pálya egy egész élet feladata, a mellett nem lehet más kenyérkereset módot üzni vagy gazdasági ügyeket vezérelni, mert egy lelkiismeretes bíró minden pillanatát a bírói teendőknél kell elfoglalnia, mivel mindazon idő, mely ettől elvonatik a közügy, sokszor ki nem pótolható veszteségeül rovandó fel.

A magyar törvényhozás még mindig azt hiszi, hogy a régi bírói tisztség nimbusa folytán jelentékenyebb hátrányok nélkül egy tekintélyes összeget fog meggazdálkodhatni.

Kétségen kívül meggazdálkodhatja az összeget, de ezen gazdálkodás hasonló lesz azon háztulajdonos eljárásához, ki néhány forintot sajnálva kiadni egy kibomlott szegletkő visszahelyezéséért idő jártával egész háza összeomlik.

Mert higgye el a magyar törvényhozás, hogy a mily lehetlen volna a mai igényeket a régebbi hazai törvénykezési eljárás visszaállításával kielégíteni, ép oly lehetlen a mai bírói állomásokat csak némi részben is, a fentebb jelzett bírói tisztség nimbuszával kielégíteni.

A törvénykiszolgáltatás terén ma már nem tisztviselőkre, hanem olyatén napszamosokra van szükségünk, kiknek nemcsak kellő szakképzettséggel kell bírniok, hanem kik minden percüket a közügynek szentelni kívánják.

És ilyen napszamosokat csupán megfelelő fizetés mellett fogunk nyerhetni.

Ezzel azonban nem akarom azt állítani, mintha kis fizetések mellett is nem fogna a kormány pályázókat lelteni.

Igen, fog; sőt lehet, hogy a legnyomorultabb fizetések mellett is lesznek pályázók: — de kikből fognak azok állani?

Egy részben kétségen kívül olyan egyénekből, kikre nézve ezen csekély fizetés is nyereség, kik ha a bírói állomásról nem állmodhatnának, másolónak állanának be valamely ügyvédi vagy más üzleti irodába; — a másik részben pedig állani fognak azokból, kik így gondolkoznak: — igaz ugyan, hogy a fizetés rossz, de okos embernek mester a neve! csak egy kis ügyesség kell hozzá, s a fizetést meghaladó mellékes jövedelmet lehet szerezni.

Olyan egyének azonban, kik tehetségeik alapján bátran bizhatnak a jövőben; kik bírósági qualificatioval bírván, természetesen ügyvédek is lehetnek; kik ki tudják számítani, hogy a fizetés nem elegendő kamata képességeik tőkénének; kik a kétszerkettő szabályai szerint kiderítik, hogy a fizetésből oly módon, milyet egy bírói komoly foglalkozással terhelt egyén megkívánhat, ki nem jöhetnek; s végre, kik nem hajlandók azon gondolat által vezéreltetni magukat, hogy hiszen módjukban lesz magukon mellékes jövedelmek teremtése által segíteni — semmi esetre sem fognak a bírói pályára lépni, mert nem lesz kedvök életüket egy valóban terhes s más életpályát kizáró foglalkozásnak szentelni akkor, midőn, mint független egyének maguknak kényelmesebb jövőt biztosítani képesek.

A csekély fizetések mellett pályázók tehát — kivéve ama néhány buzgó ügybarátot, kik nemes hevélyük által oda ösztönöztetnek, hogy daczára az előre látható nélkülözésnek, tehetségeiket a közügynek szenteljék, s ezek száma vajmi csekély leend! — a szakemberek amaz osztályából kerülvén ki, melyben a tehetlenség s lelkiismeretlenség megszokott két tulajdon — igen természetes, hogy közülök a leggenialisabb fő sem

lenne képes egy, legalább türethető nevezhető bíróságot is fel állítani.

Az ezen osztályból felállítandó bírói kar következképek nem lehet más, mint tudatlan, gyenge, kedvetlenül dolgozó, a kiélhetés gondjaitól elfoglalt és végre a lelkiismerettel nem sokat törődő.

Ne gondolják önök, uraim, hogy a mit most mondtam, tulás volna! nem, a fentiekrol engem maga a tapasztalás gyözött meg.

Magyarországban ma is vannak — és ez leginkább némely városokban tapasztalható — oly bíróságok, melyek még az eddig megszokott fizetésekhez képest is valóban nyomorultul fizetettek. — A módosabbak ez állomásokat őrzik meg elfogadni, mert az azokkal egybekötött tisztesség nagy áldozatokkal jár, mennyiben — habár az így fizetett bírók idejüknek $\frac{1}{5}$ -ét más foglalkozásnak szentelik is, mint minő a kapálás vagy zugirászkodás — azon idő, melyet a közügynek mégis fel kell áldozni, jövedelmezőbb a magán vállalatokra fordítva, mintsem azon fizetés, melyben részesítettek, s mely egyrésztől nem elég kártalanítani a vállalkozókat, míg másrésztől elegendő, hogy megfoszsa azon tisztelettől, melyet, mint teljesen ingyenes szolgálatot tevők talán megnyerhetnének.

A jobb módúak által így üresen hagyott székek tehát a foglalkozás nélküli szegényebb sorsuak által foglaltatnak el, kiknek a fizetés bár szintén nem elegendő, de mégis menekedik az inség elől.

Ezen szegényebb sorsuak aztán kétfélék; vannak közöttök tehetséges emberek, kik a bírói széket pusztán olyan pontnak tekintik, melyről a pillanati nyugalom után egy jövedelmezőbb pályára léphetnek, s kik az első alkalom nyíltával örömmel hagyják el a nyomortelt állomást, s vannak ismét mások, kik vagy nem birnak tehetségekkel, vagy végkép romlott jelleműek; ezeknek nem lévén kilátásuk egy jövedelmezőbb állomásra, megnyugszanak sorsuk mivoltán, de részben az önfentartás ösztöne által, részben a szükség érzetétől megrontott hajlamaik által vezéreltetve teljes buzgalommal hozzá látnak, hogy minden módon mentől nagyobb mellékes jövedelmekre tehesenek szert.

Ujjal lehetne bizonyos bíróságokra mutatni, hol az igazság megvehető portéka; hol a bíró a jogtudományt még a. b. c.-jét sem tartá érdemesnek megtanulni — — — s ez mind azért, mert a fizetés nyomorult.

Ki kétségbe vonja azon állítást, hogy a csekély fizetés megöli az igazságszolgáltatást, az legjobban meggyőződhetik annak igazságról, ha feljegyezvén magának azon bírói fizetéseket, melyek Magyarország különböző vidékein kiszolgáltatnak, a felsőbíróságoknál tudomást szerez azon körülmény felől: melyik vidéken, mily lábon áll az igazságszolgáltatás.

Ugy fogja találni, hogy a fizetéssel fokozatosan az igazságszolgáltatás is sülyed avagy emelkedik.

Hogyan? ön azt akarja állítani, hogy a pénz teszi a jellemet és képzettséget? fogják talán kérdeni.

Övjon az ég; legtávolabbról sem! de azt igen is állítom, hogy az igazságszolgáltatás a fizetéssel fokozatosan sülyed és emelkedik. — És ennek nem az az oka, mintha a pénz alkotná a jellemet és képességet, hanem az, mert a jellem és tehetség nem vállalkozik oly pályán haladni, mely becsületes megélhetést biztosítani nem képes, s így a versenytér csupán az avatatlanok és tág lelkiismeretűeknek áll nyitva.

Ne higgyék önök, hogy az, kinek kiélhetéséhez 2000 ft szükséges 1300 ft fizetés mellett is existálni fog; — nem: ő mellékes uton fogja megszerezni a még hiányzó 700 ftot.

Lesznek talán, kik orre azt felelik, hogy azért van a mellékes jövedelmek — a vesztegetés és ajándékozásból származókat — tiltótörvény, hogy az ellenörködő hatalom ezekre hivatkozva példásan megfenyítse, kik a törvény tilalma ellenére mellékes jövedelmek hajháznak.

Jó, tegyük fel, hogy az ellenörködés csekély fizetések mellett is szigoru lehet. Mi fog ebből következni? Az, hogy az illető bírói személytől szemben a kényszerűséggel, mely őt az önfentartás ösztönénél fogva mellékes jövedelmek teremtésére utalja, másfelől szemben a szigoru ellenörködéssel megtanulja magát oly átgondoltan s nyomatlanul adni el, hogy a végbe ment bün felfedezhetlen leend.

Ez utóbbi esetben a jó igazságszolgáltatás valójában csak annál nyomorultabb leend s a bírói tagok azért látszanának bocsületeseknek, mert eléggé sülyedtek, hogy ügyes gazemberek legyenek.

Azonban én még azon feltett lehetőséget sem engedtem meg, hogy csekély bírói fizetés mellett szigoru ellenörködés létezhessék.

Toqueville egyik munkájában azt mondja, hogy ott, hol a büntetések tulszigoruak, a bünös számos esetben büntetés nélkül szabadul meg.

Oka ennek igen egyszeruen abban rejlik, hogy a bíró szigoru törvények mellett hajlandóbb a vétkest felmenteni minden büntetés alól, mintsem őt csekélységért tulszigoru fenyték alá vetni.

Ugyanezen nézponból kiindulva állítani merem, hogy ott, hol a bírói fizetés csekély szigoru ellenörködés nem várható, mert az ellenörködő hatalom s maga a közvélemény is megfontolva a bírói fizetés csekélységét, nem veheti nagyon szigoruan, ha a szük ölködő bíró némi ajándékot, melyre önfentartáshoz okvetlen szüksége van, elfogad?

Ha a bírónak az ajándék elfogadását megtiltani s ez által azon kaput, melyen a megvesztegetés kigyója legkönnyebben juthat a bíróhoz, bezárni akarjuk, oly fizetést kell nekies adnunk, mely állása igényeihez mértten feleslegessé tegye az ajándékok elfogadását s ha még ekkor is teszi azt, mit a törvény tilt, a szívnek és a közvéleménynek nem lesz alkalma a megbüntetett bíróban a segélyt elfogadó szük ölködő mellett felszólalni.

A magyar törvényhozás megalkotván az 1869. IV. t. cz. 4. §-át, valószínűleg így gondolkozott: ha a bírósági tagok lehetőleg saját területeikről fognak kiválasztatni, valószínűleg mindenik pályázónak lesz valami tulajdona, melynek jövedelmével a fizetést pótolva, becsülettel kijöhet állásán; s mert a saját területén biráskodónak otthon, hol is merősei, rokoni vannak; hol a viszonyokkal, az olcsóbb kiélhetés módozataival ismerős, kevesebb költséggel ki lehet jönnie, mint valamely idegen vidéken.

Tegyük fel, hogy ez okoskodás némi részben találó, én mindamellett a felhozottakat nem tartom, nem tarthatom oly körülményeknek, melyek előnyök volnának, sőt éppen ellenkezőleg veszélyeseknek tartom.

Ugyanis üdvös következkésü lehet-e az, ha a bírósági tag saját otthonjában, rokoni, jó barátai, ellenei s azon viszonyok közelében alkalmaztatik, melyek reá leküzdhetlen befolyással birnak?

Várható-e valamelyik bírói tagtól, hogy saját multjával szakítva, bírói széket ugyanazon viszonyok s emberek körzetében minden ellen- és rokonszevtől megszabadultan foglalandja el?

Meg vagyok győződve, hogy a saját kerületében alkalmazott bíró mindazon gyüloletet és szeretetet, mindazon vonzalmat és ellenszenvet, mindazon előítéleteket és osztályiságot, végül mindazon benyomásokat és emlékeket, melyek előbbi életének küzdelmét képezék át fogja vinni a családi tüzhelyétől csak pár lépésnyire fekvő bírói irodába; és meg vagyok győződve, hogy ezeknek, a bírót önkénytelenül, sőt ellentörékvés daczára is elfogulttá részrehajlóvá tevő behatása alól csak nagyon kevés kiváló jellem fogja magát emancipálhatni.

Tegyük fel, hogy bizonyos vidéken két család ellenküzelme képezi okát a pártra szakadásnak; — s ezt több helyen fogjuk találni — képzelhető-e, hogy a bíró, ki vagy az egyik, vagy a másik párt harciosa volt mielőtt bíróvá nevezetett, most a két párt hívei között felmerülhető peres kérdésnél, saját, s az őt talán most is protegáló pártjának emberét bírói részrehajlatlansággal s anélkül, hogy megkisértette volna rajta segiteni, elítéli?

Ha már most ehhez még hozzá vesszük, miszerint a bíró kellő fizetéssel nem láttatván el, mások — természetesen előbbi ügyfeleire, mert míg ezektől szivosséget várhat, nem fog elleneihez fordulni — szivességeire van utalva, — be fogjuk látni, hogy a bíró igen is saját vidékén ügyfelei szivességei folytán inkább ki fog jöhetni a csekélyebb fizetéssel, mint idegen vidéken, de egyszeremind azt is be fogjuk látni, hogy ép e körülmény őt kikerülhetlen solidaritásban fogja tartani azon párttal, melynek tagja volt s feszült viszonyban a másikkal, melynek most sem szünt meg ellensége lenni; hogy így ő a törvény szabálya folytán kénytelen elfogultnak s pártembernek lenni.

A törvényhozásnak érdekében volna mindent megtenni, hogy a törvény független és lehetőleg elfogulatlan egyének által részrehajlás nélkül szolgáltatassék ki s a törvényhozás mégis oda engedi a dolgot jutni gazdálkodási czim alatt, hogy a bíró sem független, sem elfogulatlan, sem végre részrehajlatlan ne lehessen!

K ü l ö n f é l é k .

De az 1869. IV. t. cz. 4. §-a alapján a bíró nem csupán azon okból foghat csekélyebb fizetésből is kijöhetni, mert ügyfelei által segítettik, hanem azért is, mert a legtöbb esetben ott bizonyos javakkal is birand! — hallom mondatni.

Jöjjünk tisztába a fogalmakkal!

A jelenlegi törvénykezési viszonyok és a kinevezési rendszer elkerülhetlenül egy oly birói kart fognak teremteni, melynek tagjai a birói teendőkhöz kivül mivel sem foglalkozhatnak, ha t. i. hivatásuknak komolyan megkívánják felelni.

Vannak, kik semmikép sem képesek kibékülni azon eszmével, hogy a birói is ép úgy, mint más hivatal: — pálya, — azaz: oly feladat legyen, melynek az azt elvállaló részére a gond nélküli megélhetésre megkívántató jövedelmet biztosítani kell.

A törvényhozás is jóformán ezen álláspontot foglalván el, hajlandó az igazságszolgáltatást ismét oly egyének kezeire bizni, kik gazdaszok bene possessionatusok levén, másod vonalban az igazságkiszolgáltatás terén is hajlandók dilletanskodni; holott egy birói állás helyes betöltésére oly szakképzettség szükséges, melynek megszerzése egy szorgalom, gond és munkateljes élet feladata.

Reá térve most már a magas törvényhozás által megállapított fizetésekre, ki kell jelentenem, hogy az a jelenlegi pénzügyviszonyok közepett a legtávolabbról sem elegendő.

Ezen üdvtelen eredményekkel fenyegető túlvitt gazdálkodással szemben hasztalan volna az angol vagy a francia birói fizetéseket felhoznom; az említett nemzetek nemcsak tisztességes, hanem bő fizetéssel látták el biráikat s rajta voltak, hogy azoknak oly helyzetet biztosítsanak a polgárok között, mely nemcsak felmenti a bírót a mellékes jövedelem forrás utáni vágytól, hanem őt, mint az államhatalomnak az igazságszolgáltatás teréni képviselőjét illő tekintélyben részesíti.

E nemzetek sem az igazságszolgáltatás érdekeivel, sem saját tekintélyökkel összeférőnek nem tartanak, hogy biráik a nélkülözések miatt a könyörületesség és részvét tárgyai legyenek.

Mit bizonyít e két nemzetnek azon ténye, hogy bírát ily jól fizeti? azt, miszerint megtanulta s felismerte az igazságot, hogy igazán jó törvény kiszolgáltatás csupán jól fizetett bírók mellett várható. Mi e két cultur állam e téren tapasztalataiból nem akarunk hasznot húzni; mi saját kárunkon akarjuk megtanulni, hogy ott, hol a törvény tekintélyének fentartására felállított bíróság a nélkülözések által maga is törvénysértésekre van utalva a törvénykiszolgáltatásnak csupán parodiája létezik.

Van még egy sajátságossága a megállapított fizetési módotnak, s ez az, hogy a bíróságok között a fizetés tekintetében három osztály állapított meg.

Ezen osztályozásra csupán két ok vezethette a törvényhozást: vagy az, mert azt hiszi, hogy a kisebb rangú tvszék kisebb helyen levén felállítandó, itt a bíró olcsóbban kiélhet; — vagy pedig: ezáltal az alsóbb fokon állók ösztönöztenni fogának magukat kitüntetvén, magasabb osztályba juthatni.

A kettő együtt nem vétethetett fel, mert egyik a másikat egyensúlyozza, mennyiben az, kik olcsóbb helyről nagyobb foku, de drágább vidéken elhelyezett bíróságokhoz alkalmaztatnék, a fizetés emelésnek semmi előnyét nem láthatná.

A másodizben felhozott indoka az osztályozásnak nem volna ugyan rossz; de ez esetben mire való az 1869. IV. t. cz. 4. §-a? Hiszen e §. értelmében nem az érdem szerzetné meg az I. osztályu fizetést, hanem azon egyszerű esetleg, hogy valaki I. osztályu tvszék területén lakott!

Nem hiszem, hogy volna szakértő, ki a törvényhozásnak a birói fizetéseket illető intézkedésében a hiányokat fel ne ismerné, s nem kétlem, hogy a hiányok meg fogják szülni szomorú következtéseiket; — de habár a törvényhozás a dolgon ezidők szerint nem segíthet is többé, meg vagyok győződve, hogy nem sokára eljövend az idő, midőn a magyar törvényhozás meg fog győződni annak igazságáról, miszerint jó törvényvégrehajtás csak ott létezik, hol a bíró nem mostoha gyermeke az államnak.

MARGITAY DEZSÓ,
h. ügyvéd.

(A magyar jogászggyűlés állandó bizottságának) folyó hó elsején tartott ülésében az eddig benyújtott indítványok tárgyalatván, indítványnak azon okból lett visszautasítása mellett, mert az a jogászggyűlés elé nem tartozó pontozatokat is tartalmazott, tárgyalás végett elfogadtattak: Boor József komáromi ügyvéd urnak az alapszabályok módosítására irányzott indítványa, mely előlegesen is az e tárgyban kiküldött albizottsághoz utasított; Boor József urnak törvényszéki orvosok alkalmazása iránti indítványa, mely iránti véleményezésre dr. Csacsó Imre legfőbb ítélőszéki bíró ur Pesten, Várady Mihály torontálmezei alispán ur és dr. Schnierer Aladár tanár ur Kassán kéretnek fel, előadóul pedig dr. Csukásy Károly tisztii ügyész ur Pesten választott; dr. Bozóky Alajos nagyváradi jogakadémiai tanár urnak a jogi személyekre vonatkozó indítványa, melynek előadójává dr. Teleszky István nagyváradi ügyvéd ur választott, véleményezésre pedig dr. Hoffmann Pál tanár ur Pesten és dr. Wavrik Béla tanfelügyelő ur Egerben határozatit felkéretni; dr. Környei Ede pesti ügyvéd urnak a közjegyzői kényszer ellen irányzott indítványa, melynek előadójává Halmosy Endre miniszt. tanácsos ur Pesten választott, véleményezésre pedig dr. Bróde Lipót pesti és Szentlélek Gyula kassai ügyvéd urak határozattak felkéretni; végre dr. Környei Ede urnak a munkabérek lefoglalásának szabályozását tárgyzó indítványa, melynek előadójává dr. Györy Elek pesti ügyvéd ur választott, véleményezésére pedig Tomcsányi Mór thurócmezei alispán ur határozatit felkéretni. — Az idei jogászggyűlés az állandó bizottság határozata szerint következő napokon fog megtartatni: szept. 24-én teljes ülés, szept. 25. és 26-án szakosztályi ülések, és szept. 27-én ismét teljes ülés. — A titkár által előterjesztett költségvetés egy albizottságnak adatott ki véleményezés végett, melynek tagjává: dr. Busbach Péter, dr. Környei Ede, Morlin Imre és dr. Siegmund Vilmos urak választottak. — A vasutak és gőzhajók igazgatóságai a vitelbéreknek az igazolt jogászggyűlési tagok részére leendő százalékos leszállítására felkéretni határozattak. — Végre tudomásul vétetett a titkár abbéli jelentése, miszerint a jogászggyűlésnek eddig más 750 bejegyzett tagja van.

(A budapesti ügyvédi egylet) által az ügyvédi könyvelés tárgyában kitűzött 50 aranyos díjra 23 pályamű érkezett be, melyek megbirálására a kiküldött bíráló bizottság legközelebb összeülend.

(A döntvénytár II-ik füzeté.) mely a múlt év folyamában jelent meg és már teljesen elfogyott, — néhány nap mulva újabb kiadásban fog megjelenni s így a döntvényeknek teljes gyűjteménye ismét megszerezhető leendő.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közl: I. O. Stolp könyvkereskedése Pesten.

Német jogirodalom.

Evelt, J., das preussische Civilrecht f. das Studium u. die Praxis systematisch dargestellt. 3., vielfach verm. u. umgearb. Aufl. hrsg. v. A. Evelt, 1. Thl. enth: die allgemeinen Lehren, das Sachen-, Obligationen-, Familien- u. Erbrecht. gr. 8. Paderborn, Schöningh.

Exekutions-Instruktion, gerichtliche, nach den Vorschriften d. Titel 24 der Prozess-Ordnung u. der Justiz-Ministerial-Dienst-Instruktion f. die gerichtl. Unter-Beamten vom 2. Aug. 1850, sowie späteren Verordngn. gr. 8. Berlin, C. Heymann.

Exner, Dr. A., die praktische Aufgabe der romantischen Wissenschaft in Staaten m. codificirtem Privatrecht. Akademische Antrittsrede. gr. 8. Zürich, Meyer & Zeller's Verl.

Forne', Dr. W., die Wirkung der thätigen Reue, welche nach vollendetem Verbrechen entsteht, auf die Festsetzung der Strafe. Berlin, Puttkammer & Mühlbrecht.

Melléklet: Előfizetési felhívás a „Jogtudományi Közlöny“-re.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A vegyes házassági váló perekről.

V.

Záradékol helyen léssen itt az e lapok f. é. 9-dik számában a 67. lapon a vegyes házassági váló pereknek az idézett új törvény értelmében tárgyalása tekintetében felemlített aggályokra is néhány szóval válaszolni.

Ott ugyan is az hozatik fel: hogy az 1868. XLVIII. t. cz., midőn „a vegyes házassági váló felek ügyét kinek-kinek saját akár egyházi, akár világi törvényei szerint rendeli külön-külön illető bírósága által megítéltetni: ez annyit tesz: hogy jövőre a nem r. katolikusokra nézve a kath. egyházi törvények hatályon kívül tétettek;” — természetesen a mennyiben t. i. mindegyik fél saját vallási hitelvei és szabályai szerint nyerend ítéletet; és épen ez az, a mit eleve jól jegyezzünk meg.

„A törvény azonban — mint a cikk folytatja — az eljárásról semmit sem szól, és azt sem gyakorlat, sem döntvény nem szabályozván e tekintetben a felfogások egymástól lényegesen elvívők.“

„Egyik felfogás szerint, ha vegyes házassági válóper, a körülmények szerint akár a szentszék, akár a nem kath. illető bírósága előtt letárgyaltatott, és ítélettel befejeztetett: a másik bíróság előtt — hová a percsomó a másik félre nézve további eljárás végett áttétetett, — ismételt tárgyalásra szükség nincs, hanem az ügy ex actis et probatis a másik fél kötelező törvények szerint azonnal végítélettel ellátandó.“

„A másik felfogás ellenben támaszkodva a ppendt. 36. §-a, mely a protestánsokra nézve az 1791. 26. t. cikket, illetőleg az 1786. márcz. 6. kiadott utasítást és az eddigi törv. gyakorlatot rendeli fentartatni, úgy vélekedik, hogy a pert mind a két bíróság előtt rendesen le kell tárgyalni.“

És ezek után azt mondja: hogy nagy hiánya a törvénynek az, hogy az eljárásra nézve nem intézkedett.

Czikkiró ur véleménye szerint, ha már egyszer a per az egyik bíróság előtt letárgyaltatott, a felek meghallgattak, a tanúk vallomásaik kivétettek, a házasságvédő is megtette kötelességét, a másik bíróság előtt mindezt újra ismételni felesleges, s legfeljebb az ügy azon momentumára nézve válhatik bővebb eljárás szükségessé, melyet az eljáró második bíróság kellelőleg felderítettnek nem találva.“

Azonban a kifejezett aggályok elvi tekintetben egészen tulságosak.

Mert igaz ugyan, hogy az 1868. XLVIII. t. cz. arról, hogy az egyik bíróságnál már jogérvényesen befejezett perben miként járjon el a második bíróság, nem intézkedett, de erre nem is volt, és nincs is szükség; mivel a ptvénykez. rendtartás 26. §-a szerint mind a két felekezeti evangélikusok házassági ügyeire és az eljárásra

nézve az eddigi törvényen, utasításon és gyakorlaton alapuló eljárás szolgál zsinórmértékül, és miután a katolika vallásuak házassági ügyeit, illetőleg még említés sem tétetik, kétségen kívül áll, hogy azokra nézve is az eddigi eljárás fentartatott.

Az új törvény szerint, ha az alperes felett kimondott ítélet jogerőre emelkedett a per hivatalból átteendő a felperes illetékes bíróságához, mely viszont a felperes felett hoz ítéletet.

A törvénynek ezen intézkedéséből nem az következik, hogy a felperes bírósága csak és csupán az áttett per alapján hozzon a felperesre nézve ítéletet, hanem csak az, hogy ítéletet hozzon.

Arra pedig, hogy egy bíróság ítéletet hozhasson, szabad kezének kell lennie, mindazon mozzanatok felőli meggyőződésnek megszerzésére, melyek az ítélethozásra nézete szerint határozó lefolyással bírnak; a bírót tehát arra, hogy egy már noha teljesen befejezett s jogerejű ítélettel is ellátott perben saját, az előbbi bíróságtól eltérő szempontokból ítéletet hozzon, kötelezni annyit tenne, mint a bírói függetlenséget megtámadni; mit gondosan meghozott törvényről feltenni nem lehet, nem szabad.

Mit foghat használni mit nem a felperes bírósága az első bíróság előtt letárgyalt perből? az teljesen tőle függ, de ebben őt korlátozni nem lehet; a nélkül, hogy meg ne foszthatnék azon eszközök megszerzésétől, melyeket az ügynek saját szempontjából leendő megítélésére szükségeseknek talál. Nem történik-e számtalanszor egyéb közönséges polgári perekben, hogy a felebbviteli bíróság feloldja az alsóbb bíróság határozatát, és újabb tárgyalást, némely pontoknak bővebb kifejtését rendeli el, és az ilyen határozatok ellen a perrendtartás még jogorvoslatnak sem ad helyt, holott talán már előre teljes bizonyossággal el lehet mondani, hogy az új tárgyalás nem fog sikerre vezetni, ez azonban nézet dolga; és a bíróságot, mely nem látja a ügyet annyira kifejtve, hogy alapos ítéletet hozhasson, fennebb említett jogától, vagyis meggyőződésének feltételeitől elzárni nem lehet. Annyival inkább áll ez a házassági váló perekre nézve, melyekben az eljárás inkább az inquisitorius rendszeren alapul.

De épen maga a czikkiró is meggyöngíti véleményét, egyszersmind beismeri a második bíróságnak azon jogát, hogy ez bővebb meggyőződés szerzethetése tekintetéből bővebb eljárást is követhessen az ügynek azon momentumára nézve, melyet az eljáró második bíróság kellelőleg felderítettnek nem találta.

Ha ez áll, — a mint állnia kell is, — és a második bíróságot az áttett pernek befejezett tárgyalása e jogától nem zárhatja el, nincs szükség az eljárást különösen szabályozni, de nem is lehet, mivel nem lehet a per momentumai között különbségeket felállítani, miu-

tán azoknak megválasztása csak magától az eljáró bíróságtól függ.

Vegyük fel a dolgot gyakorlatilag.

Az alperes bírósága előtt már jogérvényes ítélettel befejezett házassági váló per a felperes bíróságához kerülvén, mellőzheti-e ez a feleknek személyes megjelenésre leendő megidéztetését? azt hiszem, hogy nem; ki mer arról jót állani, hogy a felek közt egyesség nem sikerül, úgy hiszem senki; habár az a másik perben eredményre nem vezetett. E momentumot tehát a bíróságnak elmulasztania nem lehet. — A ténykörülmények felett p. o. megtörténtek az első perben a tanukihallgatások a legjobb és szabályosabb rendben és módon; ezeket a másik perben a bíróság használhatja, ép úgy mint a közönséges polgári perekben a ppendt. 209. §-a megengedi; de hátha a bíróság a tanuk vallomásaiban bizonyos momentumokat nem lát teljesen constatálva; nem rendelheti-e a pótlást, kiegészítést, mit maga czikkiró is megenged; — továbbá az asztal és ágytőli bizonyos időre elváltatásnak léssen-e a második perben helye vagy sem? ez is csak a körülményektől függ; — miután czikkiró ur maga is beismeri, hogy vannak esetek, hogy elvált felek újra egybekeltek; — és miután vannak, a mi nagyon is igaz, a bíróságoknak legalább addig, míg az ügy kezeik között van, erkölcsi köteleességekben áll oly házassági viszonyt, melyben a kötelék tarthatlansága még teljesen kizárva nincsen, a lehetőségig fentartani igyekezni. És épen ebben ismét egy fő oka annak, hogy a felperes bíróságát eljárásában pozitív szabályokkal korlátozni nem lehet.

Minden mit e tekintetben az idő és költségek megkímélése végett a bíróságtól várni lehet, csak is azoktól függ, illetőleg hivatásuk buzgó, de nem kicsinkedő felfogásától; a netaláni visszaélések gátlására pedig utolsó vonalban a nyilvánosság, illetőleg a sajtó léssen hivatva.

Dr. SUHAYDA JÁNOS,
legf. ítélőszéki bíró.

A bizomány-üzlet jogelvei.

VI.

A megbízó által a bizományosnak adott utasítás különféle elemekből áll.

Egyik jogi következményeiben igen fontos eleme az árszabás (Limito).¹⁾

Árszabás alatt a megbízónak abbeli határozatát értjük, hol a bizományos a bizományi árut mily árban adhatja el, vagy vásárolhatja. Hazai keresk. törvényünk (1840: XVI. t. cz. 39. §.) szerint árszabásnak veendő az is, ha a bizományi áruk pusztá árjegyzékkel küldettek meg a bizományosnak.

Egy előbbi cikkünkben kiemeltük, miszerint a bizományos, bár különben a megbízó utasításához kötve van, az utasítástól mégis a megbízó előnyére eltérhet. Ezen elv irányadó leszen az utasításnak az árszabás iránti teljesítésében is. Tehát kétségtelenül jogosítva — de kötelezve is lesz a bizományos az árszabástól eltérni, ott, hol ez a megbízó előnyére válik. Az árszabásnál ez csak akkor történendik, ha a megbízó a bevásárlási bizománynál az árszabásnál jutányosabb, az eladási bizománynál pedig az árszabásnál magasabb árban fogja teljesíteni az utasítást. Mindenesetre köteles leendő a bizományos az ily módon nyert többletet illetve megtakarított összeget a megbízónak kiadni.

¹⁾ Az 1840. XVI. t. cz. terminológiája szerint „határozott ár.“

Az árszabás tehát ezek szerint a bevásárlási bizománynál, mint az ár maximuma, az eladási bizománynál pedig, mint az ár minimuma jelentkezik.

A mennyiben a bizományos az árszabást a megbízó előnyére meg nem tartotta, a megbízó jogosítva van, a teljesített jogügyletet visszautasítani, és a bizományostól az ebből erett kárának megtérítését követelni.¹⁾

Gyakran azonban az utasítás világosan úgy hangzik, hogy az árszabás, különösen az eladásnál a megszabott ár maximuma és minimuma is legyen, illetve, hogy az eladásnál a nyert többletet, bármily nagy legyen, az utasított árt megtarthassa. Ezen utasítás neme nem többé eladási bizomány, mert hisz az eladó nem többé a megbízó, hanem a maga előnyére árusítja el az árut.

A német jogászok többsége e nemét a jogügyleteknek a római jog nyomán „Trödelcontract“-nak nevezik (contractus aestimatorius).²⁾

Miután azonban ezen jogügylet, legtöbbszörre úgy köttetik, hogy az elárúsító köteles legyen bizonyos idő alatt vagy az árut, vagy a megszabott árt kiszolgáltatni az árutulajdonosnak; miután tehát, akármi történt legyen is, az áruval, az, ki azt átvette, semmi másra nem köteleztethetik e jogügyletből, mint az áru megszabott árának megfizetésére vagy az áru visszaszolgáltatására, minden számtétel mellőzésével; miután tehát az átvevő ez esetben az átvétellel azonnal az áru tulajdonosává válik, ez okból e jogügylet legközelebb az adásvétel jögelemeit tartalmazván, annak elvei szerint is lesz megítélendő.³⁾

Azonban ez nem zárja ki, hogy azért az áru átvevője kereskedői díjt (provisiót) kössön ki magának; ez azért bizománynyá nem teszi e jogügyletet és számtételre az átvevőt nem kötelezi.

A bizományos egyik további kiváló köteleessége abban áll, hogy különösen jól megválassza azokat, kikkel szerződik.⁴⁾ E tekintetbeni gondossága lehető legfőbbindok a megbízóra nézve, hogy egyáltalán bizományos által végeztet ügyleteket.

Igen is fontos kérdés tehát az, mennyiben felelős a bizományos azon kötelezettségeért, melyeket a vele szerződők átvállaltak, és különösen jogosítva van-e a bizományos eladási bizománynál hitelbe eladni a bizományi árut, vagy vásárlási bizománynál a megbízó felelősségére előlegeket fizetni.

E kérdésre általában azt lehet felelni, hogy eldöntése első sorban a megbízó és bizományos közt ez irányban létrejött megállapodásoktól függ.

E felett már az eladásra való megbízásban hallgatólag az foglaltatik, hogy a fizetés is azonnal teljesítessék, hacsak más ki nem köttetett.

Azon bizományos tehát, ki a megbízó világos beleegyezése nélkül hitelez vagy előlegez, azt csak maga veszélyére teszi és köteles mindenesetre a megbízónak az áru árát maga megfizetni, illetve nincs joga-

¹⁾ Treitschke i. m. 19. l.; az 1840. XVI. t. cz. 39. §. a határozott áron alól a bizományos a bizományi árut el nem adhatja; ha ezt mégis megtenné, a hiányzó pénzmennyiségért felelős: tehát csupán a határozott és az eladási ár közötti különbözetért, nem pedig az egész kárért felelős.

²⁾ Fr. 1. D. de. aestim. 19. §.

³⁾ Puchta: Vorlesungen II. köt. 163. lap. Der Trödler wird Eigentümer der Sachen unter einer Resolutiv-Bedingung; Traitschke, Harder i. m. ugyanezen véleményben vannak.

⁴⁾ Endemann i. m. 806. l., spanyol keresk. tvk. 155. cikk, portug. ker. tvkv. 55. cikk.

sítva az előlegezések netáni elvesztését a megbízónak inputalni.¹⁾

Igen igazságságos az ált. német. keresk. tvk. azon intézkedése, miszerint a bizományos akkor, ha beigazolja azt, hogy készfizetés mellett az árut olcsóbban kellett és lehetett volna csak eladni, nem a feljelentett árt, hanem ezen beigazolt készfizetési árt legyen köteles megfizetni, a megbízónak.²⁾

Ámbár tehát hitelezésre vagy előlegezésre a bizományos részéről világos beleegyezése szükséges a megbízónak, mégis el kell ismerni azon nézet jogosultságát is, hogy oly kereskedői piacokon, hol és oly kereskedői árucikkéknél, melyek elárusítása- vagy vásárlásánál a hitelezés vagy előlegezés bevett kereskedői szokás — és a megbízó e szokásnak a bizományos által vagy más módon tudomására jutott a bizományos a hitelezést és előlegezést fent körülírt saját szigorú felelőssége nélkül megtehesse.³⁾

A bizományos tehát az esetben, ha a megbízó világos beleegyezése vagy fenálló kereskedői szokás folytán hitelez vagy előlegez, ezen cselekményeiért csupán a beleegyezés s szokás körén belül ment a felelősségtől, azon túl ismét felelős.

A bizományos tehát törvényes vélelem szerint felelős mind azon kötelezettségek pontos teljesítéseért, melyeket irányában azok, kik vele szerződtek, átvállaltak; olykép, hogy ha ezek a kikötött időben azokat nem teljesítenék, ő maga tartozik azokat a megbízó irányában teljesíteni.

A bizományos ezen szigorú s feltétlen felelőssége illetve mintegy készfizetői kezessége a kereskedői terminologia szerint „del-credere“-kezességnek nevezetik.⁴⁾

A legtöbb törvényhozás feljogosítja a bizományost — ha ellenkezője ki nem köttetett — ezen szigorú felelősségeért a kikötött közönséges kereskedői díján (Provision) felül, még ugynevezett Del-credere-Provisió-t követelhetni.⁵⁾

Azonban, ha a bizományos törvény, szokás vagy kikötés folytán nem is vállalt volna ily del-credere-kezességet, vagy ha világosan feljogosított is hitelezésre vagy előlegezésekre, felelősségre fog azért mégis vonatkoztatni netáni azon mulasztásaiért, melyeket vagy a megbízói jogok s követelések érvényesítésében, vagy azon személyek hitelképessége megválasztásában elkövetett, kikkel szerződött.⁶⁾

(Folyt. köv.)

Dr. STILLER MÓR.

¹⁾ Német keresk. tvkv. 369—370. cikkek; az 1840: XVI. t. cz. 38. §-a világosan mondja: „a bizományos az általa eladott áruk eladási áráért úgy felel, mint ha ő lenne a vevő.“ Ez honi törvényünk szerint tehát a szabály; ellenkező magán-megállapodás a kivétel.

²⁾ Ált. ném. ker. tvk. 369. cikk.

³⁾ Harder i. m. 30. l. Treitschke i. m. 25. l. lásd spanyol ker. tvk. 154., 157. és portugál ker. tvk. 52. cikkeit. Ált. ném. keresk. tvk. 369. cikk.

⁴⁾ Ezen kifejezés rövidítése az olasz „promesso stare“; a ném. kor. tvk. 370. cikke e kifejezést használja röviden „einstehen für seinen Contrahenten“; az 1840: XVI. t. cz. 38. §. úgy fejezi ki az eladásnál, „hogy a bizományos felel, mintha ő volna vevő“ a megbízó irányában. Ennek megfelelően a vásárlási bizománynál „a bizományos felel a megbízó irányában, mintha ő volna az eladó.“

⁵⁾ 1840: XVI. t. cz. 42. §. ném. ker. tvk. 970. cikk.

⁶⁾ Harder i. m. 30. l. Érdekes jogi eset: A schers „Monatsschrift“ Rechtsfälle. 3. köt. 3. l.

Camera obscura.

Hogy az igazságszolgáltatás reformja égető kérdés, hogy az hazánk lételevel van szoros összeköttetésben, ez annyira elismert dolog, hogy erről többet szólni is feleslegesnek látszik, — főleg azok előtt, kik mai justitiánknek a szó szoros értelmében elemi állapotát ismerik; eleminek méltán nevezhető ez azért is; mert végrehajtóinak igen tekintélyes része az elemi iskolának kitűnő sikerrel lett elvégzése után lépett azon térre, hol elemi tanulmányai után, nemes vérű elődeiktől szerzett juridicus praxisok érvényesítésül Themis szeméről egy-egy pandurral, — tépették le a takarót.

Hogy ez így áll, annak illustratiójául szolgálhat a következő eset is.

Talán elég volna röviden közölni az elsőbíróság ítéletét, de hogy mindenki jobban meggyőződjék, néhány szóval nem tartom feleslegesnek előadni annak előzményeit:

1859-ik évben Bruza József vasúti vállalkozó meggyilkoltatott, akkoriban vizsgálat is tartatott, azonban ellenére annak, hogy a rablógyilkosság tényénél jelen volt ágyasa Baktai Zsuzsanna nemcsak több ízben kihallgattatott, hanem az akkor gyanuba vett egyénekkal szembesített is, határozott vallomást nem tett.

Mulván az idő, Baktai Zsuzsanna emlékező tehetsége, a természet törvényének teljes kigunyolásával, ellenkező irányban fejlődött és a miről 10 év előtt nem emlékezett, mind az 10 év után egészen tisztán állott előtte, — (?) vagy vágyai előtt.

De légyen alapja bár mi e dolognak, annyi bizonyos, hogy Baktai Zsuzsanna 1867. évben Czeglédre ment és ott először Gubányi Ferencz czeglédi lakos s a Bruza meggyilkolása-kor ezzel egy helyen működő vasúti vállalkozót fenyegette; miután ez, fenyegetése ellenére is őt pénzzel megvásárolni nem vállalkozott, széltére beszélte, hogy Bruzát Gubányi és Belloni nevű ugyanakkor ott működött, szintén vasúti vállalkozók gyilkolták meg. — Gubányi Ferencz ez esetet a városi kapitányságnál is bepanaszolván, — miután az asszony rossz szándéku híresztelésének semmi alapját sem tudta adni — a további rágalomtól a városi kapitányság komolyan eltiltotta.

Volt azonban egy derék szolgabíró, ki régen hallotta, és úgy látszik az képezi egész jogtudományát, hogy a büntény constatalásán kívánató propria fassio kivételére legalkalmasabb eszköz a bot s a legkegyetlenebb tortura. Baktai Zsuzsanna ezen nagy férfit feltalálván, az erélyben mérték-telen szolgabíró ur, az asszony pusztá mendemondájára rögtön elfogatta az illetőket, s ki is vette a „propria fassiot“ önkéntőlük, oly ősi tapintattal, hogy midőn végre az üldözötteknek oldalbordáik betördelése s a szó szoros értelmében testi nyomorékká lett kizoztatásuk után a szolgabíró urtól maguknak a külvilággal való érintkezést is kinyerniök sikerült: az igazságügyminiszteriumhoz folyamodván, a miniszterium által elrendelt szakértői vizsgálat alkalmával a testi bántalmaknak, mint hivatalosan, de már nagyon is humanus irálylyal kifejezve lett egy év után is látható nyomai voltak.

Persze az ezen látható nyomok kegyetlen előidézésével kicsikart vallomások egymással teljes ellentétben állottak; minél fogva is az illetők, mihelyt a törvényszék elé azon tudattal kerültek, hogy itt a visszavonásnak nem mulhatlan, és nyomban következő postulatuma a megbotoztatás, azt azonnal visszavonták.

És mit tett a fehérmegyei törvényszék, — szóljon helyettünk ítéletének idevonatkozó kivonata, melynek kezdete így szól:

„Jelen rablógyilkossági büntény megbíralásánál s illetve elítélésénél főirányadóul szolgált azon fontos elvi kérdések mikénti eldöntése, vajlon a vádlottaknak önbeismerő s hitelesített, — bár később visszavont — vallomásaik nyujtanak-e elégséges alapot a vádlévlben kifejtett tárgyi tényálladék mellett, az alanyi tényálladék megállapítására. Továbbá a büntársaknak egymás ellenében terhelő vallomásaik birnak-e kellő bizonyerővel a bűnösség kimondását illetőleg, midőn azok a bűncselekvény részleteinek lefolyásában nem egyeznek meg.“

És a törvényszék a visszavont s az állítólagos büntársak egymással ellenkező vallományát ítéletének alapjául véve az illető rablógyilkosságokat elítélte.

Tehát ezen ítéletből következő szép alapelveket tanuljuk meg:

1. hogy a büntársak egymás elleni vallomása, ha az állítólagos büntárs által tagadtatik is, teljes bizonyíték;

2. hogy erőszakos bántalmazás folytán kivett, s utóbb visszavont vallomás teljes próbát képez;

3. az 1) és 2) pont alatti vallomások akkor is megalapítják a bűntény tényálladékát, ha annak részleteiben egymástól teljesen eltérnek.

Ezen ítélet unicum a maga nemében, s alig hihető, hogy az újabb korban jogállamban megtörtént legyen; — közölni is akartam ezt rögtön, mert az ily kinövések ostorozását kötelességemnek tartom, de elhalasztottam attól tartva, hogy közlés sem egy jól megfizetett prókátornak fele mellett írott, s a felsőbb törvényszék előtti hatásra irányzott védelmi iratának fogván tekintetni, senki sem fogja méltányolni azon indokot, mely engem ezen czikk írására vezetett — elhalasztottam azt, várván a felsőbb bíróság ítéletét, — miután azonban az megérkezett és a vádlottakat teljesen felmentette, senki sem gyanusíthat azzal, hogy czikkem megírását ügyvédi fufang vezette.

Czéloom csak az volt, hogy a megyei igazságszolgáltatás a nepotismus és protectio ezen fészkeről újabb tanujelt szolgáltatassal s bebizonyítsam azt élő példával, mennyire szükséges a rendezés, — hogy a jogtudomány lépjen a hét szilvafa alatt müködött „született“ jogász helyébe.

De tanusítja egyszersmind ezen eset, hogy a mely elv mellett e lapok eddig oly élénken s szakavatottan küzdöttek, t. i. hogy az elsőbíróságok legfontosabb tényezői az igazságszolgáltatásnak, — czáfolhatlan igaz, — mert kértem, hogy vádlottnak 3 évi fogsága által polgári becsületén ejtett szenny és kára, ki által fog pótoltatni? — A felsőbb bíróság a lehető elégtételt megadja ugyan, s szenvedett anyagi kárai megtérítésére nézve a polgári ügyutat ki is jelelőli, de erkölcsi s épen azért érzékenyebb sérelmei tekintetében a mi megtörtént, azt meg nem változtathatja, s ezért elégtételt nem adhat: mert az igazságszolgáltatási hatáskör korlátait nem ismerő közegen nem ő, hanem a megyei bizottmány gyakorolja fegyelmi hatalmát.

x-y.

K ü l ö n f é l é k .

cs. **Lapszemle.** *Bittó István* igazságügyminiszterre való kineveztetését a többség-párti lapok általában kedvezően ítélik meg. A „*Pesti Napló*“ felemlítvén azon körülményt, hogy Bittó — saját nyilatkozata szerint is — csak a szervezés keresztülvitelére vállalkozott a miniszterségre, ekként folytatja:

Bittó ezen nyilatkozatát nem tekinthetjük többnek, mint azon szerénysége nyilvánulásának, mely őt egész pályáján eddig oly előnyösen megkülönbözteték. Mintha ez a férfiú nem ismerné saját erejét, mintha maga csak némi sejtelmével birna tehetségeinek, mintha csak az első lépést akarná megkísérteni, hogy meggyőződjék, mily szilárd az alap, melyre reálépett, s mily arányban áll ereje az uttal, melyre politikai elvbarátjai a közügy szolgálatában reá birták.

Igy tekintve az új igazságügyminiszterre, nem foglalhatunk el vele szemben más álláspontot, mint a jóakaró várakozás álláspontját. Ki oly módon, olyannyira a maga erejével s tehetségeit a nyilvánosság előtt nem fitogtatva tett szert olynemű reputatióra, minővel Bittó bir, az ellen nem tiltakozhatunk, ha egy kísérletre vállalkozik. Jelleme kezességet nyújt arra, hogy kísérlete, ha sikertelenségéről meggyőződik, nem fog oly soká tartani, hogy mellette az ország lényeges kárát vállalhatja.

Felemlíti azután azt, hogy a szervezés ideje alatt sem lehet parlagon hevertetni a codificationalis munkákat. És így zárja be elmékedését:

Mint fog ezekkel oly férfiú megbirkózni, ki jogász képzettségének semmi fényesb tanuságát nem adta, erre nézve tájékoztat sem nyújthatunk. De oly férfiúnak, mint Bittó, joga van arra hivatkozni, hogy a közvélemény várja be tetteit, — várjunk tehát, s egyelőre csak rokonszenvezőleg üdvözölhetjük azt a férfiút, ki oly végtelenül szerényen, mintegy „bocsánatot kérve“ helyezkedik oly bitoros székre.

A „*Pester Lloyd*“ szintén az általános meggyőződésnek vél kifejezést adni, midőn kimondja, hogy Andrassy gróf felette kedvező választást eszközölt. Valjon Bittó, mint jogász szak férfiú „capacitás“ e, nem tudja eldönteni; ez oldalról őt nem ismeri; és azon oldalról, azon feltételek után kiindulva, melyek közt a tárczát elfogadá, ugy látszik, maga sem ítél szerénytelenül maga felől. De két tulajdont, mely a szervezési mű keresztülvitelére szükséges, Bittó legteljesebb mértékben bir; jellemének a legkisebb gyanutól is ment integritását, és magas foku erélyt mely merevséggel nem párosul.

A „*Reform*“ szintén így bírálja meg e kinevezést. Elismeri ugyan, hogy B. nem jogi szaktehetség, de a mi ez oldalról hiányzik, azt a másik oldalról a tehetségek azon harmóniája pótolja nála, a mely nélkül ismét a megtestesült juttudomány sem bir megállani a gáton.

„Emelkedett szellem, erős ítélő tehetséggel, európai műveltség, jellemtisztasággal s mindezek felett a férfias erély kiváló foka: azon specialitások, a melyek az egyszerű drávafoki közbirtokost, nem híressé — de tekintélylyé emelték — mielőtt utat nyitottak volna számára a fejedelem tanácsába.

Egyébként ugy hallatszik, hogy az új igazságügyminiszter munkásságát csak is a bírósági szervezet életbeléptetésére ajánlá fel, s hogy azt ezen czél elérésén túl nem is akarja terjeszteni.

Meg vagyunk győződve, hogy e roppant feladat a lehető jó kezekben leendő Bittó urnál.

Széles ismeretsége, összeköttetései s emberismorete mellett kétségen kívül meg fogja ő találni azon utat-módot, hogy egy oly országban — melynek, istennek legyen hála, még van elég becsületes fia, — minden szegénységünk mellett is miként lehet és kell jóra való igazságszolgáltatás és egy tisztességes bírói testületet létesíteni.“

(A miskolczy ügyvéd-egyletnek, a visszalépett igazságügyminiszter — **Horváth Boldizsár** — urhoz intézett bucsu-válasza.)

Mélyen tiszt. orsz. képviselő ur!

Benső megindulással vettük Nagyságodnak f. hó 10-én kelt bucsu-levelét.

Megindulással; mert e sorokban egy újabb megható példáját látjuk azon végzeteszerű igazságnak, miszerint a nagy eszmék előharczosai ritkán részesülnek az égiek azon kedvezésében, hogy uttörő munkájukat befejezhessék.

Nagyságod négy évig vezette hazánk igazságügyeit. Négy évig lobogtató buzgón és ernyedetlenül küzdve, a haladás és alkotás zászlóját épen azon a téren, a melyre a legtalálóbban alkalmazhatjuk Nagyságod — egykor oly nagy hatással mondott szavait, hogy „itt romok állják el utadat, . . ott egy roskadozó épület fenyeget beszakadással, . . amott a jövő számára kell megkezdeni alkotásaidat.“

Csoda-e, ha ennyi murkának, ennyi fáradságnak közepette megrendült a pihenni nem egedett test egészsége?!.. Csoda-e, ha az nyugalmat, üdülést kíván?!.. Nem. És mégis fáj meglepetéssel telnek el kebleink, midőn arról tudomást veszünk; — mélyen fáj, midőn a miatt Nagyságodtól — mint hazai igazságügyünk vezetőjétől — bucsut kell vennünk.

Komoly és érzékeny pillanat ez, melynek leverő behatása alatt nem mondhatunk egyebet nagyságodnak bucsuzóban, mint hogy: azon határtalan tisztelet, őszinte vonzalom, bizalom és hálás elismerés, mely részünkről mindenkor nyomról-nyomra követte Nagyságodat s fáradhatlan tevékenységét: ezentúl is, örökké élni fog kebleinkben.

Adjon az Ég Nagyságod megtört egészségének minél előbb gyökeres javulást; adja, hogy felüldülve ujult erővel léphessen azon zászló alá, hol velünk együtt az egész haza örömmel fogja eléje kiáltani „Isten hozott!“

Addig is fogadja Nagyságod legmélyebb tiszteletünk ismételt kifejezését, a kik maradunk,

Miskolczon, 1871. év jun. 12-én tartott rendes ülésünkből,

Nagyságodnak aláztos szolgálai:

A miskolczy ügyvéd-egylet,

HORVÁTH LAJOS, s. k.

FEKETE ÖDÖN, s. k.

elnök.

titkár.

Melléklet: Előfizetési felhívás a „Jogtudományi Közlöny“-re, és Szurmák J. fiaí árjegyzéke.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Rövid vázlata az európai hitelkönyvi rendszereknek.

Nemzetgazdászati szempontból az ingatlan vagyontermelés mindhárom nemére nézve nagy fontossággal bír, és mindegyiknél nélkülözhetlen.

Ezen ingatlan vagyontermelésére nagy összegek fordítanak, az épületekbe, a gazdasági szerelvényekre, a földtalaj termékenyítésére, s pedig annál jelentékenyebb tőke összegek ruháztatnak be, mennél inkább fejlődik az ipar-rendszer.

Az állam e tekintetben köteles gondoskodni oly jogintézményekről, melyek a szerzőt drága pénzen szerzett tulajdonában biztosítsák, nehogy befektetett pénzét veszítse, vagy kellemetlen perlekedéseknek tételességük ki; — oly jogintézmények szükségesek tehát, melyek alapján kiki bizton szerződhessek, hogy jogélvezetében ne zavartassék. A földmivelő szorgalmát és összes erejét csak akkor fejteni ki, ha fáradsága gyümölcsseit is bizton huzhatja, ugy szintén az iparos és kereskedő az üzlet üzéséhez szükséges épületeket, raktárokat stb., bizton akarja birni.

Mindenekelőtt tehát szükséges: hogy az ingatlanok szerzése biztos alpra fektessék, és hogy a szerzett jog minden megtámadások ellen védve legyen.

Továbbá a mostani industrialis rendszer terjedése következtében a termelés mindegyik ágánál a tőkének segítése szükséges, és minthogy a termelő maga ilyesek felett nem mindig rendelkezik, és ingatlanának részbeni eladása sokszor csak kárral történhetnék: hitelre szorul. A hitel útján száll át a pénz a tőkebirtokos kezéből a termelő kezébe: ez azon bizalmon alapszik, hogy az átvevő az átvett értéket pontosan vissza is fizetendi.

Ezen hitel személyes vagy földhitel. A személyes hitel csak a személyi viszonyokat veszi tekintetbe, és minthogy ezek könnyen változnak, az ily kölcsönzés rendszeren csak rövid időre történik, és az iparos s kereskedő fogja leginkább igénybe venni, a ki termelvényeit gyorsan értékesítheti, és így a kölcsönt gyorsan vissza is fizetheti.

Földmivelésnél ez másképen van: a gazda csak a termésből állíthatja elő az értéket, és minthogy a termés egy részét részint saját fentartására és a gazdaság vezetésére szükségli; a termények árából a nagyobb összegű kölcsönöket oly hamar nem törlesztheti, és így csak hosszabb időre terjedő hitelt vehet igénybe; különösen, ha az ingatlanok árának, vagy osztályrészeknek kifizetésére, gazdasági szerelvények, gépek stb. beszerzésére szükségli.

Földművesnek tehát a személyi hitel nem segíthet, hanem csak a hosszabb időre engedett földhitel. A földhitel alapjául az ingatlanok szolgálnak, ezek maradós értékkel bírnak, és éppen azért olyan tőke birtokosoknak. a

kik tőkéjüket hosszabb időre nélkülözhetik, biztos hasznosítási módot nyujt; a hitel ez esetben nem a személyhez, hanem az ingatlanhoz köttetik, és csakis ennek viszonyaira és értékére tekint a hitelező, azonban éppen ez feltételezi: hogy

a) a hitelező az ingatlanok ezen viszonyait bizton és hitelesen kitudhassa, és

b) hogy az adott hitel jogilag is biztosítható.

Ezen feltételeket szintén csak az állam teljesítheti jogintézményei által. Mind a tulajdon, mind a földhitel biztosítására szolgál: a telekkönyvi intézmény, és ennek életrevalóságától és tökéletességétől fog tehát a fennebbi biztonság is függni, miből önként kiviláglik: hogy nemzetgazdászati szempontból fontos a telekkönyvi intézmény.

Csak ily intézmény mellett lehetséges, hogy a földhitel nemzetgazdászatiilag szerveztessék. Ugyanis a mint már említettük, a földbirtokos csak hosszabb időre vehet fel kölcsönöket, és reá nézve különösen előnyös, ha a tőkét több évi részletekben törlesztheti. A tőkebirtokosok csak csekély része fogadhatja el ezen feltételt, mert előre nem látott esetben szükségelheti pénzét, kedvezőbb időviszonyok alatt nagyobb jövedelmet remélhet, azért is többnyire a felmondási jogot magának fenn fogja tartani; de sok tőkebirtokos fél a behajtás kellemetlenségeitől, költségeitől is, és így inkább közhitel-papírokba fekteti pénzét, de így a termelőknek a tőkék csak egy csekély része álland rendelkezésre; és tapasztaljuk, hogy sok földbirtokosnak éppen oly időben mondatik fel a tőke, a midőn leginkább reája szorul, és csak terményeinek avagy birtoka egy részének potomon ároni elfecserítésével segíthet magán. Ezen visszasságok eltávolítását tüzték ki célul a földhitelintézetek: ezek közvetítik a földhitelt, és mind a tőkebirtokosnak, mind a földbirtokosnak a fennebbi előnyöket biztosítják. A tőkebirtokos átadja rendelkezhető pénzét az intézetnek, mely a kamatok és a tőkebiztos és gyors visszafizetését biztosítja, a nélkül, hogy a földbirtokostól függne; a földbirtokos pedig az intézettől hosszabb időre és törlesztésre nyer kölcsönt, a nélkül, hogy váratlan felmondástól tartania kellene. Az intézet a tőkét biztosítja az ingatlanon, átveszi a kamatokat, törlesztési részleteket, és vezeti a behajtást. Az ily intézet azonban csak úgy állhat fenn, ha rendes telekkönyvek léteznek, és ha ezek teljes biztosságot nyujtanak. Csak az ily intézetnek minél nagyobb kiterjedése fogja a tőkét a földbirtokosok részére folyóvá tenni, ezek útján fognak a külföldi tőkék is áthozatni hazánkba, és nemzeti jólétünk emeléséhez járulni; de a rendelkezhető beltőkéknek is csak ez uton fognak hasznosíthatni; azért is azon kell lennünk, hogy az ily intézetek, ugy mint Németországban, takarékpénztárak, népbankok stb. alakjában minden jelentékenyebb városban alapítassanak, jogviszo-

nyaik törvény által szabályoztassanak, és ez által megalapításuk könnyítessék: ezek a kerületben létező rendelkezhető tőkét a kisebb földbirtokosok kiségitésére és támogatására közvetítőleg átveendik. És minthogy az ily intézet csak rendes telekkönyv mellett nyújthat hitelt a földbirtokosnak: az ily telekkönyveket tökéletesíteni, és különösen az eljárást olcsóbbá és gyorsabbá kell tenni, úgy hogy a telekkönyv a földhitalra nézve ugyanazon biztosítékot nyújtsa, melyet a váltó a személyi hitelre nézve nyújt.

Hogy azonban a telekkönyv reformálása körüli elveket világosabban előtűntessük, és ezen jogintézmény belső szervezetét világosabban áttekinthessük: vizsgáljuk átnézetesen az Európában fenálló hitelkönyvi rendszereket, és azok tökéletesítése körüli mozgalmakat.

(Folyt. köv.)

HALMOSSI ENDRE.

Az árvaszékek szervezéséről.

A köztörvényhatóságok rendezéséről szóló 1870. XLII. t. cz. 91. §-a a megyére bízta, hogy az árvaszék szervezését úgy (a 62. §. szerint) tisztviselőinek hatáskörét a belügyminiszter által helyben hagyandó szabályrendelettel megállapítsa, s az árvauygyeknek a törvényhatóságtól átvételét eszközölje. Midőn e célból már a törvényhatóságok közgyűlései összehívtak, korszerűnek tartom az e tárgybani intézkedés határvonalának kijelölését, mely épen a közigazgatás és törvénykezés elválasztása alkalmával nagyobb figyelmet igényel.

A szervezés tekintetében részszerűleg is intézkedett a hivatkozott törvény 9. §-a, midőn az árva- és gyámhatóság gyakorlására egy állandó központi árvaszéket rendelvén, ennek tagjaiul egy elnököt, legalább két ülnököt, tisztí ügyészt, számvevőt, egy jegyzőt és szavazattal nem bíró közgyámot megnevez; ezután tehát csak az marad még hátra, hogy a szükséges irodai személyzetet kívül a helyi viszonyokhoz képest a járási vagy községi közgyámok és gyámválasztmányok szervezete megállapíttassék.

De az ily módon alakított árvaszékek hatáskörét kijelölő 8. §. bizonytalanságra hagyja azt, ki a 10. §. szerint fenntartatni rendelt gyakorlathoz szokva, — fáradságot nem vesz magának az ügy természetének közelebbi megvizsgálására. E tekintetben szem előtt tartandó, hogy ezideig legtöbb helyütt a megyei polgári törvényszékeknek csak külön osztályát képező árva- s gyámhatóságok hatásköre nem csupán a tulajdonképeni gyám- és gondnoksági ügyek ellátására, hanem részben az örökösödési eljárásra is kiterjedett; jövőre azonban, midőn a törvénykezésre nézve külön közegek állíttatnak fel, az árvaszékek az örökösödési eljárásba avatkozása ellentétben állana a törvény intenciójával. Tisztában kell tehát lenni azzal, hogy mely ügyekre terjedhet az árvaszék hatásköre.

A többször hivatkozott 1870. XLII. t. cz. 8. §-a az árvaszék hatásköréhez utasítja: az árvagyámok kinevezését és ellenőrzését, a gyámi számadások megvizsgálását, az árvák vagyonára és nevelésére való felügyelést, s mindazon árvauygyekbeni intézkedést, melyek a rendes birói illetőséghez nem tartoznak.

A rendes birói illetőséghez tartozik azonban az örökösödési eljárás, mely jól megkülönböztetendő a gyámi s gondnoksági ügyekbeni eljárástól, s rövid kifejezéssel élve, a hagyatéki vagyonnak osztályozása és birtokba adása iránt intézkedik: tehát a végrendelet kihirdetése (p. t. r. 565. §.), a hagyományosok és végrehajtók értesítése (567.), leltározás (568.), távollévők idézése (576.), osztálytétel (578.), egyezség megkísérlése (585.), hirlapi hirdetményezési eljárás (580.), perutra utasítás (587.) stb. az árvaszék hatáskörén kívül esik; ellenben a már előbb említettekön kívül az árvaszék hatásköréhez tartozik még az iránt intézkedni, hogy a gyám- és gondnokság alattiak öröksége biztosíttassék, s a mennyiben nyilvánkönyvek tárgyát képezi az örökös javára bekebeleztesse (591. §.), továbbá a bíróság előtti egyezségeknek a gyám s gondnokság alattiak érdekéből leendő megbírási s esetleg helybenhagyása, (?) a gyám s gondnokság megszüntetése feletti határozat, korengedélyek — örökbefogadások — törvényesítések iránti véleményezés, árvasági

ingatlanokat tárgyzó adás-vevések engedélyezése és jóváhagyása, árvaérték kiutaltványozása, s egyéb nem bíraskodási természetű panaszok elintézése.

Kitetszik ebből, hogy az árvaszék örökösödési ügyekben a hagyatékok elintézésénél csupán az árvák képviselője s jogai képviselője tartása, vagyonuk biztonságba helyezése iránt gondoskodik, főképpen teendője pedig az árvák és gondnokoltak neveltetése s vagyonuk kezelése feletti felügyelet.

Mindezen ügyeknek ellátására s az árvapénzek kezelésére nézve az egyes törvényhatóságokban divatozó gyakorlat, az árvauygyek országos és végleges rendezéseig ideiglenesen fenntartatik. (1870. XLII. t. cz. 10. §.) Ezen rendelkezés azonban ki nem zárhatja, hogy midőn a gyámhatósági hatáskör megállapíttatik, egyidejűleg az árvauygyek ellátására és a pénzletelésre nézve divatozó gyakorlat szabályrendelettel megállapíttassék és hiányai pótolttassanak, mit részben szükségessé tesz azon körülmény, hogy ezideig az ügyek körül a szolgabíráknak is több kevesebb befolyás (p. o. az árvapénzek kiutaltványozása, községi közgyámok választatása stb.) engedtetett.

Az árvaszék szervezete, hatásköre s az árvauygyek ellátása tekintetében jelzett határok között levén a törvényhatóságok által szabályrendelet alkotandó: könnyen meghatározhatatik, hogy a törvényszéktől, mely ügyiratok vétessenek által, t. i. melyek a fent részletezett s az árvaszék hatáskörét képező ügyeket érintik, — ilyenek a gyám-gondnoknevezést vagy megszüntetést korengedélyt, örökbefogadást, törvényesítést tárgyzó ügyiratok, továbbá osztályos egyezségek s ingatlansági adás-vevések helybenhagyása iránti beadványok, végül az összes számadási iratok. Azonban épen nem véleményezhető, hogy a hol eddig az árvaszék külön iktatóval bírt, ennek általában minden ügyiratai átadassanak a közigazgatási hatóságnak, nem többféle ügy kizárólag a törvényszékek elintézése alá tartozók, melyek tekintetében az eddigi árva- s gyámhatóságok is csak mint bíróságok járhattak el. Hogy pedig jövőre nézve a bíróságok által, mely ügyek terjesztessenek az árvaszék elé, elég világos utasítást ad a polg. törv. rend. 575. és 586. §-a.

Érdekes lenne a rendszabályoknak ezek szerinti összeállításávali foglalkozás, mi azonban jelen értekezésnek célját meghaladja.

GALAMB ISTVÁN,
köz- és váltó-ügyvéd.

A büntett beszámíthatóságáról.

1870. év április 28-án d. u. 2 óra tájban özv. Kloibert Józsefnének Gyulán fekvő háza padlása hátulsó részén belülről kigyuladván, a tűz oly gyorsan terjedett, hogy több épület ennek áldozata lett; névszerint említett károsult 1880 ft 50 kr,

Groh Mátyás 1108 „ — „
Reinhard Jánosné 1700 „ — „

Osszesen: 4688 ft 50 kr

értékű kárt szenvedtek.

Az eset után negyed napra (máj. 2-án) felvett szemle jegyzőkönyv szerint a tűzgerjesztőjeül Kloibertné házában szolgáló 13 éves Busche Flóra jelöltetett meg, ki kevéssel a tűzkiütése előtt a padláson járt.

Vádolt Busche Flóra, az elébe adott kérdésre a vádbeli cselekményt teljes mérvben beismeri, okul adván, hogy — véletlenül a töröl ruhát a mintegy 3 meszely tejet tartalmazó lábosba ejtve, ezen tetteért Kloibert Józsefné leánya Herbert Ferenczné őt megszidta, s elment tejet keresni. hogy tudjon anyjának mit adni ozsonára; — ezalatt vádolt leány féltében, hogy tetteért nagyasszonya (özvegy Kloibertné) által meg fog veretni, azon gondolatra jött: hogy a házat felgyujtsa, mit aként hajtott végre, hogy a konyhában levő gyufával a padlásra ment, s azt ott meggyujtva, égve egy csomó kukoricza csuhéba tett, s ezzel a padlásról leszaladva a konyhában levő ruháit összeszedve — kivitte, s ezzel a folyosón leülve várta a tűz keletkezését, mit midőn észrevett: gazdaszszonyát felkereste s megjelentette: hogy házuk ég.

Vádolt április 25-én állott be Kloibert Józsefné szolgálatába, s ujjolag ismétli utólag, hogy a tettet féltében tette; bántalmakkal vagy szidalmakkal ott nem illettetett, csak a tűz napján a tejbe ejtett ruha miatt megdorgáltatott.

Károsultak fenebbi káraikat esküvel erősítik.

Özvegy Kloibert Józsefné ezenfelül előadja, hogy ő a tűz gerjedésekor szőlőjében lévén, hazajöttekor háza már le volt égve.

Özvegy Herbert Ferenczné, kinek szolgálataiban tulajdonképen vádlott állott, előadja, hogy mondott napon ebéd után nevezett cselédjét ügyetlensége s rendetlensége miatt megdorgálván, a szomszédba, anyja pedig szülőbe ment; alig volt azonban el, hallja: hogy házuk ég, mire a már ekkor lángba borult házba menve, csekély pénzét magához vette, s állítja, hogy azon egész napon senki a háznál nem lévén, gyanuja egyedül Busche Flórára eshetik, melyben megerősíti a leány atya azon bevallása, hogy a leány távoztakor utána lesekedett.

Időközben vádlott leány atya azon kérelmét terjeszti elé, hogy leánya előbbi viselete, s előléte felett a tanuk, lelki s testi állapotára nézve az orvos hallgattassék meg, — minek folytán ugy maga vádlott gyermek atya, mint Hotosan Gábor, Galambos Tódorné, Kotyis János kihallgattván, vádlottat illetőleg mindannyian kedvezőleg nyilatkoztak.

Az orvosi vélemény a szervezet teljes épségét, szellemi zavartalan állapotát, s az állítólagos gyújtási dühnek alapul szolgálható ideges kórnak hiányát, s az egyént beszámítható állapotban lévőnek nyilatkoztatja, *) azonban nevelését teljesen elhanyagoltnak, így a jó és rossz közötti különbség mérlegelésénél jobb hajlamai következtében tám nélkülök találta.**)

Az ügy mint főbenjáró írásbelileg tárgyalatván, vádlott részére kirendelt ügyvéd Janó Sándor vádlott leánygyermek tettének beismerésében egyetlen kérelmét terjeszti a törvszék elé, hogy t. i. vádlott váratlan nyíltságát (naivságát) bárgyu és horzadályt gorjesztő közönyét véve a hozzá intézett kérdések felett — s mérlegelve az elkövetett büntény nagyságát az indító ok parányiságával, s hogy az ily bűnökre felelőleg büntetések sulyos voltának értésére adása sem volt képes őt megzavarni nyugalmában, meggyőződhetni, hogy vádlott nem a törvény megtorlására, de szánalomra méltó, mert meglevén töle tagadva az iránytű — (az ész) vesznie kell; és mert a büntetés csak akkor az, ha fáj — de ha érzéketlen arra a lélek, ha az erkölcs hiányzik, vagy gyenge: a büntetés célja tévesztett: — s mindezt vádlottnál a nevelés hiánya eszközli, melyet szülői nem kapván, neki sem adtak — mi által a gyermek vadon nevelkedvén egyedül az érzéki benyomások által vezetettik — és így 13 éves korában a jó és rossz közt különbséget tonni nem bír; — miért is ezen a nevelés hiányából eredt bajt a törvényszék büntetéssel orvosolni ugy sem fogja, kéri őt javítóházba megfelelő időre küldetni.

Békésmegye fő törvszéke azonban vádlottat a gyújtogató-büntényében bűnösnek kimondotta, s az üzlet jogerőre emelkedésétől számított, valamely állami fegyintézetben eltöltendő oktatással egybekötött egy évi egyszerű börtönre ítélte, egyuttal káros Kloibert Józsefné részére 1880 ft 50 kr, Groh Mátyás részére 1108 ft és özv. Reinhardt Jánosné részére 1700 kárnak és a majd még felszámítandó rabtartási költségek megtérítésében elmarasztalta — vádló tisztí ügyészség által bejelentett felelősség folytán a kir. ítélőtábla az eljáró megyei fenyítő törvényszék ítéletének megváltoztatásával — tekintettel arra, hogy vádlott által elkövetett cselekvény, annak koránál fogva, a fenyítő törvényszék által ez uton büntethető cselekmény tényálladékát nem képezi — a megindított bünvizsgálat beszüntette, és az iratokat a vádlottnak házi fegyelem alá eső rendőri kihágást képező cselekvényeért — a rendőrség közbejöttével — házi fegyelem utján megfennyítése végett, az illető kihágási bírósághoz áttétetni rendelte.

A legfőbb tszék ellenben f. évi ápril hó 15-én 1274. sz. a. a megyetörvényszéki ítéletet azzal hagyta helyben, hogy vádlott a rákimért egy évi börtönbüntetés helyett, egy évi fogságbüntetést szenvedjen valamely női fegyintézetben erkölcsi és vallási oktatásban leendő részesítés mellett.

K Á M Á N H Á Z Y B É L A,
kir. táblai segédbíró.

*) A beszámíthatóság kérdése, mint jogi kérdés nem tartozik az orvosi vélemény keretébe. Szerk.

***) Ez sem tartozik az orvosi vélemény keretébe, hanem csak az életpesti és szellemi állapot igazolása. Szerk.

A budapesti ügyvédi-egylet hivatalos közleményei.

A budapesti ügyvédi-egylet

igazgató választmánya által 1871. évi június 12-én tartott ülésének

JEGYZŐKÖNYVE.

Jelenlévők: Dr. Busbach Péter alelnök, dr. Siegmund Vilmos titkár, Polgár Mihály pénztárnok, Bogdány Lajos ellenőr, dr. Bellaagh József, dr. Bróde Lipót, Deszkás Gusztáv, dr. Friedmann Bernát, Gaal Ernő, dr. Györy Elek, dr. Held Kálmán, dr. Környei Ede, dr. Mannheimer Ignác, Morlin Imre, ifj. Muraközy László, dr. Schnierer Gyula, dr. Széplényi Károly választmányi tag urak.

Elnök: Dr. Busbach Péter, egyleti alelnök.

Jegyző: Dr. Siegmund Vilmos, egyleti titkár.

1) A múlt ülés hitelesített jegyzőkönyve felolvastatván — irattárba tétetni rendeltetett.

2) Olvastatván Horváth Boldizsár volt igazságügyi miniszter urnak az egyletbe intézett bucsulevele, — az szívélyesen fogadtatott és határozatott: arra az egyleti választmány nevében szinte levelileg válaszolni, és a volt miniszter urnál Pestre visszatértekor küldöttségileg is tisztelni.

Egyuttal határozatott: Horváth urnak az igazságszolgáltatás javítása körül tanusított önzetlen buzgalma és fáradhatlan tevékenysége, és különösen a codificatio és az ügyvédrendezés iránti szabadelvű reformtörekvések tekintetében szerzett érdemei elismerését, valamint a budapesti ügyvédegylet iránt mindenkor tanusított rokonszenves figyelemérti köszönetet a választmány részéről jegyzőkönyvileg kifejezni, sőt a jegyzőkönyvi elismerés és köszönet kifejezését az egyleti rendes közgyűlésen is indítványba hozni, valamint végre a közgyűlésen Horváth Boldizsár urnak az egylet tiszteletbeli elnökévé leendő választását is indítványozni.

3) Pénztárnok urnak a pénztár állásáról bemutatott jelentése, mely szerint a folyó bevétel 2209 ft 13 kr-ra, a kiadás pedig 1620 ft 62 kr-ra rug, és e szerint 588 ft 49 krnyi pénzkészlet mutatkozik, — tudomásul vétetvén, irattárba tétetni rendeltetett.

4) Jelen jegyzőkönyv hitlesítésére elnök, titkár, dr. Bróde és dr. Környei urak küldettek ki.

K. m. f.

Dr. SIEGMUND VILMOS,
szakosztályi jegyző és egyleti titkár.

K ü l ö n f é l é k.

A budapesti ügyvédi-egylet igazgató választmány Horváth Boldizsár volt igazságügyi miniszter urhoz következő válaszlevelet intézte:

Igen tisztelt kartárs ur!

Büszkék voltunk mindig arra, hogy az ügyvédi kar egyik legjelesebb tagját hivatott meg a nemzet és király bizalma alkotmányos életünk újra ébredésének pillanatában az igazságügy vezetésére, büszkék voltunk arra, hogy tisztelt kartárs urban a miniszteri széken oly hű védőt és buzgó terjesztőt találtak azon szabadelvű reformeszmék, melyek érdekében csak sajnálnunk lehet, hogy Ön azok diadalát, mint vezér ki nem vihatta. De viszont őszinte örömmel üdvözljük ismét körünkben, kettős örömmel azért, mert fáradhatlan buzgalommal igérekzik továbbra is, és velünk vállaltva hazai igazságszolgáltatásunk reformjára közreműködni.

Ha szorény működési körünkben Önt, mint minisztert lehetőleg támogatunk, az csak annak jele volt, hogy méltányoltuk az önzetlen odaadást, a lelkes buzgalmat, melylyel Ön magasatos reformeszméinek létesítésén fáradozott, — Ön birta a mi bizalmunkat ép úgy mint az országét, és így csak hazafiúi kötelességet teljesítünk, midőn azt ki e bizalomnak teljes erőből megfelelni törekedett, és ki az igazságszolgáltatás felvirágoztatására és különösen az ügyvédi kar hanyatlott tekintélyének emelésére mindent megtett, mit ez idő szerint tenni lehetett, és az ügyvédi karral egy értelemben vetette meg az ügyvédrendezés alapját, — meggyőződésünk és rokonszenvünk egész lelkesültségével támogattuk.

Legyen Ön meggyőződve arról, hogy az elvokonság és egyszerűségét kapcsait a jövőben csak szilárdítani óhajtjuk, és hogy azon szívből eredő tiszteletet, melylyel a miniszter iránt viseltetünk, csak azon önzetlen barátság mulja felül, melylyel Önt újra, mint kartársunkat üdvözöljük.

Fogadja Ön nagyrabecsülésünk és baráti ragaszkodásunk ismételt őszinte kifejezést.

Pesten, 1871. június 15.

A budapesti ügyvédi egylet választmánya:

Dr. BUSBACH PÉTER,
alelnök.

Dr. SIEGMUND VILMOS,
titkár.

(Az igazságügyminiszter az ország törvényhatóságaihoz) körlevelet intézett, mely — elhagyva a bekezdést — így szól: „Midőn ezen állásra ő Felsője a király meghívása folytán vállalkoztam, tisztában voltam a reám várakozó feladatok óriási nehézségei felől, és különösen nem voltam kétségben az iránt, hogy ezen feladatok legelseje és egyszersmind legsúlyosabbja, az elsőfolyamodási bíróságok szervezése, oly munka, a mely túlhaladná az egyes ember erejét, ha ezt a nemzet egész erkölcsi ereje nem támogatná. Az én erőm és buzgalmam, elszigetelve, szintén csak megtörnék e feladaton, a melynek helyes, az igazságügy, tehát az ország érdekeinek megfelelő megoldása csak úgy lehetséges, ha abban a kormányt az egész ország, és különösen annak erre hivatott közegei — a törvényhatóságok — a külön érdekek háttérbeszorítása és pusztán a közérdek szemmel tartása mellett teljes buzgalommal támogatni fogják.

„Ha tehát ily meggyőződés mellett mégis vállaimra vettem e feladat megoldását: e bátorságot leginkább abból merítettem, hogy feltétlenül bízom az ország polgárainak, első sorban pedig a törvényhatóságoknak hazafias közreműködésében, és erősen hiszem, hogy a szervezési mű sikere a jogosult tényezők erélyes és lelkes közreműködése által, hazánknak meghozza azt, a mire kiválólag szüksége van: a jogbiztonságot s az igazságszolgáltatás gyorsaságát, s ezek eredményében a polgári erények legfőbbikét: a jogérzet megazilárdulását.

„Ezen nagy munkán kívül is az igazságügyi kormányzat minden ágában utalva vagyok a törvényhatóságok közreműködésére, s a mint én kiváló gondot fordítandok ezen kormányzat helyes és gyors menetére, úgy másrészt felkérem a törvényhatóságokat, hogy saját hatáskörükön belül engem hathatós támogatásukban részesíteni sziveskedjenek.“

(Utatis a csász. és kir. consulságok számára.) Már a múlt év elején tartott consularis enquete-bizottság kebelében, de később az osztrák közösügyi delegatióknak múlt évi decz. 6-án tartott bizottsági ülésében is kifejeztetett azon óhaj, hogy az eddig szokásban volt minden egyes consulság részére külön kiadandó szolgálati utasítás helyébe egy általános consularis utasítás szerkesztessék és állapítsák meg avégből: hogy ne csak a consulok, hanem a közönség azon része is, melyet ezen ügy érdekel, a consulok kötelessége- és jogairól biztos tudomást szerezhessen. Ezen jogosult kívánalomnak engedve a közös külügyminiszterium, a consularis ügyek előadóját Barb osztálytanácsos urat az egyes consulságok részére kiadott szolgálati utasítások és idevágó rendszabályok összeállításával és kiadásával bizta meg. Ezen, most már elkészített és a bécsi udvari nyomdában kiállított összeállítás fog a majdan valamennyi osztrák-magyar consularis számára megállapítandó és kiadandó általános utasítás alapjául szolgálni, mely a birodalom két kereskedelmi, két igazságügyi és közös külügyi miniszteriumainak befolyása és közreműködése mellett fog megállapítani és azután az illető törvényhozások elé terjesztetni.

(Curiosum.) Bazin szab. kir. város tettes törvényszéke legközelebbi időben egy csalási bűneset elítélésénél a büntetés kimérése tekintetében egyenesen hivatkozott az osztrák büntető-törvénykönyvre! A kir. ítélőtábla természetesen hivatalból megsemmisíté az egész eljárást, s illetőleg az eljáró bíróságot újabb ítélet hozatalára utasította.

(Kérelem.) Több évök előtt elhalálozott férjem Halász Antal ügyvéd, engem a legnagyobb inségben hagyott hátra, és azóta kézi munka által voltam kénytelen magam fentartani. Miután azonban jelenleg 74 éves vagyok és súlyosan megbetegedtem jóakarók és rokonok hiányában az éhhalálnak vagyok kitéve.

Bizalommal fordulok tehát elhalt férjem ügypártosaihoz azor kérelemmel, miszerint könyör-adományokkal balsorsomat enyhíteni és engem az éhhaláltól megmenteni kegyeskedjenek.

A könyör-adományokat lakásomba Buda Tabán horgony utca 408. sz. alá kérem küldeni, a hol bár kiinséges állapotomról meggyőződést szerezhet magának. *)

HALÁSZ ANTALNÉ, szül. HOCH LINA.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közli: I. O. Stolp könyvkereskedése Pesten.

Német jogirodalom.

Gerber, C. F. v., Grundzüge e. Systems d. deutscher Strafrechts. 2. verm. Aufl. gr. 8. Leipzig, B. Tauchnitz.

Geschworenen- u. Schöffengerichte, die, im Königr. Sachsen Sammlung sämmtl. hierauf bezügl. Gesetze u. Verordngn. 8 Leipzig, Rossberg.

Gesetz, btr. Abänderung einiger Bestimmungen der Konkursordnung vom 8. Mai 1855. Vom 12. März 1869. gr. 8. Berlin, v. Decker.

Gesetz- u. Verordnungsblatt f. das Königreich Sachsen Jahrg. 1869. gr. 4. Dresden, Meinhold & Söhne.

Heumann, Dr. H. G., Handlexicon zu den Quellen d. römischen Rechts. 4. verm. u. verb. Aufl. Hrsg. v. Dr. Ch. A. Hesse. 2. u. 3. Lfg. gr. 8. Jena, Manke's Verl.

Hilgard, Th., üb. Beibehaltung od. Abschaffung der Todesstrafe. Mit besonderer Beziehung auf Mittermaiers letzte Schrift üb. diesen Gegenstand. gr. 8. Stuttgart, 1868. Grüniger.

Hilse, Dr. K., Civil- u. Misch-Ehe. Eine Untersuchg. der Fragen wegen Einfübrg. der Civilehe u. Freigabe der Mischehen zwischen Christen u. Juden. Nebst Entwurf e. Eheschliessungsgesetzes m. Materialien. gr. 8. Berlin, C. Heymann.

Hilse, die leitenden Grundsätze d. heutigen deutscher Militär-Strafverfahrens in ihrer Berechtigung, die Grundlagen e. nothwendigen neuen Militär-Strafverfahrens-Gesetzes abzugeben. gr. 8. Berlin, Exped. d. militär. Bl.

Horn, J. E., die Finanzlage der Stadt Paris. Deutsche Orig.-Ausg. gr. 8. Wien, Hartleben.

Justiz-Ministerial-Blatt f. die preussische Gesetzgebung u. Rechtspflege. Hrsg. im Bureau d. Justiz-Ministeriums. 31. Jahrg. 1869. 52 Nrn. 4. Berlin, v. Decker.

Kempner, F., gegen die Einzelhaft od. das Zellengefängniss. gr. 8. Breslau, Heidenfeld.

Kreuzer, Dr., kathol. Eherecht. Eine pract. Anleitg. zur pfarramtl. Behandlg. m. steter Brücksicht. d. württemberg. Civilgesetze. gr. 8. Tübingen, Laupp.

Krüger, R., zur Reform der juristischen Prüfungen u. der Vorbereitung auf den höhern Justizdienst. gr. 8. Breslau, Kern.

Liman, Dr. C., zweifelhafte Geisteszustände vor Gericht. Gutachten erstattet u. f. Aerzte u. Richter bearb. gr. 8. Berlin, A. Hirschwald.

Makower, Dr. S., §. 200 d. preussischen Strafgesetzbuches. Preussische u. engl. Medizinalzustände gr. 8. Berlin, Guttentag.

Mazen, Dr., Protest gegen die v. dem königl. preuss. Disziplinarhof in Berlin üb. denselben als angeblich königl. preuss. Staatsdiener in Anspruch genommenen Kompetenz. gr. 8. Wien, Herzfeld & Bauer.

Neumann, A., die Erkennung d. Blutes bei gerichtl. Untersuchungen. Für Beamte der Justiz u. die v. derselben zugezogenen Sachverständigen. Mit 23 color. mikroskopischen Abbildgn. (in Holzschn.) gr. 8. Leipzig, Weber.

Strafgesetzbuch f. das Königreich Sachsen v. 1. Octbr. 1868 nebst den damit in Verbindg. steh. Gesetzen u. Verordnungen M. e. ausführl. Sachregister. 8. Leipzig, Rossberg.

Verwaltungsgesetz, das badische, vom 5. Octbr. 1863, nebst Vollzugsverordngn., Kreiswahlordng. u. Geschäftsordng. f. die Kreisversammlgn. Amtl. Ausg. gr. 8. Karlsruhe, 1866. Macklot.

*) [Ezen, egy nagyrabecsült kartársunk által meleg pártfogásba ajánlott szegény özvegy részére netalán hozzánk beküldendő könyöradományokat készségesen fogjuk rendeltetése helyére juttatni. Szerk.]

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Rövid vázlata az európai hitelkönyvi rendszereknek.

(Folytatás.)

Európában a hitelkönyvekre nézve két főrendszer áll fenn:

I. Az egyik csak a jelzálogok nyilvántartását tüzte ki czélul.

II. A másik az ingatlanokra vonatkozó összes dologbani jogok nyilvántartását és biztosítását tekinti feladatának.

Mindkét rendszer megint kétféle módon akarja ezen czélt valósítani, és e szerint a hitelkönyvek vagy okmánytárak, melyekbe az okmányok az elsőbbség biztosítására bejegyeztetnek egymásután, úgy hogy vita esetében az előbb bejegyzett okmány alapján érvényesítendő jog bír elsőbbséggel, és pedig

a) vagy csak a terhelésre nézve, mint valaha: hazai betáblázási könyveink, úgy a code civil-ben szabályozott inscription, a hannoverai rendszer stb., vagy

b) mind a terhelésre, mind a tulajdon és egyéb dologbani jogok átruházására nézve, mint p. u. a mostani francia rendszer, úgy az új olaszországi polgári törvénykönyvben, és többnyire Németország azon országaiban, a hol a code civil elfogadtatott. Az ily okmánytárak mellett rendszer névlajstromok vezetnek, melyekben minden n. v. mellé a bejegyzett okmányok számai kitüntettetnek: azért is a bejegyzések ezen rendszernél nevek szerint eszközöltetnek. Holott a másik rendszernél bejegyzések az egyes ingatlanok számára nyitott lapokba jegyeztetnek be, úgy hogy ezen lap egy pillantással elötünteti az eszközöltött bejegyzéseket, melyek csak bírói vizsgálat alapján történnek; és ezek is:

a) vagy csak a jelzálogokra szorítkoznak, úgy hogy a tulajdon átruházások is bejegyeztetnek, de ezek a tulajdonjog biztosítására nem szolgálnak, és csak oly ingatlanokról nyitnak lapok, melyekre nézve terhelések előfordulnak, ilyen hitelkönyvek: a bajor rendszer, württembergi, hazánkban régenten a városi telekkönyvek, a melyek szintén csak a terhek betáblázása czéljából vezetettek, az 1840. 22. t. cz. a tulajdonra nézve azokat ki nem terjesztvén, sőt úgy látszik, a még fenálló régi városi telekkönyvek még most is csak betáblázási könyvek erejével bírnak, minthogy az orsz. bírói ért. mindenütt, (igy IV. 7. §.) csak azon telekkönyveket említi, melyek az 1855. decz. 15-ki rendelvénnyel szerint vezetnek; stb. vagy

b) mind a jelzálogok, mind a tulajdon és egyéb dologbani jogok nyilvántartására és biztosítására is szolgálnak, ilyenek p. u. a porosz, osztrák, szász és különösen legujabban a genfi telekkönyvek stb., és ez különösen német rendszernek nevezetik.

Ezen előzmények után vizsgáljuk most ezen rendszereket.

1) Francia rendszer.

A római jog szerint a dologbani jogok csak birtokátadással szerezhetnek meg, mely természetben vagy jelvényileg történt. A jelzálog is első időben szintén birtokátadást feltételezett, míg későbbben a Fiducia és Hypotheca alakjában birtokátadás nélkül is védve lön; ennek természetes következménye volt: hogy az ingatlanokat terhelő zálogjogok nyilvánosságukat elveszték, hogy a zálogjog egyes ingatlanokra nem szorítkozott, hanem az összes vagyona kiterjedt, és hogy a hallgató és törvényes zálogjogok mindinkább kiterjesztettek. A szabadalmazott (privilegiált) követeléseken kívül a többieknek a zálogjog elsőbbsége az okmányok kelete szerint bíraltatott meg, s minthogy ezen keletezésnél csalások történhettek, I. Leo császár 469-ik évi törvényében rendelé, hogy a nyilvános okmányokban leköötött zálogjog az egyéb okmányokban leköötötteket megelőzi (L. 11. C. 8. 18.); ily okmányoknak tekintettek azok, melyek közhatóságilag vagy három tekintélyes férfi aláírásával hitelesítvék. Nagyobb nyilvánosság nem hozatott be a római jog által, és így történhetett, hogy valaki oly ingatlant vett, mely ily zálogokkal terhelve volt, úgy hogy a vevő csak az átadó előadására alapíthatta minden nyomozását és egyéb törvényes mód hiányzott, melyen a terheket megtudhatta volna.

A tulajdonjog kikutatásánál már annyi nehézségek nem fordultak elő, mert a birtokos többnyire a tulajdonos is, és a szerzési okmányok által jogezimét könnyen begyőzhette, úgy hogy a hol csak a római jog behozatott, a jelzálogok nyilvántartásának szükségessége leginkább éreztetett, és annak hiánya a forgalomra rémitő visszahatást okozott.

Franciaországban Colbert, híres nemzetgazdász, az 1673. márcz. hóban kelt edictumban a hitel előmozdítására a szomszéd német államok példájára a jelzálogok nyilvántartása czéljából nyilvános lajstromok behozatalát eszközölte ki, azonban már ugyanazon évi április hóban meg lön szüntette az edictum, nem tudni: valjon azért-e, mert az eladósodott nemesség s udvari nép a nyilvánosságtól félt, vagy pedig azért, hogy a közönség részvételtsége miatt keresztül vihető nem volt, és így Franciaországban, ámbár egy 1771. évi rendelet jelzálogi nyilvántartókat hozott be, és az ingatlanoknak a terhek alóli tisztázását is megengedte; -- mégis a forradalomig a jelzálogok többnyire alattomosak maradtak. A III. évi messidor 9-i (1795. jun. 27-i) kelt törvény a nyilvánosság és specialitás elvét fogadta el, mely törvény azonban teljesen foganatosítható nem volt több hiányai miatt, de azért is, mert az ingatlanoknak mozgósítását a jelzálogi jegyek által (cédules

hypothécaires) tulságosan pártolta. Üdvösebb volt már a VII. évi Brumaire 11-én (1798. nov. 1-én) kelt törvény, mely a német rendszerhez nagyon közeledett, s mely mind az átruházásokra, mind a jelzálogokra nézve a nyilvántartást kötelezővé tette, s mely rendszer a jugtudósok által nagyon üdvösnek és czélszerűnek találtatott, és mely az újabb reformoknak is alapul szolgált. Ezen rendszer azonban a code civil-be át nem vétetett és a nyilvánosság ezen jeles törvénykönyvben csak részben fogadtatott el. A code civil rendeletei a következő rendeleteken alapulnak.

A terhek bejegyzése (inscription) az elsőbbség elnyeréséhez szükséges; az átruházások bejegyzése pedig két esetben kívánatik meg.

Némely követelések szabadalmazottak, melyek keletkezésük napjától kezdve minden egyéb már bejegyzett követeléseket is megelőznek, ilyenek:

1) az eladó vételár követelése;
2) az osztályrész követelések, valamint az osztályosok egymásiránti szavatossági követelése az osztályrészül nyert ingatlanokra, ha az osztály után 60 nap alatt a bejegyzés eszközöltetik;

3) Az építők és egyéb vállalkozók beruházási követelése, azonban kötelesek a munka kezdeténél és befejezténél külön becslési okmányokat felvételni, és ezeket bejegyeztetni, ugyanezen kedvezményvel bírnak azok, a kik ily beruházásokra kölcsönt adnak;

4) a hagyatéki hitelezők és hagyományosok az örökösnek hitelezői előtt az elsőbbséget az által tartják fenn, hogy az örökség megnyiltától számítandó 6 hó alatt minden egyes hagyatéki ingatlanra bejegyzést eszközöltenek;

5) a code civil 2101. §-ban jelesített követelések is elsőbbséggel bírnak. Ezeken kívül

6) a polgári perrendtartás (code de procédure civile) 834. és 835. §§. szerint a hitelező, a ki a záloghozi jogcizmet bír, fel van jogositva az eladó ellen a vételszerződés bejegyzése után 15 napig követelését az eladott ingatlanra bejegyeztetni.

A 2—5 szám alatt jelesített szabadalmazott követelésekre nézve a bejegyzés csak bejegyzett követelések irányában szükséges, mert be nem jegyzettek ellenében bejegyzés nélkül is bírnak elsőbbséggel; a be nem jegyzett követelések különben maguk közt egyenlő elsőbbséggel ruháztatnak fel.

Azonban három rendbeli követelés bejegyzés nélkül is bír törvényes zálogjoggal, ugymint:

1) a nő hozományi és hitbéri követelése férjének összes ingatlanaira;

2) a kiskorúak gondnokoltak, gyámjaik és gondnokjaik ingatlanaira;

3) az állam, községek és közintézetek a számadásra kötelezett tisztviselő ingatlanaira.

A zálogjog: törvényes, bírói és szerződéses, a két első általános, és kiterjed az összes ingatlanokra; a szerződéses csak külön megnevezett ingatlanokra engedtetik meg. A szerződéses jelzáloghoz szükséges okmányban a hitelező, adós nevei; a követel összege, s a lekötött ingatlanok szabatosan előadandók, és az aláírások, vagy két közjegyző, avagy egy közjegyző és két tanu által hitelesítendő, (code civil 2127—2132. §§.) ha az összeg határozottan ki nem tehető, a bejegyzés egy legmagasb összeg erejéig eszközölhető, és a jövőben szerzendő ingatlanok csak aképp köttethetnek le, hogy ha a mostaniak elég biztosítékot nem nyújtanak.

A bejegyzés (inscription) azon kerületnek (arrondissement) jelzálogi kamarájánál eszközölnendő, melynek területén az ingatlan fekszik, és szerződéses jelzálognál aképp eszközöltetik, hogy a hitelező eredeti okmányát

két jegyzékkel (bordereau) bemutatja. A jegyzék tartalma a következő, a 2148. §. szerint:

- 1) a hitelező neve, lakása, üzlete s lakhelye;
- 2) az adósnak ilymódoni megnevezése;
- 3) az okmány minősége s kelete;
- 4) a követel összege, vagy ha ez ki nem vehető, a legmagasb összeg;
- 5) az ingatlanok határozott megnevezése és leírása.

Ezen jegyzéknek adatait a hivatalnok lajstromaiba bejegyzi, és az egyik példányát visszatartja, másikat a felmutatott okirattal együtt visszaadja, s a jegyzék végén a bejegyzés fogantatását bizonyítja.

A törvényes jelzálogoknál csak két ily jegyzék bemutatása szükséges, és általános jelzálogoknál az 5-ik pontban előirt leírás elesik.

A bejegyzés által az elsőbbségi jog csak tíz évig tartatik fenn, ennek lefolytával új bejegyzés szükséges.

A törlés vagy az érdekelt felek beleegyezése, vagy bírói ítélet alapján kérhető; és mindkét esetben vagy az okmányt, vagy az ítéletet kell beadni, melyek alapján a törlés bejegyeztetik. A 2160. §. szerint a bíróság a törlést elrendeli, ha a bejegyzés törvényes alap vagy okmány nélkül, avagy egy érvénytelen vagy már megszünt okmány alapján eszközöltetett, vagy ha a jelzálog más törvényes ok miatt megszünt a 2180. §-ban előirt módon.

A jelzálog a bejegyzés folytán az ingatlant olyképen terheli, hogy minden későbbi birtokos a bejegyzett követelést kifizetni, avagy a terhelt ingatlan birtokát átengedni tartozik; és e végett mielőtt az árverés megtartatnék, 30 nappal előbb a hitelező köteles a birtokost felszólítani a fizetésre, a ki azonban azon esetre, ha nem egyuttal személyes adós is, s ha a személyes adós még egyéb ingatlanokat bír, a 2170. §. szerint kérheti, hogy ezeket előbb adassa el.

A birtokos az ingatlant a 2181—2192. §§-ban előirt módon tisztíthatja a jelzálogoktól. E végett mindenekelőtt szerződését, melyre tulajdonjogát alapítja, bejegyeztetni, és a fizetési felhívás után legfeljebb egy hó alatt az összes bejegyzett hitelezőket értesíteni köteles azon hozzáadással, hogy a vételár, illetőleg ajándék esetében a becsérték erejéig kész a bejegyzett jelzálogokat kielégíteni. Az értesítési jegyzékben kiteendő:

a) a szerzési okmány kivonata, az ingatlan megnevezése, a vételár avagy becsérték;

b) a bejegyzés kivonata;

c) egy kimutatás, melyben a bejegyzett jelzálogok s szabadalmak kelte, a hitelező neve, s a bejegyzett követelnek összege kitüntetve.

Ugyanezen értesítés végén kijelenti a szerző, hogy a vételár vagy becsérték erejéig kész a követeléseket kielégíteni.

Ezen értesítés folytán mindegyik hitelező kérheti az ingatlanok nyilvános elárvereztetését, azonban következő feltételek mellett:

1) hogy erről a birtokost legfeljebb 40 nap alatt az értesítéstől számítva tudósítani köteles;

2) egyuttal ajánlani köteles, hogy a vételár vagy becsérték egy tizedével többet ígér;

3) hogy ezen értesítést ugyanezen idő alatt az előbbi tulajdonossal közli;

4) hogy ezen ajánlatot vagy személyesen avagy kellőleg igazolt felhatalmazottja által aláírja;

5) hogy az arra nézve kezességet nyújt.

Ha a kitűzött határidő alatt senki sem kérte az árverést: akkor az új birtokos tett ajánlata értelmében fizet, minek folytán az ingatlan minden terhek alól fel szabadul.

A kért árverés a polgári törvény rendtartás szerint eszközölnöd.

A törvényes s be nem jegyzett jelzálogoktól szinte tisztázhatja birtokát az új birtokos a következő módon. Tartozik szerzési okmányát bejegyeztetni, és másolatját a törvényszék jegyzői hivatalában letenni, és erről a nőt, a gyámot vagy gondnokot, és az államügyészséget értesíteni, s ha két hó alatt törvényes zálogjoggal felruházott követeléseikre nézve bejegyzést nem eszközölnék, ezen zálogjog ezen ingatlanra nézve megszűnik.

A törvényes jelzálogok nyilvántartása céljából meghagyatik a férjnek, gyámnak, hogy a bejegyzést eszközöljék, s átruházásoknál a szerződő feleket azokról értesítsék, különben stellionatariusoknak tekintetnek; ugyiszinte a rokonok de barátok is feljogosítvák ezen bejegyzések eszközésére.

A bejegyzési lajstromok nyilvánosak, és a hivatalnok köteles mindenkinek értesítést adni, és kivonatot kiszolgáltatni, és a pontos kezelésért nagyobb szerű bírságok fenytése mellett felelős. A lajstromok a kerületi törvényszék egyik bírása által paraphiroztatnak, és benők vakarni vagy kiigazítani, avagy közbeszurni nem szabad.

(Folyt. köv.)

HALMOSSI ENDRE.

Házassági vagyonsjog-intézményeink.

Átalánosan elfogadott jogi elv az, hogy a házasság magában véve a házastársak közt vagyonsjogközösséget nem állapít, — sőt azt is lehet állítani, hogy fogalmilag a házastársak vagyonsjogviszonyaival egyáltalában semmi köze.

A házasság lényege és célja a házastársak vagyonsjogi viszonyaitól független, a házasság nem vagyonsjogi társaság.

Ugyde az életben a fogalmak nem jelenkeznek oly rideg elszigeteltségben, mint a minőbe a tudomány őket helyezi, hogy bonczkésének hozzáférhetőbbekké tegye. Így találkozzunk a házasság fogalma mellett a közös háztartás fogalmával, mely utóbbi először hozza érintkezésbe a vagyonsjogviszonyokkal.

Háztartás vagyonsjog nélkül nem képzelhető, a hol pedig vagyonsjog van, ott a jog rendezi a vagyonsjogviszonyokat. A közös háztartás közös szükségleteket ébreszt, a közös szükségletek fedezése a házastársak közös feladatává válik, a közös élet közös gazdasági tevékenységet is szül. Lehetetlen, hogy ily állapotok mellett a házastársak vagyonsjogi közei érintkezésbe ne jőjjenek, hogy házassági vagyonsjogviszonyok ne támadjanak.

A hol vagyonsjogviszonyok keletkeznek, ott szükségesekek jogszabályok, melyek ezen vagyonsjogviszonyokat rendezik.

Ugyde a házassági vagyonsjogviszonyoknak saját szerű, a házasság természetén alapuló természetök van.

A házasság nem pusztán jogi, hanem erkölcsi viszony is, és ezen erkölcsi természeté befolyást gyakorol még e házassági vagyonsjogviszonyokra is.

A házassági kötelek természetéből folyó kölcsönös bizalom, önfeláldozás, azt eredményezik, hogy a házassági vagyonsjogviszonyokban nem lesz irányadó a kötelekmi jog azon szigorja, melyet a szerződési viszonyokban megszoktunk.

Ezen erkölcsi tényezők tétele azonban a házassági vagyonsjogviszonyok jogi rendezését nemcsak hogy ki nem zárja, sőt ellenkezőleg, a mily nehézze oly szükségese is teszi azt.

Nehézze és szükségese pedig azért, mert az érintett erkölcsi tényezők, és ezekkel összekötött bizonyos idegenkedés vagyonsjogviszonyoknak üzletszerű rendezésétől

rendesen azt eredményezik, hogy e vagyonsjogviszonyok rendezetlenül maradnak, vagy ha rendeztetnek, akkor azon fél előnyére, kibn a számitó önérdek kevésbé hódol amaz erkölcsi tényezők befolyásának.

Nehogy tehát a vagyonsjogviszonyok zavaró hasonló tényezők befolyása által a gyöngébb és többnyire jobb fél jogaiban károsodjék, okvetetlenül szükséges, hogy a házassági vagyonsjogviszonyokat a törvény czélszerűen rendezze.

A következőkben szándékunk magánjogi rendszerünknek a házassági vagyonsjogviszonyokra vonatkozó szabályait itészeti bonczkés alá venni, a nélkül, hogy a részletek dogmatikai előadásába bocsátkoznánk.

Szólunk pedig először a **hozományról**. A hozomány tüzetes fogalom határozatát törvényeinkben nem találjuk. Verböczy is csak a hozomány egy nemét, a „bona paraphernaliát definiálja, mint: omnia bona mobilia, quae mulieri, aut per maritum aut parentes vel fratres, sive etiam alios quoscunque tempora solennitatis nuptiarum aut desponsationis vel subarrhationis ejus, dantur.“ Világos, hogy ezen „bona paraphernalia“ alatt nemcsak az u. n. jegyajándékok, hanem mindazon ingó vagyonsjog, mely a nőnek az eljegyzési és menyekzői ünnepek idején adatik, tehát különösen a kiházásitási szerek is értendők.

Ugyde a hozománynak szokás-jogunk szerint még tágasabb fogalma van, úgy hogy bizomány alatt tulajdonképen mindazon vagyonsjogot értjük, melyet a nő a házhoz hozott, — tehát a nő összes vagyonsjogát, mely nem házassági közszerzemény.

Első tekintetbe látjuk, hogy a mi hozományunk a római dos és az osztrákjogi hozománytól lényegesen eltérő fogalom és közel jár a germánjogi felfogáshoz, mely a porosz Landrecht és a szász codexben is kifejezést nyert. — Sajátszerű nálunk, hogy a hozomány a közszerzeménnyel jelenkezik elleutétben, míg a német jogok csupán „eingebrachtes“ és „vorbehaltenes Vermögen“-t különböztetnek meg.

Nem tagadhatjuk különben, hogy vagyonsjogunkban a hozomány fogalma, célja és természete iránt bizonytalan-ság uralg és csakis a mindennapi élet és jogi szokás, nem pedig határozott törvényből merithetjük ezen ismeretét. Átalános hozomány-nélünk, miszerint a nő tulajdonosa marad a hozománynak a házasság idején. Sőt a hozomány haszonélvezete sem illeti jogilag a férjet, mert hiszen a férj köteles nejét eltartani s a háztartás költségeit fedezni. Ennek ellenében joggal állithatjuk ugyan, hogy a nőnek, kivált ha vagyonsjogal bir, legalább is erkölcsi kötelessége a házastárs költségeihez hozzájárulni, s ez által a férj kötelezettségén könnyíteni. Miután azonban vagyonsjogunk a nő vagyonsjogát és hozomány közt különbséget nem tesz, ezen vagyonsjog pedig a háztartási szükségletekhez viszonyítva igen nagy lehet, nem is lehet jogszabályként felállítani, hogy a férjet a házasság idején a női hozomány haszonélvezete illeti. Hogy különben ezen haszonélvezetet a férj többnyire tényleg gyakorolja, azt kétségbe vonni nem fogja senki sem. Következik ebből, hogy a nő jogai, a mennyiben nemcsak a hozományra, hanem természet szerűleg ennek növedékeire és jövedelmére is kiterjednek, ezen körülmény által némileg veszélyeztetve vannak.

Vagyonsjogunk ezen egyenletlenség kiegyenlítése céljából a közszerzemény intézményét alkotta, mely a hozomány fogalmával szerves összefüggésben van.

Az előrebocsátott jogielvnek, hogy a házasság magában véve a házastársak között vagyonsjogközösséget nem állapít, következe, hogy mindenik házastárs tulajdonosa marad nemcsak azon tőkéknek, melyeket a házhoz hozott, hanem ezen tőkék által eredményezett termel-

vényeknek, vagyis a szerzeménynek is. Igazság szerint tehát, a házasság megszűnte után mindenik házastárs, illetőleg annak örököse követelhetné nemcsak az általa adott tőkét, hanem ennek valamint személyes képességeinek termelvényeit is. Ugyde ennek kikutatása, eltekintve attól, hogy a házasság élet közössége mellett a legkicsinyesb könyvvezetés nélkül lehetséges sem volna, azonkívül még a házassági viszony fent jelzett erkölcsi természetével össze sem fér.

A magyar magánjog tehát elvileg helyesen jár el, midőn a házasság idején szerzett vagyont elvben közszerzeménynek tekinti.

A házassági közszerzemény a legsajátságosabb és legérdekesebb intézmény, melylyel házassági vagyongyűjteményünkben találkozunk. Ezen intézmény, mint már érintettük, részben jogi, de még inkább erkölcsi alapokon nyugszik. Feltételeztetik, miszerint a házasság alatt szerzett vagyont a férj és nő közös munkálkodása folytán, általuk egyaránt szerzették a nélkül, hogy kicsinyesen mérlegeltetnék, ha valjon az nem-e inkább az egyik vagy a másik házastárs tőkéjének vagy munkájának eredménye. Nem lehet át nem látnunk, hogy első sorban nem a töke és munka termelősége, hanem lényegesen a férj és nő között feltételezett egyenlőség az alap, melyen ez intézmény nyugszik. Ősrégi felfogása jogunknak, hogy a nő férjével jogilag egyenlő, innen a jellemző szó „feleség.“ Ezen egyenlőséget a magyar jog elvileg fentartotta ugyan, de másrészt hódolnia kellett azon befolyásnak, melyet az életviszonyok sajátos volta ezen jogi elvre gyakoroltak. Figyelmen kívül nem hagyhatta azon módosító körülményeket, melyek a férj életviszonyai, foglalkozása, gazdasági tevékenysége, másrészt pedig a női vagyon aránytalan nagyságában felmerülhetnek.

Figyelembe vette pedig ezeket olyképen, hogy közbejövetelek mellett a házastársak egyikének vagy másikának intézkedési jogát a közszerzemény felett az egyenlőségi elvtől eltérőleg módosította.

Hogy azon különbség, melyet a férj nemessége a közszerzemény feletti intézkedésre gyakorol, többé nem tartható, mondanunk sem szükséges. A nemesség önmagában véve nem képezvén gazdasági tényezőt, a közszerzemény kérdésénél figyelembe sem jöhet. Alaposabb azon elv, mely szerint a tudomány-szépművészet, vagy hivatal utján szerző férj főszerzőnek tekintendő, s mint ilyen a közszerzemény feletti szabad intézkedés egészen őt illeti. En kell ismernünk, hogy azon kérdést illetőleg, ki tekintendő főszerzőnek, jogunkban nagy bizonytalanság uralg, úgy mint elismerjük azt is, hogy e tekintetben szabatos határt vonni felette nehéz.

Azon eseteket mellőzván, melyekben a nő közszerzeményi joga szerződés útján állapíttatik meg, csak arra akarunk még figyelmeztetni, mely szerint a nő nemesek és honoratioroknál is közszerzeményi joggal bír, ha a házassági közszerzemény alapja a nő vagyona.

Helyesen járt el a törvényszéki gyakorlat, midőn a törvény és szokás ama szigorú elvét, mely szerint a nemes és honoratior férjet, mint főszerzőt, mindég az egész közszerzeményről szabad intézkedés illeti, akként módosította, hogy a nőnek is tulajdonított közszerzeményi jogot, ha a házassági közszerzemény az ő vagyonán alapszik. Persze keveset érünk ezen pusztán elvvel, melyet a Decisio 58. div. succ. kimondott, mert egyrészt ezen döntvény indokolásából azt lehet kimagyarázni, hogy csak akkor illeti a nőt a közszerzeményi jog, ha a közszerzemény kizárólag a nő vagyonából származott, másrészt az egyes konkrét esetben azon jogi vélelem ellenében, hogy a nemes vagy honoratior férj a főszerző, felette bajos kimutatni, hogy a közszerzemény

a nő vagyonán, vagy éppen kizárólag a nő vagyonán alapszik.

Már pedig kétséget sem szenved, hogy felette méltánytalan, ha a nő, ki tetemes vagyont hozott férje házához, — ki mint honoratior szerez, vagy legalább szerezni vélelmeztetik — csak azért, mert férje is szerzett, s így a házassági közszerzemény nem kizárólag az ő vagyonán alapszik, ebből mitsem kapjon.

De éppen itt fekszik a nehézség, meghatározni, mikor elég nagy a női vagyon, hogy viszonyítva a férj szerzeményéhez, annak jövedelme ne csupán a közös háztartás fedezéséhez szükséges járulék, hanem reproductiv tényezőnek is tekintessék.

Ezen kérdésnek, valamint az előbbinek, mikor tekintendő a férj főszerzőnek — helyes megoldásától függ a közszerzemény intézményének tarthatósága.

Az osztr. polg. törvénykönyv kikerüli e szírtet az által, hogy a hozományának hasznélvezetét egyenesen a férjnek engedi át, a nő egyéb vagyonát illetőleg pedig, melynek kezelését a nő férjének átengedte, úgy intézkedik, miszerint ennek hasznélvezetéről a férj nejjének számot adni nem tartozik, sőt ezek az igazgatás megszüntetése napjáig kiegyenlítettnek tartatnak, (1239. §.) hozzáadván még, miszerint a házastársaknak szabadságában áll, az ily hallgatag engedett igazgatásokat megszüntetni (1240. §.).

Kérdés tehát, ha valjon fentartandó e a közszerzemény intézménye jogunkban továbbra is vagy nem. A mondottakat fontolóra vevén, találni fogjuk, hogy e kérdésre nem oly könnyű a felelet. Általános elvekkel itt nem boldogulunk. Jogelvek szigorú alkalmazása alól felold bennünket a házassági viszony erkölcsi természete, és végre is azon meggyőződésre jutunk, hogy ez pusztán czélszerűségi kérdés, mind az pedig a mi czélszerű viszonylagos.

Kétséget sem szenved, hogy a gazdasági műveltség alantabb fokán, különösen földművelő népeknél, hol a műipar még kiválóan a házi ipar formájában jelenkezik, hol a szellemi tevékenység alárendelt, tökenyereség alig létezik, a nőt férje oldalán közszerzőül tekinteni nemcsak hogy nem lesz méltánytalan, de nagyon is igazságos és czélszerű.

A gazdasági műveltség fejlődésével azonban, midőn a férj szerzeményében túlnyomólag a jobban fizetett munkaerő, a tehetség és vállalkozás járalma és a tökenyereség kezd szerepelni — a férj és nő szerzési képessége mindég egyenlőtlenebbé válik. Ezen egyenlőtlenség magával hozza, hogy mindég több és több esetben a férjet fog kellenünk tekinteni főszerzőnek, s így az esetek meghatározásánál végtelen casuistikának nézünk elébe, eltekintve attól, hogy a határok szabatos körülírásánál csaknem legyőzhetlen nehézségekkel fogunk találkozni. Nehezíteni fogja feladatunkat egy másik már érintett körülmény, midőn t. i. a nő vagyontőkéje oly nagy, hogy szereplését a házassági közszerzemény keletkezésénél figyelmen kívül nem hagyhatjuk. A nagyság viszonylagos fogalma új akadály lesz általános érvényes szabály felállításánál. Végre is annak ismeretére jutunk el, hogy ily irányban létesítendő jogállapot az marad a mi eddig volt, t. i. folytonos perlekedések termőföle.

Habár tehát elismerjük, hogy a közszerzeményi jogintézmény nemzetünk jogi meggyőződésének kifolyása és gazdasági állapotaink mellett megfelelő és czélszerű is volt, mégis tekintetbe véve azt, hogy ezen intézmény a gazdasági műveltség előrehaladtával tarthatatlanná válik — a jövőre nézve annak eltörlése mellett kell nyilatkoznunk.

Midőn ezt tesszük, nem mulaszthatjuk egyszerűsége mind arra figyelmeztetni, hogy a házassági közszeremény intézményének eltörlésével az ezzel kapcsolatos hitvestársi öröklés a szerzeményi vagyonban (successio conjugalis) mindenestre czélszerűen szabályozott hitvestársi örökléssel helyettesítendő, minek azonban, mint szintén az özvegyi jognak fejtegetése is jelen feladatunkhoz nem tartozik.

Miután a fentiekben a közszereményi jogintézmény kiküszöbölése mellett szavaztunk, kötelességünknek tartjuk a házassági vagyoni jogviszonyok rendében ezáltal támadt hézag betöltése czéljából új irányelvet felállítani.

A kérdés az, mikép biztosítsuk a nőnek a házasság ideje alatt nemcsak vagyontörzse, hanem ezen vagyon jövedelme is.

Ezen kérdés a házassági vagyoni jognak Achilles sarka, és kétféle uton oldható meg. Vagy a közszereményi jog felállításával, midőn ama primitív felfogás szerint, hogy a férj és nő gazdasági szempontból tekintve egyenlő, — a házasság idején szerzett vagyon feléhez mindenik házastársnak jogot adunk, — vagy pedig, midőn a gazdasági műveltség változával ezen felfogás mindég tarthatlanabbá válik, akként, hogy a házastársak közt a szerzeményeket, vagyis jövedelmeket illető vagyoni rendezés a szabad egyezkedésre bízatik, melynek hiányában vélelmeztek, miszerint az élvezett jövedelmek a házasság megszűnte napjáig ki vannak egyenlítve, s e szerint ezekről az egyik házastárs a másiknak számot adni nem tartozik. Szembetűnő, miszerint ez utóbbi elv a nemzetnek nagyobb érettségét feltételezi mind jogi, mind gazdasági tekintetben, mely nálunk igaz, hogy még nagyrészt hiányzik, de még sem annyira, hogy a fenjelzett jogreformtól félnünk kellene.

Bizton remélhetjük különben, miszerint a polgári házasság és közjegyzői intézmény behozatalával a házassági vagyoni jogviszonyok szerződészerű rendezése nálunk sem fog a kivételek közé tartozni.

Hátra van még, hogy a **hitbérről** szóljunk.

Sajátságos egy intézmény ez a hitbér Verböczy szerint, ki ezt a fogalmak összezavarásával „dos“-nak nevezi, a hitbér: „*quae uxori propter ejus deflorationem et concubitum de bonis mariti datur.*“

A hitbér tehát sem nem díj, sem nem jutalom, hanem egyszerűen kárpótlás az elvesztett szüzességért. A kik jogunk ezen fogalmát hitbérek neveztek el, e szerint rosszul fogták fel annak természetét, mert a hitnek bére annyit tesz, mint a házassági hűség ára, jutalma, holott Verböczy dosa kárpótlás a vesztett szüzességért. Hogy Verböczy csakis ezt értette „dos“ alatt, kitűnik abból is, hogy szerinte a nő második férjétől már csak a hitbér felét, a harmadiktól csak negyed-részt követelhetette, nyilván a kár csekélyebb volta miatt.

Azon felfogás, hogy a hitbér a női hűség jutalma, úgy látszik onnan ered, hogy a hűtlen nő elveszti igényét a hitbérről. Ugyde abból, hogy a hűtlenség következménye a hitbér vesztése, még nem következik, hogy a hitbér a hűség jutalma.

Bár mint legyen különben, tekintsük a hitbért jutalomnak a női hűségért, vagy pedig kárpótlásnak a vesztett szüzességért, annyi bizonyos, hogy az se így, se úgy a házasság erkölcsi természetével, se pedig modern jogi felfogásunkkal többé meg nem fér.

A nőnek erkölcsi kötelessége a hűség, ennél fogva azt jutalmazni ellenkezik az erkölcsiség elveivel. A nő szüzességének elvesztése a házasság erkölcsi jogi termé-

zetének és czéljának következménye, ezért tehát kárpótlásnak nincs helye.

A hitbér jogintézménye úgy látszik nem egyéb, mint maradványa azon ősi szokásunknak, mely szerint a leányok, mint „eladók“ pénzen vásároltattak. — Egy jogtudósunk mondaná „a magyar nemzetnek a nőnem iránti becsülésen alapuló lovagias szellemének kifolyása.“ Legyen úgy — de tanúsítsuk másképen ezen lovagias szellemet.

Ezek után szinte feleslegesnek tartjuk kijelenteni, miszerint a hitbér intézményét elavultnak és mellőzendőnek tartjuk.

A miket különben itt a hitbérről mondottunk, azok tulajdonképen csak az u. n. törvényes hitbérről vonatkoznak, mert az írott hitbér, habár a törvényes után képződött, mégis az ajándékozási akarat hozzájárulása folytán már természettel bír. Ez ugyanis lényegileg nem egyéb, mint férj és nő közötti ajándékozás halál esetére. Igaz ugyan, hogy ezen ajándékozás érvénye szintén a nő hűségétől van feltételezve, de ezen feltétel ajándékozás természetén mit sem változtat. Jogi alapja a hitvestárs ajándékozási akarat, miért is úgy a tulélő férj — mint a tulélő nőnek köteleztethetik.

Nincs ok reá, miért ne ajándékozhatná meg az egyik hitvestárs a másikat, ha csak ezáltal a köteles részt nem sérti. A hűtlenség, mint feloldó feltétel szintén a házassági viszony természetén alapszik.

Eltekintve tehát az elnevezéstől, az írott hitbér ellen kifogásunk nem lehet.

Ezzel befejeztük házassági vagyoni jog-intézményeink rövid kritikáját. — Minden újbóli alakításnak előfeltétele helyes irányeszmék felállításával lévén mindenekelőtt ezekkel kell tisztában lennünk.

SZTEHLO KORNÉL.

A bizomány-üzlet jogelvei.

VII.

A bizományosnak fent előadott általános kötelezettségein kívül kiemelendő különösen még a vásárlási bizományos némely kötelezettsége. Kiválólag azért, mert a vásárlási bizományról hazai törvényeink hallgatnak.

Általában ugyanazon elvek irányadók, mint az eladási bizománynál.¹⁾

A vásárlási bizományos az árszabás szigorú megtartásán felül még különösen tartozik a vásárlandó áru minősége és mennyisége iránti utasítást szemmel tartani. A minőség megítélésében áruisme hiánya a felelősség alól fel nem menti, mert jogilag benne feltételezhető az áruisme azon mértéke, mely rendszerint egy gyakorlati azon szakmabeli kereskedőtől várható.

Eljárásában a rendes kereskedő szorgalmát tartozik kifejteni, mely egyrészt a vásárlás, másrészt azonban a vásárolt áru kellő átvétele, annak a megbízó számára leendő kellő elhelyezése, s végre szállítása iránt is terjed ki.

Különösen tartozik a megvásárolt árukat a megbízó utasításáig olyképen elhelyezni, hogy az minden érhető károsodástól ment legyen. Némelyek ez okból hajlandók, kötelességeül szabni, miszerint az így elhelyezett árut tűz, s más lehető vesz ellen biztosítani tartozzék.²⁾ A ném. keresk. tvkv. hallgatag mellőzi e vitás kérdés eldöntését.

¹⁾ Endemann: i. m. 816. l.

²⁾ Treitschke: i. m. 32. l.

Másrészt köteles a vásárlási bizományos a bizományi árut olyképp és azon mértékben bocsátani a megbízó rendelkezésére miképp és mily mértékben az utasítás azt meghagyja. Tartozik tehát azt további tudósításig őrizetben tartani, vagy utasítás-szerint a megbízó vagy más rendelményes címére elszállíttatni.

Kinek veszélyére történjék ezen őrizet vagy elszállítás, az a megbízás tartalmától vagy különös megállapodásoktól függ.

Ezek hiányában e kérdés eldöntése meglehetősen vitás a jogászok közt.

Nézetem szerint attól függ helyes megoldása e kérdésnek, vajon mikor száll a bizományi áruk tulajdonjoga a megbízóra, s viszont mikor szűnik meg a bizományi áruk tekintetében a tulajdonjog a megbízóra nézve.

Ez azonban szintén egyike a legcontroversebb kérdéseknek a bizományi jogban, és bár következményeiben felette fontos, a ném. át. keresk. trkv. megoldatlanul hagyja.

A mi már azon kérdést illeti, vajon az eladási bizománynál megszűnik-e a bizományba adott áruk tekintetében a megbízó tulajdona az áruknek a bizományosnak lett átadásával, csaknem egyhangulag az a jogászok s törvényhozások véleménye, hogy a megbízó tulajdonjoga a bizományosnak eladás végett átadott árukra meg nem szűnt mindaddig, míg ezen áruk a megbízó utasításából át nem szálltak új tulajdonosra. És ez jogilag igenis motiváltatik azzal, hogy sem a bizónak nem célja átruházni a bizományosra, sem a bizományosnak nem szándéka megszerezni a tulajdonjogot.

És nem változtat semmit azon körülmény sem, hogy a bizományos gyakran, mint *del credere* készfizető, kezességet vállal a bizományi áruk áráért, mi okból némelyek hajlandók hinni, hogy azonnal a bizományosra száll át a tulajdon. Ez azonban azon téves nézeten alapul, mintha ezen körülmény által a bizományi szerződés, adás-vevési szerződéssé változnék át, mit előbbeni cikkeinkben megczáfoltunk.

Azért azon bizományi árukat a megbízó a bizományos csődületében is, mint tulajdonát visszakövetelhetni, illitőleg abból leendő kihatását igényelhetni fogja, mit hazai törvényeink is világosan elismernek,¹⁾ és kétségkívül elsőbbséggel követelhetendi a megbízó ilyen bizományi árunak árát a tömegeből, a mennyiben ezen áruk a csőd kiütése alkalmával a csődleltárba felvételtek s a tömeg javára azután elarusítottak.

Sokkal vitásabb azonban azon kérdés, vajon mikor száll át a bevásárlási bizománynál a vásárolt áruk tulajdona a megbízóra.

Némelyek²⁾ azt hiszik, hogy a bevásárlásnál azon pillanatban átszáll a vásárolt áruk tulajdona a megbízóra, a melyben azokat a bizományos átveszi. Ezek azzal indokolják nézetüket, hogy bár az eladó mitsem tud arról, hogy a bizományos más számára vásárol, habár tehát az átadásnál ő azon vélemény- és szándékkal van, az által arra ruházni át a tulajdont, kivel közvetlen szerződött, mégis a tulajdon megszerzésének szükségképi kelleke azon szándék, hogy a vásárolt árut a vásárló, mint magáét megtartsa, mely szándék a bizomány természetével össze nem egyeztethető.

Ezen nézetből kifolyólag azután azt is kell vélemé-nyezni, hogy a megbízó az esetre, ha a bizományos a számára vásárolt árut más saját árujával összekeverte, jogosítva van, az áruk különválasztását követelni, illetve a csődületben a tömegeből kihatattatni.

E nézet helyességét a fent érintett indokokból el kell fogadnunk.¹⁾

A kik ellenkező nézetben vannak²⁾ csakis azt hozzák fel, hogy tulajdont átadása nélkül szerezni nem lehet. De elfeledik, hogy igenis lehet magának szerezni tulajdont átadás által, habár ezen átadás nem saját kézhez, hanem egy harmadik, velünk e célra is szerződött egyén kezéhez történt.

Ilyenmü jogszerzés forog fenn a vásárlási bizományos által vásárolt áruk tulajdona iránt is.

És azért, a midőn egyrészt a bizomány természeténél fogva a bizományos a megbízó számára való szándékkal vásárol és az ő számára veszi át az árut, a midőn magának tulajdonul azt megtartani nem szándéka, világos, hogy a vásárolt áruk tulajdona arra hárul, kinek számára vásárolta s vette át. Ez pedig a megbízó.

(Folyt. köv.)

Dr. STILLER MÓR

Jogirodalom.

„A mezőipar nemzetgazdaságtani elmélete.“

Roscher Vilmos után németből fordította *Kiss János*.

Mielőtt ezen mű bírálatához fognék, nem mulaszthatom el egész általánosságban megjegyezni, hogy hazánkban fájdalom a külföld nagyírű tudósainak neveivel és műveivel többnyire oly visszaélések követtetnek el, melyek a közönség félrevezetése által nagy nyeresémet célznak, a tudománynak semmi hasznos szolgálatot nem tesznek, sőt azt meghamisítják.

Szokás ugyan is nálunk a nagyírű külföldi műveket oly módon átültetni, hogy azok egyszerűen minden megjegyzés nélkül „fordítás“nak czimeztetnek, lényegileg azonban csak gyarló és részben meghamisított kivonatok. Így történt ez Guizot történeti műveivel; így történt ez főleg Lieber nagybecsű 30 sűrűn nyomott ivre terjedő művével, melyet Vajda és Scholcz urak „szabadon magyarítottak“ oly módon, hogy az egyes fejezetekből gyarló és értéknélküli **10 nyomott ivre terjedő kivonatot** gyártottak.

Roscher nagybecsű művének fordítóját ezen vád egész súlyával nem terheli ugyan, de annyi bizonyos, hogy Roscher eredeti műve „Nationalökonomik des Ackerbaues“ nagy 8-ad rétbén 37 teljes ivet tesz, fordítás ellenben 16-od rétt, és mégis csak 23, mond: huszonhárom iv!

Fordító ezen eljárását nem rónám meg, ha az előszóban felvilágosítaná az olvasót az iránt, hogy minő rendszert követett a kihágásokra nézve és általában, mért nem tartotta szükségesnek a munkát teljesen átadni a magyar közönségnek. A fordító büne épen abban fekszik, hogy mindezt elhallgatja és művét úgy mutatja be, mintha az egészen hű fordítása volna az eredeti műnek.

Ez visszaélés a közönség jóhiszemével. Noha másrésről nem tagadom, hogy fordító eljárása sok tekintetben indokolva van és azon általános vádak, melyeket felemlítettem reá csak csekély mértékben illenek. — Roschernek munkája ugyanis oly módon van szerkesztve, hogy saját rendszere, elvei és tanai §§-ra felosztva nagy betűkkel vannak nyomtatva. Minden §. után pedig következnek igen gyakran több oldalra menő jegyzetek, melyek a szöveg minden sorát rendkívül nagy beccsel bíró történeti és statisztikai adatokkal begyőzik és gyakran egyes eszmék irodalmi fejlődését is részletesen tárgyalják. Azon óriási szorgalom, tudomány és bámulatos olvasottsággal összegyűjtött anyag, mely egy fáradhatlan és elaggott tudós egész életén át felhalmozott buvárlatok eredménye, — tette ezen férfiut világhírűvé és nagygyá még legnagyobb ellen-

¹⁾ 1840: XXII. 38. §.

²⁾ Treitschke, Wilda, Mittermayer.

¹⁾ Elfogadja ezt a francia jog is; ellenkezőleg intézkedik az angol jog. „Commissions-Geschäft“, Rechts-Lexicon, Holzendorff.

²⁾ Goldschmiedt, Endemann, Hahn.

sége előtt is. Ezen gazdag anyag a mű szövegét terjedelemben felülmúló jegyzetekben van lerakva, melyek azonban a fordításból csekély kivétellel kihagyattak. A magyar közönség a híres tudós könnyű, világos és alapos mezőipari rendszerét a fordításból megismeri és megtanulhatja, de a tudományt, melynek ezen rendszer eredménye fel nem ismerheti. Ennyit az igazság érdekében kívántam megállapítani.

Ha már most kiválólag hazai viszonyainkat tekintem, akkor a fordító hibája csak abban rejlik, hogy eljárását a közönség előtt eltitkolta; maga az eljárás azonban éppen nem volt helytelen. Az eredeti mű német nyelven, — tehát oly nyelven van írva, melyet hazánkban mindenki, ki a tudományokkal behatóbban foglalkozik, — elsajátított; s így mindenki, a ki tudományos művekben buvárkodni akar, nálunk oly helyzetben van, hogy Roscher eredeti művét elolvashatja és inkább elfogja olvasni, mint a fordítást, ilyeneknek tehát a fordításra szükségök nincs; de másrészt óhajtandó, hogy a híres tudós alapos mezőipari elmélete a legszeleesebb körben terjedjen, gazdasági és jogi tanodáinkon tanítassék.

E célra már magyar könyv szükséges, és így a fordító urnak leginkább csak ezen szempontot kelle szemé előtt tartania. Roscher mezőipari rendszerét nagy betűkkel nyomtatott fejezeteiben mondván el, fordító egyedül ezeket kívánta átültetni és ez által a hazai tudomány fejlődésének jelentékeny szolgálatot tett. Nem járt el úgy mint mások, kik egyes nagybecsű munkákat saját tetszésük szerint rövidítették, kivontak és a szó teljes értelmében eltorzítottak! — Roscher mezőipari elméletének 196. §§-ait hű fordításban bírja a magyar közönség, ferditések, hibák és kihagyások nélkül, s így fordító ur semmi esetre sem tartozik egy kategóriába a bírálat elején említett *k i f o r g a t ó k k a l*; (mert fordítóknak nem nevezhetem). Mindazonáltal czélszerűbb lett volna, ha fordító ur e g y e d ü l csakis ezt tartotta volna szem előtt, hogy a magyar tanuló ifjuság számára készíti a könyvet, és így kezeit nem lett volna szabad annyira megkötnie, hogy a fejezeteket mindenütt szöveg alakjában fordítsa le.

Roscher ugyanis ott, hol valamely tant példakkal akar felvilágosítani ezen példákat a szövegbe igtatja, de ezen példák néha nem más igen gazdag és nagyon sokféle viszonyokról összegyűjtött statisztikai adatok, p. u. a 48. §-ban; ezekből vagy csak a legecletansabb egy-két példát kellett volna lefordítani, vagy ha az egész anyagot jónak látta némely helyen a fordító a közönséggel megismertetni, azokat a szövegből a jegyzetekbe kellett volna átteni. Végre fordító ur a rendkívül bő és becses jegyzeteknek egy részét is közölte a fordításban és ezt helyesen tévé, de a jegyzetek kiválogatásában nem követett bizonyos rendszert és elvet. Ha azon gazdag anyag közlésének, melyet az agg tudós emberi erőt csaknem felülmúló szorgalommal összegyűjtött, — honi viszonyainknál fogva már csakugyan el kellett maradnia; úgy főleg azon jegyzetekre kellett volna figyelemmel lenni, melyek az olvasót egyik vagy másik fejezetnél, becses monografiákra, egyik vagy másik tan irodalmi fejlődésre, vagy nevezetes szakmunkákra utalják. Ennyit minden magasabb intézet tankönyvének kell nyújtani, hogy a tudományba mélyebben behatni kívánó egyes ifjaknak tanácsal szolgáljon. De fordító éppen erre nem ügyelt, — egy helyütt a 11. lapon közöl ugyan egy ily becses áttekintést a centralisatio tanairól, de később alig egy tudományos munkára utalja a tanulót, sőt annyira nem figyel ezen körülményre, hogy a gabna kereskedésnél p. Roschernek 1852-ben megjelent igen becses értékezését: „Kornhandel u. Theurungspolitik“ sem idézi. Nem közli továbbá a jegyzetekből éppen azokat, melyek egyik vagy másik gazdasági ág történeti fejlődésére oly nagy világot derítenek; ilyenek főleg azon történeti adatok, melyek a jobbágyterhek és főleg a terményekben fizetendő szolgálatoknak még az ó-korban oszkozlott megváltására vonatkoznak, (125. §. eredetiben V. k. 369. l.) és a gabnakereskedés és főleg az éhségnél felsorolt becses adatok, melyekből egyuttal kitűnik, hogy mennyivel nagyobb mértékben dühöngött az éhség akkor, midőn még nem volt fejlődött gabnakereskedés, mint ma.

Végre még a nyelvet illetve van néhány csekély észrevételem. Általában fordító nyelve tiszta, világos és könnyen érthető. A nyelvnek teljesen birtokába volt, és így sikerült is neki Roschernek tömört és rövid irályát folyékonyan átültetni, de éppen azért, mert teljesen birtokában van a nyelvnek, a fordításban előforduló fülsértő hibák csakis könnyelmű sietség, hogy ne mondjan hanyagság eredményei. A hol péld. a gabnatermelésre vonatkozó példák fordulnak elő, ott a német „Scheffel“ szót fordító elég sajátságosan a magyar fordításban is használja, holott bármely szótárból megláthatta volna,

hogy Scheffel magyarul „véka.“ Így használja a „morgen“ szót „hold“ helyett. Azért, hogy nálunk a véka vagy hold kisebb vagy valamivel nagyobb a flamandi vagy porosz véka, vagy holdnál, azért úgy hiszem még fordítónak nincs joga tiszta honi nyelvünkbe német szavakat csak úgy beleírni. A csinos fordítás daczára több helyütt feltűnik, hogy fordító nagyon elhamarkodva dolgozott, máskülönb ilyen helyek lehetetlen, hogy előfordulhatnának, minő például: „végig **mén** (!) az állomásokon“ (109. l.), „már még“ (200. l.), „egyébiránt azonban“ (205. l.). A sok bani, bóli, tóli, tóli se nagyon illik ám egy tiszta jó magyar fordításba. Szóval jövőre egy kissé több türelem, kissé több fáradság és e nemű megrovásokra a kritikusknak nem lesz alkalma. Ismétlem különben, hogy a fordítás — e hiányoktól eltekintve — csinos, és a fordító ur a tudománynak, főleg a tanuló-ifjuságnak becses szolgálatot tett.

Dr. PISZTÓRY MÓR,
győri királyi akadémiai jogtanár.

K ü l ö n f é l é k.

cs. **Lapszemle.** A „Reform“ jun. 1. és 2-iki számaiban a *kincstári jogi képviselétről* mondja valaki el nézeteit a szerkesztőhöz intézett levélben.

A felállítandó jogi osztály impraktikus voltát igazolja, a magán ügyvédi intézmény hátrányos voltát fejtegeti, s azt hiszi, hogy egy, a központi elméleti és gyakorlati teendőket egyesítő ügyvédi hatóság létele nélkülözhetlen.

Igaz ugyan, így folytatja, hogy a jelen szervezet a magán-ügyvédinél talán kissé nehezkesebb mozgású; de ezen nehézséget bármely magánügyvéd, mihelyt a kincstári pereket viszi, szintén nem kerülheti ki. Mert a kincstári perekben szükséges adatok megszerzése végett a magánügyvédnek is ép oly idővesztegetéssel kell egyik hatóságtól a másikhoz fordulnia, mint azt jelenleg a jogügyi igazgatóság tenni kénytelen.

Távol legyen tőlem, mintha én a jogügyi igazgatóság jelen szervezetével egyszersmind annak jelenlegi személyzetét is pártfogás alá venni akarnám. Nem! Sőt ellenkezőleg, a tapasztalt hiányokat s a néha valódi silány munkákat csakis a jelenlegi személyzet azon tagjainak képességében kell keresnem, kikre az ügyek ellátása leginkább bizva van.

A jogügyi igazgatóság jelen szervezete szerencsésen egyesíti a központi jogképviseleti hatóságnak s a gyakorló ügyvédek teendőit. A szervezet ellon tehát kifogás nem lehet. Hanem alkalmazzon a miniszter a magasabb állásokra, képességüknek megfelelő díjazás mellett, országos híru ügyvédi kapacitásokat, a többi állomások betöltésénél pedig fektessen különös súlyt az alkalmazandó egyének tehetséges voltára, gyakorlati képességére — és a kincstári pereknek, — valamint egyéb, a jogügyi igazgatóság hatáskörébe tartozó ügyeknek lehető legjobb és legolcsóbb kezelését elérte.

A nyilvánuló nézetek alapján a pénzügyminiszter ur képes leend a lehető legjobb szervezetben megállapodni, s az államot a folytonos szervezés által igényelt gyümölcstelen költsékeztől s a gyakori rendszerváltoztatással összekötött hátrányoktól hosszú időre megmenteni.

(A *kassai ügyvéd-egyletnek, a visszalépett igazságügyminiszter Horváth Boldizsár urhoz intézett bucsu-válasza.*)

Igen tisztelt kartárs ur! Mély megilletődéssel vettük azon értesítést, hogy tisztelt ur az igazságügyi miniszteri tárca vezetésétől megrendült egészsége miatt éppen akkor volt kénytelen visszavonulni, midőn a hazai igazságszolgáltatásnak s főleg a bírói szervezetnek annyi küzdelemmel letett alapjaira az épületet kell vala felemelnie, midőn oly kitartó munkával s nemes buzgalommal érvényesített eszméi a valóság küszöbén állottak és törvénykezésünk ön által a biztos révparthoz oly közel hozatott, e tekintetben csak azon remény szolgál vigasztal, hogy immár az 1869. IV. tcz. és az erre vonatkozó törvények által meg vannak alapítva azon elvek, melyek igazságügyünknek az európai cultura színvonalára való emelését biztosítják és egyszersmind az ön miniszteri működésének örök dicsőségét képezendik. — Egyletünk, mely ön iránti rendületlen ragaszkodásának s bizalmának minden alkalommal sietett kifejezést adni, a legmélyebb rokonszenvvel üdvözli önt kartársi körünkben s azon meggyőződésben él, hogy habár letette is kezéből a vezéri lobogót, a jogtudomány a szabadelvü eszmék

és üdvös reformok küzdelel ön leend legkitartóbb, leglelkesebb előharczosunk.

Kelt Kassán, a kassai ügyvéd-egyletnek 1871. jun. hó 24-én tartott rendes üléséből.

Az egylet nevében hű kartársai:

SZENTLÉLEKY GYULA,
s. k. elnök.

KORÁNYI KÁROLY,
s. k. titkár.

(A kassai ügyvéd-egyletnek, Bittó István igazságügyi miniszter urhoz intézett válasza.)

Nmltságu igazságügyi miniszter ur! F. évi jun. hó 15-én kelt azon kegyes felhívása folytán, hogy a gyakorlati igazságszolgáltatás feletti örökösben s a törvények előkészítésében közreműködünk, sietünk Nmltságotat biztosítani, hogy nemcsak alapszabályainkban foglalt kötelemünkönél fogva, hanem hivatásunk érzetében is tehetségünkhez képest egész odaadással s buzgalommal igyekvünk becses kívánatának megfelelni. — Századok óta elhanyagolt, a jogtudomány követelményeitől messze elmaradott igazságügyünk a leggyökeresb reformokat igényli, s mi bizalommal tekintünk Nmltságot elé s bizton reméljük, hogy a már megtört uton haladva Nmltságot törvényhozási működése az ujkor szabadelvű vívmányainak átültetésére irányuland s a küszöbön álló birói szervezet munkáját az elébe gördülő számos akadály s majd emberfeletti nehézségek dacára mielőbb fogantositva a hazai igazságszolgáltatás jobb jövőjének egyik leglényegeseb talpkövével letonnie sikerülend.

Kelt Kassán, a kassai ügyvéd-egyletnek 1871. jun. 24-én tartott rendes üléséből.

Az egylet nevében alázatos szolgálai:

SZENTLÉLEKY GYULA,
s. k. elnök.

KORÁNYI KÁROLY,
s. k. titkár.

(Egyetemi ünnepély.) A m. k. tudományegyetem évenként jun. 25. (alapítási napja évfordulóján) tartatni szokott ünnepélyes közülsét, ezuttal jun. 25. vasárnapra esvén, tegnap, hétfőn d. e. 11 órákor ül meg az akadémia nagytermében.

Az ünnepélyt fél 10 órákor istenitisztelel előzte meg az egyetemi templomban.

Az ünnepélyre megjelent Pauler Tivadar vallás- és közoktatási miniszter is, ki minisztersége alatt is szívvél-lélekkel az egyetemé.

Az ünnepély a magyar tud. akadémia nagy disztermében 11 órákor vette kezdetét. 11 órákor megnyílt a nagy ajtó, melyen az egyetemi tanárok léptek a terembe, élőkön dr. Pauler Tivadar közoktatási miniszterrel, dr. Stockinger Tamás egyetemi rectorral, dr. Télfy Iván bölcsészeti, dr. Rupp János orvosi, dr. Baintner János jogi és Dulánszky Nándor hittani dékánnal. A rector a „közművelődésről és az egyetemekről“ tartott beszéde után dr. Rupp János jelentést tett az ideai pályázatok eredményéről: A hittani karnál Rithammer Farkas 4-éves hallg. 50-ftos, Wailand Jak. és Bergman József 25, Weisz József 25-ftos pályázatokat nyertek. A szónoklatból Rédei Gyula 15 ftot és Gáspár János jogász 48 ftot nyertek. — A jogi karnál: A Schwartner féle pénzügyi pályakérdésre egy mű érkezett, de nem ütven meg a mértéket, ki nem adott; az erdőművelésre két pályamű közül Boncza Miklós 4-éves, joghallgató nyerte el a 75-ftos díjat. A közjogi pályakérdésre 7 dolgozat közül Csillagh Gyula 3-éves jogh. és a „Pesti Napló“ munkatársa nyerte el a 75-forintos pályadíjat, dicséretet nyertek a Messinger és Hortoványi József dolgozatai; a 75-ftos Pasquich-alapítványt Markovics Jakab és Weisz Vilmos 4-éves joghallgatók nyerték. Az orvosi karnál: a sebészeti kérdéssel egybekötött 50 ftot a Frischman Gyula, Azary Ákos és Tóthfalusi Gyula pályázók közt osztották fel; a belgyógyászati 50-ftos díjat Bruck Lipótnak ítelték; szemészetre nem jött be pályamű. Az Arányi-féle 30 ftot Grenchner János, a 20 ftot Azari Ákos, a 10 ftot Bott János nyerték; dicséretet kaptak Matolcsy Kálmán és Belki J. A Rupp-féle 10-ftos díjat Réczei Imre 5-éves orvosnövendék nyerte. — A bölcsészeti karnál a Schwartner-féle magyar történelmi kérdésre két mű érkezett; a 180 ftos pályadíjt Vincze Gábor 1-éves hittanhallgatónak ítelték; a Pasquich-féle 50-ftos magyar nyelvészeti kérdést 2 munka közül Viberál Gyula 3-éves bölcsész oldotta meg helyesen; a vegytani 50-ftos Pasquich-féle pályadíjt Rohrbach Kálmán és Rick Gusztáv nyerte el; az esztetikai pályakérdésre, Arany belladainak szépsészeti méltá-

tására 5 pályamű érkezett; a nyertes mű Téglás Gábor jogászé; 2 munka: a Cseley Gézáé és Bajer Józsefé dicséretre érdemesítették; a növényteni 50 ftos Pasquich-féle pályakérdésre egy mű érkezvén, a díj ennek íteltetett. A mű szerzője Borbás Vince 3-éves bölcsész. A görög philologiai és term.-tudományi kérdésekre pályaművek nem érkeztek. A kihirdetett eredmény után a rector sajátkezüleg osztotta ki a pályadíjakat a nyertes pályázóknak. Az ünnepély déli 1 órákor ért véget.

(A „Hivatalos statisztikai közlemények“-ből megjelent a IV. évfolyam I. és II. füzeté. Az előbbi tartalmazza „Magyarország és Erdély 1869. évi aratási eredményeit.“ A stat. hivatal által beszerzett adatok alapján dolgozta Duka Marczel. A II. füzet tartalmát az 1869-ki kereskedelmi viszonyok képezik. Ezt a keresk. miniszterium vámügyi osztálya szerkesztette. Első része „közgazdasági törvényhozás“ czim alatt kiterjed a kereskedelmi és hajózási nemzetközi szerződésekre, pénzverés és mértékekre, társulati és veszteglési ügyre, gyulékony anyagokat illető rendészeti intézkedésekre, egyedáruság és fogyasztási adóra, vámügyi törvényhozásra és hajózási ügyre. A második rész szól az európai államok és gyarmataik; továbbá Ázsia, Afrika és Amerika kereskedelméről, a harmadik rész pedig ugyanazok hajózási forgalmáról. Függelékül szolgál az osztrák-magyar kereskedelmi tengerészet és az osztrák-magyar monarchia főbb kikötőinek mozgalma.

(Értelmet zavaró sajtóhibák.) A „Jog- és államtudományi folyóirat“-ban dr. Lechner Ágost egyet. jogtanár urnak az „Önkormányzat“-ról közölt becses értekezésében előforduló következő sajtóhibák helyreigazítására figyelmeztetjük az olvasókat:

- 1) 21-ik lapon, 16-ik sor elején „eltalálni“ helyett álljon: „alterálni“.
- 2) 26-ik lapon, 26-ik sor közepén „érdekei“ helyett álljon: „érdekeit“.
- 3) 40-ik lapon, 22-ik sor elején „azokat“ helyett álljon: „nem azokat“.
- 4) 40-ik lapon, 23-ik sorban „képesnek“ helyett álljon: „képeseknek“.
- 5) 40-ik lapon, 38-ik sor elején „szemlére“ helyett álljon: „szemre“.
- 6) 46-ik lapon, 26-ik sorban „de ez által e körben“ helyett álljon: „de ez által a tevékenység e körben“.
- 7) 54-ik lapon, 25-ik sor elején „testületi“ helyett álljon: „területi“.
- 8) 56-ik lapon, 2-ik sor közepén „testületi“ helyett álljon: „területi“.
- 9) 56-ik lapon, 22-ik sorban „véleményezésből“ helyett álljon: „véleményezéstől“.
- 10) 58-ik lapon, 35-ik sorban e szavak „képezik“ és „üznek“ egyszerűen kimaradnak; továbbá „tehát kormányzatot“ helyett álljon: „tehát a kormányzatot“; és a sor végére oda pótlendő a szó „elbirják“; úgy hogy a végmondattal így hangozzék: „a tevékenység kényszerű szabályzatát, tehát a kormányzatot elbirják“.
- 11) 59-ik lapon, 7-ik sor „eszköz, czélok“ helyett álljon: „eszköz-czélok“.
- 12) 65-ik lapon, 4-ik sor elején „önkormányzattal“ helyett álljon: „kormányzattal“.
- 13) 66-ik lapon, 16-ik sor elején „befolyása“ helyett álljon: „és befolyása“.
- 14) 67-ik lapon, 30-ik sorban „és ez a rendes eset“ egyszerűen kitörölnendő.
- 15) 69-ik lapon, 38-ik sor elején az „is“ elmarad, úgy hogy „nem is“ helyett álljon: „nem“.
- 16) 70-ik lapon, 3-ik sorban „lévén“ szó kitörölnendő.
- 17) 71-ik lapon, 31-ik sorban „azok“ helyett álljon: „annak“.
- 18) 76-ik lapon, 26-ik sorban „történhetik meg“ után a pont helyett vessző teendő, s folytatása „A fenmaradt“ helyett álljon: „a fenmaradt“.
- 19) 77-ik lapon, 10-ik sorban „céljai“ után beillesztendő: „lehetnek“; és ugyanazon sor végén „a miért az“ szavak után beillesztendő: „a vagyon“, úgy hogy e sor így végződjék: „céljai lehetnek, a miért az a vagyon“.
- 20) 77-ik lapon, 12-ik sorban „önkormányzati“ helyett álljon: „közigazgatási“.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.

Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Rövid vázlata az európai hitelkönyvi rendszereknek.

(Francia rendszer.)

(Folytatás.)

Ezen (francia) hitelkönyvi rendszer a földhitelezés biztosítására elegendőnek nem találtatott, és legbiztosabb tanuságául szolgál azon körülmény, hogy a hol csak a francia code civil elfogadtatott, mindenütt épen a betáblázási rendszeren módosítottak, ugyanis:

a) Mindenekelőtt feltűnik ezen rendszernél, hogy a szerződéses jelzálogokra nézve ugyan a specialitas elve elfogadtatik, azonban mind a törvényes, mind a bírói jelzálog az összes ingatlanokra terjed ki, sőt a bírói jelzálog még a jövőben szerzendő ingatlanokra. (2123. §.) A szerződéses jelzálogoknál is a specialitas elve a joggyakorlatban oly tág értelemben alkalmaztatik, hogy a valamely községben, sőt a valamely kerületben fekvő összes ingatlanok minden részletes megnevezés nélkül köttetnek le. — A specialitas elve üdvösen csak akkor hathat, ha az kivétel nélkül minden jelzálognál alkalmaztatik. A törvény nem rendelkezik arról, hogy oly esetben, midőn az általános jelzálogi követelés a jelzálog árát kimeríti, a külön jelzálogi követeléssel mi történjék?

2) Legnagyobb nehézségül szolgál, hogy a tulajdon átruházások bejegyzése (Transcription) nem kötelező; a terhek bejegyzése (inscription) az adós ingatlanára csak annyiban terjed ki, a mennyiben az akkoriban az adósnak tulajdonát képezte; azonban ha a tulajdon átruházások bejegyzése nem kötelező, a vevő és a betáblázott hitelező közt sokféle perek támadhatnak, és sokszor a hitelező az adósnak tulajdonjogát be nem győzheti, sőt a vétszerződés kelte előbbre tehető; holott ha a tulajdon átruházások bejegyzése is kötelező, akkor a hitelező irányában is csak a bejegyzett átruházások bírnak érvényességgel: miért is a francia jogtudósok ezen bejegyzést általánosan sürgették, így a kitűnő Troplong, 22 feltörvényszék és 7 jogi facultás. A tulajdonjog átruházásainak bejegyzésével szoros kapcsolatban áll az ingatlant terhelő egyéb dologbani jogok bejegyzése is, minthogy ezek is tetemesen csorbíthatják azok értékét. Troplong maga előadja, hogy a transcription a code civilből csak véletlenül maradt ki, mert a tervezetben befoglaltatott, a vitatásnál Treilhard azt pártolta, Tronchet megtámadta, és így kimaradt anélkül, hogy szavazás történt volna; Troplong hozzá teszi, hogy ezen ür sulyosan éreztetett, s hogy a Transcription behozatala csak a VII. évi Brumaire törvényének életbeléptetése lenne. Ha tekintjük az idegen törvényhozásokat, a melyek a francia polgári törvénykönyvet elfogadták, a VII. évi Brumaire törvényében előírt transcription elvét nagyobb részt átvették; így Baden-

ben az 1583. a) cikk előírja, hogy harmadik irányában a vétszerződés csak annyiban érvényes, a mennyiben bejegyztetett; a 2127. a) cikk szerint pedig valamely ingatlan jelzálogul csak annyiban köttetethet le, a mennyiben adósnak tulajdonjoga be van jegyezve; továbbá a bajor-rajnai tartományokban, a hol szintén a code civil áll hatályban, az 1834. ápril 24-én kelt törvény 1. §-a előírja a transscriptiót; Genfben az 1820. jun. 28-án kelt törvény hozta be; ugy szintén Hollandiában is behozatott. Miért is egy jó jelzálogi intézmény első feltételül a tulajdon feletti bizonyosság kívántatik meg; s ha a betáblázott hitelezőnek még a tulajdonjog felett harmadik személyek irányában perket kell indítania: a betáblázás hatályossága nagyon is csökken.

3) Továbbá nehézség tűnik fel a nők, kiskorúak s gondnokoltak törvényes jelzálogánál, mely követelések hallgatag, és így minden bejegyzés nélkül terhelik az összes ingatlanokat, és épen e tekintetben a code civil tárgyalásánál is nagyszerű viták folytak, minthogy ezen hallgatag zálogjogok a specialitas és nyilvánosság elvével merőn ellenkeznek; és különösen az első consul szólalt fel mellettök azon hires szavaival: „Mióta én a polgári törvénykönyv vitatását hallgatom, többször észrevettem, hogy a tulságos egyszerűsítés a tulajdonnak ellensége, nem lehet a törvényeket nagyon is egyszerűsíteni; a helyett, hogy a gordiusi csomót elvágják, azt inkább összebonyolítják, s sokat a belátás önkényére bíznak.“ Sőt Troplong maga is a törvényes zálogjogok fentartása mellett nyilatkozott.

Annyi bizonyos, hogy a jelzálogi intézmény nyilvánosságával sehogy sem egyezik meg: hogy a bejegyzés alól némely jelzálogok felmentessenek, úgy hogy a terhek nyilvántartása nagyon is tökéletlen, és ha a teherállapotról a nyilvánkönyvek teljes értesítést nem nyújtanak, a földhitelezés sem lehet biztos. Felhozatik: hogy a kiskorúak és gondnokoltak jogait nem védhetik, különösen ha a szülők kezelik vagyonukat, és így önhibájuk nélkül károsodnak; és az állam köteles ezeket védeni; — ugy szintén a nők is részint tehetetlenek, másrészt a bejegyzés a házasságok közé egyenlenségeket és kellemetlenségeket szülhetne, és ezen kényes viszony miatt is restelhetik mind a nő, mind rokonai, hogy a férj ellen ily bizalmatlanságot tanúsítsanak; a törvényhozónak ezt ignorálnia nem szabad, és a nő követelésének bejegyzése erkölcsileg lehetetlennek tűnik fel; továbbá felhozatik, hogy a francia polgári törvény össze állítatott a dél és északi francia ország jogából, mely részint római törvényen, részint szokásokon alapult; délen a hallgatag jelzálogok, északon a bejegyzett jelzálogok divatoztak, nehogy ily szent szokások a nyilvánosság behozatalával sérteessenek: a törvényes jelzálogok fenn lettek tartva. Azonban a francia jogtu-

dósok is elismerik, hogy ez a hitelkönyvi rendszerüknek nagyon is érezhető hiányát képezi.

Egyéb államokban, a hol a code civil elfogadtatott, a törvényes jelzálogok némely helyütt át nem vétettek, így: Római államok, Parma, Piacenza, Guastalla, Toscana, Sardinia, Tesia, Vanod, Portugal, Hollandia és Görögország; átvétettek azonban: Baden, Bolivia, két Sicilia, Joniai szigetek, Louisiana, Hayti, Brunswick, és a Rajnai tartományokban. Sőt Brunswick és Baden eleinte elhagyták, utóbb azonban szintén behozták.

Tökéletes betáblázási rendszer megkívánja a hallgatag jelzálogok eltörlését, az állam más módon is gondoskodhatik a fennebbi személyek gyámolításáról, ha a bejegyzést a hatóságoknak közszemélyeknek hivatalos kötelességévé teszi, s ha a bejegyzést lehetőleg könnyíti, úgy hogy jogsérelmek e tekintetben ritkán fognak előfordulni, holott a közérdek, a földhitel sokat nyer az ily előjogok eltörlése által.

Felhozatik ugyan: hogy az ily jelzálogok által ritkán okoztatnak károsodások, mire azonban azt felelhetni, hogy épen ez mutatja mily elővigyázattal járnak el a tüke birtokosok, és hogy pénzüket oly ingatlanra ki nem adják, melynek teherállapotáról bizonyosságot nem szerezhetnek, azonban csak töröltessenek el ezen hallgatag jelzálogok, s látni fogják, hogy a kölcsönök szaporodnak, és csak ez által fog a tulajdon értéke is emelkedni. Szépen mondja Antoine de Saint-Joseph: „a terhek tisztázásának eljárása nagyon is körülményes, és csak a vagyon átruházásokat nehezíti; az ily hallgatag jelzálogok nemcsak a kölcsönzést, hanem a vagyon átruházásokat is nehezítik, és bizton senki sem kölcsönözhet, senki sem vásárolhat.“

4) A hallgatag jelzálogok káros hatása szaporodik még az által, hogy azok elévüléséről a törvény nem rendelkezik, valjon a házasság feloldása, a gyámság vagy gondnokság megszűnte után, mely időig érvényes a törvényes elsőbbség; sőt az államtanácsnak egy 1812. máj. 5-én kelt határozata azt mondja ki, hogy azért mivel a code civil hallgat, a közönséges elévülési idők itten is alkalmazandók, és hogy csak a tisztázás útján lehet az ingatlanokat azok alól felmenteni. Egyéb államok, így p. o. Toscana öt évet, két Sicilia és a Joniai szigetek egy évet, Brunswick a bírói eladás után egy évet fogadtak el elévülési időit.

5) Továbbá nehézségül fölhozatik: hogy az eladó a vételár biztosítására két joggal bír, t. i.: kérheti a szerződés felbontását (1654. §.); továbbá a vételár törvényes szabadalommal is bír, anélkül, hogy az eladó ezen jogát bejegyeztetni köteles lenne. A felbontási kereset végtelen időre terjed, és csak az 1841. jul. 2-án kelt törvény szorította meg a bírói átadások ellenében, azonban szabad kézből történt eladásoknál fenáll, a mi a szabad rendelkezést nagyon nehezíti, és a vevőket egyszerű elővigyázatra kötelezi, úgy hogy némely ingatlan e végett elidegeníthetlenné válik.

Egyéb államokban némileg eltértek, így: Hollandia a hitelezett vételárak 8 nap alatti bejegyzését követeli a transcriptio után; a bajor-rajnai tartományokban a felbontási kereset 5 évre szorított, Sardiniában a felbontási kereset végkép eltöröltetett stb.

6) A bejegyzett követelések változásainak bejegyzése nincsen meghagyva, és az engedmények bejegyzése szintén nem kötelező; mely tekintetben nagy zavarok támadnak azon esetben, ha a követelés többeknek átengedett, és ezek közt az elsőbbség iránt per támad.

7) Nagy nehézséget okoz azon szabály, hogy tíz év után a bejegyzést meg kell ujítani, a mi a hitelezőt nagyon is terheli, s ez vagy feledékenység vagy tévedés miatt könnyen károsodhatik, és sokszor némely család

ezen feledés miatt összes törvényes vagyonát vesztheti, miért is már Troplong kívánja: hogy harmincz évre terjesztessék ki, és több államban a hivatalnokok kötelességévé tétetik, így p. o. Genfben, hogy három hónappal ezen tíz év lefolyta előtt a hitelezőket erre figyelmeztessék, azonban ezt csak kisebb államokban tehetni.

A. Velencei-Lombard királyságban az osztrák kormány által szintén fentartatott a francia rendszer úgy a mint az az 1806-ik évben a francia kormány által behozatott: azonban lényeges változtatásokat tőn az 1820. jul. 31-én 1826. jun. 19-én kelt rendeletekben. Ugyanis a törvényes és általános jelzálogokat eltörölte, és a bejegyzés csak határozottan megnevezett ingatlanokra eszközölhető; ezenkívül pedig az előjegyzések is behozattak. Azonban a hitelkönyvek csak a jelzálogok nyilvántartására szorítottak. A bejegyzés csakis közjegyzői vagy hitelesített magán okmány alapján eszközöltetik, melyet a jogosult a francia törvényben előírt és kellőleg kitöltendő jegyzékkel a jelzálogi hivatalnoknak átadni köteles; a hivatalnok biztosítékot köteles letenni, s alárendelt tisztviselőit a bíróság jóváhagyásával saját felelősségére maga fogadja fel, hatásköre egy praeturai járásra terjed ki. Ha az okmány a külkellékekkel el van látva, a bejegyzést eszközli, és ennek megtörténtét az okmányon tanúsítja, melyet a jegyzék egyik példányával a folyamodónak vissza ad, a bejegyzésről az ellenfél nem értesítetik. Ha a hivatalnok a bejegyzést megtagadja, a főtörvényszékhez felfolyamodásnak van helye, mely eset azonban alig fordul elő, mert a hivatalnok minden, csak félig is lehetséges bejegyzést eszközöl, minthogy a bejegyzésért semmiféle felelősséget el nem vállal, és érvényessége is csak odáig terjed, a mennyiben a jogczim érvényes, mely peruton megtámadható marad. A hivatalnok három könyvet vezet:

a) iktatót minden évre folyó számokkal;

b) a jelzálogok lajstromát, (registro delle ipoteche) melyben az iktató számok sorrende szerint a jelzálog jogcímeül felmutatott egész okmány a jegyzékkel együtt beiratik. A bejegyzés csak az adós nevére történik, azonban kitétetik a hitelező s az ingatlan megnevezése is; engedmények törlések és terhelések oldalvást jegyeztenek fel;

3) pontos névjegyzéket (indice die nomi) azon személyekről, a kik ellen vagy a kiknek javára bejegyzések történnek, terhelési és törlési rovattal, s minden bejegyzésnél a jelzálogi lajstrom kötete és lapszáma kitétetik.

Tíz év után a jelzálogokat itten szintén meg kell ujítani, a mi egyszerű jegyzék alapján az adós nevére eszközöltetik.

Franciaországban a fennebbi hitelkönyvi rendszernek hiányai nagyon is éreztetvén: a jogtudósok általános sürgetésére a kormány is annak javításához fogott, és 1849 i évben egy választmány egy erre vonatkozó javaslat kidolgozására kiküldetett, mely javaslat a telekkönyvi rendszerre alapított, azonban azért nehogy az oly jeles polgári törvénykönyv alapjaiban megrendíttessék, 1850. évben a törvényhozó testület által el nem fogadtatott és határozottatott, hogy az ujítás csak a hitelkönyvi rendszer javítására szorították a nélkül, hogy a polgári törvénykönyv alapjai megváltoztassanak, és így keletkezett az 1855. évi márcz. 23-án kelt törvény, mely által a főbb hiányok javítva lettek. Ennek elvei a következők:

Az I. cikk szerint azon jelzálogi hivatalban, melynek kerületében az ingatlan fekszik: az élők közti átruházásokra vonatkozó okmányok, ítéletek, valamint az ily

bejegyzett jogokra vonatkozó lemondási okiratok, ítéletek bejegyzendők.

A II. cikk szerint a szolgálomak, antichresis megszerzésére, avagy az ily jogokról lemondásra vonatkozó okiratok, ítéletek szinte bejegyzendők; haszonbérlet bejegyzése csak akkor szükséges, ha 18 éven túli időre terjed, vagy ha három évi le nem járt bér előre lefiztetetik, vagy átengedtetik.

A III. cikk szerint: a bejegyzett okmányból vagy ítéletből származó jogok harmadik irányában csak a bejegyzés által nyernek érvényt, s olyanok ellen, a kik ugyanazon ingatlanra jogokat nyertek és ezeket a törvény értelmében bejegyeztették, nem érvényesíthetnek.

Ezen rendelkezés által az ingatlanokra vonatkozó összes jogok nyilvántartása a jelzálogi hivatal utján behozatott, és ha valamely bejegyzett jog ítéletileg megszüntetett, ezt az ítélet jogerőre léptétől számítandó egy hó alatt az ügyvéd 100 franc bírság mellett a hivatalnak bejelenteni tartozik, mely azt oldalvást a hitelkönyvben feljegyzi.

A VI. cikk szerint átírt ingatlanra az előbbi tulajdonos ellen jelzálogi bejegyzést már nem eszközölhetni; és csak az eladónak engedtetik meg, hogy a vételár nézve, úgy az osztályos társaknak, hogy az osztályrésze nézve az őket illető szabadalmakat a vétel vagy osztálytól számítandó 45 nap alatt bejegyeztessék. A polgári perrendtartás 834. és 835. §§-ai eltöröltettek; ugyancsak az eladónak felbontási keresete is harmadik irányában megszűnik, mihelyt az eladónak fenebbi szabadalmi elsőbbsége megszűnt.

A törvényes jelzálogok ugyan megszüntetve nem lettek: azonban a 8. cikk szerint egy évi elévülési határidő szabott, mely a házasság feloldásától, a gyámság vagy gondnokság megszüntetéstől számítandó; és ha az özvegy vagy a nagykorúvá vált kiskorú, vagy a felszabadult gondnokolt törvényes jelzálogát ezen idő alatt be nem jegyezteti, követelésének törvényes elsőbbsége elvész, és csak a bejegyzés napjától nyerhet elsőbbséget.

A IX. cikk szerint a nő által jelzálogára vagy egyéb jogaira nézve tett engedmények szintén bejegyzendők, hogy harmadik irányában érvényességgel bírjanak.

Ezen törvény által már nagy lépés tétetett a telekkönyvi rendszer felé, és annyi mindenestre eléretett, hogy az ingatlanra vonatkozó jogok nyilván tartatnak, s hogy szorgos nyomozás után a nyilvántartásokból mégis ezeket kivehetni, különösen, ha a jelzálogi hivatal a névjegyzéket is pontosan vezeti, s az egyes bejegyzéseknél egymásra hivatkozás történik.

A tárgyalásnál nagy vita támad a felett: vajon az örökösödés utján szerzett tulajdonjogok bejegyzése elrendelendő-e? ezt mind a Conseil d'État, mind a törvényhozó testület szükségtelennek jelentette ki: mert harmadik irányában az elsőbbség kérdése kétséges nem lehet, maguk közt pedig ilyesről szó nem lehet, t. i.: a törvényes örökösök felett kétség nem támadhat, mivel leszármazásuk anyakönyvi kivonatok által hitelesen begyőzhető, és a polgári törvénykönyv szerint az örökös az örökös elhaltával ennek jogaiba lép, és ezen jogszerzést bejegyzéstől függővé tenni nem szabad; végrendeleteknél is szükségtelen a bejegyzés: mert ez veszélyes volna a hagyományosokra nézve, a kik a végrendeletéről csak későn értesíttetnek, s a kiszabott határidőt hibájuk nélkül elmulasztatnák, és így az örökös önkényétől függnének, ezenkívül még a végrendeletkező rendelkezési szabadsága korlátoztatnák, ha egyéb kötelek kivül a végrendelet érvényességéhez még a bejegyzés szükségeltetnék. Az osztályoknak bejegyzése

is szükségtelennek jelentetett ki: mert ha az osztály által a már megszerzett jogok felosztatnak és ezen osztály által az örökös valamelyik hitelezője károsíthatnák a Code civil 882. §-ban megengedett ellentállási (opposition) keresettel élhet, és ez ellen a bejegyzés sem védné az osztályos társat, ha pedig az osztályos társ szerzett osztályrészét eladja, az új szerző a bejegyzést már eszközölni köteles.

Nagynehezen töröltetett el háromnapos vita után a polg. perrend. 834. és 835. §§. rendelkezése, felhozatott, hogy a vevő ezen rendelet által nem károsodik, mert 15 nap elforgása előtt a vételért le nem fizeti; azonban károsodhat a hitelező ezen kedvezmény eltörlése által, a ki jóhiszeműleg egyszerű magánokirat alapján kölcsönözvén, és a bejegyzéshez ítéletet nyervén, adósa e végett megharagudván gyorsan eladja ingatlanát és ez által hitelezőjét kijátsza, a mi nem történhetik meg, ha 15 napig a bejegyzés megengedtetik, az egyik képviselő ily szavakra fakadt: „ez vakmerő támadást jelentene Napoleon törvénykönyvére, ezen egyszerű épületre, mely Franciaország büszkesége és külföld bámulását előidézi, és mely egyedül elegendő lenne minden más kormány dicsőítésére.“ Rouher erre aképp felelt: „hogy a kormánynak eszeágába sem jött a napoleoni törvénykönyv alapját megtámadni, sőt szándéka azt kiépíteni, hogy annál inkább bámulják, mennél jobban felfogják“, — azon nézet pedig téves, hogy a hitelező károsíthatik, mert minden ovatos hitelező előbb át nem adandja pénzét, míg jelzálogát be nem jegyeztette, s így nem 15, hanem 30 napi határidőt szabhat magának, s az, a ki önkényt az adós bizalmára bíz, törvényes oltalomra nem szorul, ha pedig ezen ovatossággal nem jár el, akkor a 15 napi határidő is csekély leend; az újabb törvény a hitelezőnek annyiban amugy is kedvező, hogy a tulajdonról biztos tudomást szerezhethet magának, holott előbb ez lehetséges nem volt. A 15 napi határidőnek fentartása inkább csak egyéb jóhiszemű hitelezőt károsíthatna, p. o., ha egy tulajdonos valamely birtokra építeni akar s pénzt felvesz, és minthogy semmi sincsen betáblázva, a hitelező azt tehermentesnek véli, és ime 15 nap alatt jönnek az eladónak hitelezői és betábláztatják követeléseiket.

Ezen törvény által az ingatlanok nyilvántartására nézve nagy haladás történt, azonban a telekkönyvi rendszertől mégis nagyon különbözik:

1) A Conservateur des hypotheques minden a külkellékekkel ellátott okmányt bejegyez, anélkül, hogy annak érvényességét megvizsgálja; úgy szintén nem köteles megvizsgálni, vajon az eladó, az adós, azon ingatlanok tulajdonosa-e, melyre az átírás vagy bejegyzés eszközöltetik? és innen következik, hogy azon esetekben, ha a jogügylet semmi magában, vagy ha az ingatlan másnak tulajdona: a bejegyzés mi jogi hatállyal sem bír, azaz: a transscription csak a valódi jogszerzést biztosítja harmadik ellen; azonban egyedül a jogszerzést elő nem idézi, és így a tulajdonjog valóságos megszerzése felett nem bizonyít, s csak gátolja, nehogy az eladó (feltéve, hogy valódi tulajdonos is volt) azt tovább el ne adhassa, vagy el ne zálogíthassa;

2) a lajstromok nem ingatlanok, hanem csak nevek után vezetnek, és ezért a hivatal csakis a személyekről adhat kivonatokat, nem pedig egyes birtokokról, ha p. o. tudni akarom, mennyi teher terhel valamely birtokot, mindenképp ezen birtoknak tulajdonosait tíz évre visszazámítva meg kell neveznem, és csak így tudhatom meg, hogy mindegyik ellen ezen ingatlanra, mennyi tábláztatott be; épen így kell eljárnom, ha az átírások fonalát akarom kiírni, és itten tekintettel kell lenni a közbejött örökösödésekre is, melyek beje-

gyezve nincsenek. A kivonatok elkészítése nagyon nehéz és a hivatalnok e tekintetben szigorú felelősségnek van alávetve, azért is a kivonat írásban kéretik mindig, melyben a személyek és ingatlanok s minden egyéb felvilágosítások pontosan előadandók, és különösen Vendier II. Rész 467. §-ban leírja, hogy mi szükséges, hogy kivonatot lehessen nyerni: „a folyamodó fél köteles a hivatalnoknak elegendő adatokat előterjeszteni, hogy a lajstromokban, a kért hitelkönyvi felvilágosításokat megtalálhassa. Nem elégséges az ingatlanok megjelölése, mert a táblázatok és lajstromok az ingatlanok jegyzékét nem tartalmazzák, a mint ez Németországban szokásban van, és a legújabb időben Genfben is behozott, hanem csak névjegyzékeket, és így a kutatás lehetetlen volna. A folyamodó köteles azon személynek nevét előadni: ki a mostani vagy előbbi tulajdonos; ezen felvilágosítás mellett a hivatalnok a birtok változások fonalát követheti fel- s lefelé, csak hogy örökösödés útján átruházás által félbe ne szakitassék, mely az átruházási lajstromban feltalálható nem lesz, mely esetben a folyamodó fél még köteles felvilágosítást adni azon személyek felett, kik között a birtokváltozás ily úton megtörtént, hogy a megkezdett nyomozások folytathatók legyenek.“ — Az ily kivonatoknál a cadastert kell igénybe venni, melyben minden egyes birtokra nézve a birtokváltozások beiratnak már az adófizetés végett, és melyből az egymásután következett tulajdonosok kivehetők, más módon a tulajdonosok nevei nagyon nehezen kutathatók ki.

Ezen újabb francia rendszer már nagyon közeledek a telekkönyvi rendszer felé, mely azt csak azon elvvel toldja meg, ha az, a ki bejegyzés alapján jóhiszeműleg jogokat szerez, ezekben védetik, ugyanis a francia rendszer szerint az a ki erősebb joggal bír az eladónál, a bejegyzés ellenére minden jóhiszemű harmadikot megtámadhat.

3) A törvényes jelzálogok fenn lettek tartva, a mi egy tökéletes nyilvankönyvi rendszerrel meg nem fér, mely az összes jogoknak nyilvántartását követeli;

4) az örökösök s osztályos társak bejegyzését nem követeli, és így a tulajdonosok sorrende a nyilvankönyvből ki nem tűnik;

5) az általános jelzálogok meg lőnek tartva;

6) ugyszintén a hitelezőknek jelzáloguk megújítása most is köteleességévé tétetik.

A telekkönyvi rendszer behozatalával a közvélemény mindinkább foglalkozik, sok gazdasági egyesület, sok kerületi tanácsok (conseils d'arrondissement) sürgetik, és hogy eddig el nem fogadtatott, valószínűleg fő oka csak a költség lehet. Robernier, Tremoulet, Vendier, ugy Antoine de Saint-Joseph munkáikban annak szükségességét buzgón tárgyalják: és itten csak Tremoulet-nek egy a *Revue critique de Legislation* című szaklap 1868. évi decz. havi füzetében 513. lapon megjelent hosszú cikkét akarjuk röviden felemlíteni.

Előadja: hogy Fourangin és Bonjean urak a szenatusnak 1866. ápril hó 6-án tartott nyilvános ülésében egy indítványt tettek: hogy a cadaster a tulajdonjog bizonyítékául elfogadtassék, azonban az indítvány elvetetett, mire Bonjean azt tíz ezer példányban kinyomatta és a világ minden részébe elküldte. — Az 517. lapon mondja: Németországban és Európa nagyrészében az ingatlan tulajdonjoga a bejegyzéshez van kötve; a jelzálogi hivatalban az ingatlanokról vezetnek jegyzékeket, melyekre minden jogok, melyek arra vonatkoznak, avagy a melyek terhelik, bejegyeztetnek. Innen következik, hogy egy szempillantással át lehet tekinteni valamely ingatlanok egész birtokállását, azt teljes biztonsággal meg lehet venni és biztosítékul elfogadni;

az ingatlan ez által épen oly könnyű, de egyuttal biztos fogalommal bír, mint minálunk az ingó vagyon. Felemlíti továbbá, hogy a cadaster ugyan bizonyít az adó és illeték fizetésnél a tulajdon felett, sőt a közmunkáknál és a közjó érdekében teljesített kisajátításoknál is e tekintetben az tekintetik tulajdonosnak, a ki a cadasterben be van jegyezve, és a semmitőszék egy esetben, midőn a kisajátításnál a nőnek tulajdonáért a kártalanítást a cadasterbe bejegyzett férjnek fizették ki, 1865. aug. 16-án kimondta: „hogy a közjó érdekében tett kisajátításoknál törvényesen az tekintetik tulajdonosnak, kinek neve a cadaster lajstromában bejegyeztetett.“ — Tremoulet erre azon kérdést teszi: nem csodálatos-e, hogy a törvényhozó a cadasteri bejegyzést hasznosnak és elégségesnek tartsa a tulajdonjog begyőzésére akkor, midőn én reám terhek vonatnak; azonban gyakorlatlanok tekintik akkor, midőn hasznót akarok huzni, és midőn én magam részéről akarom bizonyítékul felhasználni. Hasonlít ahoz, ha egy postás egy csomagot akar kézbesíteni, mely nevére szól, és kéri tőlem a viteli költségeket, de midőn át akarnám venni, még azt kívánja, hogy tulajdonjogomat bebizonyítsam. Csak az inscriptio által fog az ingatlanokra vonatkozó szerződéseknél azon biztonság behozatni, mely az ingóknál van, és úgy a mint az ingóknál áll: „la possession vaut titre,“ az ingatlanoknál szinte fogadtassék el: „l'inscription vaut titre.“

Nyilvántartás nélkül a tulajdonjog teljesen nem érvényesíthető, és T. az 536. lapon szépen felel e tekintetben azon kérdésre, hogy ha a code civil rendszere oly hiányos, hogyan tarthatta fenn magát oly sokáig? — T. így felel: a francia jog a jogok megállapításánál és a tulajdon átruházásoknál alapul nem szolgál, hanem igen is alapul szolgál a tetteges birtok, és e nélkül szerződés nem is köttetik, a felmutatott birtokszerzési okmányoknak egyedül hitel nem adatik. A birtoklás a tulajdonjogra nézve tökéletlenebb nyilvántartási mód, mint a bejegyzés; mert a birtok csak esetleges lehet, ez mindenütt és mindenkor ugyan az, és a tulajdonjog jelölésül nem szolgálhat teljesen. A bejegyzést mindig egy eszme hatja át és véghetetlenig változó, ez minden jogokat a legfinomabb változásaival és viszonyaival előtűntetheti. És viszont a bejegyzés maga részéről nem más mint a birtok. . . És ha a mostani rendszer csak a birtok segítségével tarthatta fenn magát, és a birtok nem más, mint a bejegyzés, azt kell következtetnünk, hogy a jelenlegi rendszer mellett is, a tények erejénél fogva, az inscription rendszere lényegileg már fenn állott, s hogy egyedül ezen alapszik a mozgás és az élet. És az 542. lapon: Mindegyik tulajdonos, aki Franciaország földjét műveli, nincsen e pillanatról-pillanatra kitéve annak, hogy eladni, venni, kölcsönözni vagy hitelezni akar? — Nem fekszik-e mindegyiknek érdekében, hogy ezen jogügyleteket a legnagyobb könnyűséggel és biztonsággal megköthesse? Azonban felhozzák: hogy ezen ajándék a földbirtokosra nézve veszélyes, és a kölcsönzést könnyíteni annyit tesz: eszközt nyújtani végromlásához: de erre felelhetni, ha véletlen rossz termés van, vagy egyéb szerencsétlenség éri a birtokost: csak a hitel által tarthatja fenn magát és birtokát, csak a hitel által segethet magán, hogy hasznos beruházásokat tegyen, hogy terményeit kedvező vásárig visszatarthassa és azokat elfecsérleni ne kényteleníttessék. Végül az 545. lapon felemlíti: hogy az első jogászok, több egyesületek stb., sürgették ezen reformot, és megjegyzi: Ezen mozgalom mindennap mindinkább növekszik, míg végül ellentállhatlanná válik; és a jogtudósoknak nem szabad visszavonulniok ezen mozgalomtól. — Vagy talán azért ne fogadjuk el ezen rendszert, mert német intézmény?

Valóban miért ne szabadna a tapasztalat gyümölcseit, az észmunkák terményeit ép oly szabadon, oly hason-szenvvel elfogadni, mint a föld gyümölcseit és az ipar terményeit? Együttal a jogegyenlőség, az ipar és ke-reskedelem szabadsága ezen rendszer által nagyban elő-mozditatik, a mely cél a polgári törvénykönyv alkotásánál is alapul szolgált, ezen kitünő törvénykönyv-nek ily módoni kiépítése azért is nélkülözhetlen.

Ezen francia rendszerhez volt hazai betáblázási rendszerünk is sokat hasonlít; Franciaországban a jel-zálogi hivatal egy arrondissement-ra, nálunk egy megye vagy törvényhatóság területére terjedt ki; nálunk a betáblázás következetesen az összes ingatlanokra kiha-tott és speczialis zálogjogok hiányoztak; a hallgatag zálogjogok pedig ismeretesekek nem voltak, a jelzálogi bejegyzések ujítása sem divatozott nálunk; miért is 1840 évig vissza kellett menni, s minden tulajdonos terheit kiürni, hogy tudni lehessen, mi terheli az in-gatlant.

Ezen rendszer hiányosságát érezték azok, a kik va-lamely banknál kölcsönt akartak felvenni, 32 évig vissza számítva a tulajdonosokat és jogczimüket ki kellett mu-tatni és bebizonyítani, hogy per nincs folyamatban, és a közben előfordult egyes tulajdonosokról a betáblázási kivonatot kellett előterjeszteni: mindez sok fáradságba és költségbe került, a mi mostanában egy egyszerű te-lekkönyvi kivonat által bebizonyítható.

A régi francia rendszerhez legközelebb áll az 1864. decz. 14 én kelt törvényen alapuló hannoverai rendszer, mely szintén csak a jelzálogok nyilvántartá-sára szorítkozik. Ezen királyság azon részére nézve, a hol még a közönséges német római jog érvényben áll, a telekkönyvek behozatala lehetséges nem lévén, átmeneti rendszerkép behozatott a fennebbi törvény. Ennek 2. §-a szerint vannak külön jelzálogok, (Special-Hypotheken) melyek tárgyát csak ingatlanok képezik, és általános jelzálogok, (General-Hypothek) melyek az összes ingó és ingatlan javakra terjednek ki, a mennyiben valamely vagyonra is kihat. Hallgatag jelzálog nincsen, és a jel-zálog csak bejegyzés által nyer érvényt minden külön-böztetés nélkül. A 16. §. szerint a jelzálog csak hatá-rozott vagy egy legmagasb összeggel kitett követelésre nézve állhat fenn; és a követelésre vonatkozó változá-sok szintén bejegyzendőek. A 34. §. szerint, ha a bejegy-zés némely akadályok miatt el nem rendezhető, akkor ha legalább a követelés és a jelzáloghozi jogczim tanu-sítva lett, előjegyzés engedtetik meg, mely ha igazolta-tik, az előjegyzés elsőbbségével bekebeleztetik. A hitel-könyvek a járásbíróóságok által vezetettnek, s pedig minden községre nézve külön, avagy több kisebb köz-ségre nézve együttesen; városokban a hitelkönyv két részből áll: az első a házbirtokosok, a második rész a többi birtokosok részére vezetettik, és pedig az első rész a házak számai szerint, a második részben minden adós részére egy külön lap nyitattik, ha ellene valamely be-jegyzés kéretik, és minden további bejegyzés ő ellene ugyan e lapon történik; valamint a házbirtokos ellen azon a lapon, a hol a háza előfordul; mindkét rész felett pontos névjegyzékek vezetettnek, melyekből a lapszámot, melyen a bejegyzés előfordul, könnyen kivehetni; az okmányok másolatai az irattárban fenntartatnak.

Ezen rendszer a kezelést nagyon könnyíti, és a hi-vatalnok könnyen adhat felvilágosítást, mert az ugyan-azon adós ellen eszközölt bejegyzések egy lapon talál-hatók, holott a francia rendszer szerint az arrondisse-ment-ban előforduló összes bejegyzések sor szerint jegyeztetnek be; és csak a névjegyzékből kell azokat kikeresni. A névjegyzék is könnyebben kezelhető, mert

csak egyes községekről vezetettik. Azonban ezen rend-szer ellen is felhozhatni, hogy a tulajdon felett bizonyi-tékot nem nyújt, és a betáblázott hitelezőnek kell még begyőznie, hogy a bejegyzés idejekor a lekötött ingatlan az adósnak tulajdona volt. És e tekintetben szintén az adófldkönyvet kell segítségül venni.

(Folyt. köv.)

HALMOSSI ENDRE.

Gyermekgyilkossági eset.

(Felolvastatott a budapesti ügyvédi egyesület III-ik szakosztályában.)

Mult évi február hó 24-én Pesten, az uj-utczában 36. sz. alatt fekvő ház sárcsatornájában egy újszülöttnek látszó gyer-mek hulla találtatott, mely azonnali rendőri intézkedés folytán felbonczoltatván, kiderült, miszerint a hulla érett gyermekké volt s mintegy két vagy három hétig feketett a csatornában. — Az ezen körülmény alapján megindított fenyítő vizsgálat folyamában kihallgatott több tanu határozottan L. Teréziát vádolta ezen gyermek elikkasztásával; mert vallomásuk sze-rint e nő az előző év utolsó hónapjaiban szerfölött vastag volt, miből terhessége következtetik. De ezen körülményt — t. i. vastagságát — nevezett vádlottnő is beismerte, azt állítván azonban, hogy hasának vastagsága nem terhesség, hanem havi folyásának hosszabb időn keresztül történt kimaradásának következménye volt.

A tanuk rövid kivonatbani vallomása különösen követke-zőkből állott:

Paulik Zsuzsánna házmesterné vallá, miszerint aug. havában észrevette, hogy vádlott napról-napra vastagabb. De hogy valóban viselő lett volna vádlott, avagy, hogy lebetegedett és hogy a talált gyermeket kanálisba ő dobta volna, azt nem tudja.

Herzmann Erzsébet vallá, miszerint vádlott L. Teréz előtte többször panaszkodott, hogy elma-radt havi tisztulása miatt gyakran fájdal-mai vannak és hogy nagy hasa karácsonkor eltűnt.

Hartl Ludmilla vallá, hogy vádlott nagyhasa régen feltűnt neki; egyszer vádlottat ez iránt meg is kérdezte, de az zavarba jött s mitsem felelt; ő azonban hasát megtapogatván, s mint ilyesekben jártas asszony, kinek már hét gyermeke volt, abban a gyermeket mozogni érezte. Végre tudja, hogy vádlott karácsonkor zárt ajtóknál beteg volt. S azután nem volt már oly vastag.

Dr. H. tiszti főorvos, ki L. Terézt a főkapitányi hivatal felszólítására orvosilag megvizsgálta, előadja: hogy ő som-minemű nyomait a közelmúlt szülésnek rajta fel nem találta, sem az az emlékkön látható nem volt. Igaz ugyan, hogy a nemző részekből vé-res folyadék jött, de ez épugy havi tisztulá-snak, mint szülésnek is jele lehet. A nemző részek állapotáról láthatók egy már régeb-ben történt szülésnek nyomai, mely egy év előtt történtet.

Vádlott L. Terézia vallá, hogy Falusi Klára ta-nácsára K. R. orvoshoz ment háromszor, hogy az neki egy re-czeptet adott, havi tisztulása elindítására. Az orvosságot a „Kigyó“-hoz címzett gyógyszerárban csináltatta, a receptet ott hagyta; az orvosság egy fekete üvegben barna színű volt. Második üvegnek használata után havitisztulása elindult, és akkor nagymennyiségű vér folyt el tőle, jobbára aludt vér és darabokban. A vér elfolyásával a hasa megapadt. Három napig beteg volt, az anya ápolása alatt állott.

Kessel András vallá, miszerint a háznál, hol ő is lakott, általános volt a zon hir, hogy vádlott nő terhes állapotban van. L. Teréz nála többször volt, és rajta olyan jeleket látott, melyek egyenesen oda mutattak, hogy vádlott nő viselő. A mint a gyermekhulla a kanálisban megtaláltatott, ő a vádlott nő any-jával az iránt beszélt, de az anya tagadta, hogy leánya szült volna, s a mint hozzá azt mondotta, hogy utóvégre leánya meg-fog vizsgáltatni, sirva azt felelte, hogy leánya Bécsben már egy-szer lebetegedett. Azt, hogy az ajtó három napig zárva volt, míg vádlott nő betegen feküdt, oda módosítja, hogy az más alkalommal történt, különben azt ő Hartl Ludmillától hallotta.

Klupati József vallá, miszerint ő észre nem vette, hogy vádlott nő viselő lett volna, mert ő mindig, már termé-

szeténél fogva, duzzadt testü, a mint most is rajta látszik, hogy vastag testtel bir.

Sebes Antonia vallá, miszerint vádlott nőt egy évig mindig egyforma vastagságban látta, és hogy ez iránt Paulik Zsuzsárna házmesternével is beszélt, ki is hozzá feleletül azt mondotta: „Sie ist immer so wampet“.

L. Teréziának édesanyja vallá: miszerint nem igaz, hogy leánya viselős volt, mert ő leányával egy ágyban aludt, és a kósza birre, gyakran annak hasát megtapogatta, de nem találta, hogy viselős lett volna. Leányának havi tisztulása elmaradt, egy ruha mosásnál áthülése következtében, és abban szenvedett tíz hónapig, mi a hasának nagy duzzatást okozott, de viselős nem volt.

Karácson előnapján vádlott, vásárlani volt, és 12 órakerékeztélésével nagy dézsát fogott vízzel és szobát surolt; este a mint a konyha-surolással készen volt, leányától havi tisztulása elindult, épen akkor, a midőn leányát vacsorához hívni a konyhába belépett, és mivel szoknyája vizes lett, ő maga saját szoknyáját adta leányára, nehogy az atya, ki vacsoránál ült, a vért lássa. A leány három napig feküdt és odahaza fürdött.

Dr. K. R. vallá, ha e nőnek, mire nem emlékezik, folyadékot praescribált, akkor egyáltalán nem havi tisztulásnak elmaradása forgott fenn, különben porokat praescribált volna. Ha a vér darabokban ment, akkor nem lehetett havi tisztulásnak elmaradása az oka, mert ha havi tisztulásnak elmaradása folytán a vér megülekszik, az legfeljebb anyaméhbe ülepedhet meg, és akkor nem orvosság a szer, hanem operációnak kell történni. Átalán véve, a vér darabokban legfeljebb szülés után jön. Hogy a vádlott nő viselős lett volna, a mennyire emlékszik, rajta észre nem vette; azt határozottan mondhatja, hogy az utolsó 6 hónapig semmiféle terhes nő nála elő nem fordult, a vádlott nő megvizsgálásánál ő talált ugyan szülési nyomokat, de azok olyanok, melyeknél a szülési időt meghatározni nem lehet. A talált nyomok egy 6 hétnél korábbi szülésre mutattak ugyan, de mindenesetre sokkal későbbre, mint 1 év előttire.

Melicher Mária vallá, miszerint vádlott L. T. csak ugyan terhes volt, mert napról-napra vastagabb lett, mit onnan tud, mert mindennap szatócsboltja előtt elment és így vastagságát figyelemmel kísérte, azelőtt pedig vádlott nővel ugyanogy házban lakott.

A talált hulla február 25-én orvosilag felboncoltatván, a bel- és külvizsgálat leírása után, a szakértők véleménye abban nyilvánult, hogy „a hulla érett gyermeké volt, a ki azonban születése után nehezen élt, mint egy 2—3 hétig fekhett a csatornában.“ Ezen vélemény indokait azonban nem fejtették ki a szakértők a bonczjegyzőkönyvben. Minélfogva a fenytörvényszék felhívta a bonczolást végzett orvosokat, hogy körülményes és indokolással ellátott véleményt adjanak ez iránt:

1-ször: hogy mennyi ideig fekhett a hulla a csatornában?

2-ször: hogy miért állították, hogy a magzat születése után nehezen élt?

Felette fontos levén ezen ügy elítélésében, különösen a tárgyi tényálladék megállapítása körül, a szakértőknek ezen két kérdésre adott nyilatkozat, azt szóról-szóra közlöm.

A szakértők ugyanis azt felelték az első kérdésre, hogy a hiv. bonczvizsgálati jegyzőkönyvből kiderül, miszerint a gyermek két, egész három hétig fekhett a csatornában — mit az előre haladott rohadási tünetek s a fekhelyül szolgáló közeg figyelembe vétele mellett állíthatnak. A második kérdésre pedig, hogy a bonczolt magzat születése után nehezen élt, vagyis valószínűleg nem élt, azon körülményből következtetik, hogy a bonczjegyzőkönyv szerint mindkét tüdő apró részekre metéltetve, némely ily részletek viz alá merültek, — némelyek pedig nem.

Ha a tüdők nem rohadás által, de légzés következtében tétetett volna, ugyanis uszová, akkor az egész, és egyes részek egyformán usztak volna — mig rohadásnál, a mely jelen esetben a bjgyzka. tanúsága szerint nagy foku volt, egyes részek gyakran alá merülnek, mint melyekben a rohadás, s ennek folytán a légképződés még elegendő fokot nem ért el arra, hogy az egyébként alá merülő tüdőrészeket uszová tegye — mig mások, s egyáltalán az egész tüdők usznak.

Azon körülmény, hogy a tüdők felszíne rózsapirosas volt, nem vihette a szakértőket azon gyanura, hogy az légzés következtében támadt, mert egyrészt a szín a légzett tüdő színétől mégis részben eltért, s mert a mellkas nyitott volta, s ennek

következtében a szabad légnek tüdőre való hehatása ezen piros szint eléggé megmagyarázta.

Mindezek mellett azonban még sem érezték magukat jogosítottaknak annak kimondására, hogy a magzat születése után bizonyosan nem élt, minthogy ide vágó tapasztalataik nyomán tudják, hogy nagy foku rohadás által a némelykor jelen volt, habár csekély foku légzési tünetek, s így az élet bizonyítékai, teljesen eltakartathatnak — mig azon fennebb említett körülmény, hogy a tüdőnek egyes részletei vízben alámerültek, légzés történte után is, s így élet mellett is lehetséges, habár ritkán.

Ezen adatok alapján Pestváros fenytörvényszéke, ugy vádlottat, mint annak édes anyját, ki leányával folytonos együttléte miatt az esetről tudomással kellett hogy birjon, gyermekgyilkossági büntény illetőleg — abbani bűnrészség miatt vád alá helyezte és írásbeli perbe fogatni rendelte.

Ezen perbe fogó határozat vádlottak és védők által felebbeztetvén, ugy a kir. táblán, mint a Curián az anya ellenében feloldatott, a leány irányában azonban helybenhagyatott.

Az ennek folytán megindult írásbeli perben a tisztí ügyész következőleg indokolja vádját:

A kiballgatott tanuk névszerint Hartl Ludmilla, Paulik Zsuzsárna, Hakl András, Melicher Mária és Horzmann Erzsébet határozottan vallják, hogy vádlott nő, a mult év utolsó hónapjaiban terhes volt, s hogy e nő mult karácsonkor egy és fél napi betegség után terhességét elveszté, a nélkül, hogy a mindenesetre világra jött gyermek hollétéről tudomást szerezhetett volna, s így a midőn a ház csatornájában a gyermekhulla megtaláltatott, ezt más — mint Teréz gyermekének nem vélhették, annál is inkább, mert az időben, midőn a gyermek a csatornába dobott, — a ház lakónói közül más, mint L. Teréz teherben nem volt, sőt Hartl Ludmilla vallomásában azt állítá, s vádlott nőnek szemébe is mondá, miszerint az utóbbinak hasát egy alkalommal „mindkét kézzel megfogta, a mint ilyesmiben tapasztalt nő, kinek már hét gyermeke volt, világosan érezte, hogy terhes, s hogy a gyermek a hasában mozog.“ Mihez járul, hogy gyanus lebetegedésnek ideje összevág azon időponttal, a mióta a feltalált gyermekhulla a szakértők lelete szerint a csatornában fekvő, ugyszinte, hogy vádlott nő szakértők által is megvizsgálattván, ezek egyértelműleg azt vallják, hogy vádlott nő már szült, de ezen szülés mindenesetre hat hétnél előbb a nő megvizsgálásától, de mindenesetre egy év óta történt. — Vádlott nő beismeri ugyan, hogy már egy ízben szült, — hanem azt állítja, hogy az még két évvel ezelőtt történt volna, mely állítására nézve azonban dr. K. R. kórházi főorvos által határozottan megczáfoltatott. Továbbá vádlott nő és anyja Lukács Antalné az említett gyanus lebetegedés iránt, megkérdeztetvén, oda nyilatkoztak, — mint azt az alkalommal a tanukkal is elhitetni akarták, — névszerint vádlott nőnek megrekedve volt havi tisztulása rögtön megeredvén, betegsége folytán sok aludt vér darabossan ment el tőle, mi egyuttal vádlott nőnek ezen betegség utáni megnyulánkulása magyarázatul is érvényesíteni törekedtek. Azonban az alaptalan mentegetődzésnek bebizonyult, mert dr. K. R. kórházi főorvos nyilatkozata szerint, ha a vér darabokban ment el, az nem lehetett tisztulás elmaradásának következménye, mert a vér darabokban legfeljebb szülés után szokott elmenni.

Ezen okoknál fogva a tisztí ügyész szerint bebizonyítva van az, hogy az uj-utczában 36. sz. alatt fekvő ház csatornájában feltalált holt csecsemő vádlott L. Teréz szülöttje volt; miután azonban a szakértők lelete és indokolt véleménye szerint, az említett ház csatornájában feltalált holt csecsemő, mely kétségkívül L. Teréz magzatja volt, és csak általa vagy tudtával és beleegyezésével dobathatott az említett ház csatornájába, — „születés után nehezen élt,“ — de valamint egyrészt annak lehetősége, hogy holtan jött a világra, kizárva nincs, ugy másrészt azt sem tartjuk lehetetlennek, hogy a gyermek születése után élt, s így a vádbeli esetben a gyermekgyilkosság tárgyi tényálladéka teljes bizonyossággal megállapítva nincs, annak elkövetése iránt azonban vádlott nő ennek daczára még azután is folyvást gyanus marad, — L. Teréziát ezen vád alól bizonyítékok elégtelensége miatt felmenteni, azonban az általa elkövetett titkos szülés és a szakértők lelete szerint tökéletesen kifejlődött magzatjának oly utalatos módoni eltávolításáért neki az általa elszenvedett 4 havi és 10 napi vizsgálati fogságot büntetésül betudatni indítványozza.

A védelem során következők hozattak fel a vád megerősítésére. Azon kezdi ugyanis mindenekelőtt a védelem, miszerint a tisztí felperes maga bevalja, hogy nem képes a gyermekgyilkossági vád támogatására elegendő bizonyítékokkal

fellepni, s azért alperest ezen vád alól bizonyítékok elégtelenségéből felmentetni, ellenben titkosan történt szülés — és az így létrejött magzatnak utálatos módon való eltávolításáért bűnösnek mondatni és már kiszervedett vizsgálati fogságát büntetésül betudatni kéri.

Ugy látszik azonban, hogy a tisztí felperes igazságszeretete által ösztönözöttelve, belátja ugyanazt, hogy ez esetben semmi büntény nincsen tárgyilag constatálva, de egyrészt, hogy a gyermekgyilkossági büntényre hozott perbefogó határozatot respectálni látszassék, alperest a bizonyítékok elégtelenségéből felmentéssel sujtani, s hogy másrészt a 4 havi és 10 napi vizsgálati fogság ok nélkül szenvedettnek ne tünjék fel, azt a büntettek egy egész uj nemében „a törvénytelen szülés eltitkolásában“ kéri bűnösnek kimondani.

Védő azon nézetben van, hogy a tvszék ez esetben sem az egyik, sem a másik kérelemnek nem adhat helyt.

Maga felperes bevalja vádlevelében, hogy a gyermekgyilkosság tárgyi tényálladéka nincsen törvényes próbákkal constatálva, s mégis átmegy az alanyi tényálladéokra, s itt bizonyítékok elégtelenségéből felmentéssel kéri sujtani azt, egy büntettért, mely tárgyilag nem constatálthatott. Igénytelen nézete szerint addig nem lehet az alanyi tényálladékra átmenni, addig nem lehet valakinek bűnösségéről szót ejteni, míg a büntett tárgyilag nincsen constatálva. Azt tartja továbbá, hogy a tárgyi tényálladék vagy meg van állapítva, vagy nem, de középutat, mint az alanyinál (a bizonyítékok elégtelenségét) nem ismer.

Védő szerint ez esetben a gyermekgyilkossági büntény tárgyi tényálladékára nézve, semmi közvetlen bizonyíték sem létezik; ugyanis az, hogy Teréz a mult évben terhes állapotban lett volna, nincsen hitelt érdemlőleg bebizonyítva, mert szerinte az egész hir egy gonosz ráfogáson alapszik, melyet Hartl Ludmilla — ki vádlottal régibb idő óta ellenségeskedésben és haragban élt — terjesztett rossz akaratulag felőle.

Valamennyi tanuk, kik azt állították, hogy L. Terézt terhesnek tartották, tudomások kutforrásaul jobbára Hartl Ludmillát neveztek meg; aztán így folytatja a védő:

Nőknél sokat tesz a képzelet. Ha valakiről rószat mondanak, könnyedén elhiszik. Így történt az, hogy Hartl Ludmilla és Paulik Zsuzsánna mindenkinek azt fecsegték a házban, hogy L. Teréz terhes, azok kezdték hinni is; sőt ezen hitőkben vádlott hasát is nőni, rajta a terhesség egyéb jeleit is látni képzelték.

Találatván azután véletlenül a ház csatornájában egy gyermekhulla, képzelődések még inkább felizgattattott, s most már valóban ol is hitték, hogy az, a mi nálunk csak képzelet volt, való is, azaz: hitték, hogy ők csakugyan maguk látták vádlottat terhesnek lenni, s hitték, hogy nem csalatkoztak, ha azt terhesnek tartották.

Igazolja ezt azon körülmény, hogy vádlott nagy hatásának állítólagos eltünése nem is volt nekik előbb feltünő, mint midőn a gyermekhulla lett a csatornában feltalálva. Csak akkor ébredt bennök azon képzelet, hogy csakugyan volt vádlottnak nagyhasa.

Ez pusztán képzelet játéka! Ha p. o. valakitől a ki, közelebről nem ismerünk, sokan azt beszélnek, hogy gonosz ravasz ember, ha még semmi ravaszágát, vagy gonoszágát sem tapasztaltuk is, de alkalmilag látjuk azon embert, ugy képzelődünk, mintha a gonoszság és ravaszágnak már arcvonásaiban is felismerhető volna. Pedig ha képzeletünk ilyen módon fel nem izgattatott volna, eszünkágába sem jönne azon ember vonásaiban a gonoszság vagy ravaszság valami ismerhető jeleit felismerhetni.

Azért nem is lehet csudálkozni azon, ha a ház lakói amindarról a mit fecsegték után hallottak, utóbb a gyermekhulla feltalálása után, azt hitték, hogy önmaguk tapasztalták.

Egyébiránt a viselős állapot igen sovány testalkatuaknál könnyen felismerhető, de nem ám testeseknél, mint minő vádlott. Ilyen testes nőknél nehéz valósággal felismerni a terhes állapotot, de könnyű igenis egy kis képzelődés hozzájárulása mellett, a terhesség létét gondolni.

Nem csacaka és rossz akaratú vénasszonyok, hanem orvosi kapacitások, egyetemi tanárok is tévedhetnek ezen kérdésben. Milyen nagy zajt ütött tévedés történt, p. o. Bécsben 3 1/2 év előtt, mely a bécsi orvosi szaklapokat is sokáig foglalkoztatta. Megjelent ugyanis 1866. év tavaszán a bécsi közpórházban Dumreicher tanár előtt egy 17 éves leány és panaszkodott, hogy hasa felduzzadt, és időnként hasában fájdalmat élt. Dumreicher tanár megvizsgálta a leányt, s azt találta, hogy

terhes. A leány hiába állította és esküdött égre földre, hogy soha férfival testileg még nem érintkezett, a híres tanár terhességet diagnosizált, s a szülészeti osztályba utasította. Dr. Braun tanár, a szülészeti osztály főnöke átvétel előtt szintén megvizsgálta s hasonlóan terhesnek mondta diagnosisában a leányt, és gyógykezelés alá vette. A leány szavainak nem adtak hitelt a tudósok. Felelet az volt, hogy csak várjon — 2—3 hétig vége lesz a bajnak, mihelyest megszületett.

Négy hétig váraoztak a szülésre. Ez alatt többször voltak görcsei. Négy hét után ily görcs roham alkalmával egy az állott vérhez hasonló sötétes és sűrű anyag ömlött ki a beteg leány anyaméhéből, s két napra reá nem volt már semmi baja. A „Wiener medizinische Wochenschrift“-ben keletkezett tudós tollharcz asztán azt constatálta, hogy ez nem volt egyéb egy az anyaméhben, tán a havi tisztulás elállása következtében keletkezett daganatnál. Ime a példa a terhesség iránt világhírű tanárok is tévedhetnek.

Azt mondja védő, hogy hozhatna több ilyen esetet is fel. De elegendőnek tartja ezt, mert védenceze esete epen ehhez hasonlít. Ő is görcsös fájdalmak miatt panaszkodott, nála is darabos aludt vér kihullása következtében állott el a fájdalom, apadt le a duzzadt hass, s indult ismét meg a havifolyás.

Egyáltalán nem ritka eset az „hogy nők 12 vagy 13 hónapon át is ambulálnak orvostól-orvoshoz; valamennyien terhességet agnotisálnak, s végre mégis kederül, hogy a petefészkek tömlős daganat fészkel, mely lényegénél fogva nőttön nő, — vagy pedig némely nőnél eláll több óra a tisztulás a méh száját elzáró habarcz következtében, s egyszerre csak szülő fájdalmak közt nagy vérzéssel a habarcz elhagyja a méh-ürt, s szabadon függ a méh ajkáról. — S történetik s történt már az is, hogy a nő a terhességnek valamennyi tüneteit veszi észre magán és 7—8 hónapra — mióta t. i. a tisztulás elmaradt — nem gyermek, hanem csak mola, vagyis egy vérdús sejtömeg születik.

Bizonyítva van tanuk vallomása által, hogy vádlott ugy Hartl Ludmillával, mint a többi tiz lakókkal is ollenséges viszonyban élt. Ezen tanuk vallomásai nemcsak azért nem érdemelnek tehát hitelt, mert mindnyájan mások mondása után indultak, nemcsak azért, mert önönvallomásaikat a hitelesítés alkalmával jobbára megint megváltóztatták, hanem főleg azért, mert a többi nem kifogásolt tanuk vallomásai által, de maga a kihallgatott szakértők által is megczáfoltatnak.

Ugyanis az egészen érdektelen Falusi Klára, Förster Mária, Klupaty József egyik sem vette észre, hogy v. terhes lett volna. Sőt Sebes Antonia azt monda a hitelesítés alkalmával, hogy vádlottat egy év óta mindig egyforma vastagságban látta, s hogy ez iránt Paulik Zsuzsánna házmesternővel is beszélt; ez azonban akkor nem felelt egyebet, mint „Sie ist immer so wampet“.

Persze, akkor még nem letek gyermekhullát a ház csatornájában, a mi azon képzelődést ébresztette volna benne, hogy vádlott terhes.

Különbén ezen Paulik Zsuzsánna azt monda hitelesítés alkalmával, hogy ő azt, miszerint vádlott terhes lett volna, nem tudja.

Klupati József a 14. n. sz. alatti vallomása szerint vádlottat m. évi nov. havában még táncolni látta; már pedig 3—4 héttel a lebetegedés előtt semmi terhes nő nem tud táncolni. — A többi közt Hermann Erzsébet is azt vallá, (16. n. sz. a.) hogy vádlott előtte többször panaszkodott, miszerint az elmaradt havi tisztulás miatt fájdalmat vannak. Sőt látta, hogy karácson táján orvosságot és fürdőket használt. A Hartl L. által terjesztett azon hir pedig, hogy v. karácsoni betegége zárt ajtóknál történt volna, többek között Kessel András tanuknak a hitelesítés alkalmával adott vallomása által is megczáfoltatik. Hanem eltekintve mindezekről, a vádlott ellen vallott tanuk állításai ellentétben vannak a szakértők véleményével is.

Ezen tanuk ugyanis azt fogták vádlottat, miszerint m. é. karácsonkor szülhetett. Dr. K. R. és dr. H. tisztí főorvos ellenben hitelesítés alkalmával azt mondják, hogy vádlottat annak idejében megvizgálták, de rajta, a közeli szülés semmi nyomait sem letek, sőt az utóbbi hitelesítés alkalmával határozottan azt is vallja, hogy rajta talált szülési nyomokról egy évnél régibb szülésre lehet következtetést vonni.

A csatornában f. é. február 25-én talált hulláról felvett bonczlelet szerint pedig ezen gyermekhulla 2—3 hetesnél régibb nem lehet. Mindez tehát lerontja a vádlott ellen vallott tanuk rosszlelkű ráfogásait.

Egyébiránt a gyermekgyilkosságnak tárgyi és alanyi tényálladéka azért is hiányzik, mert a gyermek-hulláról f. é. febr. 25-én felvett bonczelet azt bizonyítja:

a) hogy azon hulla szülés után alig élt; s

b) hogy 2 legfeljebb 3 hétnél nem régebbről.

Ad a) Mindenesetre szükséges a gyermekgyilkosság tényálladéka, hogy létezzék élő gyermek; melyen ilyen bűn elkövethessék. Az pedig, hogy létezett volna ilyen gyermek semmivel sincsen bizonyítva.

A szakértők határozottan mondják, hogy nem is valószínű, miszerint a kérdéses gyermek élt, vagyis lélekzett volna.

Vádlott mellett az ártatlanság jogvédelme harcol mindaddig, míg annak ellenkezője be nem bizonyítottatik.

Míg tehát a szakértők azt sem merik kimondani, hogy azon talált gyermekhulla valaha élt-e csak egy percig is szülés után, vádlott ellen gyermekgyilkosság miatt bünpert indítani nem lehet, mert hiányzik a tárgyi tényálladék egyik leglényegesebb kelléke: az élet, mely bűnös kézzel kioltatott legyen.

Ad b) Constatálva van a bonczelet által az is, hogy azon gyermek f. évi febr. 25-én 2, legfeljebb 3 hetes lehetett.

Ezen gyermeket vádlottának állítani tehát épenséggel nem lehet; mert még a roszakaratulag vallott tanúk is azt állítják, hogy m. é. karácsonkor kellett vádlottnak születnie, azután már nem látták többé olyan vastagnak. Ezen időköz pedig a gyermekhulla boncsolása és 1. r. vádlott állítólagos szülése között nem 2—3 hét, hanem teljes két hónap. Az pedig nem is állítottatik, hogy vádlottnak a gyermek élve vagy halva láttatott volna. Pedig a kihallgatott házbeli tanúk karácsonkor vádlott betegsége alkalmával, és azután is gyakran bejártak vádlottához. Az iránt pedig valamennyi tanu meg lett kérdezve, valjon nem hallott-e azoknál gyermeksirást. Erre mind azt felelte, hogy „nem“.

Ezeket mind összevéve kitűnik, hogy hiányzik ez esetben a gyermekgyilkosságnak, úgy tárgyi, mint alanyi tényálladéka. Ennélfogva a vádnak jogos alapja is hiányzik. Következő észrevételeket teszi védő még a szakértők véleményére nézve. Vádlott megvizsgálata után oda nyilatkoztak a szakértők, hogy az nemcsak egyszer, de talán többször is szült, és hogy a méhhüvelyből kifolyt anyag egy megelőzött szülésnek is lehetett következménye“.

Védő nézete szerint ezen szó „talán“ már egyáltalában nem elegendő arra, hogy vádlottra az mondathassék, miszerint valósággal többször szült. Mert vagy szült többször egyszer, vagy nem. S ha nem mondja senki határozottan, hogy igen, azt kell feltenni, hogy nem. „Talán“-ra nem lehet büntetni senkit sem. De ezen „talán“ is csak az egyik orvos, t. i. dr. K. R. ur által mondatik, holott dr. H. tisztí főorvos hitelesítés alkalmával azt vallá, hogy csak egy szülésnek nyomait lelte vádlotton.

Épen úgy nem felel meg a határozottság kivántatóságának azon kifejezés sem a szakértők véleményben, hogy „a méhhüvelyből kifolyt anyag egy megelőzött szülésnek is lehetett következménye“. Ez megint olyan állítás, hogy „igen és nem is“. Egyébiránt a szakértő nem vádlottra vonatkozólag mondja ezt, hanem általánosságban, hogy t. i. vádlottnál találtak ugyan ilyen folyadékot, de mert ilyenével épen, úgy a szülésnél, mint a tisztulásnál is találkozhatni, s a vádlottnál az előbbire nem tehetek következtetést, egyéb szokásos nyomok hiányában, azt csupán az utóbbinak, vagyis a tisztulásnak következményeül mondhatják.

Dr. K. R. orvos ur véleménye, nemcsak határozatlanságánál fogva, hanem azért sem érdemel hitelt, mert a gyakorlati élet és a tudomány tapasztalataitól feltűnően eltér.

Ő ugyanis előbb bevallja, miszerint emlékszik vádlott arcára, hogy gyógykezeltése alatt állott, de az időre, hogy mikor, már nem tud emlékezni. Aztán azt mondja, hogy, ha folyadékot praescribált, akkor nem szenvedhetett vádlott havi tisztulás elmaradásában. Ő tehát, a ki oly rossz emlékező tehetőséggel bír, hogy még körülbelül sem képes az időt meghatározni, hogy mikor látta vádlottat, azt már határozottsággal meri állítani, hogy ha folyadékot rendelt, akkor nem szenvedhetett vádlott havi tisztulás elmaradásában. Pedig ez nem így van ám. A havi tisztulás megindítására lehet porokat és fo-

lyadékot is rendelni. Annak megválasztása a beteg egyéb körülményeitől függ. Azon orvos, ki a betegség körülbelüli idejére sem tud visszaemlékezni, az a betegnek rendelt orvosság minőségére sem emlékezhetik. Mert lehet ugyan, hogy ő porok alakjában szokta szereit rendszeresen adni; de vádlott porokat nem szeret s azért folyadékot kért.

Abban is téved, ha azt mondja, hogy „ha darabokban ment el vádlottól a vér, akkor nem lehetett havi tisztulásnak elmaradása az oka, — — — mert általában a vér darabokban legfeljebb szülés után jó“. — Épen megfordítva áll a dolog: a szülés után kifolyó vér rendszeren vizenyős és hig szokott lenni, de a havi tisztulás hosszas elmaradása után igenis megüledés következtében annyira összeáll az anyaméhben, hogy orvosság által sokszor el sem oszlatható, hanem operálni kell.

Tagadhatlan, hogy gyermekhullát találtak azon ház csatornájában, hol vádlott lakik; de hát mit tehet ez arról?!

Klupaty József tanunak 14. n. sz. alatti vallomásából kitűnik, hogy a vádlott által lakta ház egyike a legrendetlenebbeknek, hol kapu, árnyékszék és csatorna mindig tárva-nyitva áll. Igen valószínű tehát, hogy ezen körülményeket estve épen valami szomszéd használta fel bűnös szándékának végrehajtására; annál inkább, mert a kérdéses csatorna-nyílás épen a kapu előtt van.

A további perbeszésekben újabb körülmények nem hoztattak fel. Itélet alá hocsáttatván a per:

Pestváros fenytörvényésze a védelem indokolásait elfogadván, vádlottat „büntethető cselekvény tárgyi tényálladéknak hiányában „teljesen“ felmentette“. S a kir. tábla e határozatot helybenhagyta.

Dr. FRIEDMANN BERNÁT.

K ü l ö n f é l é k .

(Értesítés) A magyar jogászgűlés módosított alapszabályainak 7. §-a értelmében csak oly indítványok kerülhetnek az ideai jogászgűlésen tárgyalás alá, melyek legalább két hónappal a gűlés megnyitása előtt az állandó bizottsághoz beküldetvén, ez által elfogadtattak; miután az állandó bizottság határozata szerint az ideai jogászgűlés Pesten f. é. szept. hó 24-én nyílik meg, az indítványok benyújtására kiszabott határidő f. é. jul. hó 28-án jár le; mely körülményre mindazok, kik az ideai jogászgűlés tárgyalása alá indítványokat bocsátani szándékoznak, azzal figyelmeztetnek, hogy az indítványokat egyenesen alulirothoz (I. Pesten kalap-utca 6. sz.) sziveskedjenek beküldeni.

Kelt Pesten, 1871. évi jul. 4.

Dr. Siegmund Vilmos,

a magyar jágászgűlés állandó bizottságának titkára.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közlő: I. O. Stolp könyvkereskedése Pesten.

Német jogirodalom.

Polizeistrafgesetzbuch f. das Königr. Bayern. 5., m. Anmerkgn. und sämmtl. bis jetzt zu demselben, erschien. oberstrichterl. Präjudizien verm. Aufl. Nebst ausführl. Sachregister hrg. v. e. Juristen. 8. Würzburg, Stahel.

Putz, C., Beiträge z. Geschichte d. ungarischen Privat-rechtes als Einlgt. in das Studium desselben. gr. 8. Wien, Capellen.

Schramm, Dr. H., ein Preat den Duellen! Zugleich ein Beitrag zur Geschichte d. Duells. gr. 8. Leipzig, Donicke.

Schwarze, Dr. F. O., der Geschworne u. der Gerichtsschöffe. Darstellung d. öffentlich-mündl. Strafverfahrens m. Geschwornen u. Gerichtsschöffen, insbesond. der Pflichten u. Befugnisse e. Geschwornen u. e. Gerichtsschöffen. 8. Dresden, G. Dietze.

Seuffert's, J. A., Archiv f. Entscheidungen der obersten Gerichte in den deutschen Staaten. 22. Bd. Herausg. v. A. F. V. Preusser 3 Hfte. gr. 8. München, literar.-artist. Anstalt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői Iroda:

Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Rövid vázlata az európai hitelkönyvi rendszereknek.

(Folytatás és vége.)

Az 1866. jan. 1-én életbelépett olasz polgári törvénykönyv (codice civile del regno d'Italia), mely a francia polgári törvényt vette alapul, a hitelkönyvi rendeletekben több változásokat tön, melyeket röviden jelezni akarunk:

1) Az 1932. s következő szakaszokban felvétellett a Transscriptio rendszere, csaknem szóról-szóra a francia 1855. évi törvény 1. §-ból.

2) A jelzálogi inscriptio kiterjesztetett minden követelésekre, és e szerint a nők, ugy kiskorúak s gondnokoltak törvényes jelzálogai meg lönnek szüntetve, és az 1965. §. kimondja: hogy a jelzálog nem bir érvénynyel nyilvántétel nélkül és csak határozottan kijelölt ingatlanokra és pénzben meghatározott összegekre terjedhet; az 1969. §. felsorol öt törvényes jelzálogot, melyek bejegyzésétől az 1981—1985. §§. rendelkeznek.

3) A jelzálogok ujitása nem tiz, hanem 30 év után szükséges (2001. §.).

Egyebekben a francia törvény rendelkezései átvételtek, és megemlitendő, hogy az 1979. §. különösen meghagyja: hogy az ingatlan megjelölésénél a cadaster-szám is kitétessék, mi által a cadasterreli összeköttetés előmozdittatik.

2) Bajor jelzálogi törvény.

(1822. jun. 1-ről.)

A bajor rendszerről azt mondhatni, hogy mint jelzálogi rendszer a teljes tökéletességre fokozódott, és némi tekintetben a telekkönyvi rendszerhez ugyan közeledik, azonban mégis csak a jelzálogok nyilvántartására szoritkozik, de a francia rendszertől lényegesen különbözik az által, hogy a specialitas és nyilvánosság elveit a jelzálogokra nézve teljesen keresztül viszi, és a bejegyzés nemcsak nevek, hanem ingatlanok szerint történik, azonban ezen ingatlanok csak a fél kértére, ha valamely jelzálogi bekebelezés kéretik, vétetnek fel. A jelzálogok könyvei (Hypothekenbuch) községenként vezetnek, és minden betét három lapból áll: a birtok, tulajdon és teherlapból, melyek vezetése iránt szabatos utasítások foglaltatnak a törvényben. A felvett ingatlanokra valamint a jelzálogokra vonatkozólag minden további változások bejegyzendők, és a 25. §. szerint a hitelkönyvi nyilvánosságnak az a jogkövetkezménye: hogy minden az ahozi bizalomra alapított cselekvény, a mennyiben a jelzálogi viszonyokkal összeköttetésben áll, annak irányában a ki a hitelkönyvben foglalt bejegyzések alapján s jóhiszemben szerződött, azon jogi hatályt szüli, mely azon cselekvénynek ezen bejegyzések szerint megfelel. Ugyszintén senki sem hozhatja fel

maga mellett annak nem tudását, a mi a hitelkönyvben bejegyezve van, és a ki ez által kárt szenved, az csak személyes viszkeresettel élhet az ellen, a ki erre törvényesen köteleztetik.“ — Az 54. §. pedig rendeli: hogy a jelzálogos hitelező harmadik jóhiszemü birtokos ellen is követelheti követelésének kifizetését, és a 26. §. 1) pontja szerint mindenki ellen, a ki a hitelkönyvben tulajdonosnak van bejegyezve, ezen ingatlanra jogérvényes jelzálogot lehet nyerni, ha mindjárt meg is szünt volna tulajdonos lenni, s az új tulajdonos, a ki tulajdonjogát be nem jegyeztette, csak személyes viszkeresettel bir az előbbi tulajdonos ellen kártalanítási követelésére nézvest. Ebből kitünik, hogy a tulajdonjogra nézvest a jelzálogok tekintetéből a hitelkönyv teljesen bizonyit, s ha a hitelező bizva a telekkönyvi bejegyzésben valamely ingatlanra jelzálogot nyer, ezen jogában védelmeztetik is, és a tulajdonjog bebizonyítására nem kötelezhető, és jelzáloga minden birtokos ellen érvényes, ha jóhiszemben van. — Azonban a bejegyzett tulajdonosra nézve a bejegyzés a tulajdonjog tekintetében bizonyítékul nem szolgál, és a bejegyzés a jóhiszemü tulajdonost sem védi megtámadások ellen, és e végett a valódi tulajdonos keresheti tulajdonát, ha mindjárt második vagy harmadik nevére iratott volna is át, s ha mindjárt ezek mindnyájan jóhiszemben szereztek is, azonban az időközben történt jelzálogi terhelések a valódi tulajdonos ellen is érvényesek, ha mindjárt az adósoknak bejegyzett tulajdonjogát érvénytelenithetné is.

A bajor rendszer a specialitas és nyilvánosság elveit a jelzálogokra nézve következetesen keresztül vivén, a hallgatag és általános jelzálogok végkép eltöröltettek. Minden hitelkönyv mellett két lajstrom vezetetik: a birtokosok és az ingatlanok szerint.

A törvény 1822. jun. 1-én kelt és 1825. jun. 1-én életbelépett; és a közbe eső három év alatt a régi hitelkönyvek szabatos utasítások nyomán ujakká átváltoztattak, s a felek a bejelentésre felhivattak. Az átváltoztatás és a terhek átkebelezése hivatalból történt, és a felmerült nehézségek felett az összes érdekelt felek meghallgatva és az akadályok hivatalból kiigazitva lettek.

Az 1861. nov. 10-én kelt közjegyzői rendtartás 11—17. §§. ugy az ahoz kiadott 1862. jun. 1-én kelt utasítás értelmében a közjegyzőkre a hitelkönyv vezetésénél nagy befolyás ruháztatott, így: az ingatlanok tulajdonára s birtokváltozásaira vonatkozó szerződések-nél semmiség terhe alatt közjegyzői okmány kívántatik, és ezeket a közjegyző rövid uton hivatalból köteles bejelenteni az átírás eszközlése végett; továbbá csak közjegyzőileg hitelesített okmány alapján lehet bekebelezést vagy előjegyzést nyerni.

A bajor rendszer tehát a birtokváltozások bejegyzését csak a jelzálogok tekintetéből követeli, s a hitel-

könyvben valamely ingatlanra vonatkozólag lap csak akkor nyitattik, ha jelzálogi bejegyzés előfordul és a tulajdonjog nyilvántartása céljából egyedül ez nem eszközöltetik. Az első bejegyzésnél a tulajdonos tulajdonjogát okmányilag begyőzni köteles, és a hivatal a netaláni korlátolások és terhelések iránt hivatalos nyomozásra köteleztetik, azonban az 1823. márcz. 13-án kelt utasítás 24. §. világosan rendeli: hogy tulajdonosul az veendő fel, a ki az ingatlant bírja e minőségben, és a hivatalnok sehogy se bocsátkozzék körülményes nyomozásokba a jogczim felett. mert a valódi tulajdonos a bejelentési határidő alatt igényét amugy is érvényesítheti.

Tekintve, hogy 1825-ik év óta az ingatlanok már nagyobbbrészt a telekkönyvekbe bevezetettek, és hogy az említett közjegyző rendtartás szerint a közjegyzők a birtokváltozásokat hivatalból bejegyeztették: a bajor rendszer is most már keveset különbözik a telekkönyvi rendszertől, és az 1864-ik évben közlött polgári törvénykönyvi tervezet III. rész II. fejezete a tulajdonjog szerzését és a telekkönyvi bejegyzéshez köti, és az 56. §. rendeli: Ingatlanokra a tulajdon és egyéb jogoknak szerzése fentartva a külön rendelkezéseket, a szerzőnek a telekkönyvi rendtartásban előirt szabályszerű bejegyzése által eszközöltetik. Az 59. §. pedig rendeli: „A jogosultnak a joga feletti rendelkezésére vonatkozó korlátolások külön jogutódja és az ellen a kinek az ingatlanra jogokat átengedett, csak annyiban érvényesek, a mennyiben jogszerzésük idejekor a korlátolás a telekkönyvben kitüntetve, avagy előttök egyébként ismeretes volt, avagy ha szerzésök ingyen jogczimen alapszik. Ha egy harmadik a be nem jegyzett tényről tudomással bír, ez örökösei valamint azok ellen is, a kiknek ingyen engedte át jogát, kihat.“ — Ugy hogy ezen törvény létrejötte után Bajorországban is a telekkönyvi rendszer életbe fog léptetni.

A bajor rendszerhez egészen hasonlít az 1825. ápril 15-én kelt württembergi jelzálogi törvény, mely szintén csak a jelzálogok nyilvántartására szorítkozik. Azonban Württembergben a telekkönyvek nagy költségekkel felmérések alapján vétettek fel, és a községekben rendszeresen tovább vezetettek, úgy hogy a telekkönyvek valódi minta példányul szolgálhatnak.

3) Telekkönyvi rendszer.

Az előadottak alapján már könnyű átlátni a telekkönyv sajátlagos alapjellemét; és ez abban központosul: hogy a telekkönyv az ingatlanokra vonatkozó minden jogok nyilvántartására és biztosítására szolgál, hogy harmadikok irányában ingatlanokra csak bejegyzés által szerezhetni jogokat.

A bajor polgári törvénykönyvi tervezetnek a III. rész II-ik fejezetre vonatkozó indokai szépen mondják: „A földbirtok a nemzeti gazdagság legfontosabb részét legszilárdabb alapját képezi; az arra vonatkozó jogviszonyoknak biztosítása azért is a törvényhozás legjelentősebb feladatai közé tartozik. A közönséges jog, mely a tulajdon átruházást az átadáshoz köti, e feladatnak sehogy sem felel meg; és még kevésbé a francia törvény, mely közvetlen a szerződéshez a tulajdon átszállását köti: a legnagyobb nehézség abban rejlik, hogy ingatlanok legnagyobb részénél a tulajdon viszonyt, sőt az azt megjelölő birtokot, úgy mint az ingóknál, mindenkinek szemébe ötlő, és a tárgyra folytonosan kiható módon nyilvántartani nem lehet. A pótlást (surrogatum) csak a nyilvántartásban találhatni, mely az ingatlanokat érintő minden viszonyokat szabatosan, teljesen és kizárólagos jogérvénységgel kitünteti. Ily könyv által, különösen ha a cataster könyv-ekkel egybekötötték, úgy-

szólva minden egyes ingatlanuk ugyanazonossága összes jogviszonyaival homlokára nyomatik. Németországban ezen alap gondolat valósága felett mi kétség sem létezik, és csak az elvnek többé vagy kevésbé szigorú keresztül vitele iránt ágaznak szét a nézetek. Sőt a francia törvény alatt álló országokban is — Belgium, Németalföldön — és már magában Franciaországban is, az ingatlanokra vonatkozó jogok szerzésének feltételül a nyilvántartás bejegyzés rendeltetett el.“

Ebből látszik: hogy az európai törvényhozások mindinkább a telekkönyvi rendszerhez, mint a nyilvántartások legelőkeltebb rendszeréhez közelednek.

Ezen rendszert eddigelé legkövetkezetesebben keresztülvitték Németországban, és különösen kiemelendők, Szász királyság, Poroszország és Ausztria.

Az 1843. nov. 2-án kelt szász királysági telekkönyvi rendtartás, melynek rendelkezései az új polgári törvénykönyvbe is átvették, nagyon szabatosan rendelkezik, így a kezdetén kimondja: hogy a telekkönyv mind a tulajdonjogra, mind a követelésekre nézve vezetetik, s hogy ingatlanokra a tulajdonjog, mint dologbani jog csak a telekkönyvi bejegyzés által szerezhető, és a birtok átadás nem szükséges; ugyszintén a jelzálogok és egyéb dologbani jogok csakis telekkönyvi bejegyzés által szerezhetőek.“

A 22. §. átveszi a bajor törvény 24. §-át azon különbséggel, hogy a telekkönyv hitele nemcsak a jelzálogokra, hanem egyéb jogokra is kiterjesztetik, és rendeli: „A telek és jelzálog könyvek nyilvánossága hozza magával, hogy minden az azokhoz bízalomra alapított jogcselekmény, mely valamely ingatlanra, vagy a tulajdonjog avagy egyéb dologbani jog tekintetében vonatkozik, azok irányában, a kik a telekkönyvi bejegyzés alapján és jóhiszemben szerzettek, mindazon jogkövetkezményeket szüli, melyek azon jogcselekménynek a bejegyzések szerint megfelelnek. Senki sem hozhatja fel maga mellett, hogy azt a mi a telekkönyvben be van jegyezve, nem tudta, és a ki ez által károsodnék, az csak az ellen, a kit a törvények erre köteleznek, személyes kártalanítási keresettel bír.“

A 23. §. 1) pontja felemlíti: hogy a tulajdonos, a ki a telekkönyvi bejegyzés alapján s jóhiszemben szerzte tulajdonjogát, ebben védelmeztetik, ha mindjárt bejegyzett elődje valódi tulajdonjoggal nem is bír, vagy ha tulajdonjoga már megszűnt; úgy hogy a telekkönyv a tulajdonjogról is bizonyítékul szolgál. Ezen elv átvett a szász polgári törvény 276—278. §§-ba, és természetes folyamánya: hogy az elbirtoklás eltöröltetett, úgy hogy telekkönyvi bejegyzésen kívül elvitázhatlan tulajdonjog szerzéséhez több évi elbirtoklás nem szükséges, mely tekintetben az osztrák törvény a telekkönyvi rendszert egész következetességgel még keresztül nem vitte, mert a ptk. 1467. §. még telekkönyvi elbirtoklásról szól, úgy az 1855. decz. 15-én kelt telekkönyvi rendelvény 150. §-a is ezen alapszik.

A szász törvény következetesen eltörölte az általános és hallgatag jelzálogokat, és a specialitas elvét következetesen keresztül vezette. Szászországban a telekkönyvek hivatalból készítették, és pedig az összes ingatlanokra nézve egy e célra felállított központi hatóság felügyelete alatt, és pedig a cataster segítségével; a felek személyesen kihallgatattak, a jelzálogok hivatalból átvezetettek az új telekkönyvekbe a régi hitelkönyvekből és minden önálló ingatlanról külön betét vétetett fel, melynek betekintésére a tulajdonosnak 8 heti határidő adatott (231. §.); mihelyt a betétek mind elkészültek, nyilvános hirdetmény útján közzé tétettek, s mindegyik, a ki netalán hibás felvétel által magát sértve érezte, hat hónap alatt igényét bejelentette és

még csak ezen határidő lefolyta után irattak be a betétek a tulajdonképi telekkönyvekbe.

Minden betét három részből áll: fekvőség, birtokviszony és terhek. A bejegyzés csak közokiratok avagy hitelesített magán okmányok alapján eszközölhető (143. §.).

A polgári törvénykönyv behozatala után a telekkönyvi rendtartásnak anyagi része megszűnt és az eljárási szabályok egy külön miniszteri rendeletbe átvették.

Poroszországban az 1783. decz. 20-án kelt jelzálogi rendtartás (Hypothekenordnung) érvényes, mely az első codificált telekkönyvi törvény.

Ezen törvény szintén elfogadja az elvet: hogy az ingatlant illető minden dologbani jogok harmadik irányában bejegyzés nélkül érvénynyel nem bírnak, ezen elv az 1794. febr. 5-én kihirdetett Landrecht-ben is elfogadtatott; a kihirdetési rendelet XV. cikke a hallgató jelzálogokat megszünteti, és az I. rész 10. cím 7. és 8. §§. rendelik: hogy a hitelkönyvbe bejegyzett birtokos a harmadikkal kötött jogügyleteknél, az ingatlan tulajdonosának tekintetik, s hogy a ki a bejegyzett birtokossal ily ügyletet köt, annak jogát sem a bejegyzett tulajdonos, sem ennek netaláni jogutódja meg nem támadhatja. A 24. és 25. §§. pedig rendelik: hogy csak a roszhizemőség gátolja a jogszerzést bejegyzésnél.

A Landrecht-nek ezen rendelkezései által a jelzálogi törvény II. cím 94. és 95. §§. némileg meg lönnek változva, mert ezek szerint elvitázhatlan tulajdonjogot csak hirdetésnyes felhívás útján lehetett szerezni, és a bejegyzés egyedül nem volt elégséges.

A jelzálognál szintén feltétlenül kívántatik meg a bejegyzés, és itten azon különösség fordul elő, hogy az engedményeknek bejegyzése nem szükséges és az engedmény az adóslevél átadása által eszközöltetik, miért is a II. cím 244. §. szerint a nyugtán kívül az eredeti adóslevél felmutatása is szükségeltetik a törlés elrendeléséhez.

A porosz hitelkönyv szintén az ingatlanok szerint vezetetik, és egy birtoklapon kívül három lapból áll: az első lapon a tulajdon viszonyok, a másodikon az ugynevezett onera perpetua és a harmadik lapon a többi jelzálogok és terhek jegyeztetnek be.

A hitelkönyv a járás minden ingatlanaira kiterjed, és hivatalból vétetett fel az adó földkönyvek és a régi telekkönyvek segítségével. Bejegyzések csak közokiratok avagy hitelesített magán okiratok alapján rendelendők el, (II. 60—149. §§.) a mennyiben egyszerű magánokirat alapján kéretnék a bejegyzés, az aláírás hitelesítésére a felek a II. cím 60., 150., 250. §§. szerint hivatalból megidézendők avagy meghallgatandók. A törvény szintén ismeri az előjegyzések intézményét, úgy a feljegyzéseket, melyek által a kifogások használhatóságát lehetővé teszi; és bekebelezett adóslevél ellen 38 nap alatt a bekebelezés idejétől számítva a pénz le nem fizetésének kifogását feljegyeztetheti (II. 175. 176. §§.).

Az 1853. máj. 24-én kelt törvény által nagyobb-szerű egyszerűsítések hozattak be a kezelésben. Azonban Poroszországban a jelzálogi törvény anyagi és alakj részének hiányosságát érzik, és a kormány annak javítására és tökéletesítésére 1864. évben egy tervezetet közzé tett: melyre alább még többször hivatkozni fogunk.

Igy szintén az északi szövetség részére is készítetett egy telekkönyvi törvényjavaslat, mely 1868. évben közzé is tétetett.

Legelőhaladottabbak az új telekkönyvi törvények közt: a mekleburgi 1848. okt. 18-ki és 1857. decz. 21-ki, úgy legközelebb a porosz országgyűlés által Neuvorpommern és Rügen részére elfogadott telekkönyvi törvény.

Ha pedig Európát tekintjük, a legtöbb államok iparkodnak a telekkönyvi rendszert behozni és Németországon kívül csak említem: hogy Genfben egy még 1830. évben a híres Bellot tanár által kidolgozott javaslat életbelépett már, mely a telekkönyvi rendszert tisztán keresztül viszi; továbbá Nagy-Britanniában is az 1862. jul. 26-án kelt (Cap. 53. 67.) és csak Angolországban érvényes két törvény által az alap letétetett.

A mostani törvényhozások iparkodnak a telekkönyvi rendszert tökéletesíteni és ezen intézményt alapelveihez kepest szigoruan és következetesen kiépíteni.

Ha hazánkat tekintjük: az 1847. évi országgyűlési irományok közt (6. sz. ///. alatt) a kiküldött országos választmánynak tervezetét, mely szintén a telekkönyvi rendszerre alapítottatott, feltalálhatni.

Ugyanis az I és II. cím, az örökbevallások és zálogokról szól, melyek jövőre a megyei kisgyűlésen kihirdetendők, s ha három hónap alatt az osztályos vérek avagy rokonok érvénytelenítési vagy átruházási pert nem indítanak, igényük elévült, miáltal a birtokviszonyok némileg rendeztettek volna, mi nélkül rendez telekkönyv fenn nem állhat. A III. cím rendeli: hogy minden megyében egy telekhivatal szervezteti, mely egy táblabíró, egy mérnök és egy írnököl áll (2. §.); minden birtokos tartozik három év alatt birtokát bejegyeztetni és jogczimét, a birtokleírását, kiterjedését, minden urbéri birtokkal és járulmányával együtt bejelenteni; a birtok átruházások bejegyzendők, és: „Mindaddig míg a birtokváltozás bejegyezve nincsen, birtokosnak az tartatik, kinek nevére a birtok telekkönyvileg írva van“ — és ebben fekszik a telekkönyvnek alapja; a 4—9. §§. az új telekkönyv elkészítése és a birtoknak hiteles felvételéről intézkednek és szintén hitelesítést a helyszínen kíván, a felvétel a közgyűlésen kihirdetetik. A 10. §. szerint a betáblázások csak egyes javakra eszközölhetők; a 11. §. szerint minden a jószágot illető terhek bejegyzendők, s félév alatt bejelentendők, „különb az új birtokos irányában elidősülteknek tekintendők, valamint másrésről a kitett határidő alatt bejegyzett igények elidősülés alá nem esnek, hanem egyedül kijegyzés által enyésztetnek el;“ — a 13—19. §§. az eljárást szabályozzák és bejegyzés csak a törvényszék által rendeltetik el, és átírás csak akkor engedtetik meg, ha az eladó már be van jegyezve tulajdonosnak, és a szerződő feleknek (15. §.) személyesen vagy meghatalmazott által meg kell jeleniök és a szerződést jóváhagyniök, kivéve (16. §.) a közokiratoknál; a 17. §. a betekintést mindenkinek megengedi és a 18. §. sorkönyvek vagyis iktatónak vezetését rendeli. A IV. cím a betáblázásokról rendelkezik és részletes bejegyzést enged meg; a 4. §. az okmányok kellékeit írja elő, az elsőbbség a benyújtás napja szerint határoztatik meg, az egy napon beadottaknál az adóslevél kelte határoz; a 7. §. szerint a betáblázott terhek azon fekvő birtokról, melyre betáblázvák, el nem választathatnak, s a birtokkal együtt a birtokosnak bármilyen történhető változása esetében az új birtokosra is átszállanak mindaddig, míg ki nem tábláztatnak. A régi terhek átjegyzése hivatalosan történik (1—3. §§.) és a 12. §. szerint a közterheknek valamint a betáblázott összegek kamatjainak hátra lévő egy évi járandósága szintén betáblázottnak tekintetik, de az ezenfelül kinn lévő kamatok csak új betáblázás által biztosíthatók. Az előjegyzésekről a javaslat hallgat; és

kitáblázáshoz az eredeti kötvény felmutatását kívánja; a 13. § pedig felültáblázásokat is megenged.

Ebből látjuk: hogy hazánkban a telekkönyvi intézménynek behozatalára már 1848. év előtt történtek intézkedések; és hogy ezen intézménynek hazánkban való átültetése már akkor életkérdésnek tekintetett.

HALMOSSI ENDRE.

A miskolci ügyvéd-egylet észrevételei

a „kir. jegyzőkről“ szóló javaslatra.

A jogtudomány már fejlettsége mellett túlhaladott álláspont azon kérdés felvetése, vajon czélszerű-e a peres és perenkívüli ügyeknek ugyanazon jogszolgáltatási közege mellett való összehalmozása.

Nincs többé nézetkülönbség arra nézve, hogy a bíró sajátlagos hatáskörébe csakis a tulajdonképeni jogszolgáltatás, t. i. a vitás jogügyek eldöntése tartozik, s hogy a közigazgatási és perenkívüli teendők ellátására külön közege állítandó fel.

Mi is hódolunk e nézetnek; elismerjük az ez irányban nyilvánuló törekvések jogosultságát s azon meggyőződésünket fejezzük ki, hogy a mennyiben a gyökeres reform útjában álló akadályok jelentékeny része immár legyőzve van, itt az idő, hogy mindazon — másutt már üdvös eredménnyel — fennálló intézmények, melyek sajátos viszonyaink között életbeléptethetők: nálunk is honosíttassanak meg.

Ilyennek tekintjük mi, a közjegyzői intézményt. S habár meg vagyunk győződve, hogy az egyelőre csak a nagyobb forgalommal bíró népes városokban verend szilárd gyökeret, míg a vidéken jó ideig csak tengődni fog: üdvözljük mégis azon törekvést, mely ennek meghonosításában fáradozik.

Magát az e tárgyra vonatkozó törvényjavaslatot illetőleg úgy vélekedünk, hogy az általában egészséges, életképes és így elfogadható elvekre van fektetve, s némi módosítások mellett meg fog felelni a kifizőt s mindnyájunk által ohajtott czélnak.

A módosítások, melyeket részünkről ajánlani bátorokunk e következők:

I. FEJEZET.

A 3. §-ban — ugyanis — nem látunk elegendő biztosítékot a jegyzői szakképesség tekintetében. Mert nem tartjuk elégségesnek a „két“ évet mindazon gyakorlati ismeretek megszerzésére, melyekkel a kir. jegyzőnek birnia kell, hogy magát — s magával az intézményt mihamar le ne járja.

Ez okon a törvény életbeléptetése alkalmával illetőleg az első szervezéskor csak oly bírót és ügyvédet ohajtanánk alkalmazni, ki a lefolyt 10 év alatt legalább négy évig ügyködött. — Ellenben jövőre, az átmeneti nehézségek legyőzése után: a két évi jegyzői gyakorlatot ajánlanók normális képesítvény gyanánt.

A 6. §. intézkedését, népszerűségi gyér viszonyaink-, kezdetleges közlekedési eszközeink-, s számtalan más fontos tényező közrehatása miatt egyelőre kivételnek tartjuk. S ezért — nézetünk szerint helyesebb volna: a kir. jegyzők székhelyeit és számát a helyi igények és körülményekhez alkalmazni.

A 9. §. utolsó bekezdésében e kifejezés helyett „eskülettel foglal helyt“: helyesebbet kívánunk.

A 14. §-t a kellő logikai rend és összefüggés érdekében czélszerűbbnek vélnők közvetlenül az 5. §. után helyezni el.

II. FEJEZET.

A 15. §-hoz. A 10,000-, 6000-, 2000- és 1000 forintra javasolt biztosítékban progressiv arányt nem látván, ezt 10,000-, 5000-, 3000 s illetőleg 2000 ftban vélnők megállapítandónak.

A 16. §. szerint, az ingatlan vagyonban nyújtandó háromszoros (a szövegben „árvaszerűnek“ (?) nevezett) biztosíték, szinte nem áll méltányos arányban a tőzsdei árfolyam szerint acceptált értékpapirokban nyújtandó biztosítékkal. Vagyis, amaz ehez viszonyítva: szükségtelen tulbiztosíték. — Ennél fogva az ingatlan vagyon kétszeres értékét már csak azért is elegendő biztosítéknak tartanók, mert az, az értékpapiroknál, sőt magánál a készpénznél is, bizonynyal kevesebb válságnak és esélynek van kitéve.

A 17. §-hoz. A készpénzben ajánlott biztosítéknak olyanmü „letételét“ kívánjuk, mely az ajánlónak mindenesetre gyümölcsözők.

A 18. §. második alinea-jában a „sértés“ szó „sérelem“-mel volna helyettesítendő. Általában pedig kimondandónak véljük még e §-ban azt is, hogy: a jegyző, biztosítékán fölül egész vagyonával felelős.

III. FEJEZET.

A „kir. jegyzők hatáskörét“ tárgyzó ezen fejezethez általános megjegyzésünk, hogy annak beosztása nem felel meg a helyes rendszer kívánalmainak.

A 23. §-ban foglalt teendők közül ugyanis, egyedül az 1—7. pont alattiak képezhetik a kir. jegyzők oly hatáskörét, melyekben a 30. §. szerint szolgálatát meg nem tagadhatja. Ellenben a 8—10. pontokban jelzett functiók teljesítését — nézetünk szerint — csak megengedni s nem parancsolólag követelni kellene a törvénynek. S ily értelemben kívánók mi, ezen fejezet tárgyait rendezni.

Áttérve a részletes intézkedésekre, a 23. §. 5) és 6) pontjára vonatkozólag ohajtanók, ha az ingatlanok becslése s elárverezése csak az önkényes árverés eseteiben biztatná a kir. jegyzőre. Mert a „bírósi végrehajtók“ ugy is életbe fogván léptetni, a másnémi árveréseket azok teljesítendik, s mert hogy a kir. jegyző a „törvény szerinti kiküldött“ alárendelt szerepében fungáljon, ezt annak függetlensége és tekintélyével megegyeztetetők nem látnók. — Ami pedig a bűnvádi ügyekbeni védelmet illeti (23. §. 10) pont); ezt, mint tisztán ügyvédi feladatot teljesen elvonnók a kir. jegyzőtől.

A 26. §-t, a javaslat ezen legnagyobb horderejű §-át, illetőleg az ezen átvonuló elvet: a jegyzői kényszert, teljesen elhibázottnak tartjuk. Elhibázottnak különösen az ingatlanok tulajdon jogának átruházására vonatkozólag. — Meggyőződésünk ugyanis, hogy ez, a mellett hogy szükség nélkül s meg nem engedhető módon korlátozza az egyéni szabadságot s bénítja — sőt megakasztja az illető jogügyetek természetes folyamatát: még azon czélnak sem felel meg, melyet a javaslat szemelőtt tartott, t. i. hogy a telekkönyvi állapot tisztában tartassék. Mert téves azon nézet — melyből a javaslat kiindulni látszik, — mintha valamely rendszabály pusztá megalkotása s életbeléptetése már szükségkép annak lehetőségét is kizárná, hogy a rendszabály meg ne tartassék s a tiltott cselekvény ne ismétlődjék. Téves különösen nálunk, a hol — mint tudjuk — ezer meg ezer olyan polgár van, ki a hozott törvényt nem olvassa, nem érti, s így nem is követheti. — Igaz, hogy e körülmény a szigorú jog szempontjából nem lehet mérvadó; azonban — azt hisszük — a törvényhozónak soha sem szabad a tényleges viszonyokat ignorálni.

A mindennapi tapasztalás bizonyítja, hogy népünk jellemző indolentiájánál fogva, a tulajdon telekkönyvi bekebelezését mellőzi most is, bár az két tanu által előttemezett egyszerű magán okirat alapján, kevés költséggel és utánjárással eszközölhető, s bár az átírás elmulasztása most is súlyos következményekkel s kárral jár, sőt sokszor a megvett egész birtok elvesztését vonja maga után. Kétségtelen, hogy jövőre még ritkábban teendik azt, ha az okmány kiállítását végett a személy ugyanazonosságát igazoló két tanuval együtt 6—8 mértföldnyire kell fáradniok s a busás jegyzői számlát készpénzben kifizetniok.

A bajnak, melyet a javaslat orvosolni akar, kuforrása nem a rosszul szerkesztett s utólag a legtöbb esetben könnyen kiigazítható okmányra, hanem azon körülményre vezethető vissza, miszerint népünk a költsékezt s fáradságot kerülván: mellőzi a — büntetéshez nem kötött — telekkönyvi átíratást; hanem megelégszik a tényleges birlálás és használattal, s ha az az örökszerződést az adóhivatalnál bemutatván, a jövedéki áthágással járó pénzbüntetéstől megmenekül: egyébbel már nem törődik.

Nem tagadjuk, hogy ez baj. Nagy baj különösen a hanyag vevőre s a hagyatékot rendező bíróra. De az is igaz, hogy annak orvoslása egészen más — e helyütt nem tárgyalható — eszközökkel érthetik el. — A javaslat szóban levő intézkedést e bajon nem segitend; mert annak életbeléptetése után is bizonynyal nagy lesz azoknak száma, kik nem veendik igénybe a jegyzői közbenjárást s nem iratják nevükre a meg- és átvett birtokot. És mi lesz ennek következménye?.. Az, hogy a telekkönyv ép oly kevéssé lesz hú kifejezése a „tényleges“ állapotnak, mint jelenben.

De lesz még egy más — és súlyosabb következmény is.

A javaslat ugyanis, laconicus rövidséggel csak annyit mond, hogy: az 1—5) pont alatti jogügyletek „érvényességéhez jegyzői okmány kívánatik.“

E kifejezés igen ruganyos. — Lehet alatta érteni azt, hogy a nem jegyzői okmány csak „jogczimet“ nem ad az ügylet érvényesítéséhez, vagyis hogy a vevő egy magán szerződés alapján nem kötelezheti az eladó felet az eladás teljesítésére. De értelmezhető úgy is, hogy a ki ingatlanok felett magán okiratban szerződött: annak cselekvénye: semmis, s így olyan, mintha egyáltalában nem is szerződött volna. — Több, mint valószínű, hogy ez utóbbi magyarázat mellett sokan visszafognak élni a tudatlan s indolens nép hiszékenységével s azon reményben, hogy a magán okirat csak tabula rását teremti megkötik a szerződést, felviszik a vételárat, vagy az előpénzt, hogy azt soha vissza ne szolgáltatassák. — A javaslat szerint tehát megoldatlan kérdés marad: vajon ily esetben, magán okirat jogerejű bizonyítékot képezend-e a ténykörülmények — s a már tett szolgálmányok stb. tekintetében? miután a 27. §. második bekezdéséből ép az ellenkező tűnik ki; s vajon továbbá lesz-e kárkereseti jogczim a vevőnek, az időközben netán vagyontalanul elhalt jóhiszemű eladó jogutódja ellenében, ha ez a 26. §. alapján, az eladást magára nézve kötelezőnek nem tekinti?

Az itt röviden elősoroltak után, habár feltétlenül nem elleneznők is a jegyzői kényszert; — s ha bizonyos előfeltételek mellett tán elfogadnók is, hogy a telekkönyvi bekezdés csak jegyzői okmány alapján eszközölthessék, s illetőleg a 26. §. 2—5) pontjában érintett szerződések a bsolut hatályához jegyzői okmány kívánassék: a törvényolytén szövegezését még sem pártolnók, melynek következményeit egyelőre belátnunk sem lehet.

A 27. §. rendszeresség tekintetéből a IV. fejezetbe volna felveendő; s az első bekezdésben jelelt §§-okra való hivatkozás helyett, czélszerűbbnek tartanók a jegyzői okmány lényeges kollékeinek taxativ elősorolását. A második bekezdést pedig, a 26. §-nál jelzett álláspontunkhoz képest, mint feleslegest egészen elhagynók.

A 28. §. első alienája nem fejezvé ki teljesen azon czélatot, melyet az indokok szerint kifejeznie kellene: ajánljuk a következő szerkezetet: „a kir. jegyző csak közokmányt vehet fel. Magán okmányt még a felek kívánatára sem állíthat ki.“

IV. FEJEZET.

A 29. és 30. §§. nem illik a IV. fejezet keretébe, mely a „jegyzői okmány felvételéről“ szól. Mi, mindkét §-t a III. fejezetbe helyeznők által.

A 34. §-ban, a jegyzői okmány hitelessége érdekében szükségesnek vélnők kimondani, hogy: az érdeklött fél ugyanazonosságát bizonyító tanuknak legalább egyikét kell, hogy ismerje a kir. jegyző. Ha azonban ilyet eléállítani nem lehetne: a kir. jegyző a tanu ugyanazonosságáról más módon szerezzen magának meggyőződést s e körülményt a j. okmányon tüntesse fel.

A 43. §-ban e kifejezés „és az üres helyek,“ „a szövegben levő“ meghatározással lenne bővítendő; mert különben az okmány szélén levő üres helyet is vonásokkal kellene kitölteni.

A 47. §-ban, nem látjuk be czélját annak, hogy miért kelljen az írni nem tudó fél nevének aláírásához „még egy tanár“ tehát még egy harmadik tanut is alkalmazni?.. Nézetünk szerint a már jelenlevő két tanu ez esetben is elég.

Az 53. §. második bekezdésének 2-ik pontja kételyre nyújt alkalmat, a mennyiben a laza szövegezésből — a javaslat szellemével ellenkezőleg — azt is ki lehet magyarázni, hogy a „letétol“ a jelen nem levő érdekelt fél irányában „érvénynyel“ — tehát hatálylallyal sem bírván: ez a letett okmányt viszakövetelheti. Sőt oda is magyarázható ez intézkedés, miszerint az ily módon letett okmány, a jelen nem levő fél — s egyáltalában harmadik személyek irányában semmi erővel sem bír.

E kétely kikerülése tekintetéből mi a szóban levő pontot akként szövegeznők, hogy: „az ily módon letett okmány, csak azon felekre nézve válik közokmány nyá, kik a letételnél jelen voltak.“

V. FEJEZET.

Az 55. §. első bekezdésében, az „általános“ szó elé az „ezen törvényben“ meghatározás volna teendő. Mert különben

a jelzett kifejezés, ily értelmű megszorítás nélkül — mint generalis — szabvány, az érvényben levő anyagi törvényekre is kiterjesztettnék vétethetnék; vagyis akként értelmezhetnék, hogy a végrendelet készítésénél, a köztörvény által igényelt öt tanu és egyéb alakszerűségeken kívül, még a jelen specialis törvény szabványai is megtartandók. A mi absurdum volna.

Az 59. §. harmadik bekezdésében az „átadás“ szó helyébe „visszaadás“ teendő.

A 60. §-ban megjegyeztetni kívánjuk, hogy a járásbiró a bemutatott végrendeletet „az örökösödési eljárás szabályainak figyelemben tartása mellett“ hirdesse ki.

VII. FEJEZET.

A 73. §-hoz. Czélszerűség és egyöntetűség szempontjából kívánatosnak látnók, hogy a végrehajtás elleni „kifogás“ mindig a végrehajtást foganatosító bíróságnál nyujtassék be, s hogy ez a 72. §. a) c) pontjai esetében hivatalból tegye azt át, további eljárás végett a végrehajtást elrendelő bírósághoz. Mert csak ily intézkedés mellett lehet az árverést kellő időben felfüggeszteni.

VIII. FEJEZET.

A 76. §-ban „az aláírás — rányomása“ kifejezést helytelennek tartjuk.

A 78. és 81. §§-hoz. Czéltalan és felesleges formalitásnak véljük a „külön jegyzőkönyv“ felvételét. — Teljesen elégnék tartanók, ha az illető eljárás mozzanatai csak a hitelesítendő eredeti okmányra vezetettének fel, s egyszersmind e körülmény az általános jegyzői könyvben (136. §.) úgy érintetnék meg, mint ezt a 80. §. rendeli.

Czéltalan és feleslegesnek mondjuk a külön jegyzőkönyvet; mert ha az illető okmány meg van: a záradék is rajta látható; ha pedig elveszett az okmány: a külön jegyzőkönyv ezt ugy sem pótolja.

A 81. §. címéhez megjegyezzük még, hogy az „életbizonyítvány“ helyett, bár hosszabb — de helyesebbnek látnák az „életben létről szóló bizonyítvány“ czimet.

A 82. §-hoz. *) A nyilatkozatok „tudatása“ helyett mindenütt a „közlés“ szót ajánljuk használatni.

A 83. §. harmadik alineájában említett „ezen fél“ helyett, mi „a folya módó — a nyilatkozat közlését kérő“ felet kívánnók beigtatni. Mert tekintve, hogy a legtöbb nyilatkozat közlésénél, épen az ellenfél felelete vagy hallgatása bírhat legtöbb érdekekkel: ily esetben azon makacs- és roszhiszemű ellenfél, a ki saját nyilatkozatát nem engedi felvenni a j. tanusítványba, az egész intézkedés czélját meghiusíthatná.

A 85. §-ból nem tűnik ki azon fontos körülmény, hogy a jegyző melyik bíróság elé terjeszti a kivett nyilatkozatot?.. Vajon — a közelebbi meghatározás nélkül használta „bíróság“ alatt, az illető fél személyi, — vagy pedig a közbenjáró jegyző kerületének illetékes bírósága, — s ez alatt a járásbiró vagy a törvényszék értendő-e?..

E részben tehát világos és határozott intézkedést ohajtunk.

A 86. §. utolsó bekezdéséhez a 83. §. harmadik alineájához tett észrevételünket.

IX. FEJEZET.

A kir. jegyzőknek, a hagyatéki eljárásra vonatkozó hatáskörét, a javaslatól eltérőleg ohajtjuk szabályozni.

Már fontebb a 23. §-nál megjegyeztük ugyanis, hogy a kir. jegyző függetlensége és tekintélyével megegyeztethetőnek nem látnók, ha az a „törvényszéki kiküldött“ alárendelt szerepében fungálna. Ugyanazért mi, a kir. jegyzőt közvetlenül ezen törvény által ohajtanók a hagyatéki ügyek elintézésére feljogosíttatni és pedig azon hatáskörrel, melylyel jelenleg e téren a szolgabírák bírnak. Ez által egyfelől az ércnek el, hogy a hagyatéki ügyek oly kezdekbe jutnának, hol azoknak gyors elintézése várható; másfelől pedig a kir. jegyzők számára azon biztosabb jövedelmi forrás, melytől a jegyzői kényszer netáni megazüntetése folytán elcsenek: más uton biztosíttatnék.

*) A javaslat hivatalos kiadásában ezen §. is „81.“ számmal van jelölve, s ettől kezdve a többi §§-ok mindvégig helytelenül sorszámozvák. A helyes sorszámozás szerint a 82. §-tól kezdve minden §-nak egygyel előbbre kell esnie, vagyis: a második 81. lesz 82-, a 82=83. a 83=84. és így tovább. Mi, idézeteinkben az eként kijavított számokat használjuk.

X. FEJEZET.

Ugyancsak a 23. §-nál kifejeztük azon óhajunkat is, miszerint az ingatlanok becslése- és árverésével, a kir. jegyzőt, csak az önkénytes árverési, s illetőleg perenkívüli esetekben kívánók megbírni.

Ismételjük ezt itt is. S ehézképest a X. fejezet intézkedéseit ily értelemben véleményezzük átalakítani.

XI. FEJEZET.

Ha a 106. §-ban kifejezett czélnak következetesen keresztülvitetni szándékoltatik: akkor ezen §. első bekezdéséből e szavak „jegyzői teendőkben“ kihagyandók. Mert e kifejezés összeütközésbe jő a második alineával, melyben a segédek, ily jegyzői teendők ellátásától kizáratnak.

Egyébiránt kijelentjük, hogy mi nem látunk semmi alapos indokot a jegyzői segédek munkakörének ilyetén megszorítására. — Sőt épen ellenkezőleg, a közönség érdekében kívánatosnak tartjuk, hogy a jegyző távollétében, pillanatra se akadjon fel az ügymenet, — mely eshetőség kikerülhetlen — sőt folytonos — leendő a javaslat intézkedése mellett. Pedig ily fenakadás, főleg ha a jegyzői kényszer életbeléptetnek — kipótolhatlan kárt okozhatna különösen tekkönyvi ügyeknél. — Ezekül fogva mi, oly értelmű intézkedést ajánlunk, miszerint a jegyzői kamara a 3. §-ban megszabott képesítvénnyel bíró jegyzőjelöltet, egyszer mindenkorra tehát ne csak a 107. §. esetében, a kir. jegyző helyettesítésére képesítthesse.

XII. FEJEZET.

Több tekintetektől, melyeknek bővöbbs fejtegetését feleslegesnek tartjuk: ohajtanók, ha a jegyzői kamarák székhelyein, jegyzői levéltárak állíttatának fel.

A 123. §-hoz. A törvényszék helyétől távolabb székelő kir. jegyzőre igen terhes lesz a javaslat azon intézkedése, hogy: eredeti okmány kiszolgáltatása esetében a visszatartandó másolatot csak a törvényszéki elnök hiteltesítheti. Mi a jogot a járásbíróra is kiterjesztendőnek vélnék.

A 126—128. §§-hoz. A XVI. fejezetnél előadandó indokok alapján véleményezzük, hogy a törvényszékekre, illetőleg azok elnökeire ruházott ellenőrködési jog egyedül a jegyzői kamarát illesse.

XIII. FEJEZET.

A 135. §-hoz. Ohajtuk a jegyzői tekintély érdekében, hogy a kir. jegyzőnél elhelyezett letétemény ne magán jellegű legyen.

XIV. FEJEZET.

A 136. §-nál, ismételjük fentebb a 78. és 81. §§-nál előadott észrevételeinket.

A 142. §-hoz. Tekintve, hogy az egész országban előforduló minden „pazarlási“ — és „elmebetegség“ miatt gondnokság alá helyezett — egyének nyilvántartása, czéltalan munka szaporítás lenne: a jelzett §. 4) pontjának ezen szava után „jegyzékét,“ megjegyzendőnek véljük, hogy „kerületébe tartozó mindazon“ stb.

XVI. FEJEZET.

A kir. jegyzői tekintély, s a nagyrészt ezen alapuló bizalom érdekében elengedhetlen feltételnek tartjuk, hogy a kir. jegyzőség a bírósággal és ügyvédséggel egyenjogú (koordinált) és pedig autonom testület legyen. — S bár a szőnyegen levő javaslatot szint ezen szellem lengi át: de még sincs az mindenütt következetesen alkalmazva. Mint-hogy pedig bármely új intézménytől csak akkor várhatunk sikert, ha abba életképes önfentartó erőt is öntünk: ohajtuk, hogy a törvényszékeknek s azok elnökeinek, a kir. jegyzők irányában engedni szándékolt rendkívül fontos befolyás (169. §.), mint helytelen, mellőztetvén: az azok feletti első fokú fegyelmi hatóságot kizárólag a jegyzői kamarák gyakorolják, s a másodfolyamodási bírászkodás: a legfőbb ítélőszéket, — az állami főfelügyelet közvetítése pedig a kir. ügyészséget illesse.

A 168. és 169. §§-ok egybevetéséből tűnik ki, hogy a „csőd“ — és „pazarlás miatti gondnokság alá helyezés“ esetében, a kir. jegyző, hivatalától csak „ideiglenesen“ függesztetik fel, — s ha az ok (a csőd, illetőleg gondnokság) megszűnik: a felfüggesztés is megszüntetendő, és így a kir. jegyző hivatalát ismét elfoglalhatja.

Mi ehhez, egyrészt a kir. jegyzőség irányábani bizalom istápolása, másrészt a közönség érdekeinek lehető biztosítása tekintetéből: nem járulhatunk. S ez okon a 169. §. utolsó bekezdésében, a 168. §. d) pontjának eseteit, kivételként megemlíteni kívánjuk.

XVII. FEJEZET.

A 183. §-hoz. Tekintve, hogy a kir. jegyzőségre alkalmas egyéneket találni, az első szervezéskor is kellő számban lehetend: ohajtuk, hogy ez állomások „kezdetben“ is pályázat útján töltsenek be, s az előszabott képesítvénnyel tekintetében „kivétel“ semmi szín alatt se tétessék. Mert ha a jegyzői intézmény jövőjét szívünkön viseljük: óvakodnunk kell, nehogy az már csirájában megrontassék.

A miskolci ügyvéd-egylet:

HORVÁTH LAJOS, s. k.
elnök.

FEKETE ÖDÖN, s. k.
titkár.

R e n d e l e t

az elsőfolyamodásu kir. törvényszékek és járásbírószágok székhelyeinek megállapítása tárgyában.

A kir. miniszterium az 1871. XXXII. t. cz. 1. 2 és 3-ik §-aiban nyert felbatalmazás alapján rendeli:

1. §.

Az elsőfolyamodási kir. törvényszékek és járásbírószágok székhelyei, és a járásoknak a törvényszéki kerületekbe való beosztása következőleg állapittatik meg.

A törvényszékek helyei: 1) Budai törvényszék. Járásbírószágok: Buda, Ó-Buda, Szent-Endre. 2) Pest (pesti kir. tvszék.) Járásbírószágok: Pest-belváros, Pest-Lipótváros, Újpest-Margitsziget, Pest-Terézváros Pest-József- és Ferencváros és Kőbánya. 3) Pest (pestvidéki kir. tvszék.) Járásbírószágok: Vác, Gödöllő, Nagy-Káta, Monor, Ráczkeve, Ócsa. 4) Kecskeméti tvszék. Jb. Kecskemét, Nagykőrös, Czegléd, Kunszentmiklós, Félegyháza. 5) Kalocsai tvszék. Jb. Kalocsa, Dunavecse, Kiskőrös. 6) Balassa-gyarmati tvszék. Jb. B.-Gyarmat, Szécsény, Szirák, Losoncz, Fülek. 7) Besztercebányai tvszék. Jb. Besztercze-Bánya, Breznóbánya, Zólyom. 8) Selmeczbányai tvszék. Jb. Selmeczbánya, Korpóna, Körmöczbánya. 9) Ipolysághi tvszék. Jb. Ipolyság, Vámos-Mikola. 10) Esztergomi tvszék. Jb. Esztergom, Muszla.

11) Aranyosmaróthi tvszék. Jb. Aranyosmaróth, Verebély. Léva. 12) Nyitrai tvszék. Jb. Nyitra, Érsek-Ujvár, Sellye, Nagy-Tapolcsán, Privigye, Ny. Zsámbokrét, Galgóc. Vágújhely. 13) Szeiczzei tvszék. Jb. Pozsony, Malaczká, Somorja, Szerdahely, Bazin. 14) Pozsonyi tvszék. Jb. Pozsony, Malaczká, Somorja, Szerdahely, Bazin. 15) Nagyszombati tvszék. Jb. Nagyszombat, Galanta. 16) Trencsényi tvszék. Jb. Trencsén, Baán, Illava, Pucho. 17) Zsolnai tvszék. Jb. Zsolna, Bicse, Vág-Besztercze, Csacza. 18) Turóc-sz.-mártoni tvszék. Jb. T.-Sz. Márton, Znió-Váralja. 19) Alsókubini tvszék. Jb. A.-Kubin, Námesztó, Trszтана. 20) Liptó-Sz.-Miklósi tvszék. Jb. Liptó-Sz.-Miklós, Rózsahegy, Hradek.

21) Szabadkai tvszék. Jb. Szabadka, Topolya, Zenta, K.-Halas. 22) Bajai tvszék. Jb. Baja, Almás. 23) Újvidéki tvszék. Jb. Újvidék, Palánka, Ó-Becse. 24) Zombori tvszék. Jb. Zombor, Kula Apatin, Hódság. 25) Magyar-óvári tvszék. Jb. M.-Óvár, Nezsider. 26) Soproni tvszék. Jb. Sopron, Nagy-Marton, Kis-Marton, Felső-Pulya, Ság, Kapuvár, Csorna. 27) Győri tvszék. Jb. Győr, Tét, Szent-Márton, 28) Komáromi tvszék. Jb. Komárom, Tata, Perbete, Nagy-Igmánd. 29) Székesfehérvári tvszék. Jb. Székesfehérvár, Adony, Vaál, Sárbogárd, Moór, 30) Zalaegerszegi tvszék. Jb. Zalaegerszeg, Tapolca, Sümeg.

31) Nagy-kanizsai tvszék. Jb. N.-Kanizsa, Keszthely, Letenye. 32) Csáktornyai tvszék. Jb. Csáktornya, A.-Lendva. 33) Veszprémi tvszék. Jb. Veszprém, Énying, Zircz, Balatonfűred. 34) Pápai tvszék. Jb. Pápa, Deveser, 35) Szombathelyi tvszék. Jb. Szombathely, Felső-Eőr. Vasvár, Körmend, Kis-Czell, Sárvár, Kőszeg. 36) Szt.-gotthárdi tvszék. Jb. Szt.-Gotthárd, Mura-Szombat, Németújvár. 37) Kaposvári tvszék. Jb. Kaposvár, Marczali, Nagy-Atád, Igal, Szigetvár, Lengyeltóti, Curgó, Tab. 38) Szegzárdi tvszék. Jb. Szegzárd, Bonyhád, Dunaföldvár, Paks, Tamási, Gyöng. 39) Pécsi tvszék. Jb. Pécs, Pécsvárad,

Szent-Lőrincz, Sásd, Mohács, Siklós, Dárda. 40) Lőcsei tvszék. Jb. Lőcse, Igló, Göllnicz-bánya, Szepesváralya, Késmárk, Szepes-Szombathely, Lubló.

41) Rimaszombati tvszék. Jb. Rimaszombat, Rimaszecs, Rozsnyó, Tornaalja, Nagy-Rőcze. 42) Egri tvszék. Jb. Eger, Heves, Pétervásár. 43) Gyöngyösi tvszék. Jb. Gyöngyös, Hatvan. 44) Szolnoki tvszék. Jb. Szolnok, Mezőtur, Abád-Szalók, Kunszent-Márton. 45) Jászberényi tvszék. Jb. Jászberény, Jászapáti. 46) Karczagi tvszék. Jb. Karczag, Kisujszállás, Püspök-Ladány. 47) Tornai tvszék. Jb. Torna, Szepsi. 48) Kassai tvszék. Jb. Kassu Zsadány, Szántó, Szikszó, 49) Miskolczi tvszék. Jb. Miskolcz, Sz. Péter, Edelény, Mezőkövesd, Csát. 50) Eperjesi tvszék. Jb. Eperjes, Girált, Sirok, Kis-Szeben, Bártfa, Svidnik.

51) Sátoraljaúj helyi tvszék. Jb. Sátoralja-Ujhely, Királyhelmez, Gálszécs, Tokaj, Szerencs. 52) Homonnai tvszék. Jb. Homonna, Nagy-Mihály, Varannó, Sztropko. 53) Ungvári tvszék. Jb. Ungvár, Nagy-Kapos, Szobráncz, Nagy-Berezna. 54) Beregszászi tvszék. Jb. Beregszász, Kászony, Ilosva, Munkács, Alsó-Vereczke. 55) Nagy-szöllősi tvszék. Jb. N.-Szöllős, Halmi. 56) Nagyváradi tvszék. Jb. Nagy-Váradi, Élesd, Berettyó-Ujfalu, Nagy-Szalonta, Tenke, Margita. 57) Debreczeni tvszék. Jb. Debreczen, Székelyhid, Derecske, Szoboszló. 58) Belényesi tvszék. Jb. Belényes, Vaskó, Magyar-Cseke. 59) Máramaros-szigeti tvszék. Jb. M.-Sziget, Felső-Vissó, Alsó-Rahó, Técső. 60) Huszti tvszék. Jb. Huszt, Ökörmező.

61) Szathmárnémeti tvszék. Jb. Sz.-Németi, Szi-nyér-Váralja, Fehér-Gyarmat, Erdőd. 62) Nagy-Károlyi tvszék. Jb. Nagy-Károly, Mátészalka. 63) Nagybányai tvszék. Jb. Nagy-Bánya, N.-Somkut. 64) Zilahi tvszék. Jb. Zilah, Szilágy-Cseh, Tasnád. 65) Szilágy-somlyói tvszék. Jb. Sz.-Somlyó. 66) Nyiregyházi tvszék. Jb. Nyiregyháza, Kis-Várda, Nagy-Kálló, Nyirbátor. 67) Hajduböszörményi tvszék. Jb. H.-Böszörmény, Nánás, Hadház. 68) Békés-gyulai tvszék. Jb. B.-Gyula, Békés, Szeghalom. B.-Csaba, Orosháza, Szarvas. 69) Makói tvszék. Jb. Makó, Nagy-Lak, Batonya. 70) Szegedi tvszék. Jb. Szeged, Csongrád.

71) Hódmezővásárhelyi tvszék. Jb. H.-M.-Vásárhely, Szente. 72) Aradi tvszék. Jb. Arad, Pécska, Radna, Világos. 73) Borosjenői tvszék. Jb. B.-Jenő, Kis-Jenő, Nagy-Buttyin. 74) Körösbányai tvszék. Jb. Körösbánya, Nagy-Halmagy. 75) Lugosi tvszék. Jb. Lugos, Boksány, Facset. 76) Oraviczabányai tvszék. Jb. O.-Bánya, Szászka-bánya. 77) Temesvári tvszék. Jb. Temesvár, Buzias, Vinga, Lippa, Uj-Arad, Rékas. 78) Verseczi tvszék. Jb. Versecz, Datta. 79) Nagy-beckereki tvszék. Jb. N.-Beckerek, Török-Becse, Módos. 80) Nagy-kikindai tvszék. Jb. N.-Kikinda, Török-Kanizsa, Zsombolya, Nagy.-Szent.-Miklós, Billet.

81) Kolozsvári tvszék. Jb. Kolozsvár, Bánfi-Hunyad, Kolozs. Mócs. 82) Szamos-ujvári tvszék. Jb. Sz.-Ujvár, Hid-Álmás, Pánczél-Cseh, Szék. 83) Tordai tvszék. Jb. Torda, Maros-Ludas, Felvincz, Alsó-Jára. 84) Nagy-enyedi tvszék. Jb. Nagy-Enyed, Maros-Ujvár, Balázsfalva. 85) Gyulafejevári tvszék. Jb. Gy.-Fejérvár, Algyógy, Szászváros. 86) Abrudbányai tvszék. Jb. Abrudbánya, Topánfalva. 87) Dévai tvszék. Jb. Déva, Maros-Illye, Vajda-Hunyad. 88) Hátzegi tvszék. Jb. Hátzeg, Puj. 89) Nagy-szebeni tvszék. Jb. N.-Szeben, Szász-Sebes, Szelistye, Uj-Egyház, Szerdahely. 90) Fogarasi tvszék. Jb. Fogaras, Sárkány, Zernyest.

91) Brassói tvszék. Jb. Brassó, Hosszúfalva. 92) Szepsi szt.-györgyi tvszék. Jb. S.-Szt.-György, Baróth. 93) Kézdivásárhelyi tvszék. Jb. K.-Vásárhely, Kovászna. 94) Csikszederdai tvszék. Jb. Csik-Szereda, Csik-Szt.Márton. 95) Gy.-szt.-miklósi tvszék. Jb. Gy.-Szt.-Miklós. 96) Besztercei tvszék. Jb. Beszterce, Teke. 97) Naszódai tvszék. Jb. Naszód, O.-Radna. 98) Deési tvszék. Jb. Deés, Bethlen, Magyar-Lápos. 99) Marosvásárhelyi tvszék. Jb. Maros-vásárhely, Nyárad-Szereda, Mező-Bánd, Szász-Régen, Dicső-Szt.-Márton. 100) Székely-udvarhelyi tvszék. Jb. Sz.-Udvarhely, Székely-Keresztur, Etéd.

101) Segesvári tvszék. Jb. Segesvár, Köhalom, Nagy-Sink. 102) Medgyesi tvszék. Jb. Medgyes, Erzsébetváros, Bolkács.

2. §.

A Pest sz. k. városában felállítandó öt járásbiróság közül négy kizárólag polgári ügyekben jár el, és pedig mindegyik a

részére kijelölt területen; az ötödik járásbiróságra Pestváros, Uj-Pest és a Margit-sziget egész területén kizárólag a kibágások iránti eljárás bízatik.

3. §.

A Pesten felállítandó két törvényszék közül az egyik „Pesti kir. törvényszék“, a másik „Pestvidéki kir. törvényszék“ címet viselend, és az 1871. XXXI. t. cz. 24. és 25. §-ában a pesti kir. törvényszékre ruházott teendők az első által végeztetnek.

4. §.

Bányaügyekben a következő törvényszékek ruháztatnak fel bírói hatósággal:

1) a budai k. törvényszék: a pesti, pestvidéki, budai, kecskeméti, kalocsai, székesfehérvári, esztergomi, egri, gyöngyösi, szolnoki, jászberényi, karczagi, szegedi, hódmezővásárhelyi, soproni, győri, magyar-óvári, szombathelyi, szt. gotthárdi, zalaegerszegi, nagykanizsai, csáktornyai, pécsi, szegszárdi, veszprémi, pápai, kaposvári és komáromi törvényszékek területein;

2) a selmeczbányai kir. törvényszék: a selmeczbányai, ipolysági, pozsonyi, nagy-szombati, nyitrai, szeniczi, trencsényi, zsolnai, turóc-szt-mártoni, aranyos-maróthi, besztercebányai és balassa-gyarmati törvényszékek területein;

3) a rimaszombati k. törvényszék: a rimaszombati, tornai, kassai és miskolczi törvényszékek területein;

4) a lőcsei k. törvényszék: a lőcsei, eperjesi, sátoralja-ujhelyi, homonnai, ungvári, liptó szt.-miklósi és alsó-kubini törvényszékek területein;

5) a nagy-bányai k. törvényszék: a nagy-bányai, szatmárnémeti, nagy-károlyi, debreczeni, nagy-váradi, belényesi, békés-gyulai aradi, borosjenői, makói, hajdu böszörményi, nyiregyházi, beregszászi, nagy-szöllősi, máramaros-szigeti, huszti, szilágy-somlyói és zilahi törvényszékek területein;

6) az oraviczabányai k. törvényszék: az oraviczabányai, lugosi, temesvári, verseczi, nagy-beckereki, nagy-kikindai, zombori, szabadkai, bajai és ujvidéki törvényszékek területein;

7) a gyula-fejérvári k. törvényszék: a maros-vásárhelyi k. tábla és a körös-bányai k. törvényszék területein.

5. §.

Az esküdtszékek rendezéséről szóló törvény megalkotásáig, a sajtó utján elkövetett oly büntetendő cselekvények felett, a melyek esküdtszék elébe utalvák, a következő törvényszékek ruháztatnak fel bírói hatósággal:

1) a pesti k. törvényszék: a pesti, pestvidéki, budai, kecskeméti, kalocsai, balassa-gyarmati, székes-fehérvári, esztergomi, komáromi, ipolysági, selmeczbányai, egri, gyöngyösi, szolnoki, jászberényi, karczagi, szegedi, hódmezővásárhelyi, szabadkai, zombori, bajai és ujvidéki törvényszékek területein;

2) a pécsi k. törvényszék: a pécsi, kaposvári és szegszárdi törvényszékek területein;

3) a szombathelyi k. törvényszék: a szombathelyi, szt.-gotthárdi, soproni, zala-egerszegi, nagy-kanizsai, csáktornyai, győri, magyar-óvári, veszprémi és pápai törvényszékek területein;

4) a pozsonyi k. törvényszék: a pozsonyi, nagy-szombati, besztercebányai, aranyos-maróthi, nyitrai, szeniczi, trencsényi, zsolnai és turóc-szt-mártoni törvényszékek területein;

5) az aradi k. törvényszék: az aradi, borosjenői, békés-gyulai, makói, körösbányai, lugosi, oraviczabányai, temesvári, verseczi, nagy beckereki és nagy-kikindai törvényszékek területein;

6) a debreczeni k. törvényszék: a debreczeni, nagy-váradi, belényesi, hajdu-böszörményi, máramaros-szigeti, huszti, szatmárnémeti, nagy-károlyi, nagybányai, szilágy-somlyói, zilahi és nyiregyházi törvényszékek területein;

7) a kassai k. törvényszék: a kassai, miskolczi, liptó-szt.-miklósi, alsó-bukini, lőcsei, rimaszombati, tornai, eperjesi, sátoralja-ujhelyi, homonnai, beregszászi, ungvári és nagy-szöllősi törvényszékek területein;

8) a kolozsvári k. tvényszék: a kolozsvári, tordai, szamos-ujvári, enyedi, gyulafejérvári, abrudbányai és deési törvényszékek területein;

9) a nagy-szebeni k. törvényszék: a nagy-szebeni, fogarasi, brassói, segesvári, medgyesi, dévai és hátzegi törvényszékek területein;

10) a marosvásárhelyi k. törvényszék: a marosvásárhelyi, naszódai, besztercei, sepsi-szent-györgyi, kézdivásárhelyi, csik-

szeredai, gyergyó-szt.-miklósi s székelyudvarhelyi tvszékek területein.

Kelt Pesten, 1871. évi jul. hó 10-én.

Gr. Andrássy Gyula, s. k.

Bittó István, s. k.

* * *

A bíróságok rendezésének kérdése e szerint megoldásához közeledik, a mennyiben megoldásnak nevezhető a gordiusi csomóvá bonyolított ügynek egy miniszteri rendelettel kettévágása. Még az ügynek tárgyalásakor a sisiphusi kö hengerítésével hasonlítottuk össze törvényhozásunknak a bírósági szervezés körüli fáradozásait, és most is még korántsem értük el a czélt, hanem csak nyugpontra érkeztünk, melynek elfoglalásával két évet technikai tanulmányra fordíthatunk, miután hozzáfogtunk volt a nagy munkához, a nélkül, hogy a lefolyt 5 évet az elkerülhetlenül megkivántató elmunkálatokra felhasználtuk volna. A kormány tehát mintegy 2 évi próbaidőt nyert a törvényhozástól, és így a szervezés ismét csak ideiglenes (provisorius) jellegű, mert az időközben beszerzendő tapasztalatoktól fog függni, hogy a törvényhozás a kormány által életbeléptetett szervezést szentesíteni fogja-e?

A kormánynak törekvése e szerint észszerűen nem lehet más, mint az ideiglenes szervezést akkép keresztül vinni, hogy az a kitűzött 2 év lejártá után teljesen helybenhagyathassék, avagy legalább előreláthatólag minél kevesebb váltóztatást szükségeljen; vagyis a kormánynak már most az ideiglenes szervezésnél a jövőt kell szemmel tartania, s nem volna szabad kicsinyes tekintetek által vezéreltetve a birói szervezéssel kormányilletőleg párt-politikát üznie. Hogy azonban a kormány ezen czélt szem elől téveszté, azzal már eddig a napilapok nyíltan vádolták a kormányt, mert a „Pest városi“ és „Pest vidéki“ törvényszék felállítására leplezetlenül tünteti fel a kormányt féltékeny taktikáját s ép ezért nehezen csalódunk, ha azon a józan igazságügyi politikával ellentétben levő intézkedést egyenesen a miniszteri tanácsnak imputáljuk, mert fel sem tehetjük, hogy az igazságügyi miniszterium kebeléből származott volna oly indítvány, melynek indoklására csak is politikai argumentumok szolgálhattak az igazságszolgáltatás rovására.

Mi mindedig szüntelenül hangsúlyoztuk, hogy a területi felosztás ne a traditionális és feudális alapu megyei kerületekre fektetve, hanem a mostani materialis korszak követelményeinek és a törvénykezést illetőleg jövőben követendő helyes törvényhozási politikának megfelelőleg történjék. A kormány azonban a törvényhozástól nyert megbízatásának akkép felelt meg, hogy a törvényszékek székhelyeinek meghatározásánál és a járásbírók beosztásánál majdnem kivétel nélkül (Erdélyt kivéve) az eddigi megyei területi felosztást vette alapul, s így nem a jövőben követendő helyes törvényhozási politikát tartotta szem előtt, hanem a megyei particularismussal lépett szűkeklü transactiona, minélfogva az egész ugynevezett „bírósi rendezés“ alig bir nagyobb jelentőséggel annál, hogy a választott bírák helyett kinevezett bírák fognak működni. Nem akarjuk ugyan ennek fontosságát, sem üdvös, sem pedig sürgős voltát tagadni, tekintve azonban, hogy az esküdtzéki intézmény meghonosításával, főleg pedig a polg. peres eljárásnál idővel a közvetlenségre fektetett szóbeli eljárás folytán a testületi bíróságok számának tetemes meg-

szaporítása elkerülhetlenül szükségessé fog válni, s tekintve, hogy a törvénykezésnek a közigazgatástól lett különválasztása folytán már jelenleg sem volt szükséges a bíróságok kerületeinek meghatározásánál a megyei közigazgatási területi felosztást alapul venni, s pedig még annál kevésbé, mert az engedélyezett 2 év tartama alatt a szükséges helyiségek (börtönök stb.) iránti gondoskodás sem járt volna legyőzhetlen nehézségekkel, — mindezeknél fogva a kormány eljárását felette szűkeklünek találjuk s reméljük, hogy a törvényhozás annak idejében az országos érdekeket a particularismus fölé helyezve a kormánynak talán féltékeny párttaktikából származó félrendszabályu balfogásait jóváteendi. Igaz ugyan, hogy maga a törvényhozás is végtelenül mostohán bánt el az ország legszen- tebb igazságügyi érdekeivel s mindenekelőtt saját mulasztásait kellene jóvátennie; azonban ha e tekintetben a pénzügyér ismételt „non possumus“-sa gátolná a törvényhozást, abból még nem következik szükségképpen, hogy az öröklött bajokat az által megörökösítsük, hogy a törvénykezés tekintetében is a megyékből fidei commissionális területeket alkossunk. Feleslegesnek tartjuk az ily törvényhozási politikának hátrányait elemezni, midőn illusztrációjául szolgáljanak oly viszonyok, mint p. o. azon megye, mely 20 mérföld hosszúságánál 3 vagy 4 mérföld széles és a törvényszék székhelye a megye egyik végén fekvén, az ahhoz beosztott járásbírók közül az egyik 20 mérföldnyire távol esik, holott ugyanazon törvényszéktől alig 3—4 mérföldnyire eső járásbírók más törvényszékhez tartoznak.

Mindezen bajokat azonban nem tartjuk irreparabilis hibáknak, mert hátra van még a törvényhozás jóvá hagyása. Sokkal nagyobb fontosságot tulajdonítunk ezért a birói állások betöltésénél követendő pártatlan eljárásnak, mert a bírák elmozdíthatatlansága folytán az egyszer elkövetett balfogás többé nem tehető jóvá. Méltó figyelembe ajánljuk tehát az ellenzéki lapoknak azon komoly intését, hogy az egyének politikai pártállása tekintetbe ne vétessék, egyelőre azonban csak a már közzétett pályázati felhívásra, mely szerint a kir. ügyészi és elnöki állások szintén pályázat útján töltendők be, — akarunk némi megjegyzést koczkaztatni.

E pályázati felhívásnak nézetünk szerint nem lehet egyéb czélja, mint országszerte tudtul adni: hogy be- következett az illető állások betöltésének ideje. De hogy komolyan egyszerű pályázat útján szándékolatnék az elnöki állások betöltése eszközöltetni, — azt nem hihetjük és pedig azért nem, mert épen a kir. ügyészi és elnöki állásokhoz megkivántató legkiválóbb kellékek olyanok, melyek okmányilag nem igazolhatók. Ha ugyanis már a kir. ügyészséghez okvetlenül szükséges éberség és élénk elméjü szónoklasi tehetség a törvény által megszabott hiroi qualificatio mellett okmányilag nem documentálható, — annál kevésbé documentálható az elnökséghez a birói qualificatio kivül megkivántató magasabb fokon álló szellemi műveltség által elnyert társadalmi bizalom és erélyességgel párosult tapintat, mely a magasab színvonalon álló tudományos szakkép- zettséggel elkerülhetlenül szükséges. — E lap már ismételen s behatóan foglalkozott a tömeges birói kine- vezések eszközlésének módózataival s ezért az említett pályázati felhívás ellenében beérjük azon nézetünk kijelentésével: hogy jó bírót keresni, a jó elnököt pedig fogni kell.

Dr. DÁRDAI SÁNDOR.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A polgári peres eljárás reformja.

I.

A polgári igazságszolgáltatás célja a vitás vagy sértett jog érvényesítése; de mivel észszerű czélnak csak az tekinthető a gyakorlati életben, a minek elérése a lehetőség határán túl nem esik: önként merül fel a kérdés, valjon a peressé vált jog érvényesíthető-e a maga teljességében? Azonos lesz e a jog, mit a bíró megítél, avval a mely megsértetett; vagyis az anyagi igazság kideríthető-e a perben, ez-e tehát a per végcélja?

Ha e kérdéssel szemben azon álláspontra helyezkedünk, hogy csak egyféle igazság képzelhető, hogy már magában ellenmondás kétféle igazságról szólni, hogy azt, mi a teljes tiszta igazságnak nem felel meg, nem is nevezhetni igazságnak: akkor természetesen a tiszta anyagi igazság kiderítését kell a per céljának tartanunk. De ha elismerjük, hogy az igazság, melyet az erkölcsi s szellemi világban, a társadalmi s állami rendben elérhetni, épen nem mennyiségtani bizonyosság is egyszerűs mind, sőt az, mint az értelmi és erkölcsi meggyőződés eredménye tisztán tárgyilagossá nem is lehet; egyáltalán nem mondható, hogy a teljes, tiszta, s így az anyagi igazság feltétlenül kideríthető.

Nem következik ebből, hogy a perben kiderített igazság szükségkép ellenkezik a valóval, hanem igenis az következik, hogy az nem szükségkép lesz a valódi igazság, s azért a per céljául csak a való lehető megközelítése tekinthető.

Az anyagi igazság szükségkép való; az alakinak valósága csak lehetséges, a minek valósága nem is lehetséges, nem igazság. Az anyagi igazság az igazság bizonyossága, az alaki annak valószínűsége. A valószínűség mennyiségtani fogalmának a jogban a vélelem felel meg; szükségkép való az, a mi mellett „praesumptio juris et de jure“ szól; a valószínű analog a „praesumptio juris“-sal; a hol a valószínűség is hiányzik ott „fictio“ állítatik fel.

A vélelem, mint a valószínűséggel azonos fogalom a természetet, Mittelstüdttel szólva, az életet követi, a hol bizonyost nem tudhatunk, meg kell elégednünk a valószínűvel. A jogköltemény ellenben, mely a nyilván valótlant teszi a való helyébe, az étellel ellenkezik, a természet törvényén mesterkéltén erőszakot tesz.

A jog az élet, mondja Lherminier, a jogi elveknek nem szabad az étellel ellenkezésbe jönni; a perbeli igazság nem lehet költött, hanem vélelmezett igazság.

Az államhatalomnak azon közeget, mely az igazság kiszolgáltatására van hivatva, oly helyzetbe kell hozni, hogy a vélelmezett igazságot kiderítthesse; a törvényhozás bármily hatalommal ruházza is fel a bírót, mivel őt mindentudóvá nem teheti, a bíró még sem lesz képes

az igazságot úgy előállítani, hogy az dönthetlenül megálljon, hogy mellette „praesumptio juris et de jure“ harczoljon; de oda kell hatni a törvényhozásnak, hogy lehetővé tegye, miszerint a bírói ítélet mellett „praesumptio juris“ szóljon.

A perbeli igazság vagy a bíró vagy a felek által derített ki, a bíró vagy a felek előterjesztéseiből, vagy közvetlen tudomásából, vagy az általa felkeresett adatokból ítélt. Ahoz képest, a mint a bíró csak a felek által elébe tett adatokból meríti a határozatot, vagy maga is szabadon vizsgálhat, a peres eljárásban két rendszer különböztetendő meg; az előbbinek alapja a tárgyalási, az utóbbinak a vizsgálási elv (Verhandlungs-Maxime; Inquisitions-Maxime). Melyike e két rendszernek teszi az anyagi igazság megközelítését inkább lehetővé?

Mindkét rendszer kiindulási pontja azonos. -- A polgári per tárgya magánjog, a felek saját magánjogaikról szabadon rendelkezhetnek, a felek joga, sértett jogaikat érvényesíthetni; mindkét rendszer elismeri ezen elvet, s mindkét rendszer a felek érdekének, a felek jogszerű akaratának érvényre emelését célozza. — A különbség a kettő közt az, hogy a tárgyalási elv szerint saját érdekek közvetlenül s kizárólag maguk a felek által, a vizsgálati elv szerint pedig a bíró közreműködésével s a bíró által mozdítatik elő a felek akaratát a bíró közreműködése mellett a bíró által érvényesül.

A vizsgálási elv nem abban áll, hogy a feleknek semmi teendője és semmi joga sincs tárgyalni, hanem abban, hogy a bíró jogositva van a tárgyalásba befolyjni, a felek által előterjesztetteket kiegészíttetni, pótolni, tökéletesíteni. — A tárgyalási elv ellenben a bírót távol tartja a tárgyalástól, s azt kizárólag a felek kezébe adja. Ez utóbbi rendszer abból indul ki, hogy a peres eljárás a felek érdekében s akaratából indítatván meg, a per a feleké s az marad az eljárás egész folyamában, a bírónak tehát abba semmi szólása. — A felek a per jogalanyai a bíró tevékenysége a felek jogszerű akaratán túl nem terjedhet. A tárgyalási elv a polgári per magánjogi oldalára fekteti a fősúlyt, a polgári per tárgya magánjog, a magánjogról a fél szabadon rendelkezhetik.

A vizsgálási elv ellenben abból indul ki, hogy az államnak joga és kötelessége a jogrend fentartása s helyreállítása; e jog és kötelesség a sértett jog helyreállítása körül az államhatalom bírói tevékenységében nyilvánul. -- Az igazságszolgáltatás tehát, mint állami functio, közjogi természetű. A vizsgálási elv a per ezen közjogi oldalát teszi előtérbe. A bíró joga és kötelessége az igazságot kideríteni.

Ha a bíró — mint Endemann mondja — kizárólag a felek előterjesztéséhez van kötve, és egyéb teendője

nincs, mint a feleknek teljes szabadsággal előadott perbeszédei, bizonyítékai s védvei alapján itélni, ha pusztán az előterjesztéseket, tehát a külső formát, s nem egyzersmind a tényt magát vizsgálhatja, ily uton az anyagi igazság épen nem közelíthető meg. Minél tágabb körben mozoghat ellenben a bíró, első tekintetre úgy látszik, hogy annál inkább lehetővé van téve az anyagi igazság kiderítése; a vizsgálási elv lehetővé teszi, hogy a bíró s a felek vállvetve igyekezzenek az igazságot napfényre hozni, míg a tárgyalási elv a felet magára hagyja, s a bírót is korlátozza.

A tárgyalási elv, helyesen értelmezve, azonban nem abban áll, hogy a felek előterjesztései képezzék a bírói ítélet alapját, hanem abban, hogy a felek előterjesztései képezik a bíró összes tevékenységének alapját s korlátját, melyen belül a tényt magát a bíró szabadon vizsgálhatja. E megkülönböztetés gyakorlati jelentősége abban áll, hogy a bíró tevékenységi köre nem szoríttatik egyedül az ítélethozatalra, hanem kiterjed az az egész eljárásra; részt vesz a bíró a tárgyalásban, vizsgálhatja a tényállást, de csak azon körön belül, melyet a felek előterjesztései szabnak.

A felek jogszerű akarata az, mi az ítélet alapját képezi, az akaratnyilatkozat, az előterjesztések, a formák nem szükségkép azonosak az akarattal, de a vélelem az azonosság mellett szól; a vizsgálási elv feljogosítván a bírót a teljesen szabad s korlátlan vizsgálásra, azon vélelmet állítja fel, hogy az előterjesztés, az akarat külső nyilvánulásra, nem egyez meg az akarattal, s így a felek jogszerű akaratát (melyet pedig, habár a bíró által s közreműködésével ezen elvszerint is érvényesíteni kell) a bíró saját akaratával pótolja; ha a bíró teljes szabadsággal vizsgál, majd felperessé, majd alperessé lesz; ha a felek állításait, védeit, bizonyítékait kiegészítheti, pótolhatja, tökélyesbítheti (?), szóval, azt csinálhat a perből a mi neki tetszik: a felek felett uralkodó állást fog elfoglalni, s az ítélet, melynek a felek jogszerű akaratával egybe kell hangzani, a felek akarata helyébe a bíróét teszi, tehát fictióhoz folyamodik.

A helyesen értelmezett tárgyalási elv ellenben lehetővé teszi, hogy a bíró a vélelmezett, s ne a költött igazságot mondja ki. — A rosszul értelmezett tárgyalási elv az előterjesztéseket teljes abszolút igazságnak veszi, „*praesumptio juris et de jure*“-t állít fel, ott hol csak „*praesumptio juris*“ lehet, s így ez is fictióra vezet; mert az egyszerű jogi vélelem nem megdönthetetlen igazság, s ezt annak veuni: fictio.

A vizsgálási elv a feleket, a helytelenül értelmezett tárgyalási elv pedig a bírót egészen háttérbe szorítja; csak helyesen értelmezett tárgyalási elv következetes keresztülvitele teszi lehetővé, hogy a felek s a bíró kölcsönös szabadsága minden oldalról méltányoltassék, a felek s a bíró közt az egyensúly helyre áll, a felek a perurai, a nélkül, hogy a bíró a felek szolgájává lenne, a bíró méltósága a felek szabad rendelkezési jogával, a törvénykezés közjogi jellege a magánjogival helyes összhangba hozatik.

Kétségkívül nehéz feladat a tárgyalási elvet ezen alakban következetesen fentartani, és sokkal egyszerűbb, sokkal könnyebb akár a bírót arra felhatalmazni, hogy szabadon vizsgáljon, akár arra kötelezni, hogy egyedül a felek előadásából merítve az ítéletet. — Az egyoldalú rendszerek nem törödvén a másik tényezővel, egyedül az egyikre vannak figyelemmel, s annak hatáskörét egész következetességgel szem előtt tarthatják; de a tárgyalási elv, azon alakjában, melyben nézetünk szerint egyedül felel meg az igazságszolgáltatás céljának, folyton mindkét tényező hatáskörét kell, hogy egyenlőkép

méltányolja, s ezen feladat mindenesetre nehezebben oldható meg, de nem megoldhatlan.

A peres magánjognak gyakorlása, tehát a jog érvényesítése a feleket illeti, a felek a per jogalanyai; a bíró tevékenysége csak másodrendű. — A bíró feladata lévén a tényállást az előterjesztettek alapján vizsgálni, a bíró teendője annál kisebb térre szorul, minél nagyobb foglalt el a feleké. — Ha az előterjesztések kimerítőek, s az ügyet teljesen felvilágosítják, a bírónak nem marad más hátra, mint itélni, s ez esetben nincs is ok arra, hogy a tárgyalásba bármi részben is befolyjon, a tárgyalási elv, helyesen értelmezve csak azt kívánja, hogy ha az előadottak ki nem meritik, csak akkor, de akkor is az előadottak alapján vizsgálja, azt meg a bíró alaposabban; minél hiányosabbak ellenben, s minél tökéletlenebbek az előterjesztések, annál több a bíró teendője, annál többet kell neki magának kideríteni; a bíró, kinek kötelessége az igazságot kideríteni, s kit a felek hiányos, üres és zavart előadásai tájékoztatatlanságban hagytak, egyenesen utalva lesz arra, hogy a felek előterjesztéseit maga pótolja, maga vegye a peres kezébe, szóval arra, hogy magát a tárgyalási elven túl tegye.

De a tárgyalási elvet nem lehet, nem szabad semmi körülmények közt feláldozni, ha a felek az igazság kiderítése biztos kiindulási pontot nem nyújtanak, nem szabad a bírót felhatalmazni, hogy azt maga keresse fel, s mivel ez esetben sem a felek, sem a bíró nem deríthetik ki az igazságot, egy harmadik tényezőre van szükség — az ügyvédre. — Az ügyvéd a felek képviselője, feladata a felek jogszerű akaratát érvényesíteni, a felek megbízásából. — Az ügyvéd közreműködése teszi lehetővé a vizsgálási elv kiküszöbölését, az ügyvéd, ki a bíróval egyenlő, vagy hasonló jogi képzettséggel bír, saját felének előterjesztését, kérelmét, akaratát oly alakban képes a bíró elé adni, hogy ez annak alapján a valót kideríthesse. Bentham szerint az ügyvéd ép azon helyzetben van, mint a bíró, ha az ügyvéd képes volt a felet megérteni, a bíró is képes lesz. — De e nézet nem helyes, mert az ügyvédnek jogai az igazság kiderítésénél egészen másneműek, mint a bíróé; épen abban áll az ügyvédi képviselő előnye, hogy az ügyvéd nincs abban korlátozva, hogy az igazság kiderítésére szükséges adatokat összeszerezze, míg a bírót a tárgyalási elv ebben korlátolja.

Ha a védelem ügyvéd kezében van, a bírónak nem lesz alkalm, nem lesz ürügye hatáskörén tullepve a felek jogkörébe avatkozni. — Az ügyvédség elnyomása Poroszországban a múlt században, a vizsgálási rendszerre vezetett, hogy ez nem is lehetett máskép, a mondottakból világos.

Az ügyvéd helyreállítja az egyensúlyt a felek s a bíró közt; a bírónak, mint a törvény kezelőjének, magasb képzettsége, jogtudománya, állása stb. a felekkel szemben fölényt biztosít: szükséges tehát, hogy a felek mellett olyan törvénykezési tényező álljon, a ki jogi képzettsége s állásánál fogva hasonló a bíróhoz.

Az ügyvédi kényszer nem ellenkezik a felek szabadságával, sőt, mint Mittelstädt helyesen mondja, az egyenesen ennek folyománya; mert a felek szabadságával meg nem fér, hogy a bíró illetéktelenül avatkozzék a tárgyalásba. — Nem is lehet az ügyvédi képviselő a megbízó jogelvei szerint megítélni. Bentham csak is e szempontot vette figyelembe, s azért az ügyvédi kényszer ellen nyilatkozott; de az ügyvédség nem magánjogi megbízás, hanem törvénykezési intézmény, mely egyrészt a felek érdekeit biztosítja s másrészt a bírói beavatkozásnak s elejét veszi.

II.

A tárgyalási elv (azt mindenkor a helyes értelemben véve), abból indul ki, hogy a felek a per jogalanyai, a felek a per urai; a felek jogszerű akarata az, hogy a „dominium libis“-t fentartsák. Ezen elv egyenes következményei, hogy: 1) mindkét fél egyenlő jogokkal bír; 2) hogy a perbeli szabad rendelkezési jog, tehát a jog érvényesítésére szükséges védvek előállítására a feleket a per egész folyamában megilleti.

Ha egyik fél a másik felett előnnyel bírna, ha egyiknek több joga volna, mint a másiknak: az, a ki hátrányban van, nem lenne többé a per ura; mert az ő szabad akaratnyilvánulása, szabad rendelkezése oly korlátozást szenvedne, a milyentől ellenfele ment marad. — A tárgyalási elv követeli, hogy a bíró a felek előterjesztései alapján járjon el; ha egyik fél előterjesztései előnyben vannak a másiké felett, világos, hogy a bíró is legtöbbször csak a kedvezményezett fél előadásait követelhetné, — s így a másik fél jogszerű akarata érvényre nem emeltethetné. — A tárgyalási elv a felek kezébe adja a per sorsát; de igazságot a felek maguknak nem szolgáltathatnak; a felek joga csak a tárgyalás, a bíró tiszte itélni, igazságot szolgáltatni; már pedig, ha akár felperes, akár alperes kedvezőbb helyzetbe tétetik ellenfelénél, ha vélelem állittatik fel egyik vagy másik fél mellett s az ellenfél ellen; a kedvezményben részesült félnek döntő befolyása lesz a tárgyalásra, s így az ítélethozatalra.

A ki támad, épen úgy lehet, hogy igaza van, mint nem. s a megtámadott épen úgy jogosan támadható meg, mint jogtalanul; itt egyik vagy másik fél mellett vélelemről szó sem lehet, csak fictióról, — e fictiónak elejét veszi, ha a vélelem mindkét fél mellett egyaránt szól, ha a felek teljesen egyenlők.

Az egyenlőségi elvvel szoros kapcsolatban áll a tárgyalási elv másik folyamánya, mely szerint a per feletti uralom szakadatlanul fenmarad a per befejeztéig; a felek joga a tárgyaláshoz tehát nem korlátozható; e jog folyton érvényesíthető, míg a tárgyalás be nem fejeztetett.

A tárgyalási elv követeli a tárgyalás szabadságát, a fél nem kényszeríthető jogainak érvényesítésére; a felek egyenlősége hozza magával, hogy azok joga más korlátozást ne szenvedjen, mint a melyet a szemközt álló két fél egyenlő joga egymásnak kölcsönösen vet. A jogtörvény a szabadság és korlátozás eszméin sarkal; a jog gyakorlata mindaddig teljesen szabad, míg az által másnak jogköre nem sértetik. — E szabályt a perben álló felekre alkalmazva: egyik fél szabadrendelkezési joga csak annyiban korlátozható, a mennyiben ez által a másiknak joghátrányt okozna. — Az egyenlőségnek vége lenne, ha a szabad rendelkezési jog már az által, hogy egyik fél előnyt nyerjen, a másik korlátozhatná.

Egyik fél teljesítése vagy mulasztása tehát a másiknak hátrányára feltétlenül nem szolgálhat, neki magának pedig csak akkor, ha az ellenkező esetben a másik fél szenvedne sérelmet.

A canoni s a közönséges német jogból kölcsönzött esetlegi elv (Eventual-Maxime) sérti a felek egyenlőségét, s a szabad rendelkezési jogot, mert ezen elv szerint a mulasztás joghátránnyal jár a mulasztó félre akkor is, ha a másik különben ez által joghátrányt nem szenvedne. A tárgyalási elv a feleket tévén a per uraivá, nem türi a tárgyalási kényszert, s ez általános szabály lévén, nem türi meg az elv, hogy a fél védelme vagy panasza bizonyítékainak mikor, mikép s mimódon való előadására joghátrány mellett szoríttassék, s az esetlegi elv, mely azt követeli, hogy a fél minden eshetőségre

előre készen álljon, ellenkezik úgy a tárgyalási, mint az egyenlőségi elvvel.

Az ellenfél nem követelheti, hogy a mulasztás jogról való lemondásnak vétessék, hanem csak azt, hogy e mulasztás neki hátrányára ne szolgáljon, azáltal, hogy a tárgyalást megakasztja; neki is ép úgy joga tárgyalni, mint a másik félnek, s e jogát a másik nem sértheti. De mivel a tárgyalásra senki sem kényszeríthető, a mulasztó ellenében nem követelheti ugyan az ellenfél, hogy a tárgyalásra szoríttassék, de követelheti, hogy az eljárás miatta meg ne akasztassék.

A mulasztás hatálya nem állhat egyébben, mint abban, hogy az az eljárás rendes mente ne gátoltassék, mert a féle a „dominium litis“ a per befejezteig, s azért a mulasztást helyrehozhatja. — A mulasztással feltétlenül összekapcsolt jogvesztés — mit az esetlegi elv hoz magával — azon feltevésen alapszik, hogy a mulasztó akart mulasztani, a mi nem egyéb fictionál, mert a mulasztás tényéből magából sem azt, hogy az akaratból történt, sem az ellenkezőt nem következtetni, egyik vagy másik irányban előleges vélelmet nem lehet felállítani.

Az esetlegi elv célja az, hogy a tárgyalás meg ne akasztassék, s az igazság kiderítését a felek mulasztásai, huza-vonája meg ne hiusítsa, a céljt azonban a felek szabadságának feláldozásával éri el. A bíró azon joga, hogy az előterjesztettek alapján szabadon vizsgálhatja a tényállást, s a felek akaratáról tudomást szerezhet, a céljt épen úgy eléri, s a felek szabadságát s egyenlőségét sértő esetlegi elvet nélkülözhetővé teszi.

A bíró joga és kötelessége az igazságot kideríteni, van tehát joga a felekhez, ha ezek akaratát az előterjesztettekől ki nem veheti, ha a felek tárgyalásai nem kielégítők arra, hogy az igazság kideríttessék, kérdéseket intézni. — A kérdéses jog nem ellenkezik a helyesen értelmezett tárgyalási elvvel; ha a kérdés az előterjesztések korlátai közt marad, nem sérti a felek szabadságát, s mindamellett lehetővé teszi, hogy a bíró az előterjesztések, a formák alapján a lényegét, magát a tényt vizsgálhassa, tehát az anyagi igazságot a tárgyalási elv sérelme nélkül megközelítse. — A kérdéses jognak és az esetlegi elvnek egyazon célja van, de míg az esetlegi elv a céljt a felek szabadsága s egyenlősége árán valósíthatja csak, a kérdéses jog által ez jogsérelem nélkül elérhető.

(Folyt. köv.)

Dr. GARAY DEZSŐ.

Jogirodalom.

Polgári törvénykezési rendtartás az 1868. 54. czikk úgy az ezt módosító és kiegészítő törvények és rendeletek alapján, egyenlő tekintettel az elmélet és gyakorlat igényeire. Irta:

Dr. Apáthy István, egyet. jogtanár. Pest. 1871.

Kiváncsian vártuk a szerző fentebbi művének megjelenését, ki mint a hazai ügyvédi karnak egyik legjelesebb tagja lévén ismeretes, s a mellett a jogirodalom terén is, főleg váltórendszabálya által, dicséretes nevet víván ki magának, elméleti tanulmányával és a gyakorlati életből vett tapasztalatok felhasználásával írt, s jogirodalmunkban valódi hűzgot pótló művet vártunk tőle, azonban e varakozásunkban — méltó csalódásunkra — csalódtunk.

Apáthy művében ugyanazon rendszert követi, — melyet Ökröss Bálint követett commentárjában, ugyanis előre bocsátván minden fejezet előtt az elméleti fejtegetéseket, — közli azután a törvényezővegét, s arra egyes észrevételeit a lapok alján jegyzetek alakjában adja elő.

A mily helyes ezen rendszer egyik része, hogy t. i. a fejezetben foglaltak elméleti fejtegetése bocsátatik előre, épen oly hiányosnak tartom, a commentárt elzört jegyzetek alakjában közölni, mely a figyelmet teljesen elvonja, s melyről sok-

kal helyesebb azon eddig a commentárookban általában követett rendszer, mely szerint a szöveg egyes összetartozó szakaszai után közöltetett azok magyarázata; — mert habár a szakaszok utáni magyarázat mindig nehéz s tudományos tekintetből sok oldalról gáncsolat rendszer, nálunk, hol egy műnek sok oldala igényeket kell kielégíteni, hol a kétes helyek magyarázatára az illető azonnal reá kíván akadni és a commentárban a szöveget is birni óhajtja, — ez jelenleg nem mellőzhető, s azért a fentebbi rendszer alkalmazása igen szükséges.

De Apáthy Ökrösst nemcsak a rendszerben, hanem részleteiben is általában követette; s az általános rész elméleti fejtegetéseinek egész iránya s logikai rendje véle halad egy nyomon (főleg a bírósági szervezet, bírói illetőség, — az eljárás módjai s a felelősségnél) sőt gyakran definitióikban is majdnem szószó szerint megegyeznek (p. o. bírósági szervezet és a bírói illetékesség definitiója), nélkülözi azonban e mű, épen azon érdekes részeket, melyek Ökröss commentárjában, a külföldi törvényhozások és rendszerek összehasonlítása körül foglaltatnak, s a perrend különböző rendszereiről szerző általában igen keveset szól, s hol — mint a nyomozási eljárásnál — ezekről megemlékezik is, azt sem eredeti források után teszi; — a szóbeliség és közvetlenség alapelveit azonban teljesen érintetlenül hagyja, pedig midőn e perrend főleg a sommás eljárás által, abba kíván átmenetet képezni, e rendszer elméleti megismertetésének mellőzését lényeges hiánynak tartjuk.

Definitióban szerző sok helyütt önálló és azok sikerültek is, sok helyen azonban igen hibásak, — mi főleg oly műben, mely valószínűleg tankönyvvül is fog szolgálni kétszeres hiba, — így mindjárt bevezetésében a törvénykezési rendtartást, a perrendtartással azonosnak állítván azon szabályok összegének mondja, melyek a polgári peres eljárást, a per alanyait és tárgyait meghatározzák, — pedig:

Az 1868. 54. czikkben foglalt szabályok — tudomásom szerint — épen azért nem lettek perrendtartás; hanem törvénykezési rendtartásnak nevezve; mert azok nemcsak a peres; hanem a peren kívüli eljárásra is kiterjednek; s így a perrendtartás a törvénykezési rendtartásnak csak egy részét képezvén, azt ezzel azonosítani s egy definitio alá vonni — igen nagy hibaként tűnik fel. — Továbbá szerző kevéssé vette figyelembe azon különbséget, melyeket a törvénykezési rendtartás, a korábbi szabályoktól eltérőleg állított fel; így p. o. a törvény a makacsságot, az újabb elméletet követve mellőzte, s a meg nem jelenőt, makacsnak igen helyesen nem nevezi; a ki nem jelenik meg, viseli annak következményeit, melyekre megidézésekor figyelmeztetik is, de hogy a meg nem jelenő ezért makacs lenne, hogy elmaradása, nem csak beismerés, hanem a bírói tekintélyt megvető makacsságot feltételezne, az épen nem áll; s azért kár volt azon álláspontot, — melyet e részben a törvényhozás elfoglalt szem elől téveszteni, s a meg nem jelenést a makacsság fogalma alá vonni.

A biztosítást szerző — biztosítási végrehajtásnak is nevezi, pedig itt ismét igen helyesen megkülönböztette a törvényt az előleges biztosítási intézkedéseket, a végrehajtástól: s oly joggal mint az előttünk fekvő törvényből következtetőleg, a biztosítás, biztosítási végrehajtásnak neveztetik, lehetne a zárlatot zárlati végrehajtásnak is nevezni.

A semmiségi panaszok és a semmitőszéki intézményről szerzőnk igen röviden szól, pedig mennél újabb ezen intézmény annál inkább szükséges, hogy annak eredete, szerkezete, párhuzamban más országok hason intézményeivel részletesen megismertessék.

Szintügy igen nagy hiányuk látjuk, hogy az örökösödési eljárásról a szerző majdnem semmit sem szól — pedig épen, miután maga a törvény is e tárgyat igen röviden foglalta egybe, lett volna legnagyobb szükség arra, hogy az elmélet és gyakorlat terén képzett magyarázó, igyekezék a járattalant, tudománya világánál bevezetni s a törvény e hiányát, lehetőleg pótolni.

Az egyes szakaszok jegyzetei szintén igen elszórtak; s főleg a semmitőszék által kimondott alapelveket, a gyakorlati életben alig használható rövidséggel tárgyazzák; — tesz e jegyzetekben a szerző, más perrendekkel összehasonlításokat is, azonban csak az osztrák és hannoverai perrendtartással, — pedig ha a szűk térben az összehasonlításoknak is helyet kívánt juttatni, kár volt az újabb törvényhozások munkáit mellőzni.

Ezek volnának összevontan észrevételeim Apáthy művére, ha tán szigoruaknak találtatnának az általam vélt hiányok feltüntetve, főleg annak kívánom tulajdonítani, mit feljebb is említettem, hogy Apáthytól, elméletileg nagyobb tanulmánynyal és több önállósággal, gyakorlatilag pedig, e téren ismert jeles tehetsége és terjedt tapasztalati gondosabb felhasználásával irt művet vártam volna én, s vélem többen, kik a szerző kiváló tehetségeit ismerjük.

ZLINSZKY IMRE.

K ü l ö n f é l é k .

(A magyar jogászygyűlés) állandó bizottságának f. hó 14-én tartott ülésében négy indítvány visszautasítása mellett a következő két indítvány fogadtatott el: Lehman Róbert dévai ügyvéd urnak indítványa az esküvelő bizonyítás mellőzése iránt, mely iránti véleményezésre Csomeghy Károly miniszteri tanácsos, és dr. Guln György szabadkai ügyvéd urak kéretnek fel, előadól dr. Apáthy István egyetemi tanár ur választott; Dr. Teleszky István nagyváradi ügyvéd urnak indítványa a törvényes örökösödés törvényhozási szabályozása tárgyában, mely iránti véleményezésre dr. Samarjai Károly pozsonyi, dr. Schreiner Károly sopronyi, dr. Vida Lajos pesti ügyvéd urak, dr. Hoffman Pál és dr. Venczel Gusztáv egyetemi tanár urak kéretnek fel, előadól pedig dr. Győry Elek pesti ügyvéd ur választott. A titkár által készített költségvetési tervet a kiküldött albizottság javaslatához képest elfogadtatott, egyuttal a rendező bizottság tagjaivá dr. Busbach Péter, dr. Dárday Sándor, dr. Környey Ede és dr. Siegmund Vilmos urak választottak. A szakosztályi ülésekre a jogi egyetem termei, a teljes ülésekre pedig az akadémia diszterme határozattal kikéretni. Végül örvendetes tudomásul vétetett, hogy eddig már a cs. kir. szab. duna gőzhajózási társulat a magyar északkeleti és magyar keleti vasutársaságok a jogászygyűlési tagok számára 50%-nyi vitelbérleszállítást engedélyeztek és a leszállított áru jegyek érvényét 15 napra terjesztik ki. A jogászygyűlésnek eddig 860 tagja van.

(A pozsonyi ügyvédi-egylet alapszabályai) f. évi június 17-én kormányilag jóváhagyattak.

(A képviselőház 25-ös bizottságának) javaslatát összehasonlítva a miniszteri rendelettel, mely a törvényszéket és járásbírókat megállapítja, a következő eltéréseket találjuk: Mig a bizottsági javaslat Horváth B. volt igazságügyminiszter hozzájárulásával 115 tvszéket és 406 járásbírókat hozott javaslatba, a miniszteri rendelet csak 102 törvényszéket és 360 járásbírókat állapít meg. A bizottság által javasolt és a miniszterium által elejtett törvényszékek és járásbírók a következők: Törvényszékek: Kis Kun-Halás, Losoncz, Póstyén, Ó-Becse, Kőszeg, Késmárk, Tokaj, Nagy-Szalonta, Székelyhid, Nagy Somkut, Szarvas, Szász-Régen és Erzsébetváros. Járásbírók: Aszód, N.-Abony, Szabadszállás, Rétszágh, Zsarnocza, Ráth, Szobb, Oszlán, Póstyén, Szered, Szempcz Kisutczahely, Ó-Moravicza, Ataricsics, Bajka, Eszterháza, Büske, Boksa, Bellatincz, Palota, Jánosháza, Barcs, N.-Bajom, Vaiszló, Mágocs, Dobsina Jolsva, Rima-Brezó, Tisza-Füred, Tisza Roff, Árokszállás, Szilvás, Lemes, Sárospatak, Szina, Szolyva, Ivód, Sugatag, Kápolnak-Monostor, Zsibó, Kraszna, Bogdán Polgár Gyoma, Pankota, Resicz, Csákova, Uj-Pécs, Bánlak, Görgény, Sz. Imre, Zalathna, Rápolc, Vizakna, Alsó-Vist Ditró, Lencze, Erdő-Sz.-György, Okland, Nagy-Selyk, Radnóth. Javaslathoz nem hozott, de a miniszteri rendelettel járásbírókkal ellátott helyek a következők: Gödöllő, K.-Sz.-Miklós, Vámos Mikola, Galanta, Tapolya, Vaál, Balaton-Füred, Nagy-Rőcze, Abád-Szalók, Alsó-Vereczke, Világos, Topánfalva, Szeliste, Mező-Bánd, Etéd.

TARTALOM: A polgári peres eljárás reformja, dr. Garay Dezső-től. — Jogirodalom, Zlinszky Imrétől. — Különfélék. — Melléklet egy fél iv curiai határozatok és egy fél iv a bélyeg és illeték szabási táblázatról.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Általános indokok

a m. k. igazságügyminiszter megbízásából Dr. Hoffmann Pál
egyet. jogt. ur által kidolgozott magánjogi törvénykönyv

(Általános rész.)

tervezetéhez.

Munkálatok helyes véghezvételének első feltétele, alaposan átgondolni a megoldandó feladatot; és mentől fontosabb a feladat, mentől nehezebb a megoldás, annál szükségesebb, amaz szabatosan meghatározni, emezt tervszerűleg megállapítani, eleve, a munkálat zsinórmértékéül.

Ha valamely munka fontos és nehéz voltáról az ahhoz kötött érdekek nagysága és a tökélyes véghezvitel ritkasága után ítélhetni, úgy nem szenved kétséget, miszerint az emberi szellemű egyik legnagyobb és egyszerűbb és egyszermind legnehezebb feladványa a törvénykészítés. Igaz, csak fogalmazás az egész: de az egyéni és társadalmi élet legbecesebb érdekei függenek a fogalmazványtól; évezredek óta és annyi sok nemzet körében a legkiválóbb elmék foglalkozának immár avval: de mennyi az oly törvénytűvek száma, melyek a nagy feladatnak teljesen megfeleltek-, hosszabb érvényre képesek lettek-, vagy épen a létrehozó hatalom anyagi támogatásának megszűnte után is, egyedül belső tartalmok szellemhódító és életkielégítő erejéből irányadók maradtak volna?

Ezen páratlan fontosság és nehézség két körülményből támad: a törvényeknek, mint abstract jogformulázásoknak természetszerű viszonyából a concret jogélethez, és a törvénytűvegeknek, mint absolut hatalommal felruházandó fogalmazványoknak roppant rendeltetéséből.

Amaz következő megfontolás nyomán mutatkozik.

A jogi élet tömörked és felette változatos viszonyokból áll, mint melyekbe az ember részint más személyekkel, részint az életszükségeit kielégítő anyagi világ egyes darabjaival lép; a törvényül formulázott szabványok pedig mindazon viszonyok megítélésénél megfelelő zsinórmértékül kell, hogy szolgáljanak. Ezen nyilvánvaló vonatkozásból következik, miszerint jó törvénytűvegnek a jogi élet azon részét, melyre szabályzólag irányul, teljesen és hozzáidomlólag fednie kell, azaz: egyrészt ki kell annak tartalmát merítenie, másrészt pedig minden egyes rendelkezésében a tárgyazott jogviszonyok saját szerű structurájának megfelelő el kell találnia. Törvénykészítésnél tehát bizonyos életkör összes vagy (mennyiben a szabályzat kevesebbre szorítkozik) egynémely viszonyai felveendőek és abstract elvi szabványokban reprodukálандó, hogy t. i. a törvény szabványait az uralma alá tartozó minden viszonyalakulatokra bizton alkalmazni, vagy jobban szólva, hogy a törvény uralma alá helyezett minden jogeseteket an-

nak szabványa alá vonni, minden amazokból támadó jogkérdéseket a törvényből helyesen eldönteni csakugyan lehessen. Azon kettős szellemű műtét: kimerítő és hű subsumtio, aztán pedig parányított mérvű, de elvileg mégis mindent involváló reproductio, olyannyira nehéz, miszerint emberi erővel csak megközelítő sikerű véghezvitel telik ki; amaz az illető jogi életkör összes viszonyainak alapos ismeretét tételezi fel, emez az egyetemleges jogász képzettségen és különös szakjártasságon kívül még hatalmas combinálási és formulázási tehetőséget igényel.

Öregbíti pedig még a törvénykészítés mondott nehézségeit, a törvénytűvegnek valóban roppant rendeltetése. Hivatva lévén, ugyanis, a tárgyat kepező életviszonyokra vonatkozólag hajthatatlan szabályzatul szolgálni, a törvények csakugyan „absolut hatalommal felruházott fogalmazványok“. A törvényhozás akarata a törvénytűvé vált szövegben önállóságot nyer, külön vált létet és független uralmat; az uralom már most a törvénytűvegnek van átengedve és a törvényhozás szándékainak megvalósulása csaknem egyedül a szóhangzattól, ennek eszmei tartalmától függ. A roppant jelentőség és hatalom miatt, melylyel itt minden mondat, sőt minden egyes szó és írásjel bír, az eszme vagy kifejezés legcsekélyebb hibássága és gyarlósága is kiszámíthatatlan ártalmat okozhat, minélfogva mindkettőtől a tökélynek legnagyobb foka igényeltetik.

Ha pedig a mondott nehézség fenforog már egyes törvények készítésénél is, holott ezeknél a tárgynak, t. i. egyes jogviszonyoknak különvált állása, élesb fel fogást és könnyebb áttekintést, a szövegnek kisebb terjedelme biztosabb praecisiót enged: mennyivel öregbül a feladat nehézsége összefoglaló törvénytűvek, törvénykönyvek szerkesztésénél, melyekben egész életkör szabályzandó és mindaz, mi máskülönben számos egyes törvények és jogszokások anyagát teszi, összintendő és egészszé alakítandó. És még ily munkálatok nehézsége is fokozódik, ahhoz képest, a mint egyrészt az összefoglalandó joganyag, azaz: az együttes szabályzás alá vonandó jogi életkör kisebb vagy nagyobb, és mennyiben másrészt összefoglaló törvényhozatalnak kétféle neme van.

Amannak tekintetéből a nehézség tetőpontját kétségkívül a magánjog képezi, nemcsak mivel ennek anyaga terjedelmre a legnagyobb, hanem mivelhogy szabványai az egyéni és társadalmi lét rétegeit legmélyebben és legérzékenyebben hatják is át.

Mi az összefoglaló törvénytűveket és az ilyek készítésének kétféle módját illeti, az iránt a mult század közepe óta felette eltérő és jobbára egyoldalú vagy épen egészen téves nézetek támadtak; de ma, kivált mennyiben az egyes törvények hozatalával e avagy pedig törvénykönyvek készítésével járó nagyobb hasznosságának,

igy elvontan amugyis meddő kérdésétől eltekintünk, a lehető különbség innár tisztán áll, mely hol consolidáció és codificáció, hol incorporáció és codificáció közt szokott tétetni.

Consolidációnak oly összefoglaló törvényhozzátal neveztetik, melynél a valamely tárgyra vonatkozó és eddigelé különböző régibb és újabb egyes törvényekben foglaltatott valamennyi szabványok egyesítettnek, codificációnak pedig annak ellenében egy egész jogi életkör rendezéséhez megkivántató valamennyi jogszabványoknak rendszeres és kimerítő feldolgozása. Amaz czélszerűnek tartatik, ha idő multával és a viszonyok és nézetek lassu változtával egyes tárgyra vonatkozólag oly számos és annyira különféle törvények halmozódtak össze, hogy a valóban érvényes jog csak nehezen ismerhető fel vagy épen kétes, mihez képest egyszerűsítés és felvilágosítás a consolidáció célja; ellenben codificáció akkor javaltatik, midőn a valamely életkörüre vonatkozó jog lényegein különböző kutforrásokon vagy épen ellentétes alapelveken nyugszik, vagy pedig, midőn gyökeres átalakítás szándékoltatik, a nehezebb feladat itt az lévén, átható alapeszméket felállítani és ezeket az illető jogi életkör valamennyi viszonyain részletesen megalakítani és keresztülvinni.

Csak részben esik össze ez ellentéttel, a jogi élet helyesebb felfogásán alapul, s azért sokkal találóbb azon különböztetés, mely incorporáció és codificáció nevezete alatt tétetett. Amaz: összegyűjtése, megrostálása és czélszerű rendezése a valamely életkörüre vonatkozó és érvényben lévő összes jogszabványoknak, hogy azáltal az addigi jog összes tartalma fentartassék, csak egyesben változtassék; emez: összefoglalása és ujoni formulázása valamely életkör összes jogának, a mint ez a törvényalkotás pillanatában a törvényhozás, illetőleg a törvénykészítők tudatában volt és azontul érvényre van hivatva.

Az átfogó törvénytörvények vagy törvénykönyvek körüli különbség tehát legfőképp azon viszonyra vonatkozik, melybe az új törvénytörvény tartalma az addigi jog tartalmával helyeztetik, vagyis azon kérdésre, teljesen eltörli-e amaz az utóbbit, avagy pedig érvényben hagyatik-e a sem fel nem vett, sem ellenkező szabvány felvétele által határozottan nem mellőzött régibb jog? És ezen kérdés ugyanazonegy törvénykönyv tartalma iránt is nyerhet különböző megfejtést, mennyiben t. i. az, mint p. o. a szász polgári törvénykönyv, helyenként incorporálhat, helyenként codificálhat is: meddig a törvényhozás az addigi jogot megtartani akarta, incorporációnak veendő, a hol a multtal szakított, codificációnak.

Ezen abstract szempontokat és irányeszméket, melyek helyességéről a jogelmélet mai tana és a legújabb törvényhozatali tapasztalat együttesen kezeskednek, kiindulásul vévén, már most a magyar törvényhozás által magánjog dolgában megoldandó concret feladat és ennek miként eszközlendő megoldásának módozatai állapítandók meg.

(Folyt. köv.)

A polgári peres eljárás reformja.

(Folytatás.)

A tárgyalási elv, egész merevségében alkalmazva, az anyagi igazság megközelítését nem teszi lehetővé: ellenben az anyagi igazság leginkább kideríthető, a tárgyalási elv szabadabb felfogása mellett, s épen a tárgyalási elv e szabadabb felfogása teszi lehetővé, hogy a kérdezői jog, az igazság kiderítésének ezen egyik legfontosabb eszköze, a mely a vizsgáló rendszerben a

fő szerepet játsza; meg tisztultan s a peres eljárásban mindenkor szem előtt tartandó magánjogi elvnek teljes méltánylása s méltatásával, a tárgyaló rendszerbe is behozható. — A kérdezői jog ezen alakjában az anyagi igazság megközelítését s a tárgyalási elvnek, (helyes értelemben véve) keresztül vitelét egyedül teszi lehetővé, s a bírónak, mint a jog örének az igazság kiderítésére irányult tevékenységét a felek szabadságával helyes összhangba hozza.

A kérdezői jogát azon perrendtartások, melyek a szóbeliség rendszerére vannak fektetve, (Badeni perr. 276. §. Francia 119. §.) de leginkább általánosságokban maradnak,

a hannoveri prdt. 111. §-a habár parancsolólag nem mondja is ki, hogy a kérdés a felek előterjesztéseiből legyen merítve, mindazáltal világosan arra utalja a bírót, hogy a „felek előadásainak alapját képező tényekről meggyőződést szerezzen“, tehát ugyanazt mondja, mit fentebb a tárgyalási elv helyes értelmezéséről mondtunk; t. i. a bíró jogositva van az előadások alapján a tényeket, melyekre a felek előadásait alapítják, megvizsgálni.

A hannoveri prdt. idézett §-a továbbá azt rendeli, hogy ha a lényeges állításokra az ellenfél épen nem, vagy nem határozottan nyilatkozott, a bíróság, akár kéri erre őt a másik fél, akár nem, utasítást adhat arra, hogy az ellenfél nyilatkozzék, mert ellenkező esetben az fog feltétetni, hogy a másik fél állítását beismerte.

Habár a hannov. perrendtartás igen sokban megtartja az esetlegi elvet, e pontban azt kiküszöbölte; a „qui tacet consentit“ vagyis a hallgatag beismerés fictióját a fentebbi intézkedés elveti; és a hallgatással mellőzött körülményre nézve, a fél megkérdezését rendeli e részben az intézkedés egészen correct. Ha a fél, nemcsak ellenfele állítására, hanem a bírónak azon kérdésére, hogy azt elismeri-e vagy nem? s mit tud ellene felhozni? nem nyilatkozik; akkor a bíró — nem kényszeríthetvén a félt a tárgyalásra — abból ítél, a mit ki birt deríteni, de azért az ellenfél állításait nem kell szükségkép beismertnek vennie, mert részint a per körülményeiből, részint a felek későbbi nyilatkozataiból, a bíró meggyőződhetik arról, hogy a kérdéses állítás nem való, s azt ez esetben mindkét fél által elfogadottnak nem mondhatja ki; — mert a bíró nem ítélhet meggyőződése ellen, ha olyant mond ki igaznak, a mit lelkiismeretében — maga sem tart annak, az ítélet fiction fog alapulni, s az anyagi igazság nem fog kideríttetni.

A hannoveri prdt. kifejezése helyett czélszerűbben használtathatott volna az, hogy ha a fél a kérdésre nem válaszol: a bíró a per körülményei szerint a felmerült tények s bizonyítékok alapján fog ítélni. — Ha a per egyéb körülményei a homályban maradt kérdésre világot nem vetnek, a bíró veheti ugyan elismertnek a hallgatással mellőzött körülményt, de nem tartozik szükségkép beismertnek venni.

A bírónak a való megbírálásában teljes szabadságot kell engedni; ha az törvényhozó szabályokat ir elő, mit, mikor s milyen körülmények közt, s mennyiben vehet a bíró igaznak, a bíró nem a concret esetet fogja megítélni, hanem a concret esetet egy általános normára fogja rá kényszeríteni.

Nem lehet tehát előleg kimondani, hogy mit vegyen a bíró beismertnek, ezt a bíró belátására kell bízni.

De nemcsak a beismerésre, hanem más bizonyítékokra sem lehet előleges szabályokat felállítani a részben, mit s mennyiben tartson a bíró igaznak. A bíró nem ítélhet jobb meggyőződése ellen, s a törvényhozás a bíró lelkiismeretét nem helyettesítheti az által, hogy

előre kimondja, ezt vagy amazt, ilyen vagy olyan körülmények közt igaznak kell tartanod.

Mittelstädt igen helyesen mondja, hogy a törvényes bizonyítási szabályok mathematicai pontossággal írják elő az általános szabályt, a melyet, ha az ítélet mathematicai művelet volna, mindig helyesen lehetne alkalmazni. De a perbeli igazság, nem mathematicai bizonyosság, a perben csak a való megközelítéséről lehet szó, a mit kétségkívül akkor érhetni el inkább, ha a való lehető szabadsággal vizsgálható.

A bizonyítékok szabad bírálásának elvét a III-ik német jogászyűlés 4-ik osztálya Endemann indítványára nagy többséggel elfogadta, a tudományban általánosan el van ismerve; elég legyen itt csak Bar kitűnő munkájára: „Recht u. Beweis im Civilprozesse“ Endemann, Busch és Bornemannak, az „Arch. für. Civil Praxis“-ban megjelent értekezéseire hivatkozni.

A római jog nem érté a törvényes bizonylati szabályokat, — s azok a canoni s német jog által hozattak be: az újabb törvényhozások is mindinkább elvetik.

A bizonyítékok szabad bírálataival össze nem fér, hogy némely a tvhozó által előre meghatározott bizonyítékokat a bíró teljes erejűnek tartozzék elfogadni, — másokat nem. De nem ellenkezik ezen elvvel, hogy a beismerés s a felek közös megegyezésével letett eskü teljes bizonyítékul veendő; mert a felek szabad rendelkezésének a bizonyításnál a bíró gátot nem vethet, ha a felek szabadon egyezkednek, s elfogadják egymás bizonyítékait teljes erejűnek, a bíró a felek akaratát érvényre juttatni tartozik.

A közokirat teljes bizonyereje sem ellenkezik a szabad bírálás jogával, mert a közokirat alaki érvénye felett ítélhet a bíró.

(Folyt. köv.)

Dr. GARAY DEZSŐ.

Birói felelőség.

Bármit mondjanak is a pessimisták, kik látva, hogy ez vagy amaz intézmény nem helyes elvek szerint állítatik fel, elhitték magukkal, miszerint haladásunk retrograd irányu, — az emberi szellem óriási mozgalommal fejlődik s gyorsan halad a tökélyesbülés felé.

Ők azt hiszik, hogy az előhaladás bizonyítványa a korszerű elvek tényleges végrehajtásában rejlik; de e hiedelmük a lehető legtévesebb, mert az előhaladás nem az elveknek végrehajtásában, hanem azoknak megszületésében s a tudományos megvitatás terén elnyert diadalban rejlik.

Ha egyszer megszülemlett az eszme — támadjon bár fel ellene a conservátaknak milliója, elébb-utóbb diadalt fog ülni a megalázott előítélet fölött — Az előhaladás az eszme szülésében áll s annak a gyakorlatbani tényleges alkalmaztatása nem egyéb egyszerű idő kérdésnél.

Ti gyakorlati férfiak, kik az elméletet guny tárgyul választátok! feleljetek: vajjon el lehetne-e vitatni Columbustól a negyedik világrész feltalálásának dicsőségét; ha feltéve, nem ő lett volna is az, ki a vén Európából első tette lábát az akkor ismeretlen földrész partira? Vajjon melyik perczen nőtt szárnya az emberi gondolatnak: akkor, midőn az eszme Guttenberg agyában megszületett, vagy később, midőn az első nyomtatvány napvilágot látott?

Volt alkalmam látni tekintélyes hazai jogászokat, kik figyelemmel kísérve a törvényhozás működését, gyakran csüggedve szóltak: nevetséges minden törekvés, és hasztalan minden tudományos vitatkozás; a

törvényhozás nem figyel az elvekre, a gyakorlat pedig épséggel kineveti az elméletet!

Tagadni nem lehet, hogy törvényhozásunk nem egyszer a leghelyesebb elveket figyelmen kívül hagyva, oly szabályokat hoz létre, melyek nem állhatják ki a józan kritikát; de megszüntek-e létezni ennélfogva az ezuttal mellőzött helyes elvek, s lehetlenné van-e téve ezáltal, hogy azok elébb vagy utóbb a gyakorlat terén is, mint győztesek foglalják el az őket megillető helyet? — Ha például a magyar törvényhozás a bírói felelőségről szóló törvényekben nem a leghelyesebb elveket emelte is érvényre, ok-e ez arra, hogy elveszítsük reményünket azok kijavíttatása iránt, s hogy e tekintetben megszünjünk elmunkásai lenni a jövő czélszerűbb intézményének?

Nem! sőt ellenkezőleg, a mennyiben a felelőség eszméjének jelentékeny befolyását egy, lehető legjobb törvénykezési állapot előteremtésére nem méltányolta volna kellőképen a törvényhozás, — köteleességünkben áll azt minden oldalról feltüntetni, bebizonyítani; valamint köteleességünkben áll kijelölni azon elveket is, melyeknek alkalmazása mellett — bizonyos fél rendszabályok és czélhoz nem vezető formaságok mellőzésével — a valódi, személyes bírói felelőség létesíthető.

Kisértsük meg, tegyük fel a kérdést: vajjon az egyes állampolgárok, valamint azok összessége — az állam jogositvák-e a bírótól részletes személyes felelőséget kívánni?

Az állam és egyes polgárai között egy kétoldalu szerződés áll fenn, mely szerint az előbbi egy részről jogositva, más részről kötelezve van a polgárok között felmerülhető minden kérdéseket bizonyos, előre meghatározott szabályok, azaz: törvény szerint elintézni.

Ezen jog és kötelezettség egyeteme közönségesen bírói hatalom gyakorlásának nevezetik, mely egyedül az államot illeti.

Ha azonban a bírói hatalom gyakorlására egyedül az állam van hivatva, ugy más oldalról ugyan ő köteles e hatalmat mindenkor az igazsággal megegyező módon gyakorolni; s e kötelezettségéből önkényt folyik, hogy az esetben, ha a közbenjárását igénylők valamelyike az igazság megsértésével általa megrövidítettnek, a megrövidítettnek teljes elégtétellel tartoznék.

Az állam azonban az őt illető bírói hatalmat közvetlenül nem gyakorolhatja, azért bíróságokat állít fel, melyek azt feltételes hatalom-átruházás alapján az állam nevében gyakorolni vannak hivatva.

Önkénten folyik ebből, hogy tehát a bíró nem szolgálattevő tisztviselője az államnak, hanem helyettesítője a törvénykiszolgáltatás terén, mi onnan tűnik ki leginkább, mert működésére maga az állam sem gyakorolhat praeventiv befolyást, mit pedig a szolgálattevő közegeknél esetről-esetre adott utasítással tehet; — és mert oly esetekben, midőn az ítélet positiv törvényekre — ilyesek hiányában — nem alapítható, a bíró saját tudománya s lelkiismerete által vezéreltetve oldja meg az eléje vitt kérdést, mi a bírói jognak oly mindentől független gyakorlata, milyenre egy szolgálattevő közeg felhatalmazva nincs s nem lehet.

Ő — a bíró — ennélfogva mindaddig, míg bírói minőségétől meg nem fosztatott, nem szolgálja de személyesítője az államnak a törvény végrehajtásnál, s így — de különösen azokon is, mert működésére praeventiv befolyást semmi és senki nem gyakorolhatván, a bírói jogok helytelen gyakorlása következtében felmerülhető kötelmek tekintetében észszerűen csupán attól követelhető felelőség, ki arra okot szolgáltatott — a bíró az, ki ellen a jogában törvény

vagy igazságellenesen sértett fél kártalanítását első sorban követelni jogosulva van.

Nyilvánvaló e szerint, hogy a bíró az állam egyes polgáraival szemben felelőség alatt áll; de más oldalról, ha megfontoljuk, hogy midőn az állam az általa kiszemelt bíróra az őt illető bírói hatalom gyakorlását átruházta, oly körülmények is merülhetnek fel, melyek lehetlenné, vagy legalább is az államra fölötte károsra tennék valamely bírónak a bírói hatalom további gyakorlását megengedni, — az kétségtelessé válik, miszerint a bíró az államnak szemben is felelős, a mennyiben ennek, az általa nyújtott fizetésért joga van tőle szorgalmat, értelmet és becsületességet követelni.

Igy fogva fel a dolgot meghatározhatjuk, miszerint a bíró a törvények kivételével minden s mindenkítől független ugyan, de tettei s személyes tulajdonai tekintetéből mind az egyes polgárok, mind az állammal szemben felelős.

Természet szerint ez nem is lehet másként, mert ha a bíró felelőség s pedig valódi felelőség alatt nem állana, mind az egyes polgárok, mind az állammal szemben, úgy ő valóságos despota lenne, mi pedig sem az igazság, sem az emberi méltóság eszméjével össze nem férhet.

Tehát felelősnek kell lennie a bírónak, és pedig az egyes polgárokkal szemben azért, mert a jogtalan sérelemért, legyen az bárkitől, orvoslást igényel, s mert e kérdésnél az egyes polgárnak s nem az államnak érdeke forog fenn; — az állammal szemben pedig, mert azon tulajdonok megszüntének indokából, melyek a bírói hatalom gyakorlásának átruházására alapul szolgáltak, s melyek minden bíróban okvetlen szükségesek, egyes polgár nem, s csupán az állam van jogosítva fellépni.

Az eddig elmondottakra nézve — azt hiszem — minden jogász egyetért velem; — de e ponttól kezdve eltérők a nézetek egymástól.

Sokan azt állítják — s a gyakorlatban az ő nézetük érvényesült — miszerint a bíró, mint az állam megbízottja, s ennek fenhatósága alatt álló közeg, a magánosok ellen elkövetett sérelmekre nézve is csupán az állam által vétethetik kérdőre; vagy legalább ennek kell kimondania, miszerint a panaszt emelő igényeinek helye van-e vagy nincs? Ennélfogva nem engedik meg, hogy a sértett ép oly közvetlenül — az ugynevezett fegyelmi eljárás mellőzésével — megtámadhassa a bírót a helytelen eljárás folytán felmerült sérelmekre nézve, mint más személyt megtámadni jogosulva van.

Szóval: ezek a bírót, mint ilyet némi tekintetben elvonják a rendes eljárás és bíróságok elől s állítanak fölé egy külön illetőséget, mely által a rendes eljárástól eltérő szabályok szerint lefolytatott ügytől ítéletnek el vagy mentetnek fel.

Támogatják e nézetüket az által, hogy a bíró az állam főfelügyelete alatt álló s ennek megbízásából működő közeg lévén, tetteinek megbírálására első sorban maga az állam van hivatva; — hogy, ha az egyes polgárok a bírót is ép oly szabadon megtámadhatnák, mint más személyt, úgy ő valószínűleg a felzigatott szenvedélyek folytonos támadásainak volna kitéve; — hogy ez esetben a bírói tekintély, sőt függetlenség is csorbulást szenvedhetne.

Azonban:

Feltéve, hogy a bíró megbízottja és nem helyettesítője lenne az állammal — mint ennek ellenkezőjét fentebb kimutatni igyekeztem — lehetne-e az államot — a megbízót — a megbízottja és egy idegen között felmerült kérdés megbírálására jogilag illetékesnek elismerni?

Bizonyára nem!

Tovább menve: nem áll az, mintha a bíró egyáltalán, különösen pedig a magánosok elleni bírói vétségek tekintetében az állam fenhatósága alá lenne helyezve.

Ismétlem: a bíró a törvények kivételével senkitől és semmitől nem függő, önálló egység; tiszte nem tür fenhatóságot, mert ott, hol ilyesmi létezik, bírói függetlenség nem is képzelhető.

Igaz, hogy első tekintetre úgy látszik, mintha a bíró az esetre, ha ellene minden előleges eljárás nélkül per lenne indítható, több panasz ellen lenne kénytelen magát védelmezni, mintsem akkor, ha ellene előleges fegyelmi eljárás nélkül pert indítani nem lehet.

De van-e érdekében s főképen jogában az állammal a bírót a panaszoktól oly módon menteni meg, hogy azok emelését megnehezíti, sőt majdnem lehetlenné teszi?

Jogában nincs, mert mindazon esetekben, melyekben valaki vélt jogainak bíróság előtti érvényesítésében mesterségesen gátoltatik, a természeti jog azon örök igazságot tartalmazó elve sértetik meg, hogy senki a törvényhez való folyamodástól el nem tiltható; ez elvet pedig senkinek, — magának az állammal sem szabad megsérteni, különösen, midőn azt bizonyos, fontos közérdek elkerülhetlenné nem teszi.

Érdekében sem áll, mert az állammal nem lehet célja, hogy a bírót a valódi felelőség alól kivonja, hogy őt a polgárokkal szemben mesterségesen felelőtlené tegye; — ellenkezőleg, helyesen felfogott érdeke abban áll: mindent elkövetni, hogy a bíró mentől kevesebb panaszra adjon okot, s ezen úton tenni lehetőleg ritkává a bíróság elleni panaszokat; — ez érdek pedig nem az által lesz elérve, ha a bíró a tetteiérti felelőség alól a panaszemelés megnehezítése által kivonván, ezáltal mintegy önkénykedésre bátorítottatik fel, — mire a hajlam különben is minden emberben kisebb vagy nagyobb mérvben feltalálható — hanem ellenkezőleg az által, ha a közönséggel szemben is szigorú felelőség alá vettetvén, ügye, mint más ügyek a rendes bíróságok előtt, a szokásos úton s a panaszok befolyása mellett tárgyalatik.

Ha a bíró elleni panaszok emelhetése megnehezítetik s maguk a panaszok a rendes eljárástól eltérőleg tárgyalatnak, úgy egyrészt a bíró azon reményben ringathatván magát, hogy panaszolt tényei elnézéssel lesznek megítélve, nem lesz eléggé érdekében minden törvénysértéstől óvakodni, másrészt a közvélemény sem lesz meggyőzve a megejtett vizsgálat igazságos voltáról, különösen oly esetekben, midőn a bíró a panasz alól felmentetett; — míg ellenben, ha a panasz akadály nélkül emeltethetnék s nyilvánosan, a rendes bíróságok előtt tárgyalatnék, a bíró nem számíthatván elnézésre — legalább nem a közvélemény ítélőszéke előtt — őrizkedni fogna minden olyatén eljárástól, mely törvénysértés színét viseli magán; őrizkedni fogna, mondom, mert az — szigorú megtorlásra lévén kilátása — közvetlen érdekében állana; a közvélemény pedig a nyilvános tárgyalás folytán nem lelhetvén alkalmat a gyanúsításokra, — mi minden, a nyilvánosság elől elvont ügyletnél nagy mérvben felszokott éledni — meg lenne nyugtatva, sőt a reménylhető részre hajlatlan ítéletek megerősítenék a szigorú törvényességben vetett közbizalmat, mi pedig már magában is kiszámíthatlan nyereség s a bírói tekintély előmozdítója.

A nyilvánosságnak a hasonló panaszok tárgyalásánál szükségképi következménye az lenne, hogy míg egyrészt a bírónak személyes érdekévé válván a szigorú törvényességhez ragaszkodás, maga az ok s vele a panaszok befolyása is lehetőleg megritkulna, — más-

résről megszüntettének azon kivételes eljárás, mely az államra nézve hasznot nem hajtó, célzatával ellenkező eredményekre vezető, a közvéleményre rontó befolyású s magára a bíróra megalázó.

Igen, megalázó, mert ezáltal nem megóvatik, de aláásatik a bírói tekintély; mert ez által nem biztosítatik, hanem tényleg illusoriussá tétetik a bírói függetlenség, — mit pedig csorbitatlanul kell megőriznünk, ha a törvénykiszolgáltatást méltóságától megfosztani nem akarjuk.

Valóban nem vagyok képes felfogni: mivégett volna szükséges a nyilvánosság elől elvonni valamely bíró ellen emelt panasz tárgyalását?

Oly dolgot követett el a bíró, mely helyrehozhatlanul megsemmisíti bírói tekintélyét? ez esetben a nyilvános tárgyalás kiváló előnyöket biztosítván, attól eltérnünk a közérdek ellen elkövetett bűn volna. Egy nyilvános tárgyalás útján ugyanis nemcsak meggyőzöttik a közvélemény a felől, hogy a kérdés alatt álló bíró tisztsege vitelére képtelen vagy alkalmatlan, s elmozdztatás esetén, elmozdztatása helyesen s nem valamely mellékes tekintetből történt, — hanem azontul példája üdvös következményeket szül bíróársainál, kik élénken lesznek kénytelenek érezni, hogy állomásában csupán feddhetlen önvisélet s szigoru törvényesség képes a bírót megtartani.

Ez esetben — a vétkes bíró állomásától természetesen el levén mozdítandó — az elkövetett hibát nem eltitkolni, de sőt nyilvánosságra hozni czélszerű, először, mert ha a tárgyalás nyilvánosan tartatott, az elmozdított bíró nem tüntetheti fel magát bizonyos mellékes érdekek áldozatául, mi pedig a nem nyilvános tárgyalás mellett könnyen sikerül; másodsor, mert egy, a nyilvános eljárás által előidézett érzet — a szigorú felelősség érzete — száz közül legalább kilenczven törvénysértési esetnek veszi elejét.

Vagy olyatén hibát követett el a bíró, mely csak kártérítési kötelezettséget von maga után? Ez esetben sincsen ok, melyért a nyilvánosság mellőzendő lenne, sőt üdvös hatású volna az, mennyiben a nyilvános eljárás után a hiba sem tévedéssé kicsinyíthető, sem bünné nagyítható nem lenne az illető barátai vagy ellenei által, már pedig az ily gyanitgatások, melyek az elvont tárgyalások mellett kikerülhetlenek lennének, sokkal többet ártanak a bírói tekintélynek, mintsem egy nyilvános tárgyalás, mely csupán a tiszta valóságot tünteti elő.

Végre: ártatlan a bíró azon panasz tárgyára nézve, mely ellene felhozott? Ugy a nyilvános eljárás s az ennek alapján hozott felmentő határozat nemcsak hogy nem árthat bírói tekintélyének, de sőt ellenkezőleg, emeli azt; a közvélemény ez esetben saját szemeivel győződve meg a panasz alaptalan voltáról, dicsőséggel mentendi fel az alaptalanul megtámadottat; mi pedig egyáltalán nem történnék, ha a felmentés alapjául szolgáló eljárás a nagy közönség előtt ismeretlen lenne, a mikor is a fegyelmi illetőség kimondhatná ugyan a „büntelent-t, de a közvélemény ítélete függőben maradna, nem levén előtte ismeretese az adatok, melyek során a felmentést megszavaznia lehetne.

S pedig, melyiknek itelezte fontosabb ily esetben a bírói tekintély szempontjából: a fegyelmi hatóság, vagy a közvélemény által hozott?

Meg vagyok győződve, hogy egy önérzetes férfiú az elsőnél mindég több súlyt fog fektetni az utóbbira.

Az előadottakból — azt hiszem — nyilván való lett már, hogy nem a nyilvánosság, mely a jogérzet hatalmas emeltyűjét képezi, s mely az alaptalanul vádaskodók ellen egy hatalmas szövetségest; — a ho-

szankodó közvéleményt nyeri meg, — hanem a bírói vétségek meggátlására nem alkalmas — ugynevezett fegyelmi eljárás van hivatva emelni a panaszok számát, s azt hiszem, miszerint az is be van bizonyítva, hogy az egyes polgárok panasz emelhetési jogát mesterségesen szűk korlátok közé szorítani az államnak sem jogában, sem érdekében nem állhat.

Térjünk most át annál fogva azon kérdésre: valjon melyik eljárás az a kettő közül, a mely a bírói függetlenség elvét legközelebből fenyegeti?

Valamint igaz az, hogy a vétkes bíró a nyilvános tárgyalás útján nem reménylhet elnézést, minthogy ott nem csupán néhány bíró, hanem a közérzet is, mely előtt a részrehajlás csak pirulva jelenhetné meg, szintén ítélkezik fölötte, — ugy nem lehet azt sem elvitatni, hogy a nyilvánosság által nem ellenőrzött fegyelmi illetőségek ritkán mentesek némi részrehajlástól, különösen, ha előttük valamely nem egészen közömbös személy fölötti kérdés forog fenn.

Ott senki fölötte pártfogást gyakorolni nem lehet s a legnagyobb befolyásnak ellenszenve is ártalmatlan marad; itt kellő befolyás útján majd gyöngéd elnézést, majd tulzott szigort eszközölhetni ki. Ott egyedül csak az általános törvények lehetnek az irányadók, itt az ügy természetétől eltérő okok is vettethetnek a mérőserpenyőbe, — annál fogva mind a bíró, ha hibátlannak érzi magát, mind a panaszló, ha panaszja alapos voltáról meg van győződve, nyugodt lélekkel tekinthet a nyilvános eljárás elé, mert meg lehet győződve, hogy ez eljárás folytán kedvezést sem várhat ugyan, de tulszigortól sincs oka félni, míg a fegyelmi eljárásnál egyik fél sem lehet ügye állása felől bizonyos, mert ki tudja, hogy az „irányadó körök“, melyik serpenyőbe vetik tulsulyt biztosító tekintélyüket?

Ha az elmondottakat egybevetjük s éretten megfontoljuk, önkénytelenül is reá jövünk az elvitázhatlan igazságra, mely szerint a nyilvánosság csak biztosítja a bírói függetlenséget, míg a szokásos fegyelmi eljárás kényelmes eszköz arra, hogy a bíró tisztességes uton az államhatalom kezelőinek korlátlan kényurasága alá helyeztessék.

Lehetséges-e egy bírót, kinek a legtöbb esetben rettegnie kell, hogy a törvények mindenki ellenébeni lelkiismeretes végrehajtása által, vagy más merőben egyéni nézetei, s magartása következtében a befolyás urai valamelyikének reá nézve végzetes haragját vonandja magára, — függetlennek s önállónak képzelni? Különösen akkor, midőn az is nyiltan áll előtte, miszerint ugyanazon befolyás, mely őt existenciájától is megfoszthatja, kegyeltetése esetén, kétségtelenül fogna találni ürügyet felmentetésére még az esetben is, midőn vétsége nyilvánvaló.

Nem! az ily bíró nem lehet a törvények önálló embere, ez csak eszköz a hatalom kezében.

A bíró ilyetén lealacsonyítását csupán oly módon lehet kikerülni, ha függetlenségét minden oldalról biztosítjuk; hogy pedig az így teremtetett függetlenség érzete az önálláson tul önkénykedési hajlamokat is fel ne ébresszen, szigorú és valódi felelősség alá kell őt helyezni.

Mindkettőt könnyen el lehet érnünk, ha egyfelől a befolyást a nyilvánosság által tehetlenné teszszük, s ha másfelől a bíró ellen emelhető panaszokat a rendes bíróságok elé utalva, a polgárokat panaszai emelhetése tekintetében az állam vetőjától megszabadítjuk.

Válaszszuk külön azon eseteket, melyekben a magánosok valamely bírói személy ellen sérelmi panaszok emelésére jogosítvák, azoktól, melyekben az állam, mint a bírói hatalom átruházója az annak átruházására szük-

séges kellékek megszűnése indokából elmozdítási kérészet indítani van hivatva; bizzuk az előbbieket megindítását magukra a felekre, lépjen fel az utóbbiban felperesül az állam. Utasítsanak a rendes bíróságok, hogy mindkét esetben a közönséges szabályok megtartása mellett vizsgálják meg s ítéljék el a kérdést, mely amagánosok vagy az állam által eleibök vitetett.

Ők ítélni fognak azon hatalom alapján, mely az állam által reájuk ruházott; ítélni fognak oly kérdések felett, melyeknek elbírálására egyedül ők tekinthetnek illetékeseknek, és ítélni fognak részrehajlatlanul, mert szemben velök ott fog állani ama másik bíró, ki az ő ítéletök felett is azonnal kimondja a verdiktet — az erős közvélemény.

(Vége köv.)

MARGITAY DEZSŐ.

Jogirodalom.

A magyar kir. Curianak, mint semmitő és legfőbb ítélőszéknek határozatai. A p. t. r. §§-ai szerint összeállította Herczegh Mihály, egyet. jogtanár.

Jelen munkában a szerzőtől, mint egyetemi tanártól, a polg. törv. rendt.-nak tudományos kritikáját vártuk, az időközben kifejlett bírósági gyakorlat fonalán, miután a bírói gyakorlat a „Döntvénytár”-ban közzétett semmitőszéki határozatok által az elméleti jogtudásra nézve is könnyen hozzáférhetővé vált. Mi tehát egy oly gyűjteményt vártunk, mely az egyes elvi jelentőségű határozatoknak tudományos megvitatását, s ennek alapján a p. t. r. §§-ainak helyes magyarázatát, avagy a törvényben létező hiányoknak feltüntetését foglalandja magában; szóval: ki Unger, Glaser, Goldschmidt stb. ily irányu döntvénygyűjteményeit ismeri, az tudni fogja, hogy mit vártunk a magy. tud. egyetemnek polg. törv. eljárás tanárától.

Ezen reményünkben azonban nagyon csalatkoztunk, mert a szerző jelen gyűjteményében csak is a szaklapokban megjelent semmitőszéki és legfőbb ítélőszéki határozatoknak repetitoriumával gazdagította hazai jogirodalmunkat, sőt ebbeli tevékenységét is, mint alább ki fogjuk mutatni, „sine studio” hajtott végre, úgy hogy a munka tudományos jelentőséggel nem bír, de gyakorlati haszna sem lehet.

Hogy mennyire távol esik szerzőnek gyűjteménye a fentebb jelzett tudományos magaslattól, — mutatja már maga az előszó.

Szerintünk, mint azt már ismételve e lap hasábjában elemeztük, — a tárgyilagos jog (nem a törvények!) korlátoltsága s ebből folyólag a törvényekre nézve az *interpretaatio* szüksége szolgálhat alkalmul a bíróságok, kiválókép a legfőbb ítélőszékek határozatainak, — a mennyiben belső anyagi súlylyal bírnak — elfogadására, egybegyűjtésére stb. De már azt mondani az előszó homlokán (5. sorban), „a törvényben magában hiányzik azon szervi erő, mely azt a mutatózó szükség kívánalmaihoz képest tovább fejleszteni képes”: annyit, mint egy jogásznak öntudatlanul saját szakmájától a tudomány jellegét megtagadni, abban csakis *casuistikát* szemlélni, melybe aztán a tanár ur döntvénytára legkevesebbé képes életet lehelni.

A szerző továbbá egészen zavarba hozza az olvasót az iránt, hogy tulajdonképen mily jelentőséggel bír a curiai határozatoknak közzététele, — azt állítván: „hogy a jogesetek közti teljes egyenlőség” szolgál a döntvények alkalmazhatósága főfeltételül. De talán csak nem kívánja a tanár ur az *analogiát* kétségbe vonni, vagy ha igen, hol találja ama *cardinalis* jogszolgáltatási alapelv okát, hogy a bíró azon okból, mivel a tárgyi jog valamely viszonyt nem szabályoz, az elől a kereset útját el nem zárhatja. Ha továbbá a szerzőnek még azon állítása is való lenne: „hogy sokszor egyetlen és magában véve lényegtelen körülmény a tényálladék természetét elannyira megváltoztatja, miszerint a döntvény nem alkalmazható” — akkor kár volt magának fáradságot venni a határozatok összegyűjtésére, mert valamint két egyenlő falevél nincs a természeti világban, ép úgy két egyenlő jogeset nem adhatja elő magát a jogéletben.

Nem látjuk — s ez minden tévedés oka — megkülönböztetve a bírósági gyakorlatot, mint *interpretaatio*t, s mint *jogforrást*; hanem mindkét eszme össze van zavarva.

Ennyit kívántunk megjegyezni a munkának tudományos megbírálsául és most áttérünk a munka gyakorlati haszonve-

hetőségére. E tekintetben pedig a munka több irányban téves alapokra van fektetve.

Mindenekelőtt helytelen a polg. törv. rendtartásra vonatkozó legfőbb törvényszéki határozatoknak, mint elvi megállapodásoknak közlése, mert az alaki jogkérdésekben, mennyire ezek a polg. törv. rendtartásra vonatkoznak, a semmitőszék lévén a legfőbb bíróság, mely a legfőbb ítélőszék határozatait is e tekintetben felülvizsgálni hivatva van, az, hogy mely nézet mellett nyilatkozott ily kérdésre nézve a legfőbb ítélőszék, a szerző által kívánt cél elérésére nézve jelentőséggel nem bír; tudomásunk szerint különben a legfőbb törvényszék, az alaki jogra vonatkozó kérdésekben hozott határozatainak semmi elvi jelentőséget sem tulajdonít, azokat teljes ülésben meg nem állapítja, sem azokat fel nem jegyezteti; ehhez járul még, hogy a közlött legfőbb ítélőszéki határozatok közül egynéhány olyan, mely a semmitőszék által kimondott elvvel épen egyenes ellentétben áll. tehát már ez oknál fogva legkevesebbé sem követhető például a 103. lapon a ptrs 287. §-ára vonatkozólag közlött második határozat; más helyütt pedig ily ellentétes legfőbb törvényszéki határozat semmitőszéki határozatként közöltetik, például a 61. lapon a 93. §. h) pontjára vonatkozó 1870. évi 3401. számú utolsó előtti határozat, mely szerint mezei rendőri ügyekben a másodbírósági határozat ellen további felebbvitelnek helye nincs, s mely határozat homlokegyenes ellentétben áll az ugyanazon pontra nézve a 60. lapon legalól közlött semmitőszéki határozattal; hogy pedig azon határozat nem a semmitő, hanem a legfőbb ítélőszéknél keletkezett, kitetszik a 103-dik lapból is, hol a 287. §-ra vonatkozólag ugyanazon határozat mint a legfőbb ítélőszéktől keletkezett hozatik fel.

A mi pedig a m. kir. Curia, mint semmitőszék határozatait illeti, ezek összeállításánál két főbb hiány mutatkozik, első, hogy a tényállás, mely a semmitőszék határozata alapjául szolgált, közölve nincs; második pedig, hogy a határozatok minden válogatás nélkül vannak összeszedve, a mint a szaklapokban megjelentek, és nemcsak szövegük hibákkal teljes, hanem épen a helytelen szövegezés folytán számtalan ellentétes elvek állíttatnak fel.

Maga a szerkesztő az előszóban kiemeli, miként a döntvények alkalmazásának főfeltétele a jogesetek közötti teljes egyenlőség, úgy de hogyan szerezzen magának a fél meggyőződést a jogeset egyenlőségéről, midőn nem is tudhatja, minő eset volt az, melyben az alkalmazni kívánt határozat kimondott? A tényállás és arra kimondott határozat oly szoros összefüggésben állnak, hogy azt, miszerint a semmitőszék mely elvet és minő általánosságban vagy határozottsággal mondott ki, a tényállás ösmerete nélkül biztossággal meg sem ítélni. Már pedig, miután az elv csak közvetve, az egyes esetre alkalmazva, mondatik ki, s igen természetesen, a semmitőszék határozatai nem bírnak kötelező erővel, sőt a kimondott elvek hivatalos szövegezése és összeállítása nem is létezik: ennél fogva a tényállás ösmerete elkerülhetlenül szükséges, hogy a fél önmaga is tájékozhasssa magát és meggyőződhesse, miszerint az illető szerkesztő a határozatból az elvet helyesen vonta-e le, avagy hiányosan, avagy netán elvet erőszakolt ott is, a hol kimondva nincs?

Épen ezért a döntvénygyűjtemények egyedüli helyes módja az, melyet a „Journal du Palais” példája után a „Jogt. Közlöny” szerkesztősége eddig követett.

Kiemelni kívánjuk még azt, miszerint a m. kir. Curia mint semmitőszéknek is csak azon határozatai tekinthetők elvi jelentőségűeknek, melyek teljes ülési megállapodás folytán keletkeztek, vagy mint kevésbé kétes kérdésekre vonatkozó, ily megállapodás nélkül is ugyanott általánosan elfogadottaknak tekinthetők; egyéb határozatok, melyek egyes tanácsokban ily megállapodás nélkül, különösen a semmitőszék működése kezdetén hozattak, habár elv kimondását tartalmazzák is, de sem teljes ülésben, sem másként hallgatag egyforma alkalmazás által el nem fogadtattak, semmi különös jelentőséggel sem bírnak, s előfordulhat, hogy ilyenek a későbbi teljes ülési megállapodásokkal egyenes ellentétben is állanak.

Herczegh Mihály e. tanár ur döntvénygyűjteménye tehát jelen alakjában nem tűnik fel egyébnek, mint a különböző szaklapokban megjelent s több vagy kevesebb szerencsé-

vel szövegezett elvek minden kiválasztás nélküli egyszerű lenyomatának, minek folytán ugyanazon egy határozatban kimondott elv sokszor kétszer egymásután különféleképp szövegezve fordul elő, gyakran egyik szerint több, másik szerint kevesebb lévén ugyanazon határozat alapján elvként kimondva, a helyett, hogy a szerkesztő vett volna magának fáradságot a kettő közül azt, mely helyesebb, kiválogatni, s közölni, — válaszszon az olvasó, ki a határozat alapjául szolgált tényállást nem tudva, legfelebb jó szerencse fonalán kísértheti meg a labirintből kiszabadulást.

Felállítatnak továbbá nagyon számos ellentétes elvek; felhozhatnak döntvényekként oly kérdésekre vonatkozó határozatok, melyek a törvény által annyira világosan megoldva vannak, hogy nem jogásznak is, ha az illető §-t olvassa, annak értelme felett kétsége sem lehet; továbbá számos helytelenül szövegezett határozat fordul elő, mely a feleket saját magánérdekeikre nézve káros tévedésbe hozhatja, s végül elavult határozatok sem hiányzanak elvek kiszorítására.

Ezen állításaink igazolására szolgáljanak az alant következő idézések.

Igy például ugyanazon elvnek egy semmitőszéki határozat alapján két különböző, és egyes esetekben jelentékeny körülményre nézve eltérő szövegozésben, ismétlést tartalmaz:

a 6. lapon a 8. §-ra vonatkozólag közölt 2-ik és 8-ik határozat, (egyik a „Jogt. Közl.“, másik a „T. Csarnok“ szövegozése szerint) mely szerint zseléri szolgálmányok megváltása iránti keresetek a közigazgatási utra tartoznak, mindkettőben az 1084/1870. sz. a. kiadmányra történik a hivatkozás is;

ugyanazon lapon az 5-ik és 9-ik határozat, (egyik a „Jogt. Közlöny“-ből, másik a „Törv. Cs.“-ből kivéve) mely szerint becsületsértési perekben a gyámság alatt levő törvényes koruak is saját személyükben léphetnek fel; mindkettőben a 9760/1870. sz. a. semmitőszéki kiadmányra történik a hivatkozás is;

a 16. lapon az 1-ső és 2-ik határozat, mely szerint a szőlők utáni dézsmaváltásra vonatkozó birtokbirósági bizonyítvány kiadás iránti ügyre a semmitőszék illetősége ki nem terjed, mindkettőben egy semmitőszéki kiadmányra történik a hivatkozás;

ilyen továbbá a 20. lapon a 30. §-ra nézve előforduló első és ugyanazon §-ra vonatkozólag a 22. lapon közölt utolsó határozat a személyes keresetek illetősége tekintetében;

a 3. 4. és 35. lapon az 52. §-ra vonatkozólag közölt első és 3-ik határozat a szabad bíró választás tekintetében;

a 70. §-nál a 44. és 45. lapon közölt első és utolsó határozat;

a 88. §-nál az 50. lapon közölt 3-ik és a 89. §-nál az 51. lapon közölt 1-ső határozat, és így tovább az 54. és 55. 58. és 59. lapon, a 64. és 65. lapon stb.

Ellentétes határozatok:

A 70. §-ra vonatkozólag a 44. lapon, közölt 2660/1870. sz. határozat szerint „perletétel esetében az első f. bíró végzése, ha abban a perköltségek felett nem intézkedett, megsemmisítendő“; a 45-ik lapon közölt 10,231. sz. alatti határozat szerint pedig, „az, hogy a bíró ily esetben nem határozott, alperest csak arra jogosítja fel, mikéint a perköltségekre nézve póthatározatot kérjen“, de nem vonja maga után a végzés megsemmisítését;

a 93. §. e) pontjára vonatkozólag az 59. lapon és folytatva a 60 lapon közölt 9278/1870. sz. a. határozat szerint „a lakbérleti szerződés teljesítése iránti keresetek a bérlemény átadása előtt is a 93. §. f) pontja, s így sommás eljárás alá tartoznak“, a 60. lapon közölt 218/1869. sz. a. határozat szerint pedig „a 93. §. f) pontja (tehát sommás eljárás) alá nem tartoznak olyan keresetek, melyek a bérlet megkezdése előtt a szerződésileg kikötött tárgyak egyikének birtokbabocsátását tárgyazzák“;

a 93. §. h) pontjára nézve a 60. lapon közölt határozat értelmében a „felebbezés mezei rendőri ügyekben is felüggeszti a végrehajtást, ily ügyekben az eddigelé szokásos birtokon kívüli felebbevitel a jövőre nézve irányadóul nem szolgálhat“; a 61. lapon közölt 3401/1870. sz. a., és a 63. lapon közölt 8178. sz. alatti határozat szerint pedig „az 1810 : IX. törzcikk 5. §-nak azon szabványa, hogy mezei rendőri ügyekben a másodbirósági határozat ellen további felebbevitelnek helye nincs, az átmoneti intézkedések XIX. czikke által fentartottnak tekintendő“; az első határozat tehát abból indul ki, hogy a polg. törv. rendt. 93. §. h) pontjában említett mezei rendőri ügyeknél egészen a polg. törv. szerinti eljárás követendő, a két utolsó

pedig abból, hogy ily ügyekben az előbbeni eljárás van fenntartva. Ezek közül a 60. lapon levő határozat különben nem is semmitőszéki;

a 246. §-ra vonatkozólag a 88-dik lapon közölt határozat értelmében „azon perköltségek felett, melyek az ügy érdemének eldöntéséből származnak, ítélet által, azok felett pedig, melyek a perletételnek következményei, végzésileg kell határozni“; míg evvel ellenkezőleg a 251. §-nál a 89. ik lapon közölt 997/1869. sz. alatti határozat szerint „a költségekben csak a per érdekében hozott ítélettel lehet bármelyik felet elmarasztalni“;

a 30. §-ra vonatkozólag a 20. lapon közölt 3054/1870. számú semmitőszéki határozat szerint „az adós azon hely bíróságánál is bepörölhető, hol leveleiben a fizetést teljesíteni ígérte“, ellenben a 21-ik lapon közölt 4970/1870. sz. alatti határozat értelmében az adóssági kereset a fizetés helyének bírósága előtt csak akkor indítható meg, ha ennek illetősége különösen kikötve van;

a 282. §-nál a 101-ik lapon közölt 1432/1869. szám alatti határozat értelmében, „az elsőbíróság jogositva van nemcsak az elkéssetten beadott, hanem az oly felebbezést is hivatalból visszautasítani, mely a törvény által a 294. §. szerint meg nem engedett esetben adatott be“; míg ellenkezőleg a 294. § ra vonatkozólag a 104. lapon 1027/1869. sz. a. közölt határozat szerint hivatalból csakis az elkéssetten beadott felebbezés utasítható vissza, nem pedig a 294. §-ban nem említett végzések elleni felebbezés is;

a 287. §-nál a 103. lapon közölt 4551/1871. sz. határozat szerint: „a felebbevitel mezei rendőrségi ügyekben is a jelen p. t. r. szabályai szerint eszközözendő, míg az arra közvetlen következő határozat értelmében, ily ügyekben a harmadbírósághoz felebbezésre nézve az 1810 : IX. törvczikk mérvadó. stb.

A felállított elv helytelenül van szövegezve, illetőleg nem felel meg az alapul szolgáló határozatban kimondott elvnek:

A 7. §-nál a 4. lapon, hol a 12,486/1870. számú semmitőszéki határozat alapján kimondatik, „hogy a községi jegyzők illető községeik elleni szerződésen alapuló fizetési követeléseik behajtását illetőleg a közigazgatási uthoz nincsenek kötve, hanem egyenesen a törvénykezés útjára is léphetnek“;

holott az említett határozat által a köztörvényi uton megindított keresetben az eljáró bíróságnak az illetékeség kérdésében hozott végzése, ugy annak ítélete megsemmisített, s felperes idő előtti keresetével a közigazgatási uton folyamatban levő eljárás befejezésére utasított; miből világos: hogy az elv helytelenül, egészen ellenkezőleg lett feltéve;

A 12. §-ra vonatkozólag a 8 lapon közölt azon elv, hogy ha a kereset más bíróságnál folyamatban levő tárgyalás előtt is indítható meg, az a 297. §. szerint semmiséget nem képez, ily általánosságban a ptr. 12. §-ának egyenes ellentéte, mely szerint jogügyek, melyekben a keresetet más bíróságnál folyamatban levő tárgyalások előzik meg, mindaddig meg nem indíthatók, míg e tárgyalások be nem fejeztettek; a kettő tehát egymás mellett meg nem állhat;

a 26. §-nál a 18. lapon közölt azon elv, hogy váltóügyre vonatkozó igényperben hozott végzések ellen csak a váltótörvényben megengedett perorvoslatokkal lehet élni, következőleg ezekre a semmitőszék illetősége ki nem terjed, ily általánosságban nem áll, hanem egyedül a pesti kir. ítélőtábla területén, s csak az olyan igénykeresetekre alkalmazható, melyek ingókra vezetett váltóvégrehajtásnál merültek fel; bizonyítja ezt az ottan idézett 8711/1870 számú semmitőszéki határozat tartalma s a „Jogt. Közl.“ mellékletében közölt számos határozatok: azonkívül ily általánosságban ellentétben áll ugyancsak a 26 §-nál a 17. lapon közölt elvvel;

a 36. §-nál a 27. lapon azon elv, hogy gyermektartás és jár. iránti keresetek a törvényszék illetőségéhez tartoznak, helytelenül van feltéve, mert az ott idézett 4820/1870. sz. a. határozat és a „Jogt. Közl.“ mellékletében közölt 4358/1870. sz. a. semmitőszéki határozat szerint, ez nem áll a törvényes házaság ideje alatt született gyermek tartási költségeire és mindazon esetekre, midőn az atyaság kétségbe nem vonatik;

az 51. §-ra vonatkozólag a 34. lapon közölt azon elv, hogy hivatalból visszautasítható a kereset akkor is, ha a bíróság egyedül alperes lakhelye tekintetéből magát az ügyre nézve illetéktelennek tartja, csak is a személyes keresetekre vonatkozhatnak, a mi abban megérintve nincs;

az 56. §-nál a 37. lapon közölt azon elv, hogy a semmitőszéknél figyelembe nem vehetők azon érdekeltégi kifogások, melyek a perben annak helyén és idején meg nem tétettek, ily

átalánosságban nem áll, mert a „Jogt. Közl.“ idei mellékletében 353. sz. a. közölt 1101/1871. számú semmitőszéki teljes ülési döntvény szerint, ha a felelőbírói bíróság határozatának hozatalánál oly bírói személy is vett részt, ki ugyanazon ügy alsóbb bírósági eldöntésére, mint bíró befolyt, ez hivatalból figyelembe veendő semmiséget képez; valamint helytelenül van ugyancsak az említett lapon és helyen elvként felállítva, miszerint a bíró csak akkor nem vehetne részt az ügy elintézésében, ha a fél ügyvédével szülői viszonyban áll, mert már a 39. lapon felhozott 2360/1869. számú határozatban a testvéri viszony is említettik, a 3227/1869. sz. alatti határozatból is valamint más későbbi határozatokból pedig eléggé kitűnik, hogy érdekeltséget képez nem csak a szülői viszony, hanem egyáltalában, ha a bíró valamelyik fél ügyvédével a ptr. 56. §. b) pontjában körülírt rokonsági viszonyban áll;

hasonló téves szövegezőések fordulnak elő az 53. §-hoz a 37. lapon, a 93. §-hoz az 55. lapon, az 57. és 58. lapon, a 100. és 102. §-nál a 66. lapon, a 108. §-nál a 67. lapon, a 294. §-nál a 104. lapon stb.

Az egyes határozatok több helyt a ptr. egészen más fejezete és §-a alá vannak vonva, mintsem a melyre vonatkoznak, így például a felelőbírói nemeiről szóló 275. §-nál, a bírói hatáskör fejezete alá tartozó azon határozat van felhozva, hogy az iskolaszékek, közigazgatási hatóságok és azok intézkedése ellen a közigazgatási, nem bírósági uton keresendő orvoslás.

Mint már említettük vannak továbbá elvi határozatokként olyanok felvéve, melyek a törvény által olyannyira világosan eldöntött kérdésre vonatkoznak, hogy a fölött kétség nem is lehet; így

a ptr. 10. §-a világosan rendeli, hogy a felmerült bűnvádi cselekmény folytán a polgári eljárás csak az esetben függeszthető fel, ha azon cselekmény elítélése nélkül a polgári kereset tárgya felet határozatot hozni egyáltalában nem lehetne; mind a mellett erre vonatkozólag egy határozat a 8. lapon döntvényként közöltetik;

ilyen a 13. lapon közölt azon határozat, hogy végrendeletek küllkellékeit illető perekben a szentszékek illetősége a ptr. 22. §-a szerint megszünt; olvassa bárki a majdnem szóról szóra döntvényként leírt 22. §. végét s lehetetlen, hogy azon §-nak értelme felett ez irányban kétsége legyen;

ilyen továbbá, hogy sommás bíró előtt nem lehet rendes eljárást folytatni stb.

Dr. x+y.

V á l a s z

Zlinszky Imre urnak a „Jogtudományi Közlöny“ f. évi 30. számában megjelent bírálatára.

A mennyire szívesen vettem volna, ha Z. ur „Polgári törvénykezési rendtartás“ című munkámon bírálva, tudományos szempontból kimutatja annak hiányait, helyreigazítja tévedéseimet, — ép annyira sajnálom, hogy Z. ur critikai hivatottság nélkül szólott munkámhoz, hogy bírálatában a kellő tájékozottságot nélkülözve, nemcsak helytelenül értelmezi munkámat, hanem oly feltevésekre alapítja nézeteit, melyek ép oly hiányosak, mint igaztalanok.

Z. ur mindenekelőtt azon hibát követte el, hogy munkám előszavát el nem olvasta. Ha e mulasztást valamely regény elolvasásánál követi el, az megbocsátható lenne, mert a regények előszavát ritka olvasó szokta figyelemre méltatni; más-ként áll azonban ez tudományos munkáknál, melyek felett az előszó elolvasása nélkül ritkán lehet alapos véleményt mondani. Ha Z. ur munkám előszavát elolvassa, lehetlen, hogy bírálatában figyelembe ne vegye azon körülményt, hogy oly szűk téren, minő részemre a kiadó ur által kijelöltetett, majdnem lehetlen volt a tudomány igényeinek csak részben is megfelelő munkát írni oly roppant tárgyról, mint a törvénykezési rendtartás. E korlátozás súlyát minden lépten éreztem, s mert az e részbeni nehézségeket leküzdenem nem sikerült, — őszintén kijelentettem munkám előszavában, hogy annak — ép az érintett okból — tudományos értékét nem tulajdonítok. Ezt

ugyhiszem Z. urnak, mint criticusnak, mindenesetre figyelembe kellett volna vennie.

Egyébiránt ha Z. ur bírálatára tulszigorú igényeken kívül más nem tartalmazna, — felszólalásommal nem untatnám e lapok t. olvasóit; de Z. ur bírálatában — s ezt a kellő tájékozottság hiányának lehet csak tulajdonítanom — az igazság rovására hoz fel egyetmást, minek helyreigazítására ugy az igazság, mint saját reputatióm érdekében kötelezve érzem magamat.

Azt állítja többi közt Z. ur, hogy Ökrösst nemcsak a rendszerben, hanem a részletekben is követtem. Ez állítás ellen ünnepelesen tiltakozom, Ha Z. ur a perrendtartás bel- és külföldi irodalmát ismeri, tudnia kell, hogy azon rendszert, melyben munkámat írtam, Ökröss Bálint előtt már rég feltalálták; ha tehát munkám a rendszert illetőleg Ökrössével megegyezik, ez csak azt bizonyítja, hogy ugyanazon rendszert elővettük mindketten. Hogy pedig Ökröss munkája s az enyém részletekben, különösen a definitiókban néhol — bár igen ritka helyen — megegyeznek, hasonlólag nem bizonyítja, hogy Ökrösst követtem. A tudomány minden ágában, így a perrendtartásban is vannak oly megállapított fogalmak, melyek változatlanul egyenlően használatnak minden író által anélkül, hogy valakinek eszébe jutott volna az egyik író a másik utánnalásával vádolni. Ha Z. ur azon forrásokat, melyeket használtam, s melyeket mindenütt lelkiismeretesen idéztem, figyelemre méltatja, meggyőződhetik, miszerint ép oly kevésé utánoztam Ökrösst, mint nem utánozta Renand Endemannt, Osterloh Lindet, Martin Wetzek stb.

Definitióimról azt mondja Z. ur, hogy azok sok helyen igen hibásak, s ennek igazolására a törvénykezési rendtartás a makacsság és a biztosítás fogalmainak megállapítását emeli ki.

A törvénykezési rendtartást, perrendtartást, perjogot, mint synonym fogalmakat állítom fel munkámban s azt hiszem jogosan; mert habár törvénykezési rendtartásunkba — nézetem szerint nem épen helyesen — a polgári peres eljárást tárgyzó szabályokon kívül egyéb intézkedések is vétettek fel, az, ha a perrendtartással és perjoggal synonym fogalomként határozatodik meg, egyébnek nem tekinthető, mint azon szabályok összegének, melyek a polgári peres eljárást, a per alanyait és tárgyait meghatározzák. Azért, mert a törv. rendtartásba a porenkivüli eljárás szabályai is felvétettek, az ép oly kevésé szűnt meg perrendtartás lenni, mint a hannoveri, mely tudvalevőleg a polg. peres eljáráson kívül a csődeljárást is magában foglalja;

a makacsságot munkámban, mint a bírói meghagyás elleni engedetlenséget definiálom, s mint ilyet egyes következményekben fejtegetem; nem tudom tehát honnét vette Z. ur azon állítását, minthogy én a makacsságot, mint a bírói tekintély megvetését tekinteném. Ez állásponton, hídje meg Z. ur, már rég túl vagyok;

a biztosítást, biztosítási végrehajtásnak is nevezem és Z. ur szerint helytelenül; én az ellenkező véleményben vagyok, s erre azt hiszem, nemcsak a törv. rendt. 338. §. második bekezdése, hanem azon körülmény is feljogosít, hogy a semmitőszék 1869. évi 3950. sz. a. kelt határozatában — Döntvénytár II. f. 6. l. — a biztosítási foglalat és beclést a végrehajtási foglalatással és becléssel egyenlő joghatálynak nyilvánítván, annak alapján az árverést elrendelendőnek mondotta ki.

Legyen szabad egyébiránt ez alkalmat felhasználva Z. urat biztosítanom, illetőleg megnyugtatom, miszerint a rigorozumok alatt bő alkalmam volt arról meggyőződni, hogy munkám — minden hiányai mellett — ép egyszerűsége miatt eléggé alkalmas arra, hogy az elméleti ismeretek biztos elsajátítására utmutatásul szolgáljon.

Dr. APÁTHI ISTVÁN.

TARTALOM: Általános indokok a m. kir. igazságügy-miniszter megbízásából Dr. Hoffmann Pál egyet. jogt. ur által kidolgozott magánjogi törvénykönyv (Általános rész.) tervezetéhez. — A polgári peres eljárás reformja, (Folyt.) dr. Garay Dezső-től. — Bírói felelőség, dr. Margitay Dezső-től. — Jogirodalom. — Válasz Zlinszky Imre urnak a „Jogt. Közl.“ f. évi 30. számában megjelent bírálatára, dr. Apáthy István-tól. — Melléklet egy iv a bélyeg és illeték szabási táblázatról.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Általános indokok

a m. k. igazságügyminiszter megbízásából Dr. Hoffmann Pál
egyet. jogt. ur által kidolgozott magánjogi törvénykönyv

(Általános rész.)

tervezetéhez.

(Folytatás és vége.)

A magánjog rendezése céljából a magyar törvényhozás már a múlt században tön ugyan kezdeményeket, de mindezen törekvések a jelenkor által a tárgyban megoldandó törvényhozási feladattal közvetlen és irányadó összefüggésben immár nincsenek. Nemcsak azért nem, mivel ama kezdemények, a „*Planum tabulare*“ kevés és mostani viszonyaink közt nem igen hasznavehető anyagától eltekintve, eredménytelenek maradtak, hanem mivel az 1830—1848 hozott reformtörvények és az ezekhez képest alakult jelen magánjogi helyzet mellett maga a feladat teljesen megváltozott.

A múlt században, ugyanis, a magyar törvényhozás a magánjogi állapotot, a mint addig fejlődött volt és fenállott, nem annyira megváltoztatni, mintsem inkább célszerűbben rendezni és bővebben szabályozni törekedett; új és kimerítőbb jogszabványokat igenis hozni, de nem annyira reformok létesítése, mintsem inkább a végett, hogy a török uralom és polgári villongás századai alatt elhomályosult jogot és felakadt jogfejlődést megújítsa, illetőleg kiegészítse és ismét rendes folyamatba hozza. Látnivaló, miszerint e célzat értelme egészen azonos avval, mely a consolidációnak és incorporációnak tulajdonítottatik.

Ezen sikertelenül maradt törekvést a jelen század elején egészen másféle célzat váltá fel: középkorias magánjogunkat a nyugat- és középeurópai nemzetek által adott példához képest átalakítani. A jelen század harmadik évtizede óta reform volt határozottan a magyar közélet mozgalmainak vezéreszméje és célja; törvényhozatal, nem annyira a létező jognak kimerítőbb reproductiója és helyesebb formulázása, mintsem inkább a végett, hogy maga a jogállapot, a jogviszonyok egész tagolata korszerűleg átalakíttassék.

annuságot teszen a törekvésnek és feladatnak ezen változásáról az 1825 óta hozott és tervezett magánjogi különtörvények egész sora, valamint a codificációnak a közben megpendített, majd elég határozottsággal formulázott. végre pedig törvényhozásilag is elfogadott eszméje.

De a mondott átalakítási célzat nemcsak a magánjogot tárgyzá, hanem egyik kiegészítő, mondhatni, hogy szervi részét képezé vala azon nagyszerű, összes közéletünkre kiterjeszkedő reformtörekvésnek, mely 1825-ben megindult, 1848-ban teljes elvi sikert ért, de, mivelhogy az elvek tényleges megalakítását és részletes

keresztülvitelét a nyomban rákövetkezett és csaknem két évtizedig tartott abnorm közállapot lehetetleníté, a magyar törvényhozás részéről befejezve még jelenleg sincsen.

Ekképen mondhatni, miszerint a magánjog tekintetében mostanság megoldandó törvényhozási feladatnak irányadó előzményeül közéletünknek csakis legújabb, mintegy negyven évre terjedő fejlődése tekintendő.

Van ugyan még jóval közelebb álló, közvetlenebb előzmény is, mely első pillanatra a mondott feladatnak miként való megoldása iránt elégséges irányadásul látszik szolgálni, t. i. az 1848: XV. következő rendelete: „Az ösiség eltörlése ezennel elvileg kimondatván, rendeltetik: 1. §. A miniszterium az ösiség teljes és tökéletes eltörlésének alapján a polgári törvénykönyvet ki fogja dolgozni és ezen törvénykönyv javaslatát a legközelebbi országgyűlés elibe terjesztendi.“ De ha ezen utasítást jobban szemügyre vesszük, kitetszik, miszerint abban magánjogi törvénykönyv készítésének csakis szükségessége fejeztetik ki, minden positiv utmutatás nélkül az iránt, mik legyenek a készitendő törvénykönyvnek alapelvei, minélfogva az utóbbiak az 1848. törvényhozást megelőzőt közélet mozgalmában, mint ezen törvényhozásnak kimerítő magyarázatában keresendők.

Ezen mozgalom, miként már mondatott, nemcsak az addigi magánjognak, hanem jóformán az összes közállapotnak korszerű átalakítására irányult; igen természetesen, minthogy jogintézményeink oly összefüggő egészet képeztek, mely, hacsak legnagyobb anomáliák nem kockáztatának, csak teljességében volt reformálható, azaz: csupán szintoly egészet képező másféle intézményekkel felcserélhető.

Nem tartozik ugyan magánjogra szorítókozó törvényjavaslatnak általános indokolásához, az összes közélet átalakítását célzó, 1825—1848 kifejtett törekvéseket jellemezni; de azon főelvek, melyek azok által érvényesítették és érvényre emeltettek a mondott összefüggésnél fogva a magánjogi codificációra nézve is irányadók, tehát röviden kifejtendők.

I. Az 1848 előtti jogállapotnak egyik legfőbb jellemvonása, hogy a magánjog a közjogtól nemcsak szorosan elkülönítve nincsen, hanem ellenkezőleg a kettő egymást kölcsönösen bensőleg áthatja: magánjogi viszonyok, családiak ugy miként vagyoniak, kivált pedig a természetöknél fogva ily összeköttetésre nem egy támpontot nyújtó, a középkorban oly véghetetlenül tulnyomó fekvő javakra vonatkozó, nemcsak egyes közjogi intézményeknek, pénzügyi és közigazgatási szervezeteknek, hanem mondhatni, magának a közhatalomnak, valamint a különböző néposztályok közjogi helyzetének megalakítására voltak felhasználva. Hogy ily

összeköttetés mellett sem a köz-, sem a magánjog nem juthatott a saját szerű természeteiknek megfelelő alakulatokhoz, nyilvánvaló: mindegyik idegenszerű elemnek befolyása alatt állott: magánjogias közjog mellett közjogias magánjog. Ezen összeköttetésnek megszüntetése képezi az 1848 előtti politikai törekvéseknek egyik fő tárgyát: egyrészt a közjogot magánjogias elemeitől megtisztítani, másrészt a magánjogot a közjog békóitól megszabadítani. Az utóbbi az adományi rendszernek, az ösiségnek, az urbériségnek és más apróbb efféle intézményeknek megszüntetése és átalakítása által immár jóformán megtörtént; a magánjognak e tisztaságot megóvni, hol szükség mutatkozik azt neki teljesebben megadni és jobban kifejteni: ez képezi tehát a készitendő magánjogi törvénykönyv első főelvét.

II. Az 1848 előtti közjogi állapotnak egy másik, szintén középkorias főjellemvonása: a nemzetnek, vagy jobban szólva az ország lakosságának rendi és osztályi tagoltsága és ehhez képest való egyenlőtlen jogi helyzete; a közjoggal való benső összefüggésénél fogva a magánjog is hasonlólag alakult: ugyiszólván annyiféle magánjog létezett, a hány rend és néposztály, s a jogegyenlőtlenség e különféleséget fokozattá alakította. Ezen rendi szerkezetet és jogegyenlőtlenséget mind a köz-, mind a magánjog terén megszüntetni, helyökbe az állampolgári, illetőleg magánjogi személyiségnek mindenkit illető minőségét állítani s ezáltal teljes jogegyenlőséget megalapítani: ez az 1848 előtti reformtörekvéseknek másik fő tárgya, az 1848. törvényhozásnak másik irányeszméje. A jogegyenlőség képezi tehát a készitendő magánjogi törvénykönyvnek második főelvét.

III. A középkor magánjogi és gazdasági életét országonként való merev elkülönülés, ezen belől pedig tulságos stabilismus jellemzi; amaz az idegenek hátrányozása által a kül-, emez a vagyonnak sokféle megkötöttsége által a belforgalmat zsiabasztá. Az újkor jogi és gazdasági élete ellenben nemzetközi jogazonosság és egyéni szabadság felé hajlik, s mi ezekből ered: a legteljesebb fogalmi és rendelkezési szabadság képezi jelenben a jólét főtenyezőjét. Az 1848 előtti reformtörekvések leghathatós része épen az utóbbi alakulatoknak előidézésére irányult, s azok eszméje ama kor törvényeiben, a codificációra vonatkozó fennebb idézett rendelkezésben is, egész határozottsággal érvényre van emelve, mihez képest a jogi és gazdasági bel- és külforgalomnak, valamint a jogosított egyének által vagyonaikról való rendelkezéseknek szabadsága az új magánjogi törvénykönyvnek harmadik főelvét képezi.

Tiszta, egyenlő és vagyon dolgában nemzetközi és egyéni szabadságot engedő magánjog kell tehát hogy legyen az alkotandó magánjogi törvénykönyv, ahogy az 1848. törvényhozás intencióinak megvalósítása czéloztatik.

Ezen három hathatós főelv mellett még csak egy van, mit ama törvényhozás a magánjogi törvénykönyv készítésénél teljesitendőt meghagyott: készítettessék codex, azaz: legyen codificáció, e szónak immár meghatározott értelmében. És ebből azon további követelmény támad, miszerint az egész általános magánjog, mind mi ahhoz tartozik, formuláztassék; miszerint tehát azon magánjogi viszonyok is, melyek eddigelé államtörvényhozásilag szabályozva nem voltak, mint p. o. a házasságiak, kimerítőleg és a kifejtett irányelvekhez képest szabályoztassanak.

Ezen főelvek azonban nagyszerűségök és helyességök daczára sem adják meg a készitendő törvénykönyvnek eszmei tartalmát, anyagát, hanem mindössze

is csak az ezt átható szellemet. Mert valamint a jogintézmények és jogeszmék, melyekből valamely jogrendszer áll, sem nem oldathatnak fel dialectikailag fogalmi elemekké, sem nem deducálhatók egyszerűen egyik a másikból, úgy, sőt még annál kevésbbé lehet néhány irányeszméből vagy főelvből mindazon részleteket levezetni, melyek az egész illető jogi életkört fedeznék. Ezen részletek csak magának a jogi életnek, az ezt képező valamennyi jogviszonyoknak közvetlen, eleven és szabad szemléletéből merithetők s a jogtudomány alakítja meg azokat technikailag és rendszeresen. A két utóbbi, u. m. a magánjogi viszonyoknak gondos subsumciója és a jogtudomány minden eszközeinek ügyes felhasználása, kell tehát hogy állítsa elő a törvénykönyvbe foglalandó anyagot és alakítsa meg ezt uralni képes tételekké.

A közvetlenség, melylyel az életből és a tudományból, vagy jobban szólva: mintegy a tudomány az életből merítettik, egyrészt megadja a kellő önállóságot, másrészt folytonos contactusban tart azon két nagy tényezővel, melyek a jog terén legjelentékenyebbek: a jogi életben nyilvánuló nemzeti közszellemmel és a polgárisult nemzeteket összekapcsoló eszme- és érzékazonossággal.

A magyar törvényhozásnak kijelentett intenciói, jelen magánjogi életünk viszonyalakulatai és a jogtudomány legújabb fejleménye: ezek képezik a főkutforrást, melyből a készitendő magánjogi törvénykönyvnek elvei, anyaga és szabványai meritendők; csak másod sorban és legnagyobb ovatossággal vehetők igénybe a létező idegen magánjogi törvénykönyvek.

Az utóbbiak kettős tekintetben használhatók fel: a szabványaik tartalmában rejlő joganyagoknak figyelembe, illetőleg átvétele által, és mint a jogszabványok oly felette nehéz formulázásának tanulságos példái és példányai. Amannál a legnagyobb ovatosság alkalmazandó, hogy t. i. azon felette közel fekvő legkárosabb hiba kikerültessék, szabványokat felvenni, a melyeknek megfelelő viszonyalakulat jogi életünkben vagy épen nincs, vagy melyek jogintézményeink összhangzatát megzavarnák. Ugyanazért jelentékenyebb azon haszon, melyet az idegen törvénykönyvek a mondott tekintetek másikában nyújtanak, t. i. mint a felvételre már egyébként igazolt szabványok formulázásának mintái.

Az e kettős tekintetben szakadatlanul figyelembe veendő törvénykönyvek: az „Allgemeines Landrecht für die preussischen Staaten“, a francia „Code civil“, az „ausztriai általános polgári törvénykönyv“, a „Privatrechtliches Gesetzbuch für den Kanton Zürich“ és a „Bürgerliches Gesetzbuch für das Königreich Sachsen“, melyek közül az első három még a múlt század saját szerű törvényhozási politikájának és törekvéseinek productumai, míg a két utóbbi a nemcsak előhaladottabb, hanem egészen más felfogásu legújabb jogtudomány szüleményei.

A még létező néhány más újabb magánjogi törvénykönyv jobbára csak a francia „Code“ tartalmát tükrözi vissza, mint p. o. az olasz, és különös figyelembevétel nem érdemel; az 1842-ből származó hassiai „Entwurf“ időközben meghaladott töredék, az épen most készülő bajor törvénykönyv pedig, melyről sok dicséretes halatszik, még nem tétetett közzé.

Igy az említett öt törvénykönyv képezi a tekintetbe vehető újabb és idevágó codificációnak összegét.

Mielőtt ezen törvénykönyvek mindegyike iránt a tájékozódáshoz szükséges rövid jellemzés adatnék, azon

valamennyiről egyaránt álló megjegyzés teendő, miszerint azok tartalma, még több mint tulnyomólag, a középkor óta közönséges jogkép szereplő római jogból merített, mely utóbbi tehát azon nagy és közös forrás, melyet ama törvénykönyvek felhasználásánál mulhatatlanul szem előtt kell tartani, hacsak a készitendő magyar magánjogi törvénykönyvnek önállóságáról már előre lemondani és ahhoz nélkülözhetetlen anyagokat, mint irodalmunkban eddig is sokszor történt, másod kéztől kölcsönözni nem akarunk. De készitet erre azon, kivált a három régibb törvénykönyvről álló ismeretes ténykörülmény is, miszerint azokban számos oly szabvány foglaltatik, melyek a felhasznált római jog egyes tételeinek félreértéséből származnak, és tehát gondosan mellőzendők, mi ismét csak magának a római jognak, miként azt a legujabb tudomány feléri és kifejtette, folytonos és közvetlen szemeltartása által lehetséges.

Az egyes törvénykönyvekre vonatkozólag következő ténykörülmények említendők fel e helyütt.

A francia „Code“ a forradalmi átalakításnak egyik része volt, s mint ilyen inkább politikai, mintsem technikai (jogszaki) elemeivel kelt figyelmet. Csakis amazoknak köszöni ezen néhány hónap alatt készitett és felette felületesen tárgyalt törvénykönyv a hazáján tul való hatást, melyet roppant technikai hiányossága daczára gyakorolt. A politikai reform elemeitől eltekintve, a „Code“ anyaga legnagyobb részét római jog, mely azonban csak Pothier műveiből, tehát másod és azóta felette meghaladott forrásból van merítve; kisebb részben régibb francia jog (coutumes). Mai nap és reánk nézve a törvénykönyvnek ezen kétféle anyaga csak igen alárendelt jelentőségű, mivelhogy a „coutumes“ magánjogi viszonyainkra nézve hasznavehetetlenségig idegenszerűek, a római jog pedig közvetlenségében és előhaladottabb mai tanában áll rendelkezésünkre. Csökkenti a „Code“ hasznavehetőségét még azon két rendbeli körülmény, hogy szövege ujabb szabványok által már igen nagy részben antiquálva van és hogy, egyéb technikai hibáin kívül, rövidségével járó hézagossága oly nagy, miszerint tömérdek jogkérdés csak sokféle, részben kétséges segédforrásból dönthető és döntetik el. Mindezeknél fogva a „Code“ csak politikai elemeiben nyujt hasznavehető anyagot.

Sokkal derekabb, mindenkép tiszteletreméltó mű a porosz „Landrecht“, mely a szellemdús Suarez egységet eredményező tulnyomó befolyása mellett számos jogtudósnak, a törvényhozási bizottságnak, az országos collegiumoknak és a rendi követeknek közrehatásával és ismételt revisiók útján minden rögtönzés nélkül hozatott létre. Mindamellet egészben véve magánjogi törvénykönyvnek mintájául jelenleg már nem szolgálhat: a magánjogon kívül különféle, össze nem tartozó szabványokat foglal magában, terjedelme jó törvénykönyvnek terjedelmét messze meghaladja, rendszere hiányos, és a tudománynak azóta tett előhaladása következtében tartalma is sokban elavult, úgy, hogy a haszon, mely belőle merithető, jóformán egyes szabványokra szoritkozik.

Az ausztriai polgári törvénykönyv az említett kettő között mintegy középutat tart, s bár alaposágra a porosz törvénykönyvhöz, politikai és nemzetgazdasági szempontból a francia „Code“-hoz nem fogható, mint törvénykönyv a kettőnél hasznavehetőbb, gyakorlatiabb és népszerűbb. De a mi reánk nézve ezen törvénykönyvet különösen fontossá teszi, az, hogy, mint legközelebb való szomszédainknak joga, mindjárt keletkezése óta, 1853—1861 pedig mint az egész magyar birodalomban hatályos törvény, jogirodalmunkra és

magánjogi viszonyainknak legujabb fejlődésére nagy befolyással volt. Gyöngé oldalait politikai és gazdasági elemei, hibás rendszere, tetemes hézagossága és számos egyes szabványainak téves határozatai és helytelen szövegezése képezi.

A zürichi törvénykönyv kétségkívül a legjobb magánjogi codex, mely ez ideig létrehozatott. A velős rövidség szabványainak többnyire correct elvi tartalma és szerkezete, valamint ezeknek egybevágó, ellenmondásoktól ment logikai összefüggése — előnyök, melyek leginkább annak tulajdonithatók, hogy az egész mű egyetlen, a mai jogtudomány magaslatán álló jogtudóstól származik — a kis kanton ezen törvénykönyvét mindenkorra emlékezetes példánnyá teszik. Háttérben a hathatósan kiegészítő közönséges (német-római) joggal mint segédutforrással, mellette előhaladott jogelmélettel a tanszéken és szakavatott praxissal az életben: ezen törvénykönyv csakugyan nem hagy kívánni valót.

Végre a szász polgári törvénykönyv, mint legujabb önállóan kidolgozott codex, szinte kiváló figyelmet érdemel. Egészben helyes rendszere, szabványainak a tudomány mai állásához mért szerkezete, követésre méltók. Egyes hiányai iránt a jeles bírálatok és commentárok szakadatlanul figyelembe veendő; a követelési jog tárgyában pedig az ujabb és jobb „Entwurf eines für die deutschen Bundesstaaten gemeinsamen Gesetzes über Schuldverhältnisse“ substituálandó.

Ezen különféle törvénykönyveknek felhasználása azonkívül, mely már fentebb (9. l.) említett, még egy másik nagy veszélylyel jár, t. i. hogy az azokból közvetlenül merített szabványok, egy törvénykönyvbe vegyülten, ennek öszhangzását megzavarnák és az abból való logikai következtetethetőséget megszüntetnék vagy legalább tetemesen csökkentenék. Ezen veszélyt is egyedül az hárithatja el, mi amannak ellenében felhozatott: mindvégig a magánjogi viszonyoknak közvetlen subsumtiója által állítani elő a törvénykönyv anyagát s az idegen törvénykönyveket csak az ekképen nyert anyagnak formulázásánál venni tekintetbe.

Ezen ovatosság hiányában, vagy jobban szólva, ha ily önálló munkára vállalkozni nem mernénk, vagy pedig az ily nagy munkának véghezviteléhez szükséges időt sokallnók, úgy tanácsosabb, ez iránt már eleve tisztába jönni s inkább, az olaszok példáját követve, kizárólag egyikére a jobb idegen törvénykönyveknek szoritkozni, illetőleg egy olyat hazai viszonyainkhoz és igényeinkhez képest adoptálni. Mert csakis a kettő közt áll a választás. A még gondolható másik két lehetőség: vagy magánjogunkat jelen állásában meghagyni s azt időről időre csak egyes törvényekkel megtoldani, vagy pedig létező magánjogi szabványainknak egyszerű incorporálása által állítani elő törvénykönyvet, — mindkét lehetőség számunkra e pillanatban nem forog fen, amant jelen magánjogi helyzetünknek gyökeres és átható szabályozást igénylő kétségteljes és tarthatatlan volta, emezt az 1848 előtti magánjogunkat alapjaiban eltörlő az évi reformtörvények lehetetlenitvén.

De a mindezen megfontolásból netán támadó habozásnak meg kell szünnie az 1848: XV. még teljesitetlen rendelkezésével szemközt, mely azon évi törvényhozásunknak szelleméhez csatlakozó, annak elveit részletesen megalakító és keresztülvívő, tehát oly önálló codificációt igényel, minő az eddigiekben jellemeztetett.

Ílára van csak még, a készitendő törvénykönyvnek rendszerét megállapítani.

Alig fog ma többé jogértő találkozni, ki a rendszeres fel- és beosztást magánjogi törvénykönyvre nézve, közömbös kérdésnek tartaná. A helyes rendszer, ugyanis, azonkívül hogy a felfogást és áttekintést tetemesen megkönnyíti, kettős biztosítékot is nyújt: egyrészt hogy a törvénykönyv a tárgyat képező jogviszonyokról lehetőségig kimerítőleg intézkedik és semmi lényegesről meg nem feledkezett, másrészt hogy az egyes szabványok kellő tagolatos összefüggésben állnak egymással, tehát nemcsak nem tartalmaznak ellentmondásokat, hanem logikai következtethetőséggel, szervi önkiegészítés képességével is bírnak.

Milyen legyen ezen magánjogi rendszer, az iránt a tudomány mai állása nem hagy semmi kétséget, sőt bátran mondhatni, miszerint a Hugo és Savigny által megállapított, az újabb jogtudósok által általánosan elfogadott és a legújabb törvénykönyvekben (szász és zürichi codexek) is már alkalmazott magánjogi rendszer, mivelhogy a jogintézmények és jogviszonyok természetesen összefüggéséből van merítve, s tehát csakugyan ezeknek organismusát fejezi ki, nemcsak helyes, hanem épen az egyedül helyes.

Ezen rendszerben a magánjog, egy u. n. általános résznek előrebocsátása után, melyről mindjárt bővebben leszen szó, három főszakaszra oszlik: vagyoni jog (dologbeli és kötelmi jog), családi jog és örökjog, melyek az u. n. különös részt képezik.

Az annakelőtte (Verböczy óta nálunk is) divatozott hármass rendszer (*personae — res — actiones*, azaz: személyi jog — vagyoni jog — jogvédelem) a régibb római jogból származik, ennek egy egészen sajátos felfogásán és kombinációján alapul, köz-, magán-, büntető és perjogot egybefoglal, de a mai magánjog tiszta és különvált állásának nem felel meg.

Ama rendszernek különös része nemis igényel bővebb igazolást. Hogy a magánjog részint vagyoni, részint családi viszonyokat tárgyal, valmint hogy az örökjog tárgyánál fogva ugyan a vagyoni joghoz tartozik, de alapját főképp a családban és a vérségi kötelekben leli, minélfogva sem a vagyoni-, sem a családjogba nem állítható, hanem e kettő után önálló helyzetést igényel: mindez oly egyszerű és világos, miszerint a magánjognak vagyoni-, családi és örökjogra való felosztandóságához kétely sem fér. Más az ezen főszakaszokba tartozó egyes intézményeknek és jogszabványoknak ama szakaszokon belől miként történendő alsóbb osztályozása és különös elhelyezése; ez iránt lehetnek és vannak is eltérő vélemények. De a törvénykönyv vázlatának ez érdemben igazolása a különös indokolásnak tartatik fenn, mint melynél az egyesek mondott elhelyezésének kérdése kellő összefüggésben és könnyebben fejthető meg.

Csak az általános rész igényel már e helyütt ismertetést és igazolást, és pedig részint szabványainak a magánjog valamennyi különös intézményeire kiterjedő jelentőségénél fogva, részint mivel a magyar magánjogi törvénykönyv csak ezen részének vázlata tétetik ez alkalommal közzé.

A régibb magánjogi irodalomnak és törvényhozásnak rendszereiben ily általános rész nem fordul elő, hanem rövid bevezetés után közvetlenül az egyes külön jogintézmények tárgyalatnak. Így p. o. a francia Code csak 6 rövid articulusból álló bevezetést bocsát előre, mely csupán a törvények kihirdetéséről, hatályáról és alkalmazásáról szól, és nyomban erre következik az ugynevezett személyi jog. Hasonlag az ausztriai polgári törvénykönyv, melynek bevezetése csak 14 §-t tartalmaz „A polgári törvényekről általában,” és a zürichi,

mely bevezetésének 7. §§-ban csak „A jogok alkalmazásáról” intézkedik. Hosszasabb a porosz törvénykönyv: 108. §§-nyi bevezetése szól: „A törvényekről általában, azok készítéséről, kihirdetéséről, alkalmazásáról, magyarázatáról, összeütközéséről és megszüntetéséről, a visszatörlesztésről, a jogforrásokról, a jogok gyakorlásáról, összeütközéséről, átruházásáról és megszüntetéséről”; sőt még I. részének első hat fejezete is általános szabványokat tartalmaz, melyek így összesen 1103. §§-ra rugnak. A szász törvénykönyv kellő közeputat tart és mindössze 185. §§-ban intézkedik a csakugyan általános jelentőségű tárgyakról, u. m. „A polgári törvényekről”, „A személyekről”, „A dolgokról”, „A cselekvényekről”, „A jogokról” és „A jogok biztosításáról, óvásáról és üldözéséről”.

Hogy pedig magánjogi rendszerben, legyen az akár közirodalmi munka, akár törvénykönyv, általános részre csakugyan szükség van, következőkből tűnik ki.

A magánjog számos oly szabványokat foglal magában, melyek nemcsak egyes jogintézményekre, hanem valamennyire vagy legalább többre vonatkoznak, tehát általános résznek hiányában vagy többször ismétlendők, vagy mennyiben csak egyszer és egyes vonatkozásban adatnak elő, egész hatályukban nem mutatkoznak.

Hogy ez csakugyan úgy van, leginkább bizonyul be épen azon törvénykönyveken, melyek általános részszel nem bírnak. Ezekben, ugyanis, az érintett általános szabványok szintén előfordulnak, csak hogy szétszórtan, illetékteien helyen és összefüggésben, sokszor felette hiányosan és mindenesetre a felfogásnak nem könnyebb-ségére.

Így p. o. a személyiség- és személyminőségekről határozó szabványok (*ius quod ad personas pertinet*) valóban általános jelleműek, minthogy tárgyak mindenféle jogviszonyoknál fenforog és jelentős; általános résznek hiányában pedig azok csak kapcsolatban a családi joggal (*ius personarum*) adathatnak elő (p. o. francia és ausztriai törvénykönyvek), mi mindkettőnek helyes felfogását megnehezíti. Szintugy áll a dolog a jogi cselekvényeket (jogügyleteket) és a jogok védelmének anyagi hatásait illetőleg, mely utóbbiak többnyire egészen kikerülték a törvényszerzők figyelmét; és egy specialitásra vonatkozólag egész visszásságában tüntetik ki p. o. az ausztriai polgári törvénykönyv 4. 34—37. és 300. §§-nak szétszórt, de valójában közvetlenül egymásmellé tartozó határozatai ezen rendszerbeli hiányt.

Ezekkel egy általános résznek előrebocsátása eléggé igazolva van és legfeljebb még csak az jegyzendő meg, miszerint a magyar magánjogi törvénykönyv vázlata ezen részének valamivel bővebb, a szász codex hason részének terjedelmét is meghaladó szövegezését azon ténykörülmeny tevé szükségessé, hogy előbbi magánjogunk törvényszabványai épen az általános rész anyagáról intézkednek legfukarabban, valamint hogy a hazai tudományos irodalom sem fejtette ki még egyszer sem kellőképp az arra vonatkozó jogszabályokat, minélfogva bővebb és tüzetes törvényhozási megállapítások nem nélkülözhetők.

Áll a legutóbb mondott, csak hogy kisebb mértékben, a törvénykönyvnek még ezután elkészítendő különös részéről is, és nincs kétség, miszerint jogfejlődésünknek és jogirodalmunknak ezen sajátos állapotát nem ismerő idegen, vagy pedig valamivel rövidebb külföldi törvénykönyvek terjedelme után csak külsőképp ítélő hazai jogászok ezen vázlatot kelleltinél hosszadalmasnak fogják tartani. De ennek ellenében elégséges leszen arra figyelmeztetni, miszerint az idegen,

leginkább pedig a német törvénykönyvek azon hathatós kuforráson kívül, melyből jobbra merítvük, t. i. az ott közvetlen érvényben volt és még most is legalább segédjogkép szolgáló terjedelmes római törvénykönyveken kívül, még egy magasfoku tökélyre emelkedett elmélet és praxis által bizton támogattatnak és kiegészítetnek, — holott az életbelépendő magyar magánjogi törvénykönyv sem oly hathatós előzményre és segédforrásra nem támaszkodhatik, sem, legalább a legközelebb jövőben, oly bizton kifejtő és kiegészítő elméleti és gyakorlati kezelésre nem számíthat.

Alapelveiben és valamennyi főbb intézményeiben mindeddig jobbra csak egyszerűen eltörölt 1848. előtti magánjogunk, ugyanis már csak azért sem pótolhatná ki az új törvénykönyv hézagait, már csak azért sem szolgálhatna egy merőben elvek kijelentésére szorító és azok minden részletes kivételétől tartózkodó törvénykönyv értelmi implicációjának kiderítőjeül, mivel-hogy régebbi magánjogunk egészen más alapeszméken nyugodott és jelen magánjogi viszonyaink éppen ez alapeszmék mellőztetésének eredménye. A mi pedig jogelméletünket és praxisunkat illeti, ugy köztudomású, miszerint azok jelen állapota, nemhogy jogkifejtő és törvénykiegészítő funcióra képesítene, hanem ellenkezőleg mentől határozottabb és kimerítőbb jogmegállapítást sürget; miszerint mindkettő, a tudomány ugy miként a gyakorlat, a törvényhozástól várja saját felvirágzására és javulására is a lendületet és az eszközöket.

Ily sajátos viszonyok közt, a midőn a magánjogi életnek egy egészen új, gyökeres átalakítás nyitotta aerájának küszöbét léptük át, az ezen új jogállapotot szabályzó törvénykönyv lehetőségig kimerítőn és határozottan kell, hogy tartalmazza a szükséges szabványokat, hogy t. i. valóban azzá lehessen, mit a codificatio ezen ágától mindnyájan várnak: a jelen jogállapot biztos rendezésévé és egy új jogfejlődés termékeny talapzatává.

* * *

A tervezet szövegezését lapunk következő számaiban külön mellékletekben közlendjük. Szerk.

Általános magánjogi törvénykönyvnek tervezete Magyarország számára.

I. Közlemény. — Általános rész.

Kiadja a magy. kir. igazságügyminiszterium. Pest, 1871.

Ezen czim alatt került ki legközelebb sajtó alól a Magyarország számára alkotandó általános magánjogi törvénykönyv általános részének még a volt igazságügyminiszter megbízásából Hoffmann Pál, kitünő jogtudósunk által készített „első tervezete“, mely, a mennyire ily munkálat felől egy olvasásra határozott képzetet és ítéletet alkothatunk magunknak, reánk már első tekintetre is — mondjuk ki nyíltan és annak féltelme nélkül, hogy a tervezetnek többszörös átolvasása és bővebb tanulmányozása után most kifejezett nézetünket utóbb megváltoztatni vagy módosítani lennénk kénytelenek — nemcsak a legkedvezőbb benyomást tette, hanem egyszersmind azon erős meggyőződést is keltette bennünk, hogy az igazságügyminiszterium törvénykészítési osztályától, még ily javaslat, mely ugy a gyakorlati élet szükségleteit, mint a tudomány kívánalmait és haladását egyaránt tekintetbe vette és mindkettőnek egyenlő magaslátán állott volna, eddigelé még nem jött ki; mi bennünket

annál kellémesebben lepett meg, mert a magánjog codificatioja, mint terjedelme, mint pedig az abba tartozó viszonyok sokfélesége — és szövevényességénél fogva, a törvénykészítés minden egyéb ágaiét messzire túlhaladó nehézségekkel van egybekötve.

Hogy csak röviden emeljük ki ezen operatumnak előnyeit és fényoldalait: ugy első sorban teljes elismerésünket érdemli az anyagnak egészen önálló feldolgozása és ritka elmeállással és praecisióval való formulázása és összeállítása; nem ismerünk idáig törvényjavaslataink között olyat, mely ezen oldalról vele mérkőzhetnék. Nem akarjuk ezzel azt mondani, hogy e javaslat egészen új jogelveket foglalna magában, hogy annak anyagi tartalma valami eddig ismeretlen, ujonnan fel-talált tételekből állana, mit egy törvénykönyv javaslatától semmi esetre sem várunk, még kevésbé igénylünk, sőt ha e törvénykönyv-tervezet ilyen volna, ugy az határozottan rossz lenne és helytelenítésünkkel kellene találkoznia. Ellenkezőleg csakis azt kívánjuk itt az önállóság alatt érteni, hogy ezen törvény-tervezetben nem találkozunk tán egy egyszerű receptióval, idegen törvénykönyvek szabványainak rendszeretlenül összeböngészett, s mintegy kiollózott átvételével, mint azt igazságügyminiszteriumunk eddig napvilágra jutott törvényjavaslataiban megszoktuk és meg is sokaltuk már, hanem a szószoros értelmében codificatioval, a mint annak fogalma a tervezet általános indokaiban az az iránt nálunk is — főleg azelőtt tulságosan elterjedt tévnézetek ellenében igen szépen és találóan kifejtetik, — és hogy annak részleteiben folytonosan visszatükrözve szemlélhetjük, miszerint készítő, a codificatio s egyáltalán a törvénykészítés, s így saját feladatának is teljes öntudatával birt, és a kivitelben sohasem tévesztette szem elől az általános indokaiban kifejezett azon helyes eszmének a követését, mely szerint a törvénykönyvnek anyagát képező jogtételek maga a jogi élet viszonyainak közvetlen szemléletéből merítendők és a tudomány segítségével alakítandók. Amaz kifejlet gyakorlati érzéket és biztos tapintatot, emez alapos és széles elméleti képzettséget s a tudomány jelen állásának teljes ismeretét igényli, és e dolgozat — ugy látszik — ezen mindkét tulajdonságnak felette szerencsés és éppen nem mindennapi összetalálkozásáról teszen tanuságot; mert míg egyrészt azt tapasztaljuk, hogy a benne foglalt jogtételek a gyakorlati jogélet viszonyalakulatainak közvetlen tekintetbe vételéből vonattak: addig másrészt mindenütt a tudomány mai állásának magaslatára is emelkedtek. Hogy e mellett az önállóság nem abban mutatkozik, mintha benne eddig nem ismert eszmék és tételek rakattak volna le, az természeteszerű következménye annak, hogy maguk az életviszonyok, melyeknek ez szabályozását czélozza, sem valami ujonnan teremendők, hanem éppen azok, melyek jelen jogéletünkben léteznek s annak fejleményeiként jelentkeznek, egy törvénykönyv nem új viszonyokat mintegy a semmiből létrehozni, hanem a meglévő viszonyokat sajátos természetüknek megfelelőleg szabályozni és rendezni levén hivatva — és ha mégis benne az európai külföldi törvénykönyvekkel sok azonos eszmékre akadunk, ugy az megint nem egyszerű receptio, hanem a hason viszonyoknak, melyek jogéletünk modern európaivá alakításával nálunk is létesültek, szükségképeni következménye, hason viszonyok mindenütt hason tennéllel bírván, azért hason szabályozást is igényel-vén, mennyiben különös körülmények magára a viszonyalakulatra módosító befolyást nem gyakorolnak. S ha itt-ott receptiót is akarna valaki ebben észrevenni, ugy még ezen receptio is önálló alakot visel magán, mert először nem találunk abban oly viszony szabályozásá-

nak átvételére, mely nálunk elő nem fordulna, mely tehát jogéletünk egyik kiegészítő alkatelemét nem tenné, és másodsor, ha fedezhetünk is fel benne ily értelmű receptiót, az sohasem vak receptio, hanem miként annak oka a viszony rokonságában, azonosságában rejlik: úgy az csakis az eszmének és nem az alakba öntésnek is receptiója, sőt ellenkezőleg ott is, hol a szerző által felhasznált legjelesebb idegen (u. m. a porosz, francia, osztrák, szász és zürichi) törvénykönyvekből kölcsönzésre akadunk, nemcsak az alakításnak teljesönállóságával, hanem rendszerint az illető idegen törvénykönyvének praecisebb és helyesebb formulázással is találkozunk, szóval azt tapasztaljuk, hogy a szerző az idézett külföldi törvénykönyveket összhangzásban az általános indokokban ez értelemben nyilvánított helyes nézetével, inkább tanulságos példányképen, mintsem a bennök foglalt joganyag miatt tartotta szem előtt.

De nemcsak a javaslat önálló dolgozása, szabatosága, s abban a tudomány állásának és legújabb vívmányainak szembetűnőleg észlelhető folytonos tekintetbe vétele, valamint a viszonyoknak helyes felfogása és megítélése, hanem annak azon tapintatos, a kritika elől elzárkózni vagy azt nehezíteni épen nem kívánó előterjesztési módja iránt sem tagadhatjuk meg méltó elismerésünket, mely szerint a javaslatba hozott szöveg mellett mindenütt a felhasznált külföldi törvénykönyveknek az ugyanazon tárgy- és viszonyra vonatkozó szabványaik is felhozatnak és azzal párhuzamba állítatnak, s továbbá az egyes szakaszokhoz, illetőleg azok egy-egy összefüggő egészet képező csoportjaihoz a tudomány érveiből merített velős rövidségű a szerző egész gondolkodását, eszmemenetét s minden egyes határozomány teljes horderejét feltüntető különös indokolások foglaltatnak, mi mindkettő (melyek közül azonkívül az első nemcsak a különféle törvénykönyvekben való tökéletes jártasságot, hanem különböző rendszereik mellett valóban sokak által talán nem is gyanított roppant munkát igényelhetett) a javaslat értékét épen nem kicsinyelhető mértékben emeli, s pedig annál inkább, mert általuk annak nemcsak egyáltalán való megbíráhatása s a többi törvénykönyvekhez viszonyított s ezekből levezethetőleg absolut tökélyének és jóságának, hanem egyuttal önállósága mértékének megítélhetése is felette megkönnyítve van — és ez annál többre becsülendő, minthogy ezen eljárás akár egyikét, akár másikat hiába keresnők ezelőtt készült törvényjavaslatainkban, melyek rendszerint a közforgalomban levő általános phrasisokból összeállított, máskor csak úgy összetákolt általános indokoláson kívül egyszerű paragraphus halmazként kerültek a szak- és nem szakértő közönség elé.

Azonban eltekintve a külföldi törvénykönyvek párhuzamos helyeinek és a különös indokolásoknak az egész tervezet és egyes részletei jelentőségének megértésére nézve megbecsülhetlen anyagától, már annak általános indokolása (dacára, hogy csak két nyomtatott ivnyi terjedelmű) önmagában is a codificatio lényese feladata iránt benne foglalt tisztult nézeteknek meggyőző kifejtése s az iránta uralkodó tévnézetek ügyes és kézzel fogható csáfolata folytán nem csekély tudományos becsűl és közvetve gyakorlati értékkel is bíró értekezésként jelenkezik. Az abban a készitendő magánjogi törvénykönyv alapeszméiül felállított, annak irányadó s átható szellemét képzendő főelvek, mint jelesül a magánjog tisztaságának a megőrzése, a teljes magánjogi egyenlőség, a vagyoni kül- és belforgalom, valamint a jogosítottak vagyonaikról való rendelkezési szadsága, tehát a vagyonjog tekintetében a nemzetközi és egyéni szabadság elismerése (melyek magukban, mint szerző helyesen megjegyzi, nem adhatják ugyan

meg a törvénykönyv eszmei tartalmát, anyagát, hanem csak annak minden rétegein átvonuló vezér elemét alkotják) mindenesetre oly alapelvek, melyek nemcsak 1848-iki törvényhozásunknak magánjogunk codificatioja iránt elfogadott intentióival, hanem általában a modern magánjog fejlődésével és magánjogi nézetekkel is teljes összhangzásban állanak, sőt melyeknek nemcsak a már előttünk fekvő általános, hanem a különös részben is következetes szemmel tartása és figyelembe vétele korunk szelleme és viszonyainak megfelelő s a többi európai polgáriasult nemzetek magánjogaihoz csatlakozó törvénykönyv létesítésének elengedhetlen feltételét képezi. Hogy ezen irányelvek mellett az épen ellenkező nézpontokból kiindult középkorias jellegű 1848 előtti magánjogunk, ép ezen év törvényhozásának gyökeres és átható reformjai miatt szerzőnek feladatához csak kevés támpontot szolgáltathatott: az minden jogász előtt tisztában áll; annál inkább méltánylást érdemel szerzőnek azon kegyeletes törekvése és eljárása javaslata szerkesztésénél, hogy ennek dacára abból mindazt, mit újabb jogfejleményeinkkel még összekötni és meg egyeztetni lehetett, gondosan felvette, anélkül, hogy ez által a javaslatnak a korszellem és mai viszonyaink színvonalára emelését legkevésbé is szem elől tévesztette volna. Tapasztaljuk ezen figyelmes kiméletet az eddigi magyar jog irányában nemcsak az abban megszokott műkifejezések, mint p. o. a „teljes kor“ (l. 35. §.) „igaz becsű“ (l. 91. §.) stb. kitételeinek féltékeny megőrzése és átvétele, hanem p. o. a kor fokozatok (l. 35. §.) s az elévülés 32 évre terjedt idejének stb. megtartása tekintetében, valamint még azon irányban is, hogy a tervezetnek mindazon elvei, tételei és szabványai, melyek eddigi jogunkkal kapcsolatba hozhatók és azokkal ellentétben nem állanak, a különös indokolatokban egyenesen, mint azokon alapulók s belőlük kifolyók tüntetnek fel, és azért eddigi jogunk állásával is indokolvák, mire nézve tanuságot tehet a szokásjogot, (l. 3. §.) mint jogforrást szabályozó és nagyon számos más, mint p. o. a 12-, 15-, 21-, 24—34-, 35-, 39-ik stb. szakasz indokolása.

Nem hagyhatjuk továbbá kiemelés nélkül a javaslatnak irányát sem, mely eddigi törvényeinkkével szemben — úgy szólva — szintén egyedül áll. Világosság s ép azért könnyen érthetőség és felfoghatóság, szigorú szabatoság, folyékony s egyszerű, de azért mégis ékes magyarság képezik annak egy törvénykönyvre nézve nem kevésre becsülhető előnyeit és fénypontjait és az itt-ott található, általában kevés nyelvtanilag nem egészen helyes kifejezés is, milyen p. o. az „esedékes“ szó (az eső, esendő vagy járó, járandó helyett) törvényes nyelvünkbe általános befogadott s különben is a törvénykönyv végleges szerkesztésénél könnyen törölhető és megjavítható, vagy pedig valamely fogalomra megfelelő helyesebb magyar kitétel hiányából eredő, mint p. o. az „egyáltalános“ az „absolut“ értelmében, mely mihelyt jobb magyar szót találni sikerülhet, szintén (s pedig úgy hiszszük, szerző kézséges hozzájárulásával is) és mellőzhető leend.

Végül úgy az egész törvénykönyvnek az általános indokokban javaslatba hozott — mind az általános résznek a tervezeten végig vonuló rendszerére is a jogviszonyok természetszerű egymáshoz való csoportosulásából merített, a tudományban s már a legújabb törvénykönyvekben is nagyobb részint elfogadott s alkalmazásában helyesnek bizonyult rendszer, mely az összefüggő és együvé tartozó intézmények összefoglalása és a valamennyi, vagy több jogintézményekre vonatkozó elvek és tételeknek egy általános részben eszközölt tájékozó előrebocsátása által úgy az áttekintést, mint a szabályo-

zás kimerítő voltát nevezetesen megkönnyíti és a formulázás szabatoságát, valamint az ismétlések és ellenmondások kikerülését is lényegesen elősegíti. Különösen figyelmeztetünk itt az egyes fejezeteknek egymáshoz való sorakozásain és czimiratain kívül az azokon belül az egyes anyagokhoz foglalt feliratokra is, melyek a törvénykönyvben széliratokat lesznek képezendők; de a tervezetben azok ilyekül való elállítást tipikus nehézségek akadályozzák, mint a melyek az egész munkálatnak szerves egészet képező minőségét mutatják és tartalmát a legszorosabb logikai összefüggésben és egymásból folyóságban tüntetik szem elé.

II.

Ez az előttünk fekvő tervezetnek általános jelleme, mit annak minden egyes részleteiben hűen visszatükrözve szemlélünk.

Nem lehet ugyan hivatásunk és ily rövid idő alatt lehetetlen is volna az egyes részletek terjedelmesebb ismertetéséhez és tüzetes s beható bírálatába, mi ugyan ezen jogi szaklapok s illetőleg külön ítéseti munkák keretébe vág, bocsátkozni, de ettől egyelőre teljesen eltekinthetnénk; mindazáltal, mert a javaslat általános jelleme tekintetében az előbbieken kifejtett nézeteink igazolásukat épen a részletekben találják, csak is azokra lehetvén alapítani az egész felőli véleményünket és csak azokból szereznünk helyes képzetet és kellő tájékozást az egésznek jogéletünkre kiható hordereje és jelentőségéről, nem mulaszthatjuk el legalább egyes részleteinek e helyütt is kiemelését.

Kiválólag megérdemlik ezt az általános rész első, vagyis a magánjogi szabványokról, tehát a tárgyilagos magánjogról szóló fejezetéből a statutumok, vagyis az öntörvényhozás (autonomia) a szokás és a szokásjogot kifejező (de csak is az ilyen) törvényszéki gyakorlatnak jogforrásul — az egyedül helyes újabb elmélettel megegyező — elismerése a 2., 3. és 4-ik §-ok első sorban javasolt szövegében; a 3-ik §. indokolásában a szokásjog és a csak egyszerű vagyis közönséges szokás helyes és éles megkülönböztetése; a törvényt magyarázatnak (7. 8. §.) és a törvény hézagai kiegészítésének (t. i. az analogia mindkét nemének) az újabb tudomány álláspontjával egybehangzó szabályozása (10. §.); a törvények érvénye és hatálya közti különbségtétel (12. §.); a törvények hatálya megszűnését (14. §.), a jogszabványok alkalmazhatóságának időbeli és helyi határait (u. m. statutumok collisioját, illetőleg a nemzetközi magánjogot) tárgyazó határozmányai (16., 17., 18., 19. és 20. §.), melyek az illető viszonyok természetéből és az elmélet legújabb állásából meritett rendezést tapasztalnak.

A második vagyis a személyekről szóló fejezetből különösen dicsérettel említendőnek tartjuk a holtak nyilvánítás szabályozását, jelesül annál a vélelmezett halálozási nap megállapítását, mely szerint: „A vélelmezett elhalálozás napjául, tekintet nélkül a holtak nyilvánítás idejére, azon nap tekintendő és nyilvánítandó, melyen a törvényes vélelemnek tényleges feltevélményei teljesen beálltak“ (27. §.), mely határozmány annál inkább örvendetes haladásként jelezhető, minthogy ezáltal a magyar polgári törvénykezési rendtartás 528. §-ának az ausztriai polg. törvénykönyv 278. §-ából vakon átvett, a tudomány előbbre menetelét teljesen ignoráló, úgy a jogvélelem, mint a bírói ítélet lény- és természetével egyenes ellentétben levő, gyakorlatilag is visszás és anyagi minőségénél fogva nem is a törvénykezési rendtartásba tartozó ama határozmány, miszerint vélelmezett halálozási napul a holtá nyilvánítási ítélet jogerőre emelkedésének napja tekin-

tenő, nemcsak jogvélelem természetéhez és a tudomány követelményéhez képest, hanem a gyakorlatilag is helyes megigazitást tapasztal. S habár itten nem érthetünk is egyet mintegy az elhalálozás iránti vélelemmel kapcsolatban az életben létel melletti kivételes vélelemnek (a 25-ik §-ban foglalt) felállításával; ezen vélelmet részünkről teljesen elejthetőnek tartanók, mire nézve okainkat máskor és más helyen fejtenjük ki bővebben; de annál inkább helyeslésünkkel találkozunk az élettartam vélelmének a szász törvénykönyvből, az abban foglalt pontos statisztikai kimutatásokon alapuló, erre vonatkozó táblázattal együtt (a 32. §-ban) történt átvétele, mi különösen p. o. az emberölésekből származó vagyoni, tehát magánjogi kártérítés kérdésénél nevezetes gyakorlati jelentőséggel bír. A második fejezet második, vagyis a jogi személyeket tárgyazó szakasza (51—76. §.) egészben véve igen sikerültnék tekintendő, s ha megint itt nem osztjuk is szerzőnek a részvénytársulatokat a jogi személyek rovata alá soroló felfogását: úgy még sem tagadhatjuk szerzőtől azt, hogy egyrészt a jogi személyeknél azoknak csak ezekéhez rokonviszonyait tárgyalván, ellenben azok ezekétől eltérő vonatkozásainak szabályozását a különös részre tartván fenn, a tulajdonképeni jogi személyek és a részvénytársulatok közt felforgó különbségnek ez által mégis kifejezést ad, és hogy másrészt szerző ez által is egy a tudományban legújabb felszínre került constructionnak hódol, valamint a jogi személyeknek testületek, intézetek és vagyonszemeségek szerint való, részünkről is helyeselt megkülönböztetésével is (52—54. §.).

A harmadik, vagyis a dolgokról szóló fejezetben jelességük által különösen kitűnnek: az egyszerű és összetett dolgok és a dologösszeségekre vonatkozó határozmányok (80—83. §.); azután a 87-ik §. második tételében a műveletlen telkek — különösen a bér és hasznóbér tekintetében gyakorlati jelentőséggel bíró — osztályozásának nem kevésbé új és sajátzerű, mint a mennyire helyes és találó combinatiója, a 91-ik §-ban a rendes és rendkívüli érték mellett a practium affectionis jogi jelentőségének kifejezett, bár szintén egészen új és eddig egyedül álló, de az ott foglalt indokolás által teljesen meghódító, ép oly genialis, mint gyakorlatilag is helyeselhető felfogása; a dolog eszmei megosztottságának a dolog és az arra vonatkozó jog értékére való vonatkoztatása (90. §.), mint szintén egyike az illető viszony lényét eltaláló legújabb combinatióknak; valamint a fő és mellék dolgok fogalma, nemei és egymáshoz való viszonyainak szabályzata is (96—98. §.).

A negyedik, vagyis az alanyi jogokról szóló fejezetre vonatkozólag csak annyit akarunk most röviden megjegyezni, hogy az ugyan véleményünk, valamint szerzőnek hozzá csatolt indokolásában kifejezett nézete szerint is, oly kiterjedésben, mint az a javaslatban foglaltatik, a törvénykönyv szövegébe bele nem illenék, és így abba bele sem jöhet, de minthogy maguk a meghatározások tökéletesen helyesek és a tudomány legújabb állásának megfelelők, az e fejezetbe felveendő paragraphusok kiválasztása és azok összefüggő felfogása igen jó szolgálatot teend; különben is a tárgynak kimerítő reprodukálása bármely törvény-tervezetnek inkább előnyű, mintsem hiányául tekintendő, könnyebb levén a végleges szövegezésnél szembetünőségénél fogva a feleslegest elhagyni, mintsem a hézagokat észrevenni, s így kellőleg pótolni. Különösen sikerülteknek tekinthetők pedig e fejezetben a jogok különbségeire (127—136. §.) az idő számításra (146—148. §.) és az igényelévülésre (149—169. §.) vonatkozó szakaszok.

Végül, hogy a részletezésben tulságosan hosszadalmasak ne legyünk, az ötödik, vagyis a cselekvényekről

szóló fejezetből egyszerűen csak a kényszer, tévedés és csalás jogügyletekre való befolyásának (185—197. §.), a jogügyletek érvénytelenségének (200—207. §.), a jogügyletek hatása és tartalmának (209—232. §.) és a hatodik vagyis a jogok védelmét tárgyazó fejezetből egyedül az ítélet jogerejének (246—250. §.) jelenségek által kiemelendő szabályozására hivatkozunk a javaslat felett kimondott ítéletünk indoklására s igazolására.

Tagadhatlanul vannak azonban ezen első tervezetnek felhozott tökélyei mellett hiányai is — és egyoldalúsággal, vagy elfogultsággal vádoltathatnánk, ha magunkat a szervezet iránt véleményadásra szakmánknál fogva talán joggal illetékeseknek és hivatottaknak tartva, elmulasztanánk az abban mutatkozó főbb hiányokra szintén már itt figyelmeztetni.

Ilyen hiányok — és hibákul jelentkeznek pedig véleményünk szerint, a részvénytársulatoknak a tervezetben foglalt felfogása és az életbenlét melletti kivételes vélelem felállítása tekintetében már fennebb megjegyzetteken kívül, egyebek között pl. azon elvnek, hogy az alkotandó törvénykönyv tiszta magánjogot tartalmazzon és abból minden, a magánjog körébe nem tartozó idegen anyag s szabvány kizárva maradjon, a tervezetben eddig helyen mutatkozó megtörése, t. i. annak 11-ik §-ában foglalt, a büntető jogba vágó dispositio szabványa által, a helyett, hogy a tervezet beérte volna itt a büntető törvényekre való egyszerű utalással, és azután az állampolgárság s illetőleg honosítás közjogba tartozó szabályozásának (45—50. §.) a tervezetbe történt felvétele által, mely utóbbira vonatkozólag azonban, ha nem akarunk szerző irányában igazságtalanok lenni, meg kell említenünk azt, miszerint ennek rendezését szerző indoklásában maga sem nyilvánítja magánjogi törvénykönyvbe valónak és azt — állítása szerint — csak azért vette be a tervezetbe, hogy az legalább a magánjogi törvénykönyvvel egyidejűleg nyerje az igenis szükséges törvényes szabályozást, és hogy az egy ilyen külön törvény tervezetének első kezdeményéül s kiindulási alapjául szolgálhasson, mely irányban szerzőnek praecis szerkezetéért és szabadelvű megállapításáért, mihelyt azok a magánjogi törvénykönyv szövegébe bele nem vétettek, hanem csak is ezen vonatkozású külön intézkedésre nézve hasznosíthatnak, még köszönetet is szavazhatunk.

Továbbá az sem találkozhatik teljes mérvű tetszésünkkel, hogy a tervezet különben egészben véve, méltánylásunkat és elismerésünket kétségkívül kiérdemlő a szokásjogra (3. és 4. §.), az öntörvényhozásra (2. §.) vonatkozó, valamint a vallási és rendi különbségeknek magánjogi befolyását tökéletesen megszüntető intézkedéseiben (40, 41. §.) és még ezeken kívül számos más határozmányjaiban jelenkező szabadelvűsége dacára, az idegenek és honpolgárok teljes magánjogi egyenlőségének álláspontjáig, mi egyedül felelne meg a mai forgalmi viszonyoknak és jognézeteknek, még nem tudott felemelkedni, hanem a magánjogi egyenlőségnek az általános indokaiban elfogadott főelvét egész következetességgel csakis a honpolgárokra vonatkozólag és nem ezen irányban is viszi keresztül, sőt e helyett abban az idegenek honpolgárokkal egyenlő magánjogi bánásmód alájutásának a viszonyosságtól való feltételézésen kívül (15. §. 4. p. azok magánjogi képességének még egyéb korlátozása is kilátásba helyeztetik. (45 §.)

A törvénykönyv végleges szövegezésénél szintén minden esetre betöltendő hézagoknak tartjuk a korfokozatoknál a gyermekkor felvételének mellőzését (35. §.), valamint a dolgokról szóló fejezetben a növendéknek

az egyéb alkatrészekről való kellő meg nem különböztetését.

Végül talán hiányokul hozathatnának fel még ezen általános rész nagyobb terjedelmessége (t. i. összesen 255 §. míg a szász törvénykönyv s hason része csak 185. §-ust számít) s abba a szorosan törvénykönyvbe nem tartozó számosabb — bár magukban véve teljesen helyes definitiók és osztályozások felvétele is akkor, ha itt már egy definitió megállapított törvényszöveggel és nem még csak többszörös tárgyalások, — módosítások — és javításokon keresztül menendő, és ép ilyekre számított „első tervezettel“ volna dolgunk, de ugy mind-ezek tekintetében ugyanaz áll s mondható, a mit már fennebb az alanyi jogokról szóló fejezetre vonatkozólag kifejeztünk, mihez képest ezek, mivel a törvényszöveg végleges megállapítására nézve csak a legüdvösebb befolyással és hatással lehetendnek ezen „első tervezetben“ inkább helyesléssel, mint sem megrovással fogadhatók.

Ezek azon általánosabb és nagyobb hiányok, melyek a szakértő előtt első olvasásra szembe tűnnek.

Ha azonban a tervezetet elfogulatlanul akarjuk megbírálni és egész jelentőségében megítélni: akkor el kell ismernünk, hogy mindezen érintett, mint szintén az apróbb részletekben netán megtalálható hiányok, melyeknek tüzetes bírálata itt nem eszközölhető és nem is célozthatik, annak más kiemelt előnyei mellett nem csak hogy egészen eltörpülnek, hanem azonkívül meg részint csekély változtatások által s így könnyen elbátoríthatók, részint meg csupán látszólagosak (mint pl. a legutóbb érintettek) mennyiben sajtószertű viszonyaink s jogelméletünk és gyakorlatunk jelen állása mellett a tervezetnek inkább előnyére, mint sem hátrányára válnak, ha mindjárt nem volnának is jóváhagyhatók a törvénykönyv végleges szerkezetében.

III.

Mindezek után és alapján nem tartózkodunk kijelenteni a javaslat egészében és részleteiben reánk elragadó hatással van, melynek nem vakon és indokolatlanul engedünk, hanem a tervezet mélyébe egész objectivitással ható szakértői vizsgálat után; mert valóban e tervezetben egy oly munkálatot birunk, mely nemcsak hogy a magyar magánjogi törvénykönyv végleges szerkesztésénél tárgyalási alapul minden habozás nélkül elfogadható, hanem melynek törvény erőre emelésétől, a még minden esetre szükséges módosítások után, melyekre nézve más alkalommal és máshol fejtendjük ki nézeteinket, jogállapotunk tetemes javulása és határozott jobbra fordulása, sőt egyenesen jogi életünk valószínű ujjászületése és pedig annál biztosabban várható, minthogy az a külföldi legsikerültebb hason törvénykészítési munkálatokkal is mind tartalmi, mind alaki tökély és jóság tekintetében bátran versenyezhet és mivel ezenkívül saját életviszonyaink közvetlen szemlélete és elemzése útján létesült, azokból, mint legtermészetszerűbb forrásaiból eredett s így hozzájuk alkalmazott levén, azoknak sokkal inkább is megfelel bármely idegen jelesül akár az ausztriai törvénykönyv többször ajánlott recipiálásánál, mely utóbbinak a tervezet bizonyára a legszigorúbb, szakértő ítéssel által is minden tekintetben felébe helyeztető. Ha ezek mellett meggondoljuk azt, hogy a magánjog codificatiója mennyi nehézségekkel jár s mily ismeret bőséget s ügyes tapintatot igényel, ép ezért mily ritkán jut létesüléshez, és hogy annál fogva ily nagy munka véghezvitelének stadiumában egész nemzeteket ünnepélyes és emelkedettebb hangulat szokott megszállni: ugy nemcsak teljesen igazolt megaláddalással és örömmel, sőt a

lelkese és egy nemével fogadhatjuk e tervezetet, hanem méltán szívünkben üdvözölhetjük szerzőt és szerencsét kívánhatunk neki jeles munkálatához, valamint szerencsét igazságügyminiszteriumunknak sikerült választásához, de egyszersmind szerencsét magának a nemzetnek is az ilyen javaslathoz, mely a magánjog terén a magyar jogtudományának és a magyar jogalkotó szellemnek a civilizált külföld előtt mivel sem kisebb elismerést kíván ki, mint a maga idejében a büntető jog terén az 1843-ki magyar javaslat, azon különbséggel, hogy míg ennek határozmányai az idők, — viszonyok és nézetek sajátságos gyors átalakultával jókora részben csak hamar elavultak: addig amazé a magánjogi viszonyok jelen kifejtett állapotának maradandóbb voltánál fogva — minden kétségen kívül — jobb sorsra és így állandóbb hatásra is számíthatnak; legalább belső sugallatunk azt mondja, hogy ha az egész magánjogi törvénykönyvünk ehez hasonló módon és szellemben létesülhet: úgy egész törvényhozási multunkban nem találunk a magánjogra vonatkozólag oly törvényt, mely jelentőségre és hatásra ezt felülmulná avagy vele csak mérkőzhetnék is — és ha törvényhozásunk elé minden téren ily alaposan és gondosan szerkesztett törvényjavaslatok kerülhetnek és fogadtatnak el, azáltal: úgy nem kételkedünk, hogy belső szervezésünk fáradságos és nagy munkája nemcsak eredménydús leend, hanem nemzeti létünk és fennmaradásunk szilárd s bár honnan áradható még oly vészes viharok által sem megingatható, biztos alapokra teendő szert.

De mert e tervezetnek jogéletünkre való egész jelentőségét és horderejét képesek vagyunk felfogni és méltányolni; nem válhatunk meg tőle a nélkül, hogy kifejezést ne adjunk a felette érzett méltó örömünket csökkentő s azt mintegy az öröm s fájdalom vegyülésévé változtató, szintoly jogos sajnálatunknak azon körülmény felett, hogy ily minőségű egész tervezetünk még nincs; mert magánjogunknak azon gyökeres regenerálása, mind elméletünknek, mind gyakorlatunknak azon hatalmas lendülete és a jogbizonyosságnak azon emelkedése, melyre a tervezet mint ezt minden elfogulatlan szakértő megengedni leend kénytelen — jogos, alapos és feltétlenül biztos reményt nyújt csak is ily egész törvénykönyv által leend egész kiterjedésében elérhető. — Minthogy pedig ezen szép reményeknek mielőbb megtestesülése s jogállapotunk ily irányú fordulatának lehető gyors előidézése már csak hitelviszonyainknak, ép jogállapotunk jelen sanyaru helyzetéből folyó, napról-napra érezhető alább sülyedése miatt is égető szükségét képez, azon — úgy hisszük — szakértő jogász közönségünk általános helyesléssel találkozó ohajtással kell befejezni ismertetésünket: vajha ezen rész szerzője nemcsak a mű folytatására mielőbb megnyerelnék, hanem neki egyúttal mód is nyujtatnék, hogy köztudomásra levő, sokféle elfoglaltságától való felmentetés mellett összes idejét és erejét a magánjogi törvénykönyv elkészítésére fordíthatná, mely uton a még hátra levő részek aránylag igen rövid idő alatt készülhetnének.

Ohajtásunk első része nemcsak az által van igazolva, hogy az általános rész most ismertezett tervezetének szerzője kitünő munkálata által a nemzet előtt a magánjog codificatiójához szükséges, oly kiváló; sőt — miután az érdemnek elismerése soha sem lealázó, valljuk be őszintén és tartózkodás nélkül — e téren nálunk még eddig senki által felül nem mult képesség- és szakértelemnek birtokáról documentálta magát, mely egy magában is elegendő annak illetékes helyen való meghallgatására és teljesítésére, de ezenkívül tanácsolja azt még azon körülmény is, hogy jó törvénykönyv csak az, mely rendszerében mindvégig következetes, határozma-

nyaiban a legszorosabb logikai összefüggést tanusítja és minden részleteiben az azok közt összekötő kapcsot képező ugyanazon harmonicus szellemet viseli magán, mi pedig valamint az ellenmondásoknak és ismétléseknek bármely törvénykönyvben felette kívánatos elkerülése és a szerkezet nem kevésre becsülendő egyöntetősége csak is akkor és úgy érhető el, ha legalább a törvénykönyvnek végleges szerkesztéséhez tárgyalási alapul szolgáló, „első tervezete“ egészen egy kéz, egy fő, egy szellem és egy ugyanazon gondolkodás műve és kifolyása. Azért, ha a munkának a magánjogi codificatio sürgősségénél fogva minden esetre kívánatos gyorsítása talán azáltal vétenék elérhetőnek és szándékolatnék eszközöltetni, hogy a külön részek kidolgozásával egyszerre többen bizatnának meg: ezen eljárás nézetük szerint nemcsak a magánjog helyes és megfelelő, harmonicus és egyöntetű codificatiójára nézve elhibázott és teljesen czélt tévesztett kiindulási pont volna, hanem eredményében a különféle gondolkodású és eszméjű egyének kezéből kikerült részek összeegyeztetésére megkívántató roppant munka- és fáradságnál fogva aligha nem több időt is fognak igényelni, mintha az egész munkát egyetlenegy arra alkalmasnak bizonyult egyénre bizatnák, feltéve, miszerint ez azon helyzetbe hozatik, hogy egész testtel és lélekkel a munka elkészítésén működhesse; a mint hasonló eljárást épen az újabb törvénykönyvek legsikerültebbjeinél t. i. a hírneves Bluntschli által szerkesztett zürichi s első tervezetében az érdemes Held által dolgozott szász törvénykönyvnél is már felette szerencsésen alkalmazva tapasztalunk, és a mennyiben e mellett a munkát lehető legrövidebb idő alatt való elkészítése czéloztatnék: úgy az legfeljebb csak a szerzővel egészen rokon gondolkodású és szellemű, úgy szólva ugyanazon eszme menetű és pedig úgy is csak szorosán az ő vezetése alatt s vele folytonos contactusban munkálkodó, ép azért csupán az ő választása s propositiója szerint s értelmében megbízott egyén, vagy egyének közreműködése által lenne talán némiképp eszközölhető s az egész összhangzatának veszélyeztetése nélkül elérhető. Minden más ut — nézetünk szerint nemcsak a mű elkészítésének lassúsítására, hanem egyenesen annak romlására fogna vezetni, és ezenkívül bizonyára kevesebb költséget sem — hacsak nem többet — igényelne; bár véleményünk szerint az ily helyütt alkalmazott gazdálkodás nagyon rossz gazdálkodás volna s azért még utólag sem tagadhatjuk meg elismerésünket 1840-iki törvényhozásunk azon bőkezűségétől és áldozatkészségétől, melyet az általános magánjogénál sokkal könnyebben és kevesebb fáradsággal létesíthetett váltójogi törvénykönyv készítése alkalmával tanusított.

Mert magánjogi codificatióink eredményes és sikeres, valamint lehetőleg gyors kivitele egyaránt szívünkön fekszik, és mivel annak egész terjedelmében való létesítése és törvényerőre való emelése — bármely modus procedendi fogadtassék is el, annak tekintetében az irányadó s döntő körökben — még minden esetre hosszabb időt fog kívánni, igazságszolgáltatásunk meg már az által is nevezetes javulást tapasztalhatna és jogállapotunk jelen siralmas helyzetén már az által is lényegesen segítve lenne, ha addig is, míg az egész magánjogi codificatio keresztül vitethetnék, legalább ezen általános rész életbeléptetnék, mennyiben ekkép bíránk és ügyvédek, valamint elméletünk legalább egyelőre már az általános alapelvek iránt nyernének törvényes tájékoztatást és utasítást, minek hiánya jogszolgáltatásunk egyik leggyengébb és legérzékenyebb oldalát képezi, az ügynek hibás felfogása, helytelen védelme, vagy megítélése igen sokszor egyedül ezen körülményben találván indo

kát — és mert továbbá mindezek mellett ezen általános rész külön életbeléptetése nemcsak jelen jogéletünkkel könnyen összeegyeztethető lenne, hanem az jogállapotunk legkisebb rászoktatásával sem, sőt ellenkezőleg annak szilárdításával járna, s így arra csak a legjótékonnyabb befolyást gyakorolandó: annál fogva nem is rekesztjük be sorainkat anélkül, hogy indítványba ne hozzuk, miszerint ezen általános rész mielőbb törvényjavaslat alakjába és annak utána törvényhozásunk által lehetőleg gyorsan elfogadtassék, és hogy ezen indítványunkat az illetékes körök s különösen igazságügyminiszterünk figyelmébe melegen ne ajánljuk. *)

Mint hogy pedig alig van törvényhozásunknak ága, melynek tekintetében törvényhozásunkra fontosabb és egyszersmind nehezebb feladat várna, mint magánjogunk — úgy szólva — alapjaitól szükségessé vált szervezés egyenletű újjá alkotása tekintetében, és melynek tekintetében ép azért a reform sürgősségén kívül erejénél nagyobb ovatosságot igényelne, mint hogy valóban annak szabványai abszolút tartalmu fogalmazványai és formulázásai az egyéni és társadalmi élet összes rétegeit a legmélyebben és legérzékenyebben hatják át, és így bár lehetőleg gyors alkotás és alakítás kívánatos, mégis sehol sem lenne az elhirtelenkedés és felületesség eredményei- és következményeiben hátrányosabb és veszedelmesebb, mint épen ennél; ugyanazért szabad legyen a törvénykönyv tervezete meglevő részének végleges szövegezésére nézve a nekünk leghelyesebbnek és legcélszerűbbnek tetsző modus procedendi iránt is záradékul még egy indítvány tételével fellépnünk, mely a törvénykönyvnek nemcsak ezen, hanem esetleg annak többi részeinél is annál inkább elfogadható és követhető lenne, mert a mellett még leginkább és legkönnyebben elkerülhetők leendének a botlások, és ennél fogva azt melegen is ajánlhatjuk az illetők s jelesül gondos igazságügyminiszterünk figyelmébe. Ezen irányu indítványunk pedig csatlakozva a tervezetnek még a lelépett igazságügyminiszter által irt előszavában foglalt eszméhez, abból áll: hogy mindenekelőtt tüzessék ki az igazságügyminiszterium részéről pályázat, a tervezet felett irandó, beható és tüzetes bírálati munkákra, melyek közül legalább is a három legjobb fokozatos és pedig meglehetősen magas pályadíjakban részesítessék, mert csak így lehet nagyobb ösztönt adni a szakférfiaknak hosszabb időt és tanulmányt igénylő bírálatok készítésére, és csak úgy lehet azoktól várni, hogy ilyeket nemcsak mellékesen, passióból, hanem erejük jobb részének ráfordításával fognak létrehozni, ha t. i. fáradságuk és idővesztésük munkáik érdeme és minőségéhez képest anyagi jutalmazást is nyerendének; rosszul alkalmazott takarékoság sehol jobban meg nem boszulja magát, mint épen egy ily egész társadalmi és közvetve állami létünkre is kiható és úgy szólva századokra számított szerves törvényalkotásánál: ép azért a pályanyertes munkákon kívül mi még a többi használható jelesebb bírálatokat is szintén előre megállapítandó és közzé teendő mérsékelt jutalomban részesítendőknél tartanók, hogy ekkép mennél többen indítva érezhessék magukat szakavatott bírálatból álló és indokolt javításokat indítványozó munkálatok kidolgozására vállalkozni; a milyen munkálatokra pedig mi annál nagyobb sulyt ohajtanánk helyezni, mivel tapasztaláson

*) Természetesen föltételezzük itt azt, hogy fennebb kifejtett véleményünk elfogadásával ez alatt az általános rész tervezetének szerzője a többi részek kidolgozásával is megbizatik és foglalkozik s annak folytán azok életbeléptetésére sem fog aránytalanul hosszú ideig magá a váratni, mivel csakis így reményelhetni a részenként való életbeléptetéstől üdvös eredményt.
Dr. S.

alapuló meggyőződésünk szerint ilyféle bírálatok rendelkezésre bocsátása nélkül a törvénykönyv végleges szerkesztéséhez véleményünk szerint is mindenesetre szükséges, sőt nélkülözhetlen enquette bizottság működésétől sem várhatni nagyobb s üdvösebb eredményt, míg ellenben ilyek mellett ennek sikere nemcsak mert azok által az enquette tagjainak az egésznek alaposabb tanulmányozása mélyébe hatolhatása nem csekély mérvben könnyítették, hanem egyáltalában azok becses anyagának megfelelő módosítások és javításokra való célszerű felhasználtatásánál fogva is felette kedvező arányban fokoztatnék.

A bírálatok beadására azok nagy fontosságánál és a kellő mértéket megütőknek nem is oly könnyű voltánál fogva legalább is egy évre, tehát tán 1872-ik évi augusztus hó 1-ig terjedő pályázati határidőnek kitűzését vélnök alkalmasnak és megfelelőnek, mi mellett aztán a bírálati munkák aránylag nem sok időt igénylő megbírálása és a jutalmak iránt való határozás még talán ugyanazon hóban eszközölhető s így már 1872. évi szeptemberre az enquette is egybehívható lenne, mely az előtte fekvő bírálatok segélyével nemcsak sokkal alaposabban, hanem egyuttal könnyebben és gyorsabban dolgozhatnék, és ekként még ugyanezen év ősszének folyama alatt az általános rész megállapításával és szövegezésével elkészülhetne: úgy, hogy a jövő országgyűlés első ülészakában, ha ott az különös fenakadást nem tapasztal, az általános rész már szentesítést is nyerhetne.

Az enquette összeállítását illetőleg pedig azt javasolnánk, hogy annak tagjai egy harmadában az elmélet két harmadában pedig a gyakorlat emberei, jelesül a bírákból és ügyvédekéből és ugyan nem szerfelett nagy számmal (egészben véve talán, ha igen sok, hát legfeljebb 30, vagyis mindenik karból 10—10 tag) vétessenek, mert az eredmény milyensége nem a nagy számtól, hanem a tagok minőségétől, képességétől és ügybuzgalmatól függ, és ha áll is az, hogy több szem többet lát: úgy az is áll, hogy „sok szakács elsózza a levest“ és „sok bába között a gyermek is elvész“, azért a tagok kiválasztásánál szükséges ovatosnak és mindenik karból csak a legjelesebbeket kell kiszemelni és meghívni, ügybuzgalmuk fokozása tekintetéből pedig minden egyes ülésben való részvételért, valamint a netán előfordulandó külön dolgozatokért illő díjazásban részesíteni.

Ha azután az enquette, melynek legmegfelelőbb előadója az „első tervezet“ szerzője, és a bírálati munkák előadója pedig annak egy más tagja lehetne, munkálatát befejezendette s ennek szövegezésével elkészülendett: ez a kormány által törvényjavaslat alakjában haladéktalanul az országgyűlés elé volna terjesztendő, s ott legfeljebb még egy e célra külön, annak legkitünőbb jogszabályokból alakított bizottság által átvizsgálendő és annak megállapodásai szerint a törvényhozási testületek részéről egyedül elveiben, azaz: tehát csupán általánosságban tárgyalandó en bloc elfogadandó.

Ez az általunk javasolt modus procedendi, nem tartjuk ugyan magunkat csálthatatlanoknak, de mi részünkről a jelen pillanatban ennél jobbat ajánlani nem tudunk. Egyébiránt mi nem kívántunk indítványunkkal egyebet elérni, mint e téren eszmecekerét létesíteni, jelszavunk mindég az levén: „Győzzön a mi jobb!“

Dr. SÁGHY GYULA, egyet. jogt.

Birói felelőség.

(Vége.)

Az előadottakkal be volna fejezve, mit a birói felelőség intézményére vonatkozva tulajdonképen elmondani szándékoztam, mindamellert mégis nem állhatom meg,

hogy két, már csupán a részletezéshez tartozó pontot ez alkalommal meg ne érintsek.

Ugy tetszik nekem, mintha hallanám többeknek az itt előadottak elleni azon ellenvetését, hogy ha a bíró még az állam által indított s elmozdztatását célzó keresetben is a rendes bíróságok ítélete alá lenne vetve, ki lenne felelős azon bírói hatalommal való visszaélésekért, melyeket az elmozdztatásra kilátással bíró bírósági tag a kereset beadásától annak jogerejű ítélettel leendő ellátásáig elkövethet s nem egy esetben valószínűleg el is fogna követni?

Maga az állam? nem, mert hiszen ő a benyújtott keresettel jelzi, hogy az illetőt nem tartja többé képesnek vagy méltónak a bírói hatalom gyakorlására; — a kereset alatt álló személyben pedig nem feltételezhető annyi garancia, mely mellett el lehetne tűrni, hogy ő továbbra is — habár csak bizonytalan ideig — működésben legyen.

Nem tagadom, hogy e kérdés egyike azoknak, melyeknek helyes megfejtése valóban nehéz feladat.

Ha azonban megfontolom, hogy az esetben, ha az állam valamely bíró ellen keresettel lép fel, ezzel azt kívánja jelezni, hogy a panaszlottat a bírói hatalom tovább gyakorlására képtelennek tartja; hogy különösen akkor, midőn a kérdés felett elfogulatlan bíróságok ítélete s nem a befolyásos körök akarata vagy szeszélye levén a döntő, a fellépésnek a legtöbb esetben alapjának kell lennie, — minthogy az alap nélküli kereset egyszerűen pervesztést vonna maga után; — hogy minden kétes minőségű bíró nyombani mellözése, ártalmatlanná tétele elannyira fontos közérdek, miszerint azt megóvni még áldozattal is, kötelességünkben áll: nem talállok jobb közvetítőt, mint — bár ezt, mint a megtámadott bíró szempontjából tekintve jogtalan, csak jobb nem létében vagyok kénytelen elfogadni — törvénybe iktatását annak, hogy ha valamely bíró ellen az állam, mint hatalomátruházó lép fel s elmozdztatást kér, a megtámadott a kereset beadása idejétől a jogerőre emelkedett végítéletig ne gyakorolhassa a reá ruházott, de peressé vált bírói hatalmat.

Kijelentém, hogy e közvetítő nem bír kifogástalan jogalappal, mert eszerint a megtámadott egyén ugyanezért az ítélet előtt már el van ítélve s másoldalról azaz sem tagadom, hogy az veszélyes fegyverré is válhatik egy lelkiismeretlen kormány kezében, a mennyiben azáltal — habár a nekie nem tetsző bírával valódi ok nélkül — nem teheti is el lábálól — folytonos kellemetlenségeket okozhat egy, talán feddhetlen egyénnek; — s amide, tekintve ama főfontosságú érdeket, mely csak úgy biztosítható a megsérülés ellen, ha a lehetőség ellen is elővé lesz; s megfontolva, hogy azon kormány, mely nem állatallana lelkiismeretlenségét alaptalan vádaskodásokkal nyilvánvalóvá tenni, csak a közmegegyezést vonná magára e tétével, azt hiszem, hogy az említett közvetítő mégis legalább tűrhető eredménnyel lenne alkalmazható.

Mi a második, fentebb említett pontot illeti: hogy merre vonatkozólag nézeteimet előadhassam, szükséges mindenekelőtt azon sérelmek között, melyeket a bírói eljárásaiban a felek ellen elkövethet, általánosságban bizonyos megkülönböztetést tennem.

A bíró ugyanis két módon sértheti meg a perlelkedő felek érdekeit; először valamely eljárás közben oly módon, hogy e sérelmet ugyanazon eljárás folyamata alatt már orvosolni többé lehetlen; másodsorúly módon, hogy az még ugyanazon eljárás közben orvosolható.

Az első esetben a sérelem a bíró elleni külön keresettel orvosolandó; az utóbbiban pedig — midőn p. u.

a bíró világos törvénybe ütköző ítéletet hoz, vagy az alaki szabályokat mellözve járt el — jogorvoslattal hozható helyre még ugyanazon eljárásban, s e jogorvoslat a felebbvitel.

Ez utóbbi esetben, habár a panaszolt tény meg lett is választatva, van kára a sértett félnek, mely, eltekintve a per tárgyától, a felebbviteli munka s az arra kiadott költségekben leli kifejezését.

Okozója ezen kárnak egyedül, a világos törvényeket mellöző bíró, kit, ha világos anyagi törvényeket ignorálva hozta megítéletét, vagy eljárásában szabálytalanságot követett el, sem tévedéssel, sem a törvények nem ismerésével védelmezni nem lehet, minthogy a létező törvények megsértése csupán két okból történhetik: vagy elég könnyelmű a bíró éretten meg nem fontolni azt, mit teendő lesz; vagy nem tette tanulmánya tárgyává azon szabályokat és elveket, melyeknek vezérfonalául kellene szolgálniuk.

Ha az első eset áll, akkor könnyelműsége méltán büntethető; ha a második eset volt oka a törvénysértésnek, úgy nemcsak, hogy nem szabad e gyengeséget elnézni, de sőt azt minden egyes esetben a legszigorubb megtorlással kell sujtani, hogy így ne csak a tudatlansága által okozott kár legyen megtérítve, hanem egyszerűen oda kényszeríttessék, miszerint a folytonos anyagi veszteségek kikerülése tekintetéből tanulmánya tárgyává tegye azon törvényeket, melyeknek végrehajtására vállalkozott.

Mi természetesebb annál, hogy ha a fél a bíró hibájából oly munka teljesítése s költségek kiadására kényszerült, mely a törvényesség esetén felesleges lett volna, a bíró ennek megtérítésére kötelezendő?

A mai gyakorlat szerint, ha a bíró alaptalan ítéletet hoz, vagy szabálytalan eljárást ejt meg, a sértett fél az ellen felebbvitellel él, felszámítván abban azon kiadásait s költségeit, melyekre okot a bíró által elkövetett törvénytelen s szabálytalan eljárás szolgáltatott, s melynek valódisága magából a felebbezvényből megítélhető.

Mit teszen a felső bíró? el kell ismernie, hogy e felhozott tételek alaposak, hogy azok értékeig a panaszoló a bíró nyilvánvaló törvénysértése által tónyleg megrövidített; de a kimutatás előtt a legtöbb esetben szemethunyni kénytelen, mert a felebbvitel költségei csak nagyon ritka esetben ítélték meg jogosan a panaszt emelő ellenfele ellen, minthogy a kiadásokra nem ez, de a törvényt ignoráló bíró szolgáltatott okot.

S így, a felebbvitel megállapítható költségeiben az arra okot szolgáltató bírót marasztalni el hallatlan dolog levén, a költségek maradnak megállapítatlanul.

Helyes, jogos és czélszerű-e ez így? Nem!

Minthogy a sértett felszámítja költségeit s azoknak az arra okot szolgáltató elleni megállapíttatását kérelmezi, a felső bírónak a jogos és beigazolt sérelmet nem volna szabad tekinteten kívül hagyni, mert hiszen a bíró minden eléje vitt kérdést megoldani tartozik.

Ugyanazért mindazon esetekben, melyekben a felebbvitelre a bíró nyilvános törvénysértése szolgáltat okot, minők p. o. az oly határozatok, melyek létező anyagi törvényekkel állanak ellentétben, s az oly eljárások, melyek az alaki szabályokat megsérték: — tehát a felebbezés bizonyos esetekben, semmiségi panaszok alapján pedig, ha azoknak hely adatik — a felebbvitel költségei az arra okot szolgáltatott bíró ellenében volnának megállapítandók.

De hát mily jogi elv alapján lehetne a bíró oly kereset járulékaiknak egy részében elmarasztalható, mely nem ellene indított? kérdik talán tölem.

Helyesebb jogalapon, mint melyen a felet képviselő ügyvéd bizonyos esetekben birsággal sujtathatik, — a tényleges felelőség elvének alapján.

Ott a panaszt emelő ügyvéde megbirságotlatik, mert az alaptalan panasz emelése által megrövidíti az államot, igénybe vevén a bíróság idejéből néhány órát; itt a bíró viselni lenne kötelezve azon költségeket, melyekre az általa elkövetett törvénysértés adott okot.

Kisértse meg a törvényhozás a perrendtartás átvizsgálása alkalmával egy §-ban kimondani, hogy a felebbvitel költségei a felebbezés azon eseteiben, midőn a határozat létező anyagi törvénnyel áll összeütközésben s a semmisségi panaszok elfogadása esetére az okot szolgáltatott bíró ellen megállapítandók, s meg fogja látni, hogy ez egyetlen §. inkább megritkitandja a panaszemelés eseteit, mint a lehető legmagasabbra emelt birságotlás, mert az által nem a sértettek fájdalomkiáltása fojtatik el a büntetés fenyegetésével, hanem az ok lesz lehetőleg megszüntetve a panasz emelésére.

A bíró ugyanis most, midőn az alaptalan határozatok s elkövetett szabálytalanságokból reá egyedül azon kellemetlenség hárulhat, miszerint határozata s eljárása megsemmittetik — s ez némely bíró előtt nem bir nagy jelentőséggel — nincsen közvetlen érdek által oda utalva, hogy a törvényességet szigorúan megtartani igyekezzék.

Ő nem vesztegeti idejét s nem rongja egészségét a megoldandó kérdés tüzetes áttanulmányozásával, „vagy megengedi magának azt a kis tréfát“, hogy e vagy ama felet a felső bíróságok elé „ugraszsa“ — végre bizonyos esetekben jobb tudomása ellenére egyik vagy másik felet előnyösítendő nyilván törvényekbe ütköző határozatokat hoz, mert nem lehetlen, hogy az pártfogoltja előnyére jogerőre emelkedik mindezt azért, mert a legrosszabb esetben csupán határozata s eljárása változtatik meg a felső bíró által!

De ha a bíró közvetlen érdek által oda lesz utalva, hogy a törvényességet minden esetben megtartsa; ha törvénysértése a felső bíróságok által nem csupán helyre igazítottatik, hanem ellenében még az eljárás költségei is megállapítottatnak, úgy több oka lesz éretten megfontolni az eleibe vitt kérdést; úgy elmulik kedve a tréfától s kísérletek tételétől.

Mégegyszer ismétlem: kisértse meg a törvényhozás a bírót a felebbezési eljárásnál a fentebb leírt módon tetteiért felelőssé tenni — és ezt teheti a perrendtartásba írtatott egyetlen §. által — s meg fog róla győződni, hogy a panaszokat nem a panaszemelők birságotlásával: a seblázt nem chininnel, hanem az ok megszüntetésével: a seb begyógyításával lehet legsikeresebben orvosolni.

MARGITAY DEZSŐ.

Felelet

Dr. Apáthi István ur törvénykezési rendtartásának commentárja tárgyában.

Hogy dr. Apáthy István urnak művére irt szerény észrevételeimre írott válaszára felelek, csak az késztet, mert ő szavaimat igaztalanoknak nyilvánította, de bármennyire subjectiv térre vitte is ezáltal a dolgot én objectiv álláspontomon megmaradok, kifejtteni igyekeztvén, hogy a mit irtam, nem igaztalan.

Én azzal, hogy a külföldi jogirodalmat mennyire ismerem, soha sem dicsekedtem, nem is dicsekedhetem, de annyit mégis olvastam, hogy A. ur által művében felhívott német írók, a

közönséges német perrendot; tehát nem codificált törvényt tárgyalnak; és így A. ur, ki a positiv törvény egyes fejezeteiben foglalt részek elméleti fejtegetése után az egyes szakaszokat magyarázza, azokat nem is követhette; s már ezen indoknál fogva is mondhattam volna, hogy rendszere tekintve az általa felhívott írókra, ugyanaz, mint Ökrössé, ha különben is az egész mű rendszerének találkozását nem tapasztaltam volna. — Hogy ez igaztalan-e? — bírálják meg azok, kik mindkét művet olvasták.

A törvénykezési rendtartás és perrendtartás fogalmainak különböző voltát most is állítom, s ettől A. ur által felhívott azon példa, hogy a hannoverai perrend a csődrendtartást is felvette, nemcsak el nem tántorit, sőt azt merem állítani, hogy nemcsak a csőd, hanem a váltó eljárás is a polg. perrendt. tárgyait képezik, csak hogy kivételes eljárások (mint p. o. a közjegyzői okmányok alapján kibocsátott fizetési meghagyás), mert hogy mindkét eljárás polgári és peres, ezt kétségbevonni alig lehet; s azért nemcsak a hannoverai, hanem a württembergi (853—865. §.) és (908—935.), a badeni (644—654.) és 706—436. §.) mindkettőt, a váltó eljárást pedig az ált. német perrend 487. köv. §-ai) szintén felvették, — s ha törvénykezési rendtartásunk a sommás és rendes peres ügyi eljárásról kívül ezeket vette volna fel körébe, akkor méltán lehetne azt polgári perrendtartásnak is czímezni és A. ur definitiója egészen reá illenék, de hogy a hagyatéki eljárásra, a hitelesítésre stb. e definitív hogy vonható? megvallom, — lehet e részben is csekély hivatottságonál fogva — fel nem foghatom.

Hogy A. ur a meg nem jelenőt makacsnak nevezte, s a meg nem jelenést a makacosság fogalma alá vonta, reményilem igaztalanoknak állítani nem fogja, s hogy én azt mondtam, hogy A. ur művében azon szavak: hogy „törvényt megvető“ foglalhatnak, kerekén tagadom, én ezt csak következtetésnek vontam ki, a felállított teoriából, s annak kifolyásaként, a makacs elé, annak fogalmából kifolyó epitheton gyanánt tettem, s azt annál is inkább tehettem, mert a szerzőt méltán gondolhattam azon állásponton, mint azok valának, kik az általa idézett „contumax non appellat“ jogelvet, azért látták indokolhatónak mert a ki a törvény tekintélyét megveti, nem érdemli meg, hogy annak jótékonyságába részesíttessék (míg a mi törvénykezési rendt. a sommás ügyekben a semmisségi panaszt, rendes ügyekben pedig a felebbezést a meg nem jelenőknek is megengedi).

A biztosításra nézve idézett 338. §. második bekezdése, úgy a felhívott semmitőszéki döntvény egyáltalán nem igazolják azt, hogy a biztosítást, lehetne helyesen biztosítási végrehajtásnak is nevezni; szabad legyen ezen szavaim bebizonyítására, egy egészen analog jogszabályra hivatkoznom. Mindkét eset a még jogerejűvé nem vált ítéletek alapján eszközöklendő biztosításról szól, — ugyanily (még nem jogerejű) ítélet alapján a telekkönyvi rendt. 92. §-a szerint előjegyzésnek van helye, mely a jogerejű ítélettel igazoltatván — az előjegyzés rangsorozatában — bekebelezetetik; tehát ugyanoly körülmények között ugyanoly joghatálylyal bir az ingatlanokra, mint a biztosítás az ingókra, pedig ugy-e A. urnak sem jutna észébe, ezt előjegyzési bekebelezésnek nevezni? mert az előjegyzés és bekebelezés oly két külön jogcselekvény mint, a biztosítás és a végrehajtás.

Végül szabad legyen Apáthy ur azon vádjára, hogy művének előszavát nem olvastam, megjegyeztem, hogy épen ebből érttettem meg, miszerint művének nem kíván tudományos becset tulajdonítani; s azért szorítottam rendszeres bírálat helyett, egyszerű észrevételekre.

ZLINSZKY IMRE.

TARTALOM: Általános indokok a m. kir. igazságügy-miniszter megbízásából dr. Hoffmann Pál egyet. jogtanár ur által kidolgozott magánjogi törvénykönyv (Általános rész.) tervezetéhez. — Általános magánjogi törvénykönyvnek tervezete Magyarország számára, dr. Sággy Gyula egyetemi jogtanár-tól. — Bírói felelőség, Margitay Dezső-től. — Felelet, dr. Apáthi István ur törvénykezési rendtartásának commentárja tárgyában, Zlinszky Imrétől. — Melléklet egy fél iv curiai határozatok.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Üllői-ut 1-só szám, II. emelet.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A polgári peres eljárás reformja.

(Folytatás.)

A polgári peres eljárás alapelveinek: a tárgyalási elvnek, a felek kölcsönös szabadsága s egyenlőségének, a bíró szabadságának, a tárgyalási elv korlátain belül a kérdés és szabad bírálás jogának következetes keresztülvitele teszik egyedül elérhetővé a peres eljárás valódi célját az anyagi igazság lehető megközelítését, a felek jogszerű akaratának érvényre emelését, s az állami jogrend helyreállítását. Az egész rendszer sarkpontját a tárgyalási elv képezi. — Ezen alapelvet azonban, úgy a mint itt felállítottuk, csak egy oldalról világítottuk meg. — Kiindulási pontunk ugyanis a perbeli személyek álláspontja, ezeknek egymáshoz viszonya volt. E tényezőkön kívül a per tárgyát, a per anyagi oldalát is szükséges figyelembe venni; magát a pert s annak elemeit közelebbről vizsgálni.

Ugyanis valamint a perben lényegesen különböző személyek (felek, bíró, ügyvéd) állanak egymással szemben: úgy azok cselekvési köre is lényegesen különböző elemeket foglal magában. A peres kérdés, épen mert peres, nem valamely elismert, elfogadott, hanem felderítendő igazság.

A peres eljárás, a perbeli cselekvények összege nem egyéb logikai syllogismusnál, melyben valamely adott, elismert igazságból, a felderítendő igazság lehozatik; minden perbeli főcselekvényben három rész különböztethető meg: az általános elv, a konkrét eset, s a kettőtől levont következtetés.

Az általános elv a jog, a törvény, mely megsértett, vagy megsértettnek állítottatott, a konkrét eset a tény, mely a sérelmet okozta, vagy alapjául szolgált, a következtetés a jognak a tényre való alkalmazása, mit a felek kérelmükben adnak elő, s a bíró ítéletében kimond.

A törvény, mire a felek hivatkoznak, s a mit a bíró alkalmaz, oly tekintély, mely a bíró és a felek felett áll, nem a mely felett, hanem a mely szerint kell rendelkezni.

A ténykérdés forog kapcsolatban a bizonyítás kérdésével ellenben szabad dispositio tárgya; a felek tettetésétől függ a jogaik érvényesítésére szükségesnek vélt tényeket előterjeszteni s azokat bizonyítékokkal támogatni: s másrészt a bíró szabadon bírálhatja meg a bizonyítékokat, s szabadon vizsgálhatja a tények igaz voltát.

A jogalkalmazás, végre mivel a polgári perben magánjogról van szó, miről a felek szabadon mondhatnak le, s mivel a peres eljárás folytán a felek jogszerű akaratára emelendő érvényre, szinte szabad rendelkezés tárgya, s a bíró a jogalkalmazás kérdésében a felek kérelméhez képest tartozik határozni; teljes joga van

ugyan a bírónak az előadott tényből s a positiv törvényből a következtetést szabadon levonni, sőt ha ebben korlátozhatnák, az ítélet a logikai következetességnek nem felelne meg, s így az ellenmondást és képtelenséget tartalmazva, mindazáltal, ha a felek — a per urai — valamely öket megillető jogról lemondottak, a bíró ezt figyelembe venni tartozik.

A bíró ítélete a törvényt magát nem érintheti, a bíró csak a tény felett ítél, s a törvényt a tényre alkalmazza. A bírói ítéletnek tehát két eleme van, s e kettő lényegileg különbözik egymástól azáltal, hogy az elsőnél a bíró saját benső meggyőződése s a felek akaratára szerint ítél, az utóbbinál pedig a törvény s a felek akaratára képezik az ítélet alapját.

A bírói ítélet ezen alapokon legnagyobb valószínűséggel derítendő ki az anyagi igazságot, s állapítandja meg, mi jogos s törvényszerű; azért az ítélet mellett az igazságosság s törvényszerűség vélelme harczol.

A bíró ítélete kijelölése azon jogkörnek, melyben mindenik fél maradni tartozik, helyreállítása s megvédése a sértett jognak; az ítélet ennél fogva jogviszonyt állapít meg a felek közt, s az ítéletből folyó jogok sértetlenül gyakorolhatók, s megtámadtatásuk esetében az ítéletre, mint jogalapra hivatkozhatni (exceptio rei indicatae).

A bírói hatalom az államhatalom nyilvánulása, a bíró az államhatalom nevében jár el, s azért a bíró akaratnyilatkozatai az ítélet, mint az állam auctoritása alatt tett kijelentés, az államhatalomnak mint összeségnek akaratával, a törvényt, egybehangzónak tartandó. (Rei indicata, pro veritate accipitur L. 7, 207.)

Az ítélet a konkrét jogesetre törvényül szolgál, ebben áll az ítélet souverainitása. Az ítélet helyessége, igazságossága, törvényszerűsége azonban nem abszolút tétel; a peres eljárásban csak vélelmezett igazságról lehet szó, s a bírói ítélet is addig tartandó helyesnek, míg az ellenkező ki nem mutattatott.

A peres eljárás eredménye csak a vélelmezett igazság kiderítése lévén: nem szabad az utat elzárni arra, hogy a vélelem megdöntessék, hogy az ítélet helytelensége kimutattassék.

Az ítélet helyessége részint annak belső tartalmától, részint törvényszerűségétől függ.

A belső tartalom a tények igaz voltának helyes vagy helytelen megbirálásában, a törvényszerűség pedig általában a bíró hatáskörére vonatkozó s hatáskörében alkalmazandó összes törvényes szabályok helyes vagy helytelen alkalmazásában áll; — más szóval az előbbinél a tény-, az utóbbinál jogkérdésről van szó, s a ténykérdést csak annyiban érinti, a mennyiben arról támad kérdés, hogy a ténykérdés a felek jogszerű akaratnyilvánulása alapján vizsgáltatott vagy ítéltetett-e meg?

magának a ténynek igazolta ez utóbbi kérdésnél érintetlen marad.

Az ítélet belső tartalmának helyességénél arról van szó, megfelel-e az objectiv igazságnak az ítélet vagy sem? a törvényszerűségénél pedig arról, valjon a bíró jogait gyakorolta-e, s kötelességét kellőképp teljesítette-e az ítélethozatalnál hiven alkalmazta-e a törvényt, nem sértett-e a feleknek a törvényben biztosított jogkörét, s így magát a törvényt?

A bírói ítélet tehát két szempontból támadható meg; s megdöntetvén e szempontok bármelyikéből a praesumptio: az ítélet többé souverainnek nem tartható, hatályát elveszti, s az, a mit a bíró kimondott, megszűnik ítélet dolog lenni. — De mig a vélelem meg nem döntetett, az ítélet törvényszerű s igazságosnak tartandó, s nem elég annak törvényszerűsége vagy igazságossága ellen panaszt tenni, mert ez nem rontja le a vélelmet, hanem a panasz alapossága igazolandó is.

Ebből következik, hogy a jogorvoslatok az ítélet végrehajtását meg nem akadályozhatják, minden ítélet, mihelyt meghozatott, jogerejű s végrehajtható.

A jogorvoslatoknak, mint említettük, két neme van, ténybeli és jogbeli.

Miben álljanak-e jogorvoslatok?

A jelenleg általánosan elfogadott perorvoslatok részint ugyanazon bírónál, (ujítás, igazolás) részint más, rendszerint nagyobb rangu bíróságnál (felebbvitel) előterjesztett kérelemből állanak.

A régi római eljárás nem ismer instantiákat, s azok csak a császárok korában, a burokratikus államszervezettel hozattak be, s a canoni jog által fejlesztettek tovább.

Az instantiák megtartása mellett nemcsak az ujkori törvényhozások példája szól, hanem az elmélet is erős védveket hoz fel. — Hogy a bíró tévedhet, hogy a felek maguk is hibázhatnak, s főleg csak az első ítélet után nyernek objectiv meggyőződést ügyükről (mint Trendelenburg és Silberschlag mondják) tagadhatlan igazságok, de a mellett semmit sem bizonyítanak, hogy egy második, egy felsőbb bíróság képes lesz a bíró tévedését vagy a felekét helyrehozni; ezen okoskodás az instantiák végtelen szaporításához vezetne, Raymond Bordeaux azon mondása, hogy a felebbezés bizalmatlansági szavazat a bíró ellen sem vezet más eredményre, mert a felebbviteli bíróság ellen épen így lehet bizalmatlanságot szavazni, és így a végtelenig Endemann igen helyesen mondja, hogy az appellativ azon feltevésből indul ki, hogy a felek jogai csak a bíró által érvényesülnek, s a bíró hibáját e szerint csak a felsőbb bíró hozhatja helyre. — Már pedig eme feltevés a tárgyalási elvvel ellenkezik. — Ökröss, habár az instantiákat védi, mégis beismeri, hogy azon kérdés, mi biztosítja a feleket arról, hogy a felebbviteli bíróság ítélete megbízhatóbb, még mindeddig nem nyert kielégítő választ.

Bar és Meyer az érdemleges felebbvitelt elvetendők tartják és méltán. Az ítélet igazságossága, a ténykérdés, a meritum felülbírálása szabad bírálás mellett lehetetlen is. Azt, mit egyéb bíró szabad meggyőződésből ítél, egy másik elé vinni, ki szinte szabadon ítélhet, és így tovább hova vezet? Meglehet annyi ellentmondó ítélet lesz a perben a hány bíró ítél, és nagyon kérdéses, hogy a legutolsó ítélet-e a helyes?

A felebbvitelnél vagy van helye a „novák“-nak vagy nincs. Ha nincs helye, akkor a több ellenkező ítélet ugyanazon tény felett csak kárára szolgál az igazságnak, mert a vélelem az ítélet igazsága mellett annál csekélyebb lesz, minél szétágatottabbak a vélemények. Ezen rendszer (a „novák“ kizárása) egy kiegészítő módhoz folyamodik, t. i. hogy két egyenlő ítélet többé nem

felebbezhető, s ez tagadhatlanul leginkább célra vezet. E rendszer mellett van értelme és szüksége a hármas folyamodásnak. De a „novák“ kizárása a felebbvitelnél az esetlegi elvet inaugurálja; s a felektől elvonja a jogot, hogy a sérelmes ítélet ellen azon eszközöket, melyekkel azt megdönthetnék, felhasználhassák, s így a szabad rendelkezési jogot sérti. Az új bizonyítékok, s új előterjesztések ki nem zárhatók, ha azokat a fél már az ítélet meghozatala után akarja felhasználni, a félnek nem lehet más joghátránya, minthogy az eljárás további folyama azért meg nem akad, a per e végső stadiumában tehát a végrehajtás ellenfele kérelmére ellene fogantatosítható. Már pedig, ha az ítélet merituma elleni perorvoslatnál a „novák“ ki nem zárhatnak; az új tárgyalás már nem lesz azonos az elsővel, a bíró nem azokból a tényekből s körülményekből ítél, melyek az első ítélet alapját képezték, ezen perorvoslat tehát nem egyéb perujításnál, s ennek ugyanazon bíróság előtt kelt megindíttatnia, a mely az alapperben ítél. Mert a ténykérdésben a bíró szabadon ítél s épen semmi alapja sincs azon feltevésnek, hogy a felsőbb bíró alaposabban fog ítélni, mint az, ki már az ügyet ismeri, s ki akár saját tévedésére figyelmeztetvén, akár a felek által később oly körülmények iránt — melyeket az alapperben mellőztek — felvilágosítottván, mindenesetre inkább tájékozva lesz, s ítéletében a felek nagyobb megnyugvást találnak akár fentartsa előbbi ítéletét, akár jobban meggyőzve, azt megváltoztassa. — Csak azon esetben nem szolgálhat a felek megnyugvására s lehet az igazság rovására, ha a ténybeli perorvoslat ugyanazon bíró előtt indíttatik, ki az alapperben ítél, ha a bíró visszélést követett el, de ez esetben nyitva áll az út a bíró ellen pert indítani, s bíró küldést szorgalmazni.

Máskép áll a dolog a jogkérdésben. Itt nem a bíró által szabadon megítélt körülményekről, nemcsak a felek akarataról, hanem egyszersmind az állami közakaratról a törvény alkalmazásáról, az ítéletnek a törvénnyel való megegyezéséről van szó. — E téren a bíró nem független, nemcsak lelkiismeretének, hanem a törvény parancsát is tartozik követni: itt szükségképp kell oly tekintélynek lenni, mely a törvény helyes értelmezését, alkalmazását, a ítélet törvényszerűségét ellenőrizzé. Ezen ellenőrzés, e bírói hatalomtelj az egész országra kiterjedő egy az összes bíróságok felett álló külön bíróságra ruházandó, a mely jogositva legyen a törvénytelen ítéleteket megsemmisíteni, s melynél a törvény helytelen alkalmazása esetében orvoslást nyerhetni.

(Folyt. köv.)

Dr. GARAY DEZSŐ.

A szegedi várból.

Az ugynevezett szegedi bűnügyek tanulmányozása, büntetőjogi politikánkra nagy befolyást gyakorolhat, ha ezen az újabbkori büntető törvénykezésben unicum-ként feltűnő monstruosus bűnpert, — a legközelebb fekvő cél elérése, vagyis a közbiztonság helyreállítása mellett, — magasabb törvényhozási szempontból oly adatok beszerzésére felhasználjuk, melyek alapján aztán a hazai viszonyokat tekinthetjük a különféle elméletek próbaköre gyanánt.

A büntető törvénykezésünkben napirenden levő egyes bűneseteknek tárgyalása ugyanis csak egyes körjelenséget tüntetnek fel és néha társadalmi viszonyaiknak egy-egy árnyoldalát illusztrálják. A szegedi kir. biztos tevékenysége által azonban egy egész bűnvilág tárul fel előttünk, melyben az okok és okozatok láncszemeivel összefűzve az ember tragoediája vonul el lelki szemeink előtt, és megrendülve észleljük, miként az ember bűnösségében fokozott mérvben lévén a körülmények rabjává, — vesznie kell, — ha az erkölcsi alapokon nyugvó társadalmi összletben nem leljük azon támpontokat, melyek az emberi jólét célját az állam institúciói által, erkölcsi alapon

biztosítják. De vesznie kell nemcsak az egyéneknek, — hanem azon államnak is vesznie kell, mely erkölcsi alapjának megvédésére elegendő erővel nem bír! Épen ezért tulajdonitunk tehát nagyobb fontosságot a szegedi bűnügyek tanulmányozásának, mert azokban nemcsak társadalmi viszonyainknak egynemely kórjelenségeit, hanem egyszersmind közjogi államintézményeinknek korhadságát látjuk feltüntetve. Avagy nem-e azt jelenti, hogy valami rohdadt Dániában? midőn maguk a törvényhatóságok közegei rabló-bandákkal összejátszva, a rablósokból jövedelmi forrást képeznek! E vád alatt állanak a szegedi várban letartóztatva: 15 csendbiztos, egy főügyész és a keceméti városka pitány, ki öngyilkosság által vett véget életének. Valóban megdöbben az ember, ha ezen köztisztviselők önvallomásait a rablógyilkosok vallomásaival összehasonlítva arról győződik meg: hogy e rablók az uzorászkodó orgazdák és a telhetetlenül dőzsölő tisztviselők eszközei gyanánt szolgáltak! — Avagy mit szólunk az oly törvényhatósági kormányzatról, midőn ugyanazon törvényhatóságtól, mely előtt bizonyos egyén orgazdaság és sikkasztás miatt több rendbeli fenytő vizsgálat alatt áll, — s még is erkölcsi bizonyítványt nyervén, ennek segélyével oly állomásra (postamesteri) tesz szert, mely bűnös mesterségének üzésére kényelmes alkalmat szolgáltat. — Avagy nem-e borzadályt gerjesztők a szegedi bűnügyek halmazában napfényre hozott bírósági megvesztegetések esetei, melyek szerint jogerőre emelkedett bírói ítéletekben észlelhetjük a már egyszer kiderítve volt büntényeknek elsímitását!

Szólunk-e ezek után még a municipális biráskodás tartatlanságáról és a rendőri szervezet hiányosságáról? A municipális bíróságok — hála Istennek, nem sokára véget érnek. Az organicus országos rendőri szervezet szükségét pedig nem akarjuk elméletileg deducálni; nem fogjuk idézni Mohl Robert és egyéb hirneves írók munkáit, mert hiszen azok nem ismerik hazai viszonyainkat; hanem hadd szóljon Rózsa Sándor, ki e téron a gyakorlati életből merített tapasztalatait hasznosítva, életbölcességében inductive demonstrálta a rendőrség országos szervezetének szükségét. Rózsa Sándor ugyanis a vasuti sinek felszedésével véghez vitt vasuti postavonatot kirablásának bűnesetében bünszerzőkép vádoltatva, — a bünszerzőségét azon állításával vette tagadásba: hogy ő, sőt ellenkezőképen a többi társait is azon tetről lebeszélni igyekezett, mondván nekik: „hogy a megyéktől nincs mit tartanunk, de ha a vasutat bántjuk, azt már az ország nem nézheti el.“ És csakugyan, ha t. olvasóink visszagondolnak a gróf Ráday Gedeon kir. biztos kiküldetésének indokára — úgy az alföldi zsványok államférfijának bölcsességét méltán bámulhatják.

Ezzel csak röviden kívántam jelezni a szegedi bűnügyek tanulmányozásának hasznosíthatását; mint jogi szaklap keretében maradunk azonban az ügynek szorosabb értelemben vett jogászai jelentőségénél.

E tekintetben feltűnőnek fogjuk találni nemcsak a kir. biztosnak hatáskörét, hanem a delegált pestmegyei törvényeseknek sajtószerű eljárását is.

A kir. biztos ugyanis nemcsak rendőri közeg hatáskörével bír, hanem a vizsgáló bírói hatáskört is magában foglalja, és így a vizsgáló bírói hatalmat politikai hatóság gyakorolja. Tehát politikai hatóság útján befejezett vizsgálatok kerülnek a fenytő törvényszék ellátása alá, és a törvényszék az ekkép befejezett s eléje torjesztett ügyekben csak a hitelesítéssel kezdi meg működését, a tisztí ügyszek pedig tulajdonképen csak mint közvádlók szerepelnek.

E szerint tehát a szegedi bűnügyek tárgyalása teljesen eltér a rendes fenytő törvénykezdésünktől, — tekintve azonban, hogy a kir. biztos hatásköre 10—12 törvényhatóság területére terjed, a bűnesetek hálózata pedig évtizedekre vezet vissza és 700-nál több bűnrészes egyén cselekvényei szoros összefüggésben állanak, — alig képzelhető másként azon monstruosus bűnper lebonyolítása, melynél f. évi jan. hó 1-éig 111 rablógyilkosság, 525 rablás, 16 gyujtogatás, 1264 betöréssel párosult lopás, 21 sikkasztás, 38 orgazdaság és 166 hivatalos hatalommal visszaélés és bűnpártolás esete, összesen tehát 2242 bűnügy vétetett vizsgálat alá. Magában véve már a vizsgálatok áttökintése felette nagy nehézséggel jár, ha meggondoljuk, hogy egy-egy vizsgálati fogoly azon 2000-nél több s különféle bűnügy közül 2—3 esetben, egy másik ismét 20—25, némelyek 50—70 esetben részesek, miden egyes esetben pedig részint ugyanazon, részint más-más czinkostársakkal. Érdekesek e tekintetben Lautsik fővizsgálóbíró urnak táblázatai, melyeket találóan „Sibillák“-nak nevezett el; ezen tábláza-

tokban folyó szám alatt sorolhatnak fel az egyes bűnesetek a bűnrészeseknek névjegyzékével, és minden egyes bűnrészes nevénel, külön rovat alatt idéztetik azon bűnesetek nevénél, melyekben ugyanazon egyén szintén részt vett. Ebből ítélhetjük meg, hogy már maga ezen monstruosus bűnper technikája mily rendkívüli nehézségekkel jár. — Lautsik fővizsgáló bíró urnak tulajdonitattik az eddigi eredmény oroszán része, és ő csakugyan a bűnvizsgálatok s nyomozások lelke; csak hogy a vizsgálat, mint politikai hatóság részéről felelőség nélkül eszközöltetik. A vizsgáló bíró ugyanis nem a törvényeszeknek, hanem a kir. biztosnak van alárendelve!

Tagadhatatlan, hogy ezen abnormis viszony, kósza hírek terjesztésére igen alkalmas. Így péld. a törvényhozótestületben is heves vita folyt, melyben a kir. biztos tortura alkalmazásával („R á d a y - á g y á t“) s hatalmi tulterjeszkedéssel vádoltatott. Azonban, mint rendesen, úgy szokás szerint azon kérdésnél is nagy hévvel tusakodtak honatyáink, minden alapos informatio nélkül, s így a tárgyalások után ép oly kevéssé voltak tájékozva a dolog lényege, vagyis a vizsgálatok eszközzése és a törvénykezési eljárás módja iránt, mint azelőtt a kósza utczai hírek fonalán. Részemről legalább nem omlékszem, hogy a kir. biztos rendőri és vizsgáló bírói hatáskörének megkülönböztetésével, az utóbbi ellen intéztettek volna a kifogások, hanem a dolog lényegének felismerése nélkül egyáltalán a királyi biztos ellen intéztettek támadások, holott annak működése, rendőri hatáskörének határvonaláig valósággal az ország elismerését érdemli.

Tekintettel tehát a „szegedi vár“ rémséges hírére, — feladatunk köréhez tartozónak ismerjük, olvasóinkat közvetlen szemléletünk alapján megbízhatólag tájékoztatni.

A vár egy alig 300 lépésnyi hosszú és ugyanoly széles-ségű kis erőd, mely két oldalról a Tisza árveje által körülvéve, várfalaiban foglalja a penészes nedvességük által felette egészségtelen tömlöczöket. A várudvar közepén fekvő néhány épület hivatalos helyiségek, katonai laktanya és néhány „tiszteletbeli rabló“ (csendbiztosok, postamesterok stb.) fogsági helyéül használtatik. Tekintve, hogy 700-nál több fogoly és 3 század katona van e kis várban összezsufolva, — bátran állíthatjuk: hogy e várnak talán még soha, — még ostrom állapotban is alig volt több lakója! Ezért rettegéssel olvastuk azon nem rég elterjedt hírt, hogy Szegeden a járványos cholera ütött ki, mely esetben oly irtózatossá pusztítástól kellett volna tartanunk, hogy a letartóztatott egyéneknek azonnali elszállítását kellett volna követelnünk. Ama vészír azonban szerencsére nem valósult, noha a felette egészségtelen helyiségek és rosz ivóvíz folytán a hir épenséggel nem tűnt előttünk hihetetlennek. Az étkezés ugyanis nem rosszabb az egyéb fegyházi étkezésnél, de az ivóvíz oly posványos, hogy azt csak cuzzettel ihatják.

A vár udvarába lépve, 7—8 külön helyen látjuk a letartóztatott egyéneket kis csoportokban, párosan, halgatag és vastag vászony-szövetből készült alarczal elfedve, — erős katonai őrizet alatt egy kis körben sétálni. Ezen szokatlan látvány okvetlenül a sőtét inquisitio korszakára s különösen az elalézőzott nők csoportja a szegedi boszorkány perekre emlékeztet, úgy hogy szemünkkel akaratlanul is a már netalán felrakott máglyákat keressük. Az elalézőzás használata azonban itt szükség parancsolta követelmény, mert a vizsgálat alatt álló egyének sokasága miatt azokat elkülöníteni nem lehetvén, az összejátszás s összebeszélés lehetőségét kelle mognehozíteni. Igen természetes azonban, hogy ezen nálunk szokatlan látvány a pórnépnél rémséget gerjeszt, — holott az elalézőzás némely külföldi fegyházban kimélet tekintetéből is használattatik, nehogy ugyanis a fegyenczek egymást felismerve, szabadon bocsátásuk után egymás előtt szégyenkedni kénytelenitessenek; avagy másrészt, nehogy fegyházi ismeretségüket később újabb bűnszövetések megkötésére felhasználhassák.

Az ugynevezett „R á d a y - á g y á t“, mint hirhadt tortura eszközt szintén kitaláltuk, és ez nem egyéb, mint a fegyelmi eszközül használt „léczbüntetés“, mely külföldi fegyházakban a felhagyott botbüntetés helyett vétetett alkalmazásba. Nom tagadja ugyan maga a kir. biztos sem, hogy a botbüntetést is ősi tiszteletben tartja, de a léczkamarától sokkal inkább irtóznak a kényelmes heveréshez szokott alföldi juhászlegények! Ezen tapasztalat talán némi megnyugtatóással fog szolgálni a felsőház tagjainak, kik a botbüntetés eltörlésével a jogrend felbomlásától tartanak.

Még egy ártatlan „tortura“-eszköz van alkalmazásban, mely azonban inkább a francia traditiónak felelvén meg, nálunk nem jött meg hirre. A bűjtöltetés ugyanis talán mindann

fegyelmi büntetés közt a legrégebb; de annak végrehajtása Szegeden sok nehézséggel jár, mert 10—12 egyén lévén egy szobába zárva, ezek a bűnözőkkel megosztóván, — a büntetés illusorius marad; ezért, minthogy az elkülönítés lehetetlen, — vassodronyból készített álarczot erősítenek meg egy lakattal az illető fején, — s a czél így el van érve.

Tagadhatatlan, hogy mindezen eszközökkel, főleg pedig az eddig még törvényes gyakorlatban levő, botbüntetéssel botrányos módon lehet visszaélni; de egymagában véve azon eszközök egyike sem oly rémületes, hogy azok miatt a kir. biztos működésének eredménye homályba borulna.

Am lássuk a kir. biztos működésének sikerét, az okozott károknak számszerű kifejezését: Az eddig kiderített készpénzbeni kárösszeg 912,240 ft; lopott ló 1131; szarvasmarha 784; sertés 438; juh 6204!!

Ennek ellenében a letartóztatott egyéneknek lefoglalt vagyona becsérték szerint csak 254,000 ftra megy.

E számok a már említett 111 rablógyilkosság esetével összevetve, némileg elfelejtetik velünk a humanismus követelményeit, különösen, miután a halálzási táblázatból meggyőződünk, hogy a halálozás nem nagyobb 6%-nál, rendes országos fegyházainkban pedig a halálozás többnyire 4% teszen ki. — Feltűnően gyakoriak azonban az öngyilkosságok esetei, melyeknek száma a szegedi várban már eddig 8-ra megy. Ezen adat egyébiránt érdekes illusztrációja a halálbüntetés elriasztó hatásának és újabb bizonyítéka annak, hogy az egyedüli biztos elrettetés a büntetés elkerülhetlensége. De midőn eddigi rendőri szervezetünk mellett lehetséges vala, hogy egy állandó lakással bíró telkes gazda 10 év lefolyása alatt 70 különféle rablást s rablógyilkosságot vihetett véghez, melyekért mindössze is alig $\frac{1}{4}$ évet töltött fogságban, — ily viszonyok közt a legkínosabb halálbüntetés sem bír elriasztó hatással, mert a tettes mindennemű büntetés elkerülhetésére számít.

Már fentebb mondtuk, hogy a szegedi bűnügyek tanulmányozása magasabb törvényhozási szempontból büntetőjogi politikánkra nagy befolyást gyakorolhat. Így p. o. igen jól tudjuk, hogy ugyanazon vidéken a legközelebb lefolyt 10 év alatt ismételve statarium volt kihirdetve, és ezért felette érdekes volna kitudni: hogy a most kézre kerített gonosztevők közül hányan és hányszor állottak már rögtönbiróság előtt, de felmentettek, mert az elkövetett bűntettek többnyire olyanok, hogy csak önvallomás szolgálhat bizonyítékkal, miután a bűnrészeseken kívül más tanuk nem léteznek, — ezek pedig igen jól tudják azt, hogy rögtönbiróság előtt egyszerű tagadás által az igazságszolgáltatás boszuló karját kikerülhetik. — Hivatkozunk ez iránt Lautsik fővizsgáló bíró urnak azon tapasztalatára, mely szerint a bűnösöket többnyire az által bírja önvallomásra, hogy biztatja őket, miszerint itt nem állanak rögtönbiróság előtt, s így önvallomásuk folytán még nem kell éltüket féltetniök, sőt hogy töredelmes vallomásuk enyhítő körülményül fog vétetni.

Nem kevésbé érdekes adatokat lehetne a botbüntetés javító hatása iránt beszerezni. Így p. o. bizonyos Klopán nevű egyén, ki alig 35—36 éves, mindössze 402 itéletileg reá rótt botütést állott ki, míg végre rablógyilkosság miatt most halálra ítéltetett. Hogy pedig azon előélete után nyomorult életét mennyire becsülte, kivehető volt azon közönyösségből, melylyel az ítélet kihirdetését fogadta, olyannyira, hogy még a felebbezésre 24 órai gondoskodási időt kért ki magának és csak védője jelentette be a felfolyamodást.

Végre ha meggondoljuk, hogy a most egy időben több 100-ra monó büntettesek elítélésével 1000-re fog azoknak száma rugni, kiknek jóformán senki sem fogja gondját viselni, — nem mulaszthatjuk el ez iránt a kormány figyelmét felkelteni, hogy kormány hatóságilag örködjék az elítélteknek árvái felett, mert különben a szegedi bűnügyek tárgyalásának nyomát még bujább konkoly-termés jelezne.

Dr. DÁRDAI SÁNDOR.

K ü l ö n f é l é k .

(A magánjogi törvénykönyv általános részének) első 13 szakaszait közöljük mutatványul lapunk mai számának külön mellékletében, hogy e közleményből lapunk olvasói egyelőre

a munkálat módozatáról, technikájáról tudomást szerezhessenek.

(A kassai kir. jogakadémiai ifjúság „önképző-társulatá"-nak évkönyve) küldetett be hozzánk. Ezen 9 nyomtatott ivre terjedő füzetben a jog- és államtudományok köréből igen becses értekezések foglaltatnak, melyek örvendetes jelét adják az ottani ifjúság komoly irányu törekvésének. Tartalma a füzetnek következő: 1) A nem alkalmas eszközökkel tett kísérlet fenytendő-e vagy nem? 2) Az irói és kiadói jogról. 3) A börtönrendszerekről. 4) Causa possessionis, justa possessio és elbirtoklási czim a köz. magánjog szerint. 5) A váltótörténetének rövid vázolata. 6) Nézetek a polgári házasság ügyében. 7) A csere és kereskedelem elmélete. 8) Egy bűneset és végre 9) „Vegyések" rovatában a különféle szaklapokból érdekes közlemények foglaltatnak. Sajnáljuk, hogy tér hiánya miatt az egyik vagy másik becsesebb értekezést olvasóinknak be nem mutathatjuk.

(Légszesz lopás.) Egy fiórenczi kereskedő sajtászerű fogás által kívánta üzleti helyiségének ingyenes vagy legalább nagyon olcsó kivilágítását eszközölni. Az üzlethelyiségébe vezető légszeszcső végpontján ugyanis a légszeszmérő helyett kaucsukcsövet alkalmazott, melybe a légszesz a mennyiség mértékének megtudása nélkül benyomulván, a kereskedő tetszésétől függött, időről-időre tetemes légszesz-mennyiséget fogyasztani, a nélkül, hogy a légszesz-világítási társaság, ezt távolról is gyanítaná. A légszeszmérő ugyanis csak azon mennyiség mértékét jelölte meg, mely szabályszerű uton a helyiségbe vezetett. A dolog végre napfényre kerülván az elsőfolyamodási bíróság a nyereszkedő üzletembert a lopás büntényében elmarasztalta. Felebbezés útján a védelem a vádlott érdekében kimutatni törekedett, hogy itt nem lopás, hanem sikkasztás forog fenn, mert a légszeszfogyasztás mértékének meghatározására szolgáló eszközök a vádlottra bizattak. A semmitőszék azonban az inkriminált tettet az elsőfolyamodási bíróság felfogásának megfelelőleg lopásnak jelentette ki. Mérvadó volt itt azon észrevétel, hogy a légszesz mindaddig, míg a légszeszmérőn át nem folyt, a társaság tulajdona maradt, hogy a légszesz csak akkor ment volna át a vádlott tulajdonába, hogyha az ellenőrzési készüléken keresztül ment volna. Minthogy tehát a vádlott a készülék eltávolítása által idegen tulajdont a tulajdonos tudta nélkül magának elsajátított, a lopás törvényes ismérvei forognak fenn.*)

(Hibaigazítás.) A „Jog- és államtudományi folyóirat" Irtványok című rovata V-ik irtványa első sorába „moderamen cuculpatae tutela" helyett e szók teendő: „jus extremae necessitates", mint azt a szöveg következő soraiból is olég világosan kivenni lehet.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közl: I. O. Stolp könyvkereskedése Pesten.

Francia jogirodalom.

Acollas, E. Cours élémentaire de droit. Manuel de droit civil à l'usage des étudiants Paris.

Basselier, O. — L'Année notariale, recueil de législation et de jurisprudence en matière de notariat, de droit civil et d'enregistrement. 1-re année. 1868. Lyon.

Belime, W. — Philosophie du droit, ou cours d'introduction à la science du droit. Dijon.

Caillemet, E. — Etudes sur les antiquités juridiques d'Athènes. Paris.

Camuzet, C. E. — 500 questions recueillies aux examens de droit, avec la solution. Premier examen du baccalauréat.

Chassan. — Les Deux Procès de Jeanne d'Arc. Rouen.

Compte rendu de l'administration de la justice criminelle en France pendant l'année 1867, présenté à S. M. l'Empereur par le garde des sceaux, ministre de la justice et des cultes. Paris.

*) A kassai kir. jogak. ifjúság „önképző-társulatá"-nak évkönyvéből. 1871.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A II-ik magyar jogászyűlés közleményei.

Indítvány

törvényszéki orvosok iránt.

Boor József köz- és váltó ügyvéd urtól Komáromban.

Mondja ki a m. jogászyűlés: hogy a jó igazságszolgáltatás érdeke kívánja, hogy az állam önálló felelős és hatáskörükre nézve utasítással ellátandó ker. törvényszéki orvosok kineveztetése iránt, a bíróságokkal egyetértve rögtön gondoskodjék.

Indokok.

Ámbár nem megvetendő az egyes városok vagy megyékben elfogadott azon szokás, miszerint az illető tiszti fő- vagy alorvosok bírósági küldetések folytán látletek, bonczolások és azok alapjáni véleményadással vagyis bírósági orvosok teendőivel foglalkoznak, mindamelllett nincs alapos ok, mely ezen tiszti orvosoknak egyszersmind bírósági orvosokká alkalmaztatását támogatná. Tekintetbe kell ugyanis venni a tiszti orvosok főteendőjüket, mi abból áll, hogy ők az egészségi policziára vonatkozólag az illető város, vagy megye, vagy kerület közigazgatási hatósága oldalán működnek, ők ugy szólván egészségi előadók a mennyiben szükséges, hogy jelentéseket adjanak az egészségi állapotról, a netalán közelgő epidemiák eltávolittatása, a már kitárt veszélyes betegségek miképeni megszüntetése módjáról; övéké a szülésznek, gyógyszerárak, szeszes italok ellenőrzése, ujonczok vizsgálása stb. Mely nemcsak egyes emberek, de egész államok legfőbb kincsei az egészség ügyére vonatkozó fenetiók oly nagy fontosságnak, hogy alig található valaki, ki azt kétségbe vonni bírná vagy akarná. Tehát már ezen okból azt hiszem, senki sem fog a tiszti orvosok, mint bírósági orvosok alkalmaztatása mellett kardot rántani, nem különösen akkor, ha tekintetbe vétetik azon igen fontos feladat, mely ezen ugynevezett törvényszéki orvosokra vár. Ezeknek ugyanis a sérültek, agyonverettek, mérgezéssel életöktől megfosztottakra vonatkozó láttelet- és vélemények kiállításán kívül a bürtönügy-fogházak, beteg rabok dolgában is a leglelkiismeretesebben el kell járni, a gondnokság alá helyezendők — tehát a természetadta jogok szabad gyakorlásától megfosztandók iránt, szemlét kiállítani, elmebetegek örültekházába való elszállitításáról nézeteit nyilvánítani; miért is tapasztalás és abból merített tudomány és tájékozásra szükségök van, mi azonban csak ugy éretik el, ha nekik alkalom adatik a törvényszéki orvostannal kizárólag foglalkozni és azt a gyakorlati életben alkalmazni. Az 1869. „állomásos“ közlönyben kívántatik, hogy a m. k. egyetemen az orvostörvényszéktan gyakorlati előadása mielőbb czélba vétessék. Én pártolom ez indítványt, mert tudjuk, hogy az or-

vosi tudomány minden más tudománynál a legnehezebb, és nehéz különösen a nagy felelőséggel járó bírósági ügyekben, mely tekintetben eddig elméleti és gyakorlati oldalról gondoskodva nem volt.

A bírósági orvosnak ugyanis kötelessége részrehajlatlanul és alaposan elébe adott tárgyat megvizsgálni, azt azon körülmények vagy viszonyokkal, melyektől rövidebb vagy hosszabb idő óta körülvéve volt — összehasonlitni, a láttelet készítésénél minden, ha mindjárt még oly csekélynek látszó körülményt a maga helyén bizonyos állítás vagy tagadás alapjául venni, a felvettekből elég alapot meríteni, egyik vagy másik megjegyzés helyeslése vagy visszautasítására, általában az ügyet oly hiven és ügyesen kell neki felvenni tudni, hogy a felvétel alapján a netán munkáját felülvizsgáló egyetem jó és igazságos véleményét e tárgyról kimondhasson; az épen említett véleménynek pedig ugy kell szerkesztve lenni, hogy az ne egyszerű tanuvallomás legyen, mert az orvos szakértő in et pro fero, neki feladata, a vizsgálati tárgyat elemezni, osztályozni, megalapítani, joga és kötelessége a tárgyra vonatkozó minden körülményt bíráltilag véleménye támogatásául értekesíteni, s így a vizsgálati tényre vonatkozó véleménye, „est magis iudicium“ — quam testimonium. — Az orvosi véleménykimondás tehát rendkívül nagy és nehéz dolog, ugy hogy voltak orvosok, kik semmi áron sem akarták ezen fenetiót végezni, attól tartván, hogy emberi tökéletlenségöknél fogva tökéletes véleményt kimondani lehetetlen, másrészt pedig családokat, kikre a véleményből hátrányok keletkeznének, mint nem eléggé függetlennek kimélték, sőt azt mondják, hogy p. o. az elmebetegeknél sokszor nincs alapos psychiatricus képzettség, maguknál a mérgezés eseteinél a nicotin, digitalisnak stb. analysis általi előállításának lehetetlensége még physiologiai kísérletek segítségével is kiderült, tehát minden orvosi kísérlet meghiusult.

Már pedig fontolóra véve azt, hogy az orvosi vélemény ugyszólván halálos ítélet vagy legalább személyi szabadságtól való 10—20 évi keresztülviteli megfosztása, nagy károk és költségek megtérítettése kötelezettség kimondása, valamint egyrésztől nem csodálkozhatunk kevésbbé tapasztalt orvosok ebbeli aggodalmaikon, ugy másrésztől kötelessége az államnak arról gondoskodni, hogy az igazságszolgáltatás ez irányban elég erős támasztékokat nyerjen, és magának a szakértőnek tökéletlensége vagyis inkább tehetetlensége másoknak tönkretételét elő ne idézze. — Magánorvos ritkábban jön azon helyzetbe, hogy véleményt adjon, mint az állandó bírósági orvos, ki tehát ép u. m. p. o. kórházi orvosok bővebb tapasztalást és ügyességet is szerezhethetne magának. A gyakorló magánorvos sokszor igen kényes helyzetbe jön és nem csekély tapintatra van szüksége, hogy betegek érdekeit védje a nélkül, hogy lelkiismeretével a positió

törvénye összeütközésbe ne jöjjön, mert magánorvos csupán magánjövödelmeiből élni kénytelen lévén, igen nagyon megköti érzi kezeit a részrehajlatlan látélet és vélemények kiállításánál, ellenben az állam által fizetett önálló és független törvényszéki orvos részrehajlatlanul kimondja az igazságot. A kilátásba helyezett szóbeliség és közvetlenség — mely talán nemcsak polgári, de fenyítő ügyekben is behozatni fog — a szakértőkre nézve általában és különösen a legfontosabb teendőkkel ellátott orvos — szakértőtől követeli, hogy azok minden perczen ugyszólván az egész orvosi tudományt magukkal hordva — elkészülve legyenek fontos bírósági kérdésekre rögtön, alaposan és határozottan felelni, a netalán felolvasott tanu-vallomások és egyéb bizonyítékok összefüggését jól fel-fogván az elibök terjesztett objectum, vagy tárgyra nézve komolyan nyilatkozni. Az államgépezetben — kétségkívüli dolog — az igazságszolgáltatás azon fő-tengely, mely körül minden forog, okvetlen szükséges tehát, hogy azon közegek, kik az igazságszolgáltatásba befolyanak, tökéletesek legyenek, különösen ott, hol élet-halál, lenni s nem lenni, vagyont kárpótolva látni vagy anélkül maradni, kérdésekkel összefüggésbe jön a bírósági szakértő véleménye, mely, hogy végrehajtástól is ment legyen, szükséges, hogy az azt kiállító szigorú felelőség és fegyelem alatt legyen, mi azonban csak úgy képzelhető, ha önálló jól fizetett törvényszéki orvosokat állít fel az állam és őket megfelelő utasításokkal ellátván, tőlök kötelességöknek az állam céljaivali összhangzatos teljesítését követelheti.

A törvszéki orvosok alkalmaztatása és azoknak utasításokkal ellátása iránt az illető bíróságokkal egyet-értve l gyen gondoskodva, mert azok legjobban tud-ják a szükségét, tanulták megismerni a jeles orvosi tehetségeket, műveik és a gyakorlati életben a bírósági teendők mellett kivivott eredményeket, mert valamint mindenütt, úgy különösen az esetben, a minden tekin-tetben becsületos, jó eszű és akaratu és megfelelő ké-pességgel ellátott egyéneket kell, hogy a közügy érde-kében az állam kiszemeljen.

Ezen indítvány korszerűnek tartandó azért, mert azon meggyőződésben élek, hogy az maholnap — kü-lönösen a fentemlített polg. és fenyítő perrendtar-tás tárgyalásakor a közönség figyelmére méltóvá teszi magát, és mert czélszerű, hogy a jogászközönséget a törvényhozás készületlenül ne találja ezen a közpénz-tár érdekeit is közelebből érintő tárgyra nézve, el-lenben megmuttattassék, hogy a jogászggyűlés a köz-kivánalmait méltányolván, azokat a gyakorlati életbe átültetni kívánja és tudja.

* * *

Indítvány

a második magyar jogászggyűlésen megvitandó követ-kező magánjogi kérdés iránt.

*Dr. Bozóky Alajos, nagyváradi jogtanár urtól. *)*

Mondja ki a magyar jogászggyűlés meggyőződés-ként:

1. Az alkotandó magyar polgári törvénykönyvben a jogi személyekről, mint a jogalanyoknak másik fajaról, tüzetesen intézkedni szükséges.

2. Jogi személyek létrejöveteléhez és megszűnésé-

*) Indítványának bővebb indokálása helyett alólirott a jogi személyekről irt értekezésére bátorodik utalni, szükséges-ségét pedig többek között az ausztriai polgári törvénykönyv-nek ép oly sovány, mint hiányos 26. 27. §§., valamint újabb pol-gári törvénykönyvekben észlelhető törekvések igazolják.

hez az államhatalom (hatóság) közreműködése kíván-tatik.

3. Jogi személyek tulajdonképen csak az állam (fiskus), a testületek, az önálló létezetéssel felruházott alapítványok és a nyugvó örökség.

4. Részvénytársaságok, mint olyanok, még nem jogi személyek, de létrejövetelükhöz, valamint felosz-lásukhoz nem is kívántatik az államhatalom (hatóság) közreműködése.

* * *

Indítvány

a második magyar jogászggyűléshez.

Dr. Friedmann Bernát, h. ügyvéd urtól Pesten.

Büntény csak az, mit a nép összesége a társadalmi együttlétezetés szabadságaival összeütközönek tart. S e fölött nem csupán az idő által sokszor meghaladott törvény, hanem inkább a közjogerzet sugallata szerint lehet csak határozatot mondani. Legilletékesebb orga-numa pedig a nép mindenkori jogérzetének maga a nép, vagy annak szabadon választott néhány független tagja: az esküdtszék.

A bűnösség vagy nem bűnösség felismerése nem szoritható merev szabályokba. Az emberi hajlamok és cselekvések különféleségénél fogva, felette bajos előre olyan ismérveket felállítani, melyek mindenetre al-kalmazhatók legyenek. Legbiztosabb utmutató a való-ság eltalálására: az éber figyelem, fogékony lelkület és a szabadon gondolkozó ész. A törvénytudó bírónak figyelme nem oly éber, lelkületenem oly fogékony, mint a közönséges polgáré, mert az esetek sokasága, rövid idő alatt elfásitják őt. S az észjárás és ítélő tehetség nála rendesen bizonyos formákhoz tartja magát. Holott a szabad polgárok folytonsan és rövid időközökben felváltva egymást, megtarthatják, figyelmök éberségét, lelkületök fogékonyosságát. S az ész működése náluk for-mák bilincsei által kötve nincsen: csak a meggyőződés által vezéreltetik. Hazánkban különösen nagy szükség van arra is, hogy a népben a jog és igazság eszméi, — a törvény iránti tisztelet — megszilárduljanak. S e ta-nok legjobb népiskolái: az esküdtszék.

Ezeknél fogva indítványozom, miszerint mondja ki a magyar jogászggyűlés, hogy:

„politikai és főbenjáró bűnügyekre nézve hazánkban esküdtszéki eljárás volna honosi-tandó.“

(Folyt. köv.)

A polgári peres eljárás reformja.

(Folytatás.)

IV.

Álláspontunkat a megelőző cikkekben kifejtván; mielőtt a perjog szabályozó elveinek a részletekben való alkalmazására, s a peres eljárás egyes kérdéseire áttérve reform javaslatainkat előadnók: egy nagyfon-tosságú kérdést kell még érintenünk.

A peres eljárás feladata, a felek jogszerű akaratá-nak érvényt szerezni. A felek tevékenysége jogszerű akaratuk megismertetésére: a bíróé annak megtudására irányul, a kívánt siker tehát, mit az eljárás eredményeül elérni ohajtunk, legnagyobb részben az akarat külső nyilvánításának módjától, az észlelés élességétől és a benyomások erősségétől, a bíró érzéke alá eső külső elő-állításától függ.

Az élőszo és az irás, az emberiség e két szellemi közlekedési eszköze által a belső akarat külsőleg s érze-

kileg észlelhető módon nyilvánul, e két mód az, melyek által a bíró a felek akaratáról tudomást szerez.

A kérdés tehát, a peres eljárás elveinek megvalósítása, mely módon eszközölhető? azonos a szóbeliség és írásbeliség kérdésével.

Az írásbeli vagy a szóbeli eljárás mellett vihetők-e teljesen, vagy melyikénél ezeknek teljesebben a peres eljárás alapelvei?

Az írásbeli eljárás, nélkülözvén a közvetlenséget, tagadhatlanul azon egy előnyt nyújtja, hogy a bírónak beavatkozása a perbe gátolva van; a bíró távol tartatik a pertől, csak a kész acták kerülnek elébe; nemcsak a felek szóváltása nem történik előtte, hanem a bizonyítás, p. o. a tanukihallgatás, eredménye legtöbbször egyes bírói tag referálása útján jön tudomására; az ítélő bíróság ennél fogva nincs azon helyzetben, hogy a per menetére befolyást gyakoroljon. — E rendszer az egész merevségében alkalmazott formalis tárgyalási elvnek hódol, de e túlzás meg is termi gyümölcseit. Azon előnyök, melyeket a kérdezési jognak s a tárgyalási elv szabadabb felfogásának a törvénykezés rendszerébe való felvétele mellett érhetni el egyedül, az írásbeli eljárás nem képes nyújtani, — az alaki tárgyalási elv, mely az írásbeli eljárásnál kikerülhetlen, a bíró szabadságát lenyűgözi, s őt teljesen képtelenné teszi az anyagi igazság kiderítésére. — Az írásbeli eljárásnál kérdésjog nem is képzelhető; — e joghoz hasonló ugyan némileg a bíró (különösen a mi perrendtartásunk szerint a felsőbb bíróság) azon joga, hogy ha a tényállást kimerítettnek nem tartja, újabb tárgyalást rendelhet el; — de ez a dolgon nem segít; mert vagy lehet az új tárgyalásnál az elsőnek keretén túl menni, vagy nem; az első esetben a bíró az eredeti perből egy új pert csinál, mielőtt az első perben ítélt volna, a mi valóságos megtagadása az igazságszolgáltatásnak; a második eset pedig nyilván az esetlegi elvre vezet.

Az esetlegi elv egyébiránt az írásbeli eljárásban szinte mellőzhetlen; a kérdezés joga s az esetlegi elv, mint a maga helyén már említve volt, egy s ugyanazon célra szolgálnak; a kérdésjog az írásbeliségnél alkalmazható nem lévén, ezen rendszer mellett azt, hogy a tárgyalás fenn ne akadjon, s rendszeresen folyjon le, egyedül az esetlegi elv alkalmazásával érhetni el.

A szóbeli eljárásnál ellenben a közvetlenség a bíró és a felek összhangzatos közreműködése tért nyit ugyan a bírónak a beavatkozásra, de ha a kérdésjog kellő korlátok közé szoríttatik, a kötelezőleg kimondott ügyvédi képviselő, s főleg a nyilvánosság ellenőrzése, a társasbírói rendszer, mellynél a bíró társak a kérdésjog helyes alkalmazását, illetőleg egymást ellenőrizhetik, elég biztosítékot nyújtanak arra, hogy a szabadabban értelmezett tárgyalási elv sérelmet ne szenvedjen.

Az esetlegi elv, a szóbeliségnél, a kérdésjog mellett teljesen nélkülözhető, a tárgyalás folytonossága, a felek s a bíró élénk együtt működése mellett semmi szükség e természetellenes korlátozásra.

Az írásbeli eljárásnál szabad megítélésről szó sem lehet, mert világos, hogy az esetlegi elv alkalmazása mellett a bíró bölcs belátására bízni az ítéletet már magában ellenmondás. Az esetlegi elvet bírói figyelembe venni tiltaná egyrészt ugyanazt a körülményt a minnek tekintetbe vételét, másrészt a szabad bírálás joga megengedné. — Különben is lehetne-e azon bírónak, ki hermetice el volt zárva a tárgyalástól, ugyanazon jogot adni a tárgyalás eredményének megbírálásánál, mi azt, ki a közvetlen előtte s közreműködésével lefolyt tárgyalásból meríti az ítéletet, megilleti? A felelet világos:

A szóbeli eljárásnál a közvetlenség, s a szabad tár-

gyalásnak egyenes következése a szabad bírálás; míg az írásbelinél a formákhoz és az esetlegi elvhez kötött tárgyalás s a közvetlenség hiánya törvényes bizonylási szabályokat tesznek szükségessé.

Oly ítélet, mely szabad bírálás eredménye, a ténykérdésben nem tűr felebbvitelt; a perorvoslatokról felállított elveink csak is a szóbeliség mellett vihetők keresztül; a szóbeliségnél a ténykérdés felebbezése már csak azért sem lehetséges, mert a szóbeli eljárás mellett ugyanazon tárgyalás csak egyszer fordulhat elő egy perben; lehetetlen, hogy a felek s a bíró minden egyes szaváig ismételtessék a tárgyalás a felsőbb forumnál; a szóbeliségnél tehát az u. n. felsőbb forum nem az elsőnél lefolyt pert vizsgálja felül, hanem előtte új tárgyalás, perújítás foly. De, mint már említve volt, ezen perújítás ugyanazon bíróság előtt teendő folyamatba, mely az alapperben ítélt; és így a szóbeliség természetével össze nem fér a ténybeli felebbvitel.

Az írásbeli eljárásnál ellenben a felsőbb bíró előtt is ugyanazon acták fekszenek, melyekből az alsóbb ítélt, — s az írásbeliségnél nemcsak hogy van értelme a ténybeli felebbvitelnek, sőt az szükségképi folyamánya ezen rendszernek. — Mihelyt az esetlegi elvhez és törvényes bizonylási szabályokhoz van a bíró kötve — mint az írásbeli eljárásnál — a felsőbb bíró ítélete arra terjed, megfelel-e az alsó ítélet a törvényes szabályoknak, a felsőbb bíró tehát a törvény megtartása kérdésében ítélt még a bizonyításnál is; ha pedig a bíró a törvényt megsértette, ítélete ellen mindenesetre felsőbb bírói hatósághoz hivatkozhatni.

Egyedül a szóbeli eljárás mellett valósíthatók tehát azon elvek, melyek a peres eljárás jól felfogott céljának folyamányai.

A szóbeliség valódi értelme azonban nem abban áll, hogy az az írást teljesen kizárja, hanem, mint Erdemann mondja, abban, hogy a bírói ítélet alapját nem az írás, hanem a szó képezi:

Kétségtelen, hogy az írásbeliségnek nagy előnye az alaposság s nyugalom; a felek itt egymást inkább megértik, ha alkalmuk s idejük van a periratokat áttanulmányozhatni, védelmük nem lesz elhibázva s a bíró is alaposan tanulmányozhatván, ítélete megbízhatóbb lesz; míg a pusztán szóbeli előadásokból merített rögtöni benyomás talán nagyon felületes lehet, s ugy a védelemnél, mint az ítélethozatalnál az elhamarkodás a felek érdekeit nagy mértékben veszélyeztetheti.

Az írásbeliség ezen előnyeit s a szóbeliség e hátrányait egybevetve azon körülménnyel, hogy egyedül a szóbeli eljárás teszi lehetővé a szabadabb tárgyalási elvnek, a felek és a bíró kölcsönös szabadságának, megóvását s az anyagi igazság lehető megközelítését, azon eredményre jutunk, hogy a peres eljárás céljának egyedül a szóbeliség s írásbeliség összhangzatos egyesítése felel meg.

De az a kérdés, lehet-e a lényegükben s eredményeikben annyira eltérő szóbeliséget s írásbeliséget helyesen összeegyeztetni? Nem lesz-e ezen egyesítésnek azon következése, hogy azon jogi elvekből, melyek a peres eljárás egész rendszerének megingathatlan alapját képezik, kell engednünk?

A szóbeliség s írásbeliség egyesítésének számos árnyalatai vannak, de mindezeket két fő kategóriára vihetni vissza. — Ugyanis általánosan el van fogadva, mindenütt, hol a szóbeli eljárás behozatott, hogy a szóbeli tárgyalást előleges iratváltás előzze meg, miből a felek s a bíró kellő tájékozást szerezvén, a szóbeli végtárgyalásnál az elhamarkodás és felületesség veszélye elkerültetik. Az írásbeli előtárgyalás s a szóbeli vég-

tárgyalás egymáshoz viszonyának felfogásából két külön rendszer származik.

Egyrészből ugyanis az írásbeli előtárgyalás és a szóbeli végtárgyalás két külön, s önálló perszakaszt képez, melyek mindenkének köre tüzetesen meg van határozva s az írásbeli előtárgyalás képezi a szóbeli végtárgyalás keretét s azon alapot, melyen ezutóbbi túl nem terjedhet; másrészt pedig az előiratozás és a szóbeli tárgyalás különálló, s önmagukban zárt egészet nem képeznek, vagyis az előiratozás csak előleges információ jellegével bír, a nélkül, hogy a szóbeli tárgyalásnak az korlátot szabna.

Alig szükséges indokolni, hogy az előbbi rendszer az esetleg elvnek hódol; — ha a szóbeli végtárgyalásnál ki van zárva, vagy meg van szoritva az új ténykörülmények felhozása; s ha még a jogkérdésben sincs helye az eltérésnek, (p. o. a követelés feljebb emelésének, leszállításának, a jogalap megváltoztatásának); az írásbeli előtárgyalástól; akkor a felek szabad dispositioja legszembeszökőbb módon sértetik.

A porosz törvénykezési eljárás a szóbeli végtárgyalásnál nem engedi meg új ténykörülmények előterjesztését. E nyomon haladt a lübecki (1862.) s a hesseni választófejedelemségi (1863.) perrendtartás; az 1866-ki német javaslat (130., 140., 458. s köv. §§.); a badeni eljárás (334., 492–93. §§.); sőt részben a hannoverai is (87., 98., 198., 207. §§.).

Mittelstädt, a német perjogi irodalom egyik kiváló képviselője, habár az esetleg elv ellen küzd, azon csodálatos tévedésbe esik, hogy az írásbeli tárgyalást a ténykérdésre nézve befejezett egésznek tekinti, s így az esetleg elvet, melyet a perrendtartásból ki akar küszöbölni, hátsó ajtón beereszti.

A szóbeliség azon rendszere, melynél az előiratok csak előleges tájékozással szolgálnak, egyedül felel meg a perjogi elvnek, s a mellett az alapos tanulmányozást, a higgadt megfontolást sem zárja ki. — A bírót tartozik az iratokban foglaltakat figyelembe venni, de az esetleg elv szentesítése lenne, ha a felek az iratok tartalmához volnának kötve; a bírót a felek jogszerű akarathatóságát nem ignorálhatja; s csak azért, mert az vele előre írásban nem közöltetett, valamely tényt vagy bizonyítékot nem létezőnek nem szabad tekintenie.

Azt lehetne talán mondanía, hogy ha az előiratok épen nem kötelezők, azok a gyakorlatban egészen feleslegessé válnak, s a felek egészen más térre vihetik át az ügyet, mint a mit az iratokban kijeleltek.

De mi volna ezen rosznak ellenmérge? Az esetleg elv. — Nem helyesebb-e, s nem inkább megfelelő-e a perjogi elvnek, ha az esetleg elv kiküszöbölésével, az ezzel ugyan egy célra szolgáló kérdésjog helyes alkalmazásában keressük az orvoslást?

A bírót nem sérti a tárgyalási elvet, ha az előiratokban kifejtett tények s körülmények alapján kérdést intézve a felekhez, a tárgyalást azon térre visszaviszi, melyet a felek eredetileg kijeleltek.

Joga legyen tehát a feleknek az iratokban foglaltaktól eltérni, de joga legyen a bírónak a tárgyalást kiindulási pontjához visszatéríteni.

A szóbeliségnek csak ezen — az esetleg elvtől megtisztult — alakban való behozatala tekinthető valódi reformlépésnek a törvénykezés terén. — Csak ezen rendszer mellett emelhetők azon perjogi elvek teljes érvényre, melyek a per céljából közvetlenül folyván, egyedül természetes szabályozói a peres eljárásnak;

minden egyéb kísérlet mesterkélt és erőszakolt, s a nemzetek életéből természetserüleg fejlődött jogelvektől annyira idegen, hogy ezekkel soha sem assimilálódhatnak.

(Folyt. köv.)

Dr. GARAY DEZSŐ.

K ü l ö n f é l é k .

(A magyar jogászszyülés) állandó bizottságának f. hó 9-én tartott ülésében két indítvány és egy bejelentett értekezés vizsautasítása mellett a következő indítványok fogadtattak el. Dr. Spitzer Adolf urnak indítványa a polgári törvénykezési rendtartás köréből, mely iránti véleményezésre dr. Guln szabadkai ügyvéd ur kéretik fel, előadól dr. Apáthy István egyetemi tanár ur választatott: Dr. Friedmann Bernát ügyvéd urnak indítványa a büntetbeni marasztalás jogkövetkezményei tárgyában, mely iránti véleményezésre Bovánkovits József legfőbb ítélőszéki és Dáni Nándor királyi táblai bíró urak kéretnek fel, előadól dr. Csukássy Károly pestvárosi tiszti ügyész ur választatott; dr. Friedmann Bernát ügyvéd urnak indítványa a főbenjáró és politikai ügyekre nézve honosítandó esküdtszéki eljárás tárgyában, melyre nézve Illés Károly pestmegyei tiszti ügyész és Ritook Zsigmond nagyváradi ügyvéd urak kéretnek fel, előadól dr. Dárday Sándor ügyvéd ur választatott; dr. Katona Mór urnak indítványa a törvénytelen gyermekek jogiállapotának rendezése tárgyában, mely iránti véleményezésre dr. Bozóky Alajos nagyváradi jogtanár, dr. Györy Elek pesti ügyvéd, és Tomcsányi Mór thurócsmegyei alispán urak kéretnek fel, előadól dr. Sággy Gyula egyetemi tanár ur választatott; dr. Weisz Lajos temesvári ügyvéd urnak indítványa az egyes bíróságok illetősége tárgyában, mely iránti véleményezésre Hodossy Imre pesti ügyvéd ur kéretett fel, előadól Zlinszky Imre királyi táblai pótbíró ur választatott; Muriányi Endre urnak a hitbizományi intézmény eltörlését tárgyazó indítványa, mely iránti véleményezésre dr. Suhajda János legfőbb ítélőszéki és Dózsa Dániel marosvásárhelyi királyi táblai bíró urak kéretnek fel, előadól dr. Rexa Pál pesti ügyvéd ur választatott; dr. Hertzka Emil ügyvéd urnak indítványa a részvénytársulatok alapítása tárgyában, mely iránti véleményezésre dr. Schnierer Gyula keresk. miniszteri osztálytanácsos kéretik fel, előadól dr. Stiller Mór pesti ügyvéd ur választatott; Kopp Ferencz pozsonyi telegkönyvi igazgató urnak indítványa a jelzálogi egyetemlegesség megszüntetése tárgyában, mely iránti véleményezésre Csernák Béla kir. táblai bíró, dr. Schnierer Gyula keresk. miniszteri osztálytanácsos és dr. Vida Lajos pesti ügyvéd urak kéretnek fel, előadóvá Rupp Zsigmond budai törvényszéki tanácsnok ur választatott. Melicher Ferencz esztergomi ügyvéd urnak indítványa a büntetőjogi elévülés tárgyában, mely iránti véleményezésre dr. Csatskó Imre legfőbb ítélőszéki bíró és dr. Friedmann pesti ügyvéd urak kéretnek fel, előadól dr. Schnierer Aladár kassai jogtanár választatott; dr. Csukássy Károly pestvárosi tiszti ügyész urnak indítványa a büntetőjogi illetőség tárgyában, mely iránti véleményezésre Illés Károly pestmegyei tiszti ügyész és dr. Endes Gábor marosvásárhelyi kir. táblai bíró urak kéretnek fel, előadól Ritook Zsigmond nagyváradi ügyvéd ur választatott; végül dr. Környey Ede pesti és dr. Weisz Lajos temesvári ügyvéd uraknak az alapszabályok módosítását tárgyazó indítványai, melyek előlegesen az e tárgyban kiküldött albizottsághoz utasítottak. Örvedetes tudomásul vétettek a vasuti és gőzhajózási társulatok által engedélyezett vitél-bérkedvezményekről értesítések, valamint a magyar tud. akadémia hely. főtítkáranak és a pesti egyetem rectorának átiratai, melyekkel a kikért helyiségek az állandó bizottság rendelkezésére bocsáttatnak. — A jogászszyülésnek eddig 1040 bejelentett tagja van már.

TARTALOM: A II-ik magyar jogászszyülés közleményei. — A polgári peres eljárás reformja, dr. Garay Dezsőtől. — Különfélek. — Melléklet egy fél iv curiai határozatok és egy fél iv a bélyeg és illeték szabási táblázatról.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A II-ik magyar jogászgylés közleményei.

Indítvány

Dr. Környei Ede köz- és váltó ügyvéd urtól Pesten.

A magyar jogászgylés mondja ki meggyőződéséül:

A közjegyzőségi kényszer, mint jogtalan, majdnem a kivihetlenségig czélszerűtlen — mellőzendő, azaz: a honosítandó közjegyzőségi törvénybe fel ne vétessék: valamely jogügylet azért érvénytelen, mert az arról okmányt nem a közjegyző szerkesztette és hitelesítette.

* * *

Indítvány

Dr. Környei Ede köz- és váltó ügyvéd urtól Pesten.

Az adósnak munka- vagy szolgálatbéré a hitelező részére biztosítékul avagy kielégítésül mindaddig bírői végrehajtás alá nem vehető, míg a munka vagy szolgálat teljesítve nem lett és míg a bérfizetés napja törvény, szerződés vagy szokás szerint le nem járt.

2. Ennek ellenében bíróságon kívüli bármely néven nevezendő (engedmény, utalvány, zálogolás stb.) jogügylet alapján történt intézkedés érvénytelen.

3. Kivételnek:

- a) nyilvános vagy magán tisztviselők és szolgák fizetése és egyéb járandóságai egyrészről- és
- b) ország, fejedelmi és községi adókövetelések, valamint
- c) a családtagok élelmezési követelése, másrészről.

* * *

Indítvány

Léhmán Róbert hunyadmegyei ügyvéd urtól Déván.

A magyar jogászgylés jelentesse ki, miszerint: kívánatosnak tartja, hogy az eskü a polgári — úgy a fenyítő törvénykezési eljárásban mellőztessék — és az igazságnak bemonása a polgári becsület kezességén bizonyítottassék; mert: — az eskü hatásának alapjául felvett azon hiedelem — hogy annak ünnepélyes formálításai — a mindenható és tudó istenre hivatkozás — az eskünek erkölcsvallási szentvolta — úgy az isteni ítéletek felhívása alkalmasak és elégségesek legyenek azon embert, kinek szavavevhetősége iránt kétség torog fenn, és kinek üggyöntő körülményt tárgyazó bemonásától valamely jogüggynek eldöntése függ — az igaz- és valónak bemonására indítani — nemcsak téves, de az embert szabadságában és méltóságában mélyen sértvén, mint az erkölcsi romlottságnak szükségképeni követ-

kezménye az igazság érzetet nem ébreszti, hanem satnyítja —;

az erkölcsi tökéletesedésre törekvésnek szempontjából az igaz- és valóságot az igazságért magáért szabadon és őszintén csakis a polgári becsület kezességén lehet bemonítani — az eskünek elkötelezése alatt soha; — utóbbi lealáz — előbbi az emberi méltóságnak követelménye; — miért is az eskü intézményének további fentartása nem igazolható, mellőzése pedig szükséges.

* * *

Indítvány

a törvényes örökösödés törvényhozási szabályozása tárgyában.

Teleszky István jogtudor ügyvéd urtól.

Mondja ki a magyar jogászgylés:

1. Hogy a törvényes örökösödés, be nem várva a magyar magánjogi törvénykönyv megalkotását és életbe léptetését külön törvény által ideiglenesen szabályozandó.

2. Hogy a törvényes örökösödés rendje, mint az örökösödés végrendeletét pótló, az örökösödés általában vélelmezett akaratának lehető érvényre emelésével, az örökség tárgyát képező vagyonok minőségének különbségeit nem tekintve, tehát öröklött és szerzett vagyonokra nézve egyformán határozandó meg.

3. Hogy a túlélő házastárs törvényes öröklési joga szinte a szerzett és öröklött vagyonra való tekintet nélkül azon elv szerint állapítandó meg, miszerint minél távolabbi öröklés képes rokonokkal együttesen hivatik a túlélő házastárs az öröklésre, annál nagyobb legyen az őt illető öröklési hányad.

I n d o k o l á s.

Kétségbe vonhatlan, hogy igazságszolgáltatásunk felette szomorító helyzetben van, s hogy a következő évek a mult mulasztásait pótolni vannak hivatva. Az igazságszolgáltatás hiányai a magánjog terén két fő kuforrásra t. i. arra vezethető vissza, hogy nincs a kor igényeinek megfelelő bírósági szervezetünk, s nincsenek oly törvényeink, melyek a modern jogfejlemény szerint a helyes igazságszolgáltatás elengedhetlen feltételeit képezik.

Ha a tételes törvények hiányait s különösen az anyagi törvényekéit teszszük tüzetes vizálgat tárgyává, lehetlen azon meggyőződésre nem jutni, miként jó bírői szerkezet, s jó alaki törvények az anyagi törvény hiányait sok tekintetben pótolni képesek; mert a hol hallgat a tételes törvény, ott a képzett jogtudós bíró a

természetes jogelvek alkalmazásával a vitás jogkérdéseket lehetőségig helyesen foghatja eldönthetni. E nézpont igazolja azon, törvényhozásunk által is követett eljárást, hogy előbb a bírói szervezet létesítendő, és az alaki törvények alkotandók; és csak azután mehet át a törvényhozás az anyagi magánjog rendszerének nagy munkájára, melynek keresztül vitele, — habár az előmunkálatok már folyamban vannak is, hihetőleg egy évtizedet kell, hogy igénybe vegyen.

De ha a fentebbiek szerint pótolható az anyagi törvények nem létele; ellenkezőleg rossz anyagi törvények létezése oly baja igazságszolgáltatásunknak, melyen a legcorrectebb bírói szervezet, a leghelyesebb alaki törvények sem fognak segíteni; és minél képzetesebb jogászok kezébe leendő letéve az igazságszolgáltatás nagy munkája, annál jobban fog ezeknek fájni az, hogy honi törvényeinknek kétségtelenül érvényben levő azon intézkedéseit, melyek a jogtudomány elvi szempontjából tarthatlanok, csak azért kell alkalmazniok, mert a törvényhozás az átalakítás nagy művében elfeledé gondját arra is kiterjeszteni, hogy azon évtized alatt, míg az új palota felépül, a düledező kunyhót legalább tatarozni kell.

Az itt felhozottak az indítvány elsőpontjának indokolására önkényt reá vezetnek. Azon törvényes örökösödési rendszer, melyet a magyar polgári magán törvényeket visszaállító ideiglenes törvénykezési szabályok, különösen ezek első részének 9—18-ik §-ai megállapítanak, jogtudomány szempontjából alig védhető.

Az Európaszerte majd nem korlátlan uralomra vergődött római és canoni jog tételes szabályaitól lehető függetlenséggel fejlődött hazai jogrendszerünkben az adományozási rendszer és az ösiség játszotta a magánjog terén a főszerepet. Ezen az adott viszonyoknak a multban megfelelt rendszerből önkéntelenül folyt régi hazai törvényeinknek az örökösödésre vonatkozó intézkedése, mert az adományozási s ösiségi elvek szerint a nemesi öröklött birtoknak az időnkénti jogosított úgyszólván csak haszonélvezője volt, tehát ezen javakról végrendeletileg intézkedni nem állott jogában; adományos nemesi javak az adomány levélben hivatott ág részére voltak fenttartva, ennek kihaltával a koronára szálltak vissza; a vér és jogközösség annyira megállapította az ősi javak tekintetében az öröklési igényt, hogy ezt semminemű végintézkedései korlátozni nem lehetett. — Az 1848-iki törvényhozás megértve a korintó szövegét, e jogi, mint nemzetgazdasági okokból tarthatlan ösiségnek eltörlését elvileg kimondotta; s ezen nagy elvnek a változott viszonyok között gyakorlati érvényt szerző ösiségi nyiltparancs által a középkori hűbárszerű nyögök alól felmentett ingatlan birtok korlátlan tulajdonná válván, az osztrák törvények uralma alatt a tulajdonos szabad rendelkezésének élők közt úgy mint halál esetén egyformán képezte tárgyát.

1860—61-iki események utját metszették az összbírodalom azon eszméjének, mely Magyarországot Ausztria Kronlandjává kívánta erőszakolni. A változott közjogi körülmények a rendeletileg behozott osztrák törvények hatályon kívül vételét eredményezték, és a tekintélyes jogászokat számláló országbírói értekezlet honi törvényeinket különösen a polgári magánjogot is részben pótlásokkal, részben az osztrák törvények és rendeletek érvényben tartásával vissza állította. — A jó szándékot és igyekezetet e valóban nehéz szereplésre hivatott országbírói értekezlettől elvitatni nem lehet; sőt munkálata sok részben az adott körülmények figyelembe vételével sikerültnek mondható; ámde az indítvány tárgyára vonatkozó rész, a törvényes örökösödést szabályozó új magyar törvény a régi törvé-

nyek és új elvek oly szerencsétlen egyes házasságát képezik, melyet fenttartani törvényhozási bűn lenne.

Egy részt az ösiség eltörlésének elismerésével a végrendekezési teljes szabadság van ezen ideiglenes törvénykezési szabályokban elismerve, melyet csupán a lemenőknek, s ezek nem létében a szülőknek a törvényes osztály részhez (köteles részhez) való jogosultsága korlátoz; de másrészt a megengedett végrendekezési jogosultság nem használása vagy nem használhatása esetében az ideiglenes törvénykezési szabályok 91—2-ik §-ában érvényre emelt intézkedés az úgynevezett ági, vagy öröklött vagyonok tekintetében oly törvényes öröklési rendet állapít meg, mely másnak, mint e tekintetben az ösiség életre galvanizálásának, az öröklött vagyonokra vonatkozó örökösödés tekintetében az ösiségi elvek egész merev életbeléptetésének nem tekinthető.

Lássunk egy pár példát azon törvényes örökösödési rendszerből, — mely az id. t. szabályok 9—12-ik §-nak elég homályos rendelkezése mellett felsőbb bíróságaink döntvényes értelmében nálunk divik.

Ha valaki, kinek anyagi ágról öröklött vagyona van, meghal, s az apai ágon hozzá legközelebb álló édes atyja, vagy édes atyáról félvér testvére őt túl éli, az 5-ik 6-ik vagy további ízen levő anyai ági rokon az atyát és testvért az örökösödésből teljesen kizárja; pedig ha az örökhagyó végrendekezett vagy végrendekezhetett volna, bizonyára szeretett atyjának, kedves testvérének, nem pedig a vele ösös szüleiről összekötött oly anyagi rokonoknak hagyta volna vagyonát, a kinek talán létezéséről sem hallott semmit.

Ha egy férj meghal, s marad egyetlen kis gyermeke, ez öröklő a férjnek összes szerzeményi javait s a gyermekre nézve ezen vagyon már mint öröklött, még pedig atyai ágról öröklött vagyon szerepel. Most rövid idővel az apa után elhal a végrendekezési képességgel nem bíró csecsemő és az összes nagy vagyonból az édes anya, a ki talán másodszor férjhez menve különben is határozatlan özvegyi jogát is elvesztette, egy árva krajczárt sem kap; hanem az egészet öröklő egy atyai ágon levő távoli nevető örökös; örülvén, hogy a gyermeknek végrendekezési képesség előtti elhalálása és törvényes örökösödési rendszerünk hiánya őt dúsgazdaggá, az anyát pedig koldussá tette. Pedig ha megfordítva, a gyermek hal meg pár perczel az apa előtt: akkor az apára nézve a szerzeményi összes vagyonban az anya örökösödik.

Az itt felhozottakhoz csak azt kell még kiemelni, hogy míg az öröklött vagyonban az özvegynek csak lakás, tartás és kiházasítási joga van, bármint távoli rokonnal concurráljon is, addig a szerzett javakat férjének szülői elől is egészen előrkli; — pedig meg lehet, hogy ezen szülők minden vagyonukat és jövedelmüket épen azért költötték el ezen gyermekök kiképzésére, hogy őt kereset képessé téve benne mindmaguk, mind kisebb gyermekeik családi támaszt nyerjenek, és ha e fiuk hirtelen meg nem hal, bizonyára fogott volna szép szerzeményéből szeretett agg szüleiről, s gyámoltalan kedves testvéreiről gondoskodni.

Ezen felhozott példák, azt hiszem, indokolják azon meggyőződést, miként az ideiglenes törvénykezési szabályok tartalmazta örökösödési törvény tarthatlan. Míg az ösiség fenállása az élők közötti rendelkezést is korlátozta, addig legalább volt értelme az ilyen intézkedésnek; de most, midőn az ösiség eltörlésével a szabad rendelkezési jog érvényre emeltetett, lehetetlen fenttartani egy oly törvényt, mely olyannak örökösödési jogát állapítja meg, a ki bizonyára nem fogott volna az

örökséghez juthatni, ha az örökgyó végrendelezik vagy végrendelezhetik.

A felhozottak eléggé indokolják azt, miként a törvényes örökösödés a hosszú időre nyuló codificatiót be nem várva, ideiglenes törvény által szabályoztassék; mi annál szükségesebbnek tünik fel, — mivel míg egyebekben e tételes törvények intézkedéseinek sérelmeit igen sok esetben lehet szerződési kikötésekkel orvosolni: addig a törvényes örökösödés fent jelzett hibái a végrendelezési jogosultság dacára is igen gyakran helyre hozhatlanok. Hiszen tudjuk, hogy az emberek nagyobb része azon korban hal el, midőn még végrendelezési képességgel nem bír; másokat pedig értelmi bajok fosztanak meg a végrendelezési képességtől. De e mellett a hirtelen halál számtalan végrendelezési képességgel bíró egyén részére is használhatlanná teszi a végintézkedési jogosultságot; és a mi főleg figyelmet érdemel, végrendelezéstől való — más államokban is gyakran szereplő vonakodás és félelem nálunk különösen el van terjedve; és épen azért oly törvényes örökösödési rendszer állapítandó meg, a mely a végrendelezést a lehető legtöbb esetben mellőzhetővé tegye.

A jogászyülési indítványok szük keretét, tekintve csupán azon vezér elvek enuntiatiójára kíván az indítvány második és harmadik része szoritkozni, melyek érvényre emelése okvetlen szükséges ahoz, hogy a most érvényben levő törvényes örökösödési törvényeink legszembeszökőbb hiányai, az elméleti jogtudomány és gyakorlati szükség kívánalmainak érvényre emelésével mellözve legyenek.

A középkori hűbér szerü viszonyoknak, az ösiség elvének hatályon kívülé tétele után a vagyon többé nem családé, hanem egyéné: és az egyént egy élők között, mint halál esetre csupán a köteles részhez jogossultság által korlátozott szabad rendelkezési jog illeti. Ezen szabad rendelkezési jogból következetesen az vonható le, hogy a törvényes örökösödés úgy tünik fel, mint a szabad rendelkezést pótló intézkedés, és épen azért a törvényes örökösödés rendje akként állapítandó meg, hogy az az örökgyó vélelmezett akaratát emelje érvényre. Itt a törvényhozás természetesen nem indulhat ki egyes egyének nem nyilvánított szándékából, hanem általános nézpontokra kell felemelkednie; s ezekből kiindulva kell megállapítani a törvényes örökösödés azon általános szabványait, melyekkel minden valószínűség szerint leghelyesebben pótolja az örökgyó végintézkedését.

Ily általános szempontokból kiindulva, semmi alapos ok nincsen, a miből azt lehetne következtetni, hogy az örökség tárgyát képező vagyonok minősége, különösen az, hogy a vagyon öröklött-e vagy szerzett, az örökgyóra döntő befolyással lett volna végintézkedésénél. Az öröklött és szerzett vagyon egyenlő tulajdonát képezi az egyéneknek; és épen ezért eltekintve azoktól a mik már fentebb az ági öröklött vagyonnak ági visszazármazása ellen példa gyanánt felhozottak, nem lehet vélelmezni, hogy az örökgyó, ha rendelkezett, ha rendelkezhetett volna, öröklött vagyont nem azon legközelebbi rokonának fogta volna hagyni, kihez őt a családi kötelék, a rokon szeretet legszorosabban fűzi össze, — hanem egy távolabbi rokonnak azon egyén ágán, kitől ő a vagyont örökölte.

És ha a szülőknek törvényeink által elismert köteles részhez való igényét vesszük is figyelembe, akkor bizonyára úgy találándjuk, hogy ezen igény nem azon alapul, valjon szerzeményi avagy öröklött vagyont hagyott a leszármazók nélkül elhalt gyermekök hátra; hanem ezen tekintetektől egészen függetlenül a szülők

és gyermekek közötti legszorosabb rokoni összeköttetésben találjuk fel a köteles részhez igénynek egyedüli jogos alapját. És így a köteles rész a törvényes örökségi jutaléknak képezvén egy részét, a törvényes örökösödési rendszernek helyesebb alapelvekre fektetése egyszersmind a köteles részhez igényt helyesebben szabályozná; s a nélkül, hogy a köteles részt szabályozó törvényt még csak változtatni is kellene, megszűnnék azon képtelenség, a mi ma fent áll, — hogy szerzett vagyontól a szülők egyike sem, öröklött ági vagyontól pedig a másik ágon lévő szülő az ideiglenes törvénykezési szabályok szerint elég helytelenül törvényes osztály résznek nevezett köteles részt nem kap.

De a mint nem indokolható az, hogy lemenő örökösök nem léte esetében az öröklött vagyon azon ágra, melyről a vagyon származott, a másik ágbeli közelebbi rokonoknak és a túlélő házastársnak kizárásával szálljon vissza; épen oly helytelen érvényben lévő örökösödési törvényeink azon intézkedése, hogy a szerzeményi vagyonokban egyedül a hátramaradt hitvestárs örökösödik, s egészen kizárja a legközelebbi felmenő és oldalági rokonokat is. A házastársak közötti benső viszony kizárja annak lehetőségét, hogy a végrendelező, ha csupán ági öröklött vagyonnal bír, túlélő házastársát minden vagyontól kizárni kívánta volna; de viszont, miután házassági viszony által alkotott szűkebb családba lépés nem tépi szét azon köteléket, mely a házastársakat szülöikhez, testvéreikhez, s távolabbi rokonaikhoz fűzi — nem indokolható az sem, hogy a csupán szerzett vagyonnal bíró örökgyó egész hagyatékát a túlélő házastárs örökölje. — A vélelmezett akarat kipuhatolásánál nem a vagyonnak szerzett vagy öröklött minőségében kell a sarkpontot keresni, — hanem abban, hogy bizonyára minél távolabbi rokonnal concurrál a hátrahagyott házastárs, annál nagyobb részét fogta volna az örökgyó ennek hagyni, ha végrendelezik vagy végrendelezhetik. — Ezen a természetes jogelveken és félreismerhetlen jogérvényen alapuló törvényes örökösödési elveket az újabb törvényhozások, különösen a szász és zürichi polgári törvénykönyv érvényre emelték.

Alig szükséges említeni, hogy a szerzett vagyonnak hitvestársi örökösödésnek a fentebbiekben czélzott megszorítása épen nem érinti a házastársnak a házasság tartama alatti közszerzemény feléhez való tulajdoni igényét; mert ott, a hol közszerzemény van, ez nem egészen, hanem csak ennek az örökgyót illető fele része képezi az örökség tárgyát.

A birtokon kívüli felebbezés szüksége birtokjogi esetekben.

Ha valakinek joga van valamit bizonyos időben tenni, birni, használni, akkor ezen jog sértése csak azon esetben lesz anyagilag megszüntetve és a megsértett jogi rend teljesen helyreállítva, ha a jogosult ugyanazon bizonyos időben teheti, birhatja, használhatja azt, mire joga van. Ha teszem azt, nekem jogom van valamely házban az 1871. év telén át lakni és valaki engem e lakásból kizavar, csak akkor lesz e jogsértés kiegyenlítve, ha a jogsértő azonnali eltávolításával én még ugyanazon telén e házban lakhatom. Képzeltető ugyan a sértett jogi rend helyreállítása oly módon is, hogy jogom élvezetétől ugyan elesem, de a megvont élvezetért a teljes kárpótlást (omne quod interest) követelhetem. Ugyde ez csak alaki megszüntetése a jogsérelemnek, mely azonban nem minden esetben kielégítő, mert vannak, mint látni fogjuk, jogok, melyek a jogsérelem anyagi megszüntetését igénylik.

Minden jogérvényes időben történik, de nem mindegyiknél lényeges, hogy az bizonyos időben történjék. Teszem azt, nekem van követelésem pénzfizetésére. Nem lényeges általában

véve, hogy e fizetés ma vagy holnap történjék, mert ha később is történik és a fizető késelemben esik, jogom sérelmet szenved ugyan, de a késedelmi kamat fizetése által a jogsérelem kiegyenlítettik. De ha én egy dolgot bírok s valaki megfoszt ezen dolog birtokától a jogsérelem alakilag meg nem szüntethető. Fizethet ugyan nekem a sértő bért, fizetheti a dolog minden tölem megvont gyümölcsseit, de magát a birtok megvont élvezetét vissza nem adhatja és a jogsértés az elmúlt időre nézve anyagilag helyre nem hozható. Ezen különbséget élénken érzi jogérzetünk is; mert ha adósunk évek múlva a lejárat nap után kifizeti tartozását kamatok kamatjával, megnyugsunk és jogsérelemtől többé nem panaszkodunk, de ha a lakó házunkból csak hosszú perlekedés után megy ki, és ha a lakó bért az utolsó krajzárig megkaptuk, ki ne érezné közlünk, hogy a szenvedett jogtalanság az alaki kárpótlás által kiegyenlítettve nincs.

A jogok első nemét, melyeknél az alaki kiegyenlítés elegendő, képezik azon követelések, melyek pénzre vagy pénzürtékre irányulnak, mert a pénz célja a kamatozás, s ha ez eléretik, a jogsértés elesik.

A jogok másik nemét képezik a specifikus, különösen ingatlan dolgokra vonatkozó használati és birtokjogok. Ezek a sértett jogrend anyagi helyreállítását sürgetik, s azért ezen jogok érvényesítésénél az idő lefolyta főfontossága.

A jogok érvényesítése módját szabályzó perrendtartásnak a jogok ezen különböző természetére figyelemmel kell lennie. Követelmény: használati és birtokjogok iránt a per minél rövidebb ideig tartson, hogy a jogsértés mielőbb anyagilag megszüntetthesse. Ellenkezik ezen következménnyel, ha használati és birtokjogok feletti viták elintézése rendes peruttra tartozik, és ha a végrehajtás csupán két egyenlő ítélet alapján engedtetik meg.

Perrendtartásunk azon egy esetet kivéve, midőn a bérlet és haszonbérlettől való elmozdítás iránti kereseteket sommás eljárás alá sorozza, a most kifejtett elveket figyelemre nem méltatta. Sőt eltekintve attól, hogy a telekkönyvezett használati és birtokjogok iránti perek rendes uton tárgyaltnak, még egy sajnos hátramenetelt is kell constatalnunk e téren előbbi jogszolgáltatásunkkal szemközt, s ez az ugynevezett birtokon kívüli felebbezés mellőzése, vagyis a végrehajtásnak meg nem engedése egyetlen ítélet alapján, ha ez felebbezéssel megtámadtatott.

Két igen gyakori esetben érezzük szükségét az ítélet azonnali végrehajthatóságának, a sommás visszahelyezési perekben, melyeket a prdtás 93. §. i) pontja is ismer és a lakkiürítési perekben.

Vannak, kik most is azon véleményben vannak, miszerint sommás visszahelyezési perben az elsőbíró ítéletét azonnal lehet végrehajtani, mert hisz épen azért sommás a visszahelyezés, hogy azonnal történik, be nem várva a másodbíró ítéletét. A m. kir. Curia, mint semmitőszék más véleményben van s 1870. évi nov. 18-án 10,790. sz. a. kelt határozatában ezt mondotta: „N. N-nek M. M. elleni sommás visszahelyezési ügyében stb. a semmiségi panasznak hely adatván Ó-B... város egyesbírójának ítélete alapján foganatosított végrehajtási eljárás — minden következményeivel együtt — megsemmisítettik. Mert: alperes által az ítélet ellen felebbezést jelentvén be, mely is a polg. törvk. rendt. 287. §-a értelmében a végrehajtásra halasztó hatálylyal bírván, a végrehajtás elrendelhető nem volt.“

Ugyanez áll lakkiürítési perekben is. De perrendtartásunkból mást nem is lehet kimagyarázni, mert a 287. §. szabályként mondja, miszerint az ítélet ellen törvényes időben beadott felebbezés a végrehajtásra nézve halasztó joghatálylyal bír, és a 345. §. világosan határozza meg az eseteket, melyekben végrehajtásnak van helye. Ezen szabályok alól a perrendtartás kivételt nem tévén, azokat minden esetben kell alkalmazni.

Mindenki érzi, hogy azon eljárás, mely szerint a használati és birtokjogok feletti perekben az ítélet végrehajthatósága az ellenfél közbevetett felebbezése folytán felfüggesztetik, a jogszolgáltatás kívánalmainak meg nem felel, és fent megkísértettük magyarázni, miért nem felel meg az. De ki is elégednék meg oly jogszolgáltatással, mely lehetségessé teszi,

— hogy példával éljünk — miszerint a háziur felmondja a lakást, a lakó megköti magát, hogy még fél esztendeig nem megy ki. Épen annyi idő kell, ha nem több, míg egy peres ügy sommás uton két ítélettel ellátatik. Igaz, hogy a lakó ezen félévre megtartozik fizetni a lakbért, ha van miből, de helyre van-e állítva ezáltal a jogsértés? Vagy lehetségessé teszi azt, hogy valaki engem nyári lakomból, melyet magamnak izlésem szerint berendeztem, kizavarhasson ilyen vagy amolyan módon, s én sommás visszahelyezési keresettel élve talán épen a tél derekán léphetek nyári lakom birtokába!

Az idő pénz, mondja az angol, de a felhozott esetekben az idő több, mint pénz, mert ez esetekben nem lehet az időt, illetőleg az egy ideig megvont jogélvezetet pénzzel megfizetni.

Miért mellőzte jelen perrendtartásunk az előbb nálunk honos birtokon kívüli felebbezést és sommás visszahelyezést, nem tudjuk. Talán feledékenységből történt, talán szándékosan, mert nem volt bizalom az első bíróságok képességében. Bármilyen legyen az ok, ez vissza nem tart bennünket a birtokjogi perekben egyáltalában, de különösen a lakkiürítési és sommás visszahelyezési perekben a p. t. r-nak jelzett hiányát helyteleníteni.

STZEHLO KORNÉL.

Alkalmazható-e a pesti kir. ítélőtábla területén az osztr. által. polg. törvénykönyv 1480. §-a?

A hivatkozott szakasz különfélekép és nézetünk szerint helytelenül alkalmaztatván, az ügy gyakorlati fontosságánál fogva a fenti kérdés rövid megvitatását czélszerűnek találjuk.

A fenállott hétszemélyes tábla, valamint a helyébe lépett kir. Curia hivatkozólaga a kérdéselt §-ra számos határozatában elvileg kimondotta, hogy az 1858. évi jul. 23-kaig terjedő időtartamra eső kamatok meg nem ítélendők.

Nézetünk szerint a hivatkozott határozatok téves felfogásos alapulnak.

Az elévülés az osztr. polg. törvénykönyv 1501. §-a szerint hivatalból nem vétethetett tekintetbe, hanem csak az adós ebből kifogása folytán, miért is a kérdéselt határidőig járó kamatok hivatalból meg nem tagadtathattak.

Miután azonban az 1480. §. már az 1861. évi jui. 23-án hatályon kívül lépett, és miután törvényeink a kamatok tekintetében a három év alatti elévülést nem ismerik: önként következik, hogy a hatályon kívül helyezett törvényre fektetett elévülési kifogás bírói figyelembe nem vétethetik.

A kérdésben forgó §-ra fektetett elévülési kifogásnak jelenlegi alkalmazása a hatályban levő törvény sértése, megszegése, mely szerint az elévülési határidő a kamatokra nézve is 32 évet teszen.

Még helytelenebb azon egy újabb kir. táblai határozatban kifejtett nézet, mely szerint csak az 1853. évi máj. hó 1-től az 1858. évi jul. 23-kaig járó kamatok meg nem ítélendők, miután kétséget nem szenved, hogy az osztr. polg. törvénykönyv uralma alatt perbe fogott adós kifogással élhetett, miszerint a három évnél régibb, tehát az 1853. évi máj. 1-ig járó kamatok is elévültek.

Végtére szerzett jogról sem lehet szó, mivel a kamat az osztr. polg. törvénykönyv uralma alatt is csak az adós kétségelt előterjesztett kifogása folytán meg nem ítélthetett volna; az elévülési kifogás azonban többé nem érvényesíthetett, az 1858. évi jul. hó 23-kaig járó kamatokat is, a mennyiben ezek a magyar törvény szerint el nem évültek, feltétlenül oda ítélendőknek véljük.

Dr. B. M.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közli: I. O. Stolp könyvkereskedése Pesten.

Francia jogirodalom.

Demante, G. — Définition légale de la qualité de citoyen; explication de l'article 7 du Code Napoléon Paris.

Flandin. — De l'hypothèque légale de la femme mariée sur les conquêts au cas d'acceptation de la communauté. Paris.

Garsonnet, E. — La loi des aliénés. Nécessité d'une réforme. Paris.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bármentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A II-ik magyar jogászgűlés közleményei.

Indítvány

a polgári törvénykezési rendtartás köréből.

Dr. Spitzer Adolf ügyvéd urtól Pesten.

Tekintve, hogy az utolsó két évtized alatt a közjogi ügy magánjogi törvényhozás terén hazánkban beállott és kilátásba helyezett sokszerű rendszerváltozások folytán, népünkben a jogbiztonság érzete ép úgy mint a fenálló politikai viszonyokhoz való bizalma megvan ingatva, s hogy ezen mindenestre sajnos, de remélhetőleg orvoslandó körülménynek nem eltitkolása, de megállapítása képezi a magyar jogászgűlés feladatát;

tekintve, miszerint a magánjogi törvényhozás terén létesülő — rendszer — változtatások közt szükségessé vált átmeneti intézkedések, nem kevésbbé mint leginkább a hűbéri viszonyok megszüntetését anyagilag szabályozó — törvények és rendeletek hazánkban sok perre és ezeknek huzavonására szolgáltatnak alkalmat;

tekintve főleg népünknek kétségtelenül magánjogi perlekedésre irányuló hajlamát, mely közjogi téren százados alkotmányáhozi szívós ragaszkodásában nyilvánul, és

tekintve végre, miszerint a polgári törvénykezési rendtartás bizonyítási tanából az eskü mint utolsó bizonyítási eszköz soha ki nem küszöbölthetendik, — indítványozom:

Mondja ki a magyar jogászgűlés, miszerint:

Vétsék fel a legközelebb életbeléptetendő polgári törvénykezési rendtartás bizonyítási tanába azon szabály, mely szerint a bíróság akár hivatalból, akár valamely fél kívánatára a bármely kifogást tevő vagy bizonyítani akaró félnek, illetőleg képviselőfélnek az esküt arra nézve oda ítélheti, miszerint valamely kifogással vagy a felajánlott bizonyítékkal nem a per elhuzásának céljából él.

Indítvány

Dr. Friedmann Bernát ügyvéd urtól Pesten.

Majd minden állam több-kevesebb oly joghátrányokat kapcsol a büntettbeni marasztaláshoz, a melyek az ítéletben különösen nem mondatnak ugyan ki, de annak következményeiként allnak be. Így p. o. néhol a nyilvános, és közhivatalok viseléséből, másutt a politikai jogok gyakorlatából zártnak ki egy bizonyos időre, vagy örökre a büntettbeni elmarasztaltak. Vannak államok, a hol nyilvános kereskedés és ipar, vagy azok némely nemének folytatására válnak képtelenné.

Mindez azonban ellenkezik a büntető jogszolgáltatás két főcéljával: a javulással és igazsággal. A javulással azért, mert az, a ki ilyen intézkedések által a társadalomból mintegy kitaszítva érezi magát, meg hasonlik azzal, és nem bír elég ösztönrel, hogy a jó uton maradjon, sokszor nem is maradhat, mert rendes foglalkozásának folytatása, a becsületes kenyérkereset válik neki lehetetlenné. Az igazsággal azért ellenkezik, mert a gazdagot ritkán, jobbára csak a szegényt sujtja. — Ennek levén leginkább szüksége kereseti ágra, foglalkozásra és állásra. Hogy mennyiben sujtók valakire nézve a büntető ítélet joghátrányai, mennyiben nem, — mindig az egyes eset körülményeitől — tehát a véletlenségtől — függ. Mivel pedig az egyes esetek körülményei a végtelenig különbözök, a büntető ítélet joghátrányait törvényileg eleve és egyaránt mindenestre vonatkozólag, igazságosan meg sem lehet határozni. Ezt csak az egyes konkrét eset felett ítélő bíró döntheti — a szükséghez képest el.

Ennélfogva indítványozom, miszerint mondja ki a magyar jogászgűlés, hogy:

„a büntettbeni marasztalásnak semmi egyéb joghátránya se legyen, mint a mi az ítéletben kimondatik.“

* * *

Indítvány

a törvénytelen származású gyermekek jogi állapotának rendezése tárgyában.

Katona Mór jogtudor urtól.

A mult évi jogászgűlés elé dr. Wenzel Gusztáv egy tanár azon indítvánnyal lépett, hogy nyilatkoztassa ki a jogászgűlés, miszerint a törvénytelen születésű gyermekek jogi állása minél előbb határozott és a 19. század szellemének megfelelő törvény által szabályoztassék; az ügy részletezése iránt indítványozó 5 kérdést formulázott.

Dr. Györi Elek ügyvéd, mint előadó pártolta ugyan az indítvány eszínjét, de mivel az konkrét javaslatot nem tartalmazott, maga részéről 6 pontban fejté ki azon főbb elveket, melyek a törvényhozásnak irányadóul szolgálhatnak.

Miután azonban az előadónak javaslata csak a gűlés folyama alatt jutott a jogászgűlés tudomására, az nem volt discussióba bocsátható, — az eredeti indítvány pedig csak kérdéseket foglalván magában, szinte nem szolgálhatott alapjául a vitaközásnak, mi okból több tag az érdemleges tárgyalást a legközelebbi jogászgűlés idejére vélte halasztandónak, és így szótöbbséggel határozatba is ment, hogy: a szakosztály — elismerése mellett annak, miszerint a törvénytelen gyermekek jogi helyzetét szabályozni szükséges — e

szabályozás elveiről részletes indítvány hiányában jelenleg nyilatkozni nem kíván.

Indítványozó tehát, bátorítva a múlt évi jogászyűlés első szakosztályának egyenes óhaja által, következőkben terjeszti elő azon tétéleket, melyek e kérdés szabályozása körül elvi jelentőségűeknek mutatkoznak.

A jogászyűlés kijelenti, hogy:

1. Törvénytelen gyermekek egyáltalán mindazok, kik valamely házasságon kívüli nemzésből származnak.

2. Az atyasági keresetnek — concubitus plurium virorum kifogásának fentartása mellett, — hely adandó.

3. Személy-állapotaikra nézve a törvénytelen gyermekek — eltekintve egyes, a családi jogból folyó kivételtől — semmi megszorítást nem szenvednek.

4. A nemzők vagyoni állapotához mért élelmi és nevelési költségeken kívül törvényes örökrész is illeti őket, még pedig teljes, ha a nemzőknek törvényes gyermekeik nincsenek, ellenkező esetben csak annak bizonyos hányadáig. A fiskust a törvénytelen gyermek feltétlenül kizárja.

5. Igényeik biztosítása végett hatóságilag gyám rendelendő ki számukra.

* * *

Indítvány

az egyes bíróságok illetősége tárgyában.

Dr. Weisz Lajos ügyvéd urtól Temerváron.

A jogászyűlés mondja ki határozataként:

I. Jó igazságszolgáltatás biztosítékát egyedül társas bíróságok által érhetvén el, az egyes bíróságok csak mint czélszerűség tekintetéből felállítandó kivételes bíróságok tekintendők.

II. Az egyes bíróságok illetősége peres ügyekben, tehát következő határokon belül állapítandó meg:

1. polgári ügyekben rendszerint csak kisebb jelentőségű, egyszerű ügyekre terjedhet, és pedig:

a) az ügyek értékére nézve oly összegig, mely a nép vagyoni viszonyaihoz képest vagyonegységnek tekintendő, p. o. nálunk egy hold föld értékeig, azaz: 200 forint erejéig; — azonban a peres felek kölcsönös megállapodása (prorogatio) alapján nagyobb összegek is;

b) az ügyek minősége tekintetéből, minden személyes teljesítési kötelezettségből eredő kölcsönös igények elítélésére; és minden oly ügyekre, melyek rendőri tekintetből sommás utoni eldöntésre vannak utalva.

2. Bűnügyekben az egyesbíró illetősége csak oly ügyekre terjedhet, melyekben a büntetés az említett vagyonegységnek megfelelő összeget vagy ezzel arányos szabadságbüntetést túl nem haladja. — Az egyesbíró csak saját illetőségéhez tartozó ügyekben lehet vizsgáló bíró. — Ítéletet mindig legalább két, a polgári körökből vett esküdtel együtt hozhat.

* * *

Indítvány

Murinyi Endre ügyvéd urtól Pesten.

„A hitbizományi intézmény Magyarországon eltörölendő.“

Mert ezen intézmény, mely hely és időszerinti viszonyokhoz képest csupán czélszerűségi alappal bírhat; hazai viszonyaink változtával immár elveszté fenállhatásának ezen egyedüli alapját is.

Mert a hitbizomány egyenlőtlenséget szül a társadalmi tagok közt.

Mert ezen intézmény által a hitbizományivá tett jószág élvezetéből kizárt családtagok irányában igazságtalanság követtetik el.

Mert továbbá cultur állam hivatásával meg nem egyeztethető, hogy egyes családok sarjadékai felett kiválóság és folytonosan gyámkodják, s e czélből azok anyagi léte és fényének biztosítására az általános biztonság és szabadságon kívül még bizonyos kiváltságos intézményeket hozzon be és tartson fenn.

Mert a hitbizományivá tett vagyon ösi rendeltetésétől elvonatik az által, hogy mintegy forgalmon kivülvé tétetik és a tevékenyebb társadalmi tagok általi megszerezhetése és termelőbb módoni használhatása lehetlenítve van, miáltal a fenállott ösiségi intézményhez hasonlít.

Mert a hitbizományivá tett nagy birtokok távulról sem mutatják hazánkban amaz előnyöket, melyeket a nemzetgazdász a nagyobb jószágoknak tulajdonítani szokott; s így fenállhatása ezen szempontból sem indokolható.

Mert továbbá a hitbizomány élvezői oly beruházásokat, melyek csak évek multával nyújtanak jövedelmet, rendszerint nem eszközölnek, s így e hiányos gazdálkodási mód, mely mellett a nagy birtok a termelési költségeken felül aránylag igen csekély többletet ad: csak káros lehet a nemzeti vagyonosodás tekintetében.

Mert végre e gyámintézmény védelme alatt álló hitbizományi örökösök nem ritkán inproductív, sőt hálatlan tagjai azon nemzettestnek, melyhez tartoznak.

* * *

Indítvány

Dr. Hertzka Emil ügyvéd urtól.

Mondja ki a magyar jogászyűlés elvképen:

hogy részvénytársulatok és ezekhez hasonló intézetek alapításához az államhatóság különös engedélyezése nem kívántatik.

* * *

Indítvány

a jelzálogi egyetemlegesség s ebből kifolyólag a fő és mellékjelzálogi intézmény megszüntetése iránt.

Kopp Ferencz telekkönyvi igazg. és előadó urtól Pozsonyban.

Hogy a tvkvi intézmény a jogtudomány, a gyakorlat, a forgalom és a hitel követelményeinek a haladáshoz és szükségünkhöz mért módon megfelelhessen, úgy annak — mint a jelzálog bekötésénél, mint pedig a biztosítandó érték számszerinti megnevezésénél, mint végre ennek kitüntetésénél a legtágasabb értelemben különlegességen (specialitáson) kell alapulni.

Az így tervezett különlegesség folytán a tvkvnék a legapróbb részletekben mind azt kell tartalmazni, a mi és mily messze a közönségnek hasznos és tudni való, hogy az által biztosan minden iránybani kevés idő és költséggel az ingatlanokkali forgalom és hitel használhatósáék, hogy a laicus is rövid betekintéssel határozottan megtudhassa, mi kívánságának teljesíthetése szolgál, hogy abból kiküszöböltessenek mind oly jelenségek, a melyek kételyt és bizalmatlanságot támasztanak, — összevéve ezeket: valótlanságot tanusítani képesek, egy szóval a trkv oly alakban álljon rendelkezésre, miszerint kevésbbé avatottnak a kívánt megnyugtató — mindenesetre tényleges — állást tudomására hozhassa.

A különlegesség elvének ellensége a dolog lényegére nézve az egyetemlegesség és a dolog alakjára nézve

annak kifolyása, a fő- és mellékjelzálogok intézménye, mert a valósággi terheltetést annyiszorra idézi elő, a hány jelzálog egyetemlegesen lekötetik.

Épen két tényező képes a tvkvnél nélkülözhetlenül szükséges különlegességet illusoriussá tenni, illetőleg megsemmisíteni. Azon netáni ellenvetés, hogy az egyetemlegesség megszüntetése a hitel rovására történék, nem bir azon oknál fogva alappal, mert vannak tetteleg létező példáink, hol az egyetemlegesség a tvkvi intézményre nézve nem létezik: Poroszthonban és Meklenburgban. — Tekintsük Berlin haladását, ott 50 év óta a terheltetés 13%-ról 80%-ra emelkedett, pedig ép ezen emelkedés közben történtek ez iránt változások. De ne a messze távolban keressünk példát, a midőn czélszerű intézkedésről van szó, a midőn magunknak is meg van, a mit távolban keresünk, és például felhozunk; t. i. az 1847. évben készült azon törvényjavaslat, mely a készitendő tvkvekre szolt és már ott a bekelezendő követelésekre nézve az egyetemlegesség megszüntetést határozta, illetőleg elrendelte, miszerint egy követelés csakis egy jelzálogot terhelhet, s ha egy jelzálog biztosítékul nem elégséges, netáni több jelzálog lekötésével a követelés a jelzálogok mennyiségéhez képest közös megállapodás mellett felosztva bekebelezendő. Önként értetődik, hogy a személyes egyetemleges kötelezettségen ez változást nem tesz.

Ezen indítvány irányában azon netáni észrevétel vagy kifogás ellen, hogy különösen a hitelintézetek elvonják kezüket oly idegen tőkére szorult gazda elől, azon tapasztalásból meritett tény hozom bizonyosságul fel, hogy mindazon egyetemleges adósok, kik sanyarúságukban valaha ilyen — legtöbb esetben községenként is — ilyen ügyletbe bocsátkoztak, tőkéletesen hitel nélkülülvé vállva, nagyobb részben tönkre jő vagy terjed, mert nemcsak magával van baja a folyó fizetések iránt, de mindig találkozó adóstársainak hanyagsága vagy esetleges egyéb balsorsa őt az egyetemlegesség szoros kapcsánál fogva részesévé teszi, mi különben őt más állapotban nem érintené. Továbbá tekintetbe veendő, hogy az egyetemleges lekötékezésnél a tehet annyiszor több a valódinál, a hány birtok lett egyetemleg lekötve. Ezen színleg terhelés pedig nagy nemzetgazdasági hiány. Ily egyetemleg terhelés egyes ingatlanok az adóság fenállásáig majd forgalom kívülé válnak, s ritkán volt eset, hogy ily a földhitel emelésére alakult intézet beleegyezett volna a tulajdonos javára szolgáló csékely ingatlan tehermentes eladhatására, s ha történt, ugy azt a nagybirtokos nyerte, ki talán tagja vagy részvényese ezen intézetnek, de soha a leginkább szorult kisebb birtokos azon esetben sem, a midőn a közös kölcsönből kapott részét kifizette, s így talán jó áron eladható birtokát megtartani kénytelen.

De egyébkint statisztikai adattal is léphetek elő, melyből kiderül, hogy ez indítvány folytáni egyetemlegesség megszüntetése a legkevesebb zavar vagy hátrány sem idéztetnék elő. Megyémbe 1869. évben 4739 oly beadvány volt, melynek alapján zálogjog bekebelezése rendeltetett, ezek között 574 olyan, melynél egynél több jelzálog jeletetett ki, s ezen utóbbi szám közt ismét 345 olyan, mely végrehajtás utján keletkezett. Ebből kiderül, hogy a 4739 beadvány közt csak 229 magán-szerződésileg keletkezett ügylet jött létre, melynél több jelzálog volt lekötve, és végre ezen 229 beadvány közt csak 43 ügyletben vannak intézetek hitelezőkép érdekelve.

Ebből világosan kiderül, hogy az egyetemlegesség megszüntetése nem oly rémletes, mint az az első pillanatban látszik lenni; ennél fogva meggyőződésből merem indítványozni, mondja ki a t. jogászgyűlés:

1. Az ingatlan jelzálog lekötézésénél egyetemlegességnek nincsen helye, minden követelés külön-összegeben külön-külön jelzálogra bekebelezhető.

2. Az egészben terhelt birtokról egy rész addig le nem irható, míg a hitelező vagy követelésének ezen birandó birtokról való törlésébe vagy aránylagos átvitelébe bele nem egyezik.

3. Ezekből eredményezőleg a fő és mellékjelzálogok intézménye megszüntetendő.

A bizomány-üzlet jogelvei.

VIII.

A megbízó és bizományos közti jogviszony eddig fejtegetett természeté nem változik lényegileg az által, ha több bizományos van megbízva a bizomány teljesítésével.

Kérdés lehet arról, vajon ez esetben egyetemleges vagy részleges kötelezettség hárul-e a több bizományosra.

Kétséget nem szenved, hogy ott, hol a több bizományos, mint bejegyzett cég tagja jelentkezik, bár a megbízás csak egy cégtagnak adatott volna is, az összes nyilvános társtagok egyetemleges módon vannak a megbízó iránt lekötelve. *)

Szintugy egyetemlegesen le lesznek kötelezve egy bejegyzett cég nyilvános társtagjai, ha a bizományt a cég aláírására valamely jogosított cégvezető vállalta át a társaság nevében.

Vitás azonban, vajon egyetemleges a kötelezettség akkor is több bizományos közt, ha azok nem bejegyzett társaság tagjai, illetve, ha azok csupán az illető ügyletre nézve vannak közönséges magánjogi társasági viszonyban.

Némelyek ilyenemű bizományosoknál csak részleges kötelezettséget hajlandók az egyes bizományosnak imputálni.

Mások viszont azon józan és mindinkább érvényre vergődő elvből indulva ki, hogy kereskedői ügyekben többek elvállalt kötelezettségeiben az egyetemlegesség vélelmezendő, s azért, ha ellenkezője világosan kikötve nincs, irányadónak elfogadandó, azt hiszik, hogy a több bizományos bár nem is bejegyzettség nyilvános tagjai, egyetemlegesen felelősek a megbízó arányában.

Mi is, a kereskedői bizalom és hitel tekintetéből elfogadott, ez elvet pártoljuk és felemlitendőnek tartjuk, hogy legtöbb törvényhozás is világosan elfogadta. **)

Ezzel kimerítettük volna mind azon fontosabb kérdéseket, melyek a megbízó és bizományos közti jogviszonyban felmerülhetnek.

Az eddig előadottak ezen jogügyletnek mintegy belső életét tárgyatták. Egy újabb fejezetben áttérhetünk már most azon kérdésekre vitatására, melyek mind a megbízónak, mind a bizományosnak azokkal való viszonyából merülhetnek fel, kikkel a bizományos szerződött.

(Folyt. köv.)

Dr. STILLER MÓR,
ügyvéd.

*) 1840. XVIII. 27., 34., 41. §§-ai.

**) Tudunkkal a felsőbb törvényszékeinken is törvényes gyakorlat, hogy kereskedői ügyleteknél több szerződő fél kötelezettsége egyetemlegesnek vétetik. Ném. ker. törvénykönyv 280., 281. cikkei.

K ü l ö n f é l é k.

(A német birodalmi ügyvédgyűlés megalakulása.)

A „Themis” dr. Környei Ede ügyvéd urtól a következő tudósítást vette a német birodalmi ügyvédgyűlés alakulási közgyűléséről:

A német birodalom déli részében a bajor, az északi részben a poroszországi ügyvédi egyesület foglalt el kiváló helyet a németországi egyes királyságokban s hercezségekben létezett többi ügyvédi egyesület között. A birodalom politikai egysége megszületvén, a német ügyvédek és illetőleg egyesületeikben az óhaj támadt, hogy a tartományi ügyvéd-egyesületek egy birodalmi ügyvéd-gyűléssé egyesüljenek az ügyvédi kar anyagi és szemléi érdekei és a birodalmi egységes törvénykezésnek előmozdítása, emelése, fejlesztése és megvédése céljából. Az általános német ügyvéd-gyűlésnek lehetséges mielőbbi megalakulása szükségesnek találtatott főleg azért, mert életbelépni készült egy birodalmi közös törvénykezési rendtartás, mely lényegesen érinti az ügyvédi kar előbb jelzett céljait és érdekeit. Sürgetőleg parancsolta e körülmény a gyors megalakulást és a gyűlés utjánai egységes működést, mert a német birodalmi törvényhozás kebelén a polg. törvénykezésre vonatkozó előmunkálatok már elkészültek és a büntető törvénykönyv fölötti országgyűlési tárgyalások meggyőzték mindenkit, hogy ha teljesen a kormány élén Bismarck áll, gyorsan tudnak törvényt alkotni. Nehogy tehát a törvénykezési rendtartás iránti törvény meghozásáék az ügyvédi kar meghallgatása nélkül és hogy a törvényhozás tagjaira befolyást gyakorolhasson az ügyvédgyűlés — hathatósban, mint egyes ügyvédi egyesületek — a birodalomban minden ügyvédekhez felhívást intéztetett egy általános német ügyvédgyűlésnek Bamberg városában 1871. aug. 25-én megalakulására.

E napra tehát a német birodalom minden részéből összereseglettek ügyvédek, számra nézve 170, kik egyhangulag az általános német ügyvédgyűlést elhatározták; elnöknek egyhangulag megválasztva lett Kreitmayer bambergi ügyvéd, ki első indítványozta és legbuzgóbb apostola volt az imént létrejött ügyvédgyűlésnek.

A megalakult ügyvédgyűlésnek két tárgya volt, mely felett határozni kellett u. m. az alapszabályok megállapítása — és a polgári törvénykezési rendtartás feletti vélemény kidolgozása és előadók megválasztása. Az alapszabályok tervezetének főelveit a berlini ügyvédi egyesület egyik jegyzője minden oldalról megvilágítván egyik tag az alapszabályoknak en bloc elfogadását indítványozta, mely indítvány valóságos vihart keltett, mivel az alapszabályok tervezetéhez 42 indítvány adott be.

Az egyik fél tiltakozott ezen 42 indítvány betlehemiticus megölése ellen, rosztván oly indítványok mellőzését, melyeket a gyűlés tagjai nem is ismertek, míg a másik fél magát az ügyet féltette, attól lehetvén tartani, hogy a messze földről ide csak rövid időre fűradott tagok a gyűlés végét be nem várhatván, — a gyűlés eredmény nélkül széteszland. Az elnök tapintata a középutat szerencsésen eltalálta és három órai élénk tárgyalás folytán az alapszabályok a 42 és több indítványoknak részben elfogadásával, részben elvetésével megállapítottak.

A tárgyalásnak legérdekesebb részét képezte a segély kérdése vagyis: felveendő legyen-e az alapszabályokba egyik czélul a segély, melyet némelyek ügyvédokkantok, mások ügyvédek özvegyei és árvái, végre ismét mások mindháromra kiterjesztetni kívántak, míg a többség és az alapszabályok szerkesztői a segély elhagyását hozták indítványba.

Anschtz lipcei ügyvéd meggyőzőleg kifejté, hogy segélyezés gyakorlati haszonnal csak akkor bír, ha magas befizetések történnek, mely esetben azonban fenálló közbiztosítási intézetek és társulatoknál a segélyezést minden egyes ügyvéd sikeresebben elérheti. Az elnök minden pártot megnyugtatni óhajván, határozatott, hogy a segély, mint czél az alapszabályokba föl nem vétetik, de az igazgató tanács (Vorstand) — mely hét tagból áll és kebelében megválasztja elnökét, a segély kérdését alaposan tanulmányozni és az eredményt a legközelebbi ügyvédgyűlésen közölni fogja.

Az ügyvédgyűlés közlönye iránt czélszerűen intézkedni

az elnökre bízott ki a legközelebbi ügyvédgyűlésen fog intézkedéseiről jelentést tenni.

Az ügyvédgyűlés helyének allandósítását a többség ellenzék, minekfolytán megállapítva lett, hogy eleve t. i. az első három évre Berlin választatik a gyűlés helyéül, az időnek kellvén beigazolnia, vajjon ezen időköz lefolyása után fenálland-e még a versengés Némethon északi és déli lakossága között.

Felesleges megemlíteni, hogy a bambergi bizottság leg gondosabban intézkedett a jelentkezők elszállásolása és mulattatásáról. Az ismerkedési estély barátságos és kedélyes, a diszebedél fényes vala; hogy pohárköszöntésben nem volt hiány, azt gondolhatni.

Az első pohárürítés történt a bajor király egészségére, kinek születésnapját ünneplé Bamberg, és kinek születése napján megszületett az általános német ügyvédgyűlés is.

Végre megemlíti dr. Környei ur, hogy a magy. jogászygyűlés alakulásakor a soproni ügyvédi egyesület egy országos ügyvédgyűlést hozott indítványba, és ezért most ujabbán felveti a kérdést: vajjon nem volna e helyes és korszerű a soproni ügyvéd-egyesületnek indítványa feletti tárgyalásra és határozat hozatal végett egybehívni a magyar ügyvédség tagjait?

(Csőd esetén a szolgalmakat be kell jelenteni, de azok osztályozás alá nem jönnek, mi a szolgalom és jelzálog közti különbségből folyik.) Szolgalom és jelzálog egészen különböző dologbani jogok; amazok a jogosított azon jogosítványában állanak, hogy idegen dolgot saját előnyére használhat; (a p. tk. 472. és 473. §§.) a jelzálog ellenben azon jog, mely szerint pénzkövetelésnek kifizetése az elzálogosított ingatlan eladási árából követelhető. (a p. tk. 447. és 461. §§.) A használat az ingatlan tulajdonosát ép úgy illeti, mint a szolgalom tulajdonosát; ezen tekintetben a szolgálmi telek közös és megosztott tulajdon (a p. tk. 825. §.) A jelzálogos hitelezőnek azonban nincsen joga sem a telek használatára (a p. tk. 459. §.), sem a telek aránylagos követelésének megfelelő tulajdonrészére. Épen úgy mint a csődtömegben létező és a felperesnek tulajdonába tartozó dolog nem osztályozható, ép oly kevéssé lehet a dologbani jogot, mely szerint idegen dolgot használhatunk, terhelt dologtól önhatalmulag elválasztva, más dologra vagy személyre átruházni. (a p. tk. 458. §.) Ezen, a szolgalom lényegéből következtetett állítás még egy legfelsőbb ítélőszék (1792. jul. 197. g. s. 33. kelt) döntvényen alapszik, melyben világosan kimondatik, hogy a telki szolgalmak osztályozásra nem alkalmasak. A szolgalom, ép úgy mint a tulajdon a czim és birtoknak egyesüléséből álló osztatlan fogalom, ép oly kevéssé lehet azt felosztani személyes jogra és birtokra, mint hasonlóképen a fejnek elválasztása a törzstől kivihetlen anélkül, hogy az élő lény megsemmisülését maga után ne vonná.

(A pesti egyetem látogatottsága) évről-évre növekszik. Dr. Konek hivatalos összeállítása szerint az egyetemi polgárok száma volt: 1860-ban 1313, 1861-ben 1506, 1862-ben 1644, 1863-ban 1831, 1864-ben 1901, 1865-ben 1996, 1866-ban 2116, 1867-ben 2145, 1868-ban 2230, 1869-ben 2188. Átlagosan tehát 9% növekvés. Ezen növekvés természetesen az egyes karoknál különböző. A theologiai karnál a hallgatók száma veszteglő, mert ezen kar a seminariummal szoros kapcsolatban lévén, csak azon növendékek látogathatják, kik a seminariumban tartatnak. — A jogi kar szaporulata évenként 8% növekvés. 1860-ban: 657, 1869-ben: 1195 hallgatótól látogatva. — Az orvostan-hallgatók száma 11% növekedett: 1860-ban 223, 1869-ben 475. — A bölcsészeti karnál 15% növekedés; 1860-ban 92; 1869-ben 234.

TARTALOM: A II. magyar jogászygyűlés közleményei. — A bizományüzlet jogelvei, dr. Stiller Mór, ügyvéd urtól. — Különfélek. — Melléklet egy fél iv a bélyeg és illeték szabási táblázat és egy fél iv curiai határozatok.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A II-ik magyar jogászyülés közleményei.

Indítvány

Dr. Melicher Ferencz ügyvéd urtól Pesten.

Tekintve, hogy hazai büntető jogunkban a büntetőjogi elévülés positiv törvény által szabályozva nincsen, mondja ki a jogászyülés meggyőződéséeként: hogy a büntetőjogi elévülés büntetőjogi rendszerünkbe felveendő és a kor szelleme és a tudomány kívánataihoz képest törvény által szabályzandó.

Indokok:

A hosszú idő lefolyta fontos jogi következményekkel bir, és a polgári magánjogban jogszerző és jogenyésztő tényezővé, a büntető jogban pedig a büntető eljárás megszüntetése, és a büntetés kizárása egyik esetévé fejlődött.

A hosszú idő, a mennyiben jog-szerző és jogenyésztő hatálylyal bir a polgári jogban elévülésnek (praescriptio) nevezetik, ez elnevezés a büntetőjogba is át lett véve, úgy hogy büntetőjogi elévülés alatt a büntett megfenyítésének bizonyos idő lefolytánál fogvai megszűntét értjük.

A büntető elévülés jogi alapja a hosszú idő eltelte. Az idővel a büneset mindinkább kiszorul az életből egy feledékenységbe vissza, melyben már csak mint történeti mult bir jelentőséggel, maga a tett következményei, az ejtett sérelem, a szenvedett fájdalom elenyésznek, a tett megállapításához szükséges körülmények eltűnnek, sőt sok esetben a tettes személye mégjavul, a gonosz szándék, melyből a tett eredt, többé nem él, és a szenvedély, mely a tett kivitelére ösztönöz, elhal; -- ehez járul, hogy bizonyos idő elteltével a bűn nyomai vagy egészen elenyésznek, vagy részben elhomályosodnak, a bizonyítási eszközök szükséges biztonságukat elveszítik, miáltal a vádlóra a bűnösség begyőzése, a vádlottra nézve ismét az ártatlanság kiderítése megnehezítettetik, és így az idő behatásánál fogva igazságos ítélethozatala alig lehetséges. Ez okokból az állam, nehogy az igazságszolgáltatás elkéssett eljárás végett tévutra vezetessék, és netáni igazságatlan ítélet által a büntető eljárás célját téveszsze, a fenytő eljárás megindítását bizonyos idő elteltével kizárja

Azon esetben, ha a fenytő ítélet már kimondott, de annak foganatosítása elmaradt, a büntett bizonyítása már megtörtént, az idő hatalma azonban nem szűnik meg lassan-lassan a büntett következményeit elenyészteni, sőt magát a büntető ítéletet is feledésbe hozni, e mellé még azon körülmény is járul, hogy az elítélt bűnös vagy számkivetésben kénytelen élni, vagy pedig a felfedezés folytonos félelmében lenni, mi ma-

gában a büntetéssel egy hatása. E körülmény arra készteteti az államot, hogy a kimondott büntetés végrehajtását bizonyos idő elteltével megakadályozza.

A büntető elévülés tehát kettős irányu, kizárása a fenytő vád emelésének és megakadályozása a fenytő ítélet végrehajtásának.

A fenytő jogi elévülés már a régi görögök előtt is ismeretes volt; Demosthenes Phormio védelmében az elévülésre hivatkozik, — de tanuskodik még az elévülés mellett Lysias, kinek beszédei kételyt nem engednek az iránt, hogy az atheneiek az elévülést ismerték, és hogy azoknál az elévülés mellett még egyes el nem évülő bünesetek is léteztek.

A régi római jogban az elévülés nyomait feltalálni nem lehet, sőt azon körülmény, hogy a Cicero által védelmezett Rabirius, Saturninus néptribun meggyilkoltatása végett a tett után 36 évre még vád alá helyeztetett, az elévülés ellen szól, (Cicero pro Rabirio perduellionis rei C. 9. „Causam suscepisti antiquiorem memoria tua, quae ante mortua et, quam tu natasses.“) de leginkább azon körülmény, hogy a régiebb római jogforrások a büntetőjogi elévülésről, mely egy fontos és el nem hallgatható intézmény, teljesen hallgatnak, mutatja, hogy a köztársaság korszakában a büntető elévülés még nem volt ismeretes.

A rómaiaknál a büntető elévülés első nyomaira a császárok korában akadunk, az első római törvény, mely azt említi a lex Julia de adulteriis, (736) mely a fajtalansági büntettekre öt évi elévülési időt rendel. A római jogászok csakhamar átlátták, hogy ily rövid idő a súlyosabb bünesetekre elégtelen, ezen segitendő, azt a nagyobb büntetteknel megnégyszerezték, idővel a viginti annorum praescriptio, Septimius Severus és Antonius Caracalla császárok által lett a rendes elévülés, ury hogy ezen husz évi időtartam mellett, az eredeti ötéves elévülési idő csak kivételként állott fenn a fajtalansági és egyéb kisebb büneseteknel.

Ezen elévülés mellett léteztek a rómaiaknál egyes bünesetek, melyek soha el nem évültek, ilyen volt a parricidium (L. 10. D. ad leg. Pomp. de parv. 48. 9) semper accusare permittitur, — a suppositio partus (L. 19. §. 1. D. de leg. Corn. de falsis, accusatio suppositi partus, nulla temporis praescriptione depellitur) és az apostazia (L. 4. Cod. de apostasia. Nullis finita temporibus hujusmodi criminis arceatur indago.)

Az ítélet kimondása után a római jog elévülésnek többé helyt nem engedett.

Mi a német jogot illeti, léteznek ugyan egyes törvénytörödékek, melyekből kitűnik, hogy az ó germán jogban a büntetőjogi elévülés nem volt egészen ismeretlen, így: a Sachsenspiegel szerint, ha a sértett fél, a sértő ellen egy év alatt vádat nem emelt, többé váddal fel nem léphetett.

Mindazonáltal, mint német jogintézmény rendszeresen kifejtve a régi német jogban fel nem található, és az csakis a római jogból átvett intézmény gyanánt tűnik fel, úgy hogy Adolf német jogász a német jogbani felletét határozottan megtagadta.

A mult század vége, és a jelen század elején a büntetőjogi elévülés, mint igazolatlan és célszerűtlen intézmény sok oldalról hevesen meglett támadva; e megtámadás oka nagyrésztben a mellette felhozott érvek egyoldalúságában rejlett. Ellene leginkább felhozott az állam célja, mely parancsolólag követeli, hogy a polgárok a büntettek megfenyítése által a bünös cselekményektől elriasztassanak, ez okból az állam célja követeli, hogy a bünös kiérdemelt büntetését elszenvedje, és az alól semmi ürügy alatt ne menekülhessen, — a büntetés kiszabása és annak végrehajtása a bünös tettek önmagából folyó és elengedhetlen következménye, a miért is az idő huzamossága a bünösön mitsem segíthet. Az elévülésnek a bünös megjavulásából merített indoka ellen kiemeltetett, hogy a bünös javulása mitsem igazol, mert azon körülmény, hogy a bünös a tett után magát a törvényekhez mértén viselte, még nem bizonyítja javulását és nem lehet tudni, valjon e magaviselete valódi javulás-e, vagy pedig csak színlelése a javulásnak, az okból, hogy általa a már kiérdemelt büntetés alul meneküljön, — de ki lett emelve az is, hogy az elévülésnek behozatalával a törvényhozás önmagával ellenkezésbe jő, mert míg egyrészt a törvényhozókat büntetéssel fenyegeti, másrészt ismét módot enged nekik, hogy a kiérdemelt büntetés alul menekedhetnek.

Ez érvek befolyása folytán a büntetőjogi elévülés az azon korszak törvényeiből kiszorított, így történt ez 1787-ben Ausztriában, úgy 1794-ben Poroszországban, hol az ezen években kiadott törvénykönyvek az elévülést egészen mellőzték.

Az elévülés ellen felhozott érvek azonban, a mellette szóló érvek nyomóssága mellett győzelemre vergődni nem bírtak, sőt ellenkezően, a tudomány által felismertetett, mikép a jog csak annyiban érvényesíthető, a mennyiben az felismerhető és belbizonyítható — és hogy az igazság elengedhetlen követelménye, miszerint az állam ott, hol a tények begyőzhetőségének valószínűsége fenn nem forog, a büntető eljárásról lemondani kénytelen, — hogy továbbá a népben élő jogérzet egy rég feledésbe ment büntett megfenyítését nem követeli, sőt attól irtózik, — és így a büntetés többé alappal és czállal nem bír. — Minek folytán az elévülés a büntető törvényekbe ujjal felvétetett.

Első lépést tette ez irányban Franciaország, hol a büntetőjogi elévülés az 1791-iki törvénybe felvétetett, és mindinkább fejlesztve az 1811. büntető perrendtartásban egy teljes és tökéletes rendszerben felállítattott. Az 1818-iki törvény eltérve a régi, a római jogon alapuló elmélettől, a büntető kereset elévülése mellett a már ítéletileg kiszabott büntetés elévülését is felvette, és mindkettőnek közjogi jelleget adott, úgy hogy az nemcsak a vádlott kifogása folytán, hanem a törvény alapján hivatalból is figyelembe veendő. Az elévülés időtartamára nézve is szakított az 1811-ki törvény a római hagyományval, és az azelőttiekhez képest feltűnő rövid időközöket szabott, így: a büntető kereset elévülésénél, büneseteknél 10, vétségeknél 3 és kihágásoknál 1 évi időtartamot határozott, a büntetés elévülésénél pedig ez időszakokat megkétszerezte és azt büneseteknél 20, vétségeknél 5 és kihágásoknál 2 évre szabta. Az elévülési idő kezdeteül a kereset elévülésénél a bünös cselekvény befejezte, a büntetés elévülésénél pedig az ítélet jogerőre emelkedése határozatott. Egy különös-

sége az 1811-iki francia törvénynek, hogy a bünös cselekvényből eredő polgári kereseti jog a bünkeresettel egy időben elévül; a francia törvényhozás félszégességet látott abban, mikép a polgári bíró egy bünös tettet még constatáljon, melyet a büntető bírónak többé büntetni nem lehet, — ezáltal azonban egy alappal téves elv lett felállítva, a mennyiben az igazsággal össze nem egyezhető, hogy a sértett fél kártérítési igényétől a polgári jogban megszabott elévülési idő eltelte előtt elejtessék és vizsás is ez intézkedés, mert általa a büntettes azon nem igazolható kedvezményben részesül, hogy irányában a polgári követelések hamarabb enyésznek el, mint bárki más irányában.

A francia törvényhozás után az ujjal európai törvények a büntetőjogi elévülést kisebb nagyobb mértékben felvették.

Igy a bajor törvényhozás 1813-ban; ez kimondja ugyan még, hogy az idő eltelte magában véve nem képez jogalapot a büntető eljárás kizárására, és a sulypontot a büntettes szakadatlan jóviseletére fekteti, és annak fellete mellett a bünvádi kereset elévülésére a bünesetek sulyosságához mértén két, öt, tíz és husz évi időszakokat határoz, a kiszabott büntetés elévülését pedig még fel sem vette. A későbbi bajor törvények már tágabb tért engednek az elévülésnek, fenn tartják ugyan az elvet, hogy az elévülés a javulás jutalma, de e javuláshoz egyéb nem kívántatik, mint hogy a bünös az elévülés idején belül magát új bünös tettel ne terhelje. 1861-ben a bajor törvényhozás még tovább haladt és a büntetés elévülését is felvette.

Oldenburgban 1814-ik évben lett egy büntető törvénykönyv kiadva; ez az elévülést felvette, de felette sulyos feltételekhez kötötte, hogy t. i. a büntettes magát a fenytő eljárás alól el nem vonta, és azt sem meg nem akadályozta, sem meg nem nehezítette.

Az 1838-iki százsz törvényhozás már egy lépéssel tovább haladt az által, hogy az elévülés mindkét nemére egy időt szabott, 15 évet, és hogy ezen 15 év lett valamennyi bünesetre tekintet nélkül azok sulyos, vagy enyhébb voltokra határozva.

Legelőbbre haladtabb állást foglal el e téren a braunschweigi törvényhozás; az 1840-iki törvénykönyv a büntetőjogi elévülés alapjául az idő hatását veszi, az elévülésre nézve kiemeli, hogy az idő lefolyta megnehezíti a vizsgálatot, sőt azt sok esetben lehetleníti, feledésbe hozza a büntettet, és kiegyenliti most annak következményeit, sőt mi a legfontosabb, a büntettesben is lényeges változást idéz elő, úgy hogy az ember bizonyos idő elteltével, mint egészen megváltozott tűnik elé, — a büntetés tehát bizonyos idő elteltével elveszti mind alappját, mind célját, miből az következik, hogy nemcsak a fenytő vizsgálat, hanem a büntetés is bizonyos idő elteltével kizárandó.

Ez indokok alapján a braunschweigi büntetőjog az elévülés alapjául egyedül az időt vette és az elévülésnek több törvényekben felállított feltételeit mellőzve, azt csakis a törvényben kiszabott idő elteltétől teszi függővé.

Kevésé előre haladt állást foglal el a porosz büntetőjog; az 1815-iki törvényben az elévülési idő 30 évre lett határozva és az elévülés kizárattott azon esetben, ha a büntettes a vizsgálat elől szökés által menekült. A kiszabott büntetés elévülését pedig egészen kizárja.

Mi az ausztriai büntetőjogot illeti, itt a büntetőjogi elévülés az 1787-diki törvény által az akkori nézetek befolyása folytán egészen megszüntetett; — az 1803-ik évi büntető törvény azonban ezt ismét és pedig a római jogalapján, felvette, az elévülés idejeül 20, 10

és 5 év határozatott, a halállal fenytett büntettek elévületleneknek nyilvánítottak, a büntetés elévülése pedig itt is egészen mellőztetett. — Az 1852-ik évi ausztriai büntető törvénykönyv az elévülésre nézve sem tért el lényegileg az 1803-iki törvénytől és csakis a kereseti jog elévülését vette fel, és azt következő 4 feltételhez kötötte (229. §.), ha a büntettesnek a büncselekvényből többé haszon kezei közt nincsen, ha, mennyiben a tett természete engedi, erejéhez képest kártérítést adott, az álladalamból meg nem szökött, és az elévülés időtartama alatt büntetteknek semmi büntetést, vétségek és kihágásoknál pedig semmi vétség vagy kihágást el nem követett. Az elévülési idő büntetteknek, melyeknél életfogytiglani börtön van szabva 20, azoknál, melyek 10-től 20 évig büntetnek 10, a többieknek pedig 5 évre van határozva. A halállal fenytett büntettek el nem évülnek, ha azonban elkövetésük óta 20 év telt el 10 és 20 év közti börtönnel büntetnek. A jogérvényesen kiszabott büntetés soha el nem évül.

A tudomány és a különböző törvények intézkedése nyomán a büntetőjogi elévülés elveit következőkben találjuk összpontosulva.

A régibb törvények a római jog alapján csak egy nemét ismerik a büntetőjogi elévülésnek, míg az újabb törvényhozások a francia törvény alapján a kiszabott büntetés elévülését is felvették. Az első alapon megmaradt a porosz és ausztriai törvény, míg az újabb tan a szász, württembergi és bajor törvényben lett felvéve.

Természeténél fogva egy büncselekvény sem elévületlen; az elévületlenség, melyet a római jog egyes büncselekvényekre kimondott, alappal nem bír, és az újabb törvényhozások minden büncselekvény helyét engednek az elévülésnek, és csak egyes törvényekben lehető fel azon minden indok nélküli intézkedés, hogy a halál vagy életfogytig tartó fogsággal büntetendő büncselekvényeknél az elévülés ki van zárva, így a bajor és ausztriai törvény.

A büntetőjogi elévülésnek és pedig a vád elévülésének következménye, hogy általa a fenytető vád emelése kizáratik; ez kizárja tehát a büntetést és minden büntetéstől folyó egyéb hátrányos következményeket, a kiszabott büntetés elévülése csak az ítéletileg kimondott büntetés végrehajtását akadályozza meg, fennmaradnak azonban a büntetéstől eredő egyéb hátrányos következmények, minthogy azok a büncselekvény megállapítása és az ítélet kimondásával azonnal végre is hajtják.

Az elévülési idő meghatározása mindenkor a tétel törvények önkényétől van függővé téve és a különböző törvények e tekintetben annyira eltérőleg alakultak, hogy az elévülési idő meghatározásánál bizonyos rendszert felismerni nem lehet, a tudományos kutatás e tekintetben legcélszerűbb, sőt az igazsággal is legmeggyezőbbnek találta, mikép a kereset elévülési idejéről az egyes büncselekvényekre kiszabott legmagasabb fogság büntetés határozassék. Mi a jogérvényes ítéleten alapuló büntetés elévülését illeti, ennél az elévülésnek egy fontos jogi alapja, a bizonyítási eszközök bizonytalansága, elesik, de a büntető ítélet által megalapított büncselekvény emlékeztetése is csak lassabban enyészik, ez okoknál fogva a büntetés elévülésének ideje a vád elévülés idejénél hosszabbra határozandó.

A kereset elévülése, kezdetét veszi a büncselekvény elkövetése napjával, határoz azon nap, melyen a büncselekvény befejeztetett, azon tevékenység vagy mulasztás, melyben a büncselekvény rejlik, véget ért. Oly büncselekvényeknél, melyek egy tett és a tett eredményével lelik befejezésüket p. o. az emberölés, az elévülés a tett befejezése napjával veszi kezdetét az idézett példánál a bekövetkezett halál napjával.

Büncselekvények, melyek folytonos tevékenységből állanak, mint p. o. tilos fegyverek viselése befejeztetteknek csak akkor tekiutendók, midőn a büncselekvény véglegesen abbahagyatott; az elévülés itt a büncselekvény végleges abbahagyása napjával kezdődik.

Folytatott büncselekvényeknél az utolsó büncselekvénytől foly az elévülés.

A büntetés elévülése, minthogy az csak a kiszabott büntetést érinti, a büntető ítélet jogerőre emelkedésével veszi kezdetét. E tekintetben különös gyanánt tűnik fel a bádeni törvény, mely szerint az elévülés csak az ítéletben kiszabott büntetési idő elteltével veszi kezdetét.

A büncselekvény elévülés félbenzakad megkezdett bírói eljárás által: vitás a jogtudósok közt az elévülés félbenzakadásához szükséges bírói eljárás minősége, némelyek szerint félbenzakadásához elegendő, ha a bírói eljárás csak a tárgyi tényálladék megállapítását célozza és nem szükséges, hogy a vizsgálat egy bizonyos személy ellen irányuljon; e nézet védői arra támaszkodnak, hogy minden bírói cselekvény a tett emlékeztetést feléleszti. Mások nézete szerint a félbenzakadásához szükséges, hogy a megindított bírói eljárás a büntettes személy ellen legyen irányulva, a tárgyi tényálladék megállapítását célzó vagy egy ismeretlen tette avagy ártatlan személy ellen irányult vizsgálat az elévülés megszakítására nem elégséges; e nézet indoka, hogy a tett emlékeztetést a bírói eljárás csak akkor ébreszti fel, ha a tettes személyének kipuhatólása sikerült.

A két nézet közt az utóbbi úgy látszik az igazabb, nem lehet ugyan megtagadni, hogy a tárgyi tényálladék is feléleszti a tett emlékeztetést, de figyelembe kell venni, hogy a tett emlékeztetének felelevenítése magában nem képezi még a büntetőjogi elévülés alapját, — és hogy az idő lefolyta a tett alanyi oldalára is befolyással bír, a mennyiben a büncselekvény személy megváltozott, sőt sok esetben megjavult, és így nem lehet igazolni azt, hogy a büntetőjogi elévülés csak a tett emlékeztetének elenyészésére építve annyira megnehezítessék, hogy más az általános csak a tárgyi tényálladék megállapítását célzó eljárás által is félbenzakadassék.

A tétel törvények a legnagyobb részben ez utóbbi álláspontot foglalták el, szerintök az elévülés megszakad a büntettes ellen, mint ilyen ellen intézett bírói eljárás által, így az ausztriai büntető törvénykönyv, mely szerint az elévülés megszakad, ha a tettes ellen a különös vizsgálat elrendeltetik.

Hogy az eljáró bíróság illetékes legyen, a büntetőjogi elévülés természete alapján nem követelhető. Egy illetéktelen bíróság tevékenysége a büntetett emléket feléleszteni és az elévülés indokait megsemmisíteni ép úgy képes, mint az illetékes bíróság eljárása, és helyesebbek azon törvények, melyek a bírói illetékességre súlyt nem fektetnek, mint a württembergi jog, mely a félbenzakadásához az illetékes bíróság eljárását kívánja.

A büntetés elévülése félbenzakad minden a büntettes személye ellen intézett, a büntetés végrehajtását célzó bírói intézkedés által, szabadság büntetésekkel ilyenek csak az elítélt elfogatása tekintendő.

Ha a tettes ellen vezetett vizsgálat eredménytelenül befejeztetik, a büntetőjogi elévülés ujjal veszi kezdetét.

Vitás volt, valjon a félbenzakadás megelőzése előtt lefolyt elévülési idő, az ujjal megindult elévülési időhöz hozzá számítandó-e, vagy hogy az egész ujjal kezdődjék, úgy hogy annak befejezéséhez ismét az egész idő elteltet szükséges, az elmélet és annak alapján a törvényhozás az utóbbi elvet vette fel és a félbenzakadás után ismét az egész időnek le kell telni.

A büntetőjogi elévülés egyedül a büntető eljárás és a kiszabott büntetésre terjed, tőle egészen függetlenek a büntetből eredő magánjogi igények, a mennyiben azok, a magánjog alapján a polgári bíró elé tartoznak, ezeknek elévülésénél a magán jogban megállapított elévülési szabályok és időszakok alkalmazandók.

A büntetőjogi elévülés nem a bűnös iránti kedvezményen, hanem a közérdek és igazságon alapszik, azért az, mint közjogi intézmény hivatalból veendő figyelembe és pedig tekintet nélkül a büntettes akaratára, melyről a büntettes, mint elidegeníthetlen jogról úgy sem mondhat le.

Hazai büntetőjogunk csak egyes törvényekből áll, ezek mindenkor az idő és a körülmények befolyása alatt hozattak, és így azokban a büntetőjogi elévülésről mitsem találunk, törvényeinknek ezen hiánya mellett azonban még sem lehet annak fenlétét és alkalmazását megtagadni, — szolt e mellett az ugynevezett praxis criminalis, mely ugyan nálunk soha positiv törvény erejére nem emelkedett, de épen törvények hiányosságánál fogva hazai büntetőjogunkban nagy befolyást nyert és mind az első, mind a felső bíróságok által ítéleteik hozatalánál irányt adó zsinórmérvül használtatott, és azt „de antiquatione delicti,“ czime alatt (43. art.) nyiltan elismerte és ez elv felállítása mellett „non potest reus ob delictum jam antiquum condemnari“: részletesen szabályozta, e szerint mindazon bünesetek, melyek nem fenyttetnek halálos büntetéssel, a mennyiben a törvény kivételt nem állit fel, 5 év alatt elévülnek, — 10 évi időszakot szab a közönséges tolvajlás és a nem szándékolt emberölésre, husz évet pedig a gyilkosság és egyéb súlyosabb bünesetekre. Kizárja azonban az elévülést azon esetekben, hol a bűnös a büntetés elől szökés által menekült; továbbá a fertőztetés, nőragadás, istentagadás, felségsértés, honarulás és rablógyilkosságánál. Az elévülés mellett szolt még a kir. Curia gyakorlata, mely ítéleteiben a haladó korszellem és fejlődött tudomány befolyása alatt törvényeink hiányait pótolván, azt több esetben alkalmazta, így a kir. Curia Kovács János elleni tolvajsági bűnpertben a tettest 1776-ik évben elévülési okföböl (ex fundamento praescriptionis) felmentette, — ugyancsak 1815. Fodor György és Bácsi István a hétszemélyes tábla által szinte felmentetett (lásd Vunetich büntetőjogát 201. és 202. lap.)

Mi hazánkbanu jelenlegi érvényességét illeti, ámbár rendszeres büntető törvénykönyv hiányában nyilt törvény által behozva nincsen, azt megtagadni még sem lehet, érvényességét támogatja a fentebb említett praxis criminalisnak fenytő ügyeinkre fentebb jelzett befolyása és a kir. Curianak positiv törvény hiányában irányt adó döntvényei, — de különösen a fenytő eljárásunkban tág tért nyert bírói böles belátás, mely lehetővé tette bíróságainknak, hogy tulemelkedve a törvényeinkben előirt, leginkább az eirettentési elméletből kifolyó szigoru elveken ítéleteikben nem az ott előszabott büntetéseket alkalmazza, hanem felemelkedve a tudomány és műveltség színvonalára a művelt világ által elfogadott enyhébb és emberiebb büntetéseket szabja ki, és mely megengedi, hogy bíróságaink a jogtudományban ész és jogszerűségüknél fogva általános elismerést nyert elveket alkalmazhatják.

De mellette szol azon körülmény is, hogy törvényhozásunk által, felismertette egyes büntető törvényeink hiányosság és egy rendszeres büntető törvénykönyv szükségessége, ily büntető törvénykönyv elkészítésére 1840-ik évben kiküldött országos bizottság 1843-ik évben bemutatott javaslatában a büntetőjogi elévülést és pedig nemcsak bűnkereset, hanem az ítélet által kiszabott büntetés elévülését is felvette. De jelenlegi érvé-

nyességét mikép azt Pauler Tivadar (büntetőjogi 314. §.) helyesen megjegyzi az ideiglenes törvénykezési szabályoknak a büntető ügyekre vonatkozó 2-ik fejezete is támogatja, mely magyar büntető jogot az osztráknál szelidebbnek állitja, holott az elévülés teljes mellözésével a legnyomósabb tárgyak egyikére nézve az ausztriai büntető törvénynél sokkal szigorubb elvet követne.

Ez érvek alapján nem lehet ugyan megtagadni azt, hogy bíróságaink a büntetőjogi elévülést egyes előforduló esetekben alkalmazhatják, — minthogy azonban, az, büntető rendszerünkben törvény által felvéve, és szabályozva nincsen, és így annak alkalmazása a bírói böles belátástól függ, egy ily fontos jogi intézménynek alkalmazása pedig önkényen nem alapulhat, és mert az elévülési idő tartama, az elévülés megkezdése és megszakadása positiv törvény általi meghatározást igényel, indítványozom, hogy a jogászyülés az elévülésnek törvény általi felvételét és szabályozásának szükségességét meggyőződéseként fejezze ki.

* * *

Indítvány

Dr. Csukásy Károly, pestvárosi tiszti ügyész urtól.

Azon számos eltérés és ellentétes eljárás folytán, melyek hazai törvényszékeinknél a fenytő illetékesség tekintetében észlelhetők, indítványozom, hogy úgy a tudomány, mint a czélszerűség követelményeinek megfelelőleg mondja ki a t. magyar jogászyülés: miszerint a behozandó büntető eljárásban a büntetőjogi rendes, közös illetőség első sorban a büntett elkövetése, második sorban a tettes lak-, illetőleg tartózkodási helye szerint irányuljon.

A bírói illetőség meghatározásánál különböző indokok, különböző tekintetek és nézpontok lehetnek irányadók, és ezen indokok és tekintetek folytán azok különbözőleg állapithatók meg.

A római bírodalom fenállása alkalmával, midőn ennek joghatósága és törvényei majd az ismert földrészek mindannyiára kiterjeszkedtek, midőn az együvé tartozás, az egyetemesség eszméje a különbözőségek befolyásának még nem engedett tért: a büntetőjogi illetőségre nézve a büntett elkövetésének helye volt a legfőbb irányadó.

A német joggal azonban, mely az államhatalmat, az állami joghatóságot tagjaira nézve mindenütt érvényesíteni akarta, mely a feudalismus kasztszerű intézményei között mozgott: a büntetőjogi illetőség is megváltozott és nem többé a tett elkövetésének helye volt a határozó, — de lakhely, a bűnösnek illetőségi helye állapitá meg a jogot, melyik törvényhatóság ítéljen felette.

A német jognak emez intézkedései eljutottak s bemenetet találtak Európa majd minden államába, mint az az akkor általánosan mindenütt fenálló társadalmi viszonyok és intézmények folytán nagyon könnyen történetett; s a még ezen intézmények léteztek, a büntetőjogi illetőség is a fentemlített módon maradt és gyakoroltaték.

Az intézmények azonban lassanként országról-országra düledezni kezdtek s velök a társadalmi élet, a jogintézetek is átalakuláson menvén át, a büntetőjogi illetőség szintén közelebbi vitatás és fejtegetés alá vétetett.

Eme fejtegetésekkel egyezőleg a rendes büntetőjogi illetőség meghatározásánál a leghelyesebbnek a jognak leginkább megfelelőnek tartom, ha azt a büntett elkövetésének helye állapitja meg.

Minden állam területi fenhatóságából következik az, hogy mind azok ellenében, kik jogrendét megzavarták, felléphessen s velök törvényei értelmében elbánhasson. Ezen elv, mint az állami függetlenség, de egyszersmind az igazság, a jog követelménye is mindenütt elismerésben részesül; mert minden állam területnek joga és kötelessége a törvényellenességet büntetni és így a jogrendet fentartani. Ha tehát ez a különböző államterületekre fenáll, ha azokra nézve a tett elkövetésének helye ad első sorban jogosultságot a tettes megbüntetésére: úgy az egy államterületen fenálló külön törvényhatóságokat szintén ezen elv, ezen felfogás szerint a tett elkövetésének helye szerint illeti e büntetési jog.

Az állami törvényszékek, melyek egymással koordinált viszonyban vannak, bizonyos területi illetőséggel bírnak, egymás irányában függetlenek, s a reájuk ruházott bünesetekben egyenlően járnak el. Feladatuk az, hogy a jogbiztonságot, a jogrendet az alájuk rendelt területen fentartsák s megzavartatásuk esetében a törvény és igazságnak megfelelőleg azt helyreállítsák. A mi tehát az államra nézve egészben feladatként jelentkezik, az egyes állami törvényszékekre nézve részleg áll mint feladat, a nekik alárendelt területet illetőleg.

És így legtermészetesebb az, ha egymás irányában a büntetésre azon jogosultsággal ruháztatnak fel, a mely a büntető hatalomnak alapját képezi, a mely a büntetésre a legközvetlenebb jogot ad.

De továbbá a büntetés az állami rend fentartásában lévén jogosultságát, ott, a hol az megzavartatott, szükséges helyreállítása, vagyis a büntetés alkalmazása. A büntetés alkalmazása pedig szükséges lévén az kötelelességeket állapít, melyek a büntetés kimérésében vagyis a jogrend fentartásában összpontosulnak. Ugyde azon kötelezettség, mely a jogrend fentartásában rejlik, egyszersmind megállapítja a jogot is a jogrend fentartására nézve s ezzel együtt azt, hogy azon területen, mely valamely hatóságnak alatta áll, a bünteteket ő üldözze és a bünösöket ő büntethesse. Mert a jogrend léte s fentartása területek szerint eszközöltetvén, a mely területen az megzavartatott, az ész és a jogosság követelménye folytán a jogrendet fentartani hivatott kerület hatóságát illeti annak helyreállítása, úgy a bünös megbüntetésé.

Ha tehát a jogok kötelelességeket szülnek és megfordítva a kötelelességek jogot állapítanak meg; ha a sérelem jogot ad a sértő üldözésére és megbüntetésére: akkor a büntetőjogi illetőség megállapításánál a tett elkövetésének helye az, mely szerint az eldöntendő; mert ez a jogrend fentartási kötelelességből és a sérelmet szenvedett jogot képviselő hatóság üldözési és büntetési jogosultságából származik.

A jog szempontján kívül azonban, mely magában véve már elégséges döntő okot képez az illetékesség mikénti szabályozása tekintetében, a czélszerűség is azt javasolja, hogy az a tett helye szerint irányuljon.

Ugyanis bármely büntettnek is kinyomozása, constálása, hol történik jobban, pontosabban, ha nem ott, hol elkövettetett? Lehet-e a tényálladékot egy távolabbi hatóságnak oly könnyen, oly jól és kimerítőleg helyreállítani, mint annak, melynek területén a büntett végrehajtatott, mely közvetlenül rendelkezik úgy a nyomozó, mint a vizsgáló közegek felett, mely mindenkor és minden akadály nélkül érintkezik azokkal, kik a tényről tudomással bírnak, mely mindent saját közvetlen tudomása folytán állapíthat meg. Én úgyhiszem, nem! s ezen hitemet a most felemlítettek kivül támogatja még az is, hogy a legtöbb bünesetekben a gyorsaság az, mely a bünjelek, a büntett körvonalainak

megállapítása és felvételében mulhatlanul szükségeltetik: már most történhetik-e az, csak kevésbé megfelelőleg is egy távolabbi törvényszék által? eszközölthetik-e csak felényi gyorsasággal is a nehézkes megkeresések útján?!

Ezek a büntett felderítésének első stadiumában felmerülő nehézségek. Mennyi az akadály azonban annak további folyamában, ha nem a tett helye szerint állapítatik meg az illetőség!

A tanuk nem idéztethetnek meg mind az illetékes, távolabbi törvényszékhez, ezeknek kihallgatása tehát megkeresés folytán történik, de ez mindenkor csak kiegészítő mód, és sohasem ér fel a vizsgáló törvényszék kihallgatásával! Hátra van még a szembesítés, hogy az eszközöltessék, a tanuknak messzire kell vándorolniok, mi az állam polgárokra nem igazolható zaklatást és nyugtalanságokat idéz elő, miután erre elkerülhetetlen szükség fenn nem forog, de sőt az nem is igazolható! Ha pedig a tanuk megidéztenek, számos esetben megtörténik az, hogy azokra később is szükség levén, többször lesznek kénytelenek hosszú utat tenni, vagy meg sem jelennek, és így az ügy lefolyását hátráltatják.

Ugy a jog, mint a czélszerűség tekintetéből tehát a bünügyi rendes illetőség a büntett elkövetésének helye szerint kell, hogy irányuljon.

Ha több különböző hatósági területen követ el valaki bünselekvényeket, illetékes az a hatóság, mely ellene előbb indítá meg a bünvizsgálatot. A bünkisérleteknél, ha azok több helyen történtek, az utolsó kíséreti helynek hatósága az illetékes.

A lakhely szerinti illetékesség azon elven alapszik, hogy mindenki saját bírója által ítéltesse el. Ezen elvnek nemcsak messzeható hordereje, de indokolt alapja is volt akkor, a midőn a bírák a nép által lőnek megválasztva, midőn a bíraskodási jog a választó közönségtől nyeretve, csak azok, és azok alárendeltjei felett gyakoroltathaték. Ekkor követelheték az illetők, hogy felettük tetteikért saját, választott bíráik ítéljenek; — habár akkor is a tetten kapatás esetében a büntett elkövetésének helye volt az illetékes hatóság. — Jelenleg azonban, midőn a törvénykezés a közigazgatástól elválasztva, a bírák ő Felsőge, a király által neveztenek ki, és így mind a jogszolgáltatás, mind az eljárásban egyöntetűség létezend: a lakhely szerinti illetőség megállapításának, fentartásának semmi indoka nincs, míg a vele járó hátrányok száma felette sok lenne.

Másként áll a dolog a belföldiek által külföldön elkövetett büntettek nézve. Itt, miután a büntettes a külföldi területet elhagyva, reá a büntett elkövetési helye szerinti illetőség nem alkalmazható, kiadatása pedig állami szerződés következtében nem követeltethetik; nem marad egyéb hátra, mint az, hogy azon büntető bíróság vonhassa őt felelősségre, melynek területén lakik és tartózkodik. S ez ismét azon elvnek kifolyása, mely a büntethetésnek általában jogos alapot ad és kölcsönöz.

Egy állam és így egy területi hatóság sem nézheti közönnnyel azt, ha területére büntettek tódulnak, ha az a gonosztevők által menhelynek tekintetik. A mennyiben tehát az illetőket megbüntetőnek tartja, legelső sorban bír jogosultsággal azon törvényhatóság és áll érdekében azon törvényhatóságnak az illetőket megfenyíteni, melynek területén a külföldön bünözök lakhelylyel bírnak.

Támogatja ezt továbbá az is, hogy ily esetben az állam egy a területén kívül elkövetett büntettel állván szemben, miután a bünvény, mint a bíraskodásra általában okot szolgáltató esemény szerint az illetőség nem követhető, a tettes viszonyait vegye tekintetbe és azok

szerint állapítsa meg azt, vagyis magát a bűnözőt kövesse és keresse fel. E szerint pedig a lakhely az, mely a tettesre nézve az illetőséget megállapítja.

Az elfogatási hely szerinti illetőség semmi pozitív alappal s indokolható motivummal nem bír. Csupán a véletlentől tétetik az illetőség függővé, a mely magában véve elégséges, hogy számításba ne vétessék. De erre különben is ott, hol első sorban a büntett elkövetési helye, másodikkban pedig a lak- és tartózkodási hely szabályozza az illetőséget, nincs is szükség, mert azok teljesen kimerítik a bűnesetek hol leendő elbírálását.

A most előadott rendes közös illetőségi eseteken kívül létezhetnek még különös illetőségű bűnhatóságok, melyek a büntettes személye, a bűntény minősége és helye szerint jelentkeznek.

Mindezen háromra nézve általánosan annyit kívánok megjegyezni, hogy felette óhajtandónak tartom a különös illetőségi eseteket minél kevesebbre reducálni. Mert a mi a személyes illetőséget illeti, az ellenkezik a törvény előtti egyenlőség elvével, miután egy bizonyos osztálynak a többitől eltérőleg külön forumot állapít meg. Az ügyi illetőség pedig elvonván egyes törvényszékektől bizonyos bűneseteket, mindazon bajok és nehézségek idéztetnek az illető bűnesetek tényálladékának megállapításánál elő, melyek a büntett helye szerinti illetőség el nem fogadása által általában felmerülnek, és így ezen fontosabb ügyekben épen az, mi eléretni kívántatik, hiúsulna meg, t. i. pontosság, gyorsaság és bizonyosság. A helyi illetőség pedig egyáltalában elvetendő, mert egyes helyeknek, mint az megyeházákra nézve létezik, területen kívüliséget adni nem tartom célszerűnek.

* * *

V é l e m é n y

Tomcsányi Mór alispán urtól Thurócz-Sz.-Mártonban

a következő indítvány iránt:

„Az adósnak munka-, vagy szolgálati bére, a hitelező részére, biztosításul, a vagy kielégítésül mindaddig bírói végrehajtás alá nem vehető, míg a munka, vagy szolgálat teljesítve nem lett, és míg a bérfizetés napja, törvény, szerződés vagy szokás szerint le nem járt.

2. Ennek ellenében, bíróságon kívüli bármely néven nevezendő (engedmény, utalvány, zálogolás stb.) jogügylet alapján történt intézkedés érvénytelen.

3. Kivételnek:

a) nyilvános vagy magán tisztviselők és szolgák fizetése, és egyéb járandóságai, egyrésztől, — és

b) országfejedelmi és községi adókövetelések, valamint

c) a családtagok élelmezési követelései, másrésztől.“

Ezen indítvány célja az, hogy a locatio conductio operis-féle szerződésből eredő bérkövetelésnek, bírói biztosítás vagy végrehajtás utján lefoglalása megnehezítessék, illetőleg, — tekintve azt, hogy bérkövetelések a legtöbb esetben, a mű átszolgáltatásakor fizetnek ki — megakadályoztassék.

A locatio conductio operarum-féle szerződésekből szármadó pénzkövetelések, az indítvány 3. a) alatti pontja szerint kívannak véve.

Szándékoltatik tehát, a bírói zálogolás joga, eltérőleg az eddig érvényesült jogszabályoktól, — melyek szerint csupán a res quotidie necessariae, charce et litigiosa képeznek kivételt, — oly módon korlátoztatni, hogy a megrendelt műnek bére, ne vonathassék bírói biztosítás vagy végrehajtás alá mindaddig, míg a mű

el nem készült, és a bérkövetelés le nem járt, ha csak az országos vagy községi adó, és a családtagok élelmezési követelése miatt nem vezetetik.

A juris ratiója szempontjából az indítványt, — már azért, mivel kivételt alkot — helyeselni nem lehet: a legis ratiója pedig benne fel nem lelhető; mert szükségére annak be nem látható, hogy a megrendelt műnek bére, — ha csak akkor is, midőn e megrendelő szolgáltatja az anyagot, — a jog különös kedvezményében részesíttessék.

A megrendelőnek már az anyagi jogban elégségesen biztosított jogait óvni, indítványozó, fentemlített indítványával nem akarhatja: a műállító (locutor) jogait pedig, hitelezői irányában kiváltságolni nem szükséges és nem célszerű, mivel egyetlen egy eset van csak, melyben e szükség s célszerűség igazolva volna, s ez az, ha az adóstól, bérkövetelésének lefoglalása által, elvonatnék a mód s alkalom, élelmét megkeresni, vagyont szerezni.

Ezen eset pedig itt fenn nem forog.

Én tehát, részletekbe, — különösen pedig azon körülmény kiemelésébe, hogy az indítvány 2-ik pontjában foglalt kivétel mellett a műállító feljogosíttatnék, bíróság előtt kötött jogügyletekkel, jóhiszemű hitelezőit kijátszani, és az ebből kifolyó következtetések elősorolásába nem is bocsátkozván, a fentebbi indítványt általánosságban is már elvetendőnek találom.

* * *

V é l e m é n y

Várady Mihály alispán és törvényszéki elnök urtól Nagybecskerekben.

Boor József köz- és váltó ügyvéd urnak — önálló, felelős és hatáskörökre nézve utasítással ellátandó királyi törvényszéki orvosok állandósítását célzó indítványa felett.

Az indítványozó által helyesen felfogott és kifejtett indokokból az indítványt általánosságban pártolom, és elfogadandónak véleményezem a vádló és védő azon jogának épségben tartása mellett, hogy részükről tetszésük szerint, szakértőket szabadon választhassanak. Mely jogfentartás kifejezése folytán az indítvány alakzata következőleg módosulna: Mondja ki a jogászyülés, hogy a jó igazságszolgáltatás érdeke kívánja, miként épségben tartva a vádló és védő azon jogát, hogy részükről is tetszésük szerint szakértőket szabadon választhassanak, — az állam önálló, felelős és hatáskörökre nézve utasítással ellátandó királyi törvényszéki orvosok kineveztetése iránt a bíróságokkal egyetértve rögtön gondoskodjék.

Valamint az emberi élet, ugy a tudományok valamennyi céljai között is, számos érintkezési és kapcsolati pontok találhatnának, illetőleg eme célok egymással ugy összelánczolnák, hogy egynek betöltése a többi valószínűsítését szükségli, így a jog és törvényszéki orvostan céljai, a jelen igényeinek megfelelő igazságszolgáltatásban érintkeznek, de eme két szaktudomány köre sokkal szétágazottabb, semhogy az igazságszolgáltatást kezelő bírói egyén azok mindkettejét kellő mértékben sajátjává tehetné; szükség tehát az orvossal egyesülnie, hogy szellemük és tevékenységük egyesített hatása által a bíró azon cél elérhette, melyhez jutni egyedül nem jutna, egyedül nem bírna. Ezen körülmény tette szükségé azt, hogy az orvosi és természeti tudományok egy oly ága, t. i. a törvényszéki orvostan megalkottassék, melyben a kételyes ténykérdések felvilágosítására, eldöntésére és a bíró előtti bizonyításra alkalmas orvosi

s ezekkel rokon természeti tények, ismeretek és elvek kifejlesztve, értelmezve és rendezve vannak. A törvényszéki orvostan tehát, azon orvosi és természeti ismereteket foglalván magában, melyek az igazságszolgáltatás céljaira kétféle tény-kérdések felvilágosítása s eldöntésénél alkalmazhatók s alkalmazandók, szem elöl nem téveszthető az, hogy a felvilágosítandó kérdések magvát és tárgyát képező tények és esetek beláthatlan különféleségükben az orvosi és természeti tudományok majd egyik, majd másik, majd egyszerre több ágának ismeret körébe is nyulnak, és világítását igénylik. És épen az esetek ezen beláthatlan különféleségénél fogva, az orvosi tudományoknak egyetlen ága és segédtudománya nincsen, mely hol egyik, hol másik esetben, többször vagy kevesebbszer, de megszólalni mégis mindenesetre hivatva ne lenne. Ugy viszont, hogy e sokoldalú feladatnak eleget tehessen, kell hogy a törvényszéki orvostan is az orvosi és természeti tudományok mindazon ágazatait és segédtudományait magába ölelje s reájuk kiterjeszkedjék, melyek az orvosi tudományok egészét és egyetemét képezik, és melyeknek ismerete némely esetekben mind megkivántatik, hogy a törvényszék az életet vagy tulajdont érdeklő kétséges kérdések felett igazságosan ítélhessen.

Ha már most az állam és törvényhozás oly bírósági tervezetet akar életbeléptetni, mely a jogtudomány legujabb és legmagasabb színvonaláig érjen, és a legjobb és legtökéletesebb előképeket megközelítse, akkor kötelessége mindazon közegek felállításáról gondoskodni, melyek közrehatása a bíró magas feladatának betöltésére szükséges.

Az orvosok között a törvényszéki orvostan jelentőségének fontossága felett nincs véleménykülönbség, valamint a bírák és ügyvédek is gyakorlat- és tapasztalatból tudják, hogy úgy a polgári, mint a bünvádi törvénykezés számtalan eseteiben p. o. hogy többet ne említsek, családi jogoknál a születés idejére, jogügyleteknél jogi cselekmények, s általában büntényeknél is a beszámításra s a büntetés mérvére stb. a jogi elvek mellett a törvényszéki orvostan segélye nélkül helyesen nem ítélhetni; kétségtelen tényként tűnik tehát fel, hogy a bíróság számtalan esetekben tisztán jogi szempontból a törvényszéki orvostan segélye nélkül nemes feladatának meg nem felelhet, illetőleg hogy az igazságszolgáltatás a jogtudomány mellett az orvosi tudomány támogatását is nagy mérvben igényli, mely támogatás az orvosok gyakorlati közvetítése által történik. Eme támogatásra a bírónak nem a kétséges jogelvek magyarázata, hanem a tényálladék, illetőleg az ítélet tárgyát s anyagát képező minden ténykörülmények felvilágosítása végett van szüksége; következésképpen eme támogatás a vizsgálati, illetőleg bizonyítási eljárás kiegészítő részét teszi, tudniillik a véleményező orvos a bíróság előtt, mint szakértő tanu jelen meg. kinek fenforgó viszonyokat és ténykörülményeket rendezve előadni és azokból az orvosi tudomány elveinek megfelelőleg oly következtetéseket vonni le, melyek a törvény céljainak elérésére vezetnek. Ezen feladat helyes megoldhatása azonban mind a bíróban, jogi, — mind az orvosban, gyakorló orvosi szakképesség körén kívül eső sajátos képességet feltételez; a bírónak t. i. szükséges a jogtudományon kívül az orvostan legalább általános elveinek ismerete, mert csak ez képesítheti őt a szükségelt kérdések megtehetésére; a törvényszéki orvos pedig az orvosi jogtudomány elveinek levonására és a gyakorlatban való alkalmazására alkalmas képességét korántsem szeresheti meg egyedül az orvosi tudomány azon elszigetelt ágából, melyeken az

orvosi jogtudomány alapszik, mert ezek csak a szükséges anyagot nyújtják, melyeket az orvosi jogásznak, mielőtt a bíróság előtt használhatja, kiválasztania, rendezve és alakba öntenie kell; és így a törvényszéki orvos képességéhez nemcsak az kívántatik, hogy tudományának minden ágát jól ismerje, hanem hogy ismereteinek és tapasztalatainak a körülmények szerinti alkalmazásához is értsen, mert csak így lesz azon helyzetben, hogy a felmerülő nehéz törvényszéki orvosi kérdéseket felvilágosíthassa s nem különben olyan orvosi elveket érvényesíthessen, melyek a bírót a tárgy kellő megvilágosítására képesítik, következésképpen lehet valaki tudományosan kiművelt s igen tapasztalt ügyes orvos, de ha eszméinek másokkal való rendszeres közlésére kellő előadási tehetsége nincsen, tudománya a bíróság által nem használható.

(Folyt. köv.)

A telekkönyvi intézmény és az elsőfolyamodásu bíróságok rendezése kérdése.

A telekkönyvi intézmény fontossága annyira nyilvánvalóvá lett s annyi jelét adta annak, miszerint a birtok biztonsága és a hitelnek mellözhetlen alap feltételét képezi, hogy ezt bővebben bizonyítani felesleges munka lenne, de épen azért, mert oly nyilvánvaló annak fontossága s a nemzeti jóléttel oly szoros összekötetésben áll a telekkönyvi intézmény helyes szervezete ezért indokoltnak vétethetik, hogy a telekkönyvi hatóságnak, az elsőfolyamodásu bíróságok szervezése alkalomával, miként leendő szabályozása kérdésével — noha épen most a jogászgyűlés előmunkálatai által a jogász-közönség figyelme sok irányban vétetik igénybe — foglalkozunk.

Én ugyan e tárgyat már e lapok f. évi 4. számában megpenditettem, s hogy most ismét arra visszatérek, oka az, hogy azóta a telekkönyvi hatóság mikénti gyakorlása, vagy helyesebben szólva, az ezzel felruházandó bíróságok iránt elvi határozat hozatott; s így e bevégzett tény alapján kívánok a létesítés módozataira nézve néhány szerény észrevételt kockáztatni.

A törvényhozás ugyanis kimondotta azon fontos elvet, hogy a telekkönyvi hatóság gyakorlatával a nagyobb járásbíróóságok is felruházhatók s az igazságügy-miniszter, közzé is tette azon járásbíróóságok névsorát, melyek a telekkönyvi hatóság gyakorlatával — e részben nyert felhatalmazása alapján — felruházhatni fognak.

Nem kívánok jelenleg ezen bevégzett tény helyességének bonczolgatásába bocsátkozni, s csak röviden annyit kívánok megjegyezni, miszerint a számos teendő és terjedt körrel bíró járásbíróóságoknak, telekkönyvi hatósággal lett felruházása, nézetem szerint, az intézményre nem fog üdvös eredményeket szülni, de épen azért, mert e tekintetben méltán fontos aggodalmaink lehetnek, mutatkozik időszerűnek, hogy azon kérdéssel foglalkozunk; miként legyen a kimondott elv olyképen keresztülviendő, hogy annak valószínűsítése által a rendszer összhangja alapján meg ne sértsessék s a származható hátrányok lehetőleg megelőztessenek.

Maga az általánosságban kimondott elv célja, s illettőleg az, hogy mily mérvben szándékolatik a telekkönyvi hatóság gyakorlata, a járásbíróóságokra ruházhatni, kétféleképpen ad alkalmat.

Vannak ugyanis számosan oly véleményben, hogy a telekkönyvi hatóság a dologi bírósággal járván karöltve, a járásbíróóságok bizonyos — a vagyoni értékére vagy minőségére tekintettel meghatározandó dologi

biróttal is fel fognak ruháztatni, s a telekkönyvi hatóságot is csak ezen javaslatra nézve gyakorlandják.

Habár a törvénykezési rendtartás szerint kivan mondva azon alapelv, hogy a telekkönyvi hatóságok a dologi bíróságok szabályait képezik, s így a fentebbi vélemény ebben leli alapját, az már csak azért sem lehetett a törvényhozás célja; mert a telekkönyvek illetén szétválasztása, ha általában kivihető lenne is, alig leküzdhető akadályokba fogna ütközni, s oly zavarokra adna alkalmat, melyek az egész intézményt alapjában rendítenék meg.

A dologi bíróság s a telekkönyvi hatóság gyakorlata, egészen különvált, s azon egy időben elfogadott nézet, hogy a két birói kör egymást annyira kiegészíti, hogy helyesen csak akként gyakorolható, ha egy bíróság kezében van összpontosítva, ma már tul van haladva, s a két ágnek egy kézbeni összpontosítása szükségesnek annál kevésbbé tartatik; mert a telekkönyvi rendszerek egyik újabb alapelve, hogy az azok kezelésével megbízott hatóság, kizárólag a perenkivüli telekkönyvi ügyekkel foglalkozzék, a perek azonban legyenek azok bár a telekkönyvi bejegyzések folytán származottak, az illetékes bíróságok körébe soroztassanak.

Nálunk ez ugyan máj nap másként áll; mert a telekkönyvi hatóság peres ügyekben (kiigazítási előjegyzés igazolási és törlési ügyekben) ítél, de mindamelllett elválasztható a dologi bíróságról; mint tettleg el is volt választva a Bach-rendszer idején, midőn a nem nemesi javakra nézve, a dologi bíróságot a szolgabírók, a telekkönyvi hatóságot pedig a törvényszékek gyakorolták, a nélkül, hogy e miatt az igazságszolgáltatásban zavar történt volna.

Nem abban van tehát — véleményem szeriut — a baj, hogy a telekkönyvi hatóság a dologi bíróságtól ekként elválasztatik; hanem főleg abban, hogy a járásbírók mai viszonyaink között, lesznek-e akként szervezhetők, hogy a telekkönyvi hatóság teljes megnyugvással reájuk ruháztathassék?

En tehát a kimondott elvet akként magyarázom, hogy a miniszteri rendeletben megnevezett járásbírók, a maguk kerületében, a telekkönyvi hatóságot, mindazon ügyekben gyakorolják, melyeket a telekkönyvi rendtartás, s tekintve a törvénykezési rendtartás, ugy a későbbi rendeletek a telekkönyvi hatóság körébe soroznak.

Szerintem tehát csak az eljárás miként leendő gyakorlása képezi a kérdés tárgyát, tehát hogy a járásbírók, melyek mint egyes bíróságok szemeztettek, telekkönyvi ügyekben is, mint egyes bíróságok fognak-e eljárni, vagy ezekre szándékolatik-e collégium és miként létesítenni?

En nemcsak nem helyeselhetném; hanem teljes rendszertelenségnek s a mellett veszélyesnek tartanám, ha a járásbírók, a telekkönyvi ügyekben is; mint egyes bíróságok járnának el.

Mert rendszertelenségnek, sőt a jogegyenlőség elvével ellenkezőnek tartanám, hogy két egyén teljesen hasonló ügyei egyikében egyes, másikában pedig társas bíróság ítéljen csak azért: mert az egyik lakhelye véletlenül oly helyen esik, hol a járásbírók van telekkönyvi hatósággal felruházva.

Veszedelemnek pedig azért tartom: mert alig hiszem lehetőnek, hogy 30,000—50,000 lélekből álló járás élén álló járásbíró számos teendő mellett vehessen kellő időt magának arra, hogy a segédjei által fogalmazott telekkönyvi határozatokat akként átvizsgálhassa, hogy azok helyességéről ugy anyagi, mint alaki te-

kintetben meggyőződhessek, és ezt annál kevésbbé hiszem lehetőnek, mert a mellett, hogy a legnagyobb járások vannak telekkönyvi hatósággal felruházva, sőt többek köre két járásra is kiterjed, azok nagyobb városokban székelnek, hol a forgalom élénksége s a birtokváltozások nagyobb számánál fogva, a telekkönyvi beadványok kétszer, sőt háromszorosan is tul haladják, azon ügyek számát, melyek ugyanoly számú, hanem több kis községben lakó telekkönyvi tulajdonosok ellen felmerülnek, — s így a járásbíró olyanért vállalná el a felelősséget, melynek valódiságáról meggyőződni módjában nem áll, s a helyzet ezen visszassága tág tért nyit egyrészt a visszaélésnek, másrészt annak, hogy a visszaélés vagy tudatlanságból elkövetett hibák észre nem vétetnek, mi által az illetőknek gyakran kipótólatlan kár okozhatik s a telekkönyvi hitel és biztonság megrendítettik.

Ha tehát a törvényhozásnál már érvényre jutott azon nézet, hogy járásbírók is ruháztassanak fel telekkönyvi hatósággal, a származható hátrányok csak ugy előztethetnek meg, ha a telekkönyvi ügyek azoknál is társas bíróságilag döntetnek el, mi anrál kevésbbé találánd akadályra, mert ezen járásbíróknál, a teendők több oldalú volta és nagyobb számánál fogva, az aljárásbírák többes számban fogván alkalmaztatni, a járásbíró elnöklete alatt a hármas collegium megalakítása nem fog nehézséggel járnai.

Igaz, hogy a más ügyek hátrányára fog szolgálai, ha a járásbírók személyzete hetenként néhány napját ülésézzel is kénytelen lesz elforgácsolni, a kérdést azonban csak így tarthatom megoldhatónak; mert nem oszthatom azon másik felmerült nézetet sem; miszerint: a telekkönyvi előadmányokkal foglalkozó aljárásbíró hetenként az illető törvényszékhez utazzék, a telekkönyvi ügyek előadása végett, mert, ez a telekkönyvek folytonos utaztatását vonván maga után, azok igen könnyen elveszhetnek, vagy elsikkadhatnak, a nélkül, hogy valaki feleletre lenne vonható, az évek folytán multhatlanul elpusztulnak, s a feleknek így gyakran kipótólatlan kár okoztatik; nem oszthatom másrésztől mert: gyakran a telekkönyvi ügyekben, főleg zálogjog bekebelezéseknek, az ügy azonnali elintézésétől függ a fél vagyoni léte, mi a mondott esetben teljesen lehetlenné válik; s így azon előny, mely a lakosoknak a telekkönyv könnyebb hozzáférhetősége által, nyujtatni céloztatott, nemcsak el nem éretnek, hanem a telekkönyveknek a járásbírók által történendő kezelése súlyos hátrányok szülőjévé válnék.

Nem kívánom kétségbe vonni, hogy az általam fentebb jelzett mód sem nyujt kellő megnyugvást arra nézve, hogy akként oly kezelés fog létesítenni, — minőt a telekkönyvi intézmény főtossága s az ingatlan javakra vonatkozó dologi jogok biztonsága igényel; sőt nekem is számos aggodalmaim vannak e részben is — ugyanis:

kik fogják a járásbíróknál a telekkönyvi ügyeket kezelni?

Az aljárásbírák, kik előreláthatólag igen fiatal ügyvédek, esküdtek vagy segédfogalmazókból fognak kineveztetni; tehát oly egyénekből, kiknek a telekkönyvi eljárás körül igen kevés gyakorlatuk van, — mi annál nagyobb nehézség, mert méltán lehet aggódni, hogy tekintettel az egyének csekély számára, kik hazánkban telekkönyvi ügyekkel foglalkoznak, méltán aggódni lehet azon, hogy a járásbírák közül is többen lesznek olyanok, kik ezen intézményben gyakorlati jártassággal nem bírnak.

Hogy tehát e baj is legalább lehetőleg orvosoltassék, mindenekelőtt — mint magában értendő — a ki-

nevezéseknél lenne az egyének szakképességét illetőleg kiváló gond fordítandó és

a járásbiróságoknál régi és gyakorlott telekkönyvvezetők alkalmaztassanak, tehát ne azon elv követessék, hogy az első osztályu telekkönyvvezetők a törvényszéknél legyenek és a járásbiróságokhoz a fiatalab- bak osztassanak be.

A telekkönyvvezető, ha a fentebbi qualificatióval bir, belevezeti az elméletileg képzett egyént a telekkönyv mechanicumába s már ezen oknál fogva is, de főleg azért, mert a telekkönyvvezető ellenőre a bírónak; mennyiben a hibás végzéseket a törvényke- zési rendt. 168. §-a értelmében visszamutatni tartozik, s így, ha régi gyakorlott s a telekkönyvi eljárásban ala- posan járatos telekkönyvvezetők alkalmaztatnak — minők számosan vannak — a hibák kijavíttatnak ezen uton is, és a birói tagok gyakorlati képzettséget nem a felek rovására fog megszereztetni, — ajánlom a fentebbi elv alkalmazását, — sőt feltételének tartom annak, hogy a telekkönyvi ügykezelés, a járásbiróságoknál is lehetőleg megfeleljen a vagyombiztonság és hitel igé- nyeinek.

ZLINSZKY IMRE,
királyi táblai pótbiró.

A bizomány-üzlet jogelvei.

IX.

C) A megbízó és bizományos jogviszonya azokhoz, kik ez utóbbival szerződtek.

Ha a bizományi üzlet jogi önállósága és lénye- ges különbözősége a közönséges megbizástól már azon viszony vizsgálatából is kitűnt, mely a megbízó és a bizományos közt fenáll, ugy az méginkább kitűnendik azon viszony vizsgálatából, mely a megbízó és azok közt létezik, kik a bizományossal szerződnek.

Világos mindenestre, hogy a bizományi jogvi- szony tán több tekintetben hasonlít a közönséges megbizáshoz, de vele semmikép sem azonos. Sőt azok is, kik tán hajlandók közönséges megbizást látni, benne kénytelenek elismerni, hogy a bizomány lényegesen megváltoztatott alakban tünteti fel a magánjogi megbizást. Különben bizton állithatni, hogy ezeknek véleményét rég túlhaladták az ez iránybani újabb tudó- mányos vizsgálatások a bizomány természete körül, és túlhaladta az újabbkori törvényhozás. Már pedig kétségkivüli, hogy e két szempont döntő jelenleg vala- mely jogintézmény megítélésénél.

A magánjogi megbizásnál ugyanis az ugyne- vezett képviseleti eszménél fogva, mely azt sza- bályozza, ama harmadik személy, mely a megbizottal szerződik, nem ezzel, hanem egyenesen a megbizóval szerződik voltaképen. Ez okból nem a megbizott lesz a szerződésből ama harmadik irányában jogosított és kö- telezett, hanem egyenesen a megbízó, s azért különös kereseti megbizás nélkül vagy saját nevében a megbi- zott azt, kivel szerződött, nem idézheti perbe, de ön nevében, megbizotti minőség nélkül nem is idézhethe- tik perbe.

Egészen más a bizománynál a megbízó és bizomá- nyos helyzete. Mint a fogalommegállapításnál kiemel- tük, ő saját nevében, bár más számára szerződik, és a megbízó a bizományos szerződése által semmi szerződési viszonyba nem lép harma- dikkal, hanem csak is a bizományos iránt

jogosított és kötelezett a bizományi szer- ződésből*)

Ennek következtében azon követeléseket, melyek a bizományosnak harmadikkal való szerződéseiből fel- merülnek, a megbízó csak a bizományos enged- ménye mellett érvényesítheti a harmadik ellenében, de ez mind azon kifogásokat érvényesítheti a megbízó ellenében, miket a bizományos, mint egyenes szerző- dő fél ellen érvényesíthetett volna. Viszont a megbízó a harmadik által csak is a bizományos felperessége mel- lett s csakis az ő engedményével pereltethetik; de ekkor természetesen a megbízó a harmadik irányában is mind azon kifogásokat érvényesítheti, melyeket a bizományos ebben érvényesíteni jogosítva volt.**)

Nem változik természetesen e viszony az által sem, ha azok, kik a bizományossal szerződtek, tudják is, hogy szerző- dő felük bizományos és nem maga számára köti az ügyletet; vagy ha a meg- bizó neve is előttük tudva van.

Az, valjon a bizományos, kivel szerződtek, a velük megkötött ügyletről másnak számot adni tartozik, rájuk nézve egészen közömbös; ép oly közömbös, mint azon körülmény valjon a bizományos a megbizást pontosan és utasítás szerint teljesíti e vagy nem.

Az egyszerű magánjogi megbizásnál ellenben tudva- levőleg e körülmény igen is lényeges és döntő a meg- bizóra, de a harmadik szerződőre nézve is az, valjon a megbizás utasítás szerint lett-e teljesítve.

(Folyt. köv.)

Dr. STILLER MÓR.
ügyvéd.

K ü l ö n f é l é k.

(A kilenczedik német jogászygyűlés Stuttgartban.)

Dr. Környei Ede ügyvéd ur a német jogászygyűlésről a következő tudósítást közli:

Aug. 26-án a vaspálya-udvar baloldalán levő váróterem- ben elfogadó iroda volt felállítva, mely iroda a jogászygyűlés tagjaiul jelentkezőket még elfogadta és a tagsági jegyeket két tallér lefizetése ellenében kiszolgáltatta. Az irodában kelle továbbá magát beiratni a szakosztályokba és egy tallér letévése után megkapta a tag a bejelentési jegyet, a jogászygyűlési tag- ság ismertető jelvényét, (piros selyem csokor a felirással: egyik szalagon „IX. Deutscher Juristentag,“ a másikon: „Stuttgart 1871.“); továbbá a disziratot, egy csinosan kiállított köny- vecskét, melynek az idegen tagok, kik Stuttgart városát még nem ismerték, igen nagy hasznát vették; ezen diszirat a jogászy- gyűlés alapszabályait, a kilenczedik gyűlés programját és napi- rendjét; továbbá Stuttgartváros környékének tervrajzzal ellá- tott bő ismertetését és érdekesen irt történetét, ugy egy értekezést a württembergi törvényszéki eljárásokról és végre közlekedési jegyzeteket foglal magában. Ugyancsak az irodá- ban megkapta minden tag a 24-én Canstattba és 31-én Hechin- genbe tervezett kiránduláshoz a menetjegyet, valamint két tallérért a diszebed jegyet.

Ezen iroda körül nagy volt az élénkség és másnap négy óráig már 600-an felül voltak a jelentkezők, kik azután a muzeum társaság által előzékenyen felajánlott Silberburg kert- jében az első társas összejövetelre gyűltek össze, egymást a szép időben — legtöbb esetben hosszas elválás után — üd- vözölve. Este 7 órakor a megnyitott „Königsbau“ termeiben gyűltek össze az első zártkörű társas ismerkedési estélyre.

A terem cainosan volt feldiszipve, a bemenetet würtem- bergi zászlók ékesíték, míg balra és jobbra a német sas szár-

*) Endemann i. m. 800. l. Ném. ker. tvk. 360. cikk: „Durch die Geschäfte, welche der Commissionär mit dritten schliesst, wird er allein berechtigt und verpflichtet“; lsd Hahn: i. m. 407. l.

**) Ném. ker. tvk. 368. cikk; lsd Olasz kor. tvk. 70. cikk: „a megbizónak nincs kereseti joga azok ellen, kikkel a bizományos szerződött, és ezeknek nincs kereseti joguk a megbízó ellen.“

nyai alatt a porosz és osztrák zászlók lengtek, a teremben a württembergi király és királyné nagy mellszobrai zöld fák és virágok közt, mely mögött kilátás nyílt a szabadba, hol egyiptomi toplom állott, előtte szökőkút folyton szökellő vízzel, jobbra balra pálmák württembergi zászlókkal, bent csábító buffet kitünő borokkal, és zeneszó.

A zenezsünet alatt első báró *Sternenfels*, a helyi bizottság alelnöke üdvözölte az egybegyült jogászokat a bizottság nevében; „jó előjelnek tartja, — úgy mond egyebek között — hogy három év óta, oly nagy események után az első jogászyülés itt, Svábhonban tartatik,“ különösen örömet fejezi ki a felett, hogy sokan jöttek, kik, bár nem számítanak „a nemzetséghez, de mégis a mieink.“ A szives üdvözlésre dr. *Schwarze* főállamügyész válaszolt Drezdából, ki is a Svábhonnak jelentőségét a jog, igazság és közkerkölsiségre nézve fejtegetvén „éljen“-t mondott Württembergre, mi élénk visszhangra talált. Ezután több szónok ürített poharat: kik közül *Kelz* feldkirchi kerületszéki titkár különösen a németosztrákok nevében mondott köszönetet a szives fogadtatásért, és midőn Németország Németausztria egybetartozóságát fejtegette és hangsúlyozta, hatalmasan megéltjeztetett. Magyarországból ugyan vannak többen már jelen, — nevezetesen Kaposvár már öt ügyvéd és törvényszéki tag által van képviselve, de mi még sokkal idegenebbek vagyunk itt; semhogy közülünk valaki üdvözlő vagy köszönő toasztra alkalmasnak találhatta volna az időt.

Az ismerkedési estély, miután a program határozottan kimondta, hogy a társas összejöveteleknél a hölgyek szivesen látott vendégek lesznek, rögtönzött táncestetélylyel végződött, melyet a fiatalabb jogászok rendeztek a szép számmal jelenlevő hölgyekkel.

28-án tartatott az első teljes ülés, melyet a stuttgarti bizottság alelnöke báró *Sternenfels* nyitott meg és felhívta a gyűlést elnökválasztásra, elnökül ajánlván a berlini egyetemi tanárt dr. *Gneist*-et, ki is általános lelkesedéssel felkiáltás utján megválasztatott.

Gneist elfoglalva az elnöki széket, köszönetét nyilvánítja a nagy megtiszteltetésért, melyben kartársai részesítik és sajnálatát fejezi ki a felett, hogy a jogászyülés született elnöke, kinek tekintélye és személyisége mintegy életfeltétel volt a jogászyülés összeülhetéséhez ép úgy mint a viszonyos jelentőséghez, melylyel ez most már bír, hogy dr. *Wächter* betegség által akadályozva van ezen elnökséget elfoglalni nemcsak, de jelen sem lehet. Hogy ezen tisztességre épen egy északi kartársat választanak, abban azon szép viszony jelét látja szónok, melyben a dél és észak egymásnak kezét nyujtva, hű és felbonthatlan szövetséget kötöttek.

Dr. *Wächter* levelének felolvasása után, melyben élénk sajnálkozását fejezi ki a felett, hogy a hazája fővárosában összegyült jogászyülésen nem lehet jelen, az elnök a szót a württembergi miniszterelnök és igazságügyminiszter *Mittnacht*-nak adja. Ki is közli a gyűléssel, „hogy ő felsége a király meghagyta neki a 9-ik jogászyület a király nevében üdvözölni és biztosítani, hogy a jogászyülés munkálatait, céljait figyelemmel kíséri. Továbbá ő királyi felsége általa ezenel meghívhatja a gyűlést *Rosenstein* és *Vilhelma*, ezen Stuttgart környékének két legszebb pontját képező királyi vár megtekintésére. A király ohajtja, hogy a részvevőknek a svábföldi látogatás barátságos és kedves emlékében maradjon.“ Würtbergnek különös öröme szolgál, folytatja tovább a miniszter, a jogászyülés Stuttgartban üdvözölhetni épen akkor, midőn oly jelentékeny jogi változatoknak nézünk elébe. Hiszi, hogy az egységes német népjognak felépítendő nagy művéhez hatalmas részt szolgáltat a 9-dik német jogászyülés.

Az elnök köszönetét fejezi ki a kitüntetésért, melyben a jogászyülés részesül és indítványozza, hogy a minisztert, ki oly nehéz viszonyok közt oly erős kézzel dolgozott a német egységen, válasza meg a gyűlés tiszteletbeli elnöknek, éljenzés közt elfogadtatott. Erre az alelnökök és jegyzők megválasztása következett. Alelnökül megválasztattak: *Cronmüller* stuttgarti főtiszéki elnök, *Voigt* lipcsei kereskedelmi főtiszéki ülnök, *Wahlberg* bécsi egyetemi tanár és *Bähr* kasseli legfőbb tszéki tanácsos. Jegyzők lettek: Dr. *Otto* heilbronnai ügyvéd, *Kissling* lovag Linzből; *Herbert* és *Hess* kerületi bírók Stuttgartból. *Wahlberg* bécsi tanár megköszönte a szives figyelmet, melyben Németausztria Stuttgartban részesül, és mely ifjító erővel bír. Elnök utal Ausztria érdemeire a német jog körül és pár szóvali válasz után a napirendre kitűzött egyes indítványoknak a szakosztályokhoz

leendő utasítását vette foganatba, melyekre a szakosztályok üléseinél fogok visszatérni.

Makower Berlinből ezután jelentést tett, a Németországban a két utolsó év alatt tapasztalt jogfejlődésről. Szavait az öröm és örvendetes bizonyosság azon kifejezésével végzé, hogy a legközelebbi jövő befogja fejezni az egységes német jog kevély épületét.

Az elnök a württembergi jogi kart üdvözlé a kitünő szakférfiakbani gazdagsága miatt. A mult évi jogászyülés, ha létrejöhetett volna, összeesett volna *Wächter* ötvenéves doctor-jubilaeumával, míg az idei összeesik *Mohl* *Robert*-ével, kihez az állandó bizottság tegnap üdvözlő sürgönyt küldöti, a német jogtudomány körül szerzett érdemeit kiemelvén. A felolvasott felelet *Mohl* köszönetét fejezi ki, és a biztosítást, hogy az egyesek tevékenysége az összeség tevékenysége mellett elenyészik.

Végül *Borchard* tanácsos Berlinből a pénztár állásáról tett jelentést, melyet már táviratomban is érintettem.

Ezzel az első teljes ülés véget ért.

Délután 1-től 3 ig szakosztályi ülések tartattak. Az első és második szakosztály (magánjogi ügy kereskedelem és váltójogi osztályok) egyesülve a tanácskozássra, elnökül a legfőbb törvényszéki elnököt *Kühne*-t választotta meg Celleből, alelnöknek a mannheimi főtörvényszéki főügyészt, *Hauszt*, jegyzőknek *Mecke* urat Berlinből és *Kübel* urat Stuttgartból. Első és legfontosabb pontja a napirendnek — *Ihering* tanár tételei — a szűken mért idő miatt más napra halasztatott; a második: a papirpénz beváltásának kötelezettsége az előadó távolléte miatt szinte elhalasztatott. A harmadik tárgy volt a kérdés: Felelős-e az állam, illetőleg község azon károkért és hátrányokért, melyek az általa alkalmazott hivatalnokok szándékos vagy vétkes mulasztása által egy harmadiknak okoztatnak, és ha igen, feltétlenül-e vagy csak feltételesen? Ezen kérdés a három utóbbi jogászyülésen már vitaközlés tárgyát képezte, de végmegállapodás nem történt, hanem a következő — mostani — jogászyülés elé utasított. A linzi ügyvéd dr. *Kieszling* által beadott vélemény a felelősség mellett, a heidelbergi tanár *Bluntschli* véleménye pedig ellene harcol. Az előadó berlini igazságügyi tanácsos *Princker* gyakorlott előadással tárgyalta a kérdés értelmét és terjedelmét, a tudomány és törvényhozás mai állását és az indokokat, mind mellette, mind ellene. A törvényhozás és tudomány tekintetéből jelezi, hogy az állam felelős, a mennyiben a hivatalnok hibája folytán gazdagodik, p. o. több adó fizettetett be; épen oly kétségtelen, hogy az állam felelős oly tényekért, melyeket a hivatalnok az ügyészség, illetőleg az államnak, mint alanyának képviselésében birtok-tekintetből teljesített, ugyan e tekintetből alapos az állam felelőssége akkor is, ha a hivatalnok a rá hivatalosan bízott pénzeket elsiikkasztja, bár a valódi, de vitatható tekintetből az elvétel, illetőleg elfogadás tisztán magánjogi tény. A jelen kérdés hordereje addig terjed, hol egy hivatalnok az államfenségi jog gyakorlatában működik, ez előző különösen az igazságszolgáltatás és a rendőrség hivatalnokai között. Bár majd minden államban, de különösen Poroszországban egész szárazan és mereven az állítottat is fel szabályul, hogy az ily hivatalnokok hibás tetteiért az állam nem felelős, egyes államok mégis hagynak némely kivételt, p. o. a jelzalog kezelés körüli hibáknál, jogellenes foglalások körül, jogellenes letartóztatás és tömeges zavargásoknál sérüléseknél a nélkül, hogy magát az elvet feladnák; csak Szász-Altenburg és Szász-Koburg államaiban van az állam felelőssége általán kimondva. A létező törvények és törvényhozás által elfoglalt álláspontot elhagyni nincs ok. Hogy magánjogi alapon a felelősségi kötelezettséget leszámaztatni lehetetlen, az bizonyos; a mi pedig a kérdésnek egyedül döntő közjogi oldalát illeti, mindenekelőtt megállapítandó, hogy a kérdés politikai tekintet alá nem jöhet, mint ezt oly sokan vélik, sőt a német alaptörvények az állam felelősségét csak a hivatalnok által törvényellenesen eszközölt letartóztatás, illetőleg elfogadásra nézve határozza meg: Európa legszabadabb államában, Angliában, hol legujabban történt a törvényellenes letartóztatásnak egy kiváló esete és ezt a sajtóban erőlyesen tárgyalás alá vették, mégis, egyetlen egy hang sem nyilvánult a mellett, hogy a károsult állami kárpótlást nyerjen. Ez nem is volna más, mint egy köteleességsértő hivatalnok javára az adózókat terhelni. Az állam felelősségének tagadása azonban maga után vonja a hivatalnoknak, különösen pedig a hatáskörében független bírói hivatalnoknak személyes felelősségét: ellenkező esetben szoros felügyelet és evvel kapcsolatos — a kor szellemével homlokegyenest — a kormányzat központosítása volna

elkerülhetetlen. Ennélfogva az állam felelősségének kimondása nem ajánlható, de igen a némely államban még fenálló, a hivatalnokok kérdőre vonhatóságát korlátozó rendeletek megszüntetése és minden hibára vonatkozólag a törvényes ut megnyitása. — Körner titkos tanácsos Drezdából védte az ellenkező álláspontot; megengedte ugyan, hogy fenálló törvényeinkből a felelősségi kötelezettség nem deducálható, de „hozandó törvényről, de *lego ferenda*“ van szó; önála az az irányadó, hogy az állam és a törvényhozás kényszerítik a polgárt, némely jogcselekményt hivatalnok által vitetni véghez; tehát az államnak kötelezettnek is kell lennie, e jogcselekvényért jót állani; csakhogyan ezen felelősség közvetett, miután a dolog természetében fokozik, hogy azt, ki kárt okoz, a kár megtérítés iránti kötelezettség első sorban illeti; a félelmet, hogy ezáltal a hivatalnok függetlensége van veszélyeztetve, szülő nem osztja: az ő nézete mellett általános méltányossági indokok is küzdenek, miután a megkárosított a vétkes hivatalnok vagyonából igen gyakran kártérítést sem kaphat. Dr. Kiesling ügyvéd ugyanazt vélelmezte, hogy az állam minden esetben, midőn az államhatalom gyakorlása által egyes állampolgár sértve van, kárpótlással tartozik, ha a károsított más uton kártérítést nem nyerhet; de akkor nincs felelősség, ha a sérelem bírói ítéleten nyugszik. A felállított ítélet önként következik azon körülményből, hogy az egyesnek semmi befolyása sincs a hivatalnok választhatóságába, és mégis a végrehajtó hatalom irányában engedelmességgel tartozik. Azon veszély, hogy az állam tulságosan lenne terhelve, nem forog fenn, ha az állam ügyes és jó hivatalnokokkal látja el magát. Ezzel a vita be lett fejezve és a szavazás más napra halasztva.

A 3-ik szakosztály (büntető jog és eljárás) elnökül fölkiáltás utján dr. Schwarze főállamügyészt választá Drezdából, ki is az osztály beleegyezésével alelnökül a stuttgarti főtörvényszéki tanácsos K ö s t l i n urat és a stuttgarti törvényszéki ülnök Rapp urat jegyzőül nevezte ki. A napirend első tárgya Leonhardi glauchaui tvszéki ülnök indítványa: mondja ki a német jogászgyűlés, hogy nem esküdtzéki eljárásnál a vádlottnak joga van a tényálladék első bírósági megállapítása ellen akkor is jogorvoslattal élni a vád alóli felmentés érdemében, ha a megállapítás alapján nem büntetettik, azaz: bűnösnek, de nem büntethetőnek mondatik ki, különösen, ha a bíróság kinyilatkoztatja, hogy valamely bűntényben, bűnösnek találta, de alaki alapon büntetése megszűnik, p. o. elévülés vagy pedig a büntetés nem kérése esetében. Az előadó Gotthelf müncheni ügyvéd pártolta az indítványt, csak azon módosítást ajánlotta, hogy a jogorvoslat neme határozatassék meg. A müncheni főtvszéki ülnök Stenglein pártolta előadó módosítását, míg Bingner miniszteri tanácsos, Karlsruheból azt mondja, hogy az indítvány nem időszerez, miután ezen indítvány csak a szász büntetőtörvénykönyv egyik alaki határozatának köszöni lételet, mely határozatnak a gondolat szolgál alapul, hogy különösen a tényálladék feletti ítélethez két forum szükségeltetik — oly gondolat, melynek nincs jövője, — ennélfogva egyszerűen a napirendre térést indítványozta: mely indítvány, miután még Zachariae göttingiai tanácsos, dr. Stern Bécsből, dr. Oppert államügyész Berlinből és Friedberg törvényszéki elnök Berlinből szólottak, el is fogadtattott.

A második tárgy volt: valjon egyes esetekben a büntető törvényszék illetékessége az in thesi megállapított büntetés fokától vagy pedig a feltételezett in hypothesi kiérdemelt büntetés magasságától függhet-e?

Előadó müncheni főtörvényszéki ülnök Stenglein határozottan ellenzé a kérdés igenlését, mivel a büntetés szerinti megszorítás a hatáskörnek a jövődö ítélethozásoknak praedjudicálna; az ítéldő bíró elfogultságát vonná maga után és a bizonyító eljárás közvetlenségének elve elleni támadást foglalna magában. Miután dr. Schaffroth és az elnök dr. Schwarze a szász törvény idevonatkozó határozmányainak keletkezési történetéről értekeztek és Zachariae a régebbi hannoveri jogról, Oppert berlini államügyész az előadó ellenében gyakorlati szempontból ajánlotta a kérdés igenlését azon módosítással, hogy a tétel az esküdtzéki eljárásra nem vonatkozhatik. Bingner az előtte szólót pártolta, dr. Rubó berlini főbíró, dr. Wahlberg az előadó ajánlata mellett és Hempfing hanau államügyész ellene szólottak, míg végre a vita holnapra halasztatott.

4-ik szakosztály, (polgári perrendtartás.) Elnökké dr. Kübel stuttgarti főtörvényszéki elnök, alelnöknek Fleischauser liposei kereskedelmi főtörvényszéki ülnök, jegyzőknek stuttgarti törvényszéki ülnök Gutbrod és Schönselffen

glattbachii ügyvéd választattak. A sok tanácskozási tárgy közül, mely a negyedik szakosztálynak jutott, első sorban a német birodalom részére tervbevetett polgári perrendtartás alapelvei jöttek tanácskozás alá; mint előadó szerepelt az eredetileg erre felkért, de időközben bajor miniszterre kineveztetett Fäustle helyett dr. Gneist. Az első kérdés, melyet az állandó bizottság formulázott a tanácskozmányok megkönnyíthetése tekintetéből, a következő volt: mennyiben legyenek irányadók a szóbeli eljárásnál a tényálladék megállapítására a tárgyalást megelőző írásbeli nyilatkozatok és ajánlatok? dr. Gneist előadói szerepének fényesen felolt meg; érdekfeszítő, világos előadással mutatta ki, hogy egy általános német polgári perrendtartás megállapításánál nem határozottan kötelező elvek megtestesítése forog kérdésben, hanem oly állapotnak megállapítása, mely a jelenkor követelményeinek megfelelően és egyuttal a különböző anyagi jogrendszerek irányában, melyek Németországban fenállnak, lehetőleg méltányos legyen. Az indítványra áttérve az indokok általános bevezetését, mint az újabb német irodalom egyik legszebb művét mutatta be. Az első kérdésnél az írásbeli nyilatkozatok viszonyát, illetőleg a szóbeli eljáráshoz, a rajnavidéki jogásznak megmondá, hogy az indokolt következtetésekről, a hannoverai jogásznak pedig, hogy a bizonyító ítéletről a perrend létrejöhetésének érdekében le kell mondaniok, valamint hogy a porosz bírák és ügyészek nyakas ellenállása, az 1846-ki rendeletek alaptételeihez való ragaszkodása kilátással sem bír eredményre, miután lehetetlen, hogy egy felig szóbeli, félig írásbeli eljárást felheessen soká tartani, és azért az elkerülhetetlenbe, a szóbeliség elvi elismerésébe bele kell nyugodniok. Erre az egyes pontok részletes indokolása után a Fäustle-vel megállapodáshoz képest a következő 5) pontot ajánlotta kimondatni:

a) a szóbeli eljárásnál a tárgyalást megelőző írásbeli nyilatkozatok csak mint a felek kölcsönös értesítései tekintendők;

b) az írásbeli nyilatkozatokból csak a tett ajánlatok olvasandók fel;

c) a bizonyítás-herokasztás után nem szükséges a tényálladék ítéleti indokolt meghatározása;

d) a végítélet tényálladéka a szóbeli tárgyalás foglatából a bíró által állapítandó meg, fentartva a sommás kiigazítási eljárást;

e) a német perrend átnézett javaslatának választott szerkezete az általános perrendtartás alapja gyanánt ehhoz képest elfogadható.

Hosszabb vita után, melyben az osterburgi ügyvéd Richter, a radibori ügyvéd Szabarth, az osnabürcki ügyvéd André, Eller Mannheimből, Meyersohn Aschaffenburgból, Sternenfels és Strottmann főtvszéki ülnök vettek részt, a javasolt öt pont nagy szótöbbséggel elfogadtattott, és azzal az ülés bezáratott.

Az első napon a napi munka után a Canstatt melletti királyi várak megtekintése várt a jogászgyűlésre. A gyönyörű völgyet az arany napsugarak tündérvé tették, midőn a vaspályatársaság által ingyen rendelkezésre bocsátott két különvonat a jogászgyűlés tagjait szép számu hölgyek kíséretében kiröpitette. A Silbörburg és Königsbau ünnepélyei által megismerkedett tagok a legvidámabb hangulatban szálltak ki a rosensteini alagut előtt, hanem fel a várba, hol a király nevében Mittnacht miniszter fogadta és üdvözölte a vendégeket. A vár és múkincei megtekintése után a felséges tájkép szemléletében gyönyörködött a társaság; elől Canstatt szép új épületeivel, a királyi nyári lak és hegy szép góthizlési tornyaival, mellette a Neckar völgy. gyümölcsfái, dobjai, mosolygó falvaival, távolban a svábhegyek a tájképet összehangzatosan kiegészítve. Innen lementek a Wilhelmába, Vilmos király kedvencz teremtményébe, a minél érdekesebbet, meglepőbbet Stuttgart nem nyujthat vendégeinek, de különösen nem nyujthatott most a jogászgyűlésnek, melynek tagjai közül még többnek a szakosztályi ülésen járván a gondolata, a lehető legnagyobb mérvben meg volt lepetve, midőn egyszerre a legkisebb részleteiben mór stylben kivitt tündéri kertben látta magát, mintha varázstücsökkel keleti tündérrégét átélni lett volna hivatva. És valóban a tó partján, a diazes mór csarnokban a felséges virággyak körül pihenő, sétáló, mulató hölgytársaságok, a terített asztal és rajta a legfinomabb borok csakis a legkedvezőbb benyomást teheték a vendégekre, kik a württembergi királyra, ezen szép ünnepély vendégszerető házigazdájára többször emeltek viharos éljenek között poharat. A társaság innen lement a gyógyteremben, hol a tarka lámpák közt késő estig a legfezztelenebb mulatság és vidámság ural-

kodott, sőt az ifjabb, de még a nem ifjabb papjai is Themisnek, mint tegnap, táncmulatságot rögtönöztek. Nagyon hamar eljött az idő, midőn visszatérésre kellett gondolnunk és megnyugodhatnak a jó stuttgartiak, ez est emléke sokáig élni fog keblünkben.

(*Ki legyen a II-ik jogászygyűlés elnöke?*) E kérdés iránt a sajtó terén élénk korteskedés fejlődik, néhányan Horváth Boldizsárt, mások Hoffmann Pált ajánlván elnökül. Részünkről csak sajnálatunkat fejezhetjük ki e jelenség felett, mert az ily személyes kérdésekbeni korteskedés a közügy ártalmára van. Egyáltalában, mint a tapasztalat bizonyítja: az ilyféle korteskedések rendszeren elmérgezik azon összhangzást, mely tudományos czélú társulatokban a sokkal magaszosabb egyleti czélok elérésére olyannyira kívánatos. A személyes kérdésekbeni korteskedés által, továbbá az olcsó népszerűség hajhászata fog a komoly irányu tudományos versenyzés helyébe lépni. Mi ezért sem az egyik, sem a másik candidatio mellett nem nyilatkozunk, mert nézetünk szerint a korteskedésnek értelme sincsen ott, hol nem valamely mandatum vagyis megbiztatásról, hanem csak megtiszteltetésről, kitüntetésről van szó. Horváth Boldizsár pályafutása a közönséges szólásmód szerint, „mint egy nyílt könyv fekszik előttünk“ s minthogy abban mindenki lapozgathat, ezért Horváth Boldizsár nagybecsülését bátran bizhatjuk a jogászközönségnek meggyőződésére. Hoffmann Pál candidatio ellenben nem annak multjában sarkallik, hanem őt, mint a legujabban megjelent polg. törvénykönyv általános részének szerzőjét, tehát mint a jövő emberét karolják fel.

(*A magy. jogászygyűlés állandó bizottságának*) f. hó 4-én tartott ülésében a kiküldött albizottság által az alapszabályokhoz és tanácskozási szabályokhoz javasolt módosítások tárgyalatván, azok némely eltéréssel elfogadtattak, és azoknak a teljes ülésen leendő előterjesztésével az állandó bizottság titkára bizott meg. — A jogászygyűlés közlönyéül, annak eddigi közlönye tartott meg. — A szakosztályok megnyitására a következő urak jelöltettek ki: az 1-ső szakosztály megnyitására dr. Hoffmann Pál; a 2-ik oszt. dr. Busbach Péter; a 3-ik oszt. Szentgyörgyi Imre és a 4-ik oszt. megnyitására dr. Bródc Lipót ur. — Az igazságügyi miniszter, Pest és Budaváros közönségei a gyűlésre meghivatni rendeltettek, az utóbbiak egyuttal felkértek: hogy a mennyiben a jogászygyűlés tudományos czéljainak méltánylásával a gyűlés díszét bármi irányban emelni hajlandók volnának, ebbeli határozataikról a rendező bizottságot értesíteni sziveskednének.

(*Elhagyhatja-e a tulajdonos jelzálogokkal terhelt ingatlanát, és kitörölheti-e nevét a tulajdonlapról?*) Minthogy az osztrák polgári törvénykönyvnek a telekkönyvi intézménnyel kapcsolatos rendelkezései nálunk is érvényesülnek, a következő jogeset eldöntése reánk nézve is érdekes. A kérdés ugyanis ez: valjon a bekeblezett tulajdonos fel van-e jogositva a jelzálogokkal terhelt tulajdont elhagyni? Az eset a következő: S. Josefa Hallein városának telekkönyvi kivonata szerint tulajdonosnője a 172. sz. alatti háznak, mely házra három bekeblezés van bejegyezve. A mint kérvényében említi, ide nem tartozó okok folytán magát elhatározá, hogy házáat el fogja hagyni (derelinqualni), minek folytán kéri a kerületi törvényszéket, hogy mint említett házának fele részbeni tulajdonosnőjét a telekkönyvből kitörültesse, és e háznak ezen felét uratlannak és mindenki által birtokbavehetőnek (occupalhatónak) nyilvánítsa. Az elsőfolyamodásu törvényszék folyamodót kérelmével elutasította, mert folyamodónőnek hitelezői törvényszerűen le nem mondottak jogairól és folyamodónő a 364. §. értelemben tulajdonával csak annyiban rendelkezhetik, a mennyiben egy harmadiknak jogai nem sértetnek. Ezen határozat ellen S. Josefa folyamodott; felfolyamodásában a „Jurist“-czimű folyóiratban közölt s a 350. §-t tárgyazó magyarázatra támaszkodván, mely szerint a §. első része abszolút, a másik pedig relativ birtoktörölést tartalmazna. A különbség e kettő közt abban rejlenék, hogy az előbbinél a birtok tárgya, a má-

siknál pedig a birtok alanya töröltetik ki. Az objectiv törlésnek csak akkor lehet helye, ha a tárgy egészen elenyészik vagy más tulajdonába megy át, a subjectiv törlés ellenben minden birtokosnak szabadságában állana, ha azt a tulajdonnak feltétlen elhagyása által akarja eszközölni. A jelzálogos hitelezők semmi esetben sem lehetnek sértve és veszélyeztetve a subjectiv törlés által, mert szabadságukban áll az uratlan hypothékát vagy maguk occupálva, mint annak tulajdonosai önkéntesen elidegeníteni, vagy zálogos követelésükkel az adóst beperelni és a nyert ítélet alapján a végrehajtást az uratlan jószágra eszközölni, mi annál könnyebb, mert senki jelen esetben a végrehajtásnak ellen nem szegülne. A kerületi törvényszék határozatában felhossa: hogy S. Josefa 172. sz. házáat férjével együtt birta. Ez utóbbinak 1854. évi május 10-én bekövetkezett halála folytán annak nagykoru gyermekei és örökösei által az örökség visszautasított, és az elhunytnak, mint a ház fele részbeni tulajdonosának kitörlése kérelmezett, mire a k. törvényszék azt határozta, hogy a bekeblezett hitelezők előleges beleegyezése megszerzendő és nekik a hagyatéki tárgy oda kinalandó. Míg az atyai részre vonatkozólag a dolog ebben a stadiumban volt, az alatt az elhunytok özvegye által a másik rész törlésére vonatkozó kérvény adatott be. Az özvegy kérvénye a ker. bíróság által visszautasított, s a végzés indokolásául említettik, hogy ez a p. t. k. 364. §-án alapszik, mely szerint a birtoklás törlése nem lehetséges. Ennek nem áll ellen a 362. §., mert ez teljes tulajdont tételez fel, ilyennek nem tekinthető az. kinek dolga terhelve és zálogolva van. (?) Politikai szempontból is káros volna a kérelemnek helyt adni, mert H. városában sok vendéglőtulajdonos létezik, kik mindnyájan eladósodva lévén, szívesen hagynák el ily módon tulajdonukat, minek folytán azon esetre, ha jelen kérelemnek helyt adatik, azt nyomban számos mások is követnék. Ezen ítélet a feltörvényszék 1855. aug. 7-én 10,416. sz. a. végzéssel helyben hagyta, indokolásul felhosszva: Ha a telekkönyvi birtoknak jogintézménye be van hozva, azt kijátszani nem szabad. Az a. p. tk. 364. §. értelmében a tulajdonjog érvényesítése csak annyiban nyilvánulhat, a mennyiben a törvényben a közjót előmozdító intézkedéseket át nem hágtá, minek folytán csupán a physikai birtok hagyható el, nem pedig a telekkönyvi, mely a hitelnek érdekében fentartandó, most ennek teljes elhagyására a telekkönyvi rovat teljes megsemmisítése szükséges; ez pedig nem lehetséges és a törvény szabványa szerint ép oly kevéssé engedhető meg az elhagyás átírás nélkül, mint a közvetlen szerzés ingatlannál telekkönyvi bejegyzés nélkül nem ad tulajdont. Ugy látszik azonban, hogy a jogosság szempontjából helyesebb lett volna feloldani az elsőfolyamodásu törvényszék határozatát, és S. Johanna kérvényének — a telekkönyvi törlés megengedését illetőleg — helyt adni; mert, először azon indok, mintha azon tulajdonos, kinek dolga terhelve és zálogolva van, azért teljes tulajdonos nem volna, helytelen. Azonkívül kevéssé veszélyeztetnek a hitelezők érdekei az által, ha a subjectiv törlésnek hely engedtetnék, mert a terhek törlés után mindig az ingatlanon maradnak, s bárki veszi az utóbb birtokába, csak a terhekkel együtt terheli azt. S. Josefának további kérelme azonban, hogy t. i. a vagyont uratlannak és mindenki által elfoglalhatónak nyilvánítsák, felesleges, mert ez a törlésből önként következik.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közli: I. O. Stolp könyvkereskedése Pesten.

Német jogirodalom.

Abhandlungen, publicistische, zum Verständniss der Gegenwart. II. Die Gesetzgebung d. norddeutschen Bundes. 3. Aufl. gr. 8. (50. S.) Celle 1870, Schulze'sche Buchh.

Archiv f. kathol. Kirchenrecht m. besond. Rücksicht auf das vatican. Concil, sowie auf Oesterreich, Deutschland u. die Schweiz, hrsg. v. F. H. Vering. 25. Bd. (Neuer Folge 19. Bd.) Jahrg. 1871. 6 Hfte. (à ca. 10 B.) gr. 8. Mainz, Kirchheim.

Barth, M. A., Commentar zur neuen Civilprocessordnung f. das Königr. Bayern. 11—13 Lfg. gr. 8. (S. 401—663.) Nördlingen, Beck.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A magyar magánjogi törvénykönyv tervezetének első (átalános) része.

Az előttünk fekvő törvénytervezet — tudományos becsét tekintve — igénytelen szavam is csak azok nézetéhez járulhat, kik a törvénytervezet ezen oldalának kitünő voltát, méltányolták.

A codificatio célja: nem annyira újabb elméletek teremtése, mint inkább abban áll, hogy a tudomány által megállapított és elfogadott elvek az illető nép viszonyai és jogérzületéhez alkalmazva, feldolgoztassanak; illetőleg formába öntessenek.

Uglátszik e célra törekedett Hoffmann Pál is, és a tudomány mai állását tekintve e célnak kitünően meg is felelt.

Felhasználta mindaz, a mi más törvénykönyvekből felhasználható volt, megtestesítette a tudományban megállapított elveket, a nélkül, hogy utánzott volna, munkája a részletes felosztás, a definitiók és a logikai sorrendre nézve teljesen önálló, s annyi eszmének ad tudományos kifejezést, hogy e tervezet — mint tudományos mű — az európai jogirodalomban is első rangu helyre érdemes, — e mellett kellő figyelemmel volt a hazai viszonyokra, a magyar nép alkotmányos jogérzületére, és művét mindenütt szabadelvűség lengi át.

Mit a tervezetre e részben megjegyezhetnénk, az főleg abban áll, hogy sok olyan vétetett fel belé, mi nem a magánjog körébe tartozik, p. o.: a jogforrásokról, a honpolgárság megszerzése és elvesztéséről szóló tan; továbbá a testületek létrejöttét, szervezetét és megszűntét illetőleg, bővebben a részletekbe bocsátkozott a szerző; mint azt — nézetem szerint — a magánjog köre — a jogi személyek tanát illetőleg — megkívánja; s végre, hogy sok helyütt a törvénykönyv rendeltetését túlhalandóan — részletes. Ezek azonban mind oly dolgok, melyek az egész mű tudományos becsét nem csonkítják, s melyeket orvosolni könnyű, s nem is ezekről kívánok bővebben szólni, hanem a tervezet irányára nézve kisértendem meg igénytelen észrevételeimet előterjeszteni; és pedig ezt tenni annál is inkább helyén látom, mert Sággy tanár ur, épen e lapok hátsó oldalain ellenkező nézetnek adott kifejezést; teszem pedig annál bátrabban, minthogy e véleményem nem magában álló, hanem számos tekintélyes egyének nézetével találkozik.

Tudományos műben, a mélység nem hiba, s ha valaki alaposan ír, azt, hogy e mellett eszmeit — az elvont tudományos nézpontokra építve — főleg csak a szaktudományal foglalkozók által kellően megérthetőleg adja elő, hibául felróni még azok sem fogják, kik — mint magam is — Mittermayer egyszerű irmodorát, a romanisták irányára főlé helyezik.

Másként áll azonban a dolog törvénykönyveknél, melyek nem tudományos művek; hanem azért iratnak, hogy a tudományos eszméknek testet adva, azok a meglevő viszonyokra alkalmaztassanak, oly módon, hogy a törvénykönyvben magánügyeire nézve a laicus is utmutatást találjon.

Az irány e fontosságát szerző maga is kiemeli általános indokolásában, midőn erre nézve megjegyzi:

„A törvényhozás szándékainak megvalósítása, csaknem egyedül a szóhangzattól s ennek eszméi tartalmától függ. A roppant jelentőség és hataalom, melylyel itt minden egyes szó, mondat, sőt minden egyes írásjel bír, az eszme vagy kifejezés legcsekélyebb hibássága vagy gyarlósága is kiszámíthatlan ártalmat okozhat; minél fogva mindkettőtől a tökély legnagyobb foká igényel-
tetik.“

Az azonban épen azért tán, mert e feladatot kívánta lelkiismeretesen teljesíteni, tévesztette szem elől, hogy mindezek mellett, a könnyű érthetőségre is kiváló súlyt kell fektetni, s csak a tudomány követelte praecisitást tartván kiválólag szem előtt, a definitiók oly mély és elvont terére siklott, hogy azt még a gyakorlati joggal foglalkozók közül is számosan nem értendik meg, vagy ha végre megértik is, mindig marad fenn kételyük arra nézve, hogy miután ezen eszme egyszerűben is ki lett volna fejezhető, nem kívántatik-e annak más értelem tulajdonítani? mint a milyent az illető — hosszas gondolkodás után — a szövegből kimagyarázott.

Minthogy pedig az általános rész főcélja, — mit szerző maga elé tűzött, és végre is hajtott — hogy az az alapelveket állapítsa meg, melyek a részletekben felmerülő kételyeknél, a megoldás kulcsául szolgálnak, ezen alapelveknek oly világosan és érthetően kell kifejezve lenniük, hogy kételyt ne hagyjanak fenn; mert ha kellőleg meg nem — vagy félreértetnek, céljukkal ellenkező eredmény előidézőjévé válnak.

Számos tételt idézhetnék a tervezetből e szavaim igazolására, szolgáljon azonban például csak néhány:

„201. §. Az érvénytelenség semmisség, vagy megdönthetőség (l) már el vagy még el nem határozódott, kezdetről fogva fennforgó avagy (tán csak vagy?) a reá következett, a legközelebb szem előtt tartott jogtételnek tekintetéből való orvosolható, avagy orvosolhatlan.“ Ilyen a feltétel és feltevés közötti megkülönböztetés, ugyanis:

„214. §. Feltételnek tekintendő, valamely akaratkijelentéssel kapcsolatos abbeli meghatározás, miszerint az azzal szándékolt joghatás csak valamely ténybeli avagy jogi, tevőleges avagy nemleges, de nem csak alany, hanem tárgyilag is kétes körülménynek fennforgása mellett álljon be.“

228. §. Feltevésnek tekintendő, ha valamely akaratkijelentés oly czélzattal jár ugyan, miszerint a szándékolt joghatás csak valamely (ténybeli vagy jogi), (tevéleges vagy nemleges), mult vagy jelen, vagy jövő), (muló vagy maradandó) viszonyalakulat mellett álljon meg, a nélkül azonban, hogy a joghatásnak beállta azon viszonyalakulattól függővé volna téve.

Hasonlók, hogy többet ne említsek a 109. 142. 155. 202. 203. 241. 252. stb. §§-ok, a melyekben foglalt definitiók mind szépek jogphilosophiában, de tételes jogba — véleményem szerint — nem illenek.

Pedig szerző tud tudományosan praecise és mégis mindenki által megérthetőleg világosan is írni, p. o.:

„84. §. Ingók a helyváltoztatásra képes dolgok, ingatlanok az arra nem képes föld felületnek egyes határolt részei.“

„92. §. Elhasználhatók azon dolgok, melyeknek rendeltetése azt hozza magával, hogy testi épségük már egyszeri használás által veszendőbe megyen, minden egyéb dolog jogilag elhasználhatatlannak tekintetik.“

„97. §. Tartozék oly dolog, mely egy másik dologhoz a nélkül, hogy ennek alkatrészét képezné, oly módon csatlakozik, miszerint csak annak kedvéért létezik.“

„98. §. Gyümölcs oly dolog, melyet valamely más dolog rendeltetésszerűleg hajt, de mind az is, mit valamely dolog nem maga, hanem arra vonatkozó jogviszony (p. o. kölcsön, bérlet) közvetítésével hoz“ stb.

Ezek tudományos és praecis definitiók, s alig lesz mivel ember, ki egyszeri elolvasásra át nem értené.

Szerző — dicséretére legyen mondva — tiszta magyarsággal kívánt írni, s kiküszöbölni minden idegen műszót, hogy jogirodalmunk és ebből kifolyólag nyelvünk e részbeni elhanyagolt voltánál fogva, mennyi nehézséggel kelle küzdenie, igen belátom; mindamellett nem tagadhatom el azt sem, hogy — véleményem szerint — bár vannak egyes sikerült és még eddig nem használt műszavai, p. o.: hirevezett, hasonyszerűség (analogia), melyek tökéletesen magyarok és úgy a nyelv szellemének, mint a kifejezni kívánt dolog értelmének teljesen megfelelnek, — legnagyobb részben az általa használt vagy teremtett műszók, a magyar nyelv kívánalmainak és szellemének nem felelnek meg p. o. ható és fogató vagyon (positiv und negatives Vermögen) jogutódlás, tevéleges viselkedés, örökletes jogok és kötelezettségek elhatározódott érvénytelenség időhatározvány megdönthetőség, kénytelenleg, végződési időhatározmány stb.

E részben tehát, véleményem szerint, a műátdolgozást igényel, mi azonban, miután a rendszer meg van alkotva, az eszmék maguk nagyszerűségében felállítva és rendezve, a dolog hasonlithatlanul csekélyebb, s inkább mechanicus részét teszi, ha a tervezet átdolgozottnak is, annak létrehozása körüli érdemben az oroszlan rész mégis Hoffmann Pált illetné.

ZLINSZKY IMRE,
királyi táblai pótbíró.

A II-ik magyar jogászgyűlés közleményei.

V é l e m é n y

Szent-Lélek Gyula ügyvéd urtól Kassán.

Dr. Környey Ede azon indítványára, — hogy „a magyar jogászgyűlés mondja ki meggyőződéséeként:

A közjegyzőségi kényszer, mint jogtalan, — majdnem a kivihetelenségig czélszerűtlen — mellőzendő, — azaz: a honosítandó közjegyzőségi törvénybe fel ne vétessék: — valamely jogügylet azért is érvénytelen,

mert az arróli okmányt nem a közjegyző szerkesztette és hitelesítette.“

Első tekintetre úgy látszik, mintha indítványozó, megszorításával a körnek, a közjegyzőségi institutió-
nak lenne ellenese, — midőn azt bizonyos tekintetekben a kivihetelenségig czélszerűtlennek — jogtalanak, mellőzendőnek tartja.

S igazán olvasva az indítványt — nem kevés gondolkozó — a közjegyzőség életbeléptetésének küszöbén — kérdi, — s talán nem alaptalanul önmagától, — valjon lesz-e az hazánkra nézve oly áldásos, — mint a mennyi jó remény köttetik hozzá? — különösen tekintve népünk a jogviszonyok irányábani szellemét, — jellemét, — legyőzendő-e az apathiát, melylyel még az érdekében hozott rendelkezés irányában is nem ritka esetben viseltetik? — megkedveli-e ezt — különösen felébred-e a bizalom ezen intézvény iránt, — mely nélkül az hasznos — sikerdús alig lehet?

E kérdésekre positiv igennel felelni akkor — midőn a szóban levő közjegyzőség törvényes keretünkben ujság leend, nehéz, — így nehéznek tartom részemről azt is, — hogy helyes véleményt mondhassak egy oly elméleti institutióra vonatkozó indítványra, melynek czélszerűségét, — hasznát, — csak is a gyakorlat érvényesítheti.

A gyakorlat lesz meggyőződésem szerint leginkább azon iskola, — mely után biztos ítéletet mondhatunk arról, — valjon nem kockáztatjuk-e nálunk, — ezen más országokban oly szépen virágzó — hasznos, — korszerű s kívánatos istitutiót. — Azért véleményemet lehető legrövidebben adom elő. — Hasznosságánál fogva — kívánatosnak mondom azt saját meggyőződésem után is, — s nem akarnám kényszerrel összekötni azon féltékenységből sem, — mert a kényszer legtöbb esetben megölője lenne azon bizalomnak, — mely nélkül a közjegyzőséget képzelni sem tudom, — ennek bizonyosságát meritem onnét, mert különösen a vidéken nyert tapasztalás tanított reá, — hogy a népnél a bizalmatlanság fokozására a kényszer nem kevés szerepet játszana, — sőt az által utálatossá válhatnék a közjegyzőség, — a lényegét tehát nem szabad feláldoznunk az alakiságnak, — miért véleményem az indítvány pártolására irányul azért is, — mivel bár igaz, hogy az államhatalomnak kötelessége örködni polgárainak jogviszonyai felett, — de e kötelességnek teljesen elég van téve akkor, — midőn törvényszerint intézkedés történik, — az eddig törvényesen működő, ahhoz értő közegeken kívül arról is, miként felállítván a közjegyzőségek — mindenkinek szabadságához képest több törvényes mód, és alkalom nyújtatik okmányainak illetéknépen is elkészíttetésére.

A kényszer nemcsak a közjegyzői institutióra lenne meggyőződésem szerint rossz s káros hatással, — de akadályozná a szabadság elnyomásával a magánjogi, sőt közforgalmat. — Törvényesíttessék az — de nem a szabadság feláldozásával, — sőt nyilvánított véleményemnél még azt is kijelentésképen bátorodom kockáztatni, — hogy a kényszer barátjai merényletet követnek el a multból is merithető jó opinio ellen, — bár nem szenved kétséget, van sok okmányaink szerkesztésénél, — mi orvoslatt igényel, — de képes nem vagyok fel fogni, mint segítene azokon a közjegyzői kényszer; — a visszaélések leginkább csalás által idéztetnek elő, — de ezeknek mellőzése érdekében a büntető törvény tökéletesítése nyújthat orvoslást.

Véleményem tehát csak általánosán irányul az indítványra, — hogy közjegyzőségi kényszernek, — mint a józan szabadság s bizalom akadályának barátja nem vagyok, — sőt a törvényben azt mellőzendőnek

találom azért is, — mert felni nem lehet, — miként a gyakorlati téren megsemmisítőjévé válhatna a közjegyzői institutónak leginkább azért is, mert szükség és cél nélkül akadályozná a jogügyletek folyamát, — gyakran lehetetlenítene, — s így aláásná a közjegyző iránti bizalmat, — ezekre nézve is erkölcsi és anyagi tekintetből káros hatással lehetne.

Ajánlom ezeknél fogva is az indítványt azon módosítással, — hogy az eredeti szövegből „jogtalan, majdnem a kivihetetlenségig“ szavak kihagyattassanak.

* * *

V é l e m é n y

Dr. Wenzel Gusztáv egyetemi tanár urtól Pesten.

Dr. Teleszky István urnak a törvényes örökösödés törvényhozás szabályozását tárgyzó indítvány felett.

Tisztelt jogászyulési bizottság!

Méltóztattak dr. Teleszky István „a törvényes örökösödés törvényhozási szabályozását“ tárgyzó indítványát véleményezés végett velem közölni.

Tisztelt felszólításának folytán van szerencsém véleményemet következőleg kijelenteni:

Noha a kérdéses indítványnak kiindulási és célpontja nem az, mely szerint én hazai jogunk kérdéseit szoktam fejtegetni; s noha ehhez képest a discussio alkalmával annak szószólója nem lehetnék: másrésztől mégis

tekintve azon körülményt, hogy a jogászyulési tárgyalások és fejtegetések főszabálya a vélemények és discussiok szabadsága;

tekintve, hogy az indítvány határozottan van formulázva, és szabályszerűleg indokolva;

tekintve, hogy indítványozó ez alkalommal tanusított jeles szakképesítettségével az indítványban foglalt kérdést alaposan szemügyre veszi, s egyes alkatmomentumait világosan átvizsgálja;

tekintve tehát, hogy az indítvány egészben véve a jogászyulás tanácskozásának helyes tárgyat nyújt, s azonkívül gyakorlati fontosságánál fogva is a részletes fejtegetésének igen alkalmas feladata:

kedves kötelességemnek érzem, ezen indítványt elfogadás végett a tisztelt bizottság különös részvételebe ajánlani; egyszersmind az abban kifejtett szakképesítettség iránt teljes elismerésemet kijelentvén.

* * *

V é l e m é n y

Dr. Schnierer Aladár jogakadémiai tanár urtól Kassán.

Boor József ügyvéd ur által önálló kerületi törvényszéki orvosok kineveztetése iránt beadott indítvány felett.

Boor József ügyvéd urnak önálló törvényszéki orvosok kineveztetésére vonatkozó indítványa, nézetem szerint, oly bensős és válhatlan összefüggésben áll a fenytő igazságszolgáltatás czélszerű s üdvös berendezésével, hogy az indítványozó ur által javasolt intézkedés megtétele nélkül a fenytő bíróságok szervezetét észszerűen képzelni sem lehet.

Nem tartom szükségesnek azon indokok tüzetesebb elemzésébe bocsátkozni, melyeket Boor József ur indítványának igazolására felhozott, hisz érvelése e tekintetben oly kimerítő, praecis és meggyőző, hogy e tárgy minden további fejtegetését teljesen mellőzhetőnek vélem. De van a szönyegen lévő kérdésnek egy

oldala, mely még behatóbb megfontolást igényel, s ez azon vonatkozás, melyben az indítvány a bíróságok szervezetéhez áll. A meddig a törvénykezés a politikai igazgatással egybekapcsolva a municzipiumok hatásköréhez tartozott, addig azon usus, melynél fogva az illető megyei vagy városi orvosok, mint közigazgatási közegek, bírói kiküldés folytán a törvényszéki orvosok teendőit végezték, még a viszonyok természetével összeegyeztethető, sőt bizonyos tekintetben czélszerűségi okok által igazolható is volt. De midőn törvényhozásunk az elsőfolyamodású királyi bíróságok szervezése által a törvénykezésnek teljes elválasztását a politikai közigazgatástól decretálta, a viszony lényegesen megváltozott, még pedig olyképp, hogy ennek folytán már csak az elv következetes megvalósítása sürgetőleg megkívánta volna, miként az állam a bíraskodásnál szükséges orvosi functiókat külön, önálló és államhivatali függőségbe helyezett orvosi személyzetre bizza. — Mulhatlanul szükséges ez azon oknál fogva, mert a törvénykezés önállósága következtében a helyhatóságok orvosi személyzete ilyféle ügyek ellátására többé illetékes sem lehet. Az ügy ezen állásánál fogva nagyon sajnós, hogy az elsőfolyamodású bíróságok szervezésére vonatkozó 1871-ki XXXI. és XXXII. törvény-cikkek ezen irányban kimerítő intézkedést nem tettek. A törvény 9. §-a, mely az elsőfolyamodású törvényszékek és bíróságok részére szükséges pénzátlagokat megállapítja csakis hat, az egész országra nézve szervezendő kerületi törvényszéki orvos állomásáról tesz említést, — és valószínű, hogy ezen kerületi orvosok hatásköre a látleletek kétség esetében teendő felülvizsgálására szorítkoznia fog. Arról pedig, hogy a látleletek felvételére s egyéb orvosi functiók teljesítésére az elsőfolyamodású törvényszékek és bíróságoknál — ki legyen hivatva, a törvény, fájdalom — mit sem mond.

Az eddig felhozottak eléggé bizonyítják Boor József ur indítványának kiváló gyakorlati fontosságát, mert, ha az álladalmi főhatalom e tárgyban pótlólag intézkedést nem tesz, a dolog bizonyára oda fordul, hogy a bíróság felelős orvosi személyzet segédműködését teljesen nélkülözendi; bizonyos lévén, hogy a helyhatóságok: nevezetesen a megyék, a királyi bíróságok életbeléptetésével a közigazgatási orvosok állomását a járásokban végkép megszüntetni fogják. Ez, mint biztos forrásból tudom, Borsodmegyében már határozattá vált, Abaujmegyében pedig, az előirányzat e tárgyban szintén meg van téve. Több, mint valószínű, hogy ugyanez a többi megyékben is történni fog, még pedig azért, mert a tisztí orvosok teendője eddigelé jobbadán csak látleletek felvételére, bíróilag elrendelt bonczolások eszközlésére s orvosi véleményadásokra szorított; világos tehát, hogy a municzipális bíraskodás megszüntével ezen orvosi személyzet rendeltetése is megszünend, az egészségi policzia kezelése pedig legtöbb megyében valószínűleg egyetlen egy tisztí orvosra, mint egészségügyi előadóra, lesz bízva.

Midőn Boor József ur indítványát — mint a fenytő igazságszolgáltatás fontos érdekére vonatkozót, a magyar jogászyulásnak elfogadás végett ajánlani bátorodom, az indítvány szövegezésére nézve még csak azon megjegyzést tartom szükségesnek, miszerint a kitétel: „kerületi törvényszéki orvosok“ — nézetem szerint mellőzendő s a helyett a kifejezés: „törvényszéki és járásbírói orvosi“ használandó volna. Ezen változás úgy hiszem, azért szükséges, mert az 1871-iki XXXII. törvény-cikk 9. §-a a kitétel: „kerületi törvényszéki orvos“ nyilván más jelentményben használja.

* * *

V é l e m é n y

Dr. Bróde Lipót ügyvéd urtól Pesten.

Dr. Környey Ede ügyvéd ur indítványa felett: hogy a magyar jogászggyűlés által kimondassék, miszerint: „a közjegyzőségi kényszer mint jogtalan, majdnem a kivihetlenségig czélszerűtlen mellőzendő, azaz: a honosítandó közjegyzőségi törvénybe fel ne vétessék, hogy valamely jogügylet azért érvénytelen, mert az arról okmányt nem a közjegyző szerkesztette és hitelesítette.“

I.

Mielőtt a fenebbi indítvány feletti szerény véleményem kinyilvánítanám, szükségesnek tartom mindekelőtt, a „jegyzői kényszer“ fogalmának szabatos megállapítását. Ezt annál szükségesebbnek tartom, a mennyiben többiben volt alkalmam meggyőződnöm arról, hogy — bármennyire is hihetetlennek lássék — ez iránt még jogász köreinkben sincsenek mindenütt kellően tájékozva. „Jegyzői kényszer“ akkor létezik, ha az állam maga a jogügylet érvényességét a jegyzői okmány (Notariatsakt) létezésétől teszi függővé. Ha p. o. törvényhozás azt határozza, hogy házastársak közt kötött jogügylet csak azon esetre érvényes, ha arról jegyzői okmány vétetik fel, a jogügyletek ezen nemét tekintve „jegyzői kényszernek“ esete áll elő. Ettől pedig különböznek azon előnyök, melyeket a törvényhozás a jegyzői okmánnyal összeköt. Bármily fontosak legyenek is ezen előnyök, s bármily tetemes horderővel birjanak is, mindaddig „jegyzői kényszer“ fen nem forog, míg maga a jogügylet jegyzői okmány nélkül is törvényesen érvényes.

Ha tehát a törvény a jegyzői okmányt instrumentum publicumnak jelenti ki, ha p. o. annak végrehajtóságot tulajdonít, ha p. o. kijelenti, hogy telekkönyvi feltétlen dologbani jog csakis jegyzői okmány alapján eszközölhető ki, stb., akkor mind ezen esetekben „jegyzői kényszerrel“ szó nem lehet. Különösen az utóbb említett példa miatt tartottam szükségesnek a jegyzői kényszer fogalmának szabatos megállapítását, mivel csodálkozásomra általam nagyrabecsült jogászoktól ismételt hallottam, hogy telekkönyvi feltétlen dologbani jog megszerzésének jegyzői okmánytól függővé tételét „jegyzői kényszernek“ kellene nevezni.

Ez azonban helytelen. Ha a jogügylet maga, például ingatlan megvétele, magánokmány alapján is érvényes, ha magánokmány alapján a telekkönyvi előjegyzés kieszközölhető, s csak is a telekkönyvi bekebelezés, tehát csak is a telekkönyvi feltétlen dologbani jog tétetik jegyzői okmány létezésétől függővé, a törvény ilyenmü határozata által a jegyzői okmány kétségkívül rendkívüli előnyben részesítettik ugyan, és e tekintetben eltérhetnek ugyan a vélemények, valljon czélszerű-e a törvény ilyenmü rendelete, vagy sem, de épen nem mondhatni azt, hogy ilyenmü határozat jegyzői kényszer tartalmazna, épen mivel maga a jogügylet érvényessége nem tétetik függővé a jegyzői okmány létezésétől.

II.

A „jegyzői kényszer“ fogalmának ezen megállapítása után, a szönyegen forgó indítványt illetőleg megjegyzem, hogy ez két részre oszlik, mely nézetem szerint egymástól teljesen elkülönítendő, mivel különböző bírálat alá vonható s nézetem szerint ez alá is vonandó. Az indítvány ugyan is állítja, hogy a jegyzői kényszer jogtalan, s hogy czélszerűtlen is. A jog kérdése a czélszerűség kérdésétől teljesen elkülönítendő, illetőleg e két kérdés egymással fel nem cserélendő, hanem ezekre

külön kell felelni, és pedig előbb a jog kérdésére. Ha ezen kérdésre felelvén, azon eredményhez jutunk, hogy a jegyzői kényszer jogtalan, akkor magától érthetőleg a másik kérdés esedik, mivel jogi államban jogtalan intézmény be nem hozandó, akármily czélszerűnek is mutatkozzék az. Ha pedig azon meggyőződésre jutunk, hogy a jegyzői kényszer nem jogtalan, akkor a czélszerűség kérdését alaposan meg kell vizsgálni, mivel ez fogja meghatározni a jegyzői kényszer határait, vagy pedig, mivel lehet azon eredményhez jutnunk, hogy a jegyzői kényszer ugyan nem jogtalan, de czélszerűtlen és ez utóbbi ok miatt nem hozandó be, miután az állam jogokról is lemondhat, sőt azt tennie is kell, ha azok érvényesítése neki czélszerűtlennek látszik, s ha ebbeli joga érvényesítésének abban hagyása által sem az állam célja, sem pedig az állam érdeke (melynek a honpolgárok érdekével ugyanazonosnak kell lennie) meg nem sérül.

Első sorban tehát azon kérdésre kell felelnünk: jogtalan-e a jegyzői kényszer?

A fenforgó indítvány ezen kérdésre egész általánosságban és elvileg igennel felel, s a jegyzői kényszer kivétel nélkül és feltétlenül jogtalanak jelenti ki. Hosszú és érett megfontolás után ezen nézethez nem csatlakozhatom és az indítványt ezen általánosságában nem pártolhatom. Mondom: „ezen általánosságában“ mivel az államnak jogát a jegyzői kényszer behozására elismerem, de csak is bizonyos korlátok között, melyeket később megközelítőleg ismertetni fogok.

Általánosságban és elvben nézetem szerint nem állithatni azt, hogy az állam a jegyzői kényszer behozására jogosítva nincsen. Miért nem? A jegyzői kényszer nem egyéb, mind az állampolgárok vagy azok egy részének a jogügyletek bizonyos nemeinél szabadon rendelkezési képességének alaki korlátozása. Ha a törvény p. o. azt rendeli, hogy házastársak közt kötött jogügyletek csak akkor birnak érvénynyel, ha ezek jegyzői okmány alapján létesültek, akkor ez nem egyéb, mint a házastársak szabadon rendelkezési képességének alaki korlátozása oly jogügyletekre nézve, melyeket azok egymással kötnek. Ezen korlátozás csak is alaki, mivel a házastársaknak egyáltalában meg nem tiltatik, hogy jogügyletet egymással ne kössenek, hanem csak is alak határoztatik meg, melylyel ezen jogügyletnek birnia kell, hogy az állam részéről érvényesnek tekintessék, t. i. jegyzői okmány alakjával. (Ez alkalommal megjegyzem, hogy jegyzői okmány alatt, nem csupán az aláírásoknak jegyzői hitelesítését, hanem valóságos jegyzői actust értek.) A jegyzői kényszernek általam megkísérelt definitója magától érthetőleg tökéletességre nem tart igényt, de legalább megközelítőleg megfelel a jegyzői kényszer fogalmának. Ha már most azt állítják, hogy a jegyzői kényszer jogtalan, ez más szavakkal egyebet nem jelent, mint azt, hogy: az állam nincsen jogosítva, az állampolgárok vagy azok egy részének szabadon rendelkezési képességét a jogügyletek bizonyos nemeire nézve alakilag korlátozni!! Őszintén be kell vallanom, hogy az államnak még sokkal nagyobb és fontosabb jogokat is vindicálok és bátran merem állítani, anélkül, hogy azon veszélynek tennem ki magamat, hogy tagadással találkozom: hogy a mivel világon törvényhozás sem létezik, mely az államnak még sokkal fontosabb jogokat nem vindicálna, s neki az állampolgárok szabadon rendelkezési képességének nem csak alaki, de sőt anyagi korlátozását és bizonyos határok közt meg nem engedné. Kérem: jogosítottnak tartják-e az államot, azt rendelni, hogy contractus turpis causae érvénytelen? s ha — a min nem is kételkedem — az államot erre jogosítottnak mondják, kérem továbbá:

nem korlátozás-e az, s pedig a szabadon rendelkezési képességnek nemcsak alaki, hanem egyenesen anyagi korlátozása is? Vagy, — hogy más példát említsek — nincs-e jogositva az állam bizonyos életkort a nagykorúság elérésére nézve megállapítani, s azt határozni, hogy kiskorúak által kötött szerződések érvénytelenek? Világos, hogy van joga! S ha az állam p. o. az elért 24-ik évtől teszi függővé a nagykorúságot, nem korlátozza-e ez által valamennyi állampolgár szabadon rendelkezési képességét, ki a 24-ik évét még el nem érte? s pedig ez a szabadon rendelkezési képesség nemcsak alaki, hanem egyenesen anyagi korlátozása. Akárhova tekintünk is, codificált törvényeknél mindenütt a szabadon rendelkezési képesség alaki és anyagi megszorítására akadunk, anélkül, hogy valakinek csak eszébe jutna is, mikép az államnak erre nézve jogát tagadja. S miben különbözik jogilag a jegyzői kényszer a szabadon rendelkezési képesség egyéb alaki korlátozásaitól? Semmiben. Hogy egészen hasoaló példával éljek, arra utalok, hogy ugy nálunk is, mint sok más államban fenáll az ugynevezett „ügyvédi kényszer,“ melyet azonban elég sajtáságosan még azon jogászok sem támadnak meg, a kik a jegyzői kényszer ellen sikra szállanak. Pedig e kettő közt nincs benső különbség, s mégis elismerik az egyikre nézve az állam jogát ezen kényszer behozatalára, míg a másiknál ez állam ugyan ezen jogát vitatják! Ha az államot jogositottnak nyilvánítják arra nézve, mikép önjogu, nagykoru személyek nek megtilthassa, hogy a rendes eljárásban pereiket maguk vihessék, és perirataikat maguk szerkeszthessék; ha az államnak azon joga elismertetik, miszerint ezen személyeket arra kényszerithesse, hogy magukat ügyvédek által képviseltessék, vitás jogügyeiket más személyek — ügyvédek — által vitessék, akkor majdnem felfoghatatlan, miként állithatni, hogy a jegyzői kényszer jogtalan, s hogy az állam azon joggal nem bírna, miszerint bizonyos jogügyletek érvényességét bizonyos alakhoz, t. i. a jegyzői okmány alakjához ne köthessen, s azt határozni, hogy bizonyos jogügyletek csak is akkor érvényesek s bírnak jogkövetkezményekkel, ha a közjegyző előtt és általa kötöttek! Azon ellenvetést el nem fogadhatom, hogy az ügyvédi kényszer és a jegyzői kényszer között azon alaki különbség létezik, hogy az egyiknél csak is a jogügylet érvényesítése, nem pedig mint a másiknál már a jogügylet megkötése körül korlátoltatik a rendelkezési képesség. Ilynemű ellenvetés nélkülöz minden jogi alapot, miután a kényszer ezen két nemének következményei ugyanazok, s abban öszpontosulnak: hogy a jog nem érvényesithető. Hogy más példát is felhozzak, arra is utalhatok, hogy az állam végrendeletet érvénytelennek nyilvánít, ha bizonyos számu tanu által nem előttemeztetik; hogy az állam a jogügyletek bizonyos nemeit érvényteleneknek nyilvánítja, ha írásbelileg meg nem kötöttek stb., de elégnék tartom annak ismétlését, hogy minden — ugy alaki mint anyagi törvényben — a rendelkezési képesség számtalan megszorítása elő fordul, (köteles rész stb.) anélkül, hogy valakinek csak eszébe is jutna, hogy az államnak ez n megszorításokhozi jogát tagadásba vegye. S csak is jegyzői kényszer behozására ne legyen jogositva az állam? Miért ne? Részemről tehát a jegyzői kényszer behozatalát elvben jogtalanak nem mondhatom.

III.

Ha azonban az államnak egyrészt azon jogot, miként a jegyzői kényszert behozhassa, elvben vindicálom, mégis másrészt meg kell jegyezmem, hogy — a jog szempontjából tekintve — ezen jegyzői kényszernek

bizonyos határokkal is kell bírnia, melyek túllépése igazságtalanság lenne. Miután ezen kényszer, — mint már ismételve megjegyeztem — a rendelkezési képesség korlátozását foglalja, magában tehát egyesek akarat szabadságának megszorítását tartalmazza, ily nemű megszorításnak azonban, a jog szempontjából tekintve, a szükséges mértéken túl nem szabad lépnie, jogtalan-ságot követne el az állam, ha a szükségnek közelebbi és szabatos megvizsgálása nélkül a jegyzői kényszert behozná.

A határok magától érthetőleg mathematicai pontossággal megnem állapithatók, és a különböző államok, illetőleg azok polgárai különböző viszonyai szerint, különbözők is lesznek. Ezen határok elméleti szabatos megállapítása majdnem lehetetlen. S valóban, ha az egyes államok törvényhozásait tekintjük, ez iránt a legkülönbözőbb határozmányokkal találkozunk. Találunk államra, melyben a jegyzői kényszer legkiterjedtebb mérvben létezik, másra, melyben a jegyzői kényszer ugyan létezik, de sokkal szűkebb határok közzé van szorítva, s megint, másra, melyben egyáltalában nincsen bevéve — nem azért, mivel ezen államok talán jogtalanak, hanem csak mivel fölöslegesnek tartják. Ez, mint már mondtam, az egyes államok különböző viszonyaihoz módosul, s tisztán gyakorlati kérdés. Elvben és elméletileg csak is annyi mondható, hogy az állam a rendelkezési képesség megszorítását csak is annyiban rendelheti el, a mennyiben ez tekintettel az állam céljára szükséges, és valamint p. o. igazságtalan lenne az, ha az állam a formaságokban annyira menne, hogy végrendeletet csak is akkor jelentene ki érvényesnek, ha ez 100 tanu által előttemeztetik, mivel ily esetben csak a legkritkábban lehetne érvényes végrendeletet létrehozni, ép oly igazságtalan lenne az is, ha az állam a jogügyletek valamennyi nemeire nézve hozna be jegyzői kényszert, mivel ily módon jogügyletek megkötése gyakran lehetetlenítették. Hol van tehát megközelítőleg a jegyzői kényszer határa? Legyen szabad, ez iránti nézetemet kifejthetni, mely különben csalhatatlanságra igényt nem tart. Én a határt ott találok hol:

1-szor a közjó, az állampolgárok java a jegyzői kényszert követeli, —

2-szor hol oly személyek java forog szóban, melyek vagy lelki, vagy testi fogyatkozásaik miatt az állam különös támogatását érdemlik.

Ha ezen két alapelvet a gyakorlati életre kiterjesztem, a jegyzői kényszernek hazánkban való behozatalát szükségesnek tartom, mindazon jogügyletnél, mely hitvestársak, továbbá első (és talán második) izbeli rokonok és sógorok közt kötöttek, s oly jogügyletnél, mely oly személyek által kötöttek, melyek testben vagy lélekben fogyatkozottak, mint p. o. vakok, némák stb.

Hitvestársak, első (vagy talán második) izbeli rokonok és sógorok közt kötendő jogügyletekre nézve behozandó jegyzői kényszer, „a közjóra való tekintet által“ teljességgel igazoltak. Fájdalom el nem tagadható tény az, hogy hazánkban ugynevezett alátruházások a hitelezők kijátszása céljából, hitvestársak, rokonok és sógorok közt napirenden vannak, erre nézve tehát teljesen igazoltnak tünik fel a jegyzői kényszer behozatala, mivel a közjó érdekében fekszik, hogy ily alátruházások lehetetlenitessenek, vagy legalább nehezbítenek, mely nehezbítés véleményem szerint a jegyzői kényszer által eszközöltetnék. Több oldalról azon nézet nyilvánult ugyan, hogy a jegyzői kényszer az alátruházások kevesbitésére befolyással nem, hanem csak is azon következménnyel fogna bírni, hogy az alátruházások a közjegyző előtt és általa fognának történni, és ennek követ-

keztében megtámadhatók sem lesznek. Én ezen nézetet azon oknál fogva nem oszthatom, mivel a közjegyző előtt a valuta kézhezadásának is kell történie, mi az álátruházásokat nagyon is megnehezíti. — Az sem ismeretlen előttem, hogy álátruházások távolabb foku rokonok és sógorok, de sőt idegen személyek közt is előfordulnak. Miután ez azonban, tapasztalat szerint ritkábban fordul elő, úgy hiszem, hogy a törvényhozás a jegyzői kényszernek az említett személyekre való alkalmazásával beérheti.

A jegyzői kényszernek oly ügyletekre való kiterjesztései, melyek azok által köttetnek, kik testileg vagy lelkileg fogyatkoztak, azon körülmény által igazoltatik, hogy ily személyek az állam részéről különös támogatást érdemelnek s jogaik azon módon legjobban biztosítottak, ha az általuk kötött jogügyletek csak is jegyzői okmány létezése mellett lesznek érvényesek, s a törvényhozás dolga úgy intézkedni, hogy a közjegyző ily személyeknél különös gonddal járjon el.

A jegyzői kényszer nagyobb kiterjesztését egyelőre szükségtelennek tartom.

IV.

A mi már most az indítvány azon részét illeti, hogy a jegyzői kényszer azért mellőzendő, mivel ez majdnem a kivihetlenségig czélszerűtlen, megjegyzem, hogy ezen kérdésre, valjon a jegyzői kényszer majdnem a kivihetlenségig czélszerűtlen-e vagy sem, ugy általában nem is felelhetni, hanem hogy ezen kérdés csak esetről esetre dönthető el. Határozó ugyan is csak az, hogy a jogügyletek, mely nemeit, és mely személyeket vetik alá a jegyzői kényszernek. Ha a törvényhozás p. o. azt rendelné, hogy minden váltó- vagy minden kereskedelmi ügylet érvényessége a jegyzői okmány létezésétől feltételeztetik, ez esetben jogosan lehetne állítani, hogy a jegyzői kényszer a kivihetlenségig czélszerűtlen, de ha a jegyzői kényszert észszerű korlátok közé szorítják, akkor sem czélszerűtlenségről, sem kivihetlenségről nem lehet szó. A mennyiben pedig a jegyzői kényszert nem mint jogi, hanem mint opportunitási kérdést fogják fel, annak kiterjesztése többféle tényezőtől, első sorban azon körülménytől függ, valjon kinevezetnek-e közjegyzők elegendő számmal a közönség kényelmére vagy sem.

Különben gyakorlati szempontból joggal állíthatni, hogy mennél több előny köttetik össze a jegyzői okmánnyal, annál szűkebbre vonható a jegyzői kényszer határa. Nézetem szerint a jegyzői okmánynak különösen két kitünő előny tulajdonítandó, és pedig annak végrehajthatósága, és a törvény azon rendelete, hogy — bírói ítéleteken, bírósági egyezségeken és bírósági osztály-leveleken kívül — csak is jegyzői okmány alapján szerezhettek meg telekkönyvi feltétlen dologban, jogok, ugy hogy jövőre magánokmány alapján csak telekkönyvi előjegyzést lehessen elrendelni. E helyütt ismétlem, a mit már véleményem elején is mondtam, hogy ez nem jegyzői kényszer, mivel maga a jogügylet jegyzői okmány nélkül is érvényes, és csak is a feltétlen telekkönyvi dologbani jognak előnye van a jegyzői okmányhoz kötve. Ezen előnynek nyújtását nagyon is czélszerűnek tartom; mert habár azok nézetét nem osztom, ki a jegyzői kényszer behozatalát ingatlanok átruházására indítványozzák, s azt azzal indokolják, hogy ezáltal az aláírás hamisítása akadályoztatnék; habár tehát, mint mondtam, ezen nézetet nem osztom, s tehát az ugynevezett hitelesítési kényszer mellett nem szavazok, mivel tapasztalás szerint névaláírás hamisításának esete ritkán fordul elő, erre nézve tehát jegyzői kényszer igazoltnak nem látszik,

— mégis az oknál fogva az említett előnynek a jegyzői okmányra való ruházása mellett szólok, mivel igen gyakran fordulnak elő azon esetek, melyekben magánokmányok alapján a telekkönyvi bekebelezés azon okból megtagadtatik, és azt meg is kell tagadni, mivel azok különféle hiányok miatt a fenálló telekkönyvi rend értelmében bekebelezésre nem alkalmasak, s mivel meg vagyok győződve, hogy, ha az állam részéről elvben megállapítottatik, miszerint magánokmány alapján egyáltalában bekebelezés el nem rendelhető, a jogkereső közönség saját érdekében lassankint arra fog szoktattatni, hogy okmányokat, melyek telekkönyvileg bekebelezendők, a közjegyző által készíttessen, minek eredménye az lesz, hogy ezentul csak correct okmányok fognak készülni, s a zugirkáztatnak, mely hazánkban különösen e téren virágzik, vége fog vettetni.

Megelégszem e rövid, szakértőkre eléggé világos megjegyzésekkel, s ismételve kijelentem, hogy az előterjesztett indítványt nem pártolhatom, mivel ezen indítványt általánosságában helyesnek nem tarthatom. Nem szabad ugyan a jegyzői kényszert a szükségesen túl kiterjesztetni, de nem lehet nézetem szerint joggal és egész általánosságban azt állítani: „hogy a jegyzői kényszer jogtalan, s majdnem a kivihetlenségig czélszerűtlen.“

Bármikép döntse is el a mélyen tisztelt jogászyülés ezen valóban roppant horderejű kérdést, meg vagyok győződve, hogy ezen kérdést csak is a jogi álláspont szenvedélyességtől ment, tárgyilagos megvizsgálása után fogja eldönteni, a mint továbbá arról is meg vagyok győződve, hogy jogászokat, kik legjobb meggyőződésük szerint — meglehet, hogy tévesen — a jegyzői kényszer mellett nyilatkoznak, azért illiberalisoknak és reactionariusoknak nem fogja mondani a mint ez — eléggé meggondolatlanul s sajnos tanuságául annak, hogy mennyire szerepel még jogikérdésekben is a szenvedély — több lapok részéről történt.

* * *

V é l e m é n y

Dr. Hoffmann Pál egyetemi tanár urtól Pesten.

Dr. Teleszky István ügyvéd urnak az örökösödés szabályozását tárgyazó indítványa felett.

Nemcsak helyeslésre, hanem teljes elismerésre is késztet mindaz, mit indítványozó ur szellemdús indokolásában kifejt, különösen azon érvelése, melylyel az „ideiglenes törvénykezési szabályok“ 9—12. §§-nak visszas és tarthatatlan voltát s ezek ellenében a törvényes öröklési rendnek újabb jogfejlődésünkkel és a korigényekkel megegyező szabályzandóságát kimutatja; olyannyira áll pedig ez, miszerint véleményemnek a tárgyban minden indokolásától elállva, egyszerűn indítványozó uréra, mint mely saját tudományos meggyőződésemnek is hű kifejezése, hivatkozhatom.

Ugyanaz áll természetesen magának az indítványnak 2) és 3) pontjairól is, melyek nézetem szerint feltétlenül helyesek, a magyar jogászyülés által tétovázás nélkül elfogadhatók; de másként vélekedem az indítványnak 1) pontjáról, melynek elfogadását nem ajánlhatom, vagy, mennyiben ez mégis szándékoltatnék, legalább bizonyos módosítással vélem határozattá emelendőnek. Indokaim arra nézve következők:

Megengedve, hogy a magánjognak darabonként való codificatioja a gyorsabb véghezvitel és létesítés szempontjából ajánlatosnak mutatkozhatik — bár ré-

szemről az egységes és egyöntetű rendezésnek elsőbbséget adok — és eltekintve mindazon aggodalomtól, mely a magánjog dolgában fenforgó nagy törvényhozási feladatnak ismét és ismét toldásszerű s ideiglenes — nem is megoldása, hanem valójában ezt csak késleltető részletezéséből és kísérletéből méltán támad: mindenestre elengedhetlen követelmény az, hogy legalább önálló egésztest képező jog rész legyen a külön törvény által szabályozandó tárgy.

Az indítvány 1) pontja csak a törvényes öröklést, sőt — miként az indokolásnak iránylata mutatja — épen csak a törvényes öröklési rendet kívánja különtörvényileg szabályozni, tehát mellőzésével nemcsak a végrendeleti öröklésnek, hanem maga a törvényes öröklés nagy részének is. Ily nagyon speciális törvényhozási intézkedés, az előbb említett elengedhetlen követelmény érvénél fogva, czélszerű nem volna.

De nem tarthatom az indítvány 1) pontját czélszerűnek azért sem, mivel azon többszörös jogváltozás után, melyet jogéletünk alig hogy két évtized alatt szenvedni kényszerült, ezt, még pedig oly felette érzékeny tárgyban, minő az öröklési rend, ujjal és előrelátottan ismét csak néhány évi tartam miatt változásnak alávetni, — nézetem szerint több bajjal jár, mint a melynek orvoslása ez eszközzel czéloztatik.

Mint hogy azonban ezen második érvem az indítvány t) pontjának nem főszeméje, hanem inkább csak az ajánlott megvalósítási módozat ellen harcol, pár szónyi módosítás pedig mondott érvem követelményének is eleget tehet: elismerem, miszerint az indítvány 1) pontjának következőleg történő megigazításával: „hogy a törvényes örökösödés, be nem várva a magyar magánjogi törvénykönyv megalkotását és életbeléptetését, külön törvény által, de akképen szabályozandó, hogy az új szabályzat ama törvénykönyvbe változatlanul felvehető legyen“ — már csak első sorban felhozott érvem jöhet tekintetbe.

Mindezekhez képest az indítványnak 2) és 3) pontját feltétlenül vélem a magyar jogászggyűlés által elfogadandóknak, ellenben az 1) pontot legfeljebb akkép módosítottan elfogadhatónak.

* * *

V é l e m é n y

*Várady Mihály alispán és törvényszéki elnök urtól
Nagybecskerekén.*

(Folyt. és vége.)

A gyakorló és törvényszéki orvosok most érintett különböző képességeiknek megfelelőleg feladataikban, illetőleg köteleességeikben is eltérnek egymástól, mert a gyakorló orvos csak a betegség vagy a sértés elodázására s az élet megmentésére, illetőleg helyreállítására tekint, a törvényszéki orvos pedig orvosi észleletei és véleményével — vonatkoznak azok élőkre vagy hülakra — p. o. a büntény megállapításában, vagy az ártatlanul vádlott felmentésében, a törvényt segíti elő; feladata tehát, hogy az orvosi tudományok azon részeit kiválogassa, melyek a törvényes bizonyágtételre és a tényálladék, esetleges beszámítás kikutatására s megállapítására szolgálnak.

Tekintettel ezen fentebb előbocsátott általános elvekre, ama specialis kérdés eldöntésénél, hogy hazai igazságszolgáltatásunk az orvostudomány részéről igényelt támogatást a gyakorló orvosok közvetítése által megnyerheti-e? — vagy szükséges-e: e czélból királyi törvényszéki orvosok állandósítása? — első rendben az orvosi kar ide vonatkozó véleményét tartom méltánylandónak, mert csakis ők vannak hivatva az orvostör-

vényszéki tan kifejllettségének jelen állapotáról, ugy a gyakorló orvosoknak e szakmábani képzettségükről, valamint arról is véleményt mondani, hogy mily intézkedések lennének szükségesek a czélból, hogy az orvosi tudomány az igazságszolgáltatásnak azon támogatását, melyet korunk igényei követelnek, kellőleg biztosíthassa.

A jelen indítvány feletti véleményem kimondásában s illetőleg módosításom tételében engem az orvosi kar jeles szakavatottjainak a szaklapokban közzé tett azon nézetei és érvei vezéreltek, melyeknek érvényesítése által a törvényhozás terén tett észleleteim szerint, — jelen viszonyaink közt a kitűzött czélt leginkább elérhetőnek hiszem; véleményemmel eme szempontból indulván ki, annak indokolásában megkísértem két jeles szaktudósunknak a törvényszéki orvosok állandósítása kérdésében közrebocsátott ellentétes értekezéseik főérveléseit kivonatilag ismertetni. Elsőbben, t. i. 1869. aug. 22-én jelent meg a „Közegészségügy és törvényszéki orvostan“ szaklapnak 5-ik számában Balogh Kálmán tanár urnak: „Legyenek-e törvényszéki orvosok?“ című jeles értekezése, melyben a hivatalos törvényszéki orvosi állomásokat czélszerűtlenné és feleslegeseknek állítja, és a mellett van, hogy ugy vádló, mint a védő az orvosi szakértőket a maga részére szabadon választhassa, hogy a törvényszéki orvosi gyakorlat minden orvos részére szabadon nyitva álljon, mert csak így hiszi elérhetőnek, hogy a törvényszéki orvostani gyakorlat nálunk a korlátlan verseny által hatalmas lendületet nyerve, virágzó fejlődésnek induljon, s a tökély azon fokára emelkedjék, hol szerinte jelenleg Angol- és Franciaországban áll.

A törvényszéki orvosi gyakorlatot azonban minden orvos részére korántsem azon feltétellel kívánja fentartani, hogy az orvosok a törvényszéki orvosi gyakorlatra akarva, nem akarva kényszeríthetessenek, hanem hogy jogában álljon, midőn nem mint tanunak, hanem mint szakértőnek kellene működnie, a felhívást tetszése szerint elfogadni vagy azt visszautasítani.

Egyébiránt arra, hogy a törvényszéki orvostani gyakorlat szabad versenytér legyen, s nem különben, hogy képzett és gyakorlott szakértők mindig elegendő számmal álljanak rendelkezésre, szerinte egyaránt elég lenne téve, ha azon orvosok, kik szakértőkként működni képesek, a törvényszéknél és az államügyésznél magukat már előre bejegyeztetnék.

Ezen eljárásnak azonban csak azon esetre ígér sikert, ha az orvosi szakértőnek jutalmazása nem a mostani nyomoruságos, hanem a végzett anyagi és értelmi munkához méltó tisztességes díjából állana. Az orvosok ily feltét mellett a törvényszéki orvosgyakorlatban örömet részt vennének, de attól felfoghatólag vonakodnának, ha az arra fordított idő és fáradtság illő elismerésben nem részesülne.

Ezen alapnézeténc indokolásában előzetesen az angol és francia eljárás gyakorlatát ismertetve megjegyzi, hogy ottan rendszeren alkalmazott törvényszéki orvosok nincsenek, a Poroszországban működő állandósított törvényszéki orvosokra pedig azon észrevételt teszi, hogy azoknak — orvosoknak, orvossebésztudoroknak és szülészeknek kell lenniök, s ezenkívül nemcsak a törvényszerűen kiszabott államvizsgát kiállniok, hanem még előbb különös tisztai orvosi vizsgán is (Phisi. kats-Prüfung) keresztül menniök. S annak daczára, hogy a nyomozó bírónak, nemkülönben a törvényszékeknek minden izükben megvizsgált orvosok állanak rendelkezésükre, mindamelllett a legújabb perrendtartás az angol és francia eljáráshoz mutat közeledést, a meny nyiben t. i. megengedi, hogy a hivatalos orvos mellett,

vagy ennek mellőzésével véleményadás végett magán orvosok törvényszék elé hozassanak, mi úgy maga a törvényszék, mint az államügyész és védő részéről napokint meg is történik.

Ezen intézkedés által Poroszországban szinte megszünt a törvényszéki orvostani gyakorlat egyes alkalmazottak egyedárusága lenni, s az orvosi ismeretek és értelem értékesítésére ott is szabad versenytér van engedve, mi az igazságnak és haladásnak, mint mindenhol, úgy e téren is, a legnagyobb biztosítéka.

Továbbá azok ellenében, kik az állandósított törvényszéki orvosokat azért tartják legilletékesebbeknek, mert az orvos a törvényszék egyik alkotó része, és így részrehajlatlanságot feltételez, míg ellenben a fél által választott orvos, mint ügyvéd tűnnék fel, ki annak tudatában, hogy az igazságszolgáltatásban nem áll, nem az igazság felderítését, hanem védenche ügyének lehető legjobb színbeni előállítását fogja szem előtt tartani, — megjegyzi, hogy hányszor vagyunk legtisztábban meggyőződve a felől, hogy a tiszta igazságot mondjuk és mégis csalódunk; — épen ez teszi tehát szükségessé, hogy a tárgyhoz mindkét részről választott szakértők is szólhassanak.

Egyébiránt értekező maga beismeri, hogy úgy Angol-, mint Franciaországban egyaránt sok a panasz az ugynevezett ügyvédorvosok, t. i. az olyan orvosi szakértők ellen, kik magukat bármily rossz ügy védelmére felhasználhatni engedik; — és tudva azt, nem az igazságszolgáltatásban állanak, mindent elkövetnek, miszerint az ügyállás csüvése, csavarása, ékesszólás, megjelenési modoruk és magatartásuk által az esküdtekre minél jobb hatással legyenek, s így ezeket az egyébként elvesztett ügy iránt kedvezőleg hangolják; de kiemeli, hogy a másik oldalon is minden elkövetetik a legkitünőbb szakértők megnyerésére, kiknek sikerül is az igazság részére a diadalt megszerezni, szóval: mennél furfangosabb az ellenfél, annál inkább kényszerítve vagyunk a tények és körülmények beható tanulmányozására és azok legszabadatosabb egybeállítására és előadására; megéri továbbá, hogy a hivatalos orvosi szakértők, ha teljesen magukra hagyatnak, nagyon szeretik az eléjük kerülő ügyeket megszokott vázak szerint elvégezni, a mely egyöntetűség és gépilegesség mint a felügyeletesség nagy ápolója sokkal rosszabb, mint azon eljárás, midőn a törvényszék sorompói előtt szakértővel szemben kell az ügyre vonatkozó tényállást előadni.

Elvégre azon körülményt említi fel, miszerint abból, hogy az angol és francia példák szerint némely orvosok magukat nem illedelmesen viselik, nem következik, hogy a jó eljárást helytelenítsük, hanem inkább oda kell hatnunk, hogy a nyegleséget kérlelhetlenül leálczázzuk. Értekezését azon kijelentéssel fejezi be, hogy nem lát okot, mely miatt a törvényszéki orvostani gyakorlatban az orvosok szabad versenyét inkább, mint a magán gyakorlatban korlátozni szabad lenne.

Később ennek ellenében a magyar orvosok és természetvizsgálók fiúmei nagygyűlése államorvosi szakosztályi ülésében 1869. évi szept. 8-án Ambro János orvos sebésztudor ur „Észrevételek az orvosi törvényszéki ügyköréből“ című értekezését olvasta fel, melyben értekező mindenekelőtt annak kitüntetésében, hogy az orvosi reform a jelen kor és társadalom igényeinek egyik elutasíthatatlan követelménye, kimutatja, hogy a törvényhozás az orvosi tudomány közreműködését nem nélkülözheti, ha a meglevő vagy alkotandó törvényeket azon szellemben óhajtja módosítani és alkotni, a mely a jogi fogalom ez időszertint kifejlődésének megfelel. Részletezvéen egyrészt azon tisztán pol-

gári természetű jogi kérdéseket, melyeknél az orvostörvényszéki vizsgálat, vélemény és orvosi bizonyítványok nem nélkülözhetők, a melyeknek mint szintén a felülvéleményezésnek módja is törvény által szabályozandó, kiemeli másrészt, hogy munkálatban levő honi büntető törvénykönyvünk számos szakaszai is, a tudomány, az idő, a nemzet geniusának csak úgy fognak megfelelni és a humanismus szellemétől csak akkor áthatva lenni, ha a jogtudomány követelménye mellett az orvos-psychologiai és természettudományi szempont kellőleg méltányoltatik; magukban a fogházakban az aránytalan halálozás, a dysenteria, typhus, scorbut sth. nagymérvű fellépte hangosan kívánja azt. Továbbá felemlíti, hogy a közigazgatási közegek a természettudomány által nyújtott felvilágosítást hasonlólag nem nélkülözhetik, az egészségi rendszetnek a bölcsőtől a koporsóig az élet minden körülményei közt igazolt szava van, s hogy a veszély betegségek jelentékeny számát csakis czélszerű egészségi orvosi rendszet által lehet elhárítani; kifejti, hogy a nagy halandóság a higiena művelését hazánkban hangosan követeli, s kiemelvén az orvosi ügynek annyira életbe vágó és messze kiható horderejét, az orvosi karnak azon hiányok kifürkészásében rejlő főfeledatát, melyek az egyes osztályok élet és érdek feltételeinek előnyös fejlődését hátráltatják, és hangsúlyozva azon meggyőződését, miszerint a hivatott orvosi közegek és a kormány csak az alkalmas időpontot várják arra, hogy az országgyűlés elé egy a korszellem s hazánk sajátlagos tetteges viszonyaikhoz mért egészségügyet szabályozó törvényjavaslatot terjeszsenek elő, hogy Phönixként egy törvény létrejöjjön, a mely a közegészségi ügynek az orvosi kar erkölcsi és anyagi feltételeinek előnyös fejlődésének alapja, s biztosítékául szolgál.

Az orvosügyi reform kérdései közül ezután az orvostörvényszéki részt véve értekezése alapjául s tárgyául, mindenekelőtt kijelenti, hogy az orvosok között a törvényszéki orvostan jelentőségének fontosságáról nincs véleménykülönbség, s hogy e tekintetben a bírák, ügyvédek és műveltebb közönség nézetei is eléggé szabatosak. Kiemeli az idevonatkozó kérdések számára, különféleségére s társadalmi jelentőségére való tekintettel az orvostan terének nagy kiterjedését és termékenységét; részletezvéen az egyes eseteket, úgy a polgári, mint a bünyfnyítő ügyekben, áttér ezután az orvosi hivatásnak törvényszéki kérdéseknél a legnemesebb voltára, mert véleménye alapul szolgál a törvényszék által hozandó ítélethez, a mely szükség, hogy a törvény szellemében a jog fogalom időszertinti ideáljának kifolyása legyen; s azon kijelentésének alkalmából, hogy minél emelkedettebb a teljesítendő megbízás, annál nagyobbak a kiviteli nehézségek, s hogy ezeknek növekedő arányában a felelőség súlyos terhe is fokozódik, az alapos szakismeret elemezésében elősorolja, hogy a szaktudomány egyes ágaiba vágó tapasztalatok nem csekély összege, az orvostannal összekötésben álló törvényszéki kérdéseknek helyes felfogása és tárgyilagosa elemzése, az ide vonatkozó positiv törvények törvényes gyakorlata, a casuistica ismerete, a professzionális kötelmek meggyőző érzete, s tántoríthatlan jellem azon tulajdonságok, a melyek a törvényszéki orvosban megkivántatnak, hogy megfeleljen azon teendőinek fontosságával arányban álló szigoru követeléseknek, a melyeket a társadalom igényel. Kifejti folytatólag, hogy elméletileg és gyakorlatilag kitünő ügytársak, aránylag könnyebb törvényszéki problémák megfajtésánál a feladat megoldásához kívánt határozottsági képességgel gyakran nem bírnak, mert az orvostan ezen ága terjedelmes sajátlagos sokoldalúságánál

megkivánná s megengedné, — s így az egyedüli helyes tárgyilagosságtól eltér; ez mindenesetre sajnós hiba, de az ily individualitási hangulatból az igazságszolgáltatásra háromló hátrányt ellensúlyozza a törvényszék azon joga, hogy minden ügyet felülvéleményezésre bocsáthat.

Elvégre érkező a törvényszéki orvos felelősségének eseteit tárgyalván, áttér hazai felülvéleményező testületünk hiányainak, illetőleg annak kimutatására, hogy a m. k. egyetemi orvostanári kar eme feladatának időhiány miatt meg nem felelhet s a bécsi, prágai, poroszhoni felülvéleményező testületek szervezetét és eljárását elemezvén, kiemeli, hogy Mittermaier competens nyilatkozata szerint is egy civilizált állam sem bir Poroszhonéval hasonképzettségű törvényszéki orvosi személyzettel, és hogy e fényes eredmény, a porosz egyetemeken a törvényszéki orvostan pragmatikus tanításának, az állandó törvényszéki orvosi állomások elnyerésére kiszabott kellő qualificationnak és az említett felülvéleményezési rendszernek együttes összevágó kifolyása.

És emígyen a törvényszéki orvostannak az igazságszolgáltatás körébeni nagy fontosságát minden oldalról kifejtvén, miután még elismert szomorú tényként ismételve felemlíti, hogy hazánkban elegendő számú képzett törvényszéki orvosok az igazságszolgáltatás nagy hátrányára nincsenek, és így az igazságszolgáltatás jelen átalakulási korszakában az orvostörvényszéki ügy, mint az igazságszolgáltatás egyik lényeges kiegészítő része gyökeres átalakulásra vár, ez okból fentebbi értekezéseinek folyamánként elfogadásra, illetőleg a nagy gyűlés elébei terjesztésre a következő javaslati pontokat ajánlja, ugy mint:

1. hogy a magyar királyi tud. egyetem orvostörvényszéki tanszéke az idő, a tudomány, a változott viszonyok követelményei szerint szervezendő;
2. az orvostörvényszéki állomások állandósítandók;
3. szükséges a törvényszabta qualificatio;
4. az állomások nyilvános csőd útján töltesse-nek be;
5. a felülvéleményezés a porosz rendszer mintájára szerveztessék és
6. a psychopathia a magyar királyi egyetemen köteles tárgygyá tétessék s a budai országos tébolydában e szaknak kóroda rendeztessék be.

A felolvasott értekezet alapján a szakosztály a nagy gyűlést megkerestetni határozta, hogy az országos közegészség ügy szabályozásának megindítása iránt a magy. kir. belügyi miniszteriumhoz intézendő feliratba az értekező Ambro dr. által kifejtett pontok is felvétes-senek és azok, mint a magyar orvosok és természetvizsgálók nagygyűléséből kifolyó indítványok a magyar kormánynak ajánltassanak. Ezen határozattal kapcsolatban dr. Oláh Gyulának azon indítványa, hogy ugyan ezen alkalommal a magyar kir. igazságügyminiszteriumhoz is intéztessék a végett felirat, hogy mielőtt az új büntető törvényjavaslat az országgyűlés elé terjesztet-nék, annak a törvényszéki orvostannal összefüggésben levő pontjai — egy erre összehívandó szakértő bizottság által vitattassanak meg, — szintén elfogadtatott és a nagygyűlés ez értelemben megkerestetni határozta-tott, mely határozatokat a nagygyűlés magáévá tevén, a feliratok szerkesztésével és átnyújtásával állandó köz-ponti választmányát bizta meg.

Előzetesen, a törvényszéki orvostan általános elvei felemlítésénél megjegyzém, hogy a fenforgó viszonyok és ténykörülményekből a törvényszéki orvostan elveinek megfelelő és az igazságszolgáltatás céljainak elérésére vezető következtetések csak úgy lesznek levonhatók,

ha mind a bíró, jogi, — mind az orvos, gyakorló orvosi szakképességi körén kívül eső sajátságos képességgel is bir, s azt is kijelentém, hogy ama speczialis kérdés el-döntésénél: „ha valjon hazai igazságszolgáltatásunk az orvostudomány részéről igényelt támogatást a gyakorló orvosok közvetítése által megnyerheti-e? vagy e cél-ból szükséges-e a királyi törvényszéki orvosok állandó-sítása?” első rendben az orvosi kar ide vonatkozó véle-ményét tartom méltánylandónak, s miután a fennebbiek szerint a magyar orvosok és természet tudósok nagy-gyűlése, mint véleményem szerint e kérdésben egyedül illetékes forum, az orvostörvényszéki képzettség hiá-nyainak jelzése mellett határozatilag kimondá: „hogy az orvosi tudomány az igazságszolgáltatásnak azon tá-mogatást, melyet korunk igényei követelnek, csakis az állandósított kir. törvényszéki orvosok közvetítésével biztosíthatja,” a jogász pedig eme kérdéshez, mint szak-körén kívül esőhöz döntőleg alig és a fennebbiek szerint véleményezőleg is legfelebb az ön- és szakismereten alapuló orvosi nyilatkozatoknak és véleményeknek egy-mással és a tapasztalati étellel való összehasonlításából szólhat: ez irányban a nagygyűlés fentebbi kijelenté-sének helyessége mellett dr. Ambro fejtegetéseit és érveléseit tökéletesen meggyőzőknek kellett elismernem.

Ellenben a jogász köréhez tartozik vizsgálni, ha valjon bíránk ez idő szerint birnak-e a jogtudományon kívül az orvostan azon általános elveinek ismeretével, melyek őket a helyes kérdések megtehetésére egyedül képesítsék, s ez irányban azon tapasztalati tényt kény-tetünk bevallani, hogy míg más művelt államok a viz-gáló bíróban a hosszas gyakorlat mellett a lélektani ismeretet első rendben megkivánják, addig hazánkban eme képesség meg- vagy megnemléte a vizsgáló bíró-ban alig jön tekintet alá, s így korántsem állíthatjuk, hogy bíránk az orvos tudomány elveinek az igazság-szolgáltatás céljaira szükséges közvetítésénél megki-vánt ismeretekkel általában felruházva volnának, mely körülmény a törvényszéki orvosok állandósítását még szükségesebbé teszi, mert az iránt, hogy a furfangos orvosügvedek által netán elburkolva adott feleletek-ke félre nem vezettedik, a kérdések feltételében határo-zottsági képességgel fel nem ruházott törvényszéki bíró csak akkor nyerhet tökéletes megnyugvást, ha fen-forgó kételyei eloszlata tekintetéből kérdéseivel egy eme szakelvekben kellőleg kiképzett s a bírósághoz tar-tozó részrehajlatlan egyénhez fordulhat. De bármily szükségesnek mutatkozzék is a törvényszéki orvosok állandósítása, a cél betöltésének garantiáját s a fel-adatnak megfelelést csak azon körülmény által tartom biztosíthatónak, ha mellettük a vádló és védő azon joga is épségben tartatik, hogy részükről szakértőket szabad tetszésük szerint választhassanak, mert míg eme jogfentartás egyrészt a törvényszéki orvosokat a felületességtől megóva, éber figyelemre és feladatuk helyes teljesítésére ösztönzi s azoknak egyedáruságát a törvényszéki orvosi gyakorlatban megszünteti, s az or-vosi ismeret és értelem értékesítésére szabad versenytért enged, addig másrészt az orvosi ügyvédek veszedel-mes fajanak kifejlődését megakadályozza, s ez okból szükségesnek tartom már az indítványban kifejezést adni eme jogfentartásnak, hogy az igazolt ellenvetések-nek eleje vétessék. S valamint egyrészt begyőzve van, hogy az orvosi tudomány oly mérvű segélyét, mely az igazságszolgáltatás céljainak megtefeleljen, a gyakorló orvosok közvetítése egy magában nyújtani nem képes, ugy másrészt teljesen helyeseknek tartom az indítványo-zónak azon indokait is, melyeknél fogva eme teendőket kizárólag közhatósági orvosokra bizni sem tartja cél-hoz vezetőknak, mert — mint indítványozó kitünteti —

a közigazgatási orvosok más irányu hivatalos teendőikkel lévén elfoglalva, könnyen megtörténhetik, hogy most, midőn az igazságszolgáltatás a közigazgatástól tökéletesen elválasztva leendő, a közhatósági orvos épen akkor van távol valamely hivatalos megbízásának teljesítésében, midőn reá a törvényszéknek az igazságszolgáltatás érdekében legnagyobb szüksége van.

A fenebbiek szerint a jó igazságszolgáltatás szempontjából mellőzhetlen levén, tehát a törvényszéki orvosok állandósítása, azok rendszeresítését alig hátráltathatná más, mint hazai pénzügyi viszonyaink, mely akadály már az első bíróságok szervezésénél is oly szomorító alakban mutatkozott; azonban fel nem tehető, hogy az állam — tekintettel az indokok szükségletre — egykét százezer forint miatt a közerkölcsiséget a romlás még nagyobb veszélyének kitegye és saját érdekét kockáztassa. Önkormányzati rendszerünk a kor igényeinek megfelelő igazságszolgáltatás nélkül valószínűsítően fictióvá válik, mert a polgároknak állami rendszerünkhez való bizalma és rokonszenve, úgy azoknak vagyonszáma és ez által adóképesége is a mai kor igényeinek megfelelő gyors és részrehajlatlan igazságszolgáltatástól, magának az álladalomnak jóléte pedig a polgároknak emigyen biztosított vagyónállapotjából feltételeztetik; következőleg az elősorolt érvekből merített meggyőződés alapján s polgári köteletségem teljesítésének érzetében az indítványt, — mind az által a hozzá csatolt javaslattal kiegészítve, — elfogadandónak véleményezem.

K ü l ö n f é l é k.

(A kilenczedik német jogászggyűlés határozatai.)

A kilenczedik német jogászggyűlés f. é. aug. 28. 29. és 30-ik napján tartott szakosztályi és teljes ülésekben a következő megállapodásokra jutott:

1. Az állam és illetőleg a község feltétlenül és első sorban tartozik megtéríteni mindazon károkat és hátrányokat, melyeket harmadik személyek az állam, illetőleg község tisztviselőinek szándékos vagy vétkes köteletségmegszegéséből szenvednek.

2. Oly írásbeli szerződés (Anerkennungsvertrag), melyben a kiállító egy harmadik személy részére csak elismeri, a jogalap megjelelése nélkül, hogy tartozik, vagy magát bizonyos pénzösszeg lefizetésére vagy egyéb tárgyak átadására leköteli, jogérvényes és szabadságában áll a hitelezőnek akár a lekötetés tényére, akár pedig az ennek alapul szolgáló jogügyletekre építeni keresetét, mely ellen csak olyan kifogásoknak van helye, miket a római jog a „conditio“ elmélete alatt megenged.

3. A német birodalomban egy „egységes közjegyzői rendtartás“ honosítandó. Az ugynevezett „jurisdictio voluntaria“ szorosabb értelemben, azaz: ide nem értve a gyámi és gondnoksági, a telekkönyvi és letéteményezési ügyeket, a bíróságoktól elveendő és a közjegyzők hatáskörébe vonandó. A közjegyzői eljárás és kiadmányozások, valamint az ellenőrzés egyszerűsítendő. Maga a közjegyzőség pedig organicus szervezetet nyerjen és az ügyvédségtől teljesen elválasztandó.

4. A büntető bíróság illetőségét rendszerint azon büntetés nagysága határozza meg, melylyel „in thesi“ a kérdéses cselekmény sújtandó. Eltérésnek csak azon esetben legyen helye, ha oly cselekmények büntetése forog fenn, melyek magukban véve a középosztályu bíróságok megítélése körébe tartoznak, mennyiben ezek a legalsóbb fokú bíróságokhoz utasíthatók.

5. A büntetőjogi törvénykezés javítása várható, ha a laicus elemnek közreműködés engedtetik minden büneset elítélése körül, miért is a közép és alsó osztályu bíróságoknál

az esküdtek (Schöffengerichte) honosítása ajánlatik, kikre a bírói egész hivatal, (tehát a büntetés kiszabása is) bizandó.

6. A polgári peres szóbeli eljárásban a periratok pusztán a felek kölcsönös értesítésére szolgálnak, melyekből a tárgyalás alkalmával csak a kérelmet szabad felolvasni. A tényálladéknak — a felek részéről perirataikban — megállapítására és a bíróság közbeeszó határozatainak indoklására nincsen szükség. A végítéleti tényálladékokat a szóbeli tárgyalásban előadottakból a bíró állapítja meg, a kiigazítási sommas eljárás fentartása mellett. A német (legújabb) átvizgált perrendtartásban foglalt szerkezet egy általános egységes perrendtartás gyanánt elfogadható. Ujabb ténykörülmények és bizonylatok azon tárgyalás befejezéseig, melyre a végítélet hozatala következik, utólagozhatók, úgy azonban, miként ezt a most említett átvizgált német perrendtartási javaslat szabályozza; a feltétlen felebbezési jog az új perrendtartásban fentartandó és a pusztá revisio in jure, miszerint a társas elsőbíróság által megállapított tényálladék ellen (revisio in facto et probatorio) felebbezésnek utja elzáratik, ki nem elégít.

A többi tárgyalásra kitűzött kérdések egy része tárgyalatott ugyan, de végmegállapodás nem történt és a jövő tizedik jogászggyűlésre halasztattak, más része pedig az idő rövidsége miatt tárgyalás alá som került, mint például a reánk nézve is igen fontos kérdés: milyen hatásköre legyen az egyes bíróságoknak polgári és büntető ügyekben. Azon kérdés: lehessen-e és milyen jogorvoslattal élni annak, ki bűnösnek kimondva, de a büntetés alól feloldva van, mint nem eléggé fontos, napirendre térés által elejtetett.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közli: I. O. Stolp könyvkereskedése Pesten.

Német jogirodalom.

Archiv f. Rechtsfälle, die zur Entscheidung d. königl. Obertribunals gelangt sind. Hrg. u. red. v. T. Striethorst. 3. Folge. 2. Jahrg. 4 Bde. (Des Ganzen: 77—80. Bd.) 8. (1. Bd. VI. 394 S.) Berlin, Guttentag.

Beiträge zur Erläuterung d. preussischen Rechts, d. Handels- u. Wechselrechts durch Theorie u. Praxis. Unter Mitwirkg. prakt. Juristen hrg. v. J. A. Gruchot. 15. Jahrg. 1871. 6 Hfte. gr. 8. (1. Hft. 144 S.) Berlin, Vahlen.

Beutner, Gesetz betr. die Gówahrung der Rechtshilfe u. die Beschlnahme d. Arbeits- u. Dienstlohnes, beide vom 21. Juni 1869. Aus den Materialien erläut. gr. 8. (50 S.) Ebd.

Blätter f. Rechtspflege in Thüringen u. Anhalt hrg. v. A. Vollert. 18. Bd. Jahrg. 1871. 6 Hfte. gr. 8. (1. Hft. 64 S.) Jena, Fr. Frommann.

Blum, H., das Strafgesetzbuch f. den norddeutschen Bund nebst dem Einführungsgesetz. Unter Mittheilg. der wichtigsten Amendements, Motive u. Reden, sowie der ursprüngl. Regierungsvorlage erläutert. 4—7 (Schluss-) Lfg. gr. 8. (S. 193—523) Zürich, Schulthess.

Christ, A., die allgemeine deutsche Wechsel-Ordnung m. besond. Berücksicht. der im Verkehr besteh. Usancen u. vorkomm. Abweichgn. f. den prakt. Gebrauch erläut. u. m. allen Formularen dargestellt. gr. 8. (32 S.) Elberfeld, Lucas.

Civilprocess gegen Vonhof. Ein Buch f. Gerichtsvollzieher v. e. Pfälzer (H. Schultz.) 8. (VIII, 168 S.) Speyer, 1870. Neidhard.

Dernburg, H. Lehrbuch d. preussischen Privatrechts. 1. Bd. 1. Abth. gr. 8. (XII, 372 S.) Halle, Buchh. d. Waisenh.

Endemann, W., das Bundesgesetz betr. die Kommanditgesellschaften auf Aktien u. die Aktiengesellschaften. Vom 11. Juni 1870. Aus den Materialien erläut. gr. 8. (53. S.) Berlin, Kortkampff.

TARTALOM: A magyar magánjogi törvénykönyv tervezetének első (általános) része. Zlinszky Imre, királyi táblai pótbíró urtól. — A II-ik magyar jogászggyűlés közleményei. — Különnfélék. — Jog- és államtudományi könyvészet.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

fogva hosszú időt, nagy munkát s kiváló hajlamot kíván; fejtegetve a feladat nehézségeit, kiemeli, hogy mily nehéz a szellem és kedélyi állapotoknak, s annak helyes megítélése, hogy hol a határ, a melyen túl a szellemi és kedélyi élet kóros volta kezdődik; továbbá a feladatok legnehezebbjei közé számítja, hogy az orvosnak a szellemi és kedélyi élet épsége vagy kóros volta felett psychologicus észlelés folytán adott esetben az individuális sajátságok alapos elemezése által nemcsak magával kell meggyőzőleg tisztába jönni, hanem az eset sajátágaiból meritett azon érveket, a melyeken meggyőződése alapul, a bírónak annyira érthetőleg előadni és bebizonyítani kénytelen, hogy a törvény végrehajtója a szakértői vélemény alapján a beszámítás léte vagy nem léte — mint az ő illetőségi körébe tartozó döntő kérdés — felett helyes következtetést hozhasson. Annak támogatásában, hogy mily nehéz feladat a kétes lelki állapotoknak helyes méltánylása, a nagyérdemű Casper által közölt Glaser esetét hozza fel, és több elméleti fejtegetései közt felemlíti, hogy a gyakorló orvosnak nincs kellő ideje s alkalma biztos eredményhez vezető helyes észlelésre, futólagos egy párszori beszélgetés többnyire elégtelen, miután az incriminált egyéneknek gyakran, tapasztalt psychiatrák is hosszabb időt, behatóbb észlelést igényelnek azon kérdés alapos eldöntésére, vajjon elmebántalom vagy csak tettetés van-e jelen; nehéz, kivált a szabatos észlelés oly betegeknek, kiknek elmezavara főképp csak egyes tébolyképzletekben nyilvánul és ezen elszigetelt kóros képzelődési körön kívül elmeműködésük látszólagosan épnek mutatkozik. Felemlíti, hogy Mittermaier azon nyomatékos tapasztalati correct tényre utal, hogy gyakran az elmebetegeknek az incriminált cselekedet után feltűnő kedélynyugalom és értelem-tisztaság áll be. Figyelmeztet azon nehézségre, mely azon feltűnő hasonlatosságból ered, a mely a romlott szokások, vétkes hajlamok, korlátlan szenvedélyes fellobbanások és a valódi, de mulékony elmezavarok között felettébb gyakran előfordul.

Ezek után értekező azon meggyőződésének ad kifejezést, hogy ezen szerencsétlenek részére a kellő jogvédelem csak úgy fog biztosítani, ha az elmebetegekre vonatkozó büntető törvényeink a psychiatria jelen kifejlődésének megfelelni fognak, mi okból szükséges volna, hogy mielőtt a büntető törvényjavaslat az országgyűlés elébe terjesztetné, annak elvei orvosok, psychologusok által előlegesen behatóbban tanulmányoztassanak, mert törvényeink csak úgy lehetnének kimerítők, szabatosok és minden eltérő nézetet s magyarázatot kizárók. E kívánalmát elméleti fejtegetéseivel támogatva azon célból, hogy a psychiatria alapos ismerete az orvosok közvagyónává váljék, elfogadás végett következő határozati javaslatot terjesztett elő: „A szakosztály szükségesnek tartja a psychopathiának a kötelezett tantárgyak közé felvételét s ennek sikeres taníttatására a budai országos tébolydában a szükséges módozattal egy Clinicum felállítását.“

Felemlíti továbbá, hogy nemcsak az elmebántalmak körében, hanem a törvényszéki orvostan más természetű kérdéseinél is hasonló akadályok lépnek előtérbe és fejtegeti mindenekelőtt a mérgezési kórtünetek megállapításánál előforduló nehézségeket s előadva a természettudomány e téreni vívmányait, megjegyzi, hogy a physiologiai bizonyíték a tudomány valódi diadala, de az exact tudományok által nyújtott bizonyítékok között a legkényesebb s épen ezért adott esetekben a törvényszéki gyakorlatban csak akkor érvényesíthető biztos támpontul, a midőn az igazi buvár tudományos tekintélye elismert hitelen alapul. A physiologiai bizonyíték a valódi buvárok csekély száma

miatt törvényszéki kérdéseknél — igaz! — csak ritkán döntő erejű, mert a természeti tudományok ismeretének azon tömege, a mely ilyenmü bizonyíték előhozására feljogosítatik, e nehéz kísérleteknél megkivántató gyakorlati egyesség, az ellenőrző kísérletek valódi értékének bírálati megállapítása, a legcsekélyebbnek látszó körülmények elfogultságtól ment éles critikai felfogása csak kevés kiválasztott nagy egyéniségnek kitünő szabadalma. S fejtegeti továbbá, hogy miután a törvényszéki orvosi esetek között azok száma, a melyekben a mérgezés gyanuja forog fenn, igen jelentékeny, melyeknél is az elsőbírósi vizsgálat végrehajtását a megyei vagy városi orvos egy gyógyszerész közbenjöttével szokta végezni, a vegytannak mai haladása pedig sokkal óriásabb, minthogy azt egy orvos, egy gyógyszerész kellő figyelemmel kísérhetné; továbbá kiemelve a királyi magyar egyetemi felülvizsgáló szék hiányait is, kitünteti, hogy a törvényszéki orvostan ezen ága honunkban a legprimitivabb állapotban van, és az igazságszolgáltatás érdeke követeli egy felülvizsgáló törvényszéki országos vegyi intézetnek felállítását és egyes nagyobb munkakörrel bíró törvényszékek mellett, a hol ilyenmü kérdések gyakran merülnek fel, Berlin példájára, egy külön vegyész alkalmazását is.

Kimutatja továbbá, hogy az orvostörvényszéki vizsgálati tárgyak rendkívüli különféleségénél nélkülözhetlenek a boncz, korboncztnai, orvossebész, szülészeti, psychiatricai, vegyészeti, gyógyszerészeti, természettudományi stb. ismeretek, s hogy mind ezekben egy ember e tudományok roppant haladásánál szükséges jártassággal nem bírhat, s e szerint az egyes törvényszéki tárgyaknak külön természetüknél fogva, specialisták általi vizsgálata lenne kívánatos, a specialisticus buvárok száma azonban nagyon korlátolt, s így e részbeni gyakorlati kivétel csak pium desiderium; és ezen hiány folyományaként előadja, hogy az igazságszolgáltatásra a speciális szakértők hiányából eredő hiányokat kisebbiteni, s az adott helyzet körülményei között lehetőleg megbízható orvosi szakértőket képezni nincs más mód, mint az egyes törvényszékeknek külön törvényszéki orvosok állandósítása, kiknek működési köre a törvényszék területén előforduló esetek első vizsgálása s véleményezése lenne. Az orvosnak a törvényszéki kérdéseknek helyes méltányolhatása végett a nélkülözhetlen speciális tudományos képzettségén kívül kellő gyakorlatra van szüksége s e részről tagadhatatlan czélszerűbb az előforduló törvényszéki területen ide vonatkozó eseteket egy s ugyanazon orvosra bízni, mint azokat egyenként a kínálkozó helykörülmények szerint külön-külön a gyakorló orvosok között felosztani.

Ezek után emlékezetbe hozza, hogy a törvényszéki orvostannak a többi orvosi disciplináktól egészen külön feladata van, és hogy ennek következtében azon viszony is, mely a gyakorló orvos s közönség közt létezik, sok részben eltérő azon viszonytól, mely a törvényszéki orvos és a társadalom között a külön feladat sajátlagos természeténél fogva fenn áll s kitünteti, hogy ha a gyakorló orvos a törvényszéki orvosi állásontra helyezi magát, professzionális kötelmeivel elkerülhetetlenül összeütközésbe jön s correct fellépése által gyakorlatában érzékeny csapást szenvedhet; s kimutatja, hogy azon esetben, ha az esküdtszéki rendszer a bűnügyekre is behozatnék, e rendszerrel összekötött nyilvános és szóbeli tárgyalás az igazságszolgáltatás érdekében leginkább megkívánja, hogy az állam a vádlott és védő azon jogának épségben tartása mellett, hogy részükről tettségük szerint szakértőket szabadon választhassanak, állandó törvényszéki orvosokról gondoskodjék és azon

meggyőződését jelenti ki, hogy ha az állam állandó, a magángyakorlat és a községi függéstől ment törvényszéki orvosokról nem gondoskodik, úgy az igazságszolgáltatással annyira benső összefüggésben levő hazai orvostörvényszéki ügyünk jelen nyomasztó helyzetéből legfeljebb azon sajnálatos polczra emelkedhetik, a melyen az ez idő szerint Angol-, Franciaországban van, de a poroszországi jelen magaslatot elérni nem lesz képes. Hangsúlyozza az iránti félelmét, hogy a professzionális kötelmekkel kevésbé szigoruan bánó férfiakból egy furfangos, leleményes, captiozus orvos-ügyvédi sereg támad; a professzionális kötelmek szilárd önérzetével bíró férfiakból pedig, mert idejüket, tehetségüket főképpen ezen tárgyra összpontosítani nem képesek, legfeljebb diletánsok, de igazi szakférfiak alig lehetnek, mert egy Orfila, Tayler nem mindennapi tünemények, az ily uttörő, irányadó nagy alakok csak rendkívüli kivételek.

Előadja továbbá, hogy Poroszországban a legújabb perrendtartás az angol és francia eljárásához közeledést mutat ugyan, a mennyiben megengedi, hogy a hivatalos orvos mellett vagy annak mellőzésével a törvényszéknél véleményadás végett magánorvosok működjenek, mi úgy a törvényszék, mint az államügyész és védő részéről naponként meg is történik, de a hivatalos törvényszéki orvosok fentartása mellett ez egy jelentékeny korszerű haladás, mely a behozott perrendtartás természetéből folyik s biztosítékot nyújt egyoldalú felfogás ellen; a vádlott azon jogát, hogy ügyét törvényes uton s eszközökkel tisztítsa, érvényesíti, az egyes alkalmazottak egyedáruságát a törvényszéki orvosi gyakorlatban megszünteti; az orvosi ismeret és értelem értékesítésére szabad versenytért enged, de az orvosi ügyvédek fajanak kifejlődését a hivatalos törvényszéki orvosok által lehetőleg megakadályozni igyekeznek, kijelentvén, hogy itten csak azon nyomorult élödsi fajt érti, mely a tiszteletreméltó orvosi ügyvédi rend nemes testén rágódik. Irtó háborut — kiált fel — e nyomorult faj ellen, de nem szapora tenyésztésére kedvező alkalmak törvényes szélesbitését. Azt pedig, hogy a törvényszéki orvos állása a bírák és bírósági hivatalnokok felelősségének határai között önálló, független s a többi hason hivatali és képzettségi viszonyu állami hivatalnokokkal egyenrangú és fizetésü legyen, azért kívánja, hogy az orvosi idejét, tehetségeit főképpen ezen hivatásának szentelhesse s a magángyakorlat vagy egyes községi állomásból származó függése által működésében kártékonyan lehetőleg ne korlátoztassék, mert csak ily rendezés által lenne alkalom azon speciális ismeretek megszerzésére, a melyek szükségesek a véghetetlenül elágazó egyes törvényszéki kérdéseknek helyes méltánylására.

Kiemeli továbbá, miként földolog az orvostörvényszéki eljárásnál a tárgy valódi felvétele az első vizsgálaton. A vélemény felülvizsgálatra könnyen felterjeszhető, de ha a lelet hibás, a tudományos testület felülvizsgálata per absolute lehetetlen, vagy a tényleges tárgynak nem megfelelő, mert hiányzik a kellő alap. A törvényszéki orvosi vizsgálat legfőbb feladata tehát a tényállás tárgyilagosa, alapos kimerítő felvétele, hogy a tény valódi méltánylására semmi felvilágosítható mozzanat, a legcsekélyebbnek látszó körülmény kihagyva, vagy mellözve ne maradjon, hanem távol minden hozzáadástól a maga egyszerűségében felvéve legyen, mert csak az ily kellékekkel bíró felvétel szolgálhat a tárgyra vonatkozó orvosi véleménynek biztos alapjául s foglalja magában az arra szükséges adatokat, hogy a felülvizsgáló és felülvéleményező testület az első véleményben netán helytelen felfogást, a tudományos elvekkel nem egyező kifejtést s ebből kivont hívás követ-

keztetést helyreigazítsa, a hiányokat pótolja, a tény orvosi és bünyügyi tekintetben felvilágosító érveket az eset körülményeinek természetéből folyó újabb adatokkal támogassa. Felemlíti továbbá a bírák által is tapasztalt azon körülményt, hogy mily gyakran jön elő azon eset, hogy az első orvostörvényszéki felvétel felületes, hiányos, benne a leglényegesebb mozzanatok elburkolva, elferdítve és annyira összezavarva vannak, hogy az adatokon eligazodni lehetetlen és újabb szakértővizsgálatnak szükségessége forog fenn, a mikor is meglehet, hogy az első nem szakértői vizsgálati kezelés által a tárgy oly mérvben elpusztított, hogy újabb kimerítő vizsgálat tárgya nem is lehet, s így teendőiben az igazságszolgáltatás egyedül ezen helytelen eljárás által végkép megakasztatik.

Emlékeztet továbbá azon sajnos körülményre, hogy jelenleg több ily eset fordul elő, mert a vidéken az orvostörvényszéki esetek vizsgálata minden választás nélkül kétes képzettségü férfiakra bizatik s általában a kényes természetü tárgyak vizsgálásához szükséges jártasság elsajátítására kellő alkalom is hiányzik, mely okból a törvényszéki orvosok állandósítását az igazságszolgáltatás egyik fontos, elutasíthatlan követelményének állítja. Folytatólag azon kérdéseket, hogy a törvényszéki orvosok állandósítási rendszere hazánk jelen pénzügyi helyzeténél egész kiterjedésében kivihető-e? — továbbá, van-e lehetőség az ily állomásoknak képes férfiakkal ez időszerinti betöltésére? — értekező igencsően oldja meg, csak azt ne kívánjuk, hogy a törvényszéki orvosok azonnal teljesen felfegyverkezve lépjenek az arenába. De a magyar királyi egyetemen a tudomány gyakorlati előadása — ily állomások szervezése — s nyilvános csőd általi betöltése által lesz mód adva, hogy e téren szakemberek képeztessenek; megjegyzi azonban, hogy a jelen helyzet körülményeinél hiányos törvényszéki orvosi kiképzetés mellett e nagyfontosságú tudománynak honunkban legfeljebb diletáns kedvelője lehet.

Elvégre elemezi azon eseteknek lehetőségeit, melyekben az orvos a tárgy természeténél fogva bonyolított körülmények sajátosságai közepette némely törvényszéki kérdéseknél nem szorítkozhatik egyedül a tények s körülmények egyszerű előszámlálására, hanem szükséges, hogy az incriminált tény orvosbünyügyi magyarázata s felvilágosítása tekintetéből, a tények természetét megillető méltánylásba, azok osztályozása s jellemzésébe bocsátkozzék, — de az ilyen részletezések által az orvos sajátképeni illetőségi hatását nem lépne át s a bírói hatalom körébe nem vágna; részletezi továbbá az orvos jogait és kötelességeit, melyek szerint az orvos az illető tényállásra vonatkozó és vizsgálat végett reá bízott egyes körülmények felett az igazságszolgáltatás érdekében félelem s tartózkodás nélkül nyilatkozni s az igazság mérlegébe azon sulyt vetni tartozik, a melyet a tény tárgyilagosa, minden oldalról megítélésénél saját tudományos tárából nyugodt lelkiismerettel merit. Azt is felemlíti, hogy oly esetekben, melyek erejét és képességét felülmulják, az orvos professzionális kötelme érzeténél fogva saját illetéktelenségét elismerni és a törvényszéket figyelmeztetni köteles, hogy a tárgy vizsgálatát speciális szakemberre bizza; kitünteti továbbá annak lehetőségét is, hogy a törvényszéki orvos a bonyolított körülmények halmozából származó nehézségek miatt a valódi tényállást teljességében nem fogja fel s lehető, hogy tiszta lelkiismeretessége mellett kötelességeinek szigoru teljesítése, buzgalma hevében önkénytelenül sokkal szigoruabban vagy viszont emberbaráti humanisticus érzetektől áthatva sokkal szelidebben ítél, mint a tény természete

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői Iroda:

Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Figyelmeztetés.

Lapunk mai számával küldjük szét Hoffmann Pál

„Jog- és államtudományi folyóiratá“-nak III-ik füzetét.

Tartalma: Az önkormányzatról. Dr. Lechner Ágoston, egyetemi jogtanár urtól.

A bünrészességről. Dr. Schnierer Aladár, jogakadémiai tanár urtól.

Kritikai rovat. Dr. Berde Áron, jogakadémiai igazgató urtól.

Felhívjuk egyuttal azon t. előfizetőinket, kik a „Jog- és államtudományi folyóirat“-ra eddig még elő nem fizettek, hogy megrendelésüket, a 2 ft előfizetési díj beküldésével, mielőbb eszközölgjék.

Előfizetési feltételek:

„Jog- és államtudományi folyóirat“ egész évre (4 fuzet) 4 ft.

A „Jogtudományi Közlöny“ előfizetői részére egész évre (4 fuzet) 2 ft.

A „Jogt. Közlöny“ kiadó-hivatala.

(Pest, egyetem-utca 4-ik szám.)

A II-ik magyar jogászgűlés közleményei.

V e l e m é n y

Dr. Vida Lajos ügyvéd urtól Pesten.

Dr. Teleszky István urnak az öröklési szabályok módosítását érdeklő indítványa felett.

Az indítvány első pontja a jelenlegi perrend példájára oly valamit látszik akarni, hogy az országbirói conferentia munkálatainak, valamint perrendtartási része a bizonyosan nem végleges 1868. LIV-ik törvényzikkal pótoltatott: ép ugy annak öröklési tana helyébe is egy attól eltérő oly ideiglenes törvény alkottassék, mely a végleges codificatio által részben vagy egészben megint hatályon kívül helyezhető legyen.

Ha az áll: akkor különbeni helyes vagy helytelen voltától eltekintve ellene annyiban van észrevétel, mennyiben a mi az alaki jog mezején kevesebb aggálylyal megeshetett, az az anyagi jog mezején már nem járja: amannak nyomai a perek lefolytával elmosódnak, emennek nyomai nem, sőt maradandó kihatással bírnak a jövőre még azon esetben is, ha formasierű szerekre alkalmat épen nem is adtak.

Műsképp áll a dolog, ha az indítvány voltaképp azt akarja jelenteni, hogy az örökösödési törvény a codex egyéb részeit megelőzőleg mihamarább készíttessék el. Ez esetben például mindjárt a codex elején helyt foglalandó általános rész későbbre hagyatása valami nagy veszedelmet csakugyan nem fogna vonni maga után, mert a személyekről, dolgokról, cselekvényekről, jogokról, azok biztosításáról, védelméről és perléséről szóló általános ideák, melyek a modern codexek olein figurálnak, gyakorlatban a nélkül sem bírnak oly fontossággal, mint azt elméleti szempontból képzelhetnénk, legnagyobb részt a törvény más részeiből abstratálhatók, a mit a bírák s felek maguk is megtehetnek.

Még a dologi jogok paragrafizálását sem mondhatni égető szükségnek; a telekkönyvek miatt amugy is fentartott osztrák dologjogi eszmék annyira mennyire kiségitenek bennünket, gyakorlatiabb az új codex is alig lesz, — hogy példát hozzak fel, különösen a 466-ik §. helyett kiségitő tökéletességűt szerkeszteni aligha fognak. — Megtörtént ugyan, hogy a hol az osztrák törvénytől nem féltünk, ott épen ártalmunkra lett, a hol valamit vártunk volna tőle, ott cserben maradtunk, hanem ez a világ akárminő § ával így lehet; igaz az is, hogy az osztrák dologjogok elsejét jognak nem tartják, utolsóját az újabb codexek már épen kihagyják, de azért nemcsak tulajdoni, zálog és szolgálmi fejezeteibe, de helylyel közzel a birtok és öröklésiekbe is bele pillantunk, és faue de mieux el vagyunk vele.

Hanem már a szerződési vagy szabatosban kötelmi jogot az öröklési jog miatt háttérbe szorithatónak épen nem mondhatjuk; hiányos öröklési törvények mellett a felek legfelebb olyat vesztenek, igazabban olyat nem nyernek, a mi ugy sem az övéké, ellenben hiányos vagy épen nem létező szerződési törvények mellett pozitív kárt szenved az egyén, s nylik a fogalom, szegényedik a status, s nem áll, hogy e részben jó bírák mindent pótoltatnának, mert egyenlő tökéletességű bírák nézetei az igazság határain belül olágazhatnak; s csak hosszú időn át amalgaználódhatnak bizonyos állandó elvé; — ha tehát van mód bizonyos egyformaságot törvényhozás utján gyorsabban fejleszteni, akkor az, ha valahol, bizonyára a kötelmi jogban, ezen ugyszólva mindennapi kenyér kérdésében nem lehet más ritkább esetek tekintetéből hosszú időre a törvényészeki observantiára hagyani.

Pedig még csak ezek után következne a modern codificatio, vagy ha tetszik: modern pandecta jogtudomány rendjében a familiái jog, melyet az öröklési jogtól elkülönözve már épen tárgyalni sem lehet. Több új codificatio története bizonyítja a szoros összefüggést, így látjuk többek közt az özvegyi jogokat egyenest attól feltételeztetni, hogy a házasság felek közt életükben minő vagyoni viszony állott fenn, dotalis rendszer-e? vagy talán közösségi? E felett például az apai hatalom a szász codex szerint örökké tart; a feleség pedig a szabadelvűbb osztrák codexet és hazai jogunkat kivéve minden európai jog szerint a férj mundiuma alatt áll, nem oly két tétel-e ez ismét, mely az öröklési viszonyokra nem lényegtelen befolyással van?

Végre mindezeketől eltekintve ugy látszik, hogy az indítvány az öröklési jog szabályozását könnyűnek is tartja, ugyanezen nézet nyilvánul az országbirói conferentián is (Ráth-féle közlemény 67. lap) s még hozzá azon variatióval, hogy oda nem kell egyéb törvényhozói hatalomnál. E hatalom tényleg meg volt, mert az országbirói conferentia consultativum votuma valóságban törvényerővel ruházott fel; de hogy a munka könnyű lett volna, annak épen ellenkezőjét látjuk, mert a mi könnyű, ahoz ily ismételt kidolgozás, minőt az indítvány szorgalmaz, valóban nem kívántathatik.

Systematikus codexekre nem annyira beltartalmuknál, mint inkább alakjuknál fogva helyezhetni sulyt, mert alakjuk szerfolett könnyíti az áttekintést, és így annak is áttekintését: maradt-e valami ki vagy nem? Az országbirói conferentia öröklést érdeklő munkálataiban kéz alatt magam is részt vevén, én az adott principiumok alapján legjobban szorettem volna, meg is kezdtem egy codexbe illhető, de azért minél rövidebb paragrafsort szerkeszteni; azonban mindannyi paragrafusaimból azt látták, hogy mentül kim-ritöbbek akarunk lenni, annál mélyebbre kell hatolnunk, s mentül mélyebbre hatolunk, annál

több nehézség áll elénk; — maradtak tehát a mellett, hogy néhány általános elvet inkább politikai, mint magánjogi oldalról kiélesítve állítsanak fel, minden egyebet az ítélő bírák bölcs belátására hagyjanak.

Ily félrendszabályt többé követni nem lehet; igazságszolgáltatásunk ellen pusztá fraziszok, például akkoriban, hogy németes volt, most hogy rosz volna, nyomatékkal nem bírnak; ma a valódi nehézségeken kell kezdenünk, s ezek elseje az, hogy a mit az indítvány sürget, az ideiglenes novella alakjában már a priori kivihetetlennek mutatkozik; — s az indítványnak nem az az érdeme, a mit directe akar, hanem inkább az, hogy oly nehézségek szőnyegre jövetelét eredményezi, minőkre az országbirói conferentián, — az eredményből következtethetőleg, nem reflectáltak.

Illetve az indítvány érdemét: ennek egyik tárgya a paterne paternis intézmény, de csak egy irányzatban. Oda tartoznék t. i. a mostoha testvérek közti osztály, mely az u. m. Einkindschaft kérdésében a codificatiónál megengedő vagy tiltó rendelkezést mindenestre fog igényelni; — hanem ezt az indítvány nem érinti. Oda tartoznék továbbá az apai s anyai ág közti viszony, midőn vagy az élő szülék, illetve azok elődei, vagy pedig az ezeket képviselő mellékrokonok tisztán vérokonság alapján osztoznak, és pedig némely törvényhozás szerint úgy, hogy az egyik ágoni közelebbi rokon a másik ágoni távolabbi rokont kirekeszti; más törvényhozás szerint pedig a közelebbi rokon mellett a másik ág távolabbi izen álló képviselője is örökösödik. — Az indítvány e kérdést sem érinti; bár az örökösödés vélelmezett akarataiból ez irányban is lehetne következtetést vonni. Hanem érinti tisztán az öröklött és szerzett vagyon közti különbséget, s ennek az öröklés kérdésében mutatkozó sajátosságait. Ezen megkülönböztetés nem kizárólag magyar, valamint annak megszüntetése nem kizárólag osztrák eredetű. Emelt a római (irott), amazt a szokásjognak tulajdonítják. S miután a codificatio eszméje úgy szólva a római jog iskolájában szülemlett, — de a szokásjogot is a római jog, mint valami alpmérték után kezdtek bírálgatni, nem csoda, ha a codificatio, a hol az létrejött, általában mindent minél inkább nívellált, s ehhez képest a szerzett és öröklött vagyon közti különbséget sem melengethette, — hanem lehetőleg háttérbe szorította.

Az indokok pro et contra inkább érdekesek és számosak, mint absolut döntők. Napoleon a Code motivumaiban politikai és természeti rendet különböztet meg, s az öröklésnél az utóbbit, szerinte a család fő vélelmezett vonzalmát rendelte követelni. Csakhogy e rendelet maga politika volt, mely lényegében az aristokratia ellen szólt, stylusában a sujtó hatás enyhítésére számított. Különben, hogy ama vélt akarat mennyire ingatag valami? az kitetszik onnét, hogy indítványozó ur és I. Napoleon szerint az többek közt a vagyon eredetének alapul vételével ellentétben áll; a hazai törvényeinkben, úgy az országbirói conferentián is nyilvánuló magyar felfogás szerint pedig éppen ellenkezőleg azzal összhangzásban van; és nem is hinném könnyűnek bennünk azon vérünkkelé vált szokást elfojtani, miszerint nem csupán a vagyon közös eredetéből, de még a pusztá vérközösségből is bizonyos jogközösségi igényre következtetni hajlandók vagyunk.

Felhozzák a vagyon eredetének alapul vétele ellen, hogy az a vagyonnak inkább egy kézbeni összehalmozását, mint nemzetgazdászatiilag kívánatos szétoztlását mozdítja elő; mit némely író még azzal illusztrált, hogy ugymond: Latifundia perdidere Italiam. Ezen ok igen nagy hatása lehetett valaha, de mai hatásában már bátorkodnám kételkedni, különösen nálunk, hol a híres „morcellement éternel des héritages“ elv mellett kardot csörtetni nem igen hallottunk, s a hétszilvafás birtokok szaporítása ma sem nagy üdvösségnek tartatik.

Sokkal nyomósb ok már, a mit indítványozó ur is felhoz, hogy a miben a végrendekezés korlátozva nincs, abban a végrendelet nélküli öröklés sem korlátozható; csak hogy ez érvelést meg is fordíthatni akárhánny irányban, például a végrendekező meglehet nejét vagy közeli oldalas rokonait éppen ki akarja rekeszteni; ezek tehát a törvénytől sem várhatnak több kedvezményt; — vagy hogy a hol végrendelet nincs, legalább ott módjában legyen a törvénynek más képen intézkedni, mint a hogy némelyek a decisio szavai szerint: ex nimia complacentia intézkedni szoktak; — és valjon be lehetne-e bizonyítani azt, hogy az 1861 óta kelt végrendeletek éppen az indítvány szellemében keletkeztek? A végrendekezői ambulatoria voluntas nagyon problematicus valami; — indítványozó ur maga panaszkodik, hogy (daczára a szerinte mostoha törvény

tíz éves fenállásának) a végrendekezési kedv vajmi kevés lenni látszik, a miből azt is lehetne kihozni, hogy a törvény talán még sem oly igen rosz; — hiszen nem lehetne éppen ránk fogai, hogy merő thalmudisták volnánk, kik az öröklést ha lehet Rubenig felviszik, s a végrendekeztést azért kárhoztatják, mert ugymondne legyen örökös az, kit már az Isten azzá nem tett.

Hoznak, indítványozó ur szinte hoz fel példákat is, csak hogy azok ellenében azon még szomorubb példára hivatkozhatni, a mi az országbirói conferentián is döntő súlylyal birt, miszerint t. i. a vagyon eredetének ignorálása mellett még sokkal idegenebb, ismeretlenebb egyén ülhet az ősi fészkekbe; és hogy például egy férjről csak föl nem tehetni, hogy ősi birtokát a felesége második urának csak azért nem hagyta, mert végrendekezésben hirtelen halál által gátoltatott?

Vérig védelmezzük a családi vagyont; perlünk még azért is, hogy hazai vagyon Bécsbe, más öröklése törvény alá ne vándoroljon; nekünk sem adják át teszem azt Észak-Amerikában az ingatlan vagyont, ha apánké volt is, azt mondják menjünk oda lakni, akkor a mienk; — hogyan liberaliskodjunk mi családi vagyunkörünk csorbitására azért, hogy a codex néhány paragraffal rövidebb legyen?

Hogy a különbség fentartásával az eltörlött ősiség lenne visszaállítva: ez a mily tetszetősnek látszik, ép oly keveset nyom valóságban. Az ősiség eszméje voltaképp a feltörvényszékek alá tartozott perekben merült ki, s nem vonatkozott ily plane successionalis esetekre, a hol az utolsó előtti birtokos keresésén tulmennie szükségtelen, kivénen ha ezen graduson öröklés képes repraesentans nem léteznék, s ekkép a távolabbi rokonok közt egy még felebb álló iz vagyoni viszonyai lennének peressé; mely eset azonban egyrésztől igen ritka, másrészt a férj mellett harczoló főszerzői minőség elve fölöttö megkönnyíti a bíró szerepét a per eldöntésénél. Vagy bizonyos graduson tul kétség esetében a vagyon eredetét apa és anya közt akár meg is felezhetni, — ugyhogy bármi esetben csak birtokkérdés lesz, nem joggyökösségi. Az angolok az öröklési jogot hasonlag a szerző vérkötéléke után mérik: „in every case the descent shall be traced from the purchaser“; de azért két más elv kiségiti őket, az egyik „seisina facit stipitem“ elv dönt akkor, midőn a szerzőt nem tudják, a helyett tehát az utolsó birtokost veszik törzsnék; — másik elvük pedig az, hogy ha a szerzőt tudják, de annak leszármazói nincsenek, az esetben fictioe juris a szerzőt korábbi vérelődnek tulajdonítják, s az öröklésre hívott vérszerinti oldalrokont e nyomon keresik ki.

S ezzel felelve lenne azon nem ugyan indítványozó ur, de mások által felhozott ellenvetésre is, hogy a vagyon eredetének kutatása igen nehéz és költséges lenne, — a min, különben segítve lesz az által is, ha a hagyatékok általán véve bíróság fognak tárgyalatni. Kiskoruaik halála esetében a dolog még könnyebb, miután azok vagyona a nélkül is leltározatik. — E fölött a vagyon eredetét kutatni nem is lehet nehezebb, mint osztoztatni például a zürichi codex szerint, mely többféle előjogot állít fel; — többek közt, hogy a fi nem le mint felmenő ágon az ingatlan mérsékelt becsáron megtarthatja. Valjon hány éves per fejlenek ki nálu nek egy ily kibecsülés alkalmából? míg ellenben legközelebb egyik nagyobb ügykörű törvényszékünknel utáná tudakozván, azt nyertem válaszul, hogy vagyon eredetét kutató öröklési perük jelenleg nincsen.

Hogy az öröklött és szerzett vagyon közti különbség a házastársra kedvezőbbnek látszik lenni mint a szülékre, ebben van valami; de ellenkező nézet is létezik, minélfogva ha a szüléknek köteles rész jár, kijár az nekik öröklött és szerzett vagyonból egyaránt; és eképen a szülékkel concurráló házastárs csak az ezen felül felmaradó szerzeményt kaphatja. Mivel azonban az országbirói értekezlet stylistikájá, ugy ezen mint más egyéb pontokban is fölöttö ruganyos, s némely szávaiból ma könnyen mást olvashatunk ki, mint a mit tegnap kiolvastunk: annál fogva ha rajta a codificatióig előlegesen valami javítás csakugyan szükséges lehet: az illetheti az alapelvek hiányos kifejtését, de magukat az alapelveket nem.

Különben a vagyon eredete elvének elvetésével nem is lenne elérve mindazon cél, mit az indítvány úgy látszik elérni akar; — valamint megfordítva az országbirói conferentia egyik, ugynevezett közvetítő javaslatában ugyanazon célta vagyon eredetének éppen alapul vételével hibásan vélték elérhetni. — Értem az osztr. polg. törv. 737. §-ában lerakott, de több, más §-ain is végig vonuló azon elv kikerülését, miszerint felmenő rokonok közt az ugyanazon izen álló szülék egyike, illetve

leszármazói a személyében s leszármazókban nem élő másik szüle részét is elviszi, tekintve gyermekei elviszik. E kirekesztés oka ugyanis nem abban fekszik, mintha a vagyon a kedvezményezett házastársától eredne, hanem abban, hogy némelyek az öröklési képviselőket a lemenőkre szorítják, ellenben a felmenőkre ezen kedvezményből egészen kirekesztik. Ezen elv módosítása azért is czélszerű lenne, mivel egyéb árnyoldalai mellett a köteles részt is kérdéssé teszi, mert az osztrák törvény szerint a köteles rész nem abszolút valami, hanem a törvényesnek kisebb nagyobb quótája; — a hol tehát a fenti elv mellett egyik másik nagy szülét a veje, vagy menyje megelőzi a törvényes öröklés rendjében, ott ezen nagy szülének köteles rész sem járhat.

En legalább nem hiszem, hogy indítványozó urnak ama §., s hozzá még ily világitásban tetszésére lenne; pedig a vagyon eredetének ignorálása könnyen oda vezet, mert nem csak az osztrák, de más új codexekben is úgy áll; ha jól fogtam fel a francia írók terminológiáját, nekik a „fente“ tetszik, a „refente“ nem, vagyis lemenő ágon a közelebbi s távolabbi rokon közt osztályt engednek, felmenő ágon nem; sőt ezt az országbírói conferentia megállapított javaslataiban is ekép látom, — mintha t. i. a különben nem tetszett osztrák §. ellen gyökeres orvoslást akartak volna ugyan tenni, de valósággal nem tettek, csak épen a mennyi a vagyon eredete alapul vétele által mintegy magától orvoslódott.

Végre az országbírói conferentiának az volt az elve, hogy a vagyon eredete az élők közti forgalomban és a végrendekezésnél csak annyiban nem szerepelhet, mennyiben az a jogbiztonság és közhittel kárára lenne, például ha ennek színe alatt adáséveisi szerződéseket s végrendeleteket lehetne megtámadni. De a törvény s öröklést a vagyon eredetével kapcsolatba hozni a közhittelre károsnak már épen nem tartották, — gondolnám igazságuk is volt, §§-aik uralma alatt hitelfogyatkozásról különösen a kérdéses alapon hiába panaszkodnánk, hitelforgalmunk szemmel látható gyarapodása megegyezne bennünket.

Az indítvány harmadik pontját u. m. a házastársak törvényes öröklését illetőleg: a szerzett és öröklött vagyon közti különbségnek egészen más jelentősége van, mint a minőt az indítvány annak tulajdonítani látszik. Rokonok és házastársak közt nagy a különbség; jelesül míg törvényeink a rokonokat az ősbiben részesítették, a szerzeményből kizárták, addig a házastársakat épen megfordítva a szerzeményben részesítették s az öröklöttből zárták ki. Továbbá az oldalrokonoknak egymás támogatására köteleztetésük nincs, a házastársaknak van, stb. minő különbséget még akárhányat fel lehetne hozni. És itt a vagyon eredetétől hiába is rettegünk. Egyik §-sal elsikálunk, a másik §-ban érszerevétel nélkül élénk állana. Így az olasz codificatio a vagyon eredetét világosan cassálatni rendelte, a házastársi közösségnél mégis épen alapul vette, azt egyenesen a szerzeményre szorította, és a törvényes örökrészbe így betudatni rendelte. (1433. 756. 722. cikkek.)

Ezért én a vagyon eredetének eszméjét az indítvány előbbi pontjának mintegy folytatásaképp ide kevertetni nem szeretném. Ha amott a paterna paternit cassálni fogják, ide is meg lesz annak a hatása, ha itt külön nem tárgyalják is; s viszont ha itt mondanánk is rá anathemat, azért a házastársak más viszonylataiban megint csak elő fogának venni.

Ellenben a házastársak öröklés quótájának arányos szabályozásában igen is van valami, — ambár nem oszthatom indítványozó ur nézetét, hogy oly házastársak valami nagy részvétet érdemelnének, a ki özvegyi beneficiumaikat második házasságra lépéssel játszik el.

Hanem a házastársi öröklés nem tisztán öröklési kérdés, sőt mint legelől említém, az méginkább függ a házastársaknak egymás közt éltükben fenforgott viszonyaitól. A római jog és az azt követett törvényhozások szerint a kérdés házastársak közt úgy áll: mennyivel járuljon a nő a házasság élet szükségleteihez? e szempontból a nő terjedtebb viszontkezdményre számíthat, élők közt, mint halál esetére egyiránt. Ellenben a hűbéri eszmében induló törvényhozások a fölött rendelkeznek, hogy épen megfordítva a férj mennyivel járuljon a nő elsőrendű, vagy épen kényelmi szükségleteihez? itt tehát nagyobb szerepet játszanak az özvegyi jogok, amott a nőt idegennek, emitt familiabeli leánynak tartják, ha újra férjhez megy, még ki is házasságát. Minő rendszer lesz elfogadva nálunk? azt most még kérdésem; következőleg az indítvány e része is korai, vagy azon halakban mint föltéve van, mint más előkérdésektől feltételezett, — egyáltalán meg sem is oltható. A mily tetszetős ily izoláltságában, ép oly aggályos in concreto, a hogy az életben valóvalással előszokott fordulni. Legtalálabb ezt az osztrák törvény

szemüvegén néznünk; — u. m. a melynek Ehepaktákról szóló fejezete ugyszólva a világ minden rendszerét, a dotalist, a közösségit, a hűbérit, római, németet, lengyelt, urra, szegényre alkalmatost összekeveri, s ily Babel alakjában minden különbeni gyarlósága mellett alkalmas hiv tükre az életnek, hol a rend s rangkülönbség már magában végtelen sok változatosságot szült; s egyik esetben az indítványt igen pompásnak, másikkban igen végzetesnek bizonyítaná. E felett az osztrák jog szerint a házastársnak nem volt ugyan oly mérvben, mint indítványozó ur sürgeti, progressiv öröklési quótája, de azért e törvény uralma alatt mégis egyrészt a nő tulkezdményezettése volt a baj; megbuktunk teszem azt a végrendelet érvénytelenségéről szóló első decisióval; másrészt ha a nőt égen beneficiálni akartuk, és ha ezt még gyermekei is nagyon akarták: nem mentünk semmire, a köteles részről lemondtak a gyermekek, de az unokák kiskoruk lévén, ezt nem teheték; szerződéssel pedig hiába akartunk valamit, mert az osztrák Ehevertrag $\frac{1}{4}$ -edet tisztán hagy, $\frac{1}{2}$ -et a köteles részeseknek ad, és így $\frac{1}{4}$ -edre érvényes. Márha akarva nem kedvezményezhetünk valakit, hogy tegyük azt kényszerítve, — hogy adhasunk alkalmat oly terjeszkedésre, miszerint megeshetőleg a hagyatéék egy része hozomány, más része jegyajándék, harmadik része möring, negyedik része közkeresmény, ötödik része törvényes öröklés stb. czime alatt menjen ki mindazon egy készre, s a rokonoknak mi se maradjon? Vagy egy mérséklő §-sal segítsünk, miszerint az özvegyi kedvezményezettések különbeni halmozódás esetében bizonyos megszorítás alá esnének, egyebek közt azon elvnel fogva, hogy „nemo bis alitur“?

Végtelenig lehetne értekezni a feltett indítványról, — azonban a fentebbieket némi mutatványul tekintetni kérve azok alapján bátor vagyok nézeteimet röviden oda reassumálni:

hogy ideiglenes novellát nem javalhatni;
hogy öröklési esetekben a vagyon eredetének egyik alapul használtatását eltörölni szükségtelen;
hogy a vagyonközösség szabályozásánál azt eltörölni nem is lehet, sőt épen alapul venni kellend;
hogy öröklési szabályaink lehető hiányai nem is épen innet erednek:

hogy a házastársak öröklése azoknak élők közti viszonyaitól elkülönítve nem tárgyalathatik; — végre

hogy ha öröklési szabályainkon módosítani való van, ez a főelvezétségben hagyása mellett inkább csak értelmezési kiegészítések alakjában a lefolyt 10 évi gyakorlat alapján és kivárlólag a lf. itelő és semmitőszékektől, vagy a két kir. táblától kérendő véleményhez képest lenne pótolandó.

* * *

V é l e m é n y

Dr. Vida Lajos ügyvéd urtól Pesten.

Kopp Ferencz urnak a jelzálogi egyetemlegesség eltörlését sürgető indítványa felett.

Pár év előtt megjelent telekkönyvi szemlémben a tisztá telekkönyvi elemek kiválgatására törekedtem, hogy azon határvonalat kijelölhessem, meddig a telekkönyvi intézmény az egyszerűsítést megtüri. Daczára ennek, ott az egyetemleges jelzálogokat védelmezni kényteleníttem. Akkori indokaim a hivatolt mű 43-ik lapján *) megolvashatók, rövidebben most

*) Az egyetemlegesség egyik neme az, midőn ugyanazon adós adósága több rendbeli, de különben egyiránt kizárólagos sajátját képző birtokára van bekebelezve, — mely javak aztán, ambár közülök egy fő, a többi mellékjelzálognak nevezetetik, — az egész teherért egyiránt felelősek. S e simultánitás az, a mi a porosz terv szerint megengedhetlen, az osztrák szerint megengedhető.

A porosz terv mellett harcol azon körülmény, hogy az egyetemlegesség már természeténél fogva kizárja a követelésnek egyes javakra való részletezését. — következőleg a pénztőzser, kit a kölcsönért megkeresnek, az előtte levő ily jelzálogos követelés egész összegét kénytelen számba venni. — s ha ekkép a birtok hitelképességét kimerítve látja, a hitelezést a kölcsönkérő sérelmére megtámadja. Viszont ha valamely hitelező épen a jelzálog számos voltában bizva, a lekötött javak egyikére ad pénzt, akkor ki van téve annak, hogy előzői ép e jelzálogot exequálthatják, a előle a vételért egészen el is viszik. E bajon nem lenne segítve az által, ha egyik-másik törvényhozás az egyes jelzálogok közt, végrehajtás esetében bizonyos arányosítást engedne, mert az arányhoz becs kell, a becses pedig végit hozhat nem érő perpatvarra vezethet, — mi sem levén könnyebb, mint becselési munkálathoz bele kötni. Nincs segítve azon mód által sem, mit az osztr. polg. törvény 462. és 1423 §-a nyújt, miszerint a későbbi hitelező előzőjének végrehajtás alá vett követelését beválthatja. Mert ehhez pénz kell, mi legtöbb esetben hiányzik; — de ha van is, a sérelmesen kezdett végrehajtást egészen meg kell újítani, — az előbbi végre-

sem foglalhatnám össze. Azóta úgy értettem, hogy egyszerűsítési idéámról szó sem lehet, ellenkezőleg, hogy telek-önyveinknek minél terjedtebb okmány regiszterekké alakulására számíthatunk. A mi indítványozó ur nézetével is összevág. miután szerinte a telekkönyvnek a legapróbb részletekben mindazt kell tartalmaznia, a mi a közönségnek hasznos és tudnivaló. Ha tehát az egyetemleges jelzőlogok megszüntetését még kevésbé indokolhatnám.

Különben is én a jelzalogi egyetemlegességet telekkönyvi elemnek nem tartom. Inkább polgári törvénybe való elem az, melynek csak úgy, mint például az adásvevésnek, a telekkönyv csupán biztosítéka. — Szerepe is végtelenül nagyobb a telekkönyvki kívüli hitelben. Itt mint amott pedig fentartja azon sajátos tapasztalás, hogy egyeseknek külön-külön sokkal csekélyebb mértékben van hitelük, minthogy ha egymásért solidariter jót állanak, vagy birtokról szólva egymásért solidariter leköttenek.

A ki a hitelintézeteket ismerni, az előtt nem szükséges bizonyítani, hogy ez ekkép áll. Ha tehát telekkönyvi uton kiküszöböljük azt, a mi nem is telekkönyvi elem, az valami nagy virtus nem lesz, az egész alig lenne kevesebb, vagy alig lenne más, mintha például a kezeslevelek vagy biztosítási lekötések bekeblzését megtagadnók. Mert a telekkönyvki kívüli egyetemlegességet el nem törülhetnénk, ily kötelezők állíttatnának ki továbbá is, vagy ha ki nem állíttatnának önkénytelen, kimondaná a bíró ítéletileg; hogy fogná már most indítványozó ur az ily ítéleteket telekkönyvileg foganatosítani?

hajtásnak tehát legalább is költségei a beváltó nyakán maradnak, mert ezek kielégítése nélkül cessiót nem kap.

Ellenben a porosz terv ellen, s illetőleg az osztrák mellett harcolnak a következők:

A követelés feldarabolása igen könnyen kárt okozhat. Egyik részlet kikerül az illető jelzalogdarabból, sőt fölösleg is maradhat, — de a másik barmadik részlet esetleg nem kerül ki az erre szánt birtokrész árából, s a hiánynyal oda sem fordulhatni többé, a hol épen fölösleges hypotheka volt, mert azt más, utánunk betáblázott hitelező viszi el; — míg egyetemlegesség mellett az egyik részlet hiányát a másik fölöslege fődözheti. De

sürgős esetekben a követelés felosztása lehetetlen is. A telekkönyvek számát s a bekeblzési kérvényhez szükségeslető jégeit könnyen s gyorsan megtudhatni; — de hogy az egyes telekkönyvi testek értékét megtudhassuk: ide egész kivonat kell, miből az előző adósságok láthatók legyenek, — e felett szükségesek az adósorozati kivonatok, hogy az érték körülbelüli összegét megtudhassuk. — Végrehajtási esetekben még ehez járul azon késedelem, mit ezen részletezési munkának bírói megvizsgálása s megállapítása okoz. Mire aztán mindezzel készen vagyunk, akkora a telekkönyvek állása egészen megváltozik, egyikre másira új terhek jönnek, s mi egyrészt az elsőseget veszítjük, másrészt a részletezés arányával bukunk meg, — ép azon jószágtestre jöhetvén időközben a legnagyobb teher, melyet mi eleinte legbővebb, legbiztosabb hypothekának hittünk.

A könyvvezetés egyszerűbb volta sem egészen érhető el az egyetemlegesség megszüntetése mellett. Mert a hitelezők egymással érintkezésben nem állnak, erre nem is kényszeríthetnek; — lehetlen tehát, hogy az egyik hitelező a másik nézeteit eltalálja, s ahhoz alkalmazkodjék. Legkedvezőbb esetben mindannyian mindannyi birtokra részleteznek, minek folytán p. o., ha a hitelezők tizen vannak, s a birtoktestek száma is tíz, akkor száz bejegyzés válik szükségessé, — ép úgy mint jelen rendszerünk mellett; — sőt ha a kötvények a zálogtárgyak száma szerint külön-külön állíttatnak ki, akkor a kötvények száma hasonlólag százra szaporodik; — s lesz a telekhivatalnak dolga, míg a bejegyzési bizonylatot mindannyira rávezeti; míg a mostani rendszer mellett a kérdéses esetben a certífiát csak tíz kötvényre lenne szükséges.

E felett sem magánhitelezők, sem hitelintézetek nem nyulhatnak örömet oly ügyletekhez, hol nekik oly tömérdek apró cseprő kötvénnyel kell bajlódniok.

Végül a már meglevő egyetemleges jelzalogokat sem általában csásálni, sem bármi részben csorbítani nem lehetvén, az egyetemlegesség jövőre való megszüntetése sok tekintetben már késő is volna.

Másik neme az egyetemlegességnek az, midőn a solidaritás nem csupán objective áll, mint fenebb láttuk, hanem subjective is, azaz: ha nem csak a zálogtárgy több, de több az adós is, a ki egyet-másért érve kötelezve van. Ily esetben a hitelező gyakran csak egy adóst szemel ki, és annak birtokát exequáltatja az egész teherért, — minek következtében ezen adós további hitelezői vesztenek, a többi adósoké pedig nyerne. (Ily esetben Halmossai (telekkönyvi rendszer 42-ik lap) az önévtek nélkül vesztés hitelezőknek vizkereseti jogot tulajdonit az önérdemük nélkül kedvezőbb helyre jutó hitelezők, és az exequált birtok tulajdonosa ellen, a végre, hogy miután az exequált birtok tulajdonosa a solidaris kötvényt visszanyeri, — és annak alapján az adóstársra birtokán még fen levő zálogjogot realisálhatja: ezen jog a különben vesztés hitelező részére érvényesíthetessék.) Az egyetemlegesség e neméről a porosz terv nem szól; — de ha a tisztán objective egyetemlegességtől annyira irtózik, akkor azt, mely hozzá még subjective is ilyen, még kevésbé engedheti meg.

Reánk nézve épen megfordítva áll az eset. Ha már a tisztán objective solidaritás mellett annyit okunk van megmaradni, — akkor még több okunk lehet a subjective correálitás megtartására. Mi gyakoribb, mint a házastársak kötelezései? Közösen vesznek kölcsönt, közösen maradnak egyben másban adósak, közösen haszonbérelnek, stb. Ily kötelezés solidaritás nélkül nálunk nemcsak impracticus lenne, de a közönséges szokásba is ütköznék.

Mennyire az indítvány homályos szerkezetéből kivehetni, a személyes egyetemleges kötelezettség fenn maradna, de a telekkönyvben a felek közt számszerint felosztandó lenne. Csak-hogy így az egyetemlegesség megszűnik, és hanyados, társkötelezettséggé válik, — a mi egészen más, és gondolnám sem a bíráltnak, sem a feleknek valami nagy kényelmére nem lenne.

Hogy az egyetemlegesség az egyes jószágtestek terhére megsokszorozni látszik: ez mitsem nyom; régen kifogott rajta már a gyakorlat, nincs oly adós, a ki új hitelre szorulva, egyetemlegesen lekötött birtokai közül csak egyiknek extractusát mutatná fel, hanem felmutatja összes telek. kivonatait, s kap rá hitelt. Alkalmatlan ugyan teszem azt 20,000 holdas hypotheka mellett egy két holdas csiribiri parcellára is megint az egész obligót rávezettetni, azonban megfordítva is áll; sőt még sokkal alkalmatlanabb ügyvédnek, bírónak, adósnak, hitelezőnek egy helyett például ezer db kötelezővel vesződni, ily tömémentlen okmányt, kivált még közjegyzői kényszer mellett kiállítani, a diribdarabolásnál való roppant bélyegvesztéséget szenvedni, a referádánál végig bírálni, mindannyit certífiátálni, elveszesz ellen biztosítani, kamatozását és föltörlesztését nyilvánosságban tartani!

Tudok ugyan esetet, a hol az egy kötvénybeli tartozás egy része egy más részre más birtokra lett bekoblezve s ez által a kötvények többszörözése kikerültetett. Igen, de a mellett végtelen sok kérdés megoldatlanul maradt, többek közt az, hogy mi történik egyik birtok elértéktelenülése esetében? vagy a kamatszámításnál? vagy mi történik a birtoktestek eldarabolásával, annyiszor a mennyiszor külön kötvények állíttatásnak-e ki vagy az alapkötvényre valamely pótzáradék ígtatassék? hogy pótoljuk azon vesztéséget, miszerint egyetemlegesség nélkül a hitelkereső kevesebb pénzt kap, mint egyetemlegesség mellett kaphatna? stb.

Hogy az egyetemleges kötelezettség sokakat koldusbotra juttatott: ez igaz; de nem oka a telekkönyvi intézmény, mely miatt az illető ügyletek solidaritás nélkül is létre jöhetnek volna, épen úgy mint több újabb törvényjavaslat keresztülvitele esetében bizonyos hitelügyleteknek egyetemlegesség nélkül kelendő létrejönnök, — kivévén, ha ugyanazon adósnak saját többrendbeli birtokrészletére fog az illető tehermennyiség rávezettetni.

Az indítvány statisztikai része bizonyítékot nem szolgáltat, legalább kifejtve nincs, miért kellene abból a solidaritás felesleges voltára következtetni? általában az indítvány egész motíválása a tárgyhoz képest igen sok hézagot hagy fenn, melyet pótolni a véleményezőnek nem lehet feladata.

* * *

Vélemény

Dr. Schreiner Károly ügyvéd urtól Sopronban.

Dr. Teleszky István ügyvéd urnak „a törvényes örökösödés törvényhozási szabályozásáról“ beadott indítványa tárgyában.

A „magyar jogászggyűlés“ állandó bizottsága 12/871. sz. a. határozata által dr. Teleszky István urnak a törvényes örökösödés törvényhozási szabályozásáról beadott indítványa tárgyában véleményemet előterjeszteni felszólíttatván, ezen felszólításnak engedve, van szerencsém a hivatkozott indítványra vonatkozólag egyéni véleményemet következőkben előterjeszteni:

Indítványozó azt ohajtja, miszerint a magyar jogászggyűlés mondja ki:

1-szor: hogy a törvényes örökösödés, be nem várva a magyar magánjogi törvénykönyv megalkotását és életbeléptetését külön törvény által ideiglenesen szabályozandó;

2-szor: hogy a törvényes örökösödés rendje, mint az örök hagyó végrendelezését pótló, az örök hagyó általában vélelmezett akaratának lehető érvényre emelésével, az örökség tárgyat képező vagyonok minőségének különbségeit nem tekintve tehát öröklött, és szerzett vagyonokra nézve egyformán határozandó meg;

3-szor: hogy a tulélő házastárs törvényes öröklési jog szinte a szerzett és öröklött vagyonra való tekintet nélkül azoelv szerint állapítandó meg, miszerint minél távolabbi öröklési képes rokonokkal együttesen hivatik a tulélő házastárs a öröklésre, annál nagyobb legyen az őt illető öröklési hányar.

Az előttem fekvő nagy horderejű indítvány megbirálásánál két szempontból indulok ki:

először előadom nézetemet a felett, valjon az indítványba hozott, a jelenleg fenálló törvényes örökösödési elveinktől eltérő új elveket, jogtudományi szempontból tekintve, helyeseknek tartom-e?

másodszor: véleményt adok arról, valjon kívánatosnak tartom-e, miszerint a magyar jogászggyűlés kimondja, hogy a törvényes örökösödés külön törvény által, az indítványozott új elvek felvételével és keresztül vezetésével szabályoztassék?

I. A mi az indítványozó által javaslatba hozott törvényes örökösödési elveket illeti, elismerem, hogy ezek a mai jogtudomány színvonalán állanak, és hogy azokat már több országbeli törvényhozások érvényre emelték; nevezetesen helyeslem jogtudományi szempontból:

a) hogy a törvényes örökösödési rend akképen szabályozandó, miszerint az abban foglalt jogi intézkedések, az örökösödésnek általában vélelmezett akaratát lehetőleg érvényre emeljék, mert a törvényes örökösödési rend nem egyéb, mint az örökösödésnek ki nem nyilvánított végakarátának törvény általi helyettesítése. A törvényes örökösödési rend tehát annál tökéletesebb leendő, minél inkább alapszik a természeti jogelveken, és minél jobban pótolja az örökösödésnek világosan ki nem nyilvánított végakarátát;

b) helyeslem továbbá azon jogelvet, hogy az örökség tárgyát képező vagyonrészek minőségének különbségeit nem kell tekintetbe venni, és hogy névszerint az öröklött és szerzett vagyonra nézve a törvényes örökösödés egyformán meghatározandó. — Mert nincs semmi alapos ok, miből azt lehetne következtetni, hogy az örökség tárgyát képező vagyon különbsége, különösen az, hogy a vagyon öröklött vagy szerzett, az örökösödés végintézkedésénél döntő befolyással bírhatna, miután összes vagyona egyenlő tulajdonát képezi az egyénnek, és az örökösödésnek különbség nélkül rendszerint azon családbeli tagoknak kívánja hagyni, kikhez őt a családi kötelék, a rokoni szeretet legszorosabb fűzi;

c) helyeslem végre azon elvet is, hogy a tulélő házastárs törvényes öröklési joga, a szerzett és öröklött vagyonra való tekintet nélkül, akképen volna megállapítandó, miszerint minél távolabbi öröklésképes rokonokkal együttesen hivatik az öröklésre, annál nagyobb legyen az őt illető öröklési hányad; mert nem lehet helyesen indokolni, miért zárassék ki a tulélő házastárs az elhunyt házastársának öröklött vagyonából, melynek fentartásában hasonlólag érdemei lehetnek, és miért örökösödjék, az elhunyt összes rokonságának kizártával, a hátramaradt összes szerzeményi vagyonban, melynek megszerzéséhez talán épen nem járult, és mely szerzeményhez a bold. házastárs talán csak a véltlen szerencse útján jutott.

Sokkal méltányosabb és igazságosabb azon jogszabály, miszerint az öröklött és szerzett vagyon közt, a törvényes örökösödés esetében, különbség ne tételessék, és azokban mind a tulélő házastárs, mind a rokonság, az indítványozott elv értelmében, t. i. hogy minél távolabbi öröklésképes rokonokkal concurrál a tulélő házastárs, annál nagyobb öröklési hányadot kapjon.

Kiemelem tehát ismételten, hogy én ezen általános elveket, a mint felállítva vannak, a jogtudomány szempontjából csak helyeselni tudom, mert azok a természeti jogon és méltányosság alapulnak.

Más kérdés azonban, valjon helyes és célszerű volna-e ezen indítványozott elveket törvény alakjában nálunk Magyarországhoz behozni, és azokat a jelenlegi jogviszonyaink közt életbeléptetni?

Más kérdés különösen, valjon az öröklött és szerzeményi vagyon közti különbség eltörlése, talál-e Magyarországhoz általános visszhangra? Ez oly főfontosságú és nagy horderejű kérdés, — mely felett egy egyes, — csak egy bizonyos vidékre szorított, s ennél fogva inkább csak azon vidék jogi nézetével megismerkedett egyén határozott és kimerítő véleményt nem adhat. — Mert ezen a nemzet jogi életében mélyen beható kérdés fejtegetéséhez mulhatlanul szükséges az egész ország jogi gondolkodási módját, az összes nemzet jogi érzetét s felfogását ismerni, — s ezen érzetet azon oknál fogva kellőleg méltányolni: mert a törvényhozásnak főfeladata a jogtörténelmi alapon tovább építeni, és minden új jogi intézmény behozatalánál alaposan és behatólag kikutatni, — valjon ezen új elvek a nemzet géniusának, jogi felfogásainak megfelelőek-e? Különben, ha a törvényhozó a jogi tudomány legszebb elveit iparkodik is törvény által behozni, de a mellett a fenlévő jogviszonyokra, a nép felfogására kellő figyelemmel nem volt, a legjobb törvények is csak holt betűk maradnak, — a

nép kebelében gyökeret nem vernök, s az életnek irányadóiul nem szolgálnak.

Egy második nehézség, hogy ezen fentebbi kérdésre határozott véleményt adni majd nem lehetetlen: a hazánk különféle nemzetiségeinél uralkodó különböző jogi nézetek. — E tekintetben, saját egyéni tapasztalásom folytán, a fentebbi kérdésre nézve, már az itteni vidékre vonatkozólag is eltérő nézeteket constátálhatok.

Igy a magyar ajku népfajnál, és pedig mind a miveltebb mind az alsóbb rétegekben, ezen a vidéken, kétségtelenül jelenleg is felismerhető: a vérek iránti előszeretet, — és a török-vés azok fennállását a vagyon visszahárolása által biztosítani. Az ősiség ezen kifolyásából fejthető meg, a magyar nép azon jogi érzete, — hogy szívesebben látja a vagyonnak visszahárolását a vérekre, mint a hitvestársi kapocs által keletkezett rokonságra. — Igen fontos kérdés ennél fogva, — valjon ezen körülmények, — melyek az ősiség eltörlésével már az orsz. birói értekezletet készítették az öröklött és szerzeményi vagyon közti különbség megtételére, — jelenleg már teljesen ignorálhatók-e?

Ettől eltérőleg egészen ellenkező tapasztalatok észlelhetők az ezen vidéken lakó német ajku népségnél. — Az egymáshoz nagyobb ragaszkodás nem összpontosul annyira a vérekben, — mint inkább a családban, miért is itt, az öröklött és szerzett vagyon közti megkülönböztetésnek, valamint jelentősége, úgy célja megszűnt.

Mindezeknél fogva ezen kérdést illető szerény véleményem a következő: Dr. Teleszky István ur az öröklött és szerzeményi vagyon közti különbség oltörlésére vonatkozó indítványát már ezen oknál fogva is tárgyalassék a magyar jogászggyűlésen, — hogy az e körüli értekezések folytán az uralkodó nézetek kivihetők legyenek. — Ezen fejtegetések az összes nemzetjogi érzeteinek leghivebb és legvalóbb kifejezéseiként lesznek tekinthetők, mind a magas kormányoknak, mind a magyar országggyűlésnek, ha ezen kérdés annak idején szőnyegre kerül, útmutatásul méltán szolgálhatnak, és az e körüli vitatkozásoknak határozott s biztos irányt adhatnak.

II. — A mi az indítványnak első részét illeti, t. i. hogy a magyar jogászggyűlés mondja ki: „hogy a törvényes örökösödés, be nem várva a magyar magánjogi törvénykönyv megalkotását és életbeléptetését, külön törvény által ideiglenesen szabályozandó“ határozottan ki kell jelentenem, hogy ezen indítványt a magyar jogászggyűlés pártfogásába nem ajánlhatom.

Ezen indítványt nem pártolom pedig következő okoknál fogva:

1-ször: mert a törvényhozás terén, különösen hazánkban minden ideiglenes intézkedés elkerülendő.

Az utolsó két évtized alatt annyi ideiglenes intézkedéseket, annyi experimentációkat kellett átélünk, hogy a folytonos változtatások közben a magyar népben a jogérzet és a törvény iránti tisztelet nagyon alá szállott, úgy hogy én részemről nagyon veszélyesnek tartanám, hogyha most, alkotmányos életünkben, a jog terén az ideiglenes intézkedéseket folytatnók, és új meg új kísérletek által a törvényes intézmények iránti tiszteletet megcsökkentenők.

2-ször: mert a törvényes örökösödésnek külön törvény általi ideiglenes szabályozásának oly sürgősségét sem látom be, hogy ezen szabályozást a készülöben lévő magyar magánjogi törvénykönyv megalkotásáig el nem lehetne halasztani. — Ügyvédi praxisunkból tudjuk, hogy oly kirívó példák, milyeneket indítványozó felemlít, nagyon ritkák, mert a mely családban ilyen különös eset előfordulhatna, ott rendszeren előre gondoskodnak, hogy ezen eset be ne álljon, és ideje korán él az ezen hiányokat orvosoló végrendelezési szabadsággal. — Legalább a mi vidékünkéről elmondhatom, hogy tudomásom szerint nem fordult elő eset, melyben a jelenlegi törvényes örökösödésnek hiányai annyira kitűntek volna, hogy indítványozóval elmondhatnám azt, miszerint a mostani örökösödési törvényeink további fenntartását „törvényhozási bűnök“ kellene bélyegezni.

3-ször: mert károsnak tartanám most, midőn már az anyagi magánjog törvénykönyve munkában van, a magánjog egyes részeit kiszakítva, külön törvény által ideiglenesen szabályozni.

A jogtudomány elvei szerint a rendszeres törvénykönyvnek egy teljes egészet kell képezni és részeinek összefüggőknek, következeteseknek, egyöntetűeknek kell lenni.

Ezen főcélzt tévesztenők szemünk elől, ha most, midőn általános magánjogi codexünk készülöben van, annak egyik főrészét t. i. a törvényes örökösödési jogot, külön törvény által szabályoznók, mert az örökösödési jog legszorosabb összeköttetésben áll a magánjog többi részével, főleg a családi és dologi

joggal annyira, hogy ezeknek kidolgozása előtt, az összes jogviszonyoknak mintegy zárkövét képező örökségi jogot jól és alaposan szabályozni majdnem lehetetlen.

Mert a családi jog és annak legfontosabb része a házasság, alapja s kiinduló pontja az örökösödésnek, az utóbbi beáll, ha az előbbi megszűnik, s az örökösödési intézménynek feladata épen a családi érdekeket rendezni. — Ezen okból az örökösödést, mint a családi jog következményét és folyományát, ettől elváltan, külön, annál kevésbé vélem szerencsésen megoldhatni, mivel ez utóbbinak is a rendezésre szinte oly szüksége van, — mindkettő pedig egymással a legszorosabb viszonyban áll.

A mennyiben pedig az örökösödés folytán az örökösöknek összes vagyona, vagy annak bizonyos része, — vagy csak egyes dolog száll az örökösre vagy hagyományosra, — az örökösödés a vagyoni joggal is a legszorosabb összefüggésben s majdnem elválaszthatatlan kapcsolatban áll.

Nem találok ennél fogva helyesnek s czélszerűnek, a vagyoni halál esetérei átszállását rendezni, mielőtt annak jogi természete és minősége, ugy ennek élők közötti átruházása tételes törvény által részletesebben meg nem határozottatik.

De legkevésbé találok czélszerűnek és lehetőségre az örökösödési jog egyes részeit, t. i. a végrendeleti és törvényes örökösödést egymástól elszakítani s az egyiket a másik nélkül külön rendezni. — Az ősiség eltörlésével ugyanis a végrendeleti intézkedés jogéletünkben eddig nem ismert jelentőséget nyert, — mert a sulypont nem fekszik jelenleg a törvényes örökösödésben, mint az előtt, hanem a végrendeletben, — úgy hogy a törvényes örökösödés csak kivétel s csak akkor foglal helyet, ha nincs végrendelet. — Daczára ennek, még mai napig sem nyert a végrendeleti intézkedés ezen jelentőségének megfelelő szabályozást, — úgy hogy e tekintetben jelenleg is az 1757. évi jogi állásponton állunk.

Szinte oly elkerülhetlenül szükséges, — sőt tekintve a végrendeleti örökösödés túlnyomó jelentőségét, — lehet mondani még szükségesebb, hogy a végrendeleti örökösödés jelentőségének megfelelő szabályozást nyerjen, — mint a törvényes örökösödés. Ezen oknál fogva azt tartom, hogy a törvényes örökösödés a végrendeletivel együttesen és egyszerre rendezendő, — és hogy azon legszorosabb viszonyban fogva, melyben az örökösödési jog egyes részei egymáshoz állanak, — sokkal károsabb lenne az egyiket szabályozni, s a másik részt mostani állapotjában meghagyni, — minthá az egész örökösödési jogot mindaddig, míg magánjogi codexünk elkészült, a mostani, már közel egy évtized óta fennálló állapotjában meghagyjuk.

4-szer: mert az indítvány elfogadásától semmi sikert nem várok.

Vegyük practice a dolgot. — Ha például ki is mondaná a jogászgyűlés, hogy a törvényes örökösödés külön törvény által ideiglenesen szabályozandó, mi lenne ennek sikere?

Feltéve, hogy a magas kormány az indítvány szellemében kidolgozott javaslatát az országgyűlésnek be is terjesztené, mennyi időbe kerülne, míg a javaslat az országgyűlésen tárgyalás alá kerülne, megvitátnék és törvénynyé emeltetnék?

Mindnyájan igen jól tudjuk, hogy az org. birói értekezlet alkalmával épen az ősiségi pátens és ausztr. polg. törvénykönyv által körülírt öröklési rend képezte országgyűlés a vitaközlés fő tárgyát, és azért ezt vétegett gyökeres műtét alá.

Az org. birói értekezlet az idegen pátensok által behozott öröklési rendet tekintette azon legmélyebben érzett sebhelynek, melyen gyökeresen orvosolni kell, és azon körülmény, hogy az org. birói értekezlet az 1852. november 29-én kibocsátott pátens mindazon rendeleteit, melyek az öröklésre vonatkoznak, megszüntette és ezek helyébe a volt magyar öröklési elvekkel jobban megegyező, az 1848. évi 15. t. cikkhez idomított új öröklési szabályokat léptetett életbe, világosan tanusítja, hogy idegen jogintézmény, bár elvei a jogtudomány szempontjából akár mennyire helyeselhetők is, ha a jogtörténelem alapját egészen nélkülözik és a nemzet szellemének meg nem felelnek, mélyebb gyökereket nem vernek.

Egyéni nézetem ezen tapasztalatom folytán az, hogy ha a jogászgyűlés az indítványt pártolná is, ezen pártolással a practicus jogi életre nézve semmit sem nyernénk, mert épen az örökösödési jogkérdések az országgyűlésen hosszúságos és heves vitákra szolgáltatnának alkalmat, és hogy ha az országgyűlés ezen indítvány szellemében kidolgozott javaslatot el is fogadná, az ország egy olyan új ideiglenes intézkedésnél, mely az általános polg. törvénykönyv behozatalánál megint változtatásoknak és módosításoknak lenne kitéve, — egyebet nem nyerne.

Mindezen előadottak alapján abban központosul véleményem, hogy a magyar jogászgyűlés dr. Teleszky István ügyvéd urnak azon indítványát, „hogy a törvényes örökösödés, be nem várva a magyar magánjogi törvénykönyv megalkotását és életbeléptetését, külön törvény által ideiglenesen szabályozandó” — pártfogásában ne részesítse.

V é l e m é n y

Bovánkovics József legfőbb ítélőszéki bíró urtól Pesten

Dr. Friedmann Bernát urnak a büntetés következményeit tárgyaló indítványa felett.

A magyar jogászgyűlés igen tisztelt bizottságától vett becses felhívásnak engedve, van szerencsém Friedmann Bernát hitess ügyvéd ur által a büntetések következményeire nézve szönyegre hozott indítvány tárgyában igénytelen véleményemet következőkben előterjeszteni:

Az indítvány, ismételve olvasva, azt tünteti előnkbe, miszerint azt, mi abban foglaltatik, indítványzó ur előtt annak tapasztalata tette fontossá, s figyelemre méltóvá; mikép a büntényekért elítelt egyénekre nézve több államban különféle uton és módon a büntetés végezte után oly következmények hozatnak kapcsolatba, melyek utólag nemcsak magának a büntetett egyénnek, de ha van, családjának is nagy részben és mértékben oly bajt, nyomort vagy rövidséget okoznak, melyek a jogosság és emberi méltányosság elveivel nyilván ellentétesek; s innen kiindulva s tisztelt urat ezen indítvány tételére azon nemes ohaj vezette: vajha törvénykezésünk s közéletünk körében oly büntető és javító rendszer emeltetnék érvényre, mely mivoltánál fogva óvszerűül szolgálna azon szabályok vagy módok ellen, melyek a büntetésben részesített egyént s illetőleg családját, mint mondani szokták, az expiatio után is a jogszereű méltányosság elveibe ütköző s különösen következményeiben elviselhetetlen megszorításokkal sanyargatják, s melyek által azon jó irányu eltökéllés kivitele is lehetlenné tétetik, melynél fogva magát az egyén büntetésének kiállása után rendes élet s hasznos foglalkozás üzésére határozta.

Az indítványból kivilágó, ezen czélt és szellemet szem előtt tartva, miután ezek szerint indítványzó ur kívánata és buzgalma nyilván abban pontosul: valamint a törvényalkotás, ugy a törvénykezés körében is ósvényt törni, s utat egyengetni oly javításhoz, melyek módot és alkalmat nyujtanak egyrészt a büntető igazság szolgáltatás czélszerűtlen gyakorlatából, más részről pedig az ehhez kapcsolt közbiztossági intézkedések helytelenségéből kifolyó mindazon hibák és hiányok elhárítására, melyek a büntetett egyént s a hozzá tartozókat méltatlan sanyaruságokba sülyesztik a nélkül, hogy abból a társadalomra legtöbb esetben bármi haszon háromlanék: szerintem mindnyájunk nézete öszhangzó lehet arra nézve, hogy az indítványban foglalt tárgy kétség kívül oly nemű és nyomatékú, mely valamint a törvényhozók ugy a törvénytudók gondoskodó figyelmére kiválólag méltó.

Ennek előbocsátása után, s az indítvány érdemére térve ugy látom: miszerint ahhoz, hogy az e téren felmerülő tények és kérdések felfogásában, és megítélésében helyes pontra juthassunk: mindenekelőtt szükséges azon forrásokat behatólag ismerni, melyekből érdeksértő hátrányok támadnak vagy legalább támadhatnak azokat illetőleg, kiket a törvény rendelete, s a bíróság ítélete jog- és törvény ellenesség, vagy mint rövidebben mondható, büntétel elkövetése miatt, büntetéssel sújt, illet és lakoltat, és pedig azon okból és czélből, hogy az állam oltalma alatt minden jogi, erkölcsi vagy társadalmi viszonyoknak és intézményeknek, az azokat sértők vagy ostromlók ellen tartósság szeresztessék.

Majdan pedig a tárgyat ez oldalról szemlélve ugy találjuk, hogy a fenytett egyén a polgári állással különben együtt járó becsülésben és bizalomban először is azért szenved, mivel az emberek közönségesen azt, ki egy izben már a polgári társadalom szabályaiba ütköző tett vagy viselt miatt, lealázást okozó fenytékekkel illetetett, oly mérvben, mint másokat becsülésre, vagy jobban mondva bizalomra érdemesnek (estimable) nem tartják, s ennek miatta ilynemű egyénekkal társalogni, vagy a mi bennünket ez alkalommal leginkább érdekel, azok szolgálatával vagy munkájával élni nem hajlandók; minek okát, ha a dolgot mélyebben fürkészsük, főleg abban fogjuk találni: hogy az emberek rendesen nem győződnek meg arról, miszerint a büntetés alá vett egyénben a büntetéssel a romlottság már

teljesen elfojtatott volna, s közönségesen azt vélik, mikép az ily egyén nekik vagy másoknak nyilándó alkalommal új hibákat okozhat.

Már hogy ezen az embereknél mindenütt észlelhető gyakori hajlam s abból gyakran támadó bal vagy előítélet azok számára, kiket az események akár önhibájokból, akár azonkívül a törvény és bíróság büntető karjára juttattak, legtöbb esetben fölette sujtólag hat: mindenki, ki erre figyelmet fordítani nem szeretel, erről magának ajeszen tapasztalást szerezhethet.

A mi továbbá az ezen forrásból eredő ártalmak elfojtását illeti: miután az ilyenmü nézetek vagy jobban mondva előítéletek, a gondolkodás legegyszerűbb s ekep legáltalánosb módjának szüleményei; az innen fakadó bajok ellen hiába vétetnének bármínemü irott vagy alkotott szabályok alkalmazásba; ezen állapotán az emberi dolgoknak sikeres változást, sajátlag csak két körülmény eszközölhet, ugymint egyrészlől az, ha az államban a büntetési rendszer észszerü elvek alapján kellőleg ökéletesítettik, s ennek üdvös hatálya minél nyilvánosabb észen másrészlől pedig az, ha oktatás utján a közpolgárok is napról napra jobban felvilágosítottatnak arról, hogy mi különbség van bün és szerencsétlenség között? s a szégyen és gyalázat fogalmához mi tartozik valóban?

A másik forrást, mely az eliteltro sokszor még akkor is, ha ugyanaz nemcsak lesz, de képes is jövőben magát mindenben ahhoz szabni, mit töle a rendes élet s a jogi állapotok iszteleto követel, polgári szabadságát megszorító hátrányokat okozt, az államhatalom részéről alkalmazott oly intézmények vagy szabályok képezik, minők az indítványban tüzetesen érintetnek, s melyekről szólva nem mellőzhetjük el előzőleg itt isméről tenni omilitést, hogy valamint egyesek és magán testületek, egy maga az állam is rendesen tartózkodik arra tisztséget vagy hatalmat ruházni, illetőleg annak szolgálatával élni, ki egyszer már a társadalmi élet jogi vagy erkölcsi szabványait büntetésreméltó módon megszegte, s azzal a világ előtt hírét, nevét teljesen beszenyneyzte, p. o. a bíró, ki pénzért eladta az igazságot, a tisztviselő, ki zsarolások üzése által a közönség megalluma lett; s tekintve azonban itt is a tények azon oldalát, hogy az államot ezen a választás lényegéből folyó jogos és szabados eljárásra a választás jó eredményéről gondoskodó hatóság vezérli; s magában a választásnak vagy hivatalrai vezetésnek ily gyakorlatában, valamely hiba, hiány vagy vizsgálás számai nem találhatók: e tárgyat bővebben elemezni, ugy válem, szükségtelen.

Ellenben valamint az elméletben, ugy a gyakorlatban is szükségkép más elvek és más nézetek vétetnek mérvadóul, fejlesztés avagy javításrai törekvés tárgyává azon eset tétetik: időn a felsőbbbségnek nevezett államhatalom vagy törvényekben, vagy pedig, mint mondani szoktuk, administratív uton, mit fel vagy rendel oly kényszerítő tilalmakat, melyek a már bünhödött büntevőt egy angol író szavaival élve, sokszor a proscriptionhoz hasonló isolált állapotba juttatják.

Már hogy a büntető igazságszolgáltatás ilyenmü módja és gyakorlata nem helyes, s az innen származó ártalmak elhárítására, valamint a tudomány, ugy a tapasztalat alapos és átható vizsgálással oly elvokat és szempontokat feltüntetni, miket mind a kormány, mind a törvényhozás, jó sikerrel követhet, hasznos és szükséges, kiviláglik onnan, minthogy a büntetésből szabadult gyének ellen oly szabásu korlátozások alkalmazása, minők eddig lebb említettünk, egyrészlől ellenkezik a jogosság mivoltával és pedig annál fogva, mivel ennek követelményo nem terjed gyébre, mint arra, hogy az, ki a büntettek mezejére lépett, szenvedje, türje és viselje azon büntetést, melyet reá törvény és élet szabott; ellenben azt, hogy a büntetés alá vont egyének családjának jövőbeli polgári existenciája is megsemmisítetlek, a jogosság szabványo nemcsak nem követeli, sőt inkább, minthogy az a büntetett egyén polgári s társadalmi érdekeit védtatlanul sérti, egyenesen kárhozzatja; vagy más szavakkal véve: a büntetésnek meg kell nagyon sommitni a gonoszságot: emberben, de nem kell az embert megsemmisíteni a gonoszság miatt; továbbá, minthogy a tapasztalat azt tanusítja, hogy az t szoban forgó szabályok vagy tilalmak oly okokat s viszozokat szülnék, melyek természeti hatályuknál fogva javulás helyett azt eredményezik, hogy a javítandó egyének ismét, vaminint magukra, ugy a társadalomra is veszélyes merények örvényébe sodortatnak s eszerint az ily szabályok a büntételekbeiszaesés termő magvát képezik.

De eltekintve attól, miről itt szükségkép kárhozzatólag válele vala szólnunk, s mi a kormányzati működés ferde kinésésének helyesen nevezhető; — valamint a tudományos észlelés elismeri, ugy mindazon államban, hol a törvénykezés és kor-

mányzás már rendezett alakot nyertek, az ezen tárggyal foglalkozók egyesült nézetei is mutatják: mikép ahhoz, hogy a büntetés valóban célját érje, s így ugyanaz mind a büntetés alá vont egyén, mind a közrend érdekének kellőleg megfeleljen: legtöbb esetben nem tartható elégnék a börtön vagy fegyház ajtaját egyszerüen megnyitni, s onnan a bünhödött egyént korlátlanul, vagy jobban mondva, minden uti gondolkodás nélkül szárnyára bocsátani, s ha alapját keressük ezen a szakavatottak között, lehet mondani, általános nézetnek, azt részint abban találjuk: minthogy az államkormány joga és követelessége nemcsak arról gondoskodni, hogy a büntetés a büntevőt bizonyosan érje, hanem a kormányzás fogalmából következő feladatánál fogva azt is tartozik eszközölni, hogy azon jogtipró támadásoknak, melyek attól várhatók, ki már egyszer a többi polgárok élete, nyugalma vagy vagyona ellen pusztító harcra kelt, praeventive eleje vétessék, illetőleg azoktól a köz- és magánérdekek kellőleg mogoltalmaztassanak; részint onnan magyarázhatjuk, hogy miután a büntetéssel illetett egyén már jelét adta annak, mikép ő azok közé számítható, kik erkölcsi gyöngeségüknel fogva a mint a latin kifejezés tartalmazza „seiptos per seiptos tueri non possunt“ az emberi dolgok ezen állásában, az ily egyének érdekében is fekszik, oly módokat és eszközöket használni, melyek által az egyén tetteleg képesé tétetik arra, hogy ugyanaz visszanyert szabadságát magának vagy másoknak ártó veszély nélkül használhassa; noha pedig ily intézkedések vagy szabályzatok, melyek annyiban, a mennyiben bizonyos fokú és nemü kényszerítést foglalnak magukban, az egyén működési szabadságához viszonyítsa, szinte az illető egyén jogkörét megszorító hátránynak nevezhetők, mikép már említettett, minden rendezett állam keblében léteznek; mégis itt azokat tüzetesen elsorolni, s azokat taglalólag azt meghatározni, melyik felel meg azok közül a jogosság és erélyesség kívánalmához képest legjobban a célznak? feladatunk köréhez tartozónak már azért sem véljük: mivel az az indítvány keretén nyilvánosan túl menne; s így elégnék tartjuk röviden annyit megemlítani, mikép némely országban a büntetett egyének előtt az állami méltóságok, hivatalok és tisztségek utai záratnak el, másutt a politikai jogok, vagy az iparüzés szabad gyakorlata vonatik el az illetőtől, egészben vagy részben, s örökre, vagy megszabott időre; sőt másutt, jolesül Angolhonban, még cautió is kívántatik attól, ki valamely rossz tettért bünsnek s büntetésre érdemesnek itéltetett, arra nézve, hogy többé az ország vagy egyesek békéjét nem fogja háborgatni.

Itt különösen megomlitendőnek véljük, mikép nálunk a törvényhozás büntető törvény, s büntető és javító rendszer alkotásán 1840—1844-ik években fáradozott, azt pedig, hogy minő vala akkor törvényhozásunknak ide viszonyló nézeto? a javaslatba hozott büntető törvénykönyv 14., 15., 16. és 17-dik szakaezai mutatják.

Miután továbbá érdekes azon okot is ismerni, melyből az e tárgybéli szabályok között feltünő sokféleség ered, ugyanitt helyén tartjuk azt is megemlíteni, miszerint e tekintetben az egybevető figyelem azt tünteti előnkbe: mikép az e nemü szabályok elválaszthatlan kapcsolatban állván azon büntető rendszerrel, melyet az állam saját használatára elfogadott és követ, s ebből kifolyólag azon sajátyszerü helyzettel, melyből a büntetett egyénre nézve a szabad állapotbai átmenet eszközöndő: ebből tehát természetesen következik, hogy valamint többféle büntető rendszerek lényegben különböznek egymástól, ugy az itt érintett átmenetre vonatkozó szabályoknak is különböző jelleget kell ölni magukra; mit legjobban láthatunk akkor, ha párhuzamba állítjuk egyrészlől azon szabályokat, melyek e tárgyat illetőleg a francia és német birodalombeli büntető codexekben foglaltatnak, másrészlől pedig az Irlandban létező hason intézmények között; ezenfelül ugyancsak az egybevető észlelés azon meggyőződésre is vezet: hogy az ily szabályok minősége, főleg azoknak szükebb vagy tágabb terjedelme sokban függ még attól is: elvannak-e ezen intézkodések választva a törvényeknek a büntető jogot s bünvádi eljárást tartalmazó részétől? továbbá ugyanazok egészben véve, egyszerre s így egyöntetüleg alkottattak-e? avagy pedig csak alkalmilag vétettek-e fel másnemü törvények vagy szabványok keretébe? így például nálunk büntetett vagy vétség miatt elítélés folytán beálló többféle hátrányokról a csődügyi, sajtóügyi, választási s más egyéb törvények intézkednek.

Áttérve most az indítvány sarkpontját képező, vagyis azon igen nagy horderejü kérdésre: — az észtlől és tapasztalattól nyerhető utmutatás szerint mi czélszerűbb, jobb vagy holysesebb,

az-e, ha a törvény rendelkezik valamint azon hátrányokról, melyekkel az elítélt egyének a büntetés kiszervedése után terhelhetők, — ugy azon feltételekről is, melyek létezése esetében a bíró az elítélt egyénnel azon hátrányokat éreztetni köteles?

vagy pedig az, ha a bíró belátására bizatik, arról határozni, szenvedjen-e az elítélt a büntetésen felül polgári és egyéb nemü jogaiban is megszorítást? és minőt?

Indítványozó ur az utóbbi mellett van, s tán nem hibázom, ha nézetének alapját a lényegesekre szorítóköző rövidséggel ezekben pontosítom össze, ugymint:

elsőben is, mivel ő a büntető törvénykezés körében az individualisatio elvét a generalisatio elvénel, melyet legujabban Wahlberg Vilmos egyetemi tanár „das Princip der Individualisirung in der Strafrechts-Pflege“ czimü könyvében felette alaposan kifejtett, helyesebbnek tartja;

továbbá mivel az elítéltek egymástól, így például azok, kik röviden mondva ex proposita, azoktól, kik ex impetu követnek el törvénszegést, avagy pedig azok, kiket a véletlenül felmerült alkalom csábjá sodort a büntetés örvényébe, azoktól, kik a ravaszság erőszak eszközeivel kereset mód gyanánt folytonos harcztot üznek embertársaik joga, tulajdona vagy békéje ellen — jellemre, erkölcsre és lelkiütre nézve végetlenül különböznek: ennél fogva tehát szerinte azon mondathoz képest is

„Et quoniam variant morbi, variabimus artes
Mille mali species, mille salutis erunt“

azon eredményt mely miatt a büntetéshez, joghátrányban álló toldalékok kapcsoltnak, csak ugy lehet valóban és biztosan elérni: ha e végre tekintettel arra, hogy az erkölcsi és jogi érzet hatványa nem működik és fejlődik mindenkiiben egyformán, egyénileg hatályos eszközök választatnak.

Továbbá mivel a bíró, valamint a szövevényes ténykörülményeket elemezni, a bizonylatokat mérlegelni, s a vádbeli tény mivoltát megítélni loginkább képes azért, mivel ehhez neki az egyes esetek tanulmányozása s a szakszerű képzettség legbiztosb kulcsot nyújt: ugy arról is, hogy tekintve egyrészt az egyén erkölcsi, vagyoni és polgári állapotát, más részről pedig a büntetés sajátosságát s annak minden körülményeit: van-e ok a kiszabott büntetés mellett, az elítélt egyén jogaiban vagy szabadságában még más módon is megszorítani? vagy is, mint némelyek kifejezik, irányában a tutelának bizonyos nemét fogantatni? helyesen és alaposan egyedül a bíró érzelme, erélye és lelkiismerete határozhat azért, minthogy ő ismerheti legjobban a vádlottban az erkölcsi betegség, vagy romlottság fokát, nemét, szóval minden symptomáját;

s végre mivel indítványozó ur észlelete szerint a jogosságot és méltányosságot tetteles uralomra az életben, csak az egyer esetek feletti helyes határozványok emelhetik, s mindkettő valódi kifejezést csak ez uton nyerhet.

Mindezek ellenére azonban én indítványozó ur nézetét és javaslatát nem oszthatom azért:

mivel először is ahhoz, hogy a bírák kimondványa, valamint egyébben, ugy a büntetés és büntetés hátrányos következményeinek meghatározásában is mindenkor helyes, jogos, és méltányos legyen, nekünk képzelnünk kellene legtökéletesb eljárást s oly bírákat, kik azon ideális mintaképnek, melyet Plato, Cicero, D'Aguesseau és mások remekül ecsetelnek, teljesen megfelelnek. Ámde ne feledjük: az életben ez nincs így, s több kevesebb tökéletlenség, mi a tévedés és elfogultság szülőanyja, a bíróban is, szinte ugy mint más halandóban található; ezen a valót és igazat elferdítő elemek pedig épen ott fejtik ki legkönnyebben szomorító hatásukat, hol az emberek, s így a bírák is egyénekről ítélnék, minek oka abban rejlik, mivel épen az egyéneknél tűnnek fel oly számtalan változatok, melyek az ismerő és ítélő tehetséget hamar kisodorják vágásából.

Sőt ha itt lemélyedünk a bírósági intézmények lényegébe, azt kell tapasztalunk: mikép maguk a bírói eljárás szabályai nem egyebek, mint a bíró önkénye, gyöngesége vagy szenvedélye ellen felállított korlátok; ugy de ha már e részben is, hol még csak azon módokról és eszközökről van szó, melyek által az ügy a bíró előtt világossá tétetik, mulhatlanul szükséges a bírák arbitriumát kizáró normákat és formákat alkotni; s ezzel a bírák működését positiv szabályokhoz kötni: mennyivel inkább szükséges a bíró elé törvény által ösvényt szabni, s azt nem engedni, hogy az a subjectiv felfogások mezéjén járjon s jobban mondva tévedezzen akkor, midőn a bírói eldöntés tárgyát, valamint az egyének, ugy az államnak legfontosabb jogaira s érdekeire vonatkozó kérdések képezik.

Nekem nem czéлом, miként már mondtam az indítványban említett, s igen sok részletből álló joghátrányokat egyenkint elszorítás és bonczkés alá venni; egyedül azt omlitem még meg, mikép különféle tilalmak, s illetőleg oly következmények, mit némely írók proventio ropressionak neveznek, a sajtó utján elkövetett törvényellenesség miatti elítéléssel hozatnak kapcsolatba; ezt tanusítják, a mi sajtó törvényünk, és más országok sajtószabályai; így például Angolhonban még 1819-ben hozatott egy szabvány, mely szerint az, ki látító vagy blasphemáló tartalmu nyomtatványért kétszer elítéltetett, kiüzendő az országból.

Már kérdem: üdvös, jogos, s magával az alkotmányosság fogalmával megegyező lenne, ha a bírák felruházatnának azon hatalommal, hogy ugy, mint egykoron Angolhonban az ugynevezett s azon Csillagkamra, melyet Coke híres angol tudós kezdetben a keresztény világ legnagyobb tisztelőre méltó ítélőszékének nevezett, de mely azonban utóbb azon főokból, mint-hogy annak bírói hatalma törvények korlátai közé szorítva nem volt, különösen a gunyorosnak állított iratok szerzője ellen a zsarnokság legundokabb eszközévé fajult — arról, mit ők a sajtóvali kicsapongásnak, vagy határozottabban szólva, a sajtóvétkesek zabolására a büntetésen felül szükségesnek tartanak, korlátlanul ítéljenek s illetőleg rendelkezzenek? — én azt hiszem nem — és osztom e tekintetben azon francia író véleményét, ki a sajtóra nézve felállított rendszerek jó és árnyékoldalait élesen belátva, végre is oda nyilatkozott, „ha másképp nem lehet, inkább létezenek bármily szigorú törvények, s foglaltassanak azokban bárminő fékezési szabályok, csak ne hagyassanak az írók, sem a bírák, sem mások önkényére.“ Már pedig nálunk jövőre az indítvány tartalma szerint a sajtóvétkesekre alkalmazandó megszorításokról is a bíró hatalom discretionáliter rendelkeznek.

A mi illeti ezek után azon ellenvetést, hogy a törvényhozás, mely hivatásánál fogva az elébe hozott ügyekről csak általános vonalokban intézkedik, nincs s nem jöhet azon helyzetbe, miszerint intézkedéseiben olykép lehetne jogos, kegyes, szelid, és méltányos, mint azt az egyes eseteknek sokféle sajátossága s az egyéneknek felette különböző állása, viszonya vagy állapota kíváná; s erre a felelet az: mikép igaz ugyan, hogy minden vád- vagy bünesetet több oly kisebb nagyobb körülmény környez, melyet a törvényhozó előre nem láthat illetőleg meg nem határozhat: ebből azonban helyes inductio fonalán csak annyit következtethetünk, miszerint a bírói hatalmat egészen vagy annyira elköríteni nem lehet, hogy az a törvények alkalmazásában csak gép gyanánt működjek; s a bíró nézetének és belátásának bizonyos fokig tért engedni, minden ügyben szükséges; ugyanebben azonban ok és alap arra, hogy a bíró a büntetés következményeiről az individualismus alapján határtalan hatalommal ítéljen, annál kevésbbé található: mivel eltekintve attól, hogy szorosan véve a bíró sem itél a büneset minden szálaíró: miután ahhoz, hogy a bíró valakiben a büneséget végpontokig elemezze, s ennek fonalán minden egyes esetben az absolut igazságnak megfelelő ítéletet mondjon, kívántatnék, hogy a bíró az egyénben működő erkölcsi és értelmi rugók és ösztönök hatványát térmentesen kiismerje; ezt pedig nem teheti azért, mivel embernek nem adatott tehetőség arra, hogy másoknál a szív és elme redőibe világosan láthasson;

az emberi természetet és viszonyokat tekintve annyi bizonyos, hogy valamint egyébre ugy a büntetést s ahhoz járuló megszorításokat tárgyazó dolgokra nézve állandósítható oly általános módozat és mérték, mely egyes concret esetre alkalmazva megfelelhet azon oknak és czélnek, mely miatt az államban ezen dolgok használtatnak. Feltéve most, hogy a nézet helyes továbbá szem előtt tartva azt, miszerint az egyéni szabadság és sérthetlenség fentartásának oszlopát az képezi, hogy a polgárok jogáról és szabadságáról akár szorítólag, akár tágitólag senki és semmi más, egyedül a törvény rendelkezék: mindezekből eltérést nem engedő elvnek és folyamánynak kell vonnunk azon szabályt, hogy valamint azon megszorítások, melyekkel a büntetett egyén a büntetésből kilépos után terhelhető, ugy azok esetei is a törvényben szorosan körülrve legyenek, s ekép a bíró hatalma ezekben is ugy mint egyébeben, azon korlátok közzé szorítassék, melyek nélkül az államban létező jogállapotoknak egyenlővé és állandóvá tétel nem eszközölhető; e helyen eszembe jut azon latin proverbium „servitus est, ubi jus est vagum aut incognitum“, melynek értelmé szerintem az, hogy a bírónak mértékon tul tágitott hatalma a polgárok jogait és szabadságát nemcsak bizonytalanná de sok esetben semmivé is teheti.

Ugyan itt továbbá félreértés kikerülése okáért azt is kijelentjük, miszerint mi a jogállapotok egyenlősítése alatt nem azon sansculotti egyformaságot értjük, mely szerint mindenki, ki a sansculotismus elveinek s tottoinek helyességéi kétségbe vonni merészelt, vagy legalább a hatalom emberei előtt azt tenni látszatott vagy mondatott, az egyenlőség dicsőségére azonnal lenyaktíloztatott; hanem a mi nézetünk abban pontosul: hogy valamint a törvények ugy a bírói ítéletek is a változatosságot és bizonytalanságot kizáró egység alapkövén sarkaljának, s e végre a jog és törvénykezés körében is gyökeret oly gyakorlat nyorjen, minőt jelenleg a sulyokra és mértékekre nézve (pondera és mensurae) látunk alkalmazva; mert csak akkor lehetnek a polgárok bizonyosak abban, hogy ügyökben a bíró ítélete X. Y. vagy Z. bírói ítéletével is azonos lett volna, ők is tudván és érezvén habár homályosan is azt, mikép ott, hol a bírák ténykedése szabatos törvényekhez van kötve, rendesen egyik bíró nézete vagy ítélete nem lehet elütő vagy különböző a másiktól.

Végre mielőtt záradékul saját javaslatunkat terjesztenék elő, a vita alatti tárgy bővebb megvilágosítása okáért elmondunk még következő esetet:

Poroszországban 1854-ben a büntető törvény 27-dik §-a értelmében egy vádlott irányában az is kimondatott, mikép büntetésének kiállása után őt a rendőrség bizonyos helyeni tartózkodástól eltilthatja; történt azonban, hogy a rendőrség azon egyént a közmulató helyek látogatásától tiltotta el, s midőn ennek ellenére ugyanaz egy alkalommal egy a dohányzók és sör- vagy bor-ivók számára szolgáló helyiségben találtatott, a rendőrség ellene mint tilalmának áthágója ellen bünvádi panaszt emelt azon kimenettel, hogy a panaszlottat az első és második bíróság a vád alól felmentette azért, mert tartózkodási hely kifejezése alatt, a mulatók számára nyitva levő helyiségek nem érthetők s okép a rendőrség a vádban említett tilalom felállítására jogosítva nem volt; ellenben a harmad-bíróság mindkét ítéletet megváltoztatva, a vádlottat bünsőnek nyilvánította azon alapon, minthogy a büntető törvény 27-ik §-a arra van irányozva, hogy a büntetett egyéntől jövőre is várható törvényszegésnek rendőrileg eleje vétessék, s minthogy e törvény folytán azon módokról intézkedni, melyek által e cél érhető, a rendőri hatóság körébe tartozik. Mi távol tartjuk magunkat ezen eset, s az abból vonható következmények taglalásától, s csak annyit említünk figyelemre: mikép ezen eset mutatja, hogy fonódik, és fonódhatik össze épen a büntetések következményei körül egyrészt a törvény, másrészt pedig a bírói és rendőri hatalom.

És most mindezeket ezen, a mint látszik igen bő anyagra nézve egybevéve, igénytelen véleményemet abban pontosítom:

Hogy a jogászgyűlés a szőnyegre hozott indítványt, vagyis azon nézetet, hogy a büntetések következményeiről a bírói discretionális hatalom korlátlanul rendelkezék, el nem fogadhatja.

* * *

V é l e m é n y

Dr. Samarjai Károly ügyvéd urtól Pozsonyban

Dr. Toleszky István urnak az örökösödés szabályozása tárgyában benyújtott indítványa felett.

Szerencsémnek tartanám, ha a bennem helyezett bizalomnak kimerítőleg megfelelőhöz, de bokros elfoglaltságomban gátolván, véleményemet röviden csak néhány sorba foglalom:

1. Czélszerűnek, sőt igen szükségesnek tartom azon indítványt, hogy a magyar jogászgyűlés a törvényes örökösödés ideiglenes szabályozását az országgyűlésen szorgalmazza, hogy addig is, míg a magyar magánjogi törvénykönyv életbelép igazságszolgáltatásunk ezen legégetőbb hiánya pótoltsék.

2. Hogy a jogászgyűlés a törvényhozás olébe ne csak az indítványozó által javasolt pontokat, hanem az egész törvényes örökösödés rendjét kidolgozva törvényjavaslatkép kimerítő indokolással terjeszse fel. A kidolgozandó törvényjavaslatban az alatti indítvány 1—3 pontjában és indokolásában foglalt korszerű elvek, nézetem szerint becses anyagul fognak szolgálni.

* * *

V é l e m é n y

Dózsa Dániel királyi táblai bíró urtól Marosvásárhelyt.

Murinyi Endre h. ügyvéd urnak „a hitbizományi intézmény eltörlése iránt“ feltett indítványa.

Jelen indítvány — melyre a magyar jogászgyűlés állandó bizottmányának megtisztelő felhívása folytán szerény véleményemet elmondani szerencsés leszek — egy oly fontos tárgyat ölel fel, s oly nagy horderejű gondolatot foglal magában, hogy az valóban a legalaposb megvitatásra volna érdemes.

Szász év előtt már a lángszellemű olasz jogtudós Fiongieri megtámadta a hitbizomány intézményét, mint a mely az apát csak egy gyermek óhajására — a testvéreket a kedvezett iránti gyűlölközésre ösztönzi — a hitbizományost usurpatorrá — a várományosokat a család terhévé teszi — fejleszti a coelibatus rendszerét, s megtölti békületlen lelkekkel a zárdákat és kolostorokat.

Az utóbbi évtizedekben, főleg Németországnak, hol az intézmény leginkább meghonosult — törvényhozó köreiben, élénk eszmeharcz foly, ezen intézmény fentartása vagy eltörlése felett.

Poroszországban 1850-ben a 40-ik törvényczikkben be-tiltá a hitbizományok további alapítását, s kimondá, hogy a családi hitbizományok törvényes rendeletek által szabad tulajdonná alakítottassanak át.

E törvény azonban rövid tartamu volt, s már 1852-beu az I-ső t. cz. által visszavonott.

Hozzá szökött e kérdéshez a tudományos világ is, Say-Schmithenner és Mohl ismert jogtudósok már évtizedek előtt hatályos érveket hoztak fel ez intézmény ellen, de legújabbán, s főkép, hogy a német nemzeti gyűlés ez intézmény eltörlése mellett nyilatkozott, hatalmas szökök emelkedtek ezen intézmény védelmére, s nem kétkedem kimondani, hogy a mennyiben, a jeles német jogtanár Gerbernek ezen intézmény egyik legkitünőbb védelmezőjének — eszméinek, elszigeteltségem miatt, csak kivonatos töredékek után hozzá juthattam, azon eredményhez, melyhez őt nézeteiben, a német jogelmélet vezette — magam is sokban hasonló indokok alapján jutok el, az ő magyar jogelmélet nyomán.

Azon politikai hallucinációknak, melyek az emberiség egyes töredékeit annyiszor ragadták a legtulsóbb szélsőségekre, rendesen mindég első sorban a földbirtok, s az arra vonatkozó intézkedések voltak kitéve. Az emberiség ősi idők óta az egyenlőség követelményeit első sorban a kenyérnél kereste, mert elvégre is ez az, a mit egy ember sem nélkülözhet — s épen e kenyér kérdése miatt az emberiségnek, törekedtek arra — főleg a patriarchalis korszakban — s forradalmak alatt — hogy a földbirtok nagyobb cumulatíóját akadályozzák, ezért rendelte vissza már Mózes törvénye a jubilaemok éveiben, a kivagy eladott földöket a volt tulajdonosoknak, az ősi germánok falunként a földmivelők létszámához képest oszták fel időről-időre, a földbirtokot egymást közt, s a magtalanok javait, a több gyermekük közt oszták ki. A mi régi székelyoinknél, a birtoktalan székelyeknek a közhelyből kellett birtokot adni — ez eszme vezette a francziákat az uti possidetis kimondás - kor — az eszme volt kuforrás a jobbágy felszabadulásnál, mert a földtől a kenyérig, mindenkinek természeti joga van.

„Permutosum intellige civem cui septem jogera non sunt satis, haec alitem mensura plebei post exactos regos assignata est“ Irja Plinius.

De mind ezen intézkedések — melyek a szerzés és tulajdon alapját élénken támadták meg — részben egy patriarchalis korszakba, részint forradalmi nagy átalakulásokba — vihetők vissza, s inkább politikai, mint szorosan juridicus intézkedések, miután a jogélet biztonságá csakis az annak alapját képező igazságok kizáró védelme, s az ezen igazságokból folyó eredmények következetes elfogadása által tartathatik fenn.

Ha Róma azon forradalmi korszakában, midőn uralkodóit elkergette, felosztá a birtokot, miut egy comunista, jogéletének rendes folyamában ugy tisztelte mint tiszteli a magyar nemzeti törvényeinek alapigazságát, s még ott is, hol ez alap igazságos kinövései kezdettek veszélyessé válni, nem a merev rombolás, hanem a helyes korlátozás útjait választotta.

Ha kimondá Róma törvényhozása „uti pater familias legaset super rem suam, ita jus esto“ s látta később, hogy a végrendelkezői jog gyakorlatábani tölcsapongás a birtok viszonyokat az állam céljai ellenére kezdette átalakítani, szétzórta, s ezért a birtok a családok kebeléből — nem a szerzőnek

rendelkezési jogát tiporta el, a mely a szerzés ingerét törte volna meg — hanem igyekezett a végrendekezést nehezíteni meg, s meghatározta, hogy végrendekezni csak négyülésein lehetett. Így a görögök a jog túlzóbb gyakorlatának korlátozása végett, csak a magistratus előtti végrendekezést tartották érvényben — és e nevezetes példákra az utóbbi időkben igen tulcsapongó végrendekezéseknél a mi törvényhozásunknál is valóban figyelmet kellene fordítani, miután a meghamisítások már csaknem rendszerre váltak.

A földbirtok korlátozásának azon ősi tanai, melyekért az újabb társadalomban, a saint simonisták — s általában a communisták és socialisták kezdetek rajongani, a kifejtettebb európai államéletben már évezred óta hatályukat veszítették.

Miután a nemzetgazdaszatban a physiocrat iránynyal a mercantil irány versenyre szállott, sőt azt kezdi tulszáryalni, már államgazdaszatiilag is rendkívül nyomatékossá vált a nagybirtok, mint a mely kiválólág adja táplálékát a műipar-, kereskedelem, a találmányok, s általában az emberi szellem fejlődésének, mert az emberi végszükségleteken felülmenő jövedelem az, a mit az emberiség épen az ész és kéz működésének jutalmazására fordíthat, s a fényűzés, mely helyes határokig a civilizatio, s az emberi haladás ingerét adja, főleg a nagy vagyonban lelheti táplálékát, és a nagy vagyon az, melyből az élelem feleslege átszivárog azokra, kik a műipar s kereskedelemmel elfoglalva, a földet nem művelhetik, s kenyérröket iparok eredményeivel cserélik ki.

Ázsia, Afrika népei épen azért maradtak hátra a fejlődésben, mert ott a föld mindenkinek megadta élelmét gazdag tárházából, s az élet küzdelme nem sürgette a lakókat, hogy azon jövedelem források után is lássanak, a mit a munka, leleményesség és kereskedelem nyújt. Ha mint a római revolutio egykoron, ma az emberiség minden egyénnek hét holdnyi földet osztana ki, az egész világ hivatása csak az volna, hogy lásson a kapagazdaság után, s a tenger czethalai nyughatnának a hajósok zajától, a nagy városok emeletes palotáit mohán néz be, az arany-ezüst és művészet csak a pénzig, és primitiv fülfüggőig maradna fön, a zenészet leszállana a csimpolyáig, s a ballettánczosnók a rokka mellé kerülnének.

A nagy birtok alapja a mostani társadalom civilizatiojának, s egyedül az ellensúlyozhatja a plutocrazia veszélyes uralmát. Az emberiség évezred óta felfogta az igazságot, s mióta oda felelt, hogy nemcsak az agricultura nyújt életmódot, nem támadta meg többé, sőt épen ápolta a kellően nagy földbirtokot.

Még fontosabb a publico-politikai szempontokból; főleg mig az európai köz jogélet a monarchiai forma közt mozog, mig királyok s azoknak udvari fénye lesz, kell nagy birtok, mely a népben gyökerezettve popularitását, a királyi hatalom esetleges tulcsapongásait ellensúlyozza, s az autocratiának utját állja, másfelől nagyobb befolyása, s kellően fentartható függetlensége által közvetítő legyen a nép és hatalom érdekei között, mert ott, hol a nagyobb birtok rendszerét a forradalmak felbonták, ugy láthatjuk, hogy a zsarnokok és nép között rendesen jellemtelen kalandorok foglaltak helyet. Csupán hét hold birtokos népek nem lehetne már kormánya — mint vagy republicai vagy dictatori, az alkotmányos szabadság az államot alkotó elemek hatalmának egyensúlya alapján fejlődhetik ki, s lehet biztosítva.

Rszemről tehát a nagy birtokban, ha az nem ki hal tőke, semmi veszélyt nem látok, s ha az állam nem korlátolja a milliókra halmazódó tőkákat, — a százezreket hajtó óriás gyárvállalatokat, ha nem törli el a szövetygyarakat — a földészek primitiv vászon és guba szövő székei miatt, ha nem zárja be a bankokat a végett, hogy a községekben filléreikkel uzsoráskodók életmódhoz jussanak, ha nem korlátolja a kereskedőt, hogy csak bizonyos összegig legyen szabad meggazdagodnia — ugy nincsen joga korlátozni a földbirtok forgalmát, és összecsoportosulását legalább bizonyos maximumig, ez megölése volna a gazdaszatnak, s kiirtása a műipar s kereskedelem nagyszerűbb vívmányainak; mert műgazdaszatra csak kellően nagy birtok képes, csak ez producálhat a birtokló primitiv szükségletén fölül oly lényeges összegeket, melyből mint alapból, művészet-, kereskedelem-, tudomány- s minden a mi az emberi szellem productioja, — táplálkozhatnak.

És mert a földbirtok aránytalansága az állam érdekeit nem sérti, sőt az emberiség civilizatiojának kutforrasa, a föld épen ugy mint bármilyen más tárgy, adás-, vevés-, általában szerzés és eladás tárgya lett.

A magyar ősiségi intézmény praejudiciosus volt, mert a föld szabad forgalmát akadályozta. Az ősiség el lett törölve,

hogy a föld szabad szerzés tárgya lehessen. Ez intézkedéshez az államnak joga volt, mert az ősiség államintézmény, és nem a szerző egyén akarata volt — az államnak pedig nincsen joga az egyéni szorgalom elé gátokat állítani — de az emberben a szerzés ösztönét csak az tarthatja fenn, ha azzal saját célját érheti el; — az állam nem kényszerítheti az egyént, hogy birtokát szabad adás-vevés tárgyává tegye, ha nincs szándéka az egyénnek birtokát elárusítani, s ha a szerző azt, a mi az ő akarata és szorgalma nélkül nem léteznék, ugy rendeli örökösöi közére, hogy bizonyos akaratok határáig elidegeníthető ne legyen, ez a szabad szerzőnek természetes joga, ha ebben őt az állam korlátolna, zsarnokságot követne el, mindaddig, mig ily államtéynek oly indokát nem tudná adni, melyből kitűnnék, hogy a szerző intézkedése a társadalmi viszonyokban káros kivetelt vagy aránytalanságot eredményez.

Mig az álladalom megengedi, hogy egyes nagy birtokosok százezreket jövedelmező birtokokat birhassanak, vagyis megengedi ily nagy birtok létezését egy kézben, addig nincsen joga, a szerző szabad rendelkezési jogát korlátozni, kellően nagy birtokának késő időig szándékolt megóvására nézve.

És itt már eszmeköröm általános körvonalozása után, közvetlen tárgyamhoz értem. Nem szólok arról, hogy az európai államokban a hitbizományi rendszer, hogy alapult meg. Magyarországon hitbizomány eredetileg nem államintézmény, hanem az anyagi törvények által biztosított szerzés jogán alapszik. Verbóczy H. t. k. 1. r. 5. és 57. cikke felruházta a szerzőt azon joggal, hogy szerzeményéről szabad tetszése szerint rendelkezék; az 1. r. 57-ik cz. azt rendeli, hogy a szerzőnek utódaira nézve tett bárminő osztályos rendeletét tartoznak azok helybenhagyni s abban örökre megmaradni.

Az utolsó deficiens szerző ezen jogát biztosítja az 1715. decz. 26-ik cz. 3-ik §-a, elismerésül annak, hogy a szerző egyéni akarata s szabad rendelkezési joga előtt maga az állam is meghajol, s e jogát, saját öröklése ellenében is, érvényesnek tekinti.

Es ez igen természetes is, mert a szabad rendelkezés joga nélkül, a szerzés, és igyekezet ösztöne, nem léteznék.

Az erdélyi törvényekben a hitbizomány fogalma ismeretlen, és a hitbizomány mégis létezik, s védelmére nincs szükség külön törvényre hivatkozni. Verbóczy fenidézett cikkei a szabad rendelkezés jogát biztosították, bár minek legyen az elkeresztelve, az ő magyar jog szerint, a szerző utódaira nézve bárminő rendelkezést tehet, tehát olyat is, minő a hitbizomány, s mig e jogtól általában az egyént meg nem fosztjuk, a hitbizományt sem törölhetjük el. Magyarországon a hitbizomány alapítójának joga concret törvény által is, az 1687. 9-ik és 1723. 50-ik t. cz. által, van biztosítva. Így azonban ezen kérdés körül az állam jogainak határait kellően körvonalozhassuk, hogy a hitbizományok tulzaporodását, s egy abból fejlődhető veszélyes áramlatot korlátozhassunk, szükséges, hogy az ő törvények célját, magánjogi nagy átalakulásunkkal kiegyenlitsük, mert habár én, a szabad szerzés és szabad rendelkezés jogából kiindulva, a hitbizományok eltörlését jogosulatlanak látom, mindaddig, mig államunk evidens veszélye által nem indokolható, másfelől jól belátom, hogy ha ez intézmény oly államintitutióvá válnék, a minő volt nálunk a fu-ág öröklése, a mely egy rendszer alá, csaknem az egész földbirtokot bevonta, nagy igazságtalansággal a nő-nem, és örökösöi ellen, akkor a hitbizomány természete miatt, a tulajdon lekötötése folytán, oly veszély keletkezhethetnék, mely nemcsak a nemzet- és államgazdaszatra, de a polgári békére is visszahatást gyakorolhatna. Szorosan fenn kell tartani, sőt még szabatosabban körülírni ezen intézmény korlátait, mert a tulajdon bizonyos lekötöttségét az államérdekek megtűrhetik, és különböző ürügyek alatt, minők az alapítványok, az özvegyi tartás stb. több fekvő vagyon is el van fogva ideiglenesen vagy véglegesen a forgalomtól, s ezt bizonyos határokig az állam tűrni kénytelen, mig a „salus reipublicae superma lex esto“ elve azt komolyabb rendszabályokra nem ösztönzi. E szabály kényszerűsége pedig azonnal elő állana, mihelyt a birtok talajának forgalmon kívül tétele is oly általánossá válnék, hogy ez által a birtolás joga mintegy egyedárusítatnék, s a proletarismus ijesztő mérvet öltene.

A mireny kisded adagban orvosság, nagy adagban méreg. A hitbizomány nálunk még csak az orvosság körébe számítható. Németország némely részeiben kezd méregg válni. Miután tehát törvényhozásunknak még most nincsen oka, a szabad rendelkezés jogát e téren megtámadni, a bölcs előrelátás parancsolja, hogy ez intézmény őskorlátait ne csak szigoruan fen-

tartsa, de azt kellően s még jobban szabályozza is, hogy az orvosság késő időig méreggá ne válhasson.

Más államok is tisztelték a szabad rendelkezés jogát. De nevezetes korlátokkal irták körül a hitbizományt, s így p. o. Poroszországban 25,000 tallérnál kevesebbet s ugyanazon családban 100,000 tallérnál több-évi jövedelmet hajtó hitbizományt nem lehetett felállítani egyeseknek, a teljes szabad rendelkezés jogát ez esetben a törvény csak ennyire terjesztvén ki, ezentul a status, illetőleg a király akaratától tévéen függővé. A mi ősi intézményeink, a teljes szabad rendelkezésnek kellő korlátokat szabva, természetesen korlátozták a hitbizományt is.

Az 1687-ik decz. 9-dik cikk határozottan körülírja, hogy minő javak lehetnek a hitbizomány tárgyai: „si quispiam de bonis suis sive per servitia, aut proprio Marte, sivo ex fructibus aviticorum bonorum acquisitis per dispositionem testamentarium fidei commissum et majoratum a. s. c. r. majestate confirmatum fecerit.“ stb.

Ebből világosan kitünik, hogy a fidei commissum tárgya, csak a tiszta szerzeményjavak lehetnek és hitbizományt csak is az első szerző alapíthatott, s kizárólag saját szerzeményéből. Eszerint tehát nemcsak a szorosan ugynevezett aviticális javak, melyeken jus regium feküdt, de az ősi szerzemények, s általában semmi törvényileg vagyon nem lehetett a hitbizomány tárgya, csak is az, a mit a rendelkező maga szerzett, szolgálata, vitézsége által, vagy ősi javainak jövedelméből.

Ezen megkülönböztetés szoros korlátai között én a hitbizományi intézményt fentartandónak véleményezem — de e célra szükséges, hogy most, midőn a codificatio küszöbén állunk, jogelméletünk ne legyen az osztrák anyagi törvények által szerén tul inspirálva, s a codificátorok figyeljenek őstörvényhözásunk azon nagy horderejű distinctióira, melyeket a birtok természete közt tettek, minthogy a birtok ezen külön természetének, az ősiség eltörlése után is jogviszonyaink helyes kifejtésére döntő befolyása marad fenn.

A mi őstörvényünk igen helyes különbséget tett az ősi szerzemény, és saját szerzemény közt, sőt a saját szerzeményt is megkülönböztette „házasság előtti és házasság utáni szerzeményekre.“ megkülönböztette a gyermekek kiosztoztatása előtti és utáni szerzéseket, s azokból az öröklésnél különböző jogviszonyokat eredményeztetett. Ezen megkülönböztetések oly fontosak, s a jogelméletünk alapján fejlődő egyéni viszonyok különböző phasisaiban annyira mérvadók, hogy igen sok kérdést csak azon utó gondolatokkal dönthetünk el magunkban, hogy újabb codificátoraink ősünk erős logiciáját nem fogják nélkülözni ezen jogárnyalatok meghatározásánál, melyek végeredményekben nagy anyagi igazságokra vezetnek vissza.

Most, midőn az ősiség eltörlése után minden birtok szerzeményivé vált, ős törvényeinknek az ősi szerzemény és saját szerzemény közti megkülönböztetése épen jelen kérdéseinkre nézve is felette fontos. Az osztrák jogtudós azt mondaná, hogy miután nincs ősiség, hitbizományi rendelkező minden vagyonáról rendelkezhetik, mert minden vagyon épen úgy az ő tulajdona, mint saját szerzeményei; kiszabja a köteles részt minden vagyonra, s a felül maradottat szabad prédává eresztí.

A magyar jogtudós, a hazai törvények alapján csak azt mondhatja: hitbizományt csak is az első szerző alapíthat azon kizárólagos szerzeményéből, melyre nézve őt, gyermekei osztrákra nem szoríthatják, melyet ha elvesztegetni kezd, publicizálhatják, s melyből, ha a köteles rész fogalmát felállítják, köteles rész sem illethetne senkit, mert az is az első szerző szabad rendelkezésének korlátja volna, s végkövetkezményeiben a szerzés lehetőségére szükséges speculativ kockázatásokat, s így magát a szerzés szent jogát korlátozná — míg az öröklött szerzemények, melyeket a szerző utódaira törvényes osztály tárgyál hagyott hátra, — s melynek jogkörébe esnek át, az ősiség eltörlése után, minden ősi javak, bárha egykor királyi jog feküdt is azokon, bárhogy is — legalább bizonyos köteles részig, és pedig minden végkövetkezményeiben — korlátolt tulajdonok, s más jogi szempontok alá esnek. — Tartuk meg a hitbizományok alapításánál szorosán ős törvényeink rendelkezését, ne engedessék meg senkinek, hogy hitbizományt alapisson más vagyonból, mint a mit ő maga szerzett — de nem törvényes öröklés hanem egyenes szerzés útján, és ekkor a hitbizományok fenállásában s alapításában veszélyt nem fogunk találni mindaddig, míg az ország törvényei általában a nagyobb birtok létezését megengedik — sőt a nemzet civilizációjának érdekei, még nagy részben a mellett szólanak.

Ezen általános észrevételek után áttérek az általam taglalt indítvány részleteire, s szabadságot veszek, annak indokaira megtenni észrevételeimet.

Az indítványozó legelőbb is azon tételt állítja fel, hogy a hitbizomány csak csupán czélszerűségi alappal bírhat, s változott viszonyainkkal ez egyedüli alapját is elvesztette.

Véleményem szerint, a mint már előbb kellőn fejtegettem is, a hitbizomány alapja nem a czélszerűség, hanem a szerzőnek a törvény által biztosított szabad rendelkezési joga — tehát az egyén magánjogi szabadsága, — mely jognál fogva czélszerűt és czélszerűtlent egyaránt szabadon tehet, s a jogában az állam őt nem korlátozhatja, ha jogának gyakorlata az állam fenállására nem veszélyes; változott viszonyainkkal, épen az egyén szabad rendelkezési joga vált erősebbé, a mennyiben azt már az ősiség nem korlátozta, és e szabad rendelkezési jogát megtámadni, nincsen ok.

„A hitbizomány egyenlőtlenséget szül a társadalmi tagok közt“ állítja indítványozó.

Miután a hitbizomány sem külön czímet, sem külön előjogokat és kiváltságot nem teremt, egyenlőtlenséget sem szülhet, csak is annyiban a mennyiben egyenlőtlen a nagyobb birtok, a nagyobb tőke, a nagyobb gyár, a nagyobb kereskedés — a kisebbekhez, s miután ez egyenlőtlenséget az emberi felfogás, igyekezet és tevékenységhez képest, megszüntetni nem lehet, az állam azt tűrni tartozik.

„A hitbizomány által, az annak élvezetéből kizárt családtagok irányában, igazságtalanság követtetik el.“

Erre nézve véleményem az: igazságtalanság csak azon történik, a ki valamely jogában sértve van; a szerencse fölkelheti másnak irigységét a szerencsés ellon, de a szerencsében még sincs igazságtalanság. Három testvér közül, kik a sorsjátékon játszanak, milliókat nyerhet az egyik, ez nem praejudicálhat a többinek, sőt a vérrokonságnál fogva, ennek szerencséje kihat a többire is.

Az egyén, ki maga szerezte vagyonát, egy szeszélyes órában kártyára voetheti, vagy valamely koczkázott valólatba fektetheti, hogy két annyit nyerjen, vagy mindent veszítsen. És elveszthet mindent, s örökösein még sem történik igazságtalanság, s mi igazságtalanság az, ha e vagyonát, helyett hogy elveszítene, hátra hagyja, hogy abból családjának egy tagja, mindig tisztességben, s nagyobb befolyás közt élhessen, kinek jólléte minden esetre fényt vet — törekvéseikben támogatást s végszükségben segélyt nyújt rokonainak.

Azt mondhatjuk, hogy szeretetlenség van abban, ha az apa hitbizományt alapít, mert egyik gyermekét a többinél jobb sorsba helyezi, de igazságtalanság nincsen, mert az apa oly vagyonról rendelkezett ekép, a melyet gyermekeinek teljes mellőzésével joga volt más harmadiknak adni át. A későbbi ivadékok pedig szeretetlenségről nem panaszkodhatnak, mert a hitbizomány célja épen a család fényének, s hatalmának, a későbbi ivadékok érdekében fentartása. Az alapító apa gyermekei iránti szeretetlenség vádját vette magára, hogy utódainak nevére — s családi fényét, mely a családi egész körben végre is kisugárzik — épen az utóbbiak, s nem a hozzá legközelebb álló közvetlen gyermekek érdekében biztosítsa, s hogy a tőle származó késő ivadékokat egy biztosított családi szövetségben össze tartsa.

„Ha fontos előny az, hogy egy családnak cserélkező nemzedékei, gondolataikban s cselekvéseikben, az öszetartozás tudatával birjanak, ugy ez semmi által biztosabban el nem érhető, mint a hitbizomány intézménye által, mely a most oly fontos társulás elvének sajátságos alakját állítja elő, midőn ez egy család nemzedékeinek közös egységét szervezi“ mondja Gerber.

Ha igazságtalanság van abban, hogy a teremő miért nem adta egy naprendszerbe eső minden csillagnak a nap fényét, s miért kell amazoknak a világosságot ettől kölcsönözniök, ugy megállhat az indítványozó ezen érve is, de nézetem szerint a másról átsugárzó fény is jobb, mint az örök éjszaka. Ama csillag az átkölcsönzött fényvel kifejti saját léteit. A hitbizományi vagyon is kisugárzik a kizárt testvérekre is, mert ez alaptól jó nevelést kaphatnak, jól nevelt ember előtt pedig nyitva minden ajtó, tárva minden életpálya.

„Cultur állam hivatásával nem egyezik az, hogy egyes családok tagjai fel tt folyvást gyámkodják, s azok anyagi léte s fényének biztosítása végett az általános biztonság és szabadságon kívül kiváltságos intézményeket hozzon be és tartson fenn“ állítja indítványozó.

(Vége. kov.)

K ü l ö n f é l é k.

(Értesítvény a Pesten, 1871. évi szeptember 24—27-ig tartandó második magyar jogászggyűlés tárgyában.)

a) Ünnepek és összejövetelek sorrendje.

1. 1871. évi szeptember 23-án esti 8 órakor ismerkedési estély a pestvárosi vigardában, Pestváros közönsége által a jogászggyűlési tagok tiszteletére rendezve.

2. Szeptember 24-én kirándulás a zugligetbe; indulás déli 1 órakor a budai közuti vaspályának a hídfőnél levő állomásáról. Közös ebéd a zugligetben.

3. Szeptember 25-én kirándulás a Margit-szigetre; indulás délutáni 5 órakor a helyi gőzösknek az aldunasoron levő állomásáról.

4. Szeptember 26-án, 4 órakor diszebed a „Hungaria“ szállodában; esti 7 órakor diszeladás a nemzeti színházban.

5. Szeptember 27-én, esti 8 órakor bucsu-estély a „Hungaria“ szállodában.

Allandó találkozási hely úgy délben mint este, kedvezőtlen időben a kirándulások elmaradása esetén is: a „Hungaria“ szálloda felső terme.

b) Szükséges tudnivalók.

(A jogászggyűlés központi irodája) (váci-utcza Szentkirályi-ház félemlőtetén, a budapesti ügyvédi egyesület helyiségeiben) f. évi szeptember 21-től 28-ig bezárólag naponta reggeli 9 órától esti 5 óráig leendő nyitva.

(A jogászggyűlés közlönye,) a „Themis“, a jogászggyűlés tartama alatt naponként reggel jelenik meg és az ülési helyiségekben fog szétosztatni, minden tagnak a jogászggyűlés tartama alatt a „Themis“ napi számai tiszteletpéldányképen fogván kézbesített. A „Themis“ tartalmazandja a jogászggyűlés összes hivatalos közleményeit.

(A jogászggyűlés vidéki tagjai) a magyarországi összes gőzhajókon és vasutakon a maig megnyitott összes forgalmi vonalokon (a cs. kir. államvasut vaskány-verjamosi és újszőny-bécsi vonalának kivételével) f. évi szeptember 20-tól október 5-ig (a dunagőzhajózási társulat hajóin szeptember 15-től szeptember 30-ig, a tiszavidéki vasuton szeptember 18-tól október 6-ig, a cs. kir. szab. déli vasuton szeptember 14-től október 10-ig, az alföld-fiumei vasut nagyváradi-eszéki vonalán szeptember 19-től október 3-ig, az első erdélyi vasuton szeptember 18-tól 30-ig, az egyesült magyar gőzhajózási társulat hajóin szeptember 16-tól szeptember 30-ig) 50%-nyi vitelbérelendést élveznek az ide és visszautazás tekintetében, a mennyiben minőségüket tagsági jegyeik felmutatásával igazolandják az illető pénztáraknál.

(A jogászggyűlési tagok) részére a központi irodában jelvények adatnak ki, (kék szalagcsokor: „magyar jogászggyűlés“ — Pest, 1871.“ szept. hóban felirással), melyeknek a jogászggyűlés tartama alatti folytonos viselésére a tagok annál inkább felkértenek, mert e jelvények szolgálndnak az ülések és ünnepek, különösen a diszebed, ismerkedési estély és a zugligeti kirándulás alkalmával rendszerint tagigazolványul. — A váltott tagsági jegyek alapján kapják a tagok az évkönyv füzetait — és a napiközölny számaikat; továbbá ezen jegyek előmutatása mellett a vitelbér leszállítási kedvezményben részesülnek; felkértenek azonban a tagok, hogy esetleges félreértések kikerülése végett tagsági jegyeiket is folytonosan maguknál tartani, és kívánatra felmutatni sziveskedjenek.

(Az allandó és rendező bizottság) jelvénye vörös szalagcsokor, „magyar jogászggyűlés“, — „Pest 1871. szept. hóban“ felirással.

(A tagok) kértnek jelvényeiket a központi irodában személyesen átvenni, és a szakosztályok névjegyzékébe leendő felvételüket legfeljebb az első teljes ülés bezártaig, ugyanott eszközölni.

(Az évkönyv) három füzethen jelenik meg, az első füzet tartalmazza az indítványokat és előlegesen küldetik meg a tagoknak, a második tartalmazza a véleményeket és a jelentéskor Pesten fog a tagoknak kézbesített a központi irodában, a harmadik füzet tartalmazandja az összes tanácskozásokat gyorsírói feljegyzés után és utólag fog a tagoknak megküldetni. Az évkönyvért díj nem jár.

(A hölgyek) részvételük kölcsönözvén az ünnepeknek és kirándulásoknak legtöbb fényt és kedélyességet, felkértenek a családos tagok, hogy az ünnepek és kirándulásokban család-beliekkel együtt sziveskedjenek részt venni.

(Az ismerkedési estély) alkalmával a vigarda nagy termében készen elhelyezett ételek és italokért semmi díj sem jár, csak az ezeken kívül még netán megrendelendő külön étkek és italok fognak mindenkinek saját számlájára és pedig egyedül csak a vigarda éttermében kiszolgáltatni, mely étterem lesz egyuttal a dohányzó terem is, miután a nagy teremben a dohányzás egy hölgyek, mint a helyiség iránti tekintetből meg nem engedhető.

(A zugligeti kirándulás) tekintetében intézkedés történt, hogy egy kimenet, mint a bejövét alkalmával elegendő vasuti kocsii álljon a tagok rendelkezésére; a közös ebéd helyisége és teritékek ára a „Themis“ első napiszámában fog kijelentetni: a teritékek ára a tagok által a helyszínén a pinczérnek lesznek fizetendőek.

(A margitszigeti kirándulás) tekintetéből intézkedés történt, hogy a tagok számára a Margit-szigetről esti 10 és 12 órakor indulandó külön hajók is álljanak rendelkezésre, melyeken a kimenet alkalmával váltott menetjegyek szelvényeinek felmutatása mellett a tagok minden további díj fizetése nélkül szállíttatnak vissza Pestre.

(A diszebedhez) a jegyek a központi irodában szept. 25-én déli 12 óráig előre váltandók; egy teriték ára (egy üveg bor és kenyér beleértésével) 3 ft. — Az asztalokon készen tartott italokon kívül netán külön megrendelendő italokért az étlap szerinti árak külön fizetendőek a pinczérnek a megrendelők által.

(A színházi diszeladáshoz) a jegyek a szokott áráért a megelőző nap déli 12 órájáig előre válthatók a központi irodában.

(A kirándulásokhoz) a menetjegyek a budai közuti vaspályán, illetve a helyi gőzösk pénztáránál váltandók.

(A bucsu-estély) alkalmával az ételek és italokért az étlap árai a pinczérnek fizeterdők a tagok által.

(További részletek és felvilágosítások) a központi irodában és a napilapban közöltetnek.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közli: I. O. Stolp könyvkereskedése Pesten.

Német jogirodalom.

Ergebnisse der Strafrechtspflege im Königr. Bayern während d. J. 1869. gr. 8. (99 S. m. e. Tab.) München 1870, Kaiser.

Feuerbach, P., die Zuständigkeite der Behörden f. die Rechtspflege in Württemberg. Eine Zusammenstellg. 8. (72 S.) Stuttgart 1870, Koch.

Fitting, H., das castrense peculium in seiner geschichtlichen Entwickelg. u. heutigen gemeinrechtl. Geltg. gr. 8. (XLVIII, 672 S.) Halle, Buchh. d. Waisenhaus.

Gerichtskosten-Gesetze, die, f. den Bezirk d. Appellations-Gerichts zu Kassel u. Instruktion d. Justiz-Ministers vom 14. Septbr. 1870, m. T. u. Anlagen. Amtliche Ausg. Fol. (III, 131 S.) Berlin 1870, v. Decker.

Gerichts-Zeitung, Berliner. Zeitschrift f. Criminal-, Polizei- u. Civil-Gerichtspflege d. In- u. Auslandes, verbunden m. polit. Rundschau u. e. Feuilleton. Red.: A. L'Arronge. 19. Jahrg. 1871. 156 Nrm. (B.) Mit Beilagen. Fol. Berlin, Behrend.

Gesetze u. Verordnungen, die das Privatrecht u. den Civilprozess betreffenden, f. das Königr. Sachsen seit Erlass d. bürgerl. Gesetzbuches. Nebst den bezügl. Bundesgesetzen u. unter Berücksicht. der einschlag. Ministerialverordngn. Mit. e. Inhaltsverzeichnis u. Sachregister. 3. Bd. das J. 1870 enth. 8. (VIII, 199 S.) Leipzig, Rossberg.

Gesetzgebung, die, d. Königr. Bayern seit Maximilian II. m. Erläuterugn. In Verbindg. m. L. Arndts. H. v. Bayer, J. C. Bluntschli u. A. hrsg. von C. F. v. Dollmann, fortgesetzt von J. v. Pözl. 3. Thl. Strafrecht u. Strafprozess. 4. Bd. 10. Hft. gr. 8. Erlangen 1870, Palm. & Enke.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kir. főügyészi és az elsőfolyamodású kir. törvényszékek elnökeinek kinevezése.

Az igazságügy épületének felülről lefelé folytatott átvarozásában egy újabb stadiumot kell jelezni, mely földszinti traktus alaposzlopjainak kicserélésében, vagyis az első foku kir. törvényszékek elnökeinek kinevezésében áll.

Ismételve hangsúlyoztuk már e lapok hasábjában, hogy ezen kinevezések minősége, igazságszolgáltatásunk jövője tekintetében a legnagyobb fontossággal bír, mert a tévesztett rendszernek hiányai rövid 2 év múlva a törvényhozás útján pótolhatók, — de a bírói s illetőleg az elnöki állások betöltésénél elkövetett balfogások, a bírák elmozdithatlansága folytán többé jóvá nem tehetőek. Ezen veszély pedig a rendezés mostani stadiumában fokoztatik még azon befolyás által, mely a bírói személyzet kinevezésénél az elnököknek engedendő.

Ennek előrebocsátása után az eddig nyert információ alapján a kinevezéseket legnagyobb részben sikerülteknek jelenthetjük.

Főfontosságot tulajdonítunk különösen a fő ügyészi állásoknak, és őszintén szerencsét kívánunk az igazságügyi miniszternek tapintatos választásaihoz. Nevezetesen a pesti kir. táblai főügyész Kozma Sándor személyében oly egyéniséget tisztelhetünk, kiről bátran elmondhatjuk: hogy a kir. ügyészi kar az ő vezetése alatt nemcsak a kormány kezeiben vak eszközül használtathatni.

Nem kevésbé egyhangú elismerésben részesülnek a buda-pesti kereskedelmi- és váltótörvényszék; továbbá a budai, pesti és pest-vidéki kir. törvényszékek élére állított kitünő egyéniségek.

Sajnáljuk azonban, hogy kivétel nélkül nem mondhatjuk ugyanazt a vidéki törvényszékek elnökeire nézve. — Igaz ugyan, hogy egynémely esetben különös sulyt tettett a magasabb elméleti szakképzettségre, mint p. o. az egri kir. törvényszék elnökénél és még néhányánál, kik az ifjabb nemzedékhez sorolhatók, miért is másrészt ellenök a kellő gyakorlat hiánya hozatik fel tillevetül. Ép oly elismeréssel nyilatkozhatunk a gyakorlat terén kiváló törvényszéki ülnökök és az ügyvédi kar jelesjeiből választott elnökök irányában, valamint igen hajlandók vagyunk méltányolni az az iránt nyilatkozó morális kötelezettséget, hogy az eddig működött elnökök, a mennyiben a jövőbeli magasabb igényeknek megfelelni képesek, ne mellőztessenek; — de ezzel még korántsem látjuk indokolva azon maradiságot, mely az elnökségének betöltésénél feltűnik; legkevésbé tudjuk azonban elképzelni azon indokokat, melyek a soproni kir. törvényszéknél a maradiság mellett harcolhattak, midőn biztos forrásból tudjuk, hogy az igazságügyi miniszter ur ez esetben a főispánnál sokkal illetékesebb

szakkörökből nyert információt. — Hogy egyik s másik esetben tisztán közigazgatási (p. polgármesteri) hivatal viselő egyének, országos képviselői qualificatiójuk folytán az élethossziglan biztosított törvényszéki elnöki álláshoz juthattak, — azt már megszoktuk, s ezért, nehogy az igazságszolgáltatási közügy ártalmára szolgáljon felszólalásunk, csak azon jámbor óhajunkat fejezzük ki: hogy az illető törvényszékek szervezésénél legalább a közbírák kinevezésére kiváló gond fordítassék.

Ezek tehát a legközelebbi kinevezésekre vonatkozó megjegyzéseink, mert hiszen azonfelül ugy is mindenki tudja, hogy az egyes balfogások oly befolyásoknak tulajdonítandók, melyek a jogászai szakkörön kívül esnek.

* * *

A pesti kir. tábla mellé királyi főügyésznek Kozma Sándor legfőbb ítélőszéki bíró, és a maros-vásárhelyi királyi tábla mellé királyi főügyésznek Gyarmathy Sámuel, maros-vásárhelyi királyi táblai bíró neveztetett ki.

Továbbá a szervezendő buda-pesti kereskedelmi- és váltótörvényszék elnökévé Tóth Elek, pesti váltótörvényszéki elnök; a budai törvényszékhez: elnökké Breuer József, pesti kir. táblai bíró;

alelnökké Áldásy Antal Buda városi főbíró;

a pesti törvényszékhez: elnökké Sárkány József pesti kir. táblai bíró;

alelnökké Bogisich Lajos Pest városi helyettes főbíró;

elnökké: a pest-vidéki törvényszékhez: Nagy Károly

pesti ügyvéd és Pest városi volt törvényszéki tanácsnok; az abrudbányai törvényszékhez: Tóbiás Dénes, alsó-fehérmegyei főbíró és törvényszéki elnök; az alsó-kubini törvényszékhez:

Tholdt Lénárd aradmegyei II-ik alispán; az aradi törvényszékhez: Nagy Sándor aradmegyei I. alispán és törvényszéki elnök; az aranyos-maróti törvényszékhez: Könyöly-Thege Pál baranyai I. alispán; a bajai törvényszékhez: Mitulinovics Szevtozár vallás- és közoktatásügyi miniszteri osztálytanácsos; a

békés-gyulai törvényszékhez: Nagy Károl békésmegyei törvényszéki ülnök; a belényesi törvényszékhez: Bepiczay Ferenc biharmegyei törvényszéki ülnök; a beregszászi törvényszékhez: Gáthy Ferenc beregmegei II. alispán és törvényszéki elnök; a besztercei törvényszékhez: Mangóczy Gusztáv nagyszombatvárosi előadó bíró; a besztercebányai törvényszékhez: Majoroszy Vilmos zólyommegyei II. alispán és törvényszéki elnök; a horosjenői törvényszékhez: Popovics Zeigmond, aradmegyei II. alispán; a brassói törvényszékhez: Dück György brassói városi főbíró; a csáktornyai törvényszékhez:

dr. Herics János zalamegyei törvényszéki ülnök; a csikseredai törvényszékhez: Györfy Petó csikseredai törvényszéki elnök; a debreczeni törvényszékhez: Sárutny Ferenc debreczeni városi bírósági elnök; a deési törvényszékhez: Torma István borsod-azabolnoki törvényszéki elnök; a dnyói törvényszékhez: Bodola János hunyadmegyei főbíró és alispán; a egri törvényszék elnöke; az egri törvényszékhez: Vavrik Béla kir. tanfelügyelő; az eperjesi törvényszékhez: Péchy Luczian sárosmegyei I. alispán; az esztergomi törvényszékhez: Farkas Károly esztergom- megyei törvényszéki alelnök; a fogarasi törvényszékhez: Kul József fogarasi urbéri törvényszéki elnök; a gyergyószentmiklósi törvényszékhez: Sándor István földterhermentelési pénzalap-igazgatói előadó; a gyönyösi törvényszékhez:

Török Sándor ügyvéd; a győri törvényszékhez: *Goda Lajos* volt törvényszéki elnök; a hajdu-böszörményi törvényszékhez: *Kovács Miklós* szoboszlói ügyvéd; a hátszegi törvényszékhez: *Pára Antal* hunyadmegyei hátszegi törvényszéki elnök; a hódmező-vásárhelyi törvényszékhez: *Kossa László* csongrádmegyei törvényszéki elnök; a homonnai törvényszékhez: báró *Barkóczy Mihály* zemplénmegyei törvényszéki elnök; a jászberényi törvényszékhez: *Hegedüs Zsigmond* volt jászkun-kerületi alkapitány; az ipolysági törvényszékhez: *Horváth Miklós* hontmegyei I. alispán; a kalocsai törvényszékhez: *Nyers Lajos* bácskomegyei tiszti főügyész; a kaposvári törvényszékhez: *Kriszt János* pesti kir. táblai pótbiro; a karczagi törvényszékhez: *Pap Mór* királyi tanfelügyelő; a kassai törvényszékhez: *Teleky Péter* abaujmegyei II. alispán; a kecskeméti törvényszékhez: *Gall Ferencz* pestmegyei központi törvényszéki bíró; a kézdi-vásárhelyi törvényszékhez: *Donáth József* sepsi-szentgyörgyi urbéri törvényszéki elnök; a kolozsvári törvényszékhez: *Biró Pál* kolosmegyei törvényszéki főbíró; a komáromi törvényszékhez: *Madarassy Mór* komárommegyei I. alispán; a kőrösbányai törvényszékhez: *Véghsü Gellért* belényesi ügyvéd; a lipót-szent-miklósi törvényszékhez: *Kiszely Vendel* lipótmegeyi I. alispán; a löcsei törvényszékhez: *Sváby Ferdinand* szepesmegyei II. alispán; a lugosi törvényszékhez: *Szerényi Ferencz* n.-szombati vegyesbírószéki elnök; a magyar-óvári tvszékhez: *Pintér Miklós* mosonymegyei alispán; a makói törvényszékhez: *Tarnay Antal* csanádmegeyi II. alispán; a maros-vásárhelyi törvényszékhez: *Domokos Antal* maros-vásárhelyi urbéri törvényszéki elnök; a nagy-bányai törvényszékhez: *Filép István* kővárvidéki II. alkapitány; a nagy-beckerekai törvényszékhez: *Várady Mihály* torontálmegyei III. alispán; a nagy-károlyi törvényszékhez: *Szögyényi István* debreczeni királyi vegyes bírószéki bíró; a nagy-kikindai törvényszékhez: *Hertelendy József* torontálmegyei főszolgabíró; a nagy-szebeni törvényszékhez: *Haas Albert* nagy-szebeni városi és széktaócsi törvényszéki elnök; a nagy-szöllősi törvényszékhez: *Kornis Ferencz* ugocsamegyei törvényszéki elnök; a nagy-váradi törvényszékhez: *Gyalokay Lajos* nagyváradi ügyvéd; a naszodi törvényszékhez: *Flórian János* naszódvidéki törvényszéki főügyész; a nyiregyházi törvényszékhez: *Lauka József* szabolcsmegyei törvényszéki elnök; a nyitrai törvényszékhez: *Thuróczy Bálint* nyitrai megyei II. alispán; az oraviczabányai törvényszékhez: *Papházy Péter* krassómegeyi törvényszéki elnök; a pécsi törvényszékhez: *Ocskay Antal* baranyamegyei II. alispán; a rimaszombati törvényszékhez: *Márton Rudolf* gömörmegeyi ügyvéd; a sátorallya-ujhelyi törvényszékhez: *Évva András* zemplénmegyei ügyvéd; a selmecbányai törvényszékhez: *Gaal Alajos* barsmegyei II. alispán; a sopsi-szent-györgyi törvényszékhez: *Vajna Tamás* háromszéki törvényszéki elnök; a soproni törvényszékhez: *Hannibal József* sopronmegeyi alispán; a szabadkai törvényszékhez: *Biró Antal* pesti kir. táblai bíró; a szamosujvári törvényszékhez: *Simay Gergely* szamosujvári polgármester; a szatmár-németi törvényszékhez: *Boross Pál* szatmármegeyi ügyvéd; a szegedi törvényszékhez: *Marinkics Mihály* kalocsai megyei törvényszéki helyettes elnök; a szegszárdi törvényszékhez: *Simon Rudolf* tolnamegyei II. alispán; a székely-udvarhelyi törvényszékhez: *Nagy Lajos* székely-udvarhelyi törvényszéki elnök; a székes-fehervári törvényszékhez: *Danitz Béla* székes-fehervári városi főbíró; a szeniczi törvényszékhez: *Wrchovszky Nándor* nyitrai megyei törvényszéki elnök; a szent-gothárdi törvényszékhez: *Ivánkócs János* vasmegeyi törvényszéki elnök; a szilágy-somlyói törvényszékhez: *Hubert Iván* krasznamegyei II. alispán; a szombathelyi törvényszékhez: *Czédler Imre* vasmegeyi törvényszéki helyettes elnök; a temesvári törvényszékhez: *Pottyondy Ferencz* temesmegeyi II. alispán; a tornai törvényszékhez: *Pap János* tornamegeyi II. alispán; a szolnoki törvényszékhez: *Paulovits Antal* biharmegyei telekkönyvi törvényszéki elnök; a trencsényi törvényszékhez: *Victorisz János* trencsénmegeyi I. alispán; a turóc-szentmártoni törvényszékhez: *Tomcsányi Mór* turócmegeyi II. alispán; az ujjvidéki törvényszékhez: *Kovácsy Alajos* bácskomegyei urbéri alispán; a verseczi törvényszékhez: *Pászt Vilmos* verseczi városi főügyész; a zalaegerszegi törvényszékhez: *Horvát János* zalamegeyi törvényszéki helyettes elnök; a zilahi törvényszékhez: *Kaizler Samu* közép-szolnokmegeyi törvényszéki elnök; a zombori törvényszékhez: *Széchenyi József* bácskomegeyi főügyész; és a zsolnai törvényszékhez: *Latkóczy Sándor* trencsénmegeyi II. alispán.

A II-ik magyar jogászugyülés közleményei.

V é l e m é n y

Illés Károly tiszti ügyész urtól Pesten.

Dr. Friedmann Bernat urnak a II-ik magyar jogászugyüléshez bonyújtott következő indítványa felett: „politikai és főbenjáró bűnügyekre nézve hazánkban esküdtzéki tárgyalás volna honosítandó.“

Az esküdtzéki intézmény behozatala, mint a modern civilizáció egyik feltétele, újabb időben általában a haladó kor követelményének szokott tekintetni.

A benne rejlő szabadelvű eszmék már előre is csaknem mindenütt annyira megnyerik a nagy többség feltétlen tetszését, hogy az afeletti okoskodás, valjon meghonosítassék-e ott, a hol még eddig behozva nincsen, csaknem feleslegesnek tartatik s a kérdés inkább csak a körül forog, hogy minő büntettek terjesztessék ki hatásköre, s hogy az angol vagy francia-német rendszer fogadtassék-e el alapul.

Pedig a kérdés helyes és alkalmoszerű megoldása nézetem szerint nem ezen pontnál kezdődik. — Mert igaz ugyan, hogy az esküdtzéki intézmény alapeszméje, mely szerint szükséges, hogy a büntető igazságszolgáltatás gyakorlásánál a népek is jogosult befolyás biztosítottassék, ellenzésre alig találhat, — mindazáltal ezen alapelv elfogadása még nem vonja maga után az esküdtzéki intézmény divatozó rendszerének szükségképi elfogadását, hanem, inkább annak megfontolására utal, hogy az esküdtzések által az érintett elv az igazságszolgáltatás érdekeinek megfelelőleg valószínűsítatik-e, s hogy — igenlő válasz esetében is — léteznek-e valamely államban mindazon előfeltételek, melyek nélkül az esküdtzéki intézmény még annak pártolói szerint sem felelne meg a hozzá kötött várakozásnak.

Az eszmecsere csak ezen kérdések megfejtése által nyer gyakorlati értéket, s miután e tekintetben nálunk folytonos hangoztatása között, hogy a „reform“ terére lépünk, s hogy jogszolgáltatásunkat „európai színvonalra“ akarjuk emelni, a dolog lényegére nézve tüzetes vita még ki sem fejlődött, — készséggel használom fel a magyar jogászugyülés állandó bizottságának megbízása által részemre nyújtott alkalmat azon célra, hogy az esküdtzéki intézmény általános értékének mérlegelése, a benne rejlő hiányok feltüntetése és a behozatalára szükséges előfeltételeknek hazai viszonyainkkal egybevetése által igénytelen észrevételeimmel némileg hozzájáruljak ezen fontos kérdésnek megoldásához.

* * *

Az esküdtzések általános értéke politikai- vagy büntetőjogi szempontból bírálható meg.

I. Ha az esküdtzést, mint politikai intézményt tekintjük, értéke ugy szólván nem létezik az oly államokban, a hol választott bíróságok kezelik a bűnügyi igazságszolgáltatást, mert az ily bíróságok azon eszmének, mely az indítványban is hangsúlyoztatik, hogy a nép mindenkori jogérzetének legilletékesebb organuma maga a nép, vagy annak szabadon választott néhány független tagja, sokkal inkább megfelelnek, mint az esküdtzések, melyeknek alakulásánál túlnyomólag a vagyoni alapított törvényes kvalifikáció, szűkebb körben pedig sorshuzás, tehát mind végig véletlen körülmények játszóik a fő szerepet, s a melynek tagjai e szerint, még a visszavetési jog gyakorlása mellett sem tekinthetők a népek bizalom által kijelölt képviselői, hanem csupán a véletlen által összehozott oly tagjai gyanánt, a kikről csakis azon tulajdonságuk bizonyos, hogy a nép közül valók, ellenben arra nézve, hogy ők a nép jogérzetének illetékes tolmácsolói lennének, minden jogalap hiányzik.

Az esküdtzések tehát, mint politikai institutio, s mint a nép igazságszolgáltatási hatalmának nyilvánulása, csak silány szurrogátuma a választott bíróságnak, — s ennek létezése amazt politikai tekintetben teljesen feleslegessé teszi, miután azonban jelenlog már hazánkban is elejtetett a választott bíróságok eszméje, emó pontnál tovább nem időzöm, hanem elfoglalva a létező alapot, elismerem, hogy a kinevezési rendszer fennállása mellett az esküdtzések divatozó rendszere is sok tekintetben a kormány ellenőrzésére, — a polg. szabadság biztosítására, — a közérzet felelevenítésére és a bírói ítéletek iránti bizalom megszilárdítására szolgáló intézményt képez, s hogy e szerint a kinevezett bíróságokkal szemben már politikai

tekintetből is szükség van vagy az esküdtszékekre, vagy valamely oly intézményre, mely az érintett elnököket az esküdtszéknek, mint jogintézménynek hátrányai nélkül képes nyújtani.

II. Ha az esküdszék, mint jogintézményt fogjuk fel, értékének megbírálásánál tekinteten kívül marad azon körülmény, hogy a bíróság, melylyel együtt működni hivatva van, választás vagy kinevezés útján jött-e létre, hanem azon föjelenség képezi a kiindulási sarkpontot, hogy a jogtudó egyénekből alkotott bíróságtól elkülönítetten egy nem jogdudókból álló testület itél a bűnösség kérdése felett. — Ezen két testületnek egy célra irányzott és mégis elkülönített működése képezi a lényegét, melynek következménye az, hogy ugyanazon büneset elítélésére vonatkozólag bizonyos kérdéseket az egyik, más kérdéseket a másik testület dönt el. A kérdések elkülönítésének alapfelfogása eredetileg általában az volt, a mi a francia német esküdtszéki rendszernek maig is lényegét képezi, hogy az esküdtek a jogász szakképzettség nélkül is felfogható ténykérdések, a jogtudó bírók pedig a törvény alkalmazása vagyis a jogkérdések felett itéljenek.

Ámde ezen elkülönítés, habár elméletileg egészen természetesen és egyszerűnek látszik is, gyakorlatilag nagy nehézségekkel és hátrányokkal van összekötve, sőt igen sokszor nem is lehetséges.

A tény és jogkérdések elkülönítése minden előforduló esetben a bíróság feladata s akként történik, hogy a büntett törvényes fogalmához megkívántató egyes kellékek széttagoltnak, s ezeknek megfelelőleg az esküdtekhez annyi külön ténykérdés intéztetik, a mennyi a büntett egész tényálladékát kimeríti, s ezen kérdésekre adott válaszok összeségéből kell azután logikailag következnie annak, hogy a vád alá helyezett egyén bűnös-e vagy nem.

Eltekintve itt azon nehézségektől, melyekkel a kérdések ilyenmü széttagolása együtt jár s nem bocsátkozva annak részleteibe, hogy a kérdések ügyes szerkesztése és fogásos összetétele mily kényszer-helyzetbe hozhatja gyakran az esküdtek lelkiismeretét, — első pillanatra kitűnik azon fő nehézség, hogy bár mennyire szétszedi is a bíró egyes körülményeire a büntett ismérveit, igen sok esetben — pl. a gyilkosság és emberölés, tolvajság és sikkasztás, előkészület és bűnkísérlet határvonalainak megállapításánál — még sem formulázhatja egy a kérdést, hogy az esküdteknek a válaszádnál ogyszersmind a törvény alkalmazása, vagy is jogkérdései felett is kellene határozniok, másrésről pedig a bíróság is gyakran, különösen a kiszabandó büntetés mértékére befolyással bíró körülmények megállapításánál, ténykérdések felett is kénytelen itélni.

A tény és jog kérdések ezen természeteszerű összefüggése és az elkülönítésből származott félreértések és zavarok, melyek mindenütt számos semmisségi panasznak képezték indokát, — az elméleti és gyakorlati jogászokat azon következtetésre vezették, hogy a tény és jogkérdés között az említett értelemben tétetni szokott különbség elejtessék s az esküdtek az előttük felmerült bizonyítékok alapján az egész bűnösségi kérdés, tehát az összefüggő jogkérdések felett is egységesen határozzanak e tekintetben, különösen Mittermaier szerint is, a ki azon felfogást, hogy az esküdtek csak ténykérdés felett itéljenek, az esküdtszéki intézmény meghamisításának mondja, az egyedül helyes eljárás csak az lehet, ha az esküdtekhez minden széttagolás nélkül egységes kérdés intéztetik arra nézve, hogy a vádlott az ellene letárgyalt büntetben (melynek törvényes ismérvei a kérdésbe felveendő) bűnös-e vagy nem.*)

Ezen szükségképi és magából az esküdtszék lényegéből eredt elodázhatlan következtetés tehát az esküdtszéki intézmény egyik fő ismérvének tekintendő, s mint ilyen a fennforgó kérdés megfejtésére különösen fontosággal bír azon okból, mert feltüntetvén azt, hogy a jogtudó bíróságtól külön vált esküdtszék, mint jogintézmény, megfelel-e a büntető igazságszolgáltatás követelményeinek, melyek szerint multhatlanul megkívántatik:

- a) hogy a törvények szerint valóban bűnös bűnhődjék is, —
- b) hogy azon minőségben (pl. mint gyilkos vagy emberölő, tolvaj vagy sikkasztó) bűnhődjék, a melyben büntötte a törvény határozatainak megfelel, —

*) Mitterm. — Erfahrungen über Wirksamkeit der Schwurgerichte. Erlangen 1865. — 701. l.

c) hogy büntetése az igazságosság és állami szükségesség mérsabályai szerint szabassék ki, —

megjegyezvén itt, hogy az esküdtek a büntetés mértékére csak ott bírnak befolyással, a hol joguk van enyhítő körülmények kijelélése által a bíróságot némileg e tekintetben is megkötni.

Azon kérdés eldöntésénél, hogy valki a törvény értelmében bűnös-e, mint általában az igazság felfogásánál, az érzelem vagy az értelem határozó. Kétségtelen, hogy mikor arról van szó, hogy valamely cselekvény foglal-e magában büntetést, s hogy fennforognak-e azon bizonyítékok, a melyek szerint a bűnösség helyesen megállapítható, csak az indulatoktól ment józan ész vezet célhoz, s az esküdtszék akkor felel meg hivatásának, ha sikerülne oly módozatokat feltalálni, melyeknek keretében az esküdtek kiválólag az ész szavát követnék. Ámde e tekintetbe maga Mittermaier — az esküdtszék intézmény egyik legbuzgóbb pártolója — is elismeri legalább a francia-német rendszerre vonatkozólag Desver belga jogtudós azon állítását, hogy már a törvényhozó is nem annyira az esküdtek észszerű ítéletére, mint inkább érzelmeire számított, maguk az esküdtek pedig általában csak az érzelemre tett benyomások, rokonszenv, ellenszenv, sajnálkozás és egyéb indulatok hatása alatt itélnek.**) — Schwarze Oszkár szász jogtudós pedig ugyan ezen tárgyra vonatkozólag helyesen jegyzi meg, hogy az esküdtek tanácskozásánál a törvény helyett laikusok érzelmeit kielégítő moralizálás lép előtérbe és azon tétel, hogy minden büntetőjogi sértés ogyszersmind erkölcselenséget is foglal magában, gyakran az ellenkezőre, hogy t. i. az erkölcselenség bűnvádilag is megtartandó, változtatatik át s az által a törvény alkalmazása az esküdtek változó szeszélyének vettetik oda áldozatul. **)

Ezen jelenségek indokai a laikusoknál — általában tapasztalható ösztönszerűségén kívül főleg abban rejlenek, hogy az esküdtek nincsenek bizonyítási szabályokhoz kötve, s hogy ítéleteiket nem tartoznak indokolni.

Első tekintetben a francia-német rendszerben világosan ki van mondva azon elv, hogy az esküdtek kizárólagos lelkiismeretük sugallata szerint itélnek, s ezt Mittermaier kárhoztatja is, plédányul állítván fel az angol eljárást, mely szerint az esküdtek — legalább elvileg — a törvény szabályai szerint kötelesek itélni, s a célból az elnöklő bírónak fő kötelessége mindenkor az, hogy az esküdteket a bizonyítási szabályok és szem előtt tartandó jogfogalmak iránt kellőleg felvilágosítsa. És ez csakugyan helyesebb is a francia rendszerénél, arra nézve azonban, hogy az esküdtek a törvények és kizárólag az ész indokai alapján fognak itélni, mégsem nyújt biztosítékot, mert azon szabály, hogy ők nem kötelesek ítéleteiket indokolni végre, mégis nyitva hagyja előttük ama lehetőséget, hogy csakis az érzelem sugallata szerint itéljenek.

Ámde sokan épen abban keresnek biztosítékot az iránt, hogy az ítélet mindenkor a fennforgó eset körülményeihez alkalmazott és igazságos lesz, — így pl. az indítványban is az hozatik fel egyik fő indokul, hogy a szabad polgároknál, minők az esküdtek, „az ész működése formák bilincsei által kötve nincsen: csak a meggyőződés által vezéreltetik.“ Erre nézve előlegesen megjegyezve azt, hogy alapos bírói meggyőződés csak ott képződhetik, a hol az ész nem ugyan formák bilincsei közé szorítva, hanem a jogász elvek ismerete és a tapasztalati adatok felhasználása által szárnyakat és szabad röptőt nyerve működik, nem pedig ott, a hol a szükséges ismeretek hiánya és ezeknek helyét elfoglaló érzelmek által lenyügöztetik, — ogyszersmind tévesnek is tarom az indítványozó urnak azon feltevését, hogy a jogtudó bírák meggyőződését formák bilincsei kötelezik. Igenis, elmondható a régi n. n. szoros törvényes bizonyítás szabályairól, melyek szerint pl. a bírák bizonyos törvény-szabta bizonyítékok létezése esetében kötelesek voltak a bűnös kimondani, és tagadhatatlan, hogy ily megszorított hatáskörű bíróság felett a szabadon itélő s csakis a felfogás és gyarlóság által korlátolt esküdtszék előnnyel bír, — de nem áll ez akkor, ha a helyesen felfogott bizonyítási rendszert tartjuk szem előtt, mert ehez, legalább elvileg is az igazságszolgáltatás érdekében — az esküdtszéknek is szükséges alkalmazkodni, s ezen esetben az ítéltohozatalnál különbség és a szakértő bírák között csak az, hogy míg ezek a jogfogalmak és bizonyítási szabályok iránt tisztában vannak, az esküdteknek ugyanezeket előbb még megmagyarázni szükséges, s hogy a bírák ítéletileg nyilvánított meggyőződésének helyessége az indokolás alapján megbí-

*) id. n. 694. l.

**) Geschworenengericht und Schöffengericht. Leipzig. 1862. 8. l.

rállható és a közvélemény ítélőszéke elé vonható, ellenben az esküdtek ítélete az indokolás hiánya miatt az alapos megbíráhatóság lehetősége alul el vonva, és épen azért nem egyszer megtörtént már az is, hogy az esküdtek oly ténykörülmenyeket fogadtak el határozatuk alapjául, a melyek a tárgyalás alkalmával fel sem merültek, hanem hallomás ujtán, szokszor egészen megbízhatlan forrásból jutottak tudomásukra.*)

Ezekből kitünik, hogy az esküdtszék, mely még az egyszerű bűnösségi tények megbírálásának helyességére nézve sem nyújt biztosítékot, mint ezt már rövid idei hazai praxisunk is bizonyítja, annálkevésbé tartható megbízható közegnek a bűnösség minőségének és a büntetés mértékének kijelölésére, — és hogy eszerint még a tisztán jogtudó bírakból álló, minden népies elem hozzájárulása nélkül működő bíróság is, ha különben független, jellemes és politikai párt küzdelmektől távol tartott tagokból alakíttatik, s ha működése a nyilvánosság és felelősségi jogorvoslatok által kellőleg ellenőriztetik, inkább megfelel a büntető igazságszolgáltatás jogosult érdekeinek, mint az esküdtszéki intézmény.

Erezték is ennek sarkalatos hiányait mindenütt, és belátván különösen azon abnormis helyzetnek tarthatlanságát, hogy a legfontosabb jogi kérdések megoldása jogtudatlan és csak a véletlen által összehozott egyének kizárólagos tetszésére bízott, az arra hivatott szakértő bírak pedig csak a büntetés kiszabásának inkább számítási, mint jogászai megfontolást igénylő terére szorítottak: ezen baj orvoslására és a jogászai elem elvesztett túlsúlyának visszaszerzése végett időnkint különböző intézkedések és javaslatok tétettek.

Ezen szempont alá tartozik különösen az elnöknek fenntartott összegezési és törvénymagyarázati jog, — ide tartozik a fr. Codenak 1831-ig fennállott azon intézkedése, hogy oly esetben, midőn az esküdtek 7 szavazattal 5 ellen mondták ki a bűnöst, a jogtudó bírak is szavaztak a bűnösség felett, végre ugyancsak az említett célból tétettek több helyen javaslatok arra nézve, hogy az esküdtek ítéleteiket indokolják, hogy tanácskozáskor alkalmával egy bírói tag is legyen jelen vagy, hogy a bírak és esküdtek együtt tanácskozzanak, s csak ezután következzenek be a külön szavazás.

Mindezen intézkedések és javaslatok azonban csak félrendsabályok s nagyobb részük, mint az esküdtszék lényegével merőben ellenkezők, annak inkább hátrányára mint javítására szolgálnának.

A baj gyökere sokkal mélyebben rejlik, sem hogy aprólékos szabályokkal orvosolható volna, s főleg abban áll, hogy lényegükre nézve összetartozó kérdések természetellenesen elválasztatnak, külön területek által oldatnak meg, s azután az ítéletben egyesítettek, — s hogy ezen egész rendszernél épen a jogtanulatlan elem fölénye van biztosítva.

Nem kisebbíti, sőt neveli a bajt azon rendszabály, hogy a kérdések, melyekre az esküdteknek válaszolniuk kell, a bíróság által formuláztnak, mert épen azon körülmény, hogy más testület az, mely a kérdéseket felteszi, és más az, a mely válaszol, gyakran azt idézi elő, hogy a két testületnek a feltett kérdések és illetve az adott válaszok megbírálásánál egy más gondolatkörébe kell helyezkedniök, s ha pl. a kérdések helytelenül tétettek fel, vagy tévesen értelmezettek, az esküdtek más szempontból fognak a válaszadásnál kiindulni, mint azok, a kik a kérdéseket feltették és viszont a bíróság is nem az esküdtek által szem előtt tartott nézpontból fogja megítélni az ily módon létrejött válaszokat, — mely vizátság nem fordulhat elő azon esetben, ha a kérdések és válaszok egy testület kebelében egysegesen oldatnak meg, mert itt kitünvén pl. a kérdés helytelensége, annak helyreigazítására, sőt a szavazás teljes megújítása is könnyen eszközölhető.

A felsorolt hiányok az esküdtszéknek, mint jogintézménynek értékét igen alanti fokra szállítják le, s ha a tapasztalás mégis azt mutatja, hogy sok államban, a hol az esküdtszék meghonosított, kedvező jogbiztonsági viszonyok léteznek, ez csak azt bizonyítja, hogy azon államokban különben is szilárd alapokon nyugszik a közérkölciség s szerencsésen találkoznak össze mindazon előfeltételek, a melyek mulhatlanul megkívánatnak arra, hogy az esküdtszék hiányai egész nagyságukban előtérbe ne lépjenek, hanem a mennyire lehetséges, a vele összekötött előnyök által fedeztessenek.

Mint minden emberi intézmény úgy az esküdtszék is lehet jó vagy rossz hatású, a szerint a mint az egyének, kiknek működése által életet nyer, jól vagy rosszul kezelik s a kérdés mindig csak az, hogy magának az intézménynek lényege több árnyol-

*) Schwarze O. id. m. 7. l.

dallal vagy több előnnyel van-e összekötve, s hogy adott körülmények között léteznek-e azon előfeltételek, melyeknek közrehatása által az intézmény inkább jó, mint rossz eredményt képes előidézni.

Ahoz, hogy az esküdtszék ismertett hátrányai dacára is a mennyire ezek miatt lehetséges, kedvező hatást eredményezzen, Mittermaier szerint — hosszas buvárkodása alatt összegyűjtött és tudományos alapossággal felhasznált tapasztalati adatai alapján*) — a következő feltételek szükségesek:

1. a társadalmi viszonyok tekintetében megkívánatlik, a) hogy a miveltség előrehaladottabb foka a nép minden osztályára kiterjedjen, mert ellenkező esetben igen szűk körre szorítkozik azoknak száma, a kik minden jogosulatlan befolyástól menten önálló felfogásra képesek, — b) hogy a nép annyi politikai érettséggel bírjon, a mennyi a valódi szabadság felfogására, a törvények és törvényes rend tiszteletére és a közérdeknek a magán vagy pártérdek fölé helyezésére szükséges; — hogy a népben az erkölcsi alapokon nyugvó jogérzet szilárd legyen; — d) hogy szerencsés politikai viszonyok, t. i. a nép bizalmának megfelelő kormány, politikai és a vallási pártszenvédelektől ment közélet és a társadalom különböző osztályai közt születési, vagyoni és nemzetiségi vetélkedésektől ment demokratikus egység, létezzenek; e) hogy a bírói kar hivatásának fontosságát felfogni képes legyen, s jogászai miveltség és jellem-tisztaság tekintetében kifogástalan egyénekből álljon.

2-or a törvényhozási intézkedések tekintetéből megkívánatlik, hogy az esküdtszék rendszerével összeegyeztethető büntetőtörvénykönyv és jó büntető perrendtartás létezzen.

Ha ezen előfeltételeket hazai állapotainkkal egybevetjük, sajnosan kénytelenítettünk bevallani, hogy azok közül nálunk ez időszerint — legalább oly mértékben a mint megkívánték — egyetlen egy sem létezik.

Társadalmi viszonyaink kezdetleges állapota, a nép miveltségének igen alanti foka, a közügyek iránti közönbösség, a törvények tiszteletének és az erkölcsi alapokon nyugvó jogérzetnek ugyszólván teljes hiánya, a különböző osztályok között uralkodó vagyoni és születési különbségek és ezekből kifolyó aristokratikus szellem, a végletekig vitt pártoskodási és nemzetiségi gyűlölködés, a bírói kar tekintélyének csekély volta, büntető törvénykönyv és perrendtartásnak csak a jámbor óhajtasok közötti létezése mindenki előtt sokkal ismeretesebbek, semhogy részletes bonczolgatásuk által ennyi fájdalommas sebnek felszaggatása indokolható lenne.

Csak egy pillantást kell vetni az érintett viszonyokra, hogy meggyőződjünk róla, miszerint nálunk csaknem egészen hiányzik azon osztály, melyből más államokban, hol a vagyonos és független középrédezi a népek fő zömét, az esküdteket toborzani szokták; csak a mindennapi élet feltűnőbb jelenségeit kell figyelembe venni, hogy belássuk, miszerint azon nép, melynek nagyrésze alig tanult még bele az alkotmányos főbb jogok gyakorlatába, és sokkal inkább el van foglalva az önfentartás gondoljaival, semhogy a közügyekre elegendő időt fordítana, nem mutathat fel kellő számmal oly férfiakat, a kik az esküdtszéki tisztséget lelkiismeretesen teljesíteni hajlandók is, képesek is volnának. A megyei és városi közgyűlések működése mutatja, hogy a tagok nagy részét nem annyira a közügy, mint az atyafiságos és egyéb kötelekekkel összefüggő személyes kérdések, pl. a hivatalnok-választások, érdeklik, s a termék azonnal kiürülnek, mihelyt a gyűlés komolyabb tanácskozási tárgyra tér át.

Még közelebb fekvő példáját nyitja a közügyek iránti közönbösségnek azon jelenség, hogy a buda-pesti sajtóbírószéki esküdtszék megalakulásánál mintegy 20,000 alkalmasakul kijelölt polgár közül alig néhány ezer jelentkezett, s ezek közül is sokan utólagosan kitörültették magukat. — Mit lehet a vidéki városoktól és a községektől a bűnügyi tárgyalásokra általában kiterjeztet, tehát gyakoribb működést igénylő esküdtszéki eljárásnál várni, midőn az ország lakosságának színét javát magukban foglaló testvér-fővárosokban ily sajnos közönbösség tapasztalható?

Ehez járul a különböző rendszer visszaélése által megzavart jogérzet. — Az abszolút időszak alatt mindenki inkább ellenségnek és tehernek, mint a jogrend fenntartására hivatott közegnek tartotta az idegenszerű elemekből összealkotott és gyakran politikai üldözésekre felhasznált bíróságokat, a reá következett provizóriumok alatt pedig mindinkább hozzászólt a közönség ahhoz, hogy a tisztviselőknél a törvény fegyverei

*) Id. M. 745 és köv.

helyett pénzzel keressen igazságot, s ha ily körülmények között a törvények iránti tisztelet fokról-fokra alább szállott, a jogérzet pedig teljesen megzavartatott, nem a mi hibánk ugyan, de oly jelenség, a melyet mint a lefolyt időszak természetes következményét tagadni és alkotandó törvényeinknél szem elől téveszteni nem lehet.

Igaza van tehát az indítványozó urnak, midőn azt mondja, hogy „hazánkban különösen nagy szükség van arra, hogy a népben a jog és igazság eszméi, s a törvény iránti tisztelet megszilárduljanak.” — azonban nézetem szerint nagyon téved azon további feltevése által, hogy „e tanok legjobb népiskolái az esküdtzékek.”

Igenis, vannak a büntető igazságszolgáltatás terén törvényhozási intézkedések, pl. a szóbeliségre alapított nyilvános tárgyalások, melyek, ha tiszta kezekkel és czélszerűen alkalmaztatnak, a népet képesek odáig nevelni, hogy majdan önmaga is veszély nélkül kezébe veheti ugyanazon jogoknak gyakorlatát, — de vannak bizonyos intézmények, és ilyen különösen az esküdtzékeknek divatozó rendszere is, a melyekhez, mivel működésüknek alapfeltételeit kifejtett társadalmi és jogállapotok képezik, még előbb hozzá kell nevelni a népet.

Nálunk a törvényhozásnak ezen utóbbi feladat jutott osztályrészül, s ezt csak akkor fogja helyesen megoldani, ha intézkedéseinek a létező állapotokat fogadja el kiindulási alapul.

A helyzetet jelenleg — csakély nézetem szerint — különösen két fővonás jellemzi. Egyik az, hogy a nagy közönség eddig közvetlenül részt nem vett a bttó igazságszolgáltatásban, sőt a jogtudó bírák által vitt tárgyalások is a legújabb időkig zárt ülésekben folyván le, annak módjáról és általában a bjogi fogalmakról a jogászai körökön kívül állók ugy szólván tájékozást sem szerezhetek maguknak, — a másik az, hogy legközelebb nálunk is kormányilag kinevezett bíróságok fognak működni.

Az utóbbi körülmény kívánatossá teszi, hogy ezen-tul a közönség részére is közvetlen befolyás engedtossék a bt. igazságszolgáltatásnál, — az első tekintet elengedhetetlen feltétel gyanánt tünteti fel azt, hogy a közönség részvéte oly módon szabályoztassék, miszerint a túlsúly a jogtudó bírák részére legyen biztosítva.

A jogtudó bírákon kívül álló polgári elem közvetlen részvéte nemcsak az érintett politikai tekintetből, hanem általános btjogi érdekből is szükséges. Mert igaz ugyan, hogy a törvénytudó bíró elméleti képzettsége és a naponkinti gyakorlat folytán nagyobb biztosságot és jártasságot szerez az igazság felismerésében, és a törvények alkalmazásában, mint bárki más, — mindazáltal az is kétségtelen, hogy épen a folytonos gyakorlat miatt lelkülete bizonyos közönbösséget ölthet fel, gondolatmenete öntudatlanul is bizonyos rendszerhez szokik, meggyőződése általános elvekhez irányul, és az egyes esetnek a megfelelő élet viszonyok által indokolható sajátosságait azoknak sokszor helytelenül alárendeli, s mindezen tulajdonai folytán gyakran egyoldaluan fogja fel a tényeket és a bűnösség kérdésében hibásan ítél.

Ezen hiányok kiegészítésére van hivatva a polgári elem, melynél a jogászai ismeretek és gyakorlat hiányát a kedély és lelkület frissége, a foglalkozás szokatlansága által felidézett éber figyelem, egyszerű és az eset sajátosságaihoz mért gondolatmenet, s az életviszonyoknak és a hozzájuk közelebb álló vádlott helyzetének többoldalu felfogása pótolják, s lényegesen hozzájárulnak a valódi igazság felismeréséhez.

Az esküdtzéki intézmény is egyik jogosult alapelve, és iránya az, hogy a polgári elem jogtudó elem közrehatása által az igazság felderítése minél inkább biztosítsassék, ám de a kivitelben épen ezen elv valósíttatik legkevésbé czélszerű módon az esküdtzéki eljárás által.

Már általános szempontból és hármily viszonyok között is kártékony határu az, hogy az összetartozó kérdések szétválasztása, és két különböző testület felállítására által az ítélethozatal egysége megbontatik, s e mellett sem a polgári elem, mely a jogtudó bírák tetszésétől függő bizonyítékokhoz van kötve, teljesen nem hasznosíthatja magát, sem a jogtudó bíróság, mely a legfontosabb kérdések eldöntéséből ki van zárva, nem érvényesítheti ismereteit és gyakorlatosságát, különösen pedig fejletlen jogállapotok mellett, minők a miénk, felette hátrányos a polg. és jogtudó elemnek ilyenmü egyesítési módja, azon indokból, mert szerinte a bt. igazságszolgáltatás súlypontja a jogtudatlanok működésére van helyezve, s ezek mellett a szakértő bírák csak mellékes tényezőkként jelentkeznek.

A kérdés helyes és alkalomszerű megoldása tehát ezen sarkalatos hiányok elkerülését feltételezi, s az által eszközölhető, ha az összetartozó kérdések megosztásának, és a két külön testület felállításának elmellőzésével alapelvül az fogadtatik el, hogy a jogtudó elem legyen fölynyben, a polgári elem pedig csak az azokban rejlő hiányok hathatós ellenszerül, a polg. szabadság biztosítékául, és a netaláni visszaélések ellenőréül tekintessék.

A polg. és jogtudó elem ilyenmü egyesítésének példáit a váltó és kereskedelmi törvényszékek és a kihágások feletti bíráskodásra Németország egy részében felállított, és igen jó hatásúnak tapasztalt népbíróságok (Schöffengerichte) nyújtják, mely utóbbiaknak a bűnügyi tárgyalásokra leendő általános kiterjesztését Schwarze Oszkár idezett munkájában Németország részére is igen melegen ajánlotta.

Ezeknek szem előtt tartása mellett bűnügyekre nézve is a következő módon lehetne nálunk a bíróságokat megalkatani.

A bt. bíróság egy jogtudó elnök vezetése mellett 4 vagy 6 tagból, és pedig két kormányilag kinevezett bíróból és két vagy négy választott bizalmi férfuból állana. A bizalmi férfiak oly számmal, hogy pl. minden 500 lélekre egy választás esnék, a képviselőválasztásra jogosítottak által évenként választatnának azok közül, kiket a törvény a műveltség bizonyos fokának, és a jellemtisztaságnak biztosítása tekintetéből bizonyos qualificatióval felruház. A megválasztottak nevei törvényszéki kerületenként egy nyilvánosan eszközözlendő kisorsolás sorrendje szerint összeíratnának, s az illetők azután azon sorban, a melyben bejegyzve vannak, a törvényszéknek bizonyos tartamu üléseire, pl. két hétre, vagy egy hónapra, meghívatnának s azon egész idő alatt, mint a bíróságnak rendes tagjai, a felmerülő bűnügyek elintézésében részt vennének, a vádlottak részére azonban ellenük bizonyos korlátok között visszavetési jog biztosíttatnék. A tárgyalás alatt a bizalmi férfiak a törvényszék többi tagjaival minden megkülönböztetés nélkül együtt ülnének s egyenlő jogokat gyakorolnának, tárgyalás után pedig ugyanazokkal együtt tanácskoznának és a büntetés kiszabás kérdését kivéve, melyre nézve szavazatuk csak véleményező lenne, velük minden egyéb kérdésben egyenlő szavazattal, és általános szótöbbséggel határoznának.

A bizalmi férfiak kisebb vagy nagyobb száma a nép műveltségi fokozatához alkalmazható, mert pl. kevésbé miveltnél, a hol még inkább nevelni kell az alkalmas egyéneket, két ily polgári egyén is elegendő volna, nagyobb műveltségi fokozat mellett azonban az intézménynek csak előnyére válnék, ha a polg. közreműködők többen lennének, s minél több élet-tapasztalatot egyesítenének, az állandó bírák jogászai szakképzettségével. Az ilyenmü tapasztalatok haszna különösen a bűnösség és azzal összefüggő tény és jogkérdések megítélésénél válnék nagy horderejűvé, s azért ezen kérdésekben a bizalmi férfiak (népbírók) is döntő szavazattal bírnának, ellenben a büntetés kiszabásánál, miután itt az igazság mértéke leginkább az egymáshoz hasonló esetek egybevetése és kellő mérlegelése által közelíthető meg, ily esetek ismeretével pedig csak a törvényszék folyton működő tagjai bírhatnak, a polg. elem jogköre a tanácskozára és véleményadásra lenne szorítandó.

Ezen tervezetnek az esküdtzékek feletti előnyei, kivált hazai viszonyaink között, első pillanatra felötlének.

Ilyenek gyanánt különösen a következőket emelem ki:

1-ör: biztosíttatnék az, hogy a nép részéről csak oly egyének folynának be a bt. igazságszolgáltatásba, a kik a nép bizalmát valóban megnyerték, és a szükséges műveltség és jellemtisztasággal megnyerték;

2-ör: az esküdtzékeknek azon sokat emlegetett tulajdonsága, hogy általuk a népben bizalom ébresztetik az igazságszolgáltatás pártatlansága iránt, csak fokozottabb mértékben jelentkeznék azáltal, hogy a nép az általa kijelölt legjobbakat a jogtudó bírákkal, mint azok egyenjogu bírótársait látna működni, s annak biztos tudatában volna, hogy a kinevezett bíróságnak egész működése ellenőriztetik és támogattatik azok által, kiket bizalmával megtisztelt, és a kik működésük bevégezte után ismét visszatérnek polg. tűzhelyeikhez;

3-ör: kevesebb egyénre lévén szükség, mint az esküdtzékeknek, a nép terhelhetése is jóval kisebb, közreműködése pedig sokkal biztosabb lenne;

4-er: elkerültetnének a tény és jogkérdés elkülönítéséből származó — fennebb ismertetett — hátrányok, és azon veszélyek, a melyek okvetlenül bekövetkeznének akkor, ha közdetleget társadalmi viszonyaink mellett a legfontosabb

büntügyi kérdések eldöntését kizárólag a polg. elemre, mint esküdtekre, bízánk;

5-ör: a bűnösség kérdésének megoldása a különböző irányu erők összműködése által mindkét végtől, t. i. az érzelem sugallatából kiinduló helytelen felmentésektől, és a „jogászi bölcsesség“ sophistikája által előidézhető alaptalan elítéltetésétől, távol tartatnék;

6-or: azon nem helyesíthető befolyás, melyet tapasztalás szerint közvádlok és védők a dialektika és érzelem fegyvereinek felhasználásával az esküdtekre sokszor veszélyes irányban gyakorolnak, nagy mértékben meggyengítették az által, hogy a jogtudó bírák mindannyiszor felvilágosíthatnák polgári társaikat a dolog valódi állásáról;

7-er: az elnök összevezési joga (resumé), a mely köztudomásulag gyakran az esküdtek félrevezetésére használtatik fel, az együtt tanácskozás által feleslegessé válnék, vagy ha esetleg előfordulna is, annak netalán veszélyes iránya a közös tanácskozás és eszmecsere folytán minden élett elvesztené;

8-or: kikerülnének ama viszásság, mely szerint a jogtudó bíróságnak azon esetben, ha az esküdtszék szembetünőleg tévesen ítél, joga van a vole egy célra működő bírói testületnek ítéletet megsemmisíteni;

9-er: az ítéletek minden kérdésre nézve indokolhatók, s ez által megbízhatóbbak lennének.

Vége

10-er: ajánlja a javasolt rendszert azon körülmény is, hogy szerinte a büntettek minden nemeinek elbírálásánál ugyanazon biztosítékok alkalmaztathatnának és azon szokásos, de nem helyesíthető megkülönböztetések, melyek e tekintetben az esküdtsz. intézmény nehézsége miatt mindenütt tétetni szoktak, mellőzhetők lennének.

Közismeretű dolog, hogy p. o. Franciaországban és annak példája után több más államban is a bűneseteknek három faját (büntettek — crimes, vétségek — delits és kihágások — contraventions) különböztetik meg azon szempontból, hogy az első nemük az esküdtszék, a 2-ik és 3-ik osztályba tartozók pedig az esküdtek közreműködése nélkül ítélő társas, illetőleg egyes bíróságok hatásköréhez tartoznak, — a mi nagy következetlenség és az esküdtszéki intézmény félszégének erős bizonyítéka. Mert ha az esküdtek közreműködése egyik fő biztosítékát képezi a jó igazságszolgáltatásnak, mi jogon záratnak ki ezen jótéteményből a vétségeknek és kihágásoknak nevezett bűnesetek? talán mert csekélyebb jelentőségűek? ámde ez nem lehet indok, mert az igazság felderítése mindenütt egyiránt szükséges és köztapasztalás szerint a bizonyítás bonyolultsága s a tényállás tiszta felismerésének nehézségei épen nem függenek össze a büntettek súlyával, sőt gyakran a kisebb büntetést maguk után vonó bűneseteknél, p. o. a legtöbb csalási esetben, jelentkeznek legnagyobb mértékben.

Még kevésbé helyesíthető az indítványozó ur által — szintén az esküdtszékre való tekintettel — politikai, főbenjáró és egyéb büntettek között tett megkülönböztetés.

Itt mindonekelőtt kétség támad a határvonal iránt, mert a főbenjáró büntettek törvényileg kijelelve nem lévén, ezen elnevezés alatt a gyakorlatban részint azon bünteteket szokták érteni, melyekre a törvény halálbüntetést állapít meg, vagy a melyekre a vádló halálbüntetést kér, — részint azokat, a melyek halállal szoktak fenytetni, — sőt vannak törvényhatóságok, melyeknél minden írásbeli pert főbenjáró pernek neveznek, s a hol e szerint főbenjáró esetek azok, a melyek rendes peruton tárgyalandók.

Melyik felfogást tartotta szem előtt az indítványozó ur, ki a halálbüntetésnek bevallott ellenzője, indítványából ki nem tűnik, annyi azonban bizonyos, hogy a főbenjáró büntettek szerinti elnevezés semmiféle újabb codexben vagy bperrendtartásba nem fogadható el osztályozási alapul.

Felesleges — nézetem szerint — a politikai büntettek elkülönítése és külön szabályok szerinti kezelése is, mert ez némileg azon lehetőséget feltételezi, hogy a btkönyv a polg. szabadságra veszélyes — és így maguk a polgárok által különösen ellenőrzendő szabályokat tartalmaz. A hol ez így áll, ott a megkülönböztetés addig is, míg a róm. törvények érvényben vannak, helyes alappal bír — de a hol a btkönyv szabadelvű alapokon nyugszik, és csak azon eseteket veszi fel a büntettek sorába, a melyek általános szempontból is mindenkor ilyeneknek tekinthetők, azon esetben a politikai büntetők külön szabályok szerinti tárgyalásának valódi alapja nincsen, s miután kilátásba helyeztük btkönyvünkről is csak ezt feltételezhetjük, ama megkülönböztetést nálunk sem lehet helyeselni.

A fennebb javasolt tervezet szerint a polgári elem közreműködésében álló biztosíték minden büntettkre kiterjeszethetnék az által, ha az egyes bírák két, a társas bíróságok pedig négy bizalmi férfiú hozzájárulásával ítélnének.

* * *

Az előadottak alapján tehát, midőn dr. Friedmann Bernát urnak az esküdtszék behozatalára vonatkozó indítványát el-mellőzteni véleményezem, egyszersmind indítványozom, miszerint mondja ki a magyar jogászugyülés, hogy:

„a büntető igazságszolgáltatásnál hazánkban a kinevezett bíróságok mellett törvényszéki kerületenkint egy-egy évre választott és a jogtudó bírákkal egy testületben működő bizalmi férfiak (népbírák) is alkalmazandók.“

* * *

V é l e m é n y

Dr. Csacskó Imre legfőbb ítélőszéki bíró urtól Pesten.

Dr. Melicher Ferencz urnak a büntetőjogi elévülés szabályozása tekintetében beadott indítványa felett.

Midőn a magyar jogászugyülés tisztelt állandó bizottságának határozata folytán a büntetőjogi elévülés tárgyában dr. Melicher Ferencz urnak indítványát vélemény adás végett kezemhez vettem, ama reményben valék, hogy eredeti munkával lesz dolgom; azonban csalódtam. Mert, az indítványok olvasása, és dr. Berner Béla Frigyes berlini egyetemi jogtanárnak ily című, általánosan jelesnek vallott munkájával; (Lehrbuch des deutschen Strafrechts. 4-to Auflage. Leipzig 1868.) összehasonlítása által meggyőződtem, hogy az indítványok legnagyobb része a fentemlített dr. Berner munkája 145-dik §-ának, mely az elévülésről szól, felhasználása illetőleg magyarrai fordítása.

E körülmény arra mutat, hogy indítványozó ur a külföldi, és különösen a német jogirodalommal is foglalkozik; és feladatának megoldása végett jobb íróhoz alig folyamodhatott. Azonban igen helyesen cselekedett vala indítványozó ur, ha a forrást, melyből merített, megnevezte volna. De az sem látszik helyesíthetőnek, hogy dr. Bernernek értekezését az elévülésről csak töredékesen adta indítv. ur; mert ha már annyi fáradságot nem sajnált, hogy Berner említett §-át legnagyobb részben magyarra fordította, hasznos szolgálatot teendett vala, ha az egész §-t hiven átfordítván, avval, mint bizonyosan az ő véleményo szerint is jelessel, a magyar jogirodalmat gazdagította volna.

Mint hogy tehát indítv. ur ezt nem tette, mindenekelőtt jónak láttam Bernernek érintett értekezéséből a hiányzó érdekesebbet pótolni, s így eszközölni, hogy a magyar jogász közönség ez uton legalább e jeles értekezésnek bővebb ismertetéhez juthasson.

Berner munkájának használata az indítványok 4-ik bekezdésében veszi kezdetét, hol is a következő bekezdésben az elévülés melletti érvek adatnak elő. Berger (a 252-ik lapon 1.) alatt megjegyzése szerint, a 4-ik bek. elejétől egész: ösztönöz, elhal-ig, az elévülés melletti közös érvek foglaltatnak; ezután következnek az érvek büntető eljárásnak, s azután a már ítéletileg kiszabott büntetésnek elévülése iránt.

Hiányzik itt az indítványban a következő: Azonban nem határoz annak igazolása, hogy a felemlített érvek, melyek közül egyiket sem szabad általános módon érvényesíteni, bizonyos esetben valóban jelen vannak, hanem határoz egyedül az idő lefolyta; mert ez közös alapja minden különös alapnak, minőgy alapja az alapoknak; és csak ez teszi lehetségessé a jogbiztonság érdekében, az elévülés (idejének) szükség pontos kiszámítását.

Az elévülési tan alapjának tökéletlen felfogása, és annak az általános büntetőjog elméletével összefüggésének ferde ismerete gyakran oda vezetett, hogy az elévülés bekövetkeztét az egyik vagy másik egyes alaphoz kötötték. Különösen nem hiányoznak írók és törvényhozók, kik az elévülést a javulás feltételétől teszik függővé, és e miatt legalább akkor nem engednek elévülést, midőn a büntettes az elévülési idő alatt új büntetést követett el. De ez csak akkor volna következetes, ha az egész büntetőjogot a javítási olméletre fektetnők. Ugyan-ama joggal lehetne az elévülést annak igazolásától feltételezni, hogy a büntettről emlékezés megszűntet bekövetkezett. L. Berner id. m. 252, — 3-ik lap.

A 9-ik bekezdéshez hozzáadandó: Hogy a római jog elévületlen büntetteket ismert legyen, tagadják Cujacius, Matthaus és Hibaut követőivel, kik közt van Feuerbach is. Ezek nézete szerint az elévületlenségre vonatkozó állítások csak az öt évi elévüléshez ellentétet fejezik ki, s ennél fogva az a hosszú (husz évi, vagy Hibaut szerint harmincz évi) elévülésre vonatkozóknak tekintendők. Ellenben a legtöbb új író, kik közt Unterholzner, Rein és Geib, a parricidiumnak, gyermek-elcserélésnek és apostasianak elévületlenségét állítják. És valóban az ide vonatkozó helyek az elévületlenséget világosan kimondják. E három büntöttnek kifogásos állása nem feltűnő. Ha valahol, úgy a parricidiumnál az elévületlenség helyén volt. A gyermek elcserélésnél az elévületlenség megmagyarázható tökéletesen a különös örökség-jogi okokból, és az apostasianál, mi csak Krisztus után 426-ban Theodosius és Valentinian által tetőztetett elévületlenné, szemlélatomást vallási fogalmak folytak be. Berner id. m. 254.—5. l.

A 11-ik bekezd. A szász-törvény ezt különös esetekre nézve állítja, t. i. ha valaki mást meg fog a nélkül, hogy attól valamit elvegyen, vagy ha mást megsebesít, vagy üt, bénítás vagy nagyoniérés nélkül.

A jogkönyvek idejében Németországban találkozunk a panasza elévülésével csekélyebb büneseteknél, melyek megbüntetésére nincs kapcsolva nyilvános érdekek. Nehezebb büntettek és egyes német tartományokban elévülhetőknek tekintettek, de a kutató elv (Inquisitions-Princip) elő-haladtával ebben az össze nem férhetőség mindig jobban látszott.

Az olaszok példáját követve, a két német jog, a Carolina meghallgatása mellett, a római határozatokat fogadta el.

Egyes országokban az elévülés nemcsak súlyosabb büntettekénél, mint a Theresiai 16-ik cikkben, hanem mint a Badendurlachi tartományi jogban, és az 1787-ki osztrák törvénykönyvben (183-ik §-ban) a büneseteknél általában megszüntetett. Ez az akkori bölcselő és reformáló gondolkodásoknak, mézeteivel is megegyezett, kik között Beccaria a legsúlyosabb büntetteket elévülhetleneknek nyilvánítja, míg Serwin a büntető elévülést feltétlenül elveti. Berner id. m. 256.—7-ik l.

14-ik bekezd. A porosz közös tartományi jog (1794). meghallgat a büntetőjogi elévülésről, nehogy a büntető törvények eljesszítse hatását a büntetlenség reményének felkeltése által gyengítse. A közös tartományi jognak II-dik rész, 20-dik cikk, 63-dik §-a ama rendelkezésreszorítkozik, hogy az oly büntettes, aki elrejtve maradott, de több évek óta alapos javulásának bizonyítványait adta, és a kárt megtérítette, megkegyelmezésre igényt tarthat. Az 1805-ik porosz Criminalordnung (597—603-ik §.) azonban lényegben, ámbár némely záradékokkal és módosításokkal, elfogadta a német közjogi 20. évi és 5. évi rendszert, és az oly büntettekénél, melyek nem hivatalból üldözöttek, az 11. évi elévülést. Berner 257-ik l.

Közjogi jelleget adott után hozzáadandó: mert az első a köz vádló jogot, a másik a köz (büntetés) végrehajtási jogot illeti.

A bünvád és a kiszabott büntetés elévülési időtartam közti különbségnek okát Berner (258. l. 2. pt.) abban találja, hogy a bünvád elévülése kétszer oly erős alapokon nyugszik, mint a büntetés elévülése. Hogy pedig a vétségek büntetésének elévülésénél 5 év vétetett 6 helyott, ennek okát Berner a decimalrendszerhez ragaszkodásban, valamint a római — európai hagyományban találja.

Berner szerint (259-ik l. 4-ik pt.) mindkét elévülés megszakítható nyilvános tettek által. Ha a tettek eredmény nélkül fejeztettek be, akkor az elévülések újra futni kezdenek.

Az előadott francia elévülési rendszerről Berner így nyilatkozik (a 259-ik lap.): az elévülésnek alapfogolata, egyes meggondolások egyoldalú kiemelése és megszüntetése nélkül van keresztül vite; az elévülés csak az idő folyamától függ. De az időtartamok a régi közös európai joghoz kapcsolattal vannak meghatározva. Ama nézetben voltak, hogy a 20 éven túli elévülési határidők csalókéak (illusorisch).

Ha e feltevésnél a 20 év a szükséges maximumot képezte, a büntetés elévülése pedig inkább kíván, mint a bünvádnak elévülése: akkor nem maradt egyéb hátra, mint a régi közös európai határidőt a büntetés elévülésénél maximummá tenni. E történeti kiindulási ponttól indulva, a többi feltalálták akkép, hogy az arányosság elve szerint a büntető esetek súlyához az elévülési időnek tartamát egyszerű számítás által alkalmazták. Az is helyeslést érdemel, hogy mindkét elévülési fajnak nyilvános (köz) jellegét következetesen keresztül vitték.

Az 19-ik bekezdéshez jó tudni, hogy az oldenburgi 1814-ik büntető törvény ugyan egy a bajor 1813-ikével; hogy a büntető törvényhez új határozatok adtak 1821-ik okt. 11-kén és az elévülés súlyos feltételei ekkor mondatk ki; melyek közt az is volt, hogy az oly büntettekénél, melyekre fegyház, vagy nehezebb büntetés volt szabva, még akkor sem engedtetett meg az elévülés, ha a folytonos jó viselet bobizonyítható volt. Bajorországban ellenben ama meggyőződésre jutottak, hogy a szakadatlan jó viselet, mert azt bebizonyítani nehéz, kivált hosszú elévülési határidőkénél, gyakorlatiatlan megkívántatóság. Berner 260-ik l.

A 20-ik bekezd. Berner a 260-ik lapon a Szász 1838-ki elévülési rendszert bírálván, megjegyzi azt is, hogy a legsúlyosb büntettek elévülhetlenekké mondatk, mind a bünvádra, mind a büntetésre nézve.

A württembergi 1839-ik büntető törvényre nézve megjegyzi Berner (a 269—70-ik l.), hogy az a büntetés elévülését is elfogadta, de az elévülési határidőket elég önkényleg szabta meg.

Gáncsolja Berner (261-ik lap.) a braunschweigi büntető törvényben azt, hogy még elévülhetlen büntetteket ismer.

A hannoverai büntető törvényről megjegyzi Berner (261-ik l.), hogy az a büntetés elévülését el nem fogadta; hogy a halállal fenyegetett büntettek elévülhetlenek, és hogy a vizsgálat alattinak megszökése minden elévülést megszüntet.

Badenben úgy, mint Braunschweigban, a halállal vagy életfogytiglani szabadság-elvesztéssel fenyegetett büntettekénél az elévülés a bünvádnál megengedettk, de a büntetésnél nem. Ama határozat is Badenben és Braunschweigban közös, hogy a halál-büntetés 20 év lefolyta után életfogytiglani szabadság-büntetésre szállítatik le; Braunschweigban mégis az elévülhetés már a megkezdett vizsgálattal veszi kezdetét, holott az Badenben a hozott ítélethez van kapcsolva. Sajátosság a badeni jogban a szabadságbüntetések elévülése kezdetének meghatározása. E büntetések elévülésének kezdete t. i. nem kezdődik a jogérvényes végrehajtatlanul maradt ítélettől (ennek hozatala napjától) hanem csak az ítéletben kimondott büntetés idejének végétől. E számítás módot legegyszerűbbnek és következetesbnek tartották; mert csak úgy lehet az illó arányt az elévülési idő, és a büntetés tartama közt meghatározni. Minden szabadságbüntetésnél tehát az elévülésre megkívántatik 1) a szabadságbüntetés idejének lefolyta, 2) és bizonyos időnek lefolyta még azon tul. E módszer mellett szükségképen következik az életfogytiglani szabadságbüntetésnek elévülhetlensége. Egyzersmind ama fordeségbe estek, hogy a halállal fenyegetett büntettek azok irányában, melyekre életfogytiglani szabadságbüntetés van szabva, előnyösbek; mert a halál-büntetés bizonyos évek lefolyta után enyhébb büntetésre szállítható le, az életfogytiglani fegyház pedig változatlanul megtartatott. Berner 262. l.

A badeni jogban a büntetés elévülése nem szakítatik meg az elítéltek megidézése, vagy üldözése, hanem csak egy újabb büntett elkövetése és büntetés végrehajtása czéljából történt befogatás által. Azt fogadták el, hogy a bünvádi elévülésnek bírósági megszakításánál másként kell eljárni, mint a büntetés elévülésénél. A bünvádi elévülés tartama által a bíró újakat találhat az eljárásra; mert a tett elkövetése után azonnal találhiányzott a szükséges anyag a vizsgálatra, mi később mutatkozik, és mit ekkor szabad legyen felhasználni. A bünvád elévülésének megszakítása tehát szükséges. Ellenben e szükségeség a büntetés elévülésénél fenn nem forog. Mert ha a büntetés ki van mondva, akkor a bírónak nincs több oka további eljárásra. És ha a bírónak megengedettk, hogy a kimondott büntetésnek elévülését valami tettel, p. o. megidézttetésel, vagy elfogatással megszakítsa, akkor ez intézmény egészen megszüntettk; mert a mint a bíró a büntetésnek kedvezni akarna, az elévülést megszakíthatná, vagy nem, és ez által annak t. i. a bírónak a kegyelmezési jognak egy faja engedtettk át. Berner 262—3-ik lap.

Az 1851-iki porosz büntető-törvényben a büntető elévülés egyike a legkövetlenőbb részeknek. A határidők igen hosszúak, az már a bünvád elévülésénél 30 évre van szabva. Elvetendő amaz intézkedés, miszerint az elévülés annak többé nem kedvez, ki magát az ellene megkezdett vizsgálat alól megszökés által elvonta. A legaggodalmasabb két értelműség a gyakorlatban oly fontos határozat az elévülés megszakítása iránt. Mert ha a 48-ik §-ban az elévülés megszakításaul állítatik, mind oly cselekvénye a bírónak vagy államügyésznek, mely a vizsgálatnak megkezdésére, folytatására és bevégzésére

vonatkozik, akkor az önkénynek tárt kapu (tér) van megengedve, valamint a lehetőség, az elévülés megszakításaul tekinteni számos tetteket, melyek a vizsgálathoz és elfogatáshoz oly viszonyban vannak, mint körülbelül az előkészületnek távolabbi cselekvényei a büntetnek végrehajtásához. De legrosszabb benyomást teszen az, hogy az ily hiányos rendelkezések után a törvénykönyv oly időben, midőn a büntetés elévülésének jogossága és czélszerűsége iránt elegendő bizonyítékokkal bírt (a törvényhozó), az elévülési fajt határozottan egy különös §-ban elveti (49-ik §.).

E vizözön előtti elévülési tantól már a legközelebbi országgyűlésnek kellene bennünket megszabadítani. A büntetés elévülésénél lehetne a legnagyobb ovatosság mellett 30, a bűnvád elévülésénél 20 évet, mint maximumot megállapítani; e két maximumtól kiindulva, lehetne a bűnvádi elévülést egy harmaddal alább tenni, mint a büntetés elévülését. Berner 263—4-ik l.

Berner ohajtásának némileg megfelelt az észak-német szövetség számára 1870-ben hozott büntető törvénykönyv a következőképen: elévülés által a büntető eljárás és a büntetés (végrehajtás) kizáratik, 66-dik §; a büntetteknek bűnvádi üldözése elévül: ha azok halállal, vagy életfogytiglani fegyházzal fenyegetve vannak, husz év alatt; ha azok legnagyobb mértékben hosszabb, mint 10 évi szabadság büntetéssel fenyegetve vannak, 15 év alatt; ha kisebb szabadság-büntetéssel fenyegetvők, 10 év alatt.

Oly vétségeknél bűnvádi üldözése, melyek legnagyobb mértékben három havi fogság büntetésnél hosszabbal fenyegetvők, elévül 5 év alatt; más vétségeknél 3 év alatt.

Az áthágások bűnvádi üldözése elévül 3 hó alatt.

Az elévülés ama nappal kezdődik, melyen a tett végbevitetett, tekintet nélkül a bekövetkezett eredménynek időpontjára; 67-ik §.

A bírónak mind oly tette, mely az elkövetett tény miatt a tettes ellen irányul, megszakítja az elévülést. A megszakítás csak arra nézve áll, kire a tett vonatkozik. A megszakítás után új elévülés kezdődik; 68. §.

Ha a bűnvádi eljárásnak kezdete vagy folytatása valami előkérdéstől függ, mely eldöntésének egy másik eljárásban kell bekövetkeznie, akkor az elévülés annak bevégezteig nyugszik; 69. §.

A jogérvényesen kiszabott büntetésnek végrehajtása elévül, ha 1. halál vagy életfogytiglani fegyház, vagy olyan várfogság mondatott ki, 30 év alatt; 2. ha több, mint tíz évi fegyház szabott ki, 20 év alatt; 3. ha fegyház egész tíz évig, vagy várfogság vagy fogság öt évnél többre mondatott ki, 15 év alatt; 4. ha két egész 5 évig várfogság, vagy fogság, több mint 50 egész 2000 tallérig pénzbüntetés szabott, 5 év alatt; 6. ha elzárás (Haft) vagy pénzbüntetés egész 50 tallérig mondatott ki, 2 év alatt.

Az elévülés ama naptól kezdődik, melyen az ítélet jogerejüvé vált; 70-ik §.

A szabadság-büntetés mellett ugyanama cselekvény ellen rendelt pénzbüntetés végrehajtása nem évül el előbb, mint a szabadság-büntetésnek végrehajtása; 71. §.

A büntetésnek végrehajtására célzó tette ama hatóságnak, mely a végrehajtásra hivatva van, valamint a végrehajtás céljából bekövetkezett befogatása az elítöltnek, megszakítja az elévülést.

A büntetés végrehajtásának akadályozása után új elévülés veszi kezdetét; 72. §.

A 23-ik bekezdés után: Érdekes itt megjegyezni, hogy Ausztriában dr. Hye legfelsőbb meghagyás folytán büntető-törvénykönyvi javaslatot készített s azt a jogügyi miniszteriumnál 1863-iki május végén benyújtotta. Ebben az elévülésre vonatkozó §§-ok a következők: Minden büntethető cselekvénynél, üldözteséék az akár hivatalból, akár csak a magán érdekeltnek kérelmére, az elévülés megszüntetése, a bűnvádi üldözésnél úgy, valamint a már kimondott büntetésnél bekövetkezik, ha 1) a törvényes elévülési idő alatt ama naptól kezdve, melyen a büntethető tett végbevitetett, a bűnös ellen bűnvádi üldözés meg nem kezdetett, és a már kiszabott büntetésnél a marasztaló ítélet jogérvényességének napjától annak végrehajtása meg nem kezdetett, és 2. a bűnös e határidő közt sem büntetett, sem szándékos vétséget (?) el nem követett.

Folytatott, még nem üldözött büntethető tetteknél az elévülés csak amaz időponttól kezdődik, melyben a legutolsó folytatólagos tény végbevitetett, vagy a fenállott törvényelleni viszony megszűnt, 110-ik §.

Elévülési idők, és pedig mind a bűnvádi üldözésnél, mind a már kimondott büntetésnél, a következők:

a) 20 év minden büntettnél, mely ellen a törvényben halál-büntetés vagy életfogytiglan fegyház- vagy fogság-büntetés van fenyegetve;

b) 12 év az oly büntötteknél, melyek ellen a törvény szerint fegyház- vagy fogság-büntetés egész 20 évig szabható.

c) 8 év oly büntötteknél, melyeket egész 12 évig lehet büntetni.

d) 4 év minden egyéb büntettnél.

e) 2 év ama vétségeknél, melyek ellen a törvény szerint egész 2 évi büntöt lehet kiszabni; végre

f) 1 év minden egyéb vétségnél, 111. §.

Az elévülés megszakittatik 1., ha még jogérvényes ítélet nem hozott, a bírónak mind oly intézkedése által, melynél a bűnös a büntető perrendtartás értelmében úgy tűnik fel, mint e büntető tettel jogosan vádolt;

2. a kiszabott büntetésnél pedig a büntetés, ha csak részbeni végrehajtásának megkezdése által, tehát a szabadság büntetéseknel az elfogatás vagy az e czélbóli elővezetés, és a pénzbüntetéseknel minden, ha talán kényszerített befizetés által, valamint mind oly intézkedés által, melylyel az illetékes hatóság a büntetés végrehajtása határidejének elhalasztását megengedi.

A 1. alatt említett esetekben a bűnvádi eljárásnak a vádolt elleni beállításával vagy jogérvényes befejezésével, a 2. alatt megjelölt esetekben pedig a megszakító tett megszűntével az elévülés újra futni kezd. 112. §.

Ha valamely büntethető tettek elévülése bekövetkezik, mely ellen jogérvényesen még büntetés ki nem mondatott, akkor minden büntetőjogi következmények megszűnnek. — Ha a kiszabott büntetés évül el, akkor a büntetés végrehajtása elmarad ugyan, de nem egyszersmind a kiszabott büntetésrek joghatásai. 113. §.

E határozatokon az osztrák jogügyi miniszteriumi bizottság által 1867-ben készített javaslatban következő lényegesebb változások történtek: a 98-ik §-ban csak négy elévülési határidő szabott, t. i. a) 20 év oly büntötteknél, melyek ellen a törvényben halál, vagy életfogytiglani szabadság-büntetés van fenyegetve; b) 10 év oly büntötteknél, melyek ellen a törvény szerint fegyház- vagy fogság-büntetés 12—20 év közt van határozva; c) 5 év a többi büntötteknél és d) 1 év minden vétségnél.

A 99-ik §. szerint az elévülés feltételei: 1. a bűnös, a mennyiben a büntethető cselekvény természete megengedi, tehetsége szerint kárpótlást adjon; továbbá az elévülésnek törvényes határideje alatt 2. az osztrák birodalomból meg ne szökjék; 3. sem büntetett, sem szándékos vétséget el ne kövessen.

Ama büntötteknél, melyek ellen a törvényben halálbüntetés van szabva, a halálbüntetés helyett 12—20 évigleni fegyház, vagy aránylag fogságbüntetés alkalmazandó. 101-ik §. 2-ik pontja.

E változások nem tanusítanak haladást. L. Dr. August Geyer Besprechung des Entw. eines Strafgesetzes üb. Verbrechen u. Vergehen f. d. nicht ungar. Länder Österr. v. J. 1867. Wien 1867. 71. köv. l.

Hye a büntethetőségnek elévülésénél főokul azt fogadja el, hogy az idő folyama által a tett csak történeti érdeküvé válik, annak hatása és emlékezete megszűnik; és másrészt a tettesben a jogellenes akaratsnak megváltoztatása eszközöltethetik. Ez okok mind a bűnvádi eljárásnak, mind a büntetésnek elévülésénél elfogadhatók. Ugyanazok a halállal és életfogytiglani szabadság-büntetéssel fenyegetett büntötteknél is alkalmazhatók; mert a legnagyobb büntetett sem olyan, hogy az az idő gyógyító erejének alávetve ne volna. Motiven-Darstellung zu dem Entwurf etc. 76-ik köv. lap.

A miniszteri bizottság abbéli intézkedését, hogy a halállal fenyegetett büntötteknél az elévülési időnek lefolyta alatt nem akar minden büntetést megszüntetni, azzal indokolja, hogy miután a halál-büntetés igen kevés és súlyos esetekre van szorítva, az e büntetés fenyegetésében foglalt visszatartást és megelőzést nem kell az által gyengíteni, miszerint bizonyos idő multa után az ily súlyos büntettek ellen semmi büntetésnek se legyen helye. Motiven zu dem von dem. k. k. Justizminist. im J. 1867. veröffentlichten Entwurf etc. Wien 1867. 58-ik l.

A 25. bekezd. Az első alapon maradt még Berner (264. 5. l.) szerint: Hannover, Darmstadt, Nassau, Oldenburg. Az újabb tant felvette még Braunschweig, Baden, Thüringia.

A 26. bekezd. Szászország és Thüningia kizárja mind a két elévülési fajt; Braunschweig, Baden és Bajorország (1865-i törvényben) csak a büntetés elévülését; Hannovera és osztrák birod. nem akarják a halálos büntetteknek elévülését. Berner 265. l.

Az elévülés idő egy folytonos (tempus continuum), fut az, akár volt a hatóságnak eljárása lehetséges, akár nem. — Számítatik az, nem a momento admomentum, hanem a die ad diem, tehát a computatio civilis érvényes. Berner 267. l.

Felvilágosító példák Bernernél (268. l.) büntettek, melyek hosszabb ideig tartanak: fogvatartás, hamis mértékek birtoklása, megromlott eledel árulása, gödrök betakarásának elmulasztása, emberrablás, elcsábítás; ez utóbbiaknál az elévülés a szabadság visszanyerésével veszi kezdetét.

A többnejűség természete szerint nem tartós büntetés; mert a büntethető tett abban áll, hogy a második (harmadik) házasság megkötetik, nem pedig abban, hogy a tett hűségi fogadás szerint a második házasságban marad az illető büntettes. Az újabb gyakorlat, és az újabb törvénykönyvek a büntettek elévülését megengedik attól az időtől, melyben az egyik házasság feloldatik, vagy érvénytelennek, vagy semminek nyilvánítatik. Ez által a többnejűség majdnem elévülhetlenné válik; mert a második házasság érvénytelennek vagy semmisnek nyilvánítatik, a bűnvádi vizsgálatot hivatalból kell megindítani.

Szokásos büntetteknel, azaz: oly büntetteknel, melyeknél a szokásbeliség a törvényes tényálladéknak egy részét képezi, mint a szokásos uzsora, hol azt, mint különös büntettet büntetik, csak a legutolsó büntethető tétől, mely a büntethető szokásból származott, lehetséges az elévülésnek kezdete. Berner 267. 8. l.

A 32. bekezd. Némely törvénykönyvek annak kezdetét már az ítéletnek hirdetésétől megengedik, mint a württembergi 133. §. braunschweigi 72. §.

A 33. bekezd. A bűnvádi elévülés megszakad megkezdett bírói vagy államügyészi, üldözési vagy vizsgálati cselekvények által. Messze mennek Thüningia és Szászország, midőn a bűnvád elévülését a rendőrségnél cselekvényei által is megszakíthatják. — Némelyek szerint nem szükséges, hogy a cselekvények bizonyos személy ellen irányzottak legyenek, elegendők már a tárgyi tényálladék helyreállítására irányzott tettek. Ennek okául az hozatik fel, hogy ily tettek a büntettek emlékezetét ismét felélesztik. — Mások nézete szerint csak bizonyos személy ellen intézett cselekvények elegendők; a tárgyi tényálladék helyreállítására egyedül, vagy valami ismeretlen, vagy ártatlan ellenirányzott cselekvények nem elegendők. Okul az hozatik fel, hogy a hatóság a tettek emlékezetét csak az által éleszti fel eredménnyel, ha az a tettet magát felfedezi.

A 35. bekezd. A porosz büntetőtörvény is ez álláspontot foglalja el, de a porosz gyakorlat által a francia jog értelmében értelmeztetik. A bajor büntetőtörvény (1861. i. 96. cikk.) ellenben egészen a francia álláspontot követi, a mennyiben nemcsak a tettesnek üldözésére vagy elítélésére célzó, hanem már a tett vizsgálatára irányzott bírósági vagy államügyészi cselekvényt elegendőnek tartja (az elévülés megszakítására). Berner 270. l.

A 36. bekezd. Másként kell határozni a bűnvádi eljárás tekintetéből, ha az illetéktelen bíróságnak cselekvényei semminek tekintendők. Berner 271. l.

A 37. bekezd. A halálbüntetésnél a megszakító végrehajtási tett csak a kivégzésből állhatna; a kimondott halálbüntetésnek elévülése tehát meg nem szakítható. (!?) Berner 271. l. 12. pt.

A 38. bekezdés. Ha a végrehajtás félbeszakíttatik, akkor a büntetés elévülése újra kezdődik.

A 40. bekezd. Melyek többnyire hosszabbak, különös kiváltsága a büntettesnek volna az, ha a polgári igények ő ellenében hamarabb elévülnének, mint mások ellen. Berner 272. lap 15. pt.

Berner (272. l. 16. pt.) szerint: A büntetthez tartozó eszközöknek a büntetőtörvényben biztonság-rendészeti okokból rendelt elkobzása, a büntető bíróság által a büntetőjogi elévülésnek bekövetkezése után is kimondható; így például elkobzása pénzhamisítási eszközöknek a pénzhamisításnak elévülése után; elkobzása és megsemmítése a büntettet képező iratoknak a sajtóvétség elévülése után.

A 41. bekezd. helyett: miután az elévülés nem a büntettesnek csupán javára, hanem közérdekből, és a jogosság végett hozott be, tehát az elidegeníthetlen; azt hivatalból és pedig

minden folyamodásban (Instanz) figyelembe kell venni. Berner 272. l. 17. pt.

Eddig Berner, kinek jeles értekezéséről véleményt adni, nem hivatásom; jónak véltem azonban azt bővíteni azzal, mi az elévülésről az 1870. május 31-iki észak német-szövetségi büntetőtörvényben, és az osztrák 1863. i. és 1867. büntetőtörvénykönyvi javaslatokban az elévülésről foglaltatik.

Indítványozó ur indokolásának ama részét illetőleg, melyben az elévülésről hazai büntető-jogunkban szól, megjegyezni kívánom, hogy a praxis criminalis kifejezés (büntetőjogi gyakorlat) nálunk két értelemben használtatik; egyikben jelöli a 3-ik Ferdinand által 1656-ban Ens alatti Ausztria számára behozott e cím alatt: forma processus iudicii criminalis, seu: praxis criminalis ismeretes törvényt; másikban a hosszú idő folytán a bíróságok, különösen a magyar kir. és hétszemélyes tábla által megállapított törvényszéki büntető gyakorlatot. S miután az 1656-iki praxis criminalis Magyarországon törvényerőre soha sem emeltetett, midőn újabb időben a praxis criminalis büntetőjogi gyakorlat a magyar büntetőjognak forrásaként említetik, azt az utóbbi értelemben kell venni. Hibának tehát azok, kik az ideigl. törvényk. szabályokban is említett törvényszéki gyakorlat alatt az 1656-iki praxis criminalist értik, s annak szabványaira újabb időben is hivatkoznak. V. ö. Pauler: büntető jogtan, I. R. 14. és 19. §.

Hogy a kir. Curia (hétszemélyes és kir. tábla) a büntető elévülést több esetben alkalmazta, alig lehet állítani. Indítványozó ur is Vuchetich: institutiones juris criminalis hungarica munkája nyomán csak két esetet hoz fel: melyek egyikében a vádlott határozottan elévülés tekintetéből mentetett fel, és pedig még 1776-ban; a másik esetben a hétszemélyes tábla az ügyet a fenforgó körülményeknél fogva felülvizsgálhatatlannak nyilvánította. Ez utóbbi eset is már jó régen t. i. 1815-ben adta magát elő. V. ö.: Pauler id. munk. I. R. 314-ik §.

Újabb időbeli esetet, melyben felsőbb ítélőszékek (hétszemélyes és kir. tábla) vádlottat elévülés indokából felmentették volna, nem tudok, de több oly eset fordul elő, mely 1861-dik év után vétetett bűnvádi eljárás alá, s melyben marasztaló ítélet is hozott, holott az az érvényben volt osztrák büntető törvény szerint már elévült vala.

Egyébiránt a büntetőjogi elévülési intézményről általában megjegyzendő, hogy azt nem lehet gyakorlatban a többi büntető intézményektől különválasztva, hanem mint indítványozó ur is elismerni látszik, azt az egész büntető rendszerrel kapcsolatban kell tekinteni és életbeléptetni.

A büntető rendszerhez pedig tartozik nemcsak az anyagi és alaki büntetőtörvény, hanem a börtönrendszer, a büntető-bírósági s államügyészi szervezet, a megelőző jogszolgáltatás (praeventiv Justiz)¹⁾ a rendészet s annak szinte czélszerűen szervezett közegei; mindezek a jogállamban a közbiztonság végett nélkülözhetlen intézmények; mert azt csak ezeknek czélszerű összeműködése által lehet valósítani. Hol a büntető rendszerhez tartozó mind eme közegek a közbiztonság létesítésére nézve megkivántatott állapotban jelen vannak, lehet szó a közbiztonság veszélyeztetése nélkül az elévülésnek mind a bűnvádi eljárás, mind a büntetés végrehajtását, illetőleg elkövetéséről és mikénti szabályozásáról.

Igen helyesen mondja dr. John (Entwurf mit Motiven zu ein. Strafgesetzbuche für den Norddeutschen Bund. Von Richard Ed. John, ordentl. Prof. d. Rechte an der Universität Kiel. Berlin 1868. 295. köv. l.) hogy: ámbár az elévülési tan az elméletben nagy érdekességű, a gyakorlatban mégis az (büntető) elévülésnek jelentősége abban áll, miszerint annak szabályai alkalmazásba ne jöjjenek. A jogszolgáltatásnak arra kell törekedni, hogy minden büntetett felfedeztesék, és a kiszabott büntetés a bűnös ellen végrehajtsasék. Hol a büntető rendszer czélszerűen van rendezve, ott igen ritkán lesz alkalom az elévülést alkalmazni. A jó büntető rendszer mellett elévülés John állítása szerint azt fogja eredményezni, hogy minél rövidebbek az elévülési határidők, annál gyorsabb és szigorúabb leend a büntettek elleni eljárás.²⁾

¹⁾ Miről dr. Mohl Robert irt jeles munkát.

²⁾ A második német jogászyülésen dr. Glaser jogtanár Bécsből indítványozta, hogy az elévülés az ítéletileg kimondott büntetésére is kiterjesztesék. Dr. Abegg volt az előadó, ki a következő munkát irta: Über die Verjährung rechtskräftig erkannter Strafen. Breslau, 1862. Az indítvány elfogadtatott. Dr. Schwarze az elévülésről irt e cím alatt: Bemerkungen zur Lehre von der Verjährung im Strafrechte. Erlangen 1867; ez azt vitatja, hogy az elévülés a büntetésekre is kiterjesztendő, és hogy mind itt, mind a bűnvádi eljárás elévülésénél ugyanamaz időtartamok fogadandók el. E két munka által dr. John kimerítettnek látja azt, mit a büntető elévülésről mondani lehet. B. m. 297. l.

Ezeknek kellő figyelembe vételével a büntető elévülést nálunk csak akkor lehetend elfogadni, ha czélszerű büntető rendszerünk lesz; és valószínűleg mostani bíránk azért nem hajlandók a büntetőjogi elévülést alkalmazni, mert büntető rendszer hiányában az elévülés alkalmazása által mintegy ösztön adatnék a büntetteknek még gyakoribb elkövetésére, s a közbiztonság megzavarására.

Pauler id. munk. I. R. 310-ik és 311-ik §§-ban a büntetőjogi elévülés mellett s ellen használatni szokott érveket előadván, a 312-ik §-ban az állítja, hogy az elévülés jogszerűsége a büntetőjog kifejtett alapelvein gyökerezik, és helyesen; mert a büntetőjoghoz tartozó minden intézménynek a büntetőjog elvein alapulnia, és annak oly módon szabályozva lennie kell, hogy azt a büntetőjognak alapelvei által igazolni lehessen.

A büntetőjogi általános elméletek a büntettnék büntetését szükségképen megkívánják, ezek szerint tehát a büntető elévülés nem igazolható, hanem az elkövetett büntett akárminő hosszú időnek lefolyta után is büntetendő.

Az elégtételi elméletek szerint, a mennyiben azok a büntetőjognak alapját a büntett által okozott értelmi kárnak, mint: a rossz példa, a jogtörvény szentségtelenítése, a közbiztonság megzavarása, eltávolításában helyezik, a büntető elévülés igazolható akkor, midőn az idő lefolytával a büntett által okozott értelmi károk hatása megszűnt.

Az akadályozási, különösen a fenyegetési és intési elméletek, melyeknek hatása nem annyira a büntetéssel fenyegetésben, mint inkább a törvényben fenyegetett büntetésnek a bűnös elleni végrehajtásában foglalatik, a büntető elévülést kizárják; mert annak elfogadása az akadályozási elméletek közvetlen célját, t. i. a bűnösnek elrettentését és visszatartóztatását megsemmíti.

A megelőzési elméletnek hatályossága a büntetésnek végrehajtásától feltételeztetvén, az az elévülés által meghusiatatnék, minélfogva az elévülés az elmélet szerint sem igazolható.

A büntető elévülés, valamint minden más jogi intézmény az államban csak helyeselhető, jogosnak és czélszerűnek tekinthető, ha azt az államnak vég, és különösen közvetlen céljával a közbiztonsággal, mi a büntetőjognak is követett célja, összeegyeztetni lehet. A büntetőjognak és büntetésnek közvetlen céljai különféleké lehetnek, melyeknek létesítése a büntetőjognak gyakorlatánál figyelembe vétetni is szokott.

A büntetőjognak közvetlen, és annak közvetett célját, a közbiztonságot is legsikeresebben előmozdító céljául tekinthető nézetem szerint: a büntettnék, alkotó részeivel együttes megszüntetése; mi az által eszközölhető, hogy a büntett által okozott kár megtérítetik, a külső törvényellenes szabadság, mi a büntettnék közvetlen okozója, korlátoztatik, és a büntettnék nyilvánított gonosz szándék javítás által mellőztetik; a mint ezt mind a tavali jogászyülésben mondott beszédemben, mind a magy. tud. akadémiai osztályülésekben f. é. januárban tartott felolvasásomban bővebben előadtam.

Czélszerűnek tartom itt is megjegyezni, hogy minden büntettnél főtényező a mások jogainak sérelmére irányzott rossz akarat vagyis: gonosz szándék, és a külső szabadságnak büntetesképeni korlátozása csak annyiban helyeselhető, a mennyiben az a büntettnék nyilvánult gonosz szándéknak mellőzésére, javítására használatik. S miután az okozott kár-megtérítése polgári természetű inkább, a büntetőjognak és büntetésnek kizárólagos céljául marad: a jogellenes külső szabadságnak korlátozása a gonosz szándéknak javítása céljából.

Az oly büntettes, ki hosszú idő lefolyta alatt többé nem bűnözött, tanuságát adja annak, hogy szabadságával a törvény-szabta korlátok közt más jogainak sérelme nélkül élni tud, és azt nála a közbiztonság végett megszorítani nincs szükség. Abból, hogy a büntettes hosszú idő lefolyta alatt többé nem bűnözött, holott arra az alkalom nem hiányzott vala, azt is alappal lehet következtetni, hogy annak akarata javult; minélfogva nem mutatkozik már ok arra, hogy a közbiztonság fenntartása végett ellene a bűnvádi eljárás megindításék vagy a kimondott büntetés végrehajtassék. Ha büntettes a hosszú idő lefolyta alatt a sértett félnek kárát lehetőleg meg is térítette, az által szinte tanusította, hogy magába szállván, gonosz tettét megbánta, s akarata javult.

Az előadottak szerint a büntető elévülés elfogadható, ha a büntettes hosszú idő lefolyta alatt újabb büntetett nem követett el, és a büntett által okozott kárt lehetőleg megtérítette; mert ily esekben a gonosz szándok, a külszabadságnak törvényellenes használata, valamint az okozott kár is megszüntetettnek tekint-

hetők leven, nincs alapos ok a javult bűnös ellen a közbiztonság végett bűnvádirag eljárni, vagyis: ily esetben a büntető elévülés mindkét alakban igazolható.

Mily határidők állapitassanak meg az elévülésnél? mindig a törvényhozói belátástól függ, tekintettel az egyes esetknél fenforgó körülmények szerint; és mert nagyobb büntettnél nagyobb gonoszszágot méltán feltételezhetni, az arról meggyőződésre pedig, hogy a nagyobb gonoszszágot tanusító szándok megjavult, hosszabb időnek újabb büntetett elkövetése nélküli lefolyta szükségeltetik, a büntető elévülésnek előadott alapjával megegyez, a nagyobb büntetéssel fenyegetett büntettek elévülésénél hosszabb időnek lefolytat megkívánni, mint a kisebb büntetéssel fenyegetett büntetteknel. S mert a javulás lehetőségét a legnagyobb, például: halállal fenyegetett büntettnél sem szabad megtagadni, az elévülést az ily büntettnél is meg lehet engedni.

Az 1843-ik magyar büntetőtörvénykönyvi javaslat az elévüléshez az említett két feltételt, t. i. hogy a bűnös az elévülési idő alatt új büntetett el ne kövessen, és a büntett által okozott kárt tehettsége szerint megtérítse, megkívánja; és én is az általam készített s 1869. nov. hó elején a jogügyi miniszteriumnál benyújtott büntetőtörvénykönyvi javaslatomban*) az elévülésnek bekövetkezését a két feltételtől tettem függővé. Eltér azonban javaslatom az 1843-iktól az elévülést illetőleg a következőkben: Az 1843-ik javaslat a közkereseti büntettnél csak két elévülési határidőt szab, t. i. 20 és 10 évet; én, ha a büntett ellen rabság (fegyház) van a törvényben kimondva, három határidőt, t. i. 20, 10 és 5 évet, ha pedig az ellen fogság van kimondva 1 évet fogadtam el. A magán kereset alá tartozóknál az 1843-ki javaslat szerint az elévülési idő 2 év, bizonyos, a törvényben kijelölt esetben 6 hó; ha pedig az illető sértett fél már panaszt omelt, a panasz 10 év lefolytával évül el. Az én javaslatomban az ily büntettnél az elévülési idő 3 hó számítva amaz időtől, melyben az illető sértett félnek panaszt emelni lehetett; a tett panasz elévülésénél pedig 5 év.

Az 1843-ik javaslat szerint, ha közhatóság vagy annak tisztviselője a vádlott ellen hivatalból eljár, az elévülési idő meghosszabbitatik; javaslatomban ehhez a bíróságnak vagy állam (tiszt) ügyésznek eljárása kívántatik.

Az 1843-ik javaslatban a kimondott büntetésnek elévüléséhez 15 vagy 5 év kívántatik, és a jogérvényesen kiszabott holtiglani válság a szerint el nem évül; nálam a büntetés elévülésénél van négy határidő t. i. 24, 20, 10 és 5 év; 24 év különösen a holtiglani szabadság-büntetésnek elévülésénél.

Javaslatom szerint a kimondott büntetésnek elévülése félbeszakitatik még, ha a büntetés végrehajtására irányzott tett jó közbe. — Elfogadtam még a következő §-t: Ha a bűnvádi kérdésnek eldöntése polgári pertől függ, akkor a polgári pernek folyama alatt az elévülési idő nem fut, nyugszik. Az 1843 ki 97—104-ik §§. javaslatomban a 103-ik és köv. §§-ban.

Az előadottak folytán a büntető elévülésre nézve véleményem elvileg indítványozó urnak véleményével megegyez, de annak gyakorlatbani alkalmazását hazánkban az egész büntető rendszernek behozatalától és szabályozásától feltételezem.

Záradékul a 3-ik bekezdéshez bővebb felvilágosítás végett megjegyzem, miszerint a polgári jogban elfogadott elévülés (praescriptio) tágasb értelemben, annak hatása szerint: elévülésnek szorosb értelemben, vagy elbirtoklásnak (praescriptio extinctiva vel acquisitiva usucapio, Verjährung, Ersäztzung-nak, nevezetik. L. Dr. Moricz v. Stubenrauch: das allg. bürg. Gesetzbuch vom 1-ten Juni 1811. erlätuert. Wien 1858. III. Th. S. 693—4. Thibaut System des Pandecten-Radios 8-te Aufl. 2. B. 515 ik köv. lap.

A büntetőjogi elévülésnek nézetem szerint csak jogenyészttő hatása van, és különösen elenyésztteti, megszünteti az az államnak jogát: büntettnék elkövetése folytán bűnvádi eljárást eszközölni, és az ítéletileg jogérvényesen kiszabott büntetést végrehajtani.

* * * V é l e m é n y

Dózsa Dániel királyi táblai bíró urtól Marosvásárhelytt.

(Vége.)

Részemről miután a szabad rendelkezés jogát a legfontosabb magán jognak tartom, épen abban találnám az állam gyámkodását, ha az egyéni szorgalom által szerzett vagyonnak

*) Mi történt ezzel ?

az egyén tetszése szerinti hová- és mire fordítását akadályozná, s neki e részben irányt adna, s határt szabni akarna. Az állam, a midőn a hitbizomány kezelését ellenőrzi, nem maga gyámkodik, hanem az egyénnek tesz szolgálatot, ki őt felkérte, hogy szerzett birtokát az ő akarata értelmében védje meg. A hitbizomány nálunk nem lévén államintézmény, hanem az egyéni szabad akarat és végrendekezési jog kifolyása, az állam nem gyámkodik itt, hanem csak azon kötelmeket teljesíti, melyekre a végrendekező számít, a midőn hitbizományt alapít, azon kötelmeket, mivel a társadalom tartozik, a benne foglalt egyének joga és szabad akarata iránt.

A hitbizományi vagyon ősi rendeltetésétől elvonatik az által, hogy mintegy forgalmon kívülévé tétetik stb.“

Nézetem szerint a birtok valódi rendeltetése nem a gyakori forgalom, sőt ellenkezőleg, minthogy az nagy beruházásokat, késő eredményekért követel, inkább mint minden magában tartja a stabilitás követelményeit. A birtokhoz az állam igénye az, hogy az minél productivebb legyen, s épen a hitbizományi birtok az egyedül, melynek irányában az állam ez igényt némi részben érvényesítheti is, a mit más magán birtok irányában nem tehet. Egyedül a hitbizomány az, hol a törvény a haszonélvezőt czélszerű és helyes ügyvitelre kötelezi, feljogosítván a várományosokat, hogy a hitbizományi javak rosszul kezelése esetében, a bíróság előtt felléphessenek.

Eszerint való ugyan, hogy bizonyos határokig, mig t. i. a haszonélvező és várományosok közögyetértéssel a hitbizományt meg nem szüntetik, az forgalmon kívül helyeztetik, ez azonban az államban a birtok forgalmát nem akadályozza, mint az egyiptomiak által bébalzamoszt halottakban lekötött vegyreszek nem akadályozák az emberiség propagatioját, mert nem minden ember fogja bebalzamosztani kedvencét; a szerzett birtoknál mindég sokkal több az öröklött birtok, a mely ő törvényeink szerint hitbizomány tárgya nem lehet, de a birtok czélja nem is a talaj, hanem a productio forgalma, a hitbizományos birtoka pedig, nem mortuum capitale; a hitbizományost a legtöbb érdek ösztönzi a családós életre, s így a hitbizományi vagyon, ugy az államra, mint a családra nézve gyümölcsöző, s ez okból épen nem szólhatni a hitbizomány ellen, s legkevésbé Magyarországon, hol a coelibatusban élő papság egy országocskát erő óriás birtokot, mint valóban mortuum capitalet köt le, és von el a családtól, s így a nemzeti nép szaporodásától. Ha a hitbizomány birtoklás-rendszer volna, ha félni lehetne, hogy általában minden birtok hitbizományivá válhatik, osztanám indítványozó aggodalmait, de ez nem rendszer, hanem kivétel s kellően korlátolva van.

Indítványozó azon észrevételére nézve, hogy a hitbizományi javak nem mutatnák hazánkban azon előnyöket, melyeket a nemzet gazdászat a nagyobb jóságoknak tulajdonítani szokott, csak azon megjegyzésem lehet, hogy miután a hitbizományi vagyont is ép ugy családapák birják, mint más vagyont, s miután az ily birtok az utódok vesztegetése ellen más birtoknál inkább van biztosítva, még biztosabb a szorgalom és igyekezet eredménye a birlalóra nézve, mert tudhatja, hogy a mit a vagynonon gyarapít, késő unokái is élvezik, s miután a hitbizományal nincs összekötve csak egy gyermek születése, s Filongieri aggodalma daczára, lehetnek a birlalónak több gyermekei, ha jó apa ő és becsületes ember, épen kettőztetni fogja szorgalmát, hogy a hitbizomány minél nagyobb jövedelmet eredményezzen, melynek megtakarított részéből gyermekeit nemcsak jól neveltesse, de szorzemény vagyont is hagyjon hátra javokra.

Azon meggyőződésben vagyok tohát, hogy egy hitbizományost sokkal több érdek és kötelesség ösztönöz a vagyon jó kezelésére, s a jövedelem fokozására, mert hisz csak is a jövedelem az ő tulajdona, s ebből kell megalapítani gyermekei nagyobb részének jövedőjét, s mert ő e vagyonnak csak ideiglenes birlaloja, az embernek órái pedig megszámlálvák, épen érdekében áll, a mit ma tehet, holnapra nem halasztani, tehát az institutio természeté szerént, épe a hitbizományosnak kell legrszorgalmasabb, legjobb gazdának lennie.

Indítványozó azon állítása, hogy a „hitbizományi örökösök improductiv és hálátlan tagjai lennének többnyire a nemzetnek,“ oly állítás, melynek véleményem szerint hordereje nincsen, mert maga az intézmény semmi befolyással nem lehet az egyéni jellemre, gazdag és szegény egyaránt lehet hálátlan a haza iránt, azonban azt, a ki oly birtokot bir, melyről tudja, hogy késő unokáira is által fog szállani, még bizto-abb lánczok kötik a haza sorsához, s a természetes érzelmek szerént azoknak sokkal inkább kell buzogniok nemzetük iránt.

A fennebb előadottak alapján nézeteim resultatuma az, mikép a hitbizományi intézményt — mint a szerzett vagyon feletti szabad rendelkezést — a végrendekezési jognak az egyén szabad akaratjából folyó következményét eltörölni, egy jogállamnak — mélyebben ható indok nélkül — nem áll jogában: az egyéni szabad akaratot ily szigoruan korlátoló rendszabály pedig a magyar állam jelenlegi érdekei által nem volna indokolható, s így, egy ily rendszabály által, az állam magasabb céljai nélkül, lenne csorba ejtve az egyéni szabadságon. Ehez képest a hitbizományi intézmény továbbra is fenn-tartandó.

Hogy azonban ez intézmény inkább a polgárzat előnyére, mintsem hátrányára fejlődjék, a törvényhozás feladata ő törvényeink e tárgyban szabványait szoros értelemben tartani fenn, s az öröklött — és szerzett — vagyon közti helyes megkülönböztetés, s egyszersmind a hitbizomány alapítására szánt álladék maximumának és minimumának meghatározása által korlátolni annak tulhajtásait.

* * *

V é l e m é n y

Dr. Schnierer Gyula osztálytanácsos urtól Pesten.

Dr. Hertzka Emil urnak indítványa felett.

Az indítvány következőleg hangzik:

Mondja ki a magyar jogászyülés elvképen: „hogy részvénytársaságok és ezekhez hasonló intézetek alapításához az államhatóság különös engedélyezése nem kívántatik.“

Az ujabbkori forgalom szüleményei közt egy sincs, mely törvényhozásunk által leendő gyors szabályozását oly sürgetőleg igényelné mint a részvénytársaságok. Az 1840. XVIII. t. cikknek ezekre vonatkozó intézkedései, részint hiányosak, részint felesleges korlátok közé szorítják a részvénytársaságok szabad mozgását. Elég e tekintetben az előmutatóra szóló részvények tilalmára és a szavazási mód megszorítására utalni.

A részvénytársaságok viszonyainak rendezésénél az első kérdés az: mi kívántatik azok alapításához? szükséges-e az államhatóság engedélye vagy sem?

Az engedélyezési rendszert Anglia már régebben, Franciaország 1867. évben, az észak-német szövetség 1870. évben megszüntette.

Nálunk az 1840. t. cz. 55. §. e) pontja szerint, ha az alakítandó részvénytársaság nem tisztán kereskedői társaság, vagy ha az 1836. XXV. t. cz. rendeleto alá tartozó vállalat létrehozását szándékolja, az alapszabályokat a helytartótanácsnak be kellett mutatni.

Noha ezen törvényben engedélyezésről általában nincsen említés, az elrendelt bemutatás a törvény hézagos volta miatt ugy magyaráztatott, hogy a bemutatott alapszabályok megvizsgáltatnak, és ha azokban törvényellenes intézkedés, a társulat belszerzésére, vagy annak hitelezőire nézve káros szabály vagy lényeges hiány találtatik, a bemutatási záradék meg is tagadható, mi által a társulat létesítése akadályoztatik.

Azok, kik az ily engedélyezési rendszert pártolják, annak szükségét két szempontból védik. Állítják ugyanis:

1. hogy jogi személy létesítéséhez az állam olimerése kívántatik;
2. hogy a nagy közönség, valamint a társulat hitelezői az állam által koczázott vállalatok szédelgéseitől, és így tetemes károsítástól megóvándók.

Van tohát a felvetett kérdésnek jogi és közigazgatási oldala.

Jogi oldalát tekintve kétséget sem szenved, hogy a részvénytársaság jogi személynek tekintendő. A társaságnak mint ilyennek van külön birtokképesége, csupán a társaságnak mint ilyennek nevére jogyeztetik a tulajdonjog a telekkönyvbe.

Az egyes részvényes ez által telekkönyvi tulajdonosá nem válik. A társaság számára nyittatnak a banknál külön főkönyvi lapok. Az egyes részvényesnek vannak a társaság irányában követelési. Ő nemcsak osztalékokat követelhet tőle, és ujonnan kibocsátott részvényekre is tarthat igényt, hanem különböző jogcimből elleno mint hitelező is léphet fel.

A társaságnak, mint jogi személynek, ezen minőségéből következik ugyan, hogy az mindenekelőtt mint olyan az állam által elismertessék. De nem következik, hogy a társaság külön volna engedélyezendő.

Az engedély szó ugyan is azt foglalja magában, hogy az engedély esetleg meg is tagadható. Ez által a társulati szándék valósulása a kormány jó vagy rossz hajlamától van feltételezve. A mi ma egy társulatnak megengedett, az holnap egy hasonlótól megtagadtatik. Ily viszony jogi államban, hol csak a törvénynek szabad uralkodnia, nem türehető.

A részvénytársaság szorul ugyan az állam elismerésére, de ha egyszer a feltételek, melyek alatt ily társaság alakul, törvény által kellőleg és kimerítőleg lesznek szabályozva, akkor ezen elismerést semmi társulattól, mely ezen törvényhez alkalmazkodni kész, megtagadni többé nem lehet.

Hatóságot kellend felállítani, vagy egy bíróságot megbízni, mely előtt a törvényes feltételek teljesítése igazolandó, mely azután ezen igazolás alapján a társaságot törvényes formában alakulnak nyilvánítja, egy lajstromba bejegyzi és alakulását közhírré teszi.

Ez a részvénytársaság alakulásának és elismerésének egyedül helyes formája, mi azon túl megy, mint igazolhatlan gyámkodás, jogi szempontból nem indokolható.

A kérdésnek közgazdászati oldalát tekintve még célszerűségi szempontból sem védelmezhető az államengedély. A tapasztalás ugyan eléggé igazolta, hogy a forgalmi viszonyok folytonos fejlődése mellett, egyrészt lehetetlenné vált az államnak szédelgő és káros vállalatok keletkezését akadályozni, másrészt hivatalos beavatkozása és bizonyos félnék óvatosság által a szabad és egészséges mozgást is akadályozta, és zibbasztólag hat a társulati hajlamnak üdvös fejlődésére.

Az államkormányra nézve felette terhes az engedélyezési rendszer, mert ő alig lesz képes előre megítélni, mily vállalat lehet jó kezeléssel virágzó és üdvös, melyik pedig talán kedvezőtlen körülmények folytán, káros vagy vészhozó. Ha szabadelvéleg engedélyez, a bukás következményei neki tulajdonítanak, ha szigorú akar lenni, szükkeblüsséggel vádolják, és az ország közgazdászati fejlődésének áll utjában.

Káros az engedélyezési rendszer a nagy közönségre nézve is, mert általa az avatatlan közönségben azon balfellegés keletkezik, hogy oly vállalatnak, mely a kormány által különös engedélylyel felruházott, mindenestre jónak, solidnak, a helyben hagyott alapszabályoknak helyeseknek és kimerítőeknek kell lenniök.

A közönség a gyámkodáshoz annyira hozzászokik, hogy saját gondolkodását és önálló vizsgálatát feleslegesnek tartja, és örül, hogy létezik valaki, ki helyette gondolkodik, helyette örökődik, és kinek a netalán kedvezőtlen eredményt tulajdonítani, kit azután a bekövetkezett károk miatt vádolni lehet.

Helyesen mondja e tekintetben a francia corps legislativ bizottmánya:

„Ott, hol az állam közbenjár, az egyén szokott lemondani, és magát minden erőltetés alól felmentettnek tekinteni. Így a közönség valóságos álmokörbe esik, mindent az államtól vár, és mintha személyes elhatározása elkoboztatott volna, elhibázott tényei miatt az államot vádolja.“

Első feladata leendő tehát törvényhozásunknak kimondani, hogy az államkormány a részvénytársaságok alakulásába és kezelésébe nem avatkozik, hogy azok a törvényes formák megtartása mellett szabadon keletkezhetnek, de ezekért az állam semmi, még erkölcsi jóállást sem vállal, hogy tehát a közönség saját szemével nézzen, saját érdekei fölött maga öröködjék, és hogy jogsértés vagy vétség esetében csak a rendes bíróság van hivatva eljárni. Együttal azonban a társaság ügyeinek teljes nyilvánosságáról és a kezelőknek szigorú felelőségéről magában a törvényben kellend gondoskodni.

Ily értelemben az indítványt a t. jogászyülésnek elfogadás végett ajánlom.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közl: I. O. Stolp könyvkereskedése Pesten.

Német jogirodalom.

Hahn, C., Strafgesetzbuch f. den norddeutschen Bund. Mit Erläutergrn. aus den Motiven u. der auf das bisher. preuss. Strafgesetzbuch bezügl. Rechtsprechg. d. königl. Obertribunals hrsg. gr. 8. (VII, 319 S.) Breslau Kern's Verl.

Göppert, üb. einheitliche, zusammengesetzte u. Gesamt-Sachen nach römischem Recht. gr. 6. (VIII, 114 S.) Halle, Buchh. d. Waisenh.

— O., d. Handelsrecht nach d. allgem. deut. Handelsgesetz. nebst Anh. über d. franz. Recht u. d. Seerecht. Schlusslieferung (S. 401—548) Lex. 8°. Stuttgart, Maier.

Handelsgesetzbuch, allgemeines deutsches. Nebst den Einführungsgesetzen sowie e. Inhaltsverzeichnis u. ausführl. Sachregistern hrsg. v. J. Lutz. 2. Lfg. 1. Einführungsgesetz vom 5. Juni 1869. 2. Gesetz vom 11. Juni 1870. Die Kommanditgesellschaften auf Aktien u. die Aktiengesellschaften. 8. (19 S.) Würzburg, Stahel.

Hypothekenrecht, deutsches. Nach den Landesgesetzen der grösseren deutschen Staaten systematisch dargestellt. Unter Mitwirkg. v. Anshütz, v. Bar, Dernburg etc., hrsg. v. Meibom. I. Das hannover'sche Hypothekenrecht nach dem Gesetze vom 14. Decbr. 1864. Von L. v. Bar. gr. 8. (X, 136 S.) Leipzig,

Előfizetési felhívás.

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY“

a buda-pesti, nagyvárad, kassai és kolozsvári ügyvédek egyesületének közlönye, heti szaklap

a magyar királyi curiai határozatokkal

(DÖNTVÉNYTAR)

a törvénykezési szabályrendeletek gyűjteményével

(RENDELETEK TÁRA).

Szerkeszti:

Dr. D Á R D A I S Á N D O R.

Előfizetési feltételek:

Jogtudományi Közlöny félévre (jul—decz.) 6 frt.
 „ „ negyedévre (okt.—decz.) 3 frt.

➡ Rendes szétküldés eszközölhetése végett az előfizetések mielőbbi megújítása kéretik.

Figyelmeztetés.

A „Jogt. Közlöny“ 39-ik számával küldetett szét Hoffmann Pál „Jog- és államtudományi folyóirat“nak III-ik füzeté.

Tartalma: Az önkormányzatról. Dr. Lechner Ágoston, egyetemi jogtanár urtól.
 A bünrészességről. Dr. Schnierer Aladár, jogakadémiai tanár urtól.
 Kritikai rovat. Dr. Berde Áron, jogakadémiai igazgató urtól.

Felhívjuk egyuttal azon t. előfizetőinket, kik a „Jog- és államtudományi folyóirat“-ra eddig még elő nem fizettek, hogy megrendelésüket, a 2 ft előfizetési díj beküldésével, mielőbb eszközölgék.

Előfizetési feltételek:

„Jog- és államtudományi folyóirat“ egész évre (4 füzet) 4 ft.

➡ A „Jogtudományi Közlöny“ előfizetői részére egész évre (4 füzet) 2 ft.

Pest, 1871. szept. 23.

A „Jogt. Közlöny“ kiadó-hivatala.
 (Pest, egyetem-utca 4-ik szám.)

Felelős szerkesztő: Dr. D Á R D A Y S Á N D O R.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A második magyar jogászggyűlés.

A második magyar jogászggyűlésre majdnem ugyanannyi tag jelentkezett (1568) mint a múlt évben (1687); fényes jele ez az állandó ügybuzgalomnak, s a lefolyt vitatások is tanúságot tesznek a felette ritka ügyérdekeltségről. De nemcsak a tagok részéről jelenthetjük ezen az ügy iránti természetes érdekeltséget, hanem önérettel állíthatjuk: hogy már az első magyar jogászggyűlés kivivta magának azon tekintélyt, mely az elvi jelentőségű határozatainak erkölcsi súlyát mindinkább növelni fogja. — Pestváros hatósága tehát valóban magamagát tisztelte meg, midőn a magyar jogászggyűlés törekvéseit méltányolva — sietett a gyűlés külfényét az által emelni, hogy hatóságilag eszközölte a vendégeknek szívélyes fogadtatását. Ép oly kellemes meglepetésünkre szolgált, hogy az igazságügyi miniszter ur Bittó István, a megnyitó közgyűlésbeni hivatalos s személyes megjelenése által az állítólagos közömbösségéről keringett híreket megczáfolta. Ellenben egy kellemetlen publicistai kötelességet kell teljesítenünk, midőn azon közmegebotránkozásnak adunk kifejezést, melyre a kir. Curia és kir. tábla elnökei, al- és tanácselnökei már távolmaradásuk által is elegendő okot szolgáltatottak, ezt azonban még az ugyanazon napokra kitűzött tanácsülések által tetézvén, a bírák legnagyobb részét a közreműködhetésben gátolták.

Első teljes ülés szept. 24-én.

Vasárnap szept. 24-én a magyar tud. akadémia disztormében volt az első teljes ülés, melyen 400-nál több jogász és számos hallgató volt jelen.

Ezen első ülés tárgyai voltak:

1. Elnök s alelnök választása (négy jegyzőt az elnök választ.)
 2. A múlt évi számvizsgálók jelentésének elintézése.
 3. A jövő évi 3 tagu számvizsgáló bizottság választása.
 4. Az alapszabályok és tanácskozási szabályok módosítását tárgyaló indítványok tárgyalása következő sorrendben:
 - a) Az állandó bizottság indítványa előtérjesztve dr. Siegmund Vilmos ügyvéd ur, mint a bizottság titkára által Pesten;
 - b) indítvány Boor József ügyvéd urtól Komáromban;
 - c) indítvány dr. Weisz József ügyvéd urtól Temesvárott;
 - d) e) két indítvány dr. Környey Ede ügyvéd urtól Pesten;
 - f) indítvány dr. Teleszky István ügyvéd urtól Nagyváradon.
 5. Esetleg egy öttagu szavazatszedő bizottság kiküldése az elnök által.
 6. Az állandó bizottság által elfogadott indítványoknak az illető szakosztályokhoz utasítása.
- A 9 órára kitűzött ülés csak fél tíz órakor vette kezdetét. Dr. P a u l e r Tivadar vallás és közoktatásügyi miniszter, mint az állandó bizottság elnökének következő beszédével:

A mit a múlt évi első jogászggyűlés alkalmával ohajtottunk, reméltünk, azt mai nap valósulva, teljesülve látjuk. Ismét egybe-gyűltek az ország minden részéből a bírói, a tanári és az ügyvédi kar buzgó tagjai, hogy ismereteikkel, gazdag tapasztalataikkal azon kérdések felvilágosításához, megvitatásához járuljanak, melyek tanácskozásaink tárgyait képezik. Mind ezen körülmény, mind a tett indítványok száma és tartalma kétség-telenül bizonyítja, hogy a jogászggyűlés eszínjének magva hazánkban termékeny földre talált, és a legszebb reményekre jogosít.

Örömmel üdvözlöm önöket az állandó bizottság nevében, melyre idközben ügyeink vezetését bízták, melynek működése e napon végét éri, és mely ezennel felhatalmazását önök kezébe leteszi.

Örömmel üdvözlöm megkezdendő működésük küszöbén, azon szívem mélyéből fakadt ohajtással, hogy ez idoi tanácskozásainkat is a komoly tudományosságunk pártatlan, tárgyias felfogású szelleme vezérelje; ily módon jogéletünk néhány fontos feladványának megoldása által tehetségünkhöz képest járuljunk hazánk anyagi és szellemi felvirágzásának előmozdításához, mert nem szenved kétséget, hogy csak azon országnak jóléte nyugszik biztos alapon, melynek társadalmi intézményei a jog és igazság olveiben gyökereznek. „Omnia incerta sunt, cum a jure recessum est.“

Az alapszabályok értelmében a teljes ülés első teendője az elnök és alelnök választása.

Ez mind az alapszabályok, mind a tanácskozási szabályok értelmében a korelnök és korjegyző közreműködése mellett történik, és ennél fogva felszólítom Nagy József nagyváradi ügyvéd urat, kit már tavali is a korelnök székén volt szerencsénk tisztelni, hogy azt elfoglalni, Kopácsi Miklós egri ügyvédet pedig, hogy a korjegyzői tiszt teendőit végezni sziveskedjék. (Élénk éljenzés.)

A korelnök a gyűléshez intézett rövid beszéde után, melyben a másodizbeni megtsiszteltetést megköszöni, elfoglalja az elnöki széket.

Ezután Pest-Buda testvérvárosok nevében Bogisich Lajos főbíró e következő beszédet tartá:

Mélyen tisztelt jogászggyűlés!

Felette szerencsésnek érzem magam, hogy Pest sz. k. város köztörvényhatósága nevében a jelen alkalommal másodszor van szerencsém üdvözölhetni a magyar jogászggyűlésnek hazánk minden vidékeiről egybegyűlt jogtudósait.

A magyar jogászggyűlés, mely csak egy év előtt szerves testületté egyesülve, magasra emelt zászlójára a jogreform, szellemi újjáalakítás és hazánk zilált jogviszonyainak helyes rendezését írta fel, az egész haza által lelkesedéssel fogadtatott. A mag, melyet a magyar birodalom annyi kitűnő szakférfia vetett el, hálás talajba esett, s hogy eddig őríási fűvát nem emelkedhetett, ennek oka részint az idő rövidsége, részint az emberi számításokat oly gyakran zavaró viszonyok s körülmények.

De ha az eredmény még eddig nem is oly kitűnő — a magy. jogászggyűlés, mely szaktudománya, bő tapasztalata, önfeláldozó tevékenysége s lelkes honszerelmével lép a küzdelem terére — bátran kiálthatja e szavakat: mionk a jövő!

Pest-Buda sz. kir. városok köztörvényhatósága nevében a magyar jogászggyűlés minden egyes tagját szívélyes „Isten hozottal“ üdvözlöm! (Zajos éljenzés.)

Korelnök: Az alapszabályok értelmében felhívja a gyűlést az elnök választására.

Dr. Bróde Lipót. Igenis röviden, minden indoklás nélkül, de annál melegebben bátorodom Horvát Boldizsárt ajánlani. (Zajos felkiáltások: Éljen Horvát Boldizsár!)

Krisztinkovich győri ügyvéd: Hoffmann Pált ajánlja elnökül.

A teremben levők zajosan hangoztatják: Éljen Hoffmann!

A zajos éljenek lecsillapultával Busbach Péter következő levelet olvassa fel:

Mélyen tisztelt barátom!

A magyar jogászyűlés elnökségére, mint értesültem, két candidátus van felállítva, u. m. Hoffmann Pál ur s én. Véleményem szerint a magyar jogászyűlés pártokra szakadhat a tudomány kérdéseiben, de nem szabad azt tennie személyi kérdésekben. Ez csökkentené vagy talán alá is ásná tekintélyét, hitelét a közvéleményben, — a mire pedig soha sem volt nagyobb szüksége, mint most. E pártszakadás meggátolása végett az ügy iránti mulatlan kötelességemnek tartom vissza lépni a candidatio teréről, bármily nagy kitüntetésnek tartsam is ama nemes bizalmat, a mely a magyar jogászyűlés szavazatából reám hárulna.

Légy szives — kérlek — ezt a mai első teljes ülés kezdetén novembelen kijelenteni.

Pest, 1871. szept. 24.

Baráti kézzorítással igaz híved

Horvát Boldizsár.

E levél felolvasása után a jelenvoltak nagy része emét zajos éljenekbe tört ki, sok oldalt hallható volt: Nem fogadjuk el. Szilágyi Virgil továbbra is fentartani kívánja Horvát candidatióját. Szavazzunk! volt ekkor minden oldalról hallható.

Korelnök: Elrendeli a titkos szavazást s egy dr. Bróde, Szilágyi Virgil és dr. Sági urakból álló bizottságot küld ki a szavazatjegyek beszédésére.

A csaknem 1½ óráig tartott szavazásnak következő eredménye lön: Beadott összesen 394 szavazat, ebből Horvát Boldizsár 302-öt, Hoffmann Pál 91-et, dr. Pauler Tivadar 1-et nyert.

Az eredmény kihirdetése után a gyűlés zajosan éljenzék Horvát Boldizsárt, kiért egy négytagu küldöttség menesztetett; e küldöttség tagjai voltak: Szentgyörgyi, Vojnits, Mátyus Aristid és Mersich.

Mialatt a küldöttség kiküldetésében eljár, a gyűlés az alelnök választásához fogott.

Milassin Vilmos alelnökül Busbach Pétert ajánlá; dr. Bróde Lipót ellenben egy erdélyit kívánt és Gyarmathyt ajánlá alelnökül.

A gyűlés az utóbbit meg is választá, ekkor érkezett meg Horvát Boldizsár, kit a gyűlés zajos éljenekkel fogadott.

Horvát Boldizsár:

Uraim! Mélyen tisztelt gyülekezet!

Én az egyszerűség sugalmát követém, midőn önöket kértém, engedjék meg visszavonulásomat; önök nem teljesítették e kérelmemet s én most ismét az egyszerűség sugalmát követem, midőn önök parancsa előtt meghajolok. (Lelkes éljenzés.) Azt mondják, uraim, hogy az őszinteség s az egyszerűség ikertestvérek. Alig érzem valaha életemben e mondat igazságát anyyira, mint e pillanatban, a midőn mélyen áthatva azon nemes, megtisztelő bizalom által, a mely engem e díszes helyre fölemelt, hálás érzelmeimnek hasztalan keresek, nem találok más kifejezést, mint ezen egyszerű szavakat: fogadják önök, uraim, hálámat, köszönetemet. (Hosszas éljenzés.)

S ha már most önök parancsából elfoglalom az elnöki széket, e tisztemből folyó kötelességem teljesítését alig kezdek meg mással, mint ha a napirendet megelőzőleg futólagos szemlélet tartok azon eredmények fölött, a melyeket a lefolyt év, az első magyar jogászyűlés befejezte óta maig, a jogügyi reformok terén felmutat, mert valamint a hadvezérnek a döntő szempontokat a további hadjárat tervének megállapításában s már kivívott vagy meghiusult vívmányok kölcsönzik: ugy e tiszteltreméltó testület is, a mely azért alakult, hogy uttörője, irányadója s egyuttal ellenőre legyen a jogügyi reform nagy munkájának, — ezentul töendőt alig állapíthatná meg helyesen, ha számításából kifeledné a multat és a jelent. (Halljuk! Halljuk!) A lefolyt év, ha nem is volt termékeny a jogügyi reformok terén, de meddőnek sem mondható.

A törvényhozás alkotásai közt ott látjuk a birói felolóságról, a birák áthelyezésének és nyugdíjazásának szabályozá-

sáról; továbbá az elsőfolyamodásu királyi bíróságok, s végre a királyi ügyek rendezéséről szóló nagyhorderejű törvényeket. Mindezek szükségszerű kifolyását s tulajdonképen gyakorlati kivitelét képezik azon alaptörvénynek, a mely az 1869. IV. t. czik által a birói hatalom gyakorlásáról alkotottat. S noha az említett törvények s különösen az, a mely az elsőfolyamodásu kir. bíróságok számáról és székhelyéről rendelkezik, kedvezőtlen viszonyok ellenállhatlan befolyása alatt csak ideiglenes jelleget nyertek s részleteikben a törvényhozás gyökeres javítását fogják, talán már rövid idő mulva, igénybe venni: mindamellett is nem lehet nagy vívmány gyanánt nem üdvözlünk e törvényeket, már csak azért is, mert gyakorlati életet adnak a mai jogtudomány két nagy alapelveinek: emancipálják az igazságszolgáltatást a közigazgatás békóiból, s azt arra egyedül jogosult hatalomnak, az államnak kezeibe teszik le! (Helyeslés.)

Igaz, hogy ezek a jogügy rendezésének mezején ugyszólván csak első lépésül tekinthetők; igaz, hogy ezek által még csak a jogszolgáltatás organismusa sincs, hanem annak csak egyes alkatrészei lettek egyelőre megalkotva; és sok hiányzik még azon mellék intézményekből, a melyek egy életképes, egy életterős szervezet nélkülözhetlen kiegészítését képezik; — megnyugtató lehet azonban reánk nézve azon tudat, hogy a birósági végrehajtókról szóló trjajavaslat már a törvényhozás asztalán fekszik; az ügyvédi kar rendezésére és a közjegyzői intézményre vonatkozó tvajavaslatok pedig az előmunkálatok terén annyira előhaladtak, miszerint azoknak törvényhozási tárgyalása már a közelebbi jövőben alaposan várható.

Kevésbé megnyugtató az, a mi az alaki jog köréből köztudomásra jutott. Tudjuk ugyan, hogy készen áll egy polgári peres eljárás szabályozására vonatkozó tervezet, a mely a szóbeliség és a közvetlenség alapelveire van fektetve, — de e munkálat sorsáról, jövőjéről — fájdalom — közelebbi adatok hiányzanak.

Ellenben annál öröndetesebb azon jelenség, a melylyel az anyagi jog terén találkozunk. A jogászyűlés tagjai kétségen kívül ismerni fogják ama tervezetet, a mely egy magyar polgári törvénykönyvnek általános részére nézve megjelent, s a mely e gyűlés egyik kitünő tagjának műve. (Felkiáltások: Éljen Hoffmann! Éljenzés.) — A reform mozzanatait csak jelezni, feltüntetni, nem pedig bírálni lévén feladatom e helyütt, nem állhat szándékomban, tüzetesen szólni e munkálatról; de annyit mégis tulkapás és elfogultság nélkül vélek kifejezhetni, hogy e mű, bármely sorsban részesülne is a kritika s a törvényhozás bonczoló kezei alatt, s még akkor is, ha nem volna egyébnek, mint kritikai anyagnak tekinthető, mind tárgyánál, mind anyagának gazdaságánál, mind pedig összeállításánál fogva azok sorába tartozik, a melyek méltán számíthatnak a nemzet figyelmére.

S van még egy tény, a melyet, ha a jogügyi reform mozzanatairól számolok, nem szabad hallgatással mellőznöm. E tárgy a törvényhozási tárgyalás alatt álló azon törvényjavaslatokban van lefektetve, a melyek a hűbéri viszonyok maradványainak megszüntetéséről szólnak.

Minél kevesebb szenvedélylyel, minél nagyobb elfogultlansággal tekintjük a dolgot, annál szomorubb, annál leverőbb hatást gyakorol reánk azon körülmény, hogy még ma is, majdnem negyedszázad mulva az urbéri kapcsolat megszüntetésén, vannak birtokviszonyok, a melyek nem az általános magánjog, hanem egy speciális törvény, az urbéri törvény szabályai alatt állanak: (Ugy van!) — hogy a jogegyenlőség mai korában még mindig fennáll az uri és urbéri birtok közti különbség, e különbségből származó számos jogkövetkezményekkel együtt; — hogy a szabad föld és szabad birtok eszméjének nyílt czáfolata fekszik a minimum azon korlátaiban, a melyek az urbéri birtokra nézve még maiglan sincsenek eltörölve; — hogy léteznek még oly természetű birtokok, a melyekre nézve a tulajdonjog kérdését a törvényhozás további intézkedése nélkül alig lehet megoldani; — hogy a hűbéri korból örökölt birtokviszonyok rendezetlensége folytán családokat, sőt egész községeket látunk, a mint vándorbotot fognak kezeikbe, hogy új hazát, új családi tüzhelyet keressenek maguknak, hogy kénytelenek ott hagyni nemcsak önalkotta házaikat, hanem saját erejükből alapított iskoláikat és egyházaikat is, s egész vírázó községek kitoröltnek a létezők sorából.

Valóban szomorú, s egy művelt nemzethez bizonyára nem méltó jelenség. De reméljük a törvényhozásnak minden önérdéken tulemelkedő humanitásától s bölcseségétől, hogy gyors és erélyes intézkedései által mielőbb véget fog vetni azon abnor-

mis állapotnak, a mely az államnak sem erkölcsi, sem anyagi tekintetben nem válik előnyére.

Ime, uraim, felmutattam futó vonásokban a legközelebb lefolyt év főbb eredményeit a jogügyi reform körében. Lehetnek közöttünk s tán nagyon sokan is vannak, a kik azt fogják mondani: ha történt is némi haladás, de korántsem történt azon mérvben, a mely jogosult vágyainkat kielégíthetné s az ország életét szükeivel szemközt megnyugtató arányban állana.

Ha alapsnak találják önök e szemrehányást, s ha e lassu mozgásnak, e nehézkes haladásnak okát kutatni ohajtanák, akkor kell kérnem önöket, ne keressék azt sem egyesek gyengeségében, sem a kormány vagy a törvényhozás mulasztásaiban, hanem keressék, s fel fogják önök azt találni édes mindnyájunkban, az összes nemzetben.

Egyet nem szabad felednünk, azt t. i., hogy csak az abszolút s a forradalmi törvényhozások szokták merészen megelőzni korukat; ellenben az alkotmányos törvényhozás jellege épen abban áll, hogy csak a közvélemény impulzusát követeli, hogy csak a közvélemény által felkarolt, megérlelt tervekre adja szentesítését. Ha tehát a kormány vagy a törvényhozás működése a reformok terén lassabb, mint ohajtanók, — akkor a baj ott rejlik, hogy vagy nincs érzék a nemzetben a jogügyi reformok szükségére s kiszámíthatlan hordereje iránt; — vagy pedig ezen érzék nem oly általános s nem nyilatkozik olyan érthetőleg, oly alakban s oly terjedelemben, hogy felemelkedhetné a közvélemény színvonalára, hogy jogosan igénybe vehetné magának a közvélemény nevét. (Élénk hosszú helyeslés.)

S ha van a bajnak még egy más mellékforrása is, ez az, hogy a törvényhozás eljárása még akkor is, ha tisztában van az alapelvekkel, meg van nehezítve ott, hol a részletekre nézve a kellő tájékozást nincs honnan merítenie. Nem ok nélkül mondtam egykor, lassu haladásunk fölötti elcsüggedésem egyik pillanatában, de kevesen voltak, a kik megértették: „e nemzedéknek meg kell elégednie a nagyban alkotás dicsőségével, ellenben a javítás, tökélyesítés érdemét kell, hogy az utókornak engedje át!”

S épen ezért nagy hivatás vár a magyar jogászgyűlésre. Kell, hogy a jogügyi reform ügyére nézve megszüntesse mindkét baj forrását, — megszüntesse azáltal, hogy felébressze, fejleszse és terjeszse a nemzet jogérzékét; hogy a felébredt s elterjedt jogérzéknek tolmácsa legyen; hogy az ország elméleti és gyakorlati jogtudósainak ezen ünnepélyes egyesülése által megszerezze, kivívja a maga nyilatkozatának a közvélemény tekintélyét, hatályát és erejét; s elvégre azáltal, hogy a jogkérdések részleteit megvilágítva a tudomány fényével, a törvényhozás útjait egyengesse s haladásában tájékozó szempontokat adjon neki.

Szivem mélyből üdvözlöm tehát a második jogászgyűlést! Fel, uraim, a munkára: térjünk a napirendre. (Szünni nem akaró lolkes éljonzés.)

Elnök: Az alapszabályok értelmében a jegyzői teendők végzésére felkéri Ritook, Jakabfalvy (pestiek), dr. Weisz Lajos (temesvári) és Kritsfalussy (marmaroszigeti) urakat.

A jegyzők elfoglalják helyeiket, mire a gyűlés a napirenden levő többi tárgyak elintézéséhez fog.

A napirend következő tárgyát a múlt évi számadások megvizsgálására kiküldött 3 tagu bizottságnak dr. Siegmund Vilmos, az állandó bizottság titkára által felolvasott jelentése képezte.

A bevétel volt	11,090 ft 38 kr.
A kiadás	10,799 ft 43 kr.
Maradt tehát	390 ft 95 kr.

Dr. Hoffmann Pál sajnálja, hogy e jelentés előzetesen ki nem nyomtatván, a gyűlés tagjainak nem is lehetett alkalmuk e tárggyal oly alaposan megismerkedni, hogy a felett megnyugvással határozhatnának; indítványozza tehát, hogy a kinyomatás jövőben előzetesen történjék, a szőnyegen levő számadás feletti érdemleges határozat pedig akkorra halasztásék, mikor ezen okmány utólagos kinyomatása és kiosztása megtörtént.

Dr. Bróde Lipót csodálkozik ezen indítvány felett, mert a jogászoktól mindenekelőtt követelhető, hogy alapszabályaikhoz ragaszkodjanak. A számadások megvizsgálásával az alapszabályok értelmében egy 3 tagu bizottság bizatván meg, annak a számadást helyeslő nyilatkozatában ő teljes megnyugvást talál, és azért a kinyomatást szükségtelennek tartja. Jövőre is legfeljebb csak azt lehetne kívánni, hogy a számadás és az arra vonatkozó bizottsági jelentés a gyűlés minden tagja által az irodában megtekintethessék.

Szilágyi Dezső a jövőbeni kinyomatást részéről helyesli, ez alkalommal azonban a határozathozatal elhalasztásához nem járulhat, mert ez a szabályokban megállapított sorrendtől való eltérést feltételezne, mire nem szeretne praecedentst alkotni.

Szilágyi Virgil Hoffmann Pál indítványához járul, a mennyiben ő is az érdemleges határozat elhalasztását, illetőleg a bizottság jelentésének napirendre tüzését pártolja.

Boor József azt tartja, hogy ez az alapszabályok módosítását involválná, mire nézve az indítványt annak rendj szerint kellett volna beadni, s ennél fogva a haladéknélküli eldöntést sürgeti.

Nagy János indítványozza, hogy az előterjesztett számadás kinyomatása ez alkalommal mellőztessék és nevezessék ki egy 3 tagu bizottság, mely a számadásokat megvizsgálja, miután a számadásoknak kinyomatása a mellékleteknek együttes kinyomatása nélkül ugy sem elégséges a megvizsgálásra, hanem csak a dolog ismertetésére.

Dr. Garay Dezső pártolja Hoffmann Pál indítványát s csodálkozik dr. Bróde Lipót felett, hogy a törvény s illetőleg az alapszabályok szavaihoz ragaszkodik, nem pedig a szavak értelméhez; hiszen az is határozat, ha a számadások kinyomatása rendeltetik el.

Elnök bezárván az e kérdés feletti tanácskozást, Hoffmannak, mint indítványozónak ad szót.

Hoffmann Pál: Visszavonja indítványát, csatlakozván Szilágyi Dezső azon indítványához, hogy a számadások kinyomatása csak jövőre nézve rendeltessék el.

Mire Szilágyi Dezső indítványa elfogadtatott és a számvizsgáló bizottság tagjaiul a már tavaly e téren működött Liphay Kornél, Giczey Samu és Ertl Károly választottak meg. A gyűlés áttérvén az alapszabályok módosítására.

Dr. Bróde Lipót az állandó bizottság indítványának en bloc elfogadását ajánlja.

Dr. Weiss Lajos és Szilágyi Virgil a pontonkinti tárgyalás mellett nyilatkoznak.

Dr. Teleszky István pártolván ezen indítványt, óhajtja, hogy az állandó bizottság indítványának egyes pontjaival együttesen az ugyanazon kérdésekre vonatkozó más indítványok is vétessenek tárgyalás alá.

Az elnök ezen értelemben mondja ki a határozatot.

Tárgyalás alá kerültek az alapszabályok módosítására vonatkozó indítványok.

Áttér ugyanis a gyűlés az állandó bizottság által ajánlott alapszabály-módosítások tárgyalására. A 4., 5. és 6. §-a ajánlott módosítások (Indítványok 40. lap) csaknem észrevétel nélkül elfogadtatnak.

A 7. §-ra tett módosítás, mely azt kívánja, hogy csak oly indítvány kerülhet szakosztályi tárgyalás alá, mely legalább három hónappal a jogászgyűlés megnyitása előtt nyújtatik be, hosszú vitára adott alkalmat. Végül ezen módosítvány a Szilágyi Dezső által ajánlott következő szövegezésben fogadtatik el:

„Csak oly indítvány kerülhet a szakosztály tárgyalása alá, mely a gyűlés megnyitása előtt legalább három hónappal a központi bizottsághoz beküldetett. Indítványokat minden tag tehet. Az állandó bizottság köteles a megelőző jogászgyűlés befejeztét követő négy hónap alatt a leginkább szükségelt jogreformok köréből a következő jogászgyűlésre kérdéseket tűzni ki, és minden egyes kérdés felett véleményezésre egy vagy több szakférfiut, a kérdés előadására pedig a gyűlés valamelyik tagját felkérni.

A jogászgyűlés bármely tagjának jogában áll az ily kérdésekre nézve is indítványt tenni.“

Következett dr. Környey Ede indítványa az alapszabályok 14. §-hoz, melyet indítványozó következőleg indokolt:

A magyar jogászgyűlés célja: a magyar birodalmi jogszoktat a tudományos téren szorosabb személyes érintkezésére és eszmecsorére egyesíteni, a hazai jog szükségleges átalakítására és fejlesztésére befolyást gyakorolni, különösen a szabadelvű jogreformok helyes létesítését előmozdítani.

Minden társulat, mely (mint a jogászgyűlés) a meghatározott célt alapszabályaiban kijelölt uton és eszközökkel elérni törekszik, működéséről időről-időre beszámolni szokott.

A beszámolás intőleg és buzdítólag hat; intőleg ha a siker elmaradt; buzdítólag, ha a munkát siker követte.

A jogászgyűlés azonban nem oly szerencsés, mint például az országgyűlés, melynek megállapodásait nyomban követi a végrehajtás; ugyanazért minden időszak végén az országgyű-

lési elnök maga a működés eredményeiről nyomban beszámolhat.

A jogászggyűlés megállapodásai azonban hasonlítanak a vetőmaghoz, mely a szaktudomány, a törvénykezés és törvényhozás termőföldjeibe vetve — érlelési időt igényel.

Ha az elvetett mag kikelt és gyümölcsöt hozott; ha a jogászggyűlés megállapodásai a törvényhozásban és az életben érvényre jutottak: akkor beállott a beszámolás ideje... nem ugyan a jogászggyűlési elnök által, (kinek személye csak az első közgyűlési napon lesz bizonyossá, s így a beszámolási jelentéstételre el nem készülhet), hanem az állandó bizottság által eleve évenként felkérendő egyik alkalmas tag által, ki a jelentéstételre vállalkozik.

Ne mondja senki, hogy a beszámolandó eredmény köztudomásu, mert ezen állítás ráillik, de csak azokra, kik a szaktudomány minden mozzanatát, a bíróságok határozatait és a törvényhozás intézkedéseit folyton őrszemmél kísérik. Ezt azonban közülünk mindenki nem, sőt kevesen tehetik. És

miután részben nehéz, részben lehetetlen a szaktudomány és törvénykezés termékeiről tudomást szerezni, de igenis lehetséges a jogászggyűlés megállapodásairól és azóta a törvényhozás intézkedéseiről — párhuzamba állítva — évenként jelentést tenni. Végre

miután az ilyen jelentéstételre közgyűlésünk első napja időt enged, sőt ennek méltó diszt kölcsönöz: ennél fogva esedezem, miszerint a mélyen tisztelt jogászggyűlés alázatos indítványomat, miszerint „az állandó bizottság hatásköréhez tartozik: a magyar jogászggyűlésnek évenként (4. §.) jelentést tenni, hogy fennállása, illetőleg az elmúlt jogászggyűlés óta a hazai jog átalakítása és fejlesztése, különösen a szabadelvű jogreformok helyes létesítése körül mi történt a honi törvényhozás terén, és az eredményt a magyar jogászggyűlés megállapodásai mennyiben mozdították elő? — ezekről a jelentéstétel végett a jogászggyűlés valamelyik tagja keresendő meg,“ — elfogadni méltóztassék.

Aradi Antal a „szabadelvű“ szó kihagyását indítványozza, mert a jogreformokat szabadelvűekre és nem szabadelvűekre nem véli osztályozhatóknak. Továbbá azt is kihagyatni kívánja, hogy a jelentés arra is kiterjesszkezdjék, valjon a jogászggyűlés megállapodásai mennyiben mozdították elő a jogreformok létesítését, mert az nagyon incommensurabilis valami, és erről majd a magyar jogtörténelem írója fog csak helyesebben ítélni.

Végül kihagyatni kívánja az utolsó két sort is, mert a jelentéstétellel egyenesen csak az állandó bizottságot tartja megbizandónak.

T a k á c s Benő elfogadja az indítványt Aradi módosításával, csak a jelentéstételt az elnökre kívánja bizni.

Magyar János pártolja Környey indítványát egész terjedelmében. A mi a „szabadelvűség“ megtámadott kifejezését illeti, ezt annál inkább elfogadja, mivel ezen eszme már az alapszabályok 1. §-ban is ki van mondva.

Krisztinkovich Ede Környey indítványának mellőzését kívánja, mivel azt pontosan keresztülvinni lehetetlen.

Dr. Korbuly Imre csatlakozik Kristinkovich véleményéhez, miután felteszi a jogászggyűlés minden tagjáról, hogy annyi érdekeltséggel viseltetik a jogreformok fejlődése iránt, hogy felesleges az azok iránti jelentéstétel.

Mátyus Arisztid elfogadhatónak tartja Környey indítványát azon rész elhagyásával, mely azt kívánja, hogy a jogászggyűlés működésének a törvényhozásra való befolyására is kiterjesszkezdjék az évenként teendő jelentés.

Teleszky István elvetendőnek tartja Környey indítványát, kiemelve, hogy ez indítvány a német jogászggyűlés viszonyaiban lelhei ugyan indokolását, a mennyiben ott számos törvényhozások állnak fenn, de a magyar jogászggyűlés minden tagjától elvárható, hogy az egyetlen hazai törvényhozás működése iránt au fait legyen.

A szavazásnál Mátyus Arisztid indítványa nyer többséget.

A 8. és 12. §§-ra tett módosítványok elfogadtattak az állandó bizottság által ajánlott szövegezésben. A 13. §. a) pontjára az állandó bizottság által tett módosítvány szintén elfogadtattott. Teleszky ugyanezen §. c) pontjára tett módosítványa pedig a következő

Szilágyi Dezső által ajánlott szövegezésben fogadtattott el:

„Az alapszabályok 13. §. c) pontja következőképp módosítandó: a szakosztályok megállapodásai és az 5. §. értelmében bejelentett kisebbségi vélemény megvitatása, ezek valamelyiké-

nek elfodása vagy a napirend következő tárgyra való indokolt áttérés elhatározása.“

Szilágyi Dezső, tekintettel az előrehaladt időre a tárgyalás folytatását holnap reggeli 8 órára kívánja halasztatni.

Környey Ede és Szentgyörgyi az indítvány ellen nyilatkozván, elnök szavazásra teszi fel a kérdést, mire a többség az indítványt elveti.

Az állandó bizottság által a 14. §-hoz ajánlott módosítás elfogadtatik.

Következik a tanácskozási szabályok módosítása iránt beadott indítványok tárgyalása.

A 20. §. megelőzőleg a módosítás iránt nem lévén ellenvetés, ezek felolvasottaknak vétetnek.

A többi §-ok is csekély észrevételekkel elfogadtatnak. Következett a szavazatszedő bizottság kiküldése, melynek tagjai lettek: Környey, Szilágyi Virgil, Sággy, Teleszky és Bróde.

Következett az indítványoknak a szakosztályokhoz való beosztása. •

* * *

Az egyesült I-ső és II-ik szakosztálynak ülése.

(Szept. 25-én.)

Hoffmann Pál mint a központi bizottság megbízottja megnyitván az ülést, felolvasta az I. szakosztály névsorát; a II. szakosztály névsora felolvasottak vétetik. Felolvassa az osztály elé terjesztett indítványokat. Ezután felszólítja a szakosztályt, hogy a tanácskozási szabályok értelmében elnököt, elnök helyettesét és jegyzőket válasszon. (Felkiáltások: Eljen Hoffmann Pál!) Mire megjegyzi, hogy csak azon esetben fogadhatja el az elnökséget, hogy ha egyhangulag választatik meg, mert a tan. szabályok azt kívánják. (Felkiáltások: Egyhangulag!)

Következnek a többi választások. Helyettes elnökül, miután dr. Teleszky kinyilatkoztatta, hogy meghajol Tomcsányi Mór érdemei előtt, ez választatik meg. Jegyzőül választatnak dr. Garay Dezső, dr. Emmer Kornél.

Ezután a 13. sz. a részvénytársulatokról szóló indítvány elnök azon megjegyzése folytán, hogy az a 2-ik oszt. tartozván, hol a héber vallásu tagok vannak leginkább képviselve, s nekik ünnepjük van, holnapra halasztatik.

Kövekezik a jogi személynek fogalma és jogairól szóló indítvány.

Dr. Bozóky Alajos indítványozó, azon okból, mivel Vavrik Béla, ki az indítvány megbirálására kiküldetett, igen későn adta véleményét, úgy hogy azt kellőleg nem tanulmányozhatta, indítványát a jövő jogászggyűlésre elhalasztatni kéri.

Elnök azon megjegyzésére, hogy az indítvány azon esetben, ha azt magáévá teszi a tan. szabályok 11. §. értelmében tárgyalathatik, ha senki magáévá nem teszi, az a jövő gyűlésre halasztatik.

Dr. Teleszky István megjegyzi, miszerint az indítványt, mely szerint a részvénytársulatok az állam engedélyezésére ne szoruljanak, annyira fontosnak tartja, hogy annak elhalasztását okszerűen elhalaszthatónak nem tartja; s miután ő mind előadó csak e napokban olvashatta a véleményt, de mégis átbirta tárgyát tanulmányozni, azt indítványozó ur még inkább tehető volna, (Helyeslés) ennél fogva az indítványt tárgyalatni kéri.

Dr. Schnierer Gyula tárgyalást holnapra halasztatni indítványozza, a meddig a tárgyat kiki bővebben tanulmányozhatja. (Helyeslés.)

Vavrik Béla kijelentvén, hogy ha valakinek volna joga a késedelem miatt panaszkodni, az előadónak; s továbbá, hogy nem tartanék helyesnek oly praecedent felállítani, hogy valamely indítványozó azért, mert talán rövidebb ideje volt a vélemény tanulmányozására oly indítványokat, melyek a viszonyoknál fogva oly nagy fontosságuk a codificatoria, elhalasztasson, hanem miután indítványoztatott, hogy vétessék holnap tárgyalás alá, ahhoz ő is szívesen járul.

Magyar János azt hiszi, hogy miután indítványozó indítványát nemcsak elhalasztja, hanem egy egész évre visszavonja, ennél fogva itt a 11. §. teljes érvénybe lép; miután pedig itt többen vagyunk, folytatja szónok, kik az indítványt magunkévá tenni hajlandó vagyunk, azt hiszem, az indítványt tárgyalás alá vehetjük.

Elnök figyelmezteti előtte szólót, hogy magáévá tétel alatt az értetik, az indítvány irányának elfogadása, s a magáévá tevőnek feladata lesz az indítványt védelmezni.

Magyar János elfogadja a magáévá tételt, ha a szakosztály az alatt azt érti, hogy a tárgyalás el ne halasztassék, hanem azon értelemben, hogy azt védelmeznie kell el nem fogadhatja, mert ahhoz tüzetes és hosszabb ideig tartó tanulmányozás kell.

Elnök kérdésére Bozóky Alajos kinyilatkoztatja, hogy ő az indítványt ez idő szerint visszavonja.

Erre elnök azon kérdést teszi, vajlon szándékozik-e valaki az indítványt a tanácskozási rend II. szakasza értelmében magáévá tenni, azt kifejtven és védelmezven.

Vavrik Béla tagadja, hogy a magaevététel fogalma involválja azt, miszerint az illető tag tartoznék az indítványt kifejtteni és védelmezni. Miután pedig indítványozó tételének indokolásul egy egész brochuret, egy monographiát csatolt, az, a ki magáéva teszi az indítványt, támaszkodhatik ezen kifejtett indokokra annál is inkább, mivel a szakosztály működése nem valami universitási productio, hanem oly működés, melyre a tagok készületlenül nem jelennek meg.

Elnök félbeszakítja a szónokot, figyelmeztetvén őt arra, hogy azon kifejezés „egyetemi productio“ az egyetem helyiségében helyén nincs.

Vavrik kijelenti, hogy szavaival senkit megsérteni nem akart.

Sághy Gyula azon nézetben van, hogy az indítványt magáéva tevőnek azt egész terjedelmében védelmezni kell.

Rexa Pál kijelenti, hogy ő az indítványt magáéva teszi és azt tehetsége szerint védeni kész, mire elhatározatott, hogy a szóban levő indítvány tárgyalása holnapra halasztatik.

Erre tárgyalás alá vétetett Teleszky István indítványa a „törvényes örökösödés szabályozása“ tárgyában. Szólo röviden kifejtven indítványát, kiemeli, hogy az országbirói értekezlet mozgalmas időkben jött létre és nagy politikai pressio alatt állott, és hogy azon értekezlet oly remény fejében hozta határozatait, hogy azok csak ideiglenes hatálylyal fognak birni és két három hónap mulva az országgyűlés véglegesen fog ez ügyben intézkedni, most azonban azt látni, hogy ezen határozatok hatálya már egy évtizedre terjed, és bizonyára még inkább fog kihatni, ha e részben novellaris intézkedések nem fognak tétetni. Indítványának első pontjára nézve megjegyzi, hogy azon szavakból, törvény által ideiglenesen szabályozandó, e szót: „ideiglenesen“ kihagyhatónak tartja.

Az indítvány második pontjára nézve hangsúlyozza, hogy az öröklött és szerzett vagyon közti különbségben nem lát egyebet, mint szomorú maradványát az ősiségnek. (Élénk helyeslés.)

Győry Elek mint előadó melegen pártolja Teleszky indítványát, Hoffmann Pálnak azon módosításával, mely az ideiglenesség kimondására vonatkozik.

Szólo kiemeli, hogy más törvényhozásoknál is úgy p. o. a zürichinél gyakorlatilag bizonyult be a novellaris intézkedés. Szólo fejtegeti az öröklött és szerzett vagyon közötti megkülönböztetés tarthatlanságait, és csupán indítványozónak azon indokolásával nem ért egyet, miszerint a törvényes örökösödési rend mintegy pótolni lenne hivatva az örökhagyónak vélelmezett akaratát; minek következtében kihagyandónak tartja az indítványnak ezen szavait „mint az örökhagyó végrendeletését pótló, az örökhagyó vélelmezett akaratának lehető érvényre emelésével,“ és e helyett e szavak felvételét indítványozza „a családi kapcsolat fokozatához alkalmas.“

Szólo az öröklött és szerzett vagyon közötti megkülönböztetést indokoltnak találja ugyan a multa nézve, a midőn nemzetiségi és politikai szempontoknál fogva az ősiség elve uralkodott, a mai modern viszonyok között azonban a hol egyéni munka képezi a jogszerzés alapját, az ily megkülönböztetést anomaliának kell nyilvánítania (Helyeslés) és azoknak, kik az ellennézetben vannak, ha következtetések akarnak maradni az ősiség visszaállítását kollene indítványozniok. (Élénk helyeslés.)

Czenthe János: Nem pártolja az indítványt. Először azért, mivel a novellaris intézkedés nem tartja kívánatosnak. (Ő is kiemeli, hogy az országbirói értekezlet pressio alatt állt, de azon pressio a közvélemény pressiója volt és ő nemcsak menthetőnek, hanem mulhatlanul szükségesnek tartja az országbirói értekezlet intézkedését. Szólo nem tagadja, hogy ő a szerzett és öröklött vagyon közötti különbség elvét jelenleg olyképp óhajtja fentartani, hogy az mint a hazai jogrendszerünk hamvaiból a modern kor kívánalmaihoz idomult ősiség egy neme phönix madárként támadhasson fel. (Derűtség.) Igaz, hogy a cosmopoliticus theoria szempontjából az ősiség megtámadható, hanem midőn e kérdést tárgyaljuk, nemcsak mint

jogászoknak, hanem mint magyar honpolgároknak is kell éreznünk. Ezen szempontból hazafiúi kötelességünk is ragaszkodni ezen sajátlagos természeti jogintézményeinkhez. Szólo nem tartja veszélyosnek a jelenlegi örökösödési törvényt, mert az először a lemenők érdekeit tökéletesen biztosítja, másodszor az örökhagyó is biztosítva van, a kiről corpus jurisunk lovagias módon intézkedett. Szólo az indítványt továbbá azért sem pártolja, mert ily toldozás által a codificatio egyöntetősége meghiúsították. A novellaris eljárást az anyagi jog terén mindig csak rendkívüli körülmények között tartja megengedhetőnek, a mi jelenleg fenn nem forog. Ennélfogva szólonak véleménye oda terjed, hogy:

„Mondja ki a jogászgyűlés, hogy bár a törvényes örökösödési rend mielőbbi végleges szabályozását óhajtja ugyan, de a szőnyegen levő tárgy rendkívüli horderejénél fogva, ez alkalommal még nem bocsátkozhatik e kérdés elvi megoldásának tárgyalásába. (Egyes tetszésnyilatkozatok.)

Dr. Bozóky Alajos. Elfogadja az indítványt, Győry Vilmos azon módosításával, hogy az „ideiglenes“ szó kihagyassék. (Helyeslés.)

Dr. Wenzel Gusztáv. Felvilágosítást kíván adni az országbirói értekezlet magatartásáról, mint ki annak tárgyalásaiban részt vett.

Inconsequentiaról vádolják az o. b. értekezletet. Ezt határozottan tagadja. 1848-ban kimondatott az ősiség eltörlése; annak folytán megjelent az ősiségi patens, az o. b. ért. pure et simpliciter magáéva tette 1848. határozatát következőleg el kellett fogadnia az ősiségi patenst. Ez nem inconsequentia. Azt mondják továbbá, hogy az o. b. ért. pressio alatt állott. Ez nem áll, mert az o. b. ért. csak a közvéleménynek tett eleget, midőn kimondotta, hogy addig, míg a küszöbön levő országgyűlés másként nem intézkedik.

A mi az intentiot illeti, melynél fogva az o. b. értekezlet az öröklött vagyonnak visszaszámazását elhatározta, felhossa szólo, hogy 1848 utáni korszakban számos bevándorolt magas hivatalnok, katonatiszt Magyarország szép leányai közül választott magának hitvestársat. (Derűtség.) Nehogy már most a nő halála esetében számos szép magyar birtok is idegen kézre kerüljön, nem látszott egészen czélszerűnek a régi magyar törvény hatályát visszaállítani. (Tetszés és derűtség.)

Vida János nem fogadja el az indítványt. Szólo azon nézetben van, hogy ha az eddigi nivellirozó arányban tovább haladunk, akkor chinaiak leszünk. (Derűtség.) A vagyon eredetének kutatása kimustrálta ugyan az európai codificatiók nagy része, de azt egészen kiküszöbölni még sem birta, úgy nevezetesen az olasz codex is megteszi a szóban levő megkülönböztetést a vagyon között. Ily különbséget tesznek a fenálló törvények is a társaság vagyona tekintetében is, a mennyiben az már előbb meg volt, vagy csak megszerzettet. Miért ne lehetne tehát a halál esetére oly megkülönböztetést tenni? Szólo tehát nem szeretné e fontos elvet egyszerűen elejteni, hanem inkább szeretné nyitva tartani számára a fölvtelt, mire nézve azonban positiv javaslatot tenni nem kéns.

Az indítvány második pontját illetőleg, hogy a hitvestárs nagyobb kedvezményben részesüljön, attól tart szólo, hogy a tulélő házastárs különböző czimoken az egész vagyont fogja absorbeálni és akkor a vagyon a dr. Wenzel által mutatott uton kivándorol szépen Csehországba. (Derűtség és helyeslés.)

Vavrik Béla. Tagadja dr. Wenzel Gusztáv azon állításának helyességét, hogy az öröklött vagyonnak megkülönböztetése és az ősiség között analogia nem léteznék, mert az ősiség kiindulási pontja és legfőbb elve is az ősi család fentartása volt, és maguk azon argumentumok, melyeket dr. Wenzel mint az országbirói értekezletnél irányadókat felhozott, bizonyítják azt, hogy a magyar családok fentartása lebegett itt is az országbirói értk. előtt. Az mondatott, hogy a szőnyegen levő indítvány csak a nivellirozás irányzatából származik; de szólo arra figyelmeztet, hogy a családi kötelek szülte szeretet azon elem, mely leghathatósabb nivellirozó erővel bír és e családi kötelekekből folyó viszonyok tesz eleget az indítvány. (Élénk helyeslés.) Cosmopolitismusról beszéltek itten, szólo azonban az emberi érzet általános kifejezését látja csak ez indítványban, mely azon vörös vonalként vonul át, és melyet szólo, mint elodázhatlant, ki nem küszöbölhető pártol. (Élénk helyeslés.)

Dr. Wenzel helyreigazitván szavait, odanyilatkozik, hogy most nem lehet szó az országbirói értekezlet intentióiról, hanem csak annak határozatairól.

Pósfay Károly osztja az indítványozó nézetét, hogy öröklési szabályaink homályosak és kétes tartalmuk, de elégségesnek tartja, ha a törvényhozás értelmezőleg segít e dolgon,

mert a legtöbb öröklési per azon esetekben keletkezik, midőn oly személyek hagyatéka forog kérdésben, kik vagy kiskorúságuk miatt nem rendelkezhettek, vagy hirtelen halál következtében végrendelet megírásán akadályozva vannak. Legcélzesebbnek tartja azt, hogy mindaddig, míg e kérdés általános megállapodással el fog intézteni, „kiegészítő értelmezések“ által segítsenek a törvényen, és pedig az öröklési szabályok megállapított főelvei fentartása mellett. Az országbírói értekezés főalapelvül fogadta el, hogy az öröklési rendszer az osztrák szerint léptessék életbe, azonban a szabályok, igen homályosan stylizáltattak úgy, hogy számos kétes jogi eset keletkezett. Nem osztja az indítványozó azon alapelvét, hogy az öröklött és szerzett vagyon közti különbség szüntessék meg, mert véleménye szerint az indítványban fekvő felfogás a magyar nemzetben soha sem fog gyökeret verni.

Vajkay Károly. Osztja Pósfay Károlynak azon nézetét, hogy jelenlegi törvények hiánya folytán ellentétes ítéleteket hoznak a főtörvényszékek, de szóló nézete szerint e bajon csakis a minél előbbi novelláris intézkedés által lehet segíteni. (Helyes.) A mi a nemzet geniusára való hivatkozást illeti, ez oly tágas fogalom, hogy ha azt irányadóul akarnák elfogadni, akkor Magyarországon az ősiséget kellene visszaállítani.

A nép érületére és felfogására hivatkozni tehát e kérdésben szóló nem tartja találónak. (Helyes.) Szóló Sággy indítványát nem pártolja, mert ez a családjognak előleges szabályozását fogná praeoccupálni. Ennélfogva Teleszky indítványát egész terjedelmében pártolja.

Szólásra senki feljegyezve nem lévén, az indítványozó el a zárszó jogával.

Teleszky István: Mindenekelőtt elfogadja előadónak azon módosítását, hogy ezen tétel kihagyassék: „Az örökhagyó általában vélelmezett akaratának lehető érvényre emelésével, miután ezen paszus az indítvány lényegéhez nem tartozik. A mi a nemzet geniusára való hivatkozást illeti, ő annak nyilvánulását nem a népnél és különösen nem specificus oly esetekben keresi a hol az illetőknek talán épen érdekökben fekszik az öröklött vagyonhoz ragaszkodni, hanem keresi e genius nyilvánulását itt az ország jogférfiai között. (Élénk helyeslés.) Az öröklött és szerzett vagyon közötti különbségre nézve mai nap racionális érvet felhozni nem lehet, hacsak a porosládákban a leszármazási táblákat nem vesszük elő. (Igaz.) Az országbírói értekezlet ezen elv felelevenítése által csak az ősiséget galvanizálta életre. Sőt tovább ment, mert minden ősi vagyon legalább öröklött, de nem minden öröklött egyszersmind ősi is. Azt mondják az ellennézetűek, hogy hiszen a végrendelezés által lehet az indítvány értelmében bárkinek intézkednie, de szóló megfordítja a tételt és azt mondja törüljük el az öröklött vagyon jellegét, és ha valaki másképp akar intézkedni, tessék végrendelezni (Helyes); mert statisztikai adatokból kimutatható, hogy nagyobb részt lehetetlen, vagy legalább nagyon nehéz végrendelezni. Szóló felelvén még Wenzel és Vida urak ellenvetéseire, azzal végzi szavait: Emelkedjék a magyar jogászggyűlés magasabb szempontra és ne menjen oda vissza, a hová némelyek vezetni akarnák: az ősi fészekbe. (Élénk helyeslés.)

A most következett szavazásnál az indítvány csaknem egyhangulag ekkép fogadtatott el.

Mondja ki a magyar jogászggyűlés:

1. Hogy a törvényes örökösödés, be nem várva a magyar magánjogi törvénykönyv megalkotását és életbeléptetését külön törvény által szabályozandó, hogy az új szabályzat a törvénykönyvben felvétethessék.

2. Hogy a törvényes örökösödés rendje, az örökség tárgyát képező vagyonok minőségének különbségeit nem tekintve, tehát öröklött és szerzett vagyonokra nézve egyformán határozandó meg.

3. Hogy a tulélő házastárs törvényes öröklési joga szinto a szerzett és öröklött vagyonra való tekintet nélkül azon elv szerint állapítandó meg, miszerint minél távolabbi öröklésképes rokonokkal együttesen hivatik a tulélő házastárs az öröklésre, annál nagyobb legyen az őt illető öröklési hányad.

Előadól a közgyűlés számára Győry Elek választatott meg, mire az ülés fél 2-kor szétoszlott, elhatároztatván, hogy a legközelebbi ülés 3 órakor fog tartatni.

* * *

Elnök Hoffmann Pál délutáni 3 órakor kijelenti, hogy számos héber vallású tag azon kívánságát fejezi ki előtte, hogy

tekintettel a mai héber ünnepre a törvénytelen gyermekek jogi állapotának rendezése tárgyában tett indítvány csak holnap tárgyalassék, minélfogva az ülés megtartása holnapra véli elhalasztandónak. Ez ellen kifogás nem tétetvén a tagok szétoszlottak.

* * *

(Szept. 26-án.)

Elnök megnyitván az ülést, az első ülés jegyzőkönyve észrevétel nélkül hitelesített.

Felvetetvén azon kérdés, hogy miután a mai napi talán 3 órai tárgyalás alatt a hátra levő indítványok alig tárgyalhatnának le, a legfontosabbak, mások szerint pedig a legsürgösebbek vétessenek elő; mellette és ellene többen szólván, Vavrik Béla azon megjegyzésére, hogy az ülés d. u. 4 óráig folytathatik, a tegnapi sorrend szerint kezdetik meg a tárgyalás.

Első tárgy dr. Katona Mór indítványa a törvénytelen gyermekek jogi állapotának rendezése.

Indítványozó csak röviden akarja indítványát indokolni, miután az már a mult évi jogászggyűlésen is tárgyalatott, kiemelvén főleg a humanitási szempontot, indítványát ajánlja. (Tetszés.)

Győry Elek előadó pontonként fejtegeti az indítványt; az első pontot elvetendőnek tartja azért, mert az nem lehet tárgya a jogászggyűlés enuntiációjának: 2-ik pontban a „concupitus plurium virorum“ kivételt elvetendőnek tartja; 3-ik pontot elfogadandónak mondja azon irányú módosítással, hogy „személy állapotokra“ helyett: „jogi állapotokra“ tétessék.

Tomcsányi nem ért egyet előadóval, a mennyiben az egyrészt a vétség, másrészt a rokonság teoriájára alapítja véleményét.

Az indítvány első pontját, mely definiót akar adni a törvénytelen gyermekre nézve, feleslegesnek tartja.

A második pontra nézve a „concupitus plurium virorum“ kifogásnak szóló véleménye szerint nem lehet helye. Itt praesumptioról nem lehet szó, mert: itt csak a lehetőség, de nem forog fenn a valószínűség, és a lehetőség miatt nem lehet senkit felelőssé tenni.

A 3-ik pontot egészen feleslegesnek tartja.

A 4-ik pontra nézve szóló hozzájárul az előadónak módosításához, azon megjegyzéssel, hogy a tartási kötelesség az anyának örököseire is kiterjesztessék.

Az 5-ik pontra nincs kifogása.

Sággy az indítvány első pontját célszerűbben vélné ekkép fogalmazni: Minden törvénytelen gyermek egymással egyenlő jogállapotban részesül.

A második pontra nézve egyetért az exceptio concubitus plurium virorum tekintetében.

A 3) pontra nézve elfogadja azon módosítást, mely szerint ezen szavak helyett „személy-állapotokra“ tétessenek ezen szavak „jogi állapotokra.“

A 4) pontra nézve nem ért egyet sem indítványozóval, sem az előadóval. Az elsővel nem ért egyet, hogy a törvénytelen gyermeket még örökös rész is illesse, mert ez a socialis, a családi állással meg nem fér. De nem ért egyet az előadóval, hogy a törvénytelen gyermekek akkor is kizárassanak, ha nem léteznek törvényes gyermekek, és csodálja, hogy míg előadó ur előbb az exceptio plurium concubentiumnál a méltányossági szempontot hangsúlyozta, addig most ezen szempontot elhagyja. Pártolja azt is, hogy a nevelési kötelezettség az atyának örökösére is átmenjen:

Dr. Vavrik Béla. Előadásában az ethikai álláspontot foglalja el és kedvezményben kívánja részesíttetni a jegyesek közösüléséből származó gyermekeket, miután ezeket a közvélemény és a közérület sokkal kedvezőbben szokta megítélni, mint ezekkel szemközt azon gyermekeket, kik ex damnato coitu, tehát incestusból, bigamia és házasságtörés folytán születtek. Ő ezen kedvezményt nem találja olyannak, melyet specifice a német jog állapított meg, hanem olyannak, mely a társadalom közérületében találja helyeslését. Mert itt a szeretet kötelekei épúgy félre magyarázhatlanok, mint a törvényes gyermekek irányában azok szülei részéről. (Élénk helyeslés.)

Hoffmann Pál (az elnöki székről lelépve) Katona indítványának két lényeges pontja van: a 2-ik és 4-ik; az elsőre nézve azt ohajtja kimondatni, hogy az atyasági kereset a concubitus plurium virorum kifogásával, fentartandó; az utóbbinak eldöntését kéri azonban a jövő jogászggyűlésre hagyatni.

Teleszky István: Indítványt tesz, hogy a törvénytelen gyermekeknél az atyaság a bíróság előtt vagy azon kívüli be-

ismerés folytán legyen megállapítható s azzal támogatja indítványát: hogy minden más bizonyíték ingatag, sőt immoralis, a mennyiben itt az eskü a legnagyobb visszaélésekre vezetne. Különben csatlakozik azon nézethez, hogy a jelen jogászggyűlés az alapkérdés eldöntésével érje be, mely az atyasági keresetet elismeri, ellenben az örökösödési kérdés megállapítását halasztja a jövő jogászggyűlésre.

Dr. Bozóky Alajos: Nem osztja Teleszkynek azon indítványát, hogy csak az atya részéről beismerés legyen az atyaság bizonyítéka, mert ily körülmények közt száz eset közül 99-ben nem találók meg az atyát. Szóló megegyeztetetőknek tartja az atyasági keresetet a concubitus plurium virorum kifogásával, mivel valamint az egyik támadás, ugy az utóbbi védelem. (Helyeslés.) Igaz ugyan, hogy az ily több férfi közül valóssággal csak egy lehet az apa, de valamint vétségénél, ha nem lehet tudni, hogy ki a vétke, egyetemlegesen ítéltetnek el mindnyájan, ugy itt is ezen elvet alkalmazhatónak tartja.

Dr. Weizer csatlakozik Teleszky indítványához, a mennyiben ő a francia törvényhozást e részben igen helyesnek találja és mivel azt tartja, hogy a jogászggyűlésnek kiválólag practicus intézmény mellett kell felszólalni. Indítványozza: „hogy a törvénytelen gyermekek anyja ellen mindenkor, atyja ellen csak oly esetekben intézhet elismertetési keresetet, ha

a) az az anyjával nemzékora concubitusban élt (concubinatust nem a római, hanem a mi értelemben véve), továbbá:
b) ha nőrablás vagy erőszakoskodás által vezetettett e lépésre. Az exceptiót nem tartja ad rem tartozónak.

Indítványozó zárszavától elállván, kijelenti, hogy Hoffmann indítványához hozzá járul.

Erre hosszas vita után elhatározatott, hogy a jelen jogászggyűlés csakis az atyasági kereset megadása iránt nyilathozik, az örökösödési kérdést azonban a jövő jogászggyűlésre halasztja el.

Szavazás alá kerülván az indítvány egyes pontjai, Hoffmann Pálnak javaslata fogadtatott el, mely így hangzik:

Az I. és II. pont helyett ez teendő: Az atyasági keresetnek a törvénytelen gyermekekre vonatkozólag a plurium virorum concubentium kifogásának fenntartása mellett hely adandó.

Az ülés $\frac{1}{4}$ órára felfüggesztetvén, hosszas vita keletkezett a felett, valjon a jogi személyek tárgyában tett indítvány, vagy pedig a hitbizományok eltörlésére vonatkozó, vétessék e tárgyalás alá. A szakosztály az utóbbi kérdést vevé tárgyalás alá.

Indítványozó Murinyi Endre eláll az indítványának indokolásától, fentartva magának az ellenvetésekre teendő nyilatkozatát.

Dr. Rexa Pál előadó történelmi visszpillantást vet a hitbizományi intézmény fejlődésére a külföldön és Magyarországon, azon indítványt teszi, hogy a jogászggyűlés ez indítványt ne fogadja el, és napirendre térjen át.

Dr. Pulszky Ágost. Hosszasabb előadásában a hitbizományi intézmény fejlődéséről értekezvén, kiemeli, hogy ezen intézmény som az egyházi, som a római jogban nem találja indokolását, hanem csak a középkornak feudális eszméiben gyökerezik, s azon idők felfogásában találja magyarázatát, a midőn földbirtok volt minden, és midőn ez adott személyjogokat is, és így mindenki lehetőleg iparkodott ilyenü intézmények által jogait biztosítani. Angliában akképp fejlődött ki ezen intézmény, hogy ez a jövőre nézve nem bír annyi veszélylyel, mint a continens, a mennyiben Angliában nem viseli a perpetuitas jellegét. Az angol jog irtózik ezen örök állandóságtól: „Abhorret” a perpetuitato. (Igaz! Igaz!)

És ott nem lesz szükaég forradalomra, hogy ezen intézmény maholnap eltörléssék. Sokkal ferdébb alapra helyezkedett ez a continens, a hol heves forrongásoknak lett okozója. Itt megkövösültek az eszmék, melyeken ez intézmény alakult és az eredeti eszmék egészen szem elől tévesztettek. (Élénk helyeslés.) Itt ezen intézmény, mint magánjogi intézmény szerepel, holott annak bölcsője, a feudális állapotok, már régen megszűntek, és így itton erőszakos támadásnak van ezen intézmény kitéve. (Helyeslés.)

Az elmaradtak folytán kénytelen a hitbizományi intézmény ellen nyilatkozni; azonban nem kívánja a jelenleg fennálló hitbizományok eltörlését, mert azt a legnagyobb visszahatást szülő forradalmi intézkedésnek tekinteni s egyelőre csak azt véli kimondandónak, hogy az alkotandó magyar magánjogi törvénykönyvben a hitbizományi intézmény föl nem veendő.

Murinyi Endre a véleményezővel szemben fentartja indítványát.

Elnök felteszi a kérdést: elfogadtatik-e az indítvány vagy nem?

Pulszky közbeszól: módosítványom van! Felkiáltások: Irásban kell beadni a módosítványt. A módosítvány így szól: „a hitbizományi intézmény az alkotandó magy. mag. jogi könyvből kihagyandó.” Szavazás folytán a többség Pulszky módosítását fogadja el. Előadón Pulszky választatik meg.

Dr. Garay Dezső felszólalása folytán a többi indítványok a jövő jogászggyűlésre halasztatnak.

Ezzel olnök a sz. oszt. bizalmaért köszönetet mondva, beárja az ülést.

* * *

A III-ik szakosztály ülése.

(Szept. 25-én.)

Szentgyörgyi Imre, az állandó bizottság megbízásából megnyitja az ülést, üdvözli az egybegyűlt tagokat és felkéri a szakosztályt, hogy működését megkezdeni sziveskedjék.

A szakosztályi tagok névsora felolvasottnak vétetvén, elnök a tárgyalás alá veendő indítványokat sorolja elő.

Áttérvén a napirend első tárgyára elnökül, Dárday Sándor tag indítványára, Szentgyörgyi Imre választatik.

Elnök: köszönettel fogadja a szakosztály megválasztását, felkéri az osztályt, hogy két jegyzőt válasszon, mire Illés Károly és Csukássy Károly választatnak közfelkiáltás után.

Elnök: jelenti, hogy az 1. sz. a. törvénytészi orvosok kineveztetéséről szóló indítványra vonatkozólag az országos egészségügyi tanács részéről érkezett egy vélemény; egyszerűsmind bemutatja Grosz Lajos urat, az egészségügyi tanács tagját, ki a netán szükséges felvilágosításokkal fog szolgálni.

Az indítványok sorrende a következőképen állapittatik meg:

1. A törvénytészi orvosok kineveztetéséről szóló indítvány.

2. A főbenjáró és politikai büntettekro nézve honosítandó esküdtészek tárgyában tett indítvány.

3. A büntetőjogi elévülésről szóló indítvány.

4. A büntetbeni marasztalás jogkövetkezményeiről szóló indítvány.

5. A büntetőjogi rendes közös illetőség tárgyában beadott indítvány.

Elnök: akadályozva lévén az elnöklést folytatni, alelnök Szentlélek Gyula foglalja el az elnöki széket.

A tárgyalásra kitüzött indítványok elseje a tvszéki orvosok kinevezetéséről szóló indítvány. A tárgyalást megelőzőleg felolvastatik az orsz. egészségügyi tanács véleménye, melyet lapunk egyik közelebbi számában fogunk ismertetni.

Boor József indítványa következő:

„Mondja ki a jogászggyűlés: hogy a jó igazságszolgáltatás érdeke kívánja, hogy az állam önálló, felelős és hatáskörükre nézve utasítással ellátandó kerületi törvénytészi orvosok kineveztetése iránt, a bíróságokkal egyetértve rögtön gondoskodjék.”

Ennek indokolására felhossa, hogy küszöbén a bíróságok rendezésének, attól fél, hogy a szándékolt cél nem fog eléretni, ha azon közegek, melyekkel bíróságaink számtalanszor érintkeznek, s kiktől az igazságszolgáltatás feltételeztetik, t. i. a szakemberek a kor színvonalán nem állanak. — Hogy az illetők a kellő ismeretekkel birhassanak, az csakis ugy létesithető, ha az illetők függetlenítettnek és az általános orvosi tudomány és foglalatosságtól elvonatnak. — Ez csakis az állandósítandó és az állam által fizetendő és szervezendő törvénytészi orvosok által érethetik el. — Ezen önálló törvénytészi orvosok felelőségre is vonathatnak, a mint azt az 1871. évi felelőségi törvény 2. §. meghatározza.

Utasítással a ker. törvénytészi orvosok, részint a systematicus eljárás, részint a vizsgálati tárgyaknál megtartandó pontosság érdekében látandók el.

Ajánlja indítványát elfogadás végett.

Csukássy Károly, előadó: Boor J. urnak indítványát célja tekintetéből pártolom és elfogadását ajánlom, minthogy azonban az 1871. évi az első bíróságokat rendező t. cz. 9. §-ában már rendelkezett, az indítvány, ugy mint fogalmazva van, elesik. ellenben Várady Mibály fogalmazványa szerinti a az eredeti kijelentést magában foglaló módosítványt ajánlom elfogadandónak. Alapját az indítványnak a fumei nagygyűlésen dr. Ambró által felolvasott értekezlet teszi, s mivel az a törvszéki orvosok hatáskörét felette tágra szabja, én a német jogügyi irodalomban már az irányban létező számos munkák és nevezetes nézetek következtében ezeket vagyok bátor előter-

jeszteni. — Itt előadó több nevezetes írókat idéz nézete támogatására.

Mátyus Arisztid: egyszerűsíteni ohajtja az indítványt és arra kíván szorítkozni, hogy csakis az elv mondassék ki és csak annyi, monnyi az elv megvalósítására szükséges, a részleteket pedig mellőzni akarja. E célra a következő szerkezetet ajánlja.

„Mondja ki a jogászgyűlés, hogy a jó igazságszolgáltatás érdeke megkívánja, hogy az önálló és felelős törvényszéki orvosok intézménye mihamarább életbeléptetessék.“

Váradys Mihály: szükségesnek tartja a határozatban kimondani azt is, hogy joga legyen a vádló és védőnek magán orvosokat berendelni; szükségesnek tartja pedig azért, mivel vannak szakemberek, kik a törvényszéki orvosok intézményét csak azért ellenzik, mert az orvosok monopóliumától tartanak. Már pedig, ha a vádló és védőnek megadjuk azon jogot, miszerint maguk is rendelhetnek be orvosokat, ezáltal a törvényszéki orvosok bizonyos korlátok közé szoríttatnak és ez uton azok is könnyebben megbarátkoznak ezen intézménnyel, kik különben határozottan ellenzik annak behozatalát.

Bóor József ismételve ajánlja indítványát.

Dr. Grosz Lajos: (mint az országos egészségi tanács kiküldöttje) azon szövegezéshez járul, melyet Mátyus Arisztid terjesztett be.

Elnök: feltevéen a kérdést, a beterjesztett szövegezés körül Mátyus Arisztid nyert többséget.

Az indítvány előadójaul a teljes ülés számára dr. Csukássy Károly választatott.

Következik dr. Friedmann Bernát indítványa az esküdtzéki eljárásnak a politikai és főbenjáró büntettek meghonosítása tárgyában.

Dr. Friedmann Bernát indítványozó: Hogy a büntető ítélet igazságos legyen egyrészt a tény vagyis bűnösségi kérdésnek, másrészt pedig a büntetésnek helyesen kell megoldatnia.

Főnehézség azonban az első kérdés megoldásában fekszik. S azért a tudomány és törvényhozás leginkább e körül fáradozott.

Eleinte csak a beismerés és tanubizonyítás használtatott ismérvül, később hozzájárultak ehhez: az eskü, Istenítélet stb.

Azonban mindinkább azon meggyőződés szilárdult meg, hogy egyedüli biztos ismérv a beismerés. Minden egyéb csalékony lehet.

Ezután minden törekvés oda irányult a büntető eljárásokban, vádlottat beismerésre bírni. Ezen törekvés gyümölcse a tortura lett.

Evszázadok mulva azonban a tortura igazságtalansága is elismertetvén, megint eltöröltetett.

A tortura eltörlésével két irány keletkezett a különböző nemzetek büntető eljárásában a ténykérdését illetőleg, egyik erre nézve az esküdtzéket, másika a titkos nyomozással összetett bizonyítást fogadta el.

Ez utóbbinak hiányairól nem is szólok. Hanem az előbbit akarom a lehető tökéletességben képzelt jogászbírákból álló tvszék működéséhez hasonlítani.

Tagadhatlan, hogy a jogászbírákból álló tvszék is annyira javítható czélszerű szabályok felállítása által, hogy az esküdtzéki eljárást megközelíti, de annyira, hogy utol érje, soha.

Azon előnyei az esküdtzéki intézménynek, melyekben utólérhetlen a jogászbírákból álló tvszék által:

I. hogy a közvetlen szóbeliség és nyilvánosság — jó büntető igazságszolgáltatás ezen egyik alapfeltétele — csak ezen intézményben nyer tökéletes kivittelt.

A törvénytudó bíró nem óvhatja meg magát az elővizsgálati iratoktól. Sőt azoknak ismerése által benne már eleve bizonyos vélemény keletkezik az egyes kérdések iránt. Ezen elfogultságánál fogva a tárgyalást egyoldalul fogja fel, nem képes elég éber figyelemmel kísérni: miért is osztán gyakran történik, hogy a bíró határozata és a nép közvéleménye nem találkoznak. Mert mindkettő különböző forrásokból meríti meggyőződését, emez csupán a nyilvános tárgyalásból, amaz ebből, de az előiratokból is.

A szóbeliség és felelősségi lehetőség kizárják egymást.

Hogy az egész országban csak 3—4 felelősségi instantia legyen, kivihetetlen, mert a feleknek és a tanuknak elviselhetetlen teher volna a megjelenés; hogy minden bíróság székhelyén felelősségi bíróság is létezzék, óriási és elviselhetetlen költséggel járna az országra.

Azt pedig még tanácsolni sem merete még soha senki sem,

hogy ugymint esküdtzéknel jogászbírákból álló tvszéknel is kilegyon a felelősség zárva.

II. Az esküdtzékben többféle életviszonyok tapasztalatai vannak egyesülve, mint a törvénytudó bírákból álló tvszéknel; mert ez utóbbiak mindnyájan csak egy és ugyanazon forrásból merítik ismereteiket, egy és ugyanazon forrásból szerzik tapasztalataikat: t. i. a tvszéki gyakorlatból, holott az esküdték legkülönbözőbb életviszonyokban élnek.

III. A nép nagyobb bizalommal viseltetik az esküdt — mint jogászbírák iránt. Ez tény, bizonyítja a történet. Örömmel fogadták mindig és mindenütt honosítását. S visszakivánták mindenütt, ha eltöröltetett.

Egyébiránt indokolva van ezen feltétlen bizalom azon nagy függetlenség által, melyben az esküdt bírák vannak.

IV. Terjeszti a törvények ismeretét, s ezáltal létesíti az igazságszolgáltatás iránti tiszteletet s megszilárdítja a nép jogérzetét.

V. Végre az esküdtzéki ítéletnek nagyobb erkölcsi súlya van, mint jogászbírák határozatának.

S ez onnét van, mert az esküdtzék határozatát a jelenlevő jogászbírák, ha egyhangulag tévesnek tartják, felfüggeszthetik. S miután azt nem teszik, saját tekintélyökkel is szentesítik.

E század tapasztalata mutatja, hogy azon hadseregek képesek leginkább a győzelemre, hol a polgári elem képezi a fősúlyt, s hogy azon egyházak működése legszabadelvűbb s legüdvösebb, hol a papság mellett a laicus elemnek is van beleszólása a dolog menetébe:

Adjon a törvényhozás tért a polgári elemnek az igazságszolgáltatás templomában is, s az igazság győzni és szabadelvű lenni fog!

Dr. Dárday Sándor: Dr. Friedmann Bernát urnak az esküdtzéki intézmény tárgyában tett indítványa iránt az állandó bizottság által az előadó szerepével bizatván meg — én az előadó tisztségét annyiban vélem eltérőnek a véleményezők feladatától, hogy a véleményezők saját subjectív meggyőződésüknek előterjesztésére vannak hivatva, — az előadónak feladata pedig abban áll: hogy a szőnyegen fekvő kérdést a tudomány mai álláspontja szerint minden oldalról tárgyilagosan megvilágítsa.

Iparkodni fogok ezen feladatomban annál is inkább megfelelni, mert az indítvány némileg a rögtönözöttség jellegét viseli magán.

Mig ugyanis az indokolás egyszerűen azon kérdésre vezethet vissza: vajon egyáltalában czélszerűnek véljük-e az esküdtzéki intézmény meghonosítását? — addig a concret formulázott indítvány az esküdtzéki intézménynek csak illetékeségi kérdésére szorítkozik a nélkül, hogy csak egy szóval indokoltatnék az: miért volna az esküdtzék csak politikai s főbenjáró bűnyeknél alkalmazandó?

Tudjuk mindannyian, uraim! hogy az esküdtzéki intézmény nálunk egyike azon 1848-ki vívmányoknak, mely a nyomban reá következő reactio folytán meghiusult és csak az alkotmány helyreállításával váltatott az ige testté. Igaz ugyan, hogy miután az esküdtzék csak sajtóügyekben képez illetékes fórumot, nagyon homeopaticus adagban részeltetünk annak jótéteményében, de egyelőre vagyis a mostani bünyenyítő eljárásunk mellett egyebet nem is igényelhetünk, mert hiszen pl. épen a főbenjáró bűnyekben törvény szerint írásbeli eljárásnak lévén helye, írásbeli eljárás mellett pedig esküdtzékéről szólni képtelenség volna. Nem tudom ugyan vajlon a t. indítványozó ur a mostani esküdtzéki intézményüknek illetékeségét csak egyszerűen kiterjesztetni vélte-e az általa jelzett politikai s főbenjáró bűnyekre, — avagy a jövő codificatio tekintetében tette-e indítványát? Az első esetben mint már mondotam az indítványozó lehetetlenséget kíván, a 2-ik esetre nézve pedig óvakodjunk attól, hogy mi magunk ne jelezzünk az esküdtzéki intézménynek szűkebb kört, mint talán a törvényhozás szándékolná. Én legalább részemről ez értelemben sem járulhatok az indítványhoz.

Főleg a mi a politikai bűnyeknek esküdtzéki tárgyalását illeti, — ugy ez által épen nem a legfényesebb, hanem a legkényesebb oldaláról tüntetett fel az esküdtzéki intézmény, kivált ha politikai mozgalmas időkben a pártszembenedélyeket s különösen hazánkban a nemzetiségi viszálykodást szemügyre vesszük.

Elismerem ugyan, hogy az esküdtzéki intézménynek igen jelentékeny politikai oldala van; ki azt egyedül technikai szempont alá akarja szorítani, behunyja szemét a valóság előtt s másokat azon csalódásra bír, hogy az ellenkező tévedésbe

esvén, az esküdtszéket kizárólagosan politikai állásponttól tekintsek. Én részéről nem azért dicsérom az esküdtszéket jó jogintézménynek, mert politikailag kívánatos, hanem mert jó jogintézménynek tartom, azért üdvözlöm abban a politikai haladást.

Tekintve azonban hazai viszonyainkat, okvetlenül tisztába kell előbb jönnünk az esküdtszékek mikénti alakulása iránt, mielőtt annak politikai jelentőségéről szólhatnánk. Egyáltalában nem létezik oly esküdtszéki intézmény, melyet mi föltétlenül mintakép gyanánt követhetnénk, mert majdnem minden nemzetnél, minden államban lényeges eltérésekre akadunk, s ezért előadói kötelességnek tartom e tekintetben egy kis szemlét tartani a különféle népek s tartományok esküdtszéki intézményeinél mutatkozó eltérések fölött.

Nem akarom a t. szakosztályt untatni azon az idevágó szakirodalomban elcsépelet variációval: hogy a francia jury mennyire eltér az eredeti angol esküdtszéki intézménytől. Hanem, uraim! magában Angolországban lényegesen eltérő az esküdtszéki eljárás az egyes tartományokban; így pl. Angol- és Skótországból az esküdtsz. eljárás korántsem ugyanaz. Továbbá pl. Belgiumban a francia törvénykönyv van érvényben, de azért az esküdtszéki eljárás egészen más; Németországban pedig a legnagyobb variációkra akadunk és Bajorországban az eljárás tökéletesen különböző a porosz, és ez ismét a százországiel járástól, hol Schwarze a „Schöffengericht“ által ős eredeti német alapra kívánja fektetni az esküdtszéki intézményt.

Angolországban az esküdtszék a legszélesebb alapokra van fektetve; ott nem létezik az esküdti képesítésre bizonyos meghatározott census és a kormány a legcsekélyebb befolyást sem gyakorolhatja az esküdtszékek alakítására; Angolországban csak azon alapelv áll: hogy az esküdtek a középosztályból veendőek és a vádlott majdnem korlátlanul elhet azon joggal, hogy az esküdteket visszautasítsa, úgy hogy azt mondhatjuk: hogy a vádlott saját választott bírósága ítéletének veti alá magát.

A vádló ellenben nem birvis szavetési joggal, kivéve ha a korona ügyésze a királyné közvetlen meghagyása folytán (többnyire politikai bűnügyekben) lép fel mint közvádló.

Az angol esküdtsz. eljárásnak 3 neve van, itt azonban csak a két ismertebbet akarom felemlíteni, t. i.: a vádló vagy is vád alá helyező és ítéelő esküdtszéket. Az ítéelő angol esküdtszék határozatához egyhanguság kívántatik meg, de felmontó határozata többé semmiféle vizsgálatnak nincsen alávetve.

Tekintsünk már most Skótországból az esküdtsz. eljárást, melynek itt csak egy nemét ismerik és ez az ítéelő esküdtszék. Skótországból, úgy szintén Irlandban már határozott census kívántatik az esküdti minősítésre, és pedig az esküdtszék alakításánál a census két fokára, t. i.: magasabb és alacsonyabb fokára kell tekintettel lenni, a mennyiben az esküdtszék 15 tagból áll, melyek közül 10 esik az alacsonyabb és 5 a magasabb census alá. — Vád alá helyező esküdtszék itt nem létezik, hanem a közvádló szerepe államügyészre van bízva, ki sokkal nagyobb jogkörrel bír, mint maga a francia államügyész, mert ő nem szorult semmi vád alá helyező előzetes határozatra, hanem önhatalmából is idézheti a vádlottat a törvényszék elé. Hogy daczára annak az angol, avagy jobban mondva a skótországi államügyészek hatalmi tulkapásai ellen soha avagy csak igen ritkán hallani panaszt, annak egészen más okai vannak, melyek az ottani társadalmi viszonyokban keresendők, és mert a praxis már eddig bizonyos szabadelvűségtől van áthatva, így pl. ott mindenkor a védőt és nem a vádlót illeti az utolsó szó. — Skótországból továbbá az esküdtszéki határozat hozatalára nem kívántatik meg az egyhanguság hanem csak a póttöbbség; azonfölül még Angolországban az esküdtszéki határozat csak „bűnös“ vagy „nem bűnösre“ re szólhat, — addig Skótországból az esküdtszéki határozat „not proven“ szólhat, vagy is hogy „nincs bizonyítva.“

Ime tehát, uraim! ha fontolóra vesszük, hogy magában Angolországban az esküdtszéki intézménynek saját tartományi részeiben való meghonosítása mily lényeges eltéréseket tett szükségessé, — úgy okvetlenül azon meggyőződésre kell jutnunk, hogy Angolország az idegen skót és ír nemzetek ellenében már nem nélkülözhető az államügyész és a vád alá helyező nem bizható esküdtszékre; — továbbá, hogy nem ragaszkodhatott az esküdtszéki határozat hozatala tekintetében az egyhangusághoz!

Mindezeket felhoztam a kérdés fontosságának jelezésére és azon állításomnak igazolására: hogy mielőtt az esküdtszéknek politikai bűnügyekbeni illetékessége iránt határozatilag

nyilatkozhatnánk, — mindenekelőtt tisztába kell jönnünk az esküdtszékek mikénti alakítása iránt. Én ugyan nem osztom azon szűkkeblűséget, mely épen politikai bűnügyekben a jury illetékessége teljesen kizárja, — sőt épen ellenkezőleg a politikai bűnügyekre nézve az esküdtszéki eljárást a legszükségesebbnek tartom, — de speciális hazai viszonyainknak tekintetbe vételével az esküdtszékek illetékességének a politikai bűnügyekre leendő a mostani bűnvádi eljárás mellett kiterjesztését, lehetlenségnek tartom. Angolországban a politikai szabadság növelte és biztosította az esküdtszéki intézményt, — de hogy magfordítva az esküdtszék nem képes a politikai szabadságot biztosítani, — azt szomorúan tanusítaná a mult évszázad végén dühöngött francia forradalom, mert, uraim! tudják meg, hogy esküdtszék ítélt azok fölött is, kiket akkor a vérpadra hurcoltak, miből azon tanulságot vonhatjuk: hogy forradalmi lázangás idején a pártszenvédély által elvakított nép biráskodása, veszedelmesebb még a cabinet-i biráskodásnál. — Franciaországban ez idő szerint a politikai bűnügyekre nézve a jury illetékessége kizáratott, de nemcsak Franciaországban, hanem Poroszországra nézve ugyanaz áll, úgy szintén még több más német tartományban; s végre, ha szabad reá hivatkoznom Oroszországban szintén.

Félreértések elkerülése végett azonban ismétlem: hogy én azon szűkkeblűséget nem osztom, és a mennyiben a politikai bűntényeknek az esküdtszéki illetékesség alóli elvonása többnyire mint a reactio műve mutatkozik, — én korántsem akarok a reactio szószólója lenni, — de óvatosságra nekünk, hazai viszonyaink tekintetbe vételével bizonyára több okunk van, — mint volt az egységes Németországnak. Ezen óvatosságot pedig abban látom, hogy az esküdtszék csak egy jó büntető törvénykönyv és jó büntető perrendtartás létesítésével honosíthatók meg. (Helyeslés). Ez, uraim! azon két feltétel, melyekhez Mittermayer is az esküdtszék üdvös hatását kötötte.

Ezek után áttérek az indítvány azon részére, mely az esküdtszéknek a főbenjáró bűnügyekre leendő alkalmazását kívánja. Erre elégségesnek tartom azt megjegyezni: hogy a jövő codificatio tekintetében a főben járó bűnügyek szerinti osztályozása a mai tudománynak nem felel meg.

Ohajtom tehát az esküdtszéki intézmény meghonosítását, de az indítványt annak szerkezetében elfogadhatónak nem vélem, s ezért a napirendre térést tartom logcélyszerűbbnek, mert a véleményező urak által előterjesztett lényeges módosítványokat nem vélem a jelen tanácskozmány tárgyává tehetni.

Kormos Béla nem fogadja el az indítványt. Ő nem találja meg népiünkben azon előfeltételeket, melyek az esküdtszék összeállítására megkívántatnak. Hivatkozik a pestkerületi esküdtszékénél eddig tett tapasztalatokra, molynél fogva alig lehet esküdteket kapni, és csak többszörös megbüntetés által volt a bíróság képes az esküdteket a rendes megjelenésre bírni. A nemzotiségi kérdés is egyik nagy akadálya az esküdtszék meghonosításának hazánkban, mert vannak városok, hol négy nyelv uralkodik, és itt a külön nemzetiségű esküdtek minden bizonynyal követelni fogják, hogy az egész eljárás azon nyelven is előadassék, melyet ők értenek.

Jakabfalvay mindenekelőtt dr. Dárday egy téves állítását akarja helyreigazítani, ki azt mondta volt, hogy Angliában közvádló nincsen; közvádló van ugyan, de mindamelllett — és pedig helyesen — többnyire magán ügyvédek bizatnak meg a vádlói teendőkkkel a jury elnöke által. Az esküdtszéki intézmény egyik lényeges előnyét abban is találja, hogy az esküdtek sem nem informálhatók, sem meg nem vesztegethetők; s bátran állithatni, hogy ha a jury előbb lett volna behozva hazánkban, a bűntények korántsem szaporodtak volna annyira. Azon nézet ellen, hogy hiányzanak nálunk lelkiismeretes és mivelt esküdtek, ő mint a középosztály egyik tagja, kénytelen óvást tenni. Hogy az esküdtszéki intézménynek fényoldalai mellett árnyoldalai is vannak, tagadhatlan, de a törvényhozás dolga, ezt a mennyire lehet minden rossz elemétől megtisztítani. Hivatkozva a jogászygyűlés jelenlegi elnökének szavaira, melyeket az országgyűlés folyama alatt mondott volt: „Szivszakadva várom azon pillanatot, melyben az esküdtszéki eljárás nemcsak a politikai, hanem a criminalis bűntényekre is kiterjesztessék“ a következő módosítást ajánlja elfogadás végett: Az esküdtszéki eljárás hazánkban a politikai és criminalis bűntényekre is kiterjesztendő.

Dr. Erényi József pártolja azt, hogy az esküdtszéki intézmény politikai, de nem azt, hogy főbenjáró bűntényekre, terjesztessék ki; ez utóbbi esetben ugyanis következetlenségbe esnék a jogászygyűlés, mert ellenkezésbe jönne azon taval

enunciációjával, hogy a halálbüntetést eltörölnönek véli. Az esküdtzéki intézményt pedig azért kívánja csak a politikai büntetésekre szorítani, mert éppen ezek tekintetében változik oly gyakran az általános felfogás, a közvélemény, míg a közönséges büntények kategóriája rendesen törvényben van megállapítva. Ennélfogva a következő módosítást ajánlja elfogadásul: Mondja ki a jogászggyűlés, hogy politikai bűnügyekre nézve hazánkban esküdtzéki eljárás volna honosítandó.

Ritook Zsigmond nem oszthatja azon nézetet, hogy minálunk nem találkoznék elég értelmes, erkölcsi tekintetben feddhetetlen esküdt. Szónok gyermekkorától a nép közt forgolódott és tanúságot tehet arról, hogy a magyar népben oly értelmi erő van, minőt hiában keresnénk még a németeknél is. Erkölcsiség tekintetében ugyan, igaz, az utolsó időben depravatio felé hajol népünk alsóbb rétege, ez azonban korántsem oly általános tünemény, mely az esküdtzéki intézmény behozatalát megakadályozhatná. Ha a jury-intézmény úgy rendeztetik be, hogy azon esetben, ha a törvénytudó bírák nincsenek meggyőződve a bűnösség felől, akkor a verdiktet visszautasíthatják, úgy megmentettünk mindent, mit törvénytudó bírák által megmenteni lehet. Szóló nem tartja elégnak, hogy csak az mondassék ki, miszerint az esküdtzéki intézmény behozassék, hanem a határozatba némely pontokat is kíván felvételni, melyek szerint az esküdtzéki intézmény rendeztesék. A határozatot tehát következőképp kívánja kimondatni:

„Mondja ki a magyar jogászggyűlés, hogy a behozandó büntetőjogi eljárásba az esküdtzéki intézmény büntetteknel politikai és sajtóvétségeknél alkalmazassék, hogy az esküdtzések a bűnösség kérdésében ítélik, hogy az esküdtek közvetlenül választassanak, hogy az elnöki összegezés mellőztessék, hogy a bűnösség ne egyszerű, hanem az egyértelműséget lehetőleg megközelítő szótöbbséggel mondassék ki.

Gyarmathy Sámuel: Nem pártolhatja az indítványt, mert az esküdtzéki intézményt csak oly országban véli meghonosíthatónak, hol a polgárok jogérzülete, s a polgári öntudat teljesen kifejlődött. De nagy kérdés, vajon mi állunk-e már azon a ponton, a polg. jogérzület az ország megállapított rendjéhez való ragaszkodás és vonzalomban áll. Mi dolgozik az esküdtkekben, a kik törvényhez egyáltalában nincsenek köve a verdikt kimondásánál? Kétségkívül nem dolgozhatnak egyéb, mint a vonzalom, és pedig vagy individualis vagy pedig az általános viszonyokhoz való vonzalom. Ha már most az ország rendje nincs oda kifejlődve, hogy ahhoz minden polgár feltétlenül ragaszkodik, akkor az esküdtkekben nem az általános, hanem az individualis vonzalom a túlyomó. Míg nálunk a jogérzület annyira meg nem szilárdul, hogy az individualis viszonyokhoz való vonzalmat ellensúlyozza az állam viszonyokhoz való vonzalom, addig szóló nézete szerint az esküdtkek nem fognak biztosan ítélni.

Mátyus Arisztid mindenekelőtt a hozandó határozat horderejére akarja figyelmeztetni különösen azokat, kik mindenestre az esküdtzék intézménye mellett pozitív jelentést akarnak tenni, azonban a tett indítvánnyal egyet nem értve, nem gondolnak másképp szavazhatni, mint napirendre való téréssel; mert ha a szakosztály s illetőleg a teljes ülés az esküdtzéki intézmény mellett nem nyilatkozik kedvezőleg, a közvélemény alkalmasint a jogászggyűlésnek ezen csak formalis indokból eredő nemleges nyilvánulását az esküdtzéki intézmény ellen szóló határozatnak fogja tekinteni. Kormos nagyon is sötét színekkel festette nemzetünk erkölcsi helyzetét, társadalom és egyéb viszonyait viszonyítva a kérdésben levő tárgyhoz. Azt hiszi, hogy a többségnek meggyőződése az, hogy ezen állapotok még sem oly kétségbeejtők. Kormos azon nézetben van, hogy nincs meg nálunk azon lelkiismeretes, művelt, a kor színvonalán álló, meg nem rontott, áldozatkész elem; szónok ellenkező véleményben van; igaz, hogy oly könnyen nem fogja ezt feltalálhatni, mint másutt a műveltebb országokban, de az még nem ok arra, hogy az indítványt elvessük. Mert hol van annak hévmérője, hogy a fejlődés fokozatos lépcsőzetén észre fogjuk vehetni a haladás fokát, melyhez az esküdtzék ellenzői ez intézmény életbeléptetését kötni akarják? Az előtte szólott azon igen mély, de nehezen érthető észrevétele, hogy t. i. az állami rendhez való ragaszkodás nem oly általános, hogy az abból fakadó jogérzület ne inkább az egyéni, hanem a közérdeket tartotta szem előtt, ennek bonczolgatásába nem akar bocsátkozni, miután az abban rejlő eszmét nem látja eléggé tisztán feltárva. Ha a nemzetiségi viszonyok szülték e tapasztalást, melyet a t. előtteszóló eléggé gyengéden beburkolva ad értésünkre, akkor szóló azt hiszi, hogy a nemzetiségeket csak szabadelvű intézmények, oly intézmények által fogjuk teljesen

hozzánk csatolhatni, melyet nekünk és nekik, és szóval mindazoknak, kik azon intézményekben részesülnek, alkalmat fognak nyújtani anyagi és szellemi fejlődésre. Ez a törvényhozási bölcsességtől fog függni, mi csak az elv enuntálására vagyunk hivatva.

Szóló maga is úgy szeretne odáig menni meddig Ritook megy, de ez által veszélyeztetve látja az ügyet. Mert, hogy ha az indítvány annyira részlettel fogadtatik el, attól tart, hogy azt el nem fogadja a jogászggyűlés, tehát nem szeretne többet kimondatni, mint egy elvi kijelentést t. i. annyit, hogy az esküdtzések úgy a politikai, mint a sajtó vétségekre vonatkozólag léptetessenek életbe. Ritook által felhozott sarkelvekkel a tárgy még nem is lenne kimerítve; kellene még ennél több az azokkal összhangzásban lévő sarkelvet megállapítani; ezt a szakosztály most nem tehetvén, az ügy érdekében, s hogy az elvi kijelentés ne veszélyeztesse kénytelen ezen pótlások olgagyására szavazni; azonban kívánatosnak tartja, hogy az állandó bizottság fontos kötelességének tartaná ezen sarkelveket a jövő jogászggyűlésen vita tárgyaul kitűzni. Ennélfogva az indítványt, melyet dr. Friedmann nyújtott be, ily alakban ne fogadhatja el; Ritook indítványától pedig csak annyit kíván elfogadtatni, hogy mondassék ki elvileg, miszerint az esküdtzéki eljárás politikai s sajtóvétségekre nézve honosíttassék meg. Ez utóbbira ugyan már be van hozva; azonban még sem tartja feleslegesnek ennek kijelentését, miután összes jogrendszerünk újja alkotásának küszöbén állunk, és nem tudjuk mit rejt a jövő erre nézve is.

* * *

Délutáni 3 órakor folytatott az esküdtzések meghonosítására vonatkozó indítvány tárgyalása. Boor József az esküdtzék behozatala ellen beszél. Nem pártolhatja ezen intézményt a politikai büntényekre, mert nálunk politikai büntények külön kategóriáját a törvény nem ismeri. A főbenjáró büntényeket törvényeink hasonlólag nem praecisirozzák, s így az esküdtzék intézménye formailag erre nézve sem illik törvényeink keretébe. Különben Gyarmathy nézetéhez csatlakozik.

Grumár János nemcsak a szabadelvűség általános szempontjaiból, hanem azért is kívánja az esküdtzék behozatalát, mert a törvénytészek jövő szervezete mellett p. o. politikai perekben a végrehajtó hatalom közegei lesznek vádlók is, bírák is.

Váradny Mihály az esküdtzék behozatala ellen beszél, mert számolván a tényleges helyzettel, társadalmi viszonyainkkal, közmivelődésünk állapotával, fájdalommal bár, de kénytelen megvallani, hogy az esküdtzék nemes intézményének életbeléptetésére indítványt tenni nem érezné magát tiszta lelkiismerettel felbátorítva. De az életbeléptetésnek egyéb nehézségei is vannak az ezek közt szóló nézete szerint nem a legutolsó a nemzetiségi tekintet.

Jekelfalussy Emil indítványozza: Mondja ki a jogászggyűlés, hogy a büntető törvénykönyv behozatalával egyidejűleg a sajtó ügyekre, a politikai vétségekre s minden egyéb bűnügyekre nézve az esküdtzéki intézmény honosíttassék meg.

Csukássy Károly: Mind a szónokok, kik eddig az indítvány ellen szólottak, nem támadták meg magát az esküdtzéki intézményt, hanem csak a mi társadalmi viszonyainkkal tartják összeegyeztethetlennak. Szónok pedig nemcsak a mi specialis viszonyainkat tekintve, hanem általában is tagadja az esküdtzéki intézmény célszerűségét a bűnügyekre nézve.

Nézete szerint az esküdtzék lerontja a bűnösség bizonyításának lehetőségét s az ítélet objectivitását, az egész ítélethozatalt csak subjectiv felfogásra alapítja. Lehet-e bizni az embertárs élete feletti eldöntést olyanok subjectiv felfogására, kik nem tudják megítélni a lelki állapotot, a bűnösség fogalmát. Az esküdtzék olyannak megítélésére állíták fel, minek megállapítására a tudomány nem volt képes. Hivatkozik hírneves írók hosszu sorára, s állítja, hogy sehol annyira Justizmord nem követtetett el, mint a hol az esküdtzéki intézmény van behozva.

Nagy József: szintén az új indítvány ellen szól s inconsequentiaikat lát azoknál, kik mindenekelőtt egy büntető codex behozatalát kívánják, s e mellett minden bűnügyet az esküdték subjectiv felfogására akarnak alapítani. Különben is az esküdtzések behozatala az absolutismusnak, az önkénynek meghonosítása szép formában. Csak is ott alkalmazhatók nézete szerint az esküdtzések, a hol a bíró, mint az állam szolgája érdekelve van, a sajtó ügyeknél s a politikai vétségeknél, és azért az ily értelmű indítványt ajánlja.

Illés Károly pestmegyei ügyész gyakorlati példákkal illusztrálja az esküdszéki intézmény behozatalának czélszerűségét jelen körülményeink között. A népies elem befolyását szükségesnek tartja, de csak azon mérvben, a minőben ezen elvet a német Schöffengerichte fogyanatosítják, mely törvény-székekben népbírák ítélnek tudományosan képzett bírákkal egy testületben, ugy, hogy a népbírák kisebbségben vannak. Kívánja, hogy a szakosztály a napirendre térjen és majd a jövő évben vitassa meg a kérdést azon módosításokkal együtt, melyek által a népelem befolyása biztosítandó volna.

Végül dr. Friedmann Bernát, mind indítványozó még egyszer szót emelt és oda módosítja indítványát, hogy csak az esküdszék behozatala mondassék ki minden mellékhatározás nélkül.

A kérdés feltételeként a benyújtott hat indítvány közül Jakabfalvy nyert többséget. — Kimondatot tehát, hogy

„minden büntettek, politikai és sajtóvétségekre hozasék be az esküdszéki intézmény.”

Ezzel az ülés $\frac{1}{2}$ órákor bezárattott.

* * *

(Szept. 26-án.)

Elnökök az ülést megnyitván, felkéri a szakosztályt, hogy az esküdszék behozatala iránt tett indítványra vonatkozólag előadót válaszson, ki azt a teljes ülés elé fogná terjeszteni. Erre a gyűlés Ritook Zsigmondot választja előadóul. Következik dr. Melicher Ferencz indítványának tárgyalása a büntetőjogi elévülés tárgyában.

Dr. Melicher Ferencz indítványozó röviden indokolván a beadott indítványt, felhossa, hogy az indítvány semmi újat nem tartalmaz s csak azt czélozza, hogy egy régi általános elismerésben részesülő jogintézmény tétoassék át büntető jogunkba, oly intézmény, melyről a legújabb észak Németország büntető törvénykönyvének egyik bírálója azt mondja, miszerint a bűnösség elévülése iránt a vélemények általánosán meg egyeznek.

Véleményezők hasonlóképp elfogadják az elévülés elvét, azonban azon feltételhez kötik, miszerint csak akkor álljon helyt, midőn a tettes új bűnnel nem terhelte magát, különösen Csacsó Imre ur azon feltételt is állítja fel, hogy a kár az illető által meg legyen térítve. Szólok nem oszthatja a véleményt, s az elévülés alapjául pusztán a hamis esküt veheti fel; osztván Schwarze szász államügyész azon nézetét, hogy a bűnösség elévülésének tulajdonképi alapja a népben élő jogéret hatása, mely nem kívánhatja a régen elkövetett bűnösöket büntetését, ha az illető új büntetssel nem terhelte magát. Ha pedig igen, akkor ugy bűnhődik érte. A kár pedig az elévülés által nem érintetik, s az elévülés daczára, a károsult félnek nyitva marad az ut előnyét polgári per útján érvényesíteni. A második véleményező dr. Friedmann Bernát annak részletes fejtegetésébe bocsátkozik, miként szabályozható a bűnösség elévülése. Szólok ezt feleslegesnek tartja, miután az a törvényhozás dolga és csak azon elv kimondására kíván szorítkozni, miszerint az elévülés büntető jogunkba behozassék.

A mi végre Csacsó Imre ur azon véleményét illeti, hogy ezen elv összes jogrendszerünk szabályozása alkalmával döntessék el, ezt feleslegesnek találja; miután a törvényhozás, ha már intézkedni fog, nem fog egyes novellákkal fellépni, hanem egy általános büntető törvénykönyv készítéséről fog gondoskodni, mely az összes büntető eljárásra ki fog terjeszkedni, ajánlja az indítványt elfogadás végett.

Dr. Schnierer Aladár: A bűnösség elévülését okok igazolják. Első az, hogy a fenyítő igazságszolgáltatás a czállal sem egyeznék meg, ha a bünvádi eljárás hosszabb idő folytán indíttatnék meg. Másik fontos ok, hogy hosszabb idő lefolyta után a büntett nyomai elvesznek, míg a tényállások homályossá és bizonytalanává válik. De a későn megindított bünvádi eljárás a rágalom és gonosz akarat ellen sem nyujthat elegendő biztosítékot, mely nyomós körülményre már Demosthenes „*πρὸς Φορμίωνος*”-féle védbeszédében czélt, midőn kiemelte, hogy Solon a kereseti jog elévülését csak azért hozta be, nehogy valaki hamis vád alapján elítéltesék.

A harmadik érv a büntettes javítására vonatkozik, mert a büntető hatalomnak, mint ezt Szokolay helyesen mondja: „nem fő és kizárólagos czélja ugyan a javítás, de olyan, melyet szem elöl téveszteni nem lehet.” Ha mindamellett vannak jogtudósok, mint Oersted, Henke és Zachariae, kik az elévülést ellenzik, ezt azért teszik, mivel az elévülés oly intézménynek tekintetik, mely által a törvényhozás önmagával ellenke-

zésbe jő, a mennyiben bizonyos veszélyes tényeket büntetéssel fenyeget, de ezen fenyegetést az elévülés kedvezménye által, nyomban visszaveszi. Téves levén azonban az alapgondolat, mely szerint a büntetés jogszerűsége annak ijesztő hatására alapíttatik, hibásak az abból vont következtetések is. Azon aggály végre, miként az elévülés ösztönzésül szolgálhatson újabb bűntények elkövetésére, szintén alaptalan, mert a bűnös arra, hogy az elévülést a maga javára igénybe vehetné, még csak némi alapossággal sem számolhat.

A bűnösség elévülése nemcsak már az ó-kor törvényeiben lelhető fel, de az alapgondolatra nézve teljes egyetértés is létezik; a különféle népek törvényei csak részletesebb meghatározásokban és az elévülés hatása és feltételei tekintetében térnek el egymástól.

Az elévülés tárgyal az osztrák, hannoverai és porosz büntető törvénykönyv a bünvádi eljárást ismerik el, az elévülés tárgyal mások, mint a Code penal, badeni, bajor, szász württembergi és északnémet szövetségi törvény szerint, mind a bünvádi eljárás megindíthatása, mind pedig az ítéletileg kimondott büntetés végrehajtása elenyészik az elévülés által. Némely törvénykönyv, így a bajor szerint az ítélet elévülése félbe szakad minden újabb bűnös tett elkövetése által is.

A mondottak alapján szólok dr. Melicher Ferencz indítványát elfogadás végett ajánlja, de kiegészítendőnek tartja azon részletesebb meghatározásokkal, melyeket dr. Friedmann Bernát terjeszt elő.

Bor József csak általánosságban kívánja kimondatni az elvet, miután a részletekre nagyon eltérő nézetek lehetnek.

Dr. Friedmann Bernát feleslegesnek tartja, hogy kimondja a jogászgyűlés, miszerint a korszellem és tudomány kívánalmaihoz képest rendeztesék ezen kérdés. Ő ugy hiszi, hogy ez magától értetik. Ellene van az általános kijelentésnek és szükségesnek tartja, hogy néhány sarkalatos elv is kimondassék, és pedig kívánja, hogy az 1., 4., 7. és 8-ik pontok alatt felsorolt elvek mondassanak ki, a 2., 5. és 6-ik pontok alattiak pedig hagyassanak el.

Dr. Held Kálmán pártolja Friedmann módosítványát utolsó pontot így kívánja formulázatni: „a bűncselekvényből eredő kártérítési igények csak a magánjogi elévülési idő letelése után enyésznek el”.

Dr. Dárday Sándor azt találja, hogy a dr. Held Kálmán által beadott módosítvány tulajdonképen csak Friedmann ur módosítványának egy újabb módosítványa s így előbb Friedmann ur módosítványát kívánja szavazás alá bocsáttatni.

Az indítvány szavazás alá bocsáttatván a szakosztály többsége dr. Melicher indítványát elfogadja s előadóul Schnierer Aladár, annak akadályoztatása esetére pedig dr. Friedmann Bernát jelöltetik ki. Dr. Friedmann B. a büntetbeni marasztalás jogkövetkezményei tárgyában beadott indítványát visszavonván, a szakosztály részéről pedig azt senki sem tevéen magáévá, a tárgyalás sorrendje szerint dr. Csukássy Károly indítványa a büntető rendes közös illetőség tárgyában kerül tárgyalás alá.

Indítványozó dr. Csukássy K. indítványához sem többet, sem kevesebbet mondani képes nem lévén, csak azon indokokat akarja előadni, melyek őt indítványa megtételénél vezették. Ugyanis tapasztalván számos esetben, hogy hazai büntető igazságszolgáltatásunkban a büntető jogi illetőség kérdésében a legkülönbözőbb, legeltérőbb nézetek uralkodnak, hogy e hiánnyon minél hamarabb segítve legyen, ezen indítványt terjesztje a jogászgyűlés elé.

Ritook Zsigmond előadó a büntetőjogi illetőség tekintetében háromféle nemét látja az illetőségnek: a büntett elkövetése, a vádlott lakhelye és elfogatása szerinti illetőséget. A negyedik neme, t. i. eredet szerinti illetőség ez idő szerint már nincs alkalmazásban.

A lakhely és a büntett elkövetése szerinti illetőség, különösen pedig az utóbbi a rómaiaknál volt divatban.

A lakhely s különösen az elfogatás szerinti illetőség Németországban fejlődött ki, mely apró államokra levén felosztva, miután a kiadás nehézséggel volt összekötve, ha az elfogatás és lakhely szerinti illetőség nem állapíttatott volna meg, a büntettek sokszor büntetlenül maradtak volna. A mai jogfejlődés leginkább a büntett elkövetésének helye szerinti illetőségét fogadta el.

Az osztrák büntető peres eljárás szerint az illetőségnek azon neme van elfogadva, mely a büntett elkövetése szerinti illetőség felé irányul, vádlott lakhelye szerinti illetőség csak a külföldön elkövetett büntettek nézve van fentartva. Hazai jogunkban pedig az illetőség minden nemét találjuk. De újabb

törvényszéki gyakorlatunk a büntett elkövetése szerinti rendelkezés felé hajolt. Az 1843. évi büntetőtörvénykönyvi javaslatban is a büntettek elkövetése szerinti illetőség van irányadóul felvéve s csakis azon esetre, ha külföldön követtetett el a büntett, van fentartva a lakhely szerinti illetőség.

A büntetőjog subjectív értelmében a jus puniendi az állami felség jogköréhez tartozván, annak meghatározása, hogy mily közegek által gyakorolassék, az állam jogában áll. Ennélfogva nem állitható, hogy az illetőségnek egyik vagy másik neme jogosb; annyit azonban kétségtelenül állithatunk, hogy a büntett elkövetésének hely szerinti illetősége czélszerűbb és ez leginkább a vizsgálatnál mutatkozik, midőn p. o. a vizsgáló bíró felvilágosítást, utasítást kér az illetékes bírótól; a végtárgyalásnál, a tanukihallgatásnál, egyáltalán a szóbeli eljárásnál mutatkozik, hely szerinti illetőségnek előnye. Végre annyiból is előnyösebb, hogy ezen illetőségnél a büntetés sokkal hatályosabb, miután az elkövetés, helyszínén történvén, a példa mindenestre hatni fog azokra, kik előtt elkövetetett.

E mellett azonban vannak az illetőség e nemének nehézségei is, s vannak esetek, midőn ezen illetőség nem alkalmazható. A bűn ismétlés s a bűnhalmazat esetében azon kisegítő eszközöz lehet nyulni, hogy az illetőség az utolsó büntett elkövetése helye szerint állapitassék meg.

Szólo nézete szerint ez utóbbi esetben, az utolsó büntett bíróságának illetősége lenne megállapítandó. Fentartandónak véli ez esetre szólo a bíróságoknak jogát czélszerűségi indokból. Oly eset, midőn igen czélszerűnek véli a felső bíróságokat illetőséggel felruházni, p. o. a pénz hamisítás esete.

Egy másik nehézség ezen illetőség mellett akkor forog fenn, ha különböző bíróságok területének határán követtetett el a büntett s ekkor más kisegítő eszközöz nyulni nem lehet, mint a praeventióhoz.

A büntett elkövetése helyének szerinti illetőség nem alkalmazható egyáltalán a külföldön elkövetett büntettekre, azon esetben csak, ha a bűn elkövetője belföldi s belföldön lakkal bír; így tehát helyesen lehet fentartani, mint kivételt a lakhely szerinti bíróságot; ha pedig külföldi követett el büntettet, még pedig külföldön, vagy oly belföldi egyén, kinek rendes tartózkodási helye belföldön nincs az elfogadás, helye szerinti illetőség mégis fentartandó.

Azon esetben pedig, midőn ugyanazon büntettet külföldön többen követtek el, kik belföldön különböző helyeken lakkal s midőn tehát sem a lakhely, sem a büntett elkövetésének helye szerinti illetőség nem alkalmazható, a praeventio, s a felsőbb bírósághoz való utasítás nyujt kisegítő eszközt. Ezekhez képest szólo az indítványban letett elveket helyeslő, csak kivételképen akarja fentartani a lakhely s elfogadás helye szerinti illetőséget, melyet Csukássy ur indítványában nem említett fel.

Dr. Csukássy Károly szükségesnek tartja megemliteni, hogy ő ezen az előadó által javasolt tóldást szándékosan hagyta el indítványából, miután a lak és tartózkodási hely szerinti illetőséget ugyis felvette s így ha sem a büntett elkövetésének helye szerint, sem a lakhely szerint nem irányulhat az illetőség, akkor irányulhat az illetőség a szerint, hol bűnöző legutóbb tartózkodott: különben nem ellenzi, ha a szakosztály azt határozottabban ohajtani kimondani, hogy az előadó által javasolt megtóldás, hogy t. i. az elfogadás helye szerinti illetőség is vétessék fel az illetőségek meghatározásánál.

Az ekként megtóldott indítvány egyhangulag elfogadtatván ennek a teljes ülésben való előadásával Ritook Zs. bizatik meg.

Elnök figyelmeztetvén a szakosztályt, hogy még az esküdtzék behozatalára vonatkozó indítványra vonatkozólag egy előadóról kell gondoskodni, miután ez iránt e tegnapi ülésben nem történt intézkedés, ezzel Mátyus Arisztid, bizatik meg. Az állandó bizottság névsorának megállapítása végett, elnök Szentlélek Gyula, Nagy József, Bóor József és Ritook Zsigmond választattak meg. Miután végre Mátyus Arisztid a gyűlés nevében köszönetet szavaz ugy az elnöknek, mint a jegyzőknek, elnök köszönetet mondván a megjelent tagoknak a tanácskozás folyama alatt tanusított buzgó részvéteért a tanácskozást befejezettnek jelenti ki s az ülést feloszlatja.

A IV-ik szakosztály ülése.

(Szept. 25-én.)

Az ülés d. e. 9¹/₂ óraker megnyittatván, mindenekelőtt dr. Bróde Lipót közfelkiáltással elnökül és Krisztinkovics Ede

pedig elnökhelyettesül, jegyzőkül pedig az elnök előterjesztésére Simon Gábor aradi és Timkó József gálszécsi ügyvéd urak választattak meg.

Átérve a napirendre az osztályhoz utasított 5 indítvány közül első sorban dr. Környei Ede köz- és váltóügyvéd következő indítványa vétetett tárgyalás alá:

„Mondja ki a magyar jogászgyűlés meggyőződéséeként: a közjegyzőségi kényszer, mint jogtalan, májdnem a kivihetetlenül czélszerűtlen — mellőzendő, azaz: a honositandó közjegyzőségi törvénybe fel ne vétessék: valamely jogügylet azért érvénytelen, mert az arról okmányt nem a közjegyző szerkesztette és hitelesítette.“

Környei Ede indítványa indokolásánál mindenekelőtt hangsulyozza, hogy az nincs maga a közjegyzőségi intézmény ellen irányozva, melyet ő részéről is melegen pártol, de épen mert pártolja, megóvni kívánja attól, mi arra nézve káros lehetne, ő elismeri ugyan, hogy az államhatalomnak joga van az állampolgárok szabad rendelkezési képességét bizonyos jogügyletek körül megszorítani, de tagadja, hogy a jog a közjegyzői hivatalra alkalmazható, bár az államnak még ezen tul is terjedő hatalmat tulajdonit, minthogy az tetteleg megszorító joggal ott is bír, hol pénzünk, vagyonunk, vérünk s életünkrol van szó s azért szerinte nem is abban culminál a kérdés, valjon van-e az államnak joga, hanem abban valjon midőn a közjegyzői kényszert megállapítja azon természetes határokon belül marad-e melyeken tul menve, nem is jogról, nem is hatalomról, hanem zsarnokságról lehetne csak szó.

Abból, hogy például a magyar törvényhozás nem rendelkezett az iránt, hogy a testi fogyatkozásban szenvedők szerződést máskép ne köthessenek, mint közjegyző közbenjöttével, még eddig senki sem következtethette, hogy ez által Magyarországban a jog és vagyonbiztonság megingatva lett volna s a miniszterium e részbeni törvényjavaslatában csak azzal indokolja e rendszabály behozatalát, mert az Bajor- és Franciaországban is életbe van léptetve, hol nagyon czélszerűnek s alkalmasnak bizonyult be. Ezt ő nem tarthatja elégséges oknak arra, hogy egy intézmény, mely Magyarországban teljesen ismeretlen, melynek semmi jogos alapja nincsen, behozassék.

A házassági szerződés érvényének ily feltételhez kötése azt hiszi csak sértő feltevésen alapulhat, mely minden becsületes férfi s nőre csak kedvezőtlen benyomást tehet. Az ajándékozási szerződésre nézve elégségesnek tartja az írásbeli szerződést arra, hogy valakinek koreseti joga megállapitassék, habár azon szerződést nem is a közjegyző állította ki s hitelesítette. Tagadja továbbá szónok azon állítását, mintha Magyarorszában az átruházási jogügyletekről szólo szerződések nem a közjegyző által fognak szerkesztetni, akkor nem lesz Magyarorszában vagyonbiztonság s közhitel.

Mindezek alapján kéri indítványát elfogadtatni.

Halmossy Endre előadó hosszassan reflectál dr. Bróde Lipót ur véleményére. S ahoz csatlakozva, kívánja, hogy ha nem is pártolatik a közjegyzői kényszer, legalább mellőzését sem kéri kimondatni.

Dr. Mannheim Ignác elvben pártolva dr. Környei indítványát, következő módosítványt nyujt be: Mondja ki a magyar jogászgyűlés, miszerint nem tanácsos valamely jogügylet vagy jogcselekmény érvényességét közjegyzői okmány feltételétől függővé tenni.

Utána Bogdán Lajos melegen felszóal a közjegyzői kényszer mellett, Környei indítványát elvetetni kéri.

Dr. Engert Tivadar pártolja dr. Környei indítványát, ennek ellenében Pósfay Károly következő indítványt nyujtja be: a magyar jogászgyűlés kimondja: a közjegyzőségi törvénybe felveendő, hogy az ingatlanokra vonatkozó dologbani jogok iránti jogügyletek; továbbá a házastársak közti szerződések, ugy siket-némák és vakok szerződései érvényessége közjegyzői okirat felvételétől feltételeztetik.

Timkó József és Simon Gábor pártolják Pósfay Károly módosítványát.

Meixner a közjegyzői kényszer ellen nyilatkozik.

Ujhelyi Nándor a közjegyzői kényszert még általánosabban kíváná kiterjesztetni.

Busbach Péter behatóan czáfolja a közjegyzői kényszer mellett felhozottakat s Környei indítványához csatlakozik.

Pártolják még az indítványt dr. Guln György, dr. Schönberg Ármis s Halmay Károly.

Ezek után dr. Apáthy István indítványára a tanácskozás 1 óraker felfüggesztetvén a délutáni 3 óraker folytatóságos ülésben.

Benyács Mihály a közjegyzői kényszer ellen szólalt fel s kijelenti, hogy legfeljebb azt pártolhatná, hogy annak részbeni hatásköre az úgy is elég szaktudománnyal bíró ügyvédekre is ruházható által.

Dr. Emmer Kornél Pósfay indítványát pártolja. Mig Gyura Adolf dr. Környei indítványa mellett szól.

Utána Nagy János következő indítvánnyal lép fel: „Vetessék el ugyan a közjegyzői kényszer, de adassék meg a jegyzői okmányoknak, hogy mint teljes vagy közhitelű okmányok végrehajthatók legyenek; másfelől a magánokiratokra az ingatlanok átruházásánál a hitelesítés kényszere törvényül mondassék ki.

Pulasky Ágoston Pósfay K. indítványát pártolja.

Dr. Szontagh Kálmán pedig dr. Környei indítványa mellett szól fel, ugy dr. Apáthy is.

Tomsics Bertalan e kérdést elnapoltatni kívánja, el nem fogadása esetében pedig dr. Környei indítványához járul.

Ezután Teleszki István elvben pártolva dr. Környei indítványát ahhoz a következő módosítványt nyújtja be: Mondja ki a jogászyülés, hogy a jegyzői kényszer azon értelemben, miszerint valamely jogügyletnek érvényessége vagy dologbani jogszerzése az okiratok közjegyzői felvételétől vagy hitelesítésétől tételesen függővé, mellőzendő.

Ezzel a vita befejeztetvén, dr. Környei végszavába hozzájárul Teleszki István módosításához.

A kérdés feltétele iránt felmerült rövid vita után a szakosztály dr. Teleszki István indítványát szavazattöbbséggel elfogadták.

* * *

(Szept. 26-án.)

A szakülés reggeli 10 órakor megnyitván, dr. Bróde Lipót elnök ur előterjesztésére meg lett állapítva, hogy legelső helyen dr. Weisz Lajos ügyvédnek az egyes bíróságok illetőségére vonatkozó indítványa lesz tárgyalandó a még hátralévő többi indítványok közül pedig csak annyi lesz még felveendő, a mennyi alapos megvitatás után délutáni 2 óráig elvégezhető, a többiek tárgyalása a jövő évi jogászyülésnek tartatván fenn, mert az ügy érdekében is sokkal czélszerűbb, ha egy két tárgy kimerítően, mintha 4—5 tárgy csak felületesen tárgyalatik.

Weisz Lajos érintett indítványa a következő:

A jogászyülés mondja ki határozatként:

I. Jó igazságszolgáltatás biztosítékát egyedül társas bíróságok által érthetvén el, az egyes bíróságok csak mint czélszerűség tekintetéből felállítandó kivételes bíróságok tekintendők.

II. Az egyes bíróságok illetősége peres ügyekben tehát következő határokon belül állapítandó meg:

1. A polg. ügyekben rendszerint csak kisebb jelentőségű, egyszerű ügyekre terjedhet, és pedig:

a) az ügyek értékére nézve oly összegig, mely a nép viszonyaihoz képest vagyonegységnek tekintendő, p. o. nálunk egy hold föld értékeig, azaz: 200 forint erejéig; — azonban a peres felek kölcsönös megállapodása (prorogatio) alapján nagyobb összegekig is;

b) az ügyek minősége tekintetéből, minden személyes teljesítési kötelezettségből eredő kölcsönös igények elítélésére; és minden oly ügyekre, melyek rendőri tekintetből sommás utoni eldöntésre vannak utalva.

2. Bűnügyekben az egyes bíró illetősége csak oly ügyekre terjedhet, melyekben a büntetés az említett vagyonegységnek megfelelő összeget vagy ezzel arányos szabadságbüntetést túl nem haladja. — Az egyes bíró csak saját illetőségéhez tartozó ügyekben lehet vizsgáló bíró. — Ítéletet mindig legalább két, a polgári körökből vett esküdtel együtt hozhat.

Az indítványozót illetvén a szó, ez beszédében Hodossy Imre véleményező ellen fordul, ki az indítvány elvetését főleg két indokból ajánlotta; először t. i. azért, mert azt a tudományba ütközőnek látja, és másodsor azért mert nem látja ily enunciatio szükségét, miután az országgyűlés e tekintetben úgy is határozott. Az első állítást úgy hiszi véleményező egyetlen tudományos tekintélyre való kivátkozás által sem tudna támogatni; ezen kérdés tárgyát képezte ugyan már a törvényhozási vitáknak, de tudományos vita tárgyát sohasem, mert a tudomány majd nem axiomaként állította fel azon tételt, hogy a társas bíróságokra kell fektetni a bírósági rendszert. Nem tartja helyesnek az Angliára való hivatkozást sem, mert ott, eltekintve a viszonyok különféleségétől, minden 5 ftot meghaladó peresügy a civil jury elé vitethetik. Tagadja, hogy az országgyűlés e kérdést a mult nyáron eldöntötte, hanem eldöntötte

azon incommensurabilis nagyság, mely nálunk a pénzügyminiszter, kinek vetoja szabott határt az egyes bíróságok kellő számban felállításának. A jogászyülésnek ennél fogva még mindig feladata a rendszert kitűzni, melyben haladni kell, ezt pedig a társas bírósági intézményre fektetett igazságszolgáltatásban véli feltalálhatni.

Zlinszky Imre előadó is a társas bírósági rendszer védelmére emel szót, mert az igazságszolgáltatás terén, ebben lát leginkább biztosítékot, a különféle gyarlóságok ellen, melynek az elfogultság, szórakozottság, felületes jellem, engedékenység, részrehajlás stb., melyeknek még a különben legképesebb egyének is alávetvők. Ezután a társas bíróság előnyeit az egyes bíróságok ellenében, egy a Bach-féle korszakból vett példával illusztrálván, kimutatni igyekszik, hogy azon okok, melyek Németországban oda vezettek, hogy a társas bíróságok, mint rendes, az egyes bíróságok pedig csak mint kivételes bíróságok vannak szervezve, — nálunk még fokozottabb mérvben állanak fenn. Véleményező azon nézetét, mintha az indítvány meghaladott volna azáltal, hogy a bírói szervezet nálunk különben is az indítványozó által felállított elv szerint van rendezve, szónok nem osztja; mert egészen más egyes bíróságokat kíván indítványozó vele együtt, mint a most létezők, melyek a hozzájuk utasított ügyek túlhalmazottságánál fogva, valódi hivatásuknak, mely az ugynevezett bagatell ügyek elintézésében áll, meg nem felelhetnek. Ugyanezért ő pártolja az indítvány első részét, valamint második részének a polgári ügyekben való bíráskodásra vonatkozó pontjait; ellenben a bűnügyekbeni illetőség kérdését mellőztetni ohajtja, miután ezen kérdés a jogászyülés által más helyen bővebben tárgyalatott.

Ezután elnök azon figyelemztetésére, hogy a részletekbe bocsátkozás igen messze vezetne, és azért ohajtandó volna, ha indítványozó ur indítványának második részét vissza vonná és egyedül az első, vagyis elvi kérdést tartalmazó részére szoríttatná a discussio:

Dr. Weisz Lajos indítványának az egyes bíróságok illetőségének körülírására vonatkozó részét visszavonja.

Ennek folytán

Szilágyi Virgil: csak elvi részéhez szól az indítványának, és kijelenti, hogy az ellen szavaz. Nem fogadja el az indítványozó azon érvelését, hogy a jó igazságszolgáltatás biztosítékai egyedül a társas bíróságok által érthetők el, mert annak biztosítékait inkább a bírák képzettsége, felelőssége, a szöbeliség, nyilvánosság, stb. képezik. — Ha pedig az indítványozó azt hiszi, hogy ezen biztosítékek csakis a társas bíróságok mellett érvényesülhetnek: akkor nem felel meg az indítvány annak mit mondani akar.

Indítványozó hivatkozott a német jogászyülés enuncia-tiójára; azonban ez nem lehet döntő motívum, a társadalmi viszonyok különbözősége miatt. — Angliában a társas bíróságok mellett fenáll a civil jury. — Az országgyűlés intézkedése csak ideiglenes és így a kérdést a jogászyülés elé tartozónak véli. Több garantiát lát egy képzett bíróban, mint több képzetlen bíróban, és épen azért a képzettség szempontjából nemcsak czélszerűtlennek, hanem teljesen lehetetlennek tartja az igazságszolgáltatás koczkaztatása nélkül a társas bírósági rendszer elfogadását. Ő továbbá a jó igazságszolgáltatás egyik feltételül a bíróság függetlenségét is tekinti, azon függetlenségét, mely leginkább a jó díjazás által érthetők el; már pedig szorult pénzügyi helyzetünk mindenesetre előbb nyujt kilátást arra, hogy az egyes bíróságokat fogjuk jobban fizethetni, mint sem a sokkal több költséget igénylő társas bíróságokat. Valamint a perrendtartás törvénykezésünk gyökeres javítását, mit a tapasztalás mutatja, nem eredményezte, ugy a bírói felelősségről, bár a legjobb intentionál hozott törvénytől sem várja azt.

Az erkölcsi felelősség érzete csak ugy fejlődik, ha a bíró tökéletesen a közvélemény ellenőrzése alatt áll, t. i. ha a szöbeliség és nyilvánosság behozatik; a társas bíróságoknál pedig ezen erkölcsi felelősség sokkal nehezebben érhető el, mint az egyes bíróságoknál, mivel amazoknál tulajdonképen senki sem felelős.

Timkó József e kérdésre nézve a tárgyat annyira kimerítettnek tartja, hogy capacitationak alig lesz helye, miután mindenki már megállapodott nézettel jött a terembe s ennél fogva érettnak tartja az indítványt a szavazás utjánai eldöntésre. Ő sem fog újat mondhatni azért csak néhány megjegyzésre szorítkozik. Tagadja, hogy a társas bíróságoknál nem volna nagyobb garancia a képzettséget illetőleg, mint az egyes bíróságoknál; megengedi, hogy a pénzügyi viszonyok nagy szerepet játszanak igazságszolgáltatásunk szervezése körül, de azt tartja, hogy épen e téren a gazdálkodás nem fog soha célra

vezetni. Szerinte a felelősség elvét a társasbiróságoknál jobban keresztül lehet vinni, mint az egyesbiróságoknál s ezeknél fogva pártolja az indítványt.

Hodossy Imre úgy találja, hogy positiv érv az indítvány elfogadása mellett, még fel nem hozott. Az, hogy nagy tekintélyek nyilatkoztak a társasbirósági rendszer mellett, csak a kérdés fontosságát bizonyítja, de az indítvány elfogadására csupán érvek sulya indíthatna. Egyébiránt az indítványt nem is tartja időszerűnek, mert ezen kérdés épen az indítvány értelmében van eldöntve. Mindezeknél fogva az indítványt mellőzteni kívánja.

Pósfay Károly: azon nézetben van, hogy az indítvány jelenleg nem időszerű. Ugy van meggyőződve, hogy felelős csak az egyesbíró lehet, mert a társasbiróságnál felelősség egyikről a másikra hárítatik, és így senki sem lehet felelős voltakép. Továbbá az egyes bírót jobban lehet fizetni, s az angol azt mondja „a jól fizetett bíró: jó bíró, a rosszul fizetett: rossz.” — Azon eset is lehetséges, hogy a társasbiróságoknál a törvénytudó bíró a többség — kik tán nem képzettek — leszavazzák. Azt hiszi, hogy csak az egyesbiróságoknak van jövője és ezért az indítványt mellőzendőnek tartja.

Dr. Apáthy István: az indítvány felett napirendre tért indítványoz. Nem lát az indítványban tudományos enuncciatiót. Mert a tudomány és igazság elvei mindenütt ugyanazok és egyformán alkalmazandók és a mi relativ alkalmazható, csak az lehet czélszerű: de abszolút jó nem!

Szilágyi Virgil: kijelenti, hogy bármily módjában beleegez az indítvány mellőzésének.

Dr. Weisz Lajos zárszavában leginkább a Szilágyi Virgil által előadottakra reflectál és bebizonyítani igyekszik, hogy az egyesbirósági rendszer mellett felhozottak nem annyira erre, mint inkább általában a bírósági rendszerre vonatkoznak. Ajánlja újabb indítványát.

Szavazásra kerülvény a kérdés, dr. Weisz L. indítványa nagy szótöbbséggel elvetetett.

Ezután a többség részéről előadóvá Szilágyi Virgil, a kisebbség részéről pedig az indítványozó választatván, a szakosztály áttért Lehman Robert következő indítványának tárgyalására:

A magyar jogászgyűlés jelentse ki, miszerint kívánatosnak tartja, hogy az eskü a polgári — ugy a fenytő törvénykezési eljárásban mellőztessék — és az igazságnak bemondása a polgári becsület kezességén bizonyosíttassék; mert: — az eskü hatásának alapjául felvett azon kiemelem — hogy annak ünnepélyes formalitása — a mindenható- és tudó istenrei hivatkozás, az eskünek erkölcs vallási szent volta, ugy az isteni ítéletek felhívása alkalmasak és elégségesek legyenek azon ember, kinek szavabevehetősége iránt kétség forog fenn és kinek ügy döntő körülményt tárgyazó bemondásától valamely jogügynek eldöntése függ — az igaz- és valónak bemondására indítani — nemcsak téves, de az embert szabadságában és méltóságában mélyen sértvén, mint az erkölcsi romlottságnak szükségképeni következménye az igazságérzetet nem ébreszti, hanem satnyítja;

az erkölcsi tökéletesedésrei törekvésnek szempontjából az igaz- és valóságot az igazságért magáért szabadon és őszintén csakis a polgári becsület kezességén lehet bemondani — az eskünek elkötelezése alatt soha; — utóbbi lealáz — előbbi az emberi méltóságnak követelménye; miért is az eskü intézményének további fentartása nem igazolható, mellőzése pedig szükséges.

Lehmann Robert indítványát rövid indokolással kísérvé.

Apáthy István az állandó bizottság előadója mindenképp előtt kijelenti, hogy ő az indítványra beérkezett véleményvel egy, és ugyanazon eredményre jutott. Alig van kérdés, mely a theologok philosophok és jogtudósok közt annyi vitára adott volna alkalmat, mint az eskü és annak megengedhetősége. Ezen vitában, mely máig sem tekinthető teljesen befejezettnek, két árnyalattal találkozunk. Némelyek szerint, kik közé Kant és követői tartoznak, az eskü babonán alapszik, és a lelkiismereten elkövetett jogtalan erőszakként jelentkezik, tehát teljesen mellőzendő. — Mások ellenben az esküt általában nem vetik el ugyan, hanem a vallásos esküt, polgári vagy morális esküvel kívánják helyettesíteni. Az előttünk fekvő indítvány közelebről megtekintve, alig tekinthető egyébnek, mint feleletnek a fentebbi kérdésekre; szóló erre az eskü definitiójára tér át, azután pedig az eskü intézményének történetét vázolja, kezdve az ókortól egész napjainkig.

Magát az indítványt tekintve, felhossa előadó, hogy nem áll az, miszerint a modern jogfejlődés megkívánja az eskü kiküszöbölését, mert a zürichi törvénykönyvet kivéve, az minden jelenleg érvényben levő törvénykönyvben fenáll. Szóló ezután a különféle törvényhozások ebbeli intézkedéseit vázolja. Ezekből azon következtetést vonja, hogy az az eskü csakis mint vallásos actust birt és bir jelentőséggel, a mi tanúságot tesz arról, hogy az eskü az ünnepélyes bizonylásnak semmi más neme által nem helyettesíthető. — A mi különösen azon kérdést illeti valjon helyettesíthető-e a vallásos eskü az ugynevezett polgári esküvel, erre nem-mel kell felelni, mert akár mi-nek nevezük a dolgot a bizonylásnak ezen neme nem lesz más, mint eskü, csakhogy vallásos alap nélkül. Szerinte az eskü, ha az gyökereitől a vallástól, a mindentudó s igaz Isten, mint az igazság ős forrása iránti hittől megfosztatik, az elveszti minden jelentőségét, elveszti azon erejét, mely azt bizonyítási eszközzé qualificálja; szóló nem óhajtja az eskü könnyelmű használatát, vagy annak szaporítását és örömmel üdvözöl minden oly törekvést, mely az eskü használatát lehetőleg szűk korlátok közé szorítaná, tekintve azonban az előadottakat és különösen azon körülményt, hogy az indítványt nélkülözi azon sanctiót, mely a polgári becsület kezességén történendő bizonylással minden esetre összekötendő volna, a következő indítványt terjeszti a szakosztály elé: mondja ki a szakosztály, hogy Lehmann Robert ur indítványa felett napirendre tér. (Élénk helyeslés.)

Timkó József az eskü letevésére kötelezetteknek 4 osztályát különbözteti meg: olyanok, kik mivelte emberek és atheisták, — kik miveltek és Istenben hisznek — miveletlenek és istentagadók — miveletlenek, de Istenben hisznek.

Az első előtt, ha van valami, az legfőlebb a polgári becsület, semmi esetre pedig az eskü iránti tisztelet.

A második kategóriánál a becsület és Istenben való hit oly szorosán össze van kötve, hogy annál bizonyosan mintegy, akár Istenre hivatkozik, akár polgári becsületére; a harmadik kategóriánál pedig mindakettő egyformán hiányzik; maradt tehát csak a miveletlenek s egyszersmind istenhívők osztálya, kiknek kedvéért egyedül lenne fentartandó a vallásos esküforma, mely pedig ugy számra, mint fontosságra nézve a többiek mögött áll. Az államnak nem lehet feladata a vallásosság magvát elhinteni, hanem a becsületesség fejlesztése. A mi a hazánk közjogában oly fontos szerepet játszó koronázási eskün való hivatkozást illeti, erre nézve szóló azt hiszi, hogy ezen ugyis csak formális szertartás elvetése csak idő kérdése.

Ehhez képest szóló, noha tudja, hogy indítványával kisebbségbe fog maradni, a beterjesztett indítványt elfogadás végett ajánlja.

Benyács Mihály megengedi, hogy az eskü vallásos érzületet tétélez fel; de a vallástalan, a lelkiismeretlen ember előtt, kinek az eskü szentsége nem imponál, is van egy nyomós tekintet: a büntetéstől való félelem.

Ez eskületevésnél *conditio sine qua non* az, hogy az illető vallásos ember legyen; erre pedig nincs kriterium — de *internis non judicat praetor*; — míg ha a becsületszó alatt bevalott állítás később valótlannak derül ki, kétféle infamia — *juris et facti* — által sujtatik; ha mindjárt bíróság előtt tudva nincs, ha csak egy polgártársa tudja meg, becsületlen embernek van proclamálva.

Az *invocatio*, az ókor eme kedvencz eszméje, már a költészetben is kiment divatból; ideje volna már azt a jogterén is elhagyni. Miután tehát a vallásos érzület megítélésére — különösen nálunk hol 5—6 vallás uralkodik egymás mellett — kriterium nincsen, szóló nem akarja ugyan az esküt végkép eltörölni, hanem a hamis eskü jogkövetkezményét ki akarja terjesztetni a becsületszó alatt bevalott állításokra, ha azok később valótlannak bizonyulnak be.

Czenthe József: A bizonyítási tanban két elv vív jelenleg döntő küzdelmet, u. m. a) a törvényszerű bizonyítás, mely a Canonjog befolyása alatt a német jogban fejlődött ki, b) a bírói meggyőződés függetlenségének prototypje a francia rendszer. Amaz az alaki, ez pedig az anyagi igazságot kutatta. Újabb időben a francia rendszer mindinkább hatalmas hódítást tesz a tudomány embereinél. Az első rendszernél az eskü igen fontos szerepet játszik, és bátran mondhatni, hogy ott az eskü intézménye képezi a bírói bölcsesség zárkóvét. Ezen anomalia onnan ered, hogy az alaki igazság kutatásánál teljes bizonyítékot csak a kifogástalan okmány, vagy két *classicus* tanu képezvén, ily kellék legtöbb esetben hiányzott. Mi magyarok szintén elmondhatjuk, hogy csaknem minden pereink esküvel fejeztettek be. Igen szomorú jelenség az akkor, midőn mindinkább hatalmas hódítást tesz azon eszme, hogy ugy a

törvényhozásnak, mint a bírának feladata lehetőleg gyéritni az eskü alkalmazását. Szóló több nevezetes íróra hivatkozik annak bizonyítására, hogy az eskü intézményének tágasab alpra való fektetése a XIX. században visszaesés.

Azonban Lehmann indítványát nem tartja oly gyökeres reformnak, a melyenre e tekintetben szükségünk van. Szóló az eskü intézményét azért tartja veszélyeznek, mert az érdekelt felet saját ügyének bírójává teszi.

Ezen abnormis állapot pedig megmarad akkor is, ha az eskü helyett a polgári becsületre való hivatkozás léptetettnek előtérbe. Gyökeres reform csak az volna, ha az eskü mindinkább szűkebb térre szorítottván, majdan kiküszöböltetnék. Ez pedig csak akkor lehetséges, ha a bizonyítékok hatályának mérlegelésénél a meggyőződés függetlensége proklamáltatik, ugy a mint az a francia rendszerben honos. (Helyeslés.)

Véleménye tehát oda terjed, hogy Lehmann indítványának elvetésével mondja ki a jogászggyűlés miszerint, az eskü intézményét elvben célszerűtlennek és így majdan, kiküszöböltetendők tartja ugyan, addig azonban, még igazságszolgáltatási viszonyaink ezen elv keresztülvitelére alkalmasakká válandanak, óhajtja, hogy ugy a törvényhozás, mind a bírói kar kövessen el mindent az eskü alkalmazásának minél szűkebb korlátok közé leendő szorítására. (Élénk helyeslés.)

Dr. Erényi: Nem arról van szó, hogy az eskü, mint bizonyítási eszköz kiküszöböltessék, hanem arról, hogy ezen bizonyítási eszköznek más forma adassék, t. i. a polgári becsületre való hivatkozás. A mi azon kérdést illeti, hogy az eskü általi bizonyítás fentartassék-e vagy nem, ő annak fentartása mellett van, mivel a nép alsó rétegei az eskünek nem jogi, hanem vallási momentumait veszik figyelembe.

A radi Antal pártolja Lehmann indítványát.

Lehmann, indítványozó hosszasan indokolja indítványát és polemizál dr. Guln véleményezővel.

Elnök feltévé a kérdést, Lehmann indítványa nagy többséggel elvették.

Dr. Környey Ede kijelenti, hogy a munkabérek lefoglalásáról szóló általa beadott indítvány tárgyalását a jövő jogászggyűlésre véli elhalasztandónak, mivel ezen kérdés, mely a német jogi irodalomban ugyan már igen alaposan meg lett vitatva, hazai jogászaink által eddig még oly kevés figyelemre méltatott, hogy kivánatosnak mutatkozik az indítvány tárgyalását elhalasztani.

Ezen indítvány elfogadtatott.

Következik dr. Spitzer Adolf következő indítványának tárgyalásai:

Vétessek fel a legközelebb életbeléptetendő polgári törvénykezési rendtartás bizonyítási tanába azon szabály, mely szerint a bíróság akár hivatalból, akár valamely fél kívánatára a bármely kifogást tevő vagy bizonyítani akaró félnek, illetőleg képviselőjének az esküt arra nézve oda ítélheti, miszerint valamely kifogással vagy a felajánlott bizonyítékkal nem a per elhuzásának céljából él.

Dr. Apáthy István előadó: Már előbbi beszédében hangsúlyozta, hogy nem barátja az eskü ok nélküli célszerűtlen szaporításának, és hogy örömmel üdvözli azon törekvést, mely az esküt lehetőleg szűk határok közé akarja szorítani. Nem pártolhatja tehát azon indítványt, mely az eskünek kiterjesztését szándékolja. Az igaz, hogy az általános német perrendben még fenáll az eskünek ezen alkalmazása, ő azonban ugy tartja, hogy azon perrend revisiója alkalmasával a mumiák országába fog az vándorolni, a hova az tartozik is. Ezután az indítványozó indokolását veszi bonczkés alá és azon következtetésre jut, hogy ezen juramentum calumniae-t perrendtartásunkba behozni nincs semmi okunk.

Dr. Bródo Lipót gyakorlati szempontból kíván a tárgyhöz szólni. Ő azon nézetben van, hogy ezen esküformát lehetőleg meghonosítani, még pedig azért, mivel ennél nem lehet rábizonyítani senkire, hogy hamisan esküdött. P. o. valamely alperes megesküdik ezen indítvány értelmében arra, hogy valamely tanubizonyítékkal nem a per elhuzásának céljából él; később kitűnik, hogy a követelt tanuk semminemű bizonyítást nem képesek tenni. Azonban az alperest még sem lehet megbüntetni, hamis eskü miatt, mert hiszen ő azt mondhatja, hogy ő azt hitte, miszerint azon tanuk birnak tudomással az illető körülményről.

Dr. Spitzer Adolf indítványozó azért kívánja az eskü ezen formáját alkalmazásba vétetni, hogy a perek elhuzásának eleje vétessek. A kisebb pereknél, a hol a fél személyesen jelenik meg, óvakodni fog oly bizonyítékkal élni, melynek alaptalanságáról meg van győződve. A nagyobb pereknél pedig az

ügyvédek fognak óvakodni a per elhuzásától, ha tudják, hogy ezen eskü nekik odaitéltethetik. Az igaz, hogy a hamis eskü miatt itt nem lehet valakit megbüntetni, azonban nem is épen a büntetés, hanem az ezen eskü odaitélésétől való félelem fogja a feleket és ügyvédeket visszatartóztatni oly bizonyítékok használásától, melyekkel csak a perelhuzás céloztatik.

Elnök feltévé a kérdést, dr. Spitzer Adolf indítványa elvették. Ezzel a kitűzött indítványok letárgyaltatván a jegyzőkönyv hitelesítésére dr. Apáthy István és Aradi Antal küldetnek ki.

Az ülés „Éljen az elnök!” felkiáltások közt délután 3/2-kor eloszlott.

* * *

Második teljes ülés szept. 27-én.

Elnök az ülést megnyitván, a jegyzőkönyv vezetésére Ritoók Zsigmond és Jakabfalvay Gyula, a szőlők neveinek jegyzésére pedig Kricsfalusy Vilmos és dr. Weisz Lajos jegyzőket kéri fel. Továbbá felkéri az első teljes ülésben megválasztott szavazatszedő bizottság tagjait, hogy a mellékterembe vonulván, vegyék át a tagoktól a szavazatjegyeket a jövő évi állandó bizottság számára.

Erre napirend folytán felvételnek a szakosztályi határozatok és pedig első helyen az első szakosztály határozata.

Mondja ki a magyar jogászggyűlés:

1. Hogy a törvényes örökösödés, be nem várva a magyar magánjogi törvénykönyv megalkotását és életbeléptetését külön törvény által szabályozandó, hogy az új szabályzat a törvénykönyvben fölvéthetessék.

2. Hogy a törvényes örökösödés rendje, az örökség tárgyát képező vagyonok minőségének különbségeit nem tekintve, tehát öröklött és szerzett vagyonokra nézve egyformán határozandó meg.

3. Hogy a tulélő házastárs törvényes öröklési joga szinte a szerzett és öröklött vagyónra való tekintet nélkül azon elv szerint állapítandó meg, miszerint minél távolabbi öröklésképes rokonokkal együttesen hivatik a tulélő házastárs az öröklésre, annál nagyobb legyen az őt illető öröklési hányad.

A határozat felolvastatása után, szót emel:

Dr. Györy Elek, előadó: Ezen határozatnak két főrésze van. Az egyik az, melyben meghatározatik, hogy miként állapítsassék meg a sorrend a rokonok és házastársak öröklésére nézve; a másik az, hogy mikor és mikép kívánjuk ezen szabályozást. Az ő és középkorban a közlekedési eszközök hiányában igen fejletlen miatt a vagyonszerzésnek és a vagyonszaporodásnak ugyszólván egyedüli közegét a harci érdem és a rokonoktól való öröklés képezte. Ily viszonyok közt természetesen az első szerző törzsének, fényos nevének, és a családi kapocs minél továbbra való fenntartás célzata képezte az egyes családtagok közti kapcsolatot. Így állott elő azon törekvés, hogy a családi kapcsolat minél továbbra való fenntartása végett a vagyon a közös törzstől leszármazottak közt maradjon; továbbá az, hogy mivel a nő a családot megvédelmezni, és a nemzetséget fenntartani nem bírta, a fiágiság hozatott be. Ezen intézkedések hatása az volt, hogy a sulypont a nemzetségben fekiült, vagyis az egyén a nemzetséggel mintegy összefüggőnek, nem pedig önálló család központjának tekintetett. A forgalom, a hitel, a közlekedési eszközök fejlődése, a szellemi téren való előhaladás folytán azonban megszűnvn a harci érdekek, mindinkább előtérbe lépett a nemzetség helyébe az egyén. Az állam is a gyököresen megváltozott viszonyok folytán a nemzetségi törzsek fenntartása helyett más alapokat szűkségelt, és a vagyónra vonatkozó jogközösség helyett azt igényelte, hogy inkább szabad legyen a munka és tulajdon, és lehulljanak a vérközösségre alapított jogközösség korlátai. (Ez által azonban a család is megszabadult azon elemétől, melyél fogva sulypontja ugyszólván a közelebbi rokonok körén kívül fekiült.)

Hazánkban hasonló fásisait észlöljük az eddigi fejlődésnek, és meggyőződünk arról, hogy ha hivatásunkat az európai államszaladban betölteni akarjuk, akkor nekünk sem szabad többé a nemzetségek állaspontját elfoglalnunk, le kell ráznunk a jogközösség bilincseit, a hűbériségből származott fiágiságot. Ez hazánkban ki is mondatott. Miután tehát a vérközösségre alapított jogközösség korszerűtlen intézménye megszűnt, nagyon természetes, hogy az örökösödési sorrend megállapításánál sem szabad a nemzetségi állaspontot elfoglalnunk, hanem a rokon kötelék természetes fokozatát, és e mellett mindig tisztelben kell tartanunk azon családi köteléket is, mely hitvestársak közt létezik. Ez volt annak oka, hogy kimondotta a szak-

osztály, hogy a hitvestárs bizony hányadig mindig meghivassék az öröklésre; továbbá, hogy a vagyonszövetség nem szabad befolyást engedni, és végül hogy az öröklött és szerzett vagyon közti megkülönböztetés megszüntetendő.

Azt mondják azonban, hogy nemzetünk jogi öntudatában fekszik a vérszövetségre alapított jogközösség, hogy népünk igen ragaszkodik a családi fészekhez. Ha ez így állana, úgy szónok csak egyetlen következtetést vonhatna le abból, azt t. i., hogy állítsuk vissza az ősiséget, de semmi esetre sem azt, hogy a szerzett és öröklött vagyon közt megkülönböztetést tegyünk. A szakosztály továbbá, miután ideiglenes rendezést nem kívánhatott, azon óhaját nyilvánítja, hogy az örökjog, be nem várva a codicilat, véglegesen szabályoztassék, és e szabályzat az alkotandó magyar polgári törvénykönyvbe felvéttessék. (Helyeslés.)

Pósfay Károly nem járulhat a szakosztályi indítványhoz. Meggyőződése szerint az örökösödési jog a vélelmezett végrendeletet pótolja. Ha pedig ebből kiindulva, népünk fel fogását szemügyre veszi, úgy azon meggyőződésre jut, hogy ez még mindig megkülönböztetést tesz jogi öntudatában az öröklött és szerzett vagyon közt, és így tagatja, hogy a magyar nép jogi öntudata odairányulna, hogy a kettő közti megkülönböztetést elvettessék. (Ellenmondás.)

Azt hiszi, hogy e kérdések még annyira megérlelve nincsenek, hogy elvi enunciatio tárgyát képezhetnék, azért elvileges kijelentést nem kíván egyelőre kimondani és beírni azzal, ha a jogászgűlés kimondja, hogy öröklési szabályaink hiányosságánál és az ekként felmerülő kételyeknél fogva a törvényes örökösödésnek mielőbbi törvényhozási szabályozása szükséges.

Dr. Györy Elek, mint előadó, végzővel él, és figyelemzeti előtte szót arra, hogy elmondott indítványát mint kisebbségi véleményt bejelenteni elmulasztá, és így indítványa szavazás tárgyát sem képezheti. Ellenmond azon állításnak, hogy az örökjog nem lenne egyéb, mint az örökjog vélelmezett végrendeletének pótlása, és utal arra, hogy ez iránt mennyire különbözők a különféle népek jogfelfogásai. A francia az izek, a török minden rokonnak bizonyos hányad szerinti részletetésében keresi ezen pótlást, tehát ez olyas valami, mi a legönkényesebb magyarázatra szolgáltatathatna okot. Még egyszer ajánlja a szakosztály indítványát.

A kérdés szavazás alá bocsáttatik, és ez alkalommal a szakosztályi indítvány majdnem egyhangulag elfogadtatik.

Következik a negyedik szakosztálynak a közjegyzői kényszer ellen irányuló következő indítványa:

Mondja ki a jogászgűlés, hogy a közjegyzői kényszer azon értelemben, miszerint valamely jogügyletnek érvényesége vagy dologbani jogszerzése az okiratok közjegyzői felvételétől vagy hitelesítésétől tétessék függővé, mellőzendő.

Dr. Teleszky István, előadó: A szakosztály ezen kijelentésében a közjegyzői kényszer körül van írva. Körül van írva az, hogy minő esetekben kívánja a szakosztály a közjegyzői kényszer mellőzését kimondani, mit is szükségessé tett azon körülmény, hogy maga ezen fogalom „közjegyzői kényszer” egész határozottan megállapítottan nem tekinthető. Némelyek ugyanis a közjegyzői kényszernek szeretnek oly tág értelmezést tulajdonítani, hogy azt mondják, miszerint a közjegyzőhöz kötelezőleg utasított okiratok felvétele, pl. váltó-óvás és más hasonló, szintén kényszer alá esnek, s ebből azon érvet akarják kovácsolni, hogy ha ez esetben okvetlenül meg kell adni a jegyzői kényszert, miért nem lehetne és miért ne kellene azt más esetben is megadni?

A 4. szakosztály többsége azonban a közjegyzői kényszernek csak azon értelmet tulajdoníthatja, hogy azon esetek számára, melyekben valamely magánjogügylet, vagy jogcselekvény eddig a közjegyzői kényszer nélkül érvényesen megkötetett, vagy melyekben bizonyos jog eddig közokmány felvétele nélkül megszerzettetett, ha ezen esetek számára a közjegyzői kényszer behozatik, akkor emeltetik ezen intézmény érvényre; mások ellenben, — és ez a közjegyzői kényszer szűkebb alkalmazása — azt vitatják, hogy a közjegyzői kényszer tisztán és pusztán ott létezik, hol valamely jogügylet érvényesége tétetik függővé a közjegyzői okmánytól; ellenben, ha az ingatlanok átruházására vonatkozó okmány maga érvényes, de a dologbani jog feltétlen megszerzése tétetik a jegyzői okmánytól függővé, akkor nincs közjegyzői kényszer, hanem annak csak előny tulajdoníthatatik, midőn szóló ezen nézet mellett érveket hallotta, önkéntelenül eszébe jutott azon jogtudósok okoskodása, kik mondják, hogy ha rabló jön az ember szobájába, pisztolyt szegez mellé, és mondja, életedet vagy pénze-

det, akkor nincs kényszer, mert meg van a szabad választás az élet és pénz között. Épen ilyenek találja ő gyakorlati szempontból felvéve, ha azt mondjuk, hogy a tulajdonjog átruházását tárgyzó okmány ugyan érvényes a közjegyzői kényszer nélkül, de a feltétlen dologbani jogot: a telekkönyvi bekeblézést a nélkül megszerezni nem lehet, és tessék már most az illetőnek választani a közt, hogy menjen a közjegyzőhöz, vagy pedig magán okirat alapján szerezzen tulajdonjogot. Szóló inkább pártolja a közjegyzői kényszert, mintsem az ily előnyt.

A mi már most magát a közjegyzői kényszer helyességét vagy helytelenségét illeti, e tekintetben egy jogi államban mindenestre a jog általános követelményeikől kell kiindulni és a társadalmnak az egyénhez, az államban az állampolgárhoz való viszonya azt követeli, miként a magánjog terén az egyéni szabadság minél kevesebb korlátnak vettessék alá, okvetlenül azt követeli, hogy a magánjog terén, különösen midőn a szerződés alakszerűségei állapíttatnak meg, az egyéni szabadságnak, minél tágabb tér engedtesék. Szónok közjegyzői kényszerben ennek negatívát találja, mert egyáltalában a jegyzői kényszer szükségességét szerinte felállítani nem lehet. Idejárul a törvényhozási indokok második momentuma: a czélszerűség; ő czélszerűségi szempontból sem találja különösen specialis viszonyaink közt a közjegyzői kényszert védelmezhetőnek. Hogy a szakosztály ebbeli megállapodását kellően kifejezhesse, szükséges egy tekintetet vetni arra, hogy tulajdonképpen a jegyzői kényszer védelmezők, minő jogügyleteket tartanak a közjegyzői kényszer alá helyezendőknek. A jegyzői kényszer védői leginkább három esetben akarják azt alkalmazni, a tulajdonjog bekeblzésénél, vagy is dologbani jogok szerzésénél, a házastársak közötti szerződésénél, az ajándékozásnál és a testi fogyatkozásban szenvedőknek jogügyleteinél.

Szónok a jegyzői kényszer czélszerűségét mindezen esetekben tagadja, nevezetesen az első esetre nézve azt állítja, hogy az ingatlanok bejegyzésénél valóban bonyodalmak fordulnak elő, de ezen a közjegyzői okmány nem segíthet, mert e bonyodalmak leginkább örökösödési eseteknél fordulnak elő, és örökösödési jogintézményeink reformja által legjobban lehet ezen segíteni. Hivatkozik Ausztriára, hol a közjegyzői kényszer a telekkönyvi bekeblzésekre nézve elvetetett és csak az utóbbi esetek tekintetében tartott fenn, és ajánlja az indítvány elfogadását. (Helyeslés.)

Hallossy Endre, mint kisebbségi előadó, a közjegyzői kényszer mellett emel szót. A kisebbség a jegyzői kényszert a telekkönyvi bekeblzésekre, a házastársak közötti szerződésre és testi fogyatkozásban szenvedők jogügyleteire nézve fenntartandónak találta. Bebizonyítani törekszik, hogy a jegyzői kényszer jogos, czélszerű és kivihető. A jogrend fentartására szükséges ezen intézmény, melynek feladata az, hogy a perek csirájukban elfojtathassanak, vagy pedig ha per támadt, annak gyors lefolyása lehetővé tétessék. És mégis e közjegyzői kényszert csakis azon esetekben kívánja a kisebbség behozni, hol a közérdek kívánja a pereknek megelőzését és lehető siettetését.

Ily fontos közérdek az ingatlanok iránti tulajdonszerzés körül felmerülő zavaroknak megelőzése. A mint az ingóknál a tulajdoni jogczim a francia jog szerint a birtoklásban, úgy az ingatlanoknál a bejegyzésben áll, ez az alap, melyet biztossá úgy tehetünk, ha annál közjegyzői okmányt kívánunk. Ez lenne a leghathatósb eszköz a telekkönyvi intézmény javítására is. Külföldi, különösen porosz és bajor jogászok régóta hirdetik ezt. A házastársak közötti szerződésnél azért szükséges közjegyzői okmány, mert a házasság a legfenségesebb viszony az államban, és az állam érdekében áll, hogy a házastársak közt az elkeseredésnek és ebből folyó pereknek eleje véttessék.

Végre azon kérdést fejtegeti, vajon kivihető-e ez? Nézet szerint igen is kivihető, mert képes férfiak nagy számban fognak vállalkozni, nagyobb számban, minél kiterjedtebb lesz a kényszer. Ezért ajánlja a kisebbség véleményét. (Helyeslés.)

Bóor József csak azért ohajtja a közjegyzői kényszer kérdésének mellőzését, mert maga a közjegyzői intézmény sincs biztosítva, és így időelőtti volna annak következményeit feszegetni. (Zaj. Szavazzunk!)

A gűlés berekesztettnek nyilvánítja a vitát.

A szavazásnál a többség a szakosztály javaslatát fogadja el.

Tárgyalás alá vétetik a III. szakosztály indítványa az esküdtszéki intézménynek úgy a büntettek, mint a sajtó s a politikai vétségekre leendő kiterjesztése tárgyában.

Mátyus Arisztid, mint a III. szakosztály előadója, alig találja szükségesnek érveket felhozni az esküdtzük intézménye mellett, mert hiszen a szakosztályi vitaközásnál is a szónokok közül alig szól valaki az esküdtzék ellen elvi tekintetekből. A jogászyülés előtt levő indítvány ellemesei folyton csak annak alkalmazhatóságát tagadták. Szónok is elismeri, hogy nálunk nincsenek meg az elmek, melyek az esküdtzéki intézmény alkalmazhatóságát minden egyes esetben kétségen kívül helyeznék, de szónok más országok példájára hivatkozva, épen az esküdtzék intézményétől várja, hogy a jogérzetet fejlesztse. A jogászyülés különben csak arra van hivatva, hogy olvi kijelentéseket tegyen, nem pedig hogy a kivitel elé gördülő nehézségeket mérlegelje. A törvényhozásnak lesz feladata határozni az elv valósitása s e valósitás módozatai felett, de az elvet megtagadni nem lehet a haladás terén álló jogászyülésnek.

Rövid vita után, vajjon a kisebbségi vélemény előadója, ki csak elkésve jelentetett be, szólhat-e.

Bóor József, mint a kisebbség előadója, néhány szóban kifejezést ad azon nézetének, hogy ő most, midőn rendezett bíróságok állittatnak fel, az esküdtzégeket feleslegesnek tartja. (Nagy zaj. Eláll! Eláll a szótól!)

Jakabfalvy Gyula, kir. táblai bíró: A szakosztályi ülésben többen szólottak a kisebbség véleménye mellett. Az indokok azok voltak, hogy népünk jelenleg még nem eléggé érett arra, hogy elegendő jó és lelkiismeretes esküdtteket szolgáltatasson. Ezen vélemény tolmácsolója volt különösen Kormos Béla miniszteri titkár.

A többség azonban megtámadta ezen véleményt és többen kijelentették, hogy az nem egyéb, mint súlyos vád a polgári osztály ellen. De ha emelhető volna is jelenleg azon vád, hogy esküdtteink talán még nem eléggé képzettek, ezen hiány naponként kisebbédnék, mivel épen az esküdtzéki intézmény az, mely kiképzzi az esküdt bírákat. Természetesnek tartja, hogy ezen intézmény nem igen tetszik sem az arisztokracziának, sem pedig maguknak a szakbíráknak. Nem csodálkozik azon, hogy pl. egy jogtudós bírónak, ki 20—25 évi fáradsággal szerezte meg magának eheli tudományát, nincsen inyére az, hogy pl. egy igen felesleges, de jogitudomány felett nem rendelkező varga az ő collegája legyen, sőt nálánál még nagyobb hatáskörrel bírjon, mert ha azon varga azt mondja, hogy a vádlott nem bűnös, akkor a bíró, bármennyire bűnösnek találja is őt, nem szabhat ki büntetést. Azt is természetesnek találja, hogy ez az arisztokracziának sincs inyére; mert ha ő szóló Cziráky volna, neki derogálna, hogy mint bírótársa Paczona ur üljön mellette. Az esküdtzék egy politikai, mint jogi tekintetben egészséges intézmény, és szónok ennek bizonyítására a jogtudósok hosszú sorára hivatkozik. (Folkialtások: Eláll! Szónok eláll a továbbbeszólástól.)

Br. Prónai Dezső: Csak egypár szót engedjen meg a teljes ülés az igazság érdekében. Az előttem szólott tagtárs ur méltóztatott felhozni, hogy lehetnek ellenségei, és ő természetesen találja, hogy az arisztokracziá ellensége az esküdtzéki intézménynek. Nem akarok vitatkozásba bocsátkozni, de miután itt személyre történő hivatkozás, hogy t. i. gr. Czirákynek bizonyára nem lenne inyére, nem tudom ki mellett, mint esküdt ülni, bátorkodom megjegyezni, hogy épen gr. Cziráky fel is jegyeztette magát a sajtóbírói esküdttek lajstromába, és csak azon körülmény, hogy a sorolás alkalmával nem huzatott ki neve, okozta azt, hogy nem vehetett részt az esküdtzéki bíráskodásban.

Jakabfalvy Gyula: Nem mondtam én azt, hogy gr. Czirákynek nincs inyére, hanem azt mondtam, hogy ha én Cziráky, arisztokrata volnék, talán nekem nem lenne inyére. Constatálom különben, hogy gr. Cziráky minden esküdtzéki ülésben lelkiismeretesen megjelent, míg gr. Karácsonyi egyetlenegyben sem. (Nyugtalanág és hosszankodás jelei a t. közt.)

Előnk: Itt a tudomány kérdéseivel van dolgunk, nem pedig személyekkel. Nagyon sajnálom, hogy olkerülte figyelmeimet, miszerint szóló ur egyéneket említett fel, mert különben már akkor kötelességemnek ismertem volna, a szónokot figyelmeztetni arra, hogy ezen tért kerülni méltóztatassék. (Általános helyeslés.)

Tárgyalás alá kerül a VI. szakosztály jelentése dr. Weiss Lajos temesvári ügyvéd azon indítványa felett, mely szerint kimondandó volna, hogy a társas bíróságokra fektetendő a főszűly. A szakosztály többsége épen ellenkező véleményben lévén, az indítvány elvetését javasolja, míg a kisebbség különvéleménye dr. Weiss indítványát némi enyhítő módosítással elfogadásra ajánlja.

Szilágyi Virgil a szakosztály többségének előadója indokolja: miért vetette el a szakosztály Weiss indítványát és miért hajlik inkább az egyesbírák rendszere felé. Szónok időszerűnek sem tartja a tett indítványt, mert az igen közel áll a nomrég megalkotott törvényhez. Ezután jogtudományi tekintetben fejtegeti az egyesbírák előnyeit a társasbírókhoz szembe, figyelembe véve ezenkívül specialis viszonyainkat. Hogy az igazságszolgáltatás megfelelően céljának, szükséges, hogy a bírák kellő képzettséggel bírjanak. Bármit mondjanak is, szónok nézete szerint nálunk jogrendszerünk sajátosságánál fogva sokkal kevesebb képzett bírák van, hogysen igazságszolgáltatási rendszerünket teljesen a társasbírók alapjára fektethetnők. Továbbá sokkal könnyebben érhető el a bírói függetlenség az egyesbírói rendszernél, mert a csekélyebb számú egyesbírákat sokkal könnyebben lehet független anyagi állásba helyezni, mint a társas bíróságok sokkal nagyobb számú tagjait. Szónok azt hiszi, hogy a felelősség is nagyobb az egyes bírónál, mint a társas bíróságnál. Az egyesbírónál a visszaélés, tévedés stb. odiuma épen csak az ő személyét terheli, és így az erkölcsi nyomás sokkal nagyobb, mint a társas bírónál, hol a felelősség többek közt oszlik meg, és a társasbíróknak még az a megmérhetlen hátránya van, hogy a bírói collegium által elkövetett hiba odiuma nemcsak az illető bíróság tagjaira, hanem általában az egész bírói karra, az egész igazságszolgáltatásra hárul. Ajánlja a szakosztály véleményét elfogadásra. Zlinszky Imre, mint a kisebbség előadója, a társas bíróságok előnyeit igyekszik feltüntetni az egyes bíróságok felett. Az egyes bírák nem győznék a munkát, vagy nagyobbára segédek által fognak végezteni, és így nemcsak felületes lesz a munka, de a felelősség is illusoriussá lesz.

Dr. Bróde Lipót: Jóllehet elismori az egyesbírók alkalmazásának czélszerűségét, sőt szükségét egyes esetekben, azért nem hiszi, hogy volna ember ki jelenlegi jogrendszerünk mellett igazságszolgáltatásunkat kizárólag egyesbírókra merné bízni.

Hodossy Imre tekintettel arra, hogy a bírói szervezés nem tartozik jelenleg a legsürgösebb reformkérdések közé, mert a minap meghozott törvényen egyhamar ugy sem lehet változtatást tenni, napirendre terést indítványoz azon kijelentéssel, hogy a jelen pillanatban a társas bíróságok vagy az egyes bíróságok kérdésének vitatását időszerűnek nem találja.

A jogászyülés nagy többsége elfogadja az indokolt napirendre terést, s így a szakosztály véleménye épugy, mint a kisebbség véleménye elesik.

Tárgyalás alá kerül az I. szakosztály véleménye a hitbizomány eltörlése tárgyában benyújtott indítványa nézve. A szakosztály többsége nem vélto egyenesen kimondandónak hogy a hitbizomány eltörlendő, hanem Pulszky módosítása folytán csak azon javaslatot teszi, hogy a hitbizomány a magyar magánjogi törvénykönyvből kihagyassék.

Pulszky Ágost mint a szakosztály előadója: Vácoljamennyire ellenkezik hitbizomány korunk reformeszméivel. Ez utolsó fennálló fala a régi elkorhadt épületnek. A ki napjainkban szerez, az kölesönt vesz a társadalomtól, és köteles azt annak ismét visszaadni. Ezért nem fogadhatja ol a szakosztály a hitbizományt, a korlátlan individualismus tanát. Különben bár erősen kívánja a hitbizomány eltörlését, a szakosztály még sem kívánt oly indítványt tenni, mely talán izgatottságot kelthotne bizonyos osztályban.

Ha a hitbizomány a polgári törvénykönyvből kihagyatik, akkor többé új hitbizomány nem létesülhet, és a régié is ol fognak enyészni, mert az országgyűlés és a miniszterium alkalmat nyernének a fennálló hitbizományoknak bizonyos feltételek mellett a családok közt leendő felosztása iránt intézkedni.

Dr. Sággy Gyula a szakosztály véleményétől eltérőleg az eredeti indítványt ajánlja, mely szerint egyenesen ki volna mondandó, hogy a hitbizomány eltörlendő. Pulszky indítványa fenhagy egy kibuvó ajtót, hogy t. i. a hitbizomány esetleg külön törvénnyel szabályoztassék, a mint erre van eset p. Zürich kantonban, hol a polgári törvénykönyv a hitbizományt nem említi, de azért külön törvény megengedi azt.

Brónay Dezső kijelenté, hogy sem a szakosztály véleményét, sem Sággy indítványát nem pártolhatja.

Busbach Péter: A hitbizomány, mint a joggyenlőség egyenes tagadása, jogász által nem pártolható. Nem osztja Pulszky aggodalmát, mintha izgalmakra adhatna alkalmat a hitbizomány eltörlésének egyenes kimondása. Azzal a mit Pulszky akar, körülbelül semmit sem mondanánk. Utal a hitbizományok rendkívüli nemzetgazdászati hátrányaira; utal a hazánkban s a külföldön levő nagy hitbizományi bírtokokra, me-

lyek mindannyi haszonvehetlen testek és csak romlá-ára vannak egyes családoknak. Mivel pedig szónok a hitbizományoknak sem jogi alapját nem látja, sem nemzetgazdaságát előnyeit nem képes felfedezni, kívánatosnak tartja a hitbizomány eltörlésének kimondását, s azért az eredeti indítványhoz járul.

A jogászgyűlés erre 3 tag kivételével kimondja, hogy a hitbizomány intézménye eltörlendő.

Az előrehaladt idő tekintetéből elnök 1 $\frac{1}{4}$ órakor felfüggeszti az ülést és délutáni 3 $\frac{1}{2}$ órára ismét összehívja.

* * *

Elnök és jegyzők ugyanazok mint a délelőtti ülésben.

Napirendre került a III-dik osztály indítványa, hogy a büntető jogi elévülés a magyar büntető törvénykönyvbe felveendő.

Dr. Schnierer Aladár szakosztályi előadó röviden kívánja indokolni ezen indítványt.

A büntetőjogi elévülés első és főindoka az, hogy a későn megindított büntető eljárás az ügy felderítésére biztosítékot nem nyújt. A vádlott évek hosszú sora után nincs azon helyzetben, hogy ártatlanságára kellő bizonyítékokat hozhasson fel. A fenyítő igazságszolgáltatásnak sem célja, sem méltósága nem kívánja azt, hogy a bizonyos idő múlva feledékenységre ment esemény újra felelevenítessék. A büntetés célja az, hogy a sértett jogrend helyreállítassék, de erre nincs szükség akkor, ha a büntetés feledékenységre megy.

Azon körülmény, hogy a bűnös hosszú ideig nem követett el büntényt, javulására mutat, és ez által a büntetés főcélja, a javítás már úgy is eléretett. Továbbá a bűnös eléggé meg van büntetve az által, hogy azon időt, mely a büntetéstől az elévülésig tart, folytonos aggály közt kellett töltenie. Ajánlja az indítványt. (Helyeslés.) Kisebbségi vélemény bejelentve nem lévén, a kérdés szavazás alá bocsáttatik.

A jogászgyűlés egyhangulag elfogadja az indítványt.

Következik az I-ső szakosztálynak azon indítványa, hogy a törvénytelen gyermekekre vonatkozólag atyasági keresetnek — a plurium virorum concubitus kifogásának fentartása mellett hely adandó.

Hoffmann Pál: Az első szakosztály Katona Mór urnak a törvénytelen gyermekekre vonatkozó indítványát, a következő szerkezetben fogadta el: „mondassék ki, hogy az atyasági keresetnek a törvénytelen gyermekekre vonatkozólag, a „plurium virorum concubentium“ kifogásának fentartása mellett, hely adandó.“

Köztudomású dolog, hogy a törvénytelen gyermekek viszonya többféle módon rendeztetett különböző nemzeteknél és különböző időkben. Általában véve csak röviden akarom jelezni azon különböző módokat:

Az első s legrégebbi rendezés foglaltatik a tiszta római jogban, mely elvül azt állítja, hogy a törvénytelen gyermekekre vonatkozólag az atyasági keresetnek csak akkor van helye, ha a törvénytelen gyermek az u. n. concubinatusból származik. Ez alatt azon tökéletes együttélés értetik, mely a házassági viszonyban is fenforog, de házasság nélkül. Minden egyéb törvénytelen viszonyból származott gyermekek, „spurii“ nével illetettek, és atyjukat nem kereshették, reájok nézve áll az, hogy csak anyjok van, s ezeket elzárták az atyasági keresettől és a törvényesítéstől is.

A canoni jog még messzebb megy mint a római jog, mert általában helyet ad az atyai keresetnek, s csak is az ugynevezett „liberi incestui et liberi adulterii“ tekintetében tagadja meg az atyasági keresetet, és így a törvényesítést sem.

Újabb időben ismét két más felfogással találkozunk: az egyik a francia törvénykönyvben van letéve, a hol lehet mondani, az atyasági kereset egészen megtagadtatik. Igaz ugyan, hogy az atya elismerheti a törvénytelen gyermeket, de ez szorosan véve atyasági keresetnek nem vehető, mert ha önkényt teszi, akkor a kényszerítés lehetősége eslesik.

Ezzel a legnagyobb ellentétben áll azon felfogás: hogy az atyasági keresetnek kivétel nélkül még azokra nézve is adassék hely, kiknek a canonjog ezt nem engedi meg. Ez az ausztria ált. polg. törvénykönyv szempontja.

Már most az a kérdés, hogy a mi szempontunkból a magyar jogászgyűlés szempontjából, melyik felfogás elfogadása volna a legcélszerűbb? Tudjuk, hogy hazai jogunk ez időkig egészen hallgat a törvénytelen gyermekekről, mintha nem is léteznének. Igaz, hogy az egyházi bíróságok körében a kérdés előfordulhat, és azok a canoni jog szerint ítélnék, de a magyar törvényhozás e részben még nem nyilatkozott. Pedig szükséges, hogy nyilatkozzék; és a fennforgó indítvány célja is az,

hogy az irányelv fejeztessék ki, mely szerint a rendezés legcélszerűbb.

A szakosztály e részben középnyezetet fogadott el. Nem követte a francia felfogást, hogy t. i. az atyasági keresetnek épen ne adassék hely, és pedig nyilván azon okból, mert a törvénytelen gyermekeket egészen megfosztani azon lehetségtől, hogy nemzójök irányában természetes jogait érvényesítsék, nem látszott méltányosnak; azonkívül Franciaországban az atyasági keresetnek megtagadása lényegesen összefügg a lelench házak intézményével, mert az által, hogy az azokba felvett gyermekek kellő ápolást nyernek, azok elhagyottsága enyhítettik. A másik ok az, hogy igen nagy volna az ugrás a canonjog atyasági keresete után az ellenkező felfogásba lépni és az atyasági kereset teljes negatióját fogadni el. Az atyasági keresetnek tehát a szakosztály helyt kíván adni, de egy megszorítással, és ez abban áll, hogy az atyasági kereset visszautasítható azon kifogás által, hogy a törvényben meghatározott idő alatt kimutattatik, hogy a törvénytelen gyermek anyja más férfiával is azon szoros viszonyban állott, mely az alperesre nézve kimutattatik.

Az a kérdés, hogy indokolható-e ez jogtanilag? A szakosztály véleménye szerint igen is ez a helyes nézet. Ha ugyanis keressük, hogy az atyasági keresetnek mi az alapja, azt találjuk, hogy az apaság. Azon körülmény oka az atyasági keresetnek, hogy az alperes nemzette a gyermeket; a meddig ezen tény bebizonyítható, helyt kell engedni ezen atyasági keresetnek, hol pedig ezen bizonylat nem lehetséges, az atyasági keresetet is vissza kell utasítani.

Köztudomású, hogy az atyasági kereset indoklása csak praesumtióval eszközölhető, azon praesumtióval, mely a törvényes idő alatt történt összeköttetésből ered; ha azonban ezen összeköttetés más személyekre vonatkozólag is kimutatható, akkor az atyaságra vonatkozó minden valószínűség elenyészik; és csak azon lehetőség marad fenn, hogy a törvénytelen gyermeknek nemzöje, vagy a vagy b vagy c, de melyik közülök a valószínű atya, arra nézve tökéletes homály uralkodik. Ezek képezik a szakosztály véleményének indokát.

Ezzel ellentétben állana ily esetekben azon lehetőség, hogy azon praesumciónak többekre vonatkozólag tényleges létezése, indokolná az atyasági keresetnek insolidum valamennyi ellen való irányását. Ezt azonban a szakosztály nem fogadta el, mert a praesumciónak legalább is a valószínűség kell alapulni. Már pedig az, hogy többen nemzették a kérdéses törvénytelen gyermeket, lehetetlen. Akkor pedig, ha egyszerre 3, 4 ellen intézetnek a kereset, csakugyan ily lehetlenségen alapuló praesumtióból kellene kiindulni. Még azon elvet sem tartotta elfogadhatónak a szakosztály, hogy akár a gyermek, akár a nő, ki az atyasági keresetet indítja, választhasson ily esetben azok között, kikre nézve a valószínűséget leginkább indokolni bírja. Indoka ennek az volt, hogy ha ez az illetőnek önkényére fogna hagyatni, nem a valószínűség megfelelőleg választana, hanem igényeit azon személy irányában igyckezni érvényesíteni, kinck vagyoni állapota vagy társadalmi állása a legfőbb előnyt helyezné kilátásba.

A szakosztály által elfogadott nézet leginkább felel meg a viszonyok természetének; mert a meddig a lehetőség, a viszonynak természete és a valószínűség terjed, addig helyt ad az atyasági keresetnek is, de ott, hol erre vonatkozólag minden jogalap és minden valószínűség hiányzik, negatióját fejezi ki. E szerencsés közép nézet legújabb időben azon nemzet kebelében is elismerésre talált, mely a jog terén a legelső helyen áll, t. i. a német nemzetnél, mely már ily értelemben nyilatkozott jogászainak Bécsben tartott gyűlékezete alkalmával.

Weiser Károly nem tartja elfogadhatónak az indítványban lefektetett elvet, sem a módot és formát, melyben azon elv kimondatik. A kérdést nem tartja oly fontosnak, hogy az a jogászgyűlés enunciatiójának tárgyául szolgálhatna, azért a napirendre térést javasolja.

Következik a szavazás. Az indítvány nagy többséggel, majdnem egyhangulag elfogadtatik.

Legközelebbi tárgy az önálló és felelős törvényszéki orvosok intézményének felállítását célzó indítvány.

Csukássy Károly előadó hosszasan bizonyítja a külön törvényszéki orvosok felállításának szükséges voltát. A magán orvosok feladata egészen más, mint a törvényszéki orvosoké, azok feladata a baj eltávolítása, ezeké a baj okainak kitudása. Annál szükségesebbnek tartja ezen intézményt, mert a municipalis orvosok ezentul nem fognak a törvényszék rendelkezésére állani.

Az indítvány erre egyhangulag elfogadtatik.

Következik a 3-ik szakosztálynak azon indítványa, hogy a büntetőjogi rendszer közös illetőség a büntetett elkövetési helye legyen, másodsorban a lak- és tartózkodási-, harmadsorban az elfogatási hely.

Ritók Zsigmond előadó ezen indítvány indokolásában fölhozza, hogy a büntetett elkövetési helyén dorithető ki legbiztosabban a tényállás, a büntetés is sokkal hatályosabb e helyen.

Az indítvány erre egyhangulag elfogadtatik.

Több indítvány már szőnyegen nincs, még csak néhány folyó tárgy intéztetik el.

Kihirdettetik az állandó bizottságra ma reggel történt szavazás eredménye.

Beadatott mind össze 166 szavazat, megválasztattak botürendben a következők:

Dr. Apáthy István 146 szavazattal, Bogisich Lajos 132, dr. Bróde Lipót 120, dr. Busbach Péter 151, dr. Csacskó Imre, 147, Daruváry Alajos 119, dr. Dárday Sándor 144, dr. Gerlőczy Gyula 130, dr. Győri Elek 148, Hodosy Imre 151, Hoffmau Pál 148, Horváth Boldizsár 148, Horváth Károly 130, Janitssek József 138, dr. Környey Ede 142, Manojovits Emil 135, dr. Mátyus Arisztid 100, Mihajvits Miklós 131, Morlin Imre 135, dr. Pauler Tivadar 123, Pósfay Károly 143, dr. Sággy Gyula 141, dr. Schnierer Gyula 143, dr. Siegmund Vilmos 134, Szentgyörgyi Imre 142, dr. Szilágyi Dezső 149, dr. Szontagh Kálmán 125, dr. Szvetenay Miklós 97, Wenzel Gusztáv 124, Vajkay Károly 144 szavazattal. Mint látjuk Horváth Boldizsár és dr. Szonthagh K. kivételével mindannyian a tavalyiak választattak meg.

A jövő évi jogászszyülés ideje szeptemberre tüzetik ki. A részletesebbet a központi bizottság fogja meghatározni.

Gyarmathy alelnök: A tiszt. jogászszyülés helyesnek méltóztatott találni, hogy Magyarország egyik fényos csillaga mellé egy halavány holdat is állítson. Tudom én, hogy e kitüntetés nem annyira csekély személyemet illeti, mint inkább azon országrészt, mely azon sajátágos mondhatnám természetellenes tulajdonnal bír, hogy minél távolabb van, annál inkább ragaszkodik és vonzik az országközpontjához (Éljenzés) és a mely annyival inkább megérzi az ország szívének érette történő minden dobbanását. Méltóztatassanak azért ugy a saját személyem, mint ezen országrész nevében hálás köszönetemet fogadni el azon kitüntetésért, melyben azt az én személyemben részesíteni méltóztatottak. (Éljenzés.) És logyen szabad még igen röviden kifejezést adni azon számomra nagyon becses meggyőződésnek, melyet magamnak innen haza viszek. Egy nemzet szabadságának biztosítása nagy mértékben függ attól, hogy jogérzete, meggyőződése és nézetei mily mértékben nemesedtek me.

Én azon teljes meggyőződésre voltam kénytelen jutni e pár nap alatt, hogy Magyarország jogászszyülete véghetetlen sokat tett arra, hogy az országnak, a nemzetnek jogérzéke kifejlődjék, jogi meggyőződései nemesbedjenek.

A szabadságnak kétségkívül egyik biztosítóka az, hogy az országnak és nemzetnek fejlődése és virágzása ne csupán csak a központban nyilvánuljon. Azt bizton el merem mondani a t. jogászszyülésnek, miszerint az első jogászszyülés már azon eredményt állította elő, hogy az országnak különböző részeiben az életmozgás a jogi téren megkezdődött, és ha eddig nem is mutatkozik az nagyobb feltűnőbb jelenségekben, de merem határozottan állítani, hogy az létezik és napról napra nevededik. Azon meggyőződést vihitem tehát már másodszeri izben magammal, miszerint ha Magyarországnak jogászszyülete ily eredménynyel folytathatja továbbra is a maga működését, az országnak virágzása nem csak a központban, hanem az ország minden részeiben egyaránt fog emelkedni.

Méltóztatassanak újabb hálámat és köszönetemet fogadni el azon kitüntetésért, a melylyel, mint bátor voltam említeni, nem annyira személyemet, mint egy országrészt méltóztatottak részesíteni, és egyszeremind azon meggyőződést, melylyel gazdagultan innen haza térek. (Zajos tetszésnyilatkozatok).

Horváth Boldizsár elnök: A napirendre több tárgy kitűzve nem lévén, felhivta a jogászszyülés t. tagjait, hogy ha némi elő-részletek volnának, azokat előadni méltóztatassanak. (Senkisé sem szól fel.)

E szerint a második jogászszyülés befejezte volna működését; csak még egy köteleesség van hátra, uraim, és ennek teljesítése pusztán engem terhel. Azon időtartamhoz képest, a melyre a t. jogászszyülés a maga tevékenységét szorította, nagyon számos, de fontosságukra nézve számukat még messze tulszárnyaló kérdések azok, melyek a tanácskozás alól kerültek.

Kimondotta többek közt a jogászszyülés:

hogy szükségesnek tartja a törvényes örökösödésnek szabályozását novelláris uton, még mielőtt az anyagi polgári törvénykönyv kodifikációja befejeztetnék, — szükségesnek találja ugy, hogy az öröklött és szerzeményi vagyon közti különbség teljesen elenyésszék;

kimondotta a jogászszyülés, hogy az atyasági keresetnek a plurium concubentium esetének kivételével helye van;

kimondotta azon igen fontos elvet, hogy a hitbizomány, mint a mely nem illik sem korunk, sem többi intézményeink keretébe, Magyarországra nézve megszüntetendő.

A büntető jog terén kimondotta a jogászszyülés, hogy szükségesnek találja a felelős és önálló törvényeszkői orvosok intézményének mielőbbi életbeléptetését: — hogy a büntető eljárásba fölveendőnek tartja az eaküdszékü intézményt, az anyagi büntető codexbe pedig a büntetés elévülésének tanát.

Vége megállapította azon elveket, melyek szerint a büntető jog terén az illetőség kérdését olintéztetni véli, s a mi az alaki jog terét illeti, fontos e téren e jogászszyülésnek azon határozata, a melyben a közjegyzői kényszer ellen nyilatkozik.

S habár magukban véve is igen nagy horderejü elvi megállapodások ezek, de fontosságukban nyernek az által, hogy többnyire mind oly kérdésekre vonatkoznak, melyek hazánkban épen napirenden vannak, ugy ezen elveknek érvényesítése most már — akár a codifikáció, akár pedig a novelláris törvényhozás utján — a kormánytól és a törvényhozástól függ.

Sőt van ezen elvek közt egy, s ez az, mely a hitbizomány-szól, s mely kiváló fontossággal bír azért, mert annak előleges eldöntése nélkül az anyagi magánjog kodifikációjában annyira nélkülözhetlen vezérelv hiányoznék.

Mindezen elvekre és kérdésekre nézve lehetnek, sőt voltak is eltérő nézetek a jogászszyülés tagjai között; azonban fölemelt homlokkal elmondhatjuk, hogy megállapodásaink közt egyetlon egy nincs, mely a haladás, a szabad fejlődés érdekeivel ellenkeznek.

Ezekon kívül még egy fontos határozata van a t. jogászszyülésnek, az, mely az alapszabályok 7. és 14-dik §§-nak módosítására vonatkozik, kiterjesztvén és szabatosan meghatározván az állandó bizottság hatáskörét, s ez által egy rendes közeget hozván létre, melynek hivatása: szemmel kísérni a jogügyi reform fejleményeit s ezekhez képest befolyást gyakorolni a logikai egymásután azon nagy fontosságú kérdésre, melynek helytelen eldöntése paralizálja néha a legjobb és legbecsesebb munkának is sikerét.

Ezen módosítás a jogászszyülés tevékenységébe több egyseget, az egyes tagok közreműködésébe nagyobb összhangot fog behozni, anélkül, hogy ezáltal az egyes tagok önállósága, vagy azoknak kezdeményezési joga megcsönkítettetnék.

A t. jogászszyülés tehát már másodizben teljesítette kötelességét a közügy iránt. Az eredmény nem függ tőlünk; az a kormány és törvényhozás kezeibe van letéve, de az eredmény nem maradhat el, sőt ha a jelek nom csálnak, ugy munkásságunkat ezental gyorsabb és teljesebb siker követendi, mind eddig.

Az egyik kedvező jelet abban pillantom meg, hogy az eddig uralkodott közöny észrevehetőleg fogy, s ugyanazon arányban emelkedik az érdekeltség a jogügyi reform nagy eszméje iránt; s noha az irányra nézve még mindig eltérők a nézetek a haza polgárai közt, de azon meggyőződés, hogy a régi intézmények alapján és keretében a jogélet czélszerű berendezése a lehetetlenséggel határos, ezen meggyőződés napról napra nagyobb tért foglal el. S ott, uraim, hol a pénzügyi reform szüksége a közérzület tulajdonává vált, s a hol a reform részleteire, irányára nézve, tájékozó pontoka ily testület nyujt, mely a magyar birodalomnak elméleti és gyakorlati jogtudósai-ból alakult, ott a kormány és törvényhozás haladása a jogügyi reform terén többé nom lehet oly lassu és nehéz mint volt eddig, ott az ingadozás a ké-edelmeskedés alig volna igazolható. (Élénk helyeslés, taps.)

Ne kételkedjünk a fölött: tevékenységünknek a közel jövőben megjön sikere, mert az sem a kormány, sem a törvényhozás előtt nem lehet titok: hogy nagyon ingatag, változóknay alapot választ uralmának azon hatalom, mely a maga elhatározásaiban akár egyesek önérdékének, akár pedig a nagy tömeg szenvedélyeinek sugalmát követi; ellenben a legazilárdabb, legbiztosabb, legállandóbb támasz az, melyet a közügy szeretetétől áthatott és a tudomány vezérszövétnekét követő értelmiség nyujt. (Élénk helyeslés.)

A másik kedvező jelenség, mely közel kilátást ígér a sikerre az, hogy a parlamenti pártjaink bármily éles ellentétben állanak egymással szemközt politikai kérdésekben, kezdenek

egymáshoz simulni, közeledni a jogügyi reform kérdéseiben. (Élénk tetszés.) Talán nem messze azon időpont, midőn ez lesz azon neutrális tér, melyben a politikai ellenfelek, mint jó barátok találkoznak egymással, s nem lesz többé kénytelen barát barát ellen, testvér testvér ellen, elvrokon elvrokon ellen küzdeni még itt is, csak azért, hogy elkerülje a politikai hűtlenség bélyegét. (Hosszas tetszésnyilvánítások; taps.)

A legnehezebb ellenállás, melylyel találkozni fogunk, azoktól származik, kik a gyökeres reformot nemzeti sajátosságaink iránti féltékenységtől ellenzik, — legnehezebb az ellenállásránk nézve azért, mert hazafias érzületből származik, s mert éppen ezért kiméletes ostromot követel tőlünk. De ezen ellenállás is napról napra gyengülni fog, a mint lábra kap azon meggyőződés, hogy ragaszkodni azon nemzeti sajátosságokhoz, melyek a szabad fejlődésnek, a haladásnak útjában állanak, melyek a tudomány követelményeivel ellenkeznek, — hogy, mondom, ragaszkodni az ily nemzeti sajátosságokhoz már nemzeti gyengeség volna. — Lazulni fog az ellentállás azon mérvben, a melyben be fogják látni, s kell hogy belássák, hogy egy nemzetnek életképessége tulajdonképen abban áll, hogy képes azizimilálni a kor uralkodó eszméjét s a tudomány vívmányait s, hogy marandó életre legbiztosabban azon nemzet számíthat, melynek nemzeti sajátosságai közt főhelyen áll az, hogy időről időre lerázva magáról a halandóság salakjait, újra és újra megifjodni bír. (Élénk éljenzés.)

Most nincs egyéb hátra, mélyen tisztelt jogászygyűlés, mint hogy ismételve kijelentsem hálás köszönetemet önöknek azon kitüntetésért, melynél nagyobb felszázados pályámon nem ért, — azon kitüntetésért, a melylyel engem e napokban megtisztelni méltóztattak; (Hosszas éljenzés) és hogy elismerésem adóját lerójjam, tisztelt elnöktársam, a jegyző urak, ugy a szakosztályok elnökei és jegyzői, nemkülönben az állandó bizottság tagjai iránt, azon buzgó támogatásért, melylyel engem és az összes jogászygyűlést eljárásunkban részesíteni sziveskedtek. (Éljenzés.) Kell végre, hogy nemcsak a magam, de ugy hiszem az összes jogászygyűlés nevében meleg köszönetet szavazzak Pestvárosának azon kitűnő vendégszeretetért és előzékenységet, melyet irányunkban tanusított, s melylyel megmutatta, hogy érzékkel bír, hogy lelkesedéssel viseltetik a jogügyi reform nagy eszméje iránt, s hogy csakugyan joggal elmondhatja magáról: Bernem az ország szive ver! (Hosszas, lelkes éljenzés.) S midőn őszinte halánkat tolmácsolom mindnyájunk nevében, nem feledkezhetünk meg a magyar kir. tud. egyetem, a magyar tudományos akadémia s a budapesti ügyvédegylet azon szivességéről, melylyel tanácskozásainkra helyiségeiket ritka előzékenységgel engedték át. (Éljenzés.)

S most, uraim, berekesztettnek nyilvánítom a második magyar jogászygyűlést, azon kívánattal, hogy tevékenységünket mielőbb siker üldésa kövesse. (Szünni nem akaró éljenzés.)

Ezzel a tagok az elnök éltetése közt oszlottak el.

A II-ik magyar jogászygyűlés közleményei.

V é l e m é n y *)

Dr. Schnierer Gyula osztálytanácsos urtól Pesten.

Kopp Ferencz urnak a jelzálogi egyetemlegesség s ebből kifolyólag a fő- és mellékjelzálogi intézmény megszüntetése tárgyában beadott indítványa felett.

Midőn a német eredetű törvénykönyvek a telekkönyvi intézmény érdekében az általános jelzálogot megszüntették, fenn tartották azon lehetőséget, miszerint egy és ugyanazon követelés több zálogtárgyra, azaz: több külön jószágteatre vagy követelésre egyetemlegesen t. i. osztatlanul jegyeztesse be.

Ily engedély mellett az átruházások és felültáblázás biztossága érdekében, mulhatlanul szükséges, hogy az egyetem-

*) Az egyesült I. és II-ik szakosztályban a jogi személyekről és a jelzálogi egyetemlegességről szóló indítványoknak tárgyalása a jövő évi jogászygyűlésre halasztatván, — alkalmunk nyílik az azokra vonatkozó véleményeket utólag közölhetni. Szerk.

legesség, vagyis azon körülmény, hogy a több helyen előforduló terhelés egy és ugyanazon követelésre vonatkozik, világosan kitüntessék. Ezt követelik a bajor (147. §.) a szász (155. §.) és a porosz törvény. (158—164. §§.)

Ily kitüntetés által azonban csak annyi éretik el, hogy az átruházatni vagy felülterhelhetni kívánt követelés ugyanazonosága mindenki előtt feltűnjék és az engedményes, vagy hitelező nem mondhatja, hogy erről tudomással nem bírván, a kétszeres vagy többszörös engedmény vagy felültáblázás által önhibáján kívül károsult volna. Az egyes jogszerzőnek igényei azonban minden óvakodás mellett is, több bejegyzési kérvény összeütközése esetében, nincsenek elegendően biztosítva, mert különböző telekkönyvi hatóságoknál különböző elsőbbségek nyerhetők, mi a megszerzett egyes jogokra nézve könnyen összeütközésre vezethet.

Mindezen nehézségek kikerülése végett, a nálunk divatozó telekkönyvi rendszer (108—118. §§-ában) a fő- és mellékjelzálogokat alkotta. Ezen kezelési mód lényege abban áll, hogy mihelyest ugyanazon követelés több ingatlanra vagy telekkönyvi jogra jegyeztetik be, az egyik ingatlan vagy követelés, mint fő — a többiek pedig mint mellékjelzálogok tokiutendők oly formán, hogy minden tétellel bekövetkező változás (átruházás, felültáblázás és kitörlés) csak a főjelzálog hatóságánál kérendő és csak ott rendelendő el. Ily módon nemcsak a követelés azonossága lesz mindenki előtt feltűnő, de a követelésre nézve egy külön illetékes hatóság állítván fel, minden lehető összeütközésnek és tévedésnek eleje vétetik.

Innen következnek azonban e rendszer hiányai is, nevezetesen: hogy a kezelés igen nehézkes és sok forrasággal jár, hogy a követelési tétel tulajdonosát, valamint az arra netalán bevezetett terheket és megszorításokat a mellékjelzálog hatóságánál és annak telekkönyvi kivonatából nem lehet kivenni, tehát az, ki a valóságos telekkönyvi állapotról magának tudomást akar szerezni, több telekkönyvi hatósághoz kénytelen járni vagy több kivonatot birni; továbbá hogy a főjelzálog hatóságának ugy a mellékjelzálogoknak alkotásánál, mint azoknak kitörlésénél a többi jelzálogok hatóságával levelezésben kell állnia, mi az egyes bíróságoknak tetemes munkaszaporítást okoz, végre az egyetemleges jelzálog a kielégítésnél is sok nehézségre szolgáltat okot. A későbbi hitelezők soha sem tudhatják, mennyivel terheli az előttük bejegyzett egyetemleges tétel a zálogtárgyat, kénytelenek tehát, a hitel nem csekély hátrányára az egész összeget minden egyes zálogtárgynál számításba venni; nem is létezik törvény, mely az egyetemlegesen és a csupán egyes zálogtárgyra biztosított jelzálog közti viszonyt összeütközés esetére határozottan szabályozná; egyszerű vételár felosztás helyett végtelen perek eldöntendők. Mindazon bajokon az egyetemleges jelzálogok megszüntetése által azonnal leend segítve.

A meklenburgi jelzálogi rendtartás volt az első, mely az egyetemleges jelzálogokat kizárta. Ugyanezen elv foglaltatik az 1847. évi magyar törvényjavaslatban, az 1864. porosz (29. §. és az 1868. évi észak-német törvényjavaslatokban. (89. §.)

Ha tehát leendő magánjogi törvénykönyveinkben vagy egy külön hozandó jelzálogi törvényben kimondatik, hogy ugyanazon követelés több zálogtárgyat egészben nem terhelhet, hanem a bejegyzést kérő tartozik a követelést már a bevezetésnél felosztani, már hejegyzett egyetemleges terhekre nézve pedig ezen felosztás egyesség vagy bírói határozat folytán eszközöndő, akkor ily intézkedés által elérjük:

1. Hogy a fő- és mellékjelzálogok alkotásával és kezelésével egybekötött hosszas és nehézkes eljárás megszüntethető,
2. hogy a telekkönyvek egyszerűebbek és érthetőbbek lesznek;
3. hogy a tulajdonos nitele oly könnyen meg nem semmisítettik, és
4. hogy a kielégítésnél többé nehézségek nem támadnak és számos elkerültetik.

A hitelező részéről ezen olvek elfogadása után csak annyi figyelem igényeltetik, hogy az egyes zálogtárgyak értékét ki-puhatolván, követelését az érték aránya szerint ossza fel, holott eddig többnyire csak minden vizsgálat nélkül, annyi zálogtárgyat terhelte a mennyit csak lehetett, nem gondolván az adós további hitelképességének fentartásával.

Mindezeknél fogva Kopp Ferencz urnak indítványát teljese-
sen pártolván, annak elfogadását a t. jogászygyűlésnek ajánlom.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A polgári peres eljárás reformja.

(Folytatás.)

V.

Az írásbeli eljárást az alaposság, a szóbelit az egyszerűség jellemzi. — Az egyszerűség nem zárja ki az alaposságot; a szóbeli tárgyalást előkészítő iratváltás célja éppen az alapos előkészülhetőség. Az alaposságra való túlzott törekvés azonban lehetetlenné teszi a per egyszerű kezelését, s másrészt a nagyon egyszerű eljárás felületességre vezet. — Helyes középút szükséges tehát választani.

A felek érdeke egyrészt azt kívánja, hogy mind ők alaposan fejthessék ki védveiket, mind pedig a bíró alaposan ítéljen; — de a felek érdeke kívánja az egyszerűséget is. — A felek akarata ugyanis arra irányul, hogy jogukat minden céltalan korlátozás nélkül gyakorolhassák; már azon körülmény folytán, hogy jogsértés esetében a jog csak per útján érvényesíthető, a jog szabad gyakorlata akadályba ütközött; s azért jogos, hogy a vesztes a hátrányt, mit az ellenfélnek már az által okozott, hogy ez jogát csak peruton érvényesíthette, jóvá tegye, vagyis őt az időmulasztás és költségeiért kárpótolja. — De nem elég csak az okozott hátrány utólagos jóvátételéről gondoskodni, hanem arra is kell törekedni, hogy e hátrány minél csekélyebb legyen, minél egyszerűbben, minél kevesebb fáradsággal, költséggel s mulasztással érvényesíthessék a felek jogukat. — E célra szolgálnak a perek megelőzésére szolgáló intézkedések általában, s az eljárás egyszerűsítése. Az egyszerűsítést tehát a felek érdeke követeli.

Az előzményekben megkísértettük a peres eljárás alapelveinek összeállítását; az alaposság és egyszerűség közti helyes középút megválasztása már a részletekre, az alkalmazásra vonatkozik, s ezzel áttérhetünk a peres eljárás részleteire.

Az eljárást a szóbeli tárgyalást előkészítő iratváltás nyitja meg.

Az előiratozás alkalmával előterjesztettek képezik a per tulajdonképi alapját s keretét, és habár az alap a szóbeli tárgyaláskor lényeges változást szenvedhet, s a keret tetemesen kiszélesíthető is: az előiratok adják azon biztos támpontot, mely nélkül a felek egész tevékenysége céltalan kapkodás-, folytonos ingadozás-, tervtelen támadás- és védelemmé válnék.

Az írásbeli eljárás előnyeit, a nyugodt megfontolást, az alapos előkészületet, a szóbeliségnél csakis az előleges iratváltás teszi lehetővé; és mivel ezen cél egészen illuszióssá válnék, ha a komoly megfontolással s a védvek szorgos egybeállításával készített periratok a szóbeli tárgyaláskor figyelembe sem vétetnének: a törvényhozásnak biztosítani kell a feleket arról, hogy az alapos és megfontolt védelem lehetőségétől el ne

űtessenek, s ez egyrészt a bírónak azon — már fentebb is említett joga által érhető el, ha a felek a szóbeli tárgyaláskor az előiratokban foglaltaktól eltérnének, a bíró jogositva legyen a tárgyalást az előiratok alapján kiindulás pontjához visszavezetni; másrészt pedig az által, ha a törvényhozás — a mennyire a tárgyalás szabadságával összefér — az előiratok, s az azokban előadottak kellékei, tartalma, s joghatályáról és általában az iratváltás módjáról tüzetesen intézkedik; hogy az előiratozás valóban azzá váljék, a minek kell lennie: a per előkészítésévé, hogy az a szóbeli tárgyalásnak útját valóban s lehetőleg elkészítse, azzal teljes összhangban álljon, a nélkül azonban, hogy a tárgyalás szabadságát korlátozná.

A mi a periratok külkellékeit illeti, ezek a peres felek, a bíróság s az ügyvédek megnevezése, a per tárgyanak megjelölése s a kérelem előadása Ezekről bővebben szólni alig szükséges. — Szóljunk a belkellékekről.

A periratok csak előkészítésül szolgálnak, s azért a peres kérdést ki nem meritik; de másrészt a periratok célja azon kérdések előleges tisztába hozatala, melyek behatóbb foglalkozást, nagyobb előkészületet igényelnek, ezekre tehát a periratoknak ki kell terjeszkedni. Az előbbi esetről az a kérdés, mi hagyassék a szóbeli tárgyalásra? az utóbbinál, mi foglalandó be már a periratokba? E két szempont egyesítése felel meg az előiratozás céljának; feltéve, hogy a felek szabadsága a dominium litis e szempontok figyelembe vétele mellett is sértetlenül fentartatik. Az előiratok beltartalmára nézve tehát a törvényhozás kötelező szabályt állít ugyan fel, de e szabály alkalmazásának a felek akaratához képest kell alkalmaztatnia.

E szerint, ha mindkét fél egyetért abban, mi foglaltassék be az iratokba, s mi halasztassék a szóbeli tárgyalásra, vagyis, ha az előiratok tartalma ellen egyikük sem tesz kifogást, sem a törvény, sem a bíró nem korlátozhatják a védve szabadságát. Ha ellenben egyik félnek kifogása van ellenfele iratait illetőleg, a bíró ugyan nem kötelezheti az ellenfelet, hogy mire nézve nyilatkozzék, mire ne? de a felek egyenlőségének elve követelvé, hogy egyik fél egyoldalú cselekvénye vagy mulasztása a másiknak joghátrányt ne okozzon: azon esetben, ha egyik fél kívánja, hogy oly körülmények, melyekre előreláthatólag, behatóbb előkészület nélkül nem nyilatkozhatik, vele már az előiratokban közöltessenek; a másik fél pedig ezt nem teszi, (z által ellenfelének joghátrányt nem okozhat, ez utóbbinak tehát joga fennmarad az előkészülhetőségre, mi végből a szóbeli tárgyaláskor halasztást vehet igénybe. — Ha ellenben egyik fél az iratokban előterjesztettekről vagy a per egyes kérdéseiről, egyes ténykörülményekről, s védvekről azt tartja, hogy azokra már az előiratokban kiter-

jeszkedni felesleges; szabadságában áll ugyan azokra vonatkozó észrevételeit a szóbeli tárgyalásra fentartani, de a szóbeli tárgyaláson azért, hogy ezekre előkészülhessen, halasztást igénybe nem vehet.

Az előiratok célja csak előleges tájékozás, és nem a kérdés kimerítő megvitatása, az állítások bebizonyítása, s a jogalkalmazás teljes keresztül vitele. — A württembergi perrendtartás 181. §-a ez utóbbiakat az előiratokba foglalni tiltja: a felek egyező akarata ellenére azonban, mint említettük, ilyen korlátozás nem tehető; ha azonban a felek egyike szükségtelennek tartja a peres kérdést az előiratokban részletesebben tárgyalni azt, a fentebb említett joghatálylyal, a szóbeli tárgyalásra halaszthatja.

A mi az iratváltás módját illeti: az a kérdés merül fel, vajon az iratok a bíróság után, vagy a felek, illetőleg ügyvédjeik közt közvetlenül közöltessenek-e? A francia eljárás ezutóbbi rendszert követi, s nézetünk szerint helyesen.

A periratok, pusztán előkészítésül szolgálván, s az azokban foglalt előterjesztések a szóbeli tárgyaláskor módosíthatók lévén: külön bírói határozat tárgyát nem képezik; az előiratok tartalma a szóbeli tárgyaláskor figyelembe vehető ugyan, de azokat időszakonként a bíróval közölni felesleges, sőt a felek érdeke ellen is van.

Miért adassanak be az iratok egyenként a bírósághoz? Csupán azért, hogy azokat kézbesítse? Ezt egy kézbesítő hivatalnok is elvégezheti. — Vagy azért, hogy, ha az előiratok a törvénytábla kellékekkel nem bírnak, visszautasítsa, s kiigazítást, pótlást, módosítást rendeljen? — De ezt az ellenféltől kívánni, mint épen említve volt, a feleknek a törvény maga ad jogot, a felek e végből közvetlenül érintkezhetnek, sőt mivel az írásbeli előterjesztések megváltoztatása, módosítása, ha követeltetik is, az ellenfélre nem kötelező, és csupán a fenebb érintett jog következményeket vonja maga után, ezeket pedig a törvény maga szabja meg. — azért szükségtelen e részben külön bírói határozatot hozni. — Vagy azért adassanak be a periratok egyenként a bíróságnál, hogy ez a határidőt, mely alatt a válaszirat elkészítendő, illetőleg a melyen a végső perirat beadása után, a szóbeli tárgyalás megtartassék, előre kitűzze? Ez kétségtelenül a legfontosabb ok arra, hogy az ügyvédek ne közvetlenül juttassák egymáshoz az iratokat; de ha a határidők kitűzése a bíró joga, ez a felek szabadságát sérti.

Ha a bíró előre megszabja, mikor legyenek a felek készen akár egyes perirattal, akár a szóbeli tárgyalásra, kétségkívül veszélyezteti a szabad védelmet, mert gyakran, talán legtöbbször, a védelem eszközeinek megszerzését akadályozza. Igaz, hogy ha a felek halasztással élhetnek, ezen rossz ki van kerülve, de csak látszólag, mert a halasztások, ha szabálylyá válnak, még nagyobb rosszat eredményeznek.

Eltekintve ugyanis a kölcsönösen egymásnak adott halasztástól, vegyük csak azon esetet, ha egyik fél kívánja a halasztást.

A bíró vagy megadja ezt vagy nem, az előbbi esetben megint csak határidőt tűz ki, a melyre a fél legjobb akarata mellett sem lehet készen; s így a halasztás az egyik fél sérelmére számtalanszor ismételtethetik; vagy meg tagadja a halasztást, s ekkor még nagyobb sérelem követtetik el, mert ekkor a halasztást kérő nem arra utasítatik, hogy mikorra legyen készen, hanem a késület tőle egyenesen megtagadatik.

Ha ellenben az iratváltás közvetlenül az ügyvédek közt történik, a bíróság közbejötté nélkül, a feleknek

saját védelmük előterjesztése egészen kezükbe van adva, s a dominium litist a bíró magához nem ragadhatja.

Kétségtelen, hogy az eljárás egyszerűsítésére igen sokat tesz, ha a felek a periratokat egymással közvetlenül közlik, s hogy ezen módja a perkezelésnek, a felek érdekeit inkább mozditja elő, mint a bíróság utján közlés. — Már említve volt, hogy ha a közlés a bíróság közbejöttével történik, a bírónak a „dominium litis“ben osztályrész jut; ha pedig a törvényhozás szoros határidőket tűz ki, vagy a felek szabad védelme sértezik, vagy a halasztásoknak nyit a törvényhozás utat, s a halasztások megengedhetősége felett a bíró határozván, megint az lesz az eredmény, mint ha a bíró tűzi ki a határidőt.

Kétségtelen, hogy ha sem a tvhozó, sem a bíró nem tűz ki határidőt, és egészen a felektől függ mikor válaszoljanak, vagy ha egymásnak szabnak határidőt: a felek egyenlőségének elve szenved sérelmet.

A határidők kiszabásánál tehát okvetlenül van szükség bizonyos korlátozásra, a törvényhozás állapíthat meg maximumot, sőt a felek közakarattal ettől is eltérhetnek; — rövidebb határidőt nem követelhet, egyik fél sem, s hosszabbat sem köteles engedni, mint a tvhozás megállapít. — De a határidő meg nem tartása magában véve más joghátránnyal ne járjon, mint hogy az a per további folyamát ne gátolja; különben a mulasztásnak eredménye a feltétlen jogvesztés lenne, a mely theoríának tartatlanságáról már fentebb volt szó.

Hogy e határidő megállapítást a törvényhozás inkább teheti, mint a bíró, kitetszik abból, ha meggondoljuk, hogy a bíró a kereset indításakor, vagy egy perbeszéd beadásakor épen nincs azon helyzetben, miszerint a határidőt a per körülményeihez képest szabja ki, ekkor ő maga nem ismeri a pert, épen úgy nem tudja elég vagy sok lesz-e az idő mit egyik, vagy másik félnek ad? mint a tvhozó, ki a priori minden perre megállapítja a határidőket; — és ha a tvhozó alapítja meg a maximumot, semmi szükség arra, hogy a bíró által s közbejöttével kézbesítessenek az iratok; míg ha a tvhozó nem rendelkezik, szükségkép a bíróság után kell a határidő maximumát megállapítani, az iratváltás a bíróság közbejöttével történik, hogy ez nemcsak időpazarlásra, de gyakran jogositatlan bírói beavatkozásra is vezet, világos.

Az előiratokat tehát a felek egymással közvetlenül közlik; a határidő maximumát a törvény állapítja meg, de a felek egymásnak hosszabb határidőt adhatnak, vagy rövidebbekben is megegyezhetnek. — Ha a felek egyike a törvényes, vagy az ellenfele által engedett határidőt elégnak nem tartja, és ellenfele hosszabb határidőt nem ad; ha e miatt alaposan el nem készülhetett, a szóbeli tárgyaláson épen úgy halasztást kívánhat, mint a fentebb említett esetben, ha ellenfelének irataiból kellő tájékozást nem szerzett.

A szóbeli tárgyaláson a bíró már ismervén az ügyet, alaposan határozhat a felett, szükséges-e alaposabb vagy hosszabb előkészület?

A halasztás kérdése tehát végre is a bíró elé kerül, de igen nagy a különbség a közt, ha a halasztás kérdésében külön tárgyalás tartatik, vagy ha a halasztási kérelem a főtárgyalásnál kifogáskép terjesztetik elő; mert ha e kifogás elvettetik, a tárgyalás nyomban folytatattván, a huzavona és időpazarlás ki lesz kerülve.

A halasztás kérdésében alaposan csakis a szóbeli és érdemleges tárgyaláskor határozhat a bíró, mert az előiratok tartalmát, illetőleg a törvényhozó részletes intézkedést nem tévén: egyedül a szóbeli tárgyaláskor ítélt meg, fenforognak-e általában olyan körül-

mények, melyekre nézve hosszabb előkészület szükséges?

A genfi polg. tvkezés azt rendeli, hogy a bíró mindjárt a kereset beadása után, idézze be a feleket, s azon kérdésben, szükséges-e, s mily mérvbeni írásbeli előkészítés, előlegesen határozzon. — Ezen rendszer helytelensége a fentebb mondottakból kitünik.

E kérdésben a bíró sokkal alaposabban, s a felek szabadságának sértés e nélkül fog határozni, ha akkor, midőn az ügynek érdeme tárgyalatik előtte, ahöz képest, a mint a felek egyikének kérelme folytán a szóbeli előadásokból és a felekhez intézett kérdéseire nyert válaszokból maga is azon meggyőződésre jut, hogy az ügy sokkal bonyolultabb, hogy sem az további előkészület nélkül alaposan tárgyalható lenne; vagy ellenkezőleg azt eléggé tisztába hozottnak találja: a halasztást megadja, vagy megtagadja; s az utóbbi esetben érdemleges ítéletet hoz.

Míg a genfi rendszer az előleges tárgyalást szabályul állítja fel, minden ügyben kettős tárgyalást kíván; addig az előadott mód a rövidebb utat választja, s egy tárgyalással az egész ügyet befejezi, és csak kivételesen engedi meg a halasztást, s ha megengedi is, mindenkor igazolt lesz e kivétel; mivel annak csak akkor van helye, ha a tárgyalás folytán konkrét nehézségek merülnek fel, melyek elhárítása nélkül az igazság ki nem deríthető.

Végre, a mi az előiratok számát illeti, ezek rendeltetését tekintve a szám a minimumra szorítandó, s a jogegyenlőségi elvhez képest mindenik félnek egy-egy perirathoz legyen joga.

Azon kérdés hogy, hányzori iratváltással hozható valamely peres ügy ügy tisztába, hogy az a szóbeli tárgyalásra? megérjen előleg nem dönhető el. — De mivel az előiratok célja csak a tájékozás, és az, hogy azokban egyik-másik körülmény tüzetesen kifejtve nincs, vagy nem is érintetik, sőt ha egyáltalában perirat nem is adatott: a szóbeli tárgyaláskor a jogok szabad érvényesítésére befolyással nincs (l. württembergi prtt. 179. §.); mivel az ítélet alabjával a szóbeli — s nem az írásbeli előadás szolgál (u. o. 196. §.); s mivel végre az előiratozás nem szükségkép, hanem lehetségesen eszközli azt, hogy a felek alaposan készüljenek el a szóbeli tárgyalásra: szabály szerint egy-egy perirat elégséges. — Lehetnek ugyan konkrét esetek, melyekben kivételkép több perirat engedhető; és pedig:

ha mindkét fél beleegyezik (ezt kívánja a feleket illető „dominium litis“) vagy egyik fél kérelmére; ha az ellenfél irata vagy oly körülményeket tartalmaz, melyek ellenében előkészület nélkül jogait sikeresen nem védheti, vagy pedig mellőzötnek épen azon körülmények, melyek előreláthatólag döntő súlylyal bírnak, s a melyek, ha a szóbeli tárgyaláson hozatnak csak elő, kellőképp ki nem deríthetők. (V. ö. Würtemb. prtt. 342. §.)

A kérelmet a felek egymáshoz perirataikban intézik, s megtagadás esetére ugyanazon eljárás követendő, a mely a halasztás megtagadásánál említve volt.

Ha egyik fél megtagadja, hogy ellenfele további periratot adjon, a szóbeli tárgyaláson halasztást kérhetni; s ha ez megadatik (a halasztásról fenebb mondottak értelmében): újabb periratot adhat mindenik fél, de csak egyet-egyet; mert azon adatokat, melyek végett újabb periratot kívánt, alkalma van felsorolni, és így joghátrányt nem szenved.

(Folyt. köv.)

Dr. GARAY DEZSÓ.

Bánya-jog esetek.

I.

Kl. S., bilkei lakos, a bródi vasbányák határában eszközendő turzási munkálatokra a nagybányai bányakapitányságtól szabadkutatási engedélyt¹⁾ nyervén, kutatásaiban a zártkutatmányi körön belől létező, s a bányatelekkönyv 30. számában gr. Sch. E. novére telekkönyvezett bródi vasbányamű által magát akadályozva látta; ez okból nevezett bányakapitányságot Kl. S. arról értesíté, hogy gr. Sch. E. a szóban forgó vasbányatelepro nézve semmiféle művelési jogositványt (adománylevelet) nem képes felmutatni, s a bányatelekkönyvbe tulajdonos gyanánt csak tévedésből iktattatott be. E beadvány folytán eszközölt nyomozásból kitünvén, hogy gr. Sch. E. a bródi, művelésben tartott vasbányatelepet, adomány nélkül munkáltatja, a bányakapitányság annak jogi fenállása iránt gr. Sch.-t terhelő végzést hozott,²⁾ mi ellen gr. Sch. az iparügyek miniszteriumához, mint főbányahatósághoz felfolyamodott;³⁾ a miniszterium a neheztelt bányahatósági végzést feloldván, következően határozott:⁴⁾ az ügyiratok tanúsága szerint a gr. Sch. család még az át. b. törvény életbelépte előtt saját uradalmain és azonkívül közbirtokosi czim alatt bányászkodott mindaddig, míg ezen állítólagos joga felett határozat nem hozatott. Igy keletkezett többek közt a szóban forgó vasbányavállalat is, melyet 1854-ben, midőn a bányaiparosok kimutatására lettek felszólítva, mint művelés alatt álló bányát jelentett be, s mely a bányakapitányság által a téradó-lajstromba, a bányabírósg által pedig a bányatelekkönyvbe iktattatott. E bányára gr. Sch. utólag törvényszerű adományt kért, kérelmének támogatásául hosszas, háborítlan birtoklását és tulajdonjogának telekkönyvi bekebelezését hozván fel; a hosszas birtoklás kétségtelen, a mint ezt a kibányászott 200,000 mázsa vaskőkészlet is tanúsítja, a bródi vasbánya telekkönyvi jogczimének helyessége ellen azonban Kl. S. zártkutatmányos kifogást emel, azt állítván, hogy a bródi határban gr. Sch. tulajdonát képező vasbányát nem ismer. Tény, hogy a bródi vasbányának a bányatelekkönyvbe lett mikénti bevezetése a hivatalosan elrendelt kutatások daczára sincs felvilágosítva, minthogy azonban a telekkönyvezés jogczimének helyes vagy helytelen volta felett hozandó határozat a bányaügyi közigazgatásnak tárgya nem lehet,⁵⁾ azért — magánjog feletti kérdés lévén szóban — Kl. S. kifogásával törvény útjára utasított, miről őt a bányakapitányság azon meghagyással értesítette, hogy 60 nap alatt magát — keresetének a törvényszékhez lett benyújtása iránt — igazolja.⁶⁾

E bányahatósági meghagyás következtében Kl. S. a kor. k. bányatörvényszékhez „felhívási keresetet“⁷⁾ adott be, melyben a fentebbi ténykörülményeket elsorolván, hivatkozott az említett miniszteri rendeletre és tagadta gr. Sch. bányatulajdonának adománylevelének létezését; kérte alperost tulajdona és telekkönyvi jogczimének igazolására, adománylevelének felmutatására utasítani, mit ha alperes nem volna képes tonni, a bányatelekkönyv 30. sz. B. lapjáról kitörölendő és a további bányászkodástól eltiltandó lenne. Fizesse ezenfelül gr. Sch. a perköltségeket is.

Alperes egy bányatelekkönyvi kivonatot mellékelvén, azt vitatja, hogy felperesnek kötelessége azt beigazolni, hogy a bródi bánya nem helyes alapon telekkönyveztetett alperes nevére, kinek elég a becsatolt bányatelekkönyvi kivonat tanúsága szerint 16 év óta fenálló s a bekebelezés által absolut természet nyert dologbani joga, támogatva még hosszabb (32 év) tartalmu jóhiszemű s békés birtoklás által. Bányatelekkönyvi ügyekben a törlési kereset ravaszsga, tévesztés stb. miatt a bekobelezéstől számított egy év alatt indítandó meg, egyébként elévül;⁸⁾ alperes már 16 év óta van tulajdonos gyanánt bekebelezve, a kereset tehát ellene elévült, s ő a dologbani jogot elhírtokolta, de különben is felperes, kinek kötelessége volna a telekkönyvezés helytelenségét kimutatni, ezt nem tette, ellenben alperes részére a bekebelezés, mint birói tény a jogczim helyességének vélelmét megállapítja. Felperes szabadkutatási engedélye ezen tulajdonjog alapját legkevésbé sem érintheti, mert

¹⁾ 527. 1864. sz. a. hat. eng.

²⁾ 112. 1869. sz. a. hat.

³⁾ 601. 1869.

⁴⁾ 15.907. 1870. sz. a. min. hat.

⁵⁾ L. az ált. b. törv. 61. 62. §§-ait.

⁶⁾ 924. 1870. sz. a. h. az ált. b. t. 61. 62. §§-ait.

⁷⁾ 372. 1870. sz. a.

⁸⁾ Orsz. b. ért. VII. 18. §.

jóval később (1864-ben) adatván ki, a korábban szerzett bányászati jogositványoknak nem praevarikálhat,¹⁾ alperes és elődei pedig a zártkutatómánt megelőzőleg már 32 éven át művelték a bródi vashányát és abból 200,000 mázsa vaskövet ki is nyertek.

Különben feleslegül alperes még kimutatja régi birtoklás jogalapját is. Az alperes grófi család a bródi bányához való jogát III. Károly királytól nyert donatióra alapítja, s még az át. bányatörvény életbelépte előtt azt már vastelepekkel együtt művelés alá vette; 1855-ben a bányabíróság a bányát telekkönyvezte s az át. bányatörvény rendelkezéséhez képest a grófi család azt, már mint fenállott régi bányajogositványt a szomolnoki bányakapitányságnak bejelentvén, ez által az a téradó-lajstromba előjegyeztetett.²⁾ Igaz, hogy az alperes grófi család bejelentési beadványában tévesen azon nézetnek adott kifejezést, hogy a vastartalmu ásványtelepzetek a telek tulajdonának tartozékát képezik, s mint ilyenek a törvény életbeléptétől számítótól öt éven át még a család kizárólagos használatá alá esnek,³⁾ s az 5 évi kedvezményes időszak elteltéig mindig bejelenthetők;⁴⁾ nevezett bányakapitányság azonban a jóhiszemű tévedéstől alperes grófi családot felvilágosítá és kijelenté, miszerint a bródi vashányatelek azon régebben fenállott különös jogositványok közé tartozik, melyek a törvény hatályba léptétől számított 6 hó alatt bejelentendők⁵⁾ és igazolandók. Mindazonáltal a vashánya jogi fenállását kérdésbe sem vonta,⁶⁾ hanem azt 12,594 □ öl térfogattal előjegyzésbe vette s 6 ft mértékilletéssel megadóztatta,⁷⁾ és később annak hátrányát is behajtotta.⁸⁾ Később ez ügygel összefüggésben a grófi család nyilatkozatot nyújtott be,⁹⁾ melyben a fentebb vázolt kiváltságos álláspontot folyvást igényelte; a nagybányai bányakapitányság, hová ez ügy került, válaszában az igénybe vett kiváltság tisztáshozataláig a kérdést függőben hagyta, hanem a téradókönyvben felvett s a grófi család nevére telekkönyvezett bányahatárnak szabályszerűbb telekkönyvezése iránt a bányabírótságot megkereste.¹⁰⁾ A bányakapitányság a beadványokat az ezen ügyre vonatkozó iratokkal együtt a kereskedelmi miniszteriumhoz (mint főbányahatóság-hoz) terjeszté fel, mely által a grófi család adománylevele vizsgálat alá vétetett és kimondatott: hogy a III. Károly apostoli király által 1731-ben kiadott adományleveléből a gr. Sch. családot illető különös bányakiváltság ki nem magyarázható, s a hazai törvényhozás által¹¹⁾ hatályában megerősített Miksa-féle bányarendtartás és az abban fentartott fejedelmi bányaurjog (jus regale minerale)¹²⁾ mellőzve a donatio által soha sem lehetett. Ez okból nem lehetett a bródi bányaművelést oly régebben fenálló különös jogositványnak tekinteni, melyet csak a jövő biztosítás céljából szükséges a multa nézve igazolni,¹³⁾ hanem arra nézve a grófi család az át. bányatörvénynek a jogositványok szerzésére vonatkozó rendeleteit lett volna köteles követni; mindazonáltal tekintve a hosszú időn át jóhiszeműen üttött bányászkodást tartsa kötelességének alperes három hó lefolyása alatt a mértékadómozgást kérni, mely időre nézve más felekkel szemben a kérdéses vájvatelkekre nézve elsősi jogot élvez.¹⁴⁾ Így rendelkezett a miniszterium, s ezen rendelkezés a bányatelekkönyv 30. lapjára fel is jegyeztetett; alperes a bányakapitányság részéről a 3 havi határidő megtartására intve lón, ugyanez alkalommal azonban Kl. S. felperes és zártkutatómánt utasított, hogy „a 3 havi zárthatáridőt várja be, egyuttal pedig arra is figyelmeztetett, hogy zártkutatómánti jogositványa a grófi család régibb bányaművelési jogának hátrányára nem szolgálhat.“¹⁵⁾ Alperes a kitűzött határidő alatt adományozás iránti kérvényét benyújtá, minek folytán a bányajárás 1868. jul. 6-án meg is lón tartva, s Kl. S. felperes figyelmeztetett, hogy a zártkutatómánti kör határain belől kizövekelte vájnamértéken kívül maradt kutatási tért a

törvény értelmében használhatja.¹⁾ Felperes a bányakapitányság ak az adományozhatást kimondó határozata²⁾ ellen felebezést nyújtván be, a ker. miniszterium, mint főbányahatóság kijelenté,³⁾ hogy: a gr. Sch. család bányászati joga az illetékes bányahatóságok részéről elismertetett és a bródi vashánya a bányatelekkönyvbe, meg a kapitánysági könyvekbe bevezetett, mi által alperes oly dologi jogot nyert, melynek megszüntetése csak bányahatósági vagy birói határozatnak lehet következménye; e telekkönyvezett jogositványt tehát mellőzni nem lehet, mindazonáltal annak érvényessége annál inkább vizsgálat alá veendő, mert csak ennek eredménye mutatja meg: hogy az összeütközésbe jött zártkutatómánti és művelési jogositványok közül mennyiben korlátozza egyik a másikat? Ezek voltak a felperes által elhallgatott előzmények, mikre a bányakapitányságnak azon határozata következett, mely a bródi vashánya jogtalan fenállását kimondván, annak a bányatelekkönyvből és a kapitánysági jegyzékkönyvekből leendő kitörlesztés elrendelése,⁴⁾ e határozat felebezettvén, a miniszterium azt feloldá. A feloldó határozatban világosan elismertetett alperesnek a bródi vashányához való azon joga, hogy arra utólag az eddig hiányzott törvényszerű adományt kérje, miután azt eddig is jóhiszeműen, békésen hosszabb ideig birtokolta, a mennyiben azonban Kl. S. a telekkönyvi bekebelezés és jogczim érvényét is megtámadta, e tekintetben perre utasított, mivel az e felett hozandó határozat nem a bányügyi közigazgatás tárgya.⁵⁾ A perre utasítás előzményeiből láthatólag tehát a per érdeme csak a telekkönyvi bekebelezés érvényessége körül forog, és alperes — ki különben semmiféle jogczim kimutatására sem érzi magát kötelezve — önkéntesen a telekkönyvi kivonatot mellékelte, hosszas, jóhiszemű, békés birtokát kimutatta, de adomány-levelet vagy művelési engedélyt felmutatni nem köteles, mert ez a per érdeméhez nem is tartozik, a telekkönyvi állapot érvényessége pedig az előadottak után megítélhető.

Felperes a telekkönyvi bekebelezést magában elégségesnek nem tartja, még ha a Miksa-féle rendtartás folytán és hivatalból eszközöltetett is, mert ahhoz még jogczim is szükséges; alperes pedig illet kimutatni nem képes, mert a III. Károlytól nyert donatio, az adófizetés, vagy a csupa jóhiszeműség még nem adnak oly tulajdont, minek alapján érvényes bányatelekkönyvi bekebelezés megállhatna, miért is felperes kéréső maradt.

Alperes viszonválaszában ujjlag kijelenti, hogy bár felperesnek volna kötelessége a telekkönyvi jogczim állítólagos helytelenségét bebizonyítani, alperes azonban önkéntesen kimutatván jogalapjának keletkezését és azt, hogy e peres kérdés érdeme nem valamely adomány-levél (Verleihungs-Brief) léte, hanem tisztán a telekkönyvi állapot érvényessége körül forog. Az pedig: hogy alperes már több mint 32 év óta békésen, jóhiszeműen és tetteleg bírja és műveli a peres bródi bányahatárt, — hogy tetteleges birtokát 16 év óta fenálló és hivatalból eszközölt bekebelezés biztosítja, — az ellenbeszédben alaposan és bőven kimutatott; alperes tehát utal a már előadottakra, és ujjlag hangsúlyozza a kereseti jog (?) elvülését.

Az elsőfolyamodásu bányatörvényszék felperest keresetétől elmozdítá.⁶⁾ Az indokok következők voltak: 1. Alperes önként bocsátkozván jogczime kimutatásába, beigazolá, hogy a peres bányatelek tulajdonosa gyanánt van a 30. sz. b. t. jkvben bekebelezve, miáltal absolut, dologi jogot nyert, annyival inkább, 2. mert az alperes által mellékelte bányahatósági okmányok bizonyítása szerint a bródi vájvatelek már 1858-ban (tehát pár évvel a telekkönyvezés után) alperes nevére 12,594 □ öl térmértékkel előjegyzésbe véve, a bányahatósági könyvekbe iktatott, és attól alperes a szabályszerű mérték-illetéket fizette. E körülmény, 3. továbbá a 32 éves békés birtoklás, valamint a bányahatóságok által többszörösen elismert, de a tényekből is kitesztő, jóhiszemű, hosszas birtok, a 16 év óta fenálló telekkönyvi bejegyzéssel együtt alperes mellett harczolnak, s 4. felperes keresete annál inkább elvültnek tekintendő, mert a család, ravaszság, tévesztés stb. miatt érvénytelenítése miatt indítandó kereseteket bányügyekben a bekebelezéstől számított egy év alatt kell beadni, különben elvülnek.⁷⁾ 5. A

1) Ált. b. t. 70. §.

2) 439. 1859. sz. a. b. k. h.

3) L. az ált. b. t. 284. §-át.

4) Ált. b. t. 285. §.

5) Ált. b. t. 270. §.

6) L. U. a. 271. §-át.

7) 867. 1858. sz. a. h.

8) 2138. 1863. sz. a. rend.

9) 1164. 503. 1864. sz. a.

10) 736. 1864. sz. a.

11) 1723. 108. t. cz.

12) Miksa-féle bányarendelet 1. §.

13) Ált. b. t. 270. 271. §§.

14) 987. 1867. sz. a.

15) 731. 1867. sz.

1) Ált. b. t. 35. 36. §§.

2) 1185. 1868. b. k. h.

3) 19,582. 1868. sz. a. min. rend.

4) 723. 1870. sz. a.

5) 15,907. 1870. sz. a. k. min. hat.

6) A nagybányai kir. ker. b. törv.-szék 30. 1871. sz. a. h.

7) Id. T. sz. VII. IV. 18. §.

felperes által csatolt zártkutatómáni engedély az alperesi tulajdonjogának korlátozására nem szolgálhat, mert úgy a törvény, mint a bányakapitánysági határozatokból kitetszik, hogy a szabadkutatómáni engedély a régebben fenálló művelési jogositványok hátrányára nem üzhető.

A kir. ítélőtábla az elsőbírói ítéletet érdemben és indokaiban helyben hagyá, kimondván: hogy a jóhiszemű, hosszas, tényleges birtok és a telekkönyvi állapot oly jogszerű vélelmet állapítanak alperes javára, hogy őt jogcíme kimutatására szorítani nem lehet, a felperesi zártkutatómáni engedély pedig az erősebb dologi jog birtokosa ellen nem érvényesíthető. ¹⁾

Dr. SIPOS ÁRPÁD,
kassai kir. jogakad. bányajogtanár.

Az elmélet felsőbb ítélőszékeink gyakorlatában.

Szept. 13-án hirdettetett ki a Schönfeld-féle rablógyilkossági perben a kir. tábla másodfoku ítélete vádlott és azok védői előtt — s a per mindkét részről felebbitetett s felülvizsgálat végett felterjesztetett a legfőbb ítélőszékhez.

A közönség, mely a lapokból szokta megtudni a szegedi delegált törvényszék ítéleteit, úgy hiszem, érdeklődni fog a felsőbb bírósági ítéletek iránt is, ez oknál fogva röviden közlöm a fenti perben a kir. tábla ítéletét.

Ugyanis ezen hármas rablógyilkossági bünesetben a delegált törvényszék első sorban, mint közvetlen tetteseket, Mészáros Katalin, Judik Sándort, Kloppán Józsefet és Veszelovszki Ferdinándot bünesöknek mondotta ki, s a három első halálra, a legutóbbit pedig töredelmes önbeismerése miatt 20 évi börtönre ítélte, a királyi tábla azonban a két elsőnek büntetését 16 évi börtönre szállította le, Kloppán Józsefnek halálos ítéletét helybenhagyta; Veszelovszki Ferdinándnak pedig 20 évi börtönbüntetését hagyta helyben.

Ezen ítélet általános feltűnést okozott a jogászai körökben annál inkább, mert a II-od foku törvényszék ítéletének indokai egészben ellentéteseknek tünnek fel a tudomány elveivel, melyeknek főleg a felsőbb bíróságaink ítéleteinek hozatalánál alapul kellene szolgálni.

Nevezetesen Mészáros Katalin és Judik Sándor ellen elsőbíróilag megállapított közvetlen tettesség büntetését azért mellőzte a II-od foku törvényszék, mert azok, dacára büntársaik bizonyításának erre nézve tagadásba voltak, és csak a rablógyilkossági bünrészesség büntetését állapította meg ellenökben.

Mivel pedig a II-od foku törvényszék is belátja bizonyítva ezen két vádlott ellen, hogy nemcsak hogy jelen voltak a rablógyilkosság tervezésénél, sőt annak végrehajtásába bele is egyeztek, s minden gyanu eltávolításában segédkezésül is szolgáltak — ezen indok ellentétbe jön a 2-od bíróságilag megállapított büntetés minőségével.

A másik ellentét az ítélet kimondásánál, hogy — Vörös Imre ellenében — ki elsőbíróilag mint a rablógyilkosság bünrészes és orgazdája 10 évi börtönre ítéltetett el — a II-od foku törvényszék is belátja bizonyítva indokaiban, hogy ezen vádlott tudta, mikép rablógyilkosságból eredett holmikát vesz által, valamint tudta ezen rablógyilkosság tetteseit, mégis mint egyszerű orgazdája két évi vizsgálati fogságát szabja büntetésül.

Ily ellentétes indokolások mellett csakugyan megerősödik a közvélemény azon tudatban, hogy a felsőbb bíróságok sokkal fontosabbnak tartják a bizonyítási pereket, mint azokat, hol az egyesek élet- és személy-biztonsága felett kell határozni, mivelhőly a leggyakorlottabb szélesebb ismeretű bírái leginkább csak a polgári perek felülvizsgálatát kezelik, míg fiatalabb s kevésbé képzett bírák alkalmaztatnak a büntető perek feldolgozására.

Ugyancsak megerősíti ezen feltevéseket azon számtalan ellentétes ítélet is, melyek a felsőbb bíróságok által hozatnak s melyek következő nevezetesebb esetekben eclatans példákkal illusztráltak.

Nevezetesen rablógyilkossággal vádolt Balla Dömötör halálos ítéletének felülvizsgálata alkalmával a II-od foku törvényszék a kötélt általi halálos büntetést minden indok nélkül egyszerűen 20 évi börtön-büntetésre változtatta, mely ítéletet

hivatalból felterjesztvén a legfőbb ítélőszékhez — ez a II-od foku törvényszék ítéletét azon okból, mert indokolva nem volt, megsemmisítette, s a királyi táblát újabb ítélethozatalra és pedig indokolt ítélethozatalra utasította.

A királyi tábla ezen ügyben újabb ítélethozatalánál nem volt következetes első alkalommal kimondott ítéletéhez, mert dacára annak, hogy mindkét esetben egy előadója volt a felülvizsgálat pernek, mégis másodizbeni ítéletével ugyanazon egyént, kit 20 évre elítélt, most néhány hét múlva, az elsőbírói ítéletének indokai alapján, halálra ítélte.

II. A Schönfeld-féle rablógyilkossági perben a makacsokodott tagadásban levő Mészáros Katalint és Judik Sándort 16 évi börtönre ítélik akkor, midőn az önbeismerésben volt töredelmesen magába szállott Veszelovszki Ferdinánd 20 évi börtönbüntetését helyben hagyják.

III. A három honvéd-gyilkosra kimondott halálos ítéletet azért változtatják 20 évi börtönre, mert vádlottak által elrabolt pénz nagy összeg volt, az az alkalmas tárgy a bűnre szolgáló ingerlésül; és továbbá, mert vádlottak tudatlanok és neveletlenek voltak, — holott az iratokból világosan kitűnik, hogy mind a három vádlott írni, olvasni tudott, s így nevelésben részesült.

IV. Egy évre elítélt minősített tolvajsági bünesetben marasztalt egyént, azon okból, mert apró gyermekei vannak, két heti vizsgálati fogsága betudásában marasztalta.

V. Egy volt padurnak hivatali visszaélés miatti bűnben hozott 2 évi büntetését helyben hagyják, míg egy volt csendbiztosnak 3 évi büntetését, mit azért kapott, mivel a királyi biztosságtól rablók üldözéseérti kiküldetését ártatlan emberek megszarolására fordította, egy évi börtönre szállítják le.

Jövőre közlendjük időközönként a szegedi bűnperekben hozott felsőbb bírósági ítéleteket, melyek, mint a fentebbi közleményből is látjuk, tanulságos tarlózatokra bőséges anyagot nyújtanak.

— ó! !

A II-ik magyar jogászyűlés közleményei.

V é l e m é n y *)

Dr. Vavrik Béla tanfelügyelő urtól Egerben.

Dr. Bozóky Alajos ur indítványa felett.

Dr. Bozóky Alajos ur következő tétéleket terjesztett a jelen jogászyűlés elé:

Mondja ki a magyar jogászyűlés meggyőződéséeként:

1) Az alkotandó magyar polgári törvénykönyvben a jogi személyekről, mint a jogalanyoknak másik fajáról tüzetesen intézkedni szükséges.

2) Jogi személyek létrejövételéhez és megszűnéséhez az államhatalom (hatóság) közreműködése kívántatik.

3) Jogi személyek tulajdonképen csak az állam, (fiscus) a testületek, az önálló létezéssel felruházott alapítványok, és a nyugvó örökség.

4) Részvénytársaságok, mint olyanok, még nem jogi személyek, de létrejövételükhöz, valamint felosztásukhoz nem is kívántatik az államhatalom (hatóság) közreműködése.

Ezen tétéleinek indokolásául t. indítványozó ur „a jogi személyekről“ című 1870-ik évben irt értekezését nyújtja be.

A magyar jogászyűlés t. állandó bizottsága engem azon bizalommal tisztelvén még, hogy felhívott, miszerint a t. indítványozó ur által beadott tétélekre nézve véleményét adjak: — bár úgy az idő rövidsége, mint hivatalos állásommal egybekötött elfoglaltságom méltán kételyt támasztottak bennem az iránt, valjon e fontos tárgyban képes leszek-e a bennem helyezett bizalomnak csak némileg is megfelelni; mindazonáltal bizva a t. jogászyűlésnek méltányló elnézésében a felhívásnak magamat alávetni nem tartózkodtam.

A jogi személyekről tan, mint tudva van, egyike a legvitásabbaknak az újabb jogirodalom terén. Vita tárgya annak neve, létezése, alakzatai, létrejövetele, megszűnése, s e határok közt ismét az egyes felmerülő kérdések.

Nem csoda. Ott, hol a jog a neki kiszabott reális térről átcsap a transcendentalismus, s a képzelet országába, ott egy-

*) Az egyesült I. és II-ik szakosztályán a jogi személyekről és a jelzői egyetemlegességről szóló indítványokrak tárgyalása a jövő évi jogászyűlésre halasztatván, — alkalmunk nyílik az azokra vonatkozó véleményeket utólag közölhetni.

S z e r k.

¹⁾ A kir. it. tábla 23,539 1871. sz. a. hat.

szersmind elhagyta azon szilárd alapokat is, a melyekre egyedül lehet és szabad támaszkodnia; mert „csak azon jogelvek s jogintézmények bírnak tartóssággal, a melyek az élet valóságából jönnek létre.“ (Ihering.)

Előre is kijelentem, hogy t. indítványozó urnak ama nézetét, melynél fogva jövő magánjogi codificatióknak feladata az u. n. jogi személyek tüzetes szabályozását is magában foglalja, elfogadom. Ez vita tárgyát nem is képezheti. De minthogy indítványozó ur azon követelménnyel, melyet a tételes törvény elé szab, elméleti megállapodásokat is szoros kapcsolatba hoz, bizonyára csak a tárgynak több oldalról felderítését, s az az iránti tájékozottságot fogja elősegíteni, ha először is az elmélet terén veszem a véleményezés alá bocsátott tételeket röviden vizsgálat alá, s csak aztán térek át azon eredményekre, a melyeket az általam ismert tételes törvények felmutatnak.

A jogi személyekről tan a római jogból veszi eredetét, s annak kifejlődése együtt jár a római jog újabbkori mivelésével ugy annyira, hogy alapos megértéséhez a római jognak ismerete merőben nélkülözhetetlen. E tannál is mit sok más egybenél be fog bizonyulni, hogy legközelebb kilátásba helyezett magánjogi codificatióknak a római jognak a legkiterjedtebb mérvbeni alapul vétele nélkül nem leend egyéb, mint bizonytalan tapogatózás, vagy öntudat nélküli receptioja a külföldi törvényhozási termékeknek.

Hogy pedig a gyakorlati következményeknél ferde eredményekre ne jussunk, milyenek több jogtudósnál találhatók, s melyektől t. indítványozó ur sem ment; azért mellőzhetlennek tartom mindenekelőtt azon kérdésnek felderítését, hogy miben áll tulajdonképen a jogi személyek lényo, és pedig annál inkább, minthogy az újabb vizsgálódások, különösen a fictio természetének s feladatának kiderítése által az előbbeni nézeteket, melyekhez még t. indítványozó ur is ragaszkodik, több tekintetben tarthatatlanoknak tüntetik fel. Ez szolgáljon egyszersmind igazolásomul, ha következő fejtegetésemnél a jogi irók nézeteit kissé bővebben ismertetem.

T. indítv. ur a jogi személyekről értekezésének 11. lapján a jogi személyek fogalmáról szólván azt mondja, hogy a jog nemcsak a természetes alanyhoz kötötte a jogalanyiságot, hanem maga is alkotott az embereken kívül egyéb alanyokat, melyeket aztán szintén személyiséggel és jogalanyisággal (e két kifejezés tulajdonképen egyet jelent) felruházott“ stb. továbbá a 12. és 13. lapokon ezt mondja: „S épen mivel e természeti személyek összesége (t. i. testületeknél) mint egység, és a bizonyos vagyonösszeség, mint egység az egyes természeti személyektől lényegesen különböznek, de másrészt a különféle célokra szolgáló vagyon alanyt igényel, melyre a jogok és kötelek vonatkoztathassanak, ennél fogva a tételes jog kénytelen vala azokat sajátos személyekként tekinteni, és külön jogalanyisággal felruházni, egyedül ez által tevén lehetővé, hogy jogviszonyokba léphessenek, és így céljukat valóban el is érhessék.“

Indítv. ur itt kettőt igyekszik megértetni! A jogi személyek fogalmát, s azok keletkezésének okát.

A mi felfogását a jogi személyekre nézve illeti, az a Puchta és Savigny-féle elmélettel egy vonalon áll. Puchta már Cursus der Instit. című jeles munkájában (6-ik kiad. II. k. 249. l.) a személyeket két fajra osztja, természetes (physikai) és jogi (erkölcsi, képzelt) személyekre. Azonban arra nézve, hogy mi legyen tulajdonképen személyesítve az utóbbiaknál, eltérőleg nyilatkozik. (Unger erre Krit. Uberschau VI. k. 159. l. nem reflectál.) Jelzett munkájának 251. l. különösen azt állítja, hogy maga a cél, melyre az illető javak szánvák, tekintetik azok jogi alanyának. Ugyancsak alább így szól: „az egyszerűbb s egyedül biztos eljárás az államot, az összességet mint tulajdonost tekinteni, s tehát jogi személylyé tenni.“ Ismét a pia causáknál (255. l.) oda nyilatkozik, hogy a cél maga mintegy a személy, melyet a javak éltetnek.

Általában Puchta a jogi személyeknél a jogok alanyának, majd a természetes személyek egyesületét, (Vorlesungen über das heutige röm. Recht. 5. kiadás. 63 és 67. l.) majd ismét a célát magát, (ugyanott §. 27. 64. l.) majd pedig bizonyos vagyonösszeséget (alapítványoknál és a nyugvó örökségnél §. 28. 67. l. továbbá ugyanazon szerző: Pandekten: 10 kiad. §. 25. 41. l. és §. 27. 43. l. Valamint Rechtslex: — Weiske-féle — Corporation: 66. és 67. l.) veszi. — Hogy Puchtának ezen eltérő nyilatkozatai nemcsak nekem tünnek fel, utalok Rothra. (Ueber Stiftungen. Jahrbücher für die Dogmatik des heutige. röm und deutsch. Priv.-Rechts I. k. 2-ik füz. 203. l. 72. jegyz.)

Puchta is azt mondja, hogy természet s felfogás szerint csak az ember személy, vagy jogalany.

Itt tehát a személyiség oly alanyhoz van kötve, mely természetes léttel bír (ember). Ellenben a jogi személyeknél a személyiség alanya nem bír természetes léttel, hanem az csak jogi fogalom, eszményi lény, — s ezen eszményi, ezen képzelt, ezen csak fogalmi lény ruháztatik fel személyiséggel. (Rechtslex: id. lapok). Nevezük már most akár az emberek egyesületét, (testületeknél), akár a vagyonösszeséget, akár a célát magát alanynak, — minthogy mindezek csak fogalmi léttel bírnak, azért csakis mint képzeleti lények ruháztatnak fel személyiséggel. Puchta szerint tehát itt a jog alkotja magát az alanyt is, mely nem más, mint egy fogalom, melyet aztán személyiséggel ruház fel. („Bei juristischen Personen ist es der Rechtsbegriff, mit dem sich die Persönlichke't verknüpft.“ Rechtslex: 67. lap.)

A mi pedig a jogi személyek létezési okát illeti, Puchta szerint a jogi személyek azért szükségesek, hogy bizonyos javak alanyok nélkül ne legyenek, tehát maguk a jogokért; (Cursus II. 250. l.) minthogy vagyon Puchta szerint jogosított alany nélkül nem képzelhető; (Rechtslex: 67. l.) továbbá, hogy ama viszonyok, a melyeknek szabályozásáról szó van, azoknak megfelelő jogi rendezésben részesíthessenek. (Curs. 251. l.) Ugyanis azon feladat, melylyel némely javak bírnak, valamely személyösszeségnek, mint olyannak, vagy valamely más az egyes emberek érdekein tullekvő céloknak elérésére, nem enged meg, hogy ama javak jogosítottaként az egyes természetes személyek tekintessenek. Pandekt: 41. l. Vorles. §. 25.) — Így Puchta.

Savigny is (System des heut. röm. Rechts II. köt.) a jogi személyekről, mint mesterséges, csupán fictio által jogi célokat alkotott alanyokról szól, melyek mint jogviszonyok hordozói, az egyes emberek mellett léteznek. (236. l.) Szerinte a jogi személyek céljai (melyeken létezésük szüksége alapul) vagyon által ép úgy előmozdíthatatnak, mint az egyes emberekéi, s a jogi személyt, mint vagyonképes, mesterséges uton felállított alanyt értelmezi. (239. l.)

Ezen álláspontot foglalja el Pfeifer is, (die Lehre von den jurist. Personen 1847.) kit indítványozó ur több tekintetben követni látszik, s ki a Puchta-féle nézetekhez alkalmazott munkájának 15. lapján oda nyilatkozik, hogy a jogi személyek alapját a vagyon képezi, melyre nézve a jog követeli, hogy az ne tekintessék valamely physikai személyhez tartozónak, de azért uratlanná se válják.

Így Mühlentuch is; (Lehrbuch des Pandektenrechts 2. kiadás. I. k. §. 196.) ki egyébiránt a jogi személyekről, s különösen az alapítványokról nézeteit következő, kissé hosszadalmas, de több tekintetben igen érdekes monographiában: Rechtliche Beurtheilungen des Stadel'schen Beerbungsfalles részletesen fejtegeti.

Említhető még a többek közt a Puchta Savigny-féle nézet mellett: Müller; (Lehrbuch der Institut. 1858. §. 60.) kinél legtitstában ki van emelve a célnak személyesítése, mely felfogás ellen legáltalóbb ellenvetések hozatnak fel Roth által (id. 203. 204. ll.)

Teljesen ezen anthropomorphisticus téren áll még a nagy tudomány Unger: System des allg. öst. Privatrechts című munkájának I. kötetében, (313. s köv. l.) ki annyira bele látszik magát élni Puchta eszméibe, hogy azokat itt-ott szórolszóra adja. — Mint azonban később látni fogjuk, Unger előbbi álláspontját feladta, s a jogi személyeknek inkább csak nevét, mint az általa id. munkájának I. kötetében fejtegetett lényegét tartá meg.

Sintenis szintén nagyrészt ragaszkodik a Savigny-Puchta-féle nézetekhez, a mi a jogi személyek lényegét illeti, különösen egy önálló fictio személynek a természetes jogalanyok melletti létezésére nézve. (Das Praktische gemeine Civ.-Recht 3 kiad. I. k. 101 s köv. ll.) Mindezen elsőrendű jogtudósok, Ungert most már kivéve, s velök többen az újabbak közül, azon álláspontot foglalják el, a melyen indítványozó ur is áll, hogy t. i. vagyont, annak megfelelő jogosított alany nélkül nem képzelhetnek; minthogy pedig számos vagyon létezik a nélkül, hogy annak alanyát természetes személy képezné, azért is szerintök a jog fictio utján alanyt terem ott, hol az valóban, természetben nem létezik.

„Valamely jog, akaratalom nélkül, kötelezettség mint akaratalrendeltség akarat nélkül, melynek valami szabad, vagy mely valamire kényszeríthető, tehát akaró alany nélkül nem képzelhető.“ (Unger Krit. Uberschau id. 160. l.)

Azonban ezen elmélet, mely magának ott, hol annak szükségét érezni véli, a képzelet által önálló jogalanyokat alkot a természetes személynek mellett, újabb időben oly éles megtámadásoknak vált célpontjává, melyek alatta az oly szilárdnak vélt alapot már-már megintaták.

Valóban, ezen személyesítési vagy némelyeknél már odáig terjedt, hogy az az egyes vagyondarabokat, a dolgokat is felruházta a jogalanyisággal, p. o. a szolgálmak, kiváltságok, vagy realterhekkel egybekötött telkeket. Így Heise és Böcking. — Mások, mint Bluntschli és Kuntze határozottan tagadják, hogy p. o. a testületek fictio útján válnának jogi személyekké, s azt állítják, hogy azok már magukban véve önálló, organicus és akaratképes lények, tehát ép oly természetes személyek, mint az emberek.

Beseler is egyenesen petitio principiinek mondja azon állítást, hogy a jogi személyek mai fogalmuknál fogva az államhatalom fictiójaként volnának tekintendők; minthogy azok a természetes jogképzés útján az egyes emberek mellett is létrejöhetnek, a mennyiben azoknak lehetősége valamely népneg politikai-társadalmi képességeiben gyökerezik. (System des gemein, deutschen Priv. rechts 2-ik kiad. 237. l.) A legerősebb támadások azonban a jogi személyeknek oly felfogása ellen, mint azt Savigny, Puchta s Mühlenbruchnál kifejtve találjuk, különböző álláspontokból főleg a lángeszű Ihering, továbbá Brinz, Koeppen, Demelius, részben Windscheid, s legújabban maga Unger által intéztettek.

Már említém, hogy Unger System-jének I. kötetében, valamint a Krit. Ueberschau folyóiratban, egy kitünő cikkben kifejtett nézeteit a jogi személyek lényegére nézve elhagyta, s bármint hivatkozzék is reá a nagytudományu Arndts, Pandektáinak még legújabb (6-ik) kiadásában is a jogi személyekről nézeteinek fejtegetésénél, őt többé az előbbi fictiók és personificatioi védői közt haszaltalan koresnök. Mig id. munkájának 314 l. a jogi személyek lényegéről így szól: „a jog nem csak a természetes alanyokhoz kötötte a jogalanyiságot, hanem magát az alanyt is alkotta, a melyhez még csak a személyiséget köti, (indítványozó urnak is még nézete,) ott hol a természetes akaratképeség hiányzik, azt mesterséges feltételezés által létesítette, s ez által a jogképeség számára a szükséges állapot önmaga alkotta. Ily mesterséges, a jog által alkotott jogalanyiságok . . . jogi, képzelt személyeknek nevezetnek“; — továbbá, mellőzve itt számos hasonló nyilatkozatait, mig a 316 l. a jogi személy alkotását egy a semmiből történt alkotásnak nevezi; addig ezen idealisticus felfogásu nyilatkozatok ellenében Erbrechtjében ezeket olvassuk: „Igaz, hogy a jogi személyeket nem szabad úgy képelnünk, mint a jognak mesterséges alkotásait . . . A jogi személy nem egyéb, mint teljesen szabatos kifejezés oly vagyon számára, mely valóban nem bir jog alanyval, (tehát nemcsak természetes jogalanyval) ezen önálló vagyon képzeletben személyiséggel ruháztatik fel.“ (38. l. 13. jegyz.) Ime, mivé törpül „a mesterséges, a jog által alkotott jogalanyiság“, mely a természetes személy mellett önállóan létezik! Továbbá: „ezen tisztán tudományos fictio által . . . valamely vagyon, melynek nincs alanya, úgy tekintetik, s olyannak vétetik, mintha azzal bírna, — a vagyon, mely sui juris, olyannak vétetik, mint a vagyon, mely alieni juris. (A vagyonnak ily felfogása ellen ő maga a Krit. Ueb. id. több helyein 157—171. ll.) Ugyancsak Erbrecht-jében (§ 7. 10. jegyz.) Brinz, Koeppen, Windscheid, és Demeliusnak nézeteit a fictiókról osztván, melyek szerint azok nem foglalnak magukban költött eszméket, hanem csak sajátos kifejezése alakját képezik a magukban (tényleg) különböző viszonyok jogi egyenlőségének és egyenlő kezelésének — kijelenti, hogy fictiók segítségével jogi viszonyokat magyarázni, vagy szabályozni nem lehet; a fictio sem alkotó elvet nem tartalmaz, sem jogi alapul szolgálni nem képes; ellenkezőleg, csak megrövidített formulája a dolgok már megalkotott. Csak a jogi terminológiának, de nem a jogi constructionnak eszköze. (Ungernek ezen előbbi nézeteitől eltérésére reá utal Brinz is, Loehr. der Pand. 989. lap.)

Méltán kérdezhetjük ezek után, hogy nem teljesen reá illenek-e a nagy tudományu jogászok e nyilatkozataira Arndtsnak Demelius ollen irányzott szavai: (Pand. 12. l. 3. jegyz.) „El kellett volna még ismernie (Windscheidnek, ki szintén Demeliust czáfolja), hogy ama felfogás szerint az államnak s községeknek jogai s kötelezettségeiről tulajdonkép szó sem lehet, s hogy annak folytán csak annyit lehetne mondani, hogy bizonyos célok elérése végett bizonyos körülmények közt hasonló eredmények ismertettek el, mintha bizonyos alanyok jogai s kötelezettségei valóban fenállának, habár ezen alany hiányzik is.“ A dolog valóban így is áll.

Már a jeles Berger (kritische Beiträge zur Theorie des öst. allg. Priv.-Rechts 1856) kiemelte, hogy a jogi személyiség összes tana fictión alapulván, mindaddig teljesen tisztába hozható nem leszen, mig a fictiók lényege s jelentősége is teljesen felderítve nem leend. (146. l.) S valóban Unger idézett szavaival teljesen igazolni látszik e nyilatkozatot. Unger maga átveszi Bekkernek nézetét a jogi fictiókról, midőn azt örökségi jogában (id. 10. jegyz.) helyeslőleg idézi. Bekker szerint a jogi fictiók ereje sehol sem abban áll, hogy az, a mi nincs, létesíttessék, hanem hogy eredmény jöjjön létre, mintha az a mi nem létezik, valóban léteznék; vagy mintha az a mi létezik, nem lenne.

Igy a fictió nem képes jogalanyt alkotni ott, hol ilyen valóban nem létezik, de igenis jogoknak alany nélküli létezését biztosítani, mintha azok alanyval bírnának. (Ezen utóbbi tételt méltán kíséri Unger kérdőjellel.) Ha az alapítványoknál semmi sincs, a mi jogalanyisággal volna felruházandó, s a költött valami tulajdonképen egy semmi, a mi úgy tekintetik mint valami, akkor tulajdonképen az alapítványi jogok nem bírnak jogalanyval; a fictio nem képes azoknak jogalanyt adni, hanem csak odahatni, hogy a jogalany hiánya érezhető ne legyen.

Képes-e tehát a fictio a dolgok természetes és valódi rendjét és állapotát, képes-e a tényleg fennálló viszonyokat megváltoztatni? Ép oly kevésbé, mint a hogy a fictio nem képes vagyont, nem képes javakat költeni ott, hol azok valóban nem léteznek, ép oly kevésbé képes jogalanyokat alkotni. Ottan tehát, hol a vagyon nem természetes személyé, hol a követelés vagy tartozás nem illeti a természetes jogalanyt, költés által tulajdonost, hitelezőt, vagy adóst teremteni nem fogunk. Ily költés nem leend más mint önaltatás, mely csak a valódi realis viszonyok felderítésének szolgáland akadályul. Ungernél azon az állásponton, melyet örökségi jogában a jogi személyekre nézve elfoglal, e kérdésnek „kié hát a vagyon? kit illet a követelés vagy tartozás?“ többé értelme nincsen. Avagy mit jelentsen akkor az ily nyilatkozat: „A vagyon itt (her. jac.) úgy összességében, mint egyes alkatrészeiben valóban tisztán, tárgyilagosan (alany nélkül) áll fenn. Ezen rideg s tartalmak ezt be kell vallanunk, fictiók által, bármily fajuk s tartalmauk legyenek is azok, változtatni mit sem lehet; minthogy ama képzelet, hogy valamely vagyon alanyval bír, az alany nélküliség tényét nemcsak hogy meg nem változtathatja, sőt inkább azt közvetve elismeri, a mennyiben annak föltételezését képezi.“ — Midőn pedig Unger azt mondja, hogy e két kifejezés: a vagyon valakié s a vagyon senkié — tulajdonképen egyet jelent; akkor ennek értelme az, hogy a vagyon sajátképen alany nélküli, s a jogi fictio annak valódi alanyt nem alkot; — azonban a jogi felfogás megkönnyítése végett úgy tekintetik, mintha alany volna.

Szerintünk is tehát az egyedüli helyes nézet az, mely szerint a jogi személy olnevezés korántsem azt fejezi ki, mintha a természetes személyek mellett önálló, azokkal egyenjogu jogalanyok léteznének, melyeket a törvény, illetőleg az államhatalom fictio által teremt, hanem csak azt, hogy bizonyos jogi alakzatoknál, a gondolkodás megkönnyítése és mintegy szabatosága végett a személyesítés képzeletben végrehajtatik. (A jog itt megkeresztelti a már önállólag létezőt egy oly névvel, mely minden jogász előtt ismeretes, de nem alkot új lényt, a mire képtelen. „A tudománynak is keresztelni kell, a születés maga nem elegendő.“ (Ihering.) E keresztelésnek azonban itt kettős célja van; az egyik (a rendes) a megkülönböztetés, a másik az egy szempont alá helyezés. — Azért, hogy egy igen ismeretes czillagzót gönczöl-zekerének nevezünk, ama csillagok nem szűnnek meg égitestek lenni, s nem menti fel az elnevezés a természetvizsgálót attól, hogy azoknak valódi lényét és sajátságait kutassa és constatalja. Azért mert bizonyos vagyonösszeséget jogi személynek nevezünk, azt valódi jogalanyvá nem emeltük, s ez elnevezés nem menti fel a jogtudományt ama kötelesség alól, hogy kutassa és felderítse azon benső okokat, illetőleg azon jogi alapelveket, a melyre a vagyonnak, a jognak és kötelezettségeknek alany nélküli fenállhatása visszavezethető.

Arndtsnak, e nagy tekintélyü jogtudósnak válasza. (Ist. krit. vierteljahr. Schrift I. k. 94. s köv. l.) melylyel Demeliust, s vele egyszerűmnd Brinzet és Kuntzet czáfolni igyekszik, aligha minden részben találónak mondható. „Jogok és kötelességek számára alany feltételeztetik, jogok és kötelességek, a melyek számára más alany nem adatott, fenállanak, tehát maga az összesség (a testület, a vagyon) gondolandó annak jogalanyául.“ — Továbbá: „egy oly lény, mely jogok ala-

nyául ismertetik el, személynek nevezetik; amaz összeségek jogok alanyaiul ismertetnek el, tehát személyek." Először is az ellen alig lehet valakinek kifogása, hogy amaz összeségek jogok és kötelezettségek alanyaiul gondoltassanak; de hogy ezen „gondolom“ által azok egyszeremind oly lényekké is válnak, melyek a természetes személyek mellett, mint önálló jogalanyok ismertetnek el, ez aligha bebizonyítható; de másodszor, ha azon hibába esni nem akarunk, melyet maga Arndts is Böckingnél elég élesen megró, (Rund. 2-ik kiad. 31. l.) hogy t. i. a lelkeket is bizonyos körülmények közt a jogi személyek közé sorozza, és ha mint régenten divatozott isteneket, angyalokat, s a jó ég tudja miféle szenteket személyiséggel megtisztelni, s a magánjogba vonni nem akarunk (Savigny System II. 264. l. §. 88. v. Keller: Pandekten 64. l. 3. jegyz. v. Sintenis id. m. I. k. 103. s köv. l. 12. jegyz.) akkor alig marad egyéb hátra, mint azt mondani, hogy az ember a mennyiben jogok alanyaiul ismertetik el, személynek nevezetik.

Sőt maga Arndts is eltérni látszik később azon állásponttól, melyet még Rechtslex IV. köt. (5. l.) elfoglal, oda nyilatkozván, hogy nehogy a vagyon bizonyos időben uratlanná váljék, sőt hogy az általában, mint létező gondolható legyen, abban a jogviszonyok hordozóiul alanyt kell képzelet utján alkotnunk stb.; mert a krit. Vierteljahresschrift czimű folyóiratban (id. l. egybevetve 103. l.) nem utasítja vissza azon nézetet, melynél fogva az objectív jog szerint létezhetnek javak tulajdonos nélkül, követelések és tartozások hitelező és adós nélkül. De ha ez így áll, ahhoz csakugyan nem lehet megengedhető a jogi személyekről tant jogi igazságra igényt tartó, és sarkalatos jogelvet magában foglaló dogmává emelni. Nézetem szerint tehát a jogi személyeknek oly felfogása, mint azt még t. indítványozó urnál is találom, helyesnek nem tekinthetők.

(Folyt. köv.)

K ü l ö n f é l é k.

(A jogászgyűlés áll. bizottsága) f. hó 14-én tartotta alakuló ülését, megválasztván Horváth Boldizsárt elnöknek; Hoffmann Pált alelnökké; dr. Siegmund Vilmost jegyzővé és Morlin Imrét pénztárnokká. — Ezután a titkár ur bemutatván a költségvetés tervezetét, a szerint a bevétel körülbelül 9000 ft, s a költségek fedezése után mintegy 1000 ft tartalékösszeg fog maradni. — Intézkedés tétellett még a módosított alapszabályoknak felterjesztése iránt, s végre több bizottsági tagnak indítványa tárgyalatott. Nevezetesen indítványba hozatott: hogy a kir. Curia és kir. tábla elnökei felhivassanak, miszerint jövőre a jogászgyűlés tartama alatt, a tanácsuléseket más napokra tűzzék ki, nehogy a bírának legnagyobb része a közreműködésben gátolva legyen. Ezen indítvány hosszu és élénk vitát keltett, melyben dr. Bróde Lipót, Szilágyi Dezső, dr. Dárday Sándor, Manojlovits Emil, dr. Pauler Tivadar, dr. Wenzel Gusztáv és Busbach Péter urak vettek részt, végre pedig elfogadtatott Hodossi Imre abbéli módosítványa: „hogy a jövő jogászgyűlés napjainak meghatározásakor az összes pesti bíróságok elnökei arról átiratilag és a fentebbi óhajítás kifejezése mellett ideje korán értesitessenek.

(A híres bruchsalii feqyház) középszerű tractusa a mult hét utolsó napjaiban lángok martalékává lett. A tűzvetése egy kiszabadult fegyenc bosszuállásának tulajdonittatik.

(Jegyzéknapló ügyvédek számára.) Ezen, dr. Schnierer Gyula által szerkesztett jegyzéknapló immár 8-ik évfolyamban jelenik meg, mi már magában is annak gyakorlati használhatóságát bizonyítja. (Kiadják és nyomtatják Lé g r á d y testvérek.)

(Oláhországgal kötött újabb egyezmény.) A moldva-oláh és az osztrák-magyar kormányok között a polgári jogügyekben nyújtandó jogsegély iránt létrejött egyességet az ottani bíróságok önkényüleg oda magyarázták, miszerint ezen megjelölés

alatt „polgári jogügyek“ som a tengeri, sem pedig a kereskedelmi és a vallásügyek nem értetnek, s következképpen az ily természetű ügyekre az 1870-ik évi okt. 3-án (szept. 21.) kötött egyezményben ígért kölcsönös jogsegély nem is terjedhet ki. Ily körülmények között a közös külügyminiszterium kényszerítve érzi magát a monarchia mindkét fele kormányainak beleegyezésével egy új kölcsönöségi egyezmény megkötésére, melyben a nehézményezett ügyek névszerint megjelöltettek. Ezen szabatos formában az egyezmény f. évi aug. 20-án (szept. 1.) újból megkötött és az osztrák-magyar monarchia igazságügyminisztereinek a kihirdetés czéljából már meg is küldetett.

(Consularis bíróság.) A magyar kir. igazságügyminiszterium megkeresése folytán a török birodalomban székelő osztrák-magyar ügynöki-hivatalok büntető törvénykezési hatóságuk szigorú kezelésére újabban utasítottak s egyszeremind meggyatott nekik, hogy a Magyarországból jövő ilyen tárgy megkereséseknek a lehető legerélyesebben s leggyorsabban megfelelni köteleességüknek ismerjék.

(Törvénykezési curiosum.) Bizonyos Brády Miklós egy megyei törvényszék által súlyos testi sértés miatt négy hónapi, hetenkint egyszeri börtönl szigorított börtönre ítéltetett. A kir. tábla pedig a fogság tartamát három hónapra szállította le, azonban a büntetést mégis azzal szorította, hogy hetenkint kétszer börtöltést rendelt ol. Ezen ügy most a legfőbb ítélőszék elé került. Vizsgálat alá vette és ime kiderül, hogy az okiratok két különböző perre vonatkoznak. Természetes, hogy végleges ítélet nem volt hozható, hanem visszaküldette az ügyet a királyi táblához szétválasztásra és kiegészítésre.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közli: I. O. Stolp könyvkereskedése Pesten.

Német jogirodalom.

* *Justiz-Ministerial-Blatt* f. die preussische Gesetzgebung u. Rechtspflege. Hrg. im Bureau d. Justiz-Ministeriums. 33. Jahrg. 1871. 52. Nrn. (à 1/2—3 B.) 4. Berlin, v. Decker.

Koch, C. F., allgemeines Berggesetz f. die preussischen Staaten nebst Motiven u. Landtagsverhandlgn, sowie den dazu erlass. ergänz. Bestimmgn., m. Kommentar. 3. Lfg. gr. 8. (VII. u. S. 257—508.) Berlin 1870, Vahlen.

— — allgemeines Landrecht f. die preussischen Staaten. Unter Andeutg. der obsoleten od. aufgehobenen Vorschriften u. Einschaltg. der jüngeren noch gelt. Bestimmgn. hrg. m. Kommentar in Almerkgn. 2. Thl. 1. Bd. 4. verm. Aufl. 3. Lfg. gr. 8. (XII. u. S. 673—924.) Berlin, Guttentag.

— — Prozess-Ordnung nach ihrer heutigen Geltung. Unter Weglassg. der obsoleten u. aufgehob. Vorschriften u. Einschaltg. der jüngeren noch gelt. Bestimmgn. m. den Präjudizien d. höchsten Gerichts, sowie m. nachweis. u. erläut. Anmerkgn. hrg. 6. verm. u. verb. Aufl. 4 Lfgn. gr. 8. (1. Lfg. 320. S.) Berlin, ebendas.

Maassen, F., Geschichte der Quellen u. der Literatur d. canon. Rechts im Abendlande bis zum Ausgange d. Mittelalters. 1. Bd. (2. Lfg.) gr. 8. (S. 120—448.) Graz, Leuschner & Lubensky.

Oppenhoff, F. C., das Strafgesetzbuch f. den norddeutschen Bund erläut. 2. Lfg. gr. 8. (S. 241—480.) Berlin, G. Reimer.

Ordo judicarius, incerti auctoris, pars summae legum et tractatus de praescriptione. Nach e. Göttweiger (Stiftbibliothek. saec. XII. ex.) u. e. Wiener (Hofbibliothek. saec. XIII. ex.) Handschrift hrg. u. bearb. v. C. Gross. gr. 8. (IV, 270 S.) Innsbruck, Wagner.

Oesfeld, M. v., Preussen in staatsrechtlicher, kameralistischer u. staatswirtschaftlicher Beziehung. Ein populäres Hand- u. Hilfslehrbuch der inneren Staatsverfassungskunde. 2. Aufl. 4. Lfg. gr. 8. (S. 337—448.) Breslau, Kern's Verl.

Privilegiengesetz, Marken- u. Musterschutzgesetz, Hausirpatent, Gesetze üb. Handelsagenten, Handelskammern, üb. Vereine u. Versammlgn. Mit allen nachträgl. Verordngn. u. alphabet. Register. 4. Aufl. ergänz. bis Ende Septbr. 1870. gr. 8. (IV., 136 S.) Wien, Manz Verl.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden.

Előfizetési díj:

Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A királyi ügyészség.

A kir. ügyészségről szóló 1871. XXXIII. t. czikk 29. §-a szerint ezen törvény az elsőfolyamodású bíróságok rendezését tárgyzó törvénnyel együtt léptetendő hatályba. A hiv. lap f. hó 17-ki számában közli is már a kinevezett kir. ügyészek névsorát a nélkül hogy az átmeneti intézkedések meghatározottak volna, — pedig alig képzelhetünk magunknak egy törvényt, melynek életbeléptetése olyannyi áthidalást igényel, mint épen a kir. ügyészség intézményének, elavult fenyítő eljárásunkkal való összhangzásba hozatala.

E téren egy oly problema előtt állunk, mely az összes európai jogtörténetben mint unicum tűnik fel előttünk. Nem ismerünk ugyanis oly esetet, hol a kir. fiscalatus helyett az államügyészség intézménye az írásbeli eljárásra fektetett fenyítő törvénykezés mellett léptetett volna hatályba. Az államügyészség mindenkor a nyilvános és szóbeli bünvádi eljárással honosított meg, s ezért a bünyítő eljárás reformjával válhatlan kapcsolatban levőnek tekintetett.

Nálunk azonban a kir. ügyészség nemcsak az alakszerű per reformja nélkül honosittatik meg, hanem a kir. ügyészek még az anyagi büntetőtörvények szilárd alapját is nélkülözöndik, vagyis az ugynevezett „criminalis praxis“ végtelen zürzavarában, — valóságos chaosban kénytelenek positiót foglalni. Hogy ezen állapoton a kormány rendelkezéssel nem segíthet a nélkül, hogy a törvényhozás hatáskörébe vágjon, — az kétséget alig szenvedhet. Nem tudjuk, hogy a kormány mikép fogja ezen problémát megoldani,*) de rézetünk szerint jobbat nem tehetne, mintha oly módon, mint a sajtóügyi esküdtszéki eljárás szabályoztatott, — a közbünyvádi eljárás szabályozására is felhatalmazást kérne a törvényhozástól; mert hiszen, valljuk meg őszintén: hogy a „hazai criminalis praxis“ azonos a bírói önkényvel, a mennyiben az egyes büntethető cselekvények definitiói hiányzanak, a büntettek és kihágások közötti határvonalok fel nem lelhetők, az alakszerű per pedig abban áll, hogy mindenki úgy vizsgál, a mint neki tetszik. Valjon ezen eljárásra ügyeljenek fel a kir. ügyészek, hogy majd ezután minden botrány, minden compromissio a kir. bíróságokra és a kir. ügyészségre háruljon?

De még egy más veszély is rejlik ezen állapotban.

Mi ugyanis szeretnők a kir. ügyészséget magasabb szempont alá fogni, vagyis a kir. ügyészeket nemcsak

*) Nem tudjuk, mert csak a napilapok ujdonságai nyomán jelenthetjük: hogy az igazságügyi miniszteriumban valami enquette tanácskozik e kérdés fölött; az ily enquette egybehívásánál pedig az új szakminiszter által a szaklapok egyenként összevéve ignoráltak, mert hát a szaklap szerinte csak . . . „ujtság.“

pártállást foglaló közvádlóknak, hanem az igazság öreinek tekinteni, mely esetben a kormányzat politikáját tekintet nélkül hagyhatnók, hacsak azt nem akarjuk feltenni: hogy a kormányzat igazságos törvénykezéssel meg nem fér.

Azonban a kir. ügyészek csak mint a törvényesség örei lehetnek az igazság öreil Jó anyagi és főleg alaki büntetőtörvények nélkül pedig a kir. ügyészség bármely kormány által vak eszközül használtathatik.

Intő például szolgálhat e tekintetben a francia államügyészség története, mely szerint az államügyészség az elavult parlamenti bírósági rendszer mellett s használható anyagi büntető törvényeket nélkülözve, — teljesen a kormány önkényének eszközévé törpült s pedig olyannyira, hogy az államügyészség egyik lényeges tényezőjévé vált a bekövetkezett erőszakos átalakulásnak.

Nem kevésbé tanulságos, hogy az angol kormány részéről a közvádlói intézmény meghonosítása tárgyában a mult évben a törvényhozás elé terjesztett törvényjavaslat megbukott, és a lefolyt parlamenti vitatkozás után ítélve: rendszeres anyagi és alaki büntetőtörvénykönyv javaslata nélkül ama bill nehezen fog újból a törvényhozás elé terjesztetni.

Igaz, hogy a kinevezett főügyészek, s nevezetesen Kozma Sándor személyében oly jellemző szilárd egyéniséget tisztelhetünk, kiről nem tehetjük fel: hogy a kir. ügyészi kar az ő vezetése alatt bármely kormány kezeiben vak eszközül fogna használtathatni. De ki áll jót a jövőért?*) Ezért veszedelmesnek tartjuk, ha a tvhozás a kormány kezében egy oly fehér lapot hagyyna, melyre bármely kormány bármikor azt írhatja, a mi neki tetszik. A tvhozás tehát mindenesetre jobban cselekszik, ha most a felelős kormánynak ad felhatalmazást a bünyvádi eljárásnak szabályozására, mintha a „criminalis praxis“-nak elnevezett bírói önkényt fentartja, melyt aztán bármely bekövetkező kormányforma visszaélésekre könnyen felhasználhat. — Franciaországban mindenkor az államügyészség volt azon közeg, mely által a kormány nemcsak a törvénykezésre, hanem a törvényszékekre is befolyást gyakorolt. Ezen befolyás pedig annál könnyebben érvényesíthető oly bíróság ellenében, mely anyagi és alaki büntető törvények hiányában a szilárd törvényesség alapját nélkülözi. Ez esetben még a bíróságok függetlenségét biztosító törvények is vajmi könnyen illusoriussá válhatnak.

„Le ministère public est un et indivisible.“
A francia államügyészségnek ezen alapelve nálunk is

*) Ott van az 1871. XXXIII. t. cz. 7-ik §-a, mely szerint az igazságügyi miniszter a kir. ügyészség bármely tagjától az ügyészi megbízást bármikor elvonhatja.

egész merevségében vitetett keresztül, úgy hogy a kir. ügyészség teljesen és közvetlenül rendeltetett alá a kormánynak; miért is daczára annak, hogy a kir. ügyészek a bírák elmozdithatlanságában részesítettek, — a kir. ügyészt, mint olyant, még sem tekinthetjük bírósági, hanem a szó teljes értelmében közigazgatási tisztviselőnek kell tekintenünk. És e mellett a kir. ügyészségről szóló törvény szabványai oly általánosak, hogy azokból soha sem fogjuk kimagyarázhatni: vajjon az igazságügyminiszter a kir. ügyészt csak a vizsgálat megindítására, avagy határozottan felsőbb helyről meg hagyott indítványok tételére is utasíthatja-e? Továbbá, hogy vajjon az utóbbi esetben jogában áll-e a királyi ügyészek saját egyéni meggyőződésének is kifejezést adni? Végre, hogy vajjon utasíthatja-e a kormány a kir. ügyészt netalán már megtett indítványok visszavételére is? stb.

Mindezen kérdések nagyhorderejű elvi kérdések, melyekre nézve a törvény 5. §-a csak azon választ adja, hogy „a kir. ügyészség tagjainak szolgálati viszonyát egymás közt és az igazságügyi miniszter irányában, a mennyiben a törvény nem intézkedik, az igazságügyi miniszter szabja meg.“ E szerint tehát, ha az igazságügyi miniszter a kir. ügyészt bármely indítványának visszavételére kötelezheti, — miután másrészt a kir. ügyész a bíróságtól teljesen független, — hatalmában leendő a kormánynak bármely bünvádi eljárást simpliciter közigazgatási uton megakasztani! Hazai törvényhozásunk e tekintetben egynémely absoluticus német kormányt követve, még túl tett a francia államügyészség intézményén, mert az 1810. ápril 10-ki francia törv. (art. 11.) szerint a bíróság kötelezheti az államügyészséget a büntett üldözésére.

Nincs szándékunkban a tudomány által bőven kifejtett azon érvelések ismétlésébe bocsátkozni, melyek a mellett harcolnak, hogy a bíróság csak a közvádoló indítványára indíthatja meg a bünvizsgálatot. Ellenben komoly megfontolást igényel azon kérdés: hogy a kir. ügyész mennyiben tekinthet el valamely büntett üldözésétől, és hogy jogában áll-e valamely bünvizsgálat közben a már megtett indítványát egyoldaluan visszavonni.

Nem kevésbé fontos annak meghatározása: hogy a kir. ügyész, mint közvádoló, mily állást foglaland a védő ellenében. Köztudomásu ugyanis, hogy az államügyészség irányában legtöbb ellenszenvet keltenek azon kedvezmények s előnyök, melyekben a törvényhozások által az államügyészek a védők ellenében részesíteni szoktak. A nélkül, hogy mélyebben bocsátkoznának a részletekbe, csak azon előnyt említjük fel, mely szerint a közvádoló a végtárgyalás megnyitásakor a bírósághoz amugy is már írásban beterjesztett vádiratát élő szóval is előterjeszheti, — mely alkalommal a többnyire élénk színekben festett előadásával a bíróság praeoccupálására törekszik, a nélkül, hogy a védő a közvádolónak netaláni szándékos elferdítéseire megjegyzést tehetne; pedig vajmi gyakran tüntett fel eleve a közvádoló valamely ténykörülményt, minden kétségen felül bebizonyított ténynek, holott a tárgyalás folyama azt merő koholmánynak igazolja. — Ily előny továbbá az, hogy némely bünt. p. r.-tás szerint a közvádoló a vádlotthoz s a tanukhoz közvetlenül, — ellenben a védő csak a bíróság útján intézhet kérdéseket. — Ily előny szintén az is, hogy mindig a közvádolót illeti az utolsó szó.

Mindezen körülmények nem csekély jelentőséggel bírnak, de ezekre nézve az 1871. 20. t. cz. mitsem tartalmaz, mert ezeknek megoldása azon alaki büntetőjog körébe esik, melylyel nem bírnak! Hogy pedig

a „criminalis praxis“ minden törvényszéknél más-más irányu, azt minden gyakorlati jurista tudja.

A tudomány már régen felállította a közvádoló és védő közti teljes paritás elvét, de hogy majd mit fog az igazságügyminiszteri enquétte kisütni, — azt nem tudjuk; reméljük azonban, hogy nemsokára a „Pester Lloyd“-ból fogjuk megtudni.

Hasonló nagy fontosságú kérdéseket még nagy számmal sorolhatunk fel, ha tekintetbe vesszük: hogy a hazai büntető törvényeink értelmébeni magaubüncselekvények tekintetében a kir. ügyészek a károsultak, s illetőleg magánvádlók iránti viszonya, minden törvényes utmutatást nélkülöz; továbbá, hogy a büncselekvények iránti előnyomozások határát és a kir. ügyészségnek a rendőri közegek iránti viszonyát, egyetlen egy rövid törvényszakaszban (a 21. §-ban) látjuk körvonalozva. Hát még a kir. járásbíróságok illetékeségéhez utalt kihágások határjeleit hol keressük? stb.

Ime tehát röviden egybefoglalva is sikerült talán kimutatnunk az anomaliát, mely azon ferdeségnek következménye, hogy a fenytő törvényszékek mellett kir. ügyészségek szervezettek, a nélkül, hogy azoknak eljárása s hatásköre szabályoztatnék.

Egyébiránt igen valószínű, hogy a kir. ügyészségek szervezésének főczélja nem is volt a bünfenyítő eljárásnak javítása, — hanem a kormányhatósági felügyeletnek gyakorolhatása, és hogy ezen szempontból eszközöltettek a kinevezések is; mert különben megfoghatatlan előttünk, hogy oly kitünő tudományos képzettségű s a monstruozus szegedi bünperben fényes tapasztalatokat szerzett egyén (Dr. Illés Károly) helyett egy obscurus kincstári urodalmi fiscális neveztetett ki. Ép oly feltűnő, hogy a baranyamegyei törvényszéknek kiváló tehetségű tagját (Lobmayer) kit már a napilapok is említettek, mint a pécsi törvényszék leendő kir. ügyészt, — a kinevezettek sorában nem találjuk. Ellenben registráljuk két fogalmazónak kinevezését, kiknek az alárendelt fogalmi szakban töltött szolgálati idejük vétetett a 3 évi bírói vagy önálló ügyvédi gyakorlat surogatumaúl. Azonban az igazság érdekében legyen mondva: hogy személyismeretünk és a nyert információk alapján a kinevezések legnagyobb részét sikerülteknek mondhatjuk, nevezetesen dr. Tomasek Béla, dr. Szarvasy József, Madarassy László, Sebestyén Mihály, Fekete Ödön, Schedius Lajos, Bognár Géza, Gyárfás István, Ajkas Károly és még több, főleg az ifjabb nemzedék köréből választott tudományos képzettségű s valóban munkaképes egyéntől, a parlagon heverő büntetőjogi tudományunknak korszerű művelését remélhetjük.

Dr. DÁRDAI SÁNDOR.

* * *

Igazságügyi magyar miniszterem előterjesztésére, a szervezendő elsőfolyamodási törvényszékekhez ügyészekké, és pedig: a budai törvényszékhez: Tomasek Béla jogtudort és budavárosi tiszti ügyészt; a pesti tvszékhez: Sztrókay Boldizsár pestvárosi tiszti főügyészt; a pestvidéki tvszékhez: Tutschner Ágoston pestkerületi sajtóügyi vizsgáló bíró; az alsó-kubini tvszékhez: Florek Endre árvamegyei tiszti főügyészt; az aradi tvszékhez: Veisz Károly nyugalmazott tvszéki tanácsost; az aranyos-maróthi tvszékhez: Simonyi Géza bars megyei tiszti főügyészt; a békés-gyulai tvszékhez: Janó Sándor békés-gyulai ügyvédet; a beregszászi tvszékhez: Szeles Elek bereg megyei tiszti alügyészt; a besztercei tvszékhez: Láng Gusztáv ügyvédet; a besztercebányai tvszékhez: Turcsányi Ödön zólyom megyei főszolgabíró; a brassói tvszékhez: Kenyeres Adolf brassói ügyvédet; a dévai tvszékhez: Horváth Simon, nagyenyedi urbéri törvényszéki pótülnököt; az egri tvszékhez: Szarvasy József jogtudort s pestvárosi tiszti ügyészt; az eperjesi tvszékhez: Hódosy Ele sáros megyei tiszti főügyészt; a

győri tsvszékhez: *Némethy* Ernő jogtudort és győri ügyvédet; a gyula-fehérvári tsvszékhez: *Henter* Gábor, alsó-fehérmegyei tsvszéki főügyészt; a hajdu-böszörményi tsvszékhez: *Lengyel* Imre hajdukerületi tsvszéki elnököt; az ipolysági tsvszékhez: *Reguly* János Hontmegyei tsvszéki főügyészt; a kaposvári tsvszékhez: *Kelemen* Lajos kaposvári ügyvédet; a kecskeméti tsvszékhez: *Madarassy* László kecskeméti ügyvédet; a kolozsvári tsvszékhez: *Sebestyén* Mihály kolozsvári főügyészt; a komáromi tsvszékhez: *Molnár* Ádám komáromi városi tsvszéki főügyészt; a lipótvárosi tsvszékhez: *Bobrovniczky* László lipótvárosi tsvszéki főügyészt; a lugosi tsvszékhez: *Athanaszjevits* Sándor krassómezei főügyészt; a magyar-óvára tsvszékhez: *Zsitvay* Leó mosonmezei tsvszéki főügyészt; a máramaros-szigeti tsvszékhez: *Szilágyi* János máramaros-megyei főügyészt; a maros-vásárhelyi tsvszékhez: *Szilágyi* Miklós aranyosszéki törvényszéki elnököt; a miskolci tsvszékhez: *Fekete* Ödön miskolci ügyvédet; a nagy-károlyi tsvszékhez: *Zanathy* Mihály szatmármegyei központi főszolgabíró; a nagy-szebeni tsvszékhez: *Arz* Albert nagy-szebeni pénzügyi ügyészt; a nagy-szőlősi törvényszékhez: *Jelenffy* Kornél legfőbb ítélőszéki fogalmazót; a nagy-váradi tsvszékhez: *Sélley* Sándor biharmegyei fenytő törvényszéki helyettes elnököt; a nyitrai tsvszékhez: *Csenkey* Géza nyitrai törvényszéki elnököt; a pozsonyi tsvszékhez: *Schedius* Lajos pozsonyvárosi tsvszéki elnököt; a rimaszombati tsvszékhez: *Ján* János gömörmezei tsvszéki helyettes elnököt; a sátoralja-ujhelyi tsvszékhez: *Liszy* Ede szatmármegyei tsvszéki főügyészt; a segesvári tsvszékhez: *Theil* István ügyvédet; a selmeczbányai tsvszékhez: *Zalay* Ferencz selmeczi ügyvédet; a sepsi-szent-györgyi tsvszékhez: *Nesztor* József dicső-szent-mártoni ügyvédet; a soproni tsvszékhez: *Bognár* Géza soproni ügyvédet; a szabadkai tsvszékhez: *Gyárfás* István jász-kun-kerületi tsvszéki elnököt; a szamos-ujvári tsvszékhez: *Papp* László jogtudort s igazságügyminiszteri fogalmazót; a szatmár-németi tsvszékhez: *Vajai* Károly szatmár- városi főbíró; a szegedi tsvszékhez: *Muskó* Sándor csatádi kincstári uradalmi ügyészt; a szegszárdi tsvszékhez: *Pap* Lajos tolnamegyei tsvszéki főügyészt; a székely-udvarhelyi tsvszékhez: *Szűts* Márton udvarhelyszéki tsvszéki főügyészt; a szombathelyi tsvszékhez: *Ajkas* K. szombathelyi ügyvédet; a temesvári tsvszékhez: *Mály* István temesmegyei tsvszéki főügyészt; a tordai tsvszékhez: *Lénárd* Imre tordamegyei tsvszéki elnököt; az újvidéki tsvszékhez: *Oberknezevits* Árkád hevesmegyei volt főügyészt; az ungvári tsvszékhez: *Both* Menyhért ungvári főjegyzőt; a veszprémi tsvszékhez: *Eötvös* Károly veszprémmegyei tsvszéki al- ügyészt; a zilahi tsvszékhez: *Karbuly* Ferencz debreczeni ügy- védet; a zombori tsvszékhez: *Teofanovits* Sándor bácsmegyei tsvszéki elnököt; végre a zsolnai tsvszékhez: *Bitschanszky* Ist- ván jogtudort s trencsénmegyei főszolgabíró nevezem ki.

Kelt Ischlben, 1871. évi okt. hó 8-án.

Ferencz József, s. k.

Bittó István, s. k.

A bizomány-üzlet jogelvei.

X.

A bizománynál tehát, mint kimutattuk, a megbízó soha sem felelős azok irányában, kik a bizományos- sal szerződtek. De viszont nincs is semmi joga ezek iránt. Ennek igen természetes és jogos alapja is van.

A megbízónak tudniillik igen ritkán, s legtöb- nyire soha sincs tudomása azokról, kikkel bizományosa szerződik; ő csak bizományosát ismeri. Azért a megbí- zás pontatlan teljesítésénél kár- és más igényei tekinte- tében csak azt vonja és vonhatja felelősségre, bár meg- eshetik, hogy a megbízás nem teljesítésének vagy uta- sításellenes teljesítésének mások, illetve azok okai, kikkel a bizományos szerződött. A kereskedelem fenn nem áll- hatna, ha a megbízó ily igények érvényesítésében a bizományos által azokhoz utaltatnék, kikkel ez jogvi- szonyban állott.

De viszont nem állhatna fel a kereskedelem, ha a megbízó, ki csakis bizományosát ismeri, felelősségre vonhatná ennek másokkal kötött ügyleteiről. Hisz sem azon személyeket, kikkel a bizományos szerződött,

sem azon kötelelességeket, melyeket ez azok iránt elvállalt, nem is ismeri. Sőt igenis gyakran a bizományos különféle üzleti indokokból oly kötelezettségeket vállal szerződő fele irányában, melyeket a megbízónak elvállalni sem szándékában, sem hajlandóságában nem feküdtek soha.

Jogelv, hogy kiki csakis azért legyen és lehessen felelős, a mit tudva és szándékosan elvállalt; a bizománynál tehát, — ha a fent előadott s fejtegetett elvet el nem fogadnók — azon monstruosus jogi elv jutna érvényre, hogy valaki azért is és annak is tar- toznék felelősséggel, a mit nem is kötelezett, a kivel szerződni nem szándékolt, de nem is szerződött. Ily felfogás mellett a kereskedelem a priori is már lehetlenné válnék; azért teremtette az magának a bizományi intézményt, mely a magánjogi megbízás összes előnyeit még bővitve megszerezni ké- pes a nélkül, hogy annak hátrányát is reá hárítaná.

Ha már most ezen fejtegetett tudományos elveket összehasonlítjuk hazai jogunkban ez irányban fenálló intézkedésekkel, méltó csodálkozásunkat és elismerésünket kell valóban kifejeznünk azon felfo- gás tekintetében, melyet hazai törvényhozásunk e jogi viszony felett tanusít.

Egész büszkén utalhatunk ez iránt az 1840. XVI. törvénycikknek a bizományosról tett intézkedéseire. Bár azok ezen jogviszony min- den oldalát ki nem meritik, a felfogás, mely belőlök szól, világosan mutatja, hogy a magyar törvény- hozás már 30 év előtt a bizományi jogvi- szony tekintetében azon tudományos és tör- vényhozási magaslaton állt, melyen a nyu- goteurópai haladott törvényhozások jelenleg állnak.

Mennyire való ez állításunk, egy következő cikk- ben fogjuk kimutatni.

(Folyt. köv.)

Dr. STILLER MÓR,
ügyvéd.

Bánya-jog esetek.

II.

H. társpénztári választmányi elnök, V. bányatulajdonos és társpénztári kezelő ellon, 293 ft 34 kr társpénztári tartozás iránt pert indított, hivatkozván a bányahatósági határozatra, mely alperest a társládai pénzek gondtalan elhelyezése miatt felelőssé teszi, s felperesnek ez összeg alperestől való behajtá- sát meghagyja.

Alperes (két perbeszédében kifejtett) védveiben lényegükben következők voltak: 1-ör. A kérdéses összeg még 1853-ban, tehát az ált. bányatörvény hatályba lépte, s az ennek folytán keletkezett társládai alapszabályok hozatala előtt kölcsönöz- tetten ki a bányamunkásoknak, midőn még a bányahatóságok nem bírtak föfelügyeleti joggal a társpénztárak felett, s az ily- sek létesítése nem is volt még általánosan és feltétlenül kötelező. Alperes is, mint bányatulajdonos önkéntesen és rábeszélés által vitte ki munkásainál, hogy megtakarított filléreiből segély- pénztárt alakítsanak, és 2-ör: E pénztár vagyona a betevő munkások tulajdonát képezi, kik arról szabadon rendelkezhet- nek; már pedig — mint az alperes által becsatolt okmányokból látható, felperes II., társpénztári választmányi elnök, ki a bányakapitányság által a társpénztári tartozás behajtására uta- sított, időközileg megszűnt társpénztári választmányi elnök lenni, s helyét N. bányaiparos foglalta el, ki a bányamunká- sok (mint társpénztári tagok) felhívása folytán gyűlést tartott, hol ez alkalommal — mint a jegyzőkönyv tanusítja — egyhan- gulag kimondatott: miszerint a társpénztárat alperes bányá- tulajdonos még 1853-ban oly inségben levő bányamunkásoknak adta, kik azóta részint elhaltak, részint elszegényedtek, és így a kiadott segélypénzek behajtása lehetetlen, minthogy azonban alperest a munkások „második atyjuknak“ tartják, nem akar- nak iránta háládatlanok lenni, s őt hibáján kívül nem óhajtják

terhelni, miért is a követelési összeget nekik elengedik. A társ-pénztári tagok ezen elegendő nyilatkozatuk végén a pénztár számára csak 71 ftot követelnek, mely összeg más tekintet alá esvén, alperes annak lefizetésére hajlandónak nyilatkozott. 3-or: Kétségtelen, hogy társ-pénztári tagok és bányamunkások a megtakarított filléreikből keletkezett társ-pénztári tőkékről szabadon rendelkezhetnek, és hogy ennek dacára a bányakapitányság alperes ellen a pert elrendelte, azt azon téves felfogásnak lehet tulajdonítani, mintha az ált. bányatörvény életbe lépte előtt eszközlött társ-pénztári kezelés a későbbi törvények szabályai szerint lenne megítélendő. 4-er. Alperes felebbezést nyújtott be a miniszteriumhoz, melyben a társ-pénztári számadások felülvizsgálásából ellene támaszott ezen követelés alól magát felmentetni kérte, és mellékelte a társ-pénztári tagok felmentő nyilatkozatát; igaz, hogy visszautasított, de a vizsgautasítás indoka alperes javára szól, a kérdéses határozat ugyanis alperes kérelmének azért nem adott helyet, mert a felmentést nem neki, hanem a bányamunkásoknak és társ-pénztári tagoknak kellett volna kérni, ¹⁾ mi alperes javára hallgató felmentést foglal magában.

Felperes ezek ellenében felemlíti, hogy a kereseti összeget alperes helyezte el, mint bányatulajdonos, már pedig a bányatörvény értelmezéséből és a bányahatósági határozatokból ²⁾ kitűnik, hogy a társ-pénztári vagyontól hiányzó járulékokért a bányamű felelős, ³⁾ és így alperes ellen a bányakapitányság a társ-ládai választmány elnöke által vezetendő per megindítását rendelte el. A bányamunkások elengedési nyilatkozata figyelembe nem vehető, mivel ők a társ-pénztári követeléseket el nem engedhetik, s ilyesmire bányahatósági jóváhagyást soha sem nyerhetnek, s mint hogy a ker. miniszterium alperesnek felebbezését ily értelemben csak egy ízben visszautasította. Törvény és bányahatósági rendeletek értelmében alperes felelős az általa elhelyezett társ-pénzekért, fizesse azokat meg, s forduljon vizskeresetével azok ellen, kiknek a pénzeket kölcsönözte.

Alperes viszonzásában ismételve hangsúlyozza: hogy ő a társ-ládai vagyont csak azon időig kezelte, míg az ált. b. t. értelmében hozott alapszabályok folytán a társ-pénztári választmány megalakult. Az 1853-ban általa lett elhelyezések s az egész kezelés nem a bányahatóságok felügyelete alatt történt; e pénzekért ő tehát nem lehet felelős, mert a régibb törvény uralma alatt végbement tényekre az újabb törvény szabályait alkalmazni nem lehet, ha csak a törvénynek visszaható erőt nem akarunk tulajdonítani. Ő nem felelős, ellenben érvényes a társ-pénztári választmány elengedése, mert oly vagyonehelyezésre vonatkozik, mely még régibb törvények uralma alatt történt, midőn a társ-ládai vagyontól a munkások még mint sajátjukról rendelkeztek, s a felett a bányahatóság nem gyakorolt felügyeletet.

Az elsőfolyamodású törvényszék alperest csak az általa elismert 71 ft fizetésére kötelezte, egyebekben pedig a követelés terhe alól felmenté. Az indokok következők voltak: 1, A kereseti összeg még 1853-ban, tehát az 1854-ki bányatörvény hatálya lépte előtt, oly időben kölcsönözött ki, midőn még a bányahatóságok a társ-pénztári vagyont kezelése felett főfelügyeleti jogot nem gyakoroltak; ez okból az ily tények megítélésével az újabb törvényt visszaható erővel felruházni nem lehet, miért is alperest felelősség annál kevésbé terhelheti, mivel a társ-pénztári tagok a régibb kezelésből eredhető követelésükről különben is lemondtak, s a keresetbe vett összeg nem alperes kezén veszett el. Ellenben 2) a 71 ft megfizetésében alperes elmarasztaltatik azon okból, mert ez összeg későbbi elhelyezés tárgya lévén, a társ-ládai választmány azt követeli, alperes pedig szállítására késznek nyilatkozott. A perköltségek kölcsönösen megszüntetettek. ⁴⁾

A kir. ítélőtábla az elsőbíróági ítélet megváltoztatásával alperest az egész kereseti összeg lefizetésében marasztalta el, mert: „minden társ-pénztár tekintet nélkül a keletkezés idejére az 1854. ált. b. törvény X. fejezetének oltalma alatt áll és ennek intézkedései alá esik, ⁵⁾ ugyanazért nem volt figyelembe vehető a társ-pénztári választmány egyoldalú nyilatkozata sem, mert a választmány a társ-pénztári vagyont fölött csak a felügyelettel megbízott bányahatóság jóváhagyása mellett van jogosítva

rendelkezni. Ily jóváhagyás pedig a per során nem igazoltatott.“ ¹⁾

A Curia a kir. ítélő tábla ítéletének megváltoztatásával az elsőbíróági ítéletét hagyta jóvá, az abban felhozott indokoknál fogva. ²⁾

Dr. SIPOS ÁRPÁD,
kassai kir. jogakad. bányajogtanár.

Érdekes büntetőjogi eset.

(Felolvasatott a kassai ügyvédi egyletben.)

Az 1867-ik év őszén s az 1868-ik év tavaszán, Abauj- s a vele szomszédos Zemplénmegye egyrészének lakosságát, egy rejtélyes eset sok ideig elfoglalva tartá, s a titokszerűség fátyola alatt mindenki egy tervszerűleg végrehajtott büntényt vélt lappangani.

Az eset következő:

Hurta Mátyás tályai lakos és hernád-szent-andrási birtokos, az 1867-ik évi nov. hó 16-án, birtoka körüli ügyeit rendezendő Szent-András községébe ment, s másnap, vagyis nov. 17-én, Szent-András helység s a szőlőhegy közötti téren, két társa mellől nyomnélkül eltűnt — elveszett.

Ezen rejtélyes eltűnés okát felderítendő, a járási szolgabíró a helyszínén, következő napon nyomozatot tartott, s a vizsgálat következő eredményre vezetett:

a) hogy Hurta Mátyás 1867. évi nov. 16-án valóban Szent-Andrástra érkezett;

b) hogy nov. 17-én Teleki Miklós haszonbérletjéről 1 db 50 ftos s 4 db 10 ftos bankjegyekben 90 forint bérösszeget felvéve, délután 2 óra tájon Béki József, Szendrei Péter, Jóczik József és Teleki Miklós társaságában, a közel fekvő szőlőhegyen lévő pinczékbe ment, s ott előbb a Béki József, később a Teleki Miklós, majd végül a csakhamar odatért Niházi László pinczében boroztak;

c) hogy a pinczéből alkonyodás után, előbb Hurta Mátyás, közvetlen utána Szendrei Péter, mindkettőjük után pedig Niházi László a falu felé tértek; végül

d) hogy Szendrei Péter és Niházi László hazatért egyének társa Hurta Mátyás, Szent-Andrástra soha többé meg nem érkezett — az uton örökre eltűnt.

Ezen eltűnés felderítőjeként, első tekintetre is Szendrei Péter és Niházi László tűnnek fel, s ha feltehető: hogy Hurta Mátyás ármány áldozata lett; az ármány szálait csakis ketten szöhhették. Ezekből kifolyólag a vizsgáló bírónak is vádlotként tekinteni csakis a két uti társát lehetett.

A vizsgálat folyamata alatt Szendrei Péter az eseményt következőleg adta elő:

hogy Hurta Mátyás, Béki József, Jóczik József és Teleki Miklós társaságában a kérdéses nap délutánján, a szőlőhegyen lévő pinczékbe kimenve, előbb egy, majd más pinczében, a később oda érkezett Niházi Lászlóval is együtt, egész alkonyodásig boroztak.

A társaság a Niházi László pinczéből kijövén, a Béki József borháza felé indult s míg az ut közben Jóczik József és Jóczik Sámuel között kifejlett dulakodás nézésében elmerült, Hurta Mátyás egymaga, a hegyről letérve, utját a falu felé vette.

Önálló Szendrei Péter, Hurta Mátyás nyomban követé, s a hegy alatti téren Niházi László mindkettőjüket be érte s hárman, gyalog, a falu felé mentek.

A Hernád folyón átvezető s úgy nevezett „Beke hidján“ áthaladva, a Hernád folyótól, mintegy 200—300 lépés távolban Hurta Mátyás egy borral telt üveget Szendrei kezébe adva — természeti szükségét végzendő leült, önálló Szendrei Péter pedig 2—3 ölnyi távolságban, háttal fordulva vizezés végett megállt, s midőn vissza fordult, Hurta Mátyást sehol sem találta s neve kiabálására semmi feleletet nem hallott.

Niházi László ez idő alatt a setétség miatt meg nem határozhatott távolban elől ment.

Midőn önálló a Hurta nevé kiabálni kezdé, akkor ment el mellette a Kóta Sámuel szekere, ezután tüstént jött Vajtó Gábor, Telek Miklós és Erdős Sámuel, s míg ezeknek az esetet elbeszélé, az alatt érkezett hozzájuk Niházi László, s miután a Hurta nevé együttesen ismételve kiabáltak s a közeli téréget sikertelenül kikeresték, haza mentek.

¹⁾ 2047. 1868.

²⁾ 1649. 1868.

³⁾ Ált. b. t. 268. §. 3. p.

⁴⁾ A nagyb. k. ker. b. törvényszék 420. 1870. sz. a. ítélete.

⁵⁾ A társ-pénztár igen, — de a kezelési tények között csak mégis van különbség, és az 54. előtti kezelés fölött csak nem lehet az újabb törvény szerint itélni! (S. Á.)

¹⁾ 8773. 1871. sz. a.

²⁾ 6356. 1871. sz. a.

Azon reményükben, hogy Hurtát már honn fogják találni — csalódva, Béki József, Jóczik József és Niházi László ujalag kimentek az eltűnés helyére, s míg a dühöngő szél a lámpában lévő gyertyát két ízben el nem oltá, Hurtát folytonosan, de sikertelenül keresték.

Szendrei Péter vallomása, részletezve onnyiból áll.

Egy tekintet a helyszínén felvett térképre mutatja, hogy a Szendrei által leirt hely, a Hernád folyótól 74 öl távolra esik, fel kell tehát adnunk azon gondolatot, hogy Hurta a sötétben eltévedve a Hernádba esett; vagy, kissé boros lévén — elbotorkázva ugyan ott lelte halálát.

Lehetetlen ugyanis, hogy alig 2—3 percz alatt, egy ember, kiabálás daczára 74 öl távolra, felelet nélkül s a járó kelekkel nem is találkozza, eltávozzék.

Szendrei Péter Hurta eltűnését maga is megfoghatatlannak tartja; azonban magáról minden gyanut elhárít.

Niházi László pedig a tanuk vallomásai szerint is, tőlük távolban elől ment, s csakis a kiabálás hallatára tért Szendreihez, vagyis akkor, midőn már Hurta elveszett.

Hová lett hát Hurta oly rövid idő alatt?

De lássuk mit mond vallomásában a másik uti társ, mit mond Niházi?

November 17-én látta Hurtát a birónál, hol ez adóját 34 ftban fizette, látta, hogy ez alkalommal Teleki Miklós Hurtának haszonbér fejében 90 frtot fizetett.

Innen Béki Józsefhez, hol Hurta szállva volt, oly czélből ment, hogy Hurtát ebédre hívja, látva azonban, hogy ott számára ebéd készült, csak vacsorára hívta; s miután Hurta előtte azon szándékát nyilvánítá, hogy borait ohajtaná megnézni, felszólítá őt „jöjjön ki, legalább megkóstoljuk a bort“.

Sikertelen várva reá; délután egyedül ment ki a pinczébe s a később kikerkezett Hurtát meglátva, Teleki Miklós pinczéjébe Béki József, Hurta és Szendrei Péterrel együtt mentek be, s körülbelül másfélóra borozás után Szendreit kivéve, a saját pinczéjében alkonyotig boroztak; innen a Béki József pinczéje felé haladva, látta előbb Hurtát, utána Szendrei Pétert távozni.

Utának indult önvalló is közvetlen a hegy alatt találkozza velük, együtt haladtak, míg nem „csak oly távolra, hogy szavukat is hallhatta“ tőlük előbbre ment.

Tudja, midőn Hurta és Szendrei a „Beke hidján“ utána át jöttek, hallotta azt is, midőn Hurta Szendreit a nála lévő palack tartására felhívta; ekkor lehetett tőlük 50—60 lépésnyire, s míg kissé megállott, hallotta Szendrei által a Hurta nevét kiabálni.

Visszatérve Szendreihez, még el nem érte, midőn mellette a Kóta Sámuel szekere elhaladt, ezután tüstént találkozott Szendreivel, kitől a Hurta eltűnését hallva, őt keresésére küldte, önmaga pedig a „Beke hidja“ felől ember hangokat hallva — gondolván, hogy ott Béki és Jóczik jönnek, s talán Hurta is hozzájuk akadt a „hustáti uton“, hol a találkozást sejté, eléjük indult, tévedését azonban észrevéve a „falusi utra“ visszatért. A jöttekben itt Teleki Miklós, Vajtó Gábor és Erdős Sámuel felismervén, nekik az esetet elbeszélte, s midőn Hurta nevét velük együtt egy ideig sikertelenül kiabálta, kíséretükben hazament.

Niházi László tehát, majd nem szó szerint azt adja elő, mit Szendrei; feltűnő azonban vallomásában:

a) hogy Hurtát előbb ebédre, később vacsorára hívá, hogy őt a pinczében borral minden áron megvendégelni igyekezett; b) hogy Hurta és Szendreivel a szőlőhegy alatt találkozza, velük együtt szándékozott hazamenni, őket mégis elhagyta s tőlük távolabb elől ment;

c) hogy a Teleki Miklós, Vajtó Gábor és Erdős Sámuel vallomásaik szerint, hozzájuk nem előlről s nem is oldalról, vagyis a „hustáti ut“ felől, hanem hátulról, vagyis a Hernád felől érkezett meg;

d) hogy azt állítja, miként Kóta Sámuel szekorével mellette hajtott el; míg Kóta Sámuel, hit alatti vallomása szerint vele nem is találkozott.

Niházi vallomásában előadja még, hogy Hurtával, mióta ismeri, mindig a legjobb viszonyban állott, iránta azért, hogy a Szendrei Péter birtokát kezéről leütötte gyűlölséggel nem viseltetett.

Niházi előéletére vonatkozólag vallomása azt deríti fel, hogy ifjabb korában egy ember megütéseért 100 ft bírság, s négy havi fogaágra volt büntetve.

Szent-András község elöljárói azonban e nyomozat alkalmával Niházi László részére erkölcsi viseletéről tanuskodó bizonyítványt nem adtak.

Nem adtak pedig azért, mert, mint Szolnoki János és Szobonya Mihály állítják, Niházi László felette veszedelmes s fenyegető ember s fenyegetései rendszeresen teljesülni szoktak.

A hitelesítés alkalmával mindkét vádlott megerősíté vallomását. Nagy súlyt fektetve az eljáró törvényszék azon körülményre, hogy a községi elöljárók Niházitól a bizonyítványt megtagadták; de ohajtotta egyszersmind a Hurta, Niházi és Szendrei közötti viszonyt is közelebbi világitásban látni, e végett pótnyomozatot rendelt el; Niházit pedig, kinek szabadon léte a nyomozat fejlődésére veszélyessé válhatandott — vizsgálati fogságba helyezé.

A pótnyomozat lefolytatott, — s az eredmény?

Ez ismét csak annyi, hogy Hurta nov. 17-én a szentandrási pinczékben volt, innen a falu felé indult, a faluba azonban többé el nem jutott.

Ily körülmények között Niházi László vizsgálati fogsága 1868. febr. 15-én beszüntetve, s az ügy, további nyomozata, határozottabb adatok felderüléseig felfüggesztve lett.

Az 1868. ik évi ápril. hó 5-én, tehát öt hónap mulva Hurta Mátyás eltűnése után, a Szent-András helységétől észak felé másfél mértföldre eső Alsó-Czécze község határában, a Hornád folyó partjára egy meztelen férfi hullát vetett ki.

E hulláról felvett bonczjegyzőkönyv annyit constatál; hogy a hulla 5° 6" magas, haja a hosszas vízben ázás miatt elment, a homlok felsőrészen egy 3" hosszú, 2" széles seb, a bal lábszár oldalán egy 8" hosszú, 4 hüvely széles felületen feketés barna folt (valószínűleg régi fekély nyoma) s a bal térd alatt egy fonalakból sodrott zsineg megkötve találtatott.

E hatósági vizsgálat után a hulla eltemettetett.

Ezen hulla találásának híre, a Tályán lakó Hurta Mátyásnéhoz is eljutott, s ez az ismeretlen hullában elvesztett férjét felfedezni sejtven, atyja Michna Mátyás kíséretében Alsó-Czécze re utazott s a már eltemetett hullát felásatván, benne mindketten az eltűnt Hurta Mátyásra ismertek! Sőt hogy képzeletük valódiságáról mások is bizonyoságot tehessenek, több az elvesztett férjét s vót ismerő tályai lakosokat is a hely színére hoztak.

Ápril 29-én a hulla bíróság közvetítése mellett ismét felvétotven, Spíták Józsefné szül. Peknyik Borbála, ki Hurta Mátyással 15 éven át egy házban lakván, őt tökéletesen ismerte hit alatt vallá:

hogy a hullában egy tekintetre Hurta Mátyást ismeri fel; képzelete pedig nem csalhat, mert Hurtának több ismerető jegyei lévén, azokat a hullán mind feltalálta.

Feltalálta nevezetesen:

a bal állcsontja alatti forradást, a bal ágyékán lévő szakadást, a bal lábszárán egy régi sebhelynek forradásos foltját, a jobb kezén lévő mutató ujnak hibás voltát; de ha mindezen ismertető jelek a hullán felfedezhetők nem lennének is, egy tekintet a hullára, s a magas homlok, az arczvonásai az első perczben Hurta képét tüntetik fel.

Szabó Istvánné, Hurta testén csak két ismertető jelt tudott, ezek egyike a bal állcsont alatti forradás, melyet megbotolva egykor, az ablak üvegebe ütés folytán kapott; másik a jobbkez mutató ujának sérve.

Mindkét jelt feltalálván, ha az arczvonások csalódnia engednék is, e jelek megvizsgálása után biztosan állithatja: hogy a megszemlélt hulla egyedül a Hurta Mátyás holtteste.

Jancsó Mihály, Glac János, Szilvási János, Paszternák József, Paszternák András, Weisz János, Kovács Ferencz tanuk, tehát kilencz hit alatt kihallgatott egyén, mind hasonló pozitív vallomásokat tett.

E vallomások tehát az eltűnt férj neje és apósa hitét, teljesen megerősítik, s kizárják még azon lehetőséget is, hogy ez utóbbiak exaltált képzelete csalódhatott.

Tehát fellebbent a titkot rejtő fátyol!

Nem nyillott meg hát Hurta alatt a föld!

Feltaláltatott az annyit keresett a megsiratott Hurta! s kétségtelen, hogy a Hernád-folyó hús vizében lelte sirját, s a telet a sárga iszapban aludta át.

Rejtély azonban még továbbra is, miként mohetett a hulla Szent-Andrásról, a csak nem másfél mértfölddel felobb, tehát a vízfolyás ellenében fokvó Alsó-Czécze határába.

Midőn az ezen kérdésre illő feleletet fürkészni, a nyomozati iratok között egy második kérdőjellel találkozom.

Miként jöhetett Hurta Mátyásné azon gondolatra, hogy az Alsó-Czéczenél kifogott hullának férjével ugyanazonosságát gyanítsa?

Itt ismét a combinatiók országába jutunk, s e kérdés megfejtésénél Hurta Mátyásné gondolatát kell ellesnünk, melyek ismét Nihházi Lászlóhoz vezetnek vissza.

Nihházi Lászlónak ugyanis hasonló fia az időben Czéczen lakott, s a szerte szárnyaló fáma szerint, Nihházi László a Hurta Mátyás eltűnésének éjjelén „egymaga szekérral négy óráig házától távol volt, s midőn hajnal felé hazaérkezett, lovai erősen izadtak voltak.“

Tehát, ha ez igaz — mire később még visszatérünk — úgy nem valószínű, hogy Nihházi Lászlónak Czéczen lakó valamely ismerőse is beavattatott a dologba, s hogy Hurta sem Szent-Andrásnál nem tévedt el, sem önmaga a Hernádba nem esett, hanem Szendrei és a Nihházi kezei között adta ki lelkét, s még azon éjjel a czéczei határban, talán a Hernádpártján lett eltemetve s a víz által kimosva, csak a tavaszi árvíz által került felszínre.

De hagyjuk e suppositumokat s nézzük az ez irányban tett nyomozatot.

Kis István és Fekete József a Nihházi László kocsisai az 1868. évi februárban, hitők alatt azt vallották: hogy ők azon éjjelen, midőn Hurta eltűnt, mindig hon voltak s a kezük alatti lovakat sem ők, sem Nihházi László be nem fogták.

Ugyanezen Fekete József pedig Tóbiás Pál előtt azt beszélt el, hogy azon éjjel, midőn Hurta elveszett, vele gazdája a lovakat oly czélből fogatta be, hogy Kereszturba megy vásárra, s midőn urát arra figyelmezteté, miként Kereszturban vásárlás, Nihházitól azon választ nyerte „arra neked ne legyen gondod“ — a lovakat ezalatt befogván, ura eltávozott. Kevés idő múltán azonban, ezen szavakkal: „Igazságod van csakugyan, nincs Kereszturban vásár“, visszatért.

Tóth Péter szintén közvetlen Fekete Józseftől hallotta: „Nem tudom, mikor fogja be uram — azaz: Nihházi László — ezen lovakat, mert a Hurta eltűnése éjjelén velem két lovat befogatván, négy óra hoszáig távol volt a házától.“

Ezen vallomásokat Fekete Józsefnek, mind Tóbiás Pál, mind Tóth Péter szemébe mondották, mire ő azokat zokogásra fakadva — megtagadta; azt azonban kinyilvánítá, hogy elindulása előtt Nihházi Lászlóné és fiától azon utasítást kapta „aztán úgy valj, mint eddig.“

Busslai András szintén azt vallá, hogy Fekete József előtte is bevallotta, miként a kérdéses éjszakán gazdája befogatott vele, s egymaga szekérral, lóval egész éjjel távol volt a háztól.

Ezen szavakat Glück Betti is hallván, azokat Fekete Józsefnek szemébe is mondotta, mire Fekete ismét sirásban tört ki: de tagadta.

Mig e tárgyban a nyomozat folytatott, s az ily eseteknél annyira szokásos mende-mondáknak egész halmaza iveket töltött be, azalatt Hurta Mátyás, — kinek kilencz érdektelen tanu hittel erősített vallomása szerint feltalált hulláját április hó 29-én eltemették — ismét felszínre került s azt ismét a végzetes Hernád-folyó adta elő. Ugyanis:

1868. évi máj. 23-án délután öt óra tájon, Szent-Andrástól lefelé félmérföldnyi távolban, a felsődobsai malomnál a víz lefolyása halászatot végett meggátoltatván, a vízből hal helyett Fancsalszky József egy férfi hullát fogott ki, mely hullá Béli József, Jóczik József és Szendrei Péter által másnap megvizsgáltatván, abban a rajta volt ruhákról azonnal az 1867. évi nov. 17-én eltűnt Hurta Mátyásra ismertek.

Béli József a hullát s ruháit közelebről megvizsgálva, mellénye zsebében egy hójagban 79 kr rézpenz s egy bőrtárczában egy db 50 ftos, két db 10 ftos, 8 db 5 ftos és 3 db 1 ftos, összesen 113 ft értékű bankjegyet fedezett fel, mely bankjegyet kiszárittatván, tökéletes ép, s forgalomba hozható bankjegyeknek tűntek fel; e pénzjegyek úgy, mint a tárczában talált két db eredeti okmány, melyek egyike 1867. évi nov. 17-iki kelettel Hurta Mátyás adófizetését igazolja, bünjelekként a nyomozási iratoknál megtartattak.

Találtatott ezeken kívül a hulla jobbkez kisuján egy ezüst pecsétgyűrű is, s e tárgyak úgy a tanuk, valamint a megérkezett Hurta Mátyásné és édesapja által a Hurta Mátyás tulajdonául ismertettek.

E hulla orvosilag bonczoltatván, kiemelendőnek látszik, hogy a hason, a köldök és csipcsont taréján egy vizirányosan fekvő 1" hosszú 1/3" széles 2 hüvelyre felfelé a hasizmaiba ható épszelű szurt seb; továbbá a jobbkez mutató ujának másodperczen az izületi végen kisebb dudorodás észleltetett.

Az orvosi vélemény szerint „a hulla a fél évnek megfelelő huzamos ideig volt a vízben.“

„A hullán halálos sérelem nyoma nem fedeztetett fel, így kizárható a feltevés, hogy halála után löketett a vízbe.“

„Hogy vízbefulladás történt-e, azt a belső szervek rohadt állapota miatt meghatározni nem lehet.“

Ezen véleményt a tisztí főorvos azon hozzáadással erősíti meg, miként, „a látéletben említve lévő kül erőszaknak maradványai oly természetűek, hogy azoknak keletkezésükről határozott véleményt nem lehet adni, annál fogva igen valószínű, hogy Hurta Mátyás még élve esett a vízbe.“

Felemlítendő még, hogy ezen hullát Hurta Mátyás neje és apósa megvizsgálván, nyilatkozatuk abban összpontosítható, miként ruhái és a feltalált gyűrűjéről ítélve, a hulla kétségtelenül Hurta Mátyásé.

Ennyi mit ez ügyben a különféle vizsgálat felderít és feltüntet.

A vádló ügyész vádlevelében azon okból:

mert a Dobszán kifogott hullá ruhái, pénztárczája és gyűrűje valóban a Hurta Mátyásnak ismertetett fel és constataltatott;

mert a jobbkez mutató uján látható kidudorodást az orvosi látélet is bizonyítja; a dobszai határban kifogott hullát a Hurta Mátyás holt testének kérte kimondatni.

A Nihházi László elleni nyomozatot pedig tényálladék hiányából azért beszüntetni;

mert, bár a bonczjegyzőkönyv 7-ik pontjában leirt haszúrásból, valószínűséggel lehet következtetni, hogy Hurta Mátyás leültekor gyilkoltatott meg s úgy vonzoltatott a Hernádba; de miután, e körülmény a nyomozat befejeztével is csak a következtetés bizonytalanságában maradt, a Nihházi László elleni nyomozat beszüntetését indítványozza.

Ezen indítvány után, Abaujmegeye fenytő törvényszéke 1868. évi nov. hó 23-án 1413. sz. alatti végzésével tekintve: hogy az Alsó-Czéczen talált hullának, Hurta Mátyás holttestéveli azonosságát, Hurta Mátyás nejen és apósán kívül kilencz érdektelen tanu hit alatti vallomása bizonyítja;

másrésről pedig:

a Dobszánál talált hullán lévő ruhadarabok, a hullánál felfedezett pénztárca és gyűrű, viszont a dobszai hullát constatálják Hurta Mátyás holttestének lenni.

Ily mindkét részről bizonyítékok mellett Hurta Mátyás holttestének sem egyik, sem másik hullát nem nyilvánítá.

A Nihházi László ellen folytatott nyomozatot azonban — az orvosi vélemények szerint a gyilkosság ténye sem tárgyilag, sem alanyilag megállapítható nem lévén — beszüntette.

E végzés ellen a vádló ügyész, a talált hulláknak Hurta Mátyással azonossága tekintetében, felebbezési jogorvoslatot használván;

a királyi tábla 1869. évi április 20-án 1534. sz. a. végzésével az első bírósági határozatot indokaiból helyben hagyta, s e királyi táblai végzést a m. k. Curia, mint legfőbb ítélőszék 1870. febr. 14-én 1015. sz. a. végzésével megerősítette.

Az ügy tehát végérvényesen befejeztetett. Azonban, hogy a feltalált két hullá közül melyik viselte Hurta Mátyás nevét?

Nem voltak-e a czéczei hullá iránt tett tanuvallomások, egy a folytonosan elfoglalva tartott s tárgyat kereső képzelet csalódásai? s viszont,

nem volt-e a dobszai hullá, egy a Hurta Mátyás ruháiba öltöztetett idegen holttest? általában

nem csalódtak-e a bíróságok, midőn a Hurta Mátyás elhunytát nem constatálták? végre

él-e, vagy elhunyt, s ha igen, természetes, illetve véletlen, vagy erőszakos halállal, s ez utóbbi esetben, kinek keze által mult ki Hurta Mátyás?

Mind ezen kérdések megoldatlan maradtak, s mindezek valóban oly kérdések, melyekre az előzményeket figyelembe véve, felelni felette nehéz: mindazáltal mélyebben bele tekintve az előadott körülmények egyes mozzanataiba, s vizsgálva a felmerülő okok összefüggéseit, saját véleményemet nyilvánítva, lehetetlen azon meggyőződésre nem jutni, miként Hurta Mátyás az utóbb Dobszánál kifogott hullával azonosítható; s hogy a bíróságok öszhangzó határozatai a kérdést lényegében megoldatlan hagyták. Mert:

habár azon körülmény, miként a czéczei hullában, kilencz tanu Hurta Mátyás holttestét vélte felfedezettnek, látszólag ezen hullának Hurta Mátyással azonosságát megalapítja s tág tért nyit azon gyanunak, hogy Hurta idegen kéz áldozata lett; de másrésről ezen tanuk, s Hurta Mátyásné és apósa csalódása lélektanilag annyira megfejtethető, miként vallomásaikat a folytonosan egy tárgy körül foglalkozó képzeletük tévedésénél,

egyébnek tekinteni — figyelembe véve; hogy a vizsgáló orvos mindazon felekről, melyeket ők egy vízben szétázott hullán észleltek, említést sem tesz — nem lehet, továbbá,

ha tekintetbe vesszük, miként a Dobszánál kifogott hulla, kétségtelenül a Hurta Mátyás ruháit viselte, lábai a Hurta Mátyásénak constatatalt csizmákban voltak, holott — tudvalevőleg meredt hullánál, a lábakra csizmák nem húzhatók — felkell adnunk azon véleményt; hogy a dobszai hulla egy a Hurta Mátyás ruháiba öltöztetett idegen holttest lett volna.

Végül figyelembe véve: hogy Hurta Mátyás, utitársai s az összes tanak vallomásai szerint ittas volt; ez ittas állapotából megmagyarázhatóan tartom, hogy illo helyzetéből felkelve a helyes irányt meghatározni nem tudta s a Hernád folyóig andalgot.

Ily okokkal szemben, nézetem szerint, Hurta Mátyás kétségtelenül önmaga osett a Hernádba, s holtteste a Dobszánál kifogott hullával azonos.

A Czéczen Hurtának ismert holttest pedig ismeretlen egyéné, s az e körüli vallomások tévedés szüleményei.

Ha a szakközönség annyi tapasztalt jogásza s criminalistája, ez ügyben nézeteit e lapok hasábjai nyilvánítaná; meg lehet, hogy e nyilvánuló nézetek, talán egy mély titokba burkolt bűntény felderítésére, az eddig talán gondosan elrejtett azalakat is felfedezhetővé tennék.

A II-ik magyar jogászyülés közleményei.

V é l e m é n y

Dr. Vavrik Béla tanfelügyelő urtól Egerben.

Dr. Bozóky Alajos ur indítványa felett.

(Folytatás.)

Utalnom kell itt még különösen t. indítványozó urnak munkája 65. l. a fictiókról kifejtett nézetére, minthogy az ezekről fogalom, mint már láttuk, egy a jogi személyek lényegének felfogása, mint annak keletkezése, s egyéb viszonyaira lényeges visszahatással van. Indítványozó urnak a jogi fictiók lényege és jelentőségéről vallott nézete ugyanaz, mely még Unger System-jének I. kötetében avagy Pfeifer és Mühlentrucknál található. T. indítványozó ur azt mondja, hogy a jogi személyek létrehozatalánál a jog oly lénynek, mely akaratképeséggel nem bír, jogképességet tulajdonít, vagyis ott, hol valójában személyiség nincsen, ilyet a jogképesség multhatatlan alapfeltételeként mesterségesen felállít. — Ha t. indítványozó ur következetes akar maradni ahhoz, mit a 11. lapon mond: „de a jog maga is alkotott az embereken kívül egyéb alanyokat, — hol tehát a személyiség fogalmát nem köti szükségképen az emberi lényhez össze, akkor ama szavai, hogy „ott valójában személyiség nincs,“ értelemmel nem bírnak. — Hogyan értsük to ábbá t. indítványozó urnak az alapítványoknál 99. l. 1. jegy. alatt mondott következő szavait: „(a) jogi személyességgel csak uratlan vagy a tulajdonostól önállónak nyilvánított vagyonösszege ruházathat fel?“ (Roth. id. folyóirat 206. l. ezt egészen másképp, és más kapcsolatban mondja.) Hol van az uratlan vagyon, mely természetesen mindenki által elfoglalható (vagy legalább a fiscus által), mielőtt a jogi személylvel összehúzasított volna? Vagy hol van a tulajdonos által önállónak nyilvánított vagyonösszege, s mily természetű az, mielőtt jogi személyességgel ruházott volna fel? Avagy t. indítványozó ur szerint fictió utján csupán csak az államhatalom alkothatván jogalanyokat, „mesterséges személyeket“, az állannak mily közbenjárása által válik a hereditas jacens jogi személyllyé? ha mindjárt az csak átmenetileg, minden akarat, és cselekvési képesség nélküli jogi személy is! (114. l.) Vagy talán a többi jogi személyeknek van akarat és cselekvési képességök? Arndts (Pand. 59. §.) a cselekvésképtelen személyek közt első helyen a jogi személyeket állíthatja fel; akaratlan, s tehát cselekvési képességgel bizonyára egyetlen jogi személy sem dicsekedhetik; azonban minthogy a fictió megalkotta a jogi személyt, természetesen, hogy a további fictiónak meg kellett alkotnia az akarat és cselekvési képességet is. — Ámde a herod. jacenstől ezt is megvonták. — A cselekvési képességnél ismét a fictióknak különböző módzataira találunk. Ugyanis a testületeknél feltételeztetik, hogy az akarat minden pillanatban nyilvánulhat képviselők által; az alapítvány fictió akaratául pedig az alapítónak szabványai vétetnek. (Roth. id. folyóirat 214. l.) A lak-

hely (domicilium) jogi személyeknél, ezen iskola szerint, természetesen szintén csak fictión alapul (Pfeifer id. 9. l.) Valóban itt a fictiók eme poeticus országából csak nagy nehezen tudunk kibontakozni a realis jog szilárd alapjára! Hiszen a jogi személy ellen, mely nem más, mint „képzelet,“ mesterséges uton alkotott lény, egy „jogi phantom,“ még becsületsértést is el lehet követni, mint ezt Savigny után (ld. id. m. 313. l.) t. indítványozó ur állítja! — Pfeifer pedig egyenesen kijelenti (id. m. 101. l.), hogy az ok, melynél fogva vétségi keresetek jogi személyek ellen nem indíthatnak, korántsem az ő természetes cselekvési képességök hiányából származik, mert hiszen ez jogi fictió által pótolható! — Maurenbrecher szerint végre mi sem áll utjában annak, hogy a törvényhozó képzelő tehetsége minden lehető (tehát állatokat, köveket stb.) személyllyé emeljen!! (Pfeifer után id. m. 18. l.)

Ismételve ki kell emelnem, hogy a fictióknak ily értelmű felfogása teljesen ferde. Annak tarthatlanságát részint a már fenebb idézett Bekker, és Unger, részint több újabb kitünő jogtudós czáfolhatatlanul kimutatta. (Lásd különösen Demeliusnak ily című monografiáját: Die Rechtsfiction in ihrer geschichtlichen und dogmatischen Bedeutung 1858. és később Jahrbücher für Dogm. id; továbbá Koeppennek: System des heutigen röm. Erbrechts 862. 240. s köv. l. igen szép fejtegetéseit; ugy szintén legu abban Brinz. Pand. §. 27. 990. s köv. l. v. ö. Windcheidet is: Lehrbuch des Pand. Rechts 3-ik k. 156. l.) — Ihering, kit t. indítv. ur a 65. l. idéz, távol van a fictióknak oly felfogásától, mint a mely t. indítv. urnál olvasható, — s jeles fejtegetései (Geist des röm. Rechts III. 1. Abth. 284. és köv. l.) bizonyára igen alkalmasak e téren is a téveszmék elosztására. — Ihering ugyanis különbséget tesz a fictiók történelmi és dogmaticai functiói közt, s az elsőre nézve azt mondja, hogy annak célja praetort, vagy az olmlélet felmenteni azon fáradságtól, hogy a kereset vagy fogalom régi formulázása következőleg átalakíttassék. (286. l.) „A fictió célja azon nehézségek megkönnyítésében áll: mely új, többé kevésbbé életbe vágó jogelvek felvétele és feldolgozásában rejlik, s azon lehetőségben, hogy a hagyományos tan alakilag egészen régi alakjában megtartassék, anélkül, hogy gyakorlatilag az ujnak teljes hatályossága bármi tekintetben csorbát szenvedjen. A mennyiben a nehézséget megkerüli, a nélkül, hogy azt megoldaná, kétségkívül a feladat megoldásának tudományilag tökéletlen alakjaként tűnik fel. .“ (287. l.) „Mind den fictió azonban a tudományak felhívásként szolgáljon, hogy attól mihamarább megszabaduljon, mert minden fictió által a feladat tökéletlen megoldásának vallomását teszi le.“ (288. l.) A jogi személyeknél Ihering a fictió célját nem abban látja, hogy valamely új jogelvnek az eddigi joghozi kapcsolata megkönnyíttessék, hanem csak a jogi felfogás megkönnyebbitésében. Megjegyzem itt még, hogy Iheringnek felfogása arra nézve, hogy kik alanyai a testületi vagy alapítványi vagyonnak, teljesen eltér a szokásos nézetektől (lásd 330. s köv. l. s ollene Brinz. id. 985. s köv. l.).

Arndts is belátta, hogy a fictiókallal visszaélés a jogi személyek körül mily tarthatatlan térére vezetett, s mig Pandoktáinak 2-ik kiadásában (§. 41.) a jogi személyeket egyszerűen jogi fictión alapulónak mondja, — a legújabb kiadásban ezt már óvatosan mellőzi, s ez eljárásának okát abban adja: „mint-hogy ezzel némely újabbak a mesterként találmányok gondolatát kötik össze.“ (42. l.) V. ö. még az általa idézett Dankwardtot: National (Oekonomie und Jurispenoenz 857. II. rész. 8. l. 14. jegyz.) Demelius, Bekker, — de különösen Koeppen (id. m.) és Brinz (ig. m. 979—1150. l.) éles elmével fejtegetik a vagyon önálló, a követelések és tartozások személyhez nem kötött létezésének lehetőségét, s kimutatni igyekeznek, hogy ott, hol eddig jogi személyekről volt, s van jelenleg is azó, tulajdonképen alany nélküli önálló vagyon van jelen.

Azon okoskodásnak, melyet t. indítv. ur is követ, gyöngye oldala ott fekszik, hogy eleve felállíttatik, mint sarkalatos jogelv, hogy vagyon, hogy követelések és tartozások azoknak megfelelő jogalany nélkül nem képzelhetők, s minthogy azok mégis, mint természetes személyhez nem kötöttek léteznek, tehát azok számára mesterséges jogalany teremendő. — De a jogi alakítás első törvénye, annak a positiv jogtételekkel összhangzása, — s egy oly fictió, mely maga képezne tudományos megalapítást, minden tudomány ama legfőbb követelményével ellenkeznek, mely szerint tudományos ok csak igazság lehet. (Koeppen.)

Vagy talán valamely vagyont csak azért kell respectálnunk, mert az egy fictió személyé? s ha annak számára ily képzeleti lényt nem teremtenénk, akkor az uratlanná, illetőleg

jogon kívülé válának, mely mindenki által, mint a res nullius elfoglalható?

Valóban ily felfogás méltán emlékeztet Brinznek madár-ijesztőjére, mely azért állittatik fel, hogy a madarak attól, mint „embertől” féljenek s a gyümölcsöt ne károsítsák. — Találón mondja Brinz: fictiók által semmi sem válik lehetővé.

Az, a mi magában nem bir valódi léttel — mint minden, a mi csak képzeléti — nem gondolható olyasminnek okául, a mi létrejőjön, s a mi létezzék. (u. m. 666. l.)

A mi magát a római jogászok e tekintetbeni felfogását illeti, a számos idevonatkozó tételek egyikéből sem mutatható ki az, hogy ők maguknak jogi fictió utján képzeléti személyeket, mesterséges jogalanyokat alkottak volna, hogy azokat jogok és kötelezettségekkel felruhazzák; legfeljebb azt találjuk, hogy a testületeknél vagy a nyugvó örökségnél a jogi felfogás megkönyvitése végett, a testületi vagyon, vagy a nyugvó örökség személyesítés útján úgy tekintetett, mintha személyhez kötött lett volna. „Hogy azonban céljuk és hatályuk az lett volna, hogy ily alap nélküli vagyon lehetővé tétessék, az a forrásokból ép oly kevésbé bizonyítható be, mint az ésből.” Ellenben a mi jogi személyeinek-még mindég úgy állittatnak fel, mint oly szükséges alapok, a melyek nélkül testületi s alapítványi vagyon nem is képzelhető. (Brinz: 996. l.)

A mi tehát t. inditv. urnak azon fenebb idézett nézetét illeti, melynél fogva a tételes jog kénytelen volt a természetes személyek összeségét, és bizonyos vagyonösszeséget, mint egyseget külön jogalanyisággal felruházni, egyedül az által levén lehetővé, hogy jogviszonyokba léphessenek, és így céljukat valóban el is érhessek, — ez az általam eddig előadottak nyomán sem helyeselhető; de annak alaptalanságát kimutatta a t. inditv. ur által többször idézett Unger is; (Krit. Ueberschau 166. §. köv. l.) ki megkülönbözteti a tételes jog, és a jogtudomány által felállított fictiókat, s oda nyilatkozik, hogy ama fictió, mely a jogi személyeknél alkalmazásba vétetik, tisztán elméleti természetű, a didaktikai iránynyal bir. Másrészt pedig ama nézet történeti valótlanoságot foglal magában. Erre nézve ugyanis már Arndts igen helyesen jegyzi meg, (Krit. Viert. Jahresschrift I. k. 96. köv. l.) hogy bizonyára minden reflexio nélkül régen előfordult, hogy a városoknak, és magának Rómának számára jogok és kötelezettségek elismertettek; — midőn tehát még arról gondolkozni, hogy azok személyiséggel ruháztassanak fel, kétségkívül senkinek sem jutott eszébe.

Hogy egyébiránt a jogi személy elnevezés egy a fiscus és testületek, mint a vagyonösszeségeknél is megtartassék, az ellen alapos kifogást teüni alig lehet, habár némely újabb jogtudós (Brinz, Demelius) azt kiküszöbölni kívánja. Hogy az könnyen alkalmul szolgálhat a tárgy lényege iránti félreértésekre, szerintem nem elegendő ok arra, hogy ezen régi polgárjogot nyert elnevezés a jogtudományból kiküszöböltessék.

Igaz, hogy az önálló, alany nélküli vagyonösszeségekre nézve, milyenek különösen az alapítványok, a jogi személy kifejezés kevésbé látszik alkalmazhatónak, már csak azért is, minthogy ezeknél a természetes személyek substrátuma hiányzik, mely úgy a testületek, mint a fiscusnál is az universitas rerum analogiájára a személyösszeségeknél, mint önálló személyesített egységnek felfogását mintegy önkényt nyújtja; de azokra nézve sem lehet káros, sőt csak a jogi gondolkodás megkönyvitésére szolgál, ha ezen oly régen s általánosan meghonosított elrendezést továbbra is megtartjuk. — Windscheid is, bár Pandektáinak legújabb kiadásában alkalmazza még az alapítványok és nyugvó örökségre a jogi személy bevett fogalmát, de a 116. l. 4. jegyz. olyképen nyilatkozik, hogy megengedhető kétségbe vonni azt, hogy valjon ott, hol a személyesítés csak azért történik, hogy a különben alany nélküli jogok és kötelezettségek számára alany legyen nyerve, nem lenne célszerűbb a jogi személyeket a jogi elméletben teljesen mellőzni, s az azoknak tulajdonított jogok és kötelezettségeket inkább csak mint egyszerűen alany nélkülieket előadni. Ellenben ha ezen szempontot a testületeknél is érvényesíteni akarnók, ugymond, akkor az életnek szilárd, s épen nem a gondolkodás tökéletlenségén nyugvó nézeteivel jönnének ellentétbe, mit a jogi elméletnek kerülnie kell.

A mi már most azon kérdést illeti, hogy mik tartoznak a jogi személyek sorába, erre nézve kétséget nem szenved, miszerint az állam (fiscus), a testületek, s az alapítványok jogi

személyek gyanánt tekintendők; erre nézve eltérés a jogtudósok közt nem létezik. Nagy mértékben vitás azonban ama kérdés, valjon a nyugvó örökség is azok közé tartozik-e? A jogi személyeknek ama négyfajú osztályozása azonban, melyet t. inditványozó ur is követ, általában még azok által sincs elfogadva, kik a nyugvó örökséget is jogi személyiséggel ruházzák fel.

Savigny szerint (Syst. II. 244. 245. l.) némely jogi személy látható jelenséggel bir az egyes tagok bizonyos számában, kik egy egészzé foglalva a jogi személyt alkotják, ezek a testületek; mások azonban nem birnak ily látható substrátummal, s inkább eszményi létök van, mely egy általános általuk elérendő célon alapszik; ezek az alapítványok. A fiscus ő is mint a jogi személyek egy külön faji alakzatát tekinti, de a hereditas jacenst nem sorozza a jogi személyek közé. A két elsőre nézve megjegyzi, hogy azoknál vannak átmenetek, melyek az azok közti szabatos határkijelölést kizárják; sőt ugyanazon fajú intézmények különböző időkben, majd az egyik, majd a másik osztályba soroztattak.

Ellenkezőleg Roth (Bayerisches Civilrecht I. 406. l. 16. jegyz.) a csupán eszményi léttel bíró jogi személyeknek csak az államot és egyházat veszi, és helyesli Windscheidnek osztályozását, ki a kegyes és közhasznú célokra szolgáló intézeteket, milyenek a szegény ápolók, kórodák stb. egyéb alapítványoktól, mint a jogi személyek egy külön fajtát, megkülönbözteti. Windscheid szerint, ha az alapítványi cél mintogy az intézetben van megtestesítve, a mi azonban nem szükséges, akkor a vagyon személyesítésével az intézet személyesítése versenyez. — Beseler (System des gem. deutsch. Privatrechts 234. l.) az intézetek alatt általában bizonyos meghatározott cél elérésére szolgáló jogi személyeket ért, s ideszámítja az egyházat, és alapítványokat is, mely utóbbiakra nézve azt mondja, hogy nem a vagyon, sem nem a cél képezi a jogi személyt, hanem az intézet, mely a vagyonnal az alapítványi cél elérése végett történt kitézése által felállittatik.

Puchta a jogi személyeket universitas personarumra, (hová az államot, községeket s minden egyéb testületeket sorozza) és universitas bonorumra osztja. Ez utóbbiak alá az alapítványokat és a hered. jacenst sorozza. (Vorlesungen I. k. 63. 64. l. Pand. 41. l.) Így Unger is. Vangerow (Lehrb. der Pand. 6-ik kiad. I. k. 108. l.) a fiscust ezintén nem tekinti külön jogi személyként, hanem az Universitas fogalma alá veszi, s a hered. jacenst is a jogi személyek közé sorozza. Sintenis (des pract. gem. Civ. recht I. 105. l. 13. jegyz. nem tartja helyesnek a fiscust az universitas (personarum) fogalma alá venni.

(Folyt. köv.)

K ü l ö n f é l é k .

(Dr. Takács Lajos, a római jog magántanára,) kit e minőségben csak az imént erősített meg a közoktatási miniszter, f. hó 16-án tartotta az egyetemen első előadását, mely egy család- s örökjogi cursusnak megnyitását képezte. — Álláspontja csak történeti lehet s ez a tárgy felfogásának gyakorlati irányával egyeztetendő össze. Ezen eszméből indulva, érdekesen tüntette fel a viszonyt, mely a jog és nemzetgazdaság közt létezik, s mely röviden abban áll, hogy az utóbbi a „miért?“, az előbbi a „miként?“-re felel. (E felfogás főleg Stein rendszerének tanulmányozására mutat.) Miután a jognak a vallási és nemzeti áramlatok között szenvedett változásait nagy vonásokban kifejtette, azon eredményre jő, hogy a jog magva ugyanaz marad s csak a boríték, a hüvely változó. A római jog azon maradó elemet, — mely a modern codificatiók közös forrása — legdusabban tartalmazván, figyelmünket kiválóan vonja magára. A római család- s örökjog-ban a nemzeti elem tulnyomó; az állam és egyház közti viszony, e téren leghatározottabban nyilvánult. A magántulajdon, a monogam házasság, az örökjog elismerése jellemző nyomadékok, melyek egymással szükségkép járnak, mint a napközösség a nőközösséggel stb. A szép tehetséggel, nagy terjedelmű olvasottsággal és készültséggel a tanácsokra lépett fiatal jogtudós — kit egyetemi pályamunkája (a „specificatió“-ról) már eleve ajánlott — oly kitűnő előadási képességgel is rendelkezik, mely részére a tanári pályán a legszebb sikert helyezi kilátásba.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a buda-pesti, nagy-váradi, kassai, kolozsvári ügyvédi egyletek
ÉS A MAGYAR JOGÁSZGYÜLÉS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden kedden;
a „nagy. jogászgylés“ tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-uteza 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

É r t e s í t é s.

A „Themis“ czimű szaklap fentartására szükségelt nagymérvű anyagi áldozatok, nevezett lapnak további kiadását lehetetlenné tévén, — a „Themis“ t. cz. előfizetői a még hátra levő előfizetési idő tartamára, kártalanításul a „Jogtudományi Közlöny“-t veendik.

A „Jogt. Közl.“ magasabb előfizetési díjának pótlása a „Themis“ előfizetőit nem terheli.

A „Themis“
kiadó-tulajdonosa.

Hazánk jogi szakirodalmára a szellemi munkaerők szétforgácsolása csak zsibbasztólag hatott; — ezért reméljük, hogy a „Themis“ és „Jogtudományi Közlöny“ egyesítésével s így a munkaerők összpontosításával, sikeresebben törekedhetünk a mindkét lap által kitűzött azon közös cél elérésére, mely az egyleti tényezők közreműködésében oly hathatós támaszt talált.

Dr. Dárdai Sándor.

Jog- s államtudományi magyar műszótár t e r v e z e t e.

Valamint a használati dolgoknak, úgy az eszméknek és fogalmaknak is van forgalmuk.

A szellemvilág ezen forgalma sokban hasonló az anyagi világ forgalmával. Az előbbinek megjelenési alakját a nyelv képezi.

Kezdetleges korszakban, az eszmecsere körülírások által történik, s ez hasonló a dolgok közvetlen kicserélésével. A haladással, a dolgok kicserélése, pénz által közvetítettik s ennek a fejlődött eszmeforgalomban, a műszó felel meg.

A műszó, az eszmeforgalom csereeszköze. Csekély pénzkészlettel rendelkező társadalomban nehézkes a forgalom; szükségkép idegen pénz szivárog be, mely azonban, nem eléggé általános ismert voltánál s az érték különbözősénél fogva, nehézségeket szül; részint a polgárok maguk is alkotnak csereeszközöket; de ez utóbbiak még több hátránnyal járnak, mint az idegen pénz.

Az idegen műszavak, melyek magyar műszavak hiányánál fogva, szaknyelvünkben elterjedtek, úgy az önkényesen, egyesek által alkotott műszavak, az eszmeforgalomban oly nehézségeket szülnek, mintha a vásáron, eladók és vevők más-más hazai és külföldi pénznemekben határoznák meg az áruk értékét, s így soha meg nem alkudhatnának.

Az idegen szónak beszövése egy adott nyelvbe — eltekintve a jellemzett hátrányoktól — ész- és nyelvtani következtelenség; a kifejezés egyöntetűségét, a jó hangzást, a finomult nyelvréket sérti, a hallgatót vagy olvasót belső meghasonlottságba hozza.

A körülírás hosszadalmas, a közlés egyszerűségét, rendszeres egységét megzavarja, a gondolkozást ki-

fárasztja s gyakran — a tudományos eszmecsereben főleg kerülendő — félreértésre vezet.

Előmozdítjuk tehát, — mert egyszerűsítjük — az eszmék forgalmát, ha a szükségletnek megfelelő mennyiségben, könnyen felismerhető, becselhető és átváltható pénz gyanánt: általánosan érthető, a magyar nyelvvel szoros szervi összefüggésben álló s a fogalmakat kétség nélkül visszaadó műszavakat hozunk forgalomba.

Mióta művelődésünk nemzeti irányt vön, a hiány és szükséglet, melynek itt kifejezést adtunk, mind az elmélet, mind a gyakorlat terén, az eszmeforgalom minden körében, élénken éreztetik, s alig van szak, melynek képviselői már eddig is, több-kevesebb sikerrel kísérletet nem tettek volna ama szükséglet kielégítésére.

Ily kísérlet — több keletkezett műszótárról nem is szólva — minden, magyar nyelven megjelent tudományos munka. Ámde az ezekben található műszavakról általában elmondhatjuk, hogy azokban nincs egyöntetűség, hogy az író pillanatnyi szükségletének köszönik eredetüket s ezért rendszerint nem feltétlen értékük, gyakran nem szabatosak, nem függenek szervileg össze a magyar nyelvvel s ennyiben, az idegen műszavak hátrányait még fokozottabb mérvben tüntetik fel, s hogy közmegegyezések volnának, azt épen senki sem állíthatja.

A magyar tudóstársaság, mely hivatta látszhatnék, e téren közvetítőként fellépni, sokkal nehezebb szervezetű és sokfélőbb elfoglaltságu, semhogy tőle e feladat megoldását várhatnók. E testület, még a magyar nyelv közönséges szótárát, s a magyar nyelvtant sem fejezte be. s így a magyar műnyelvképzés megindítását a tudós társaságtól várni, majdnem annyit tennie, mint arról lemondani. Azonfelül a tudóstársaság, minden

szakra egyaránt terjesztvén ki figyelmét, kénytelen volna — mihelyt a vállalatba fog — minden szaknak műnyelvét állapítani meg, mi oly óriási munka, mely ezen tisztelt testület tevékenységét, hosszú időre, majdnem kizárólag venné igénybe.

E század első felében, kiadott ugyan az akadémia egy műszótárt, de ez már teljesen elavult, s a mai szükséglethez semmi arányban nem áll; úgy, hogy ama szótár kiadásának korszerű megújítása, tökéletesen az általunk ezennel kifejtett nézpont alá esnék.

Nem marad tehát egyéb hátra, minthogy az egyes szakok képviselői e téren kezdeményezőleg lépjenek fel, s így a magyar tudós világ e korban, a feladat előtt áll: az eszmeforgalom csereeszközszükségletét kielégíteni, műnyelvet megállapítani, vagy helyesebben mondva: a magyar nyelvet a szakkörökre kiterjeszteni.

Nyelvünk erre alkalmas: meghaladta a népnyelv kezdetleges s a szépirodalmi nyelv másodfoku szakát s immár teljesen érett arra, hogy a műnyelv szakába lépjen.

Valamennyi eszmekörre nézve, rögtön ki nem elégíthető szükséglet. A műnyelv megállapításának tehát, mindenekelőtt azon eszmekörökre kell irányulnia, melyekben a szükséglet a legégetőbb.

A világpolgári szellemű eszmekörökben, melynek a természettudományok, a bölcsészet, a műtan, művészetek s több efféle, egyelőre még elviselhetők a világpolgári szavak. Azon eszmekörök azonban, melyek megjelenési alakja kizáróan a nemzeti nyelv, sürgetőleg igényelnek e nyelvű, könnyű kifejezési alakzatokat. Azon életkörökben jelennek azok meg, melyekben a magyar nyelv, mint szükségkép kizárólagos, mint közéleti (diplomatai, hivatalos) nyelv használtatik.

Ez életkörök: a törvényelőkészítés, a törvényhozás, az igazgatás, a törvénykezés, a hasontárgy tanszék és a hasontárgy irodalom.

Ez életköröknek pedig, a jog- s államtudományok eszmekörői felelnek meg.

Ezen igazságok megfontolása indította dr. Emmer Kornélt arra, hogy egy „Jog- s államtudományi magyar műszótár“ eszméjével lépjen fel, mivégből f. évi okt. hó elején, több kiválóbb hazai jog- s államtudóst értekezletre hívott meg, mely a „Jogt. Közl.“ szerkesztőségében ülésezett s az eszmét korszerűnek és kivihetőnek találván, a kivitel főbb elveit megállapította, okt. 19-én pedig a munkát tagjai között felosztván s az alulírottak személyeiben szerkesztőséget választván, megalakult.

A tudományok a tagok között következőleg osztattak fel: dr. Apáthy István, váltójog; Buzogány Áron, vallási és okt. igazgatás; Csillagh Gyula, közjog; dr. Dárday Sándor, anyagi büntetőjog; dr. Garay Dezső, törvénykezési rend és alaki közigazgatásjog; dr. Halász Imre, politika és belügyi igazgatás; dr. Hatala Péter, egyházjog; dr. Herczegh Mihály, örökösödési jog; dr. Hoffmann Pál, magánjog általános része; Kelemen Mór, közlekedés és közmunka; dr. Korizmicz Antal, nemzetközi jog; dr. Löw Tóbiás, hűbérjog; dr. Matlekovics Sándor, közgazdaság, pénzügytan, consularatusügy és tengerészeti jog; dr. Németh József, családjog; dr. Óvári Kelemen, csöndrendtartás; dr. Pulszky Ágost, jogbölcselet; Schiffner Gyula, pénzügyi igazgatás és statisztika elmélete; dr. Schnierer Gyula, kereskedelmi jog; dr. Szilágyi Dezső, alaki büntetőjog; dr. Takács Lajos, kötelmi jog; Virághalmi Ferencz, honvédelmi igazgatás; dr. Wenzel Tivadar, bányajog; Zlinszky Imre, dologi jog és telekkönyv.

Minden tag, az általa választott tudományban jelenkező szakfogalmak felett szemlét fog tartani, azoknak már meglevő magyar tartalomkifejezőit bírálva megállapítandja s azon fogalmak számára, melyeknek ily kifejezőik nincsenek, műszavakat alkotand s javaslatát a hetenkint, jeles nyelvészek és szaktudósok hozzájárulásával tartandó, közös, bíráló gyűlés elé terjesztendi. Az eredményt a szerkesztőség a kiadandó műszótárba veendi fel.

A kitűzött feladat, nem fogalomtár, hanem műszótár szerkesztése lévén, a majdan megállapított magyar műszó mellé — értelemmeghatározás helyett — (a szótár első részében) a fogalmat visszaadó idegen nyelvű szó fog helyezettetni s e tekintetben az idegen nyelvek — a hazánkban való hasznátság mérve és aránya szerint fognak használtatni úgy, hogy lehetőleg, a megfelelő német műszó első vonalban s azonfelül még egy vagy több világpolgári szavak fog a magyar mellett állani. A munka második részében, a megállapított magyar műszavak kellő nyilvánossága vagyis hozzáférhetése érdekében, azon idegen szavak, betűrendben sorakozandnak a megfelelő magyar műszó kíséretében.

A munka készülésének súlypontja, mint már a mondtakból látható, a bíráló ülésekben fekszik, hol az anyagot összegyűjtő s előterjesztő egyes munkatársak indítványai tárgyalatni s a műszavak megállapítatni fognak. E bíráló gyűléseken való részvételre a munkatársakon kívül, egyetemi tanárok, jeles szakírók s a nyelvészek közül: Hunfalvy, Fogarassy, Budenz, Mátyás Flórián és Szarvas Gábor fognak meghivatni, hogy az eredmény mind szaktudományi, mind nyelvészeti szempontból minden ítézetet kiálljon.

Hátra van még, hogy a közönséget felszólítsuk, hogy ezen oly korszerű és hiánytöltő vállalat iránt közönyös ne maradjon. Az itt készülő műszótár munkatársává minden, szakával behatóbban foglalkozó jogász és politikus válhatik s kívánatos, hogy minél több váljék is: azáltal, hogy a központi munkásoknak anyagot szolgáltat. A gyakorlati életben, gyakran, minden keresés nélkül, igen szerencsés műszavak keletkeznek s a társulat ilyek beküldését nagy köszönettel veendi, sőt a szakközönség ilyenmü közreműködésére annál nagyobb súlyt fektet, minél inkább óhajtja, hogy a megállapítandó műszavak, valóban a természetesség benyomását tegyék s annál alkalmasabbak legyenek arra, hogy a jog- s államtudományok köreiből jelenkező fogalmak közmegegyezési kifejezőivé váljanak.

Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Dr. EMMER KORNÉL.

Dr. MATLEKOVICS SÁNDOR.

A polgári peres eljárás reformja.

(Folytatás.)

VI.

Az előiratozás befejezése után a szóbeli tárgyalás veszi kezdetét.

Most már a felek kellőképp előkészülve megjelennek a bíróság előtt, s ott adják elő ügyüket. Mielőtt a szóbeli tárgyalás módját előadnók, szükséges meghatározni, mikép s mikor terjesztessék az ügy a bíróság elé?

E kérdésnél ugyanazon szempontok döntenek, melyek az iratváltás módja és idejéről állanak. Mindenekelőtt kétségtelen, hogy az első lépés a pernek bíróságnál való bejelentése.

A szóbeli tárgyalás a bíróság előtt, s a bíróság közreműködésével foly le, az iratváltás befejezése után

tehát már szükséges a bírósághoz fordulni, annál a pert bejelenteni.

Mikor történjék a bejelentés? Felperesnek kétség-telenül joga van mindjárt az utolsó perirat vételekor bejelenteni a pert, de joga van azt későbbre is halasztani, ha alperes utolsó perirata bővebb megfontolást igényel; nem függhet azonban kizárólag felperestől a bejelentés idejének meghatározása; valamint az iratváltásnál, úgy itt is — és pedig ugyanazon okból, mint ott — a határidő maximuma a törvényben meghatározandó, s ettől a felek közakarattal eltérhetnek, a határidő elteltével alperes bejelentheti az ügyet. — (Magától értetődik, hogy ha valamelyik fél annak idejében periratot nem adott, ellenfelének ugyan arra van joga a mi itt felperesről mondatott.)

Az ekként bejelentett ügy szóbeli tárgyalására a bíróság határnapot nem tűz ki, hanem a pert egyszerűen jegyzékbe veszi, s a perek szóbeli tárgyalása a bejelentés sora szerint következik. — Ezen, a francia eljárásban követett, mód egyszerűség szempontjából úgy, mint elvi tekintetből is felette áll a genfi eljárás azon szabályának, mely a tárgyalási nap kitűzését a bíróra bizza.

A határnap kitűzése külön előadást tesz szükségessé, s a mellett, hogy céltalan idő pazarlásra vezet, s a bírót ok nélkül munkával halmozza el, a bírónak alkalmat nyújt a felek irányában kedvezést vagy az ellenkezőt tanusítani.

A bejelentés sora szerinti tárgyalásnak azon egy árnyoldala, hogy a felek előre nem tudják, mikor fog ügyük tárgyalatni, közös a másik rendszerrel is, mert igen gyakran megtörténhetik, hogy egy bizonyos napon annyi és oly sokáig tartó tárgyalás lesz, hogy több ügyet későbbre kell halasztani. — Egyébiránt a sorrendből is előre tájékozhatják magukat a felek körülbelül mikor kerül ügyük elő? s ha a tárgyaláson egyik sincs, vagy csak egyik van jelen, a távollevő másnapra beidézendő; — ezt kívánja azon elv, hogy a mulasztás feltétlen jogvesztést nem von maga után. — Valamint azon esetben, ha a fél egy vagy más körülményre nézve nem nyilatkozott, erre úgy az iratváltás alkalmával, mint a szóbeli tárgyaláson — a bíró hozzá kérdést intézvé — még egyszer figyelmeztetik, azon fictionak, hogy nem akart nyilatkozni, helye nem lévén: úgy a megjelenésre is határozottan felszólítandó a fél, és mulasztása mindjárt az első ízben makacsságnak nem tekinthető. — Ezen puszta fictióra épített makacssági eljárás, a nélkül, hogy kétszeri idézésnek volna helye, kikerültetik a sorrend szerinti tárgyalás által, a midőn a távollevő másnapra berendeltetik.

A szóbeli tárgyalás a per kikiáltásával kezdődik; mire a bíróság elnöke a feleket felszólítja, hogy ügyüket adják elő.

Mindkét fél előadván kérelmét, s azt bizonyítékokkal támogatván, ha bíró szükségesnek látja, az előadottak alapján kérdéseket intéz a felekhez. — S ezután mindkét félnek ismét egy perbeszédhez van joga, mire a bíró összegezvé az ügyet, újra kérdéseket tehet; további perbeszédeknek csak mindkét fél kívánatára és akkor van helye, ha egyes önálló peres kérdésekben külön tárgyalás tartatik; mily feltételek mellett fordulhat ez elő, alább fog érintetni; ez esetben mindenik még egyszer szólhat.

Míg az előiratozásnál rendszerint elégnek tartjuk az egyszeri iratváltást; a szóbeli tárgyaláson, hol már az ügy egész kiterjedésében tárgyalatik, szabályul kétszeri szóváltást kívánunk; mert az első szóváltásnál elmulasztottak helyrehozására a bírónak az előadottakból tett kérdéseire adott feleletek csak a bíró tájékozásul szolgálnak, s nem zárják ki azt, hogy a felek egé-

szen uj, s fontos körülmények fel ne hozassanak, s mivel a felekről nem védelmeztetik, hogy első perbeszédükben in omnem eventum nyilatkoztak, alkalom nyújtandó nekik az azon alkalommal netalán elmulasztottak helyrehozására. — Ezen alkalom a másodszori perbeszédben meg lévén: azzal a felek tetszésük szerint élhetnek; s épen ezért a harmadik szóváltás nem volna indokolt, — kivéve a fentebb érintett eseteket.

A felek előadása szóbeli. — Ha az iratokban beismerés, elismerés, ajánlat, ígéret vagy elengedés foglaltatik, az ezekre vonatkozó írásbeli előterjesztés egyik fél kívánatára felolvasandó; (a württembergi prtt. 195. §. szerint az ilyenek, ha a szóbeli tárgyaláson fordulnak is elő, utólag írásba foglalandók); felolvasandók továbbá mindazon írásbeli kitételek, okiratok stb., hol a szó szerkezet, a szószerinti értelem bir döntő súlylyal.

Ha egyik fél ellenfelének az előiratokban foglalt állításaira s előterjesztéseire hivatkozik, míg ez az írásbeli előadásoktól eltérve, az ügyet más térre vi-zi át: a bíró az utóbbihoz kérdést intézhet, s a tárgyalást kiindulás pontjához visszatérítheti; ugyane jog illeti meg a bírót, ha a fentebb érintett s felolvasandó írásbeli adatoktól a felek eltérnének. — Ellenben, ha mind ezen körülmények fen nem forognak, az előiratok a szóbeli tárgyaláson egészen mellőzhetnek; mert ezek, mint már említve volt, csak lehetőségileg s nem szükségkép szolgálnak eszközül arra, hogy a peres kérdés alaposan s megfontolva tárgyalassék, s ha a felek maguk szükségtelennek tartják azokra hivatkozni, a bíró, a tárgyalási elvhez képest, hivatalból el nem rendelheti a felolvasást; sőt a felolvasásnak a felek kérelmére is csak akkor lehet helye, ha az írott szó, a szó szerkezet döntő; mert csak itt forog fen szüksége annak, hogy az írás, úgy amint van, figyelembe vétessék; ha nem a szószerinti értelemről van szó, a célznak, hogy a bíró az előiratok alapján vizsgálhassa az ügyállást, az előiratok tartalmának szóbeli közlése (mi az írásbeli eljárásnál szokásos referálást célszerűbben pótolja) elégséges.

Ezen eljárás mód mellett a tárgyalás súlypontját s az ítélet alapját egyedül a szóbeli tárgyalás képezi; (l. würtemb. prtt. 196.) a szóbeli eljárás természetének s az előiratok céljának csak az itt vázolt előadásmód felel meg. — A porosz és sok tekintetben hannoveri eljárás is, az írásbeli előtárgyalást zárt egésznek tekinti, s az írásbeli előterjesztéseknek feltétlen joghatályt ad; mi által ezt a szóbeli tárgyalással coordinálja s a tárgyalás egységét és folytonosságát szem elől téveszti. — E egyes rendszer elválhatlan következménye az esetlegi elv, a védelmi eszközök és a bizonyítékoknak összehalmozása, minek egyenes következése az, hogy az ilyen minden eshetőségre számító védelem, a sok adat, bizonyíték s előterjesztés közt az eligazodást, s így az igazság kiderítését megnehezíti.

Ha ellenben az esetlegi elv kiküszöböltetvé, a tárgyalás vezetése, a tárgyalási elv korlátai közt alkalmazandó, kérdésesi joggal felruházott bíróra bízatik, a bizonyítékok s védvek, a per egyes kérdései elkülönítve természetes egymásutánjuk szerint rendezhetők. — A pernek, mint logikai syllogismusnak, ugyszólván természetéből foly, hogy a felmerülő egyes vitapontok bizonyos logikai egymásutánban következzenek.

Ugyanis, ha a per alkatelemeit tekintjük, észre fogjuk venni, hogy egyrészt a perbeli személyekre, másrészt a per tulajdonképi anyagára vonatkozó kérdések ilyen természetes egymásutánt képeznek.

A perbeli személyek jogosultsága (p. o. a bírói illetőség, az actoratus stb.) a per érdemének oly előfeltételét képezi, hogy ha a perbeli személyek

bármelyike is azon perben nem jogosult eljárni, a per érdeme kérdésbe nem jöhet; mert a per érdeménél az a kérdés: jogos-e, igaz-e, a mi követeltetik? az ügydöntő körülményeknél pedig: keresheti-e ama jogot a felperes; alperesen keresheti-e; azon bíró előtt keresheti-e, ki előtt a pert megindította? És természetes, hogy ez utóbbi kérdés a másik előtt oldandó meg, s ez annak természetes alapját képezi. — Továbbá a ténykérdés szinte előzetes kérdés a jogkérdésre nézve; a tény tisztábazatála előtt nem lévén tárgya a jogalkalmazásnak. Így a ténykérdésben a vitás ténykörülmények constatálása szükségkép mellőzi a bizonyítást. — Azonfelül a konkrét esetekben egyes ténykörülmények, másoknak alapját, s azok ezeknek folyományát képezvén: szinte bizonyos sorrendben oldandók meg.

Az ez utóbb említett sorrend a konkrét esetből függ, s a törvényhozás itt előleges szabályt nem is állíthat fel; az előbbi azonban minden perben ugyanaz, és itt általános szabály alkotható a kérdések fokozatos megoldására nézve.

De a pernek ilymódoni feltagolása által nem keletkeznek önálló perszakok olykép, hogy az előkérdésekre vonatkozó védvek és bizonyítékok az utóbbi kérdés tárgyalásakor figyelembe nem vehetők; mert ez esetben a tárgyalás megszűnik egységes lenni, s az esetlegi elv fog abban uralkodni; — s azért, habár a peres kérdések természetes egymásutánjuk szerint tárgyalassanak is, az egész perben csak egy jogerejű bírói határozat hozatik, joga lévén mindkét félnek a tárgyalás berekesztéseig, tehát a határozathozatal előtt védveit és bizonyítékait szabadon előterjeszteni.

E szerint az ügydöntő körülmények s a per érdeme; továbbá a tényelőadás és bizonyítás, végre a tény- és jogkérdés; akár a felek akaratóból, akár a bírónak a felekhez intézett kérdései folytán külön s természetes egymásutánjuk szerint tárgyalhatók ugyan, az ezen kérdésekben hozott közbeszóló határozatok azonban, a szabad tárgyalás folytán felmerült újabb követelmények alapján megváltoztathatók. (V. ö. würtemb. perr. 210. §.)

Az észak-német prrtt. javaslat szerint alperestől függ a perdöntő kifogásokat előlegesen megtenni, vagy az érdemleges tárgyalásra halasztani; felperes mindazáltal kívánhatja az együttes tárgyalást.

A német javaslat ezen rendelkezése tárgyalási kényszert állapít meg alperes irányában, mert alperes felperes kérelmére arra köteleztetik, hogy „in omnem eventum“ tárgyaljon.

A perdöntő kifogásokat előlegesen megtenni alperesnek kétségtelen joga, ha felperes az érdembe is belebocsátkozik a bíró mindenelőtt a perdöntő kifogásokat, illetőleg tegyen kérdést s határozzon. — E határozata azonban, mint a közbeszóló határozatokról mondva volt, nem jogerejű, s ha elvetette is a kifogást s a tárgyalást folytatván, a felek az érdembe belebocsátkoztak; az ekkor felmerült körülmények alapján a közbeszóló határozattól eltérhet.

A per érdemének tárgyalásánál a ténykérdés, mint említve volt, a jogkérdésre, a tényelőadás a bizonyításra nézve előkérdést képez, s e szerint az érdemben első feladat a bizonyítandó tények megállapítása.

Az esetlegi elv a tények és bizonyítékok együttes előterjesztését követeli; a közönséges német eljárás, úgy a hannoverai, a porosz és az észak-német javaslatok az ellenkezőt kívánják meg az által, hogy a tárgyalást két egymástól elkülönített szakaszra osztják, midőn a bizonyítási eljárást az előtárgyalástól elválasztják. — Az előbbinek berekesztése után a bíró bizonyítási ítéletet (Beweis-Urtheil, Beweis-Interlocat) hoz, megjelenvén a

bizonyítandó tényeket, s elosztván a bizonyítás terhét. — A bizonyítási eljárás befejezése után a per másik szakában újabb tények s bizonyítékok fel nem hozhatók, s ebben a felek egyedül a tények bizonyítékok bírálata s az azokból vonható következtetésekre, s végre a jogalkalmazásra szorítkozhatnak.

A bizonyítási ítélet czélszerűsége mellett tagadhatlanul sok érv szól; a német jogászok majd kivétel nélkül mellette nyilatkoznak.

Kétségtelen, hogy első tekintetre a tényelőadás és a bizonyítás szabatos elkülönítése nemcsak a rendszeresség szempontjából, hanem a felek jogainak sikeres érvényesíthetése tekintetéből is kívánatosnak látszik. — A feleket a bíró előre felvilágosítja, mire fekteti ő a fősúlyt, mit kell bizonyítani? s így a feleknek nemcsak negatív biztosíték nyújtatik arra, hogy jogaik érvényesíthetése gátolatni nem fog; hanem pozitív támpontot is nyernek, mely irányban kell tevékenységüket kifejteniök.

De mindezen előnyök csak látszólagosak, s a tárgyalási elv következetes alkalmazása, s az esetleges elv kiküszöbölése a bizonyítási ítélet elvetését kívánják. A francia, a genfi s az új bajor prrttban a tárgyalás egy és osztatlan, a bizonyítást elrendelő végzések nem szakítják meg a tárgyalást, s ezek szükséghez képest annyiszor mennyiszor hozathatnak. — A tárgyalási elv szerint a felek jogaikat a tárgyalás egész folyamában érvényesíthetik, korlátozó szabályoknak a részben, mit, mikor, mi módon kell bizonyítaniok? — alá nem vehetők. — A bizonyítási ítélettel megszakított tárgyalás ezen elvet nem követi; a per két önálló szakra osztatván, a bizonyítási ítélet után a felek jogaik érvényesíthetésétől elüttetnek; mert később bizonyítékokat elő nem terjeszthetnek, s így a „dominium litis“ a per második szakában többé nem a feleké.

Ha a bizonyítási ítélet nem kötelező, ha a végítélet azon tul is terjedhet, nyilvánvaló, hogy a bizonyítási ítéletben nem foglalt körülményekre nézve azon jog költemény állíttatik fel, hogy azokra a felek nem akartak kiterjeszkedni; különben vagy meg kell nekik engedni még a bizonyítási ítélet után is az újabb bizonyítékok ajánlását, vagy pedig a tárgyalás első szakára következőleg kimondani, hogy in omnem eventum adják elő bizonyítékaikat, — már pedig a bizonyítási ítélet természetével sem a bizonyítékok utólagos előterjesztése, sem az esetlegi elv azon követelménye, hogy a bizonyítékok előlegesen összehalmazassanak, meg nem fér; s e szerint a nem kötelező bizonyítási ítélet a bizonyítás teljességét mindenkor az említett jogkölteménnyel pótolja.

Olyan bizonyítási ítélet, mely a végítéletre kötelező volna; a bizonyítékok szabad bírálatának s a bírói szabad megítélésnek elvével ellenkezik; mert a bizonyítási eljárás folyamában kifejtettek meggyőzhetik a bírót arról, hogy a bizonyítási ítélet a kérdést ki nem merítette, — de ha ahoz kötve van a bíró, kénytelen lesz meggyőződése ellen itélni.

A bizonyítási ítéletnek mindkét neme a kötelező úgy, mint a nem kötelező, elvetendő. — A bizonyítást elrendelő bírói határozat, mint közbeszóló, nem jogerejű, azt a bíró megváltoztathatja s helyette mást hozhat. — Ezen bizonyítási végzés (Beweis-Dekret) mindazon előnyöket nyújtja, miket a bizonyítási ítélet ad; ez utóbbtól azonban lényegesen különbözik az által; — hogy a szabad védelmet nem teszi lehetetlenné, a tárgyalási kényszert s a fictiókat egyaránt elkerüli.

Az ilyen, megváltoztatható, bizonyítási végzések meghozatala után a feleknek nem kell pusztán a tények s bizonyítékokból vonható következtetésekre, s a jog al-

kalmazására szorítkozniok, hanem, a mennyiben a szó-váltáshoz még joguk van, új tényeket s bizonyítékokat is terjeszthetnek elő.

Magánjogi kérdésekben, hol a törvény s a felek akarata képezik a bírói ítélet alapját, egy a törvény mikénti alkalmazására vonatkozó előterjesztés számtalanszor megczáfolható egy akarati ténynyel, a melylyel az a fél, ki a törvényre hivatkozik, a törvényben gyökerező jogáról maga mondott le.

A bizonyítási ítélet ennek lehetőségét kizárja, mert a tárgyalás második szakában új tények fel nem hozhatók.

Az új tények felhozatala nemcsak a korábbiak jelentőségét változtathatván meg, hanem még a jogalkalmazásra is befolyással bírván: a magánjogi perekben egyrészt a tényelődés és bizonyítás, másrészt a tény és jogkérdés különválasztása, s jogerejű határozattal való megoldása tárgyalási kényszerrel foglal magában; — ellenben a fentebb kifejtett azon elv: hogy a közbeszóló bírói határozatok nem jogerejűek; a tárgyalás szabadságát s rendszerességét egyaránt szemelött tartja.

(Folyt. köv.)

Dr. GARAY DEZSŐ.

Jogirodalom.

Állampolitika és történeti fejlődése.

Írta: dr. Pisztory Mór, győri jogakadémiai tanár.

I. kötet. Államismerettan és alkotmányi politika. — I. füzet.

Államismerettan.

Valóban örvendetes jelenség, hogy a fiatal jogtanári nemzedék is életjelét adja irodalmi tevékenységének, sőt oly művekkel lepi meg a szakközönséget, melyek nagyon is szegény jog- és államtudományi irodalmunkat nemcsak szaporítják, de gazdagítják is. Ezt mondhatjuk az előttünk fekvő füzetéről is, mely egy három kötetre tervezett nagyobb műnek előhírnöke.

Az első füzet, a szerző által u. n. „Államismerettan,” az állam fogalmát és lényegét tárgyalja; a második füzet az alkotmány főalakjainak elméletét vagyis az alkotmányi politikát foglalja magában. A II. kötet szerző terve szerint az egész politikára vonatkozó főelvkok az államok haladásában kapcsolatos fejlődésének történetét fogja ismertetni. A III. kötet végre az államkormányzatot és annak minden főágára vonatkozó politikai elveket fogja egy rövid vázlatban összefoglalni.

Az első füzet tartalma, az államismerettan, melyben szerző az állam természete-, lényege- s fogalmára vonatkozó elveket tudományos rendszerben és kimerítőleg fejti ki, három könyvre oszlik. Az első könyv (1—29. l.) az állam keletkezése és fogalmáról szól, melyben annak kimutatása után, hogy az államnak jogalapja sem az emberek akaratában, sem az ész, sem a jog parancsában, hanem csakis a természet törvényében található fel, az állam és társadalom közötti viszonyt találjuk meg világítva; s az ez utóbbira vonatkozó elméletek az első füzetnek bizonyára sikerültebb részeihez tartoznak. A második könyv tárgya: a földterület és államlakosság, nevezetesen a földterület befolyásának értelmezése az állami s a társadalmi életre, s a nép állami és társadalmi jellegének ismertetése. A terület nagyságáról, alakja és hatáiról helyesen és kellő szabotossággal értekezik szerző. Az államlakosok politikai szabadságát s azok egyéni jogait, valamint a társadalmi és nemzeti jogokat szintén alaposan és részletesen fejtegeti. Ezek után a nemzeti államok alakításának ellen kel ki, és éppen ezen napjainkban oly nagy fontosságú kérdés behatóbb tárgyalását az érvek és ellenérvek határozottabb formulázását szeretjük volna.

A harmadik könyv az államhatalommal, kiváltképpen ennek viszonyával a néphez s a társadalomhoz, foglalkozik. E résznek azt lehet mondani, az egész első füzetnek fénypontja a 23-dik §., mely az államhatalom feladatát a néppel és társadalommal szemben tárgyalja. Az ez utáni §. az államhatalom és egyház közötti viszonyról szól, melyben a vallás szűkeágének és jelentőségének bizonyítására irányuló szelleműs elmefuttatások után, az államvallás eszméjére célozva, nagyon helyesen jegyzi meg szerző: „A vallásos érzelmek fentartása minden-

esetre érdekében van az államnak, de ha kényszer által akarja egy vallásnak tekintélyét fentartani, ha egynek a többivel szemben védelmet és kiváltságot nyújt: akkor az államon belül a társadalom egyes körének pártját fogja a többivel szemben, részrehajló pártállást foglal el, s ez által rokonszenvet gerjeszt az elnyomottak iránt, — és közönyt a hiveknél a mestersegesen támogatott és védelmezett vallás iránt.”

Az egész dolgozat szerző szorgalmáról s nagy olvasottságáról tesz tanúságot. S habár leginkább Mohl, Fröbel, Held és Franz nyomán halad, itt-ott önálló gondolkozásának is jelét adja. Pisztory ur művének, ha folytatását is ily szorgalommal és tanulmánynyal dolgozandja ki, kiváltképpen azért örülhetünk, mert az általa tervezett művel hasontartalmu munkát magyar nyelven még nem bírnak.

De nem felelnék meg a részrehajlatlan bírálat irányában támasztott igényeknek, ha a munka hiányait elhallgatnók. Egyik első pillanatra szembeszökő fogyatkozása az első füzetnek, hogy az egyes tárgyakat majd felette szűk keretben, majd kelletténél hosszadalmasabban fejtegetve találjuk fel benne. Így p. o. a metapolitika egyik legfőbb tárgyáról, „az állam alapjáról”, hővebben értekezhetett volna szerző, a mennyiben ily fontos kérdésnél nem elegendő csupán futólag megismertetni az ellennézeteket. A talaj, életmód, természeti és természeti tüne-mények befolyását az állami és társadalmi fejlődésre pedig oly terjedelemben tárgyalja, hogy ide vágó elméletei majdnem unalmasakká válnak, a mi annál feltűnőbb, mert annak leg-többje erre nézve felhoz, inkább a nemzetgazdaságtan, mint az államtudományi alaptan körébe való.

Megrovást érdemel Pisztory ur azon hibája, hogy az egyes elnevezések és kifejezések megválasztása körül nem eléggé szabatosan jár el. Nemcsak nagyon sok helyen használja e szót „állam-politika”, de még munkája címét is ezzel jelöli meg. Ez a kifejezés tautologia, mert a „politika” a görög szóból *πολις πολιτεια* (város, köztársaság) származik, s így az „állam” szó hozzáfűggesztése teljesen hibás. — Az államtudományi alapfogalmakat tárgyzó tanszakot „államismerettan”-nak keresztelt el, holott ez a nevezet a politikai tudományok egész körzetére vonatkozik. Államismerettan alatt nézetünk szerint még a statisztikát is előbb érthetni, mint a metapolitikát. Az 1-ső lapon az „Államismerettan” mellé, talán közelebbi értelmezés gyanánt zárjel közé e szót „Államtan” teszi. De ez elnevezés alatt szintén az összes politikai tanszakok foglalatját fogja mindenki érteni. Ha nem akarta szerző az idegen „metapolitika” vagy „propolitika” szót használni, ha nem akarta az egyes újabbkori német statusbölcsesek által használt kissé erőltetett kifejezést „állami természettan” elfogadni, miért nem élt a legegyszerűbb és minden félreértést kizáró kitételrel „államtudományi alaptan” vagy legalább a kérdéses ismeág tartalmát közelebről jelző „átalános államtan” nevezettel? Talán valami ujitási vagy vezérolte szerzőt a sokszor emlegetett „államismerettan” kifejezésre?

Mindjárt az 1. lapon ezt olvassuk: „Az összes államtudományoknak alapját az állam fogalma, köre és jellegének megismerése képezi,” — talán: az államtudományok megértésének alapját stb. — A 63-ik lapon így ír szerző: „maga a fogalom: nemzet, csak egy sajátosság neme az emberok társadalmi életének.” Ezt, én megvallo, nem értem.

Az ellenmondások kikerülésére nem fordított mindenütt kellő figyelmet Pisztory ur, pedig egy tankönyvül is szolgáló műben még a látszólagos ellenmondásokat is ki kell küszöbölni. A 33-ik lapon a kis államok előnye gyanánt a nagy országterületek felett ezt olvassuk: „Sőt hatalmi szempontból is meg van a kis területnek az az előnye, hogy haderejét igen gyorsan összpontosíthatja és csokélyebb haderővel is megvédheti magát az ellenség betörései ellen”; és ugyanezen lapon a nagy államokra ezt jegyzi meg: „az ellenség ellen is könnyebb megvédeni a nagyobb területet, mert a terület egy részének elveszte vagy elfoglalása még nem zárja el az alkalmat a védelemre s a háboru folytatására”.

Az egyes ellennézetek egyenes czáfolása helyett merész, s éppen ezért sokszor nem találó hasonlatokat szeret Pisztory ur használni. Így p. o. 56-ik lapon Ritter abbéli felfogására, hogy a földterület már maga a természet által van bizonyos részekre felosztva, mely részek az államok természetes alakjaira utalnak, — megérintve még, hogy Ahrens fel is keresi Európában azon hegyeket, melyek Franciaország, Németország, Spanyol- és Olaszország természetes nagyságát kijelölik, — így felel: „De az államokat a véletlenül alakult hegycsoportok szerint alakítani akarni annyi, mint az embereket és népeket juhoknak tekinteni, melyek a legelők szerint osztatnak

szét. Ebből senki sem győződik meg a helytelennek feltüntetett nézet alaptalanságáról.

Az irály szép és folyékony, de kár, hogy kissé nem világosabb, mert minden kézikönyvnek első kelléke a könnyű érthetőség. Szerző pedig előszavát azzal végzi, hogy műve I. és III. kötetének szerkesztésénél különös tekintettel van arra, hogy az ifjuság azt a politika tanulmányozása alkalmával tankönyvül használhassa. Igaz, hogy a metapolitikába vágó kérdések tárgyalásának népszerű alakba öntése nem könnyű feladat, mert maga a tárgy nehéz; de minél nehezebb valamely ismégnak elsajátítása, a tankönyvnek annál világosabbnak és népszerűbbnek kell lenni. Mint kézikönyv sokkal többet érne e mű, ha az egyes nem épen legfontosabb tanok fejtegetése rövidebb lenne; úgy hogy e tekintetben nem hagyhatom említés nélkül, mikép jobban járt volna el szerző, ha a több helyen közbeszurt (itt-ott német) idézeteket kihagyta volna a szövegből, mert ez a kezdőre nézve a munka tartalmának átnézetét s ezzel együtt a tanulást is megnehezíti. Jobb lett volna az eféle idézeteket alól a jegyzetben felvenni.

A fentemlített hiányok azonban távolról sem olyanok, melyek a mű becsét lerontanák. A hazai szakközönség örömmel fogadhatja az ily szorgalommal és forrástanulmányokkal irt munkákat, annál is inkább, mert alig van a gyakorlati tudományok fontosabb ága, mely irodalmunkban oly felületes figyelemre van méltatva, mint a politika. x+s.

A II-ik magyar jogászgylés közleményei.

V é l e m é n y

Dr. Vavrik Béla tanfelügyelő urtól Egerben.

Dr. Bozóky Alajos ur indítványa felett.

(Folytatás.)

Arndts, és Pfeifer (több másokkal) azon osztályozást követik, melyet t. indítványozó ur is elfogad. Ki kell itt emelnem, hogy a jogi személyek fajainak osztályozásánál eltérések semmi jelentékenyebb fontossággal sem bírnak, s Arndts is megjegyzi (Pand. 41. l.), hogy a jogi személyek különböző fajai egymástól szorosan el nem választhatók, egyik faj a másikba mehet át, vagy pedig ugyanazon jogi személy a felfogás különbsége szerint egyik vagy másik faj alá helyezhető.

A mi már különösen a nyugvó örökség jogi személyiségének vitás kérdését illeti, erre nézve Savigny és Puchta teljesen ellenkező véleményben vannak.

Savignynak felfogása szerint (id. m. II. §. 102. 363. s köv. l.) a nyugvó örökség a rómaiaknál sem tekintetett jogi személynek, s a fictio, mely annál mégis előfordul, csak bizonyos, az örökséghez tartozó rabszolgák általi szerzéseknél megkönnyítése céljából alkalmaztatott, minek azonban ma már értelme nincs. — Szerinte az örökséget elfogadó örökösnek joga a hagyaték irányában úgy tekintendő, mintha az közvetlenül a halálozás után, annak pillanatában vette volna kezdetét, minek folytán nem vétethetik fel oly időpont, a melyben az örökségi vagyon valódiilag vagy az örökhagyónak, vagy az örökösnek uralma alatt nem állott volna. — Legfeljebb tehát az mondathatik, hogy az örökös még ismerve, tudva nincsen. Savigny szerint, ha a nyugvó örökség jogi személyiségének elvét következetesen keresztülvinni akarnók, akkor azt képesnek kellene nyilvánítanunk arra, hogy mindennemű jogviszonyokba beléphessen, sőt odáig mehetnének, hogy azt valamely idegen örökhagyó általi örökség, vagy hagyományban részesítésük, mi pedig a római jogászoknak soha eszökbe nem jutott. — Igy Savigny.

Puchta épen ellenkezőleg, nem hogy az örökhagyónak személyiségét annak halálával elenyészni engedné; sőt inkább az örökhagyó és örökös személyiségének különválasztását még az örökségnek az örökösre szállása után is fentartandónak véli; minthogy szerinte mi sem helytelenőbb ama felfogásnál, mely az örökös vagyonának, s az örökségi javaknak tényleges egygyeolvadását jogi minőségünek tekinti, s ama confusiót, mely az örökösödés által egyes jogokra nézve előidézethetik az örökségnek, s az örökös vagyonának confusiója gyanánt fogja fel; mi által az örökségi jog azon pillanatban, a melyben létrejött, tárgyat elveszíténé. (Pand. 671. l. s bővebben: Vorlesungen II. köt. §. 447.) Puchta Savignynak nézetét teljesen elvetendőnek tartja. Ellenben Puchtának magának felfo-

gása az újabb jogtudósok által tulzottnak van elismerve, mely több helytelen következtetésekre szolgáltathat okot. (Lsd. Rudorffnak Puchta Pandectáihoz §. 447. f. alatti jegyzetét; továbbá Arndts. Pand. 712. l. 1. jegyz. Unger: Erbrecht 31. l. 4. jegyz.)

Az újabb némethoni írók közül is többen ragaszkodnak még a nyugvó örökség jogi személyiségének felfogásához. Igy különösen Vering: (Römisches Erbrecht 1861. 65—110. l.) ki e tárgyat az erre vonatkozó gazdag jogirodalom részletes felfogásával mellett hosszasan fejtegeti; továbbá Tewes, (System des Erbrechts I. Abth. §. 2.), ki azonban semmi újat sem mond.

Ha a források nyilatkozatait a her. jacensre nézve tekintjük, azt találandjuk, hogy azokból különböző felfogást lehet kiolvasni, minthogy azok, mint Sintenis is (id. m. 3-ik köt. 302. l. 16. jegyz.) megjegyzi, egymással ellentétben állanak.

Arndts szerint, kire e tárgyban igen gyakran szoktak hivatkozni, az örökség lényegének jellege főleg abban nyilvánul, hogy addig a míg az örökhagyó halála után egy bizonyos örökös az örökségbe be nem lépett, az örökség maga jogi személy gyanánt tekintetik, mely az elhunytat képviseli. Ily módon az elhunytak átörökíthető jogai és kötelezettségei fennmaradnak, bár azon időben valamely természetes vagy az örökségben kívül létező alany hiányzik. — Az örökség személyesítésének célja pedig az unversum jusnak átszállását az örökösre közvetíteni, hol ez mint rendszerint történni szokott, nem lép azonnal, a halálozás pillanatában az örökségbe. (Rechtlex. IV. k. Erbschaft 2. s köv. M. és Pand. 465. §.)

T. indítványozó ur szintén a her. jacens jogi személyisége mellett küzd, s azt a t. jogászgylés által el is akarja ismereteni; bár megvallom, hogy az annak indokolásául (108—110. l.) mondottaknál egyet s más összeegyeztetni igen nehéz. — Nem tartom különösen indokoltnak t. indítv. urnak azon nézetét, melynél fogva a nyugvó örökség személyiségének kérdése gyakorlati jelentőséggel bírna.

Megczáfolják ezt a legkitünőbb jogtudósok, s megczáfolja maga a gyakorlat.

Sintenis erre nézve következőleg nyilatkozik: (lásd id. m. I. k. 95. l. 14. jegyz.) „Hogy azzal (t. i. a nyugvó örökség jogi személyiségérőlí fejtegetésekkel) semmi gyakorlati eredményeket elérni nem lehet, arra nézve véleményeltérés nem létezik; azon felfogás, melyet mindenki magának a her. jac. á lapota, lényege és sajátos jellegére nézve alkotni hajlandó, nagyobbrészt egyéni eredményü leend, a azért a fáradság egy más megczáfolni, vagy meggyőzni sikeretlen maradand.“ Windscheid (Pand. 3. köt. 12. l. 10. jegyz.) hasonlóképen oda nyilatkozik, hogy ezen vita gyakorlatilag a legnagyobb mértékben gyümölcstelen; valamint Siebenhaar: Commentar zu dem bürg. Ges.-buch für das Königr. Sachsen 2. kiad. III. k. 334. lap.

Hogy egyébiránt Savignynak fenebbi nézete is, mely szerint az örökösst kell a halál pillanatától fogva az örökség urának tekinteni, gyakorlatilag ferde, s a forrásokkal össze nem egyeztethető következményekre vezet, azt újabban kimutatta, különösen a negotiorum gestio jogi hatályára nézve Koepen. (System stb. 213. l. 22. jegyz. 218—220. l. 31—35. jegyz.)

Azt hiszem különben, hogy t. indítv. ur maga is beismeri a her. jac. jogi személyiségének irrelevanságát akkor, midőn a 111. l. azt mondja, hogy a nyugvó örökség jogszerzési képességgel csak annyiban bír, a mennyiben az cselekvények nélkül gondolható, s midőn kijelenti, (115. l.) hogy a her. jac. csakis annyiban szerzethet jogokat, s terhelthetik kötelezettségekkel, a mennyiben ez saját közreműködése nélkül lehetséges. — Az, hogy az örökség az örökhagyónak halálával azonnal uratlan vagyonná nem válik, nem annak jogi személyiségében, hanem az örökségi jognak intézményében gyökerezik.

Indítványozó ur szerint is az örökség minden akarat és cselekvési képesség nélküli jogi személy; ezen nézet több jogtudónál is található. De midőn t. indítványozó ur azt állítja, hogy az örökségi dolgok az örökségi (mint jogi személyé); „de még sem állnak annak valóságos tulajdonában, mihez részéről akarat kívántatnék, melylyel azonban nem bír;“ már ebben oly ellenmondás rejlik, melyet bővebben magyarázni felesleges. — Az, hogy a tulajdonszerzéshez, s általában ahoz, hogy valaki valamely dologra tulajdonjoggal bírjon, a tulajdonos részéről akarat kívántatnék, általában véve tarthatlan állítás. Ama kifejezés pedig, hogy valamely dolog valakié, de még sem képezi annak tulajdonát, előttem össze nem egyeztethető. Unger, kire indítv. ur hivatkozik, ilyesmit nem mond; s általában, mint

már fenebb kimutattam, Ungernek felfogása a jogi személyek lényegére nézve nagyon eltér a t. indítványozó urétól; annak magyarázatát pedig mit Unger a 8. jegy. mond, a 2., 5. és 7. jegyzetekben találjuk fel, valamint a 10. alattiban, hol a jogi fictiókról beszél.

Azt mondja továbbá t. indítv. ur a 111. lapon, hogy maga a hagyaték ruháztatik fel az örökhagyó személyiségével, melynek később az örökösre kell átmennie; mert ha időközben az örökhagyó személyisége fenn nem tartott volna, át sem mehett volna az örökösre; — míg később a 114. lapon hibáztatja azon felfogást, mely szerint az örökhagyó az örökségben továbblének költetik, vagy hogy az költetik, mintha még folyvást az örökhagyó volna ura az örökségnek. Megvallom, hogy eme két nyilatkozatot ismét nem vagyok képes összeegyeztetni; mert a mit előbb állít, azt később tagadni látszik, s azt hiszem, hogy t. indítv. ur itt ismét helytelenül hivatkozik Ungerre. — Ezen jogtudós ugyanis ép az ellen küzd, a mit t. indítv. ur a 111. lapon mond. Hogy pedig ez csakugyan így áll, erre nézve egy nagy tekintélyű kezest idézhetek. — Arndts-t, ki Pand. 712. l. 1. jegyz. alatt szóról-szóra ezeket mondja: „Ama felfogás, mely szerint az elhunynak vagyoni jogi személyisége az örökösre átmegy, újabb időben több részről megtámadtatott, így különösen Unger által, ki annak még munkája (System) I. kötetében hódolt.“

Ha csakugyan áll az, hogy a her. jac. csak oly gazdasági és jogi fejlődésekre képes, a melyek általában valamely vagyonnál, annak alanyának közvetítő tevékenysége nélkül, abból magából létesíthetők — Unger Erbr. §. 7. 28. l. — mit t. indítv. ur is beismer, akkor valóban nehéz belátni, hogy mi gyakorlati célja legyen a her. jac. jogi személyiségének elfogadását sürgetni. A mi egyébírát a her. jacensnek, mint önálló alany nélküli vagyonnak fenállását, szaporodását és csökkenését illeti, erre Koeppennek kitünő fejtegetései (System stb. 200—248. U.) oly világot derítettek, melynél fogva a nyugvó örökségnek jogalanyi ágát oly értelemben vitatni, hogy annak atszállása az örökösre másképp nem volna képzelhető, s hogy az abban rejlő jogok és kötelezettségek fentartása költött személy igényel — bizonyára igen megnehezítettnek tekinthető. (Lásd egyéb: ellene Vering id. m.) Az újabb törvényhozásokban sem akadunk nyomaira annak, hogy a her. jac. ugy mint azt a testületek s alapítványoknál látjuk, jogi személynek ismeretnék el; mi csak arra mutat, hogy e vitakérdésnek a gyakorlat emberei sem tulajdonítván jelentőséget, azt a törvénykönyvekbe átvenni óvakodtak. — Mellőzve itt a Code Napoléont, mely mit sem tud a her. jac. jogi személyiségéről. (Lásd „Zachariae“ Handbuch des französ. Civilrechts 5. kiad. I. k. §§. 52. 53., továbbá IV. köt. §§. 588. és 609.) csak utalok a hesseni polgári törvénykönyv javaslatára, továbbá a zürichi és szász polg. törvénykönyvekre.

A hesseni törvényjavaslat szerint ugyanis a her. jacensről a római jog értelmében szó sem lehet, minthogy eme javaslat azon elvből indul ki, hogy az örökös a törvény erejénél fogva azon pillanatban válik örökössé, a melyben az örökség megnyilt; elfogadta tehát Savignynek fenebb említett elméletét, s e tekintetben megegyezik a francia jog felfogásával. (Lásd Entwurf eines bürgerl. Gesetzbuches für das Grossherzogthum Hessen, 3-te Abtheilung von der Erbfolge; 1845. 225. és 226. §§. és ezekhez a külön füzetben megjelent indokokat: 139—142. l.) Magától értetlik, hogy itt nem lehet helye ama kérdés fejtegetésének, hogy mennyiben helyes a francia vagy hesseni törvénykönyvnek, illetőleg javaslatnak ezen specialis felfogása.

A zürichi törvénykönyv 1986. §-ban felállított elv: „Die gesetzlichen Erben werden durch den Tod des Erblassers sofort und ohne ihr Zuthun Erben desselben“, megegyezik avval, melyet a két előbbi törvényhozás követ. Az örökségnek a végrendeleti örökösökre való atszállásáról a zürichi tvkönyv 2082. §-a szól, de a hered. jacensről maga Bluntschli a törvénykönyv szerkesztője és magyarázója sem tesz csak egy szóval is említést. (Lásd Bluntschlinak Commentárját e §§-hoz.)

A szász törvénykönyv azon elvet, melyet a zürichi a 2082. §-ban csak a végrendeleti örökösöknél állít fel, hogy t. i. azokra az örökség nem ipso jure a halálozás pillanatában, (mint ez a hesseni tvkönyvben kivétel nélkül áll) hanem csak a formális elfogadás által száll át, a 2250. §-ban minden örökösre nézve szabályul állítja fel: „Wer zum Erben berufen ist, erwirbt die ihm angefallene Erbschaft durch deren Antretung.“ — A hered. jacensről pedig a 2246. §. szól: „Eine Erbschaft, welche von dem Erber noch nicht angetreten ist, kann durch Erwerbungen gemehrt, oder durch Verpflichtungen gemindert werden, sofern dies ohne Willenshandlung des Erwerbes oder

der Verpflichteten möglich ist.“ — Ezen §-ra nézve Sintenis Commentárjában (Anleitung zum Studium des bürgerl. Ges. B. für das Königr. Sachsen. 1863. 531. és 532. lap) megjegyzi „... allerdings ist der her. jac. darin keine Personaleigenschaft beigelegt, sondern diese gar nicht in Zusammenhang mit ihr gebracht, so dass sie indirect als verneint betrachtet werden kann.“ Siebenhaar pedig Commentárjában, III. köt. 323. és 324. l. e §-nál így nyilatkozik: „Soviel nun die her. jacens betrifft, so beruht soviel ausser Zweifel, dass bei derselben eine solche vermögensrechtliche Veränderung möglich ist, welche in dem Momente wo sie entstehen soll, unter den Begriff einer ipso jure erfolgenden Verminderung oder Vermehrung des Vermögens fällt. . . . Dagegen herrscht darüber unter den Rechtsleären Meinungsverschiedenheit, ob die her. jac. ein selbstständiges Rechtssubject (juristische Person) sei, oder ob der Erblasser noch bis zum Erbschaftsantritt als fortlebend betrachtet, oder der Erbschaftsantritt als bereits zur Todeszeit des Erblassers erfolgt fingirt werde. Das bürgerl. G. B. hat die Frage: ob die her. jac. selbst Persönlichkeit habe, oder den Erblasser oder den Erben repräsentire, unentschieden gelassen. . . . Wäre die her. jac. die Zwischenperson zwischen dem Erblasser und dem Erben, so wäre unerklärbar, wie der Erbe zur Erfüllung der Verbindlichkeiten verpflichtet werden könnte, mit welchen ihn der Erblasser z. B. in einem Testament beschwert hat.“

Hazai jogunkban ezen elméleti vita kérdésnek kevés nyomaira akadunk, Wenzelnek újabb jeles munkájában: a magyar és erdélyi magánjog rendszere a jogi személyekről szólván I. köt. s 301. köv. l. a hagyatéki tömeget is oda sorozza.

Frank (az osztó igazság törvénye Magyarhonban 1845) pedig csak annyit mond, (430. l.) hogy a vagyon örökösei legalább a vagyon tekintetében a megholtnak képét viselik, heredes defunctum repraesentant; sőt némi tekintetben (követelésekre és tartozásokra nézve) maga a vagyon személy helyét állja, p. o. adósok, vagy összehívott hitelezők ellenében (adversam debitores, et concurrentes creditores).

Ez eddig kifejtettek szerint alig szenvedhet kétséget, hogy a jogi személyekről elméletnél leginkább azoknak lényege és sajátosság természete az, mely első rendben helyreigazitandó, annál is inkább, mert mint a tapasztalás bizonyítja, az e tekintetbeni felfogás számos helytelen következményekre vezethet, melyeket a törvényhozásnak kerülnie kell. Ily helytelen következményeknek példáit láthatjuk Mühlenbruchnál (Die rechtliche Bourtheilung stb. id.) és Rothnál; (über Stiftungen: Jahrbücher stb.) főleg az alapítványok keletkezésére nézve; és Pfeiffernél (id. m.) mind az alapítványok, mind a testületekre nézve; a melyekre tehát szintén alkalmazhatók Ungernek szavai: hogy ezen fontos és nehéz tárgynak ily kezelése a mai jogélet követelményeinek, de a római jog helyes felismerésének sem felel meg. (Der revidirte Entw. eines bürgerl. G. B. für das Königr. Sachsen 1861. 19. l.) — Arra nézve azonban, hogy a fiskus, a testületek s az alapítványok jogi személyek gyanánt tekintessenek, a jogtudósok közt eltérés alig létezik. — Hogy ez saját hazai jogunkban is így áll, az legkisebb kétségnek sem lehet alávetve, habár az elmélet útján ezen kérdés nem örvendett is oly fejleménynek, mint azt p. o. Németországban látjuk. Elég legyen itt különösen a fiskus és testületekre nézve hivatkoznom Frankra (id. m. 77. — 86. §§., továbbá a 131. 133. §. Hogy a koronajavak és bona fiscalia közt különbség nem a magán, hanem a közjogra vonatkozik, ismeretes) és Wenzelre: (id. m. I. k. 301. s köv. l.) Ha ezen utóbbi jeles jogtudósunk (303. l.) az osztatlan vagyont, mely nálunk némileg hasonlított a Condominium juris germanicához, a csödtömeget, s a földesuri viszonyokat is a jogi személyek közé számítja, akkor ez tévedésen alapszik, s tagadnom kell, hogy azok hazai joggyakorlatunk által a jogi személyekkel azonosítottak volna. — Az alapítványokra nézve újabban lásd: Egyetemes magyar encyclopaedia, „Alapítvány“ szónál, hol a onban az általános részben fejtegetett eszmék jogi szempontból figyelemre nem méltók.

A t. indítv. ur tételeinek harmadik pontját, illetőleg tehát, mely így szól: „Jogi személyek tulajdonképen csak az állam (fiscus), testületek, az önálló létezővel felruházott alapítványok és a nyugvó örökség, — véleményem oda terjed, hogy tekintve azt, miszerint a fiskus, testületek s alapítványok jogi személyisége iránt vélemény eltérés a jogtudósok között alig létezik; tekintve továbbá, hogy hereditas jacens jogi személyisége feletti vita gyakorlatilag jelentőséggel nem bír, s az újabb törvényhozási munkálatok is mellőzték annak jogi személyiségének elismerését; tekintve végre, hogy az itt felsorolt

jogi alakzatokon kívül csak egy két jogtudós ruházott még fel egyebeket is jogi személyiséggel, mi azonban ugy az uralkodó elmélet, mint a gyakorlat által egyértelműleg visszautasított; azért is a t. jogászgyűlés ezen harmadik pont alatti tételt egyszerűen mellőzte.

Bocsánatot kell itt kérnem, hogy véleményemben nem tartom meg azon sorrendet, a melyet t. indítv. ur beadott tételénél követett, de fejtegetéseimnek logikai fonálán ezt másképp alig tehettem.

Attérek már most t. indítv. urnak a második pont alatti következő tételére:

„Jogi személyek létrejövételéhez és megszűnéséhez az államhatalom (hatóság) közreműködése szükséges.“

Ezen itt általánosságban felállított elvre mindenekelőtt megjegyzem, hogy miután ugy a fiskus, mint a községek a jogi személyekhez tartoznak, belőle azt kell következtetni, hogy t. indítványozó ur azoknak, mint jogi személyeknek létrejövételéhez is az államhatalom közreműködését véli szükségesnek. — Azonban már Savigny kimutatta, (System II. 261., 262., 275. l.) hogy nem minden jogi személynek létrejövételéhez kívántatik meg valamely tételes szabvány. A legtöbb község oly régi, sőt régiebb, mint az állam, s a későbbiek mindég politikai tény által alapítottak, nem pedig magánjogi törvény által. A fiskusnál sem fog, ugymond, senki annak keletkezési módja iránt kérdést támasztani. (Lsd. továbbá: Beseler-nek, System des deutsch. Priv.-rechts 236. és 237. l. található megjegyzéseit; továbbá: Sintenis: id. m. I. 107. l.)

De ha reflectálunk t. indítv. urnak a jogi személyekről irt, s tételének indoklásául beadott monographiájának azon részére, mely a jogi személyek keletkezéséről szól, először is azt kell kérdenünk, hogy mit ért t. indítv. ur az államhatalom közreműködése alatt? — Nézetem szerint az államhatalom közreműködése alatt az általános nyelvszokásnál fogva, annak bizonyos eredményt elősegítő különös tevékenységét értjük. E szerint, midőn valamely törvényes szabvány, bizonyos jogi eredmény feltételeit csak általában határozza meg, az azoknak megfelelő concret esetekre nézve közreműködésnek nem mondhatatik. Ha p. o. a törvény meghatározza, hogy valamely okiratnak, mely kellékekkel kell birnia, hogy az váltó legyen; ha megszabja, hogy egy férfinak és egy nőnek szerződészerű egyesülése mily feltételek mellett tekintethetik házasságnak, — s ha más most valaki egy váltót állit ki, vagy házasságra lép, bizonyára senkinek sem fog eszébe jutni azt mondani, hogy akár az egyik, akár a másik cselekvény, illetőleg eredményhez, az államhatalom közreműködése kívántatik meg, — s hogy a törvénynek amaz általános intézkedése, az egyes concret esetekre nézve az államhatalom közreműködését involválja. — Mégis, mint t. indítv. ur indokainak 15. lapján olvasható, e kifejezés alatt, melyet az „állami engedély“ kitételrel felváltva használ, nemcsak a lex specialist, hanem a lex generalist is érti. sőt mint a 18. lapon olvasható, még a tényleges türés, tehát a közvetett elismerést is az alá vonja. Minthogy pedig kétséget nem szenved, hogy (legalább ott, hol ezt az irott törvény maga sem tiltja, mely tilalom azonban különben is kétes értékű) a szokásjog az irott törvénnyel egyenlő érvény s erővel bir: azért nem marad egyéb hátra, mint a szokásjogot is idevonni. (Lsd. Arndts Pand. 44. §.) Az érintett kifejezésnek azonban ily tág értelmet tulajdonítani helytelen, s csak félreértésekre vezethet. Nincs is az elfogadva a jogi írók által. Sőt hogy az állam közreműködése vagy engedélye alatt csak a lex specialis szokott értetni, az a jogi írókból minden kétséget kizárólag kitűnik. — Igy Savigny (id. m. 258. l.) az öffentliche Genehmigung alatt lex specialist ért; hasonlóképen Sintenis is (id. m. I. 107. s köv. l. Genehmigung des Staates, = ein Akt der Specialgesetzgebung.) Igy Unger is, valamint Salkovszky, ki e kifejezést: Mitwirkung des Staates, többször, de mindég csak a Constitutiv personalis értelmében veszi, vagy Keller (Pand. 73. l. staatliche Genehmigung = specieller Genehmigungssact: ellentétül a Rechtsregelnek.) Bár Vangerow, a Genehmigung der Staatsgewalt, (de ő sem a Mitwirkung) alatt általános jogtételt is ért (Pand. I. 116. l.)

(Folyt. köv.)

K ü l ö n f é l é k.

(Egyetemi reformjavaslat) czégére alatt jelent meg a vasárnapi lapokban néhány alárendelt jelentőségű ujtási pont, melyet Kautz Gyula tanár ur, egyetemünk jog- s államtudományi karának utóbb tartott tanártestületi ülésében indítványba hozott. — Szüntetessék meg a katalogusolvasás, helyette hozzassanak be ugynevezett „Fleiszzettel“-ek, töröltessék el a merő ünnepélyességgé elfajult disputatio, dolgoztassék ki új államvizsgálati eljárás-szabály; szabályoztassék a magántanulás s az ösztöndíj-ügy s a beiratási idő szorítottassék meg 8 napra. Voilà tout! A rendes tanárok monopoliumának megszüntetéséről; a magántanároknak a vizsgálatokhoz bocsáttatása; az üresen tartott tanszékek betöltéséről; a szigorlatok nyilvánosságáról; a tantervnek a hallgató által leendő szabad megállapításáról s egyéb égető elvi kérdésekről szó sincs. A helyett a katalogus eltörlésének annyira népszerű eszméje, mely a reformmal önkényt megvalósul, tétetik a javaslat élére; a disputatio, mert elfajult, nem reformáltatni, hanem eltörltetni terveztetik s több eféle. Egyébiránt ezen nincs mit csodálni. Ismerjük ezen taktikát, mely a látszatnak hizelegve s a lényegét — ha még oly rossz is — conserválva, irrelevans ujtásokkal dugja be a közönség száját. Szóval a „mézes madzag“ politikája! Kautz Gyula urtól azonban, ki tulajdonképi szakmájánál fogva hivatva van, általánosabb látkört nyitó álláspontra helyezkedni, — legkevésbbé vártuk volna, hogy ily mikroszkopikus kicsiségeknél állapotdjék meg.

(Várady Gábor országgyűlési levelei,) két kötetben, diszesen kiállitva jelentek meg. Ára a két kötetnek fűzve 5 ft, bolti ár 6 ft. A tiszta jövedelem az „írói segélyegylet“, a M.-Szigeten felállítandó főreáliskola és a m.-szigeti ref. lyceum között fog egyenlően megosztatni.

Várady Gábornak ezen levelei az 1865—1868. évi időköz alatt lefolyt országgyűlés tárgyalásaira vonatkoznak, s becses kutfőszerű adalékok amaz országgyűlés történetéhez. Mint Szilágyi István, a szigeti hel. lyceum igazgatója és a magy. tud. akad. l. tagja, ki e leveleket kiadja, — előszavában mondja: „Semmi sem lehet annyira csekély, a mi ama nagyfontosságú napok történetére világot vet, a mi az eszmék s gondolatváltozások menetelét s fordulatait felderíti, hogy az e kor történetirójának hasznos szolgálatot ne tegyen. Az a három év, a melyet e levelek befoglalnak, hazánk történetében korszakot alkotó. Nemzeti életünk minden irányban oly roppant átalakuláson ment át, hogy annak iránya és gyorsasága még a kortanuknak is csak igen csekély száma előtt táru fel egész jelentőségében. Ez átalakulás történetének kutfőit törvénykönyvünk s az országgyűlés naplói magukban nem képezhetik, mert ezek még a parlamenti küzdelmeket is csak részben tárják fel előttünk, társadalmi átalakulásunkra pedig igen kevés világot vetnek. S Várady e levelei az e tekintetben való méltatást épen azért érdemlik meg, épen azért tartoznak az elsőbb rangu kutfők közé, mivel sok oly adatokkal bővelkednek, a minőket másutt hasztalan keresnénk.

Váradyt kívül, ketten adtak még ama lefolyt országgyűlésekről jegyzeteket: de mig egyik Napló-jával inkább csak a „háza“-ban történetekre szoritkozik, a másik pedig croquiszerű rajzolataiban főleg szellemdus ötleteknek enged szabad szikrázást, minden további s komolyabb igények nélkül, Várady egy történetiró lelkiismeretes komolyságával kíséri az események folytonos fejlődését, s egy mozzanat sem kerüli el figyelmét, a mely a helyzet kellő megvilágosítására befolyással bir.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közli: I. O. Stolp könyvkereskedése Pesten.

Német jogirodalom.

Rechtsprechung, die, d. Oberhandels-Gerichts zu Leipzig, hrsg. v. A. Stegemann 1. Bd. S. (1. Hft. 80 S.) Berlin, Guttentag.

Rönne, L. v., das Staats-Recht der preussischen Monarchie. 3. verm. u. verb. Aufl. 9. Lfg. Lex.-8. (2 Bd. 1. Abth. S. 1—160.) Leipzig, Brockhaus.

Felölös szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a buda-pesti, nagy-váradi, kassai, kolozsvári ügyvédi egyletek
ÉS A MAGYAR JOGÁSZGYÜLÉS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászegylet” tertama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelesek
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

„Justitia Regnorum Fundamentum.“

Hajdan az igazság istennőjének templomot emeltek márvány-kövekből, s mai nap a civilisatio magaslatán álló nemzetek fényes palotákat emelnek az igazságszolgáltatás szentélyeiül. A magy. kir. Curia kunyhója pedig, az előtte fekvő s ép most feldúlt utcái kövezettel, — szintén hiven tükrözi vissza hazai törvénykezésünk zilált viszonyait.

Hazánkban ez idő szerint Themis istennő földönfutóvá lett, és minden városház, minden megyeház ajtaján kopogtat, szerény hajlékért esdekelve! „Ki vagy?” kérdik tőle, mint ismeretlentől. „Az én hazám — úgy felel — nem e földről való, az én országom az érdek nélküli szellem világa; én az igazság istennője vagyok, ki a szent igazság malasztjával boldogítani akarom népedet.” — „Oh! te igaz neveddel megnevezve: kormánybiztos vagy” — s ezzel megkezdődik a zenebona, melynél dicstelen harcban látjuk a korigényelte reform szellemét, a megtámadt személyes érdekek végerőkődése ellenében; s ez képezi a mostani bírósági szervezés munkálatának egész alkukörét.

Szegény magyar justitia!

Egyik részről a burocratiának, a centralisatióknak s a miniszteri omnipotentianak rémképet látják benned s ezért számodra nem találják helyet; másrészt pedig a kormány hivatalos egykedvűséggel folytatja terv nélküli működését és „non possumus“-sal válaszol, ha mindjárt, mint p. o. a pesti bíróságok tekintetében a 2×2=4-hez hasonló számítani csálhatatlanság biztonságával demonstráltatik is a személyzet elégtelensége.

Valóban kétségbe kell esnünk, midőn látjuk, hogy a munkaképesség különben sem áll arányban a feladat nagyságával.

A kormány a bírósági szervezés keresztülvitelénél szükkeblüségével megfoszt bennünket a szebb jövő reményétől, melyről lemondani nem mertük, mert hiszen — b. Eötvös szavait ismételve: „a remény volt minde-nünk!”

De nem akarjuk magunkat azon vádnak kitenni, hogy csak phrasisokat hangoztatunk, s ezért, midőn azon megütközésnek adunk kifejezést, melyet a fővárosi jogászi körökben azon hir keltett: hogy a budai s összes pesti törvényszékeknel a bírák létszáma 40, mond negyven-ben állapított meg, — hivatásszerű kötelességünknek ismerjük a pestvárosi törvényszék és a pestvárosi egyesbíróságoknak lapunk mult évi 4. és 5. számaiban foglalt ügyforgalmi kimutatását összehasonlító tanulmányozás tárgyává tenni.

E szerint 1869. január 1-től, 1869. decz. 31-ig

Pestváros polg. törvényszékéhez érkezett
beadványok száma 74,450

Pestváros fenyítő törvényszékéhez érkezett beadványok száma	14,441
Bel- és Lipótváros egyesbíróságához érkezett beadványok száma	11,100
Terézváros egyesbíróságához érkezett beadványok száma	8,350
József- és Ferenczváros egyesbíróságához érkezett beadványok száma	6,847

Összesen: 115,188.

1870-ben pedig a beadványok száma még 50,000-nél is többel szaporodván, a mult évi kimutatás szerint az ügyforgalom száma összesen 167,748, melynek ellátására Pestváros törvényszékénél 16 bíró, 11 aljegyző, 1 pertárnok, 21 tolnok, 14 joggyakornok volt alkalmazva s megjegyzendő, hogy a jegyzők fele része bírói szavazati joggal volt felruházva, mindannyian pedig, ugyszintén a tolnokok is egyuttal előadók voltak.¹⁾

Ennek ellenében a mostani bírósági szervezés alkalmával a budai és összes pesti törvényszékeknel 40, mond negyven bíró fog alkalmaztatni s pedig a váltó- és kereskedelmi tvszékre törvény szerint esvén . . . 6 a pestvárosi törvényszékhez jut 16 a pest-vidéki „ „ 9 a budai-hoz 9

Összesen: 40.

Pestváros polgári és fenyítő törvényszéke tehát 16 bíróból fog állani²⁾ s így a fentebbi ügyforgalmi kimutatás szerint egy bíróra 250—300 érdemleges per és körülbelől 10,000 végzésszerű elintézés munkája esik! Ehhez számítandó azonban még a pesti törvényszéknek kivételes hatásköre folytán mulhatlanul növekedő ügyforgalmi többlet, a mennyiben a pesti kir. táblának fenyítő ügyekben első foku bírói illetősége, továbbá a sajtóbíróság, a pénzügyi törvényszék és a központi telekkönyvi hivatal ügyköre is a pesti törvényszékre fog átszállani. Figyelembe veendő továbbá, hogy a fenyítő törvényszéknel eddig 8 alügyész által teljesített vizsgálati ügyek ellátása szintén a bíróság ügyköréhez fog tartozni s végre, hogy a bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. IV. t. cz. nem engedi meg a jegyzőknek bírói szavazattal leendő felruházását.

De talán az amugy is minta-képül szolgálta Bach-korszakbeli bírósági szervezet szolgál a kormány eljárásának indokolásául?

¹⁾ Az egyesbíróságoknak jelen létszámát nagy sajnálatunkra nem ismerjük; 1869-ben azonban 3 egyesbíró, 3 helyettes bíró, 3 aljegyző és 5 tolnok volt az egyesbíróságoknál alkalmazva, mely létszám 1870-ben tetemesen szaporított.

²⁾ A járásbíróóságokra nézve a kormány által megállapított létszámot még nem ismerjük.

Nem, a kormány még azon mentséget sem hozhatja fel.

Az 1860. évi ügyforgalmi kimutatás ugyanis a pesti volt cs. kir. orsz. törvényszék s a hozzá tartozott járásbiróságoknál összesen 94,545 ügyszámot mutat fel; — a bíróság létszáma pedig állott: 1 elnök, 2 alelnök, 25 bíró, 33 törvényszéki segéd, 10 titkár és 14 auscultánsból; pedig akkor a peren kívüli eljárást nagyrészen közjegyzők végezték, és a fenyítő eljárásnak egy jól rendezett rendőrség állott szolgálatára.

Ime tehát nemzeti kormányunk az igazságszolgáltatás szent érdekeivel a Bach-féle kormánynál sokkal, de sokkal mostohábban bán el!

Távol legyen tőlünk, hogy mi ebből a kormány ellen fegyvert gyártunk. Tudjuk, és hogy igazságosak legyünk, be kell ismernünk: hogy az ország legszentebb igazságügyi érdekeivel maga a törvényhozás bánt el oly mostohán, és az igazságügyi miniszter annak csak végrehajtója. De vajmi szomorú dolog az, hogy a kormány gyámoltalanságánál fogva a törvényhozást csak „ad absurdum“ vezettetése által lehet jobb belátásra bírni. Mi tehát a kormány hivatását és erélyét nem azon kicsinyeszerű disciplinában keressük, hogy az egyik vagy másik aspirans részéről nyilvánuló indokolatlan ambíciót, a „kellő mértékre“ tudja leszállítani; hanem abban, hogy a szellemi erő tulsúlylával a törvényhozásra tudjon irányadó befolyást gyakorolni, nehogy egy újabb provisoriummal gyarapítsa az örökös provisorium átka alatt tönkre jutott jogbiztonságot.

Még nincs késő! A kormány még most is oda irányozhatja ésszerű törekvését, hogy a szervezés akkép vitessék keresztül, hogy az a kitűzött 2 év lejártá után helybenhagyattassék, s a nemzetnek ne keljen a példabeszéd szerint... saját kárán okulnia.

* * *

„Justitia Regnorum Fundamentum“!

Szegény magyar justitia!

Ám lássuk ama fundamentum történeti mozzanatait az utolsó évtizedekben.

Nemzeti jogéletünk a negyvenes években örvendétes fejlődésnek indult, — de az 1848—49-ki függetlenségi harcz legyőzetésével egy balvégezet hosszú időre megállapodást parancsolván, egy egész évtizedig idegen törvények s törvénykezési rendszer uralma alatt éltünk. 1861. évben megssüntetvén az osztr. törvények érvénye, a cs. k. bíróságok helyett ismét a régi alkotmányos törvényszékek állították vissza. Ezután bekövetkezett a „provisorium“ s néhány év múlva reá-következett a „restauratio“. 1869-ben az ideigl. törv. rendtartás egy újabb provisoriumot alkotott, mely az 1871. XXXII. t. cz. értelmében ép most egy másik provisoriummal váltatik fel.

De mind ez még nem elég!

Hir szerint az igazságügyi miniszterium kebelében egy enquete bizottság titokban egy még újabb, tehát már egy jövő provisorium alkotásával van elfoglalva. Mi ugyan hitelesen nem értesültünk ezen enquete tanácskozmányairól s csak a napi lapok újdonságaiból tudjuk, hogy az igazságügyi miniszter a codificatio gondját a legfőbb ítélőszék egyik éltesebb tanácselnökére bizta, kinek szellemi rugonyossága senkiben sem keltett vérmes reményeket. Azt azonban még sem hittük, hogy az igazságügyi tárczának ezen szerencsés combinatiója a retrograt irány diadalát jelentse s az ideigl. törv. rendtartásnak alig két évi hatálybalépte után, végzetszerű circulus vitiosus-ban a bírói illetőség s nevezetesen a felelbiteli rendszer felforgatásával, az országbírói értekezlet ideigl. törvk.

rendszabályainak, az ideigl. polg. törv. rendtartás helyébe leendő ideiglenes vissza-helyezését eredményezze. Pedig csakugyan ezt jelenté néhány napi lap, állítván, „hogy az igazságügy-miniszterium kebelében a polg. perrendtartás és a bünyügyi eljárás szabályozására összehívott enquete-bizottságban elhatározott: hogy a bizottság a semmitőszéknek a m. kir. Curiába¹⁾ történendő beolvasztását s ezzel kapcsolatban az ugynevezett felelbitési rendszert fogja programjába felvenni, és ehhez képest jövőre az első foku bíróságok ítéletei, az elkövetett alaki hibák miatt nem a semmitőszékhez fognak felterjesztetni megsemmisítés végett, hanem a királyi táblához, mely utóbbinak alaki jogsérelmei felett ítéletet (?) mondani ismét a legfőbb törvényszék lesz hivatva.“

Ha oly sok nem történt volna már, a mit lehetetlennek tartottunk, úgy tekintet nélkül hagytuk volna a fentebbi galimathiást, melyből (hihetőleg csak a szakavatlan újdondászi stilisatio folytán) még a semmiségi határozat elleni semmiségi panasz lehetőségét is ki lehet magyarázni. Annyi azonban bizonyosnak látszik, hogy a semmitőszék eltörlése s ennek folytán az egész felelbiteli rendszer megváltoztatása czéloztatik.

Ámde meggondolták-e azok, kik a halhatatlanság vágyának kielégítését egy újabb provisorium alkotásában lelik, — meggondolták-e azok, hogy semmisem veszélyezteti a jogbiztonság alapját oly mérvben, mint a bírói illetőség s a felelbiteli rendszer felforgatása; mert míg a perrendtartás egyes szakaszainak módosítása s hiányainak pótlása csak üdvös hatású volna, — addig a felelbiteli rendszer felforgatása a még alig hogy rendes kerékvágásba jutott törvénykezésünknek újabb zürzavarát okozná. Elkerülhetlenül szükséges ugyan a perrendtartásnak a mostani bírósági szervezettel való összhangzásba hozatala, de nem szabad azon határvonalat átlépnünk, melyen túl a perrendtartás módosítása megszünik tisztán csak jogászai jelentőséggel bírni, és politikai ténynyé válne; még pedig oly inpoliticus politikai ténynyé, mely a külföldnek a hazai jogalap megszilárdulásába vetett bizalmát teljesen tönkre tenné.

Nincs szándékunkban a semmitőszék védelmére kelní, noha annak ellenesei is kénytelenek bevallani, hogy a semmitőszék legalább a végrehajtási eljárás gyorsítására üdvösen hatott. Még kevésbé áll szándékunkban védelmére kelní azon általunk kezdettől fogva korholt perrendtartásnak, melynek hiányait oly jól ismerjük, mert hiszen azok a „Döntvénytár“ figyelmes szerkesztésénél szembeötlőleg feltűnnek.

Mi is kívánjuk az 1868. LIV. t. cz. revisioját, de az alap felforgatása nélkül; és meg vagyunk győződve: hogy ha az igazságügyi miniszter elég bátorsággal bírna a szóbeliség és közvetlenségre fektetett polgári perrendtartás, mint korigényelte reform eszmének elodázásával, jogrendszerünk bonyodalmaait egy újabb ideigl. perrendtartás tervezetével gyarapítani, — a jogérzet annyira fel fog támadni az egész országban, hogy a törvényhozás a miniszterium ellenében a közvélemény sulyát fogja latba venni.

Utaljuk azonban az enquete-bizottságot egy anomaliára, mely mindinkább sürgős törvényhozási intézkedést igényel. Ezen anomalia pedig az egyetlen egy főtörvényszék létele, tekintettel Magyarország terjedelmének és lakosságának számára.²⁾ A kir. tábla jelen

¹⁾ Most is csak egy osztályát képezi a kir. Curiának.

²⁾ A pesti s m.-vásárhelyi kir. tábla 102 kir. törvényszék és 360 kir. járásbírói felelbiteli forumát képezvén, miután tudvalevőleg nálunk a perek 90% kerül felelbités alá, még Lengyelország határszéléről, majdnem minden tyukper Pestre kerül.

szervezetében unicumot képez, és megérdemli, hogy oly világhírűvé váljék, mint Xerxes serege. Mi kezdettől fogva ellenezük a kir. táblának egységes szervezetét, melytől az egységes jogszolgáltatás eredményét is hasz-
talanul várjuk, mert a külön senatusok, melyeknek külön elnökei vannak, majdnem minden érintkező pontot nélkülöznek. — Az enquete-bizottság s illetőleg az igazságügyi miniszter eleget tenne az örökkévalóságért, ha a kir. tábla felosztásával a végleges bírósági szervezet utját egyengetné.

Mindebből tehát egy fontos tanulságot vonhatunk, és ez egy erős országos jogászai közvélemény tömörülésének szükségességében áll. Reméljük is, hogy ezen jogászai közvélemény, gyülekezeti és irodalmi téren mind intensive, mind extensive fog növekedni.

Dr. DÁRDAI SÁNDOR.

Mily jogorvoslatok használhatók telekkönyvi ügyekben.

Naponkénti tapasztalataim meggyőztek arról, hogy a czimben kitett kérdéssel, igen sokan nincsenek tisztában, minek azonban oka nem távol keresendő. Az osztrák perrend szabályaihoz idomított telekkönyvi rendtartás érintetlenül hagyatott, a nélkül, hogy arra, miszerint az új perrend szabályai, annak határozataival összhangzásba hozassanak, figyelem fordítatott volna, — és e mellett a telekkönyvi hatóságok, az ingatlan javakra elrendelt végrehajtások körüli teendőkkel is felruháztattak, mi mind megannyi kétely előidéz-
jévé lön.

Hogy feltett kérdésünkre kellőleg megfelelhessünk, szükséges mindenekelőtt tisztába jönni azzal, mi ér-
tendő, a telekkönyvi ügyek — elnevezése alatt, mert épen a legtöbb zavar, a jogorvoslatok használata körül, azon tévnézet által idéztetett elő, hogy mindazon ügyek, melyekben — ez idő szeri-
nt — a telekkönyvi hatóság bíraskodik, a telekkönyvi ügyek közé soroz-
tattak.

Pedig a dolog nem így áll:

Telekkönyvi ügyek (szoros értelemben véve) egyedül azok, melyek körüli eljárásra, tehát a jogorvoslatok használatára nézve is, az 1855. decz. 15-én kiadott telekkönyvi patensben foglalt szabályok irányadók; tehát az annak értelmében **peren kívül** tárgyal-
t telekkönyvi ügyek; mert azon ügyek, melyekben az említett patens I. része szerint a felek perre utasítat-
nak, vagy melyek, az abban adott utasítás szerint, per útján kezdetnek meg — a rendes peres ügyi eljárás szabályai lévén irányadók, ezek a szorosán vett telekkönyvi ügyek köréhez — habár ezekben, ezuttal, a telekkönyvi törvényszék bíraskodik is — nem tartoz-
nak; — s ez utóbbiakban, névszerint:

a telekkönyvi kiigazítási, jelzálog átkeblezési, elő-
jegyzés igazolási és kitörlési

perekben, ugy az eljárás módjára; valamint a jogorvoslatokra nézve is a perrendtartás általános szabályai szolgálnak zsinórmértékül. — Hasonló szabály áll a végrehajtási ügyekre nézve is, melyek szintén a perrend szabályai szerint intézendők.

Ezen választó vonal helyes felismerése fogja kulcsát szolgáltatni azon kételyek eloszlatásához, melyek a jogorvoslatok használata körül felmerülvén ennek folytán, a felsőbb bíróságok vádoltattak elvi következtelenséggel, pedig a hiba magában azon félben volt, mely az ügyek különböző voltát fel nem ismerte.

A telekkönyvi törvényszék illetőségi köréhez tar-
tozó ügyek, — tehát

1) a tulajdonképi telekkönyvi ügyek, vagyis melyek a telekkönyvi rendelet szabályai szerint, peren kívül s rendszerint, az ellenfél meghallgatása nélkül (tvkvi rendt. 129. §.) — ex primo decreto — intéztetnek el,

ezekben egyedüli jogorvoslat a tvki rendt. 142. §-a szerint a felfolyamodás semmiségi panasznak helye nincs — mint azt a Curia, mint semmitőszék számos esetekben kimondotta.

A telekkönyvi rendt. 145. §-a szerint oly esetben, midőn a felfolyamodás a másod bíróság által elutasítatik — vagyis két egybehangzó végzés ellen — további felfolyamodásnak helye nincs, ezen szabály az ideigl. törvénykezési szabályok 153. §-a által eltöröltetett, s a felfolyamodás két egyenlő végzés ellen is, a harmad-
bírósághoz — birtokon belől — megengedtetett; azonban e rendelkezés ismét hatályon kívül tétetett, a polg. tvk. rendtartás életbelépte tárgyában kiadott átmeneti intézkedések XIX. cikkének 2-ik pontja által, mely az ideiglenes törvénykezési szabályoknak a telekkönyvekről szóló fejezetéből egyedül a 145., 148., 149., 150., 154., 156. és 158. §§-okat rendeli fentartani, tehát a 153. §. érvénye megszűnván, a felfolyamodásra a telekkönyvi rendtartás általános szabályai szolgálnak zsinórmértékül, s így két egybehangzó végzés ellen további felfolyamodásnak helye nincs, — ellenben

2) a telekkönyvi hatóság köréhez tartozó s fentebb felsorolt perekben a polg. tvk. rendt. általános szabályai lévén irányadók, a felebbezés jogorvoslata két egybehangzó ítélet ellen is használható.

3) A végrehajtási ügyekben a végrehajtás s illetőleg árverés körüli alaki szabályok meg nem tartása folytán (292. §. 21. pont) semmiségi panasz-
nak, a vételár felosztás ellen pedig (450. §.) felebbezésnek van helye.

Ezek mind tisztán állanak, s e részben alig fog valaki, a felsőbb bíróságok határozataiban elvi eltérést felmutatni. *) — Egyedüli eset, mely a jogorvoslatokra kétséget enged: a végrehajtási zálogjognak, a perbirósága által történt megkeresés folytán, eszközlőt bekebelezése; s illetőleg a végrehajtási végzés feljegyzése iránt, a telekkönyvi hatóság által hozott határozatok elleni felebbevitel mikénti érvényesítésére vonatkozik, — ugyanis:

miután a végrehajtási végzés foganatosítása, a végrehajtási eljárás folytán merül fel, egyrészt ezen ügy, e szempontnál fogva ugy tekinthetők végrehajtási ügynek; mint más szempontból felvéve,

miután, e végzések folytán eszközlött bejegyzések által, kizárólag más hatóságok megkeresvénye foganatosítatik, és ezen bejegyzéseknél nem a végrehajtás, helyes vagy helytelen volta, hanem egyedül csak az képezi bírálat tárgyát, hogy a megkeresvény foganatosítása telekkönyvi akadály által, nem gátoltatik ez — ezen eljárás kizárólag telekkönyvi ügyként tűnik fel;

és tán épen azért, mert ezen ügyek ily két különbözö szempontból tekinthetők, nincsenek a felsőbb

*) Tévedett tehát Gyura Adolf ur egy a volt „Themis“-ben közlött alaptalan cikkében, melyben a legfőbb ítélőszéknek, általa közlött ítéletéből, azt véli kimagyarázni, hogy az nem vétetett felülvizsgálat alá; mert ha a lf. ítélőszék, azt kívánta volna kijelenteni, hogy ezen esetben felebbezésnek nincs helye, a felebbezést „hivatalból visszautasította volna“ miután azonban a kir. tábla ítéletét indokainál fogva helybenhagyta, ez által az ügynek érdemleges felülvizsgálatába bocsátkozott.

biróságok sem kellőleg tájékozva azok természetéről, — s ily ügyekben,

elfogadtatnak s felülvizsgáltatnak, a semmitőség által a semmisségi panaszok; mert azok végrehajtási ügyeknek tekintetnek, és

elfogadtatnak s felülvizsgáltatnak, a kir. ítélőtábla által, a felfolyamodások, mert telekkönyvi ügyeknek tekintetnek.

Egyedül ezen ügyek tehát azok, melyek minősége iránt határozott megállapodás — a felsőbb biróságoknál — eddigelő nem létezik.

ZLINSZKY IMRE,
királyi táblai pótíró.

A bizomány-üzlet jogelvei.

XI.

Az előadottak szerint tehát az, ki valamely eladó bizományostól vásárolt bizonyos árukat, azokat csakis ettől igényelheti, valamint ennek következtében az ezen bizományi áruk iránti szavatosságot csakis ettől követelheti.

Kitűnik ezen felfogás hazai törvényeinkből is. A csődtörvény 38. §-a szerint a megbízó vindicálhatja a vagyombukott bizományos csődtömegében összeirt s ott talált bizományi áruját feltétlenül. Ha már felteszszük, hogy valaki ezen árukat csőd előtt megvette a bizományostól, azok árát is kifizette, sem azon árukra, sem az árukat vindicáló megbízó ellen igényt nem támaszthat. Ő a fizetett vételért egyszerű követelésként bejelentheti a bizományos csődtömege ellen, de az áruk kiszolgáltatása iránt a vindicáló megbízó ellen nem fordulhat.

Már pedig, ha ama harmadik szerződő félnek jogai és kötelességei lehetnének egyenesen a megbízó ellen, úgy ő kétségkívül jogosítva volna az előadott esetben a megbízótól a megvett bizományi áru kiszolgáltatását követelni.

Viszont a megbízó a bizományi áru vevőjétől nem lehet jogosítva egyenesen a vételért követelhetni a bizományos mellőzésével, már csak azért sem, mert hisz akkor legtöbb esetben kijátszatnék a törvénynek azon biztosító intézkedése a bizományosra nézve, mely szerint ő a bejött vételárból első sorban levonhatja a bizományi árura tett előlegezéseit, költségeit, provízióját stb., a mely józan intézkedéseket az 1840. XVI. t. cz. 42. §. egész kiterjedésben is tartalmazza. ¹⁾

Azért a megbízó a bizományosnak ilyenmü követeléseit harmadik szerződő felek irányában csakis a bizományos által tett engedményezés után keresheti saját felperessége alatt, de ekkor el kell fogadnia azon kifogásokat azon harmadik szerződők részéről, melyeket ezek a bizományossal való viszonyból ez ellen tehettek volna, mert hisz az ő jogi állapotuk rosszabbá az által nem válhatik, ha a bizományos ellenük fenállott jogait egymásra, a megbízóra, ruházta.

Viszont az, ki bevásárlási bizományosnak árut eladott, csakis ettől igényelheti a fizetést; a megbízó nem is teljesítheti ama eladónak a fizetést, s ha teszi, ezt saját felelősségére teszi azt, miután nem is tudhatja, valjon nem-e kölcsönös leszámolásban voltak-e az eladó s bizományos, s nem-e akarta ez tán valamely viszonykövetelését az eladónak ellene fenállott követelésébe beszámítani. ²⁾

Az eladó követeléseit csakis a bizományos utalványozásával (delegatio) érvényesítheti a megbízó

ellen, de ez csakis a megbízó, mint új adós, beleegyezésével történhetik ¹⁾ illetve, ha beleegyezés nélkül történnék, ama eladónak el kell fogadnia mindazon kifogásokat, miket a megbízó a bizományos ellen tehetne.

Ezen elvekből kiindulva a megbízó nem követelhet azoktól, kik bizományosának árukat adtak el, ezek iránt szavatosságot; ezt csakis a bizományosától követelheti, mert hisz meglehet, hogy ama eladók egészen más feltételek alatt szerződtek a bizományosal, mint ez a megbízójával.

Teljesen megegyezőleg ezen felfogással intézkedik, mint több ízben kiemeltük az 1840. XVI. t. cz., mely a bizományosról szól. Bár itt csak eladási bizományosról van szó, nem lehet kétség, hogy azon elvek alkalmazandók a vásárlási bizományra is, miután ez utóbbi jogviszonynak ugyanazon jogi kiindulási pontjai, ugyanazon végcélja, ugyanazon jogi jellege van. Különösen pedig nem volna mi által sem indokolható azon felfogás, hogy daczára azon belső hasonlatosságnak, mely az eladási és vásárlási bizományok közt létezik, az egyik jogviszonyra más elveket alkalmazzunk, mint a másikra, csupán csak azért, mert a mi kereskedelmi törvényünk, mely a kereskedői forgalomnak csekély voltánál fogva 1840. évben csakis az egyikről intézkedett.

Ezen eljárás mellett kereskedői jogügyleteink nagyobb részét biróilag egyáltalán rendezni nem is lehetne, miután azokról törvényhozásunk egyáltalán nem is intézkedik.

Azonban a valódi józan praxis és a tudományos törvényalkalmazás akkor, midőn valamely elbírálás végett felmerült jogi viszony tekintetében határozott intézkedést a fenálló törvényekben nem talál, első sorban ama jogviszonyhoz legközelebb álló jogviszony iránt fennálló törvényes szabványokhoz fog folyamodni, az elbírálásnál azokat fogja alapul venni.

Nem szenvedhet tehát kétséget nézetünk szerint az, hogy bár az 1840. XVI. t. cz. csakis az eladási bizományosról tesz említést, fenforgó esetben a vásárlási bizományt is azon ott kifejtett elvek alapján lehet csupán és szabad józanul megbírálni.

(Vége. köv.)

Dr. STILLER MÓR,
ügyvéd.

Némely észrevételek az orvostörvényszéki szolgálatot illetőleg.

Mint a folyamatban lévő törvénykezési ügyrendezésből kitűnik, az orvostörvényszéki működés élén 6 kerületi törvényszéki orvos fog állani; a fegyházakban fegházi orvosok lesznek alkalmazva; az egyes törvényszékeknél azonban törvényszéki orvosi állomások nem rendszeresítettek.

Tekintsük ez intézkedést közelebről:

1-ször: A kerületi törvényszéki orvost illetőleg annak működése majdnem lehetetlen lesz, mert tekintve például Zemplénmegyét, itt 1870-ik évben 114 felülvélemény fordult elő a megyei törvényszéknél; ha tehát 7—8 megyétől csak 600—700 lelet érkezik évenként a kerületi orvoshoz, hozzájárulván vagy 7000 tanuvallomás, — melyek áttekintése pedig felette fontos az orvosi ítélet megállapításánál — hogy végezheti azt egy, bármily készültsgű s tapasztalt orvos? annál inkább, mivel gyakran nemcsak véleményt adni, de az első működő szakértő véleményét átgondolt érvekkel helybenhagyni vagy megdöntenie kell.

2-ször: Az orvostörvénykezési főcél, t. i. a birónak az előtte ismeretlen tisztán orvosi kérdésekben kellő felvilágosítást adni, a kerületi törvényszéki orvosi institutum által semmikép elérve nincsen; mert a birói kétely a lelet fölött, s egyéb fontos kérdések, csak a végtárgyalásnál merülnek fel; a leletet

¹⁾ Ugyanigy a ném. ker. tvk. 374. cikké.

²⁾ Treitschke, i. m. 87. l.

¹⁾ Suhajda J. „Magyar polg. anyagi magánjog“ 265. l.

tehát felvilágosítás végett minden ujabb felmerülő kérdésnél a kerületi törvényszéki orvoshoz kellend visszaküldeni, mely hátránnyal lesz ezen eljárás az igazság gyors kiszolgáltatására könnyen átlátható.

3-szor: Tapasztalati tény, hogy sok fenyegető — például gyermeksikkasztási eseteknél — a vizsgáló vagy ítélő bíró, mint laikus a vádlottat kellőleg kikérdezni sem képes, s törvényszéki orvos hiányában a bűn sok esetben kideríthető nem lesz. Végre

4-szer: Igen sok eset fordul elő, hol a szenvedett sérülés folytáni munkaképtelenségi határidőt vagy utóbajokat constálni szükséges, ily esetekben tehát a sérült mindenkor a kerületi törvényszéki orvoshoz lesz majd utasítandó. — Erre nézve állíthatni ugyan, hogy a célra magánorvosok is alkalmazhatók, de minden orvos előtt tudvalévő dolog, hogy az orvostörvényszéki működéshez külön tanulmány, gyakorlat és tapasztalás szükséges, a magánorvostól pedig nem kívánható, hogy a törvényszéki orvos-tan minden ágaiban jártas legyen, csak azért, mert néha, mint szakértő a törvényszéktől is megkeresetik.

De eltekintve ettől, a magánorvos soha sem jár el oly szigoruan, mint a szolgálatban lévő orvos, mint ezt az első leletek felvételénél gyakran volt alkalma tapasztalni minden törvényszéknek.

Nézetem szerint tehát az igazság gyors kiszolgáltatása s az oly fontos orvos törvényszéki ügy czélszerű elrendezése tekintetéből szükséges:

1-szor: Hogy minden egyéb törvényszékhez egy, ha lehet már némi gyakorlattal bíró törvényszéki főorvos nevezessék ki, kinek köteleességéhez tartozik:

a) a vizsgáló bíróhoz érkezett leletet felülvéleményezni, s minden szakértői felvilágosítást adni;

b) súlyos s halálos, sértési vagy gyermeksikkasztási esetek felett tartandó végtárgyalásnál jelen lenni, a felmerülendő bírói kérdésekre szóval felelni, és ha szükséges a vádlottat kikérdezni;

c) előforduló esetekben például felvételek (exhumatio) eseteiben a helyszínére kimenni s a bonczolást vezetni;

d) a magyar fegyenczeket gyógyítani.

2-szor: Ha kétes esetekben valamely ügy felülvizsgálat alá kerül a törvényszéki orvos véleménye az első lelettel együtt, felülvéleményezés végett a magyar kir. egészségügyi tanácshoz, melynek kebelében az orvosi tudomány kitünőségei alkalmaztassanak, terjesztessék föl, s a kerületi törvényszéki orvosok számára engedélyezett 10,000 ft ezen célra fordíttassék.

3-szor: A törvényszéki orvos állásának megfelelőleg ülnöki ranggal s törvényszéki főorvosi címmel láttassék el s ebből kifolyólag

4-szer: A fogházi orvosok részére meghatározott s csaknem irnoki fizetés, miután ez sem a törvényszéki orvos rangjának, sem teendőinek meg nem felel, a törvényszéki ülnökhöz arányosíttassék; annál inkább, minthogy említett kötelezettségei mellett minden magángyakorlatról le kellend mondania.

Végül helyén látom felemlíteni, miszerint a törvényszéki orvosi rendszerből felmerülő csekély kiadási többlet ily fontos kérdésben figyelembe nem vehető.

Dr. W. A.,
megyei és tvszki főorvos.

A telepítvényekről szóló törvényjavaslat.

(Benyújtotta Bittó István miniszter okt. 22-én.)

1. §. Azon majorsági birtokterületek, melyek a föld tulajdonosa által évi szolgálmányok fejében egyeseknek vagy egyidejűleg többeknek, betelepítés céljából írott szerződés mellett szabad haszonvétele engedtetek át, s a melyeken ennek folytán e törvény életbelépte előtt községek keletkeztek: mint az urbéri és ezzel rokonviszonytól eltérő természetűek, következő intézkedés alá osnok.

2. §. Ott, a hol a telepítvényi földek határozatlan vagy örök időkre, esetleg a férfiág kihaltáig szóló szerződés mellett jutottak a telepítvényes birtoklásába;

vagy ha a szerződés határozott időre kötött ugyan, de ezen határidő már az 1848. év január 1-ig lefolyt a nélkül, hogy azóta a szerződés határozott időre újból megkötöttet volna;

a telepítvényi összes (bel- és kül-) birtok, a rajta fekvő

tartozmányok megváltása mellett, a birtokló telepítvényes teljes tulajdonává válik.

3. §. A hol a telepítő tulajdonos és a birtokló telepítvényes közt, a telepítvényre vonatkozó szerződés meghatározott időre szól, — kötöttet legyen bár a szerződés az 1848-ik év előtt vagy azután: a telepítvényi belsőség, u. m. a házhely, udvar és kert a felek közti szabad egyezkedés, vagy ennek nem sikerülte esetében, a bírói becsü útján megállapítandó értéknek biztosítása mellett, a telepítvényes tulajdonába megy át.

A bírói becsünél mindig az ugyanazon határban mivelet alatt levő középszályzatu földek értéke vétetik alapul.

A szerződésben érintett minden egyéb birtok azonban a telepítő tulajdonos kizárólagos tulajdona marad, melyre nézve a felek közt felmerülő minden viszonyok a szerződés szerint ítéltetnek meg.

4. §. Ha a 3-ik §-ban körülirt telepítvény a m. kir. kincstári birtokokon létezik, a telepítvényes az azon szakaszban megállapított mód mellett, külső földeiből is megtarthat tulajdonjoggal annyit, a mennyinek vételárára nézve teljes biztosítékot nyújtani képes.

5. §. A váltáságtőkét a 2-ik §. esetében az évi tartozás értékének huszszoros összege képezi.

E váltáságdíjat, valamint a 3-ik és 4-ik §-ban érintett vételárt az állam közvetítése nélkül husz év alatt, évenkénti egyenlő részletekben az 5%-tól kamatokkal együtt a telepítvényes köteles törleszteni.

6. §. Az évi tartozás a következő elvek szerint számíttatik ki és állapíttatik meg:

1. A hol az 1858. évtől 1867-ig készpénzfizetés volt gyakorlatban: az évi tartozás mennyisége a 10 évre eső átlag szerint állapíttatik meg.

2. A hol a 10 év alatt terménybeli tartozás állott fenn, ott a) ha az összes termésnek bizonyos hányada, tized, kilenced, heted stb. volt gyakorlatban: átlagosan számíttatik ki a tartozásnak mind mennyisége, mind ára;

b) ha pedig a tartozás határozott mennyiségből állott: csak a termény ára számíttatik ki átlagosan.

3. Ha az évi tartozás napszám, vagy más szolgáltatásból áll: a 10 évi árak átlaga fog zsínormértékül szolgálni.

7. §. Szabadságában áll a feleknek a váltáság összege, valamint lefizetésének és biztosításának módzatai iránt egyezségileg is határozni.

Tiltva van azonban és semmis annak kikötése;

a) hogy az egyes váltáságtölezzetek egymásért egyetemleges kötelezettséget vállaljanak;

b) hogy a megváltandó telepítvényi birtokok, a mennyiben külön birtokosok kezén vannak, egyetemlegesen leköttesenek;

c) hogy a községi vagyon magánbirtokosok tartozásaért köttessék le jelzálogul.

8. §. A megváltást mind a földtulajdonos, mind a váltáságtölezzetek kérhetik; és utóbbiak, habár külön telepítvényi szerződés mellett jutottak is birtokba, de ha ugyanazon földtulajdonos a jogosított fél: ez elleni kérelmeiket egy keresetlelbe foglalhatják. Ha két év eltelte alatt egyik fél sem indítaná meg a keresetet, az a királyi ügyésznek felperessége alatt, a telepítvényes község nevében indítandó meg.

A keresetlel azon törvényszékhez nyújtandó be, a melynek kerületében a megváltandó birtok fekszik.

A törvényszék a keresetet az előnyomozások megtétele, az egyezség megkísérlése és a tárgyalás felvétele végett az illető egyesbírósnak küldi meg.

9. §. Az egyesbírósnak a netalán felmerülő vitás kérdések felett a tárgyalást megtartja; a megállapításhoz szükséges összes előmunkálatokat teljesíti; azonban a váltáságtösszeget, valamint a 3. és 4. §§. eseteiben a vételárt a felterjesztett iratok alapján, a törvényszék állapítja meg.

Az eljárás költségeit a felek egyenlő részben viselik.

Az eljárás, a mennyiben a jelen törvény mást nem rendel, a fennálló törvényes határozatok szerint történik.

10. §. Az ezen törvény határozatai folytán, a telepítvényes tulajdonába jutott ingatlan, a birtokos nevére hivatalból iratik át, s egyidejűleg a váltáságt tartozás bejegyeztetik.

Azon esetben, ha a birtok a földtulajdonos nevében áll és terhelve van: az átírás tehermentesen eszközlendő, és a bejegyzett hitelezők csak a váltáságtösszegre tarthatnak igényt.

11. §. Minden telepítvényes községben, a földtulajdonos köteles a községi közös iskola számára legalább 5 hold földet, — holdját 1600 négyszög ölével számítva — öröktulajdonul ingyen adományozni.

Ha többen vannak a földtulajdonosok: ezen adományozáshoz azok mindegyike a részére jutott váltságösszeg arányában kötelesek járulni.

12. §. A jelen törvény 2., 3., 4., 11., 19. §§-ai szerint létesítendő ügyletekért és teljesített birói eljárásért bélyeg és illeték nem fizetendő.

13. §. A 3. §-ban felhozott megváltás eseteiben, a belsőség térfogata, a mennyiben azt a szerződés ki nem tüntetné, vagy a felek az iránt megegyezni nem tudnának: a bíróság által léteszen kinyomozandó s megállapítandó olyképen, hogy a belsőség sem egy holdnál nagyobb, sem pedig fél holdnál kisebb mennyiségben nem állapítható meg.

A hold, a mennyiben szerződés szerülog meghatározva nincs, 1600 □ ölével veendő fel.

14. §. Ha a telepítvényes birtok a volt tulajdonos többi földjei közt elszórtan fekszik, a birtok tagosítása bármelyik fél kértére elrendelendő.

15. §. A kik majorsági birtokon a földtulajdonos saját épületeiben telepedtek le: telepítvényesekül nem tekintetnek.

16. §. A gyár-, bánya és erdő-üzem érdekében keletkezett telepítvényekre ezen törvény nem terjed ki.

17. §. A székelyföldi havasokon előforduló erdei telepítvények nézve következők rendeltetnek:

A telepítvényhez tartozó összes bel- és külbirtok, a rajta fekvő évi tartozások megváltása mellett, a telepítvényes tulajdonává válik:

a) azon telepítvényeknél, melyek az erdőségek kiirtása és szántóföld, legelő vagy kaszálóvá való átalakítása céljából, a községi osztatlan birtokon vagy magán földtulajdonosok majorsági birtokán eszközöltettek, habár község nem alakult is, ha a telepítvényes vagy előde a telepítvényi birtokot 1848. jan. elsején már birta s használta, és ha a rajta épült ház s gazdasági épület a telepítvényes tulajdona;

b) azon erdei telepítvényeknél, melyek bányászat, gyár-, vagy egyéb iparüzlet fenntartása céljából alapítottak, azonban a vállalat még 1848. jan. 1-seje előtt megszűnt, és a földtulajdonos s telepítvényes közt az évi szolgáltatások iránt határozott időre szóló szerződés létre nem jött, habár a ház és gazdasági épület a vállalat által emeltetett volna is.

A váltságtókat ezen erdei telepítvényeknél, ha az évi szolgáltatás változás alá nem eső készpénzbeli összegből állott, vagy ilyen négyezségileg, vagy jogérvényes ítélet által változtatott át: az évi tartozás huszszoros összege képezi.

Egyéb esetekben a váltság az összes bel- és külbirtok területének nagysága szerint állapítatik meg, egy catastralis holdért 23 ftot osztr. ért. számítva.

Azonban ezen megállapításnál haszonvehetetlen telek számításba nem vehetők, s az ilyenek, a mennyiben a megváltandó földek közé esnek — s azoktól el nem különíthetők — ingyen maradnak a telepítvényes birtokában.

Ha a ház és épület a vállalat tulajdona: ennek birói becsértékét a telepítvényes fizetendi.

18. §. Ezen törvény végrehajtásával a bel- és igazságügy-miniszterek bizatnak meg.

I n d o k o k

* * *

a telepítvényekről szóló törvényjavaslathoz.

Azon surlódások, melyek az ország némely részeiben létező telepítvényes községek s a földtulajdonosok közt kifejlődtek, elengedhetlenül igénybe veszik úgy a kormány, mint a törvényhozás figyelmét.

Az ország legtermékenyebb vidéke természeti gazdagságait értékesítő munkás osztálynak sorsa egyrésztől, másrésztől a tulajdonjog s a szerződéses kötések tiszteletben tartása szükségének érzete, egyaránt igazolják a törvényhozás azon határozatát, mely szerint a telepítvények kérdésének megoldását legsürgősebb teendői közé sorozá.

A telepítvényesek és a telepítő tulajdonosok közt kitört viszály egykoru az 1848-ki törvényhozásnak, a birtokviszonyokat gyökeresen átalakító intézkedéseivel, s azokkal, mint okozat, a legszorosabb összefüggésben áll.

Ezen időszakot megelőzőleg a telepítvényesek szerződéses viszonyaik megváltoztatására soha nem törekedtek.

Az urbéri viszonyok megszüntetésével azonban, midőn a törvényhozás a hűbériség helyébe a szabad tulajdont helyezte, — a telepítvényesek is, akár a viszonyok látszólagos analogiája, akár az 1848-ki vonatkozó törvények minden részletezést mel-

lőző szerkezete által félrevezetve, a nagy változás kedvezményeit a maguk részére is követelték.

Az 1853. márcz. 3-án kelt urbéri nyiltparancs, mely a bajt orvoslandó volt, csak növelé a zavart azon szerkezeti hiány folytán, mely a nyiltparancs 19. §-át, a 20-ik szakasszal ellentmondásba hozta.

Mindezt szükségkép követé a félreértések és bonyodalmak egész sora.

A telepítvényesek legtöbb helyen szerződéses köteleiket tagadák meg, — a tulajdonosok pedig tulajdonuk feletti aggodalmaiknak engedve, vagyonuk elértéktelenítésének veszélyével is, rendben felmondták szerződéseiket, melyektől többé ótalmat nem várhattak. Ennek aztán perlekedés, elkeseredett izgalom, sőt néhány község feloszlása lón következménye.

Ezen állapotot megszüntetni, az állam és nemzetgazdasági érdekek kívánalmait, a tulajdon eszméjének sérthetlenségével kibékíteni, a rendet és bizalmat helyreállítani volt a cél, melyet a tvjavaslat maga elé kitűzött.

E felette nehéz feladatot úgy vélte leginkább elérhetni, ha a kölcsönös érdekek méltányos kielégítését mindig szem előtt tartva, folytonosan azon ösvényen marad, melynek irányát már a tételes törvény és törvényes szabályok megjelölték.

A javaslat részleteire áttérve, mindenekelőtt szükségesnek mutatkozott a telepítvényes viszonyok különbségei szerint 2 külön csoportot felállítani:

a) az elsőhöz tartoznak azon telepítvények, melyekre nézve földtulajdonos meghatározott időre szóló szerződést felmutatni nem tud, vagy mutathat ugyan, de az már 1848. jan. 1-én lejárt vagy épen örökidőre kötött;

b) a 2-dik csoporthoz tartoznak a határozott időre kötött szerződések mellett létre jött telepítvények.

Az első esetben visszautasíthatlan azon jogi vélelem, hogy ha a földtulajdonos kiadott földeinek ismétli birtokbavehetéséről nem gondoskodott, vagy arról kötésszerűleg épen lemondott: már eleve hallgatag beleegyezett a viszony állandósításába.

Igy fogta fel ezt az urbéri nyiltparancs 19. §. is, midőn a határozatlan, örök időkre, vagy a férfág kibaltáig szóló szerződések alapján átadott birtokokat megváltás mellett a tényleges birtokosok kezén hagyja.

Épen ezért, a midőn e javaslat 2. §. az ilyen telepítvényi földeket minden kivétel nélkül, a szolgálmányok megváltása mellett, a telepítvényes tulajdonába bocsátja, nem tesz egyebet, mint határozott kifejezést ad egy szabálynak, mely már évek előtt jogokat állapított meg, s a melyről most visszalépni sem jogos, sem időszerű nem volna.

A b) alatti eseteknél nagyobb nehézségek merülnek fel.

Itt a viszony tisztán szerződéses lévén, kétséget nem szenved, hogy szorosán véve a megoldásnál csak a magánjog határozatai lehetnének mérvadók.

És ha a javaslat ennek ellenére a 3. §. szerint a telepítvényi belsőséget mégis kisajátíthatónak mondja ki, — nem megy tul azon szükségesen, melyet a magánjog épen saját érdekében az állam és társadalom magasb érdekei miatt gyakran számbavenni kénytelen.

Eltelkintve attól, hogy a tényleg létező községek sorsa feletti rendelkezést már a közigazgatási jog sem engedheti át kizárólag az egyéni akaratnak, — minden kétségen felül áll az, hogy a községek létezése nem hogy sértené a földtulajdonosok érdekeit, sőt ellenkezőleg azok fenmaradása, a telepítvényesek kitűzött céljának megfelelőleg gazdaságataik legelőtbe-vágóbb szükségletének teszen eleget.

De a fentebb érintett elvekkel nincs ellentétben a 4. §-ban foglalt eltérés sem.

A törvényhozást a magyar királyi kincstár birtokai feletti rendelkezésben a magánjog nem korlátozhatja. Ez időn a törvényhozás ez esetben törvényt alkot, egyuttal azon jog felett is intézkedett, a mely őt, mint magánjogi alanyt kizárólag megilleti.

Mutatkozik azonban némi eltérés a havasokban létező telepítvények szabályozásánál:

Amde itt az 1854. jun. 24-dikén kelt urbéri nyiltparancs 16. és 17. §§. által megállapított igényeket a vidék sajátosságos természeti, gazdasági s népességi viszonyait kelle szem előtt tartani.

Az ottani, teljesen szabálytalan urbéri viszonyok a különféle természetü birtokok jellegeire nézve uralkodó bizonytalanság, minden egyéb részletező intézkedést lehetetlennek tün-tettek fel.

A kitelhető gond fordítottat arra, hogy a tulajdonos a lehetőleg egyenértékben nyerje kárpótlását.

A tartozmányok felszámításánál, a kincstári javaknál, valamint a havasi telepítvények váltságánál megállapított módok igazolják a szándék valóságát.

A javaslat azonban mellőzi az állam közvetítésének igénybe vételét. Mellőzi pedig részint azon meggyőződés következtében, hogy az államhitelt folyton szaporodó államkötvényekkel tulterhelni s ez által az utóbbiakat elértékteleníteni nem szabad, részint pedig azon erkölcsi szempontból kiindulva, hogy a nép alsóbb osztályai viszonyaik javulásával és rendezésével egyidejűleg az azzal járó terhek és kötelességek tudatával is megismerkedjenek.

Bittó István.

A II-ik magyar jogászgylés közleményei.

V é l e m é n y

Dr. Vavrik Béla tanfelügyelő urtól Egerben.

Dr. Bozóky Alajos ur indítványa felett.

(Folytatás.)

Azonban, ha t. indítv. ur a használt kifejezést ama tág értelemben veszi, mint ez indokaiból kitűnni látszik, akkor azzal, főleg azon megkülönböztetés nélküli általánosságban (ha csak már in thesi azon tarthatatlan álláspontot nem akarjuk elfoglalni, mely szerint a jogi személyek létrejövételéhez minden egyes concret esetben specialis constitutio szükséges) csak olyasmit mondott, mi vita tárgyát nem is képezheti. Mert ezzel, véleményem szerint csak egyik szükséges következménye van elfogadva azon általános jogi igazságnak, hogy bármily tény vagy viszony jogi jeleggel és jelentőséggel csak akkor bír, ha az tételes jog által, mint ilyen elismeretik; mert minden a mi az államban a positiv jog körén kívül esik, realis jogi léttel nem bír. — Így vagyunk magának az embernek személyiségével is. T. indítv. urnak fenebbi tétele tehát, a mennyiben az a jogi személyek létrejövételére vonatkozik, ama tág, de a nyelvszokással ellenkező értelemben, nem jelentene egyebet, mint a positiv jognak elismerését a jogi személyek irányában egy vagy más alakban. Ily állami, vagy helyesebben a tételes jognak ily elismerése, mint emlitém, mindenre szükséges a mi az államban jogi jelentőséggel bír. Szándékosan használok itt az elismerés szót a jogi személyekre nézve, mint-hogy nézetem szerint az államhatalom még specialis engedéllyel is, ott hol erre szükség van, csak a jogi személy létezésénél jogosultságát mondja ki, de mint eddigi fejtegetéseimből önkényt foly, nem alkot jogalanyt, és pedig kimondja ott, hol az illető jogi alakzat a gyakorlati jogéletben már, mint jogi személy van construálva, tehát az más, mint olyan nem is lehet. — De ki fogja megítélhetni t. indítv. urnak ama tág értelemben vett általános kifejezéséből, hogy valjon a jogi személyek, melyik fajára vagy osztályára mily alakban kívánja az állami közreműködést?

A jogi személyek létrejövetelére iránti vitakérdés ott rejlik, hogy a régiebb elmélet hívei, minden egyes jogi személy létrejövételéhez különös állami engedélyt kívántak meg; részint azért, mivel a jogi személynél — ugymond — valamely az embertől különböző lény ruházattal fell személyiséggel, mi az egyes embernek nem, hanem csak államnak áll hatalmában, — részint mivel a jogi személyek elszaporodásától ép úgy tartottak, mint némely politikus fél a túlnépesedéstől; — de különben is egyesek érdekeit a jogi személyek irányában, valamint az azok feletti állami felügyeletet csak az engedélyezési rendszer által vélték kellőleg megóvhatni és biztosíthatni. Ily nézetekre, különösen a mi a jogi indokolást illeti, találunk még Mühlenbruchnál (Beurtheilung der Nädol'schen stb. 148. és 176. l.) vagy Pfeifernél (id. m. 36. l.), kinek e tekintetbeni álláspontját jellemző egyik nyilatkozatát méltónak tartom itt idézni: „Sőt, ha — ugymond — az egyes állampolgárok önhatalmuktól saját, vagy mások jogképességét nem fokozhatják, p. o. hogy egy nemtelent nemessé, egy kiskorut nagykorúvá tegyenek; annál kevésbé engedhető meg nekik egy rendezett államban lényeket alkotni, melyek nem személyek, p. o. állatok, vagy melyek épen csak eszményileg léteznek, különös személyiségekké felavatni.“ T. indítv. ur hasonlóképen osztani látszik e nézetet. (Pl. 17. l.) — Ezen a specialis engedélyt, és pedig az általános, vagy pedig a particularis jog alapján köve-

telő nézet ellenében, mások a jogi személyek létrejövételéhez elegendőnek tartják bizonyos esetekben az általános törvényt is, mely azt bizonyos feltételekhez kötven, ezek jelenlétével a jogi személy is létrejöttnek tekintendő. Így p. o. Puchta, (Rtslex. III. köt. 67. és 68. l.) kit t. indítv. ur ép oly helytelenül idéz és állit azok ellenébe, a kik a jogi személy létrejövételéhez lex generalist, vagy lex specialist kívánnak meg, mint Ungert és Windscheidet; és ép oly helytelenül idézi egyszersmind Savignyt, Salkovskit, Pfeifert, Sintenist, Vangerowt és Kellert, mint olyanokat, kik a lex specialis mellett a lex generalisnak létezését is elismernék. Mert azon az állásponton, a melyen ezen jogtudósok vannak, csak is ily törvénynek létezéséről lehet szó. — Vagyis a vita nem a lex generalis létezésének lehetőségéről és nem is annyira annak megengedhetőségéről, mint inkább arról foly, hogy a mai jog szerint, Némethonban oly lex generalis létezik-e? Például hozom fel csak Pfeifert (id. m. 37. l.) vagy Vangerowt. (I. k. 116. l.) vagy Sintenist. (id. m. I. 108.) „denn eine allgemeine Regel, wonach sie entstünden, giebt es im heutigen Rechte nicht.“ Vagy Kellert, (Pand. 73. l.) ki így szól: „Puchta fordert alternativ entweder einen speciellen Genehmigungsact, oder eine Rechtsregel, welche die Entstehung einer juristischen Person unter gewissen Voraussetzungen allgemein und ohne weiters zulasse. — Gegen diesen Satz ist allerdings an und für sich nichts einzuwenden, aber es ist nur damit nicht viel geholfen, denn das ist eben der Streit: ob eine solche Rechtsregel für irgend welche Art von juristischen Personen existire.“ Hogy pedig Unger szintén csak annyit mond, hogy vagy lex generalis vagy lex specialist kívántatik meg a jogi személyek létrejövételéhez, erre nézve idézem minden kétséget kizáró szavait a testületekre vonatkozólag: „Was die Entstehung der Corporationen betrifft, so bedarfes bekanntlich einer Rechtsvorschrift, welche dem Personenverein den Character der Persönlichkeit beilegt. Diese Vorschrift kann ein allgemeiner Rechtssatz sein, welcher ein für allemal bestimmt, dass ein Personenverein unter gewissen Voraussetzungen als juristische Person angesehen werden solle, oder eine specielle Concession (constitutio personalis) durch welche einem bestimmten Verein Corporationsqualität verliehen wird. Ueber das Verhältnis dieser beiden Formen sind die Ansichten getheilt“ (krit. Ueberschau id. 148. l. v. ö. a 152. l. mondottal.) — Ezen „allgemeiner Rechtssatz“ az, a mi t. indítv. urnál is olvasható, minthogy ő is ekként nyilatkozik: „mely (t. i. állam közreműködése) vagy általános vagy különösen törvényben nyilvánulhat.“ Valóban épen Puchta az, ki ezen nézet mellett a leg-határozottabban emel szót, és mégis t. indítv. ur őt is azzal szembe helyezi.

A mondottak nyomán tehát constatálnom kell, hogy oly két ellentétes vélemény, milyent t. indítv. ur indokolásának 15. lapján felhoz, az ott felemlített jogtudósok közt nem létezik; továbbá, hogy a t. indítv. ur által használt „államhatalom közreműködés“ kifejezése alatt, csak az államhatalom specialis ténye (constit. pers.), de nem általános jogtétel érthető. Mint-hogy pedig t. indítv. ur alatta ez utóbbit is érteni látszik, azért a második pont alatti tételének formulázása csak félreértésekre vezethetne a helyett, hogy biztos tájékozásul szolgálna. Nézetem szerint ép ellenkezőleg a második pont alatti tétel, a mennyiben a jogi személyek létrejövételére vonatkozik, csak is oly formulázással volna helyesíthető, hogy a jogi személyek létrejövételéhez rendszerint nem kívántatik meg az állam hatalom közreműködése, hanem ahoz általános jogtétel is elegendő.

A szász tvkönyv 52. §-a szerint a jogi személyek létrejövételéhez az államnak elismerése kívántatik meg. Ezen állami elismerés alatt pedig nem általános jogtétel, hanem specialis engedély értendő. Ugyanis az 1868. január 15-én kelt ottani törvény 6. §-a ugy szól: Vom Beginn der Wirksamkeit des gegenwärtigen Gesetzes erfolgt die nach §. 52. des B. G. B. erforderliche Staatsanerkennung folgendermassen:

a) für Stiftungen und Anstalten, welche zu dauernden kirchlichen, mildthätigen und gemeinnützigen Zwecken selbstständig errichtet sind, genügt hierzu die Genehmigung der Stiftung oder Anstalt und ihres Zweckes durch die competente Verwaltungsbehörde.

Stiftungen und Anstalten oder Vermögensmassen, welche anderen Zwecken dienen, bedürfen des ausdrücklichen Anerkennung als juristische Personen Seitens der gedachten Behörde.

b) Personenvereine (Genossenschaften) erlangen die juristische Persönlichkeit durch den Eintrag in das §. 70. vorge-

schriebene Genossenschaftsregister. (Ld. Siebenhaar Commentar. I. 92—94. l.)

Bajorországra nézve analog intézkedéseket találunk (Lu. Roth. Bayerischer Civ.-recht. I. 258. s. köv. l.).

A zürichi polg. tvkönyv 20. §-a az u. n. magánjogi testületek létrejövetelére nézve általános jogtételt foglal magában, így a legújabb berni törvényjavaslat is, melyek 54. §-a így szól: „Rein privatrechtliche Körperschaften in einem wissenschaftlichen oder sonst einem gemeinnützigen oder zu einem erlaubten geselligen Zwecke, bedürfen zu ihrer Gründung keine staatliche Genehmigung.“

A mi különösen azon némely irónál, így t. indítv. urnál is élesen kiemelt ellentétet a rendőri engedély vagy helybenhagyás, és a jogi személyiség engedélyezése közt illeti, erre nézve már Sintenis (I. 109. 110. 23. jegyz. végén) ama gyakorlati megjegyzést teszi, hogy az állami helybenhagyás vagy megerősítésnek, nem kell szükségképen magában foglalni a jogi személyiség tulajdonságávali felruházást, hanem ez az elsőből magától következhetik, vagy azzal összoesik; a midőn aztán a vitakérdés nagyrészt elveszti gyakorlati jelentőségét. (Lu. Arndts-t Pand. 48. l. 5. jegyz.)

Brinz, figyelemre méltó fejtegetéseiben (id. m.) a testületeknél a jogi személyiség engedélyezését egyenesen indoklatlannak tartja, minthogy szerinte a testülettel a vagyoni képesség (jogi személyiség) együtt jár.

Más kérdés az, hogy miképen eszközöltessék a magán-testületeknek a magánjogi érdekek megóvása tekintetéből nyilvánartatása, (mint p. o. Bajorországban van) mi azonban nem nagy nehézséggel jár, s itt mellőzendőnek tartok.

T. indítványozó ur monographiájában az alapítványokról tüzetesen szólván, itt már egyenesen azon nézetnek látszik hódolni, mely szerint azok keletkezéséhez mindig az államhatalom különös engedélyére van szükség, habár elismeri, hogy az hallgatag is adathatik. Erre mutat az, mit munkájának 98—102. lapjain, különösen a végrendeleti alapítványoknak mond, erre mutat továbbá azon körülmény is, hogy Rothnak e tárgyban nézeteihez (Jahrbücher id. etc. 205—212, l.) ragaszkodik. Azonban ily állami közreműködés legfeljebb is a római, illetőleg az általános, (vagy particularis) németjogban gyökerezik, mint ez Vangerow is állítja (id.).

(Folyt. köv.)

K ü l ö n f é l é k.

(Nyilatkozat.) Rudnyánszky A. nyomdatulajdonos, mint a „Themis“ volt kiadó-tulajdonosától egy nyilatkozat küldetett be hozzánk s felkértünk: lapunk t. olvasóinak figyelmét arra felhívni.

E nyilatkozat lapunk mai számához van mellékelve.

(Enquête.) Az igazságügyi miniszter ur által a polg. perrendtartás és fenyítő eljárás tárgyában egybehívott bizottság tagjai: Mihajlovics Miklós legf. ítélőszéki tanácselnök; Fabinyi Teofil és Babos Kálmán semmitőszéki bírák; Karap Ferencz legf. ítélőszéki bíró; Kozma Sándor kir. főügyész; Sebestyén városi tszéki bíró; Halmossy Endre, Szilágyi Dezső és Ökröss Bálint igazságügy-miniszteri tanácsosok és végre a pénzügyi miniszter által designált két tag. — A fiscális érdekek e szerint kellőképp vannak képviselve; ellenben az ügyvédi kar teljesen mellőztetett, s így nem lehet okunk azon megütközni, hogy a szaklapok sem vétettek tekintetbe.

(A „Jog- s államtudományi magyar műszótár“) tervezete, melyet lapunk utóbbi számában bőven ismertettünk, a fővárosi tekintélyesebb lapok részéről, igen kedvező s a munkára egyesült tudósokra nézve, igen bátorító fogadtatásban részesült. — A „Pesti Napló“ e tárggyal hosszasan foglalkozván, közleményéből a következőket vesszük át:

„Hazai tudományosságunk fejlődése, a szakműveltségnek meghonosítása eddig igen nagy akadályra talált a magyar szakmünyelv hiányában; a szaktudós, ki nem szereti csinos alkatu és új hangzású műszavakon törni a fejét, csakhamar visszariadt, ha azon nehézségekre gondolt, melyek szakmünyelvünk hiányosságából a tudománynak nemzeti nyelven való művelése elé háramlottak.

Főleg a technikai-, természet- és katonai tudományok műszavai voltak azok, melyek nyelvünkben sokáig meg nem honosodtak; csak rövid ideje annak, hogy a szakműveltség e tudományokban nálunk nagyobb lendületet nyert, és a szükségérzet azóta alkotott is magának nem egy sikerült magyar műszót. A jogi tudományokat nemzetünk már régebb idő óta előkedvvel karolta fel, de régebben, miután e tudományok csaknem egyedül latin nyelven műveltettek, magyar jogi műszavakra ki sem gondolt; a mint pedig a hazai nyelv őseredeti jogába e téren is visszahelyezettett, részint a régi latin műszók tartattak fenn, részint egyesek nagy sietséggel gyártottak új hangzású műszavakat, melyekből javában a rögtönzés kényszerre vágy a nyelvérzék-hiány fűlsértő kellemetlensége tűnik ki. Nagy hiba volt továbbá az is, hogy az önkényes szógyártmányok sokfélesége folytán egy egységes műnyelv meg nem honosodhatott, köztekintélyre nem emelkedhetett, és azon nehézséget, mely jogi műnyelvünk kiképzetlenségéből magára a codificatióra háramlik, az a tény is jellemzőn illusztrálhatja, hogy a magyar polgári magánjogi törvénykönyv általános részének tervezete ellen emelt kifogások legfőbbjei eddig azon ellenvetésben nyilvánultak, hogy a tervezet nincs helyes, magyaros műnyelvezeten írva, hogy használt műszavai idegenszerűek, magyartalanok.

Van ugyan néhány elavult és felette hiányos jogi műszótárunk, — egyiket az akadémia adta ki — de csak egy szempillantást kell vetni rájuk, és kétségünk sem lehet, hogy ezek a mai igények kielégítésére immár képtelenek. Az akadémiától, mely a magyar nyelv közönséges szótárát és nyelvtanát sem fejezte be, ma e téren a kezdeményezést nem várhatjuk többé, és a műnyelvképzés e téren, csak magánosok vállvetett törekvéseinek lehet eredménye.“

Miután erre az idézett lap, az eszme keletkezésének történetét s a munka felosztását vázolja, ezen szavakkal fejezi be akkét:

„Bővebben nem szólunk jelenleg a vállalatról, a közönség, mely ily korszerű és hiánypótló vállalat szükségét a gyakorlati életben mindennap érzi, bizonyára nem vonandja meg pártolását attól.“

(Schwarcz Gyula „Államintézményeink és a korigényei“) című eszmedús művének II. füzete az imént jelent meg. A munka tervét s eddig felismerhető irányát már az első füzet megjelenésekor ismertettük. Terjedelmesebben csak akkor fogunk felette nyilatkozhatni, ha egészében fekszik majd előttünk. Az említett füzet magában töredék, mely a képviselőház alakításának kérdését folytatólag tárgyazza s az olvasó közönség figyelmére szintén kiváló mérvben érdemes.

(Kir. ügyészekk lettek kinevezve) a bálassa-gyarmati törvényszékhez Laky Kristóf jogtudor és kőszegi sajtóügyi vizsgáló bíró; — a csikszerdai törvényszékhez Gyarmathy Ferencz nyugalmazott megyei törvényszéki ülnök; a debreczeni törvényszékhez Kúthy István debreczeni sajtóügyi köztápló; a deési törvényszékhez deési Hosszú János, deési urbéri törvényszéki ülnök; az esztergomi törvényszékhez Melicher Ferencz jogtudor s esztergomi ügyvéd; a jászberényi törvényszékhez: Elefánty Sándor jász-kun-kerületi főjegyző; a kassai törvényszékhez Dubovay Béla abaujmegeyi törvényszéki alelnök; a lőcsei törvényszékhez Jekelfalusy Emil szepesmegeyi t. főügyész; a makói törvényszékhez Meskó Sándor jogtudor és csanádmegeyi főszolgabíró; a nagy-becskereki tszékek Raits Miklós jogtudor és ügyvéd; a nyiregyházi törvényszékhez Juhász Antal zemplénmegeyi főjegyző; a pécsi törvényszékhez Lobmayer István baranyamegeyi törvényszéki ülnök; a székesfehérvári törvényszékhez Markus István fehérmegeyi t. főügyész; a szolnoki törvényszékhez Illés Károly jogtudor s pestmegeyi t. ügyész; a trencsényi törvényszékhez Marsovszky Jenő trencsénymegeyi t. ügyész; végre a zalaeger-szegi törvényszékhez Bessenyei György zalamegeyi törvényszéki ülnök.

(Sajtóhibák.) A „Jogt. Közl.“ f. évi 45-ik számának 346. lapján az első hasábon 12. sorban „mellőzi“ helyett olvasandó: „megelőzi“; a 39. sorban „követelmények“ helyett olvasandó: „körülmények“; a második hasáb 43 sorban „következőleg“ helyett olvasandó: „kötelezőleg“.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a buda-pesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye

EGYESÍTVE A „THEMIS“-SZEL.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászyülés“ tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A katonai törvényszékek feloszlataása.

Tudjuk, hogy a kormány a codificatio körében még nem tudott határozott jogrendszer iránt megállapodásra jutni; sőt hogy oly speciális törvények alkotásához fogott, minő p. o. a telepítvényesekről szóló törvényjavaslat, a nélkül hogy legkevesbbé gondoskodott volna a szabályozandó jogviszonyok iránti statisztikai adatok beszerzéséről. Ezt mi már épen úgy megszoktuk, mint Angliában megszokták, hogy a kormány bármilyen reformra vonatkozó javaslatokat soha sem terjeszt elő a nélkül, hogy a legapróbb részletekre kiterjedő statisztikai adatok halmazát ne mellékelné, — a melyekből tiszta képet alkothat magának mindenki nemcsak arról, hogy mi létezik, hanem arról is, hogy milyen hordereje lesz a czéltzott reformnak.*) Nálunk a kormány csak vaktában ir.ditványoz, és a törvényhozás vaktában intézkedik.

Igy jár el a kormány a bíróságok szervezésénél is, s statisztikai adatok hiánya folytán, eljárásának egyedüli zsinórmértékül szolgál azon elv: hogy a törvényszéki elnökök propositioival szemben minuendo licitációt tart.

Azt azonban még sem hittük, hogy még azonkívül is az igazságügyi administratio körében oly mulasztások történjenek, melyek élénk ellentétben állanak az igazságügyi miniszternek azon előterjesztésével, hogy a központi igazgatás felette nagy személyzete leszállítsák. Ily mulasztást tapasztalunk ugyanis a katonai törvényszékek feloszlataása körüli eljárás tekintetében.

Bármennyire örvendetes is azon vivmány, hogy a katonai törvényszékeknek polgári személyes perekben fenállott bíraskodása, mint az alaki jogegyenlőséget sértő anomália megszüntessék, — úgy még sem látjuk be annak rátióját, hogy a katonai törvényszékek feloszlataása a kir. bíróságok szervezését alig 1—2 hónappal megelőzőleg foganatosíttatik, minek természetes következménye az, hogy a katonai perek a mostani zürzavarban 2—3 törvényszéket fognak bejárni, míg elintézésük illetékes forumához jutnak.

Még kevésbbé látjuk indokolva azon rögtönzést, mely szerint egy aug. 28-án kelt és a hiv. lap aug. 31-ki számában közzétett rendelettel a katonai törvényszékek megszüntetésének határidőjeül szept. hó 1-je tüzetvén ki, az érdekelt felek arról csak 24 órai időközben nyerhetek tudomást.

Az azonban mindezt hajlandók vagyunk ügybuzga-

*) De nemcsak Angliában van ez így, hanem utalunk lapunk mai számában a „Különfélék“ rovatában közlött Jacobi azon interpellatiójára, melyet a német birodalmi gyűlésben a biztosítási jognak szabályozása tárgyában a kormányhoz intézett.

lomnak tulajdonítani; de minek tekintsük az annyira szükséges átmeneti intézkedések hiányát? Avagy az egyöntetű eljárást, szabályrendelet hiányában a megannyi törvényszék intézkedésétől várjuk-e oly tisztán igazságügyi administrativ teendő körében, mely nem is tartozik a bíróság hatásköréhez? Kétségtelen ugyan, hogy a törvényszéknek a felek sürgetései folytán intézkednie kell, csak hogy a „quot capita, tot sensus“ folytán valóságos chaosz előtt állunk, mert szabályrendelet hiányában a felek sem tartoznak megnyugodni a törvényszék ilyen vagy amolyan határozatában, miért is esetleg majd felebbvitellel fognak élni, de ekkor meg ismét azon kérdés merül fel: mi alapon van jogosítva bármely felsőbíróság is megváltoztatni a törvényszék intézkedését?

Az ügyállás ugyanis egy névtelenül beküldött cikk vázlatára szerint a következő:

A katonai törvényszékektől feloszlataásuk alkalmával átvett s folyamatban levő ügyek az átvételt eszközöző bizottság által az illetékesnek vélt törvényszékekhez átküldetvén, ezeknél most azon kérdés merül fel: vajon ezek továbbá is a katonai törvényszékeknek érvényben volt, de nálunk részben ismeretlen 1782. ápril 20-ki pátens, 1847. febr. 10-ki Hofkriegs-Verordnung, osztrák polg. törvénykönyv és perrendtartás, valamint az 1866. decz. 14-ki törvény rendeletei, avagy saját törvénykezési rendtartásunk szerint folytatandók és fejezendők-e be?

Nézetünk szerint ugyan, miután a hazai bíróságaink csak a hazai törvények szerint gyakorolhatják a bíraskodást, — minden ilyen átvett ügyet vagy arra vonatkozó beadványt saját törvénykezési rendtartásunk szabályai szerint kell elintéznük, és pedig a sommás uton kezdett vagy már le is tárgyalt ügyekben való további teendők az illetékes egyesbíróságok, az írásbeli perek pedig a törvényszékek hatásköréhez tartozván.

De hogy a saját törvénykezési rendtartásunk szabályai szerint leendő eljárás és határozathozatal lehetséges legyen, minden még a tárgyalás folyamában levő, vagy már becsomózott per is egy külön e végre kitűzendő tárgyalás alkalmával a hazai törvk. rendt. szabályainak megfelelőleg átadomítandó, és minden még el nem intézett beadvány, a mennyiben a törvk. rendt. szabályai által előirt kellékeknek nem felel meg, pótlás végett az illető feleknek visszaadandó.

Ennyit mond a beküldött cikk, mely még érintetlenül hagyta azon kérdést, hogy mi történjék a hagyatéki eljárásoknál, miután a katonai törvényszékek illetőségük körében az osztr. törvények értelmében minden egyes örökösödésnél hivatalból tartoztak eljárni; az 1868. LIV. t. cz. szerint pedig a hivatalos beavatkozásnak csak az 560. §-ban felsorolt eseteknél van helye.

Nézetünk szerint e tekintetben is a hazai bíróságoknak csak az idézett 560. §. szolgálhat zsinórmértékül, és minden egyéb esetben a hivatalból megindított hagyatéki tárgyalások egyszerűen beszüntetendők.

Mindezzel azonban csak jelezni kívántuk az irányt, a nélkül hogy kimerítettük volna a tárgyat; hanem felhívjuk az igazságügyi minisztert, hogy e zavarnak egy utólagos szabályrendelet kibocsátásával véget vessen, nehogy a vezetésére bízott miniszterium létszámának leszállításába helyezett dicsőség — rossz adminisztratio rovására történjék.

Tanulmány a ppts. 95. §-ának értelmezéséhez.

A törvk. rendts 95. §-a következő intézkedést tartalmaz: „ha alperes a kereset alapjául felhozott okirat valódiságát kétségbe vonja, és az okirat valódisága nyilvánvaló tényekből ki nem tűnik, vagy e célra kitűzendő mégegyszeri tárgyaláskor be nem bizonyítható — felperes (a sommás eljárásról) a rendes eljárásra utasítandó.“

A rendes eljárásra utasítás ezen egyik esetének megvilágítása célja jelen tanulmányunk.

Irodalmunk és a gyakorlat az idézett törvényt oly értelemben veszi, minőt szavai az első pillanatra adnak. Rendes eljárásra utasítandónak tart minden sommás ügyet, melynél a kereset alapját beigazoló okirat valódisága kétségbe vonatik, — s a valódisági kérdés nem liquid, vagy az e végre szabott határidőben tisztába nem hozatik; más szavakkal illetéktelennek tartja a sommás bírót az okirat valódiságának nyomban tisztába nem hozható kérdése feletti biráskodásra.

Ezen nézetben volt a semmitőszék, midőn 142 ftos ügyben az okirat valódisága mégegyszeri tárgyalás után csupán egy tanu vallomásával támogattatván, az elsőbíróságnak rendes perutra utasító határozatát 8720—870. számú végzésével¹⁾ azon indokból, mert az okirat valódisága még a pótlagos tárgyaláson sem bizonyított be a törvk. rendts 95. §-ára való hivatkozással helybenhagyta.

Hason felfogással találkozunk iróinknál is, kik egyébiránt elegendőnek tartják e szakasz szavait egyszerűen ismételni²⁾; alapját nem kutatják, azonban a mennyire kivehető azt az 1836. XX. t. cz. 2. §-a azon rendeletének megszorításába és közelebbi meghatározásába helyezik, mely szerint a szóbeli biráskodás körébe csak a nyomban vagy újabb tettekből tisztába hozható keresetek tartoznak; így nevezetesen Ökröss és Suhayda, kik az 1836. tcz. idézett rendeletét minden megjegyzés nélkül közvetlen a 95. §. rendelete után adják elő.

Ezen értelmezés némileg igazoltatik az által, hogy a törvény az okirat valódiságának kétségét az alperesi szavatossággal egy §-ba foglalja, s így mindkét esetben intézkedését mintegy ugyanazon alapra fekteti. Az utóbbinak oka valóban az ügy bonyolodottságában rejlik, a szavatossági kérdést a törvény a sommás eljárás köréből végkép elakarta vonni, mi onnan is kiderül, hogy a 79. §. a szavatosságot parancsolólag a

¹⁾ Dr. Dárday és dr. Gallu döntvénytár III. folyam 290. sz.

²⁾ Suhayda m. polg. törvk. rendt. 1869. 19. §. Ökröss ppts. 183. old. Groisz m. polg. törvk. rendt. 185. old. Herzegh m. p. t. r. 339. old. Különös, hogy ezen utóbbi iró a 229. oldalon a rendes perutra való áttételt a feleknek sommás eljárásról lemondhatási jogára alapítja. V. ö. ezen állítással a ppts. 51. §-át.

rendes eljárásra utasítván, ott a 80. §. jegyzőkönyvi tárgyalást rendel, melyre a sommás bíró illetőséggel nem bír.

Egyébiránt megjegyzem, hogy az idézett szerzők az okirat valódisága és a szavatosság iránti kérdést együtt adván elő, az általam nekik tulajdonított ratiót ez által is vallják.

Csupán Apáthinál találtam az eddigiektől eltérő felfogást, ő ugyanis a 95. §-t commentálva megjegyzi mikép „magától értetik, hogy ez csak akkor történhetik, ha a sommás eljárás magán az okiraton alapszik; mert ha az ügy, eltekintve az okirattól, sommás eljárás alá tartozik, az az érintett okból rendes eljárásra nem utasítható“

Azonban az esetet, melyben a rendes eljárásra utasításnak helye van, kellően meghatározva itt sem látjuk, — annyival kevésbé, mert szerző maga az idézett helyet nyomban így folytatja „azon körülmény, hogy az okirat valódisága tekintetében egy tanu határozottan vallott, habár felperes e vallomás mellé póthitelt ajánl, a sommás perut megállapítására nem elegendő. A semmitőszék 1870. évi 8720. sz. a. kelt határozata.“ — A semmitőszék ugyanazon határozatára hivatkozik tehát, melyet fent idéztem és melyben a mennyiben 142 ftos ügyben hozatott, ép az ellenkező nézet van kimondva, anélkül, hogy ezen felfogás tévességéről említést tenne.

Azonban meg kell vallanom, hogy szerző nézete legalább a mint én felfogom, az alant kifejtendővel lényegileg megegyezik, de kellően megalapítva és kifejtve nem lévén, az eddigi általános nézetet lerontani nem képes.

Az általános felfogásnak megfelelt e szakasz bírálata is. — A 95. §. létrehozása következetesen elhibázott okoskodásnak tulajdonított. Így Groisz nyíltan kimondja, hogy „az említett §. ezen intézkedését okszerűnek mondani nem lehet, mert nem képzelhető helyes ok arra, hogy terhesebb legyen azon felperes helyzete ki keresetét okirattal támogatja, mint azé, ki keresetét egyszerűen beadja és annak igazolásul a perfolyma alatt eskü általi bizonyítást használ.“

A gyakorlat szintén megfoghatatlannak tartja, miként rovatható ily egyszerű kérdésre a bonyolodottság jellege, midőn a törvény különben a tisztába hozatalára szükséges bizonyítási eszközöktől a sommás eljárást meg nem fosztotta.

Legyen még szabad hozzá tennem, hogy e szakasz az eddigi értelemben systematicus tekintetből is elhibázott. — Ellenkezésben áll az ugyanis a ppts 127. §-ával, mely szerint a törvénykezési eljárás általános szabályai a II. fejezetben foglalt módosításokkal a sommás eljárásban is alkalmazandók. A II. fejezetben pedig oly intézkedést, mely a 172. §-ban az irás és aláírás valódiságának bizonyítása körül hozott rendeletét korlátozná, hiába keresünk.

Az értelmezés a törvényben rejlő gondolatot kutatja, célja azt tiszta és teljes felfogásra juttatni, oly eredménytél tehát, mely ép célzatára nem ad választ, meg nem állapodhat, s csak a leggondosabb vizsgálat után mondhatja ki, hogy a törvényhozó gondolatot vagy legalább helyes gondolatot nem fektetett törvényébe.

Kisértsük meg tehát az adott §. értelmét nyelv és észteni uton megállapítani, a nyert eredményt a törvény rendszerével összhangba hozni és a kérdés történeti fejlődésének kimutatásával értelmezésünket teljes erőre emelni.

Mindenekelőtt e szavak „kereset alapjául felhozott okirat“ vonják magukra figyelmünket, azok kielégítő értelmet nem adnak.

Kereset alapja alatt ugyanis az anyagi jogban (Causa actionis) a jogot, melyből a kereset származik, az alaki jogban pedig (fundamentum agendi) a tényeket értjük, melyek a keresetileg érvényesített jogot megalapítják. Hogy okirat kereset alapjául ily értelemben nem szolgálhat, kézzel fogható.

Más értelmet kell tehát e szavaknak tulajdonítanunk, s itt úgyhiszem magából a törvényből legbiztosabban értelmezhetünk.

A ptr. 93. §-a b) pontjában „az összegre való tekintet nélkül minden oly keresetet, melyre nézve a sommás eljárás okmányilag kikötöttet és egyszersmind a követelés teljesen igazoló okiraton alapul — sommás eljárás alá tartozónak rendel.

Ezen esetben, de csakis ebben a sommás keresetről, mint olyanról bátran elmondhatjuk, hogy az okmányon alapul.

Ha most tekintetbe vesszük azt, hogy a 95. §. ép a sommás keresetnek rendes eljárásra utasításáról szól, és így okszerűen a kereset szó alatt csakis sommás keresetet érthetünk, az előbb hamályos szavak ezen tiszta értelmet fogják adni: ha a sommás kereset a 93. §. b) pontja értelmében okmányon alapul stb.

Ezen értelmezés szerint tehát a 95. §-ban az eljárásnak a 93. §. b) pontjára alapított neme elleni kifogást (exceptio inepti modi procedendi) látunk szabályozva. Ezen kifogásra nézve azonban meg kell jegyeznünk, hogy perrendtartásunk azt külön kifogásként nem ismeri, s hogy arra az illetőségi kifogásra vonatkozó szabályok alkalmazandók.

Az eljárás külön nemei ugyanis külön bíróságokhoz vannak utasítva, és így az eljárás neme egyszersmind a tárgyi illetőséget (objectiver Gerichtsstand,) is megállapítja. Ezen elv kifolyásaként kell tekintenünk, hogy a pts 96. §-ának a rendes eljárásra utasítás körüli intézkedése, az illetőségi kifogás tárgyában hozott 99. §-al teljesen megegyezik. A 95. §. magyarázatát és bővebb kifejtését tehát az illetőségre vonatkozó szabályokban kell keresnünk.

Ezen eredmény más uton is igazolható.

Ha ugyanis a 93. §. b) pontját következményeiben ki akarjuk fejteni és a 95. §. létezésétől egészen eltekintünk, önként azon kérdés merül fel, mi történik akkor, ha az okirat, melyben a sommás eljárás ki van kötve, s mely által a követelésnek teljesen be kell igazoltatnia, valódiságában kétségbe vonatik. Két eset fogja magát előadhatni: alperes vagy a tárgyalás kezdetén az illetőség ellen emel kifogást, tagadván az okirat valódiságát, vagy az érdembe bocsátkozva az okiratot, mint a kereset alapjának bizonyítékát támadja meg.

Az előbbi esetben a bíró az illetőség kérdésében hozna mindenekelőtt határozatot, és pedig miután ez esetben az illetőség okmánybani kikötésen alapul, határozza a az okmány valódisága kérdésen fordulna meg, a szerint a mint felperes a valódiságot be tudja bizonyítani, vagy nem.¹⁾ De a kérdés lényegében illetőségi kérdés fog maradni, s a határozat csak közbenszóló leendő, a bíró tehát a pts 221. §-a szerint csak döntő körülmények iránt és véghatározat által megrendelhető eskü általi bizonyítást nem alkalmazhat.

¹⁾ Az aláírás valódiságának bizonyítása mindig az okmány-nyal bizonyító fél kötelessége, az okmány tartalmának hamisságát ellenben, hacsak alakjából ki nem tűnik, a hamisságot állító fél tartozik igazolni. Nézetem szerint a pts. 95. §. értelmében az áttétel azon esetben is elrendelendő, ha a hamisságot alperes tartoznék igazolni és a valódiság nyilvánvaló tényekből ki nem tűnik vagy be nem bizonyíttatik. L. a történeti eredetre nézve alant előadottakat jelesül az oszt. pts. 298. §-át.

Az utóbbi eset megoldásánál mindenekelőtt szem előtt kell tartanunk azt, hogy a 93. §. b) pontja a sommás bíró tárgyi illetőségét szabályozza, s hogy ennél fogva abban az egyes ügyeknek kellékei ezen szempontból kívántatnak meg. Azon rendelet tehát, hogy az okirat által a követelés alapja teljesen beigazolandó, az illetőség megállapítására vonatkozik.

Ebből kiindulva, azon kérdés itélhet a sommás bíró oly ügy érdemében, mely a 93. §. b) pontja alapján indított meg, azon esetben is, ha az okmány az érdembeni tárgyaláskor valótlannak bizonyulna, és jelesül csak az okmány vagy egyéb bizonyíték alapján is, vagy pedig a keresetet a per bármely stadiumában illetéktelenség okából leszállítani tartozik, — oda módosul, van-e a sommás bíró tárgyi illetőségétől eltérésnek helye?

Ezen kérdésre nézetem szerint igennel kell felelnünk. A pts 51. §-a szerint ugyanis, a 8. és 53. §§. eseteit kivéve a nem illetékes bíró is illetékesé válik, ha alperes az illetőség ellen törvényes időben kifogást tenni elmulasztott. Hogy ezen §. nem csupán az alanyi illetőségre (subjectiver Gerichtsstand), hanem a tárgyi illetőségre is vonatkozik, kétségtelen, ha megfontoljuk, hogy a pts az illetőség e két neme között különbséget nem tesz, hanem az azokra vonatkozó szabályokat az I. czim III. fejezetében vegyesen adja elő, és hogy maguk a hivatkozott 8. és 53. §§. is részben a tárgyilagosságra vonatkoznak (nem polgári, telekkönyvi, hitbizományi, házassági ügyek).

Ha tehát a felek a rendes bírói illetőségről lemondhatnak, és illetve az által, hogy a kifogást a kellő időben meg nem teszik, lemondóknak tekintendők, világos, hogy a sommás bíró az illetőséget azért, mert az okirat valódisága az érdembeni tárgyaláskor be nem bizonyított, le nem szállíthatja, hanem tartozik az ügyben tárgyalni és ítéletet hozni, és pedig tekintettel arra, hogy a követelésnek okmány általi teljes beigazolása csak az illetőség szempontjából kívántatik meg, — ennek más uton lett megállapítása folytán ítéletét más bizonyítékre is fektetheti.

Ezen fejtegetésből kitűnik, hogy a 95. §. nem létezése esetében a tudomány és gyakorlat feladata lett volna annak az általam adott értelmezés szerinti intézkedését a 93. §. b) pontjából kifejteni. Kitűnik továbbá, hogy a törvény két oly értelmezése között választhatunk, melyek egyike alapján a törvény intézkedését okszerűtlennek kell mondanunk, míg a másik szerint az a törvényből okozatosan kifejtendő és annak egyéb rendszerével összhangban áll. Mielőtt azonban választanánk, talán nem lesz felesleges, az utóbbi állítást megvizsgálni.

Az adott értelmezés felvétele mellett, nagyon megfoghatóan és indokoltnak fogjuk találni, hogy miért kívánja meg a törvény az okirat valódisága kérdésének, mint lényegében illetőségi kérdésnek nyilvánvaló tények általi tisztába hozatalát, vagy e célra kitűzendő még egyszeri tárgyaláskor való beigazolását. Annak tekintetbe vételével, hogy eskü általi bizonyításnak csak perdöntő kérdésben és véghatározat folytán van helye, teljesen indokolva fogjuk látni az eskü általi bizonyításnak mellőzését, anélkül, hogy azon erőltetett szó szerinti magyarázathoz volnánk kénytelenek folyamodni¹⁾, melyet a semmitőszék használt, midőn az eskü általi bizonyítást idézett határozatában azon okból zárja ki, mert

¹⁾ Groisz az i. h. ugyanezen következtetést a „nyilvánvaló tények“ kifejezésből vonja le, — ez ellen csak azt kell megjegyezni, hogy a törvény maga nyomban utána teszi „vagy még egyszeri tárgyaláskor be nem bizonyíttatnék.“

ez által a bizonyíték a pótlagos tárgyaláson sincs előállítva; ennek felvétele következetesen arra vezetne, hogy miután a bíró csak a felek által előadott bizonyítékok alapján hozhat ítéletet, az eskü pedig az ítélet előtt le nem tehető, s másrészt, míg le nem tétetett, nem bizonyíték, a bíró eskü alapján egyáltalán nem ítélt, vagy ítélvén nem bizonyíték alapján ítélt. A dolog valójában úgy áll, hogy maga a bizonyítás (die Production der Beweismittel) az ítéletben rendeltetik el, s a bizonyítás csak az eskü letétele által fejeztetik be, és ily értelemben használja a bizonyítás szót a ptts 221. §-a; a bizonyítás megkezdése (Beweisantritt) pedig már a megkínálás által megtétetik, és ily értelemben szól a pts 230. §-a az eskü általi bizonyításról. Hogy mennyire okszerű ily határozatlan terminológia mellett egyes szavakból következtetéseket levonni, vizsgálni nem akarjuk.

Végre elenyészik az adott értelmezés felvétele mellett a 127. §-al való összeütközés is.

Mi a kérdéses intézkedés történeti eredetét illeti, annak kimutatása némi nehézséggel jár. Perrendtartásunk ugyanis compilatív jeleggel bír. Gyakran egyes intézkedések czélszerűeknek elismertetvén, összefüggésükből kiragadva, néha ismét más intézkedések és a törvényszerzők felfogása által módosítva vétettek fel. Hogy itt azután gyakran bajos a törvényhozó gondolatát történeti uton megállapítani, könnyen megérthető.

Legkevésbé fogunk nézetem szerint czélt érni, ha idegen törvényeknek csak látszólagosan, a használt szavak által hasonló rendeleteit fektetjük alapul.

Ezen hibába esik Ökröss, midőn a 95. §. rendeletét, a francia cod. proc. 14. art. azon intézkedésével hasonlítja össze, mely szerint a békebíró azon esetben, ha az okirat hamisnak állítatik, vagy az írás valódinak el nem ismertetik az ügyet a (rendes) bíróhoz tartozik utasítani.

E két intézkedés között lényeges különbség van. Kiténik ez azonnal, ha tekintetbe vesszük, hogy a fr. törvény a békebírákról szóló I. könyvében, az ezek által követendő eljárást tüzetesen meghatározza, a nélkül, hogy az okirat valódiságának bizonyításáról emlékezzenek; a II. könyv 10. és 11-ik czimében pedig a hamisítás és valódisági kérdés eldöntésére hosszadalmas közbeneső eljárást (Incident-Verfahren) rendel. Itt tehát a törvény a békebíró a hamisítás és valódiság kérdésének elbírálásától végkép el akarta zárni. A 14. art. ez okból valamennyi okira is alkalmazandó, a mint a törvény egész általánosságban is szól, — holott bármily értelemben vegyük is a 95. §-t, annak intézkedése alól legalább a kifogások és replicák stb. igazolására szolgáló okiratokat kell, hogy kivegyük.

Az ut, melyen czélt érhetünk, nézetem szerint következő:

Már az 1840. XI. t. cz. 2. §-a szerint szóbeli sommás per utján megvehető „a világos adósságok valamint azok kamatai határozatlan somma erejéig, midőn az adós magát a szóbeli pernek bírósága alá veti.“ Ezen törvény folytán előbbi gyakorlatunkban pénzbeli adósságokról kiállított okmányokban szokás volt a sommás eljárást kikötni, s ily adósságok sommás uton hajtattak be. A régiebb törvény ezen intézkedése czélszerűnek találtatván, az új eljárásba átvétetett. Ez alkalommal fel kellett tünni, hogy világos adósság kifejezés határozatlan és eltérő magyarázatra szolgáltathat okot. S itt nem vélek csalódnai, ha a szóban forgó kifejezés közelebbi meghatározásának alapjául a német eljárások egyikét tekintem; mert történt a b) pont szerkesztése bármiként, tény az, hogy abban és a vele összefüggő szaka-

szokban a német alapon fejlődött eljárások egy intézményének kétségtelen nyomaira találunk.¹⁾

Nem lesz felesleges ezen intézményt és pedig úgy miként az az újabb eljárások alapjául szolgáló közönséges német eljárásban kifejlődött, főbb vonalaiban vázolni.

A közönséges német eljárásban okiratilag beigazolható követelések behajtására „Executioproces“ név alatt²⁾ a sommás eljárás egy külön neve alkalmaztatik. Általában lényeges előfeltétele: 1) hogy a követelés bizonyítására okiraton kívül más bizonyíték nem használható, és ebből folyólag 2) hogy az okirat a követelést mind alanyi, mind tárgyi oldaláról világossá tegye, tehát befoglaltassék az összeg, Causa debendi, beigazoltassék a lejárat, az adós és hitelező neve stb.³⁾⁴⁾

A keresetre az általános szabályok állanak, csak hogy az eljárás e nemének választását kell tartalmazniok.

A keresetre hozott végzéssel az okirat megszemlélésére határidő tüzetik. Ha alperes ekkor az okirat valódiságát kifogásolja az ugynevezett juramentum diffessionis letételére késznek kell lenni. Letételét felperes a valódiság bizonyításárai ajánlkozásával el nem hárithatja, hanem csupán azzal, ha az eljárás e neméről lemond, s az ügyet rendes uton kezdi meg.

Alperes kifogásai körül az eljárás érvényességére vonatkozó, a perjogból meritettek, a rendes bizonyítási szabályok szerint hozatnak tisztába. — Az anyagi jogon alapuló halasztó és a perdöntő kifogások ellenben csak okiratok általi bizonyítást türenek, egyébként külön eljárásra (ad separatum) utasítatnak. Ugyanez áll a replicákra nézve.

A határozat, fizetési meghagyás határidővel, mely azonban rendszerint csak provisoricus jeleggel bír.

Ezen alából kiindulva szabályozta az osztrák perrendtartás 298. §-ában az executio pert, azonban azon változtatással, hogy ha alperes oly védelmet adna elő, mely iránt azonnal véghatározat nem hozhatnék, az

¹⁾ A francia ptts. 404. §-ában a követelés alapját teljesen beigazoló okiraton („titre“ l. cod. civ. III. livre III. titre I. section) alapuló követeléseket határozatlan összeg erejéig a sommás eljárásra utasítja, de a 95. §-hoz hasonló intézkedést nem tartalmaz; lehet, hogy a gyakorlat kifejtette, s ez lehetne ptásunk kérdéses intézkedésének egy másik elfogadható eredete, ha feltehetnők, hogy szerzői a francia perjogban és gyakorlatban ennyire jártasak voltak.

²⁾ B a y e r Theorie d. Summ. Proc. 99. és köv. old. Endemann Civilproc. 270—272. §§.

³⁾ Némelyek az utóbbi kellékeknek, — nevezetesen a lejárat, legitimatio activa és passiva — beigazolására eskü általi bizonyítást is engednek l. Endemann az i. h. A felmondás bizonyítására a hannoverai perrendtartás is 478. §-ában, — mely egyébiránt a kor. német eljárása az executiv perre vonatkozólag lényegileg megegyezik, — eskü általi bizonyítást enged.

⁴⁾ A birodalmi törvények az okmányban az úgynevezett Quarentigialclauselt is megkivánták. „Clausula executionis in Camera sine ordinariis processo ulto suscipiendo.“ Dep. Absch. 1600. §. 31. és u. o. §. 32. „Da einer in einer Verschreibung dem Gläubiger Macht und Gewalt gibt seines Gefallens gegen den Verschriebenen Gütern zu verfahren, und sich an den Pfanden oder Gütern mit oder ohne Recht bezahl zu machen.“

A régiebb Executioproces (mely az ugynevezett Mandatsprocessal összeesett (Dep. Absch. 1600. 31. és 34. §§-ait) egyáltalán alperes alávetésén, míg az újabb az okirati bizonyításon alapul. A Quarentigialclauselnek, mely régiebb okiratokban nálunk is előfordul, némileg megfelel a sommás eljárásnak kikötése. Czélszerű volt-e a 93. §. b. pontjában e kelléket felvenni? Nézetem szerint nem, mert az eljárás szabályozásánál magasabb szempontok (jelen esetben a hitel szempontja) irányadók, és ép azért a törvénykezési rend a jus publicumhoz tartozik abszolút hatályu, s így természetéhez képest a felek rendelkezésének lehetőleg kevés tért kell engednie.

ügy a rendes eljárásra utasítandó (in das rechtliche Verfahren einzuleiten).

Ezen határozmány az 1839. évi máj. 7-ről kelt 358. számú udvari rendelettel oda értelmeztetett, hogy a rendes perutrai áttétel esete akkor áll be, ha alperes védelme folytán bizonyítást rendelő végzés hozatala, vagy a tárgyalás elhalasztása válnék szükségessé.

Az osztrák perrendtartásban ezek szerint az executiv per szűkebb körü, de belteljesb hatályu, mint a közönséges német, és ezzel megegyező eljárásokban.

Mig ott a nem liquid kifogások mellőztetnek, — itt a rendes perutrai áttételt eredményezik, — ellenben mig ott a határozatok provisoricus jellegűek, itt hatályuk végleges. Az osztrák perrendtartás a liquiditás fogalmát is máskép állapítja meg. Mig ott az okirati vagy legfeljebb eskü általi beigazolás, itt a nyomban tisztába hozatal lehetősége irányadó. Hogy azonban az okirat valódiságának kétsége — a mennyiben a kérdés nyomban tisztába nem hozható — itt is egyik főesetét képezi a rendes perutra utasításnak kétségtelen, ha megfontoljuk, hogy e kérdés alapja az egész eljárás érvényességének; de a 298. §. világosan vonatkozik is ezen esetre „endlich in jenem Falle, dass Beklagter zwar die Urkunde anerkennt, aber solche Einwendungen beibrächte etc.“

Hogy a közönséges német, és ezzel rokon, nevezetesen az osztrák eljárás executiv pere bő anyagot szolgáltathat a ptt. 93. §. b) pontjának és a 95. §-nak összeállításához, elfogulatlanok részére, úgyhiszem, világos. A hasonlatosság tagadhatlan, és mindkét esetben az okirat valódiságának kétséges voltából rendes eljárásra utasítás alapja egy, t. i. magának az eljárás érvényességének kétsége. Az előadott eredet támogatására szolgál az is, hogy perrendtartásunk szerzői főképen az osztrák eljárás alapján állottak, kik ezen alapjukat egyebütt is bőven érvényesíték.

Netáni félreértések elkerülése végett azonban meg kell jegyezmem, hogy a történeti eredetre nézve előadottak, csakis a törvény esetleges eredetét (occasio legis) képezik, s így a törvény értelmének felderítésére s az egyéb uton nyert eredmény megerősítésére szolgálnak ugyan, de a törvény kifejtésére nem alkalmasak. A törvény folyamányai a törvénynek úgy miként az jelentkezik, vagyis teljes rendszeres összefüggése által adott alapgondolatából vonandók le.

Dr. PLÓSZ SÁNDOR,
pestvárosi helyettes egyesbíró.

Az ügyvédi könyvvezetés.

Az ügyvédi könyvvezetés tárgyában a „buda-pesti ügyvéd-egylet“ által kitűzött 50 arany pályadíjért tudvalevőleg 22 pályamű verseng, mely iránt a kiküldött bizottság az egyleti választmányhoz következő véleményes jelentést mutatott be:

T. választmány! A buda-pesti ügyvéd-egylet részéről f. 1871. évi márcz. 20-án pályázat nyitott egy oly, az ügyvédi irodákban alkalmazható könyvelési rendszer alakszerű készítésére, mely tekintettel az ügyvédi rendtartási törvényjavaslatra — könnyű és teljes átnézetét nyujtsa az ügyvédnél kezelt iratok és az ügyvédre bízott pénzek és értékek kezelésének, valamint az ügyvéd által vitt ügyekben teljesített ügyvédi munkálatoknak. Pályadíj 50 db arany, mely a beérkezett legjobb munka szerzőjének okvetlenül kiadatik. A könyvelési mintákkal és jelisével ellátott idegen kéz által írott pályamunkák f. 1871. évi június hó 1-ig az egyleti titkárhoz, a szerző nevét és lakását tartalmazó lepecsételt jeliség levelek kíséretében be- küldendők valának. Beérkezett huszonnégy pályamű, melyeket az alulírott bizottság a tisztelt választmánynak f. évi 8-ik sz. határozatával nyert kiküldése folytán 1871. évi okt. 20. és 27. napjain egyenként és minden egyes pályaművet részletenként vizsgálat alá vevén, azon meggyőződéshez jutott, miként a

pályaművek egyike sem felel meg tökéletesen a pályázati hirdetésben kikötött feltételeknek. Teljes elismerést érdemel a 21. számú és „Est enim difficile cura rerum alinarum“ jelisével ellátott „könyvelési rendszer tervezete“ czim alatt érkezett rendszeres és nagy szorgalommal kidolgozott pályamű; továbbá az 52. szám alatt és „Ordo est anima rerum“ jelisével ellátott „Ügyvédi könyvvitel elméletileg és gyakorlatilag“ czimzett nagy tudománnyal és széles ismerettel kidolgozott rendszeres mű, végre az 54. szám alatt érkezett és „Valjon ezért lészen e pályabér vagy tán csalatás minden előtörés?“ jelisével ellátott „Az ügyvédi iroda ügykezelési és könyvelési rendszere“ czimű alaposan és avatottan szerkesztett rendszeres mű. Az alulírt bizottság, ha a pályázati hirdetésben kitűzött egyszerűség a könnyű és teljes átnézet feltételeihez kötve nem lenne bírálatában, másrésztől pedig nem lenne meggyőződve arról, miként az 52. szám alatt érkezett pályamű tudományos rendszere, dacára széles alapja, számos könyvei és ezen könyvvitelhez igénylendet különös szakképzettség miatt csak nagyszerű és különös könyvvezetővel rendszeresített és így kevés ügyvédi irodában fog honosítható lenni: az alulírt bizottság az 52. sz. alatti pályaművet ajánlaná díjazás végett. — A 22 pályamű között a 35. sz. alatt „Elmélet és Gyakorlat“ jelisével ellátott pályamű a pályázati hirdetésben kijelölt czélt a többi pályaművek közt leginkább megközelíteni látszik, mennyiben a 35. számú pályamű három könyvet ajánl, és ezek:

- A) irattári könyv,
- B) napló,
- C) főkönyv.

Mind háromrendű könyvnek alapul szolgál a „Napló“, mennyiben úgy az irattári könyvbe, valamint a főkönyvbe csak az vezethető, mi a Naplóban feljegyezve lett, és e szerint és ugyanezen okból az ügyvédi irodában sajátlag csak egy könyv vezetetik, melyből tárgyat meriti, egyrésztől az irattári könyv, másrésztől a főkönyv.

Azonban mind háromrendű könyv a dolog természetében gyökerező rovatokkal nem bírnak, és csak változtatás, illetőleg kiegészítés után válhatnak tökéletesen használhatóvá. Ugyanis:

A) Az irattári könyv rovatok között hiányzik a naplószám, vagyis megnevezése a forrásnak, honnét merítvék az ezen könyvbe a Naplóból minőség és mennyiség leírásával átviendő ügyiratok. Hiányzik továbbá egy másik rovat, t. i. a folyó szám rovata azon czélra, hogy a csomagban bizonyos és könyvezett iratdarab, hol fekszik és hol található? — Ellenben felesleges az év, hó, nap és csomag számának rovata, mivel ezen adatok döntő befolyással nem bírnak, jolesen nem akkor, ha a naponként vezetendő naplóból az iratok érkezési adatát a beiktatási nap szolgáltatja avagy pótolja.

ad B. A napló könyv is hiányosnak tűnik fel, mennyiben t. i. sorrendi szám rovatával nem bír s így az összefüggést irattári könyv és főkönyv közt, ha nem is lehetetleníteni, mindenesetre nehezíti, szabatosabb közeg lévén a sorrendi folyószám, mint az év, hó és nap bőségesebb megjelölései. Ennél nagyobb hiány a naplóban, hogy nem nyugtat meg arról, valjon a naplóba vezetett ügyiratok számára az irattári könyvben lap és melyik nyitott? és valjon a kérdéses ügyirat milyen csomagba lett helyezve; nyilvánvaló lévén, hogy ezen hiányzó rovat legelső sorban az ellenőrzést tenné lehetségessé, arra nézve, hogy a naplóból az irattári könyvbe tartozó tételek valóban be is vezetettek. Egy másik feltűnő hiánya a naplóban, hogy különbséget nem tesz a kiadások rovatában az iroda készpénzbeli kiadásai közt, tehát azon pénz között, melyet az ügyvéd nem sajátjából, hanem a kezébe került akár a féltől magától, akár a fél részére harmadik személytől átvett s így letétileg kezelendő pénzekből kiadott. Másrésztől pedig a bevétel és kiadás két rovatán kívül csak még egy rovatot ajánl „Dij“ czimén. Ezen czim pedig ügyvédek összes követeléseit csak határozatlanul foglalja magában, eltekintve attól, hogy sok ügyvéd legalább első pillanatra zavarba juthat, mily számösszeget könyveljen e rovatba? Valjon azon díjat csak, melynek összege közöttte és a fél, mint meghatalmazó közt, szerződésileg megállapítva lett, vagy azon díjat is, melyet egyoldalulag ő (az ügyvéd) határoz meg számösszegileg, de éppen azért ezen számösszeg utóbb a fél által peressé tétethetik, vagy végre azon összeget, mely megállapításnak tárgya volt akár a félnek, mint meghatalmazóknak beleegyezése vagy bírói határozat folytán. Ugyanez áll

ad C) a főkönyvről is azon hozzáadással, hogy a főkönyvben is hiányzik rovat, mely a napló sorrendi folyószámára hivatkozás által az avvali összefüggést kétségtelenné tenné.

Sok esetben elégtelennek is mutatkozik a főkönyv, ha ebbe oly pénzértékű letét könyvelendő, melynek számösszege forintban és krajczárban még nem határozható, p. o. a per tárgyat vagy bizonylás eszközt képező egy arany gyűrű, egy csomag kulcs, tehát a főkönyvbe vont rovatok egyikébe sem illik. A most elősorolt hiányokhoz járul még az elégtelen és részben alaptalan értelmezés is, melyet a buda-pesti ügyvédi egyesület, ha ezen pályaművet díjazná, magáénak nem vállalhat. És nem szolgál előnyére a pályaműnek, hogy ezen háromrendű könyvek, bevásárolt papír, irodai könyvek és toll ára, a segélyszemélyzet fizetése és több efféle bevezettetnek csak azon célra, hogy az ügyvéd az év végén láthatná mennyi költsége volt és hogy mennyi haszna maradt. Mindezen magában véve igen becses adatok a pályázat körén túl fekszenek, mert ezek könyvelése szükségessé teszik az ügyvéd irodai vagyona leltározását, többrendű számla vitelét és több más segélykönyvek vezetését.

Felemlítendő, hogy alig van a beérkezett pályaművek közt egy, melyben az irattári könyv vagy napló, vagy végre a főkönyv, tehát egyik vagy másik könyv helyesebben és jobban nem volna szerkesztve, mint a 35. szám alatti könyvek egyike vagy másika, de összesen véve egyezőség, a 35. szám alatti könyvek egyszerűség mellett könnyű és teljes átnézetét nyújtó rendszer dolgában a 35. szám alatti pályaművet, dacára a felsorolt hiányoknak a többi pályaművek egyike sem látszik meghaladni. Az előadottak alapján, jelesen azért, mert a pályadíj azon pályamű részére, mely beérkezettek közt legjobbnak tartatik, szerzőjének okvetlenül megítélendő: az alulírt bizottság az 50 darab arany pályadíjat az egyesület igatatói 35. szám alatt érkezett és „Elmélet és Gyakorlat” jellegével ellátott pályaműnek megítélteni véleményezi.

Kelt Pesten, 1871. évi okt. 31-én.

Dr. Környei Ede, dr. Siegmund Vilmos, dr. Busbach Péter, dr. Lowik Adolf, dr. Szontagh Kálmán, dr. Bróde Lipót, dr. Győry Elék.

(A bizottságnak fentebbi jelentése az ügyvédi egyesületnek igazgató választmányja által elfogadtatván, a 35-ik számú jellegű levél felbontásával Spitzer J. írószer-kereskedő nyerte el az 50 aranyból álló pályadíjat.)

A II-ik magyar jogászgűlés közleményei.

V é l e m é n y

Dr. Vavrik Béla tanfelügyelő urtól Egerben.

Dr. Bozóky Alajos ur indítványa felett.

(Folytatás.)

Más kérdés azonban az, hogy ezen elv törvényhozási szempontból helyeselhető-e még ma is? mint az p. o. még a szász törv. könyvben, s általában Németországban nagyrészt elfogadva van.

Azon tisztán elméleti ok, hogy az alapítvány jogi személy levén, mint ilyen csak az állam souverain hatalmánál fogva jöhet létre, melyet még Savigny, Mühlenthal, Pfeifer, és többeknél találunk, s melyet indítványozó ur is magáénak vall, ma már többé Iheringnek, Ungernek, Koepfennek, Brinzennek, Demelinnak s több jeles jogtudósnak a jogi személyek lényege, s különösen a fictiok körüli fejtegetései után — vizsgálva találni alig fog. Azonban még ha valaki csakugyan hinné is, hogy az államnak hatalmában áll személyt teremteni semmiből, ezt általános törvény által ép úgy tehetné, mint specialis engedélyvel; s Savignynak félelmét azon esetben, ha magánintézkedések útján jogi személyek alkottathatnának, hogy t. i. az által a jogállapot a legnagyobb bizonytalanságnak lenne kitéve, s hogy a rossz akarat azzal nagy mértékben visszaélhetne, mely félelemben még Pfeifer is osztozik, az újabb törvényhozások alig ha eléggé indokoltnak fogják találni, a szász törvénykönyvben tett intézkedés követésére. Nem volna az szerintem egyéb, mint az államnak tulgondos atyáskodása, melyre vonatkozólag jól jegyzi meg Puchta (Vorles. I. 69. l.) hogy ama vélemény, mely a személyiség specialis engedélyzését kívánja, teljesen alaptalan, mely csak az újabb időnek ama ferdeségéből származott, hogy az államhatalom mindenbe bele avatkozzék, s hogy a szabad mozgás a mennyire csak lehet megakadályoztassék. — Azon nézet pedig különösen, mely-

nél fogva a végrendeleti alapítvány is csak akkor nyer érvényt, ha azt jogi személyiségének az államhatalom részéről különös elismerése követi, egy oly elv, mely Roth után t. indítv. urnál is olvasható, míg egyrészt a jogi személyekről ferde elméleten alapszik, másrészt a gyakorlati életben határozottan visszautasítandó következményekre vezet. Ezen nézettől a többek közt, Arndts már a Rechtslexiconban írt cikkében eltér, oda nyilatkozván, hogy a végrendelező egyenesen s aggálytalanul rendelheti el végintézkedésében valamely intézetnek a jogi személyek tulajdonságávali felállítását, mely intézkedés a mennyire csak lehetséges, fenntartandó. Sőt ezen jogtudós a végrendelezőnek még azon intézkedését is fenntartandónak véleményezi, melynél fogva egy még csak felállítandó intézet tételét örökösnek (id. m. III. köt. 915. 916. l., továbbá Pand. 46. és 492. §§. ugy szintén Demelius Roth ellen: Jahrbücher id. 142. s köv. l.) Unger is legujabban oda nyilatkozik, hogy a jogi személyek valódi lényegének felismerése folytatni valamely alapítványnak örökössé nevezésében, csak a hagyatéki vagyonnak alapítványi vagyonná való végrendeleti qualificatioja rejlik s hogy az alapítvány nem más, mint valamely kegyes célra kirendelt, önállósággal felruházott, személynek képzelt (als Person gedachtes) vagyon. (Erbrecht 62. l. 8. jegyz. L. továbbá ugyanaz: System I. 349. 351. l.)

A zürichi polg. törv.-könyv a kormány helybenhagyását (de ez sem a személyiséggel felruházást) csak az állami vagy egyházi célú alapítványoknál kívánja meg (53. §. v. ö. 51. 52. §§.) Hazai gyakorlatunk sem a testületeknek, sem az alapítványoknak létrejöttelét a jogi személyiségnek külön állami engedélyezéséhez nem kötötte, hanem az engedélyezés tisztán adminisztratív, s nem magánjogi szempont alá esik, — a jogi személyiség azoknál szokásjogon alapszik.

Nem osztozhatom tehát t. indítványozó urnak azon nézetében, melynél fogva az alapítványok keletkezéséhez specialis állami engedélyt kíván. Egyébiránt t. indítványozó ur 2-ik pont alatti tételének gyakorlati jelentéktelensége már onnan is kiderül, hogy a jogi személyek egyes fajainál általa mondottakból lehet csak kimagyaroznunk, hogy azt miképen kívánja alkalmazni.

De nem tartom helyesnek a második pont alatti tételben a jogi személyek megszűnésére nézve felállított azon elvet sem, hogy ahoz (t. i. a jogi személyek megszűnéséhez) az államhatalom közreműködése kívántatik meg, — akár értsen a t. indítv. ur alatta lex specialist, akár pedig általános jogtételt.

Nem is emlékszem, hogy volna az újabb jogi írók közt — (talán Kellert kivéve, ki körülbelül ugyanazt mondja, mint t. indítványozó ur) a ki ez elvet ily általánosságban felállítaná. Nem maga Puchta sem, ki e tekintetben elég merev álláspontot foglal el. (Vorles. I. 70. l.) Hány alapítvány vesz el, s ezzel együtt elenyész a t. indítv. ur szerint értelmezett jogi személyiség is, az állam közreműködése nélkül. De az újabb írók, így Unger, Arndts, Windscheid, Sintenis a testületeknél sem, fogadják el ezen elvet ily általánosságban. — Maga a szász polg. tv. könyv, mely e téren még több tekintetben a régiebb felfogásnak hódol, megengedi, hogy ha a testületeknek valamennyi tagja kihal, akkor az megszűnik.

Tovább meg már a zürichi tv. könyv.

Hát még ha a hereditas jacensre gondolunk, — megengedve annak jogi személyiségét. Valjon hol és mikor működik annál az állam közre, hogy az megszűnjék jogi személy lenni!

Oly szembeszökő ezen általánosságban felállított elvnek ferdesége, hogy azt tovább vitatni teljesen feleslegesnek tartom, — s tehát azon controversiára sem térek át, valjon a testületek megszűnhetnek-e a tagoknak ily értelmű elhatározása folytán. Mert még azon esetben is, ha hajlandók volnánk megengedni ily határozatnak elégtelenségét, kapcsolatban azon körülménnyel, hogy az államhatalomnak bizonyos esetekben joga van a testületeket és alapítványokat megszüntetni, — meg ez magában bizonyára elégtelen volna t. indítványozó urnak általánosságban felállított tételét igazolni.

Véleményem tehát t. indítványozó ur beadott tétéleinek második pontjára nézve oda terjed, hogy miután az részint határozatlan, részint helytelen, azért is nem alkalmas arra, hogy a tisztelt jogászgűlés által elfogadtassék.

Áttérek már most a t. indítványozó ur beadott tétéleinek 4-ik pontjára, mely így szól: „Részvénytársaságok, mint olyanok még nem jogi személyek, de létrejöttelükhöz, valamint feloszlásukhoz nem is kívántatik az államhatalom (hatóság) közreműködése.”

A részvénytársaságok természete egyike a legvitásabb jogi kérdéseknek. — Brackenhöft a Rechtslex. V. köt. 86. lap-

ján, lemondani látszik a reményről, hogy az anonyim társaságok, melyeknek egyik fajtát a részvénytársaságok képezik, általános jogelvekből megfejthetők legyenek. Szerinte az egész viszonynak fenállása anomáliákon alapszik, — melyek abban nyilvánulnak, hogy jogok és kötelezettségek létezőknek vétetnek a nélkül, hogy alanyuk volna; a főnök képviselő a nélkül, hogy képviselt alany léteznék; továbbá, hogy a társak a volt főnök elestével megszűnt jogokat és kötelezettségeket, egy új főnök felállítása által ismét érvényessé tehetik. — Annyi bizonyos, hogy a legkülönbözőbb és legmerészebb jogi constructiókat kísérlettel meg a jogtudósok, ezen napjainkban oly nagy fontosságú intézmény jogi természetének kutatásánál.

Igy a részvénytársaságok majd mint módosított társaságok, majd mint u. n. társaságok alaki egységgel, majd mint dologjogi társaságok, vagy pedig mint u. n. függő célvagyon, majd ismét a német Genossenschaftok egy faja, vagy végre, mint jogi személy testületi minőséggel képzelteknek. (Mind-ezekről lásd. Renaudnak következő jeles munkáját: Das Recht der Actiengesellschaften. 1863. 102. s köv. l.) — Hogy t. indítv. ur, miután a részvénytársaságokat, mint olyanokat, jogi személyeknek nem tekintik, melyik kategoriába sorozza azokat, az kitűnik a munkájának 75. lapján mondottakból, hol a Jolly-Unger-féle eszmét fogadja el, mely szerint a részvénytársulatok társaságok, alaki személyegységgel. — E felfogás szerint a részvénytársaságok az egyszerű római jogi társaság (societas) és a corporatio közt mintegy középet foglal el; tehát tulajdonképen sem egyik, sem másikhoz nem tartozik, és mégis mindkettő. Ezen elmélet szerint a részvénytársaság kifelé, mint egység jelentkezik, tehát a testületekhez hasonló alakkal bír, s így harmadik személyek irányában, mint személyegység tűnik fel, mely az egyes tagoktól különböző. — Befelé, bár a testületekhez hasonló szervezettel bír, de még sem testület, mert sajátlag az egyes tagok a jogosítottak és kötelezettek, nem pedig a társulat külön, önálló személyként gondolva; miért is a társulati vagyon a társaság felosztásával ipso jure az illető társulati tagokat illeti, mi tehát nem tulajdonváltozás, hanem csak mint az eszményi jogosultság érvényesítése jelentkezik. — Ezen elméletet azonban, melylyel az u. n. német Genossenschaftok is rokonságban vannak, (Lsd. Unger. krit. Ueberschau 180. l. és Renaud: 114. l.) maga Unger, mint tarthatatlant feladta (id. 180. s köv. l.) Renaud által pedig az kitűnő czívfalokban részesült. (111. és köv. l.)

(Folyt. köv.)

K ü l ö n f é l é k .

(Lapszemle.) Lapunk előbbi számában kifejtettük azon nézeteinket, hogy a kormány terv nélkül jár el egy bíróságok szervezésénél, mint a törvények alkotásánál. Hogy ezen nézetünkkel nem állunk egyedül, azt legjobban bizonyítják a napi lapokban közzétett onuntiátiók. Így p. a „Pesti Napló“ nov. 7-ki számában Busbach Péter ur ezeket mondja:

Két feltételtől függ a jó igazságszolgáltatás, egyik időszzerű törvény, a másik jó bíróság és azt támogató intézmények. Nálunk ez idő szerint még mindkét feltétel hiányzik. Törvényeink nagyobbára elavultak, s a hol újjak megalkotásában erőnket megkísértők is — nem sok szerencsét tapasztalunk; egy bizonyos nemével az aggodalomnak kezdünk minden reformhoz, mintha céljainkkal s az azok elérésére szükséges eszközökkel még mi magunkkal sem voltunk tisztában. Ez okból csak provisoriumokat állítunk fel.

Gyökeres reformhoz nincs bátorságunk, s így időnket és pénzünket, melyekkel állandót alkothatnánk, hasznavehetlen fércművekre pazaroljuk.

Az alaki jogra nézve halljuk, hogy megint fölmerült egy ideiglenes szerencsétlen ideája; kár az erre fordított időért! — Az anyagi jog codificatiója tekintetében komoly intézkedés még egyáltalán nem történt, mert azon megbízás, melynek alapján a folyó év nyarán megjelent anyagi jog általános része megkészült, nem tekinthető a kormány oly komoly kezdeményezésének, minő mellett egy codexet létesíteni lehetne. Az idéztem munka nem annyira a kormány, vagy az ország érdeme, mint inkább szerzőjének buzgalomból állott elő.

Némely részletesebb viszonyok törvényhozási szabályozása inkább politikai cselekmény mint codificationalis tény. A szorosan vett codificationalis tuzok politikusok vagyunk; politikai kérdéseknél pedig skrupulosus juristák.

Oka: mert az egész törvényhozás lelke, egy positiv jogrendszer hiányával vagyunk.

Mikor jut a miniszterium azon meggyőződésre, vagy jutott-e már oda, hogy elhiggye, miszerint zilált jogviszonyainkat tekintve egy, gyökeres és alapos codificatio nélkül, sem a jogfogalmak tisztulni, sem a jogviszonyok consolidálódni nem fognak, sem összes törvényhozásunkat s törvénykezésünket egységes irány s összhangzatos szellem átlengeni nem foghatja?

A mi illeti a bíróságokat, nem ringatjuk magunkat azon illúsióban, hogy ezek az eddigieket milyenség tekintetében előnyösen meghaladják. A hiba fekszik részint a jelen igazságügyminiszternek a „politikai okok“ iránti véghetetlen önmegadásában, részint az országban burjánzó s a megyékben a kormány által is cultivált, s ennél fogva kiirthatlan családi uralkodásban, mely szerint a jövedelmes állások családi örökségekül tekintetnek, és a megyei dynasták eddigi uralkodásából merített hatalomnál fogva úgy a főispáni mint az elnöki s országos képviselők befolyása segítségével, ez imitt-amott megtámadott örökség megtartását sikerrel vivják ki.

Midőn az ország a municipalis jogok egy igen nagy jelentőségű jogát, az igazságszolgáltatást kezéből kiadta, nagy áldozatot hozott. Hozta pedig ez áldozatot annak fejében, hogy annak árán megválthatja sülyedt igazságszolgáltatásunkat, joggal követelheti tehát, hogy a hangsúlyozott cél: a jobb igazságszolgáltatás el is érésé, míg ellenkezőleg, ha a régi-nek helyébe állított új rendszer megint csak zavart, késedelmeskedést, tudatlanságot s tán még jóakarát hiányát is engedne működéséből következtetni, joggal vonhatja a közvélemény felelősségre azokat, kiknek ígéretei komoly eredménnyel nem bírtak. S kérdjük, lesz-e elég bátorsága akár az igazságügyminiszternek, akár az egész kormánynak az eredménytelenséget rajtuk kívül álló tényezőkre háritani akarni, háritani merni?

Az új bíróságok működésének megkezdése válságossá lehet a kormány tekintélye, sőt életképességének kérdésére nézve; ezért mi, kik a jelen kormánnyal közös alapon állunk, kénytelenek vagyunk öt bizonyos esetleges tévnyezetekre figyelmeztetni.

Ne feledje a kormány, hogy eddig gyakorlatba vett eljárása, tettelegesen, vagy csak állítólagos politikai szolgálatokat bírói állásokkal jutalmazni vagy másképp megélni nem képes, de előkelőbb családok tagjait bírói pályán elhelyezni nem alkalmas mód arra, hogy ezen testületek kebelébe oly elemek jussanak, melyek a részükre jutott hivatás magaslatán álljanak s ez intézménybe helyezett bizalmat igazolhassák. De másrészt, ha a kormány valamit akar, akarja azt egészen. Ha kir. bíróságokat állít, ne feledje a kormány azt, miszerint egy ember csakis egy ember munkáját képes végezni; s hogyha rosszul alkalmazott takarékoság folytán a bírák létszáma az élet igazolta szükségletnek meg nem felel: akkor az igazságszolgáltatás mindjárt el fog merülni, s milliók kárára s magának a kormánynak erkölcsi vereségére az egész törvénykezés fennakad, s azt roppant anyagi, de még nagyobb erkölcsi veszteséggel lehet ismét működésébe visszahelyezni.

A „P. Lloyd“ pedig majdnem ugyanazon időben szintén felszólal s kárhóztatja az igazságügyminiszteri-enquête által javaslatba tett perrendtartási módosításokat, melyek által a nyilvánosság és közvetlenségre fektetett új perrend korrigényelte reform eszmének előlépése czéloztatik, s így retrograt irányt követve titokban működik.

Az igazságügyi miniszter ur, ki úgy látszik, a magyar sajtó nyilatkozataival nem sokat gondol, már ismételten fölötte nagy érzékenységet tanusította nevezett német lap roszalásai iránt, s így a „P. L.“ csakhamar nyert „illetékes“ helyről választ, melyben azonban nem épen különös megnyugtatótatásunkra szolgáló nagy mérvű öntudattal kijelentik: hogy egyrészt az urbéri maradványföldek, a telepítvényesek és irtványföldokről stb. szóló törvényjavaslatoknak mérvadó körökben lett alapos megvitatása után a miniszter nem szorult a közvélemény további információjára; másrészt, hogy az alaki jognak czélba vett módosításánál tekintélyes jogászok (gewigetn Juristen) tanácsadásai nyomán idul; vagy is más szavakkal: hogy itt sem szorult a közvélemény információjára. Sic!

Időközben Chorin Ferencz képviselő ur által interpellatio is intéztetett az igazs. miniszter urhoz, mely alkalommal a miniszter ur kijelenté: hogy ő is híve a nyilvánosság és közvetlenség elveire fektetett perrendnek, hogy azt azonban csak törvénykezésünk megkoronázásának tekintheti, de nem kiindulási alapul. Helyes! Csakhogy mindazon jogintézmények, melyeknek létesítését a miniszter ur előfeltételként említett, s melyek a volt igazságügyér alatt munkába vétettek, — jelenleg szünetelnek.

A „P. Lloyd“ egyik későbbi számában L. B. (Brode Lipót) ur ad kifejezést a fővárosi jogászai körök megütközésének és aggodalmainak a pesti váltó s kereskedelmi törvényszék birói létszámának leszállítása tekintetében. 90,000 ügyszám ellátására 6 biró! s erre igen csipösen csak azt jegyzi meg „Risum teneatis!“ Végre pedig azt a jó tanácsot adja a kormányának: hogy inkább ne építsék ki a tervezett 330 mérföldnyi vasuti hálózatot, hanem mint jogállamtól követelni lehet, jó és elegendő számú törvényszéket állítsanak fel, majd egyidőig még gyalog is eljárhatunk jogaink védelmére.

A többi napilapok mindannyian a telepítvényesekről szóló törvényjavaslattal foglalkoznak. E törvényjavaslat azonban egyáltalában alig nyújt jogi szempontot, mert arról igazán el lehet mondani: summum jus, summa injuria! Jellemző azonban, hogy a törvényhozás ezen specialis kérdés megoldásához hozzáfogott, a nélkül hogy statisztikai adatokkal rendelkezne. Vaktába! csak vaktába és terv nélkül megy nálunk minden.

(Szilágyi Dezső) igazságügy-miniszteri oszt. tanácsos, ki a múlt évben Horváth B. miniszter által kiküldve, több hónapot töltött Angolországban, az ottani bünvádi eljárás tanulmányozása céljából; kinek azonban — dicséretére legyen mondva — lényeges része nincsen az eddigi törvényjavaslatok szerkesztésében; — országos képviselővé választott. Szilágyi D. fényes szónoki tehetségénél fogva kiváló szereplésre lesz hivatva s őszintén örvendünk, hogy az ország figyelme képviselők választásánál mindinkább kezd a született törvényhozók helyett a kiváló tehetségű szakférjak felé fordulni.

(Vavrik Béla) tvszéki elnök, mint miniszteri biztos Egervárhoz intézett átiratában kijelenté: hogy ha Egervárosa a törvényszéki helyiségek kibérléséhez 1000 ftal nem járul, akkor a miniszterium a törvényszéket más városba fogja áthelyezni.

(Vogel Péter) az ügyvéd-egylet igazgató-választmányja által az ügyvédvizsgáló bizottság tagjává választott.

(A jog- s államtudományi magyar műszótár szerkesztőse) a bírálókul meghívandó nyelvészek közül, már többeket szólított fel s az eddig meghívottak részvétüket készséggel meg is ígérték. — A meghívások még e hó folytán fejezettek be; mert az első bíráló ülés ideje nov. hó utolsó napjára van kitűzve. A munkatársaknak illykép, egy egész hónapuk volt arra, hogy választott szakaikban, s kitűzött feladat szempontjából, magukat tájékozzák. A vállalat immár meghaladta a kezdeményezés korszakát s nincs egyéb hátra, mint, hogy maga a munkálkodás erélyesen meginduljon, úgy hogy az ezután hetenkint tartandó bíráló ülések folytonosan el legyenek látva elégséges megvitatandó anyaggal. E végből a szerkesztőség — még e hét folytán felhívást intéz a munkatársakhoz, melyben egyttal az eljárás egyöntetűsége és gyorsasági tekintetéből követendő ügyviteli elveket ajánland a munkatársak figyelmébe.

(A biztosítási ügy a német birodalmi gyűlésen.) Jacobi az ismeretes német képviselő a birodalmi gyűlés nov. 4-ki ülésében a következő interpellatiót intézte az észak-német szövetség kormányához.

„Az észak-német szövetség számára készült ipartörvény indokolásában a szövetségi kormány következőleg nyilatkozik: „A szövetségi tanács már szemügyre vette a biztosítási ügy közös egyetértéssel leendő törvényhozási rendezését az egész szövetség területére nézve, és szándékában van azt a legrövidebb idő alatt létrehozni.“ — Minthogy a német alkotmány negyedik cikkében gyökerező ezen ígétről a kormány még nem emlékezik, a következő kérdést intézem a német birodalmi kancellárhoz: Mely stádiumban van a biztosítási ügyre vonatkozó birodalmi törvényhozás előkészítése és várhatunk-e e tárgyban a legközelebbi ülészig egy kormányelőterjesztést?

Jacobi következőleg állapítja meg ez interpellációját: Az észak-német és a német birodalmi alkotmány szerint a birodalmi törvényhozás tárgyát az iparra vonatkozó határozatok is képezik. Két éve már, hogy van ipartörvényünk, de abba nincs foglalva a biztosítási ügye. Mondják, hogy három ok birta a birodalmi tanácsot e kirekesztésre: először az, hogy a biztosító intézetekhez tartoznak a kölcsönösen biztosítók is, melyek pedig nem számíthatók a közkereseti társaságokhoz; másodsor, mint-hogy tekintetbe kellend venni, mennyiben tulajdoníthatók ez intézeteknek a jogi személyek jogosítványai; és harmadsor,

mivel különböző német államokban a biztosításügy tekintetében a legkülönbözőbb intézkedések állanak fen, melyek igen szorosan függnek össze más jogintézményekkel. Az ipartörvény indoklása megígérte a biztosítási ügy mihamarábbi rendezését; azóta elmúlt három év, s mi nem tudunk semmit az ügy állásáról. A rendezés sürgősségét leginkább bizonyítja a felhóztott harmadik elnapolási ok, t. i. a törvényhozási sokféleség, mely nem jelenik meg viszásabban a törvényhozás egy terén sem, és nem jár sehohly hátrányokkal, mint épen itt. Legkárosabb a biztosítási törvényhozás tarkasága a tüzkár elleni biztosítás torén, melyre nézve harminczkétféle egymással gyakran összeütköző törvény létezik. Azonkívül van 67 elvileg és helyileg elkülönített tüzkár ellen biztosító pénztárunk, melyek alapszabályai nagyrészt a közjogba nyulnak át. Mi tehát Németországban szerencsésen elértük volna a kerek 100 egymástól különböző tüzkár ellen biztosító intézetekre vonatkozó rendszabályt; a ratzeburgi alkotmány a föld ezen zugának is kifejezetten fentartja a biztosítási törvényhozást. Az ügy egységes rendezése az igaz, nagy nehézséggel jár, annál is inkább, mert az egész civilisált világ törvényhozása e tekintetben különösen eltérő. Vannak államok, melyekben a biztosítás egészen szabad; Észak-Amerikában ellenben a biztosítási üzlet oly gyámság és ellenőrzés alatt áll, és illetékekkel és terhekkel annyira meg van rakva, hogy e törvényhozást át kell tanulmányozni, ha fogalommal akarunk róla birni.

A biztosítási politikára vonatkozólag a nézetek ép oly eltérők. Itt a biztosítást csak a közönséges jog alá kívánják helyezni, ott azt akarják, hogy az állam maga vegye kezébe a biztosítást. Az egyik a szabad versenyre óhajtja azt bízati, a másik monopoliomot akar engedni, hogy így történéjék már egyszer lépés azon nagy általános gyámoló intézet felé, melynek neve lesz „gazdasági népállam.“ E különféle nézetből mi majd, a tapasztalásból indulva ki, meg fogjuk találni, a mi reánk nézve helyes és hasznos; de erro mindenekelőtt szükséges, hogy a kormány tegye meg az első lépést, a mire azt ezennel fölkérem. Felteszem, hogy a birodalmi gyűlés tanácskozásait a közvélemény nyilatkozása fogja megelőzhetni, hogy tehát a javaslat ideje korán közzé tétessék, és így a dús tapasztalás és tudomány is hozzájáruljon tanácsával, és érett gyümölcs éressék el.

Delbrück elnök erre következőkben válaszolt:

Midőn az érintett javaslat bizottsági tárgyalás alá került, 1869. nyarán az észak-német szövetség államai fölszóltattak, hogy beható nyilatkozatot adjanak a biztosítás ügyére vonatkozó náluk fenálló viszonyokról; az ellenőrzés, megadóztatás, külföldi ügynökségek engedélyezési módjának stb. tudatása, valamint pontos statisztikai adatok is kívántattak, és Amerika és Anglia törvényei is tekintetbe vétettek. 1870-ben az anyag már majdnem teljesen össze volt állitva, és a törvényjavaslat szerkesztése kezdetét vehette. De akkor kitört a háboru. A békekötés után a felhalmozott anyagot a dél-német államokéval meg kellett toldani. Az most már megtörtént, az összes anyag rendezve van és hozzá lehet fogni a törvényjavaslat elkészítéséhez, hogy így megfeleljünk egy szükségnek, melyet a szövetséges kormányok nem éreznek kevésbé élénken, mint interpelláló ur.

(A kecskeméti nagy bűnper.) Tehát végre mégis fölvétetett a szegedi ügy törvényszék által. A törvényszék Illés Károly t. ügyész elítványára f. hó 3-án tartott ülésében határozta el a vádlottak befogatását, s ügyüket a rondes írásbeli utra áttevén, a nevezett ügyészt utasítja a pör mielőbbi fölvételére. E monstre-pör tárgya harmincz főbenjáró bűn eset, valamennyi erőszakos rablás, hat esetben gyilkossággal párosulva; ezek közt: Akasztó község pénztárának 1858-ban, Dömsöd község pénztárának szintén ez évben és az izák-kecskeméti postának 1863-ban történt megrablása stb. Összesen 36 vádlott szerepel benne. Védő ügyvédekül kinevezettek: Paraceticus Félix szabadkai, Szücs Andor, Benke József, Csermelenyi Iván, Nagy Sándor, Reizner János, Okrutzky Aurél, Zombory Antal, Rosenberg Kálmán, Rakovszky István, Muskó Sándor, Toronyi József, Magyar János, Schmidt Imre, Back Salamon, Neskovics György szegedi és Madarassy László kecskeméti ügyvédek.

† (Oeffner János legfőbb ítélőszéki biró) öngyilkosság által vetett véget életének. Nyugodjék békében.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a buda-pesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye
EGYESÍTVE A „THEMIS“-SZEL.

<p>Megjelenik minden kedden; a „magy. jogászytlés“ tartama alatt naponként. Előfizetési díj: Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.</p>	<p>Szerkesztői iroda: Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet. Kiadó-hivatal: Egyetem-utca 4-dik szám alatt.</p>	<p>A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz, a megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők.</p>
---	---	--

A tanácsjegyzőkönyvek viteléről.

Az 1868. évi 54. t. cz. függelékeül kibocsátott ügyviteli szabályok 89-ik §-a, a társas bíróságok tanácskozásáról az ugynevezett tanácsjegyzőkönyvet „rendeli vezetni, s előírja, hogy ezen jegyzőkönyvek mikép vezetendők.“

A gyakorlat azon tapasztalatra vezetett, hogy a tanácsjegyzőkönyvek ily alakban és terjedelemben vezetve; a gyors ügymenet rovására felesleges bürokratikus munkát tesznek szükségessé. — A tanácsjegyzőkönyvek célja: egyrészt a birói felelősség biztosítására, másrészt a bírák saját megnyugtatóására vihető vissza; mi végre feltétlenül szükséges az, hogy a társas bíróságoknál keletkezett határozatok gerjesztése a tanácsjegyzőkönyvek lapjain mindenkor vissza lehessen menni; szükséges tehát, hogy maradandóvá tétessék a birói tanácskozások folyamán olyatén feltüntetése, mely által mindenkor megtudható legyen, hogy e vagy ama határozatot a bírák közül kik hozták, s egyértelmű vagy eltérő véleményezés folytán-e?

Kérdés azonban, hogy szükséges-e az egyhangulag hozott határozatok feljegyzése épen úgy, mint az eltérő véleményezések folytán hozott határozatok feljegyzése?

Ezen kérdésre, a tanácsjegyzőkönyvek célját tartván szem előtt — nemmel kell válaszolnunk. A tanácsjegyzőkönyvek által ugyanis nem az czéloztatik kimutatni, hogy valamely ügyben mily határozat hozatott, hanem általában az, hogy a határozat mily módon, t. i. kik által s mily vélemény és hozzájárulással hozatott? Nem a quid, hanem a quomodo czéloztatik itt feltüntetni. Ezért a tanácsjegyzőkönyv fogalmazványai kiadványozásra nem is alkalmazhatók, s a határozat egész és teljes tartalmának hitelességével nem is bírnak.

Ha tehát a határozat az előadó biró véleményének — az előadmánynak — egyhangu elfogadásával hozatik, megszűnik az ok arra, hogy a határozat tanácsjegyzőkönyvileg feljegyeztessék; mert a határozat az előadói iven egész terjedelmében, teljes egészében ugyis feltalálható; mi szükség van tehát az ily határozatoknak ismételt és különben is tartalmilag mindig hiányos feljegyzésére? Nem elég volna-e ily egyhangulag hozott határozatoknál a tanácsjegyzőkönyvek szorosán vett céljánál megmaradni, t. i. feltüntetni a tanács tagjait, az elnök az előadó és szavazó bírák feljegyzésével, s az ügydarab számának feljegyzése mellett egyszerűen azt bevezetni: hogy a határozat az előadmány szerint egyhangulag hozatott.

Ezen eljárás míg egyrészt a tanácsjegyzőkönyvek tulajdonképeni célját kellőleg biztosítaná, másrészt lehetővé tenné azt, hogy az ügydarabok a tanácsülésből

közvetlenül kiadványozás alá bocsáthatók lennének, s a törvényszékek mellett legalább is egy jegyző felesleges munkáját nélkülözhetővé tenné.

Mert tény az, hogy az egy ülésben néha 100—150 darabra menő — határozatot, a jegyző csak igen felületesen, sőt hiányosan lesz képes 1—2 nap alatt extra-hálhatni. Miután tehát azon esetben, ha a határozatok egyhangulag hozatnak, a tanácsjegyzőkönyv semmi másra nem szolgál, mint a tanács tagjainak feltüntetésére, — teljesen felesleges a gyakorlatilag semmi szükségén nem alapuló kivonatos és töredékes jegyzőkönyvezés.

A „Jogt. Közl.“ nagy örömeinkre gyakran felszólalt az igazságszolgáltatás érdekeit veszélyeztető fukarkodás ellen; ezért most viszont talán az igazságügyi miniszter urnak örömeire fog szolgálni. ha az egyszer az ő figyelmét egy könnyű megtakarítás módjára irányozhatjuk; mert annyi bizonyos, hogy az egyhangulag hozott birói határozatok tanácsjegyzőkönyvi kivonatozásának elhagyásával, minden törvényszéknél legalább is egy munkaerő nyeretnék meg, a melyet más munkakörben sokkal gyümölcsözőbbé lehet tenni.

TÓTH PÁPAY SOMA,
a rimaszombati ügyvéd-egylet titkára.

A polgári peres eljárás reformja.

(Folytatás.)

VII.

Az érdemleges tárgyalás legfontosabb részét a bizonyítási eljárás képezi. — Természetes sorrend szerint, de lényegében is, a bizonyítás a tényelőadás és a jog alkalmazás összekötő kapcsául szolgál, a ténykérdésről a jogkérdésre való átmenetet képezi. — A perben érvényesítendő jog alapjául s igazolásául szolgáló tények csak a bizonyítás által válnak jogalappá, melyre a biró ítéletét építi. — A törvénykezési eljárás folyamán a bizonyítás nemcsak valamely tény igazvoltáról győz meg, hanem valamely jogviszony létezését is megállapítja.

Az anyagi törvények bizonyos tényeket jogalkotó hatálylyal ruházván fel: ezen tényeknek törvénykezési uton való igazolása, s hebizonyítása egyszersmind bizonyítékul szolgál azon jog létezésére is.

Az anyagi törvény bizonyos jogügyletek érvényét formaságokhoz, bizonyos ténykörülmények létezéséhez, mint feltételekhez köti; ezen feltételek teljesítése nélkül is származhatnak jogviszonyok, de a jogügylet, mint olyan, létre nem jön. — (Szász polg. tvk. 100. §.)

A mennyiben csak valamely tény létezéséről van szó, a biró a bizonyítékokat szabadon bírálhatja; de

azon esetben, ha valamely jogügylet érvénye az anyagi törvényben meghatározott ténybeli feltételektől függ: a bíró az anyagi törvény rendelkezéséhez van kötve, s a jogügyletnek, mint olyannak érvényét ezen feltételekhez képest bírálja.

A szabad bírálás joga csak a tény kérdésre vonatkozván, az esetben, midőn a bizonyítás a jogkérdést érinti: ez utóbbiban a bíró az anyagi törvényt szem előtt tartani köteles.

De a szabad bírálás jogából következik, hogy a bírót csakis az anyagi törvény határozott rendelkezése köti, és ha a bizonyítandó tény az anyagi törvényben előirt feltételeknek meg nem felel: a jogügyletet — melynek fenállása bizonyítandó volt — a bíró érvénytelennek mondja ugyan ki, de magát a pusztá tényt igazoltnak venni vagy nem, a bizonyítékokhoz képest, a bíró joga; s azért ama ténynek, ha nem is az anyagi törvényben előirt speciális, de a körülményekhez képest más joghatályt tulajdonítottat.

Az anyagi törvény p. o. előírja e végrendelet küllékeit. A bíró joga ezen küllékeket, mint pusztá tényleges feltételeket szabadon bírálni, de ha úgy találja, hogy valamely okirat azon küllékekkel bir, a bíró azt végrendeletnek elfogadni tartozik, a bíró kimondja, hogy az örökhagyó végrendelezett.

Ellenben, ha az okirat a kívánt küllékeket nélkülözi, a bíró nem veheti ugyan az okiratot végrendeletnek, de az abban foglalt egyes intézkedéseket, vagy az egész okiratot bizonyítékot veheti az örökhagyó egyes tényeire nézve, vagy a perben felforgó egyes körülmények megvilágítására. A végrendeletben foglalt legatum debiti p. o. — ha a végrendelet meg nem áll — mint ilyen szinte nem áll meg; de igazolásul szolgálhat az örökhagyó és a hagyományos közt felforgó jogviszonyra; és hogy mennyiben szolgál, a bíró teljes szabadsággal határozza meg.

Az anyagi törvény e korlátozásán kívül a bíró szabad megítélési joga semmi más korlátot nem szenved, mint a mit a felek akarata s az állami rend érdeke követel. Ez utóbbi szempont alá esik a közokirat.

A felek jogszerű akarat nyilvánulása a bírói határozat alapját képezvén: azon esetben, ha a felek valamely tényt bizonyítottanak elfogadnak, a bíró azt szinte elfogadni tartozik. — Ezen kategóriába esik: a beismerés és a közmegegyezéssel letett eskü.

Igazmondásra kényszeríteni a felet nem lehet, s ha a beismerés valótlaniságot tartalmazna is, ha azt a fél a maga terhére szabadon tette: annyi, mintha önkénytelenül lemondott volna jogáról. — Az esetlegi elv e lemondást feltétlenül veszti, s a beismerést újabb előterjesztések s bizonyítékok meg nem erőltethetik. — A beismerés azonban nem zárhat ki minden kételyt, s ha a beismerésből vont következtetéseket a beismerő el nem fogadja, és azt másképp értelmezi, a bíró nem veheti a beismerést feltétlenül, s ez esetben a többi bizonyítékokat is figyelembe veszi (würtemb. prrt. 397. és 399. §§.).

A beismerésről említettek természetesen a bíróság előtti beismerésre vonatkoznak, — mert az, hogy valamelyik fél a bíróságon kívül ismert be valamit, külön igazolandó; ha azonban a bíró arról, hogy beismerés történt, teljesen meggyőződött, a beismerést tényként az előbbiekhez képest teljes bizonyítékul veszti.

A közmegegyezéssel egyik fél részéről letett eskü a beismeréssel annyiban rokon, hogy annál is az egyik fél a másik fél állítását a maga terhére elfogadja, de csak feltételesen.

A beismerés abban áll, hogy az egyik fél a másik

állítását, vagy ennek igazmondóságában bizva, vagy önmegegyződéséből elfogadja.

Az eskü általi bizonyításnál pedig az egyik a másiknak állítását igaznak veszi, és pedig vagy ennek lelkiismeretére a pusztá szónál nagyobb hatásu esküvel erősített kimondásban megbizva, vagy maga részéről az ellenkezőnek eskü alatti kimondásától lelkiismerete által vissza tartóztatva.

Egyszerű állítást valónak senki sem tartozik elfogadni, s az állítás, még ha hallgatással mellőztetik is, magában véve bizonyítottanak nem tekinthető; a bizonyítást épen az teszi szükségessé, hogy a felek egymás állításait el nem ismerik. Maga mellett senki sem bizonyíthat, s az eskü, mely a bizonyítás ünnepélyességére, a kimondásoknak az illető lelkiismeretére ható őszinteségére nagy befolyással bírhat ugyan, de hatása végre is az egyén lelkiismeretétől függ, nem egyéb önmaga melletti tanubizonyoságtételnél. — A felek közmegegyezése az eskünek a feltételes beismerés természetét adván meg, az eskü ezen alakjában teljes bizonyíték

Ezen eskü általi bizonyítás, a feltételes beismerés természetével birván: az eskü által bizonyított tény bizonyítottanak veendő. — De valamint a beismerés, úgy az eskü általi bizonyítás sem zár ki minden kételyt, s ha azon tényből, melyre egyik fél esküt tenni ajánkozott, vagy melyre az esküt elfogadta, oly következtetések vonatnának, melyeket, az ki esküt tesz, el nem fogad, a bíró teljes erejűnek nem veszi az esküt, hanem a többi bizonyítékokat egybe vetve fog itélni.

Az eskü tehát nemcsak önállóan, hanem más bizonyítékokkal együtt is fordulhat elő.

Ha mindkét fél nem egyezik bele az eskütételbe: a bíró elrendelheti ugyan az eskü letevését, de ezen esküt nem tartozik teljes bizonyítékul elfogadni, s annak bizonyító ereje felett szabadon itél.

Az eskü általi bizonyítás tanuságtétel önmaga mellett; s a római jog azon szabálya: „Nullus idoneus testis in sua causa“ — az eskü ellen szól.

A római jog e szabálya azonban, mint Bar helyesen megjegyzi, nem mond egyebet, minthogy a tanuk aggálytalansága s hiteléről és megesketéséről álló szabályok a felekre nem alkalmazhatók, és a törvényes bizonyítási szabályok szempontjából mindenestre áll, hogy a félnek soha annyi hitelt nem adhatni, mint egy tanunak. — Másképp áll azonban a dolog a szabad bírálásnál; s a helyesen értelmezett tárgyalási elv, mely szerint a bíró a tényállást az előadások alapján szabadon vizsgálhatja, nem zárhatja ki azt, hogy a bíró, ha magától a féltől eskü alatt kimondott állításból derítheti ki az igazságot, ezen eszközt fel ne használhassa.

Az eskü általi bizonyításnak a helyesen értelmezett tárgyalási elv, s a szabad bírálás jog alapján tehát akkor is van helye, ha az eskü nem egyességileg ajánlatik, hanem csak egyik vagy másik fél ajánlja, vagy a bíró e nélkül is azt elrendeli — mindezen esetekben az eskü bizonyító erejét a bíró határozza meg.

A közvetlenség úgy kívánja, hogy a bizonyítási eljárás, ne egy kiküldött, hanem az ítélő bíróság előtt történjék. — Az eskü általi bizonyításnál tehát a feleknek személyesen jelen kell lenniök a tárgyaláson.

A felek személyes beidézése az anyagi igazság lehető kiderítésének egyik leghatályosb eszköze.

A felek megkérdezése a bírónak kétségtelen joga, az által az igazság kiderítése megkönnyítettetik, és a felek szabadsága s joga nem sértetik.

A francia eljárás 119. cikke a bírónak megadja a jogot, hogy a feleket maga elé idézze.

A felek egyenes kikérdezése mulhatlanul szükséges, ha a bíróságon kívüli beismerés tagadtatik, s más

bizonyítékkal ki nem mutatható; vagy ha az ügyvéd a bíró kérdéseire épen nem, vagy kitérőleg felel. — A tárgyalási kényszer — a hallgatag beismerésnek bizonyítékul elfogadása ellen egyetlen eszköz a fél megkérdezése.

A felek személyes beidézésének egyik legfőbb előnye az, hogy az ügyvédeknek haszontalan és időpazarló üres beszédeikkel, s kifogásaikkal a pert huzni, halasztaniok — (mitől a szóbeliség ellenesei tartanak) — nem lehet.

A szóbeli közvetlen eljárásnál a bizonyítás az ítélő bíróság előtt történik, — egyes bírói tag kiküldésének vagy megkeresés utjáni kihallgatásnak csak igen fontos okból lehet kivételkép helye. — Ha a kihallgatandó fél igen távol, vagy épen külföldön lakik, vagy élemedett kora avagy egészségi állapota a megjelenést nem engedi: a bíró elrendelheti, hogy a kihallgatás ne közvetlenül előtte a szóbeli tárgyaláson történjék.

Mi következik, ha a fél a beidézésre nem jelenik meg; mi történjék, ha az ajánlott, elfogadott vagy megítélt esküt le nem teszi?

A mulasztás joghatályáról felállított elvhez képest, hogy e hatály soha sem áll feltétlen jogvesztésben, a mulasztás feltétlenül beismerésnek nem veendő.

Az elősorolt bizonyítékok — a beismerés és az eskü — közvetlenül a felek tényei. Egyéb bizonyítékok a felektől különböző személyek kimondásai s tényei, vagy pedig dolgok lehetnek. — Az előbbiek közé tanúk és szakértők vallomása, a bírói szemle, az utóbbiak sorába az okiratok általi bizonyítás tartozik.

A törvényes bizonylási szabályok által a tanúk kellékeiről, hitelességéről aggályosságuk különböző fokairól felállított tanúk: a szabad bírálás rendszere mellett majd mind elesnek. Tanuzásra egyedül a szellemi s testi fogyatkozások folytán alkalmatlan egyének képtelenek; erkölcsi tekintetben azok, kiket a büntető törvény megbízhatlanoknak mond ki, végre a köztisztviselők a hivatalos (papok a gyónási) titokról tanúságot nem tehetnek (l. Würtemb. prtt. 467. §.).

A bírónak a tárgyalási elv korlátain belül gyakorlandó szabad vizsgálási és szabad bírálási jogánál fogva szabadságában áll, bármely ajánlott tanut kihallgatni, s az ellenfél kérelmére nem kell, csak belátása szerint lehet valamely tanut el nem fogadnia.

A tárgyalási elvből következik, hogy tanukul csak a felek által megnevezett egyének hívhatók fel, ellenben a tanukhoz intézendő kérdések előleges megállapítása az esetlegi elv kiküszöbölésével elesik.

A bíró a tanuhoz a felek által előadott perbeszédnek, nyilatkozatok, a felolvasott okiratok, szóval a tárgyaláson előfordultakból szabadon intézhet kérdést.

A tanuzás közvetlenül az ítélő bíróság előtt történik, kivétel csak azon esetben lehet, mely a felek kihallgatásáról mondván volt.

A bírói szemle hivatalból elrendelhető. A bíró a tárgyalás alapján szabadon vizsgálhatván az igazságot, ha azt valamely tárgy megszemléléséből derítheti ki, erre a felek külön kérelme nélkül is van joga. — A szakértők, (kikre különben azon szabályok állanak, a mik a tanukra) szinte hivatalból alkalmazhatók azon esetre, ha a felek maguk nem jelennek meg szakértőket. (Würtemb prtt. 459. §., hannoveri 280. §.) A szakértők a bírót a szemlénél különös szakismeret igénylő dolgokról felvilágosítván: a bírónak e felvilágosítás megszerzésére kétségtelen joga van; a feleket sem zárhatni ki abból, hogy maguk nevezzenek szakértőt, de ha a bíró ezek nyilatkozatát elegendőnek nem tartja, más szakér-

tőt is hívhat meg. A szakértői vélemények összevetéséből a bíró szabadon következtet a tényállásra.

A szemlénél a közvetlenség elve az ítélőbíróság jelenlétét kívánja; de csak ha a felek kívánják, különben a bíróság, ha maga szükségesnek nem tartja, hogy jelen legyen, egy tagját vagy más bíróságot bizhat meg.

A felek kérelmére való tekintet nélkül is helye lehet a közvetett szemlének, ha nagy távolságban van a szemle tárgya.

A szakértői vélemény, a dolog természete szerint írásba foglalható, de a bíró ez esetben jogositva van a szakértőket a szóbeli tárgyalásra beidézni, (akár hivatalból, akár a felek kérelmére) s kérdéseket tehet hozzájuk.

Végre az okiratok általi bizonyításnál különbség teendő a köz- és magánokirat közt.

A közokirat alaki érvénye felett a bíró szabadon ítél, de ha az okiratot érvényes közokiratnak ismerte el, beltartalmát igaznak venni tartozik.

Az állami közhatóságok hivatalos irományáiban, a közhatóságok bizonyítványaiban foglalt tények valóságát a bíró kétségbe nem vonhatja mindaddig, míg azokat formailag hiteleseknek tartja.

Az állami közhatóságok tekintélye kívánja, hogy egyik hatóság a másiknak nyilatkozatát teljes igazságnak vegye.

A magánokirat bizonyító erejét a bíró belátása szerint határozza meg. — Az okiratok általi bizonyítás a többi bizonyítási nemeket magában foglalja, azon különbséggel, hogy azok szóval, ez írásban terjesztetik elő; az írásbeli és szóbeli előterjesztés bizonyító ereje közt elvi különbség nem tehető, azok tehát rendszerint egyenlők, s a bíró határozza meg, mennyi súlyt fektet az írásba foglalt bizonyítéokra.

Az okirat a kiállítóra nézve bíróságon kívüli beismerés, vagy tanuságtétel, vagy szakértői vélemény; a kiállító ellen tehát úgy bizonyít, mint az említett bizonyítékok, a kiállító mellett az okirat önmaga mellett tanuságtétel. E tekintetben tehát szabály, hogy a bíró belátása szerint a fél személyes beidézése, s a fél megeskütése után határoz e bizonyíték ereje felett.

A kereskedői s üzleti könyvek bizonyító erejére ugyanezen szabály állván: azok feltétlenül nem bírnak azon kiváltsággal, hogy a könyvvivő esküjével megerősítve teljes bizonyítékul vétessenek.

(Folyt. köv.)

Dr. GARAY DEZSŐ.

Bánya-jogállapotunk.

Szathmármegye 1659-ben került az erdélyi fejedelmek uralma alól a magyar korona főhatósága alá. Az e megyében levő bányavárosok még pártikukúris bányajogszokással éltek ez ideig; a keleti bányavidékek visszacsatolása után azonban rögtön intézkedések tétettek, hogy a Miksa-féle bányarendtartás, mely már ekkor az alsó- és felsőmagyarországi bányavidékeken teljes joghatálynak örvendett, e bányavidéken is kötelező erőt nyerjen. Ez eredmény 1698-ban be is következett.

Időközileg 1689-ben Felsőbánya a kincstárral egy szerződést kötött, melynek értelmében bányáinak nagy részét a kincstár birtokába bocsátotta, viszont a város azon ígéretet nyerte, hogy mindennemű adóviseléstől mentes leend. E szerződést I. Lipót király 1690-ben megerősítette. A múlt század vége felé azonban a kincstár a „Nagyhegy“ (Grossgrube) nevű bányahatárt a felsőbányai bányapárosoknak használatába bocsátotta oly módon, hogy a kamarális bányahatóság, mely ekkor a bányaugyekre nézve az adminisztrációt és törvénykezést ellátni hivatva volt, a felsőbányai polgárok felkérévényére (Muthung) „alnhübéri“ adományt (Unterlehen) osztogatott, és az adomány-leveleket a kincstár tulajdonjogának épségben tartása végett visszavonhatósi záradékkal látta el. E záradék, melynek alkalmazása e század elején vált szokássá, ekkép hangzik: „usque et ad beneplacitum altissimi aorarii“, s nem keve-

sebbet jelentett, mint a kincstár azon jogát, melynél fogva az „alhübérbe“ adott bányatelkeket szabadságában áll bármikor visszavenni, s az alhübéri viszonyt ilyenképp véget vetni. A kincstári bányahatóság, mely ekkor a bányakönyveket vezette, az ily módon adományozott bányatelkeket az alhübéresnek nevére e könyvekbe iktatta, anélkül azonban, hogy az említett záradékot bevezette volna. Tekintélyes számot képviseltek már az így vezetett bányakönyvek kötetei, — midőn az ötvenes években a bányügyi adminisztráció s az arra vonatkozó könyvek vezetése a bányakapitányságokra, a törvénykezés és telekkönyvvezetés pedig a cs. k. törvényszékekre bízott. Míg a szathmármegyei cs. k. törvényszék a kincstári tisztségtől átvett bányatelekkönyveket épen oly módon vezette, mint megelőzőleg a kincstári tisztség, t. i. az alhübéreseket adományt nyert tulajdonosok gyanánt beiktatta, a visszavonhatási jog záradékát pedig egészen mellőzte, — az alatt Felsőbánya és a kormány között viszálykodás támadt, minek okát a város kikötött, de az általános adókötelezettség elvével szemben tarthatlan adómentességi kiváltsága képezte. A kormány e viszálykodás folytán repressaliákhoz folyamodott: a nagybányai bányakapitányságnak megtagadta, hogy az általa vezetett s a nagyhegyi bányákra vonatkozó könyveket a felsőbányai kincstári bányatisztségnek adja át, az alhübéresektől pedig a régi adomány-leveleket bekövetelte, azok helyébe részben újakat adván ki.

E rendelet a bányakapitánysághoz a pénzügyminiszterium részéről lett kiadva, s a bányakapitányság, — bár tudta: hogy a jogositványok kiadására, a bányaművelés törvényszerű üzlote feletti örökösre s a bányatörvény rendeleteinek végrehajtására csak a bányahatóságok vannak hivatva (ált. bányatörv. 6. 225. §§.), nem szegülhetett ellen azon egyszerű okból, mivel akkor még a pénzügyminiszterium alatt állott. Az önkényes rendeletet tehát a bányakapitányság egyszerűen teljesítette, vagyis a hatósági könyveket, iratokat a felsőbányai kincstári bányatisztségnek átadta, s ezzel a bányahatár a bányahatóság felügyelete alól a kincstári bányatisztség kormányzata alá került. A szathmármegyei cs. kir. törvényszék pedig, mint kerületi ügybíró, nem állván a pénzügyminiszterium alatt, egy hasonlóképp felhívás daczára is megtartotta a felsőbányai bányatelekkönyveket, s azokat a fentemlített módon vezette. Az országbírói értekezlet után a szathmármegyei cs. k. törvényszék bányügyi teendőit a nagybányai kir. bányatörvényszék vette át, s a bányatelekkönyveket épen úgy visszautasíthatási záradék nélkül vezette, mint előde, és annak még azon szokását is követte, hogy a nagyhegyi bányágyekre is csak a nagybányai bányahatóságot tartván illetékesnek, — a felsőbányai kincstári bányatisztség mellőzésével, — minden oly esetben, — hol a bányafekvőségeket érintő jogtényekről a bányahatóság is értesítendő volt, — a nagybányai bányakapitányságot kereste meg; a nagybányai bányakapitányság pedig mindannyiszor kijelenté, hogy a felsőbányai nagyhegyi bányákról semmiféle könyveket nem vezet, azok a kapitányság hatósági felügyelete alól kivétettek, s a felsőbányai kincstári tisztség kormányzata alá vannak helyezve. A bányatörvényszék ezen kijelentést egyszerűen tudomásul szokta venni, anélkül, hogy a felsőbányai tisztséghez, melyet bányahatósági joggal bíró közegnek elismerni nem akar, az egyes bányajog esetekben oly módon átirva, mint a bányakapitánysághoz szokott.

Ezek azon előzmények, miket az alább következők megértése végett előre kellett bocsátani, és melyek oly zavaros jogállapotot idéztek elő, hogy emiatt még a dikasztériumok idejében felterjesztést kellett nagybányai kir. törvényszéknek tennie, minek azonban semmi eredménye sem lett.

A mint az előadottakból látható, az adományozás s általában a bányászati jogositványok kiadása, melyre pedig feltétlenül a bányahatóságok vannak hivatva, a nagyhegyi bányatelkekre nézve ez időszert a felsőbányai kincstári bányatisztség jogköréhez tartozik. Bizonyos körökben ugyan erre nézve azon felfogás uralg, hogy a kincstár nem adományt és bányajogositványokat osztogat tisztviselői által, hanem mint a nagyhegyi bányahatás tulajdonosa alhübéri egyezményre lép a bányaiparosokkal; ez a hasonlósághoz hasonló természetű viszony a kincstár által bármikor megszüntethető, s e végből a visszavonhatási záradék minden „alhübéri“ okmányba be van iktatva. Az alhübéresek tehát itt nem nyernek tulajdonjogot, mint az adományosok, hanem csak egy bármikor elvonható használati jogot; az alhübéri viszonyt megállapító okirat különben nem is nevezetik adomány-levélnek (Verleihungsbrief), hanem szerződésnek (Vertrag).

Ezen érvelés ellen azonban megjegyezhető: 1) hogy a kincstár vitatott tulajdonjoga a nagyhegyi bányatelkekre nézve

sehol telekkönyvezve nincs, már pedig alhübéri viszony csak tulajdonos és hasznélvező között létesülhetne; ellenben 2) az „alhübéresek“ már évtizedek óta tulajdonosok gyanánt vannak bányatelekkönyvezve, mely telekkönyvezési mód azon időből származik, midőn még a bányatelekkönyveket a kincstár tisztviselői vezették. Az alhübéri egyezmény visszavonhatási záradéka sem a kincstári tisztviselők, sem a későbbi telekkönyvi hatóságok által nincs beiktatva. 3) Az alhübéri egyezményben, mely „Vertrag“ elnevezéssel csak az újabb idők óta bír, az „adományoztatik“ (verliehen) kifejezés bentfoglaltatik; az alhübéri viszonyt tehát jogilag véve alapja nincs, s a mi alhübéri egyezménynek nevezetik, valójában nem más, mint adományozás.¹⁾

A felügyeleti jog bányügyi politikai és rendészeti tekintetben, melynek gyakorlására a bányakapitányság volna hivatva, szintén a kincstári bányahivatal birtokában van, — a bányahatósági (adomány-, engedély-, okmány- és részvény) könyveket a felsőbányai bányatisztség vezeti, mi által a nagyhegyi bányahatár bányatelkei a bányakapitányság kormányzata és felügyelete alól ki vannak véve, s azokra nézve a bányatörvényt nem a bányakapitányság, hanem a kincstári bányahivatal „kezele“.

Nem szükség bővebben bizonyítgatni, hogy ezen jogállapot ellenkezik azon jogtétellel, mely szerint az általános, feltétlenül, minden speciális viszonyra érvényes törvénytől eltérni csak ott lehet, a hol ezt az általános törvény maga megengedi, vagy valamely újabb különzerű törvény (mint részleges szüntető ok) a kivételnek tért enged. Alig van állam, melynek törvényhozása e szabályt ignorálná, s az általános bányatörvény feltétlenül kötelező módon szinte kijelenti: hogy a jogositványok kiadása, a kormányzati és rendészeti felügyelet a bányakapitányságokat illeti, kik a bányatörvény kezelésére hivatva vannak, és az álladalom bányászata e tekintetben a magánbányászattal egy tekintet alá esik²⁾. És e kijelentés daczára a kincstár érdeke miatt eltérés történt a törvénytől, s a nagyhegyi bányahatár egy kincstári bányahivatal kormányzata alá került, mi csak akkor nem eshetné kifogás alá, ha midőn következményeiben elfogadnók azon elvet, mely a törvényhozóra nézve nem tartja kötelezőnek az általa hozott törvényt.³⁾

A kérdés ezen része egyébiránt csak annyiban érdemel figyelmet, a mennyiben az államra nézve is kötelezőnek kijelentett jogszabályok érvényét épen az állam egyik közege (a volt osztrák pénzügyminiszterium) támadta meg, s mint abszolút kormányzati közeg az alája helyezett állami bányavállalatokra is érvényesnek enuncziált azon törvény fölébe emelkedett, melynek alkotásában nagy része volt, s melynek adminisztratív szabályai pontos megtartására, végrehajtására akkor felügyelt. (Ált. b. t. 225. §. c) pont). Az elvi jogsértésnél azonban sokkal fontosabb az abból származott gyakorlati következmények.

A nagybányai kir. bányatörvényszék szigorúan a jog terén mozog, s a bányatörvény rendeleteitől eltérni nem lévén hajlandó, — a felsőbányai kincstári bányahivatal vonakodik oly hiteles hatósági közegnek, minő a bányakapitányság, elismerni, mit egy bíróság, mely a bányatörvény végrehajtása, nem is lehet. Ennek azonban azon következménye van:

1. Hogy ha valamely bányavállalkozó a nevére telekkönyvezett nagyhegyi bányát elhagyja, vagy azt töle a bányatisztség elvonja, más szavakkal: ha a bányaiparos jogositványa elhagyás vagy elvonás miatt elenyészik, — s a bányatisztség a bíróságot a bányatelekkönyvi kitorlás iránt megkeresi, ez az ily egyoldalú törlési kérelemnek nem ad helyet. A jogérvé-

¹⁾ Az okmány elnevezése mitsem határoz; itt a lényeg dönt. A kincstár nem telekkönyvezett tulajdonos, ellenben az alhübéresek (mint az alább előadottakból kitűnik) teljes tulajdonosok; így tehát a kincstár nem alhübéri hasznélvezetet, hanem valódi bányajogositványt (adományozást) osztogat. Egyébiránt, ha a szoros értelemben vett adományozásnak e jellege kétségbe is vonatik, az engedélyezés tárgyra ezen ellenvetés nem alkalmazható, miután segédvájának engedélyezése magánegyezmény tárgyai nem lehetnek.

²⁾ L. az ált. b. törvény 6. 225. §-ait V. ö. a 12. §-t.

³⁾ Eltérés van a bányügyi igazgatásban: a jogositványok gyakorlata és elvesztése (u. m. a munkáltatás, elvonás, elhagyás stb.) tekintetében a bányatörvény szabályaitól; elűt továbbá az adományozott vájnamértékek nagysága és alakja (28 öl hosszúság, 14 öl szélesség) attól, melyet a bányatörvény felállít, és mely a végtelen mélységig meg a meglevő magasságig nyúló, függélyes síkokkal határolt, 12,544 □ ölnyi bányatelek. (L. Bányajogom 212—215. l.) Ezen azonban a rendezés után sem lehet segíteni, mert már régebben ily mértékeket adományoztatván a kincstár, a nagy hegy úgy összevájtatott (verritz), hogy abba szabályszerű mértékeket fektetni nem lehet; ugyanezért az enquete-bizottság a lebegő vonalon (schwebender Marktatt) alul adományozható e kivételes mértéket fentartotta. S. Á.

nyesen szerzett bányatelekkönyvi, abszolút természetű jogot csak a jogosított fél beleegyezése, vagy bírói ítélet, avagy a bányajogositványt megszüntető bányakapitánysági határozat (elvonás) következtében lehet kitörölni; ez az indoka azon bírói határozatnak, mely p. o. a telekkönyvezett tulajdoni jog kitörlése iránt áttett megkeresés teljesítését megtagadja. A felsőbányai k. bányahivatal nem bányahatóság, elvonási határozata nem szüntetheti meg a bányatelekkönyvezett tulajdonjogot. A felsőbányai kincstári hivatal azonban az általa vezetett (adomány, engedély, okmány, stb.) könyvekből az elvesztett jogositványt kitörli, az elhagyott vagy elvont bányatelket esetleg új vállalkozásnak adja, s ugyanazon bányateleknek telekkönyvezett tulajdonosa gyanánt még mindig a régi vállalkozó szerepel, holott ez már másnak van birtokában. — Másképp szól a kincstári bányahivatal által vezetett könyv, és ismét másképp a bányatelekkönyv, mely ez esetben nem felel meg a tényleges birtokállapotnak.

2. Hasonló eredménnyel találkozunk akkor is, ha a kincstári bányahivatal nem hatósági hatalmán, hanem vitatott tulajdonjogára támaszkodva vonja vissza a bányászati jogositványt. Ilyenkor a kincstár, ha az alhübéres bányatelkek bármelyikét visszaköveteli, az alhübéri adománylevélnek visszavonhatási záradékára hivatkozva, megkeresi a nagybányai kir. bányatörvényszéket, hogy a bányatelekkönyvet igazítsa ki; törölje ki az alhübéres használati jogát, s kebelezze be a kincstár tulajdonjogát. A bányatörvényszék pedig, ha a kincstári bányahivatal az érdekelt alhübéres beleegyező, szabályszerűen kiállított nyilatkozatát mellékelni elmulasztotta, a kérelmet visszautasítja; a visszavonhatási záradék nincsen bekebelezve, s így az alhübéres telekkönyvi tulajdonjoga csak a jogosított fél beleegyezésének alapján törölhető ki.*) A kincstári bányahivatal azonban saját könyveiből az alhübérost már előzetesen kitörli, s a bányát birtokába veszi, minnek ismét az a következménye, hogy míg a bányatelekkönyvben a régi tulajdonos, mint ilyen, tovább is szerepel, addig a tényleges birtok és a k. bányahivatal által vezetett könyvek éppen ellenkezőt mutatnak.

3. Harmadik variáns — úgy a mily eredménnyel — akkor áll elő, hogy ha a b.-törvényszék előtt oly jogtények merülnek fel, melyek a telekkönyvi állapot lényeges változását eredményezik, és melyekről a bányahatóság értesíttetni szokott. Így p. o. valamely bányatársulat ellen csőd út ki, vagy a bányatulajdonos gondnokság alá jut, vagy elhal, és bányahagyatéká leltározás alá kerül, vagy bármily más, a telekkönyvi állapotot lényegesen megváltoztató jogtény vagy cselekvény merül fel, az illető bányatörvényszék nem a k. bányahivatalt értesíti, hanem az egyedül illetékesnek elismerhető bányakapitányságot keresi meg; ez pedig igen természetesen azt válaszolja, hogy ő a nagyhegyi bányákról könyveket nem vezet, mivel azok a k. bányahivatal hatósága alá tartoznak. Következik a fentebbi eredmény, mert a bányatörvényszék az ilyes értesítést tudomásul veszi, s a felsőbányai k. hivattal nem érintkezik.

Feltesleges volna tovább folytatni az ilyes változatokat, mert a példa gyanánt felhozott, megtörtént, részben pedig megtörténhet hasonló esetekből látható; milyen gyakorlati következménye van azon ténynek, hogy a pénzügyminiszterium a nagyhegyi bányahatárt az illetékes hatóság kormányzata alól egy kincstári bányahivatal alá helyezte.

Nem akarunk annak a kincstár vitatott tulajdonjogának kérdésébe bocsátkozni, azonban ha e tulajdonjog kétségen felül áll is, nem azon uton kellendett az arra vonatkozó igényt érvényesíteni, a mint és a melyen azt elérni vélte. A kincstár tulajdonjogi követelésének érvényesítése sem jogosíthatta fel a kormányt arra: hogy a bányatörvény rendelkezéseinek megsértésével elvonjon egy bányahatárt az egyedül illetékes bányakapitányság felügyelete alól, s azt egy kincstári bányahivatal kormányzata alá helyezze, hogy az olvi jogsértés által visszavonást idézzen elé a kincstári hivatalok és igazságügyi közegek között, oly visszavonást, mi a hitel, jogbiztonság és jogrend megzavarása által az illető bányaiparos osztály érdekét mélyen sérti. Hogy ez nem pusztán állítás, s hogy a bányatörvény adminisztratív szabályainak meg nem tartása, meg a bányatelekkönyvek és hatósági könyvek eltérő, összehangzást teljesen nélkülöző vezetése miatt mily beteges jogállapot uralkodik Felsőbányán, azt legvilágosabban mutatja azon körülmény, hogy csak a nagyhegyi bányahatár jog- és birtokviszonyaiból csaknem annyi per támadt, mint a mennyi a nagybányai k.

bányatörvényszék egész (mintegy 800 □ mértföldnyi) kerületén levő bányavállalatokból ered!

Ki itt a hibás? A bányakapitányság nem, mert akkor, midőn az említett rendelet kibocsátatott, a pénzügyminiszterium alatt állott, s így ellent nem szegülhetett, azóta pedig ellenkező utasítást nem nyert; a kincstári bányahivatal szintén nem okolható, mert csak azon parancsot teljesítette, melyet felsőbb helyről kapott; a bányatörvényszéket hasonlóan nem lehet kárhóztatni, mivel szorosan azon törvény rendelkezéséhez tartja magát, melynek feltétlen alkalmazása és végrehajtása feladatát képezi, és megrovást csak akkor érdemelne, hogy ha másképp járna el. A magyar kormányt hasonlóan nem lehet gáncsolni, mert az ezen ominosus örökéget elődeitől nyerte a többi tisztos hagyománnyal együtt; és így bátran elmondhatjuk, hogy az egész ügy odiuma a volt pénzügyminiszteriumot terheli, melynek jogsértő ténye egyedül hozta létre e gyönyörűséges jogállapotot.

Azonban a rekriminációk itt nem segítenek, s a m. kormánynak bizonyosan komoly szándéka e zavaros jogállapotot rendezni; a kérdés csak az: miképp szándékoznék ezt kivinni?

Szerény nézetem szerint hiba volna azon tulajdonjognak, melyhez a kincstár ragaszkodik, kérdését a rendezésbe belevonni. Gyorsaság és egyszerűség okából: első sorban a bányakapitányságra kellene átruházni a felügyelet és kormányzat jogát, átszolgáltatni a könyveket és levéltárt, azután pedig helyszínelést kellene elrendelni. Ezt a bányabíróság a bányakapitánysággal együttesen foganatosíthatná, és pedig a szokott módon kipuhatólna a lényeges birtokállapotot, annak megfelelőleg kiigazítaná a bányatelekkönyveket és hatósági könyveket, s a két külön hivatali közeg által vezetett könyveket összehangzásba hozva, az esetleg (a helyszínelés alkalmával, vagy utóbb záros határidő alatt) bejelentendő igényeket feljegyeznék. A rendezés után az igénylők peruttra léphetnének; a kincstár pedig ezután szinte érvényesíthetné vindikált tulajdonjogát.

Dr. SIPOS ÁRPÁD,

n.-váradai kir. jogakad. bányajogtanár.

K ü l ö n f é l é k.

Lapszemle. A „Hon“ f. hó 10-ki számában Dalmady Győző ur „Az igazságügyi bizottság és a törvénykezési rendtartás“ című cikksorozatban fősúlyt fektetett a perenkívüli eljárás szabályozására, mely nélkül törvénykezési eljárásunk megint csak félszeg és gyarló lesz. A jó igazságszolgáltatás eszméje — ugymond — nem szoritkozik csupán azon jogkérdésekre, melyek egyesek hibás felfogásából, önzéséből vagy boszuvágyából vitáskká válnak, és a sértett fél által a bíróságok elé vitetnek; hanem kiterjed azon kérdésekre is, melyek vita tárgyát nem képezik, a személy és vagyonbiztonsággal és a rendezett polgári állapottal mégis összefüggnek, és a bíróságnak hivatalból való fellépését teszik szükségessé. Törvénykezési rendtartásunknak éppen ezen része a legtökéletlenebb, pedig itt oly egyének jogairól és érdekeiről van szó, kik saját erejükből semmit sem tehetnek, és olyan bírói hatáskorról, mely a hivatalból való közbelépés és intézkedés jogosultságánál fogva, leghamarabb csap át önkénykedésbe, a saját belátására bizott eljárási mód megválasztásában pedig leghamarabb téved helytelen utakra. — Kétszeres fontosságot nyer e feladat most, midőn a perenkívüli eljárás némely tárgya a közigazgatási hatóságok és a bíróságok közt mog van osztva. Még az illetékeség kérdésében sem vagyunk egészen tisztában e tárgyakra nézve. Így p. o. abból, hogy gyámot és gondnokot a közigazgatási hatóságok rendelnek, azt lehet következtetni, hogy a gondnokság alá helyezés jogát is ezek gyakorolják; abból pedig, hogy a leltározás, becslés és zárlat a bíróságokhoz tartozik, azt lehet következtetni, hogy a gondnokság alá helyezés jogát a bíróságok gyakorolják. De még arra nézve sem vagyunk tisztában, vajlon a gondnokságok esetében a vagyon zár alá vételének elrendelése és foganatosítása mindenkor a bíróságok körébe tartozik-e? Az igazságügyi miniszterium 1869. szept. 17-én kelt rendelete szerint, midőn a zárlat a törvényes osztályrész biztosítása vagy pedig a végett kéretik, mert a zárlat alá veendő vagyon birtokosa javainak kezelésére és jogai védelmére elmebetegség miatt képtelen, a zárlat iránti kérelem tárgyalása és elintézése a bíróságok illetőségéhez tartozik, ellenben pazarlás folytán az 1723. 48. t. cz. alapján a zárlat elrendelésére a közigazgatási hatóságok illetékesek. Nem így gondolkozik a semmitdézék. Ez azt vitatja, hogy a

*) L. Bányajogom 296. l.

zárlatnak tékozlás miatti elrendelése is mindig a polg. bíróságok illetékességéhez tartozik. Már most melyik állítás alapos? Az igazságügyi miniszterium még mindig nem vonta vissza rendeletét; a semmitőszék pedig halad a maga útján, és megsemmisíti a közigazgatási uton elrendelt zárlatokat.

Ezek után cikkíró egy következő cikkben elmondja a gondnokságok körüli eljárás szabályozására vonatkozó nézetét és azt kívánja, hogy a gondnoksági esetek meghatározása és a gondnokság alá helyezés körüli eljárás módja egy külön fejezetbe foglalassék. Részletesen előadja, hogy mily zavarra ad okot azon anomalia, hogy az örökösödési eljárásnál a gondnoksági esetek fölött a bíróságok határoznak; más, vagyis halálesetével össze nem függő esetekben pedig a közigazgatási hatóságok intézkednek. Felsorolja ezután, hogy mit kíván a perrend azon újabb fejezetébe foglaltatni a ugyszólván definitióját adja azon eseteknek, melyekben gondnokság elrendelésének helye van; elmondja, hogy a bíróság mily eljárás mellett és esetleg mikép eszközendő vizsgálat mellett kit tekinthet kábának, önrendelkezésre képtelen siketnémának, elmebetegnek, ismeretlen holléte folytán távollevőnek, tékozlónak, és végre hogy mily intézkedések szükségeltetnek a börtönbüntetésre ítélték gondnokság alá helyezettése iránt. (Ennek legnagyobb része nem tartozik sem a perrendtartásba, hanem a perenkívüli eljárás szabályozásának körébe, hanem az anyagi magánjog tárgyai.)

A haláleset felvételétől kezdve a hagyaték átadásáig oly sokféle érdek, viszony, jogkérdés, biztonsági szempont, tényleges állapot, hatóság tekintet áll szemközt egymással, hogy a legbőlebb bírói belátás is megtéved e tömkelegben, míg a helyes utat a legalkalmasabb rendszabályokat eltalálja. — Csak hosszas gyakorlat óv meg a félrelépésektől és hibáktól, de a hosszas gyakorlat nem mindenkinek áll rendelkezésére. Csakély számú régi törvényeink, és a régi kir. leiratok sem alkalmazhatók már azon egyes kivételes esetekre, melyekre vonatkoznak.

A legelső a mi felőlük az, hogy nem tudjuk mikor köteles a bíróság az örökösödési eljárást hivatalból megindítani. Az 560. §. a) pontja szerint akkor is, ha az örökösök közt kiskorúak, elmebetegek, vagy általában olyan személyek vannak, kik gyámság vagy gondnokság alá tartoznak. Kik ezen személyek? A törvény nem mondja meg. (Nem is tartozik ide, hanem a polg. törvénykönyv tárgya.)

A hivatalos fellépés alapja a haláleset felőli értesülés. De a haláleset feljelentésére nem a lelkészek vannak kötelezve, kik az anyakönyveket vezetik és azonnal értesülnek minden halálesetről, hanem az örökösök, kik a feljelentést sokszor önértékükben mellőzik, sokszor tudatlanságból mulasztják el, és a községi előjáróság, mely nagy községekben csak igen későn és csak magánuton értesül a halálozásokról. — Nem csuda, hogy 15—20 éves hagyatékokhoz van néha szerencsénk. A haláleset felvételéről szóló jelentés tárgyai a bírói ügyviteli szabályok közt soroltatnak elő. Jó, hogy valhol mégis elősoroltatnak, de valamivel kiméribbnek lehetnének.

A hagyaték előleges biztosítására nem elég a zár alá vétel, lepecsételés és a megbízható gondnok.

Nem vagyunk teljesen bizonyosak az iránt, mi történjék a hagyatékban talált hivatalos iratokkal, hivatalos pénzekkel, pénztári kulcsokkal, a katonai szolgálatra vonatkozó tárgyakkal, a lelkészi hivatalhoz tartozó könyvekkel és okmányokkal stb.

A törvk. rendtartás legnagyobb fogyatkozásai közé tartozik, hogy a hagyatéki vagyon leltározásáról, illetőleg a leltár részleteiről és tárgyairól semmi pozitív szabályt nem állít fel. Az egész hagyatéki eljárás a leltáron alapszik, e fontos okmány kiállítására tehát különös gondot kellene fordítani.

A bírói ügyviteli szabályok mellett 30 mintát kaptunk, de egy leltár-mintát hiába keresünk köztük.

A hagyaték leltározására vonatkozó általános szabályok mellett, részletesen meg kellene határozni: minő rovatokból álljon minden leltár a vagyon egyes alkatrészei szerint? mikép iktassanak be az értékpapírok általában, és a szerint a mint a börtzén jegyeztetnek, vagy nem jegyeztetnek? mikép jegyeztessenek be az örökhagyó követelése általában, és akkor, ha a követelésről okirat nincs? mikép sorolandók elő az örökhagyó nevére telekkönyvezett ingatlanok, és azok, melyek nincsenek még nevére írva? minő szabályok szerint kell ezek értékét meghatározni és igazolni? mely esetekben legyen helye különös becsünek akár az ingóságokra, akár az ingatlanokra? — és ha valamely tárgy mások kezén volna, felvétessek-e ennek értéke is a leltárba vagy nem? Mikép leltározassék a kereskedelmi,

gyári vagy iparüzleti vagyon? a papi hagyaték? a hitbizomány? (A hitbizományi ügyekről kiadott igazságügyminiszteri rendelet 6. §-a nem kielégítő), kiknek kell aláírni a leltárt minden körülmények között, hogy hitelesnek tekintessék? Minő költségek számíthatók fel a leltár készítésétől? ki viseli e költségeket? Mikor és kinek rendeletére fizethetők ki azok, különösen ha a hagyatékban készpénz nem található, vagy a hagyaték jelentéktelen?

Mindezek kiegészítésül csatoltassék a törvénykezési rendtartáshoz, vagy a bírói ügyviteli szabályokhoz egy gondosan készített leltár-minta, olyan, minő az 1853-ban életbeléptetett, de később megszüntetett perenkívüli utasításhoz csatoltatott.

Módosítani kell az 575. §-t is akkép, hogy a gyámhatóság ne csak a leltár átküldésével kapcsolatban értesítessék a gyámság vagy gondnokság esetéről, hanem akkor is, ha semmi vagyon nem maradt és így leltár nem vétetik fel, mert a gyámhatóság akkor is köteles a gyámoltak, vagy gondnokoltak kellő képviseléséről gondoskodni, ha vagyontalanok.

Az örökösödési eljárás tömérdek hiányait lehetetlen mind elősorolni. Még csak a következőket jegyzem meg.

Meghatározandók az esetek, melyekben a hagyaték tárgyalására ügygondnok rendelendő. Ha az örökösök közt egyeség kísértetik meg és az létrejő, mik legyenek a jegyzőkönyv köllékei és tárgyai? Minő eljárást kell követni a hagyatéki hitelezők összehívásában és kielégítésében? mit kell tenni vagyonihiány esetében? mit kell tenni tulnyomó adósságnál? és mikor kell a hagyatékot meghaladó adósságteher miatt a csőd megnyitása iránt intézkedni? Minő eljárást kell követni külföldiek hagyatékainak rendezésében és átadásában? Mit kell tenni utólag feltalált hagyatéki vagyonnal? Szükséges-e a 45 napra szóló hirdetmény az ingatlanok átadásához akkor is, ha a bíróság egyeséget hozott létre? (A hirdetményi eljárást csak a legkritkább esetekre kellene szorítani) Kit illet a perreutasítás joga, ha az egyeség nem sikerül: a járásbírói eljárást vagy a törvénszékot? (A semmitőszék megsemmisíti a szolgabíró perreutasító végzéseit, ha a hagyatékban ingatlanok vannak, pedig a törvény nem birtokbírói eljárást, hanem csak bíróságot említ, és világosan mondja az 562. §-ban, hogy az örökösödési eljárásban foglalt intézkedések megyékben a járásbeli szolgabíró illetőségéhez tartoznak.) Mikép kell a peris hagyaték biztosításáról és kezeléséről gondoskodni? stb.

(A fentebbi kérdőpontokon kívül még egész legióját sorolja fel cikkíró ur a kétes s megoldást igénylő pontoknak, hogy utóvégre is csak azt mondhasssa, miszerint nem folytathatja a részletezést, mert nem tudja, mikor juthatna végére.

Valóban szomorú egy helyzet! S mindennek főoka a pozitív jogrendszer hiánya. A volt igazságügyi miniszter az egész árvaügyet a bíróságokra kívánta átruházni s ennek útját már az ideig. perrendtartás által igyekezett egyengetni; másfél év mulva azonban a köztörvényhatóságok rendezéséről szóló 1870. XLII. t. cz. 91. §-a ismét a megyére bízta az árvaügyek rendezését s hogy mily praecisioval, az kitünik az idézett t. cz. 10. §-ából, mely mindazon ügyeknek ellátására nézve az árvaügyek országos és végleges rendezéseig az egyes törvényhatóságokban divatozó gyakorlatot időiglenesen fentartja. — Ezért nem osztjuk cikkírónak azon nézetét, hogy a perrendtartás revisiója alkalmával, abban a perenkívüli eljárás is szabályozassék.

Hízen tekintsünk csak az ig. min. enquéte-bizottság tagjainak névsorára! Abban a pénzügyi miniszteriumnak két tagjával fogunk találkozni; a belügyi miniszter pedig valószínűleg csak az újságból vette azon bizottság működésének híret, s meglehet hogy már munkába vette az oly szabályrendelet vagy törvényjavaslat kidolgozását, mely ismét oly gyönyörű összhangzatos működés tanúságát fogja adni, minő az 1868. LIV. és a fennidézett 1870. XLII. t. cz. közt létezik.

Nézetünk szerint, tekintve hogy a közjegyzői intézmény meghonosításával a perenkívüli eljárás nagy részben a közjegyzők hatáskörébe fog esni, — addig is míg az egész perenkívüli eljárás külön törvény által fog szabályoztatni, leghelyesebben történnék szabályrendelet útján úgy az örökösödési eljárásnak, mint a gyámhatósági hatáskörnek megállapítása.)

A „P. Lloyd“ f. hó 14-ki számában Bittó igazságügyi miniszter urnak Chorin képviselő ur interpellatiójára adott válaszáat veszi bonczkés alá, és csodálkozását fejezi ki a fölött, hogy Bittó, ki csak a bírósági szervezés munkájának keresztülvitelére vállalkozott, — immár a codificatio mélyeibe bocsátkozik. Dicséretre méltónak tartja, hogy Bittó is legalább „in thesi“ elismeri a nyilvánosság és közvetlenségre fektetett perrendtökélyeit, valamint a puszkapor feltalálását sem tagadja.

Mint hogy azonban a miniszter ur tovább ment s kijelenté: hogy ő azon perrendet csak törvénykezésünk megkoronázásának tekinti, de hogy nálunk még gyakorlatilag kivihetetlennek tartja, — azt kérdezi a miniszter urtól, hogy mi kénytetét őt egy oly kérdés praecoccupálására, melynek megoldását úgy sem várjuk ő tőle.

(Árva és gyámhatósági ügyek.) Pestváros közönsége felterjesztést intézett a m. k. igazságügyminiszteriumhoz, melyben tekintettel a kir. bíróságok legközelebb várható felállítására, minthogy azok illetősége árva és gyámhatósági ügyekre nem fog kiterjedni, másrészt pedig az 1870. XLII. t. cz. 1.-ső §-a értelmében a város beligazgatási szervezetéről alkotandó törvény még nem jött létre, jelentést tett az árva és gyámhatósági ügyek ellátásának ideiglenes szabályozása céljából tett előintézkedésről, értesítettni kérvén magát arról: az igazságügyminiszterium kíván-e az átmeneti korszakra netalán utasítászerűleg intézkedni? A belügyminiszter most arról értesíti a várost, hogy az igazságügyminiszter kijelenté: miszerint az elsőfolyamodási bíróságoknak az 1871. XXXI dik törvény-cikk értelmében leendő felállításával az árva-ügyek oltatása és kezelése iránti befolyása megszűnend és hogy a pest-városi árvaügyeket illetőleg, az átmeneti időszakra nézve intézkedést nem tön. (Természetesen a belügyi miniszter sem érezte magát hivatva átmeneti intézkedések kidolgozására. Pestvárosra meg fog ugyan felelni hivatásának a kormány gyámkodása nélkül is; de hány oly kisebb rendezett tanácsu község létezett az országban, melyeknél az árva-ügyek eddigi kezelését valóban vérlázítóknak lehetett mondani. Ezek rettegve várták a kir. bíróságoknak felállítását; most azonban immár nincs mitől rettegni, mert az átadás fideliter történik kézzől-kézre, átmeneti intézkedés és kormány felügyelet nélkül s így azon elv fog egydéli zsinórmértékül szolgálni: hogy egyik kéz mossa a másikat.)

(A maros-vásárhelyi jogász-egyletnek) idei nagygyűlését megelőző ismerkedési estélye f. hó 9-én este volt a Pest-városához czimzett szálloda felső termében. Jobbára az egyletnek helybeli tagjai vettek részt az estélyben, és pedig elég jelentékeny számmal, idegenek nem igen voltak láthatók. Az egész különben díszes társaságon eleinte némi lehangoltság volt észlelhető, melynek előidézésében talán a ros bornak is része volt. Később az egyletnek ez évi elnöke b. Apór Károly ő méltósága tartott velős beszédet, s előadta, hogy ez estélynek kettős célja van, t. i. az ismerkedés és a pénteki nagygyűlés teendői iránt véleményt cserélni, és tájékozottságra jutni. Többek részéről tétetett szemrehányás ugy az egylet egyes tagjainak, mint az egész egyletnek mult évi aránylag csekély munkássága miatt. Gyarmathy Sámuel a végett szólalt fel, hogy a kik hivatási teendők sokasága miatt az egylet előmenetelére nem munkálkodhatnak vagy magukban a közügy s a kitűzött cél iránt buzgóságot nem éreznek, azok legalább az egylet kormányzatába megválasztásra no törekedjenek, s a tagokat egyáltalában nagyobb munkásság kifejtésére, életjel tanusítására hivta fel. Petri Ádám az egylet önbizalmának emelését vélte célravezetőbbnek. Ezen és még több ilyos véleménycseré és kedélyes társalgás után az ismerkedési estély mintegy 10 óra tájban véget ért. („Szekely Híradó.“)

(A maros-vásárhelyi jogász-egyletnek folyó évi rendes közgyűlése.)

Folyó hó 10-én reggeli 9 órakor a városház nagytermében jöttek össze a jogász-egylet tagjai 50-et meghaladó számmal, hogy idoi közgyűléseket megtartsák.

A gyűlést b. Apór Károly k. táblai elnök s a jogász-egyletnek elnöke élénk tetszéssel fogadott gondos kidolgozásu beszéddel nyitotta meg, melyben a többi közt ezeket mondá:

Ha a munkát és eredményeit vizsgálom, megdöbbenéssel kénytelenek tévedezni pillanataim a pusztaságon, melyet ezen első év terméketlensége felmutat. Szakosztályainknak csakis egyikétől és egyetlen befejezett tárgy jutott a rendes és onnan a jeleni közgyűlés elé. Szakosztályaink, megalakulásuk után, megkezdették működésüket, melegség, vonaloz, s mondhatnám a lelkesültségnek bizonyos neme mutatkozott az első pillanatokban: a haza jövőjéért aggódó hazafi kebelre nézve legvigasztalóbb, legörvendetesebb jelenségek. Fájdalom, nem sok idő mulva már lankadtságnak jelei mutatkoztak, az ügy iránti közöny minden jelenségeivel azon megdöbbenő alakban, mintha még hazafiságunk, nemzetünknek ősi erénye is eltűnédeznék. Semmi sem tűntetheti elő világosabban mult évi életünknek e képét, mint egyletünk közlönye. Anyagilag sokan, szellemileg alig hárman vagy négyen támogatták azt tagtár-

saink közül. A közöny hidege alatt majdnem egészen elvesztette egyleti színezetét.

Sokan azon véleményben voltak, hogy a mi ugyszólván vidéki egyletünk alakulása és elevebb élettevékenysége lankasztani fogja a részvétet az országos jogászgyűlés iránt. Ha igazuk lett volna, ama közönynek, mely saját egyletünk tevékenységére vonatkozólag fokozatosan nagyobbodott, mulhatatlanul azt kellett volna eredményeznie, hogy az érdekelt-ség, a részvét, a közreműködés a magyar jogászgyűlésre nézve épen oly fokozatosan emelkedni fog. Fájdalom, még ezen többünk által tévesnek nyilvánított nézet sem igazolhatta magát, mert ezen évi jogászgyűlésen egyletünk tagjai közül számszerint csakis ötön vettek részt. Egyedül azon sajnos kérlelhetlenség igazolta tehát magát, hogy a közöny, a magasan sem kelt életet soha, s elvégre nem egyéb egy bűnös köpenynél, melynek redőivel eléggé biztosan véljük eltakarhatni részvétlenségünk bénaságait.

(Erről ugyancsak elmondhatjuk: hogy az elnök a maros-vásárhelyi egyletnek szólott, de értse meg azt más is.)

Ezután b. Apór Károly kritikái szemlét tartott jogfejlésünk felett, a mint az részint törvényhozásunk, részint a magyar jogászgyűlés tevékenységében visszatükrözik. A méltóságos báró urnak nézeteivel nem sokat törődünk, de valóban szégyenpirulás lepte el arcunkat, midőn olvastuk, hogy egy jogász-egylet azon nézetnyilvánításokat ünnepélyes tiltakozás helyett, élénk tetszéssel fogadta, sőt elnökét nyomban közfelkiáltással újból megválasztotta.

Am gyönyörködjenek t. olvasóink b. Apór ő méltóságának élénk tetszéssel fogadott rut reactionarius expectoratioin:

„Ki fogná tagadni — ugymond — hogy valamint törvényhozásunk, ugy a jelen évben megtartott jogászgyűlésünk a szabadság eszméinek, olméletének színvonalán haladott, azonban a nélkül, hogy alkotásainak az első, és kifejezéseinek az utóbbi horderejét saját viszonyainkra mérlegelte volna.

„Az elsőnél hiányzott a bátorság, nyugalommal mérlegbe vetni saját viszonyainkat, szemben a democratia tulzott követelményeivel és e miatt nem volt képes számot vetni azzal, hogy a midőn a nemzet egyik osztályának vagyont adományoz, ugyan akkor a másikkal a tulajdon sérthetlenségét megtámadja.

„A másikkal a tudomány és korezméktől ragadtatva tagadhatlanul nemes szárnyalással hiányzott létező állapotainknak számba vétele és e miatt oly követelményeknek adott tekintélyes kifejezést, melyet amazoknál fogva a jelenben létesíthetők nem levén, későn teljesülő reményeknek a közelbe varázsolásával nem csekély nyughatlanságot keltenek fel a jelenkor tuldemocraticus törekvéseiben, mely a teljesületlenség által izgatott kedélyeket természetesen a demagogia terére fogják vezethetni.

„Csodálkozhatni-e azon, ha a törvényhozás nem támaszkodhatva a nemzeti jogérzület erőteljesebb és komoly körökből kiemelkedő kifejezéseire, nem vihat ki elég bátorságot magának a democratia tulkapásaival szemben?“

Valóban hallatlan vakmerőség kívántatik ahhoz, hogy valaki a törvényhozásról és az országos jogászgyűlésről a nyilvánosság előtt ily hangon merészel beszélenni! De valószínűen jól ismerte hallgató közönségét, mert a közgyűlés hangos éljenzése után Dobolyi Sándor korelnöknek és dr. Soos Kálmán korjegyzőnek hivatott fel, de Dobolyi indítványára b. Apór Károly közfelkiáltással újból is megválasztott elnöknek, s elnöki székét továbbra is megtartá. Titkárokká pedig, miután dr. Vályi Gábor a mult évi titkár e hivatalt nemcsak megtiszteltetésnek, de tehernek is tekinté, s abban mást is részeltetni kívánt, közfelkiáltással Nemos Samu és dr. Soos Kálmán választattak meg. A többi tisztviselőknak titkos szavazás utjáni megválasztása későbbre halasztott.

Dr. Vályi terjedelmes jelentését olvasta fel az egyletnek mult évi működéséről.

A tárgysorozat szerint a közgyűlés elé terjesztett vélemények és javaslatok tárgyalása következvén, elnök felhívására Gyarmathy Sámuel adja elő Kis Bálint egyleti tag indítványát, mely szerint a felebbezési bélyeg-illeték utólag szedetnek be és pedig az ügyvesztes féltől, kiro némely esetekben (p. o. ha felebbezés elvettetik) fokozottabb mérvben rovatnék ki. A szakosztály azon módosítással fogadta el ezen indítványt, hogy a felebbezési bélyeg-illetékek utólag szedessenek ugyan bo,

egyenlő mértékben, akár fel-, akár alperes marasztaltatott el, s csakis azon féltől hajtassék be, mely épen a költségek hordozására marasztaltatott el a felső bíróság által. A rendes ülés az indítványt a szakosztály módosításával fogadta el, s a közgyűlés elé terjesztetni határozta. A kisebbségnek eltérő véleményét dr. Székely József adja elő, mely szerint az indítvány nem pártoltatván, annak elejtése kéretik.

Erre az általános vitatás keletkezett, mi egy pár óráig s igen élénken folyt, a névszerinti szavazás folytán azonban 29 szóval 24 ellen elvetetett az indítvány.

Délután 5 órakor elnök ismét megnyitván a gyűlést, a tanácskozás tárgyául a hirlap iránti intézkedést tüzte ki.

A szőnyegen forgó tárgy minden oldalról megvitattatott.

Végül a jogtudományi füzetek kiadását tárgyzó indítványt szemben nagy szótöbbséggel kimondatott a „Székely Hirlap“-nak további fentartása és a jelen évi költségnek a következő évre is reáfordítása elhatározottat.

A szavazatszedő bizottság munkálatával elkészülvén, a marosvásárhelyi jogász-egylet tisztviselő-személyzete a jövő évre következőleg alkottatott egybe:

Elnök: báró Apor Károly. Alelnökök: Mikó Mihály, Bodolla János, Titkárok: Nemes Sámuel, dr. Soos Kálmán. Választmányi tagok: dr. Damokos Antal, Dózsa Dániel, Ferencz Károly, Hajnal József, Hajdu Mózes, Gyarmathy Sámuel, dr. Dósa Miklós, Hildebrand József, Csongvai Károly, Nagy Lajos, Szolga Miklós, Tribusz Antal, Lázár Ádám, Spech Adolf, Lészai Lajos, Szathmári Mihály, Móga Demeter, dr. Székely József, dr. Vályi Gábor, Petri Ádám, dr. Scheitz Antal, Kabós László, Schneider József és dr. Endes Gábor. Ügyész: Kozma Endre. Szertárnok: Bartha Gergely. Számvevők: Ilyés István, Bálint Dénezs, Csiki Márton. Pénztárnok: Ajtai Mihály.

(A hivatásukkal visszaélő papok) megbüntetésére iránt Bajorország meghatalmazottjai a német szövetségi tanácsnál az új német büntető törvénykönyv 167. §-ához következő új cikkely elfogadását indítványozták: „Oly pap vagy vallási szolgálat, ki hivatásának teljesítésében vagy annak alkalmából embertömeg előtt vagy valamely templomban, vagy egy másik vallásos összejövetelekre szánt helyen, hol több személy jelen van, az állam ügyeit oly módon teszi hirdetés vagy fejtegetés tárgyául, mely a nyilvános béke zavarására alkalmasnak látszik, egészen 2 évre terjedő börtönnel büntetettik.“ — Legújabb tudósítások szerint a szövetség tanács Bajorország ezen indítványát elfogadta.

(A telepítvények statisztikája.) A képviselők közt utóvégre mégis csak lett a telepítvényekről egy olyan a milyen statisztikai kimutatás kiosztva. A füzet, mely 23 lapra terjed és 10 rovatból áll, olyannyira hiányos, hogy a kormány szégyenli azt hivatalos kiadásnak jelezni, s ez fejt meg a füzet névtelenségét. Mindazonáltal a feltűnő pongyolaság mellett mégis némi felvilágosítást nyújt az iránt: hogy mennyiben érdekelve a telepítvényesek ügyében a magyar állam politikai és nemzetgazdasági tökéalapja. A hiányosan összeállított adatok szerint ugyanis 1) a telepítvényes községek száma 120 vagy 160; (vagylagos statisztika! és csak oly csekély differenciáról van szó mint 40 község!) 2) területe 245,217 hold; népessége pedig 139,304 lélek. — Ugyan máskor hasonló esetekben emlékezzék meg a kormány, hogy talán az országos statisztikai tanácsot is igénybe vehetné.

(Egyetemi reformok.) Mint a napilapok „megbízható forrásból“ értesülnek, a közoktatási miniszter tekintettel arra, hogy az egyetemi törvényjavaslat a legközelebbi időben nem fog tárgyalhatni és törvénynyé emelkedhetni, az egyetemen a legszükségesebb reformokat rendeleti uton szándékozik legközelebb életbeléptetni.

(Az országos magyar statisztikai tanács) f. hó 14-én Ribáry József miniszteri tanácsos elnöklete alatt tartott ülésében, folytatásképen az okt. havában tartott ülés tárgyalásának, a magyar kir. állami számvevőszék által vele közölt azon kérdőpontokkal foglalkozott, melyeket ez az állami számvitel törvényes szabályozása tárgyában megállapított. Minél behatóbban foglalkozott egyébiránt a tanács ugyanez ügyben tartott második ülésében is a kérdőpontokkal, annál inkább azon meggyőződésre kelle jutnia, hogy az azokra adandó válasz hatáskörén túl terjed, a mennyiben a kérdőpon-

tok egyrészt sokkal inkább adminisztratív és belső ügykezelési természetűek, másrészt meg a közgazdasági és pénzügyi tudomány körébe vágók, úgy hogy a tanács midősze a már törvényhozásilag is elhatározott bruttó budgetek és zárszámadás minél részletesebb szerkesztését ha óhajtja, statisztikai szempontból alig csatolhat még egyéb véleményt a kérdőpontokhoz. Mire nézve meg is bízott a stat. hivatal főnöke, hogy válaszoljon a főszámszék elnökének, kifejezve egyuttal a stat. tanács teljes közreműködési készségét mindazou tárgyakra nézve, melyek a statisztikával közvetlenebb kapcsolatban állanak.

Előadó részletes jelentést tesz a nemzetközi szőlészeti s borászati statisztika ügye jelen állásáról. Ennek eszközléseére ugyanis a stat. hivatal külön javaslatot dolgozott ki, mely a stat. tanács elé terjesztetvén, az külön szakférfiak véleményét kívánta erre nézve meghallgatni. A javaslat szétküldetvén, írásbeli vélemény ugyan még nem érkezett be; de annál több nyilatkozat, hogy az illető szakférfiak készségesen fognak részt venni az ez ügy fölött folytatandó tanácskozásokban.

Indítvány tétetvén Ráth György statisztikai tag részéről az igazságszolgáltatás megváltoztatása folytán az igazságszolgáltatási statisztika mintában is netalán szükséges változtatásokra nézve, — előadó tudatja, hogy ez ügyben fognak a tárgyalások az igazságügyminiszterrel, sőt az egyes bíróságok és kir. törvényszékek felállítására folytán szükségessé vált új minták a statisztikai hivatalban már készülnek is, és legközelebb fognak a tanácsnak is bemutatni. A stat. tanács e jelentést örvendetes tudomásul vevén, megbizza még a hivatal főnökét, hogy rövid uton is szerezen tudomást az igazságügyminiszteriumban, nevezetesen a kiadandó utasításokra nézve, szem előtt tartván az államügyészek új intézményét is, kiknek segedelmével sokkal részletesebb és kimerítőbb igazságszolgáltatási statisztika volna szerkeszthető.

Havas Sándor, a belügyminiszterium képviselője a municipiumok új szervezésére utalván, javasolja, hogy a községi háztartás és vagyonkezelés iránt is gyűjtessenek adatok. A stat. tanács elfogadván az indítványt, megbizza a stat. hivatal főnökét, hogy a czélznak megfelelő s a kellő mintával ellátott javaslatot mutasson be a legközelebbi ülésnek.

(Gyilkosság, mit jogosnak tartanak.) A „Szegedi Híradó“ írja: Vasárnap este 1/2 7 óra tájon az ottani élésház udvarkapujánál levő katonáor egy draganyost agyonlőtt, állítólag, mert az ór többszöri felhívására nem felelt. — Ez eset egy év alatt már a második eset Szegedvárosában; tavaly egy sok gyermekű családapa, most egy katoná esett áldozatul azon brutális katonai rendszabálynak, mely játszik az emberi étellel, s a melynek békés időben alig van értelme.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közl: I. O. Stolp könyvkereskedése Pesten.

Német jogirodalom.

Roscher, W., zur Gründungsgeschichte d. Zollvereins. („Aus Deutschland.“) gr. 8. (71 S.) Berlin, Stilkve. & v. Myuden.

Roth, P., bayrisches Civilrecht. (In 3 Thln.) 1 Thl. gr. 8. (XVI, 547 S.) Tübingen, Laupp.

Sammlung der Einführungs-Gesetze sämtlicher deutschen Staaten zum allgemeinen deutschen Handelsgesetzbuche. Nebst Inhaltsverzeichnis u. ausführl. Sachregister. 3. Hft. Einführungs-Gesetze f. Schleswig u. Holstein u. f. den nord-deutschen Bund 8. (S. 400—429.) Würzburg, Stahel.

— der Entscheidungen d. Ober-Appellationsgerichts der freien Hansestädte zu Lübeck. Hrsg. v. J. F. Kierulff. Jahrg. 1869. 1. Hft. gr. 8. (190 S.) Lübeck, Grautoff.

Schneider, F. X., Lehrbuch d. Bergrechtes. 3. auf Grund d. allgem. Berggesetzes f. das Kaiserth. Oesterreich vom 23. Mai 1854. m. Einbeziehg. der neuesten österreich. Einzelgesetze u. Verordngn. in Bergsachen u. m. Rücksicht auf den noch in civilrechtl. Vorfagen mittlerweile geänd. Standpunkt der Gesetzgeb. umgearb. etc. Aufl. gr. 8. (XV, 413 S.) Prag, Mercy.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a buda-pesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye
EGYESÍTVE A „THEMIS“-SZEL.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászyülés“ tartama alatt napoként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Az újabb telekkönyvi törvények alapelvei.

A nemzetgazdaság fokozott fejlődése, ugy e részben, mint a magánjogban is, a telekkönyvi intézményt annyira fontossá tették, hogy annak s illetőleg az ezzel kapcsolatban lévő dologi jogoknak szabályozása, méltán tekinthető a törvényhozások egyik legfontosabb teendőinek, azért is nálunk, hol egész jogrendszerünk reformot igényel, kétszeresen szükségesnek mutatkozik az európai törvényhozások e részbeni újabb működéseinek ismerete, melyet ezennel megkezdünk és pedig ismertetésünk első tárgya:

I. Az osztrák telekkönyvi rendtartás
(szentesített 1871. jul. 25-én, kihirdetett 1871. aug. 15-én,
életbeléptetett 1871. febr. 15-én.)

Ez tehát az európai törvényhozásnak, e részben legújabb műve, mely azonban nemcsak azért birhat reánk nézve kiváló érdekléssel, mert legújabb, s nemcsak azért, mert a velünk egy állami kapcsolatban lévő tartományok törvényét képezi; hanem kiválólag azért, mert alapjául az 1855. évi decz. 15-iki nálunk maig is érvényben álló telekkönyvi rendtartás szolgál, s így ez által, tulajdonképen amannak javított kiadása czéloztatott.

Ausztriának lajthántuli, vagyis a birodalmi tanácsban képviselt államaiban ugyanis a telekkönyvi eljárásban, az egység, az öszhang, sőt sok tekintetben a határozott törvény is hiányzott, vagy az legalább oly hiányos volt, hogy számos eltérő magyarázatokra s ebből kifolyólag, a törvény eltérő alkalmazására szolgált alapul.

Ausztria tartományai ugyanis nagy részben már a mult században birtak telek és betáblázási könyvekkel, — melyek azonban minden tartományban külön alakban és külön statutumok szerint, és pedig némely országokban ugy a tulajdon, mint a zálogjog nyilván tartása, másokban ismét csak a jelzálog érdekében vezetettek.

Már 1817. és 1818. évben hangoztattak a telekkönyvek ezen hiányai folytán panaszok, orvoslásukat azonban különféle akadályok gátolták, míg 1848. évben adatott ki egy telekkönyvi rendtartás, mely azonban törvény erőre nem emelkedett.

Míg végre 1851. évi márcz. hó 16-án. (birodalmi törvénylap 67. számában) hirdettetett ki, egy a különféle telekkönyvi rendtartások módosítását, s az egyöntetűség elérését czélzó telekkönyvi törvény. Felső és Alsó-Ausztria, Cseh, Morvaország és Silezia, Stajerország, Karinthia és Krajna számára, mely az 1851. évi máj. 2-iki miniszteri rendelettel (bir. törv. lap. 107. sz.) Triest, Görz, Gradiska és Istria, végre az 1851. jun.

26-iki rendelettel (bir. törv. lap. 157. szám) Salzburgra — azonban az ottan azelőtt érvényben volt jelzálogi alapelvek érintetlenül hagyásával — szintén kiterjesztett.

Ezen törvény sem létesíthetett egyenlő eljárást, mert a különböző rendszerek sajátosságait alapján érintetlenül hagyta, sőt több államban be sem hozatott, így Dalmátiában, a csupán jelzálog nyilvántartására szolgáló hitelkönyvek érintetlenül hagyattak; Tyról és Voralbergben e könyvek csak 1858. évben rendeltettek a tulajdonjogi bekebelezések czéljára is használatni, bár e czélra alakjuk s minőségüknel fogva, csak igen hiányos kisegítő eszközt nyújtottak.

Midőn az 1855. évi decz. hó 15-én kelt pátenssel Magyarország részére rendszeres telekkönyvi törvény hozatott be, az osztrák kormány egyik czélja volt e törvény fogantatása körüli tapasztalatokat felhasználva, azok alapján, az egész állam minden tartományai számára, azonos eljárást létesíteni, s erre az előmunkálatokat meg is tette, kivitelében azonban az események folytán meggátoltatott.

Azonban ennek szükségét, az alkotmányos kormány és törvényhozás is felismerte, minélfogva is egy egységes telekkönyvi rendtartás létesítése czéljából 1863. évben egy bizottmány ült össze, mely javaslatát elkészítvén azt a birodalmi tanács elé terjesztette, hol azonban elfogadhatónak nem találtatván, több lényeges megjegyzésekkel ujbolí átdolgozás végett visszaadatott, mely átdolgozás fogantatván és a szerint a törvény elfogadta:ván, szentesített is.

E törvény teljesen a nálunk maig is érvényben lévő 1855. évi decz. 15-iki pátenszt vette alapul; s miután az általában ismeretes, e körülmény a bővebb ismertetéstől felment, s jelen ismertetésem, csak azon különbségekre fog szoritkozni, melyek a nálunk érvényben álló, s a legközelebbi törvénynyé emelt osztrák telekkönyvi rendtartás között felmerülnek.

A változások annak minden tekintetben előnyére válnak és határozottan haladásról tanuskodnak.

A törvény alapja az osztrák polg. törvénykönyv lévén, ennek szabályai, magát a bekebelezendő jogokat tekintve, — a dolog természetéből kifolyólag s irányadóul szolgáltak, s így az e részben, magukat a jogokat illető újabb elvek, a törvényben helyt nem foglalhattak, hanem a bekebelezéseknél a jogozim kimutatása, a zálogjognak — érvényes követelést feltételező accessorius természete, mind maguk épségében fenhagyattak, s így a haladás nem annyira anyagi, mint inkább az alaki tekintetben mutatkozik.

Előrebocsátván, hogy e törvény rendszeresebb az 1855-ki pátensnél s az anyagok, melyek e pátensben sok helyütt elszórva fordulnak elő, egyesítettek, — a

kettő közötti különbség főleg következőkben vonható össze:

I. A telekkönyvi hatóság kizárólag a peren kívüli telekkönyvi ügyek elintézésére van hivatva; s azt semmi peres ügyekbeni bíraskodás nem illeti, ennél fogva, mindazon perek, melyek nálunk a telekkönyvi hatóság által intéztetnek el, a rendes bíróságokhoz utasítatnak, mint:

az előjegyzés igazolása iránti per (42. §.).

A törlési per, a bekeblezés érvénytelensége vagy elenyészte folytán (61. §.).

Az új telekkönyvekbe történt bejegyzések folytán indítandó kiigazítási per (az e részbeni 1871. jul. 25-iki törvény 9. §.).

II. Az előjegyzések megszorítása.

A jogirodalomban az előjegyzések ellen, főleg újabb időben tekintélyes hangok emelkedtek, melyek az előjegyzések teljes megszüntetése mellett harcolnak.

Az előjegyzések majd minden telekkönyvi törvényekben megengedtetnek ugyan, de leginkább csak a bejegyzés alapjául szolgáló okmány alaki fogyatkozásai folytán (p. o. Szászország, p. t. k. 404. §., szász-weinmari tkvi rendt. 96. §., szász-altenburgi 55. §.) vagy ha a jogczim kellőleg kimutatva nincs (igy szász-meiningen 49. §., Bajorország 97. §., Hessen 43. 44. §-aiban az illető jelzalog törvényeknek). Az új porosz javaslat pedig az előjegyzést csak a per bírójának határozata folytán engedi meg (5. 22. §.). — Oly nagy mérvben azonban, mint azt az 1855. decz. 15-ki telekkönyvi rendelet megengedte, sehol sem divik.

Nem kívánok itt hosszabban annak fejtegetésébe bocsátkozni, hogy az előjegyzés megszorítása miért indokolt, erre e rövid ismertetésben sem tér nincs, sem az ennek nem célja, miért is elég legyen annyit megemlítenem, hogy az újabb tudomány az előjegyzések lehető korlátozását a telekkönyvi rendszer alapelvei értelmében szükségesnek elfogadta; s ezen elvet az új osztr. telekkönyvi rendtartás is elfogadni látszik.

Ez előjegyzést enged:

1) Ha a bemutatott okmány alaki hiányokkal bír.
2) Feltétlenül marasztaló oly ítéletek alapján, melyek által valamely dologbani jog ítéltetett meg, az ítélet azonban jogerejüvé nem vált (38. §. a) pont).

3) Oly bírói határozatok alapján, melyek folytán az előjegyzés, mint biztosítási végrehajtás engedélyeztetik (38. §. b) pont).

4) A kincstári követelésekre nézve, (33. §. c) pont).

Ellenben:

zálogjog csak akkor jegyezhető elő, ha valamint a követelés érvénye ugy a zálogjoghozi czim kellőleg igazoltatik (36. §.).

Viszvárlási, elővásárlási és bérletjog előjegyzése, csak az illető jogositottnak a bejegyzésre nézve adott engedélye esetén eszközölhető (37. §.). — Végül:

Az 1855. decz. 15. §. rendelt 88. §. b) c) és d) pontja és a 90. §. esetébeni előjegyzéseknek — e törvény szerint — helye nincs.

III. A telekkönyvi bejegyzések nagyobb biztossága.

E részben a törvény bár az anyagi jog körébe nyult, melynek módosítását czélul ezuttal nem tűzte ki, — e részbeni intézkedései, melyek a törlési keresetekre vonatkoznak, — csak helyeselhetők — ugyanis:

Az 1855. évi decz. 15. párens 148—150. §-ai szerint a bekeblezés eredeti érvénytelenség miatt 3 év alatt feltétlenül megtámadható, s ennél fogva, ha valamely bekebelezett jog érvénytelensége kimondatik, az annak alapján jóhiszeműleg szerzett telekkönyvi jogok is ki-

törtültenek. — Miután ezek szerint a telekkönyvi jog csak 3 év után tekinthető biztosnak, ez kétségkívül a telekkönyvi hitel hátrányára szolgál.

Az újabb törvényhozások ezen a telekkönyvi hitel hátrányára szolgáló, s a régiebb törvényekben általában fenálló szabályok helyett, a telekkönyvi hitel érdekeit jobban szem előtt tartó rendelkezéseket igyekeztek hozni, így a szász ptk. a bekeblezést eredeti érvénytelensége folytán, ha az érvénytelenség miatt megtámadni czélzott tulajdonjog már másra szállott át, csak azon esetekben engedi meg, ha ezen érvénytelenségről az új tulajdonosnak is tudomása volt (szász ptk. 278. §.) a zálogjogi bekeblezésre hasonlólag intézkedik a 468. §. — az új porosz javaslat szerint pedig azon esetben is, ha valamely telekkönyvi tulajdonjog érvénytelennek nyilvánítottatik is, az erre szerzett jogok érintetlenül maradnak (7. §.).

Hason biztosságra törekedett az osztrák törvény is, — azonban ugy látszik, inkább közéletet kívánt tartani, — e szerint ugyanis:

Ha kitörlés oly személyek ellen intéztetik, kik azon bekeblezés által, melynek törlése kéretik, szerezték közvetlenül jogaikat, vagy ha a kereset csak a fel- és alperes között felforgó viszonyra vonatkozik, az e részbeni kereseti jog fenállása, az elévülésre nézve fenálló általános szabályok szerint bírálendő meg, (62. §.) ellenben,

ha a bekeblezés, melyről az illető szabályszerűleg értesítve lett, harmadik személyek ellen is érvénytelenítettetni czéloztatik, — tartozik a jogaiban sértett fél a felfolyamodási határidő alatt, a bekeblezés peres voltát a telekkönyvi hatóságnál bejelenteni, s vagy azonnal, vagy legfeljebb a felfolyamodási határidőtől számítva 60 nap alatt, törlési keresetét beadni, ellenesetben jogát harmadik jogszerzők ellen csak azon esetben érvényesítheti, ha azok jóhiszemben nincsenek. (63. §.).

Az osztrák telekkönyvi rendtartás ezenkívül magában foglal több oly rendelkezéseket, melyek az 1855. decz. 15-ki párensben nem foglaltatnak, hanem utólagos rendeletek által nyertek érvényt, ilyenek:

1. A rangsorozat feljegyzése (53. §.) az 1859. aug. 1-én kelt miniszteri rendelet bir. t. l. 146. számában szabályozott eljárás szerint — némi eltéréssel.

2. A jelzalogilag biztosított követelések behajtása végett indított per feljegyzése oly czélből, hogy a végrehajtás, a tulajdonjog netáni átruházása esetén, az új tulajdonos ellen is érvényesíthető legyen (59. §.) az 1860. szept. 19-én kelt, a bir. t. l. 212. számában kiadott miniszteri rendeletben foglalt szabályok alapján.

Végül határozott szabályokat tartalmaz, több oly kérdésekben, melyek nálunk ma is eltérő nézetek alapjául szolgálnak, ilyenek:

a) hogy lehet-e a bérleti szerződést a bérbeadó engedélye nélkül előjegyezni, — határozottan kimondván, hogy az engedély nélkül elő nem jegyezhető;

b) mily perek képezhetik a telekkönyvi feljegyzés tárgyát? erre is határozott szabályt találunk, hogy csak a törlési és a jelzalogilag biztosított követelések behajtása iránt indított perek jegyezhetők fel.

Ha ezekhez hozzáadom, hogy bekeblezések csak oly magánokiratok alapján engedélyeztetnek, melyeken az illető felek aláírása bíróilag vagy közjegyzőileg hitelesítve van, (31. §.) ezek után ismétlem azt, az itt nem említett részleteiben a törvény az 1855. decz. 15-ki párenssal teljesen megegyez, annak teljes ismertetését közzölve lenni vélem.

ZLINSZKY IMRE,
királyi táblai pótbiro.

Az igazgatótanácsok felelőssége részvénytársulatoknál.

Egy időben szó volt arról, hogy a miniszterium kebelében egy részvénytársulati törvény van készülöben. Nem tudjuk, mennyire készült már el e törvény, de ideje volna, hogy ismét kezdenének róla legalább — beszélni; mert hogy a részvénytársulatok ügyének rendezése sürgősen szükséges, azt számos egyebek közt újabban igen eclatans botrányossággal illusztrálta az újpesti szeszfinomító bukása, melynek egyes részleteit sokkal jobban ismerik t. olvasóink, hogysem azokat itt ismételni szükséges volna.

Nem tudjuk — mondom — hogy mennyire készült el már a részvénytársulati törvény, s ezért még csak megközelítőleg sem lehet sejteni, mikor leend a részvénytársulati ügy törvényesen rendezve. Meglehet, hogy egész terjedelmében bajos is lesz e bonyolódott chaoszt biztos szabályok keretébe zárni, van azonban egy kérdés, melyet a közvélemény már egészen tisztába hozott, s melyre nézve a törvényhozás intézkedése semmi nehézséggel nem járna, és mégis igen jótékony hatást gyakorolna. Azon kérdést értjük, mennyire terjedjen a részvénytársulatok vezető közegeinek, igazgatóinak és igazgató tanácsosainak felelőssége.

A részvénytársulatok ügyének sajátos fejlődési menete azt hozta magával, hogy az igazgatótanácsosok (Verwaltungsrath) törvény szerint nincsenek felelőssége azon károkért, melyeket az általuk vezetett vállalat másoknak okoz, annál kevésbé tartoznak kártérítéssel a részvényeseknek. Hogy az így lett, az félig-meddig a részvények lényegéből foly. A részvényeknek az a sajátosága, hogy tulajdonosai csak az általuk jegyzett összeg erejéig vannak a vállalat iránt kötelezve. Felelőségük korlátozott (limited liability), és ezen korlátozottság volt épen egyik főtényezője a részvényügy erős és gyors fejlődésének. Míg a részvényes vállalkozás kellő szilárd alapon halad, e felelőség elegendő is, mert a vállalat főleg saját tőkéjével dolgozván, nem igen fordulhat elő eset, hogy idegenek irányában annyira kötelezettségbe jusson, hogy bukása esetében a részvénytőke elég fedezetet nem nyujtana. Hanem némely esetekben, különösen midőn a részvénytőke inkább csak biztosítási alapul szolgál, az idegen követelések halmaza gyakran oly veszteségeket tesz lehetővé, miszerint az egész részvénytőke nem elegendő azoknak fedezésére. Ez főleg bankoknál fordulhat elő, s ezért jegybankokra nézve a korlátlan felelőség már nem szokatlan. De ez csak kivétel még Angliában is, mely a korlátlan felelőséget minden jegybanknál statuálja; a szabály a limited liability.

Miután az igazgató közegek kötelezettségét a társulati alapszabályok írják körül, s ebbe — mint társulati belügybe — az államtörvényhozás még nem érezte magát indíttatva beleavatkozni, úgy fejlődött a dolog, hogy az igazgatótanácsosok a kötelezettségen kívül maradtak. Nem lehet ezen csodálkozni, ha meggondoljuk, hogy az alapszabályokat az „alapítók“ tetszésük szerint szokták szövegezni és a szavazógép szerepét játszó alakuló közgyűléseken en bloc elfogadtatni, s hogy rendszeren ugyanezen „alapítók“ kezébe esnek az igazgatótanácsosi sinecurák is. E szerint nincs határozott törvény, mely az igazgatótanácsosok felelőségét szigorúan kimondaná. Vannak ugyan általános törvények, melyek igen vastag hibák esetében — inkább criminalis uton — érvényre emelhetik a hitelezők követeléseit; de ez korántsem elegendő. Ha a magánüzletember, cégtulajdonos vagy tulajdonostárs a cég kötelezettségeiért határtalan felelőséggel tartozik, (és nagyon méltán tar-

tozik,) e határtalan kötelezettségnek a részvénytársulatoknál is meg kell lenni, és pedig ha lehet, még nagyobb mértékben először: mivel a jogi viszony bonyolodottabb, s ezért a nagyobb szigor elkerülhetlen; másodsor: mivel a részvénytársulat oly jogi személy, mely rendszeren nagyobb tőketulajdonosa, nagyobb szabásu üzletet vezet, s ezért nagyobb károkat okozhat, mint az egyes.

Kit illessen a korlátlan felelőség? Az igazgatót egyedül? Nem, mivel az igazgató vagyona a legtöbb esetben nem áll arányban a társulati vagyonnal s a társulat által kezelt tőkékkel; és mivel az igazgató csak az igazgató tanács, vagy választmány határozatainak végrehajtója. Tehát korlátlanul felelősnek kell lenni az igazgatótanács tagjainak, és pedig mind a részvényesek irányában, mind idegen hitelezők irányában. Ez az egyenlőség követelménye, mert a legkiáltóbb jogegyenlőtlenség volna, ha míg a magánüzletember vagy valamely kis társulat tagja korlátlanul felelős, addig a legnagyobb társulatoknál ilyen kézzelfogható felelős fizikai személy — a rendszeren értéktelen felelőségű igazgatót kivül — nem létezik.

De nemcsak a jog egyenlősége követeli az igazgatótanácsosok korlátlan felelőségét, hanem szükség-szerű kifolyása ez a részvénytársulatok jogi személyiségének. Ugyanis a részvénytársulatoknál a jogi személyiség egy határozott vagyonösszegnek attribútuma: a jegyzett, befizetett, protokollált és köz tudomásu részvénytőkének. Ezen vagyonegység iránti tekintetből van a részvénytársulatoknak hitele; e hitel tehát üzleti reálhitel. A hitelező — rendszeren körülmények közt — biztosan támaszkodik e vagyonra, mint biztosítékra; és nem is kívánatos, hogy ezt ne tegye, mert ez esetben a részvénytársulatok életere lenne elmeteszve. Ha tehát nem akarjuk, hogy a részvénytársulatok jogi személyisége (mely azonos azoknak reálhitelevel) illúzió alapuljon, kell lenni valami biztosítéknak, mely a részvénytőkének a köz tudomásos magasságon maradását garantirozza. — Mulhatlanul szükséges ez már csak azért is, mert van rá elég példa nemcsak nálunk, hanem másutt is, hogy hamis vagy képzeleti mérlegek készítése által, a részvényeseknek befizetett tőkéjüket osztalék cím alatt visszafizetik, s a közönség nem lévén azon helyzetben, hogy a tényleges állapot iránt magát tájékozhatná, csak akkor jut tudomására a részvénytőke elenyésztének, midőn e tudomás már mitsem használ neki. E tekintetben igen lényeges különbség van a magánüzlet és részvényes üzlet közt. A magánüzlettulajdonosnak nincs semmi érdeke, hogy önmagát ánnitsa, tehát nem fog helytelen mérleget csinálni; de ha csinálna is, a nyere-mény ugyanazon kézben marad, melyben a tőke van, t. i. saját kezében, tehát a hitelezők ezáltal nem károsodnak, mert hisz ezen kéz felelősége korlátlan. A részvénytársulati igazgatóságoknak ellenben érdekében áll minél nagyobb nyereséget kimutatni, tehát — ha nem nagyon lelkiismeretesek — hajlandók lesznek a mérleget kedvezőbbnek feltüntetni, mint a minő valóban. Azonkivül gyakran bizonyos specialis cél elérése végett (hogy a részvények árát mesterségesen emeljék s talán kedvező áru új részvénykiadományok által nyereségre tegyenek szert) szántsándékos hamisítás elkövetésére is hajlandók lehetnek, mire nézve nem egy példát tudnánk idézni. Miután tehát itt erős érdekindokok működnek, melyek a nyereség fictiv emelését s ezáltal a részvénytőke észrevétlen csökkenését idézhetik elő, kell lenni egy époly erős ellensúlyozónak is. Ezen ellensúlyozó csak abban állhat, ha törvényerejűleg kimondatik, hogy a részvénytársulati vezető közegek minden v a g y o -

nukkal felelősek a részvénytőke minden esőkkénéséért, mely nem valamely külső felsőbb hatalom (vis major) következtében áll be, s hogy nevezetesen a részvényesek irányában sem érvényesíthető azon kifogás, miszerint a tőke illetékesnél magasabb osztalék adása által csökkent. Ha ez kimondatik, nem fog bekövetkezhetni azon többször alkalmazott manőver, hogy egy-egy részvénytársulat magas fictiv osztalék által részvényei börzeárfolyamat felszokteti, azokkal nyereszkedik s utóbb az egész vállalatot zátonyra juttatja. A vezető közegek e hajlamnak ellent fognak szegülni, a mint eddig rendesen épen tőlük indult ki azon lökés, mely e vészes hajlam érvényesülésének lendületet adott. Akkor azután biztosítva lesz a társulati vagy az észrevétlen elmállás ellen, garantírozva lesz a vagyonegység és biztos alapra lesz fektetve a részvénytársulatok jogi személyisége.

Miután — mint említve volt — a részvénytársulatok jogi személyisége a részvénytőke határozottan körülvonálozott vagyonegységéhez van kötve, a fentebbi biztosíték nélkül e személyiség absurdum.

Két eset képzelhető tehát. Vagy el akarja az állam ismerni a részvénytársulatok jogi személyiségét, s akkor ki kell mondania az általunk követelt (önként nem értetődő) felelősséget; vagy nem akarja ezt kimondani, de akkor azután el kell vonnia a részvénytársulatoktól az eddig élvezett jogi személyiséget, melynél fogva, mint társulati üzleteket köthet, kötelezettségeket vállalhat stb. Az utóbbi alternatíváról mai nap szó sem lehet, tehát az elsőt kell elfogadni.

Azt mondhatná valaki, hogy e szigorú felelősség a részvénytársulati ügy szabad fejlődésének nagy akadályára lesz. Mi épen az ellenkezőt merjük állítani.

A részvénytársulatok bizonyára meg fognak szünni a czélül kitűzött termelés helyett a börzeüzérkedésben keresni üdvöket. Ez áll. De a ki ebben a részvénytársulati ügy egészséges fejlődésére nézve akadályt lát, annak nemzetgazdasági tudománya 100 fokkal alantabb áll a zérusnál. Magától értetődik, hogy ama felelősség mellett egyszersmind el kell enyészni a minduntalan veszélylyel fenyegető válságok örökös lehetőségének is, mely abban áll, hogy a lelkiismeretlenség — pénz-és hitelügyünk rendezetlensége folytán — minduntalan pusztító lángra lobbanthatja a részvénytársulatot.

Az is be fog következni bizonyára, hogy a „Verwaltungs-rath“-ok stereotyp listája nem fogja oly könnyen a legkülönbözőbb vállalatok igazgatótanácsosait szolgáltatni. Az emberek jobban nem fogják gondolni, elfogadják-e ez állomásokat, melyek eddig kővér sinecuráknak szoktak tekintetni, s nehezebb is leszembereket találni az egyes vállalatok vezetésére. Mindez kétségtelen. De mi ebben is csak előnyt látunk a részvénytársulati ügyre nézve. Valaki vagy ért a dologhoz és lelkiismeretesen akar a vállalat vezetésében részt venni, s ez esetben a felelősség érzete nem fogja őt visszariasztani; vagy nem ért hozzá, s nem akar vállalatot törödni, s ez esetben ezerszer jobb, ha távol marad. Ha pedig nem találkozik ember, a ki a dologhoz értene és a kérdéses felelősség mellett igazgatótanácsosnak vállalkozni akar, akkor ez legbiztosabb jele annak, hogy a vállalat nem életrevaló, s ezért jobb, ha létre sem jön, s a részvénytőkére befizetett pénz más jobb vállalatra irányul.

A szigorú felelősség tehát a helyett, hogy a részvénytársulati ügy fejlődését gátolná, azt egészséges mederbe teríti és számos nemzetgazdasági előnnyel jár.

C—S.

Jogirodalom.

„A régi magyar alkotmány és az 1848.-i és 1867.-i évek közjogi alkotásai.“

Irta: Csillagh Gyula. — Pest, 1871.

Kiadja az „Athenaeum.“

Az alkotmányok átalakulásainak történetét lapozva, arról győződünk meg, hogy a reformok belső eredetükre nézve, két-félék.

Vannak ugyanis reformok, melyek létező intézmények tökéletesítésében, a nemzettel fejlődött eszmék megvalósításában állanak; az intézményeket a változott viszonyokhoz alkalmazkazzák, vagy az idők folytán elmosódott alap gondolatukat felélesztik, bővebben kifejlesztik s korszerű uralomra hozzák; az alkotmányos formával eddig fel nem ruházott, de emberemlékezetet meghaladó idők óta, a nemzet jogérzetében élt eszmének intézményt alkotnak s így érvényesülését lehetővé teszik.

Vannak azonban oly reformok is, melyek az adott nemzetre nézve új eszméket törekszenek érvényre hozni, új intézményeket meghonosítani; oly eszméket, melyeket a merő speculatio vagy a külföld tanulmányozása szült, az elmélet vagy a külföldi gyakorlat kifejtett, melyeket a nemzet előtt tanítói, elérendő eszményként állítanak fel, s melyeket a conservatismussal vívott nagyobb-kisebb küzdelem után, gyakorlatilag megvalósít, azokat beolván a történeti alkotmányba.

Az előbbi reformok, az államélettel szervileg fejlődnek; lassú, de egészséges alakulások s annál tartósabbak, minthogy az állam egészével hasonlószerűek, szervi összefüggésben állók.

Az utóbbi nemü reformok, keletkezésükben nem szerviek; államművészeti alakítások azok, de assimilálhatók a történeti alkotmány által. Amazok mélyen gyökereznek az államélet talajában; ezek új beültetvények, melyekre nézve, csak az idő mutatja, fogtak-e gyökeret vagy sem.

A szervileg fejlődött alkotmányt, történelmi alkotmánynak, az utóbbi módon keletkezettet; észjogi alkotmánynak nevezhetnők.

A történelmi alkotmányok legtekintélyesebb példáját Nagy-Britannia alkotmánya tünteti fel, észjogi — helyesebben, elméleti — alkotmányok, az újabbkor chartái. Ilyek p. o. az 1787-ki északamerikai, az 1791-ki s ezt követett több francia alkotmány.

Mind a történeti, mind a bölcsészeti reformok azonban, a megvalósítás módja, tehát külső eredetük szerint: jogfolytonosak vagy forradalmiak, a mint a létező alkotmány tényezői által, törvényes formák közt jutottak lételemhez, vagy e formák mellőzésével, kényszer által léptettek életbe. — Amazok keletkezésük legitimitásában lelik fennmaradásuk biztosítékát: míg az utóbbiak fennmaradása — valamint az egyik vagy a másik hatalom visszaélésének, a tényezők egyensulya megzavarodásának köszönik létüket — a hatalom megosztásának arányaitól függ s ha sok esetben, ki is vivják a hosszú gyakorlat szentesítését, a legyőzött fél elismerését, tekintély és szilárdság tekintetében, mégsem versenyezhetnek a legitím reformokkal.

Ezen fogalom-meghatározásokat véltük előrebocsátandóknak, midőn az előttünk fekvő kis kötetet kivánjuk t. olvasóinknak bemutatni.

Szerzője alaposan tanulmányozta a magyar alkotmányt s az előfokvó munkában, annak bizonyítását kísérli meg, hogy a magyar alkotmány, mint az, az 1848. évi és 1867.-i átfogó reformok után előttünk feltűnik: történelmi és jogfolytonos alkotmány, s így a szervi fejlődés és legitimitás minden előnyével bír: hogy az „his a mi husunkból, vér a mi vérünkéből.“

Már ezen alap gondolat fölötté vonzóvá teszi az olvasmányt, melynek folyamatát érdekes történeti levezetések, éles párhuzamok s új nézpontok jellemzik, s melynek hibája mindössze abban áll, hogy a szerző sok helyütt, intézményeink jogfolytonos voltát, azok történelmi voltával azonosítja, a két tulajdonságot elválaszthatatlannak tartja s míg egyrészt igen helyesen mondja, hogy „e fogalom: forradalom alkotmányjogunk fejlődésében ismeretlen“, másrészt, mintegy ezen igazság folyományaképp, feltétlenül, minden intézményünkre nézve, azt igyokszik bizonyítani, hogy annak eszméje, nemzetünk jogérzetében, már régóta meg volt, s hogy sem 1848 sem 1867 nem hozott létre egy oly reformot sem, mely az általunk észjogiaknak nevezett reformok kategóriájába esnék. Az egyolda-

luság ezen vádját szerző még közvetlenül is igazolja, midőn a 8. lapon kijelenti, hogy czélja „az összefüggés feltüntetése lévén, azon ellentétek hangsúlyozását, melyek 1848-éltti és mai alkotmány-alakzataink közt fellelhetők, másra hagyja.“

Valóban, igen sajnáljuk, hogy szerző ezen ellentétekre ki nem terjeszkedett s ezáltal művét — mely közjogirodalmunkban már ezen alakjában is hézagpótló — teljessé nem tette.

Alkotmányunk jogfolytonossága, minden kétségen felül áll s legelkeseredettebb elleneink által is elismertetik s ezen ténynyel szemben, nincs okunk elzárkózni azon ellentétek felismerése elől, melyek századunk legnagyobb vívmányai s melyek öntudatát keltik bennünk azon óriási haladásnak, melyet hazánk az 1840—48-i törvényhozás által, az ezen kort megelőzőtt századokhoz képest tett.

Az nem vonható kétségbe, hogy alkotmányunk számos igen fontos intézményei történelmi, de bizonyos, hogy alkotmányunk sok elméleti oly intézményt is vett magába fel, melyet szerző a történelmi őseredet nimbuszával kíván övezni, mert p. o. egyike azon, ujaknak ugyan nem, de régieknek sem mondható íróknak, valamely történelmi vagy közjogi emlék, országgyűlési napló, eszméjéről említést tartalmaz, a nélkül bár, hogy az visszhangra talált volna. Így szerző több intézményt történelminek mond, mely bizony csak booltvány s azon adatok, melyeket állításának támogatására felhoz, inkább csak azt tanusítják, miként assimilálta a nemzet a kérdéses eszmét. Mindozt az ellentétekbe való bocsátkozás, tárgyilagosan igazolta volna, anélkül, hogy alkotmányunk tekintélyén azért csorba ejtetnék. Nézetünk szerint — 1848 — éltti alkotmányunk municipalis alkotmány volt. — A megyeileg szervezett nemesség egyrészt; a király, ki egyuttal örökösön az ausztria tartományok császárja, másrészt: képezék a közjogi államot. A főnemesség és főpapság nem különálló tényezők, tagjai mint nemesek jelenkeznek s csak a külső méltóság, a király bizalma, a király iránti különös lokötelezettség által válnak ki.

Politikai jogokat csak a nemesek gyakorolnak s e tekintetben szabadságuk és érvényesülésük köre: a megye. Az országgyűlés, a megyék delegatusainak gyűlése, az országos (valamennyi megyét érdeklő) ügyek elintézésére hivatva. A sz. kir. városok, melyek egyenkint nemeknek tekintetnek, szintén képviselők abban, együttes szavazattal; többi elemei szintén nemesi testületek képviselői, de a „pars sanior“-t a megyei elem képezi, minthogy a megyében legtisztábban jelentkezett a nemesi elem. A felső tábla, a főurakból állott és soha sem birt különös jelentőséggel. — E szerint a megye és a királyi hatalom, az alkotmány két alapintézménye, a megye nem az alkotmány védbástyája; a megye maga az alkotmány, s midőn a nemesség a megyei intézményt védte, saját nemesi alkotmányát védte s ennyiben igen helyes szerző megjegyzése, hogy a nemesek jól érezték, hogy a megyére irányzott minden újítás, létezésök alapelveivel ellenkezett. Ennek daczára szerző, a régi szervezetben, a modern kéviséleti rendszer s a jogegyenlőség eszméjét látja kifejezve ezen állítását az 1474. törvényzikkeknek az országgyűlésre vonatkozó, azon bevezető szavaira alapítja: „totum idem Regnum Ungariae representantes“, melyek szerint — ugymond — ha tetteleg tán kevésbé, de jogilag: a nemnemes honlakosok is lettek képviselve.

De nem szabad felednünk, hogy Regnum alatt, a nemesség értetett, hogy a nemesek voltak a szent korona tagjai s hogy még jogilag is csak a nemesség, illetőleg a megyék özszege volt országgyűlésünkön képviselve.

A nemnemesek képviseltetése ezen fictiójának bizonyítására, a fenti „totum idem Regnum“-on kívül, nem hoz fel szerzőnk bizonyítékot, ellenben ismételve „nemesi országgyűlés“-nek nevezi régi alkotmányunk e testületét; „a bennülő nemesség rendelkezett — ugymond — az alkotmányon kívül állók felett“ (az utasítást adó megyei congregatió) s az alkotmányt a „születési aristokratia“ alkotmányának mondja stb.

A jogegyenlőséget tekintve, szerzőnk szerint, szintén messzebb állt hazánk alkotmánya, más szárazföldi államénál, s ezt azzal indokolja, hogy a főurak és a nemesek előjogai, egyaránt az I. 9-en alapultak és hogy a köztehermentesség s a csakhamar eltörölt ellentállási jogon kívül, nem volt a nemességnek előjoga, mely a többi lakosok egyéni szabadságával ellentétben állt volna; hogy az arany bulla a nemeseknek „et aliis hominibus regni nostri“ adott szabadságokat megerősíti (mi nyilván, csak a még nagyobb kiváltságokkal bírókra vonatkozik!)

A hármaskönyv I. 9-ére alapított (nem jog- hanem) kiváltsággyenlőségi eszme azonban, szintén tarthatatlannak

tűnik föl, ha megfontoljuk, hogy a hatszáz főur, állásánál vagy születésénél fogva tagja a törvényhozásnak: míg a hétszáz ezer nemes csak néhány követ utján vett abban részt.

A közös teherviselés eszméjét is feltalálta szerző alkotmányunk multjában s ezen eszme történelmi voltát, vezérelvéhez hiven, szintén bizonyítani akarván: nagy örömmel karolta fel az 1836. országgyűlés azon határozatát, mely a lánchidon, a hidvám fizetését mindenkire kötelezővé tette „Ezáltal — ugymond — a közteherviselés eszméjének kaput nyitott“ az országgyűlés.

Eltekintve attól, hogy az 1832—36.-i országgyűlés már a modern felfogás hajnalodása, az 1848-i reformok előcsarnoka — nem tudunk ama határozatban látni egyebet, mint a fővárosi forgalom s a részvényesek érdekének felismerését és méltánylását. Az előbbi nem engedte, hogy a fővárosi lánchid előtt, azon sommás nemességvitató perek tárgyalassanak, melyek a vidéki vámsorompók előtt, hol az utasok a vámfizetés terhe alól e czímen menekülni még most is (!) szeretnek: gyakoriak és néha sajtószertü lebonyolításban részesülnek. Másrészt aligha találkozott volna vevő a lánchid-részvények számára, ha a jövedelem, a járók-kelők nemes vagy nem-nemes voltától tételt volna függővé.

De hisz az 1836-i törvény XXVI. czikke 2. §-ában önmaga tiltakozik, Csillagh ur azon magyarázata ellen; midőn ezen hidvám fizetésére mindenkint kötelezvé, el nem mulasztja, hozzá tenni a szavakat: „minden innen vonható következés nélkül.“ Tehát a közteherviselés népszerűsége sem következik abból.

Hisz így a virilis szavazatok intézményét is, történetinek lehetne mondani „mert népünk régóta, rendszerint úgyis a gazdagokat szokta megválasztani“, sőt az esküdtzsekre is talál-nánk előzményt, tán az ordáliák nem szakbírói intézményében.

Nem bocsátkozunk további részletekbe. Csak azt akaruk kimutatni, hogy a szelleműs írók mily tarthatlan helyzetbe juttatá vezéreszméjének helyenkinti tulzása.

Annál fényesebben sikerült alap gondolatának kivitele ott, hol valóban ő, alkotmányunk multjában, állami lételünk lényegében gyökerező intézményekkel, vagy eszmékkel áll szemben.

Ilyen mindenelőtt, az 1867. évi „kiegyezés“ — jobban mondva, a „pragmatica sanctio“ alkotta viszonyok rendezésének története. Szerző e viszonyoknak régi fenálltát tárgyalván, finom történelmi érzéssel puhatolja ki azon fonákságokat, melyek e viszonyok törvényi meghatározatlanságából, rendezetlen voltából származtak s melyek, míg egyrészt a királyi hatalomnak szükségentül támogatását eredményezték: addig másrészt a nemzet régi óhajának, a kormányzati felelősségnek életbeléptetését, ép a hatáskörök kuszált voltánál fogva — megakadályozták. Kimutatja, hogy még az 1848-i törvények is miként küzdöttek e problémával, s miként vélték azt megoldani a nádori intézmény kulcsával, s hogy a nádornak, a király altergójává tétele nem egyéb, mint egy kísérlet, azon akadályok eltávolítására, melyek az örökös tartományokhoz való viszonyaink szabályozatlanságából, felsőbb kormányzatunk önállósítása, függetlenítése és a felelősség elvére való fektetése elé gördültek.

A közözügyek definitiója, a dualismus szabatos formnlázása: egyrészt a királyi hatalmat eredeti hivatásának adta vissza; másrészt a parlamentarismust tette nálunk lehetővé, a felsőbb közegek függetlenségét, a fejedelem egyéb hatóságaitól s így felelősségük megállapítását is.

A kormányzatnak a felelősség elvére való fektetése, a szóban levő tanulmányt a 67. laptól a 85. lapig foglalkodtatja s fölötte érdekes. Azt azonban szerző maga is elismeri, hogy a felelős miniszterium megalkotása az 1848.-i tvek mélyreható újítása: hogy azelőtt, a „király és kormány“-t, „le roi régne, mais ne gouverne pas“-féle megkülönböztetés, nálunk ismeretlen volt s igen óhajtottá volna szerző, ha az országzászlósok régi méltóságait névleg meghagyva, korszerű szervezés alapján, valódi hivatalokká változtatták volna át, miután a külformákhoz való ragaszkodás sokszor, az alkotmány lényege fennmaradásának hathatós biztosítéka. Szerző nyilván az angolok viszonyaira gondolt, midőn minisztereinket ezen középkori — s az aristokratismust, melyhez a nemzetben ugyis erős hajlam uralkodik, könnyen felbreszthető — drápirozással kívánta körülragatni.

II. Józeaf reformeszméről, mint a nagy reform-korszak kezdetéről, szerzőnk elég méltánylóan nyilatkozik, de mi olyast sem tud jelenteni, mi arra mutatna, hogy a kéviséleti rendszer, jog- és vallás egyenlőség, közös teherviselés, földtehermentesítés stb. eszméivel, szerző szerint, már rég megbarátkozott őseink, a II. Józeaf által vallott elveket, köztük régóta elter-

jedt, felfogásukkal rokon eszmékként fogadták volna. Szerző ezen fogadtatást, a reform-eszmék illegitim alakjával, részben helyesen magyarázza, de volt annak más oka is t. i. az: hogy azon eszmék idegenszerűen hatottak birtokonbelül álló nemeseinkre.

„Ezen újítások, — ugymond — melyek nemeskeblűségre, igazságérzetre és felvilágosultságra mutattak, nagyrészt még évtizedekkel utóbb is programját képezték a szabadelvű pártnak és mégis gyűlöletesek voltak, mert azok életbeléptetésénél az alaki törvényesség útja nem követtetett.“ — Ha azonban felütjük a történet könyvét, meg fogunk győződni arról, hogy azon eszmék törvényes formában sem lettek volna multszázadi őseink injérére. Azt mondja szerző, hogy a siker matematikai biztosságu lett volna, ha ama reformtervek alkotmányos alakban léptek volna fel; de az 1789-i francia forradalomról szólva, azt vallja be, hogy borzasztó intőjel volt a nemességre nézve, de hogy attól nem tanult, sőt még hermetikaiban elzárkózott. Hogy egyeztethető ez ama fenti suppositióval össze?

„Széchenyi működése sem volt még az arisztokratia ellen, csak tétlensége ellen irányozva.“ Ama nagy eszmék legsikerdusabb apostolai: encyclopaedistáink voltak, kikről szerző csak futólag emlékezik meg, de kikről ő is — ugyszólván hallgatag — elismeri, hogy az 1848-i törvények körül, a bábáénál nagyobb érdemeik voltak.

Az 1848-i törvényhozás nem volt forradalmi; sőt inkább azt mutatja, miként lehet elkerülni a forradalmat.

„Az 1848-i magyar törvényhozásnak — mint szerző mondja — sikerült alkotmányos, törvényszabta uton, a törvényes tényezők megegyezésével, békésen kivinni azt, mit más országok csak a vér, erőszak vagy forradalom kelletlen útján érthettek el.“ S ezért bacsuljuk mi is oly nagyra az 1848-i törvényhozást; ha nem is tudjuk minden egyes intézményének és eszméjének származási fáját a távoli multba visszavezetni.

Sok érdekes van még e műben. — Szívesen idéznénk belőle még egyetmást, szívesen időznénk még tovább érdekes tárgyánál. De e cikkben a szellemdus könyvet idézetekkel ki nem merithetjük s az ismertetés határát nem léphetjük át. Nem marad tehát egyéb hátra, mint hogy t. olvasóinkat magára a műre utaljuk.

Eredetileg az egyetem által koszoruzott pályamunka az, mely azonban, a kitűzött pályakérdés színvonalát messze meghaladta s kiválóan érdemes arra, hogy tágabb körben elterjedjen, s mi örömmel üdvözljük megjelenését.

Ujabb eddigi közjogi munkáink, vagy merő adattárak, melyek nagy szorgalommal felkutatott s több-kevesebb szerencsével összeállított történet-anyagnak gyűjteményei, vagy közjogi alapon szervezett pártjaink valamelyikének érdekében készült röpiratok, melyek — mint ez idő szerint, összes napisajtónk — a tententia jeleit viselik magukon; vagy továbbá polemikus természetű művek, vagy végre tanszerű compendiumok, — s e szak leginkább van képviselve — melyek csak az iskola szükségleteinek kielégítésére szánvák.

A mű, melyről szólunk, az elsorolt kategoriákból mind alaptervénel, mind kivitelénél fogva kiemelkedik. Hol oktat, vagy czáfol: ez inkább eredmény, mint czél; hol adatot idéz, azt bölcseszéttel fel is használja. Az abban kimutatott igazságok mintegy önmagukért állítvák fel. Sok helyen, a történet tárgyilagosságával, általában publicistikai felfogással van írva; tárgyát tekintve, korszerű, — a jellemzett hiányok dacára — csak üdvös hatása lehet, s az ifju szerző irányában, nagy várakozásokra jogosít fel.

Dr. EMMER KORNÉL.

A II-ik magyar jogászyűlés közleményei.

V é l e m é n y

Dr. Vavrik Béla tanfelügyelő urtól Egerben.

Dr. Bozóky Alajos ur indítványa felett.

(Folytatás.)

Valóban alig kell egyebet ezen elmélet tarthatlanságának bebizonyítására felemlíteni, mint azt, a mi t. indítv. urnál olvasható, hogy külfelé a jogalanyiságot nem az egyes tagok, hanem azok összesége kiképezi, habár csak színleg; a mi természetesen annyit tesz, hogy a társaság nem jogi személy,

vagyis mint önálló egység nem vagyónképes; — s utána mindjárt így folytatja „a tulajdon nem az egyes tagoknál, hanem az összeségnél van, és kötelmi viszonyokban is nem az egyes tagok, hanem az összeség áll.“ Ez más szavakkal annyit tesz: hogy a részvénytársaság nem jogi személy, s tehát nem is vagyónképes, de azért a jogok és kötelezettségek nem a társulati tagokat, hanem az összeséget, mint önálló egészet illetik: — mi azonban természetesen csak akkor volna lehetséges, ha az jogi személynek tekintetnék. — Ezek is bizonyára oly anomaliák, a melyeknek kiagyaztatása a lehetlenségek közé tartozik mai jogfogalmaink szerint.

Azonban a t. indítv. ur maga, midőn munkája 80-ik lapján 1. jegyz. alatt elismeri, hogy az új német általános kereskedelmi törvénykönyv a részvénytársaságokról több oly intézkedéseket tartalmaz, melyek „a jogi személyek vidékébe nagyon is beleillenek“ . . . azzal fejezi be idézeteit, hogy „ha mindezekhez hozzáveszszük, hogy az államnak kétségtelenül szabadságában áll a megszünt jogi személy vagyónának átháramlási jogáról le is mondani, nem haboztatunk, a részvénytársaságoknak, ha ilyenén jogi állásuk van, jogi személyességet tulajdonítani.“

Valóban bámulva kell itt ismét róá bukkannunk azon hamis fiction alapuló elméletre, mely semmi körülmények közt sem képes a testületi vagyónnak a tagokhozi viszonyát másképen felfogni, minthogy az a testület megszüntével a bona vacantia sorsára jut, hogy aztán azt az állam elnyelje, a mit Thering a jogi személyekről ferde elmélet hajmeresztő következményeinek nevez. „Épen ugy lehetne állítani, mond eme nagy jogtudós, hogy valamely dolog széthullás, egyes darabjaira való felosztás által res nullius-sá válik.“ (Geist stb. III. 331. l. 466. jegyz.)

Pfeifernál is a testületek, mint jogi személyek iránti idegenkedést részben azon ferde nézetben találjuk, hogy a testületi vagyónnak a testület megszüntével szükségképen urafogyottnak kell lenni. Innen magyarázható, hogy ezen író többször idézett munkájának előbeszédében, s württembergi miniszteriumnak a jogi személyek alkotásánál kifejtett tevékenységét, mint fenyegető rosztat tekintti, — s igen helytelennek, mert ugy a társulati tagok, mint a közönség érdekére nézve veszélyesnek nyilvánítja, hogy p. o. a württembergi kormány két közkereseti társaságot jogi személyiséggel ruházott fel (162. l.); de épen azon két példa, melyet a 163. és 164. l. felhoz, a legvilágosabban bizonyítja, mily helytelenül itéli meg a részvénytársaságok jogi természetét, midőn annál az egyes tagok, és egy harmadik hitelező közti compensatiónak vagy pedig az excepti spoli-nak helyt adni kíván. Ép oly hamis, s ma már csak kevesek által osztott, felfogásra mutat, midőn azt kérdi, (165. l.) hogy mit fognak majd mondani, egykor ama két részvénytársaságnak részvényesei, ha az államhatalom ellenökben az őt a jogi személyek irányában megillető jogot alkalmazni akarná; ha t. i. a részvényeseket a társaság további fenállásának érdekében, a társulati vagyón feletti szabad rendelkezésben megszoritani, ha őket p. o. a befizetett társulati tőkének részletes visszavételében és a társulati üzletnek megszorításában, vagy a társulat felosztásában akadályozni akarná? Mind oly kérdések, melyekre ma már megfelelni vajmi könnyű; miért is félelem, a mely azokra alapítva van teljesen, indokolatlan mondható. (Lásd: Hermann, Der Rechtscharakter der Actienvereine 1858; különösen V. alatt 65 s köv. l. Renaud: 131. és 132. 694 és 695. l. Endemann, Das deutsche Handelsrecht 1868. 61. §. 315. és 317. l. 317. jegyzet).

E kérdés fejtegetésénél főfigyelembe kell vennünk azt, hogy mai jogrendszerünkben a societas elvei, ugy a mint azok a római jogban kifejtve találatnak, még teljes érvényökben fenállnak ugy, hogy a társasági viszonyt másképen, mint azon elvek alkalmazása mellett nem is képzelhetjük (Hermann: id. 8. l.); de épen ugy a testületekre vonatkozó jogelvek is oly tisztán vannak kidomborodva, a mi azoknak lényeges alkatrészeit illeti, hogy azok a római jogi societasnak vegyítékét egyáltalában meg nem türik a nélkül, hogy azok, mint olyanok meg ne semmisüljenek. Az egyik kizárja a másikat. Miért is az összeegyeztetési kísérletek csak hasztalan fáradozások gyanánt tűnnek fel.

Thölnek, e kitünő jogtudósának elmélete, mely a római jogi societas módosított átvitelében áll a részvénytársaságokra (Thöl: Handelsrecht 4-ik kiad. I. köt. 45. és 46. §§.) különösen Renaud által kitünő czáfolatban részesítettett, (Renand 103. s köv. l.), de ezeket itt bővebben fejtegetni túlhaladná e vélemény feladatát.

A mi t. indítv. urnak azon nézetét illeti, hogy a részvénytársaságok jogi személyiségének elismerésére leginkább azon két körülmény vezetett, hogy a részvényesek csakis részvényük erejéig vannak lekötelve, mint ez Pfeiffernál is olvasható (41. l.); továbbá, hogy a részvénytársaság fenállásának ideje alatt osztozási kereset teljesen ki van zárva: — mely két mozzanatot t. indítv. ur azért nem tartja elegendőnek, minthogy azok nem lényeges, hanem csak természetes kellékei a részvénytársaságoknak: erre nézve meg kell jegyezni, hogy valóban, ezen két momentumra alapítani a részvénytársaságok jogi személyiségét, tudomra még senkinek sem jutott eszébe. (Lásd Renaád. 118—145. l.) Hogy egyébiránt ott, hol valamely társulati tag a részvénytársaság fenállása alatt osztozást, az összes társulati vagyomból reá eső résznek kiadásával — követelhetne, jogi személyről szólni nem lehetne, az bizonyos; de nem áll az, hogy az osztozás kizárása a társulat fenállása alatt nem tartoznék lényeges kellékeihez a részvénytársaságnak. Vagy hol található oly részvénytársaság technikai ért. véve, hol az egyes részvényes tagok ama joggal volnának felruházva? A természetes kellékek alatt itt olyanokat kell értenünk, melyek bár a jogviszony, vagy jogintézményből önkényt folynak, de még is változtathatók. Már pedig oly joggal egyetlen részvénytársaság sem ruházhatja fel tagjait, mely saját megsemmisülésének csiráját hordaná magában; másrészt pedig ily intézkedés a társulati hitelezők érdekében sem volna megengedhető. — Ép oly téves ama másik nézet is, hogy a részvényeseknek csak részvényük összegéig való lekötöttségük nem tartozik a részvénytársaság lényeges kellékeihez. Ennek czáfolatára nézve utalok Renaudra. (147. és 148. l.) Nem szabad itt egyébiránt szem elől téveszteni azt, mire már ezen jeles jogtudós figyelmet, (148. l.) hogy egy társaság csak azért, mert alapja részvényesekre van felosztva, még nem nevezhető technikai értelemben részvénytársaságnak.

Mittermaiernak nézete a részvénytársaságokra nézve az, hogy habár azoknál sok sajátság fordul is elő, melyek nem látszanak megengedni, hogy azokat a societas fajfogalma alá vegyük: mégis ama másik feltevés is, hogy azoknál a jogi személy lényege vétecsék alapul, igen aggályos, — s igazolható azon eljárás, hogy ezen egyletek, mint a közszerzeményi társulatok egyik faja, de mely különös, a societas természetét módosító sajátságokkal bír, állittassanak fel, s névteleneknek neveztesse. Mittermaier egyébiránt nagyrészt Thölnek fel-fogását követi, (Grundzüge des gemeinen deutschen Priv.-Rechts 6-ik kiad. II. köt. 557. §.)

Brinckmann (Lehrbuch des Handelsrechts 1852. 60. §.) azt állítja, hogy a részvénytársulat természeténél fogva társaság, (societas), mely azonban a római societastól minden viszonyában lényegesen különbözik; s oda nyilatkozik, (5. jegyz.) hogy ha a részvénytársaság az állam által jogi személylyé avattatik, az erre vonatkozó jogelvek reá csak annyiban alkalmazhatók, a mennyiben azok nem ollenkeznek a részvénytársulat természetével.

(Vége köv.)

K ü l ö n f é l é k.

(Lapszemle.) Bittó igazságügyi miniszter hadat üzent a jogászi közönségnek, a mennyiben rendesen jól értesült lapok, mint a „P. Lloyd“ és „Reform“ szószerint összhangzó szövegezésben bizonyos ostantatióval hirdetik: hogy az igazságügyi miniszter a közjegyzőségi intézményre vonatkozó törvényjavaslatba felvéteti a jegyzői kényszer, noha a jogászyülés az ellenkező véleménynek adott kifejezést. — Valóban, bátor férfi! ha meggondoljuk, hogy a jogászyülés, mindannyi ügyvéd-egylet, sőt az igazságügyminiszteri enquette-bizottság is a közjegyzői kényezér ellen nyilatkozott.

A „Reform“ f. hó 12-ki számában az első foku bíróságok szervezéséről értekezve, hangsúlyozza: hogy az ország légzetfojtva várja a kinevezéseket, melyektől a reform egész sikere függ. A bírói függetlenségről és elmozdíthatatlanságról szóló törvény folytán az e téren olkövetett minden hibás lépés, szándékos, vagy nem szándékos mindegy, évtizedekre kiható, helyrohozhatlan káros következményt fog maga után hozni. Figyelmezteti a minisztert, hogy az elnöki előterjesztvényekre csak feltétlenül fektessen súlyt, mert nem szabad felednünk, hogy protekciót kereső és protekcióra hajló pajtáskodó és kortekedő nép vagyunk, mely hibáink oda vittek bennünket, hogy Törökországot leszámítva, talán egész Európában nincsen oly ország, hol a protekció-rendszer annyira virágoznék.

— Van továbbá törvényünkben egy boldogtalan paragrafus, melyet a kényszerűség diktált ugyan, de mely teljesen alkalmas arra, hogy gyökereiben mérgezzen meg minden jót, a mit e téren várni jogunk van. A 26-ik §. rendeli, hogy elméleti jogi képzettséggel nem bíró, de bírósági gyakorlatban volt egyének jövőre is alkalmazhatnának. Ha az igazságügyi miniszter e szakasz felhatalmazásának több hasznát veszi, mint mennyire a végső szükség kényszeríti, — akkor jogállapotunk javulását egyenesen lehetlenné tette. Nagy hibának mondja még, hogy a törvény rendelete szerint a lehetőségig azon vidékekből történjék a kinevezés, hol a törvényszék szerveztetik. Itt nem „megyei hivatalokról“ van a szó — ugymond — hanem országos szervezésről, országos szellemi tőkéből. Bizony furcsa dolog lenne, ha a Bánát csak azért enné sótalanul kenyerét, mert a söt Mármarosban ássák.

A „Pesti Napló“ f. hó 26-ki számában pedig Mandel Pál ügyvéd ur a költségvetés megállapítása alkalmából felszólal a codificatio érdekében. A pénzügyi bizottság a jövő évre ismét 50,000 frot hoz javaslatba. Távolság van ő attól, hogy az összeget soknak mondaná, s csak azt szeretné tudni: hogy mikép használtatik fel? Eddig a codificálásnál követett eljárás rendszere csak a beavatottak titkát képezi. (Dehogy, — hiszen nincs mit titkolniok, mert nincs rendszerük!) Ezután áttér Hoffmann Pál urnak, a m. magánjog általános részét tárgyzó tervezetere, s abból azon következtetést vonja, hogy magánjogunk számára, valamely önállóan kidolgozott, eredeti nagy mű előállítása czéloztatik, mely dicsőséges feladatot ő impracticusnak találja, mert arra a nemzeti jogforrások és hazai jogtudomány még nem szolgáltat elegendő joganyagot. A nélkül pedig codificálásunk nem leend egyéb, mint idegen jognak recipiálása. Ezért azt véli mindenekelőtt legczélszerűbbnek: hogy gondosan állittassanak össze mindazon jogtételek, különösen családi és örökösödési jogunkból, melyek nemzetünk saját benső ereje által fejlesztve, a változott művelődési állapot mellett még megtarthatók lennének, és végre, hogy gondoskodásunk legfőbb tárgyául tegyük nyelvéstüknek tőkélyesbitését.

(A buda-pesti ügyvéd-egylet) IV. szakosztályában f. hó 16-án dr. Környey Ede ur azon indítványa került tárgyalás alá, mely szerint mondassék ki: hogy „a munka- és szolgálati bér, ha ez a végrehajtást szenvedett és családja fenntartásának egyedüli alapját képezi, csak annyiban legyen végrehajtás tárgya, mennyiben az a 300 frot meghaladja.“ Dr. Környey ur indítványát elsőben azon humanitási szempontokkal indokolta, melyek már kifejezést nyertek a pptr. 399. §-ában és ezen szempontokat annyival inkább figyelembe veendőnek mondja, mert a legutolsó népszámlálásnál kitünt, hogy Magyarországi lakosainak egy negyedrésze csakis munka- vagy szolgálati béréből él. Szerinte ez indítvány ellenében nem lehet ellenvetni azt sem, hogy ily rendelkezés a munkások vagy szolgálatból élők hitelét lerontja, mert a hitel e nemétől, ha elvonatik is az alap, nem baj, mivel ezen hitel mindig improductiv. Czélszerűnek tartja az indítványt és időszerűnek most, midőn a kormánynak a pptr. tárgyában 1871-ben kiadott legutolsó előadói javaslatában, mely részletesen kiemeli a végrehajtás alá eső tárgyakat, ezen tárgy elkerülte figyelmét, pedig ennek figyelembe vételét az existentia joga követeli. Dr. Stiller Mór az indítványt elvileg elfogadja, valamint Janicsok József és dr. Bróde Lipót ur is, az utóbbi azonban nem jogi, hanem csak socialis szempontból pártolja az indítványt. Weitzenfeld Illés ur azon módosítást ajánlja, hogy a végrehajtás alól mentes munka- és szolgálati bér ne öszegben, hanem csak hányadban határoztassék meg. Dr. Mannheim Ignác ur nem ellenezte az indítvány elfogadását. Dr. Garay Dezső ur pártolja az indítványt, de nem kíván különbséget tenni a végrehajtást szenvedettek közt. Dr. Szontagh Kálmán csak elvet ajánl kimondani, de nem számot és kivételt. Funták Sándor ur elvetetni kívánja az indítványt már elvben is. Végre a szakosztály az indítványt elfogadta, és pedig a Weitzenfeld ur által javasolt módosítással, elfogadta pedig jogi, socialis és közgazdasági szempontból. Előadoul a teljes ülésre megválasztott indítványozó dr. Környey Ede ur. A békehirői intézmény tárgyában az igazságügyminiszterium részéről még a mult évben átküldött törvényjavaslat tárgyalása egyelőre határozatlan időre elnapoltatott. A perrendtartás hiányainak kijelölésére még a mult évben kiküldött bizottság jelentésének beadására felkéretni határozatott.

(Szeretet-házának alapítása az alföldön.) Lapunk f. évi 33-ik számában a „szegedi várból“ irt cikkben felhívtuk a kormány figyelmét arra: hogy az ugynevezett szegedi bü-

perekben elítélteknek árváiról gondoskodják, mert különben, ha a több százakra menő elítéltek árváinak gondját senki sem viseli, — okvetlenül csak még bujább konkoly-termés fogja azon monstre-bünper nyomait jelezni. — A kormány részéről azonban semmisen törtenvén, egyenesen gr. Ráday Gedeon kir. biztoshoz intéztük felhívásunkat, előadván: hogy hazánkban eddig ugyan a büntetőjog elrettentő szellemében kőből és téglából épült vesztőhelyek képezték a bünpererek maradandó omlékét; ez idő szerint azonban nemcsak a 19-ik század eszméinek megfelelőbb, hanem egyuttal sikerében is sokkal áldásdusabb emléket képezne egy „szereket-házának“ alapítása. Kifejtettük továbbá azon nézetünket: hogy miután az alföldön megrendült közbiztonság a törvényhatóságok áldozata nélkül, az ország költségén lett helyreállítva, s az alföld lakosai most még meleg hálaérzetük élénk benyomása alatt állanak, — bizony reményelhető, hogy a kir. biztos részéről a törvényhatóságok s községek lakosaihoz intézendő felhívás, a szeretet-házának alapításához megkívántató könyör-adományokat előteremtendő.

Gr. Ráday kir. biztos ur csakugyan lelkesedéssel s szokott erélyével karolta fel az eszmét s azonnal érintkezésbe tette magát Molnár Aladár-ral is, hogy az eszme kivitelének szellemi és technikai szükségletei iránt adna utbaigazítást. A kir. biztos a szeretet-házának felállítását még nagyobb keretben kívánja realizálni, mint az indítványba hozott; mert egy hozzánk intézett levélben kifejtett véleménye szerint: ha egy intézetben kizárólag oly gyermekek neveltetnének, kik szüleinek neve bélyegezve lett, ez által nemcsak hogy a nemes cél nem éretnek el, de maga az intézet is a nemes cél kárára megbélyegezve állana, ha nem is mindenki, de mindenestre a közönség nagy részének szeme előtt, minek folytán a felnevelteket a társadalom bizonyos visszatartással fogadná és legalább nagy része a kibocsátottaknak visszataszítva azoktól, kiknek támogatására számolhatna, visszaesnék szülei életmódja és bűnébe; de tudva is azt, hogy mily romlott már sokszor némelyik gyermek zsenge korában, és mily mélyen be van némelyikbe már vésva a bün iránti hajlam s bravour, és mily szomorítóan össze van zavarva a gyenge keblekben is a jó és jog iránti fogalom, mily nagy mértékben ki van némelyikben fejlődve a ravaszság érzéke és a kijátszás szenvedély, — mindezeknél fogva a társadalomnak előbb jelzett bizalmatlansága még igazolatlanok sem lenne mondható.

A kir. biztos tehát Szegeden vagy az alföld egy másik kiváló helyén — a hol t. i. legtöbb előny és részvét nyújtatnék, — egy szélesebb alpra fektetett szeretet-házának létesítését tervezi. Az ügy még most csak a megbeszélés stadiumában van és a kir. biztos ur egész erélyvel szorgalmazza az előmunkálatokat; nevezetesen pedig felhívta már az illető hatóságok és községek, a Szegeden befogattak gyermekeinek összehívására és annak kitudására, hogy a rokonok a kisdetek neveltetésébe beleegyeznek-e? Az előmunkálatok befejeztével pedig a kir. biztos egy főleg szakemberekből álló értekezletet fog egybehívni. Végre megemlíthetjük még, hogy a füredi szeretet-háza máris tett ajánlatot 30 gyermek felfogadására.

(„Közigazgatás“) című heti szak-közlöny mutatószámát vettük. Nevezett szaklap a jövő rendes évfolyam kezdetével fog megjelenni Bakos Gábor szerkesztése alatt. Laptulajdonos pedig Pesko Medárd. — Örömmel üdvözljük e szaklap megjelenését, mely a mutatószám tartalma szerint feladatát helyesen fogja fel. Törekvésünknek — ugymond — ma már nem annyira alkotmány-kérdések megoldására, mint inkább a kormányzat minden ágában szükségelt reformok következetes keresztülvitelére kell irányozva lenni. Volt ugyan saját nemzeti irányban fejlett közigazgatásunk egész az ötvenes évekig — de szakirodalom nélkül; mert a magyar, a megyei gyakorlatot tartván az akkor még csekélyebb igényekkel járt közigazgatás iskolájának, a közigazgatás gyakorlatból tanulta meg, s így a közigazgatás, mint szaktudomány művelésének szüksége nem mutatkozott. Az 1848-ki törvényhozás vezérelvei nyomán azonban a belügyi kormányzat minden ágaiban a változott viszonyok igényeit kielégítő reformok alkotása iránt, termékenyítő szakirodalomra van szükségünk. Az államtudományok köréből ez azon egyetlen szak hazai irodalomban — melyen még csak nyers termék sincs a magasabb szaktudomány részére összehalmozva. Egyelőre tehát

feladatát abba helyezi, hogy mint eddig évek során jogi szaklapjaink — minél gondosabb szakismerettel válogatott, minél több adatot halmazzon össze. — Am lássuk a mutatószám tartalmát, hogy olvasóink a szerint ítéleshessék meg az eszmekört, melynek művelésére a nevezett szaklap vállalkozott. Tartalma következő cikksorozat, s illetőleg rovatokból áll: Korszerű feladatok a közigazgatás terén. — Rendészet. — Rendőrségünk multja, jelene és jövője. — Pest-Pilis és Solt t. e. megyék új szervezete. — Tárca: Nyári Pál emlékezete. — Egy próféta története. — Toldy-ünnepély. — Könyvészet. — Érdekes tudnivalók. (Előfizetési ára: egész évre 8 ft.)

(A honpolgárosodás kellekei.) — Egy érdekes honpolgárosítási eset merült fel legközelebb Pestmegyében. H. L. nevű külországi, most tétényi lakos, folyamodott a honpolgárosításért, s a megye szokásos „ellene észrevétel nem forog fen“ féle végzés értelmében a folyamodványt a belügyminiszteriumhoz terjeszté fel; a belügyminiszterium azonban visszaküldé s a megye útján oda utasítá a folyamodót, hogy a mennyiben régi törvényeink alapján a szokás szentesítette gyakorlat a honpolgárosítandótól bizonyos kellekeket igényel, e kellekeket a következő pontok szerint igazolja; jelesül:

1. hogy törvényeink szerint nagykoru;
2. hogy itt-tartázkodása alatt büntetést elmarasztalva nem volt;
3. hogy elélhetésre elegendő anyagi biztosítékkal, vagy kellő szellemi képességgel bír;
4. hogy idegen állam alattvalója lenni megszűnt, illetőleg eddigi hazájának alattvalói kötelekéből elbocsátatott;
5. hogy magyarországi község részéről arról biztosítatik, miszerint magyar honpolgársággal való felruházás esetén a községi kötelekben leendő felvételére számíthat.

És folyamodó csak ezek után kapta meg honpolgárosításáról szóló oklevelét, s egyszersmind a megye biz. közgyűlésén a következő esküt tette le: „Én — N. N. a magyar korona alattvalójának fővételevén, ugy a törvényes királynak, mint az alkotmánynak hűséget, a törvényeknek pedig engedelmességet fogadok és honpolgári köteleseimet teljesíteni szentül ígérem. Isten engem ugy segítjen.

(A kir. törvényszékek és járásbíróóságok) területköreinek kimutatása legközelebb fog megjelenni Ráth Mórnál külön füzetben, mint a „Rendeleték tára“ függeléke. (Közölni fogjuk mi is a jövő évfolyam mellett külön melléletekben.)

(Csere-viszony.) A m. királyi igazságügyminiszterium akképen intézkedett, hogy ezentul minden olyan államnak, melylyel törvényjavaslatok, rendeletek, törvények s más effélékre nézve a magyar állam csere-viszonyban áll, ezen példányok nem egyenkint mindjárt megjelenésük után, hanem minden év végével gyűjteményenkint fog megküldetni, és hasonló eljárásra az idegen kormányok is felszólíttatnak. Ezen intézkedésre azon körülmény adott alkalmat, hogy az egyes küldemények igen ritkán érkeztek be, a mennyiben azok vagy a postán veszték el, hol a keresztkötésben levő küldeményekre köztudomásilag a dolog természetéből kifolyólag nem nagy gond fordítottatik, vagy az illető kiadóhivatal által el sem küldettek, és így sem azon cél, mely a darabonkénti küldetést leginkább ajánlja, hogy t. i. az a megjelenés után kevés időre már a részeltetett kezei közt legyen, sem pedig a törvény-gyűjtemények complet bírása nem éretett el.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közli: I. O. Stolp könyvkereskedése Pesten.

Német jogirodalom.

Schrott, J., Lehrbuch der allgemeinen Verrechnungswissenschaft. 2. umgearb. Aufl. gr. 8. (X, 272 S.) Wien, W. Braumüller.

Schwarz, A. Ritter v., Ergebnisse der Strafrechtspflege üb. Verbrechen u. Vergehen im Sprengel d. Wiener Landesgerichtes während der 12 Jahre 1858—1869 zusammengestellt u. erörtert. gr. 8. (X, 95 S.) Wien, (W. Braumüller.)

Lapunk mai számához van csatolva: a Heckenast Gusztáv könyvkiadásában megjelent könyvek á r j e g y z é k e.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a buda-pesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye
EGYESÍTVE A „THEMIS“-SZEL.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászyülés“ tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelesek
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A polgári peres eljárás reformja.

(Folytatás.)

VIII.

A szóbeli eljárásnál a bíró a felekhez intézett kérdései és a közbeszóló határozatok hozatala által, az eljárás egész folyamában, a felekkel együtt tevékenyen hat közre, az igazság kiderítésében. — A bíró ezen tevékenysége az ítélet előkészítéseül szolgál, addig míg a bíró ítéletet nem hoz, ennek anyagát gyűjti s rendezi, e célra szolgál a kérdésjog, s a közbeszóló határozatok, s míg ezek módosíthatók és újabbakkal pótolhatók; az ítélet, az eljárás eredménye s zárköre, meg nem másítható s vissza nem vonható.

A bírói ítélet a felek közt igazságot tesz, s ezen igazság mellett, mint említve volt, praesumptio iuris harczol; a praesumptio jogorvoslatok által dönthető meg, de míg ez nem történt, fenáll, s az ítélet végrehajtható.

A szóbeli eljárás természete, különösen a tárgyalási kényszer s a bizonyítékok előlegezésének kizárása, a szabad bírálási jog össze nem fér a ténykérdésben alkalmazandó devolativ perorvoslattal. Minden, az ítélet belső tartalma, igazságossága ellen intézett támadás perujítás természetével bír, s a sérelmes ítélet megváltoztatása ugyanazon bíró előtt szorgalmazandó, ki azt hozta.

A jogalkalmazás helytelenségét, az ítélet törvénytelenységét tárgyazó panasz más bírói hatóság előtt emelendő. — A jogalkalmazás helyessége, az eljárás törvényszerűsége pozitív törvények szerint bírálendő meg, (nem úgy, mint a ténykérdés, melyet a bíró szabadon bírál) e téren a bíróság felsőbb bírói hatóság ellenőrzése alatt áll.

A perorvoslatok mindkét nemére nézve általános szabály, hogy a felek vagy a bíró tévedése, mulasztása vagy hibája feltétlenül jogvesztést nem von maga után; eszköz és alkalom nyújtandó, hogy a hiba vagy mulasztás jóvá tétessék. — Ezen eszköz a törvényes perorvoslatok használhatása által a fél kezébe van adva, és a félnek alkalma van mindazt előterjeszthetni, mivel az ítéletet megdöntheti, ha ezt nem tette, vagy nem tette, már nem panaszkodhatik feltétlen jogvesztésről. — A perorvoslatok mindkét nemével tehát egyszer élhet a fél.

A mi különösen a perujítást illeti: a fél, ki az ítélet hozatala után látja, hogy védelme nem volt célszerű, vagy a bíró helytelenül fogta fel az ügyet, alkalmat nyer a célszerűbb alaposabb védelemre. — Az új perben a bíró vagy azonos ítéletet hoz az elsővel, vagy nem. — Az első esetben a fél nem volt képes megdönteni az ítélet mellett harczoló vélelmet, sőt ezen

vélelem, az újabb, alaposabb védelem daczára megerősített; s habár ez sem feltétlen igazság, de már mindenesetre közelebb áll ehhez, s annak megtámadása, az absolut igazság a perben kideríthető nem lévén, semmivel sem volna igazolva.

Ha a perujítás teljesen kizártnék: a bírói ítélet bel-tartalmára nézve praesumptio iuris et de iure állíthatnák fel, a perujítás megengedtetvén, csak praesumptio iuris harczol az ítélet igazságossága mellett, s már az egyszerű perujítás megadja az alkalmat a praesumptio megdöntésére. — Ha az újított perben ellenkező ítélet hozatik az alapperbelivel, a vélelem mindkét ítélet mellett harczolván, az alapperben nyertes, s az újított perben vesztes fél a pert még egyszer megújíthatja.

A perujítás általában nincs semmi alaki feltételhez kötve, akár találatnak új bizonyítékok, akár nem, akár követetett el az alapperben hiba, akár nem, a szóbeli eljárásban e körülmények némelyike nehezen is volna igazolható.

A perujítás határidejére nem határozhatni mást, mint az anyagi bíróság által a keresetbe vett jog elévülésére megszabottat. (1868. 54. tcz. 316. §.)

Valamely jog érvényesíttetésének feltételeit az alaki jog szűkebb korlátok közé nem szoríthatja, mint az anyagi jog, melynek az helyreállítását s megvédését célozza.

A jogbeli perorvoslat felsőbb bírói hatóság előtt érvényesítendő. — Ezen bíróság nem hoz új ítéletet, hanem az alsó bíróságét vagy helybenhagyja, vagy megsemmisíti. — Hatásköre ugyanis egyözdül a jogkérdésre terjedvén ki, a felett határoz: helyes-e a törvény alkalmazása, törvényes-e az ítélet? — A törvénytelen ítélet alapjában semmis lévén, az ítéletnek ténybeli része is megdő, s új ítélet hozandó, melynek a ténykérdésre is ki kell terjeszkedni, erre pedig a felső bíróság nem lévén illetékes, az új ítéletet nem hoz, hanem az ítéletet megsemmisítvén az új ítélet hozatalát az alsó bíróságra bizza.

A jogalkalmazás kérdése a magánjogi perben a ténykérdéssel oly szoros kapcsolatban áll, hogy e kettő teljesen szét nem választható. — A jogalkalmazás a tényből a jogra való következtetés helytelen lehet egy az ítéletben constatált tényre nézve; de e következtetés helyessé válhatik, ha a ténykérdésben volt helytelen az ítélet, s az e részben megigazittatik.

A felső bíróság azonban a ténykérdést nem vizsgálhatja, s ha a tény és jogkérdés közt logikai összefüggés nincs, meglehet nem a jogkérdés van hibásan megoldva, hanem a ténykérdés, és egy más tényből, a ténykérdés más nemű constatálásából; ama jogalkalmazás egészen helyesen vonható. — Ebből Bar igen helyesen következtet, hogy ha a felső bíró a jog követ-

keztetést, a jogalkalmazást, helytelennek találja, ujat nem tesz helyébe, hanem az ítéletet egészen megsemmisíti.

A francia tvkezés ezen consequentiát tisztán keresztül vitte. A jogbeli perorvoslat tehát semmiségi panasz.

A semmitő bíróság, háhár arra van rendelve, hogy az alsó bíróságokat a törvény helyes alkalmazásában ellenőrizze: ezen hatásköre korántsem absolut, és határozatai megdönthetetlen igazságnak nem tekinthetők.

Valamint a helyes politika absolut hatalmat nem tűr, s a hatalom megosztási elv az állami functióknak több tényező közti megosztását kívánja, ugy a jogi elv ellenzi az absolut tekintélyt, melynek bármely ténye mindenkor jogszerű, s a jogi korlátozástól ment volna. — Ily korlátlan hatalom illetné azon főtörvényszéket, a melynek határozatától függne egyedül, hogy törvényszerű-e az alsó bíróság ítélete?

Ha a semmitő bíróság az alsó bíróság felett absolut hatalmat nem gyakorol; ennek ítéletét feltétlenül meg nem semmisítheti.

Az alsó bíró ítéletének törvényessége mellett praesumptio harczol, a felső bíró határozatát szinte a törvényszerűség praesumptiója támogatja, vagyis a felső bíró megsemmisítő határozata folytán két ellenkező praesumptio áll egymással szemben: egyik, hogy az ítélet törvényszerű, a másik, hogy nem törvényszerű.

Ha semmiségi panasz emeltek, és azt a semmitő bíróság alaposnak találja: az alsó bíróság ítélete mellett harczott vélelem nem döntet meg, hanem megintgattatik, míg azon esetben, ha a semmiségi panaszt a bíróság alaptalannak találja, a vélelem megerősödik.

Az előbbi esetben szükséges, hogy a vélelem vagy helyreálltassék, vagy végkép megdöntessék, mi végből a peres ügy jogi része még egyszeri felülvizsgálat alá veendő. Az utóbbi esetben ezen szükségesség nem fog fenn.

A semmitő bíróság azon határozata folytán, melyben a semmiségi panaszt alaposnak mondta ki, szükségessé vált felülvizsgálás tárgyát nem ezen határozat, hanem az alsó bíróság ítélete képezi. — A semmitő bíróság határozata ugyanis az ítéletet vagy törvényszerűnek, vagy nem törvényszerűnek mondván ki, ha ezen határozat folytán újabb felülvizsgálás szükséges az ítélet törvényszerűsége kérdésében, annak tárgyát csakis az ítélet képezheti, mert ezen másodszori felülvizsgálás folytán kimondott határozat, még ha ugy szólnais: hogy a semmitő bíróság első határozata helybenhagyatik, vagy feloldatik, nem mást tartalmazna, mint az első esetben az e. b. ítélet megsemmisítését, az utóbbiban annak helybenhagyását, — alapjában tehát az első bíróság ítélete képezi a felülvizsgálás tárgyát, és a második határozat, mit a semmitő bíróság hoz, csakis az első bíróság ítéletének alapos megvizsgálása folytán keletkezhetik.

A semmitő bíróság első határozata, ha a semmiségi panaszt alaposnak találta, az e. b. ítélet mellett szóló praesumptiót még meg nem döntvén, ezen határozat folytán az e. b. ítélet még nem lesz semmis, és azért nem is tehetni azon ellenvetést, hogy a másodszori felülvizsgálás tárgyát olyan bírói határozat képezné, mely jogilag nem létezik.

Mindezekből következik, hogy a semmitő bíróság első határozata folytán, ha az a semmiségi panaszt alaposnak mondta ki, az e. b. ítélet még egyszer felülvizsgálendő, továbbá ezen első határozatban a semmiség ki nem mondatik, hanem az egyedül a semmiségi panasz alaposságára, elfogadhatóságára szorítkozik. — A semmiséget végleg a második határozat mondja ki.

A bírói szervezetet tüzetesen tárgyalni e rövid vázlatnak nem feladata. A semmitő bíróság szervezetéről itt elég legyen csak némely főbb vonásokat érinteni.

Említve volt, hogy a semmitő bíróság nem gyakorol absolut hatalmat az e. f. bíróságok felett, s ebből kiindulva egyrészt az következik, hogy a semmiségi panaszok kétszeri felülvizsgálát tárgyát képezvők, másrészt a semmitő bíróság teendőinek olymódoni felosztása válik szükségessé, miszerint azok azon bíróság két külön osztálya által végeztessenek.

Két külön instantia ez által nem jö létre, mert a semmitő bíróság egyik osztálya, mely a semmiségi panaszok elfogadhatósága felett határoz, közbenső forumnak azért nem tekinthető, mivel határozatai felülvizsgálát tárgyát nem képezik. — Ha elvetette a panaszt, további felülvizsgálátnak épen nincs helye; ha elfogadta, nem az ő, hanem az e. f. bíróság határozata kerül felülvizsgálás alá.

Hasonló szervezettel bír a francia semmitőszék. — A chambre des requêtes első sorban határoz a semmiségi panasz elfogadhatósága felett, s csak akkor kerülhet az ügy a semmitőszék illető szaktanácsához, ha a panaszoló kedvező határozatot nyer.

A semmitő eljárás ezen módjára még csak egy észrevételt.

Magánjogi perekben a felektől függ jogaik érvényesíteni. — Ha a felek a chambre des requêtes határozatában megnyugodva a semmitő tanács elé nem kívánják ügyüket vinni; az hivatalból oda nem terjesztetik. (Mennyiben kívánhatja ezt az államügyész? alább fog említettetni.) — Ha tehát a chambre des requêtes helyét látja a semmiségi panasznak, de a felek az ügyet a semmitő tanácshoz nem viszik: a határozatot önkénytel elfogadván, ezen kamara határozata reájuk nézve végérvényesnek tekintendő, épen ugy, mint azon esetben végérvényes, ha elvetette a semmiséget.

A semmitőszéki eljárás általában az első bírósági eljárás elveit követi, ettől csak annyiban tér el, mennyiben az intézmény sajátosságai kívánja.

A szóbeliség és közvetlenség alól kivételt nem képez a semmitőszéki eljárás.

A bíró egyedül a jogkérdés felett határozván, a bíró s a felek szabadsága a törvény által szűkebb körre van szorítva, mint az első bírósági eljárásnál.

A tárgyalási elv a jogkérdésnél csak annyiban alkalmazható, a mennyiben olyan jogokról van szó, melyekről a felek szabadon rendelkezhetnek. A polgári per tárgya magánjog lévén, rendszerint meg van a szabad rendelkezhetőség, de ha az anyagi törvény azt korlátozza, a felek ahhoz kötve vannak, azonfelül a semmitőszék az alaki törvény megtartása felett is határoz, s ez vegyes természetű lévén; a közjogi természetű, s köztekintetek alá eső alaki sérelmek még akkor is semmiséget vonnak maguk után, ha a felek ez iránt panaszt nem emeltek. — Ilyen p. o. azon eset, ha a bíróság a perben nem állott személyek jogai felett határozott, — ha a fél idézés nélkül marasztaltatott el; — ha illetéktelen volt a bíróság, s az illetőségtől eltérésnek helye nincs. — stb.

Mindezen esetekben a semmiségi panaszt az államügyész emeli.

Az államügyész köteles a törvény megtartása felett örködni, s a bíróságok eljárásának törvénytelenége ellen, a felek jogainak épségben tartása mellett, panaszt emelni.

Az államügyésznek a polgári perbe való beavatkozását a közérdek kívánja, a hol az államügyész ezen joggal nem bír, ott a semmitő bíróság az olyan törvénytársokról, melyek ellen a felek nem panaszko-

nak, csak úgy nyer tudomást, ha más perorvoslat (felebbezés) útján kerül a per a felsőbb bírósághoz. — Hol fokozatos felebbezési rendszer mellett fokozatos semmitő eljárás létezik (p. o. Ausztriában), a másod és harmadbíróság a felebbezés útján hozzá került perekben a semmiséget hivatalból vizsgálhatja, de azon perekben, melyekben devolutiv perorvoslat nem használtatott, a törvénytelen ítélet jogerőre emelkedik, s végrehajtatik!

Hazánkban az 1868. 54. t. cz. e) pontban még nagyobb inconstitutiákat talált fel.

A semmitő biráskodást külön törvényszék gyakorolván: a fokozatos felebbezés útján a másod s harmadbírósághoz került ügyekben ezek hivatalból vizsgálhatják ugyan a törvény által előirt semmiségi eseteket, de ha formasértést vesznek észre, a semmitőszékhez küldik fel az ügyet, honnan igen gyakran visszakapják, oly megjegyzéssel, hogy semmiség fenn nem forog.

Nálunk tehát, a nem felebbezett ügyek, ha törvénytelen is az ítélet szinte végrehajthatók, ha pedig az ilyenek felebbezettek, a felsőbb bíróságnak nem szabad a formasértést kimondani, hanem az államügyész szerepét kell magára vennie, és semmiségi panaszt emelnie.

Hogy a bíró némely ügy kérdésben hivatalból intézkedik, azt az igazságszolgáltatás érdeke kívánja, de hogy a bíró más bírót kérjen fel a határozathozatalra, s tegyen előtte indítványt, az a bíró méltósága ellen van.

A fokozatos felebbezési rendszer össze nem fér a valódi szóbeliséggel, ezen rendszerét a hivatalból figyelembe veendő semmiségi esetek más uton nem is kerülhetnek a semmitő bíróság elé, mint az államügyész panaszára, kinek hivatásával a törvény helyes alkalmazására való felügyelet leginkább megegyezik.

A semmitő eljárás külső formájára nézve a szóbeliség s közvetlenségből a következő egyszerű szabályok folynak:

A semmiségi panasz a semmitőszék jegyzői hivatalánál bejelentetik, s az írásban az ellenféllel törvényvégrehajtó útján közöltetik.

A semmitőszéknél a panaszok soroztatnak, s a sorrend szerint kerülnek tárgyalás alá, — elhalasztásnak csak akkor van helye, ha egyik fél meg nem jelent, s ekkor ez beidézendő.

A felek szóval terjesztik elő a panaszt, iratok felolvasásának csak azon esetben van helye, melyekben az első bírósági eljárásnál. Mindkét fél egyszer nyilatkozván a tárgyalás befejeztetik, s a bíróság határoz.

Ha a bíróság a panaszt alaptalannak találja, az ügy be van fejezve.

Ha alaposnak találja, a semmiségi panasz határozatát kihirdeti, a feleket a semmitőszék második osztálya elé utasítja.

A felek bármelyike bejelenti a második osztálynál az ügyet, s itt a tárgyalás épen úgy foly le, mint az elsőnél, ha a felek egyike sem jelenik meg a beidézésre, az első osztály határozata fog állani.

Ezen osztály határozata végérvényes.

Az államügyészről ugyanezen szabályok állanak.

Az államügyész új képviselője egyébiránt mindenkor jelen van a semmitőszéki tárgyaláson. Így kívánja ezt többi közt a francia eljárás s a porosz javaslat is.

Ezen szabályok indokolásra alig szorulnak.

Előleges iratváltásnak helyt adni szükségtelen, az előiratok célja s rendeltetése ezt nem kívánja. — Egyetlen irat közöltetik a panasztevő részéről ellenfelével,

hogy ez tudomást nyerjen a panaszról s annak tartalmáról, új adatok s körülményekről, bizonyítékokról itt szó sem lehetvén — mivel csakis a jogkérdés képezi a határozat tárgyát — a panaszirat tartalma ellen kifogást az ellenfél nem támaszthat, s a panasztevő sem kívánhat előleges információt — és azért halasztásnak sincs helye el nem készülhetés miatt.

A sorrendszerinti tárgyalásról, az elsőbírósági eljárásnál mondottakból következik, hogy a fél kimaradása feltétes jogvesztést nem von maga után.

Egyszeri szóváltást elégek tartunk azért, mert a jogkérdésnél új körülmények stb., melyekre további nyilatkozat szükséges, elő nem fordulnak.

Végre, hogy a felek egyikének másodszori kimaradása esetében a bíróság az egyiknek előadásából hoz határozatot, s ha egyik fél sem jelenik meg, határozatot sem hoz, hanem az alsó bíróság, illetőleg az első osztály határozata tárgyalás alá sem kerül, s érvényben marad, önmagától értetődik.

A semmiségi panasz bejelentésére a tvhozás határidőt tűz ki. — A semmitő eljárás célja nem a perbeli jog érvényesítése nem az ellenfél által okozott, hanem a törvénytelen ítélet által szenvedett jogsérelem orvoslása. — A semmiségi panasz jog a bírói ítélet megtámadására, s ezen jog elévülési idejét, mivel ez alaki jog, nem az anyagi, hanem alaki törvény határozza meg.

A perorvoslatok ezen rendes nemein kívül, melyeket megszorítás nélkül használhatnak a felek, szükséges még a törvényhozásnak a felek érdekeit rendkívüli jogeszközök létesítése által is oltalmazni. — Ugyanis az említett két perorvoslat azon esetre szolgál a felek védelmére, ha a perben ugyan mindent elkövettek jogaik érvényesítésére, de az elsőbíróság ítélete egyikük vagy másikaknak igazul még sem szolgáltatott; kérdés, mit tegyenek a felek, ha védelmük előadása módjukban sem volt, ha jogos védveik használatától teljesen, vagy részben elűtettek?

A fél a kellő védelemtől vagy saját mulasztása, vagy ellenfelének, vagy a bírónak, vagy az ügyvéd, végre egy más valakinek cselekvénye által fosztható meg. — A mulasztás joghatályáról többször volt szó, s az ismételt, vagy helyre nem hozott mulasztás magánan nem ad igényt rendkívüli jogsegélyre.

A vétlen mulasztás azonban, ha a fél önhibája nélkül vagy bizonyítékait nem használhatta kellőképp, vagy a tárgyaláson meg sem jelenhetett: ily rendkívüli jogsegélyre méltányos okul szolgálhat; — az ellenfél vagy egy harmadik bünyös cselekvénye, az ügyvéd vétsége vagy a bíró visszaélése által, ha annak perbeli következményei a rendes jogorvoslatokkal helyre hozhatók nem voltak, rendkívüli jogorvoslattal szüntetendők meg.

E rendkívüli jogorvoslat a szerint a mint a bíró vétsége vagy más ok ad reá alkalmat, két féle: bíróság elleni panasz, és előbbi állapotba visszahelyezés.

Mindkettő használhatóságának előfeltétele: hogy a fél igazolja először, hogy rendes jogeszközökkel a sérelem nem orvosolható, másodszor, hogy azon okok egyike vagy másika, melyek a rendkívüli jogorvoslatokhoz igényt adnak, fenforog.

E végből tehát előzetes tárgyalás tartandó, s ennek eredményétől függ az ügynek újbóli felvétele, s a bíró ellen megindítandó kártalanítási eljárás. — A bünyös tvhozás feladata, intézkedni a bünyös megfenyítése iránt teendő lépésekről.

A prt. 287. §-ának illusztrációja.

A prt. 287. §. második pontja azt mondja: „Két egyező ítélet ellen beadott felebbezés a végrehajtást nem gátolja“, kivétve csupán urbéri és olyan ügyek, a melyekben fő- vagy póteskü van ítélve, a mennyiben a másodbirósági ítélet ellen törvényes időben beadott felebbezés a fő- vagy póteskü letételét meggátolja; vagy a prt. 345. §. b) pontja szerint: „a mennyiben az elsőbiróság határozatát helybenhagyó másodbirósági határozat semmiségi panaszszal meg nem támadtatott.

A prt.-nak ezen intézkedése a gyakorlatban milyen károsnak bizonyul be, szabadjon következő jogi eset által kimutatnom:

Paczkán Anna Lukavin, férj. Tinok Ivánnó ötvösfalvi lakos 1869. évi jul. 28-án 847. sz. a. a huszti törvényszéknél Paczkán Iván Petru ugyanottani lakos ellen birtokkeresetet indított, melyben előadja: hogy az ötvösfalvi 58. sz. tjkben foglalt ingatlanok néhai 15 évvel azelőtt elhalt atyja Paczkán Luka tulajdonát képezvén, azokat hátrahagyott özvegye özv. Paczkán Lukáné alperesnek jogtalanul 60 ft o. é. elzálogosította. Az előadottak beigazolására tanukra hivatkozik és kéri magának, mint örökösnek a birtokot kiadatni.

Alperes tagadja a kereset valóságát, előhozván, hogy még az 1848 előtti és alatti időkben, tehát még felperes apja életében a kereseti birtok után az urbéri szolgáltatásokat teljesítette, taksákat fizette és azt mint törvényileg betudott tulajdont megszerezte, minek beigazolására felhívott tanuit kéri kihallgattatni. Egyébiránt ezen ténykörülmenyek valóságát nemcsak a kereseti ingatlanok tetteges birtokban létele, hanem a telekkönyvi állás is bizonyítja.

A felek további perirataiban újabb lényeges körülményeket fel nem hoznak, csupán alperes viszonyulásában még egy eladási szerződést csatolt be, melylyel igazolja, hogy a kereseti birtokot felperes anyjától 60 ftért örök áron megszerezte.

A per során kihallgatott tanuk, úgy az egyik mint a másik fél javára vallottak.

Ezek után Máramarosmegye huszti törvényszéke 1870. évi okt. 15-én 1711. sz. a. következőleg ítelt:

Alperes köteles Paczkán Anna, férj. Tinok Ivánnó, egy kiskoru Paczkán Hafin felpereseknek az ötvösfalvi 58. számú tjkben foglalt birtokrészeket közös, egyenlő részben tulajdon s birtokába bocsátani s 26 ft költséget különbeni végrehajtás terhe mellett 15 nap alatt lefizetni.

Mert: felperes beigazolta azt, miszerint a kereseti birtokrészeket alperes tetteges birtokában vannak. A hit alatt kihallgatott Holyák Mikula stb. tanuk vallomása s felperes beismerése által beigazoltatott, hogy a kereseti birtokrészeket az 1851. évben elhalt Paczkán Luka, felperes édes atyja, kizárólagos tulajdonát képezték, mely ténykörülmeny beigazolása által begyőzetett azon felperesi állítás, miszerint a 3. alatti örök-eladási szerződés kiállítására felperes édes anyja, mint a kereseti birtoknak nem tulajdonosa a kiskoru árvák jogai iránt hátrányos rendelkezésre a gyámhatóság beleegyezése nélkül jogosítva nem volt. Ellenben alperes azon állítását, miszerint úgy az 1848 előtti években mint az urbéri szabadulás bekövetkezésekor a földesuri szolgálmányokat ezen földrészekről ő teljesítette, az általa hivatott s kihallgatott tanuknak elágazó vallomása által nemcsak hogy teljesen be nem igazolta, de sőt az általa 3. alatti becsatolt s 1852. évi ápril 3-án Prodán Parászka Paczkán Lukánéval kötött szerződés felmutatásával a fentebbi állítást megerősítvén a kereseti birtoknak az urbéri örök-váltság utáni megszerzését igazolja.

Ezen elsőbirósági ítélet ellen mind a két fél felebbezését beadta.

A kir. ítélő tábla 1871. évi jan. 30-án 35,255/1870. sz. a. kelt ítéletével az elsőbirósági ítéletet indokaiból helybenhagyta.

Erre felperes támaszkodva a prt. 287. §. és 345. §. b) pontja intézkedésére 1568/1871. sz. a. kielégítési végrehajtást kért, mi meg is adatott, daczára annak, hogy alperes a másodbirósági ítélet ellen is felebbezéssel élt.

Nihil habens felperes a nyert végrehajtási jognál fogva a végrehajtást foganatosította, a birtokot magának bíróilag általadatta és alperesnek 57 ft költséget okozott, melyet vele meg is fizettetett.

Ezen művelet megtörténte után leérkezik a m. kir. Curiának mint legf. ítélőszéknek 1871. évi okt. 9-én 6815/1871. sz. alatt kelt következő ítélete: „mindkét elsőbirósági ítélet megváltoztatik, felperes keresetével elutasítatik, a perköltség köl-

csönö-ön megszüntetik s mindegyik fél képviselőjének munkadíja saját fele irányában 20 ftra megállapítatik.“

Indokok: Előre bocsátva azt, hogy Paczkán Háfia nevében határozott kereseti kérelmet felperes, ki nevezett testvére nevében ügyködésre jogosultságot különben sem igazolt, elő nem terjesztett, következőleg jelen pernek tárgyát Paczkán Háfia igényének megbirálása nem képezheti, a felperes által saját nevében előadott kereseti kérelemnek sem lehetett helyt adni.

Mert felperes keresetét a megjelelt ingatlanoknak zálogbóli visszaszerzésére irányozta, ellenben azt, hogy a kérdéases javak zálogczimen kerültek volna alperesnek birtokába, az utóbbinak az örökvetelt igazoló 3. sz. alatti okmány által okadatolt tagadása ellenében a perben kihallgatott tanuknak határozatlan s egymással ellentétes vallomásai által be nem győzte, következőleg keresetének felvett jogalapját be nem bizonyította.

Ennek elestével felperes kereseti kérelmének, tekintve hogy más jogalap helyettesítésére bíróság jogosítva niucsen, helyt adni nem lehetett.

Kelt Pesten 1871. évi okt. 4-én.

A m. kir. Curiának ezen ítélete alapján alperes most visszégrehajtást kérhet, de mire kérjen ő visszégrehajtást, midőn felperesnek épen semmiféle vagyona nincsen? Alsó- és felsőbiróságaink gyakran felületes és következtelen eljárása mellett a prt. 287. §-a intézkedésének veszélyes volta a polgárok vagyonbiztonságára nézve még inkább szembe ötlök oly esetekben, midőn a per tárgyát nagyobb értékű ingóságok képezik, melyek két egyenlő ítélet alapján a nyertes fél által eszközölt kielégítési végrehajtás folytán korlátlan rendelkezése alá esnek; ha már most az ilyen nyertes fél vagyonnal nem bír, és ő a kielégítési végrehajtás folytán tulajdonába jutott per tárgyán tud ad, mibe a törvény nem akadályozza, sőt neki segédkezet nyújt, hogy fog már mostan a harmadbiróságnál időközben netán nyertes ellenfél elveszett vagyonához jutni? Azt mondhatja ugyan valaki: hogy azon vagyonnal nem bíró fél ellen, ki két egyenlő ítélet alapján kielég. végrehajtás folytán a per tárgyát hatalmába keríté, azonnal biztosítási végrehajtással élhetni! — Azonban az csak ritkán fog segíteni a bajon, mert míg a szükséges adatok megszerzettetnek, bíróságaink lassu eljárása mellett, különösen a vidéken, hol a felek a bíróság székhelyétől távol laknak, és a végrehajtással meglepett fél mindjárt ügyvédi segélyt nem vehet igénybe, sőt gyakran a szolgabíró kerületében fel sem található, — az alatt az ellenfél kényelmesen tud adhat mindenben.

Az eddig előadottakból kitünik: hogy a prt. 287. §-a a polgárok vagyonbiztonságára nézve sokkal helyesebben intézkedett volna, ha két egyenlő ítélet alapján csak a biztosítási végrehajtást engedi meg. Ugylátszik, hogy a prt. 287. §-a helytelen intézkedése az O. B. Ért. 102. §-ában leli alapját.

A prt. 345. §-a b) pontja, mely csak azon esetben akadályozza a végrehajtást, ha a két alsó foku bíróságnak egybehangzó ítélete semmiségi panaszszal meg van támadva, szintén nem helyeselhető, mert eltekintve attól, hogy a semmiségi panasz használata kellően meg van szorítva, nincsen arra méltányos ok, hogy a semmiségi panasznak nagyobb fontosság tulajdonittassék, mint a harmadbirósághoz közbevetett felebbezésnek.

Nálunk, hol rendszeres a kor igényeinek megfelelő törvénykönyv nincsen, és gyakran nem a körül forog a per vita, hogy kinek van igaza, hanem hogy mi a jog? a prt. 293. §-ának azon intézkedése, mely a 3 ad foku bíróságnál keresendő orvoslást birságolás mellett nehezíti, szintén nem helyes.

Miután hazai törvényeink sok tekintetben hiányosak, sőt részben nincsenek is biztos jogalapul szolgáló törvényeink, ezért nézetünk szerint a legfőbb törvényszék hivatása: hogy a törvény hiányait egyengesse, nem szabad tehát az első- és másodfoku bíróságok ítéleteinek, legyenek azok bár egyformák — ha jogerőre még nem emelkedtek — olyan hatályt tulajdonítani, mint a legfőbb törvényszék ítéleteinek.

STANIK LAJOS,
ügyvéd.

Pest szab. kir. város fenytőtörvényszéke, mint polgári bíróság.

A büntető-bíróság hatásköre az összefüggés elvénél fogva tudvalevőleg kiterjed a büntetteken kívül nemcsak az elő-, mellék- és kártérítési kérdésekre, de a tulajdon illetőleg do-

logbani jogok meghatározására is. Tekintve azonban részint azon körülményt, hogy a büntető eljárásban a polgárjogi kérdések nem res principales, hanem azok inkább csak accidentaliter bíráltatnak el, továbbá, hogy e kérdésekben a büntető bíróságtól oly szakszerű működést, mint a polgáritól alig várhatni: léteznek szabályok, melyek a már megkezdett polgári peres eljárásnak lefolyását, dacára annak, hogy bűnjelenségek merülnek fel, biztosítják (1868. 54. tcz. 10. §.) vagy ha már az initiativa a büntető bíróságtól indult ki avagy az ügy előzetes bűnvádi eljárás nélkül el nem dönthető: a büntető bíróságnak a polgárjogi kérdésekre nézve hozott határozata mellett a feleknek a törvény rendes útját fentartják (Ausztr. ált. polg. törvk. 1340. §.).

Ama törvényhozási megfontolások, melyek a polgári igazságszolgáltatás integritása érdekében a fenemlitett kétrendbeli intézkedést megteremtették, még inkább előtérbe lépnek, ha meggondoljuk, hogy azok utóbbika, a törvény rendes útjának fentartása hiányzik hazai törvényeinkben s főleg, hogy ily körülmények közt Pest szab. kir. város fenyítő törvényszéke ellen nem használhatni e jogorvoslatot.

Szóban levő jogeset érdekessége, — a mely egyébként, mint curiosum a napi lapok ujdonsági rovatában is meghurcoltatott már azért, mert nagy az érdeklettek száma — annak érdemleges részében rejlik. mihez képest nem bocsátkozhatunk azon alaki kérdés fejtegetésébe, mivel indokolhatja a fenyítő törvényszék illetősége megállapítását a p. t. r. 10. §-ával szemben, midőn jelen ügybe, mely a pesti kir. váltótörvényszék előtt már a végrehajtás stadiumában folyt, beavatkozott a nélkül, hogy az előzetes bűnvádi eljárás szüksége az elbírálásra nézve felmerült volna; mert eltekintve attól, hogy ez esetben a váltótörvényszék tett volna hivatalos jelentést, az idézett 10. §. második szakasza nem szóhangzat szerint értelmezendő, de köti az a büntetőbíróságot is. Alig vonható egyébként kérdés alá, hogy a p. t. r. intézkedései váltó ügyekben is in subtidium alkalmazhatók különösen akkor, ha illetőségi, tehát közjogi kérdés van szóban. Mindenkifelett azonban a fenyítő törvényszék végzésének tartalma az, mely az illetéktelenséget szembeszökővé teszi, miről azonban alantabb szólnunk; csak közleményünk czime miatt praeoccupáljuk erre a figyelmet.

A tényállás következőkön sarkal. Balázsi Ágoston hatósági engedély mellett zálogközvetítő adás-vevés útján (legalább erről szól a minden egyes esetben kitöltött szerződési blankett) a közönségtől magyar királyi, budai kereskedelmi, népbanki zálogházbárczákat szerez be, fentartván eladók részére az elővételi jogot; e zálogházbárczákat azonban tömegesen 10,000 fnyi értékben Háy József váltóhitelezőjének 5000 fnyi követelésre biztosítására váltóilag zálogba adja. A váltó határa vezetett zálogszerződés értelmében II., mint első zálogbirtokos jelentkezik, mert közvetlenül maguk a zálogbárczák vannak neki biztosítékul lekötve. Ez irásbeli zálogszerződés mellett váltóhitelező és adós között az irásbeli zálogszerződés jön létre, hogy első mindaddig, míg második havonkénti kamattartozásait rendszeresen fizeti a zálogbárczákat a közönségnek fentartott elővételi jognak megfelelő személyes (kötelmi) kötelezettség teljesíthetése okából ugyanannyi értékükért becséréli. Váltóhitelező azon kötelezettségének, hogy némely bárczákat ugyanoly értékű ujonan bevásároltakként a zálogkötelek alól felment, a kamatok pontos fizetéséig olegyet tett, de ennek elmulasztásával a felcserelést beállítja, váltója elfogadját beperli, a zálogjegyekre árverést kér. Ez alatt a közönség elővételi jogát B. ellen nem érvényesíthetvén, őt mint csalót a pesti fenyítő törvényszéknél feladja. A törvényszék a perbevont H-t a csalási bűnügy elítélése előtt végzésileg a zálogbárczák panaszos részére kiadásában elmarasztalja, azon összegnek a felek részéről való megtérítése mellett, melyet B. a zálogjegyek átvételkor adott nekik.

Világos, hogy ekként a fenyítő törvényszék az alzálog elveit alkalmazta; hogy azt czélozta elítélni a bíróság, kitűnik azon indokából, hogy „nemo plus iuris in alterum transferre potest quam ipse habet“, tehát zálogbirtokos csak zálogjogát ruházhatja át. E határozat azonban nyíltan ellenkezik a fentebb kitüntetett váltóra vezetett zálogszerződés tartalmával, melyben B. nem azt mondja, hogy zálogjogot zálogosít el, de közvetlenül zálogjegyeket ad zálogba.

Ha a tényállást tekintjük kettő lehetséges:

1. Vagy valóságos adás-vevés a zálogjegyek átadása alkalmával a közönség és B. között kötött szerződés, s ekkor az utóbbi tulajdonossá vált a így mi sincs utjának annak, hogy H. váltóhitelező részére zálog constituáltatott s az érdeklettek elővételi jogukat, mint személyest, kötelmit nem érvényesíthetik

harmadik személy, tehát H. ellen. Ez esetben tudta bár H. a közönség elővételi jogát, az nem akadályozhatta zálogjoga megalakulást, mert az elővételi jog tárgya egy személyes kötelezettség, a zálogé egy dolog, a bárcza.

2. Vagy csupán szinlett (simulált) ügylet azon adás-vevés, mely alatt tulajdonkép zálog lappang s B. nem vált a zálogbárczák tulajdonosává s ekkor idegen dolgot zálogosított el H.-nak. Ez utóbbi esetben — a mely kétségtelenül helyes*) — a további kérdés arra irányul, van-e az érdeklettek tulajdonkeresetének H. ellen helye. Ha a tulajdonkereset absolut voltát a maga merev kerestülvitelében fogjuk fel, mint minő a római reivindicatio. s mely állaspontra a „res clamata ad dominum“-féle jogi közmondás is utal: úgy könnyű a megoldás. H. ki tartozik adni feltétlenül a jegyeket. De ez antik szempont alig érvényesülhet az ó-koron kívül s nem is ment az át a codificatiókba. A nálunk leginkább ismert ausztr. polg. törvk. 367. §-ában a jóhiszemű birtokos tulajdon nyert, habár nem tulajdonostól vette a dolgot. E paragraphusra hivatkozik a törvénykönyv egy későbbi szakaszában (456. §.) midőn ép azon jogviszonyt szabályozza, mely jelen alkalommal szóban van t. i. idegen dolog elzálogosítását. Határozottan kimondja itt a törvénykönyv, hogy az idegen dolgot jóhiszeműleg zálogbavevő ellen a tulajdonos reivindicatiójának nincs helye, ha az a zálogot fizetésért (nem ingyenesen p. o. hitelezésért) oly személytől vette birtokába, kire azt a valódi tulajdonos bármilyen okból bizta. E paragraphus tudományosan feloldva az error facti iránt intézkedik s a szoros jogfogalmaktól eltérőleg a tévedő javára zálogjogot enged keletkezni ott, hol az különben nem keletkeznék, mert szigorun vevé csak a tulajdonos zálogíthatja el dolgot. Csak ez egyetlen levezetésből is meggyőződhetni, mlly hamis a pesti fenyítő törvényszék végzés azon indoka, hogy senki másra több jogot át nem ruházhat, mint a mennyivel maga bír; egy multszázadi észjogi compendiumban beillenék az, de legkevésbé egy törvényszéki határozatba. Az idézett §-ban felhozott jóhiszeműség igazolására II-t illetőleg elégséges a közönség és B. közt létrejött adás-vevési szerződésekre utalni; laicus embertől nem lehet elvárni, hogy valóságos és szimlett ügylet közt distingváljon, a mit jelen esetben — pedig ez a punctum saliens — még a törvényszék sem tett.

Természetesen igen kényelmes dolog azt vetni fel ez ellen, hogy hisz az ausztr. polg. törvk. nálunk nincs érvényben — habár köztudomásu hazafiai titok, hogy az nálunk subsidiarius jogforrás; — van azonban a zálogbárczák egy jogi természete, hogy t. i. azok birlalóra (au posteur) szóló papirok; nincs codificatio — kivéve a legujabbakat — a mely ezek iránt intézkednék s mégis, mert léteznek a jogéletben elutasíthatatlanul követelik ex visceribus causae a írói megítélésbt. A birlalóra szóló papirokra nézve nemcsak continentalis, de tengertuli praxis is elismeri, hogy azokat nem lehet jóhiszemű meg- vagy zálogba-vevőktől visszakövetelni feltétlenül; zálogbavételnél az igaz tulajdonos mindenesetre kötelezve lesz a jóhiszemű zálogost kármentesíteni.

Ha a fenyítő törvényszék úgy értelmezi a jogviszonyt, hogy B. mint első záloghitelező csak a saját zálogjogát zálogosította el H.-nak s nem idegen dologgal tette ezt, hol rejlik a büntett, a mely illetőségét megállapítja?! Vagy azt tün abban véli feltalálhatni, hogy B. saját, zálogjogát olzálogosítván, a közönségnek bárczái visszaszerzését megnehezítette; akkor a nem fizető adóst ép oly joggal declarálhatni csalónak. Ha a fenyítő törvényszék a polgárjogi kérdésekre nézve hozott határozatához következetes akar maradni, nincs más mód, mint B.-t a csalás bűnvádjá alól tényálladék hiányában felmenteni.***) Végül az egészből kinövi magát ex post facto egy monstruosus illetéktelenség, melyet látni azonban előre kellett volna, a a melyre illik tán a czim: „Pest sz. kir. város fenyítő törvényszéke, mint polgári bíróság.“

KOVÁTS GYULA.

*) Mert az elővételi joggal kapcsolatos adás-vevés által vélik a lex commissoria tilalmát kijátszani, a mely azt rendeli, hogy a zálogszerződésnél tiltva van oly egyezkedés, melynél fogva az elzálogosított dolog tulajdonosa azon esetben, ha az adós kellő időben nem fizet ipso iure distractio és becselés nélkül a hitelezőt illesse.

**) Ha a fenyítő törvényszék B.-t más okból, mint hogy idegen dolgot zálogosított el, találna bűnosnek a csalásban, úgy ehhez az anticipált polgárjogi kérdések alig állhatnak a szükséges mellékkérdések viszonyában.

Jogirodalom.

Pénzügytan,

különös tekintettel a nevezetesebb államok háztartására.

Irta: Mariska Vilmos.

A kassai kir. jogakadémián az államtudományok tehetőséges fiatal tanárának 500 oldalra terjedő jelentékeny munkája fekszik előttünk. Mielőtt azonban e munka beltartalmának becse iránt saját véleményünket nyilvánítanók, — mindennek előtt annak rövid vázlatát adjuk.

A pénzügytan fogalmának kifejtése és a szükséges előismeretek előbocsátása után szerző munkáját három könyvre osztja:

Az I. könyvben az államkiadásokról szól, ezeket államhatalmi és kormányzatiakra osztja. A hadiköltséget az utóbbiakhoz sorozza és azok nagyságáról az európai államokra vonatkozó érdekes statisztikai adatokat közli (33. l.); felemlíti egyuttal azon óriási pusztítást, mely a háboruk eredménye, és melynek a krímai hadjárattól kezdve a francia háboru befejeztéig több mint két millió ember élete esett áldozatul és a háboruk költségei 28 ezer millió frot nyeltek el. „A nemzetek erkölcsi és gazdasági életére nem volna semmi oly nagyszerű kihatással, mint az, ha egyszer a nemzetközi viszályok kiegyenlítésére — jegyzi meg helyesen a szerző — más az emberiség szellemi és anyagi tökélyesbülésével nem ily homlokegyenest ellenkező eszköz találtatnék fel.“ (18. l.) Az I. könyvet szerző a pénzügyi rendszer szervezete, államköltségvetés és pénzügyi törvény elveivel ismerteti meg. (14. §.) Ezen §-t czélszerűbb lett volna az I. könyv elejére tenni.

A II. könyv az állambevételeket tárgyalja. Itt szerző leginkább Pfeiffernek világos és egyszerű felosztását követi és az államhiteltől eltekintve oly bevételeket különböztet meg, melyeket az állam saját tevékenysége által állít elő és olyakat, melyek az alattvalók gazdasági tevékenységéből folynak. Az előbbiekhez az állam magán gazdaságát, a királyi haszonvételeket és a monopoliumokat; az utóbbiakhoz az illetékeket és adókat sorozza. A lottó és játék regált nem kir. haszonvételek, hanem egyedáruságnak tekinti; és ezen valóban erkölcstelen jövedelmi ág illusztrációjához érdekes adatokat szolgáltat (l. 124. és 5. l.), melyekből a többi között azon sajnos tanulságot merithetjük, hogy a magyar kormányt és törvényhozó testület 1 millió ft lottojövedelmet többre becsül, mint a nép alsó rétegeinek megóvását az erkölcsi súlyedés, elaljasodás és inségre jutástól!!

Az adók osztályzásánál szerző az adó kivetés módját veszi alapul, és e szerint az adókat becs-adó és fogyasztási adókra osztja fel. Azokhoz tartoznak oly adók, melyeknél az adó képeesség a vagyon vagy a tisztajövedelem nagyságára (becslése, Schätzung) szerint vettetik, — fogyasztási adók pedig, melyeknél a jövedelem vagy vagyon **mire fordítása** mérvadó. A fogyasztási adók vagy közvetlen, vagy közvetett adók. Az előbbiek alatt főleg a fényüzési adókat érti. Becs-adók tehát a jövedelemre vonatkozó telek, épület, ipar, tőke és átalános jövedelmi adó; — és a vagyonra vonatkozó vagyon és örökségi adó.

A III. könyv az államhitelről szól. Szerző igen részletesen és tudományosan fejti ki az államadósság jogi oldalát (389—404. l.); az állam-hitel és magán-hitel közötti lényeges különiséget (404. s. k. l.); igen érdekes és tanulságos — statisztikai adatokat közöl valamennyi világrész államadóssága és a fizetendő kamat teher nagyságáról. Végre az állampapirokkal üzött kereskedés elméletének ismertetésére tér át. Az állampapiroknak a névértéken alóli kibocsátását nem helyesli a szerző, mert ez által maga az állam rossz példával megy elő és kölcsöne még sem lesz olcsóbb, mintha papirjait a névértéken adja el, és hitelének és a viszonyoknak megfelelő kisebb vagy nagyobb kamatot fizet. E helyütt szerző a mai nap nyira elharapódzott igérvény üzletet is említi, és azt (promess) nem tarja megszüntethetőnek ott, hol lottó-kölcsönt vesz fel az állam, mert a pénztőzsérek csak akkor hajlandók pénzüket sorsjegy papirokba fektetni, ha a nyereségre való kilátással kereskedést üzhetnek. Szerző megelégszik, ha ezen igérvény üzletnél a sok kijátszás és csalás megelőzése végett czélszerű törvények intézkednek. — A kamatteher könnyítését a kamatleszállítást által csak akkor tartja igazságosnak és megengedhetőnek, ha az a felmondás joga mellett vétetik igénybe; a kényszerű leszállítást minden józan háztartás elveivel ellenkezőnek tartja. Külön törlesztési alap létesítése sem alkalmas

eszköz az államadósságok visszatérítésére; mert az állam ilyen nélkül törlesztheti adósságát. Ha pedig már legvégső szükség esete állott be, ha a pénzzavarból kibontakozni semmi mód sincs többé: akkor igen helyesen jegyzi meg szerző, hogy „nem a palástolt, hanem a nyílt bukás az, mely az adósnak levésbe válik becsületeségére s a hitelezőkre nézve még legkevésbé káros. Az állam nem óvja meg az által becsületét, hogy szemfényvesztésben keres menedéket, a mely épen oly könnyen feltárható, mint a mily nagyon veszélyes.“

Ez rövid képe azon óriási szorgalommal dolgozott műnek, mely előttünk fekszik. Szerző munkájában nem törekedett ugyan önállásra és sem rendszer, sem elvek tekintetében újat nem mond, sőt többnyire a legáltalánosabb elfogadott nézetekhez járul. Ez magában véve nem hiba ugyan, de Pfeiffer világos és különben a tárgy természetének megfelelő felosztását, szerző néha hibásan teszi magáévá és ez által fogalom zavart idéz elő. Pfeiffer például két fő részre osztja az állam jövedelmeket:

1) Jövedelmek az állam saját szerzési tevékenységéből (Erwerbsbetrieb) és

2) a polgárok adózásaiból (Abgaben). Ez utóbbiakhoz Pfeiffer az illetékeket és adókat sorozza. (l. Pfeiffer: Staatseinnahmen I. 58. és 90. l.) Ezen felosztást szerző ekképen veszi át: 1) jövedelem az állam gazdasági tevékenységéből és 2) jövedelem „az alattvalók gazdasági tevékenységéből“, és ez utóbbiakhoz azután az illetékeket és adókat sorozza. De már most ki fogja elhinni szerzőnek, hogy a törvényszéki sportulák, bélyégek, ut és hidvámok, hitelesítési díjak stb. „az alattvalók **gazdasági** (!) tevékenységéből“ folynak az állam jövedelmek közé! (48. l.) Szerző itt mindenestre rosszul értelmezve vette át Pfeiffer rendezését. Nemkülönbén Pfeiffer világos felosztását az adókra nézve szintén hátrányosabbá tette az által, hogy a becsadókat nem különíti el, úgy mint Pfeiffer két külön csoportban az szerint a mint azok a jövedelemre vagy a vagyonra vonatkoznak. Ezek azon lényegesebb hibák, melyekbe szerző a tárgy beosztásánál esett. Másrészt azonban az egész munkának épen nem volt hátrányára az, hogy szerző nem törekedett egy új mesterkéltnél módon kigondolt rendszerrel fellépni, hanem gondosan tanulmányozta a pénzügyi írók különféle rendszerét, mint ezt munkája bizonyítja és alapul azon rendszert választá, mely a tárgy természetének legjobban megfelelt, mely valamennyi között legegyszerűbb és legvilágosabb. Hasonlón járt el a tárgy részletes feldolgozásánál is, szorgalmasan tanulmányozta a legnevezetesebb pénzügyi írókat, összeállítá röviden a legnevezetesebb nézeteket is többnyire a legvilágosabb és legegyszerűbb elvet tette magáévá. A fontosabb tárgyakat igen kimerítőn tárgyalja, de annál feltűnőbb, hogy némely igen fontos tárgyakon nagyon röviden teszi túl magát, így például a bélyegilletékeket nagyon röviden csak egy jegyzetben érinti, mert az csak a sportulák egyik beszédesi módja, de ezen indoklás nem menti fel szerzőt attól, hogy a módszert, melyet mindenütt követett épen e helyütt mellőzze és az európai bélyegrendszerek, hazai bélyegszabályzataink és az arra vonatkozó statisztikai adatoknak rövid ismertetését egészen figyelmen kívül hagyja.

Végre rövidnek és nem eléggé indokoltnak mondhatni azt a mit szerző a progressiv adókról mond. Először is a progressiv adó helyessége, vagy helytelenségének kérdését sokkal rövidebben tárgyalja más hasonló kérdéseknél; a mellette szóló érveket alig említi; helytelenségét pedig azzal indokolja, hogy az adó geometriai arányban növekszik, míg végre az egész jövedelmet elnyeli; s így a progressiv adó minden tőke gyűjtést lehetetlenné tesz. Végső következményeiben ez igaz ugyan, de a progressiv adót nagyon könnyű úgy behozni, hogy oly magasságot el ne érhesen és egy mérsékelt progressiv adó ott, hol a szegények és gazdagok közt nagy a különbség, már azért is helyeselhető, mert szerző előtt sem ismeretlen azon nemzetgazdasági alapelv, hogy sokkal nehezebb az első ezret megtakarítani, mint a második milliót, a mennyiben tehát egyik helyen nehezíti, ugyan annyira a másik részen megkönnyíti a progressiv adó a tőke gyűjtést. Végül azt mondja szerző, hogy ezen adó nemet csakis rendkívüli csapások idején, p. o. hadi adó alakjában lehetne alkalmazni, pedig épen ily esetben legkényesebb oly adó nemet alkalmazni, melynél igen ovatos és czélszerű beosztás, mérséklet és a jövedelmek nagysága közötti különbség ismerete annyira szükségesek ahhoz, hogy az adó igazságtalanná ne legyen.

De ha vannak is a jelen munkának némi hiányai, az szerző érdemeiből nem von le semmit. Annyi szakismerettel, olvasottsággal és gondnal összeállított művet birunk Mariska

Pénzügytanában, minőt hazai irodalmunk a tudomány igen kevés szakában képes felmutatni. Nemcsak az elméletek vannak nagy szorgalommal kidolgozva, hanem az egyes §-okhoz jegyzetek vannak csatolva, melyekben igen érdekes és becses statisztikai adatok, a különféle európai államok pénzügyi és adórendszere és hazai pénzügyi viszonyaink rövid ismertetése foglaltatik. Sőt szerző az adóreformra vonatkozó bizottsági munkálatokat is nagy gondnal olvassatta, és így e műből a pénzügyi enqéte munkáinak főbb elveivel is megismerkedhetünk. A mű nemcsak a pénzügytan elvei megtanulására képez becses vezérfonalat, hanem abból rövid vázlatban a hazai pénzügyi rendszert és az enqéte reform terveit is megtanulhatni. Az tehát ugy gazdag tartalma, valamint egészséges magyar irányánál fogva a hazai tudományos irodalom legbecsesebb művei közé sorolandó és e szakból jobb munkát hazai irodalmunk fölmutatni nem képes.

„Fejlesztjük az államtudományok csoportjához tartozó ismeágakat, igyekezzünk szakirodalmunkat — mondja a szerző előszavában — azon színvonalra emelni, melyen a nyugateurópai nemzetek irodalma már évtizedek óta áll; — — — mert csak így lehetünk igazán független nemzet, csak ekkor fogjuk rendeltetésünket betölteni.“ És valóban, ha a jelen műhöz hasonló szorgalommal és tehetséggel irt munkákat leszünk képesek fölmutatni, ugy minden tekintetben bátran beléphetünk a nyugateurópai cultur népcsaládok sorába.

Dr. x+y.

A II-ik magyar jogászgylés közleményei.

V é l e m é n y

Dr. Vavrik Béla tanfelügyelő urtól Egerben.

Dr. Bozóky Alajos ur indítványa felett.

(Vége.)

A mi már azon nézetet illeti, melyet t. inditv. ur is követ, mely szerint a részvénytársaság agában véve még nem jogi személy, hanem az állam részéről ezen qualificatioval felruházathatik, — erre nézve meg kell jegyezmem, miszerint azon jogi kellékeket, a melyek által az emberek bizonyos egyesülése a testület jellegét ölti fel, nem az állam kölcsönzi és nyújtja, hanem azok az állami tevékenységen teljesen kívül fekvő momentumokban rejlenek; azokat tájajdonképen a gyakorlati jogélet alkotja, s tehát a jogi rend elismeri, akár törvény, akár törvény által; — s ha mégis létrejövételükhöz állami engedély kívántatik meg, ez bizonyára nem annyit jelent, hogy ez által ama egyesületek sajátos benső lényegét nyerjenek, hanem annyit, hogy létezési jogosultságuk ahoz köthetik, hol ezt a törvény különösen követeli. — Alakítható tehát az állami engedély egy oly egyesülést, mely tulajdonképeni societas, universitassá? S megváltozik-e ily engedély által azon technikai jogintézménynek sajátos természet? — Thöl, ezen kitünő jogtudós, ki mint tudjuk, a részvénytársaságokat a római jogi societas faj fogalma alá veszi, id. m. 274. l. felemlitvén, hgy a részvénytársaságoknak gyakran engedély folytán a jogi személyiség jogai tulajdonittatnak, — jegyzet alatt hozzátesszi, hogy ez jelentőséggel nem bir, s ezzel egyszersemind beismeri, hogy a societast semmiféle állami engedély universitassá átalakítani nem képes. — „Ha p. o. A. és B. egymást közt társasági szerződést kötöttek, oly czélból, hogy közös költségen házat építsenek s azt bérbe adják, akkor ezen társulás soha jogi személyiséggel fel nem ruházathatik, s ha még is ilyesmi megtörténnél, akkor ez jelentőség nélküli képtelenség volna.“ (Renand 135. l.)

Ha tehát t. indítványozó urnak ama kifejezése, hogy a részvénytársaságok, mint olyanok még nem jogi személyek, azt akarja mondani, hogy azok nincsenek jogilag ugy construalva, hogy a jogi személy jellegével bírnának, akkor tételét elfogadhatónak nem tartom. Egyéb értelme pedig ama kifejezésnek valóban alig lehet.

Kitünik ez még a következő megfontolásból is. T. inditv. urnak 4-ik tételéből folyólag (mint ezt indokolása is bőven bizonyítja) a részvénytársaságok csak állami engedély által válnak jogi személyekké. — Igen, de t. indítvány urnak álláspontján ezzel semmi olyan nincs mondva, a mi már a 2-ik tételben nem foglaltatik, mely szerint a jogi személyek létrejövételéhez mindenkor állami engedély szükséges. Mert ha eme 2-ik tétel szerint a jogi személyek csak állami közreműködés

mellett keletkezhetnek, akkor igen természetes, hogy a részvénytársaságok, mint olyanok, vagyis állami közreműködés nélkül, jogi személyek nem lehetnek.

Tulajdonképen tehát csak az lehetne a kérdés, hogy a részvénytársaságok ugy vannak-e jogilag construalva, melynél fogva azok a jogi személyiség jellegével bírnak.

A mondottakból önkényt foly, hogy e kérdésnél a societas és az universitas lényegét kell tekintetbe vennünk.

A societasnál lényegesen megkivántatik, hogy a társak közt szerződéses kötelmi viszony jöjjön létre; ellenben a részvénytársaságoknál a részvényes tagok egymás irányában ily kötelmi viszonyban nincsenek; azért látjuk, hogy köztünk az actio pro socio-nak helye nincs.

A societas bizonyos egyedileg meghatározott személyeknek társulása: tehát jus personalissimum; ellenben a részvénytársulatoknál az egyes tagok egyedisége teljesen közönyös. Miért is a socius viszony egyáltalában nem ruházható át; ellenben a részvénytársaságoknál a tagsági tulajdon, vagyis a részvényjog átruházható, elidegeníthető, s átörökíthető.

A societas az egyes sociusnak egyoldalú felmondása által felbontatik, mihez a sociusnak, mihelyt az nem épen időszerűtlenül történik, mindég joga van, még a factum ne abeat, vagy ne intra certum tempus abeat ellenére is; — ellenben részvénytársaságoknak a részvényes tag bármikor kiléphet a társaságból a nélkül, hogy ez által a társulat legkevésbé is afficiáltatnék, s helyette minden pillanatban más ismeretlen tag léphet be; a részvénytársulat pedig ugyanaz marad, a mi azelőtt volt.

Továbbá tekintetbe veendőkövetkező lényeges fontosságú mozzanatok:

A részvénytársaságok a részvényesek irányában ép ugy, mint az ezen kívüli harmadik személyek irányában, mint egy egységes egész jelentkezik; miért is a részvényes tag és a részvénytársaság közt a legkülönbözőbb jogviszonyok keletkezhetnek; különösen a részvényes tag ugy adósa, mint hitelezője lehet a részvénytársaságnak, mint összeségnek; továbbá a részvénytársaság, mint egyetlen személy köteleztetvén, és jogosítván fel, ugy harmadik személyek, mint a tagok irányában, — a hitelezők és adások nem az egyes tagok, minthogy azok ily követeléseknél sem egyenként, sem mint pertársak nem perelhetnek. Az sem állítható, hogy a részvényes tagok kereseteiket átruházták volna a főnök, mint képviselőjükre; mert ez esetben az egyes tagokra nézve, az exceptio compensationisnak lehetne helye, mi azonban a részvénytársaságoknál elő nem fordul. Nem is tekintethetik a társulati főnök, a római jog szerinti institornak sem, mint ez Thöl akarja, ment az inator ellen csak oly jogügyletekből indíthatatik kereset, melyet ő maga kötött; mi a részvénytársaságoknál a főnökre nézve nem áll. A részvénytársaság főnöke azt minden keresetnél képviseli, tekintet nélkül a főnökök személyébeni változásra, — s a perköltésekre nézve is csak a társaságok vagyen, nem pedig az egyes részvényesek vannak lekötve.

Tekintetbe véve még továbbá, hogy a telekkönyvekben a dologbani jogok a részvénytársaságoknak, mint összeségnek nevére vannak kebelezve, (bár ez a nyílt kereskedelmi-, és a commandittársaságoknál is így van); s különösen, hogy az egyes részvényes tag oszthatatlan jogot szerzhet a részvénytársulat dolgán, mint ezt a dologi szolgalmaknál láthatjuk, és megfordítva, mely körülményből világosan kitünik, hogy a tagok nem condominiumok; továbbá, hogy a haszonélvezet, melyet valamely részvénytársaság szerez, az annak megszerzéseknél létező részvényes tagoktól teljesen független; továbbá, hogy azon esetben, ha a részvénytársaság ingatlan tulajdont bir, senki sem fogja az egyes tagokat föld vagy háztulajdonosoknak nevezni; tekintve végre, hgy a részvénytársaságoknak perben eskü is ajánlathatik fel, mely annak nevében a főnök által teendő le; hogy a részvénytársaság ügyében a részvényes tag tanu, nyilvános jegyző, ügyvéd és bíró is lehet; s hozzáadva mindezekhez, hogy a részvénytársaság valóban testületi szervezettel is bir: elmondhatjuk, hogy a részvénytársaság, mint olyan a jogi személy jellegével bir, s tehát az valóban jogi személy. (Lásd mindezekről bővebben Renand: id. m. s. v. ö. Unger. Krit. Ueber. 170. s köv. l. Endemann. id. m. főleg 248. l. Arndts Pand. 45. l. 3. jegyz. Windscheid id. m. 140. l. köv. l. 5. jegyz. Roth. Bayer. Civ. recht. 260. l. Makover. Das allgem. deutsche Handelsges.-Buch 4-ik kiad. 171. l. 22. jegyzet.)

A mi a részvénytársaságok állami engedélyezését illeti, erre nézve a vélemények eltérők, a gyakorlat pedig különböző.

— Annyi bizonyos, hogy eddig a legtöbb államban különös állami engedély kívántatott meg a részvénytársaságok jogosult fenállhatásához; mi hogyha megadatott, akkor akár az alapszabályoknak, akár az engedélynek azon kifejezése, hogy a részvénytársaság a jogi személyek jogaival ruháztatik fel, ma már, midőn a jogi személyek privilegiált állást nem igen foglalnak el a magánjog terén, s midőn a részvénytársaságok viszonyai különben is különleges törvényhozási szabályozásnak képezik tárgyát — jelentőséggel alig bírhat; s az engedély korántsem a jogi személyiséggeli felruházás, hanem főleg forgalmi és az egyesek magánérdekeinek megóvása tekintetéből kívántatik meg. (Lásd: Renand: a porosz indokokra nézve 294. l., az oroszra nézve 304. l. V. ö. Trendelenburg: Naturrecht 1860. 213. és 214. l.)

A német általános kereskedelmi jogban elfogadott engedélyezési rendszer az 1870-ik jun. 11-ki szövetségi törvény által meg lön szüntetve. (L. Makower id. m. 170. l. 18. és 19. jegyzet.)

Renand a részvénytársaságok állami engedélyezésének magánjogi jelentőségére nézve így nyilatkozik: „Az állami engedély jelentősége, hol ez megkívántatik, az, hogy abban egyike rejlik a részvényegylet perfectioja különböző feltételeinek; t. i. az annak jogi fenállásához szükséges állami elismerés. A mint tehát a részvénytársaság, mint olyan, a megtörtént helybenhagyás előtt nem jön létre, úgy másrészt nem tekintethetik az már az engedély által mindig létezőnek; ha t. i. egyéb teljességi feltételei hiányzanak. — A részvénytársaság jellegén azonban az állami engedély mitsem változtat; miért is valamely részvénytársaság, mely azt kérelmezte s megnyerte, midőn az illető törvényhozás által szükségesnek nem tartatik, semmiben sem különbözik azon többi részvényegyletektől, melyek állami engedély nélkül jöttek létre. (314. l. Lásd általában az egész engedélyezési kérdésre nézve 286—317. l.)

Végre figyelembe veendő még ezen egész kérdésnél azon körülmény, hogy ha egyszer a részvénytársaságok jogviszonyai törvény által tüzetesen szabályozvák, a jogi személyiség kérdése reájuk nézve a gyakorlati életre semmi közvetlen kihatással nem bír. (Lásd Siebenhaar: Commentar 1. 96. l.)

Az eddig kifejtettek nyomán a t. indítványozó ur tételeinek negyedik pontjára nézve véleményem oda terjed, hogy résztart azért, minthogy az t. indítványozó ur tételeinek második pontja alá foglalható, résztart minthogy az elméletileg helyesnek, gyakorlatilag pedig relevansnak alig mondható — a t. jogászggyűlésnek mellőzni méltóztassék.

Nézetem tehát a t. indítványozó ur tételeinek 2-ik, 3-ik és 4-ik pontjaira nézve az levén, hogy azokat a t. magyar jogászggyűlés mellőzni méltóztassék, áttérek a tételek 1) pontjára, mely így szól: „az alkotandó magyar polgári törvénykönyvben a jogi személyekről, mint a jogalanyoknak másik fajáról tüzetesen intézkedni szükséges.“ — Hogy ezen tétel ellen legkisebb ellenvetésem sincs, azt már jelen véleményem elején szerencsém volt kijelenteni. De ki is kételkedik e felett?! Valóban ezen tétel csak olyasmit mond, a mi iránt minden szakember tisztában van. — Azért is annak kimondását a t. magyar jogászggyűlés által teljesen feleslegesnek kell tartanom.

* * *

Közöltük a fentebbi véleménynek azon részét, mely dr. Bozóky Alajos urnak indítványára vonatkozik. Az értekezés azon részét pedig, melyben dr. Vavrik Béla ur Hoffmann Pál magánjogi (ált. rész) tervezetének bírálatára áttér, — a jövő évfolyamra halasztjuk, minthogy lapunk jövő évfolyamában dr. Vavrik Béla urtól az egész tvjavaslat bírálatára kiható cikksorozatot közlendünk. Szerk.

K ü l ö n f é l é k.

(Lapszemle.) A napilapok e lefolyt héten kizárólag az országgyűlés költségvetési tárgyalásával voltak elfoglalva s így néhány napi ujdonság kivételével jogi érdekű lapszemlére anyaeot nem szolgáltattak.

(A magy. jogászggyűlés állandó bizottsága) folyó hó 1-én tartott ülésében dr. Hoffmann Pál köszönetét fejezte ki a bizottság al-elnökévé lett megválasztatá-

saért. — Ezután a titkár ur bejelenté az eddig dr. Bróde Lipót, dr. Csatskó Imre, dr. Schnierer Gyula és dr. Vida Lajos urak részéről beadott indítványokat, s illetőleg kérdéseket, melyeket a jövő évi jogászggyűlés tárgyalási alapjául felvételni óhajtanak. Az áll. bizottság ezen beadványokat azon kiküldendő bizottsághoz utalta, mely bizottságnak feladata: a jogászggyűlés tárgyalásának alapjául szolgáló kérdések kitűzése iránt az áll. bizottságnak jelentést tenni. — A napi-rend tárgyat képezte még a jogászggyűlés közlönye iránti intézkedés. E tekintetben elágazó vélemények nyilatkoztván azon kérdésre nézve: hogy a jogászggyűlésnek van-e szüksége külön egyleti közlönyre? — e kérdés utóvégre szavazatok egyenlősége mellett az elnök (Horváth Boldizsár) döntő szavazatával „nem“-mel döntetett el. — (Részünkről kijelentjük: hogy mindenkor teljes készséggel fogadjuk a jogászggyűlés közleményeit, sőt ezental a jogászggyűlés tartama alatt a „Jogt. Közlöny“-t naponként fogjuk megjelentetni.)

(A m. kir. igazságügyminiszter) ur által az ügyvédi rendtartás tárgyában egybehívott bizottság Szabó Miklós kir. tábl. elnök vezetése alatt tegnap kezdette meg tanácskozásait. A tanácskozások nyilvánosságra hozatala érdekében a jegyzőkönyvek a hírlapok megbízottjai által az ülés utáni napokon, déli fél egy órától fél kettőig a codificationalis osztály helyiségében, tetszés szerinti használat végett a jegyzőnél megtekinthetők.

(Az ügyvédi rendtartásra) vonatkozó törvényjavaslat tárgyában kiküldött bizottság nov. 30-án Szabó Miklós, kir. táblai elnök vezetése alatt megkezdette tárgyalásait. A javaslat első, igen fontos reformokat tartalmazó §§-ai ezen ülésben majd véleménykülönbség nélkül elfogadtattak a bizottság által. Az ügyvédi képesítettségnek feltételei: az egyetemen végzett négyévi tanfolyam után megnyert tudori fokozat, négyévi praxis, melyből kettő ügyvéd, kettő pedig bíróság mellett töltendő, a tvjavaslat értelmében elfogadtattak. Elfogadtattak továbbá azon intézkedések is, hogy az ügyvédi vizsgálatok jövőre nem a pesti kir. tábla, hanem egy e czélra alkotandó bizottság előtt teendők le; hogy Erdély számára Marosvásárhelyen külön ügyvédvizsgáló bizottság fog alakíttatni.

(A jog- s államtudományi magyar műszótár) szerkesztésére alakult társulat, nov. 30-án tartá első bíráló ülését, melyen több nyelvész is részt vett. A kereskedelmi jog és közgazdaság köréből husznál több műszó állapított meg ez ülésen. A munkatársak nagy szorgalommal fejtenek ki az ezentul hetenkint tartandó bíráló ülések anyagának előkészítésében. A műszavak nagy lelkiismeretességgel állapíttatnak meg, mi helyenkint igen érdekes vitákra ad alkalmat. A „Handelsgesellschaft“ fogalmának visszaadására p. o. az előadó a „kereskedői társaság“-szavat védte, míg főleg a nyelvészek részéről a „társulat“ kifejezés ajánlatott, minthogy ez utóbbi inkább felel meg az önkéntes társulás eszméjének. Az előbbi kifejezés általános elterjedtsége azonban, a többséget arra indította, hogy mindkét műszónak felvételét határozta el. Érdekes vita fejlődött a „Volkswirtschaft“ kérdésében is, melyet az előadó mind „nemzetgazdaság“, mind „közgazdaság“ szóval kívánt visszaadni. Megfontolva, hogy ezen fogalom a nemzet eszméjétől egészen független, a többség a „közgazdaság“-műszó kizárólagos felvétele mellett határozott. Élesebb véleménykülönbség mutatkozott a „Produziren“ fogalmának magyar műszavára nézve. Előadó e fogalmat kizárólag „termelni“-vel kívánta kifejezni; míg a nyelvészek a természet erejéből s az emberi iparkodásból származó létesítést különböztették meg: az elsőre nézve a „termelni“ szavat helyesnek tarták, de az utóbbi fogalmat ebben kifejezve nem találták, s ezért az utóbbira a „jöveszteni“ igét kívánták használtatni, anélkül, hogy ez utóbbi szó nagy pártolásra talált volna. A kérdés egyelőre függőben hagyott.

TARTALOM: A polgári peres eljárás reformja, dr. Garay Dezső-től. — A prt. 287. §-ának illustratiója, Stanik Lajos ügyvéd-től — Pest szab. kir. város fenytőtörvényszéke, mint polgári bíróság, Kovács Gyula-tól. — Jogirodalom, dr. x—y. — A II-ik magyar jogászggyűlés közleményei. — Különfélék. — Melléklet egy fél iv curiai határozatok.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a buda-pesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye
EGYESÍTVE A „THEMIS“-SZEL.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászytlés“ tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Értesítés.

Miután az 1871. évi XXXI. t. cz. 18. §. értelmében az elsőfolyamodási kir. törvényszékekhez azon váltó és kereskedelmi ügyek elintézése is tartozik, melyekben a pesti kir. ítélőtábla területén az eddig fenállott kir. váltótörvényszékek jártak el; — a törvénykezési egyforma s helyes eljárás megközelítése céljából az alakuló kir. törvényszékek és egyáltalában jövőre nézve a váltóügyekkel foglalkozó szélesebb körű jogászi közönség számára, külön mellékletekben közlendjük a felsőbb bíróságok által váltó- és csődügyekben 1840—1870. évig hozott s *Szeniczey Gusztáv* nyug. kir. váltófeltörvényszéki bír. által gyűjtött azon fontosabb elvi jelentőségű határozatokat, melyek oly jogesetek megbirálására vonatkoznak, melyekről a váltó vagy csődtörvény világosan nem rendelkezik és melyek eddig sem a törvényhozás, sem pedig újabb elvi határozatok által meg nem változtattak s így a joggyakorlat terén még irányul szolgálhatnak.

Szerk.

A tárgybani tévedés (error in objecto) és az elvétel (aberratio ictus) büntetőjogi beszámításáról.

Sokat foglalkoztak a büntetőjog miveldői már régóta azon kérdéssel: vajon mikép legyen a bűntény azon esetben leszámítandó, midőn a tettes bűncselekvényét nem a jogsértés céljául választott tárgyon (személyen vagy dolgon), hanem oly objectumon hajtotta végre, melyen ugyanoly jogsértés létesíthető?

Mielőtt e kérdés fejtegetésébe bocsátkoznám s a régibb meg újabb jogtudósok e tárgyban nyilvánított nézeteit bírálat alá venném — szükségesnek tartom magát a kérdést olyképp feltenni és praecise körülírni, hogy ez által az ide tartozó esetek jogi természetének felismerése megkönnyítve legyen.

E célból a fenebbi kérdést következőképen is formulázhatjuk: „mikép legyen a bűntény beszámítandó, ha a tettes azt tévedésből vagy valamely véletlenség következtében — nem a sérteni kívánt, hanem más oly tárgyon létesítette, melyre nézve ugyan ilyenmü bűnténynek helye van?“ — Nyilvánvaló, hogy az így feltett kérdés két külön esetre vonatkozik. — Először ugyanis azon eset tartozik ide, midőn a tettes a tárgy azonosságára nézve tévedésben volt — minélfogva a bűncselekvényt a félreismert tárgy ellen intézte. — Például „A.“ elhatározta „B“-t megölni, de tévedésből egy harmadikat „C“-t ölte meg, mert azt a sötétben „B“-nek nézte. — Ezen esetet „error in objecto“

vagyis „tárgybani tévedésnek“ szokták nevezni. A második eset, melyre a fentebbi kérdés vonatkozik, abban áll, hogy a bűncselekvény, — noha a tettes által a helyesen felismert tárgy ellen intézve volt, — valamely külső véletlen ok következtében a czélul tüzött tárgyat tévesztvén más, tárgyat ért. — Például: „A.“ agyonlőni akarván „B“-t, neki szegezi fegyverét s azt el is süti. — de a golyó, — mert a tett pillanatában „B.“ a fegyvert félreüté, egy harmadik testébe furódott és annak halálát okozta. — Ezen esetet a jogtudomány „aberratio ictus“ nevezetével jelöli — és ennek megfelelőleg a magyarban a szót „elvétel“ használhatjuk. ¹⁾

Mi e két rendbeli esetet egymástól megkülönbözteti, ez azon különböző ok, mely az egyikben s a másikban a tettes tulajdonképi czélzatának meghiúsulását előidézti. Az első esetben ugyanis téves képzelet volt a tettesnek a dolgok mibenlétéről — a mennyiben egy tárgyat másnak nézett, és e téves képzet indította őt oly cselekvésre, mely által czélzatának megvalósítása már eleve lehetetlenné vált. A második esetben pedig a tettes, helyesen ismervén fel a tett külső természetét, — helyesen is intézte el cselekvényét, és csak a külső véletlennek tulajdonítandó, hogy a bűncselekvény az eredeti irányból elhajtott és így más tárgyat ért.

Az említett esetek jogi természetének megítélésére nézve a jogtudósok véleményei lényegesen eltérők, de kiválólag három fővéleményt lehet e tárgyban megkülönböztetni, melyek itt a tüzetesebb bírálgatás tárgyaivá teendők.

1) Már a régibb jogtudósok egy része azon véleményben volt, miként a büntett tényálladéka nem létezőnek mindazon esetekben tekintendő, hol a bűncselekvény a tettes akarata ellenére más tárgyat ért. E vélemény támogatására a Pandecták egy helyére szoktak hivatkozni — mely így szól: „Si cum servo meo pugnum dare vellem, in proximo te stantem invitus percusserim, injuria non teneor.“ (Fr. 4. D. de injuriis). Ezen idézethől azon következtetést akarták vonni, miként a római jog az „error in objecto“ és az „aberratio“ esetében a tettest a czélzott bűntényben bűnösnek nem tartotta. Ez kétségtelenül igen merész és alaptalan következtetés, mert a Pandecták idézett helye a minket érdeklő kérdéssel semmiféle összeköttetésben sem áll, — hiszi azon római polgár, ki rabszolgáját fenyegetni akarván, véletlenül más közel álló személyt megütni

¹⁾ Ezen elnevezést ajánlja dr. Katona Mór „a tévedés beszámításáról“ irt pályadíjosorozott értekezésében (30. l.) és nézetem szerint alaposan, mert a német szónak „Abirren“ alig felelne meg más elnevezés jobban, mint az ige „elvétel“.

talált, injuriát ez utóbbi irányában már csak azért nem követhetett el, mert az „animus injuriandi,” mely az injuria fogalmához mulhatlanul megkívántatik; benne teljesen hiányzott.

Az ímént említett vélemény, mely szerint a tárgyban megesett tévedés is épen úgy az elvétel és a tett beszámítására és büntethetőségére lényeges befolyással volna, — újabb időben kiválólag Geib¹⁾ által védelmezett. — E jogtudós azon tételből indul ki: miként a szándékos bűntény fogalmához a gonosz célzat (Absicht) és a bűnös eredmény létele magában véve nem elegendő, hanem megkívántatik, hogy a bekövetkezett jogellenes eredmény épen mint ama célzat következménye jelentkezék, — vagy más szavakkal: a szándékos bűntény csak abban létesül, ha a gonosz célzat és a beállott jogellenes eredmény között valószínű okozatos összefüggés fenforog; „de ezen kellék” — ugymond Geib, — hiányzik ott, hol a bűncselekvény a tettes tévelyé vagy valamely közbelépett véletlen ok folytán, más tárgyat ért, mint a melyen a tettes a sértést létesíteni akarta: a célzat és az eredmény ez esetben különválnak egymástól és azért a kettő között létező oly összefüggésről, melynélfogva az eredmény a célzattól szükségképp folyományozott volna, — itt helyesen szó nem lehet. — „In dem Falle eines Irrthums im Objecte“ — ugymond ő — „fällt die ursprüngliche Absicht und der eingetretene Erfolg auseinander; sie haben beide verschiedene Objecte..... und somit fällt hier der Causalnexus weg.“ (44. l.)

E véleményt még inkább igazolandó Geib több példát hoz fel, így nevezetesen azon esetet, midőn „A.” ellenségét „B.”-t akarta megölni, tévedésből mindazonáltal jó barátját „C.”-t ölte meg. — Ha ez esetben „A.” eredeti célzatának, mely „B.” megölésére terjedt, „C.” meggyilkolását subsumáljuk, akkor elvetjük, — ugymond Geib — azon különbséget is, — mely mint általában elismerve van, a „dolus generalis és specialis” között létezik. — Minthogy az említett esetben a tettes célzata épen csak „B.” megöletésére irányult, azért bizonyos, hogy „C.”-re nézve az ölés célzata teljesen hiányzott, következésképp az utóbbinak megöletése minden célzat nélkül, tehát csak merően vétkeességből történt!

Deductiojának végeredményét Geib következő tettekben foglalja össze. Midőn a tévedésből elkövetett tett az eredetileg célzott bűnténnyel teljesen azonos (Például „A.”-nak megölése helyett, „B.”-nek meggyilkolása volt szándékolva) akkor az eredetileg szándékolott bűntényre nézve a bűnkisérlet, a tényleg elkövetett tett tekintetében vétkes büneset forog fenn. — Csak a lopás és a becsületsértésre nézve alakul a viszony némileg másképp, — mert e bűntények vétkeességből el nem követhetők. — Ily büneseteknél a tettes szabadságában áll, mihelyt tévedését felismerte — a becsületében megsértett egyénnek kijelenteni, mikép őt megsérteni szándékában nem volt, — illetőleg a lopott jószágot tulajdonosának azonnal visszaadni, vagy pedig az elkövetett ténybe belenyugodni. — Ha a becsület-sértő a sértett irányában ily felvilágosító, mentegető nyilatkozatot tett — bűnössége teljesen elenyészik. — A tolvaj ellenben, ki a tévedésből elvett dolgot tulajdonosának visszaadja, — még a bűnkisérlet miatt marad bűnös — mert tolvajlasi szándéka más tárgyra irányult. — Ha pedig a tettes hibáját illetéknép jóvátenni elmulasztotta őt a bevezetett bűntény (becsület-sértés vagy lopás) terheli.

Ép oly egyszerűen alakulva Geib szerint a viszony azon esetben, midőn a szándékolott és a valóban elkövetett bűntény nem teljesen egyszerűek — mert itt is a célzattal vett (csekélyebb vagy súlyosabb) eredmény — mint bűnkisérlet, a tényleg beállott (súlyosabb vagy enyhébb) következmény pedig mint vétkeesség lesz beszámítandó.¹⁾

Szabadjon ezt példák által illusztrálni: ha például a tettes egy idegent akart agyonlőni, de tévedésből édes atyját ölte meg, ő Geib elmélete szerint a szándékos gyilkosság kíséretébe, és azonkívül a vétkes atyaölésben (?) válnék bűnössé; — és megfordítva, ha a tettes gyilkoló szándéka édes atyja ellen irányult, a tettek pedig egy idegen esett áldozatul, az atyagyilkosság kísérlete a vétkes emberöléssel concurrálna.

Mielőtt azon elvek fejtegetésére térnék át, melyek szerint az „error in objecto” és az „aberratio” esetei megítélendők, szükséges az olvasót már e helyütt azon álokoskodásokra figyelmeztetni, melyekre Geib egész elmélete alapítva van. Állítja ugyanis legelől e jogtudós, hogy a tévedés s az elvétel eseteiben a célzat és a bekövetkezett eredmény között azon okozatos összefüggés hiányzik, mely a büntetőjog sarkelvei szerint minden szándékos bűntény lényegéhez feltétlenül megkívántatik. Ezen állítás, — mint első pillanatra felismerhető, minden alapot nélkülöz. — A szándékos bűntényhez megkívántató causalis összefüggés észszerűen csak abban állhat, hogy a tettesben megvolt az akarat: valamely in abstracto bűnösnek ismert cselekvényt elkövetni, és hogy ily cselekvényt épen a mondott akarral valóban el is követt. — Minden, mi ezentul fekszik, nem tartozik többé a szándékos lényegéhez. — Geib s elvtársai e tárgyban persze másképp vélekednek, szerintök a causalis összefüggés csak akkor létesül, ha a tettes a bűnös eredményt épen azon individualiter meghatározott tárgyon létesítette, a melyen azt bármely cél vagy indokból előidézni akarta. — De volna-e helyeselhető, ha a szándékos bűntény fogalmát általában ily részszerűen individualizált szándékokra alapítanók? Nehezen hiszem. A jogi rendnek feltétlenül kell uralkodnia, s azért a jogtalanság, mint a jog ellentéte fenn nem állhat; — hol megszüntetése másképp lehetetlen, ott a büntető hatalom reakciója szükséges, hogy így a jog uralma a bűnösön valósuljon.²⁾ — Ezek folytán bizonyos, hogy csak a jogkövetelmény megsértése az, mi a büntetést maga után vonja — és azért teljességgel közönyös, mely individualis személyen, vagy dologon esett meg az általános és feltétlen jogkövetelmény megsértése. — Ezen, valamint több rokonkérdés megoldásánál szorgosan kell kerülni azon téves felfogást: mintha az ölés tárgya egy emberben vagy a lopás tárgya valamely dolog volna, — az ölés a jogot az életre, a lopás pedig a tulajdonjogot sérti, — e jogok tárgyai a bűntényeknek s e jogok hathatós biztosítása végett szabott a törvény azok megsértőire szigorú büntetéseket!

A gonosz szándék nem lehet egyéb, mint az akarat irányzata valamely jognak megsértésére s e tekintetben a tett szándékos voltán mitsem változtat: akár az egyik, akár a másik egyéni tárgyat tartotta a tettes szem előtt. — Az ölés lényege nem áll abban, hogy a tettes Pétert vagy Pált akarta megölni, hanem általánvéve abban, hogy valamely ember halálát okozni kívánta, a ki ily szándékkal cselekedett, ez az ölésért

¹⁾ L. Geib idézett értekezését. (56. l.)

²⁾ Ily szellemben nyilatkozik: Hegel „Grundlinien der Philosophie” című munkájában.

¹⁾ L. Geib „Über Einfluss des Irrthums in Bezug auf das Object” Archiv für Crim. R. W. 1838. évf. 36. l.

felelős, mihelyt cselekvénye egyáltalán ily eredménynyel létesítve volt. A gyilkos embert akart megölni és azért bűnös is, — azon körülmény, hogy a bűncselekvény véletlenül s akarata ellenére más személyen esett meg, a bűntény fogalmi meghatározására befolyással egyáltalán nem lehet, mert a bűntény, mint fennebb láttuk, valamely általános és feltétlen jogkövetelmény megsértésében áll.¹⁾ — Elismerték ennek igazságát már a XVI. és XVII-ik század Criminalistái — mint nevezetesen Matthäus és Böhmer Frigyes. Az első helyesen jegyzi meg, hogy „valóban nevetséges volna, ha az, ki Mevius feleségével házasságtörést elkövetett, azzal akarná tettét mentetetni, hogy e nőt Titius feleségének nézte, kivel a házasságtörést elkövetni akarta; vagy ha a tolvaj, ki Sempronius kecskáját ellopta, védelmére azt hozná fel, miként Cajus kecskáját kívánta tulajdonkép elorozni“²⁾)

A szándékosság a jogtudósok majdnem teljesen megegyező fogalom meghatározása szerint nem egyéb, mint az akaratnak szabad elhatározása valamely bűnösnek felismert cselekvény elkövetésére. — Nyilvánvaló, hogy ha Geib tanítását elfogadjuk, el kell vetnünk a szándékosság ama definitióját is, mert a szándékos bűnelkövetés lényege a felfogás szerint inkább abban állana, hogy a tettes valamely egyedileg meghatározott tárgyat akarván megsérteni, a bűncselekvényt épen ezen tárgyon tényleg végre is hajtotta. Ámde, ha a dolgot így vesszük, akkor a bűnöst a legnevetségebb mentetésre jogosítjuk fel. A rablógyilkos például, ki áldozatánál nem talált annyi pénzt, a mennyit nála gyanított, — azon mentséggel élhetne, hogy a személy azonosságában tévedt, mert a személyt meg nem ölte volna, ha tudja, hogy a nála talált pénz kevesebb, mint a mennyit magának tette által megszerzeni kívánt. Az ily mentséget pedig el kellene fogadnunk, — mert mi határozza meg a bűnelkövetés esetében a személy vagy dolog azonosságát? semmi esetre nem annak pusztá elnevezése, hisz' ez gyakran figyelembe sem jö, — hanem kétségkívül azon minőség lesz itt döntő, melyet a tettes a személyben vagy dologban felismerni vélt — és mely őt a tett elkövetésére indítja, — és épen azért tévedt a rabló a meggyilkolt személy azonosságában, ha nála sok pénz gyanított, s körülményben pedig csalatkozott.

De teljesen hibás a végeredmény is, melyhez Geib deductiójában eljut. Állítása e tekintetben oda terjed, hogy valahányszor a tévedésből elkövetett bűntény az eredetleg célzott bünténnyel ugyanegyenmű (p. o. „A.“ helyett „B.“ volt megölve) mindannyiszor a célzott bűntény tekintetében szándékos bűnkíséreltet, a tényleg létesített tette nézve pedig vétkekesség forogna fenn. — Nem lesz nehéz ezen állítás téves voltát kimutatni. Tegyük, hogy a tettes „A“-t akarta megölni, tévedésből azonban „B“-t ölte meg. Kérdés, valjon lehet-e a „B.“ elleni cselekvést „A.“ irányában gyilkossági kísérletnek tekinteni? Valamely személyen vagy dologon elkövetett kísérletről helyesen csak akkor lehet szó, ha a bűncselekvény valóban e személy vagy dolog ellen olyképp volt intézve, hogy a tettes ez által a tárgyra már valóban jogtalanul kihatni kezdett; ezen kellék semmiképp nem illeszkedik a fen-

nebbi példára, mert ott a támadás „A.“ ellen nem is irányult. Tegyük fel, hogy valaki Párisban gyilkoló szándékkal az idegen „K“-t támadta meg, mert őbenne tévedésből engem vélt felismerni, mondhatnám-e ily esetben, hogy rajtam gyilkossági kísérlet volt elkövetve?

De az állítás második részét sem fogadhatjuk el, mert az, hogy a tény a megölt „B.“ irányában vétkes emberölés gyanánt jelenkeznek, minden bizonyítás nélkül hagyatott. Hogy a tett azon személy irányában, kin a bűncselekvény véletlenül megesett, — minden körülmény alatt vétkes bünesetnek tekintessék — azt józanul nem állithatjuk — mert lehetnek esetek, hol a tettesnek ezen személy irányában semmiféle vétkes, vigyázatlan eljárás terhül nem esik. — Például, valaki személyes ellenségét az erdőben megpillantván — reállo, — az elsütés pillanatában egy harmadik, ki a bokrok között hevert, véletlenül felegyenesedvén — a lövés áldozatává lesz. — Ez esetben a tettest ama harmadik irányában nyilván vétkekesség nem is terheli.

(Vége köv.)

A nemzetgazdaszat philosophiája.

(Bastiat szerint.)

A nemzetgazdaszat tárgya — írja Bastiat — az ember; de nem öleli fel az egész embert. A vallásos érzelem, atyai, anyai gyöngédség, fiui kegyelet, szeretet, barátság, honszerelem, nyájasság, szóval mindaz, a mi a rokonszenv vonzó jelegét képezi, az csak az erkölcs-tan (morale) körébe tartozik, s így a nemzetgazdaszatnak tárgyai tulajdonképpen csak a személyes érdekek.

A nemzetgazdaszat tehát az embert csak egyoldalról szemléli, s a mi feladatunk: az embert e szempontból tanulmányozni. E végett multhatatlanul szükséges az emberi érzék és tevékenység kezdetleges tünetnyeiire figyelni.

Az ember érzékenységgel van felruházva. Legyen ez érzékenység a lélekben, vagy a testben, mindig áll az, hogy az ember — mint passiv lény — kellemes, vagy kellemetlen érzeteknek van alá vetve. Mint tevékeny lény erőlködik emezeket elhárítani, amazokat szaporítani. Az eredményt nevezzük kielégítésnek.

Az érzékenység eszméjéből származnak egyfelől a szükség, kívánság, izlés, vágy; másfelől a gyönyör, élvezet, fogyasztás, jólét szabatosabb eszméi. E két véglet között áll az eszköz, s a tevékenység, melynek fogalmából származnak az erőlködés, fáradság, munka, termelés értelmezvényei.

Elemekre bonczolván az érzékenységet és tevékenységet, egy közös szót találunk mind a két fogalom lét-részei közt: a „szenvedés“ szót. — Bizonyos kellemetlen érzéseket tapasztalni: szenvedés, s ezt nem szüntethetjük meg másként, mint erő kifejtés által, mi ismét szenvedés.

A jelenségek ez összeségében minden személyes; az érzet, mely az erő kifejtést megelőzi szintugy, mint a kielégítés, mely azt követi. Nem lehet tehát kételkednünk azon, hogy a személyes érdek az emberiség nagy rugója. Azonban e szó itt egy általános, kétségbevonhatatlan, az ember szenvedéséből folyó ténynek a kifejezése, nem pedig itészeti vélemény, mint lenne az önzés (egoisme) szó.

Az emberi erő kifejtés nem mindig és szükségesképpen van jelen az érzet és kielégítés között. Néha a kielégítés önmagától is végbe megy. Többször az erő kifejtés anyagokon gyakoroltatik erő közvetítése által, melyeket a természet ingyen adott az ember ren-

¹⁾ Helyesen jegyzi meg e tekintetben Köstlin (Revision 288. l.) „Offenbar gleichgiltig ist es ob der Thäter seinen Feind oder Freund tödten wollte, wie denn schon die Gebote sagen: „du sollst nicht tödten, du sollst nicht stehlen“ nicht aber: du sollst deinen Feind nicht tödten, du sollst dies oder das nicht stehlen.“

²⁾ L. Matthäus „De crim lib 48. titulus 5 n° 12.

delkezése alá. Ha tehát mindazt, a mi a szükség kielégítését eszközli, hasznosságnak nevezzük, kétféle hasznosságot különböztethetünk meg. Egyiket ugyyszólva ingyen adta a gondviselés, a másikat pedig meg kell venni erő kifejtés árán.

Az ember azonban haladási tehetségekkal is bir. Hasonlit, előrelát, tanít s javít helyzetén a tapasztalat nyomán. Miután úgy a szükség, valamint az erő kifejtés is szenvedés, nincs ok, miért ne igyekezzék emezt kevesíteni, ha teheti a nélkül, hogy a célnak t. i. a kielégítésnek ártson vele. S e részben boldogul az ember ekkor, midőn sikerül a teherreljáró hasznosságot ingyenes hasznosság által helyettesítenie, s ép ez az, mire folytonosan törekszik. Valahányszor egy ilyenmü előlépés történik, erőinknek egy része más hova lesz fordítható; vagy hosszabban nyugodhatunk, vagy pedig új vágyak kielégítése végett dolgozhatunk, ha azok elég hatalmasak tevékenységünk felizgatására. Ez az elve minden haladásnak gazdasági tekintetben, de egyszersmind elve minden csalódásnak; mert haladás és csalódás gyökerei azon bámulatos s a természet által csupán az embernek adott ajándékban rejlenek, melyet szabadválasztásnak (*libre arbitre*) nevezünk. — Tévedhetünk a választásban s szenvedést vonhatunk magunkra az által vagy azzal, mivel kielégítést véltünk eszközölni. — Az előrebocsátottakból foly a tulajdonnak első határozatlan fogalma. Miután az egyén az, ki az érzetet, vágyat, szükségét tapasztalja, s miután ő az, ki az erő kifejtést teszi, természetes, hogy a kielégítés is őt érje, minélkül az erő kifejtésnek nem volna lét-oka. Ez áll az öröklésről is.

Sem elmélet, sem szónoklat nem birná kivinni, hogy az atyák ne szeressék gyermekeiket. Egy atya épen annyi vagy talán még nagyobb erő kifejtést tesz gyermekei kielégítésére, mint a magáéra. Ha tehát egy természetellenes törvény megtiltaná a tulajdonnak örökségképeni átruházását, tétlenségre kárhoznatná nagy részét, az emberi erő kifejtésnek.

A három fogalomból, mely az ember rendeltetését foglalja magában, t. i. az érzés, erő kifejtés s a kielégítésből az első és utolsó mindig és szükségképen ugyanazon személyben egyesül. Lehetetlen ezeket elválasztva külön gondolni. Azonban ezt az erő kifejtésről nem mondhatni; mert ha állana az e fogalomról is, akkor az ember egy teljesen egyedüli lény lenne. Ha azon erő kifejtés, melyre egy ember képesítve van, mindenben megfelelővé szükségének, úgy a gazdasági jelenségek mind az egyes elszigetelt egyénekben összpontosulnának. Ez esetben személyek csoportosulása igen, de társadalom nem léteznék. Lehetne személyes gazdaság, de nemzetgazdaság nem.

Ámde a körülmények másképen állanak! . . Megczáfolhatatlan tény, hogy igen gyakran egyik ember szüksége a másik erő kifejtésétől nyerni kielégítését. Ha mindenikünk szemlét tart mindennemü kielégítésein, el kell ismernie, miként azok legnagyobb részét oly erő kifejtéseknek köszönheti, melyeket nem maga tett. — Innen láthatjuk, hogy nem a szükségben, nem a kielégítésekben, melyek lényegileg személyes és átruházhatatlan jelenségek, hanem a közép fogalomban, az emberi erő kifejtésben kell a társadalom elvét, a nemzetgazdaság eredetét keresni. Valóban azon tehetség, mely a föld minden teremtménye közül egyedül csak az embernek adatott, dolgozni egyik a másikért; az erő kifejtés azon átruházása, a szolgálatok kicserélése, minden végtelen és bonyolult kapcsolataival, épen ez az, mi a nemzetgazdaság tudományát teszi, eredetét és határait kijelöli.

Valamely erő kifejtést teljesíteni más szükségének

kielégítésére annyi, mint annak szolgálatot tenni. Ha ezért egy viszont teendő szolgálat van kialakulva, szolgálatok kicserélésre áll elő, s miután ez a legrendszertibbeset, a nemzetgazdaságot a csere elméletének is mondhatni. — Bármekkora legyen is a szerződő felek közül egyiknél a szükség érzete, másikkal az erő kifejtés nagysága, ha a csere szabad, a két kicserélt szolgálat egymást megéri. Az érték tehát áll viszonyos szolgálatok összehasonlító becslésében, s ehez képest azt is monhatjuk, hogy a nemzetgazdaság az érték elmélete.“

I. A csere elmélete.

Mint fennebb láttuk, a test, az egyén anyagi létezte, szükségleteket érez, melyeket mellözhetetlenül ki kell elégíteni. — Mindnyájunknak szüksége van táplálékra, öltözetre s hajlékra, hogy élhessünk. Mindnyájan fogyasztunk, azaz: elhasználunk, lakot, butorokat, kelméket s tápszereket. Arra, hogy fogyaszthassuk, birnunk kell azokat. Legnagyobb része azon dolgoknak, melyeket szükségünk, gyümölcssei valamely erő kifejtésnek, valamely munkának, valamely szellemi vagy testi tevékenységnek, gyakran mindkettőnek egyesülve. — Hogy birhassunk oly dolgokat, melyek munkát feltételeznek, szükséges dolgoznunk vagy termelnünk. Nemzetek, társadalmak alakulásának és fenállásának ez „*conditio sine qua non*“. — Ha mi magunk nem termelünk, másképp nem birhatunk dolgokat, mintha másiktól kapjuk, vagy elveszszük. Ha szabad volna elvenni, elsikkasztani, elsajátítani egy más munkájának gyümölcsét, minden munka meg lenne akasztva, sőt semmisítve; mert hisz az ember csak azon reményben vállal magára terhet, erő kifejtést, fáradságot, — hogy abból jutalmat, kárpótlást nyerend, hogy élvezni fogja a terméket, használni munkáját szükségei vagy akarata szerint.

Az ember elfogyaszthatja önmaga saját munkája termékét, vagy odaadhatja másnak valamely akár anyagi, akár erkölcsi szükségét kielégítő dologért, s e jelenség, mely a leggyakoribb a mindennapi életben, — a csere.

Azon dolgok tehát, melyekre szükségünk van, szükségképen erő kifejtés, munka eredményei, s így tevékenységünknek szükségünk kielégítésére fordítását emberi munkának nevezzük. A cserénél legelőször is az ügylet tárgyát képező dologra fordított emberi munka jön tekintetbe; továbbá azon szükség nagysága, melyet kielégíteni képes, s e kettő fogja meghatározni annak — értékét.

„A csere — írja Bastiat — azon kétoldalu ügylet, mely a tudományban úgy szólva az egész nemzetgazdaságot magában foglalja, úgy, hogy ezt méltán nevezhetnők a csere elméletének, mivel pedig a csere gyakorlati érvényre csak társadalomban juthat, minthogy sem társadalmat csere, sem cserét társadalom nélkül nem képzelhetni, — annak fogalma magában foglalja a társadalom fogalmát is.

Ha az emberek egymástól különvállva, teljes elszigeteltségben élnének, ha nem cserélnék ki munkáikat, eszméiket, ha nem jönnének létre közöttük szerződvények, mondhatnók őket embercsoportoknak, egymás mellé helyezett egyéniségeknek, de társadalomnak nem, sőt — ha szorosabban vesszük — egyéniségeknek sem. Minthogy tehát társadalmon kívül nem tud megélni, természetes állapotának a társas állapotot tarthatjuk.

Fájdalom azonban, hogy e nézetet, mely teljesen megfelel az igazságnak, nem mindenki osztja! „Boldogok voltak azon emberek, mondá Montaigne, kik kötelekek, törvények, nyelv és vallás nélkül éltek.“

Szükség, erő kifejtés s kielégítés, — ez az ember

gazdászati szempontból, melyek közül egyedül az erő-kifejtés lehet a csere tárgya, s ez annyival inkább nem lehet másképp, minthogy a csere tevékenységet feltételez, tevékenység pedig csupán az erő-kifejtésben nyilvánul. Mi nem szenvedhetünk, se nem élvezhetünk egyik a másik helyett, habár egymás gyönyörei és fájdalmai iránt részvételt viseltetünk, de igenis segíthetjük egymást, dolgozhatunk egymásért, kölcsönös szolgálatokat tehetünk, tehetségeinket, vagy azok gyümölcsét mások szolgálatára fordíthatjuk visszafizetés fejében. Ez a társadalom. E cserék okai, okozatai és törvényei képezik a nemzetgazdaság tárgyát.

E szolgálatokat azonban nemcsak tehetjük, hanem szükségképpen tennünk is kell. Szervezetünk olyan, miként kénytelenek vagyunk egyik a másikért dolgozni különben vesznünk kell. Ha ez így van, úgy a társadalmi élet természeti állapotunk, miután egyedül a társadalom az, melyben élnünk lehetséges.

Elszigeteltségben szükségünk felülhaladják tehetségeinket, társadalmi állapotban pedig tehetségeink mulják felül szükségünket. Ebből következik, hogy az elszigetelt ember nem élhet, míg a társadalmi embernél a legparancsolóbb szükségek magasabb rendű vágyaknak adnak helyet, és így feljebb-feljebb haladunk a tökélyesbülés fokozatán, melynek határait senkisé tudná kijelölni. A társadalmi élet pedig a cserében nyilvánul.

A csere két jelenségben mutatkozik: az erők egyesítésében s a foglalkozások elkülönítésében.

Némelyek azt mondják, hogy a csere a feleslegesnek szükségesé adása. Azonban ha úgy az erők egyesítését, valamint a foglalkozások elkülönítését nagyobb figyelemre méltatjuk, be fogjuk látni, hogy ez állítás nem igaz.

Világos, hogy sok esetben több ember egyesített ereje több az egyéni erők összességénél. Például egy nagy teher elmozdításánál, hol ezer ember rendre hiában tenne kísérletet, négy egyesülve boldogul. Ugyanez áll nemcsak az izomerőt illetőleg, hanem mindazon különféle testi és lelki tehetségek tekintetében, melyekkel a természet az embert megáldotta. Ugyde erők egyesítése cserét feltételez. Arra, hogy az emberek becegyezzenek együttműködni, szükséges kilátásuknak lenni a nyerendő kielégítésbeli részesülésre. Mindenik részeltet egy másikat saját erő-kifejtéseiből, s használja mások erő-kifejtését a szerződött, vagy kikötött arányban, s ez — csere. Láthatjuk itt, hogy a csere ez alakban mennyire öregbiti kielégítéseinket. Belterjőkben egyenlő erő-kifejtések — csupán az egyesülés ténye által — nagyobb eredményekre vezetnek. Itt szó sem lehet a feleslegesnek szükségeséti kicseréléséről; azt pedig, hogy itt csere létesült, kétségbevonni nem lehet. Ugyanezt mondhatjuk a munkafelosztásról is.

Valóban ha közlőre tekintjük a foglalkozások elkülönítését, az nem egyéb az emberekre nézve, mintegy más, még állandóbb módja az erők egyesítésének, az együttműködésnek, a „társulásnak.“¹⁾

Azon tételek, melyeket eddig a cseréről, s főleg annak fogalmáról elmondottunk, Brouckere és Bastiat által állítottak fel, s habár e tételek egynémelyikét megdönteni nem is lehet, mindenikét sem fogadhatjuk el.

Csere tárgya saját felfogásunk szerint csak az lehet, minek értéke van, tehát mindaz, mi munkának, erő-kifejtésnek eredménye, s így a csere nem más, mint a szükségek kölcsönös kielégítése azon dolgok által,

melyeket munkánknak, fáradságunknak köszönhetünk, vagy melyeket termeltünk.

Smithnek tökéletes igaza van abban, hogy minden érték munka eredménye, s azok, kik ezt tagadják, értékeknek tekintik a tőkét is, holott ezek csak értékesíthetők, azaz: eszközökül szolgálnak értékek előállítására. Minthogy pedig e tőkék megszerzése is bizonyos erő-kifejtést, munkát, vagy viszonszolgálatot igényel, — a tőkék maguk is lehetnek csere tárgyai; de csak azon költött vagy képzeleti érték szerint, melynek előállítására szükségesek, s illetőleg alkalmasak. A természeti erőknek, melyeket Bastiat az Istenség ingyenes ajándékainak nevez, szintén csak annyi érték tulajdonítható, a mennyiben érték előállítására képesek, vagyis a mennyiben a kielégítést eszközölhetik. Ámde ez erők értékesíteni csak ember képes saját személyes érdekei szempontjából, s így ezek szükségképeni kiegészítő része az emberi erő, mely munkában nyilvánul. Eliesik tehát Bastiat azon állítása, hogy a munka nem egyedüli eszköze kielégítéseinknek.

A mit Bastiat az emberi erők, tehetségek cseréről, vagyis az erők egyesítéséről és a foglalkozások elkülönítéséről állít, az mind igaz, csak hogy ez nem mondható a szó valódi értelmében — cserének. Azok között, kik valamely teher elmozdítására, vagy valamely munka teljesítésére erejüket egyesítik, csere épen nem létezik, hanem igenis, létre jöhet és jön közöttük s egy harmadik közt, kinek javára a munkát teljesítik, s kitől ezért a csereszerződvény értelmében közremunkálásuk arányához mért viszonszolgálatot követelnek.

A csere fejlődése, haladása.

„A csere kezdetleges alakja — írja Bastiat — a cserebere volt, mely a tárgyak vagy szolgálattételek kölcsönös kicseréléséből állott. Később azonban a tapasztalat bizonyította, hogy ez ügylet igen sok kellemetlenséggel jár, s hogy okvetetlenül szüksége van a társadalmi érintkezésnek egy eszközre, mely által azt könnyebbé tegye.

Ez eszköz iránt csakhamar megállapodásra jutottak gabona, bor, állatok s legtöbbszörre érczek alakjában.

E közvetítő cikkek alkalmazása által állott elő két gazdasági jelenség: az adás és a vevés. De e közvetítés semmit sem vont le a csere természetéből, lényegéből, minőségéből. Say szerint itt két tényező csere van, egyik adás, másik vevés, mely két tényező egyesülése mulhatatlanul szükséges egy teljes csere kiképezésére.¹⁾ A dolgok természete ez által nem változik. Mindenütt ott van a szükség, mely elhatározza az erő-kifejtést, s a kielégítést, mely jutalmazza. A csere csak akkor bevégezett, ha azon ember, ki más javára valamely erő-kifejtést tett, azért hasonló értékű szolgálatot, azaz: kielégítést nyert.

Miután meg van állapítva, hogy a csere oka s egyszersmind okozata a foglalkozások elkülönítésének, ez elkülönítés pedig sokasítja a kielégítéseket az erő-kifejtések arányához képest, könnyű átlátnunk, mekkora szolgálatot tett a pénz az emberiségnek már csak az által is, hogy könnyíti a cserét. A pénznek lehet köszönni, hogy a csere határtalan fejlődést nyerhetett. Minden ember oda veti szolgálatait a társadalomba a nélkül, hogy tudná, kinek szükségét fogja általuk kielégíteni. Őszinté nem közvetlen szolgálatot kap a társadalomtól, hanem tallérokat, melyekkel aztán szolgálatokat vásároland a hol, mikor és a mint tetszeni fog. Ugy, hogy a végleges szerződések ismeretlenek közt

¹⁾ Bastiat „Harmonies Economiques.“

¹⁾ Geon Baptiste Say „Traité D'Economie politique.“

mennek végbe, a nélkül, hogy legtöbbnyire tudhatná valaki, kinek erő kifejtése által fognak az ő szükségei kielégítettetni, s kicsoda szükségeinek fognak az ő erő kifejtései kielégítést szerezni. A pénz közvetítése általi cserét hasonlíthatjuk számtalan oly csereberéhez, melynek szerződő felei ismeretlenek.

A csere korlátai.

„A csere nék — folytatja Bastiat — általános jellemvonása, kevesbitni az erő kifejtés arányát a kielégítéshez. Szükségeink s azok kielégítése közt akadályok merülnek fel, melyeket legyőznünk sikerül erőink egyesítése, vagy foglalkozásaink elkülönítése által.

Miután a csere ösztönében áll, hogy erő kifejtést kimél, ezen ösztönben kell keresnünk a csere természetes korlátait. Azon ösztönnél fogva, mely az embert mindig arra készíti, hogy két rossz közül a kisebbiket válassza, a csere határtalanul terjedni fog mindaddig, míg az általa igénybe vett erő kisebb lesz annál, a mit megkimél. Ellenkező esetben megállapodik. — Midőn az emberek cserélnek, ezáltal egyenlő kielégítéshez jutnak kevesebb erő kifejtéssel. Ugyde annál többet cserélnek, minél kevesebb akadályra talál, minél kevesebb erő kifejtést kíván — maga a csere is. A csere pedig annál kevesebb akadályra talál, s kevesebb erő kifejtést kíván, minél közelebb vannak az emberek egymáshoz. A népesség tömörsége pedig az ingyenes hasznosság mennyiségétől függ. A népesség tömörsége az emberi erő kifejtések egy részét másra fordíthatókká teszi, s ez egy oka a haladásnak. Tömött népességben a cserekészület könnyebben is javítható, és erkölcsi tekintetben iskolák, templomok, muzeumok építése, bankok, biztosítási intézetek könnyebben alakíthatók.

A csere természeténél fogva fejlődik mindaddig, míg több teherrel jár, mint haszonnal, e határpontnál természeténél fogva megállapodik.“

(Folyt. köv.)

A részvénytársasági igazgatótanács felelősége.

A „Jogt. Közl.“ 49-ik számában C—S. jegy alatt egy cikk közöltetett, mely az igazgatótanácsnak (választmány) felelőségéről, tekintettel a részvénytársulati ügynek kilátásba helyezett törvényes szabályozására, értekezvén, ezen felelőséget azon téves alapra kívánja fektetni, hogy az igazgatótanács tagjai a részvénytőke csorbitatlan fentartásaért feleljenek.

Saját szavai szerint azt akarja: „hogy a részvénytársulati vezető közegek (igazgatótanács, választmány) minden vagyonukkal felelőssé tétessenek a részvénytőke minden oly csökkenéséért, mely nem valamely külső felsőbb hatalom (vis major) következtében áll be.“

Ha a cikkíró ur egy tarthatatlan rideg elv helyett a kereskedelmi viszonyokat vette volna okoskodásának alapjául, ily következtetéshez nem juthatott volna.

Meggyőződött volna ugyanis, hogy a kereskedelem és az iparban az üzletke változatlan fentartása merő lehetetlenség. A ki az üzletben nyerni akar annak veszteségre is kell készülnie, mert ritkán létezik oly üzlet, melynél csak nyerni, veszteni pedig általában nem lehetne. Oly vállalat, melynek vezetői vagy résztvevői a befektetett tőkéjüket kockáztatni nem akarják, a kereskedést sokáig nem fogják folytatni.

Oly bank vagy takarékpénztár is, mely tőkéjét csak három jóhitelű aláírásra és a legnagyobb óvatossággal helyezi el, mind a három cég bukása által pénzt mégis veszítheti.

Egy iparvállalat p. o. malom a bevásárolt gabonánál, a gyártott lisztnél többet vagy kevesebbet nyerhet, de veszteséget is szenvedhet az árváltozások következtében.

A cikkíró nézete szerint ily súlyos felelőség alá helyezett igazgatótanács nem sokára így szólana a részvényesekhez: „Mi a reánk bízott pénzeket a Wertheim-pénztárba zártuk, mert kockázat nélkül nem lehet üzletet folytatni, nem fizet-

hetünk tehát sem kamatot, sem osztalékot. Vegye vissza mindenki pénzét és használja azt saját kényekedve szerint, de saját felelősége mellett is, mert üzleti kezelésnél az alaptőke rövidséget is szenvedhet, a miről jót állanunk nem lehet, nem akarván a nyereséget a részvényeseknek kiosztani a veszteségeket pedig saját vagyonunkból pótolni.“

A részvénytársaságnak ily fogalmát, mely szerint annak alaptőkéje csökkenést nem szenvedhetne, semmi nemű külföldi törvényben nem találjuk. De a magyar törvény is ezen szavai által: „a részvényes tagok egyedül a részvényekért fizetett pénzeiket kockáztatják“ (1840. XVIII. t. cz. 1. §. b) pontja) azt mutatja, hogy a részvényesek a befizetett alaptőkét az üzletben kockáztatják, és hogy ennek érintetlen fentartása általában nem biztosítható.

Hogy ez a helyes felfogás kitünik a részvényeknek változó tőzsdei árfolyamából, kitünik a legtöbb alapszabályból, hol a társulat feloszlataza az alaptőkének bizonyos részének slvesztéséhez van kötve.

Az előadottakból, ugyhiszem, eléggé kitünik: hogy nem felsőbb hatalom — tűz, árvíz vagy villámcsapás okozza rendszerint a részvénytőke csökkenését, hanem egészen más rendszerint az igazgatótanács által szinte el nem hárítható okok.

A mondottak által azonban korántsem okoztam a részvénytársulati választmányok felelőssétele ellen szólani, sőt azt kívánom, hogy a hozandó törvényben ezen felelőség minnél szigorúabban legyen szabályozva; figyelmeztetni akartam egyedül a tisztelt olvasó közönségét, hogy a cikkíró célját eltévesztette, midőn e felelőséget az illetőknek tevékenységétől vagy mulasztásától nem függő eshetőségekre is kiterjeszté.

Felfogásom szerint az igazgatótanács vagy igazgatók, vagy a választmányok minden tagja, mint meghatalmazott, minden culpaért összes vagyonával és egyetemlegesen felelős, és pedig

1. a részvényesek irányában:

- a) minden oly cselekvény elmulasztásáért, melyet teljesíteni megbízásánál fogva kötelességében állott volna;
- b) azon kárért, mely onnan eredt, hogy ő a reája bízott teendők teljesítésében nem a legnagyobb óvatossággal járt el;
- c) mindazon rövidségért, melyet meghatalmazásán túlterjeszkedve okozott.

2. A társulati hitelezők irányában; midőn a fenálló törvény a társulati alapszabályok vagy különös utasítása ellen cselekedve, a társaság kötelezőit károsította: p. o. midőn osztalékot a részvénytőkéből szolgáltatnak ki.

Ezen vagyoni felelőségen kívül a választmányi tagok még külön megbüntetendők és pedig fenytő uton, ha az általános büntető törvény szerint tiltott cselekvényt követtek el; továbbá fogsággal fenytendők az oly rendellenes eljárásért is, mely által a közhitel veszélyeztetik, de mely rendellenes eljárás az általános büntető törvény szabványai alá nem vonatthatnák.

Ezen fogsági büntetés esetei a hozandó törvényben külön lesznek felsorolandók, ugymint az az új (1870. évi) német részvénytársasági törvényben történt, melynek 249. §-a szerint a választmány 3 hónapig terjedhető fogsággal büntetendő:

- a) midőn az a társulati cég bejegyzése céljából az alaptőke aláírását és befizetését, illetőleg szántsándékosan hamis állításokat tett;
- b) midőn a választmány vétsége és hanyagsága folytán a társaság három hónapon túl határozatképes felügyelő bizottság nélkül maradt;
- c) midőn a választmány kimutatásaiban és előterjesztéseiben a társaság vagyoni állapotát tudva valótlanul előadja vagy lényeges körülményeket tudva mellőz.

Csak az utóbbi két esetben lehet enyhítő körülmények tekintetbevétele mellett a fogságot 1000 tallérig terjedő pénzbírság által helyettesíteni.

Ugyhiszem, hogy ezen szabályok szigorú alkalmazása mellett egy a részvényesek, mint a hitelezők jogai is a választmány könnyelmű vagy rosszsándéku eljárása ellen kellőleg lesznek biztosítva.

S—G.

Jogirodalom.

Dr. Sipos Árpád „magyar bányajog“ című munkája.

Haladó közszellemünknek mindinkább sürűbben nyilatkozó követelménye az, hogy azon közgazdasági módszerrel, mely anyagi érdekeink emelésének sulypontját kizárólag a leg-

közönségesebb földmivelésben kereste, valahára szakítsunk. S ha nemzetünk a XIX-ik század gazdálkodási tevékenységének tökélyére akar lépni s hazánk természetadta bő kincseit a maga s a művelt emberiség javára kellőleg kívánja hasznosítani, anyagi úgy mint szellemi erejével kifejtett törekvésében jelszava csak az lehet, — hogy az ipar lendülete gazdálkodásunk minden ágát egyaránt hassa át, s hogy azok egy harmonikus egésszé alakítsanak. — Ezt indokolni, hitem szerint, felesleges, mert tény az, hogy az ipar termékenyítő ereje nélkül még a mezei gazdaság se emelkedhetik magasabb tökélyre.

Czélom azonban nem az, hogy hazánk közgazdasági érdekei iránt nézeteket vagy javaslatokat közöljek, hanem mindenekelőtt az, hogy azon terrenumot tüntessen fel, melyre a bányászat terjed, — a minek következtében azután a hazai bányatörvényhozás jelentőségét s a hazai bányajog gyakorlati fontosságát is mindenki könnyen át fogja láthatni.

A bányamivelés ugyanis nemcsak a nemes fémeket nyújtja, melyek pénz formájában az összes szorgalom közvetítő tényezői s azon hiteloperációknak szolgálnak alapul, melyek korunk világereskedésének s anyagi felvirágzásának jelen emelkedésére módot nyújtottak; — hanem azon anyagokat is szolgáltatja, melyekből — mellőzve a háboru lő- s egyéb gyilokszereit, a mezei gazdaság békés fegyvereinek egész arsenálisát, — az ipar kezdve az egyszerű szegről, úgy szólván minden mellőzhetlen eszközt, — a kereskedés és világforgalom pedig vasut s egyéb közlekedési ereit egyaránt nyeri. — Tagadhatlan tehát, hogy a bányamivelés minden törvényhozás pártfogását s minden kormány támogatását méltán követelheti.

S ez hazánkra nézve annyival inkább áll, mert nálunk a kőrmöczi, selmeczi, nagy-, felső-, kapnikbányai stb. dús arany s ezüsthányák szintoly nevezetesek, mint a szepesi, besztercebányai s hánsági réztermelés, a gömör-, bereg-, krassó s hunyadmegyei vasipar, a zsilvölgyi, baranyamegyei, oraviczai stb. kőszénbányászat stb. S ha p. o. a nagyági és offenbányai aranydús telkurérczekben egyuttal oly tudományos kincseket is birunk, melyek gárját a világ bármely vidéke se nyújt, vagy ha p. o. Dobsina városnak szintén a maga nemében egyetlen nikél és kóbald-bányászatán alapuló vagyonságát tekintjük, — méltán örömmre fakadhatnánk, ha másrésztől — ugyancsak példaként említve — az abból idegen földön készített s onnan a hazába csak importált kőna-ezüst eszközök azon kérdésre nem készítenének, — hogy miért nem készül ez itthon s miért nem közvetíti e metamorphozist a hazai ipar?

Szükség-e ily viszonyok közt bőven bizonyítani törvényhozásunk fontos hivatását a bányászat körül? — Szükség-e bővebben kimutatni, — hogy Európában alig van ország, hol a bányajog művelése s fejlesztése a jogtudomány ombereinek méltóbb feladata volna?

De lássuk álláspontunkat!

Az 1523. 39. tvczikk, mely a bányaszabadságot legalább elvben mondta ki, az 1573-ki mikszai bányarend által lett természetesen fejlődésében megakadályoztatva; míg az 1723. 108, nemcsak hogy bányajogunknak fejlődését nem segítette elő, hanem midőn a bányabíróságok „leges privatae“-ira utal, az idegen beavatkozásnak még törvényes bázist is adott. A mi tehát hazai bányászatunk felvirágoztatása érdekében történt, azt kir. privilegiumoknak, s egyes bányavárosaink statutumainak köszönhetjük. Hogy pedig hazai jogtudományunk ez iránybani hivatását mennyire nem fogta fel, világos tanúságul szolgálhatnak Faber Antal és Jurjevics Józsefnek hazai bányajogunkat érdeklő munkái. — S így az 1854-ki osztrák bányatörvényt csak valóságos nyereségynek s nevezetes haladásnak tekinthetjük, melyről eltérni még maga az országbirói értekezlet sem tartotta tanácsosnak; — miglen elvégre az 1870. évben közzétett „bizottsági bányatörvényjavaslat“ azon jogos reményt keltheti bennünk, hogy bányajogunknak jobb napjai még hátra vannak.

* * *

Ezeknek előrebocsátása után csak őszinte örömmel tekinthetjük ki, dr. Sipos Árpád urnak legújabb fellépése iránt; — mert tekintve munkásságának eredményét, nemcsak arról győződhetünk meg, hogy számunk a hazai bányajog művelése terén egy avatott ügybaráttal szaporodott, — hanem arról is, hogy a szerző azzal a jó ügynek jó szolgálatot is tett.

Magát a „Magyar Bányajog“ című munkát pedig hazai bányajogunk mai állásához képest lévén hivatásunk méltatni, nézetem szerint logczélszerűbb, ha a dr. Brassert ur által (az „új magyar bányatörvényjavaslat“ ismertetését tárgyazó

értekezésében¹⁾ kifejtett álláspontot foglaljuk el, a mi annyival helyesebbnek látszik lenni, mert dr. Brassert urtól, mint idegentől részrehajlatlan felfogást s ítéletet várhatunk.

E szerint a magyar bányajogban a mult, a jelen s a jövő különböztetendő meg. Bányajogunk multja az egésznek alapzatát képezi s az egyes vidékek részletes bányaszabályozásának kellő felfogására szükséges, de az országos szempontból alkotandó rendezésre nézve csak csekélyebb fontosságú;²⁾ — jelen bányajogunk jelentőségét nem belső tökélyében bírja, hanem azon körülményben, hogy az 1854-ki bányarendtartás alapján teljes és az egész országot egybefoglaló egészet képez, mely bármi reformmal szemben a egyetlen okszerű kiindulási pontot nyújtja;³⁾ a jövője pedig a legjobb reményekkel biztat, a mennyiben t. i. ezek a csak tavall elkészült bizottsági bányatörvényjavaslatra, mint egy a kor s a mai bányatörvényhozások színvonalán álló alampunkáltra fektethetők.

Dr. Sipos Árpád ur munkája csak az első s második álláspontból jöhet figyelembe, — a harmadik a dolog természeténél fogva tekinteten kívül marad.

Egyébiránt a munka két részre oszlik, t. i. egy általános és egy különös részre. S míg az általános részben a szerző a bányajog fogalmáról és segédtanairól, s a magyar bányajog történetéről és forrásairól értekezik, — a másodikban az országbirói értekezlet által néhány módosítással s megtoldással érvényben fentartott 1854-ki osztrák bányatörvényt, a törvény szövegének alapul vétele mellett fejtegeti.

Az általános részben főleg a segédtanokra s a hazai bányajog történetére vonatkozó áttekintés érdemel figyelmet.

Segédtanok nevezete alatt a szerző a nemzetgazdaságot a mennyiben t. i. a bányaiparra vonatkozik, a bányaiügyi politikát, a bányarendészetet (Bergpolizei) és a bányatechnikai alapismereteket érti. Midőn azonban ezekről közleményeit azután a munka 5—85. lapján, tehát összesen 80 lapon ismerteteti, lehetetlen meg nem jegyezni, hogy ezt egy kissé hosszadalmasnak tartjuk; — mivel hogy a tulajdonképi bányajog rövidebb bányászati előismeretekkel is beérne. Ugy látszik azonban, hogy a szerző b. Hingenau Otto példáját követve s hivatását nemcsak abban kereste, hogy a bányajog megértésére s a bányatörvények kellő felfogására szükséges szakismereteket röviden közölje, — hanem bővebb s több oldalú tájékoztatást vélt czélyszerűbbnek. — Azok mindazonáltal, kik az említett szaktudományokban alaposabban kívánnak okulni, itt aligha fognak kielégítő anyagot találni. Mert önálló vizsgálódásokat e tekintetekben már a munka czime s czéljánál fogva is itt senki nem fog várni, — a mint hogy a szerző munkájának eme részét b. Hingenau, Gränzenstein, Achenbach, Kudler, Kautz, Roscher Schütz, Karvasy s még mások műveiből állította is össze. — Tekintve azonban irodalmunknak bányatudományokbani szegénységét, nem akarjuk tagadni, hogy hazai jogirodalmunkra nézve ily egybefoglaló tanulmányok is nyereségyül szolgálnak.

A mi a magyar bányajog történetét illeti (86—111. l.), erre nézve dr. Sipos Árpád ur csaknem kizárólag Wenzel Gusztáv német munkáját „Handbuch des allg. österr. Berggesetzes“ (Bécs, 1855.) követi, — mely egyébiránt e tárgyra vonatkozólag általában tekintélynek van elismerve.

A 109—111. lapokon az országbirói értekezlet végzéseire s az új bányatörvényjavaslatra is történik vonatkozás; — s végre a 119—123. lapokon a bányajog irodalmi előzményei közöltetnek.

A tulajdonképi bányajogot a különös részben találjuk s miként már említve volt az 1854-ki osztrák bányatörvény §§-ait követve, — tehát exegetikus módszer szerint, úgy hogy egyes bővebb fejtegetések a §§-ok közé vannak szorítva.

Hosszadalmasak nem kívánván lenni, csak néhány megjegyzésre szorítkozunk.

¹⁾ Brassert és Achenbach „Zeitschrift für das Bergrecht“ 1871. 2-ik füzet 203. skl.

²⁾ „Die Geschichte des älteren Bergrechts, welches der Einführung des allg. österr. Berggesetzes in Ungarn vorberging, bietet einen ausserordentlich ergiebigen u. lehrreichen Stoff für bergrechtliche Betrachtungen dar: ist aber zum Verständnisse der jetzt unternommenen Reform minder wichtig, weil die frühere particulare Gesetzgebung schon durch jenes allgemeine Berggesetz beseitigt wurde, u. letzteres nunmehr den Ausgangspunkt für die gegenwärtige gesetzgeberische Thätigkeit bildet. Es wird daher genügen, wenn auch die Zusammenstellung des ung. Bergrechts in F. A. Schmidt's Sammlung stb. hingewiesen u. daran erinnert wird, dass Dr. Gustav Wenzel in seinem Handbuche des allg. österr. Berggesetzes einen kurzen, trefflichen Abriss der Geschichte des ungarischen Bergrechts gegeben hat“ stb. Brassert u. o. 203. l.

³⁾ „Dieser Rechtszustand entspricht den Interessen des ung. Bergbaues auf die Dauer nicht“ Brassert u. o.

A bányá-urjog (Bergregal) egy formasierü 43 lapra terjedő értekezés tárgya (130–173. l.), mely a szerzőnek alapos tanulmányairól s tájékozottságáról feltétlen bizonyágot tesz annyival inkább, mert a bányaregale tudományunknak kétségen kívül egyik legnehezebb s bonyodalmasabb fogalma. Tekintve azonban, hogy mai napság a bányajog önállóságának alapjául már nem annyira a bányaregale, mint inkább a bányaszabadság tekintendő, miként ezt a szerző munkája 16. lapján maga is igen helyesen fejti ki: — be kell vallanunk, hogy ezen különben igen szép értekezést önálló formában szívesebben látnók, s hogy ezen tárgynak az előttünk fekvő munka keretében ily hosszadalmasan lett fejtegetése reánk annál kevésbé hathat kedvezően, mert más sokkal fontosabb s bányajogunk ujjaalakulásával szoros összefüggésben álló főfogalmakat a szerző csekélyebb figyelemre méltat. S így p. o. nem hallgathatjuk el, hogy a bányamértékek sokféleségéről s egyenkénti sajátságokról, nagyobb bányatelkek alakulásáról, a bányatársulatokról, a bányaipar szervezéséről stb. a szerző munkájában igen keveset mond s többnyire csak néhány jelentéktelen megjegyzésekben állapodik meg; — a minek közvetlen következtetése azután az, hogy fejtegetéseiben bizonyos aránytalanság forog fenn, melyet a reformok mostani stadiumában épen ezen kérdések fontosságánál fogva nem helyeselhetünk, — főleg miután a bányajogi irodalom ezekre nézve is elég bő anyagot nyújt.

E mellett azonban egy különös körülményt nem szabad tekinteten kívül hagynunk s annyival inkább, mert a szerzőnek némileg igazolásul szolgál.

Midőn t. i. a szerző a munka készítéséhez fogott, az új bányatörvényjavaslat, mely nem volt közzé téve, s ez a szerző kezébe csak akkor jutott, mikor 12 iva már ki volt nyomtatva, hol a bányatörvénynek ugyancsak első két fejezetéig haladt volt, ut volt már azon, a mit mint előleges fejtegetést s alapismeretet közöl. — „Idáig jutottam — mond a szerző a 204. lapon — munkám sajtó alá rendezésével, midőn a bányatörvényjavaslat nekem megküldetett.“ — Hogy ez reá nézve nem kis csapás volt, azt könnyen fel fogja fogni mindenki, a ki tudja, hogy egy pozitív törvény fejtegetője mennyire kötött annak rendszeréhez nem kevésbé, mint részletes határozataihoz. S itt ezen csapás annál érzékenyebb, mert az új bányatörvényjavaslat az országbírói értekezlet által különben is nevezetesebb megszorgításokkal megtartott osztrák bányatörvénytől mind alapelveire, mind részletes határozataira nézve majdnem egészen eltér.

Nézetünk szerint szerzőnk ily viszonyok közt a bajon legkönnyebben úgy segíthetett volna, ha munkáját a kezdett alapon folytatja s mindvégig az új javaslat felhasználása nélkül dolgozza ki, — a végén pedig egy visszapillantást csatol, melyben egyszersmind az új bányatörvényjavaslat jelentőségét belátása s céljához képest hosszabban vagy rövidebben feltüntethette volna.

Szerzőnk azonban másképp járt el s „a mennyiben — mond ő — az elrendezésből származó akadályok engedik, a javaslat azon részét, mely az eddig előadottakra vonatkozik ismertető összehasonlítás mellett közlöm; az alább előadandó részekkel pedig a javaslatot is tárgyalom.“

Hogy ezen módszer mellett nem igen boldogulhatott, az a dolog természetében fekszik, a minthogy oda is jutott, hogy legjobb akarata ellenére is a két elemet nem hogy összeegyeztette volna, hanem összeavarta.

Sokkal inkább sajnáljuk a szerzőt, sem minthogy ezen véletlenszülte kedvezőtlen eredményt megróvnók, vagy szeméretve nőnk; — arra mindazonáltal mégis figyelmeztetnünk kell, hogy az új bányatörvényjavaslat már nem a bányaregaléra, hanem a bányaszabadságra építi a bányajogot; — hogy ehhez képest a szabad ásványok megállapításában már más rendszert követ; — hogy a bányatulajdon u. n. közvetlen szerzésére vonatkozó rendezést teljesen átalakítja; — hogy a zártkutatmány (szabad turzás) új szabályozást nyert; — hogy a bányamértékek felmérése s kiczövekelése más feltételekhez kötetett; — hogy az engedélyekre nézve más álláspont jelöltetik ki; — hogy a bányavállalkozók s a földtulajdonosok közti viszony sajtóságos jogállapotainkhoz képest szándokoltatik rendeztetni; — hogy a bányászat s a nyilvános közlekedési eszközök közti viszonyra nézve határozott szabályozás indítványoztatik; — hogy a bányatársulatok belső rendezésében is nem csekély mó-

dosítás történik stb. — a mi mint oly kérdés, melynek kellő kifejtésére a szerző munkájában, alkalmazott módszeréhez képest természetesen a megkívántató tért már nem igen engedhetette s így véleményünk szerint csakugyan jobb lett volna, ha ezen új javaslatokat az osztrák bányatörvény irányában belső rendszeres összefüggésük szerint külön méltatta volna.

Eltekintve azonban ezektől, kedves kötelességünknek ismerjük egyuttal a munka jeles oldalait is feltüntetni.

Nem hallgatható el ugyanis a munkának azon előnye, hogy a szerző fejtegetéseit általában a gyakorlattal helyezi párhuzamba, sőt tanát alkalmas irománypéldákkal világosítja fel (p. o. a 183., 191., 241. stb. l.), — a mi ha valahol, a bányajog ismertetésénél mindenesetre igen helyesen alkalmazott módszer.

A mi pedig a munkát egyes részleteiben illeti, nem mulaszthatjuk el őszinte elismerésünket azon alaposág, körültekintés s szakavatottság iránt kifejezni, melyet a szerző egyes fontosabb kérdéseknél p. o. a bányatelekkönyv vagy a köszének stb. tárgyalásánál mutat.

S hogy eme nyilatkozatunk indokolva is legyen, szabadjon p. o. a köszének kérdésére vonatkozunk, hol szerzőnk Gränzenstein Gusztáv s dr. Brassert fentérintett legújabb értekezésével egy álláspontot foglalva el, munkájának 168. s 169. lapján azt mondja: „Hazánk érdeke sürgősen követeli, hogy a köszénbányászat épen úgy a bányaszabadság körébe vétessék, mint a fémbányászat; hogy ezt régibb törvényeink nem tették, annak oka nem a természeti különbségben keresendő, mely talán a fém- és köszénbányászatok között léteznék, hanem egyedül abban, hogy honunkban a köszénbányászat roppant fontossága csak újabb időben ismertetett fel s bizonyára, hogy ha állami létünk fejlődése a közbejött események folytán meg nem gátolhatik, e kérdés már rég alkotmányos uton s pedig a hazai ipar felvirágzásának érdekében, a bányaszabadság alapján oldatot kell volna fel. — Bármennyire is tiszteletre méltó azon elv, melyet az (országbírói) tanácskozmány a tulajdonra nézve e kérdésben felállított és követett, mégis óhajtható lett volna, hogy a szoros jogi álláspontot a nemzetgazdasági tekintetek miatt elhagyta volna. — Kellően tudjuk méltányolni az értekezlet helyzetét, felfogását, mindamélt nem helyeselhetjük merev magatartását; s mint-hogy azt föl sem tehetjük, hogy a földbirtok értékét az ipar rovására helytelenül felfogott szempontból emelni akarta volna, — azt kell hinnünk, hogy az értekezlet talán maga sem gyanította, mily permanenssé teszi határozatával a köszénbányászat sínlő állapotát. — Különben az értekezlet azon tagjai is, kik e határozat érvényreemelésé mellett szólottak, ha nem is nyíltan, de mégis érthetően bevallották, miszerint a határozat nemzetgazdasági tekintetben nem helyeselhető. Most már csak az volna óhajtható, hogy az új bányatörvény, melynek létrehozatalát bányaiparos osztályunk érdeke sürgeti, a köszénre nézve a bányaszabadság értelmében rendelkezék“ stb.

Egybefoglalva tehát most mindezeket csak örömmel ismételhetjük azon fenti nyilatkozatunkat, hogy az előttünk fekvő munkát jelen hazai irodalmunkra nézve felette becses nyere-ménynek tekintjük, s hogy azt — szakavatott szerzőjének bányajogunk érdekében őszinte üdvözlétet fejezve ki, a közönség különös figyelmébe s részvétébe csak a legmelegebben ajánlhatjuk.

Dr. WENCZEL TIVADAR.

K ü l ö n f é l é k .

(A jog- s államtudományi magyar műszótár) szerkesztésére alakult társulatnak f. hó 7-én tartott bíráli ülésében a nyelvészek közül Fogarassy, Budenz és Szarvas Gábor urak vettek részt. A munkatársak közül pedig dr. Wenzel Tivadar a bányajog; dr. Óváry Kelemen a csőd-eljárás; dr. Schnierer Gyula a kereskedelmi jog és dr. Matlekovits Sándor a közgazdaság köréből terjesztették elő a megállapítandó műszavakat. Érdekes viták fejlődtek nemcsak nyelvészeti tekintetben, hanem gyakran s jogi fogalmak iránt is, így p. o. a „bánya-regale“, „Giro-bank“ stb. fogalma körül. A nyelvészek részéről pedig a már annyira használatban levő „csőd“ kifejezés ellen tétetett kifogás, mely helyett a „csődület“ szót ajánlották anélkül, hogy ez utóbbi szó a már gyakorlatban levő műszó helyett elfogadtatott volna.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a buda-pesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye

EGYESÍTVE A „THEMIS“-SZEL.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászyülés“ tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Birhat-e az új ügyvédi rendtartás az elméleti és gyakorlati képzettség kimutatását illetőleg visszaható erővel?

A napilapokban olvassuk, hogy az igazságügyminiszterium által az ügyvédi rendtartás javaslatának kidolgozására kiküldött bizottság működését megkezdte. Mult hó 30-án tartott ülésében az ügyvédképesség kellékei állapították meg. A mennyire kivehető ezen kellékek ugyanazok, melyeket a volt igazságügyminiszter által f. é. jan. 1-én közzé tett javaslat¹⁾ tartalmaz; nevezetesen: négy évi elméleti jogi tanfolyam, a jogtudorság, két évi törvényszeki és két évi ügyvédi gyakorlat, végre az ügyvédi vizsgálatnak sikeres leírtele. Megjegyzem, hogy itt szándékosan csak az elméleti és gyakorlati képzettségre vonatkozó kellékek soroltatnak fel.

E kellékek a birodalom másik fele részében 1869. évi jan. 1-én életbelépett ügyvédi rendtartás 1. és 2. §§-aiban foglalt kellékekkel lényegileg megegyeznek, csupán a gyakorlati idő tekintetében tartalmaz a javaslat enyhébb intézkedést.

Nem célunk azon kérdés birálatába bocsátkozni, vajon szükséges-e az ügyvédség gyakorolhatására kellékeket általában megkivánni, s vajon szükséges-e különösen nálunk e tekintetben az eddiginél szigorubb intézkedést létesíteni? Csak arra szabadjon figyelmeztetnünk, hogy, az e részben a közvélemény által is pártolt javaslat az elméleti és gyakorlati képesítésre nézve az eddigieknél szigorubb kellékeket kíván meg, vagyis, hogy világosan kimondjuk, a javaslat az eddigi kellékeket elegendőknek, a mostani ügyvédek elméleti és gyakorlati képzettségét általában kielégítőnek nem tartja. Általában mondjuk, mert a jelesek, mint mindenütt, ugy nálunk is kivételt képeznek.

Hirlik, hogy az igazságügyminiszteriumban a javaslatot törvénnyé emelni és mielőbb életbeléptetni sürgős szükségnek tartják.

Nem lesz szükség e lap közönsége előtt bővebben fejtegetni, minő nagy befolyást gyakorol az ügyvédi kar az igazságszolgáltatásra, nem szükség fejtegetnünk, hogy minő befolyást gyakorolhat az összes népeletre egy oly terjedt és a közönség előtt a tudományosság színében álló osztály, mely a közügyek és jelesül a törvényhozásbani részvételre kiválóan hivatva van. Ha egy ily osztály céljának meg nem felel, a bajon segíteni és pedig sürgösen segíteni kétségtelenül indokolt.

¹⁾ Közlötett a „Jogt. Közl.“ f. évi 7. 8. 9. számai mellett is.

A törvény azonban egyelőre kevés hatást fog gyakorolni, legyen az bármily üdvös, az magában véve csak a távol jövőben fog gyümölcsözni. Gyors hatása csak akkor lesz, ha visszaható erővel ruházzuk fel.

Lex nova ad praeterita trahi nequit, fogja talán egynémely elavult jogász mondani, a törvénynek visszaható ereje nincsen, csak kivételes eset, midőn a törvény a multat is szabályozza.¹⁾

Hogy ezen, ily általánosságban felállítva helytelen, és különösen a jelen esetre nem alkalmazható elv, ne akadályozza az egyébként tán helyesnek elismert intézkedés meghozatalát, célja e soroknak. E részben az eszmecsere annyival kevésbé tarthatjuk feleslegesnek, mert alapos valószínűség létezik, hogy a törvény ép a mondott indokból visszaható erővel nem fog felruházhatni. Az osztr. ügyvédi rendtartás ugyanis, mely a javaslat elkészítésénél bizonyosan figyelembe fog vétetni, 35. §-ában az addigi ügyvédek ki nem terjeszkedvén, látszólag ugyanazon elvet vallja. Alantabb ki fogjuk mutatni, hogy ez nem így van, s hogy e törvény a helyes elméletet követi. A jan. 1-én közzétett javaslat 125. §-ában ép a kérdésben forgó kellékek tekintetében, magának visszaható erőt nem tulajdonít, s indokaiban hozzáteszi, hogy ezen rendelkezés indokolást nem igényel. A budapesti ügyvédi egylet ezen intézkedést nem kifogásolta, sőt azt kiterjesztendőnek vélelmezte mindazon ügyvédjelöltekre is, kik az eddig fenállott szabályok értelmében ügyvédi gyakorlatukat megkezdették.²⁾

Mindenekelőtt a törvény visszaható erejének elmeletét kell, a mennyire célunk megkivánnja, megállapítani.³⁾ Itt csak a magánjogra leszünk figyelemmel, mert a megtamadott elv ép a magánjogra vonatkozólag állitatik fel, és mert a közjogi törvények visszaható ereje általán van ismerve; ha pedig a törvény magán jogot sért, illetőleg azt szabályozza, ez okból és e részben a magánjoghoz tartozik.

A tárgyilagos jog a jogviszonyokat és azok tartalmát képező jogokat szabályozza. A jogviszonyok keletkezésére, átváltoztatására és megszüntetésére tények és állapotok birnak befolyással. Ezek mintegy factorokat képeznek, melyekkel a jog számol. A tárgyilagos jog megállapítja a tényeket és állapotokat, melyeket tekintetbe vesz és megállapítja azok hatását,

¹⁾ Így olvasható ez Wenzel magy. magánjogának I. köt. 23 §-ában is.

²⁾ L. „Jogt. Közl.“ f. évi 15. számát.

³⁾ Savigny System VIII. 2-dik fejezet. Unger System I. 20. 21. §§. Az előbbi az elmélet megállapításánál nem minden tévedéstől ment.

szóval ezeket behatásának aláveti. A tények és állapotok között azonban lényeges különbség van, az előbbieket történnek, az utóbbiak léteznek. A tény hat, és ezen hatásába átidomul. Hogy mennyire terjed ezen hatás, az uralkodó jog által szabályoztatik. Az uralkodó jog meghatározza a hatást. A tény folytán létrejött jogviszonyok és azok tartalmát képező viszonyos jogok és kötelezettségek meg vannak állapítva és azokra az új törvény hatással nem bír, mert nem az, hanem a tény létesíti a jogot. Az új törvény uralma alatt felhívott bíró pedig nem adja a jogot, hanem csak a létrejöttet kimondja.

Ugyanez áll az állapotok hatására nézve is, a mennyiben az, egy tetteleg létrejött jogviszonyra vonatkozik.

Ezt fejezi ki azon szabály „lex nova ad praeterita (facta, jura quaesita) trahi nequit.

Egész más eredményre jutunk, ha a fenti vizsgálódást az állapotokra elvontan alkalmazzuk. Az állapotok, miként a fentebbiekből kitünik a jogéletben önálló léteikkel nem bírnak, azok csak annyiban jönnek tekintetbe, a mennyiben a jogviszonyokra befolyást gyakorolnak. Ezen befolyásukat a mindenkor tárgyilagos jog szabályozza, s azért azok a tárgyilagos jog folytonos uralmának vannak alávetve. Szerzett állapotokról a törvény időleges uralkodásánál szó sem lehet. A törvény nem hat vissza, hanem egyenesen hat az állapotokra, és azok ép azért a mennyiben az új törvény uralma alatt létrejött jogviszonyokra vonatkoztatva jönnek tekintetbe, vagyis az új törvény idejébeni lételük és hatásuk kérdésében, csakis az új törvény szerint bírálendók meg.

Ez a jogi elmélet, mely a dolog természetéből vonatkozóan le, mindannyiszor alkalmazandó, midőn a törvény, visszaható ereje iránt nem intézkedik.

Ha ezen elméletet a fenforgó esetre alkalmazni akarjuk, önként azon kérdés támad, jog-e az ügyvédség vagy állapot? Itt ismét egy a német tudományban már túlhaladott, de nálunk még mai nap is elég általánosságban uralgó tévedést kell elkerülnünk. Jog alatt csak a tények által már concrettá vált jogosultságot, az akaratnak valamely meghatározott személy akarata, vagy valamely meghatározott dolog feletti uralmát értjük. A pusztán lehetőség jogokat szerezni, a jogosultság in abstracto, nevezetesen a jog- és cselekvési képesség (Rechts- und Handlungsfähigkeit) még nem jog, hanem csak állapot. Személy jogok a mai jogtudomány előtt nem léteznek.¹⁾

Térjünk tehát át a kérdés megoldására.

Az ügyvédek nálunk a peres feleknek szakértő segédei (Rechtsbeistand, advocatus) és egyszersmind meghatalmazottjai, képviselői (Stellvertreter, procurator).²⁾ Az ügyvédség lényege tehát a jogosultságban áll, a peres feleket bíróság előtt a törvény által előírt esetekben képviselni. Hol a nem ügyvéd általi képviseltetés is meg van engedve, úgy egyéb esetekben, az ügyvéd

nem mint olyan jön tekintetbe. Az ügyvédség tehát bizonyos cselekvési képességben áll, más szavakkal állapot.

Hogy a jelenleg uralkodó törvény minálunk csakis ezen cselekvési képességet és nem a kenyérkereseti hivatásra való jogosultságot adja meg az ügyvéddé képesítés által, világos, mert megadja a jogosultságot mindenkinek, ki képzettségét ki tudja mutatni. A törvény nem ad egyeseknek privilegiumot az ügyvédség gyakorolhatására, hanem a cselekvési képesség kellékeit általában állapítja meg, úgy miként megállapítja azt a nagykorúságnál, váltóképesésnél stb.¹⁾ Az ügyvédi oklevél csak az elméleti és gyakorlati képzettségről tesz tanuságot. Sem az ügyvédi oklevél, sem az ügyvédi eskü sem tekinthető szabadalomnak. Ezek csak egyszerű kellékek, melyekhez a törvény a cselekvési képességet köti. Nem tekinti az ügyvédi oklevelet a f. é. jan. 1-én közzétett javaslat sem szabadalomnak; 2. §-ában ugyanis az ügyvédi oklevelen kívül az ügyvédkedhetés lényeges kellékeül felsorolja még a magyar honpolgárságot, a betöltött 24 éves életkort, azon ügyvédi kamara kerületébeni lakhelyet, melynél az illető magát bejegyezteti és a vagyon feletti szabad rendelkezési jogot.

Szabadjon itt még a most hivatkozott javaslat egy megfoghatlan ellentmondására figyelmeztetni. A javaslat nem is az ügyvédi jogosultsággal egészben, hanem csakis annak egyik kellékével, az ügyvédi oklevéllel bánik el szerzett jogként. A 125. §. ugyanis így hangzik: „Mindenkinek legalább a közügyvédi vizsgát jelen törvény hatályba léptéig már letette és a 2. §. 1) 2) 4) 5) pontjaiban felsorolt feltételeknek (ezek azok, melyeket az előbbi pontban felsoroltunk) eleget tesz és a 3. §. határozata alá nem esik, (ez a ügyvédségtől megfosztottokról szól) az ügyvédek jegyzékébe felveendő.“ Tehát az ügyvédség magában nem jog. Vagy talán a ki az új törvény életbeléptekor 24-ik életévét még be nem töltötte jogokat szerezni nem is képes? Vagy az eddigi képzettség elegendő? Miért kívánatlik meg akkor ezentúl a jogtudori fok is. Valóban meg nem fogható mikép ne igényeljen e §. indokolást. — És még egyet. A 125. §. még különös kedvezményben is részesíti azokat, kik a közügyvédi vizsgálatot még a régi törvény uralma alatt letették, ezeknek még a váltóügyvédi vizsgálatot el is engedi; ezek az ügyvédek lajstromába felveendőek, ki pedig oda felvétetett, az 1. §. szerint az ország összes bíróságai és hatóságai előtt ügyködhetik.

Az elmélet szempontjából tehát az ügyvédi rendtartás abszolút hatással, ugynevezett visszaható erővel bír, s ezen elméleti felfogás feltétlenül alkalmazandó volna azon esetben, ha a törvény visszaható ereje iránt nem intézkednék.

Mielőtt azonban az elmélet alkalmazására áttérnénk, helyén lesz az állításom valóságát megvizsgálni, hogy az osztr. ügyvédi rendtartás csak látszólag vallja a tévesnek kimutatott elvet.

¹⁾ V. ö. Unger System I. 58. és 60. §§. Arndts Pandekt. 21. és 22. §§. Az elavult álláspont található Wenzelnél, magy. magánj. I. 105. §. Álláspontunk. Továbbá „Első fejezet. Személyek joga.“ És mégis a 106. §-ban kénytelen bevallani „a személyiség tehát nem jog vagy magában álló jogosítvány, hanem bizonyos állapot, mely a jogképességet tartalmazza.“ Hogy a rómaiak mit értettek jus personarum alatt, és hogy az elavult nézet a római felfogásban sem találja igazolását l. Savigny Syst. I. 59. §.

²⁾ Ezen különbségre vonatkozólag V. ö. Wetzell Syst. d. ord. civ. pr. 8. §. Endemann d. Deutsche Civilprocessrecht 80. és 81. §§.

¹⁾ Hol az ügyvédség csak kinevezés folytán gyakorolható, vagy a tagok számát meghatározó célszerű szervezettel bír, ott azt jognak kell mondanunk. Ezen szempontból igaza van Endemannnak, ha a német ügyvédséget az állam által adott hivatálnak, jognak definiálja. Ezen szempont azonban nálunk fenn nem forog. A nálunk alkalmazható általános elméleti felfogás található Wetzelnél az i. h. 47. oldal. Az általam jelzett álláspontot foglalja el a jan. 1-én közzétett javaslat is. V. ö. 12. §-át. Ebben az ügyvédek jogai és kötelességei czim alatt az ügyvédség lényegét abban látjuk megállapítva, hogy „az ügyvéd bíróság vagy egyéb hatóság előtt feleket díjfizetés mellett képviselhet.“ V. ö. még a javaslat indokait, jelesen az általánosokat V. alatt és a különöseket a 12—17. §§-hoz.

Az osztr. ügyv. rendtartás 35. §-a következően hangzik:

Das Recht der bei dem Eintritte der Wirksamkeit dieses Gesetzes ernannten Advokaten zur weiteren Ausübung der Advocatur bleibt unberührt, und sind dieselben in die neu anzufertigende Liste der Kammern, in deren Sprengel sie ihren Wohnsitz haben, einzutragen.

A mint az első pillanatra kitűnik ezen törvény ügyvédségi jogról szól, és helyesen. A birodalom másik felében ugyanis az új ügyv. rendtartás behozatala előtt az ügyvédek kinevezettek, az ügyvédség csak privilegium folytán gyakoroltathatott. A privilegium közvetlenül alanyi jogokat alapít, és e részben hatása ugyanaz, mi a tényeké. A privilegium meghatározott személyhez (vagy dologhoz) kötött tárgyilagos jog, s az általa adott jogok vagy jogosultságok a megszerzett jogok tekintete alá esnek.¹⁾ Ezen törvény tehát egészen a helyes elméletet követi, és pedig a mint szövegezéséből kitűnik szándékosan.

Kimutattuk tehát, hogy jogi szempontból az új ügyvédi rendtartás az ügyvédség kellékeire vonatkozólag természeténél fogva ugynevezett visszaható erővel bír. Azonban valamint az új törvénynek magasabb szempontokból a megszerzett jogokra is kivételesen befolyás kell engednünk, úgy lehetnek esetek, midőn az állapotokrai abszolút hatása korlátozandó. A szerzett jogokat, illetőleg a kivétel néha a dolog természete által adatik. Mindkét esetben a szabálytól eltérés külső tekinteteken is alapulhat. A törvényhozás ugyanis nem mindig az elvontan helyes elméletek feltétlen keresztülvitelében áll. A jog, mint az organicus népéletnek egyik oldala az összes népéletet veszi tekintetbe, s okait az egészből meríti. A külső okokból eltérés azonban a törvényben kimondandó, mert a mennyiben az abban nem tartalmaztatik, egyedül a dolog természete irányadó.

Kétségtelen, ha az új ügyvédi rendtartás feltétlen hatással ruháztatnék fel, ez sok tekintetben nem épen kívánatos eredményre vezetne. Az ügyvédség számos embernek hivatását, kenyérkeresetét képezi, kik a nyerendő jövedelemre számítva, tán családot alapítottak s különféle kötelezettségeket vállaltak. Ezeket állásuktól egyszerre megfosztani, a méltányosság, mely a jognak mindinkább elemévé valik, sem engedi. Egy kereset nélküli osztályt alakítani közigazgatási tekintetből sem volna kívánatos. Másrésztől nem kell szem elől téveszteni, hogy az ügyvédek foglalkozása közszükségletet elégít ki. A közönséget az ügyvédek segélytől rögtön és huzamosb időre megfosztani, számos zavarra adna alkalmat.

Ezen bajokon segíteni a törvény visszaható erejének korlátozása és célszerű átmeneti intézkedések által lehet.

Itt következő elvek lehetnének irányadók. A gyakorlati időnek az új ügyvédi rendtartás szerinti betöltése leginkább ad inconvenientiákra alkalmat. E részben tehát a törvény ereje leginkább korlátozandó. S ez talán a következőkben is indokolást talál. Való ugyan, hogy a gyakorlat elmélet nélkül csekély képzettséget ad. A jogszabálynak a jogesetekre helyes alkalmazása csak az előbbieket alapos ismerete mellett lehetséges. Azonban van a gyakorlatnak egy bizonyos neme, melynek az elmélet nem épen oly lényeges előfeltétele, ez az ugynevezett praxis, melyet a tapasztalás közvetlenül nyújt. Ha eddigi ügyvédekben csupán a gyakorlat e neme is volna feltalálható, mi bizonyára a legutólsók tekintetében sem mondható, azt teljesen figyelmen kívül hagyni nem lehet. Kétségtelenül előny az is, ha a merő formalizmussal nem kell küzdenünk.

Másként áll ez az elméletnél. A helyes elméleti felfogás a gyakorlat által alig pótolható, azt csak a tág körű és mélyen beható tanulmány adhatja meg. Ha a törvény az elméleti képzettséget kielégítőnek nem találja, ezen rendeletének korlátozásánál óvatosabban kell eljárni. Az elméleti képzettség kimutatása nem is jár annyi practikus nehézséggel. Ki a törvény által megkívánt képzettséget amugy is bírja, az előirt jogtudori fokot¹⁾ könnyen elnyerheti. Ki ezen elméleti képzettséggel nem bír, annak azt az új törvény célzathoz képest kétségtelenül meg kell szerezni, azonban ennek kivitele sem jár oly le nem küzdhető nehézséggel, a mint ez a gyakorlati kellék kimutatása tekintetében gyakran előfordulhat. De az elméleti képzettség kimutatásától is elnézhetünk azon esetben, ha az illető képzettségét huzamosb időn át önállóan folytatott jogi foglalkozás által már tényleg kimutatta.

Vége a célszerű átmeneti intézkedések abban állának, hogy a törvény visszaható ereje csak bizonyos idő letelte után lépjen életbe.

Ezek szerint a törvény visszaható ereje iránt körülbelül következő intézkedés volna meghozandó:

1) Kik az osztrák törvények uralma alatt kinevezés által nyertek az ország területén ügyvédi jogosultságot, az ügyvédek lajstromába feltétlenül felveendők, ha egyébként az eddigi törvények szerint az ügyvédség gyakorlatától meg nem foszthatók.

2. Az új ügyvédi rendtartás ki nem terjed azokra kik életbelépte előtt a köz és váltó ügyvédi vizsgálatot letették, ha

a) a közügyvédi vizsgálat letétele óta hat éven át, mint önálló ügyvédek, ügyészek vagy szavazó bírák működtek és a jelen törvény által egyik vagy másik minőségben találtak, vagy

b) ha jogtudorok.

3. Azon köz és váltó ügyvédek, kik a 2) pont alá nem esnek tartoznak a jogtudori fokot jelen törvény életbeléptétől számítandó 3 év alatt elnyerni, addig is az ügyvédek lajstromába feltételesen felveendők. Ki a 3 év letelte után jogtudori oklevelet felmutatni nem képes, az ügyvédek lajstromából kitörölendő és abba csak a jogtudori oklevél felmutatása után vétethetik ismét fel.

4. Ki váltó ügyvédi oklevéllel nem bír az ügyvédek lajstromába fel nem vétethetik. A váltó ügyvédi vizsgálat azonban jelen törvény hatálybaléptétől számítandó egy év alatt még az eddigi szabályok szerint letétethetik, s kik azt ezen idő alatt letették, egyéb tekintetekben a 2) és 3) pont szabályai alá esnek.

Az általam védett álláspont tehát a fentiek szerint abban áll, hogy elvileg a törvénynek az elméleti és gyakorlati képzettségre nézve megkívánt kellékek tekintetében is visszaható erő tulajdonítandó, s ezen elv alól csupán célszerűségi szempontból kell kivételt tenni, nem pedig megfordítva.

¹⁾ Csakis a jogtudori fokról szólok, mert az ügyvédi vizsgálat az új rendtartás szerint is alig fog különbözni az eddigtől. I. a jan. 1-én közzétett javaslat 6. §-át. nem a jogtudorságot általában akarom védeni. Ellenkezőleg oltimerem, hogy az mai alakjában a dolog lényegének meg nem felel. Sokat megkívánunk, mit egy gyakorlati jogásznak sőt jogtudósának oly kiterjedésben tudni alig szükséges. A mi pedig szükséges, nem kívántatik meg oly mérvben, hogy a gyakorlatban is használható legyen. De ha egyszer a törvény nagyobb elméleti képzettséget lát szükségesnek, az adott körülmények között a jogtudori fok kimutatására még legalkalmasabb eszköz.

¹⁾ Unger Syst. I. 8. §. 21. §. végén. Arndts Pand. 23. §.

Lesznek talán kik ezen állásponton, maguk előtt is megfejthetlen okból megütköznek, ezeknek szabadjon következő kérdést feltennem: Különösnek tartották-e, hogy a birói szervezetre vonatkozó törvény feltétlen hatással ruháztatott fel? Vagy talán a bíróság kevésbé hivatás, pálya, vagy jogosultság, mint az ügyvédség? Vagy jó ügyvédekre olyannyira kevésbé van szükségünk, mint jó bírókra, hogy az előbbieknél egy kevés tanulmányt feleslegesnek, ártalmasnak kell mondanunk?

Ha e sorok csupán nézetem alapos megczáfolását vonnák is maguk után, talán feleslegeseknek nem mondhatók.

Dr. PLÓSZ SÁNDOR,
pestvárosi h. egyesbíró.

* * *

A mit czikkiró ur a „jog“ és „állapotok“ definitiójáról mond, az kétségtelenül helyes, de a conclusio szerintünk téves. Igaz ugyan, hogy szerzett állapotokról nem lehet szó, de csak azért, mert a szerzett állapot már jog, vagyis tény folytán létrejött jogviszony, melyre az új törvény hatással nem bír. Ha p. o. a törvény a nagykorúság elérésére a 25-ik életkort jelölné ki, ugy ezáltal a törvényt megelőzőleg 24-ik életkorában önjoguságát elért egyén, — szabad rendelkezési jogától nem fosztható meg. — Ugyanez áll az ügyködhetésről is; az előbbi törvény uralma alatt szerzett ügyvédi képesítés, mint szerzett állapot, tetteg létrejött jogviszony, melyre az új ügyvédi rendtartás a képesítés tekintet-ben hatással nem bírhat. — Egészen másképen áll a viszony az ügyvédjelöltekre nézve, kik szerzett jogokról nem szólhatván, a törvény időleges uralmának vannak alávetve. Szerk.

A nemzetgazdaszat philosophiaja.

(Bastiat szerint.)

(Folytatás.)

A csere erkölcsi ereje.

Elszigeteltségben szükségünk felülmulják tehetéseinket, csere által pedig tehetéseink felülmulják szükségünket. Ezekben rejlik a társadalom lét-oka. Ép így állíthatjuk azt is, hogy elszigeteltségben egyik boldogulása árt a másikénak, míg csere által egyik boldogulása segít a másikén. A csere, mint láttuk, feltételezi a foglalkozások elkülönítését, szüli a saját iparágokat, mesterségeket. Mindenki arra törekszik, hogy bizonyos nemét az akadályoknak legyőzze a közönség javára. Mindenki arra szenteli magát, hogy bizonyos szolgálatot tegyen neki. Már pedig az érték teljes elemzéséből kiviláglik, mikéut minden szolgálatot két körülmény határoz meg: egyik belhasznosságának aránya, másik azon körülmény — miszerint oly környezetben kínálta-tik, mely azt keresi, s képes megfizetni. A tapasztalás, mely tanusítja, hogy művész, orvos, ügyvéd s kereskedő jobb hasznot huznak szolgálataikból: nagy városokban, mint vidéki községekben, teljesen megerősíti azon állítást, hogy az ember a boldogulásnak annál több esélyeivel bír, minél tehetősebb környezetben él.

Egyesek jóléte kedvező az egyetem jólétére, valamint az egyetem jóléte kedvező az egyes jólétére. E megczáfolhatatlan tényben összpontosul, s illetőleg nyilvánul a csere erkölcsi ereje, mely egyedül képes a jólétet előmozdítani, biztosítani.

II. Az érték elmélete.

Láttuk fennebb, miként az ember cselekvő és szenvedő lény. A szükség és kielégítés természetöknél fogva személyhez kötve, átruházhatatlanok; az erő kifejtés ellenben, a kapocs a szükség és kielégítés közt, eszköz a czél elérésére és tevékenységünkből, önkény-

tességünkből, akaratunkból folyván ki, szerződés, átruházás tárgya lehet. Ez átruházása az erő kifejtésnek, e kicserélése a szolgálatoknak teszi a nemzetgazdaszat tárgyát, s miután másfelől a nemzetgazdaszati tudomány e szóban foglaltatik össze „érték“, következik, hogy az érték fogalma hiányosan, hamisan lenne megállítva, ha azt azon két szélső jelenségre alapítanók, mely érzékenységünkben megy végbe t. i. szüregsre és kielégítésre, melyek bensők, átruházhatatlanok s külön egyének közt összemérhetlenek. Hanem alapítanunk kell azt tevékenységünk, erő kifejtésünk nyilvánulataira a kölcsönös szolgálatokra, melyek kicseréltetnek, mivel alkalmasok összehasonlításra, megbecslésre. Midőn két ember kölcsönösen átengedi egymásnak jelenlegi erő kifejtését, vagy előbbi erő kifejtései eredményeit, egymásnak kölcsönös szolgálatokat tesznek. Az érték tehát a két kicserélt szolgálat közti viszony.

Az érték eszméje akkor jött először a világra, amikor egy ember így szólott társához: „tedd ezt érettem, én tenni fogom amaszt éretted.“ Ekkor lehetett legelőször mondani, hogy — megegyezvén — a két kicserélt szolgálat megéri egymást.

Igen sok körülmény nevelheti egy szolgálat viszonyos fontosságát, értékét. Nagyobbnak vagy kisebbnek találjuk a szerint, a mint az nekünk többé vagy kevésbé hasznos, több vagy kevesebb személyek hajlandók azt nekünk tenni, több vagy kevesebb munkát, fáradságot, időt, ügyességet, megelőző tanulmányt igényel, s a mint ez elősoroltakból többet vagy kevesebbet kimél meg a mi részünkről. Függ még szolgálat értéke az ítélőtehetségtől is. Így a tudatlanság, s téveszmék értéknek vehetik azt is, a mi kár. Ugyhogy elmondhatjuk, miként az érték fogalmának tisztulása azon mértékben halad, mint az emberek felvilágosodottsága, erkölcsisége.

Legtöbb nemzetgazdaszati író az érték elvét az érintett mellék körülmények egyikében vagy másikában keresi. Így Smith az anyagosságban, Say a hasznosságban, Ricardó a munkában, Seniór a ritkaságban, Storch az ítélőtehetségben.

Az értéknek a munkában (travail) helyezése által leginkább megközelítették Smith és tanítványai az igazságot, csakhogy Bastiat szerint igen nagyon szorítottak a kézi munkára. Bastiat helyesebbnek tartja a szolgálat kifejezést nemcsak azért, mivel e fogalom az emberi tevékenység minden ágát felöleli, tehát szellemi képességet, ügyességet, előrelátást, szerencsés esélyeket, hanem azért is, mert benne rejlik az átruházás, tehát a csere eszméje is, mi egyedül képes értéket állapítani meg, miután az érték adott és vett szolgálatok közti viszony.

Az értéknek — írja Bastiat — egy állandó mértékét találni lehetetlen, miután, mint láttuk, az érték egy viszony két kicserélt szolgálat közt, melyek természetöknél fogva minden egyes esetben végtelenül különbözhetnek. Az általános gyakorlat az aranyat és ezüstöt vette fel, daczára annak, hogy e két érc értéke is igen változó. — Azonban a mérték változékonysága mitsem tesz, miután a cserélt tárgyak mindkettejére egyaránt hat, s így a csere méltányos jogos voltát nem másíthatja. Hasonlit egy oly középarányítóhoz (medius proportionalis), mely lehet nagyobb, lehet kisebb a nélkül, hogy e miatt téveszteni feladatát, t. i. a viszonyt mutatni meg két mennyiség közt.

A közzgazdaságnak nem az a czélja, hogy két cserélt szolgálatnak azon pillanati viszonyát keresse, mert erre a pénz elegendő volna. A mit ez keres, az az erő kifejtés aránya a kielégítéshez, s e kérdés megoldására, hogy minő ez arány, már nem elég tudni két szolgálat

viszonyát, miután e két szolgálat igen különböző adagu hasznosságot hordhat magával, hanem ismerni kell az erőkifejtés arányát a kielégítéshez, s ez nem lehet más, mint munka. Minthogy pedig maga a munka is igen változékony elem, a mint könnyebb vagy nehezebb s több vagy kevesebb értelmi tehetségek járulnak segélyére: a munkának azon legalsó fokát kell venni, mely az emberiség kiindulási pontjánál mutatkozik a képzettség minden járuléka nélkül, szóval az egyszerű nap-számását.

Tény, hogy a mi az értéket adja, mindig a szolgálat.

(Folyt. köv.)

OCSVAY A.

Az igénypereknek a csődbírósághoz átátételéről.

A csődtörvény 2. §. szerint a bukott vagyona nézve más bíróságoknál folyamatban lévő perek — a 3. és 4. §-ban elősoroltak kivételével — ha még végrehajtással befejezve nincsenek, a csődbírósághoz átátendők.

Itt azon kérdés merül fel, valjon a törvénynek ezen rendelete kiterjed-e a foglalásból keletkezett igényperekre is?

Sokan azon nézetben vannak, hogy ily igényperek elintézésére csak a végrehajtó bíróság lehet hivatva, egyrészt azért, mert azokban az egyik alperes a végrehajtó, ki pedig a csődbíróság illetősége alá nem tartozik; másrészt azért, mert a per tárgyát épen azon kérdés képezi, valjon a lefoglalt tárgyak tulajdonilag az igénylőt avagy a végrehajtást szenvedett illetik-e?

Én e nézetet nem osztom, és azt hiszem, hogy az igényper az alappernek csak kifolyása lévén, azt más bíró el nem intézheti, mint ki az alapperre nézve a csőd kiütése folytán illetékessé vált. Az igénypernek az alapertői elszakítása ellenkezik úgy a dolog természetével, mint a csődtörvény 2. §-ának határozott rendelkezésével.

Más kérdés az azonban, valjon mily alakban folytattassék az igényper a csődbíróság előtt? Valjon t. i. itt is alpereseként a végrehajtó és a végrehajtást szenvedett szerepeljenek-e, avagy az alperesi minőségben változásnak kelljen-e beállania?

És itt egyrésztől figyelembe veendő a fentérintett s magában véve kétségbevonhatlan érv, hogy a végrehajtó, mint ilyen a csődbíróság illetősége alatt nem áll, mert ezen illetőség csak a bukott, illetőleg az öt képviselő csődtömeg elleni követelések megbíráására terjed ki; másrésztől figyelembe veendők a csődtörvénynek az igényperekre vonatkozó rendeletei, melyek szerint igényperekben alperes részéről a perügyelő és tömeggondnokon kívül a hitelezők összefoetele előtt a netán helyben lakó hitelezők, a bejelentési határidő után pedig a csődválasztmány is meghallgatandó.

Ha ezeket figyelembe nem vesszük, ha jelesül utóbbira nézve azt vitatjuk, hogy a csődtörvénynek érintett rendeletei csak a csődigényperekre, de nem a 2. §. értelmében a csődbírósághoz átátett igényperekre vonatkoznak, s ennél fogva az átátett igényperek ugyanazon alakban folytatandók, melyben a végrehajtó bíróság előtt megindítottak: akkor egyrésztől a végrehajtóra nézve megsértjük az illetőségi törvényt; másrésztől az igénylőt a foglalás folytán beadott igénykereseten kívül az időközben a csődtömeg részére is összeírt ugyanazon tárgyakra nézve egy külön csődigénykereset beadására kényszerítjük, hogy a csődtörvény fentérintett rendeleteinek is elégtételtessék.

És valóban így is szokott ez a gyakorlatban tör-

ténni. Ugyanazon tárgyakra nézve és ugyanazon felek közt két külön igényper van a csődbíróság előtt folyamatban, t. i. a végrehajtó bíróságtól átátett igényper, és a csődbíróság előtt külön indított csődigényper. Avagy az amabban alperesként beperelt végrehajtó, kinek a csőd kiütése folytán bukott ottani követelését a csődbíróság előtt kell érvényesítenie, nincs-e csődhitelezői minőségben a csődigényperben is a perügyelő, tömeggondnok és a fentérintett harmadik tényező által képviselve?

Pedig mily anomalia, mily szabálytalanság ez? Mennyi idő, munka és költség megy ekképen hiába veszendőbe?

Sajnos dolog, hogy a legfőbb törvényszék egy nem régen a felső bíróságoknál megfordult eset alkalmából ezen eljárást az által helyeselte, hogy a pesti kir. ítélőtáblának azon végzését, melylyel a csődbírósághoz átátett igényper tekintettel azon körülményre, hogy az igényelt tárgyakra nézve az igénylő által indított külön csődigényper is folyamatban van, megszüntette, feloldván, a nevezett másodbíróságot érdemleges határozat hozatalára utasította.

De mit kelljen hát tennünk, hogy egyrésztől a végrehajtóra nézve az illetőségi törvényt meg ne sértjük, másrésztől szükségtelenül egy perből két pert ne csináljunk, és a csődtörvénynek az igényperekre vonatkozó rendeletei mégis megtartassanak?

A dolog szerintem igen egyszerű. Az átátett igényper csődigényperre alakítandó át az által, hogy a végrehajtó bíróság előtt beadott igénykereset felett alperesként a végrehajtó és végrehajtást szenvedett helyett a perügyelő tömeggondnok és a netán helyben lakó hitelezők, esetleg a csődválasztmány meghallgattassanak.

E javaslat nékem úgy az eljáró alsó, mint a felső bíróságok általi elfogadásra méltónak mutatkozik.

KÜLLEY EDE,
királyi táblai bíró.

Törvényjavaslat

az 1871. XXXI. törvénycikk életbeléptetésére szükséges átmeneti intézkedések tárgyában.

1. §.

Az igazságügyminiszter felhatalmaztatik, hogy az 1871. XXXI. t. cz. hatályba léptetésével,

a) a feloszlátandó bíróságok előtt folyamatban lévő perekben, és perkivüli bírói eljárás tárgyát képező ügyekben, a határidők felbeszakítására és új határnapok kitzúzására,

b) az illetőség elleni kifogásoknak beadhatására vonatkozólag a fennálló eljárási szabályoktól eltérő átmeneti intézkedéseket rendeleti uton adhasson ki;

c) hogy a kir. vegeyes bíróságoknak, az 1870. XV. t. cz. a) pontjában megállapított másodfoku bírósági illetőségét, a pesti kir. táblára ruházhassa;

d) végre, hogy a pesti kir. első folyamodásu váltótörvényszék előtt, ennek feloszlataiag illetékesen megindított azon perekben, melyekre a budapesti kereskedelmi- és váltótörvényszéknek hatásköre, az 1871. XXXI. t. cz. 26. §. a) pontja szerint jövőre nem torjed ki: az illetőséget a további eljárásra nézve is a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszékre ruházhassa.

2. §.

Ezen törvény végrehajtásával az igazságügyminiszter bizatik meg.

Pest, 1871. decz. 10-én.

Bittó István, s. k.

I n d o k o k.

Az 1871. XXXI. t. cz. hatálybaléptetés, több tekintetben oly átmeneti intézkedéseket is tesz szükségessé, melyek a

fennálló törvényeket megérintvén: csak a törvény, vagy a törvényhozás által adott felhatalmazás alapján adathatnak ki.

E szabályok kiadhatására nézve, az igazságügyminiszter ez utóbbi módot választotta, főleg azon oknál fogva: mert az 1868. LIV. t. cz. életbeléptetésénél is ezen mód követett, s mert azt átmeneti intézkedések természetüknél fogva — csupán a törvény végrehajtásával felmerülő nehézségek megoldását tárgyazván: az átmenet megtörténtével hatályból kilépnek, s csakis hamar elmuló viszonyok szabályozásával foglalkoznak.

A törvényjavaslatban, melyet az igazságügyminiszter, ez alkalommal a törvényhozás elé terjeszt: felhatalmazás kéretik ily átmeneti intézkedéseknek rendeleti uton leendő kiadhatására, s nem kétli az igazságügyminiszter, hogy a törvényhozás bölcsesége, belátva az intézkedések mulhatlan szükségét: e felhatalmazást megadandja.

A mint a törvényjavaslat mutatja, négy főpont intézendő el különös szabályok által: hogy az átmenet, a törvénykezési eljárásra nézve fennálló szabályos ösvényre, ezáltal közvetíttessék.

Intézkedni kell ugyanis a folyamatban levő polgári perekben és egyéb ügyekben az illetékes bíróság megszűntekor még le nem járt határidőkről és határnapokról; mert ily intézkedések nélkül zavar, bonyodalom, sőt a jogok veszélyeztetése mulhatlanul bekövetkezne.

Szükséges továbbá fenntartani a félnek jogát: hogy azon bíróság illetékessége ellen, — melyhez pere az ő hozzájárulása nélkül áttétetett, — kifogása emelhesen, habár a per tovább haladt azonstadiumnál, a meddig rendszeres viszonyok között, és az eljárási szabályok szerint az illetőség elleni kifogás megtehető.

Ezen intézkedést azonban csupán a polgári perekre véli korlátozandónk az igazságügyminiszter; minnek folytán az nem terjesztetnék ki a büntető ügyekre, a váltó- és csőd-, valamint a pénzügyi perekre.

Szükséges az intézkedés a szőlőváltsági ügyeknek másodfoku bíróságát illetőleg is: minthogy az 1871. XXXI. t. cz. a vegyes bíróságoknak mint elsőfoku bíróságnak teendőit a kir. törvényszékekre ruházta, de nem intézkedett ezen bíróságnak mint másodfoku bíróságnak helyettesítése iránt.

A pesti kir. e. f. váltótörvényszék az 1871. XXXI. t. cz. szorint szintén megszűnik, s helyette más területi körrel s némileg más illetőséggel a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék lép. Kétségtelen, hogy a törvény szerint, a pesti kir. váltótörvényszék előtt megindított ügyek ujjal osztályozandók, s azok, a melyekre nézve illetékessége — az új területi felosztás szerint — megszűnik — az illető bírósághoz átadandók. Azonban az átadás és átvétel mindig némi bonyodalmakkal és idővesztéssel jár, úgy, hogy igen czélszerűnek mutatkozik, azt, ha lehetséges, elmellőzni. Ezen — az átadásból származó — bonyodalmakat a pesti kir. váltótörvényszéknél folyamatban levő perekre nézve minden jogsérelem nélkül ki lehet kerülni: ha elrendeltetik: hogy azon perek, melyek ott illetékesen megindítottak, az ennek helyébe lépő budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék előtt folytatandók. Az anyagi jog nem szenved ily intézkedés által; sőt az alaki jog sem csorbítottatik: minthogy ezen perek a váltótörvényszék — mint szakbíróság előtt indítottván: a kereskedelmi- és váltótörvényszék ugyanazon ügyekre nézve specialis szakbírósági jellemmel bírand. A már megindított ügyeknek továbbra is a kereskedelmi törvényszéknél leendő meghagyása által, ezen törvényszék az átadással járó munka nagy részétől megkíméltetvén, megszakítlanul folytathatná működését, a mi ismét ezen — különös gyorsaságot igénylő pereknek gyors és alapos elintézését eredményezi.

Ezen kivétel azonban egyedül a perekre szorítkozván: a többi a váltótörvényszékhez tartozó ügyekre, — mint a cégelapokra, az óvások közlésére — nem terjesztetnék ki.

Ily nagy-mérvű átalakítás esetében, milyen az eddig fennállott elsőfoku bíróságok megszüntetése, és azok helyébe más területi beosztás szerint, más bíróságok felállítása, — az átmenet nehézségeinek kevesbitése, nagy horderejű fontossággal bírván, a tisztelettel aláírott igazságügyminiszter azon reményben van, hogy a törvényhozás bölcsesége a kért felhatalmazás megadása által megadandja a könnyítés lehetőségének feltevéleit.

Pesten, 1871. decz. 10.

Bittó István, s. k.

Törvényjavaslat

a feloszlátandó elsőfolyamodású kir. törvényszékekhez kinevezett bíráknak további alkalmaztatásáról.

1. §.

Az 1871-ik évi XXXI. és XXXII. t. cikkek hatályba léptével megszűnendő kir. váltótörvényszékek, kir. vegyes bíróságok és a maros-vásárhelyi kir. tábla területén fennálló urbéri törvényszékek azon elnökei, kik az új bírósági szervezet hatályba léptéig más bíróságokhoz nem nevezettek ki, bírói minőségben s eddigi fizetésük és illetményük megtartása mellett az igazságügyminiszter által szolgálattétel végett a királyi táblák egyikéhez osztandók be.

2. §.

A fennebbi szakaszban megjelölt törvényszékekhez kinevezett bírák és pótbírák, illetőleg ülnökök és pótülnökök, ugyancsak a bányatörvényszékek előadó ülnökei, szintén az eddigi fizetésük és illetményük megtartása mellett az igazságügyminiszter által, bírói minőségben, bármely elsőfolyamodású bírósághoz lesznek beosztandók.

3. §.

A bányatörvényszéki elnökökre csak azon esetben alkalmazandó az 1. §-ban foglalt intézkedés, ha az illető elnök nem viselt egyszersmind más államhivatalt is.

4. §.

Az ekként beosztott bírák netalán végleges kinevezetésükig a szükséghez képest, az igazságügyminiszter által más bírósághoz áthelyezhetők.

5. §.

Ezen törvény végrehajtásával az igazságügyminiszter biztatik meg.

Pest, 1871. decz. 10.

Bittó István, s. k.

Indokok.

A feloszlátandó kir. váltótörvényszékeknek alkalmazott elnökök és bírák, az 1840-ik évi XV. tcikk II. r. 10-ik §-a a többi királyi törvényszékekhez kinevezett bírák pedig, az 1848. XXIX-ik tcikk 1-ső §-sa értelmében elmozdíthatlanok lévén, minthogy az elsőfoku bíróságoknak az 1871-ik évi XXXI. és XXXII-ik tcikkben megrendelt ügyszervezete által a váltó-, banya- és az Erdélyben fennálló urbéri törvényszékek, továbbá a vegyes bíróságok megszüntetnek, s az azok elnökei és bírái között olyanok is vannak, a kik a felállítandó törvényszékekhez nem nevezetvén ki, a szervezés következtében a hivatali köteleből végkép kimaradnának: ez okból szükséges volt az új organicus intézkedés következményeit összhangzásba hozni az előbbi törvényekkel, fenntartva egyrészt az előbbi törvények által a bíráknak adott biztosítékot, másrészt odaműködni, hogy az államkincstár terméktelen vagy fölösleges kiadásokkal ne terheltessék.

Az igazságügyminiszter ezen szempontok összegyeztetését az által véli elérhetni, ha a feloszlátandó kir. törvényszékeknek alkalmazott elnökök szolgálattétel végett a kir. táblához, az ülnökök pedig valamelyik elsőfolyamodású törvényszékhez osztatnak be, s eddigi fizetésük mellett bírói teendőket végeznek, addig is — míg vagy véglegesen ki nem nevezetnek, vagy a szolgálatra képtelenné válván — nyugalomba nem helyeztetnek.

Ezen rendszer által a közérdek összhangzásba hozatik az egyének törvényileg biztosított jogával, mert a törvényszerűen kinevezett bíró, továbbá is bírói teendőket fog végezni, s az állam nem fog terheltetni nagyobb kiadással, mint a mennyit a törvénynél fogva az illető egyén irányában elvállalt.

Az ujjal ki nem nevezett, de a jelen törvényjavaslat folytán beosztandó bíróknak ugyanis csak az eddig viselt hivatalával járó fizetéshez levén joga: ez, valamint eddigi illetményei neki továbbra is biztosítatnak; de midőn az illetőnek joga a megváltozott viszonyok között is lelkiismeretesen megóvatik: egyszersmind a viszony másik része is fenntartatik, melynél fogva a fizetés nem ingyen, hanem a megfelelő munkáért biztosított.

Az igazságügyminiszter nem látta czélszerűnek a beosztandó bírák elhelyezését több bírói állomás rendszeresítése által eszközölni: eltekintve ugyanis attól, hogy az eddigi elnökök —

K ü l ö n f é l é k .

a mennyiben azok egyéb dicséretes tulajdonságaik mellett sem nevezettek ki a felállítandó törvényszékekhez elnököknek — csakis valamelyik kir. táblához lettek volna, mint bírák, alkalmazhatók, itt pedig a létszám törvény által levén meghatározva, azt megváltoztatni nem is volt az igazságügyminiszternek joga; hozzájárul még az is, hogy az új organismus megindítása előtt, a szükséges tapasztalat hiányában nem akart az elsőfolyamodású bíróságoknál több rendszeres bírói állomást megállapítani, mint a mennyi egyelőre elegendőnek látszott. A szaporítás a netalán mutatkozó szükséghez képest később is eszközölthetetik; addig azonban, míg erre nézve kimerítő alapos tapasztalatok szerezettek: a rendelkezés alatt álló kir. bírósági ülnököknek beosztása által, az egyes helyeken mutatkozó hiány azonnal pótolthatatik.

Igy, a mint ezt már előreláthatólag is bizonyosnak lehet állítani: a pesti kereskedelmi és váltótörvényszéknél, a törvény által meghatározott 6 bíró nem lesz képes az összes teendőket elvégezni, minthogy az eddig fennállott pesti kir. váltótörvényszéknek csekélyebb ügykör mellett is 8 bíró és 4 bírói szavazattal felruházott jegyző volt elfoglalva, s 1870-ben 85,420 beadvány érkezett a váltótörvényszékhez, melyből egyenlő felosztás szerint mindenik bíróra 7118^{1/12} darab esik. Ezen mennyiség, ha 6 bíró közt osztatnék el: mindenikre 14,236^{8/12} ügydarab jutna, — a minnek feldolgozására egy egyén nem képes.

Ezen törvényszéken tehát már a megindulásakor szükséges levén segíteni, ez eszközölni fog az által, — hogy ahhoz 2 — szükség esetében több bíró osztatik be, s bizonyos idő elteltével — ha a tapasztalatok nyomán annyi új bírói állomás lesz rendszeresíthető, a mennyi az ügyforgalom szerint megfog kívánatni.

A mi a törvényjavaslat részletes intézkedéseit illeti: az elsőfolyamodású kir. törvényszékek elnökei a kir. táblához, az ülnökök és pótülnökök pedig valamelyik első foku bírósághoz osztatnak be. Ezen intézkedést a czélszerűség javasolja: mint-hogy nem volna tanácsos elnököket — mostani nagyobb fizetéssel, az elsőfolyamodású bírósághoz áttenni.

A törvényjavaslat 1-ső §-ában nem foglaltatnak a bányatörvényszéki elnökök, sőt ezekre nézve a 3-dik §-ban azon kivétel állapittatik meg: hogy csak az esetben osztatnak be a kir. táblához, s tartják meg fizetésüket — ha egyszersmind egyéb államhivatalt nem viseltek. Ezen intézkedések oka abban van: mert oly elnökök, kik egyszersmind bányakapitányok, ez utóbbi minőségüket megtartják, s egyébként is ezekre, mint nem kizárólag bírákra, az 1848. XXIX. t.-czikk 1-ső §-sa nem alkalmazható.

A 2-ik §-sa szerint az első foku kir. törvényszékekhez kinevezett bírák és pótbírák, ülnökök és pótülnökök, valamint a bányatörvényszékek „előadó ülnökei“ a felállítandó elsőfolyamodású bíróságokhoz osztatnak be.

A mint a szövegezés mutatja: az intézkedés nem terjed ki sem a váltótörvényszéki jegyzőkre — habár szavazati joggal ruháztattak fel, sem a bányabírósági ugynevezett „szakértő ülnökökre“. Ezen megszorítás ugyanazon elvből származik: mely az egész törvényjavaslatra irányadó volt, s az indokok általános részében kifejtettet.

A 4-ik §-ban, a beosztott bírák áthelyezhetősége mondattott ki, illetőleg tartatott fenn. Ezt szükséges volt nyíltan kimondani azért: mert az 1869. IV. t.-cz. 16-ik §-a, és az 1871-ik évi IX. t.-czikk mindenik bírónak biztosítván, hogy akarata ellen — csak a törvényben meghatározott esetekben helyezhető át más bírósághoz: az átmenet nehézségei, és a fenntebb kifejtett körülmények kívánatossá teszik — hogy a törvény ezen rendelete, a beosztott bírákra ne alkalmaztassék, s ezáltal alkalma legyen az igazságügyminiszternek a szükségesen ott, és akkor segíteni, a hol, és a mikor arról magának meggyőződést szerzett.

Végül áttekintés végett mellékeltetik az ekként beosztandó bírák jegyzéke, melyből kitünik: hogy ezek száma 74-re megy, a kik közül mintegy 18-an rendszeres bírákká kinevezetvén — 56 egyén marad fenn, a kik a jelen törvényjavaslat értelmében beosztandók lennének. A jegyzékben a beosztandók fizetései is kitéve levén: a fedezendő összeg, lakbér nélkül 79,030 frtot, lakbérrel együtt pedig 90,330 frtot tesz ki.

Pest, decz. 8-án 1871.

Bittó István, s. k.

(Lapszemle.) „Prókátor-nemzet“ vagyunk. Hogy ne érdekelne hát bennünket az „ügyvédi rendtartás“-ról szóló törvényjavaslat. Így szól a „Reform“ f. h. 16-ik számában. Ugy látszik azonban, hogy az igazságügyminiszterium, valamint az enquete-bizottság is dicséretes feladatukká tették nemzetünket a „prókátor“ melléknevétől megszabadítani. Helyesen ismerték fel, hogy fajunk perlekedési hajlamában, prókátorkodási természetében gyökerezik a meddőség, s nem lehet ellene kifogásunk, ha az új javaslat e bajt orvosolni kívánja. De a javaslatkészítők észleletének helyessége csakis e pontig terjed s munkálatukban nem látjuk nyomát, hogy az általuk felismert jelenség forrását is igyekeztek volna felfedezni. Ehez képest oldották meg feladatukat is. Ők beérték azzal, hogy az utat a prókátorsághoz telehintették tövissekkal, elsáncolták és eltörölték a megkoronázták egy kis doktori hokusz-pokusszal, hogy a közönséges ember fia szent borzadálylyal térjen ki e pálya elől, mely eddig oly nagyon és oly sokakra nézve csábos és kívánatos volt.

A gyógymód prohibitív. Meglátszik rajta, hogy készítésébe be nem folytak oly óhajok és faktorok, melyek a boldogító sánczokon kívül tenyésznek. A kik készítették, azok egy megfútott ügyvédi pálya babérain pihenve láttak a munkához, melyet bevégezvén kétségkívül felsőhajtottak: „adjunk hálát az Istennek, hogy nem a magunk javaslatának ábrázatához kellett alkalmaznunk a magunk életét.“

Doktori remeket kívánnak ezentúl az ügyvédi vizsgán kívül. A ki neve elé a szellemi nemességet dokumentáló két betűt meg nem szerzi, hogy legalább aláírása alábbvaló ne legyen a német ügyvédekénél, az hiába tesz kitűnő ügyvédi vizsgát, mert hiszen nem rátermett, gyakorlati emberek kellene oda, hanem tudósok, baccalaureatus „Dr.“-ok.

A világ igen csodálatos logikával él. Az orvostól, kire legdrágább kincsünket, egészségünket és életünket bizzuk, nem kívánunk egyebet, mint hogy öt évi kurzusát végig járja, s aztán a maga vizsgáit egymásután letegye. Ezzel képesítve van arra, hogy gyógyítsa az emberiséget. Az ügyvéd, az már egészen más. Az ügyvédnek kell négy évi tanfolyam, legalább egy esztendő a két betű („Dr.“) megszerzésére, azután még négy évi gyakorlat: ez összesen kilenc esztendő. Nem csekélység valóban, s elég alkalmas arra, hogy a pályáról elriaszsa a kompetitorok eddigi nagy számának jó részét.

De a javaslat tudott arról is gondoskodni, hogy az új ügyvédi aerának egyéb kárai is legyenek. A javaslat akkor, mikor az ügyvédek számát csökkenteni iparkodik, egyszersmind oly rendelkezést tesz, hogy az ügyvédi honorárium megszabását a bíróság kezéből kiveszi és az ügyvédek s a felek szabad egyezkedésére bizza. Ez ellen, mint elv ellen a legkisebb kifogást sem tehetjük; de mikor az ügyvédi gyakorlat így megszorittatik, s kevesek privilegiumává tétetik s a panaszos és peres másképp nem keresheti igazát, csak ügyvéddoktor által: akkor a panaszosok az ügyvédi czélj kezében vannak s az új törvény százszorta kártékonyabb orvosságot kotyvasztott, mint milyen a betegség, melyet gyógyítani ohajt.

Senki se vélje, hogy a fölületesség, a tanulatlanság szószólói akarunk lenni. Mi csak a pedanteria elleni vagyunk. Czimeket osztogasson az akadémia, az élet adjon foglalkozást és állást.

A magyar ember perlekedő kedve nem onnan származott, hogy sok ügyvéde volt. Szerves polgári törvénykönyvünk soha sem volt: birtokviszonyainkat — a mennyiben a nemesség volt a birtokos — közjogi törvények magánjogiakkal vegyest rendezték, melyek mindennemű politikai esélyekkel együtt hullámzottak, nélkülözték a kellő biztosságot s a prókatori fuffangra nagy szerepet ejtettek. Ezekhez járul, hogy a politikai pálya kizárólag jogi tanulmányokkal kezdődött Magyarországon, s így az az osztály, mely a politikai nemzet volt, akárhogy ügyvédi, akárhogy hivatalnok, akárhogy önálló politikai szerepre készült, szükségkép mint jurátus és jogász nyitott az életbe. Ez ugyanis másképp lesz az új társadalomban. E miatt sem kell a doktorság ijesztőnek. Mindez századok hagyományára, s hosszú időn át fejlődött következetesen. Elég legyen ezekre, mint nemzetünk prókátorsági természetének forrásaira utalnunk. Itt kell a gyógyszer alkalmazni, ha sikeresen akarunk gyógyítani, nem pedig a korállapot jelenségeinek erőszakos elfojtásában. Egy beteg ember soha sem gyógyult még meg attól, ha betegsége jelét, a sápadtságot, azzal üzték el, hogy pirosra csipkedték az arcát. (A „Reform“ elvképpen névtelenül közli a cikkekét, de a

fenti cikk írójára, -- ha nem is épen a nevére, -- könnyű ráismerni.)

(A bírósági kinevezések.) Az igazságügyminiszterium irodai személyzete requisitio útján a különféle királyi bíróságoktól 16 egyénnel szaporított, hogy a kinevezések és átmeneti intézkedések folytán felgyült munka meggyőzhető. Ezen szaporított munkaeőnek első sorban feladata lesz mintegy 8000 kinevezési okmányt kiállítani a csaknem mindennap előforduló körrendeleteket a lehető leggyorsabban elkészíteni. -- Irás dolgában a miniszter helyzete sem irigylendő, mert ide nem számítva a számos körrendeleteket s egyéb aláírandókat, folyó hó végéig mintegy 1200 aláírást kellend teljesítenie. Minden el van készítve arra, hogy a kinevezések még az nap, a melyen Bécsből megjönnek, a hivatalos hírlapnak azonnali közlés végett megküldethessenek, a kinevezési okmányok 3 nap alatt szétküldethessenek, s így az új szervezeti 1872. évi jan. 1-én életbeléptethessék.

(Az angol kormány) az iránt kereste meg a közös külügyminiszteriumot, miszerint az osztrák és a magyar igazságszolgáltatási költségeknek kimutatása közöltetnék, mely adatul szolgálna az angol törvénykezés terén szándékolt változtatások tárgyalásánál. (Ez is tanulságos, ha meggondoljuk, hogy nálunk a szervezés vaktában történt, és még saját honi viszonyaink tekintetében sem szereztük be a legszükségesebb adatokat.)

(A feloszlatott budai katonai orsz. törvényszék) írományainak, letéteményeinek stb. átadását már befejezte. Ez alkalommal a Budavárosi törvényszék következő tárgyakat vett át, és pedig: több százra menő írománycsomót, 202 folyamatban levő polgári pert, 322 hagyatékot, 180 gondnoksági ügyet, 1155 lepecsételt végrendelet, melyek letévői ez oknál fogva nem is ismertethetnek (sic!), végre az összesen 998,523 ft 85 1/2 krt tevő letéteményt, mely utóbbi részint készpénzben, részint értékpapírokban lett letéteményezve. (Elképzelhető mily szeretetre méltó zavar uralkodik az egész ügykörben!)

(A képviselőház tanügyi bizottságában) érdekes eszmecsere folyt az egyetemi rendezés fölveiről. Schwarz Gyula a közoktatási minisztertől azt kérde, hogy miként értelmezi ő a tanszabadságot, mert szónok a Thun-féle tanrendszerben megállapított tanszabadságnak nem lehet barátja. Pauler miniszter ur erre azt válaszolta, hogy tanszabadság alatt nem ért egyebet, mint elmellőzését az 1848 előtt fenálló tankényszernek.

Hoffmann Pál a tanszabadság e definitióját igen hiányosnak mondja, szónok ennek sokkal tágabb értelmezést kíván adni, nevezetesen ezalatt akarja érteni a kötelező tantárgyak és óraszámok eltörlését is. A jog- és államtudományi kar sokak által czélba vett elkülönítését nem kívánja ugyan, de a vizsgálati rendszert akként kívánja szabályoztatni, hogy különkülön vizsgálatok és képesítvények szolgáljanak az adminisztratív és juridikai pályára készülő hallgatók részére.

(Az ügyvédi rendtartásra) vonatkozólag az igazságügyminiszterium (illetőleg Halmossy Endre miniszteri tanácsos) által készített törvényjavaslat tárgyalására összehívott enquete-bizottság befejezte tárgyalásait. A bizottság csaknem naponkint üléselve, 12 nap alatt oldotta meg feladatát, t. i. a tvjavaslat alapos revideálását. A miniszteri előterjesztvényben a bizottság kevés változást tett; de azt, főleg az átmeneti intézkedések között több figyelemre méltó rendszabálylyal gazdagította. A tvjavaslat új alakját (megemlítve a réginek néhány főmozzanatát is) a következőkben rajzolhatjuk: az ügyvédi kvalifikáció, mint már említettük, a tudori fokozat elnyerése és négy évi felében bíróság, felében pedig ügyvéd mellett töltendő gyakorlat után leteendő ügyvédi vizsgától tétetik függővé. Ügyvédi vizsgát jövőre nem a k. táblánál, hanem az e célra kinevezendő bizottság előtt kell tenni; ily bizottság lesz kettő: az egyik Pesten, a másik (Erdély számára) Kolozsvárott. -- Az ügyvédi kamarákra, ügyvédi felelősségre és fegyelmi eljárásra vonatkozó intézkedések, kevés módosítással úgy fogadtattak el, mint a miniszteri előterjesztvényben meg van állapítva. E helyütt megemlítjük, miszerint az ügyvédi gyakorlásra vonatkozólag elvül elfogadtattott, hogy az ügyvéd ügyvédségét tetszése szerinti helyen gyakorolhatja, tehát ez bizonyos helyre nem szorítható. -- A javaslatnak az

ügyvédi díjak megállapítására vonatkozó intézkedései szintén elfogadtattak. Az ügyvéd, ha a javaslat ide vonatkozó része a törvényhozás cenzuráján változtatás nélkül megy keresztül, jövőre szabadon egyezkedhetik díja iránt a féllel, sőt még a per bizonyos hányadát is követelheti magának fáradozásai jutalmául. Ha az ügyvéd és a fél közt a díjazás iránt alkudozás folyik és egyesség nem jó létre a felelbeszési fórumot az ügyvédi kamara képezi, s ez állapítja meg, a viszonyokhoz képest, az ügyvéd díját. A meg nem elégedő félnek azonban jogában van az ügyvédi kamara határozatát nem fogadni el, s ezen esetben jogát rendes bíróság előtt keresheti, mi aztán már a peres eljárás szabályai alá tartozik. A feleket díj fizetése mellett jövőre csak ügyvéd vagy közjegyző képviselheti; más valaki díjat nem követelhet, sőt ha követel, mint zugügyvéd vagy zsaroló bünvádi eljárás alá kerülhet. -- Az ügyvédségre vonatkozó fontosabb intézkedések közül a következőket emeljük ki: az ügyvédség mindenemü tárgyalásnál képviselheti főnökét; de beadványokat saját neve aláírásával érvényesen nem láthat el. Az ügyvéd és segédje közti viszonyt részletes intézkedések szabályozzák. -- Az átmeneti intézkedések közt, mint említettük, a bizottság azon végzett jogászokra is gondolt, kik a törvény életbeléptetésének idejében már megkezdték vagy befejezték az eddig kötelező két évi joggyakorlatot. Az utóbbi kategoriába tartozó végzett jogászokra nézve, kik t. i. a két évi joggyakorlatot már keresztül állták, elfogadtattott, hogy sem tudori fokot nem tartoznak számukra megszerezni, sem pedig a négy évi gyakorlat kötelező ereje rájuk ki nem terjed; de tartoznak a törvény életbelépési idejétől számítandó félév alatt az ügyvédi vizsgát letenni; mert különben ezen előnyöket végleg elvesztik. Az első kategoriába tartozó végzett jogászok, t. i. azok, kik a törvény életbelépésekor már megkezdték ugyan, de még be nem fejezték a két évi gyakorlási időt, a tudori diploma elnyerésének kötelezettsége alól szintén felmentetnek ugyan, de a négy évi gyakorlat rájuk nézve kötelező lesz. -- Végül megemlítjük, hogy az ügyvédi rendtartásra vonatkozó törvényjavaslattal egyidejűleg tvjavaslat fog betérjesztetni a gyakorlati birói és a közjegyzői vizsga letételére vonatkozólag is. A kik, hogy ügyvédi oklevél nélkül birói kvalifikációval birjanak, gyakorlati birói vizsgát akarnak tenni, erre, mint ezen törvényjavaslatban indítványoztatni fog, egy évi bírósági gyakorlat után bocsátatnak. Mindezen törvényjavaslatok egyszerre fognak a törvényhozás elé kerülni, hogy életbeléptetésük is egyszerre történjék.

(Sajtóhibák.) A „Jogt. Közl.“ f. é. 50-ik számának első oldalán a 2-ik hasámban a 21-ik sorban „anyagi bíróság“ helyett „anyagi jog“; a 385. lapon az első hasámban alnról a 7-ik sorban „Az államügyészség új képviselője“ helyett „Az államügyészség képviselője“ olvasandó.

Jog- és államtudományi könyvészet.

Közli: I. O. Stolp könyvkereskedése Pesten.

Német jogirodalom.

Schütze, T. R., Lehrbuch d. norddeutschen Strafrechts. 1. Abth. Einleitung. Allgemeiner Th. gr. 8. (218 S.) Leipzig, Gebhardt's Verl.

Schwarze, F. O., das Strafgesetzbuch f. den norddeutschen Bund vom 31. Mai 1870. (Handausgabe.) Anhang. Die kgl. sächsischen Ausführungs-Verordnungen. 8. (IV, b3 S.) Leipzig, Fues.

— — Commentar zum Strafgesetzbuch f. den norddeutschen Bund vom 31. Mai 1870. 2. Lfg. gr. 8. (S. 129—240.) Leipzig, ebend.

Seuffert J. A., praktisches Pandektenrecht. 4. Aufl. Nach dem Tode d. Verf. besorgt v. E. A. Seuffert. 3. Bd. gr. 8. (1. Hft. 256 S.) Würzburg 1870, Stahel.

— G. K. L., Streitfragen aus den Erkenntnissen d. obersten Gerichtshofes d. Königr. Bayern in Kompetenzconflicten zwischen Gerichten u. Verwaltungsbehörden. Für den prakt. Gebrauch bearb. 3. Nachtrag zur 2., zugleich 4. Nachtrag zur 1. Aufl. Erkenntnisse aus den zwei Verwaltungsjahren vom 1. Oktbr. 1860 bis 30. Septbr. 1862. Mit e. Generalregister. gr. 8. (80 S.) München, Gummi.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a buda-pesti, nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye

EGYESÍTVE A „THEMIS“-SZEL.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászyülés“ tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Az igazságügyi-budget tárgyalása és justitium.

Az igazságügyi költségvetés tárgyalása zajtalanul folyt le, mint azt előre láttuk, miután igazságügyi miniszter helyett csak „ad hoc“ miniszterünk van. A törvényhozó testület kétségtelenül ezen érzet benyomása alatt állott, midőn alig 2—3 óra alatt az egész igazságügyi költségvetést majdnem észrevétel nélkül elfogadta, s elfogadta ép most, midőn az egész ország bírósági rendezésére kiterjedő költségvetés lett volna tárgyalandó.

Az ellenzék részéről Chorin Ferenc képviselő ur megkísérelte ugyan „ad hoc“ szólani, de csak is a kinevezések eszközzésénél követett eljárás ellen tett kifogást, még pedig nem sok szerencsével, mert támadását pártszempontból intézte a miniszter eljárása ellen, holott a szakember álláspontjából is találhatott volna a bírósági szervezés keresztyülvitelének vásári munkájában elég oly megrovandó mulasztást és fölületességet, melyek legjobb meggyőződésünk szerint az egész bírósági rendezés munkálatát rövid idő alatt ad absurdum fogják vezetni.

Ne legyünk tekintettel arra, hogy a Péter vagy Pál jobb vagy baloldali-e, — hanem érjük be a képességgel és jell. mességgel. A személyiséget illetőleg csak e nézponthoz vehető bírálat alá, mert midőn a kinevezéseket pártszempontból bíráljuk, ugyanazon hibába esünk, melyet a kormánynak szemrehányunk.

Egyáltalában a szervezés munkakörében a kinevezések eszközzését bár kényes feladatnak, de azért mégis a munka legkönnyebb részének tartjuk. Kényes feladat az, a mennyiben a szaktudomány igényein kívül még ezer s ezer érdek szövevényes szállait érinti; de utóvégre is mindezen érdekek csak magánérdekek, melyek a közérdek ellenében háttérbe szorulnak. Azonban jellemző és egyuttal elszomorító, hogy nálunk csakugyan megfordítva áll a dolog és a bíróságoknak rendezése nem tekintetett egyébnek: mint egyrészt hivatalvadászatnak és a másik részről hivatalok osztogatásának, avagy ha úgy tetszik pályázat utjáni betöltésének. Egyedül ezen felfogása a bírósági szervezésnek t. i., hogy az nem egyéb praebendák kiosztásánál — egyedül ezen felfogás képes megmagyarázni azt, hogy a kormány és majdnem az összes sajtó csodálatos összhangzásban megnyugodtak abban, avagy legalább szükségesnek nem vélték, hogy a szervezés keresztyül vitele szakférfiura bizassék.

Szegény magyar justitia!

A bíróságok rendezéséről hasonló fogalmakkal talán csak még China, Japan és Yucatan-ban találkozhatunk.

Mi a lelkesedés hevével küzdöttünk a reformszemekért, melyek a kormány gyámoltalansága által csakhamar ad absurdum vezetettek.

Avagy mit szóljunk az oly igazságügyi politikáról, mely nemcsak hogy vaktában hozzáfogott a bíróságok rendezéséhez, hanem úgy a mint a katonai törvényszékek felosztatásánál teljesen megfeleltkezett az átmeneti intézkedésekről, most az egész ország törvénykezésére kiható bírósági rendezésnél csak az utolsó órában gondolt az átmeneti intézkedések mi módon eszközzésére.

Hasonló igazságügyi politikát követ a kormány a végrehajtói intézmény életbeléptetése iránt. A törvény, mely csak e napokban nyert szentesítést és még közzé sem lett téve, már január hó 1-én fog hatályba lépni átmeneti intézkedések nélkül. A végrehajtók és bírák közti viszony szabályozását tehát hiába várjuk. Franciaországban, a Rajna vidékén és mindenütt a hol azon intézmény létezik, részletes kormányi intézkedésekkel találkozunk. Nálunk pedig még az is kérdés tárgyát képezi, hogy jogosult-e a végrehajtó saját felelőse mellett segédek tartani, mely esetben leegyszerűbb volna a „gshäftet“ bérbe adni. Kérdés tárgyát képezi továbbá, hogy a bíró több végrehajtó tekintetében azok foglalkoztatása iránt mily szabályokhoz van kötve, mert a kézbesítések eszközzésére képesítve lehet valaki, a kire egy törvényszék elnöke a végrehajtások foganatosítást nem bízhatja. A kézbesítések eszközzését a végrehajtó talán segédjei által is teljesítheti, míg a végrehajtás foganatosítását személyesen tartozik eszközözni stb. Mindezen kérdések talán mégis megérdemelték volna a kormány figyelmét egy nálunk teljesebb új intézmény életbeléptetésénél.

A kir. főügyész és a kir. ügyészek pedig már hónapok óta vannak kinevezve, mindeddig azonban még a kir. főügyészség sincsen szervezve, hanem a főügyész egyszerűen átvette a volt kir. ügyigazgatóság teendőit.

„Pariunt montes, et nascitur ridiculus mus.“

Még f. é. okt. hóban *) körvonaloztuk, hogy a kir. ügyészség életbeléptetésétől mit várunk. Bizalmunkat jelentettük ki az intézmény iránt, mert ennek szükségességét éreztük. Bizalmunkat nyilvánítottuk a kormány iránt is, és kértük, hogy oly módon, mint a sajtóügyi esküdtzéki eljárás szabályoztatott, — a közbüvádi eljárás szabályozására is felhatalmazást kérjen a törvényhozástól, mert képtelenségnek tartottuk, hogy a kir. ügyészség az alakszerű per reformja nélkül honosítsák meg. Kijelöltük azon sarkalatos elvi kérdéseket, melyeknek sikeres megoldásától az intézmény jövője függ. stb. Szóval, az egész ország egy fehér lapot adott a kormány kezébe, — erre azonban a jogtörténelem csak a kor-

*) „Jogt. Közl.“ f. évi 44-ik számában.

mány tehetetlenségét és szegénységi bizonyítványát fogja feljegyezve találni.

Legujabban a kormány tehetetlensége egy 30 napi u. n. juristitiumot eredményezett, mely immár egy év-tizedben bár nem formasierinti, de tényleg a 4-ik juristitium. Valóban az ily reformtörekvésekről elmondhatjuk: „Még egy ily győzelem, és veszve vagyunk!“ Pedig azon uton melyen haladunk, 2 év múlva mulhatlanul hasonló zavaroknak leszünk kitéve! Távol van tőlünk, hogy mindezen zavarokért a minisztert okozzuk. Ő nem tehet róla! Hanem igenis okozzuk a kormányt és a kormánypartot, mely a bíróságok reorganisatiójának nehéz feladatával szemben az igazságügy élére nem allított szakembert. Tekintsünk a szomszéd osztrák tartományokra, hol a legváltóságosabb politikai időszakban is, a még hozzá jól rendezett igazságügy élére oly kitűnő szakemberek állítottak, mint Komers, Hye, Herbst, Glaser stb.

Ki fog azon csodálkozni, hogy az „ad hoc“ miniszter ur nem volt képes a kormány előterjesztését Deák Ferencz indítványa ellen megvédeni oly érveléssel, „hogy hibát lát a formában, (!) és erről különösen azóta győződött meg, mióta több szakértővel értekezett stb.“ — Eltekintve azon idővesztéstől, mely a peres felekre nézve olyannyira sérelmes, kimondhatlan zavaroknak van kitéve a törvénykezés a 3. §. b) pontjának mellőzése által, mely szerint gondoskodva lett volt az illetőség elleni kifogásoknak beadásáról. Halmossy Endre képviselő és igazságügyminiszteri tanácsos igyekezett ugyan legalább ezen veszélyt elhárítani azon módosítvány által: „ha a feloszlatandó bíróság által kitűzött határnapok az 1872. jan. 1-je utáni időre esnének, az illetékes új bíróság új határnapot köteles kitűzni és az akként elenyészett határnap minden következményeiben hatálytalanná válik.“ Azonban a törvényhozás, mely nem látta szükségesnek az igazságügy élére szakembert állítani, nem is hallgatott a szakemberekre, hanem megmaradt egyszerűen Gergely pápa theoriájánál és eldecetálta, hogy a folyamatban levő perekre nézve az 1872. évi naplóból a január hó kitörendő. A következményeivel, és hogy a bírói illetőség ellen a rendes és sommás eljárásban törvény szerint mikor van kifogásnak helye, azzal nem törődik, és így a peres felek netaláni sérelmeik orvoslását már most Pius pápánál keressék.

Ennyit akartunk csak egyelőre a bíróságok rendezésének epochalis művéről megjegyezni, nem is érintve a megyei s helyhatósági börtönök állapotát, melyek tudvalevőleg az ország szennyfoltjait képezik. Azt hittük azonban, hogy a kir. főügyész legalább nyomban fog gondoskodni a legrészletesebb adatok beszerzéséről s azok alapján a legsürgősebb korigényelte reformeszmék megvalósításáról. Azt hittük, hogy a rabok miképeni elkülönítése, fegyelmeztetése, oktatása s foglalkoztatása iránt legalább egynémely elvet fog hangoztatni. Azonban nálunk az ilyféle lapaliákkal senki sem foglalkozik; milderre még nem is gondoltak, sőt kötve hiszem, hogy a k. főügyész ur a törvény által gondviselésére bízott rabok létszámának kimutatását bírná.

No de hát a kinevezések megtörténtek, a juristitium megvan, és ad normam „hogy Magyarország csak lesz“ — biztassuk magunkat: „hogy igazságszolgáltatás is csak lesz“. De hogy milyen lesz? az a kérdés vejeje! Mi soha sem bocsátkoztunk jóslatokba, hanem csak a tények megbírálására szoritkozunk s ezért a kinevezéseket előbb gondos tanulmányunk tárgyává kell tennünk. Azt azonban már az első benyomás után is mondhatjuk, hogy félreismerhetlen Bittó-nak azon nemes tulajdona, hogy ő egyáltalában az eddigi kinevezéseknél

egyetlen egy esetben sem indult személyes vonzalma után. Kiben csak egy szikra méltányossági érzet van, az be fogja ismerni, hogy a miniszter kegyeket nem osztogatott, hanem legjobb lelkiismerete és meggyőződése szerint járt el. A hol tehát hibát követett el, ott azt lelketlen tanácsadói (főispánok, képviselők) okozták. Hogy pedig ily factorok közreműködése mellett a párt-érdekek is részint nyílt, részint titkos harcot vívtak, azt jó lélekkel senki sem tagadhatja, mert igen természetes, hogy a győzelem az információ hathatóságától függött.

A jó igazságszolgáltatás másik factorát a szerves egészet képező jó anyagi és alaki törvények képezvén, ezeknek létesítését csak egy szervezett (codificáló) testületől várhatjuk. Horváth Boldizsár az olyannyira örvendetes viszhangra talált programjának keresztülvitelére ismételten sürgette egy codificáló testület szervezését, de legjobb erejével is sikertelenül küzdött érte. A mostani budget-tárgyalás alkalmával ismét mindkét szónok hangsúlyozta annak szükséges voltát, és nevezetesen Hodossy Imre képvis. ur nemcsak phrasisokkal, hanem statisztikai adatokkal világította meg a kérdést. A codificatio kérdésével azonban lapunk jövő számában fogunk csak tüzetesebben foglalkozni.

Dr. DÁRDAI SÁNDOR.

Bánya-törvényjavaslat feletti vélemény.

A tek. szakosztály engem bizott meg, hogy az új bányatörvény érdemében készült bizottsági javaslat fölvelei felett érdemleges véleményt adjak, ezen tiszteletteljes megbízásnak eleget teendő, bátor vagyok e tekintetbeni véleményemet a tisztelt szakosztálynak a következőkben előadni:

Mindenekelőtt helyeslem azon kiindulási pontot, hogy a törvényjavaslat a már nálunk is 16 évig életben volt ausztr. 1854-ki bányatörvényt vette alapul. Az ügyvédi egylet kebelében is tulnyomólag érvényre jutott ama meggyőződés, hogy nincs nagyobb szerencsétlenség egy államban, mint a folyvásti rendszer és jogelvek változása, s hogy a meglevő törvénynek — ha különben egyáltalában alapjában nem rossz — a folytonos és biztos haladás utján fejlesztése — a leghálásabb munka: azért mondom ki helyeslésemet e mű irányában.

Az elvek tekintetében e javaslat egy nagy elvet fejez ki, t. i. a bányaszabadságot, — melyben minden technikailag fontos ásványok — a só egyedüli kivételével — tehát a köszen is, részesítettnek, öszhangzólag az 1865-ki porosz bányatörvény határozványaiival; ellenben a regáljoggal, mely az ausztr. bányajogban még szerepel — nem ugyan szoros fiscusi értelemben, — hanem, hogy a bányatulajdonnak mintegy privilegiált természetet kölcsönözzön.

Nézetem szerint a bányaszabadság és bányatulajdonnak megadott kiváló előnyök, jogilag semmi más czímen nem alapulhatnak, mint a kiszámíthatlan fontosságú nemzetgazdasági érdeken, és a századok óta képezett és megszilárdult jogállapoton, s végre az állam általános fenségjogán.

És habár örömmel üdvözlöm a bányaregále megszüntetésének kimondott elvét, a helyébe léptetett szabad-bányászatot nem egészen birom helyeselni; mert a szabadbányászat jogeszméje nem más, mint körülírása a fenségi bányajognak vagyis regálénak, holott a bányajog nem lévén fenségi jog — a bányászat ép úgy, mint minden más ipar csakis a magánjog tárgya lehet, mely a bányászat viszonyait az állam és harmadik személyek

irányában rendezni, s melybe az államnak csak fenntartási, felügyeleti, rendőri s nemzetgazdasági okoknál fogva szabad beavatkozni, mint ez tényleg létezik Angolhonban, Amerikában, Oroszthonban.

A bányaregále jogilag soha sem is létezett, csak reá erőszakolt fictio útján alapított meg; mert az, a mit bányaregálának neveznek, oly jog t. i., mely magából az államhatalom létezéséből folyók, nem volt soha; hanem igen is létezett positiv historiai alapon, hogy t. i. az államhatalom kizárólagos jogot vindicált bizonyos cselekvényekre, s azoknak egyedáruságilag való kiaknázására s az egyeseket ezekből kizárta, fellépett, mint polgári jogalany, s mint egyedül jogosított, hogy az állampénztár részére annál nagyobb jövedelmet biztosítson.

Igy volt ez hazánkban is, hol a bányákbeli jövedelem a fejedelem vagyis királyi udvartartás költségeinek fedezésére fordított. De a törvényhozás, hogy előmozdítsa a bányáipar virágzását, már az 1523. 39. t. cz. által megadta a bányaszabadságot, ezt mondván: „Majestas regia comittae fodinas minerarum auri et argenti ac cupri et aliorum metallorum liberi omnibus colere.“ Nálunk tehát már ez időtől óta a bányaadományozások elvesztették hűbéri természetüket; — vagyis a bányaadományos nem ideiglenes haszonélvező, hanem tulajdonos lett.

Ebből következteté a törvényjavaslat, hogy miután az említett törvényzikk nem regia collatio-ról, hanem szabad művelhetésről szól, a főuri jog helyébe az állam joga lépett; melynek t. i. az államnak ismét azon joga van — hogy oly ásványokat, melyekre a honpolgárok összességének szüksége van — ezen összességnek a törvényes feltételek teljesítése mellett szabad használatul fentartani; s így az állam céljai iránti tekintetből a földbirtokosnak tulajdonjogát korlátozni szabad. Ezen magyarázattal egyetértek; s elismerem az államnak szükség parancsolta felségjogát arra nézve, hogy az ide tartozó, különösen só-nemeket, fentartott ásványoknak canonicálja.

Ugy szinte egyetértek azzal, hogy a többi összes ásványneveket — melyek a közipar tárgyai — szabad ásványoknak jelenti ki; — egyedül a kőszén az, melynek szabad tételét — vagyis korlátlan s a földbirtokos tudta és akaratán kívüli, szabad kutatását kizárólag jogi szempontból nem tartom indokolhatónak, bár nemzetgazdasági szempontból ennek felszabadításával is egyetértek.

Jogi szempontból nem tartom indokolhatónak — mert maga a javaslat beismeri, hogy 1-ör: azon kérdésre: mennyiben lehet törvényeinkből igazolni a volt bányafőuri most állami jognak a kőszénre való kiterjesztését? nem adhatni határozott feleletet, mert nem létezik törvény, mely a bányafőuri jognak tárgyait tüzetesen meghatározná; — mert

2-ör: 1788-ban a bécsi kamara egyetértőleg a magyar és erdélyországi udvari cancelláriákkal egy körrendeletben a kőszén bányászatot a fejedelmi adományozás és bányatörvényszék hatósága alól felmentette s a földbirtokosoknak szabadságot adott a kőszén telepek felkeresésére és használatára; — mert

3-ör: az országbirói értekezlet VII. szakaszának 1-ső fejezete s köszönet a földbirtokos tulajdonának lenni rendeli.

Nehéz a bányajogban az általános polgári jogban előjövő jogfogalmakat alkalmazni; — mert ez ellen szól a százas szokás s a bányajogi privilegiumokból folyó felfogás, — s azon ásványokra nézve, melyek már mintegy historicus jogon a gyakorlatban elfoglalták ezen kivételes állást, nem is szándékom, de a kőszénre

nézve, mely még nézetem szerint a földbirtok tartozéka, s melyről most kell, hogy intézkedés történjék, — lehetetlen nézeteimet elhallgatni.

Ama balhiedelem, hogy egy bányatulajdon, mint valóságos teljes tulajdon — valóban létezik, mindinkább elterjedt, s hogy a bányajognál egy sajátságos ugyan — de mégis valódi tulajdonnal van dolgunk.

Ép úgy mint egy földbirtokos amaz összes dűlöknek tulajdonosa, melyek jöszágát képezik, úgy a bányabirtokos a neki adományozott bányaföldnek tulajdonosa legyen. Bányatulajdon, bányaföld, bányaeépület ezen megnevezéseket mindig tulajdonképi tulajdonjog kifejezésének vették, s pedig oly biztossággal, hogy ezen felfogás helyessége ellen kétség gondolható nem volt. S mégis egyenesen a tulajdonjog természetéből következik, hogy az, mi a bányajognak középpontját, legfőbb criteriumát képezi, tehát a bányaművelési jog valami más, mint tulajdonjog.

Tulajdon = testi dolog feletti jogi uralom, vagyis a jogosultság, valamely dolog anyaga felett önhatalmilag, mások kizárásával követve vagy közvetlenül rendelkezni. — Tulajdon tehát csak tárgyi dolgon lehet, testi dolgon, a mely önmagában, mint elzárt, látható létezik, melynek anyaga saját objectivitásában adva van, melynek anyaga tehát más személyek vagy dolgokra vonatkozástól függetlenül a jogi dolgot képezi.

Miután pedig a bányaföld oly bizonyos határolt és érczrakmányok által keresztülvont eszményi tér, mely csak addig létezik, mint jogtárgy, míg a bányászati érték eszméje vele összekapcsolt, tehát nem valódi, hanem fictione juris dolog, vagyis nem dolog, hanem csak a dolog helyét pótolja. E meghatározás „bányaföldet birtokolni“ nem annyi, mint „telket, földet birtokolni“ vagyis a föld megfogható s látható részéhez tulajdonát jelenti valakinek, hanem csak a jogot, egy meghatározott kiterjedésen belül a föld alatt bányászati célokat üzni. Ha tehát a földfelület tulajdonosa földbirtokán korlátlanul rendelkezhetik, praesumptive azon minden kénye szerinti célú üzhet, úgy a bányabirtokosnál a bányaföld használata s annak testi anyaga feletti rendelkezés a bányászati cél által korlátoztatik. Ámde ezen cél nem szorítható a legszűkebb korlátok közé, t. i. ásványok legközvetettebb felkeresésére, sőt annak megfelelő kiterjesztése önmagától következik a minden civilisált államban feltétlen elismerésre jutott azon axiomából, hogy arra, kinek észszerű jogos cél üzése megengedve van, az ezen célnak megfelelő szükséges eszközök alkalmazását is reá kell bízni. A bányabirtokos tehát p. o. a kivágott hegytömegeket a bánya falazására, megerősítésére fordíthatja; — a földbirtokoshoz hasonló joggal a földalattinak anyaga felett rendelkezhetik.

De ezen anyag feletti mintegy rendelkezésnél fogva a bányavállalkozó még korántsem lesz a földalatti térnek tulajdonosa, épen mert ez arányhany tevékenysége nem vétethető önczélnek, hanem ismét csak a cél elérését előmozdító eszköznek. E szerint a bányajogi kutatás tárgyát képező s eredményként származó „bányaművelési jog“ nem tulajdon; habár a tulajdon — és pedig a földtelekhez tulajdonnal, a földbirtokkal a legszorosabban összefügg.

Kétségkívül a föld s telek szóval az ingatlan birtok minden létezőnek a legrealisabbja, s egyuttal minden vagyonszágnak sarkköve és természetjogi állapotban, u. m. oly állapotban, melyben minden jogfogalom teljes absolut értékében érvényre jut, a föld és telekhez tulajdonnak minden gondolható jogok között, mint legtökéletesebb és legfőbb anyagi biztosítékot nyújtó jognak kell érvényesíttetnie. A természetjogi felfogás

szerint a földtulajdonban nemcsak a jogi uralom a földfelületre és arra, a mi azon felépítve és ültetve van, befoglaltatik, hanem a felület alatt mindarra is kiterjed, mi a földalattiakon függélyesen találtatik. A tételes jog sem tagadhatja általánosságban ezen törekvést, mivel a felület a tulajdonos akarata ellenére ingadozónak, ha egy harmadiknak kénye szerint a földalattit felturnia lehetne. A telektulajdonosnak ellenben mindenestre szabadságában áll, földjébe, telkébe beásni, oly mélyre, a mint akarja, s a földet, követ s vizet a mélységből előhozni, a mennyit csak akar.

A telektulajdon ily telj.jogosultságából szükségképen következik, hogy — a tételes határozatoktól eltekintve — a föld alatt levő ásványkincseknek, mint annexumnak vagyis a föld és telek tartományaként a priori a földfeletti tulajdonos birtokához kell tartozniok. A telektulajdon természetjogi fogalmából vont ezen következmény többször át is ment a tételes jogba, p. o. Szileziába a vasérczek a földbirtokos tulajdonát képezik. A telektulajdon ezen telj.fogalmához tartozó bányaművelési jog a civilizált államban tételes törvény erejénél fogva mintegy a telektulajdontól elkülönített jogositvány lép elő, hasonlólag, mint a szolgálmak a tulajdonjog tartalmából kivéve, mellette, mint külön jogok jelennek meg. A bányaművelési jogositványnak ezen a tulajdonbóli elkülönítésében a föld és telek részbeni jogos alávetettsége vagy más szóval egy viszony ismerhető fel, melynél fogva a föld és telek másnak, mint a tulajdonosnak abból teendő bányászati használat tekintetéből alávetetett. Ezen viszony pedig kapcsolatosan a bányaföldnek már előbb említett meghatározott térre szorításával, s az ez által egy és ugyanazon bányaföldön engedélyezett kizárólagos jogosultsággal a bányaművelési jogot határozottan mintegy „jus in re aliena“ tünteti elő. (L. Puchta Lehrbuch der Pandekten 1838. §. 118. és 152.)

Mindezekből tehát axiomaként vonható le: hogy a bányabirtok általában nem bir a tulajdon szigoru jogi fogalmával, s hogy jogi szempontból a földalatti értékeknek is annak tulajdonához kellene tartozni, kié a földtulajdon — s így a köszén is jogilag véve a földbirtok tartozéka — s hogy a bányaszabadság kimondása vagyis a „res nullius“ megállapítása csakis azon nehézségekkel szemben fogadható el, melyek egy százados usust, s bár helytelen irányban fejlődött jogállapotot gordiusi csomóként ketté vágni nem engedik; — és nem tanácsolják, s kimondani kényszeritene, de csakis és kizárólag nemzetgazdászati szempontból, tekintve különösen a vaspálya és gőzhajózás üzletét, tekintve azt, hogy most is, midőn le van bilincselve a földbirtokhoz, a köszén, mint iparág csaknem mindenütt átment a vállalkozók kezeibe; s hogy tekintve azon roppant területet, melyen a köszén-formatio hazánkban mutatkozik s az állam érdekében van annak kutatását előmozdítani, s hogy pusztán a tulajdonosoknak engedve, semmi garantia sincs arra, hogy ezek a gyakran roppant költségekbe kerülő felfedezési turzásokat egy bizonytalan eredmény reményében risquiroznák — mindezek elfogadni késztetnek, hogy az ásványszén is a szabad ásványok sorába tartozzék.

Ezeknek előterjesztésében a föelvi megoldásnak megfelelően, — nem feladatom a törvényjavaslat egyes részleteibe bocsátkozni s csak annyit jegyzek meg, hogy eltekintve az elvi különbségektől, az inkább gyakorlati, mint tudományos felosztás szerinti munka, szakértelmi szempontból helyesen kidolgozott egyöntetű egészet képez — s elfogadásra bizton ajánlható!

Dr. SZONTAGH KÁLMÁN.

A tárgybani tévedés (error in objecto) és az elvétés (aberratio ictus) büntetőjogi be- számításáról.

(Vége.)

II. Némely jogtudósok¹⁾ a felvetett kérdés megoldása végett az ide tartozó esetek megkülönböztetését tartják szükségesnek. E vélemény szerint meg kell különböztetni egyrészt azon eseteket, melyekben a bűncselekvény valamely külső véletlen ok folytán tévesztette a czélul választott tárgyat (aberratio), és másrészt azon eseteket, hol a bűncselekvény a tettes tévedése miatt más tárgyat ért (error in objecto).

Az első esetre nézve ők is osztják Geib téves nézetét, mely szerint a tett a sérteni szándékolt tárgyra nézve bűnkisérletet, a tényleg sértett tárgy irányában pedig vétkes büntényt alkotna.

A tárgybani tévedés (error in objecto) esetében pedig e Criminalisták nézete oda terjed, miként ily tévedés a büntény fogalmán mitsem változtat, mert a tévedő tettes az elkövetés pillanatában bűncselekvését épen azon concret tárgyon kívánta létesíteni — mely előtte állott; — itt tehát a tettes czélzata (Absicht) a cselekvéskor mégis azon tárgy ellen volt irányítva, melyen az tényleg létesített; hogy ezen cselekvés indoka téves volt — ez, mert az indok a tett bűnös voltának meghatározásával és a bűnfogalom kijelölésénél figyelembe nem jöhet, a tett minőségét megsem változtathatja!²⁾ „Ha a tettes a sötétben mást ölt meg, mint a kit megölni akart, — akkor — „ugymond Gesterding“ — czélzatában is volt: épen ezen személyt megölni; másképp áll a dolog ott, hol a tettes ellenségét meggyilkolni akarván, más közel álló személyt olykép talált megütni, hogy ez utóbbinak halála bekövetkezett — ez esetben a tettes a megölt egyént életétől megfosztani semmikép sem akarta — bűnössége tehát a merő vétkességen alapul.“³⁾

Ezen elméletet sem fogadhatjuk el, — mert első részében Geib nézetével egyezik meg, ellene tehát mind az szól, mit imént Geib elmélete megczáfolására felhoztunk. De az állítás második része sem helyeselhető, mert annak indokolása téves.

Azt mondják ugyanis e vélemény követői, hogy az „error in objecto“ esetében a tettes a cselekvés pillanatában épen azon tárgyat kívánta sérteni, mely szeme előtt állott, mely ellen a cselekvényt intézte, czélzata tehát épen a sértés tárgyára terjedt, és azért meg van ez esetben a czélzat és eredmény között azon causalis összefüggés, mely e tudósok állítása szerint, a szándékos büntény fogalmához mellözhetlenül szükséges.

De a dolog ily magyarázata nagyon hibás, mert ez által a tettesnek oly czélzat tulajdonittatik, mely benne tényleg nem volt meg.⁴⁾ A gyilkos „A“-t akarta meg-

¹⁾ Így Pfothenauer „Dissert, de delicto per errorem in persona comisso“ — Geszterding N. Archiv III. 486. Hye Oest. St. G. 320. I. Haeberlein Grundsätze I. 35. I. Herbst Oest. St. R. I. 57. I. Held (Haimers Vierteljahrschrift IX. 76. I). Bekker Theorie 541. I. Zachariae Versuch I. 274. I. és legújabbán Böhlau Crim. Process Rose u. Rosal. 11. skl.

²⁾ Így indokolja ezen esetek megkülönböztetését és külön elvek szerinti megítélését Zachariae. (Versuch I. 274. I.)

³⁾ Minden indokolás nélkül állítja e tételeket Haeberlein (id. h. 35. I.). Állításának következetlenségét alaposan mutatja ki dr. Katona Mór fennebb idézett értekezésében. (30. I.)

⁴⁾ Erre vonatkozólag mondja Köstlin: (Revision 289. I.) „Gegen die Argumentation Hufnagels u. Zachariaes

ölni, mert azt gyűlöli, mint halálos ellenségét, czélzata mindég csak „A“ ellen volt irányozva, nem pedig „B“-re, és néha tényleg ez utóbbit ölte meg — ugy czélzata még sem szűnt meg „A“ ellen irányulni, mert e czélzatot soha sein vitte át az idegen „B“-re!

Kétségtelen, hogy azok, kik az „aberratio“ esetében a tényleg sértett tárgy ellen irányzott czélzatot tagadják, az error in objecto esetében pedig ily czélzatot létezőnek tartják, csak dialecticus fogással és kényelmes álokoskodással élnek, mert valójában a tettes czélzata sem az egyik, sem a másik esetben nem irányult a büntény sértette tárgy ellen; — e tekintetben a két rendbeli eset között különbség tényleg fenn sem forog — és azért mindenesetre következetesebb, ha Geib e két esetet ugyanazon elv szerint akarja eldönteni. — Mondom, mindkét eset abban egyezik meg, hogy a tettes czélzata a büncselekvény által sértett tárgy ellen valóban nem is fordult. — Ebből egyszer- mind kitünik, hogy a szönyegen lévő kérdés megoldásánál nem a czélzat (Absicht) lényegéből szabad kiindulnunk, hanem a kérdés sarkpontját másban, t. i. a szándékban (Vorsatz) kell keresnünk. De mielőtt ezen igazság fontos következményeit vizsgálunk — lássuk az itt felmerült harmadik nézetet.

III. A harmadik elmélet, — nem téve különbséget az aberratio s az error in objecto között, — mindkét esetben a bünfogalmat létezőnek tartja, feltéve, hogy a sérteni kívánt tárgy és a tett által valóban sértett tárgy egyenlő természetű lévén, mind a kettőre nézve ugyanazon bünténynek helye van.¹⁾

Ezen kétségtelenül helyes tantétel azzal igazoltatik, hogy a büntény lényegéhez nem valamely egyénileg meghatározott személy vagy dolog bántalmazása, hanem mindenkor csak valamely általános és feltétlen jogkövetelmény megsértése kívántatik meg, közönyös lévén a bünfogalomra nézve, valjon mely egyéni személyen vagy dolgon volt legyen e jogkövetelmény tényleg megsértve. — Találón mondja e tekintetben Köstlin: „Es ist völlig indifferent, ob die Handlung gerade an dem speciellen Gegenstande realisirt wird, welchen der Thäter zunächst vor Augen hatte, oder an einem andern, in Beziehung auf welchen die Handlung ganz dieselbe allgemeine Qualität offenbart.“ (Revision 274. l.)

A viszony igazságos eldöntése ugyszólván önmagából folyik, — ha a szándékos bünelkövetés lényege iránt tisztában vagyunk, — ez pedig kétségtelenül abban áll, — hogy valaki egyáltalán bizonyos jogot sérteni, p. o. ölni vagy lopni akar, és e tekintetben ova- kodnunk kell azon hibás, de fájdalom nagyon elterjedt felfogástól: mintha a büntény tárgya azon személy vagy dolog volna, — melyen ama jog megsértése tényleg megesett! — Az ölés bünténye, — mint már fennebb mondtam, — nem áll abban, hogy a bűnös „A“ vagy „B“ életére tört — hanem abban, hogy egyáltalán emberhalált akart előidézni. — A ki ily szándékkal cselekedett — az ölés büntényében válik bűnössé, mihelyt cselekvénye olyan, mely által ama szándék általános természete és lényeges minősége szerint tényleg megvalósított; ha tehát az ölvő szándékkal (animus occidendi) elkövetett cselekvénye által valóban valakit életétől megfosztott.

Hogy a jogtudomány ezen egyszerű igazságokat oly sokáig ignorálta, annak oka azon tévtanban kere-

bemerkte Geib mit Recht: dass die Absicht, worauf man sich beruft, eine Scheinabsicht sei.“

¹⁾ Ezen vélemény követői közé tartozik Köstlin (Revision 272—290. és Syst. 198. l.) Henke (Handbuch I. 36.) Pauler (büntetőjogtan I. §. 108). Jarke (Handb. III. 220. l.) és Wächter (Lehrb. II. 128. l.).

sendő, melynél fogva két lényegesen különböző fogalom — t. i. a szándék és a czélzat fogalmai a legújabb időig felcseréltettek.¹⁾ A szönyegen lévő kérdés helyes megoldására pedig mulhatlanul szükséges, hogy ezen alapfogalmakat kellően tisztázzuk.

Szándék (dolus Vorsatz) alatt az akarat el- tőkélését értjük, oly cselekvény elkövetésére, melynek jogellenes, bűnös eredményét a tettes felismerte és létrehozni kívánta. Ettől lényegesen különbözik a czélzat (Absicht), ez alatt értjük: az akarat irányulását a büntényen túl fekvő eredményekre, melyeket a tettes büncselekvénye által megvalósítani kívánt.²⁾ Ezen fogalom meghatározásából folyik, hogy a tény szándékos voltának megítélésénél — a czélzat, melyet a bűnös szem előtt tartott, melyet bünténye által megvalósítani kívánt, — figyelembe nem jön. — Így lesz például, az ölés szándékos voltának megítélésénél teljesen közönyös: valjon a tettes azért ölt meg mást, mert özvegyét nőül akarta venni, vagy azért követte el az ölést, mert a megölettnék hagyatéka után vágyódott. — De habár e tekintetben a végczél, melyet a bűnös a tett elkövetésénél — maga elé tűzött, — figyelmen kívül marad, ugy mégis kétségtelen, hogy a czélzat kinyomozása más tekintetben, nevezetesen a büntény fogalmi kijelölésénél — nagy fontossággal bírhat. — Vannak ugyanis büntettek, melyeknek a törvényben kijelölt tényálladékhöz az akaratnak egy meghatározott végczélra való irányulása tartozik. — Ilyféle büntények csak akkor létesülnek, ha a tettes akarata épen ezen meghatározott végczélra terjedt, — azaz: ha cselekvő személyben épen e különös büntény fogalmához megkívántató czélzat meg volt. Így kívántatik meg, p. o. a gyermekkitevés bünfogalmához az, hogy a gyermek megmentése a tettes czélzathoz képest a véletlenre bízandó volt. — Az osztrák büntető törvény szerint (§. 90.) az emberrablás meg- kívántatósága az, hogy a tettes a szabadságtól megfosztott személyt valamely külhatalomnak kiadni szándékozott. — Épen ugy kívántatik a német közös jog szerint az elragadás (crimen raptus) tényálladékhöz, hogy az elragadott nő házasságkötésre kénytelenítessék vagy a házasságkivüli elhálásra felhasználtassék. — Mindezen és hason büntényeknél a czélzatnak kijelölése a törvényben arra szolgál, hogy a tény más büntető- jogilag közönyös cselekvényektől vagy bizonyos rokon bünfogalmaktól megkülönböztetessék. — Mindebből látni, hogy a büntények az alanyi mozzanat tekintetében két categoriát képeznek. Az egyikbe tartoznak azon tények, melyek bűnösségéhez épen csak a gonosz szándék kívántatik meg, melyek tehát, mint olyanok büntetendők bármi volt legyen a tettes czélzata (p. o. az ölés, vagyoni kártétel, gyújtogatás, jogtalan letartóztatás stb.). A második categoriát alkotják ellenben azon büntények, melyek tényálladékhöz az általános gonosz szándékon kívül, még bizonyos különszerű czélzat is szükséges.

Ezt szem előtt tartván, azonnal kitünik: mennyire téves, ha a jogtudósok jelentékeny pártja az „error in objecto“ és az „aberratio“ körüli kérdés megoldásánál a

¹⁾ E két fogalom téves felcserélésének tulajdonítandó az error in objecto azon sajátos megítélése, melyet legújában Böhlau (Process „Rose und Rosal“ 11—25. l.) nyilvánított, Böhlau szerint: „R“, ki tévedésből a sötétben „S“ helyett „H“-t ölte meg, az utóbbira nézve a bevégzett gyilkosságban, a megölni szándékolt „S“ irányában pedig a gyilkossági kísérletben vált volna bűnössé.

²⁾ L. e fogalom meghatározását Bekker-nél (Theorie 286—308. l.).

czélzat azonosságát döntőnek tarja. — Ez által a kérdés helyes megoldása már eleve lehetetlenné válik, — mert a legtöbb büntett tényálladákhöz a gonosz szándékon kívül különös czélzat meg sem kívántatik.

Ebből magyarázható azon általános fogalomzavar, mely ezen egész tanban uralkodik. Ha például Geib azt állítja, hogy a tárgy felcserélése esetében az okozatos összefüggés czélzat és eredmény között hiányzik, úgy nyilvánvaló, hogy e tudós szintén azon téves véleményben van, mintha a gyilkossághoz a szándékon kívül: emberéletet elenyésztetni — még különös czélzat; talán a kívánság a gyűlölt ellenségen boszút állani, — vagy hasonló végcél megkívántatnék.

Épen ezen téves alap gondolatnak tulajdonítandó, hogy némelyek, mint Gesterding, Haebberlin, Herbst, Hye és Zachariae, — kik az error in objecto esetében a tettes által szándékolt bűntény fogalmát létezőnek nyilvánítják, — ezen magában véve helyes állítás igazolása végett azon furfangos érvhez folyamodnak, miként itt a büntettes czélzata a cselekvés pillanatában valóban a bántalmazott személy vagy dolog ellen intézve volt. Ez ismét csak azon helytelen felfogásnak folyománya, mintha minden bűntény fogalmához valamely individualiter meghatározott tárgyra terjedő czélzat tartoznék.

De lássuk, mikép áll a dolog oly bűntényeknél, melyek lényegéhez bizonyos czélzat megkívántatik? Bizonyos, hogy ha ilyféle büntett nem a czélzatba vett, hanem más oly tárgyon hajtatott végre — melyen a tettes ama czélzata meg nem valósítható — a szándékolt bűntény létre sem jöhet. — A ki például leány helyett tévedésből fiut ragadott el, az a czélzott bűntényben t. i. az elragadásban bűnössé nem válik, mert azon különös czélzat, mely az elragadás tényálladákhöz megkívántatik, a felcserélt személyen megvalósítását nem találhatta. — Hol ellenben a felcserélt tárgyak olyképen egyműiek, hogy a bűntényben rejlő czélzat általános minőségéhez képest, mind a kettőn egyaránt megvalósítható, ott a tévedés a bűntény természetén mitsem változtat. (P. o. a lopásnál.)

Záradéknál még azon eseteket kell szemügyre vennünk, melyekben a czélzott és a tényleg elkövetett bűntény nem teljesen azonosak, hanem a kettő csak ugyanazon egy fajhoz tartozik. E pontban Geib elmélete a következő eredményhez vezet: 1-ör. Midőn a czélzott bűntény, mint minősített (qualificált) — a valóban elkövetett tett pedig, mint egyszerű bűntény jelenkezik, a bűnhalmazat esete forog fenn, mert itt a minősített bűntény kísérlete (p. o. a rokongyilkosság kísérlete) az egyszerű bűntény vétkes elkövetésével (p. o. vétkes emberöléssel.) 2-ör. Hol megfordítva a czélzott tett egyszerű, a tényleg elkövetett tény pedig minősített bűnfogalmat alkot, ott az egyszerű bűntény kísérlete (például a közönséges gyilkosság kísérlete) a qualificált bűntény vétkes elkövetésével (p. o. vétkes rokongyilkossággal) találkozik össze. — Már ez utolsó eredmény magában véve elegendő arra, hogy Geib nézetének alaptalanságát legott felismerjük, mert a rokongyilkosság vétkes elkövetése jogi nonsens — és ugyanez áll számos más bűntényre p. o. az erőszakos nemi közösülés, vérfertőztetés és házasságtörésre nézve.

Valójában a viszony ekkép alakul, hogy midőn a tettes egyszerű bűntényt akart létesíteni, tévedésből mindazonáltal minősítettet követett el — neki amaz lesz szándékos tett gyanánt leszámítandó, a mennyiben pedig e bűntény olyan, mely vétkes módon elkövethető — a büntetés, tekintettel ezen vétkességre — aránylag súlyosbítható. Ha megfordítva a tettes szán-

déka valamely minősített bűntény elkövetésére terjedt — tényleg pedig csak közönséges bűntény létesült, — akkor a tettesnek csak ez utóbbi lesz beszámítandó; azon körülmény pedig, hogy gonosz szándéka súlyosabb eredményre terjedt, — súlyosbító körülmény gyanánt fog szolgálni. ¹⁾

Dr. SCHNIERER ALADÁR.
jogakad. tanár.

A polgári peres eljárás reformja.

(Vége.)

IX.

Az eljárás általános szabályai alól minden perrendtartás tesz kivételt. — Eltekintve az eljárás azon eltérő nemeitől, melyeket bizonyos ügyek sajátosságai kíván (ilyenek p. o. a felhívási s számadási perek, a váltó ügyek, a vásári bíráskodás stb.), a perek általánosságban és akkép osztályoztatnak, hogy bizonyos csekélyebb értékes képviselő s egyszerűbb ügyekre a törvényhozás egyszerűbb eljárást rendel.

A jogi elv ugyan azt követeli, hogy minden jog érvényesítésére egyenlő eszközök álljanak a felek rendelkezésére: a sértett jog akár nagy, akár csekély pénzbeli értéke legyen a jogositott követelésének, mindig csak sértett jog marad, s mindenkire nézve a maga joga egyenlően fontos. A magánjog szenved sérelmet, ha annak egyik jogozata a keresetjog megszoríttatik.

Mindezekből azonban csak az következik, hogy a perérték, s a perek minősége magukban véve nem szolgálhatnak osztályozási alapul oly módon, hogy azokhoz képest külön eljárásnemek létesítsenek; — melyek mindenike bizonyos perekre nézve általános szabályul álljon.

Az eljárás általános szabályai minden perre nézve ugyanazok maradnak, — s ki a felek érdeke ellen van, hogy e szabályok minden egyes ügyben követsenek; kivétetnek, az általános szabálytól eltérésnek nemcsak lehet helye, hanem ilyen kivétel szükségképpen teendő.

A felek érdeke azon esetekben, midőn az ügy sürgős volta, egyszerűsége vagy a perérték csekélysége, mely a per költségeivel helyes arányban nincs, az eljárás egyszerűsítését követeli.

Ezen szempontból a pereket lehet ugyan osztályozni, de az osztályozás csak akkor volna helyes, ha a törvényhozó valamennyi előfordulható perre nézve előlegesen teljes szabadsággal megállapíthatná, melyik kíván egyszerűbb, melyik több formassággal járó tárgyalást?

A tvhozó, ha a legszigorubb lelkiismeretességgel vonja is meg a határvonalat, s ha a perek ilyen osztályozása, a legtöbb esetben épen a felek érdekének fog eleget tenni; kétségtelen, hogy egyes konkrét esetekben a tvhozó által a priori felállított szabály helytelen lesz. — A tvhozó által tett előleges osztályozás helyessége mellett, vagyis a mellett, hogy az minden egyes esetben alkalmazható, s a felek érdekeit teljesen kielégíti, csak praesumptio juris harczol; s az ellenkezőnek kimutatása a felektől meg nem vonható.

Az említett vélelem megdöntésére szolgál, ha a fél, ki az egyszerűsített eljárás mellett jogaiban sérel-

¹⁾ Némileg eltérőleg ítélt ez esetben Köstlin (Revision 292. l.) Katona e tárgyban biztos eredményhez nem jut. Szerinte „a plus a szándékban kísérlet gyanánt, vagy talán egyszerűbben súlyosbító körülménykép lesz a tettesnek felszámítandó.“

met szenvedett, jogait a rendes eljárás útján érvényesítheti.

Az egyszerűsített, sommás eljárás tehát csak kivételes, szabály mindenkor a rendes eljárás marad. — A sommás eljárás bizonyos ügyekre teljesen jogosult, de csak mint kivételes; és mivel a kivételes eseteket, melyekben a rendes eljárástól eltérésnek van helye a tvhozó csak valószínűséggel, s nem bizonyossággal állapíthatja meg; a valószínűség — a vélelem — megerősítésére a rendes perut a felek elől el nem zárható.

A sommás eljárás tárgyát egyszerű, s nyomban tisztába hozható ügyek képezhetik, ezekhez járulnak azok, melyekben a perérték a perköltségeihez képest csekély; ezutóbbiakban a felek érdekében szinte az egyszerűsítés kívánatos.

Azon pontok, melyekben a sommás eljárás a rendestől eltér, a sommás utra tartozó ügyek természetéből önkénynt következnek.

A sommás eljárásban nincs kötelező ügyvédi képviselő.

Nehezebb jogi kérdések, alapos törvényismeretet kívánó jogi fejtegetések a sommás ügyekben rendszerint elő nem forduland. — Egy egyszerű tény, melyre a törvény alkalmazása nehézséggel nem jár, szükségtelessé teszi a közvetítőt a bíró és a felek között, ki a bíróval a felek nevében — mint Mittelstädt mondja — a bíró nyelvén, a törvénykezési nyelven szóljon.

Ha azonban a kötelező ügyvédi képviselő a sommás eljárásban nem feltétlenül szükséges, egyrészt az ügyvédek kizárása a felek jogait sértené; másrészt a nem ügyvéd általi képviseltetés megengedhető ugyan, de ha a fél vagy a megbízott elég ismerettel nem bír, hogy az ügyet kellőleg előadja: a bíró elrendelheti az ügyvéd általi képviseltetést.

(A magyar polgári tv. rtt. azon esetre, ha a fél magát értelmesen kifejezni nem képes, meghatalmazott általi képviseltetést rendel; — de mivel a meghatalmazott nem ügyvéd is lehet, a tárgyalás sikere ismételve maghiusulhat.)

Ha a fél a bíró meghagyásának eleget nem tesz (vagy a rendes eljárásban nem ügyvéd által képviseltetik), ugyanazon eljárás követendő, mi a fél személyes beidőzéséről mondatott; ez esetben tehát a bíró a félhez kérdéseket intéz, s az ügy állását azokból hozza tisztába. — Önálló perbeszédre a félnek ez esetben nincs joga.

(A magyar perrendtartás a mondott esetben a mulasztást feltétlen jogvesztéssel kötvén egybe, a dominium litist a felektől elvonja.)

A sommás eljárásban továbbá nincs helye előleges iratváltásnak.

Az iratok célja az ügy alapos tanulmányozása, előleges megfontolása, tüzetes megismertetése a bonyolultabb kérdéseknek. — A sommás eljárásban ezen cél nem létező, az eszközre nincs szükség. — Előiratozásnak helye nem lévén, halasztásnak nincs helye alaposabb előkészülhetés végett. Egyebekben a sommás eljárás a rendessel megegyezik. — A per bejelentése s a kereset indítás (szóval s írásban) együttesen teljesítendő; s ez képezi az első perbeli cselekvényt. — A kereset kézhez adása, az idézés, a meg nem jelenés miatti elhalasztás épen úgy történik, mint a rendes eljárásban.

Végre a sommás eljárás rövid s egyszerű formáival nem volnának összeegyeztethetők a rendes perekben használt rendes perorvoslatok.

A sommás uton hozott ítélet két szempontból lehet sérelmes; vagy általában helytelen, vagy azért,

mert a rövid s egyszerű eljárás folytán a bíró alapos meggyőződést nem szerezhett.

Első tekintetre ugylátszik, hogy az előbbi szempontból ugyanazon jogorvoslatok volnának használhatók, melyek a rendes eljárásban, az utóbbtól: a pernek rendes uton megújítása.

Ha azonban a fél az ítélet ellen általánosságban (vagy jogi, vagy ténybeli) perorvoslattal él; azon feltevés, hogy az ítélet csak az utóbb említett szempontból helytelen; vagy egészen kizáratik, vagy e szempontból külön jogorvoslat van, vagy végre mindkét szempont egyesítendő.

Az első esetben a rendes perutra való hivatkozás jogától a felek elüttetnének; a második a sommás perutat hosszabbá tenné a rendesnél.

Ha a sommás uton hozott ítélet azon szempontból támadtatik meg, hogy a sérelmet az egyszerűsített eljárás maga okozta, — ez a rendes peruton eszközözendő. — Ha az ítélet más okból volt sérelmes, ha általában helytelen és igazságtalan volt, megerősítésére ugyanezen jogorvoslat szolgál. — A sommás ítélet ellen ezen egy rendszerinti jogorvoslat engedtetvén meg; ki lesz kerülve azon eshetőség, hogy az ellen általánosságban beltartalma, s törvényszerűsége ellen emelt panasz, a rendes utra való hivatkozás vagy kizárja, — vagy az, hogy a tvhozás többféle perorvoslatot engedjen meg a sommás, mint a rendes eljárásban.

Rendkívüli perorvoslat a sommás eljárásban hozott ítélet ellen csak a bíró elleni panasz. — A visszahelyezés okául az eljárás gyorsabb, s egyszerűbb menete folytán történt mulasztás is szolgálhatván; ezen perorvoslat e részben ugyanazon szempont alá esik, mint a rendes perorvoslatok.

A visszahelyezési kérelem sem zárhat ki más perorvoslatot, s ez sem szolgálhat okul arra, hogy successive több külön perorvoslattal lehessen a sommás eljárásban élni, mint a rendesben: s azért ha a sommás eljárás visszahelyezési kérelme adna alkalmat: a szenvedett sérelem a rendes uton való orvoslandó perindítással.

X.

Azon szoros kapcsolatnál fogva, melyben a peres eljárás szabályai a bírói szervezettel állanak, nem lesz helyén kívül az utóbbiról is néhány szóval említést tenni.

Azon sokszor megvitatott kérdés, valjon az igazságszolgáltatás céljának az egyes bírósági vagy a collegialis rendszer felele meg? a szóbeli eljárásnál meddőnek látszik.

Ha a bíróság feladata nemcsak az ítélethozatal, hanem a tárgyalás vezetése, s a tárgyalási elv korlátain belül a szabad vizsgálás; ha a bíróságnak joga van a feleket kikérdezni, s az igazság kiderítése végett őket személyes megjelenésre kötelezni, s végre ha a bíróság a tényeket s bizonyítékokat meggyőződése szerint szabadon bírálhatja: a bíróság e széles jogköréből a társas bírósági rendszer helyessége önkénynt következik.

Egyes bíró e széles hatalommal felruházva, s e sokoldalu szellemi tevékenységre hivatva, könnyebben lépheti át a korlátot, s inkább tévedhet, mint a bírói testület.

A peres eljárás egyik bő kelléke az alaposság. — A feleknek az iratváltás s az előkészület által módjukban van az ügyet alaposan tárgyalni, a bírónak kevésbé áll tehetségében az ügygyel oly behatóan foglalkozni, ha egyedül ítél; ellenben ha az ítélet előleges tanácskozás eredménye, kétségtelen, hogy a bíróság ítélete alaposabb lesz. — A tanácskozás fő előnye az, hogy a

biró nemcsak a felek s ezek ügyvédeknek egyoldalú információit, hanem elfogulatlan bíró társainak véleményét is hallván: tisztább képet nyer az ügyről.

Ehez járul még, hogy a szóbeliség mellett az ítélet alapját a szóval elmondottak képezik, — a benyomás, az emlékező tehetség egyeseknél különböző lehet, ha többek emlékezetére van bízva a tárgyalás eredménye, kevesebb a valószínűség, hogy az annak folyamában felhozott lényeges körülmények feledésbe mentek.

Szabad bírási jogot adván a bírónak, s kirekesztvén a ténykérdésben a felelbbvitelt: a tények helyes megbírázásának egyedüli biztosítéka a társas bírói rendszerben keresendő. Ha a ténykérdésben a felelbbvitel kizáratik az egyes bírósági rendszer mellett a ténykérdés megítélése egyetlen ember bölcs belátásától fog függni!

A sommás eljárás egyszerűsége, s az ide tartozó ügyek csekélyebb fontossága megengedi, hogy ezen ügyekben egyesbírák járjanak el, itt azon okok, melyek a bíróság társaság alakítását kívánják, íen nem forognak; és azonfelül a netaláni sérelmek rendes utra való hivatkozással orvosolhatók.

Beutham ugyan az első fokban kivétel nélkül egyes bírákat kíván; de a ténykérdés felelbbvitelét megengedi, és pedig társas bírósághoz.

Az első bírósági eljárás Beutham rendszerében csak kísérlet, s a tárgyalás sulypontja a felelbbviteli törvényszéknél van.

A felelbbvitel ez esetben, nem is szorosán vett felelbbvitel, nem is perújítás más bíróság előtt (hol új adatok és érvek s bizonyítékok hozhatók fel), hanem hivatkozás a felületes eljárásról az alaposabbra.

Ha az első bírósági tárgyalás általában rövid s egyszerű, s az egész eljárás akkép van szabályozva, hogy az ügy bővebb s alaposabb kifejtésére s megbírázására a feleknek, illetőleg a bírónak fontosabb s nehezebb kérdésekben alkalma sincs, ugyanazon szempontokból, melyekből az egyszerűbb s a bővebb megfontolást kizáró sommás eljárásnál a rendes utra való hivatkozás igazolt, általában minden első bírósági ítélet ellen hivatkozásnak egy másik bírósághoz van helye, a mely bíróság előtt az eljárás sokkal terjedelmesebb, s az ügy sokkal alaposabban tárgyalható. Ezen a jogorvoslat sem felelbbítés szoros értelemben, sem tulajdonképi perújítás; — ezen két perorvoslatnál azt ugyanis az első bíróság előtti eljárás kimerítő, s a felelbbviteli vagy újított eljárásnál sem tárgyalatik az ügy nagyobb terjedelemben, s több formassággal. — Szóval ezen esetben a rendszerinti perorvoslat egészen azon alappal, melylyel a sommás eljárásnál, és a szóbeliség rendszerében helyet foglalhat.

A most érintett felelbbviteli eljárás mód azonban nemcsak akkor igazolt, ha az első fokban kizárólag egyes bírák ítélnék, hanem akkor is, ha az első fokú bíróság társasbírói ugyan, de az csekély számú tagokból alakittatik, s előtte egyszerűbb eljárás követtek, mint az ugynevezett felelbbviteli törvényszék előtt, a mely egyszerűsmind nagyobb számú bírákból alakittatik.

A határozathozatalra szükséges ítélő bírák számát elvi tekintetben megállapítani igen nehéz, sőt ugy szólván lehetetlen.

A törvénykezés nem matematikai művelet, hogy annak szervezetében a számok döntsének.

Mindamellet, hogy a társas bíróságok akkép rendeztessenek be, hogy céljuknak lehetőleg megfeleljenek, a nem csekély fontosságú azon kérdés, hány tagból alakittassék egy bíróság?

A társasbírói, mint az egyesbírói ellentéte

kétségkívül olyan, mihelyt egynél több bíróból alakittatik, a páros szám azonban a szavazatok egyenlő megosztásánál többséget nem hozván létre, a társasbírói bíróságoknál legalább 3 tag kívántatik. — Ez volna a minimum, s legtöbb államban el is van fogadva, hogy az első bíróság 3 bíróból alakittatik.

E rendszer azonban leginkább finanziaális alappal bír, s nézetünk szerint a 3-as collegium nem elegendő arra, hogy azon kívánalmaknak, melyek a társasbírói rendszertől követelhetők, megfeleljen.

Háromtagú collegiumban a véleményeknek csak igen kevés árnyalata lehet képviselve; s a hármass collegium vagy egyhangulag, vagy csak egy szavazattöbbséggel határozhat.

A 3-as collegium alig tárgyalhat behatóbban egy kérdést, mint a magára hagyott egyesbíró, ha a vélemények megoszolnak, az elnök dönt; — az elnök, ha két bíró társa egyformán szavaz, épen nem, ha pedig ezek ellenkezőleg szavaznak, egy maga határoz.

Igaz, hogy a tanácskozás lehetősége megvan, de igen kis körben, s elvégre is a tanácskozás eredménye, a szavazás nem nagy sulylyal bír. — A közbírák szavazatának legtöbb esetben alig van több értelme, mint a véleményező szavazatnak, mert szavazatuk, ha az elnök ahoz nem járul, csak akkor dönt, ha mindketten egy véleményben vannak, ezen egyetlen esetben pedig igen nagy kérdés, hogy a bíróságnak — helyes szervezés mellett — legjelesebb tagja, két kevésbé kitünő egyén által, egy többséggel szavaztatván le, a matematikai calculus kettő — egy ellen, helyes-e?

A hármass collegium a társasbírói rendszernek csak egyik előnyét a tanácskozást (ezt is kisebb körben) teszi lehetővé, s azért mindenesetre felette áll az egyes bírósági rendszernek, mely a tanácskozást kizárja.

De a hármass collegiumoknál azért a tárgyalás sulypontja, épen ugy, mint az egyes bíróságoknál, nem az első bírósági eljárásban fekszik. — Ezen rendszernek szükség van másod bíróságra, — s az elsőnél az ügy csak rövidebb s kevesebb formassággal járó eljárás mellett (a sommásnál ugyan alaposabban) tárgyalandó; míg a tulajdonképi rendes eljárás, (a rendes utra hivatkozás analogiájára) a felelbbviteli bíróság előtt foly le.

Ha az elsőfolyamodási bíróság (a rendes perekre nézve) nagyobb számú tagokból alakittatik, a mely szám a társasbírói rendszer kívánalmainak megfelel, az eljárás sulypontja ezen bíróságra esvén: másodbírói alakítására nincs szükség, s az elsőbírói tárgyalás a rendes eljárás szabályai szerint folyván le, sem a ténykérdés felelbbvitel, sem a pernek más bíróság előtti megújítása elvi szempontból meg nem engedhető.

A hármass collegium e célnak, mint láttuk, nem felel meg; valjon elégséges-e, ha 5 bíró kívántatik érvényes határozathozatalra?

Pusztán számokra ugyan nem fektethetjük a bírói szervezet lényegét, de már nagyobb valószínűséggel mondhatjuk, hogy a bíróság, ha legalább öt tagból alakittatik, több garantiát fog nyújtani.

A vélemények árnyalatai egy ötös collegiumban inkább lesznek képviselve, s a szavazás is többféle eredményt mutat, általában a nagyobb szám a több oldalú megvitatásra nyújt módot, s a szavazás eredménye egyhangú, 4—1, vagy 3—2 ellen lévén: az elnök nem áll azon alternatívák közt, hogy maga határozzon, vagy egyedül az ő szavazata ne legyen döntő.

Hogy a törvénykezés olcsóvá tétessék, a felek érdeke is kívánja, s azért alig lesz keresztülvihető, hogy nagyobb számú tagokból alakittassék a bíróság, de ha következetesen akarjuk a szóbeliség elveit keresztül-

vinni, s a másodbiróságot nélkülözni, legalább öt tagból kell az elsőbiróságot alakítani.

A mi semmitő bíróság tagjainak számát illeti, ez kevesebb bíróból az első bíróság nem alakítható. — Ha már az elsőbiróságnál annyi tagot kívánunk, hogy a tanácskozás és szavazás a társas bíróságok céljának megfelelő legyen: azon bíróságnál, mely a jogalkalmazást felülvizsgálja, mely a törvény öréül rendeltetett, nemcsak nem lehet kevesebb bíró, hanem, ha valahol ezen bíróságnál lévén szükség alaposabb megvitatásra, a semmitőszék nagyobb számú birakból alakítandó s czélszerű, ha ez két annyi bíróból (s mivel e szám páros, ezenfelül még egy elnökből) áll, mint az első bíróság.

Dr. GARAY DEZSŐ.

A nemzetgazdaszat philosophiája.

(Bastiat szerint.)

(Vége.)

III. A vagyon elmélete.

A közgazdaságban egyaránt vagyonnak nevezhető a rongyszedő egy pár frankot érő tőkéje s a dús bankár milliói.

A nemzetgazdák különféleképp értelmezik a vagyont: egyik az anyagtalan, másik az anyagos ipar terményeit nevezvén így. Say, Storch s mások megmutatták, hogy a termelt vagyon szintugy lehet anyag, mint anyagtalan. — A védvám-rendszer pártolói állítják, hogy egy nemzet vagyonát a munka teszi. Ebben az a hiba, hogy nem a munka eredményét értik, a mi helyes volna, hanem belterjét, mihez képest ők minden olyan intézményt pártolnak, mely sokasítja a munkát, habár kevés sikerrel.

A nemzetgazdaság tárgya nem a magán, — hanem egyedül és kizárólagosan csak a közvagyon, mely kétféle: általános és viszonos. Az elsőt kielégítéseink szempontjából ítélni lehetjük meg.

Az emberiség — ugymond Bastiat — annál gazdagabb lesz, minél nagyobb jólétre teszen szert, bármi legyen értéke azon tárgyoknak, melyek azt eszközlik.

A tudomány főtárgya, az emberek általános jóléte, azon arány, mely erő kifejtéseik és kielégítéseik közt létezik, s melyet igen kedvezőleg módosít az ingyenes hasznosságnak a termelés műtételébeni haladó részese. A tudomány tehát nem zárhatja ki a vagyon eszméjének ezen elemét. Az ő szeméi előtt az általános vagyonosság nem az értékek összegében áll, hanem az ezen értékekhez ragadt ingyenes vagy teherrel járó hasznosságok összegében. A kielégítés, azaz: a valóság szempontjából vagyonosságunkat szintugy alkotja a haladás által megsemmisült érték is, mint az, a mely még fennmaradt.

A közéletbeli rendes szerződéseknél azonban a hasznosság nem vétetik többé számításba, azon mértékben, a mint az az érték csökkenése által ingyenessé válik. Miért? . . . Azért, mert a mi ingyenes, az közös, s a mi közös, az nem változtat semmit egyesek vagyonbeli aránylagos részén. Azt, a mi közös, az ember nem szokta cserélni, s miután az üzletek gyakorlati terén nem szükség egyebet ismerni, mint azon arányt, melyet az érték állapít meg, — tehát nem is ügyelnek egyébre. — Megjegyezi azonban Bastiat, hogy a vagyonnak az értékkel való azonosítása veszélyes tévedés, s már eddig is megtermedte keserű gyümölcseit. — Tudjuk — ugymond — hogy az érték szolgálatot, erő kifejtést feltételez, az erő kifejtés pedig azon akadályok legyőzésén működik, melyeket a gondviselés szükségünk és azok

kielégítése közé helyezett. Minél több tehát egy társadalomban az érték, ez arra mutat, hogy annál több volt ott a leküzdött, tehát a leküzdési kellett akadály is.

Azon elmélet, mely a vagyont az értékben leli, nem egyéb, mint az akadályok dicsőítése.

Bastiat ez okoskodásai nem egészen alapnélküliek; sőt mondhatni, nagyon is alaposak, de ha a vagyronról felállított elméletét összehasonlítják azon elmélettel, mely a vagyont az értékkel azonosítja, semmi különbséget nem találunk a kettő között. — A vagyonosságon alapszik az emberek általános jóléte — ugymond Bastiat — ez pedig azon arány, mely erő kifejtéseik és kielégítéseik közt létezik. Bastiat ez állításának igazságát kétségbevonni nem lehet, nem lehet pedig azért, mert itt is, mint majdnem minden vagyon-elméletben, ki van mondva — más szavakkal ugyan, — hogy a vagyon érték, mert az erő kifejtés és kielégítés közt létező arány mérlege nem lehet más, mint azon érték, mely az erő kifejtés által előállítatik, ez pedig annyi, mint jólét, mint vagyonosság, vagyon.

Egy nemzet, egy társadalom vagyonát — írja Bronckere — alkotja mindaz, a minek értéke van. A bizonyos adott időpontbani létező termékek értékének összege teszi az egyetemes vagyont; valamint azon értékek összege, melyeket egy egyén bír, teszi az ő vagyonát, személyes birtokát, tőkéjét. S valamint az egyén, ugy a társadalom is annál több anyagi élvezet szerezhethet magának, minél tetemesebb a tőkéje, a vagyona.

Mindaz, a mi az emberek némi kielégítésére szolgál, mindaz, a mi kikerültethet vele valamely szenvedést, szóval mindaz, a mi valamely szükségünk kielégítésére alkalmas, vagyon nevezet alá tartozik.

A vagyon lényeges sajátsága tehát a hasznosság. A dolgoknak, melyeket használunk, mindenikünk szeméi előtt oly értéke van, mely ezerféle egyéni körülményektől függ. Az, a mi egy emberre nézve nélkülözhetetlen, lehet felesleges egy másikra nézve; attól, a mire egyik vágygyal áhitozik, egy más undorral fordulhat el, szenvedélyek, izlések, szeszélyek szerint, melyek végtelenül különfélesítik élet-, érzés- és élvezési modorunkat.

A vagyonnak nincs általános értéke, hanem csak viszonos csere értéke. A hasznóvétel, a hasznosság tehát nem egyéb, mint csak egy feltétele az értéknek, s ez függ még azonfelül a mennyiségtől s az átruházás lehetőségétől.

A természeti vagyonoknak, minők a lég, nap, hold s mások, általában véve nincs csere-értéke. Ingyen kapjuk őket.

A nemzetgazdaság csak azon vagyonokkal foglalkozik, melyeknek csere-értéke van. Az értéket a szolgálattal méri s az előrebocsátott okoskodásokból e szabályt vonja le: szolgálat szolgálatért cseréltetik.

Garnier szerint vagyon vagy jószág alatt értjük mindazt, a mi szükségünk, anyagi vagy szellemi vágyaink kielégítésére szolgál.

A vagyon kétféle: anyagi és anyagtalan, továbbá természeti és termelt (natur elleset produites). A természeti vagyont a természet ingyen adta. A termelt, mesterséges vagy társadalmi vagyon pedig oly tényező közrehatásának gyümölcsei, melyek nem ingyenesek, a mikhez tehát csak munka, takarékoság és áldozatok útján juthatunk.

Ámbár a termelt vagyon nem kell hogy kizárólag foglalkodtassa az államgazdát, mindazonáltal ez teszi főtárgyát a tudománynak.

Valamely nemzet vagyona magában foglalja mindazon javakat, melyek az összes nemzethez tartoznak, tehát a középületeket, kikötöket, vízi utakat, csatornákat, s mindazokat, melyek magános polgárok birtoká-

ban vannak; — minél vagyonosabbak az egyes polgárok, annál vagyonosabb a nemzet; — nemzeti jólét pedig akkor létezik, ha a polgárok annyi javakkal bírnak, hogy nemcsak természetes szükségleteiket könnyen fedezhetik, hanem mindenféle élvezetben és kényelemben részesülhet, minél több polgár és minél nagyobb mértékben teheti azt, annál nagyobb fokra emelkedett a nemzeti vagyonság.

Van a vagyonnak továbbá még egy más osztályozása is, melylyel úgy a gyakorlati életben, mint a tudományban egyaránt találkozunk. Rendeltetése szerint ugyanis két nemét különböztetjük meg a vagyonnak, t. i. a szerzésit, törzsvagyont vagy tőkét és az élvezeti vagyont, vagy a fogyasztási készletet.

A nemzeti vagyon azon egyetlen tárgy, melyen a nemzetgazdászati tudománya — mint egy igen terjedelmes alapon — nyugszik. A javak, az értékek fogalma, a csere, mely által vagyonhoz juthatni, a vagyon felosztása, alakulása, fejlődése és elfogyasztása együtt és összesen képezi a nemzetgazdászati tudományát, mely két nagy részre oszolva, első részben a nemzeti vagyont azon alakban tárgyalja, a mint a közéletben előfordul, a második részben pedig már pénzübeli értékre redukálva.

Ismervén a vagyon fogalmát is, áttérhetünk a vagyon felosztására.

A tőke, mint a vagyon egyrésze.

Említve volt már fennebb, hogy a vagyon rendeltetésének megfelelőleg tőkére és fogyasztási készletre osztható.

A nemzetgazdaság, mely egyetlen jelentékenyebb momentumot sem szokott elmellőzni, a vagyon e felosztására különös súlyt fektet; főleg a tőkét méltatja kiváló figyelmére.

Tőkének nevezzük mindazt — köznyelven szólva, — mi valamely érték előállítására alkalmas, s a mi kizárólag e célra fordítottatik, tehát eszközül szolgál.

„A tőke — írja Bastiat — szintolyan termék, mint akármely más. Két elem egyesül benne, hasznosság és érték. Felesleges bővebben mutogatni, mikép itt is csak az érték, azaz: a tőketulajdonos által a tőke előállítására tett erőkifejtés, összehasonlítva azzal, mit az átengedés által az illető egyénnek megkimél — fizettetik.“

A tőkét is felszokták osztani s e felosztás igen egyszerű. Van tulajdonképeni szoros értelemben vett tőke, vagyis kereseti tőke; van használati tőke, holt tőke; továbbra a módra nézve, mely szerint a termelésnél használtatik, álló és forgó tőke.

A tőkék alakulása egyike a legszebb nemzetgazdászati jelenségeknek, de egyszersmind a legbiztosabb mértéke valamely nemzet műveltségi fokának; mert határozottan állithatni, hogy a tőkék alakulása, s illetőleg emelkedése egyenes arányban áll az emberiség haladásával, s minél több tőkét képes valamely nemzet kimutatni, annál műveltebb.

A nemzetgazdászati irók megállapították már, hogy minden tőke — öregbedést szükségképen az általános jólét növekedése követi. Erre nézve Bastiat azt mondja, hogy a tőkének két része van: viszonyos és általános. Az első folytonosan csökken, a második folytonosan öregbedik.

Bastiat okoskodása a következő:

„Minél inkább bővülnek a tőkék, annál inkább száll a kamat. Ezt nem szükség biztosítani. A legtulzotabb tanok emberei sem merik tagadni. Tény, hogy a tőke-kamat kisebb Spanyolországban mint Mexicóban, Franciaországban mint Spanyolországban, Angliában

mint Franciaországban, Hollandiában mint Angliában. Ugyde, midőn a tőke-kamat 20%-ról 15-re, azután 10-re, 8-ra, 6-ra, 5-re, 4 $\frac{1}{2}$ -re, 4-re, 3 $\frac{1}{2}$ -re és 3%-ra száll, mit tesz ez a kérdésre nézve, melylyel foglalkozunk? Ez azt teszi, hogy a tőke a jólét előidézésében közreműködéseért megelégszik, vagy — ha úgy akarjuk — kénytelen megelégedni azon arányban kevesbülő osztályrészszel, a mely arányban ő maga növekszik.

Való, miként a kamat száll. De mikor és miért? Midőn és mivel a tőke növekszik. Egy embernek több jövedelme van 200,000 frank után 4%-val, mint 100,000 után 5%-val mindamellett, hogy az első esetben kevésbé drágán fizetteteti a munkásokkal a tőke haszonvételét. Ámde a százalék csökkenése nem követhet oly gyors menetet, hogy a kamatok egész összege kisebb legyen akkor, mikor a tőkék bővülnek, mint mikor ritkák. Én megengedem — ugymond Bastiat, — hogyha valaki tőkét 100 frankra, kamatját pedig 5%-ra tesz, e kamat nem lesz több 4%-nál mikor a tőke 200 frankra hág. Itt együtt látjuk a két eredményt. Kisebb a viszonyos, nagyobb az általános rész. De nem engedhetem meg a feltett esetben, hogy a tőkének 100-ról 200-ra emelkedése a kamatot 5%-ról 2%-ra szállíthassa; — mert ha ez lehetséges lenne, akkor azon tőkepénzes, kinek 100,000 ftól 5000 ft, 200,000-tól pedig csak 4000 jövedelme lenne, nem lehetne célszerűebbet jövedelme öregbitésére, mintha tőkájének felét megenné. Nem kell tehát szemelől téveszteni, miként e két tény együttthatása, t. i. tőke-öregbedés és kamatszállítás, — szükségképen úgy megy végbe, hogy az összes termelvény folyvást növekszik, s jegyezzük meg, hogy épen e jelenség az, mi teljesen megdönti azok csalódását, kik a kamat folytonos csökkenéséből azt következtetik, hogy egyszer egészen megsemmisül. Mint imént látók, mielőtt a tőke e képtelen tulságra fejlődne, gondja lenne a tulajdonosnak azt elfogyasztani.“

Saját- és közös-vagyon.

A vagyonnak meg kell különböztetni nemzetgazdászati szempontból még egy igen jelentékeny felosztását.

Valamint a törzsjavak, tehát a tőkék, úgy a termeltek is vagy saját személyes vagyonát képezik az egyeseknek, vagy közös vagyonát valamely nemzetnek, vagy végül közvagyonát az egész emberiségnek, s e szerint megkülönböztetünk magán-vagyont, nemzeti vagyont, s az egész emberiséggel közös vagyont. Ez utóbbihoz tartoznak mindazon ingyenes hasznosságok, melyeket a természet minden embernek egyaránt nyújt, minők a levegő, a napsugarak, a meleg, hideg s mások.

Tudjuk — írja Bastiat, — hogy a mit a természet ad, az ingyenes, s a mi ingyenes, az közös. A hasznosság másik neve a teherrel járó, az emberi erőkifejtés kifolyása, és ez teszi az értéket, a tulajdont. Az erőkifejtés azonban akadályokat feltételez, melyeket le kell küzdeni. Ezen akadályok mennyisége nem állandó, nem határozott. A haladás által kevesbül. A mely arányban az akadályok kevesbülnek, azon arányban kevesbül a hasznosság teherrel járó eleme, s nő az ingyenes rész. Tehát eltűnik az érték, a tulajdon, s előáll az ingyenes hasznosság a közösség. — De az embert bizonyos rugó készlettel munkára. E rugó az önérdék, saját szükségének kielégítése, még pedig olyatén kielégítése, hogy a lehető legkisebb erőkifejtés lehető legnagyobb eredményt idézzen elő. Így működik a tulajdon szelleme szükségképen oda, hogy a közösséget mind inkább valósítsa.

Isten anyagokat, erőket adott az ember rendel-

kezése alá. Ez anyagok, erők elsajátítására vagy kell fáradság, vagy nem. Ha nem kell, az ilyent senki sem oly esztelen, hogy mástól vegye. Itt nincs sem szolgálat, sem érték, sem csere, sem tulajdon. Ha fáradság szükséges, ez jogosan arra hárul, ki a kielégítést élvezi. Ez a tulajdon elve. Ha tehát valaki e fáradságot önmagáért teszi, ez által tulajdonossává válik mindazon hasznosságoknak, miket saját erő kifejtése a természetel egyesülve létrehozott. Ha másért tette, akkor hasonló értékű szolgálatot térített meg magának. De — s ezt nem kell szem elől téveszteni — itt csak a kicserélt szolgálatok vétetnek számításba, a természet ingyenes része nem levén számítható. Elmondhatjuk tehát, miként az ember személyi tekintetben munkája által tulajdonossává lesz az egész létesített hasznosságnak, bármekkora legyen is abban a természet része, de társadalmi szempontból az emberek egyik a másik irányában csak az értéknek, mi munka kifolyása, tulajdonossai. Szabályul állítható fel tehát mindezek után 1-ör: hogy minden ember ingyen élvezi a természet által adott hasznosságokat azon feltétel alatt, ha erőt fejt ki azoknak magához vételére, vagy hogyha más teszi helyette ez erő kifejtést, annak hasonló értékű szolgálatot viszonz; 2-ör: hogy az emberek — egyik a másikra nézve — csak értékek tulajdonosai, az értékek pedig csak összehasonlított, szabadon adott s vett szolgálatokat képviselnek.

Miután a tulajdon csak érték, az érték pedig viszony, következik, hogy a tulajdon is viszony. Amde sokszor mondtuk már, hogy természetében van a haladásnak, folyvást kevesbitni a teherrel járó s öregbitni az ingyenes hasznosságot, — eszközölni, hogy az ember ugyanazon dolgok megszerzéséhez kevesebb fáradsággal juthasson, — nevelni szünet nélkül a közös dolgok tömegét, melyeknek élvezése minden ember között egyenlő módon oszolván fel, lassanként elenyészeti a tulajdon különbségéből folyó egyenlőtlenséget.

Az érték, mely a társadalmi tulajdont teszi, az akadályból és erő kifejtésből születik. A mely mértékben kevesbitül az akadály, azon mértékben kevesbitül az erő kifejtés, az érték, a tulajdon. A tulajdon mindig hátrál minden adott kielégítésre nézve, a közösség pedig szünet nélkül előre megy. De ez utóbbiból szintoly kevéssé következik, hogy a tulajdon teljes megszűnésre lenne kárható, mint a kamat csökkenésből nem következik annak teljes megsemmisülése.

Az előadottakból látható, hogy Bastiat a „tulajdon“ szónak igen széles értelmet ad, de a mi azért nem kevésbé találó. A tulajdon — mondja Bastiat — azon jog, miszerint saját erő kifejtéseinket magunk hasznára fordíthatjuk, vagy csak hasonló értékű erő kifejtések viszatérítése fejében engedjük át másoknak.

Ha összefoglaljuk Bastiat okoskodásait, a következő tételket állíthatjuk fel. „Minden tulajdon érték, minden érték tulajdon. A minek nincs értéke, az ingyenes, a mi ingyenes, az közös. Érték csökkenése annyi, mint közeledés az ingyenesség felé. Közeledés az ingyenesség felé annyi, mint részletes létesítése a közöségnek.“

E közösség alatt azonban Bastiat — nem a kommunizmust érti. Közösége azon javakra terjed ki csak, melyeket Isten rendelésénél fogva élvezünk közösen, mivel semmi erő kifejtés nem szükségeltetvén azok hasznunkra fordítására, nincs helye semmi szolgálatnak, semmi szerződésnek, semmi tulajdonnak.

A föld, mint magán- és közvagyon.

„Isten teremtette a földet. Felületére és belsejébe egy csoport tárgyat helyezett, melyek hasznosak az

emberre nézve, a mennyiben szükségét kielégíteni alkalmassak. Ezenkívül erőket helyezett az anyagba, mint rugalmasságot, meleget, világosságot, jegecedést, stb.

Az emberek gyakorolni kezdték tevékenységüket ez anyagokon és erőkön. Ez által szolgálatot tettek önmaguknak. De dolgoztak egyik a másikért is. Ez által viszonyos szolgálatokat tettek egymásnak. E szolgálatoknak egybehasonlítása a cserében adott lételt az érték-eszméjének, ez pedig a tulajdon eszméjének.

Az emberiség egyetemes ösztöne, mely csalhatatlanabb, mint bármely egyéni felvilágosítás, ez igazsághoz ragaszkodott a nélkül, hogy elemezte volna, midőn az elmélet előállott kutatni a tulajdon alapjait.“

A kezdetlegességnek minden tudományban megvoltak és megvannak tévedései, úgy voltak a nemzetgazdaszat tudományának körében is. E tudomány szerencsétlenségére egy eszmezavaron kezdte műfolyamát, t. i. értéknek vette a hasznosságot. Saját, minden emberi szolgálattól ment, független értéket tulajdonított, hol az anyagoknak, hol a természeti erőknek. Egy pillanatra a tulajdon szintoly igazolhatatlan, mint érthetetlen lett. Mert a hasznosság egy bizonyos viszony a tárgy és saját szervezetünk közt. Nem feltételek szükségesképen sem erő kifejtést, sem szerződést, sem összehasonlítást; ezt önmagában is lehet képzelni az elszigetelt emberre vonatkozva. Az érték ellenben ember és ember közti viszony. Hogy létezessen, szükséges kettőztetve léteznie, semmi egyedül állót nem lehetvén összehasonlítani. Az érték természetében fekszik, hogy a ki bírja, csak egyenlő értékért engedi másnak. — Azon elmélet tehát, mely e két eszmét, fogalmat összezavarja, azt teszi fel, hogy az ember a cserében ugynevezett természetszülte állítólagos értéket is ad embertermelte valódi értékért; hasznosságot, mely semmi munkát nem igényelt, oly hasznosságért, mely igényelt; más szavakkal, hogy az ember hasznot huzhat más munkájából anélkül, hogy maga dolgoznék. — Az elmélet az így fogalmazott tulajdont előbb szükséges egyedárunak, aztán egész röviden egyedárunak, később jogtalanságnak, végre óriásnak nevezte.

Az első csapást a földtulajdon kapta. Ennek így kellett lennie. Nem mintha minden iparág szintúgy nem használna természeti erőket, hanem mivel ezen erők sokkal kirívóbban tűnnek fel a tömeg szeméi előtt a növényi és állati élet jelenségeiben, tápszerek és a helytelenül ugynevezett első anyagok termelésében, melyek kiválólag földmívelési termékek. Aztán ha van egyedáru, mely az emberi lelkiismeretet inkább fellázíthatja, mint bármely más, az kétségen kívül az, mely az életre legszükségesebb dolgokkal üzetik. A szóban forgó eszmezavar tehát már tudományos szempontból is igen látszatos lévén; miután tudomra egy elmélet embere sem volt ment tőle, — még látszatosabb lett azon látvány által, mit a valóság mutat. — Gyakran látták ugyanis a földbirtokost élni munka nélkül s ebből azon következtetést vonták, hogy: „Ugy kell lenni, miszerint módot talált egyébért is jutalmaztatni magát, mint saját munkájáért.“ Ezen „egyéb“ mi lehetne más, mint az eszköz termő ereje, termékenysége, közreműködése, a föld? A földbér lön tehát czéggérezve különböző korszakokként a szükséges egyedáru, kiváltság, jogtalanság és orzás nevezettel.

Meg kell vallanunk: az elmélet egy tényt talált utjában, mely igen hatalmasan segítette a tévedezést. Európában igen kevés föld került ki a hódítást s velejáró visszaéléseket. A tudomány összevethette a föld birtok erőszakos szerzési módját azon móddal, mely szerint az természetesen képződik. Amde nem kell azt képzelni, hogy az „érték“ szó hamis értelmezvénye

csupán a földbirtok megrendítésénél állapotott volna meg. Rémitő és fáradhatatlan hatalom az az észtan, induljon ki bár jó, vagy rossz elvből. Valamint a föld közreműködteti az értéktermelésben a világosságot, melet, növényzőerőt stb., szintugy a töke is közreműködteti az értéktermelésben a szelet, rugalmasságot, nehezlést. Vannak tehát emberek még a földmivelőkön kívül, kik szintugy megfizettetik maguknak a természeti erők közreműködését.

Az oeconomisták így szólnak: a föld tulajdon kiváltság; de szükséges s így fenn kell tartani.

A socialisták okoskodása: a földtulajdon kiváltság; de szükséges s így fenn kell tartani, azonban kárpótlást kell érte követelni, a munkához jogot.

A communisták s egalitariusok pedig azt mondják, hogy a tulajdon általában kiváltság, s mint ilyent le kell rombolni.

Azonban lássuk azon egyes, egymástól eltérő véleményeket, melyeket e fontos tárgy körül a különböző iskolák nyilvánítottak.

Tudjuk, miként az angol oeconomisták azon elvet állították fel, hogy az érték a munkából jön.

Smith Ádám tana, hogy a földmivelésben a természet kezefogva dolgozik az emberrel, s bárha a természet munkája semmi költségbe sem kerül, annak, a mit termel, mégis értéke van, szintugy, mint annak, mit a legdrágább munkások termelnek.

OCSVAY Á.

A budapesti ügyvédi-egylet hivatalos közleményei.

A budapesti ügyvédi-egylet

I. (magánjogi) szakosztályának f. évi december 16-án tartott ülésének

JEGYZŐKÖNYVE.

Jelenvoltak: Pósfay Károly, elnök; dr. Hoffmann Pál, dr. Schnierer Gyula, dr. Siegmund Vilmos, dr. Gerlóczy Gyula, Morlin Imre, Borszéki Soma, Murinyi Endre, dr. Környey Ede, dr. Szontagh Kálmán, szakosztályi tagok, és dr. Győri Elek, szakosztályi jegyző.

A szakosztályi elnök akadályoztatása folytán Pósfay Károly ur az elnökségre felkérte.

1) Olvastatott az 1871. évi ápril 24-én tartott ülés jegyzőkönyve, és észrevétel nélkül hitelesített.

2) Az italmérsi jogra vonatkozó törvényjavaslat iránti jelentés betérjesztése jegyzőkönyvi kivonat kézbesítése által sürgettetni határozatott.

3) Szóba hozatván a beszerzendő könyvekre vonatkozó jelentés, dr. Siegmund Vilmos előterjeszti az egyleti választmány határozatát, mely szerint Tatay Pál, egyleti tagot ért szerencsétlen esemény folytán, családja segélyezésére céljából a szakosztályokat felkéri, hogy a rendelkezésükre álló összegek egy részét ezen célra fordítsák, ezzel kapcsolatban dr. Környey Ede ur indítványára határozatott, hogy a szakosztály idei könyvátalánya Tatay Pál családja segélyezésére céljából az egyleti választmány rendelkezésére bocsáttatik.

4) Felvételvé a napirend olvasatott és tárgyalatott dr. Győry Elek /. alatt idecsatolt indítványa és elfogadtatott azon módosítással, hogy a kiküldendő bizottság 5 tagból álljon és semmi utasítást ne kapjon, mely alkalommal azon kívánat nyilvánítottván, hogy a szóban forgó tervezet szerzője felkéressék, hogy a bizottságnak a netáni felvilágosításokat megadni sziveskedjék, Hoffmann Pál ur erre készségét jelentette ki.

Mint hogy az alkotandó magyar polgári törvénykönyv lehetőleg helyes létrejöttének érdekében van, hogy annak módszere, terjedelme és főelvei minél több oldalú vizsgálat és méltatás tárgyait képezzék; és

minthogy ily czélből az általános rész a m. kir. igazságügyi miniszter által már közzé tétetett,

i n d i t v á n y o z o m :

hogy a tisztelt szakosztály az általános rész megjelent tervezete felett a fentjelzett irányban a rondes ülés elé véleményét terjesztszen s annak előkészítése céljából három tagu bizottságot válaszszon.

Pest, 1871. december 6-án.

Győry Elek.

5) Ezen határozat folytán a bizottságba dr. Busbach Péter, Szabó Albert, Morlin Imre, dr. Szontagh Kálmán és dr. Győry Elek urak választattak meg.

6) Olvastatott dr. Szontagh Kálmán véleményes jelentése a bánya-törvényjavaslat tárgyában, mely jelentés tárgyalás alá vétetvén s ennek folyamában dr. Schnierer Gyula, dr. Hoffmann Pál, Murinyi Endre és dr. Győry Elek urak által azon kívánság nyilvánítottván, hogy az előterjesztett jelentésben a köszénre vonatkozólag a nemzetgazdasági és jogi szempontok látszólagos ellentétbe helyezése mellőztessék és kiemeltessék a törvényjavaslat e részbeni felfogásának jogi szempontból való helyessége, elfogadtatott azon, a véleményező által is magáévá tett módosítással, hogy a véleményben, az abban felhozott nemzetgazdasági szempontoknak indokolásként előterjesztésével, világosan kifejeztessék, miszerint a közgazdasági élet fejlődése oly jogfogalmak fejlődésére vezetett, melyekre a régi közgazdasági viszonyok közt megállapodott fogalom-meghatározások nem alkalmazhatók, az újabb közgazdasági étellel kapcsolatban kifejtett jogelvekkel a törvényjavaslatnak a köszénre vonatkozó felfogása összhangzásban van.

7) Ezen szakosztályi vélemény a rondes ülés elé terjesztetni határozatván, előadoul dr. Szontagh Kálmán ur választott meg.

8) Jelen jegyzőkönyv hitelesítésére Morlin Imre és dr. Szontagh Kálmán urak küldettek ki.

Jegyzette:

Dr. GYŐRY ELEK,
szak. jegyző.

K ü l ö n f é l é k.

(Értesítés.) Lapunk mai számával veszik t. olvasóink a főlap szakszerinti tartalmát. — A curiai határozatok betürendes tartalmát pedig lapunk jövő számával fogjuk megküldeni. — A törvénykezésre vonatkozó szabályrendeletek tartalmát azonban csak akkor fogjuk adhatni, ha majd a f. évi hivatalos rendeletek tára utolsó füzeté megjelent.

(Curiosum.) Az igazságügyi költségvetésben, melynek tárgyalása oly simára folyt le, következő tétel fordul elő: nyomtatványokra 15,000 ft! ebből tehát 102 törvény-székre esik évenként 110 ft és 360 járásbiróságra évenként 6 ft!! Ha tekintetbe vesszük, hogy lapunk minden egyes számának nyomtatási költsége 60 fra rug, — ugy azt kell hinnünk, hogy az igazságügyi miniszterium a fentebb előirányzott összeggel a törvényszéki bírák és járásbírák „vizitkártya“-beli szükségleteinek fedezetéről gondoskodott. — Jó lesz az angol nagykövetségnek ezen minutiosus statisztikai adattal is szolgálni.

(Üdvözet.) Jeles munkatársaink sorából Travnik Antal a budai és dr. Garay Dezső a pesti kir. törvényszék bíráivá lettek kinevezve.

(Az általános számvitelten kézikönyve.) Irta: dr. Schrott József bécsi egyet. ny. rk. tanár, a bécsi államszámviteli vizsg. bizott. tagja. A második javított kiadás után fordította dr. Fésüs György egyet. magán-kassai királyi jogakad. n. r. tanár, az államszámvitelten előadója és a kassai bírói- és államszámvitelteni vizsg. bizott. tagja. Ára 2 ft 50 kr. A fordító tulajdona s nála rendelhető meg. — Ajánljuk egyelőre t. olvasóink figyelmébe; bővebb ismertetését pedig fentartjuk lapunk „Jogirodalom“ czimü rovatába.

 A vidéki előfizetők számára mellékelve van Janaschek Gyula mag-árjegyzéke Pozsonyból.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Törvényjavaslat.

ÁLTALÁNOS MAGÁNJOGI TÖRVÉNYKÖNYV

tervezete.

Általános rész.

I. FEJEZET.

A magánjogi szabványokról.

1. §.

Ezen törvénykönyvnek tárgya.

Ezen törvénykönyv az általános magánjogi viszonyokat tárgyalja és szabályozza; a különszerű (váltói, bányai stb.) magánjogviszonyokra csak annyiban alkalmazandó, mennyiben az illető különszerű magánjog nem intézkedik és amazok megítéléséhez szükséges.¹⁾

Indokolás. Új törvénykönyvnek hatáskörét és viszonyát a jognak addigi kutforrásaihoz meghatározni egyáltalában, de legkivált ott szükséges, hol az utóbbiak, mint nálunk van, sokfélék és rövid idő alatt történt többszörös átalakulások következtében nem igen rendezettek; azonkívül szokás, bizonyos elveket és szabályokat, melyek többé-kevésbé mindennemű jogszabványok iránt állanak, a magánjogi törvénykönyvekbe, bevezetésül felvenni.

Ezek képezik a jelen fejezetnek, különösen az 1—14. §§-nak tartalmát.

Mindenekelőtt ezen törvénykönyvnek tárgya és a különszerű magánjogokhoz való viszonya volt meghatározandó, mit az 1. §. teszen.

Az utóbbi meghatározni, itt vagy pedig (a száz tk. példájára) a törvénykönyvet majdan közzéteendő rendelkezésben, mindenesetre kellett; közjogunk állása és törvényhozásunk gyakorlata amazt igényli. Maga ezen meghatározásnak tartalma, minthogy jelen törvénykönyv az u. n. általános magánjogra szorítkozik és a hatályban lévő különszerű magánjogok újabb külön codificációig érvényben maradnak, csakis az lehetett, miszerint amaz emezeknek tárgyaira egyedül in *subsidiium* alkalmazandó.

¹⁾ „Das allgemeine Landrecht enthält die Vorschriften, nach welchen die Rechte und Verbindlichkeiten der Einwohner des Staates, so weit dieselben nicht durch besondere Gesetze bestimmt worden, zu beurtheilen sind.“

Porosz tk. Bevezetés 1. §.

„Der Inbegriff der Gesetze, wodurch die Privat-Rechte und Pflichten der Einwohner des Staates unter sich bestimmt werden, macht das bürgerliche Recht in demselben aus.“

Ausztr. tk. 1. §.

Mi jelen §. első részét illeti, mely ezen törvénykönyvnek sajátlagos tárgyát határozza meg, úgy tagadhatatlan, miszerint abban a törvénykönyvnek cziménél fogva nélkülözhető definitió foglaltatik, sőt miszerint ilyféle definitiókat törvénybe felvenni nem czélszerű; de a §. másik, mellőzhetetlen részének logikája azt előzményül megkívánta. Különben is a porosz és ausztriai törvénykönyvek idézett hasontartalmu §§. ellen a tudományos ítézet részéről kifejezett roszalás legnagyobbobbrészt a definitió hibás voltát éri (v. ö. például Unger, System des österr. Privatrechts I. 1. s köv. II.), mire nézve jelen §. szövege ellen kifogás nem tehető.

2. §.

Statutumok.

Autonom közönségek (köztörvényhatóságok) az ország közjoga szerint intézkedések alá tartozó magánjogi viszonyok iránt jövőben is hozhatnak mindenkit kötelező szabályzatokat (statutumokat); ezen törvénykönyv hatályosulása előtt hozott magánjogi szabályzataik azontul csak annyiban bírnak érvénnyel, mennyiben szövegek újból megállapittatik, helybenhagyatnak és közhirrre tétetik. Mindezen szabályzatok a mondott viszonyok iránt jelen törvénykönyvet hatályban megelőzik.

Vagy:

Autonom közönségek (köztörvényhatóságok) által hozott szabályzatok (statutumok) ezen törvénykönyv tárgyára vonatkozólag érvénnyel nem bírnak.¹⁾

Indokolás. Jelen §-ban csak oly statutumokról van szó, melyek jogszabványok (*statuta legalia*),

¹⁾ „Besondere Provinzialverordnungen und Statuten einzelner Gemeinden und Gesellschaften erhalten nur durch die Landesherrliche Bestätigung die Kraft der Gesetze.“

Por. tk. Bev. 2. §.

„Nur jene Statuten einzelner Provinzen und Landesbezirke haben Gesetzeskraft, welche nach der Kundmachung dieses Gesetzbuches von dem Landesfürsten ausdrücklich bestätigt werden.“

Ausztr. tk. 10. §.

„Statuten, Hausgesetze und Familienverträge, welche dem öffentlichen Rechte gemäss errichtet sind, gehen den allgemeinen bürgerlichen Gesetzen vor.“

Szász tk. 29. §.

vagyis melyeknek szerző közege (az autonomia, öntörvényhozás) a tárgyi jognak egyik kutforrását képezi, nem pedig a testületeknek vagy éppen a társaságoknak alapszabályairól (*statuta conventionalia*), melyek épúgy miként a szerződések, csak az alanyi jognak kutforrásai.

Azon kérdésre, vajon ama statutumoknak közkötelező erő, vagy mint kevésbé helyesen mondatni szokott; törvényerő engedhető-e, a mult századnak jogelmélete és ezt követve a régibb codexek tagadólág válaszoltak. Indokul szolgált arra azon téves vélemény, mintha a jogképződésnek és jogfejlődésnek egyedül az állami törvényhozás volna jogszerű és méltó tényezője, a más eredetű, u. m. a statutarius és a szokásos jog pedig csak satnya kinövés, vagy éppen merőben visszaélés és bitorlás. Valamivel nyomósb érv a mondott határozat mellett, miszerint a codificatio kimerítőleg törekszik szabályozni, tehát saját tárgyára vonatkozólag nem türhet maga mellett más jogforrást. Végre még a teljes jogegyenlőség szempontjából is védetik azon intézkedés.

Az első és harmadik érvnek tarthatlansága szembezőkő, a második pedig legfeljebb azt igazolhatná, miszerint új törvénykönyvek, minthogy az előtők keletkezett mindenféle jogszabványokat, mennyiben tárgyaikra vonatkoznak és jövőben is még érvényre hivatvák, amugyis magukban foglalják, az egyéb jogforrásokból (szokás, öntörvényhozás) eredett régibb szabványok érvényét szüntessék meg, de nem azt, hogy maguk ezen jogforrások teljesen elnyomassanak, mit a régibb törvények említett határozványai magukkal hoznak.

A 2. §-nak első sorban javasolt szövege ezen, újabbnak mondható (l. a száz tk. idézett §-át) felfogáson alapul, a statutarius jogot épségben hagyja és csak a jelen törvénykönyv hatályosultra előtt létrejött statutumokra nézve teszi, de csakis azon megszorítást, miszerint azok tekintettel az új törvénykönyv által előidézett új jogállapotra revideáltassanak és újból megállapíttassanak.

A másodsorban előterjesztett szöveg a régibb jogelmélet és törvényhozások színvonalán áll.

3. §.

Szokásjog.

A jogszokás, mennyiben ezen törvénykönyv hatályosultra előtt fenállott, az utóbbi, mint újabb jog ellenére nem bir ugyan érvénnyel, de máskülönb törvény erejével egyenlő közkötelező erejét megtartja.

Vagy:

Jogszokások ezen törvénykönyv tárgyaira vonatkozólag csak annyiban birnak érvénnyel, mennyiben annak magyarázatul vagy pótléku szolgálnak.

Vagy:

Jogszokások ezen törvénykönyvnek szabványait sem meg nem szüntethetik, sem meg nem változtathatják, sem nem alapíthatnak meg annak tárgya iránt új kötelező szabványokat. ¹⁾

Indokolás. Szokás által részint jogtételek keletkeznek, részint özszerű jogviszonyokban a felek önkényétől függő némely meghatározásoknak módozatai állapíttatnak meg; csak amaz esetben képez a szokás jogforrást, szólhatni jogszokásról vagy szokásjogról e szavaknak tulajdonképeni értelmében, és erre szorítkozik a jelen §. intézkedése is.

Szokásjognak elismerhetőségéről a régibb elmélet és törvényhozások hason indokokból ugyanazon véleményvel voltak, mint a statutumokéről; de Magyarország-

ban a jogszokásnak kötelező ereje az ausztriai polgári törvénykönyv behozataláig soha sem vonatott kétségbe. Verböczy arról ugyanazon tisztult felfogást fejezi ki, melyre másutt a jogtudomány csak legújabban emelkedett ismét, és habár Verböczy tana később, nyilván a német irodaiom befolyása alatt, nálunk is annyiban módosították, mennyiben írónk csak törvénypótló szokásnak (*consuetudo praeter legem*) engednek érvényt, az u. n. törvényrontó szokástól (*consuetudo contra legem*) pedig megtagadják azt, ugy maga a tényleges jogfejlődés szakadatlanul Verböczy tanát igazolá.

Ugyanezen felfogáson alapul a jelen §-nak első sorban javasolt szövege, mely mellett épen nálunk és jelenleg, ezen törvénykönyv átható reformjainak tekintetéből, különös érv is harczol, t. i. hogy a nemzet az új intézményeket és jogszabványokat kellőképen assimilálhassa, magához és életéhez illeszthesse és alkalmaztathassa.

A másodsorban javasolt szöveg a Verböczy tanát módosító hazai jogtudománynak és a porosz törvénykönyvnek színvonalán áll, a harmadsorban előterjesztett pedig a szokásnak épen csak törvénymagyarázó erőt enged.

Hogy a száz törvénykönyv az utóbbihoz csatlakozik, annyival inkább feltűnő, minthogy annak szerzői máskülönb az újabb jogtudomány tanait híven követik; az indokul felhozott érvek semmikép sem igazolják az eltérést.

4. §.

Birói döntvények.

A bíróságok döntvényei (praejudiciumok), habár valamely tárgy iránt többször hasznólág hozattak is, közkötelező erővel nem birnak, hacsak általános törvénytörvényzéki gyakorlattá (jogszokássá, 3. §.) nem szilárdultak. ¹⁾

Indokolás. A birói ítéletek hatása azon jogesetekre vonatkozólag, melyek iránt hozattak, ezen rész utolsó fejezetében szabályoztatik; e helyütt csak azon általános elismert elv mondatik ki, miszerint birói ítéletnek elvi tartalma sem más bírakat nem kötelez, sem ugyanazon bírót, ki azt hozta, más esetekben nem köti.

A jelen §. végmondata az esetben töröndő leszen, hahogy az előbbi §. a harmad sorban előterjesztett szerkezetben fogadtatnék el.

5. §.

Törvénybíralat.

Törvény gyanánt csak oly szabvány ismerendő el és alkalmazandó, mely az ország közjoga szerint törvényhozásra hivatott tényezők hozzájárulásával alkotmányos módon létrehozott.

Törvénytételekben netán előforduló oly szavak, melyeket a törvényhozás vagy épen nem, vagy más sorrendben akart használni, ha ezen tényálladék vagy

können; eben so wenig können schon vorhandene Gesetze auf dergleichen Art wieder aufgehoben werden.“

Por. tk. Bev. 3. 4. 60. §§.

„Auf Gewohnheiten kann nur in den Fällen, in welchen sich ein Gesetz darauf beruft, Rücksicht genommen werden.“

Ausztr. tk. 10. §.

„Durch Gewohnheiten können Gesetze weder aufgehoben oder abgeändert, noch neue Vorschriften mit Gesetzeskraft eingeführt werden. Soweit Rechte durch die Willkür der Beteiligten begründet werden können, sind Gewohnheiten zu berücksichtigen, wenn anzunehmen ist, dass die Beteiligten das in gleichartigen Fällen Gewöhnliche beobachten wollten.“

Szász tk. 28. §.

¹⁾ „Auf . . . ältere Aussprüche der Richter soll, bei künftigen Entscheidungen, keine Rücksicht genommen werden.“

Por. tk. Bev. 6. §.

„Die . . . von Richterstühlen in besondern Rechtsstreitigkeiten gefällten Urtheile haben nie die Kraft eines Gesetzes, sie können auf andere Fälle oder auf andere Personen nicht ausgedehnt werden.“

Ausztr. tk. 12. §.

¹⁾ „Gewohnheitsrechte und Observanzen, welche in den Provinzen und einzelnen Gemeinheiten gesetzliche Kraft haben sollen, müssen den Provinzial-Landrechten einverleibt sein.“

„Insofern aber durch Observanzen etwas bestimmt wird, was die Gesetze unentschieden gelassen haben, hat es bis zum Erfolge einer gesetzlichen Bestimmung, dabei sein Bewenden.“

„So wenig durch Gewohnheiten . . . neue Gesetze eingeführt werden

magából azon tételből vagy ennek összefüggéséből más tétellel kétségtelenül kiviláglik, a törvényhozás valódi akaratához képest megigazítandók.

Indokolás. Jelen §. az u. n. kritikáról intézkedik, és pedig az első alineában a magasabb kritikáról, a másodikban az alsóról.

Amannak célja, az állítólagos törvényszövegnek egészben való hitelességét megvizsgálni, mi azon kérdést is involválja, valjon alkotmányos módon hozott-e a kérdéses törvény. A bírónak erre való jogosultsága annakelőtte többnyire kétségbevonatott, de újabban mindinkább elismertetik, hazai intézményeink szerint pedig nem szenved kétséget.

A második alinea a sajtó- és fogalmazási hibákat megigazító (alsóbb) kritikát tárgyalja. Ily hibák a legnagyobb ovatosság daczára is becsusztatnak (l. p. o. az ausztr. tk. 737. §-át), s a megigazítás, mennyiben a kitétel hibássága époly kétségtelen, mint a törvényhozás valódi szándéka, épen az utóbbit emeli érvényre.

6. §.

Kötelező törvényt magyarázat.

Törvényt hitelesen magyarázni csak maga a törvényhozás van jogosítva.

Ily magyarázat, ugyszint a jogszokásilag megállapított, kötelező még akkor is, ha a magyarázott tételnek valódi értelmétől netán el is térne, és alkalmazandó minden még végérvényesen el nem döntött esetekre. ¹⁾

Indokolás. Ezen §. első tétele közjogunknak egyik sarkalatos elvét fejezi ki, melyet egyébiránt minden törvényhozás és a jogelmélet is magáénak vall; második tételében a kötelező törvényt magyarázatot kétségkívül megillető visszaható erő állapittatik meg, mely csakis a végérvényesen immár eldöntött, azaz: semmiféle rendes jogorvoslattal többé nem védhető ügyekre nem terjed ki.

7. §.

Közönséges törvényt magyarázat.

Máskülönben a törvények értelme azok szóhangzása szerint és a törvényhozásnak egyebekből kitetsző akaratához képest állapítandó meg.

Törvények szavai teljes összefüggésök és a hozatalukkor divatozott közönséges nyelvszokás szerint magyarázandók; kétség esetében a jogi műnyelv szakértelméhez képest, egész általánosságuk szerint és úgy, hogy feleslegest tartalmazni ne látszassanak; nyelvtanilag el nem osztható határozatlanság vagy többértelműség esetében azon értelem fogadandó el, mely a szabályszerű jogtól kevésbé tér el, vagy mely a dolog természetének és a fenforgó czélnak inkább felel meg, vagy mely eredményre vezet, vagy mely enyhébb hatású.

A szóhangzás mellett azonban mindig figyelembe veendő: a törvény hozatalának külső oka, a törvényhozás szándéka és célja, a magasb jogszabályok (föelvek), a rendszeres összefüggés, a történeti fejlődés és egyáltalában mindaz, mi a törvény készítésénél tartalmi tényezőül szolgált.

Vagy:

Máskülönben a törvények azok szóhangzása szerint

¹⁾ „Die von Seiten des Gesetzgebers nöthig befundene und gehörig publicirte Erklärung eines älteren Gesetzes . . . gibt, in allen noch zu entscheidenden Rechtsfällen, den Ausschlag.“

Por. tk. Bev. 15. §.

„Gesetze finden, soweit sie frühere Gesetze auslegen, auf alle noch nicht rechtskräftig entschiedene Fälle Anwendung, wenn nicht etwas Anderes bestimmt ist.“

„Ist mittelst eines Gesetzes die Auslegung eines früheren Gesetzes gegeben, so ist dieses in dem durch das spätere Gesetz festgestellten Sinne zu verstehen.“

Szász tk. 3. 21. §§.

értelmezendők, de továbbad mindig figyelembe veendő: még: a törvény hozatalának külső oka, a törvényhozás szándéka és célja, a magasb jogszabályok (föelvek), a rendszeres összefüggés, a történeti fejlődés és mindaz, mi a törvény készítésénél tartalmi tényezőül szolgált.

Vagy:

Máskülönben a törvények értelme legközelebb azok szavaiból, de mindig a törvényhozásnak egyebekből kétségtelenül kitetsző akaratához képest is, állapítandó meg. ¹⁾

Indokolás. A magyarázati szabályok törvénykönyvben tán egészen is mellőzhetők, illetőleg *ad cathedram* volnának hagyhatók; tekintve mindazáltal törvényhozásunknak a tárgyban mindeddig követt hallgatását és az irodalmunkban mutatkozó ingadozást: czélszerűbbnek látszik, a régibb német codexeknek és a szász törvénykönyveknek példáját követve, legalább az irányadó elveket felvenni.

A szöveg ezen §-ban a tulajdonképeni magyarázatra szoritkozik, tehát kizárásával a hasonzerűségnek; továbbá különbséget teszen ugyan az u. n. nyelvtani és az u. n. logikai magyarázat közt, de az utóbbit is mindenkor alkalmazandónak tartja, némileg eltérve a szász törvénykönyvnek nem igen szerencsés szövegezésétől, melyből (bizonyára a szerzők akaratának ellenére, v. ö. az ezen §-hoz való motivumokat) az is vélhető, mintha logikai magyarázat csak kétes értelmű szóhangzatra vonatkozólag volna szabad.

Ezen §. háromféle szövege között lényeges különbség nincs, a második és harmadik csak rövidebben fejezvé ki azt, mi az elsőben körülményesen mondatik; tanácsos azonban, az utóbbit fogadni el, nehogy t. i. a praxis csak egy kis ideig is kétségben lehessen.

8. §.

Általában pedig: bizonyos célra jogosítás a szükséges eszközök használatára is jogosít; tiltott célra szolgáló eszközöknek használása is tilos; többre jogosítás a kevesebbre is jogosít; a kevesebbre szóló tilalom kiterjed a többre is; meghatározott esetekre kétségtelenül szoritkozó törvényes intézkedésnek ellenkezője áll minden más esetekre nézve. ²⁾

Indokolás. Az ezen §-ban foglalt egyes magyarázati szabályok régtől fogva általánosan el vannak ismerve: az egyik- vagy másikkal, jelesül az utolsóval (*argumentum a contrario*) könnyen történhet visszaélést az ovatos formulázás kizárja.

¹⁾ Bei Entscheidung streitiger Rechtsfälle darf der Richter den Gesetzen keinen andern Sinn beilegen, als welcher aus den Worten, und dem Zusammenhange derselben, in Beziehung auf den streitigen Gegenstand, oder aus dem nächsten unzweifelhaften Grunde des Gesetzes, deutlich erhellet.“

Por. tk. Bev. 46. §.

„Einem Gesetze darf in der Anwendung kein anderer Verstand beigelegt werden, als welcher aus der eigenthümlichen Bedeutung der Worte in ihrem Zusammenhange und aus der klaren Absicht des Gesetzgebers hervorleuchtet.“

Ausztr. tk. 6 §.

„In anderen Fällen sind die Gesetze nach ihrem Wortsinne und wenn die Worte Zweifel lassen, nach der auf andere Weise sich kundgebenden Absicht des Gesetzgebers auszulegen.“

„Im Zweifel ist ein Gesetz so auszulegen, wie es allgemeinen Rechtsätzen am meisten entspricht.“

Szász tk. 22. 23. §§.

²⁾ „Wem die Gesetze ein Recht geben, dem bewilligen sie auch die Mittel, ohne welche dasselbe nicht ausgeübt werden kann.“

„Das Recht zum Grösseren oder Mehreren schliesst das Recht zum Geringeren oder Wenigern gleicher Art in sich.“

Por. tk. Bev. 89. 91. §§.

„Gesetzliche Bestimmungen, welche als Folgen ausdrücklich angegebener Voraussetzungen getroffen sind, bleiben auf diese beschränkt.“

„Wer zu einem Mehreren berechtigt ist, hat auch ein Recht auf das darin enthaltene Wenigere.“

Szász tk. 24. 128. §§.

9. §.

Ellenkező jogtételek hatálya.

Ha egyenlő erejű jogtételek közt valóságos ellenmondás (antinomia) forog fen, úgy az illető kérdés akkép döntendő el, mintha arról intézkedés nem léteznék. (10. §.)

Indokolás. Ezen szabály is régóta általánosan el van ismerve és kétséget nem enged.

10. §.

Hasonszerűség (analogia).

Oly jogeset, mely iránt sem különös, sem általános jogszabvány nem intézkedik, hason esetről, de amannál is fenforgó (azonos) indokokból intézkedő szabványok szerint ítélendő meg. Azonban szabály alól kivételt tevő jogtételek hason esetekre ki nem terjesztendők.

Hasonló jogesetet tárgyázó jogszabványnak is hiányában a határozat az illető jogviszony beható megvizsgálásának eredményéhez és az összes hazai magánjognak elveihez, szelleméhez képest hozandó.¹⁾

Indokolás. A jogban mutatkozó hézagoknak pótlására, vagy más szavakkal: a létező jogszabványok által el nem döntött eseteknek és jogkérdéseknek megfejtésére legközelebb az u. n. törvényes analogia, továbbad pedig az u. n. joghasonszerűség nyújt módot; amarról szól ezen §. első alinéája, emerről a második.

Ezekkel minden hiány pótolható, miként ezt az ausztriai törvénykönyv példája is bizonyítja, melynek immár 60 évre terjedő hatálya alatt az idézett 7. §. végmondatában említett, amugyis felette kétes segédforrás semmiféle hasznot sem hajtott.

11. §.

Jogszolgáltatásnak megtagadása.

Bíró, ki a létező jog elégtelenségének ürügye alatt igazságot szolgáltatni vonakodik, a bírói felelősséget szabályozó törvény szerint fenyitendő és kárpótlásra szorítható.²⁾

Indokolás. Mennyiben a formulázott jogszabványok elégtelenségéből eredő hiányok kipótlására az előbbi §. módot nyújt, tehát oly bíró, ki a mondott elégtelenségnek ürügye alatt tisztét teljesíteni vonakodnék, azon vád alá esnék, hogy vagy nem bír elég

¹⁾ „Findet der Richter kein Gesetz, welches zur Entscheidung des streitigen Falles dienen könnte, so muss er . . . nachden in dem Landrechte angenommenen allgemeinen Grundsätzen, und nach den wegen ähnlicher Fälle vorhandenen Verordnungen, seiner besten Einsicht gemäss, erkennen.“

Por. tk. Bev. 49. §.

„Lässt sich ein Rechtsfall weder aus den Worten noch aus dem natürlichen Sinne eines Gesetzes entscheiden, so muss auf ähnliche, in den Gesetzen bestimmt entschiedene Fälle, und auf die Gründe anderer damit verwandten Gesetze Rücksicht genommen werden. Bleibt der Rechtsfall noch zweifelhaft, so muss solcher mit Hinsicht auf die sorgfältig gesammelten und reiflich erwogenen Umstände nach den natürlichen Rechtsgrundsätzen entschieden werden.“

Ausztr. tk. 7. §.

„Ein Rechtsfall, für den sich keine besondere oder allgemeine Vorschrift in den Gesetzen findet, ist nach den Bestimmungen über ähnliche Fälle zu beurtheilen.“

„Die Ausdehnung auf ähnliche Fälle findet nicht bei Gesetzen statt, welche aus besonderen, für einzelne Fälle bestehenden Gründen eine Ausnahme von allgemeinen Rechtssätzen enthalten.“

Szász tk. 25. 26. §§.

²⁾ „Le juge qui refusera de juger, sous prétexte du silence, de l'obscurité ou de l'insuffisance de la loi, pourra être poursuivi comme coupable de déni de justice.“

Francz. tk. 4. art.

képességgel, vagy pedig vétkenesen elmulasztá kötelességét. Mindkettő a bírói felelősségről szóló törvénybe ütközik.

12. §.

Törvények érvényének és hatályának kezdete.

Törvények érvénye nyomban azok kellőképen történt kihirdetésével kezdődik, hatályuk ellenben — ha csak valamely törvény iránt határozottan más nem rendeltetik — a közzététel (kihirdetés) napja után következő 15. napon.¹⁾

Indokolás. Ezen §., az újabb jogtudomány követelményének megfelelőleg, mindenekelőtt különbséget tesz a törvények érvénye és azok hatálya közt: amaz a törvénynek (nálunk az országgyűlésen való) kihirdetése napján, emez, az ország lakossága részéről történhető tudomásszerzés miatt, valamivel későbbben kell, hogy vegye kezdetét.

Ezen követelményeknek megfelel jelen törvényhozási szabályzatunk és gyakorlatunk, melyeken a jelen §. rendelése is alapul.

13. §.

Törvények hatályának megszűnése.

Kellőképen hatályba jött törvények kötelező erejüket mindaddig megtartják, mígcsak jogszerű szüntető ok be nem áll és azokat egészben vagy részben el nem törli, vagy meg nem változtatja, u. m.:

1) ha azon körülmények valósulnak, melyek beálltához valamely törvény érvényének megszűnése magában azon törvényben szóval vagy hallgatagul kötve van, de nem csupán azon indokok megszűnésével, melyek miatt valamely törvény hozatott;

2) ha kifejezetten vagy hallgatagul, egészben vagy részben megszüntető újabb törvény hatályba lép;

3) ellenkező jogszokásnak keletkezése által.

14. §.

Egyáltalában pedig törvények csak annyiban erőteljesülnek meg, mennyire a beállott szüntető ok terjed, jelesül:

1) jogelvet tartalmazó törvénynek megszüntetésével annak következményi tételei is önként megszüntetvők, de nem viszont, és megszüntetett jogelvnek újra történt behozatalával annak következményi tételei is önként felélednek;

¹⁾ „Das Gesetz erhält seine rechtliche Verbindlichkeit erst von der Zeit an, da es gehörig bekannt gemacht worden.“

„Es müssen daher alle gesetzlichen Verordnungen, ihrem völligen Inhalte nach, an den gewöhnlichen Orten öffentlich angeschlagen, und im Auszuge in den Intelligenzblättern der Provinz, für welche sie gegeben sind, bekannt gemacht werden.“

Por. tk. Bev. 10. 11. §§.

„Les lois sont exécutoires dans tout le territoire français, en vertu de la promulgation qui en est fait par l'Empereur. — Elles seront exécutées dans chaque partie de l'Empire, du moment où la promulgation en pourra être connue. — La promulgation faite par l'Empereur sera réputée connue dans le département de la résidence impériale, un jour après celui de la promulgation; et dans chacun des autres départements, après l'expiration du même délai, augmenté d'autant de jours qu'il y aura de fois dix myriamètres (environ vingt lieues anciennes) entre la ville où la promulgation en aura été faite, et le chef-lieu de chaque département.“

Francz. tk. 1. art.

„Die Wirksamkeit eines Gesetzes und die daraus entspringenden rechtlichen Folgen nehmen gleich nach der Kundmachung ihren Anfang, es wäre den, dass in dem kundgemachten Gesetze selbst der Zeitpunkt seiner Wirksamkeit weiter hinaus bestimmt würde.“

Ausztr. tk. 3. §.

„Gesetze treten, wenn nicht etwas Anderes bestimmt ist, mit ihrer Bekanntmachung in Kraft.“

Szász tk. 1. §.

Törvényjavaslat

az 1848. V. és az erdélyi 1848. II. törvénycikkelyek módosítása és pótlásáról.

I. FEJEZET.

Országgyűlési választói jogosultságról.

Miután 1848. V. és az erdélyi 1848. II. törvénycikkelynek a választói jogosultságra vonatkozó határozatai számos kételyre s eltérő magyarázatokra adtak alkalmat, a következők rendeltetnek:

1. §. Választói jog jövőre senkit nem illet egyedül azon alapon, mert az 1848 előtti kiváltságos osztályok valamelyikéhez tartozik.

Kivételkép azonban és 1848. V. t. cz. 1-ső §-ában is kifejezett azon elvnel fogva, hogy az eddig élvezett politikai jogtól senki meg ne foztassék, mindazok, kik az 1869-iki országos képviselőválasztások alkalmával a választók közé a régi jogosultság alapján (1848. V. t. cz. 1. §. 2. cz. erd. 1848. II-ik t. cz. 3-ik §. cz. és 4-ik §. a.) irattak be, személyükre nézve és éltük fogytáig a választói jog gyakorlatában meghagyatnak.

2. §. Az 1848. V. törvénycikk 2-ik §-a a) pontjának oly községekre, melyek nem sz. k. városok, sem rendezett tanácsal nem bírnak, vonatkozó határozata továbbra alkalmazható nem lévén, rendeltetik, hogy ily községekben választási joggal bírnak mindazok, kiknek bősőségük és oly külsőségük van, mely úgy alkatrészeire, mint kiterjedésére legalább annyit tesz, a mennyit az 1836. V. t. cz. 1. §-a alapján készült urbarium azon községben egy negyed telki állományhoz és tartozékaihoz együttvéve megkívánt.

3. §. Az 1848. V. törvénycikk 2. és az erdélyi 1848. II. törvénycikk 3-ik §-ban; ugyszintén a jelen törvény 4-ik §-ában a választói jogosultság feltételeül megszabott érték vagy jövedelmi összegek következőleg határozattak meg:

a) földbirtok értékének azon tiszta jövedelem huszszoros összege tekintetik, mely után a földadó kivettetik;

b) házak értékeül, ott, hol házbéradó van behozva, az adó alapjául felvett tiszta jövedelem huszszoros ott, pedig, hol a háztól osztályadó fizettetik, a házosztályadónak a földtehermentesítési járulékkal együtt vett 60-szoros összege tekintendő;

c) évi jövedelem alatt ingatlanoknál az adókimérés alapjául felvett más esetekben pedig csak azon összeg értendő, mely után a jövedelemadó fizettetik.

4. §. Az 1848. V. t. sz. 2-ik §. b) és az erdélyi 1848. II. t. cz. 3. §. b) pontjai a szabatos alkalmazás céljából úgy értelmeztetnek, hogy választási joggal bírnak mindazon kereskedők, gyárosok, iparosok, kik gyárak, kereskedésük vagy önállóan üzött iparuk után városokban 105 o. é. forint évi jövedelmet huznak (3. §. c.), falusi községekben pedig legalább 6 forint jövedelmi adót fizetnek.

5. §. Az erdélyi 1848. II. t. cz. 3-ik §-a d) pontjának azon határozata, mely szerint jövedelmükre való tekintet nélkül, a tudorok, sebészek, ügyvédek, mérnökök, akadémiai művészek, tanárok, a magyar tudóstársaság tagjai, gyógyszerészek, lelkészek, segédlelkészek és iskolatanítók, ott, a hol állandó lakásuk van, választási joggal bírnak: vármegyék, székek és vidékek minden községeire kiterjesztetik.

II. FEJEZET.

Az országgyűlési választók állandó névjegyzékéről.

6. §. A választók névjegyzéke állandó és évenként kiigazítottatik.

7. §. A névjegyzék elkészítése és évenkénti kiigazítása a törvényhatóságot illeti, mely e teendőket a területén fekvő minden községre nézve teljesíti.

8. §. A névjegyzék elkészítése összeíró küldöttségek által történik. A küldöttség az elnökön felül két rendes és legalább egy póttagból áll, kiket a törvényhatóság közgyűlése választ.

9. §. A névjegyzékek ellen emelt, ugyszintén az összeíró küldöttségek eljárását tárgyazó más panaszok felett a felszólalási bizottság határoz. E bizottság az elnökön felül 10—15 tagból áll s a törvényhatóság közgyűlésén az összeíró küldöttségekkel együtt választatik meg, és hatásköre a törvényhatóság egész területére kiterjed.

10. §. A küldöttségek és a felszólalási bizottság tagjai a közgyűlésben, vagy annak e célra rendelt küldöttsége előtt a következő esküt teszik le:

„Én N. N. esküszöm, hogy mindabban, mi a választók névjegyzékének elkészítése körül tisztemhez tartozik, lelkiismeretesen s a törvény értelmében járok el.“

11. §. Az összeírás községenként a helyszinén történik.

Kis községekre nézve az összeírás a közjegyzőség székhelyén is teljesíthető.

Minden községről, s ha az több választókerületet foglal magában, az egy kerületet alkotó részekről külön névjegyzék készítettik.

12. §. Az összeíró küldöttség meghatározza, s mindenütt a hol el fog járui, 6 nappal előre kihirdeteti az összeírásra kitűzött nspokat és helyeket, előre megszerzi a választói jogosultság megítélésére szolgáló segédadatokat. (49. §.) A községi előljáráóság az összeírásnál közreműködni köteles.

13. §. A névjegyzékbe felvétetik mindaz, a ki országgyűlési választóképeséggel bír s rendes lakását a községben tartja, habár ideiglen távol van is.

A felvitelre a személyes jelentkezés nem szükséges.

A kik az összeírás elkészítése vagy kiigazítása idején a választói jogra szükséges évet még be nem töltötték, a jegyzékbe mégis felvétetnek, ha kitünik, hogy a megkívántató életkort azon év utolsó napjáig elérik, a melyben az első összeírás, illetőleg az évi kiigazítás történik.

14. §. Minden választó csak egy, és rendszerint azon község jegyzékébe iratik be, a melyben az összeírásakor rendes lakása van, kivéve, ha már ez alkalommal kívánta, hogy valamely más község jegyzékébe vétessék fel. — Kétség esetben rendes lakhelynek azon község tekintetik, a melyben a jogosult a személyes kereseti adót fizeti.

15. §. A kinek akár ugyanazon, akár különböző választókerületben fekvő több községben van oly ingatlan birtoka, vagy iparkereskedői telepe avagy gyára, mely választói jogosultságot ad, kívánatára ezen községek bármelyikének névjegyzékébe felvétetik, illetőleg áttétetik.

16. §. Az összeírás betürendben a belügyminiszter által meghatározandó minta szerint történik.

Abban mindenestre kiteendő a választó:

a) családi keresztneve és foglalkozása;

b) születési helye és napja;

c) a választói jogosultság alapja, és

d) lakhelye, az utca nevének s a ház számának kivételével.

17. §. Városokban az összeírás oly módon is történhetik, hogy az utcák betürendje s a házak sorszáma szerint az azokban lakó választók betürendben vétetnek be a jegyzékbe.

18. §. Mihelyt az összeírás valamely községben vagy körjegyzői kerületben befejeztetett, a névjegyzék három példányban állíttatik ki, melyek mindegyikét a küldöttség tagjai s az illető község előljárói aláírják. (12. §.)

E példányok közül egyik a felszólalási bizottsághoz küldetik be, a másik a kerület választási helyén, a harmadik pedig azon községben — a hol a jegyzék készült — a község (város) házában vagy más hivatalos helyiségben kitétetik. Kis községekre nézve e kitétel az illető körjegyző székhelyén történik. A jegyzék mindkét helyen tizenhárom napon át délelőtt 9—12 óráig kitéve marad, ez idő alatt a 21—23. §§-okban érintett felszólalások és észrevételek elfogadtnak.

19. §. A kitételrel egyidejűleg a küldöttség hirdetményt bocsát ki, s abban megemlíti, hogy a névjegyzék, hol és mikor tekinthető meg, felsorolja a névjegyzék ellen emelhető kifogásokat és megnevezi a helyet, hol — és a határnapokat, meddig — a felszólalások, illetőleg az észrevételek elfogadtnak.

E hirdetmény az illető községben a helyi szokás szerint közzététetik.

20. §. A felszólalások felvételére a községi hatóság egy alkalmas hivatalos személyt rendel. Nagy és kis községekben ezzel a tanácsnak egy tagja és rendszerint még a jegyző bizatlik meg.

Az illető hivatalos személyek a hirdetményben megnevezett helyen és időben folytonosan jelen lenni kötelesek, a névjegyzék csak felügyeletük alatt tekinthető meg.

21. §. A ki a névjegyzékbe jogtalanul vétetett fel vagy abból jogtalanul hagyatott ki, ugyszintén a ki nem kellőleg jegyeztetett be, a kitétel napját követő 8 nap alatt felszólalhat.

22. §. A névjegyzékbe felvettek közül bárkinek jogában áll azon kerületen belül — a melyben választó, a 21-ik §-ban kitétt határidő alatt bármely jogtalan felvétel vagy jóváhagyás miatt a névjegyzék ellen felszólalni.

23. §. A 21. és 22. §§-ban érintett kifogásokat mindenki megtekintheti és azokra a kitétel napját követő 14 nap alatt bárki, a ki azon választó-kerület névjegyzékébe fel van véve, vagy a nélkül is, a saját személyét illető felszólalásokra nézve észrevételeket adhat be.

24. §. A 21—23. §§-ban érintett felszólalások és észrevételek a 20-ik §-ban érintett helyeken akár írásban beadhatók, akár szóval bejelenthetők. A bejelentéshez a netaláni bizonyítékok mindig hozzátartoznak. — A választókerület székhelyén (18. §.) felszólalások el nem fogadtnak.

25. §. A bejelentések elfogadásával megbízott hivatalos személy három jegyzőkönyvet vezet. Az elsőbe azon felszólalások vétetnek be, melyeket kiki maga érdekében emel (21. §.), a másodikba a megállapított névjegyzék ellen harmadik személyek részéről beadott kifogások (22. §.) s végre a harmadikba a 23. §. értelmében bejelentett észrevételek igtattatnak be. A bejelentések, ha szóval történtek, lényeges tartalmuk szerint, ha pedig írásban nyújtattak be, tárgyük rövid megjelölésével időrendben, és sorszám alatt vétetnek be a jegyzőkönyvbe. A polgármester — vagy a bíró és az illető hivatalos személy, mindennap a kitételi órák lefolyásával a jegyzőkönyveket aláírják. — A bejelentésekről, az illető kívánatára, elismervény adatik.

26. §. A 8, illetőleg 14 napi határidő letelte után a 25. §-ban érintett jegyzőkönyvek berekesztetnek.

Ez időponton túl felszólalás vagy észrevétel nem fogadatik el. — Minden jegyzőkönyv záradékában felemlítették a berekesztés időpontja s a határidő, mely alatt kitéve volt. A kiállított névjegyzék végére vezetett záradékban a községi hatóság köteles a határidőt megnevezni, mely alatt a jegyzék ki volt téve és az iránt nyilatkozni, vajjon a 19. §-ban érintett hirdetmény közzététetett-e, és mely időben. Ugy a névjegyzéket, mint a jegyzőkönyveket a polgármester, illetőleg a bírák aláírják. — A jegyzőkönyvek s a felszólalásra vonatkozó összes iratok a berekesztést követő 48 óra alatt a felszólalási bizottsághoz beküldetnek.

27. §. Az összeíró küldöttségek eljárása elleni más — a 21—23. §§-ban nem érintett — panaszok szintén a felszólalási bizottság elé tartoznak. — Ily panaszok a küldöttség eljárása alatt bármikor, annak befejezte után pedig legkésőbb a 18. §-ban kitűzött határidő első felében emelhetők. A felszólalási bizottság hivatalból örökös, hogy a jelen törvény rendeleteit a küldöttségek megtartsák, e czélból a megállapított névjegyzéket a beküldés után 48 óra alatt köteles megvizsgálni, ha vajjon a jegyzék kellően vétetett-e fel, s a törvényszabta határidők és formaságok megtartattak-e, a lényeges hiányok pótlását vagy a mennyiben az elkerülhetlenül szükséges, az eljárás ismétlését elrendeli, mely esetben az ismétlendő határidőt a törvényben megszabott mérték felére leszállíthatja. — A már beadott felszólalások érvénye azonban érintetlen marad. — A bizottság határozata ellen felebbvitel a belügyminiszterhez intézendő, és felfüggesztő hatálylyal bír, kivéve, ha a határidő ismétlése rendeltetett el.

28. §. A fölszólalási bizottságban a határozathozatalnál legalább 5 tagnak kell jelen lenni. Az ügyek nyilvános ülésben adatnak elő. — Az előadandó ügyek jegyzéke 48 órával előbb kifüggesztetik. A bizottság a feleknek s meghatalmazottjaiknak szövegtárat engedhet. — Az önként megjelent vagy megidézett tanukat eskü alatt kihallgatja; — ha valamely ténykörülmeny tisztába hozatala szükségelné, vizsgálatot rendelhet el, s annak teljesítésére a városi hatóságot, illetőleg a szolgabíróat közvetlen keresi meg, határozatát szótöbbséggel hozza, egyenlő számú szavazatok esetében a megállapított névjegyzék érintetlen marad. — A bizottság eljárásáról jegyzőkönyv vezetetik, melyben az előadott ügy, a történt szavazás s a hozott határozatok vétetnek fel. — A határozatok indokoltatnak s az ülésben hirdettetnek ki. Azoknak, a kik a névjegyzékből kitörültek, a határozat írásban kézbesítetik. A felszólalási bizottság határozatait, s azokra vonatkozó iratokat bárki megtekintheti.

29. §. A bíróság minden panasz felett az első ülést követő 25 nap alatt köteles határozni.

30. §. A bizottságnak a választói jogosultság kérdésében hozott határozatait a m. k. curiához felebbezhetni.

A felebbezésre az érdeklettek, és oly határozat ellen, melylyel a névjegyzékbe új felvétel rendeltetett el: mindenki jogosítva van, a ki azon központi bizottság területén készült választó névjegyzék valamelyikében előfordul. — A felebbezés a felszólalási bizottsághoz írásban, a kellő bizonyítékokkal ellátva 8 nap alatt nyújtandó be s mindenki által megtekinthető. — E határidő — ha kézbesítetett a határozat — a kézhez adást, más esetekben a kihirdetést követő nappal kezdődik. Az érdekletteknek jogukban áll a fennebbi 8 napot követő 6 nap alatt a felebbezésre észrevételeket adni be. — A felebbvitel felfüggesztő hatálylyal bír.

31. §. A felszólalási bizottság elnöke a felebbezéseket az összes iratokkal együtt a 30. §-ban érintett 14 nap leteltét követő 48 óra alatt a m. kir. curia semmitőszéki osztályához küldi. — Egyszersmind a többi iratokat a központi bizottsághoz teszi át, mely a jogérvényes határozatokat fogyanatosítja s a névjegyzéket kiigazítja.

32. §. A felebbezési kérvények felett a m. kir. curia tagjaiból alakított bíróság dönt. — A m. kir. curia mindkét osztálya minden év január első felében tartandó teljes ülésben három rendes és két póttagot jelöl ki. Ezek a semmitőszéki osztály elnökének előlülése alatt határoznak a felszólalási bizottságtól felebbezett ügyekben. E bizottság az elnökkel együtt ötös tanácsban dönt s határozatait a központi bizottsághoz küldi.

33. §. Az előadandó ügyek jegyzéke 48 órával előbb kifüggesztetik. Az előadás nyilvános. — A felek nem idéztetnek meg, de ügyvédek által megjelenhetnek s az előadás után meghallgathatók. A curia határozatait az ülésben kihirdetnek, és csak akkor kézbesítetnek a feleknek, ha azzal valamely már felvett egyén kitörlése, vagy valamely kihagyottnak felvétele van elrendelve.

34. §. A központi választmányi, a felszólalási bizottság és a m. kir. curia határozataihoz képest a jegyzéket kiigazítja. — A kiigazítás a névjegyzék végére jó. — A felvétetni rendelték „pótlások“, azok viszont, kiknek kihagyása határozottatott el, „kitörlések“ czim alatt igtattatnak be. Ugyanezen czimek alatt jegyeztetnek be azok is, kik áttétel folytán vétettek fel a névjegyzékbe, vagy abból ily alapon hagyattak ki.

A kitörültek nevei a névjegyzékben áthuzatnak úgy, hogy olvashatók maradjanak. — A pótlások külön sorszám, a törlések pedig azon szám szerint iratnak be, a mely alatt a főjegyzékben előfordulnak. — A kiigazítást a megállapított névjegyzék két példányán maga a központi választmány teljesíti, a községek számára pedig ugyanoly alakban, mint az összeírás, külön állíttatik ki. — Mind a három példányt a kiigazítás keltének kitétele mellett az elnök és a jegyző aláírják. — E példányok közül egyik a törvényhatóságnál őriztetik, a másik a belügyminiszternek küldetik meg, a harmadik az illető községnek jut. Oly községekről, melyek több törvényhatóság-ból összetett választókerülethez tartoznak, a névjegyzék egy

hiteles példánya azon törvényhatóság központi bizottságának is megküldendő, melynek területén a választási hely fekszik.

35. §. A megállapított első névjegyzék azonnal hatályba lép és az összeállítását követő év végső napjáig érvényes.

Az érvényességi időszak a névjegyzék elején kitétetik.

36. §. A felszólalási bizottsághoz s a m. kir. curiához intézett panaszok eredeti mellékleteit a névjegyzék végmegállapítása után a felek visszavehetik.

37. §. A választók állandó névjegyzéke minden évben kiigazittatik. — A törvényhatóság minden év aug. havában az összeíró küldöttségeket s a felszólalási bizottságot megválasztja.

38. §. Az összeíró küldöttségek pontos kimutatást készítenek azokról, kik a névjegyzék megállapítása után meghaltak, vagy választási jogukat általában, vagy csak az illető községben elvesztették, ugyancsak összeírják azon választóképeseket, kik a névjegyzékben nem foglaltatnak.

Az összeírás úgy intézendő, hogy a névjegyzék legkésőbb szept. 10-én kiállittassék.

39. §. A 38-ik §-ban érintett összeírás és a kiigazítandó névjegyzék együttvéve állittatnak ki, és mindkettőre névze helye van a felszólalásnak.

40. §. A névjegyzék elkészítése, a kitétel, a felszólalás és a felebbvitel körüli eljárás a 8—33. §§. határozatai szerint történik. A felszólalási bizottság lehetőleg nov. 1-ig, a m. kir. curia pedig decz. 10-ig minden ügyben határoz.

41. §. A jogérvényre emelkedett kiigazítások a főnévjegyzék rovatai szerint külön pótnejjegyzékbe foglaltatnak.

A bejegyzés a 34. §. határozatai szerint történik.

42. §. Ha valamely névjegyzéken semmi változás nem történt, a pót-névjegyzékre rendelt iven ezen körülmény világosan megemlítetik, s ezt a központi bizottság elnöke és jegyzője aláírják.

43. §. A központi bizottság minden év decz. 20-án kiállítja a kiigazításokat magában foglaló pótjegyzéket, és pedig tekintet nélkül arra, vajlon a Curia minden felebbvitt ügyben határozott-e már vagy sem? — A később beérkező határozatok foganatosítása csak a következő évi kiigazításkor történik. — A központi bizottság intézkedik, hogy a kiigazított névjegyzékek decz. végső napjáig rendeltetésük helyén legyenek.

44. §. A főnévjegyzék s az évi kiigazításokat magukban foglaló pót-névjegyzékek együtt véve képezik az állandó névjegyzéket, mely az átvizsgálást követően követő év első napjától annak utolsó napjáig érvényes.

45. §. Ha valamely választó rendes lakhelyét a névjegyzékbe való felvétel után megváltoztatta: az illető község névjegyzékébe való áttételét kérheti. — Az áttétel felett azon központi bizottság határoz, melynek kerületébe a folyamodó áttételni kíván. Ily folyamodás csak azon esetben vétetik figyelembe, ha az állandó névjegyzék elkészítése vagy az évenkénti kiigazítás berkesztése (43. §.) előtt nyújtatott be.

46. §. A folyamodónak ki kell mutatni: hogy valamely választói névjegyzékben előfordul, és hogy az áttételre megkívántató feltételek egyike létezik, s ki kell fejeznie azon kérelmet, hogy melyik községből törleendő ki, s melyikbe vendő fel.

47. §. A bizottság, ha az áttételt megengedhetőnek találja, a kitörlés végett az illető központi bizottságot megkeresi. Az ily megkeresés minden további vizsgálat nélkül teljesítendő, s erről a megkereső bizottság értesítettik, mely a beiktatást teljesíti.

48. §. Az állandó névjegyzék minden ötödik évben a kiigazítás alkalmával egyszerűen összesítettik. Az összesítés úgy történik, hogy a fő, és az évenként felvett pótjegyzékekből betűszerint rendezve, egy névjegyzék készítettik, kihagyásával mindazoknak, a kik a fő s pótjegyzékekben mint kitörlöttek fordulnak elő. — Az összesített jegyzék érvényre emelkedéssel az eddigi fő és pótjegyzékek érvényre teljesen megszűnik.

49. §. Az adó-tolekkönyvi s minden más hivatal s a közokiratok felvételére jogosított minden nyilvános közeg, mely a választó-képesség megítélésére szolgáló adatokat őriz, köteles azokat a 8. és 9. §§-ban érintett bizottságok bármelyikének előmutatni, s azokról másolatot vagy kivonatot díjmentesen adni.

50. §. A 49. §-ban érintett hivatalok s közegek kötelesek a náluk őrzött jegyzékekből bárkinek kértére kivonatot vagy arra nézve bizonyítványt adni, hogy egy bizonyos személy egyáltalán vagy valamely meghatározott minőségben a jegyzékben elő nem fordul.

51. §. A választók névjegyzékének megállapításánál előforduló összes beadványok, ugyancsak a 49. és 58. §§. ér-

telmében kiállítandó kivonatok s bizonyítványok bélyegmentesek.

52. §. A jelen törvényben érintett bizottságok vagy küldöttségek tagjai eljárásukért napdíjt vagy kárpótlást nem kapnak. Ha azonban lakhelyükön kívül járnak el, fuvar illeti őket. A szükséges segédszemélyzetről a kiküldő hatóság gondoskodik.

53. §. A választók nyilvánosan kitott névjegyzékét az eljárás bármely szakában, ugyancsak a felszólalási bizottság s a m. kir. curia határozatait bárki lemásolhatja s közzé teheti.

54. §. A bizottságok tanukat hallgathatnak ki, s megidézhetnek. — A tanuk esküt tenni kötelesek.

55. §. Az eljárás folytán felmerült költségeket a kérelmező fél köteles előlegezni. Azonban a vesztés félre vonandó a költség mindannyiszor, valahányszor a felszólalás világosan alaptalannak bizonyult be.

56. §. A névjegyzékhez szükséges iverket a belügyminiszter küldi meg a törvényhatóságoknak. Az összeírás költségei az 55. §. esetét kivéve, az állampénztárból fedeztetnek.

57. §. A belügyminiszter utasításban meghatározza:

a) a 49. és 50. §§-ban érintett kiadományok külalakját;

b) az összeíró küldöttségek, felszólaló bizottságok ügyvitelét az állandó névjegyzékek elkészítése körül.

(Vége. köv.)

I n d o k o k

az 1848. V. és az erdélyi 1848. II. törvényczikkelyek módosítása és pótlásáról.

Az I. fejezethez.

Huszonharmadik éve mult már, hogy az 1848. t. cz. a magyar képviselőházat jelen alakjában megalkotta.

Azóta e törvény négy országgyűlési választást ért meg. Határozatai foganatba mentek az életben.

Most már a felmerült tapasztalatok alapján alkothatunk véleményt a törvény becsé és hordereje felett, s annak átvizsgálása az élet tanúságára fektethető.

De a reform körének és tartalmának meghatározása nemcsak a tett tapasztalatoktól függ. A változtatásnak meg vannak ezekről nem függő önálló feltételei, ha az nem pusztán újítás, hanem javítás kedvéért történik, és ha el akarjuk érni azt, hogy a meglévőből egy jelentékeny előny se legyen feláldozva, a tapasztalt hátrányok összege pedig csökkentessék.

E szempontok figyelembe tartásával a jelen javaslat csak ott változtatott, a hol a meglévő helyére jobbat tehetett, s mellőzött minden oly módosítást, melynél a sikerre szükséges feltételek még nincsenek mind meg.

Az 1848. V. t. cz. három különböző rendelkezést foglal magában. Meghatározza a választói jogosultság feltételeit, elősorolja a választókerületeket s azok főhelyeit, és végre a választási eljárást állapítja meg.

Egy tekintet a törvényczikkely tartalmára igazolja azt, hogy annak különböző részein jelen tervezet különböző mértékű változtatást hozott javaslatba, a szerint a mint a sikerre szükséges tényezők a különböző nemű határozatoknál, eltérő fokban voltak meg.

E jelen javaslat a választói jogosultság meghatározását úgy, a mint azt az 1848. V. és az erdélyi II. t.-czikkely megállapította, nagyban és egészben érintetlen hagyja.

A főok, mely ez utat javasla, azon körülmény volt, mert a teljes átalakítás feltételei együttvéve eddig még nem léteznek.

Igaz, az érvényben levő törvények a választási jogosultságot nem egy és ugyanazon minősítvénytől teszik függővé. Nemcsak különbség van téve a városok és vidékek között, hanem a minősítvények önmagukban véve nagy különbséleiséget mutatnak fel.

Régi jog, bizonyos értékű ingatlan vagy, földbirtok, melynek terjedelme, értéke vidékenként változik, bizonyos mennyiségű jövedelem és egynémoly foglalkozás, különvéno választói jogosultságot adnak.

A korábban ugynevezett honoratior osztály minden vagyoni minősítvény nélkül vétetett fel a választók közé.

A választói jogosultságot ezen megszabása nem egyszerű és abban egyenlőség nem találhatik. A teljes átalakítás első feladataul tehát az látszott volna, ha a választói minősítvények rendszerébe egyszerűség és egyenlőség hozatik be. Más szóval, ha a választói jogosultság egy censustól tétetik függővé.

Ez irány követését azonban számos fontos tekintet ellenezte.

Az egy census nem minden körülmények között leghelyesebb mód a választási jog megszabására. Gyakran igen kétséges, hogy azzal a népképviselőt valódiságban s törvényhozási képességben nyer-e és mindig megfontolást érdemel, ha valjon nem célszerűbb-e a szabálytalan külsejű, de az élő érdekek érvényesítésére alkalmasabb keretet megtartani, mint azt egy olyannal cserélni fel, mely az összarány kívánalmait jobban kielégíti ugyan, de a népképviselőt összealkotásánál számba veendő természeti különbségeknek kevésbé felel meg.

De nem volt szükséges az egy census kérdését ez oldalról venni vizsgálat alá, miután egy más döntő fontosságú tény annak behozatalát legalább legalább jelenleg gátolja. Ez a fenálló adórendszer, ideiglenes természete, s azon körülmény, hogy annak átalakítása tervben van.

Ez állapottal szemben méltán kérdezhetni, hogy mindentől eltekintve, célszerű-e a választói jogosultságot egy oly rendszerre alapítani, melynek megváltoztatása a törvényhozás teendő közt, az első közbe van sorozva, holott a választói jogosultság helyes rendezésének egyik multhatatlan feltétele, hogy azzal a kérdés huzamosb időre legyen elintézve s a választási reform sikere, politikai értéke nagyban függ attól, valjon képes-e az egy hosszas fejlődés alapjául szolgálni.

A meglevő census, ha nem egészen tarthatlan, mindig jobb, mint az ideiglenes új; és egy oly rendezés, melynek alapja muló félben van, mely alig végeztetett be, és máris újból kezdendő meg, teljesen elhibázott lépés, mely előidézi mindazon hátrányokat, mik a népképviselőt alapjainak tulgyakorai változtatásait kísérik, meghosszabbítja és fokozza az ily reformokkal együttjáró izgalmat, megnehezíti, hogy a változtatásban a kellő mérték megtartassék s gyakran magát a főmegoldás állandóságát teszi kockára. Ezen okokhoz még egy tekintet járul, melynek súlyát senki sem tagadhatja, ki a politikai intézményeket, tehát a parlament szerkezetét is nem pusztán elvont elvek szerint, hanem a tapasztalati tanulságok világánál bírálja meg.

A népképviselőt rendezésének értékét, nem annyira az elméleti tökély és összhang, hanem a gyakorlati hatás határozza meg. Már, bármily szabálytalanak látszik is a jelenleg érvényben levő census rendszere: az alig vonható kétségbe, hogy nincs egyetlen csak némi jelentőséggel bíró érdek vagy elem is, mely a jelen census keretében a parlament összealkotására be ne folyhatna, mely magának oda szószólót ne küldhetne s ezt nem kivételesen vagy véletlenségből, hanem rendszerint és könnyű szírellel éri el.

Ezekhez járul, hogy a census jelen rendszere alkalmazkodik az ország különböző részeiben fenálló vagyonsági állapothoz.

Ezért szegényebb vidékeken ép úgy mint a gazdagabbakon egyiránt jelentékeny a választók száma s így el van kerülve az egy census következetes alkalmazása mellett szükségesszerű állapot: hogy az ország szegényebb vidékeire aránylag kevés választó jut. A választói jogosultság feltételei különfélék ugyan, de olyanok, hogy némi szorgalom s takarékoság mellett majd mindenkinek módjában áll, egyiket vagy másikat elérni.

És így, ha a törvényben kitett számok nem változnak is, fejlődnek a viszonyok, mikre azok alkalmaztatnak.

A vagyonság és értelmiség színvonala folytonosan emelkedik. Új és új elemek jutnak a megszabott keret mögé. A választói jogosultság köre természeti nevedezés útján folytonosan szélesbül.

E természetszerű fejlődés mindenestre könnyebb jelenleg, mint az egy census mellett volna.

Nem vonhatni kétségbe, hogy ez előnyök egy része az egy census mellett is elérhető: de az is tagadhatlan, hogy némelyike csak kisebb mértékben, s van olyan is, mely épen nem.

Mindez, ha nem szolgálhat is indokul arra, hogy a választói jogosultság jelen megszabása jövőben is érintetlen maradjon, de elegendő ok, hogy meg ne bontassék addig, míg helyére egy határozottan jobb nem tehető.

Hiba volna egy oly rendszert, mely hatásában ismeretes s főbb vonásaiban gyakorlatinak s az életben célszerűnek mutatkozott, akár elméleti szükség kedvéért, akár hogy némely hibái orvosoltassanak, akkor forgatni fel, midőn az új, mit helyébe tehetnénk, szintén nem kerülhetné el az anomaliákat, s még maradandóságra sem számíthatna.

Az ily eljárás nem volna sem ovatos, sem helyes számítás eredménye.

Pedig minden nemzet, mely szabad intézményei nyugodt fejlődését élvezte, csak nagy megfontolással nyult a népképviselőt alapjaihoz, s alig van biztosabb tanúság, mit az újkori államok történetéből vonhatni, mint az, hogy állandó politikai szabadság s nyugodt fejlődés csak ott volt lehetséges, hol a népképviselőt összealkotásán időről-időre csak oly változtatások történtek, miknek hordereje ismeretes volt, miknél a sikerre megkívántató feltételek eleve léteztek, a mik ennél fogva a népképviselőt rendezésének kérdését hosszabb tartamu időre intették el.

A felhozottakban rejlik indoka annak, hogy e tervezet a választói jogosultság jelenleg fenálló feltételeit egészben véve érintetlen hagyja.

Nem javasol semmi oly változtatást, mi a jelen rendszer megbontását vonná maga után.

Főcélja volt: hogy a fenálló törvények határozatlan s kétes rendeletei világos és szabatosabb szerkezetet nyerjenek, az alkalmazhatlan részek az egészszel összhangban pótolassanak, s átalánvéve a törvények alkalmazásába egyöntetűség s következetesség hozassék be.

Az 1-ső §-hoz.

Ugy az erdélyi, mint a magyarországi választási törvényeknek a régi jogosultakra vonatkozó határozatai iránt két ellentétes magyarázat fejlődött ki, melyek mindegyike támaszt talált a törvény kétes szerkezetében.

Az egyik szerint a szavazati jog, a régente kizárólag jogosított osztálynál hagyatott meg, míg a másik azt egyedül azon egyének körére kívánta szorítani, a kik a törvény meghozatala időpontjában a választási jogot már gyakorolták vagy arra képesítve voltak.

Mindkét magyarázat fogamatba ment az életben. A régi jogosultak beírására nézve ellentétes gyakorlat fejlődött ki, s a képviselők háza egyikétől sem tagadta meg belenyugvását, legalább közvetve az által, hogy az ily összeírások alapján tett választásokat különbség nélkül jóváhagyta.

E bizonytalanságnak véget kellett vetni s félreérthetlenül megállapítani a régi jogosultakra vonatkozó választói jogkört.

Ez történt a jelen javaslatban, de nem oly módon, hogy a felmerült magyarázatok valamelyike elfogadott. Ez utat nem lehetett követni, mert oda vezetett volna, hogy vagy igen számos egyén, kik a jogot már jobiszemüleg gyakorolták, s kiket az ország egyik jelentékeny része ma is jogosítottnak tekint, szavazatától megfosztatik, vagy pedig egy oly elv mondatik ki, mely ha nem ellenkezik is a negyvennyolcadiki törvényhozás szándokával, de ellentétben van azon alapelvekkel, melyekre nagy alkotásai fektetve vannak.

A jelen javaslat az osztálynak, mint ilyennek jogát teljesen eltörülte, de meghagyta azt azon egyéneknek, kik a legutóbbi választások alkalmával a választók közé beirattak.

A régi jog ennél fogva nem úgy maradt fenn, mint egy osztály joga, melynek csak kiváltságos természete enyészett el, ha mint egyes egyéneket illető jogosítvány, mely csak átmeneti intézkedés, csak oly muló és évről-évre csökkenő kivétel, mely addig tart, míg a jelenleg jogosítottak életben vannak.

E megoldás úgy látszik, legjobban kibékíti a két ellentétes szempontot, nem üt csorbát a választási jogosultság alapelvén, s nem fosztja meg joguktól azokat, kik azt tetteleg gyakorolták, s így a fenálló állapotokra s törvényhozásunk szellemére egyiránt tekintettel van.

A 2-ik §-hoz.

Az 1848. V. t. cz. 2-ik §-a szerint az egy urbéri negyedtelek, vagy az azzal hasonló kiterjedésű birtok választói jogosultságot ad mindazon községekben, melyek nem sz. k. városok sem rendezett tanácscsal nem bírnak.

A választói jog ezen feltétele már eddigelé számos eltérésre szolgáltatott okot az alkalmazásban, jelenleg pedig, midőn kétségtelen az, hogy az eldarabolás tilalma meg fog szünni: teljesen alkalmazhatlan.

Szükséges volt tehát a kelléket egy más oly feltétellel pótolni, mely szabatosan kifejezze azt, minő földbirtok jogosít a választásra az ily községekben, és másrészt ép úgy, mint a negyedtelek, melyet helyettesít, a különböző vidékek szerint változik, s megadja a szavazati jogot mindazoknak, de csakis azoknak, kiket az, egynegyed telek alapján megilletett.

(Vége köv.)

Törvényjavaslat

az 1848. V. és az erdélyi 1848. II. törvénycikkelyek módosítása és pótlásáról.

(Vége.)

III. FEJEZET.

A választási eljárásról.

58. §. Mindegyik választókerület egy helyon választ.

59. §. A nagykikindai kerület az 1870. t. cz. 88. §-a által a törvényhatóságok sorába felvétetvén, a területén fekvő községek Torontál megyétől hova eddig választási tekintetben tartoztak, visszacsatoltatnak.

Ennélfogva jövőre Torontálmegye nyolcz, a kikindai kerület Kikinda városával együtt két képviselőt küld, s az alakítandó két választókerület egyikének Nagy-Kikinda, másik a Basahid lesz a főhelye.

A községeket e két választó kerületbe a törvényhatóságok meghallgatása mellett a miniszterium osztja be.

60. §. Egyebekre nézve az 1869-ki választókerületek és főhelyek a törvény további intézkedéseig érintetlen marad.

61. §. A választások előkészítése és vezetése mindegyik törvényhatóság területén a központi bizottságot illeti. Az egyes kerületekben e bizottság által kirendelt küldöttségek intézik a választást.

Oly választókerület, mely több törvényhatóság területéből van összetéve, azon központi bizottság alá tartozik, melynek területén a választási hely fekszik.

62. §. A központi bizottság a törvényhatóság közgyűlésén egy országgyűlés tartamára választatik.

Az új központi bizottság az országgyűlés feloszlását követő husz nap alatt mindég megalakítandó.

E bizottság az elnökön felül legalább 12 és legfeljebb annyi tagból áll, hogy minden választókerületre négy jusson és oly módon állítandó össze, hogy abban a törvényhatóság minden része lehetőleg képviselve legyen.

A bizottság jelenlévő tagjai a közgyűlésben azonnal, a többiek pedig az e célra kirendelt küldöttség a következő esküt teszik le:

„Én N. N. esküszöm, hogy mind abban, a mi az országos képviselő-választások vezetése körül tisztémhez tartozik, lelkiismeretesen és a törvény értelmében járok el.“

63. §. A központi bizottság ülései nyilvánosak. Határozathozatalhoz az elnökön fölül öt tag jelenléte szükséges. Egyenlő szavazatok esetében azon vélemény válik határozattá, melyhez az elnök járult.

A bizottság a belügyminiszterrel közvetlen érintkezik, üléseiről jegyzőkönyvet vezet, s azt egy példányban a belügyminiszterhez azonnal felterjeszti.

64. §. A belügyminiszter hivatalból örökös, hogy a központi bizottság a törvény határozatait megtartsa, s az e végett megkívántató utasításokat s rendeleteket közvetlen az illető központi bizottsághoz intézi, és jogosítva van a bizottság törvényellenes határozatait megsemmisíteni.

65. §. A központi bizottság minden választókerületbe egy választási elnököt s annyi szavazatszedő küldöttséget nevez, hogy rendszerint minden ezer bejegyzett választóra egy essék és egy küldöttségre ötszáz bejegyzett választónál kevesebb ne jusson.

A szavazatszedő küldöttség az elnökből és a jegyzőből áll.

A küldöttségek helyettes elnökök alatt állanak, kiknek egymásután való következősét a közp. bizottmány szabja meg. A választási elnök bármely küldöttségben elnökölhet.

Az elnök és a küldöttség tagjai a bizottság előtt a 62. §-ban meghatározott esküt teszik le.

66. §. A választási küldöttségek megbízása 121. §. esetét kivéve, csak egy választási cselekvényre terjed ki. Ha a választás semmis, új küldöttség nevezetik. A volt tagok újra választhatók.

67. §. Választási elnök és küldöttségi tag minden választó lehet, kivéve a képviselőjelölteket azon kerületben, a hol felléptek.

68. §. Minden községi hatóság köteles az azonosság ellenőrzése céljából annyi küldöttet rendelni a választáshoz, a hány szavazatszedő bizottság van.

E küldöttek rendszerint a tanács tagjai közül választatnak.

Kis és nagy községekből a jegyző, illetőleg a közejegyző köteles a választásnál megjelenni.

69. §. Szavazati helyiségekről azon község köteles gondoskodni, a hol a választás történik.

70. §. Az általános választások határnapjait a belügyminiszter, az időközi választásokét a központi bizottság határozza meg. Az általános választások határideje ugy szabandó meg, hogy az országsherte ugyanazon napokra essék, s a meghatározó rendelet kibocsátásától a választás napjáig legalább huszonnyolcz, s ettől az országgyűlés megnyílásáig legalább tiz napi időköz maradjon.

Az időközi választások napja a képviselőház új választás rendelő határozatának vételét — illetőleg a meghiusult választás napját követő husz nap alatt tüzendő ki.

71. §. A választás két napig tart.

Az eljárás mindenik napon reggeli 8 órakor nyitattik meg, és az elő napon esteli nyolcz, a másodikikon pedig esti hat órakor fejeztetik be.

72. §. A szavazás, választói igazolványok előmutatása mellett történik.

73. §. Az országgyűlést egybehívó királyi leirat vételét követő nyolcz nap alatt a törvényhatóság közgyűlést tart s abban a leiratot, és ha az általános választások napját meghatározó miniszteri rendelet már megérkezett, azt is kihirdeti; egyszersmind megválasztja a központi bizottságot.

Ha az új központi bizottság már megalakult (62. §.) a fenérintett rendeletek vele haladéktalanul közöltetnek.

74. §. A központi bizottság a megválasztást követő hat nap alatt ülést tart, és abban meghatározza, melyik választó kerületbe hány választási küldöttség neveztessek, tervet dolgoz ki a községek, illetőleg a választó kerület egyes részeinek szavazási sorrendjére és gondoskodik, hogy a választói igazolványok s a választók névjegyzékéről hiteles példányok a kellő számban elkészittessenek.

75. §. A szavazási sorrendben a választási hely legelől, a többi községek pedig ugy soroztatnak, hogy a választási helytől távolabb esők, a közelebbieket megelőzzék.

76. §. A bizottság a választási határnapot megszabó rendelet vétele után, hat nap alatt megválasztja a szavazatszedő küldöttségeket, azokat rögtön felesketti vagy az eskü letételére alkalmas határidőt tűz ki, egyszersmind végleg megállapítja a kerület részeinek szavazási sorrendjét, a kerület főhelyét a szükséges szavazási helységek számáról értesíti; általánvéve a választások viteléhez szükséges minden előintézkedést megtesz.

Ez időpontból a választási határnapig minden nap ülést tart.

Az eskü letétel után, minden választási elnök megkapja a kerületi választók névjegyzékének eredeti példányát, s azonfelül legalább annyi hitelesített másolatot, hogy minden szavazatszedő küldöttségnek egy jusson.

Ha a 75. §-ban érintett ülés előtt a választási határnap a bizottságnak már tudtul adatott a 75. és a jelen §-ban meghatározott toendők egyfolytában végeztetnek.

77. §. A 76. §-ban meghatározott intézkedések után a központi bizottság minden választó kerületbe külön hirdetményt bocsát ki, abban megnevezi a választás megkezdésének napját, óráját és a választás helyét a választási elnököt s a szavazatszedő küldöttségek tagjait s az azok lakhelyét, értesíti a választókat, hogy a választási igazolványokat, hol és mely napokon vehetik át, s egyszersmind világosan felemlíti, hogy igazolvány nélkül senki sem szavazhat, végül felhívja a választókat, hogy a képviselői ajánlásokat a választási elnöknel írásban nyujtsák be, s megnevezi az időt és a helyet, a hol a bejelentésnek történni kell.

E hirdetmény kibocsátása nyolcz nappal előzi meg a választás napját, s a választó kerület minden községében a választás előtt legalább három nappal a helyi szokás szerint közzététetik.

78. §. E hirdetménynyel egyidejűleg a központi bizottság a kerületben fekvő minden községbe annyi választói igazolványt küld, a hány választó a névjegyzékben előfordul; egyszersmind a községi hatóságokat a szükséges ellenőrző egyének számáról értesíti, s azok beküldésére felhívja.

79. §. A választási igazolványokat a községi tanács által küldendő két tag osztja ki.

A kiosztás a község (város) házában vagy más hivatalos helyiségben, nyilvánosan, a választás napját megelőző három napon át reggeli 9 órától déli 12-ig és délután 2 órától 6-ig történik.

Községekre nézve a kiosztást a közjegyző székhelyén az illető község előljárója és a közjegyző együtt teljesítik.

Csak azon választó kap igazolványt, ki érte személyesen jelentkezik: de ez senkitől meg nem tagadható, ki az állandó névjegyzékben előfordul.

80. §. A kiszolgáltattott igazolvány folyó számot kap s az átvevő neve a sorsszám, mely alatt ez az állandó névjegyzékben előfordul, az igazolványra iratik s azt a kiosztó hivatalos személyek egyike aláírja.

81. §. A kiosztásról jegyzék vezetendő, melybe az igazolvány száma, az átvevő neve, s a sorsszám, mely alatt a névjegyzékben előfordul, beiratik.

E jegyzéket a kiosztó hivatalos személyek aláírják, és annyi példányban állítják ki, a hány szavazatszedő küldöttség van.

A községi hatóság köteles a ki nem osztott igazolványokat s a kiosztási jegyzéket a választási elnöknek a választás megkezdése előtt átszolgáltatni.

82. §. A választási vagy az általa e célra megbízott helyettes elnök két nappal a választás előtt a kerület főhelyén megjelen és a község (város) házában reggeli 9-től déli tizenkét óráig folytonosan jelen lenni köteles.

A képviselő ajánlásokat ez idő alatt kell benyújtani.

Az ajánlat írásba foglalva a kerület tiz választója által aláírva adandó be.

Az ajánlatra az elnök a benyújtás sorsszámát s időpontját feljegyzi.

A bejelentésről elismervény adatok.

Déli 12 órakor az elnök a bejelentett képviselő jelöltek a szavazatszedő küldöttségek közt beosztja, egyuttal minden küldöttség számára kijelöli a szavazatszedő helyiségeket.

Ezen intézkedések hirdetménybe foglalja, s azt a község (város) házában azonnal kifüggeszti.

83. §. Csak arra adható érvényes szavazat a választásnál, a ki fenn megszabott módon a választási elnöknel bejelentetett.

84. §. A jelölteknek a küldöttségek közötti felosztása, a választási elnököt illeti.

A beosztás a vezetéknev kezdő betűi szerint történik.

Minden küldöttségre egy jelölt jut.

85. Ha a jelöltek száma a küldöttségeket felülhaladja, minden küldöttséghez a fenérintett sorban egy jelölt osztatik.

A többiekre nézve a beosztás a választás tartama alatt történik. (105. §.)

86. §. Ha viszont a küldöttségek száma mulja felül a jelöltekét, a sorban legelőll álló jelölthez tartozó választók az első és ezen küldöttség közt községek szerint osztatnak fel.

87. §. A választásnál a rend fentartására szükséges fegyveres erő kieszközlése a központi bizottság elnökét illeti. Ily intézkedés csak a választási elnök kívánatára történik.

88. §. A hatóságok kötelesek a választási elnök rendelkezése alá elegendő számú rendőrséget adni s azt eljárásában egyébként is támogatni.

89. §. A választás tartama alatt a rendre való főfelügyelet a választási elnököt illeti. A választási helyen levő rendőri közegekkel s a fegyveres erővel ő rendelkezik.

Hasonló jog illeti a helyettes elnököket a szavazási helyiségben és annak környékén.

90. §. Ha a választás folyama alatt oly mérvű akadályok merülnek fel, hogy a szavazás kellő módon nem folytatható a választási elnök a szavazást felfüggesztheti s annak folytatását más napra halaszthatja.

Ez esetben a választás még két napig tart. A szavazási iverk berekesztése a 113. §-ban meghatározott módon történik.

91. §. Fegyvert vagy zászlókat avagy bárminemű pártjelvényt, sem menetközben, sem a választás színhelyén nem szabad hordani.

92. §. A ki a választás tartama alatt valamely büntetésre méltó cselekményt követ el, avagy a választás rendjét megzavarja, s a kellő megintésre nem hajol, a választás vagy küldöttségi elnök rendelkezése a választási helyéről eltávolítandó, s a választás befejezéseig való letartóztatása elrendelhető.

93. §. Minden szavazatszedő küldöttség helyiségén kívül szembeötllő helyen kifüggeszteszhetnek a községek szavazati sorrendje s azon képviselőjelölt neve, a kire a szavazás azon küldöttségnél történik.

94. §. A szavazási helyiségekben a szavazatszedési osztálynál a küldöttségen, a bizalmi személyeken és a községek ellenőrző küldöttein kívül senki sem foglalhat helyet. A szavazatszedési asztalon az 1848. V., illetőleg az erdélyi 1848. II. és ezen törvényekkel kitétik.

A szavazási helyiségbe azon választókon kívül, kiknek a

szavazás sora van, csak a küldöttségi elnök engedelmével szabad bemenni.

95. §. Ha a választási elnök a választásnál a kitűzött órában meg nem jelen. teendőit, mig megérkezik, az első helyettes elnök teljesíti.

96. §. Ha a küldöttségek tagjai vagy a községek küldöttoi között valamelyik hiányzik: a választási elnök a jelenlevő választók közül helyettesít.

97. §. A kitűzött napon és órában a választási elnök megnyitja a választást. A képviselőjelöltek neveit oly kijelentéssel említi fel, hogy érvényes szavazat csak ezekre adható.

98. Ha csak egy képviselőjelölt van: a választást befejezi, s a jelöltet egyhangulag választott képviselőnek nyilvánítja.

99. §. Ha több a képviselőjelölt, a választási elnök a szavazást elrendeli.

100. §. A képviselőjelöltek mindenikének jogában áll, minden küldöttséghez a választók közül két bizalmi személyt nevezni.

Ha ezt a szavazás elrendeléseig nem teljesítik, vagy a megnevezettek nem találhatók, a jelenlevő választók sorából a választási elnök nevez.

101. §. A szavazatszedő küldöttség elnökei a szavazás megkezdése előtt a községek ellenőrző küldötteit kötelességük lelkiismeretes teljesítésére intik, kik azt kéz adással elfogadják.

102. §. A szavazás megnyitása után a 71. §-ban kitett óráig, a választási küldöttség folytonosan együtt ül. Déli 12 órakor egy órai szünet tartandó. Az elnök s a jegyző együtleges jelenléte minden választási cselekvényhez szükséges. A szavazás alatt felmerült minden vitás kérdés felett az illető küldöttségi elnök határoz.

103. §. A szavazás a jelöltek szerint elkülönítve történik.

Minden jelöltre a választók községenként, s a meghatározott sorrendben szavaznak.

104. §. A jelöltek a 84. és 85. §§-ban meghatározott sorrendben kerülnek szavazás alá.

105. §. Ha valamely jelöltre már minden község szavazott, helyére azon jelölt lép a ki a be nem osztottak sorában legelőll áll. (84. 85. §§.)

Ha nincs beosztatlan jelölt, az illető küldöttséghez azon jelölt választóiból osztatik be egy része, a ki a szavazat alatt levők közt sorban legelőll áll.

A választók felosztása községenként történik, s mindig a sorrendben leghátul álló községek teendők át az új küldöttséghez.

106. §. Oly küldöttségnél, melyhez valamely jelölt beosztatott, erre a választás befejezteig mindig adható szavazat, akkor is, ha a szavazás rendje egy más jelölten van.

107. §. A választó csak személyesen szavazhat. A szavazás élő szóval nyilvánosan történik. Csak annak van joga szavazni, a ki az illető község választóinak névjegyzékében előfordul s a választási igazolványt előmutatja.

Ilyentől a szavazási jog meg nem tagadható.

A küldöttségek tagjai, a bizalmi férfiak s a községek ellenőrző küldöttei azon küldöttségnél is szavazhatnak, a hol hivatalosan működnek. Ha a választó nem a kellő küldöttség előtt jelentkezik, az illető helyre utasítandó.

108. §. A szavazás következőleg foly le:

A soron levő község (városrész, utca) neve kikiáltatik, s a községbeli választók a szavazási helyiség előtt foglalnak helyet. A helyiségbe egyszerre csak annyi bocsátatik be, a mennyit a küldöttség elnöke megenged.

Oly község, melyből akkor, midőn a szavazás reá került, senki sem jelentkezik, legutoljára szavaz.

Azok, kik községükkel nem szavaztak, csak akkor bocsátatnak szavazatra, midőn már minden község szavazott.

109. §. A szavazáskor a választási igazolvány átadandó. A szavazó neve, lakhelye, azon sorsszám, mely alatt az állandó névjegyzékben előfordul, és szavazata: két szavazati iverre feljegyeztesz.

Az egyik iver a jegyző, a másikat a küldöttségi elnök által kijelölt bizalmi férfi viszi.

Minden képviselőjelöltre adott szavazatok külön iverre iratnak.

Az elnök az átvett szavazat jegyeket egy alkalmas jellel megjegyzi s külön elrakja.

Azok neveit, kik már szavaztak az elnök az előtte fekvő névjegyzéken megjelöli.

Kérdést a szavazóhoz csak az elnök intézhet.

Nem szabad oly kérdést tenni, mely más körülményre van irányozva, mint a mely a szavazati iverre feljegyzendő kivéve, ha az azonosság vagy az jó kérdésbe, hogy az illető már egyszer szavazott.

110. §. Semmi, a szavazat, s ha nincs értelme, vagy többféleképp magyarázható, avagy ha oly egyénre adatott, ki nem képviselőjelölt. A semmis szavazatokról ugyanazok, kik a szavazati iverket írják, külön jegyzéket vezetnek.

111. §. Oly szavazat, mely a szavazó azonossága, vagy a miatt jó kifogás alá, mert az illető választó már egyszer szavazott: visszautasítatik mindég, ha pedig elfogadtatott, csak a bizalmi férfiak egyikének kiváratára vétetik külön jegyzékbe.

112. §. A szavazatok érvényessége felett a küldöttségi elnök aonnal köteles határozni s határozatát kihirdeti, s az illető szavazati iv jegyzet rovatába röviden beírja.

113. §. A szavazás első nap a meghatározott órában berekesztés időpontja a szavazati ivekre feljegyeztetik.

A záradékot az elnök aláírja.

A beadott igazolványok jelöltek szerint elkülönítve csomagokba rakatnak és az elnök által lepecsételtetnek.

A külön jegyzékekbe ígatott szavazatokra vonatkozó igazolványok külön csomagba tétetnek.

114. §. Második napon délután hat órakor a szavazás befejeztetik. Ez időponton túl nem szabad szavazatot elfogadni.

A küldöttségek elnökei a náluk beadott érvényes szavazatokat összeszámítják, s az eredmény a szavazati ivék befejezési záradékában kitétetik. A záradékot ez elnök aláírja.

115. §. A küldöttségek a berekesztett szavazati ivéket, úgy szintén a választó igazolványokat a választási elnöknek adják át, ki a küldöttségnek tagjai s a bizalmi férfiak előtt a választás végeredményét összeszámítja, megállapítja s kihirdeti.

116. §. A választó-kerület képviselője azon jelölt lesz, ki a legtöbb szavazatot nyerte, ha a reá esett szavazatok száma az összes beadottak felét meghaladja.

117. §. A képviselőjelöltek a szavazás megkezdése után is visszaléphetnek.

A visszalépést a választási elnök előtt személyesen, vagy sajátkezüleg irt nyilatkozatban kell kijelenteni.

Minden visszalépés a karzati helyiségekben kifüggesztett s az elnök által aláírt hirdetményben adatik tudtul.

Ha egyen kívül minden képviselőjelölt visszalépett, a választási elnök a szavazást megszünteti s a választást berekeszti.

A fenmaradó jelölt megválasztottnak tekintetik.

118. §. A választásról jegyzőkönyv vezetetik, abban megemlítettő:

- a) a választás helye s megkezdésének időpontja;
- b) a képviselőjelöltek és az ajánlók nevei;
- c) a szavazatszedő küldöttségek tagjainak nevei, a szavazati helyiségek s a községek szavazati sorrendje;
- d) az esetleges lemondás vagy visszalépés körülményei;
- e) ha szavazás rendeltetett el: a képviselő jelöltek beosztása, a szavazás folyama, eredménye s a megválasztott képviselő neve.

119. §. A jegyzőkönyv két egyenlő példányban állittatik ki, mindkettőt a választási elnök és a szavazati küldöttségek összes tagjai aláírják.

A szavazati ivok, a semmis és a kifogás alá vett szavazatokról felvett jegyzék egy példánya mindkét a képviselő ajánlást, és lemondást tartalmazó nyilatkozatok pedig azon jegyzőkönyvhöz fűzetnek, a mely a központi bizottságnak jut.

A zsinór végét a választási elnök lepecsételi.

A jegyzőkönyv egyik példányát az elnök a megválasztott képviselőnek adja át, vagy küldi meg; a másikat a választói igazolványokkal együtt, rövid jelentés mellett a központi bizottsághoz nyújtja be, mely azt a törvényhatóság levéltárában helyezi el.

A központi bizottság a belügyminisztert a választás eredményéről azonnal értesíti.

120. §. A választói igazolványok a törvényhatóság levéltárában mindaddig lepecsételve őriztetnek, míg a megtörtént választás ellen panasz adható be, vagy a beadott panasz jogérvényesen el nem intéztetett.

121. §. Ha a szavazatok általános többségét egyik jelölt sem nyerte meg, azon kettő közt, kikre a szavazat esett, új választás történik.

Az elnök az eredmény kihirdetésekor ezt világosan kijelenti, s az ily választásról csak egy példányban viszi fel a jegyzőkönyvet, s azt a központi bizottsághoz adja be.

122. §. Az új választás a jelen törvény határozatai szerint történik.

A 77. §. szerint kibocsátandó hirdetményen meg kell említeni a jelöltek neveit, és azt, hogy érvényes szavazat csak reájuk adható.

Ha az új választásnál mindkét jelöltre egyenlő számú szavazat esik: a választási elnök által huzandó sors dönt.

123. §. A megtörtént választás elleni panaszok s általán véve a választás érvénye felett a képviselőház határoz.

124. §. A központi bizottság s szavazatszedő küldöttségek tagjai eljárásukért napidíjat vagy kárpótlást nem kapnak.

De ha tisztükben lakhelyükön kívül járnak el, fuvar illeti őket.

125. §. Szavazati ivekkel a belügyminiszter látja el a törvényhatóságokat.

A választási eljárás költségei az állampénztárból fedezetnek.

126. §. Ezen törvény kihirdetését követő 14 nap alatt minden törvényhatóság a belügyminiszter felszólítására közgyűlést tart, s a névjegyzék elkészítésére az összeíró küldöttségeket, ugyszintén a felszólalási bizottságot megválasztja.

A magyar királyi curiánál a felebbviteli bíróság megalakítása s annak ügyvitele iránt az igazságügyi miniszter intézkedik.

127. §. Ezen törvény csak a jelen országgyűlés feloszlása után lép hatályba.

Időközben eső választások a jelenleg érvényben levő törvények szerint történnek.

128. §. Az 1848. V. t. cz. 7—52. §§. ugyszintén a jelen törvényvel ellenkező minden törvényes határozat, hatályon kívül tétetik.

129. §. Ezen törvény végrehajtásával a belügyminiszter bizatik meg.

I n d o k o k

az 1848. V. és az erdélyi 1848. II. törvénycikkelyek módosítása és pótlásáról.

(Vége.)

A 3-ik §-hoz.

Ugy az erdélyi, mint a magyarországi választási törvény alkalmazásában az egyik főnehézséget az képezte, hogy a törvény a jogosultság alapjául kitett vagyon vagy jövedelem meghatározására szabatos kulcsot nem állított fel. A jelen §. ezen hiányon segít.

Határozatai alapját azon elv képezi, hogy az érték vagy jövedelem, mely a politikai jogosultság alapjául szolgál, ép úgy számítandó ki, mint midőn az a közterhek kivétele céljából határozatlik meg; így azon mérték, mely a közterhek kivételénél alkalmaztatik, irányadó akkor is, midőn arról van szó, hogy az ország közügyeibe befolyás engedtessek.

E határozatok másik főhaszna abban áll, hogy a választói jogosultság meghatározása s ellenőrzése egyszerű s könnyű módon történik.

A földbirtok s a házak értéke ennélfogva az adósorozati könyvekbe felvett jövedelem szerint számittatik ki. Egyedüli eltérés oly házaik tekintetében történt, melyektől osztályadó fizettetik, ezeknél az értéket az adó alapján kellett kiszámítani. A javaslatba felvett határozat az 1868. XIII. t. cz. 9-ik §-ából van véve és csak igazságosnak fog feltűnni, hogy a házak értéke akkor, midőn a politikai jog alapjául szolgál, ugyanazon kulcs szerint becsültessek meg, mint a mely az átruházási illeték kivételénél mérvül elfogadtatott.

A 4-ik §-hoz.

A jelenlegi törvények a kereskedők, gyárosok és az iparosok választói jogosultságára nézve igen határozatlan feltételt állapítottak meg, jelesen számos kételyre adott alkalmat az, hogy ki tekintessék kereskedőnek, és mennyi idő kívántatik meg arra nézve, hogy a törvény azon határozatának, miszerint az iparos folytonosan egy segéddel dolgozzék, elégtétessek. A jelen §. egyszerű és biztos módot jelöl ki, mely szerint a választói jogosultság meghatározható, és egy oly szabályt állit fel, mely a fenebbi körülmények meglétét adó-összegeben fejezi ki. E részben különbség tétetett a városi és a falusi községek között.

A falusi községekben a választói jogosultság 6 ft o. é. jövedelmi adótól tétetik függővé, miután jövedelmi adót szabályzó törvény 14. §-a oly iparostól, ki egy segéd munkással üzi mesterségét, minimum gyanánt, 6 ft o. é. jövedelmi adót kíván.

Városi községekben a segédek szerinti kulcsot nem lehetett elfogadni, mert ott a kereskedők és iparüzők nem segédek száma, hanem lakbérük után fizetik a jövedelmi adót. És így a legegyszerűbb és legigazságosabb módnak az látezott, ha a hasznot hajtó munka ugyanazon szabály szerint fogadtatik el választói jogosultság alapjául, mint a mely a tőkepénzre nézve érvényben van. Más szavakkal, ha tőkepénz után 100 ft jövedelem szükséges arra, hogy valaki választói jogosultságot nyerjen, ugyanannyi jövedelem kívántatik arra is, hogy a kereskedő vagy iparos önálló üzlete után választó legyen.

Az 5-ik §-hoz.

Az erdélyi 1848. II. t. cz. 3-ik §-ának d) pontjában előszámlált személyek (az u. n. értelmiségi categoria) csak a városokban nyertek szavazatjogot. Más községekben ily jogosítvány nyal nem birtak. E megszorítás az 1848. V-ik törv.-cikkelyben nem foglaltatik, és megszüntethető Erdélyben is a nélkül, hogy a választói jogosultság jelen rendszere meghontatnék

vagy lényeges módosítást szenvedne. Ennélfogva a jelen tervezet 5. §-a az érintett személyeket minden községben szavazati joggal ruházza fel.

A II. és III. fejezethez.

Sokkal nagyobb mérvű a módosítás, mit e javaslat az 1848. V. t.-czikkely azon részein lesz, melyek a választók összeírására s a választási eljárásra vonatkoznak.

A törvénynek e része teljesen átalakított.

A főczél, melyre a határozatok irányozvák, az, hogy a választások őszintesége, tisztasága s a zavartalan gyors befolyás biztosítsák.

Egyik hathatós mód erre az állandó névjegyzékek behozatala.

A jelenleg érvényben levő törvény szerint a választói összeírás, első része a választási előkészületeknek. Ez nemcsak felette meghosszabbítja a választási mozgalmakat, de visszahat magára a névjegyzék szerkesztésére.

Az ily mozgalmaknál elkerülhetlen pártoskodás befolyást gyakorol az összeírásra, ezt annyival könnyebben teheti, mert a jelen törvény szerint a beírásra a személyes jelentkezés szükséges.

Egy másik hibája a jelen rendszernek, hogy az összeírásnál az ellenőrzés, a sérelmek orvoslása felette meg van nehezítve, s nincs hatályos mód arra, hogy a választási feltételeket megszabó törvények alkalmazásába egység s következetesség hozassék be.

Alig szükséges említeni, hogy mindegyik gyakran nagyon is lényeges befolyással van a választás őszinteségére, s közvetve magára a népképviselőre is.

Csak mellékesen említjük fel, bár szintén főfigyelmet érdemel, hogy a jelenleg érvényben levő összeírási rendszer mellett felette nehéz a választó elemekről csak megközelítőleg is tiszta képet szerezni, midőn az összeírás nem vitás helyeken hanyagul, másutt pedig gyakran pártérdekben történik.

Ezzel egyuttal meg van nehezítve az életben levő képviselői rendszer hatályának ismerete, megítélése, így az intézmények javításánál egy fontos tényező csak csonkán, megbízhatlan alakban áll tudomásra, nem kis hátrányára a reformmunkálatok alaposságának.

Mindezek a jelen tervezet segíteni igyekezett.

E szerint a választók névjegyzéke állandó, s évenként kiigazítatik.

Az állandóság abban áll, hogy a választó nem köteles minden alkalommal külön beiratni, s jogosultságát ismételve igazolni, hanem ha egyszer a névjegyzékbe fel van véve, benmarad mindaddig, míg jogérvényes határozattal ki nem töröltetett.

A névjegyzék a választói jogosultság bizonyítéka: a kinek neve abban előfordul: választói minősége kétségen felül áll.

De a fölvétel magában véve nem ad jogot. Abból nem következik, hogy az illető a választói jogot élte fogytáig, vagy e körülmények változatáig megszerezte. A névjegyzék alapján csak védelmezotik a választói jogosultság, és pedig az ellenkező bebizonyításáig, mire az évi átvizsgálással van mód nyújtva. Időközben bizonyításnak s így kitörlésnek is nincs helye.

Ily hatály mellett kétszeresen szükséges, hogy a fölvétel s a kitörlés kellő biztosítékokkal véteessenek körül.

A tervezetben foglalt mód szerint a névjegyzék első felvételét, s az évi kiigazítást a törvényhatósági küldöttségek teljesítik. Az összeírás a hely színén és hivatalból történik. Személyes jelentkezés nem szükséges. A küldöttség munkálata nyilvánosan kitétetik, s ellene felszólalások s ezekre észrevételek fogadtatnak el. E panaszok felett a törvényhatóság által választott felszólalási bizottság határoz. Határozatai szintén jogorvoslat alá esnek, és a jegyzékbe való felvétel kérdése felett végső fokban az ország első bírósága, a kuria határoz.

E mód az összeírást, a választási eljárástól egészen elkülönítve oly időre helyezi át, midőn rendszerint nincs választás. Így ezzel is egy biztosítékot alkot arra, hogy az összeírás pártatlan leendő.

A névjegyzék elkészültének minden szakában a lehető legnagyobb nyilvánosság s alkalmas határidők hozatván be: az ellenőrködés lényegesen megkönnyített. A helytelen felvétel, kitörlés vagy kihagyás ellen, minden választó felszólalhat, s így a névjegyzékek helyességének sorsa a választók kezében van letéve. A választói jog meghatározása a kuria elibe vihető, melynek határozata végérvényes.

Ezzel egyrészt távol tartatnak a párttekinetektől lehető visszaélések, másrészt mód van nyújtva, hogy a törvény alkalmazásába következetesség s egység hozassék be.

A névjegyzék egy évig érvényes.

Tagadhatatlan, hogy a körülményekben, melyek alapján a jegyzék felvételét, időközben is történhetik változás. Lehet-

séges, hogy a ki beiratott, időközben elveszti jogosultságát, és más ki a jegyzékben elő nem fordul, az év folytatán tesz szert reá. Ez a folytonos nyilvántartás annyira gyakorlati nehézségbe ütközik, hogy a tervezet némely külföldi törvényhozások példájára czélszerűbbnek vélte a kisebb hátrányokat elfogadni egy oly rendszerrel, mely különben nagy és tartós előnyöket biztosít.

Ha ennélfogva az időközi változások nem jöhetnek is a jegyzékbe: semmi lényeges akadály nem ellenzi, hogy egyiktől a másik jegyzékbe való áttétel időközben is történhessék. Szükségessé teszi ennek megengedését a javaslat azon elve, hogy kiki csak egy névjegyzékben fordulhat elő, és rendszerint azon községbe iktatandó, a melyben rendes lakását tartja.

A kiigazítás minden évben külön ivre jegyeztetvén: czélszerűnek látszott a halomra növekedő jegyzetek egyszerűsítéséről gondoskodni. Ez történik minden ötödik évi kiigazítás alkalmával, midőn az alpnévjegyzék, s az évi kiigazítások egybefoglaltnak.

Fenn említettett, hogy a fölvétel kérdésének eldöntése végső fokban a kuriára bízott.

Az összeírásnál kétségkívül felmerülnek még más hiányok is. Ilyenek a megszábotott határidők s források megsértése. E kérdésekben az orvoslát a központi bizottságot s végső fokban a belügyminisztert illeti.

Elég legyen erre nézve felemlíteni, hogy ezt a dolog természetét kívánta meg. Az ily intézkedések szüksége egyes eset szerint itélendő meg. Némely esetben ugyan mulasztás nem bír jelentőséggel, más helyütt a névjegyzék lényegét érinti. Itt tehát oly intézkedésről van szó, mely az esetek individualis szükség szerint különböző.

És gyakran az intézkedésnek igen gyorsan, órák alatt kell megtörténni. Mindezt kiválólag arra utal, hogy az ilyen panaszok, több külföldi törvényhozás mintájára közigazgatási uton orvosoltassanak.

A névjegyzékek minden községről elkülönítve állíttatnak ki. E határozattól csak ott van eltérés, hol egy község több választó-kerületet képez.

E módot a kiigazítás és választása eljárás könnyítése egyiránt javaslák. De egyszersmind alapját képezi a jövő fejlődésnek is, midőn majd a közhőségi élet felvirágzása folytán lehető lesz a jegyzékek felvételét s nyilvántartását azokra bizni, kik arra első sorban hivatvák, a községekre.

A szervezetben foglalt választási eljárás, ha nem tért is el mindenben a jelenleg érvényben levőtől, de annak határozatain számos és lényeges módosítást eszközölt.

E részben egészen a felmerült a tapasztalatokra támaszkodott.

Az általános választások országszerte ugyanazon napokra rendeltetnek.

E napokat a belügyminiszter határozza meg.

A választási előkészületek ideje lényegesen megrövidített.

Az éjen át való szavazás meg lett szüntetve, s az erre rendelt nappali órák meghatározottak. Megváltozott a szavazásnak egy küldöttségnek való összpontosítása az által, hogy minden ezer választóra egy szavazatszedő küldöttség jut, s a ezzel kapcsolatban szavazás tartama két napra szorított.

De a leglényegesebb változtatások a szavazás módjában történt, a választások tisztasága, nyugalma, mellözhetlen szükségessé tette: hogy a szavazás képviselőjelöltek szerint elkülönítve történjék.

Ezzel eleje lesz véve legalább rendszerint azon izgalmas erőszakoskodó jeleneteknek, mig a képviselő választások alkalmával helyenkint felmerültek.

A pártok szerint elkülönítve való szavazás szükségessé tette azt, hogy a képviselőjelöltek előre bejelentessenek. E részben alkalmas határidő lett megjelölve, mely elegendő tért enged a választási mozgalom kifejlésének, de másrészt az előleges berendezés lehetőségét biztosítja.

A községek ellenőrző küldöttei és a választói igazolványok behozatala által megszorítottak a biztosítékok arra nézve, hogy csak a jogosult szavazzon, s a két izben vagy más nevében való szavazás meggátoltassék.

Egészen véve mindezt intézkedések a jelen rendszer lényeges javításaul tűnnek fel.

Csökkentetik az izgalom, s a visszaélések száma, mely ily nagymérvű mozgalomnál egészen ki nem kerülhető s a választások rendje, szabadsága gyors lefolyása biztosíttatik.

A tervezet végső §§-ai annak életbeléptetésére vonatkoznak. Az állandó névjegyzékek elkészítése rögtön munkába veendő, hogy a jövő év folytán történendő általános választások alkalmával már készen álljon. Maga a törvény hatályba csak akkor lépne, midőn a jelen országgyűlés véget ért.